

ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΤΩΝ BESTSELLERS ΤΩΝ 188.000.000 ΑΝΤΙΤΥΠΩΝ

KEN
FOLLETT

ΤΑ ΟΠΛΑ
ΤΟΥ ΦΩΤΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ BELL

ΕΓΡΑΨΑΝ ΓΙΑ ΤΑ «ΟΠΛΑ ΤΟΥ ΦΩΤΟΣ»

«Οι αφηγηματικές ικανότητες του Follett κάνουν τις περιπετειώδεις ιστορίες του καθηλωτικές».

The Times

«Τολμηρό σε μέγεθος και τοποθετημένο σ' ένα σχολαστικά μελετημένο ιστορικό φόντο».

The Sunday Times

«Αναπτύσσοντας με μαεστρία ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον σύνολο χαρακτήρων, ο Follett ξετυλίγει μια γνώριμη ιστορία έντονων θρησκευτικών και πολιτικών ζυμώσεων και τη μετατρέπει σε ένα προσιτό και απολαυστικό ανάγνωσμα».

Daily Mail

«Το θριαμβευτικό αυτό έπος, που ξεκίνησε σχεδόν πριν από τριάντα χρόνια με το βιβλίο *Οι Στυλοβάτες της Γης*, ξετυλίγεται στην Αγγλία, αλλά η δράση του φτάνει ως τη Σκωτία, τη Γαλλία και τον Νέο Κόσμο».

Sunday Express

«Οι χαρακτήρες, φανταστικοί και υπαρκτοί, είναι σαγηνευτικοί, και η συγκεκριμένη ιστορική περίοδος έχει τη δική της ξεχωριστή γοητεία. Ένα βιβλίο που θα χαρούν πραγματικά οι λάτρεις των ιστορικών μυθιστορημάτων».

The National

«Ένα ανάγνωσμα-ποταμός, ό,τι πρέπει για τις μεγάλες χειμωνιάτικες νύχτες».

Choice

«Δε θα μπορέσετε να το αφήσετε από τα χέρια σας μέχρι να ρουφήξετε και την τελευταία του σελίδα».

Independent

«Τεράστιο και ευφύεστατο... Αυτή η ιστορία-μαμούθ μοιάζει να αγγίζει όλες τις χορδές των ανθρώπινων συναισθημάτων –της αγάπης και του μίσους, της αφοσίωσης και της προδοσίας, της ελπίδας και της απόγνωσης. Ένα μυθιστόρημα που μπορείς κυριολεκτικά να χαθείς μέσα του».

Cosmopolitan

«Ένα ανεκτίμητο δώρο για τους λάτρεις των ιστορικών μυθιστορημάτων».

Kirkus (κριτική με αστέρι)

«Η τέταρτη προσθήκη στη σειρά του Follett για το Κίνγκσμπριτζ (που χρονικά τοποθετείται μετά το *Ένας Στύλος Φωπιάς*) είναι άλλη μία ολοζώντανη σελίδα της βρετανικής ιστορίας, από την οπτική γωνία απλών ανθρώπων, που εστιάζει αυτή τη φορά στην περίοδο 1792-1824. Ο Follett είναι εξίσου ικανός να απεικονίζει τη φρίκη του πολέμου και τα συναισθήματα των ηρώων του, από τις πιο γαλήνιες μέχρι τις πιο απεγνωσμένες τους στιγμές. Το αποτέλεσμα είναι ένα εντυπωσιακό και συγκλονιστικό έπος».

Publishers Weekly

«Το ιστορικό φόντο της Βιομηχανικής Επανάστασης μπορεί να παραλληλιστεί με τις σημερινές τεχνολογικές εξελίξεις, την πόλωση της πολιτικής, τον πληθωρισμό και τις κοινωνικές ταραχές. Οι φανατικοί αναγνώστες του Follett, ωστόσο, θα βρουν εξαιρετικά ευανάγνωστο τον πεζό του λόγο και απόλυτα προσιτό τον απλό τρόπο με τον οποίο επεξηγεί ιστορικά γεγονότα και έννοιες. Ο καμβάς της επικής αυτής ιστορίας περιλαμβάνει ένα μείγμα ετερόκλητων σχέσεων, που εξελίσσονται όλες ακριβώς όπως θα έπρεπε, ενώ ο Follett φέρνει το Κίνγκσμπριτζ στη γεωργιανή περίοδο της Αντιβασιλείας».

Booklist

ΤΑ ΟΠΛΑ
ΤΟΥ ΦΩΤΟΣ

KEN
FOLLETT
ΤΑ ΟΠΛΑ
ΤΟΥ ΦΩΤΟΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΒΕΑΤΡΙΚΗ ΚΑΝΤΖΟΛΑ ΣΑΜΠΑΤΑΚΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ BELL

Τίτλος πρωτοτύπου: *The Armour of Light*

Copyright © Ken Follett 2023

© 2023 ΧΑΡΛΕΝΙΚ ΕΛΛΑΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΒΕΕ
για την ελληνική γλώσσα

Α΄ Έκδοση: Νοέμβριος 2023

Μετάφραση: Βεατρίκη Κάντζολα Σαμπατάκου

Επιμέλεια: Έλλη Κωνσταντίνου

Διόρθωση: Ρήγας Καραλής

Σχεδιασμός Εξωφύλλου: Daren Cook και Tal Goretsky

Σχεδιασμός χάρτη: Daren Cook

Φωτογραφία συγγραφέα: Olivier Favre

*Το βιβλίο αυτό αποτελεί έργο μυθοπλασίας. Οι χαρακτήρες,
οι επωνυμίες οργανισμών και επιχειρήσεων, οι τοποθεσίες και τα περιστατικά
που περιγράφονται σε αυτό είτε είναι προϊόν συγγραφικής φαντασίας
είτε χρησιμοποιούνται κατά τρόπο μυθιστορηματικό.*

*Απαγορεύονται η αναδημοσίευση και αναπαραγωγή –ολική, μερική ή περιληπτική–,
η κατά παράφραση ή διασκευή απόδοση του κειμένου με οποιονδήποτε τρόπο
–μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλον– χωρίς
προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη, σύμφωνα με το Νόμο 2121/1993
και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας.*

ISBN 978-960-620-955-0

ΧΑΡΛΕΝΙΚ ΕΛΛΑΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΒΕΕ

Φειδίου 18, 106 78 Αθήνα

Τηλ.: 210 360 9438 – 210 362 9723

Κεντρική διάθεση στο βιβλιοπωλείο BELL books

Εμμ. Μπενάκη 22, Αθήνα, τηλ. 211 408 0820

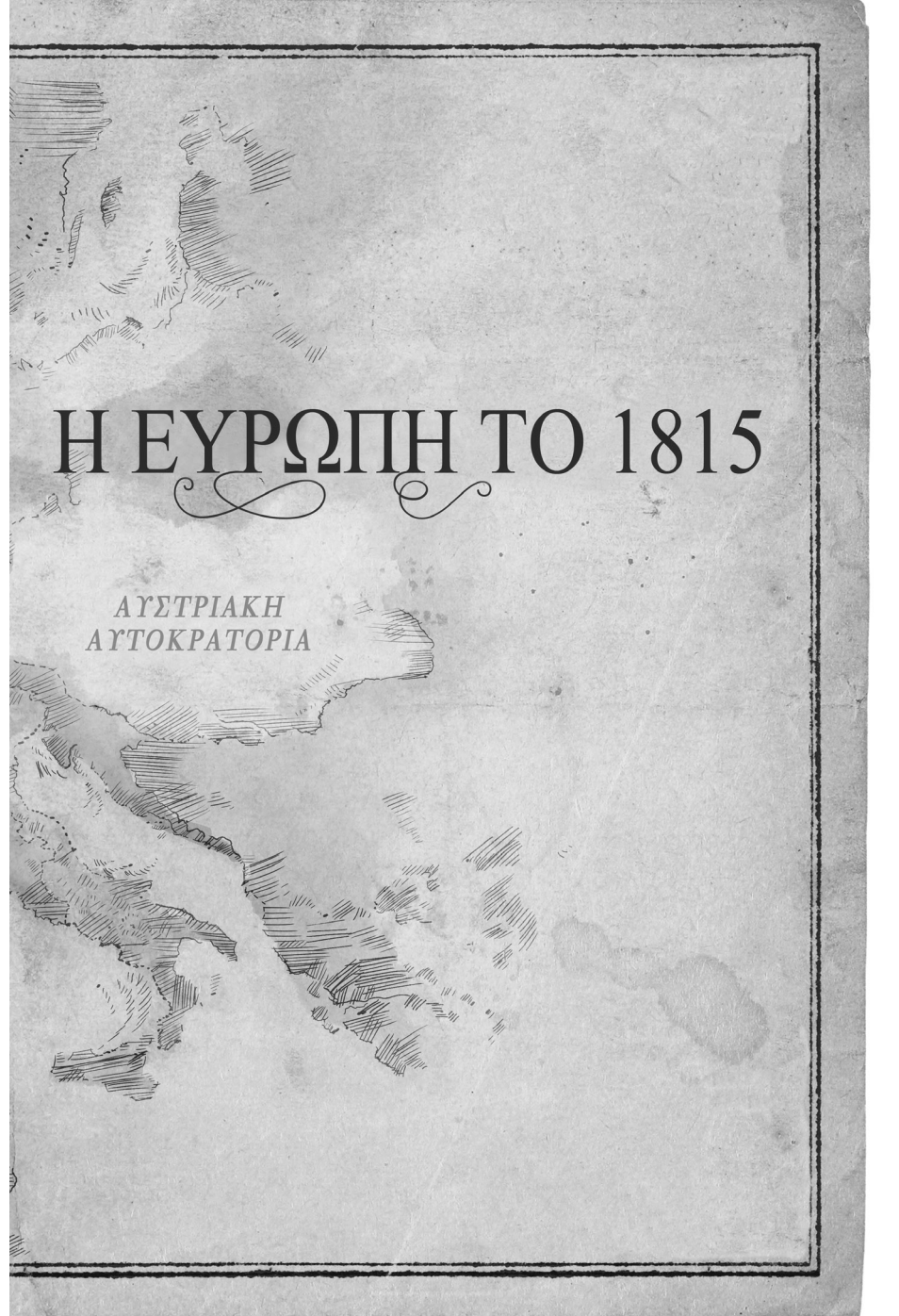
Το βιβλίο αυτό είναι αφιερωμένο στους ιστορικούς.
Υπάρχουν χιλιάδες σ' όλο τον κόσμο. Κάποιοι περνούν
ώρες ατέλειωτες σε βιβλιοθήκες, σκυμμένοι πάνω από αρχαία
χειρόγραφα, πασχίζοντας να καταλάβουν νεκρές γλώσσες
αποτυπωμένες σε μυστηριώδη ιερογλυφικά. Άλλοι, γονατιστοί
στο έδαφος, κοσκινίζουν το χώμα σε τόπους παλιών ερειπίων,
αναζητώντας ψήγματα χαμένων πολιτισμών. Και ακόμα
περισσότεροι μελετούν βαρετά κρατικά έγγραφα που έχουν
να κάνουν με πολιτικές κρίσεις ξεχασμένες από καιρό.
Δουλεύουν ακούραστα και επίμονα, ψάχνοντας
πάντα ν' ανακαλύψουν την αλήθεια.

Χωρίς αυτούς, δε θα ξέραμε από πού ερχόμαστε.
Και θα ήταν ακόμα πιο δύσκολο
να καταλάβουμε πού πάμε.

Ας πετάξουμε από πάνω μας τα έργα του σκότους
κι ας φορέσουμε τα όπλα του φωτός.

Προς Ρωμαίους ιγ' 12

Η ΕΥΡΩΠΗ ΤΟ 1815

ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η Κλωστική Μηχανή

1792 έως 1793

ΜΕΧΡΙ ΕΚΕΙΝΗ ΤΗ ΜΕΡΑ, η Σαλ Κλίδεροου δεν είχε ακούσει ποτέ τον άντρα της να ουρλιάζει. Και μετά δεν ξανάκουσε ποτέ το ουρλιαχτό του παρά μόνο στα όνειρά της.

Ήταν δώδεκα το μεσημέρι όταν έφτασε στο Μπρουκ Φιλντ. Ήξερε τι ώρα ήταν από το θαμπό φως που έφεγγε μέσα από το ασημόγκριζο πέπλο της συννεφιάς πάνωθό της. Το χωράφι ήταν μια λασπωμένη έκταση τεσσάρων εκταρίων, μ' ένα ποταμάκι στη μια πλευρά κι έναν χαμηλό λόφο στη νότια άκρη. Παρά το κρύο, ο καιρός ήταν καλός, αλλά έβρεχε όλη τη βδομάδα και, καθώς η Σαλ πατούσε στις λακκούβες, η πηχτή λάσπη κολλούσε στα αυτοσχέδια παπούτσια της σαν να πάσχιζε να της τα βγάλει. Το περπάτημα μες στα λασπόνερα ήταν δύσκολο, μα ήταν γερή και εύσωμη γυναίκα και δεν κουραζόταν εύκολα.

Τέσσερις άντρες μάζευαν τη χειμερινή σοδειά των γογγυλιών· έσκυβαν, έκοβαν και στοίβαζαν τις ροζιασμένες καφετιές ρίζες σε φαρδιά, ρηχά πανέρια. Μόλις γέμιζε ο καθένας το πανέρι του, το κουβαλούσε στα ριζά του λόφου, όπου άδειαζε τα γογγύλια σ' ένα γερό δρύινο τετράτροχο κάρο. Κόντευαν να τελειώσουν, απ' ό,τι είδε η Σαλ, γιατί το χωράφι ήταν σχεδόν άδειο και οι άντρες δούλευαν τώρα κοντά στο λόφο.

Φορούσαν όλοι ίδια ρούχα: πουκάμισα χωρίς γιακά, κοντοβράκια ως το γόνατο υφασμένα από τις γυναίκες τους και γιλέκα που είχαν αγοραστεί από δεύτερο χέρι ή ήταν αποφόρια πλουσίων. Τα γιλέκα δε φθειρόνταν ποτέ. Ο πατέρας της Σαλ είχε ένα φανταχτερό, σταυροκούμπωτο γιλέκο με κόκκινες και καφέ ρίγες και στρίφωμα με τρέσα, που κάποτε ανήκε σ' ένα δανδή της πόλης. Δεν τον είχε δει ποτέ να φοράει τίποτε άλλο και μ' αυτό τον είχαν θάψει.

Οι μπότες των εργατών ήταν μεταχειρισμένες και χιλιομπαλωμένες. Είχαν και καπέλα, διαφορετικό ο καθένας: ένα από γούνα

κουνελιού, ένα ψάθινο πλατύγυρο, ένα ψηλό τσόχινο και ένα τρίκοχο, που ίσως ανήκε κάποτε σε αξιωματικό του Ναυτικού.

Η Σαλ αναγνώρισε αμέσως το γούνινο καπέλο. Ήταν του άντρα της, του Χάρι. Το είχε φτιάξει μόνη της, από ένα κουνέλι που είχε πιάσει και είχε σκοτώσει με μια πέτρα, για να το μαγειρέψει μετά στο τσουκάλι μ' ένα κρεμμύδι. Όμως θα τον γνώριζε και χωρίς το καπέλο τον Χάρι, ακόμα κι από μακριά, από τα πυρόξανθα γένια του.

Το λεπτό, νευρώδες σώμα του Χάρι σε ξεγελούσε· ήταν δυνατός κι ας μην του φαινόταν και φόρτωνε το πανέρι του με τόσο βάρος όσο και οι πιο μεγαλώσωμοι άντρες. Και μόνο στη θέα εκείνου του λεπτού, μυώδους κορμιού στην άλλη άκρη του λασποχώραφου, άναβε μέσα της μια μικρή σπίθα επιθυμίας, ένα μείγμα λαχτάρας και γλυκιάς προσμονής, σαν να γύριζε από το κρύο στη ζεστασιά της φωτιάς και τη γνώριμη μυρωδιά των ξύλων που τριζοβολούσαν στο τζάκι.

Καθώς διέσχιζε το χωράφι, άρχισε να τους ακούει. Κάθε τόσο φώναζαν ο ένας στον άλλον και τα λιγοστά λόγια που αντάλλασσαν κατέληγαν σε γέλια. Δεν ξεχώριζε τι έλεγαν, αλλά μπορούσε να μαντέψει. Οι τάχα επιθετικές κουβέντες, οι άκακες προσβολές και οι αστείες προστυχιές βοηθούσαν τους εργάτες να υπομένουν τη μονοτονία της άχαρης και σκληρής δουλειάς τους.

Υπήρχε κι ένας πέμπτος άντρας, που τους παρακολουθούσε. Στεκόταν πλάι στο κάρο, μ' ένα κοντό μαστίγιο στο χέρι. Ήταν καλύτερα ντυμένος, με μπλε βελάδα και καλογουαλισμένες μαύρες μπότες ως το γόνατο. Ήταν ο Γουίλ Ρίντικ, τριάντα ετών, ο πρωτότοκος γιος του άρχοντα του Μπάντφορντ. Το χωράφι ήταν του πατέρα του, όπως και το άλογο και το κάρο. Ο Γουίλ είχε πυκνά μαύρα μαλλιά που του έφταναν ως το πιγούνι και ύφος δυσανεστήσιμο. Δεν της ήταν δύσκολο να καταλάβει γιατί. Η επίβλεψη της συγκομιδής δεν ήταν δική του δουλειά και δεν τη θεωρούσε του επιτέδου του· όμως ο επιστάτης του πατέρα του είχε αρρωστήσει και, κατά τα φαινόμενα, ο Γουίλ είχε επιστρατευτεί, χωρίς να το θέλει, να τον αντικαταστήσει.

Πλάι στη Σαλ περπατούσε ξυπόλητο το αγοράκι της, σκουντουφλώντας στο βαλτώδες έδαφος και πασχίζοντας να την προλαβαί-

νει, ώσπου η μητέρα του στράφηκε, έσκυψε και το σήκωσε σαν πού-
πουλο στην αγκαλιά της. Συνέχισε μετά να περπατάει με το παιδάκι
στο ένα της μπράτσο και το κεφαλάκι του στον ώμο της, κρατώντας
από αγάπη το αδύνατο, ζεστό κορμάκι του λίγο πιο σφιχτά απ' ό,τι
χρειαζόταν.

Θα 'θελε να 'χε κι άλλα παιδιά, μα έπειτα από δύο αποβολές
και τη γέννα ενός νεκρού βρέφους, είχε πάψει να ελπίζει και έλε-
γε στον εαυτό της ότι, μιας και ήταν τόσο φτωχοί, ένα παιδί ήταν
αρκετό. Ήταν αφοσιωμένη σ' αυτό το παιδί, ίσως παραπάνω απ'
όσο θα 'πρεπε, γιατί τα παιδιά πέθαιναν συχνά από αρρώστιες ή
ατυχήματα και η Σαλ ήξερε ότι θα ράγιζε η καρδιά της αν το έχανε.

Του είχε δώσει το όνομα Κρίστοφερ, μα όταν πρωτομάθαινε να
μιλάει, τον δυσκόλευε και το πρόφερε Κιτ, έτσι αυτό το όνομα του
είχε μείνει. Τώρα ήταν έξι ετών και μικροκαμωμένος για την ηλικία
του. Η Σαλ είχε την ελπίδα ότι, μεγαλώνοντας, θα γινόταν λεπτός
αλλά δυνατός σαν τον Χάρι. Πάντως είχε σίγουρα κληρονομήσει
τα κόκκινα μαλλιά του πατέρα του.

Ήταν ώρα για το μεσημεριανό διάλειμμα· η Σαλ είχε στο καλάθι
της τυρί, ψωμί και τρία ζαρωμένα μήλα. Λίγο πιο πίσω της ερχόταν
άλλη μια χωρική, η Άννι Μαν, μια γεροδεμένη συνομήλική της. Και
άλλες δύο γυναίκες, ζύγωναν για τον ίδιο σκοπό από την αντίθε-
τη κατεύθυνση, κουβαλώντας κι εκείνες καλάθια, με κουτσούβελα
ξοπίσω τους. Οι άντρες σταμάτησαν ανακουφισμένοι τη δουλειά,
σκούπισαν τα λασπωμένα τους χέρια στα παντελόνια τους και τρά-
βηξαν προς το ρυάκι, για να ξαποστάσουν στη χλοερή όχθη.

Η Σαλ έφτασε στο μονοπάτι και ακούμπησε κάτω μαλακά τον
Κιτ.

Ο Γουίλ Ρίντικ έβγαλε ένα ρολόι με καδένα από την τσέπη του
γιλέκου του και το συμβουλευτήκε συνοφρυωμένος. «Δεν είναι ακό-
μα μεσημέρι», φώναξε. Ψέματα έλεγε. Η Σαλ το ήξερε, μα κανένας
άλλος δεν είχε ρολόι. «Άντρες, συνεχίστε τη δουλειά σας!» πρό-
σταξε. Η Σαλ δεν ξαφνιάστηκε. Ο Γουίλ είχε μοχθηρία μέσα του.
Μπορεί να ήταν κι ο πατέρας του, ο άρχοντας, σκληρόκαρδος, μα
ο Γουίλ ήταν χειρότερος. «Πρώτα θα τελειώσετε και μετά θα φάτε
το μεσημεριανό σας», είπε. Υπήρχε μια χροιά περιφρόνησης στον

τρόπο που είπε το μεσημεριανό σας, σαν να υπήρχε κάτι αξιοκαταφρόνητο στο γεύμα των εργατών. Ο ίδιος θα γύριζε στο αρχοντικό, όπου θα έτρωγε ροσμπίφ και πατάτες, σκέφτηκε η Σαλ, ίσως μαζί με μια καράφα δυνατή μπίρα.

Τρεις από τους άντρες ξανάπιασαν δουλειά, αλλά ο τέταρτος όχι. Ήταν ο Άικ Κλίδεροου, ο θεός του Χάρι, ένας πεννηντάρης με γκριζα γένια. «Καλύτερα να μην το παραφορτώσετε το κάρο, κύριε Ρίντικ», είπε μειλίχια.

«Αυτό θα το κρίνω εγώ».

«Να με συμπαθάτε», επέμεινε ο Άικ, «μα το φρένο του είναι πολύ φθαρμένο και κοντεύει να σπάσει».

«Μια χαρά είναι το αναθεματισμένο το κάρο», είπε ο Γουίλ. «Θέλεις απλώς να σταματήσεις τη δουλειά πιο νωρίς. Έτσι κάνεις πάντα».

Μίλησε τότε ο άντρας της Σαλ. Ο Χάρι δεν έχανε ποτέ ευκαιρία να πάρει μέρος σε μια λογομαχία. «Καλύτερα να τον ακούσετε τον θείο Άικ», είπε στον Γουίλ. «Αλλιώς μπορεί να χάσετε το κάρο σας και το άλογό σας κι όλα τα παλιογογγύλια σας».

Οι άλλοι εργάτες έβαλαν τα γέλια. Όμως δεν ήταν ποτέ συνετό να γελάς σε βάρος των ευγενών, έτσι ο Γουίλ κατσούφιασε αγριεμένος και είπε, «Βούλωσε το αυθάδικο στόμα σου, Χάρι Κλίδεροου».

Η Σαλ ένωσε το χεράκι του Κιτ να χώνεται φοβισμένα στο δικό της. Ο πατέρας του μπλεκόταν σ' έναν καβγά και, όσο μικρός κι αν ήταν ο Κιτ, ένιωθε τον κίνδυνο.

Η αυθάδεια ήταν το ελάττωμα του Χάρι. Ήταν έντιμος και δουλευταράς, αλλά δεν πίστευε ότι οι αριστοκράτες ήταν καλύτεροί του. Η Σαλ τον αγαπούσε που ήταν περήφανος και σκεφτόταν ελεύθερα, αλλά τα αφεντικά δυσανασχετούσαν και ο απείθαρχος χαρακτήρας του συχνά του έφερνε μπελάδες. Τώρα, ωστόσο, αφού είπε αυτό που ήθελε να πει, δε μίλησε άλλο και ξανάρχισε να δουλεύει.

Οι γυναίκες άφησαν τα καλάθια τους στην ακροποταμιά. Η Σαλ και η Άννι πήγαν να βοηθήσουν τους άντρες τους στο μάζεμα των γογγυλιών, ενώ οι άλλες δύο γυναίκες, που ήταν μεγαλύτερης ηλικίας, κάθισαν να φυλάνε τα φαγητά.

Η δουλειά τελείωσε γρήγορα.

Τότε ήταν που έγινε φανερό ότι ο Γουίλ είχε κάνει λάθος που άφησε το κάρο στους πρόποδες του λόφου. Θα 'πρεπε να το είχε σταματήσει καμιά σαρανταπενταριά γιάρδες πιο κάτω, για να έχει το άλογο χώρο ν' αναπτύξει ταχύτητα για ν' ανέβει την πλαγιά. Σκέφτηκε για μια στιγμή και μετά είπε, «Άντρες, σπρώξτε το κάρο από πίσω για να πάρει μπρος το άλογο». Έπειτα πήδησε στο κάθισμα του κάρου, ξεδίπλωσε το μαστίγιο και φώναξε, «Εμπρός! Πάμε!» Η γκρίζα φοράδα πήγε να ξεκινήσει, μα ζοριζόταν.

Οι τέσσερις εργάτες πήραν θέση πίσω από το κάρο και έσπρωξαν. Τα πόδια τους γλιστρούσαν στο υγρό μονοπάτι. Οι μύες στους ώμους του Χάρι συσπάστηκαν. Ήρθε να σπρώξει και η Σαλ, που ήταν δυνατή όσο και οι άντρες. Το ίδιο και ο μικρούλης Κιτ, πράγμα που έκανε τους εργάτες να χαμογελάσουν.

Οι τροχοί μετακινήθηκαν, η φοράδα έσκυψε το κεφάλι της και, γέρνοντας προς τα εμπρός, πάσχιζε να βαδίσει πάνω στις αυλακίες. Το μαστίγιο κροτάλισε στον αέρα και το κάρο προχώρησε μια ιδέα. Οι εργάτες έκαναν πίσω καθώς άρχισε να ανηφορίζει. Όμως η φοράδα δυσκολευόταν και ο Γουίλ φώναξε στους άντρες, «Συνεχίστε να σπρώχνετε!»

Έτρεξαν όλοι, έβαλαν τα χέρια τους στο πίσω μέρος του κάρου και έσπρωξαν ξανά. Για άλλη μία φορά, το κάρο άρχισε να κινείται. Η φοράδα τα κατάφερε για κάμποσες γιάρδες, τραβώντας με κόπο το κάρο, με τους δυνατούς μυς των ώμων της να τεντώνονται κάτω από τα δερμάτινα χάμouρα, μα δεν μπόρεσε να κρατήσει για πολύ τον ίδιο ρυθμό. Έκοψε ταχύτητα, παραπατώντας στη γλιστερή λάσπη. Πήγε να ξαναβρεί το βηματισμό της, μα είχε χάσει τη φόρα της και το κάρο σταμάτησε απότομα μ' ένα τράνταγμα. Ο Γουίλ μαστίγωσε έξαλλος το ζώο, ενώ η Σαλ και οι άντρες έσπρωχναν με όλη τους τη δύναμη, μα δεν μπορούσαν να συγκρατήσουν το κάρο και οι ψηλοί ξύλινοι τροχοί άρχισαν να γυρίζουν αργά προς τα πίσω.

Ο Γουίλ τράβηξε το χειρόφρενο και τότε άκουσαν όλοι ένα δυνατό κρότο και η Σαλ είδε τα δύο κομμάτια του σπασμένου φρένου να τινάζονται στον αέρα, πάνω από τον πίσω αριστερό τροχό.

Άκουσε τον Άικ να λέει, «Του το είπα εγώ του μπάσταρδου, του το είπα!»

Έσπρωχναν με όλες τους τις δυνάμεις, μα το κάρο σιγά σιγά τους ανάγκαζε ναπισωπατούν και ένα προαίσθημα άμεσου κινδύνου κυριεύσε τη Σαλ σαν ναυτία. Το κάρο τώρα τσουλούσε όλο και πιο γρήγορα προς τα πίσω. Ο Γουίλ κραύγασε, «Σπρώξτε, τε-μπελόσκυλα!»

Ο Άικ πήρε τα χέρια του από το κάρο και είπε, «Δε θ' αντέξει!» Το άλογο γλίστρησε ξανά και αυτή τη φορά έπεσε. Το δερμάτινο χαλινάρι κομματιάστηκε και το ζώο σωριάστηκε και άρχισε να παρσέρνεται από το κάρο που κατρακυλούσε.

Ο Γουίλ πήδησε από το κάθισμα. Το κάρο, εκτός ελέγχου πλέον, κυλούσε όλο και πιο γρήγορα. Χωρίς καν να το σκεφτεί, η Σαλ άρπαξε τον Κιτ με το ένα της χέρι και πήδησε στην άκρη, αποφεύγοντας τους τροχούς. Ο Άικ φώναξε, «Όλοι στην άκρη!»

Οι άντρες μόλις που πρόλαβαν να σκορπίσουν πάνω που το κάρο έγειρε κι αναποδογύρισε στο πλάι. Η Σαλ είδε τον Χάρι να συγκρούεται με τον Άικ και να πέφτουν και οι δύο. Ο Άικ κουτρουβάλησε στην άκρη του χωματόδρομου, μα ο Χάρι βρέθηκε στην πορεία του κάρου, που έπεσε πάνω του, πλακώνοντας το πόδι του με την άκρη της βαριάς δρύινης καρότσας του.

Τότε ήταν που ούρλιαξε.

Η Σαλ πάγωσε και η καρδιά της σφίχτηκε απ' το φόβο. Ο Χάρι είχε τραυματιστεί, είχε τραυματιστεί άσχημα. Για μια στιγμή έμειναν όλοι να κοιτούν άναυδοι. Τα γογγύλια κύλησαν από το κάρο στο έδαφος και κάμποσα έπεσαν παφλάζοντας στο ρυάκι. Ο Χάρι φώναξε με βραχνή φωνή, «Σαλ! Σαλ!»

Φώναξε τότε κι εκείνη, «Πάρτε το κάρο από απάνω του! Ελάτε, γρήγορα!»

Έσπευσαν όλοι και, αγκομαχώντας, ανασήκωσαν λίγο το κάρο από το πόδι του Χάρι, μα τους δυσκόλευαν οι μεγάλοι τροχοί και η Σαλ κατάλαβε ότι θα έπρεπε να το σηκώσουν πάνω στα στεφάνια των τροχών για να κυλήσει και να σταθεί όρθιο. «Να βάλουμε τους ώμους μας από κάτω», ούρλιαξε και όλοι είδαν ότι είχε δίκιο. Όμως το ξύλο ήταν βαρύ και έσπρωχναν κόντρα στην ανηφορική κλίση

της λοφοπλαγιάς. Για μια φοβερή στιγμή η Σαλ φοβήθηκε ότι το κάρο θα τους έπεφτε, συνθλίβοντας για δεύτερη φορά τον Χάρι. «Ελάτε, σηκώστε το!» φώναξε. «Όλοι μαζί!» Και επανέλαβαν όλοι σαν ηχώ «Σηκώστεεε» και ξαφνικά το κάρο τραμπολίστηκε και ξαναστάθηκε όρθιο, με τους πίσω τροχούς του να προσγειώνονται με γδούπο στο έδαφος.

Τότε είδε η Σαλ το πόδι του Χάρι και της κόπηκε η ανάσα. Ήταν επίπεδο, ένα με το έδαφος, από το μηρό ως το καλάμι. Θραύσματα οστών προεξείχαν από το δέρμα του και το παντελόνι του ήταν βουτηγμένο στο αίμα. Τα μάτια του ήταν κλειστά και ένα φοβερό βογκητό ξέφυγε από τα μισάνοιχτα χείλη του. Η Σαλ άκουσε το θείο Άικ να λέει, «Ω, Θεέ μου, λυπήσου τον».

Ο Κιτ άρχισε να κλαίει.

Και η Σαλ ήθελε να βάλει τα κλάματα, αλλά συγκρατήθηκε· έπρεπε να φέρει βοήθεια. Ποιος ήταν ο πιο γρήγορος; Κοίταξε την ομάδα γύρω της και τα μάτια της άστραψαν σταματώντας στην Άννι. «Τρέξε στο χωριό, Άννι, όσο πιο γρήγορα μπορείς, και φέρε τον Άλεκ». Ο μπαρμπέρης Άλεκ Πόλοκ ήταν ο πρακτικός γιατρός της περιοχής· ο «χειρουργός», όπως τον αποκαλούσαν. «Πες του να έρθει να μας βρει στο σπίτι μου. Ο Άλεκ θα ξέρει τι να κάνει».

«Πρόσεχε τα παιδιά μου», είπε η Άννι και έφυγε σαν άνεμος.

Η Σαλ γονάτισε στα λάσπη, πλάι στον Χάρι. Άνοιξε τα μάτια του. «Βόηθα με, Σαλ», της είπε. «Βόηθα με».

«Θα σε πάω στο σπίτι, αγάπη μου», του είπε. Έβαλε τα χέρια της κάτω απ' το σώμα του, μα όταν έκανε να τον ανασηκώσει, ο Χάρι ούρλιαξε ξανά. Η Σαλ αποτραβήχτηκε, μουρμουρίζοντας, «Χριστέ μου, βάλε το χέρι σου!»

Άκουσε τον Γουίλ να λέει, «Εσείς, οι άντρες, αρχίστε να ξαναβάζετε τα γογγύλια στο κάρο. Εμπρός, κουνηθείτε».

«Ας του κλείσει κάποιος το στόμα πριν του το κλείσω εγώ», είπε μέσα απ' τα δόντια της η Σαλ.

«Με τη φοράδα σας τι θα γίνει, κύριε Ρίντικ;» είπε ο Άικ. «Μπορεί να σηκωθεί;» Έκανε τον κύκλο του κάρου για να ρίξει μια ματιά στη φοράδα, αποσπώντας την προσοχή του Γουίλ από τον Χάρι. Ευχαριστώ, έξυπνε θείε μου, σκέφτηκε η Σαλ.

Στράφηκε στον Τζίμι Μαν, τον άντρα της Άννι, που φορούσε το τρίκοχο καπέλο. «Πήγαινε στην ξυλαποθήκη, Τζίμι», του είπε. «Ζήτα τους να φτιάξουν στα γρήγορα ένα φορείο με δυο τρεις φαρδιές σανίδες για να μεταφέρουμε τον Χάρι».

«Εφυγα», είπε ο Τζίμι.

«Βοηθήστε με να σηκώσω αυτό το άλογο στα πόδια του», ξαναφώναξε ο Γουίλ.

«Αυτό το άλογο δε θα ξανασταθεί ποτέ στα πόδια του, κύριε Ρίντικ», είπε ο Άικ.

Έπειτα από μια μικρή παύση, ο Γουίλ είπε, «Νομίζω ότι έχεις δίκιο».

«Γιατί δε φέρνετε ένα όπλο να το γλιτώσετε απ' την αγωνία του;» πρότεινε ο Άικ.

«Ναι», συμφώνησε ο Γουίλ, αλλά δεν ακούστηκε αποφασιστικός και η Σαλ κατάλαβε ότι, κάτω από το νταηλικί του, ήταν σοκαρισμένος.

«Πιείτε μια γουλιά μπράντι, αν έχετε το φλασκί σας μαζί σας», του είπε ο Άικ.

«Καλή ιδέα».

Καθώς έπινε, ο Άικ συνέχισε, «Κι αυτός ο φουκαράς, που το κάρο τού έλιωσε το πόδι, χρειάζεται κάτι να πει. Ίσως του ανακούφιζε τον πόνο».

Ο Γουίλ δεν απάντησε, αλλά λίγο αργότερα ο Άικ πρόβαλε ξανά πίσω από το κάρο μ' ένα ασημένιο φλασκί στο χέρι, ενώ ο Γουίλ ξεμάκρυνε με ζωηρό βήμα προς την αντίθετη κατεύθυνση.

«Μπράβο, Άικ», ψιθύρισε η Σαλ.

Της έδωσε το φλασκί του Γουίλ κι εκείνη το κράτησε στα χείλη του Χάρι, αφήνοντάς να στάξει λίγο ποτό στο στόμα του. Ο Χάρι έβηξε, το κατάπιε και άνοιξε τα μάτια του. Του έδωσε κι άλλο και το ήπιε ανυπόμονα.

«Δώσ' του όσο το δυνατό πιο πολύ», τη συμβούλευσε ο Άικ. «Δεν ξέρουμε τι θα χρειαστεί να κάνει ο Άλεκ».

Η Σαλ αναρωτήθηκε για μια στιγμή τι εννοούσε ο Άικ. Συνειδητοποίησε τότε ότι μπορεί να έπρεπε να κόψουν το πόδι του Χάρι και αναφώνησε, «Ω, όχι! Σε παρακαλώ, Θεέ μου, όχι!»

«Δώσ' του απλώς κι άλλο μπράντι».

Το ποτό ξανάφερε λίγο χρώμα στο πρόσωπο του Χάρι. Με φωνή που μόλις ακουγόταν, ψιθύρισε, «Πονάω, Σαλ, πονάω πολύ».

«Έρχεται ο Άλεκ». Ήταν το μόνο που βρήκε να του πει. Την τρέλαινε το ότι ήταν τόσο ανήμπορη.

Όσο περίμεναν, οι γυναίκες τάισαν τα παιδιά. Η Σαλ έδωσε στον Κιτ τα μήλα που είχε στο καλάθι της. Οι άντρες άρχισαν να μαζεύουν τα σκόρπια γογγύλια και να τα ξαναβάζουν στο κάρο. Έτσι κι αλλιώς θα έπρεπε να το κάνουν αργά ή γρήγορα.

Ο Τζίμι Μαν επέστρεψε, κουβαλώντας μια ξύλινη πόρτα που ισορροπούσε επικίνδυνα στον ώμο του. Την κατέβασε με δυσκολία στο έδαφος, λαχανιασμένος που είχε κάνει σχεδόν μισό μίλι κουβαλώντας ένα τόσο βαρύ αντικείμενο. «Είναι για το καινούργιο σπίτι που χτίζουν δίπλα στο μύλο», εξήγησε. «Είπαν να προσέξουμε να μην την καταστρέψουμε». Και τοποθέτησε την πόρτα παράλληλα πλάι στον Χάρι.

Τώρα έπρεπε να μεταφέρουν τον Χάρι πάνω στο αυτοσχέδιο φορείο και η μετακίνηση θα ήταν επώδυνη. Η Σαλ γονάτισε πλάι στο κεφάλι του. Έκανε να ζυγώσει και ο θεός Άικ για να βοηθήσει, μα η Σαλ τον έδωξε μ' ένα νόημα. Κανένας άλλος δε θα προσπαθούσε όσο εκείνη να τον μετακινήσει με το μαλακό. Τον έπιασε γερά από τα μπράτσα, κοντά στους ώμους, και έστριψε αργά το επάνω μέρος του κορμιού του φέρνοντας το μισό πάνω στην πόρτα. Ο Χάρι δεν αντέδρασε. Τον τράβηξε προσεκτικά, μία σπιθαμή τη φορά, ώσπου όλος ο κορμός του βρέθηκε πάνω στην πόρτα. Στο τέλος, όμως, έπρεπε να μετακινήσει και τα πόδια του. Στάθηκε όρθια αποπάνω του, έχοντάς τον ανάμεσα στα πόδια της, και μετά έσκυψε, έπιασε τα πόδια του και, με μια σβέλτη κίνηση, τα έβαλε πάνω στην πόρτα.

Ο Χάρι τότε ούρλιαξε για τρίτη φορά. Το παρατεταμένο ουρλιαχτό του σταδιακά έσβησε, καταλήγοντας σε αναφιλητά.

«Ας τον σηκώσουμε τώρα», είπε η Σαλ. Γονάτισε στη μια γωνία της πόρτας και τρεις από τους άντρες την έπιασαν από τις άλλες γωνίες. «Όσο πιο αργά γίνεται», είπε η Σαλ. «Κρατήστε την ίσια». Έπιασαν γερά την ξύλινη πόρτα, τη σήκωσαν σιγά σιγά, παίρνοντας θέση από κάτω της όσο πιο γρήγορα μπορούσαν και μετά την

ισορρόπησαν στους ώμους τους. «Ετοιμοι;» είπε η Σαλ. «Προσπαθήστε να βαδίζουμε με τον ίδιο ρυθμό. Ένα, δύο, τρία, πάμε».

Ξεκίνησαν για να διασχίσουν το χωράφι. Η Σαλ κοίταξε πίσω της και είδε τον Κιτ, σαστισμένο και αναστατωμένο, να ακολουθεί παρ' όλα αυτά από κοντά, κουβαλώντας το καλάθι της. Τα δύο μικρά παιδάκια της Άννι προχωρούσαν πίσω από τον πατέρα τους, τον Τζίμι, που κρατούσε την πίσω αριστερή γωνία του φορείου.

Το Μπάντφορντ ήταν μεγάλο χωριό, με χίλιους κατοίκους το λιγότερο, και το σπίτι της Σαλ απείχε ένα μίλι. Η διαδρομή θα ήταν αργή και κοπιαστική, αλλά ήξερε το δρόμο τόσο καλά, που θα μπορούσε να την κάνει και με κλειστά μάτια. Είχε ζήσει όλη της τη ζωή εδώ και οι γονείς της αναπαύονταν στο νεκροταφείο δίπλα στην εκκλησία του Αγίου Ματθαίου. Το μόνο άλλο μέρος που ήξερε ήταν το Κίνγκσμπριτζ και είχε δέκα χρόνια να πάει εκεί. Το Μπάντφορντ, όμως, είχε αλλάξει με τον καιρό και δεν ήταν πια τόσο εύκολο να πας από τη μία άκρη του χωριού στην άλλη. Νέες ιδέες είχαν αλλάξει ριζικά τη γεωργία και υπήρχαν ξύλινοι φράχτες και θαμνοφράχτες σ' όλη τη διαδρομή. Η ομάδα που κουβαλούσε τον Χάρι χρειάστηκε να περάσει πύλες περιφράξεων και φιδογυριστά μονοπάτια ανάμεσα σε ιδιωτικές ιδιοκτησίες.

Ήρθαν κοντά τους άντρες που δούλευαν σ' άλλα χωράφια κι έπειτα γυναίκες, που βγήκαν από τα σπίτια τους για να δουν τι συνέβαινε, και μικρά παιδιά και σκυλιά και όλο αυτό το σμάρι τούς ακολουθούσε, κουβεντιάζοντας για τον καημένο τον Χάρι και τον τρομερό τραυματισμό του.

Καθώς περπατούσε η Σαλ, νιώθοντας τον ώμο της να πονάει κάτω από το βάρος του Χάρι πάνω στο αυτοσχέδιο φορείο, θυμήθηκε τον πεντάχρονο εαυτό της –τότε τη φώναζαν Σάλι– που θαρρούσε ότι οι εκτάσεις γης έξω από το χωριό δεν ήταν παρά μια στενή περίμετρος, λίγο-πολύ σαν τον κήπο γύρω από το σπίτι που έμενε. Στην παιδική της φαντασία, ολόκληρος ο κόσμος ήταν λιγάκι μεγαλύτερος από το Μπάντφορντ. Την πρώτη φορά που την είχαν πάει στο Κίνγκσμπριτζ είχε σαστίσει: χιλιάδες άνθρωποι, συνωστισμένοι δρόμοι, πάγκοι φορτωμένοι με τρόφιμα και ρούχα και πράγματα που δεν είχε ξαναδεί ποτέ της –έναν παπαγάλο, μια υδρόγειο σφαί-

ρα, ένα τετράδιο, μια ασημένια πιατέλα. Ήταν και ο καθηδρικός ναός, απίστευτα ψηλός, παράξενα όμορφος, με παγωνιά και ησυχία μέσα· ολοφάνερο ότι εκεί πέρα κατοικούσε ο Θεός.

Ο Κιτ ήταν τώρα λίγο μεγαλύτερος απ' ό,τι εκείνη όταν πρωτόκανε εκείνο το συναρπαστικό ταξίδι. Τι να σκεφτόταν άραγε αυτή τη στιγμή; Σίγουρα θα θεωρούσε τον πατέρα του άτρωτο μέχρι σήμερα –όπως τα περισσότερα αγόρια– και τώρα πάλευε να συνηθίσει στην ιδέα ότι ο Χάρι κειτόταν λαβωμένος και ανήμπορος σ' ένα φορείο. Ο Κιτ θα είναι φοβισμένος και μπερδεμένος, σκέφτηκε η Σαλ. Θα χρειαζόταν να προσπαθήσει πολύ για να τον καθησυχάσει.

Φάνηκε κάποτε επιτέλους το σπίτι της. Ήταν από τα πιο φτωχικά του χωριού, χτισμένο από τύρφη και κλαδοπλέγματα που τα έλεγαν καλαμωτή. Τα παράθυρα είχαν παντζούρια, αλλά όχι τζάμια. «Κιτ, τρέχα ν' ανοίξεις», είπε η Σαλ. Ο μικρός υπάκουσε και μετέφεραν τον Χάρι μέσα. Το πλήθος έμεινε απέξω, ρίχνοντας κλεφτές ματιές προς το εσωτερικό.

Το σπίτι είχε μόνο μία κάμαρα. Υπήρχαν δύο κρεβάτια, ένα στενό και ένα φαρδύ, απλές κατασκευές και τα δύο, φτιαγμένα από αλουστράριστες σανίδες που είχε καρφώσει ο Χάρι. Πάνω στο καθένα υπήρχε ένα στρώμα από καραβόπανο παραγεμισμένο με άχυρο. «Ας τον βάλουμε στο μεγάλο κρεβάτι», είπε η Σαλ. Χαμήλωσαν προσεκτικά στο κρεβάτι τον Χάρι, ξαπλωμένο ακόμα πάνω στην πόρτα.

Οι τρεις άντρες και η Σαλ στάθηκαν μετά όρθιοι πλάι του, τρίβοντας τα πονεμένα τους χέρια και τεντώνοντας τις πιασμένες τους πλάτες. Η Σαλ κοίταξε τον Χάρι· ήταν ωχρός και ασάλευτος και μόλις που ανάσαινε. «Θεέ μου, σε παρακαλώ, μη μου τον πάρεις», ψιθύρισε.

Ο Κιτ ήρθε μπροστά της και την αγκάλιασε, πιέζοντας το μουτράκι του στην κοιλιά της, που ήταν μαλακιά από τη γέννα του κι έπειτα. Του χάιδεψε το κεφάλι. Ήθελε να τον παρηγορήσει, μα δεν έβρισκε τα λόγια. Όποια αλήθεια κι αν ξεστόμιζε θα τον τρόμαζε.

Πρόσεξε ότι οι άντρες περιεργάζονταν το εσωτερικό του σπιτιού της. Ήταν πολύ φτωχικό, μα δε θα διέφερε και τόσο από τα δικά

τους, αφού ήταν όλοι εργάτες της γης. Η ανέμη της Σαλ ήταν στη μέση της κάμαρας. Ήταν όμορφη κατασκευή, λαξευμένη με μεγάλη μαστοριά και καλογουλισμένη. Την είχε κληρονομήσει από τη μητέρα της. Πλάι της υπήρχε μια μικρή στοίβα από μασούρια με τυλιγμένο νήμα, έτοιμο για να το παραλάβει ο υφασματέμπορος. Η ανέμη πλήρωνε για τις μικρές πολυτέλειες της ζωής τους: τσάι με ζάχαρη, γάλα για τον Κιτ, κρέας δύο φορές την εβδομάδα.

«Μια Βίβλος!» αναφώνησε ο Τζίμι Μαν μόλις έπεσε το μάτι του στο μόνο αντικείμενο κάποιας αξίας εκτός από την ανέμη μέσα στο σπίτι. Το χοντρό δερματόδετο βιβλίο ήταν ακουμπισμένο στο κέντρο του τραπεζιού· το χάλκινο κούμπωμά του είχε πρασινίσει από την πολυκαιρία και στο δέρμα του είχαν αφήσει λεκέδες τα τόσα και τόσα βρόμικα χέρια που το είχαν κρατήσει.

«Ήταν του πατέρα μου», είπε η Σαλ.

«Ξέρεις να τη διαβάζεις, όμως;»

«Ναι, μου είχε μάθει».

Οι άντρες εντυπωσιάστηκαν. Η Σαλ μάντευε ότι κανένας τους δεν μπορούσε να διαβάσει πέρα από μερικές λέξεις, όπως το όνομά τους και ίσως τις τιμές που ήταν γραμμένες με κιμωλία στα παζάρια και τις ταβέρνες.

«Δεν κυλάμε σιγά σιγά τον Χάρι απ' την πόρτα στο στρώμα;» είπε ο Τζίμι.

«Θα ήταν πιο άνετα», συμφώνησε η Σαλ.

«Κι εγώ θα ήμουν πιο ήσυχος αν επέστρεφα ετούτη την πόρτα στην ξυλαποθήκη όπως ακριβώς την πήρα».

Η Σαλ πήγε στην άλλη πλευρά του κρεβατιού και γονάτισε στο χωμάτινο δάπεδο. Άπλωσε τα χέρια της για να πιάσει τον Χάρι όταν γλιστρούσε από την πόρτα στο κρεβάτι. Οι τρεις άντρες έπιασαν την άλλη πλευρά της πόρτας. «Σιγά, με το μαλακό», είπε η Σαλ. Ανασήκωσαν την πόρτα γέρνοντάς την και ο Χάρι γλίστρησε μια σπιθαμή προς το στρώμα και βόγκηξε. «Γείρτε τη λίγο ακόμα», είπε η Σαλ. Αυτή το φορά ο Χάρι κύλησε στην άκρη του ξύλου. Έβαλε τα χέρια της κάτω από το σώμα του. «Κι άλλο», είπε, «και τραβήξτε σιγά σιγά την πόρτα προς το μέρος σας». Καθώς κυλούσε ο Χάρι, έχωσε με προσοχή τους πήχεις της αποκάτω του. Σκοπός της ήταν να τον

κρατήσει όσο το δυνατό πιο ακίνητο. Οι προσπάθειές της έδειχναν να έχουν αποτέλεσμα, γιατί ο Χάρι δεν έβγαζε άχνα. Της πέρασε τότε η σκέψη ότι εκείνη η σιωπή ήταν δυσοίωνη.

Στο τέλος, τράβηξαν την πόρτα από κάτω του κάπως απότομα και το πόδι του Χάρι έπεσε βαριά στο στρώμα. Ούρλιαξε ξανά. Αυτή τη φορά, όμως, το ουρλιαχτό του ήταν παρήγορο σημάδι για τη Σαλ: τουλάχιστον ήταν ακόμα ζωντανός.

Η Άννι Μαν κατέφτασε μαζί με τον Άλεκ, το γιατρό. Το πρώτο πράγμα που έκανε ήταν να βεβαιωθεί ότι τα παιδιά της ήταν καλά. Μετά κοίταξε τον Χάρι. Δεν είπε τίποτα, αλλά η Σαλ κατάλαβε ότι σοκαρίστηκε που τον είδε τόσο χάλια.

Ο Άλεκ Πόλοκ ήταν ένας περιποιημένος άντρας, με μακρύ σακάκι και παλιό, αλλά καλοδιατηρημένο παντελόνι. Δεν είχε σπουδάσει γιατρός και ό,τι ήξερε το είχε μάθει από τον πατέρα του, που έκανε αυτή τη δουλειά πριν από εκείνον και του είχε αφήσει τα κοφτερά μαχαίρια και άλλα εργαλεία που αποτελούσαν τη μόνη αναγκαία πιστοποίηση για έναν πρακτικό γιατρό.

Κουβαλούσε ένα ξύλινο κασελάκι με χερούλι, που απόθεσε τώρα κατάχαμα, πλάι στο τζάκι. Ύστερα κοίταξε τον Χάρι.

Η Σαλ παρατήρησε το πρόσωπο του Άλεκ, αναζητώντας κάποιο σημάδι, αλλά η έκφρασή του δεν πρόδιδε το παραμικρό.

«Χάρι, μ' ακούς;» ρώτησε εκείνος. «Πώς αισθάνεσαι;»

Ο Χάρι δεν απάντησε.

Ο Άλεκ εξέτασε το τσακισμένο πόδι του. Το στρώμα αποκάτω του είχε μουσκέψει τώρα από το αίμα. Ο Άλεκ άγγιξε τα οστά που προεξείχαν από το δέρμα και ο Χάρι άφησε μια κραυγή πόνου, αλλά όχι τόσο γοερή όσο τα προηγούμενα ουρλιαχτά του. Ο Άλεκ ψηλάφησε το τραύμα με το δάχτυλό του και ο Χάρι φώναξε ξανά. Έπειτα έπιασε το πόδι του Χάρι από τον αστράγαλο και το σήκωσε. Ο Χάρι ούρλιαξε.

«Είναι άσχημα, ε;» είπε η Σαλ.

Ο Άλεκ την κοίταξε διστακτικά κι έπειτα είπε μονολεκτικά, «Ναι».

«Τι μπορείς να κάνεις;»

«Δεν μπορώ να ανατάξω τα σπασμένα κόκαλα», είπε ο Άλεκ.

«Κάποιες φορές γίνεται: αν είναι σπασμένο μόνο ένα κόκαλο και δεν έχει βγει πολύ έξω απ' τη θέση του, μερικές φορές μπορώ να το ξαναβάλω στη σωστή θέση, να το ακινητοποιήσω με νάρθηκα και να το αφήσω να γίνει καλά μόνο του. Όμως το γόνατο είναι πολύ πολύπλοκη άρθρωση και η ζημιά που έχουν υποστεί τα κόκαλα του Χάρι είναι εξαιρετικά σοβαρή».

«Τότε...;»

«Ο μεγαλύτερος κίνδυνος είναι να μολυνθεί το τραύμα και η μόλυνση να προχωρήσει και να προκαλέσει σήψη της σάρκας. Αυτό μπορεί να αποβεί μοιραίο. Η μόνη λύση είναι να ακρωτηριαστεί το πόδι».

«Όχι», είπε η Σαλ με φωνή που έτρεμε από απόγνωση. «Όχι, δεν μπορείς να του κόψεις το πόδι, έχει ήδη υποφέρει πολύ».

«Μπορεί να σωθεί η ζωή του έτσι».

«Πρέπει να υπάρχει κι άλλη λύση».

«Θα επιχειρήσω να κλείσω το τραύμα», είπε ο Άλεκ χωρίς μεγάλη σιγουριά. «Όμως αν δεν πετύχει αυτό, η μόνη επιλογή θα είναι ο ακρωτηριασμός».

«Προσπάθησε, σε παρακαλώ».

«Πολύ καλά». Ο Άλεκ έσκυψε και άνοιξε το ξύλινο κασελάκι. «Σαλ», είπε, «μπορείς να ρίξεις μερικά ξύλα στη φωτιά; Τη θέλω πολύ δυνατή». Η Σαλ έσπευσε ν' ανάψει τη φωτιά στο μικρό τζάκι.

Ο Άλεκ έβγαλε από το κασελάκι του μια πήλινη γαβάθα και ένα κανάτι με πώμα. «Δε θα έχεις μπράντι, φαντάζομαι», είπε στη Σαλ.

«Όχι», απάντησε εκείνη, αλλά τότε θυμήθηκε το φλασκί του Γουίλ. Το είχε παραχώσει σε μια τσέπη του φουστανιού της. «Ναι, έχω», είπε και το έβγαλε έξω.

Ο Άλεκ σήκωσε ερωτηματικά τα φρύδια.

«Είναι του Γουίλ Ρίντικ», του εξήγησε. «Αυτός ο ανόητος φταίει για το ατύχημα, πανάθεμά τον. Μακάρι να είχε τσακιστεί το δικό του πόδι».

Ο Άλεκ έκανε ότι δεν άκουσε την προσβολή για το γιο του άρχοντα. «Δώσε στον Χάρι να πει όσο το δυνατό πιο πολύ. Αν λιποθυμήσει, τόσο το καλύτερο».

Η Σαλ κάθισε στο κρεβάτι πλάι στον Χάρι και, ανασηκώνοντας

ελαφρά το κεφάλι του, άφησε το μπράντι να αργοσταλάζει στο στόμα του, ενώ ο Άλεκ ζέσταινε λάδι στη γαβάθα. Όταν άδειασε το φλασκί, το λάδι κόχλαζε στη γαβάθα. Στη θέα του, η Σαλ κυριεύτηκε από ναυτία.

Ο Άλεκ έσπρωξε μαλακά ένα φαρδύ, ρηχό δίσκο κάτω από το γόνατο του Χάρι. Άλλοι εφτά έντρομοι θεατές τον παρακολουθούσαν μαζί με τη Σαλ: οι τρεις εργάτες, η Άννι και τα δύο παιδιά της και ο κάτωχρος Κιτ.

Όταν έφτασε η στιγμή, ο Άλεκ ενέργησε με ταχύτητα και ακρίβεια. Πήρε με τσιμπίδα τη γαβάθα από τη φωτιά και έχυσε το καυτό υγρό πάνω στο γόνατο του Χάρι.

Ο Χάρι άφησε το πιο σπαραχτικό ουρλιαχτό του και έχασε τις αισθήσεις του.

Όλα τα παιδιά έβαλαν τα κλάματα.

Μια αηδιαστική μυρωδιά καμένης ανθρώπινης σάρκας απλώθηκε στον αέρα.

Το λάδι μαζεύτηκε στο δίσκο κάτω από το πόδι του Χάρι και ο Άλεκ τον ανακίνησε πέρα-δώθε για να πάει λάδι και στην κλείδωση ώστε να είναι πλήρης ο καυτηριασμός. Έπειτα πήρε το δίσκο, έχυσε το λάδι ξανά στο κανάτι και το βούλωσε.

«Θα στείλω το λογαριασμό για την αμοιβή μου στον άρχοντα», είπε στη Σαλ.

«Ελπίζω να σε πληρώσει», είπε εκείνη. «Γιατί εγώ δεν μπορώ».

«Οφείλει να με πληρώσει. Ένας γαιοκτήμονας έχει χρέος απέναντι στους εργάτες του. Όμως δεν υπάρχει νόμος που να τον υποχρεώνει. Τέλος πάντων, αυτό είναι ανάμεσα σ' εμένα κι εκείνον. Μην ανησυχείς εσύ. Ο Χάρι δε θα θέλει να φάει, αλλά προσπάθησε να του δίνεις υγρά, αν μπορείς. Τσάι καλύτερα. Και η μπίρα κάνει ή το νερό. Και κράτα τον ζεστό». Άρχισε να ξαναβάζει τα πράγματά του στο κασελάκι του.

Η Σαλ τον ρώτησε, «Μπορώ να κάνω τίποτε άλλο εγώ;»

Ο Άλεκ σήκωσε τους ώμους του. «Προσευχήσου γι' αυτόν», είπε.

2

Ο ΕΪΜΟΣ ΜΠΑΡΟΥΦΙΑΝΤ αντιλήφθηκε ότι κάτι δεν πήγαινε καλά αμέσως μόλις πλησίασε στο Μπάντφορντ.

Δούλευαν κάμποσοι άντρες στα χωράφια, αλλά όχι όσοι συνήθως. Ο δρόμος προς το χωριό ήταν έρημος, πέρα από ένα παρατημένο κάρο. Ούτε καν σκυλιά δεν είδε.

Ο Έιμος ήταν υφασματέμπορος. Για την ακρίβεια, ο πατέρας του ήταν ο υφασματέμπορος, αλλά ο Ομπαντάια είχε κλείσει τα πενήντα και συχνά του κοβόταν η ανάσα, έτσι ο Έιμος ήταν αυτός που ταξίδευε στην ύπαιθρο με κάμποσα υποζύγια και επισκεπτόταν τα αγροτόσπιτα. Τα άλογα κουβαλούσαν σακιά με ακατέργαστο μαλλί, τις προβιές από το κούρεμα των προβάτων.

Τη δουλειά της μετατροπής της προβιάς σε ύφασμα την έκαναν κυρίως χωρικές που δούλευαν στα σπίτια τους. Πρώτα το μαλλί έπρεπε να ξεμπλεχτεί και να καθαριστεί· αυτό λεγόταν ξάσιμο ή λανάρισμα. Έπειτα το έγνεθαν και τύλιγαν τα μακριά νήματα σε μαρούρια. Τέλος, τα νήματα υφαίνονταν στον αργαλειό και γίνονταν λωρίδες υφάσματος φάρδους μιας γιάρδας. Η κλωστοϋφαντουργία ήταν η κύρια βιομηχανία στη δυτική Αγγλία και το Κίνγκσμπριτζ βρισκόταν στο κέντρο της.

Ο Έιμος φανταζόταν ότι ο Αδάμ και η Εύα, αφού έφαγαν τον καρπό του δέντρου της γνώσης του καλού και του κακού, θα ήταν αναγκασμένοι να κάνουν όλες αυτές τις διαφορετικές δουλειές μόνοι τους για να φτιάξουν ρούχα και να καλύψουν τη γύμνια τους, αν και η Βίβλος δεν έλεγε πολλά για το ξάσιμο και το γνέσιμο, ούτε για το πώς κατάφερε να φτιάξει τον αργαλειό του ο Αδάμ.

Όταν έφτασε στα σπίτια, ο Έιμος είδε ότι δεν είχαν εξαφανιστεί όλοι. Κάτι είχε τραβήξει την προσοχή των εργατών που δούλευαν στα χωράφια, αλλά οι υφαντές και οι υφάντρες του ήταν στα σπίτια

τους. Πληρώνονταν ανάλογα με την ποσότητα που παρήγαγαν και δύσκολα τους αποσπούσε κάτι από τη δουλειά τους.

Πήγε πρώτα στο σπίτι του Μικ Σίμπρουκ, ενός εργάτη που έξαινε μαλλί. Στο δεξί του χέρι κρατούσε μια μεγάλη βούρτσα με σιδερένια δόντια και στο αριστερό του ένα σκέτο κομμάτι ξύλο ίδιου μεγέθους. Ανάμεσά τους είχε τεντωμένη μια μάζα ακατέργαστου μαλλιού που βούρτσιζε με σταθερές, ακούραστες κινήσεις. Όταν εκείνη η χοντρή τούφα βρόμικου κατσαρού μαλλιού, ανακατεμένου με λάσπη και υπολείμματα βλάστησης, μετατρέποταν σ' ένα κουβάρι από καθαρές, ίσιες ίνες, τις τύλιγε σε μια χαλαρή κουλούρα που λεγόταν τουλούπα.

Τα πρώτα λόγια του Μικ στον Έιμος ήταν, «Έμαθες για τον Χάρι Κλίδεροου;»

«Όχι», είπε ο Έιμος. «Μόλις ήρθα. Είσαι ο πρώτος που επισκέπτομαι. Τι έγινε με τον Χάρι;»

«Του έλιωσε το πόδι ένα κάρο που έσπασαν τα φρένα του. Λένε ότι δε θα ξαναδουλέψει ποτέ».

«Τρομερό! Πώς συνέβη;»

«Ακούγονται διάφορες ιστορίες. Ο Γουίλ Ρίντικ λέει ότι ο Χάρι έκανε επίδειξη, προσπαθώντας ν' αποδείξει ότι μπορούσε να σπρώξει ένα φορτωμένο κάρο μόνος του, αλλά ο Άικ Κλίδεροου λέει ότι έφταιγε ο Γουίλ, που παραφόρτωσε το κάρο».

«Η Σαλ θα είναι συντετριμμένη». Ο Έιμος γνώριζε τους Κλίδεροου. Πίστευε ότι είχαν παντρευτεί από έρωτα. Ο Χάρι ήταν σκληρό καρύδι, αλλά θα έκανε τα πάντα για τη Σαλ. «Πάω να τους δω τώρα».

Πλήρωσε τον Μικ, του έδωσε άλλη μία παρτίδα προβιές και πήγε μαζί του ένα τσουβάλι με νέες τουλούπες μαλλιού.

Σύντομα ανακάλυψε πού είχαν πάει οι χωρικοί που είχαν αφήσει τις δουλειές τους. Γύρω από το αγροτόσπιτο των Κλίδεροου ήταν μαζεμένο πλήθος κόσμου.

Η Σαλ ήταν κλώστρια. Αντίθετα με τον Μικ, δεν μπορούσε να δουλεύει δώδεκα ώρες την ημέρα, γιατί είχε κι ένα σωρό άλλα καθήκοντα: να φτιάχνει ρούχα για τον Χάρι και τον Κιτ, να καλλιεργεί λαχανικά στο περιβόλι τους, να ψωνίζει και να μαγειρεύει, να

πλένει, να καθαρίζει και να κάνει όλες τις άλλες δουλειές του σπιτιού. Μακάρι να είχε περισσότερο χρόνο για να κλώθει, σκεφτόταν ο Έιμος, γιατί υπήρχε έλλειψη νήματος.

Το πλήθος μέριασε για να περάσει ο Έιμος. Ήταν γνωστός στην περιοχή, καθώς πρόσφερε σε πολλούς χωρικούς την εναλλακτική λύση μιας άλλης απασχόλησης αντί για τις κακοπληρωμένες γεωργικές εργασίες. Αρκετοί τον χαιρέτησαν εγκάρδια και ένας, μάλιστα, τον πληροφόρησε ότι μόλις είχε φύγει ο γιατρός.

Ο Έιμος μπήκε μέσα. Ο Χάρι ήταν ξαπλωμένος στο κρεβάτι, κάτασπρος και ακίνητος και ανάπνεε με μικρές, κοφτές ανάσες. Κάμποσοι άνθρωποι στέκονταν γύρω από το κρεβάτι. Όταν συνήθισαν τα μάτια του στο μισοσκοτάδο, αναγνώρισε τους περισσότερους.

Απευθύνθηκε στη Σαλ. «Τι έγινε;»

Το πρόσωπό της συσπάστηκε από ένα μορφασμό πικρίας και πόνου. «Ο Γουίλ Ρίντικ παραφόρτωσε ένα κάρο και το πήρε η κατηφόρα. Οι άντρες προσπάθησαν να το σταματήσουν, αλλά πάτησε το πόδι του Χάρι και του το τσάκισε».

«Τι είπε ο Άλεκ Πόλοκ;»

«Ήθελε να κόψει το πόδι του Χάρι, αλλά δεν τον άφησα, έτσι του το καυτηρίασε με ζεματιστό λάδι». Το βλέμμα της έπεσε στον αναίσθητο άντρα στο κρεβάτι. «Δε νομίζω ότι θα μπορούσε να τον βοηθήσει είτε το ένα είτε το άλλο».

«Καημένε Χάρι», είπε ο Έιμος.

«Φοβάμαι ότι ετοιμάζεται να διασχίσει εκείνον τον ποταμό, τον Ιορδάνη». Η φωνή της έσπασε και ξέσπασε σε λυγμούς.

Ο Έιμος άκουσε τότε τη γνώριμη φωνούλα του Κιτ να λέει πανικόβλητη, «Μην κλαις, μαμά!»

Οι λυγμοί της Σαλ κόπασαν. Ακούμπησε το χέρι της στον ώμο του αγοριού και του τον έσφιξε τρυφερά. «Εντάξει, Κιτ, δε θα κλαίω».

Ο Έιμος δεν ήξερε τι να πει. Είχε χάσει τα λόγια του μπροστά σ' αυτή τη σκηνή ανείπωτης τραγωδίας που ξετυλιγόταν στο σπιτικό μιας πάμφτωχης οικογένειας.

Το μόνο που σκέφτηκε να πει ήταν κάτι κοινότοπο. «Δε χρειάζεται να δουλέψεις αυτή τη βδομάδα· δε θα σ' το ζητήσω».

«Ω, να μου το ζητήσετε, σας παρακαλώ», είπε η Σαλ. «Τώρα που

είναι κατάκοιτος ο Χάρι, τα χρειάζομαι περισσότερο από ποτέ τα χρήματα της δουλειάς».

Μίλησε ένας από τους άντρες και ο Έιμος αναγνώρισε τη φωνή του Άικ Κλίδεροου. «Κανονικά πρέπει να σας φροντίσει ο άρχοντας».

«Πρέπει», είπε ο Τζίμι Μαν. «Όμως αυτό δε σημαίνει ότι θα το κάνει».

Πολλοί γαιοκτήμονες αισθάνονταν υπεύθυνοι για τις χήρες και τα ορφανά των κολλήγων, αλλά δεν υπήρχε καμία εγγύηση· και ο άρχοντας Ρίντικ ήταν τσιγγούνης.

Η Σαλ έδειξε τα μασούρια που ήταν στοιβαγμένα δίπλα στην ανέμη της. «Έχω σχεδόν τελειώσει τη δουλειά της περασμένης εβδομάδας. Θα μείνετε στο Μπάντφορντ απόψε φαντάζομαι, έτσι;»

«Ναι».

«Θα τελειώσω το υπόλοιπο νήμα ως το πρωί και θα το έχετε πριν φύγετε».

Ο Έιμος ήξερε ότι η Σαλ θα δούλευε όλη νύχτα αν χρειαζόταν. «Αν είσαι σίγουρη...»

«Απόλυτα σίγουρη».

«Εντάξει». Ο Έιμος βγήκε έξω και έλυσε ένα σακί από τη ράχη του πρώτου αλόγου. Θεωρητικά, μια κλώστρια μπορούσε να κλώθει γύρω στη μία λίβρα μαλλί την ημέρα, αλλά ελάχιστες περνούσαν όλη τη μέρα τους στην ανέμη· οι περισσότερες, όπως η Σαλ, συνδύαζαν τη δουλειά με τα οικιακά τους καθήκοντα.

Κουβάλησε το σακί μέσα και το άφησε στο πάτωμα, δίπλα στην ανέμη. Έριξε έπειτα άλλη μία ματιά στον Χάρι. Ο λαβωμένος άντρας δεν είχε σαλέψει καθόλου. Φαινόταν σαν πεθαμένος, αλλά ο Έιμος δεν είχε δει ποτέ άνθρωπο να πεθαίνει, έτσι δεν μπορούσε να ξέρει. Είπε στον εαυτό του να μη βγάζει βιαστικά συμπεράσματα.

Και έφυγε.

Πήγε σ' ένα άλλο κτίριο, κοντά στο σπίτι της Σαλ, ένα στάβλο που είχε μετατρέψει σε εργαστήριο ο Ρότζερ Ρίντικ, ο τρίτος και μικρότερος γιος του άρχοντα. Ο Έιμος και ο Ρότζερ ήταν συνομήλικοι, δεκαεννιά χρονών, και είχαν πάει στο ίδιο σχολείο, το γυμνάσιο του Κίνγκσμπριτζ. Ο Ρότζερ ήταν επιμελής μαθητής, μα δεν

τον ένοιαζαν τα σπορ, το ποτό ή τα κορίτσια, και οι νταήδες του σχολείου τον εκφόβιζαν ώσπου μπήκε στη μέση ο Έιμος και τον υπερασπίστηκε. Από τότε ήταν φίλοι.

Ο Έιμος χτύπησε την πόρτα και μπήκε. Ο Ρότζερ είχε βελτιώσει το κτίριο με μεγάλα παράθυρα. Μπροστά σ' ένα απ' αυτά, είχε στήσει έναν πάγκο εργασίας για να έχει φως. Εργαλεία κρέμονταν από γάντζους στους τοίχους και υπήρχαν κουτιά και δοχεία με σύρμα περιέλιξης, μικρές ράβδους από διάφορα μέταλλα, καρφιά, βίδες και κόλλες. Του άρεσε πολύ να κατασκευάζει ευρηματικά παιχνίδια, όπως ένα ποντίκι που έσκουζε και κουνούσε την ουρά του ή ένα φέρετρο μ' ένα πτώμα που ανακαθόταν μόλις άνοιγε το σκέπασμα. Είχε εφεύρει επίσης ένα μηχάνημα που ξεβούλωνε τους σωλήνες όταν το φράξιμο ήταν γιάρδες μακριά, ακόμα και μετά από καμπές.

Ο Ρότζερ χαιρέτησε τον Έιμος μ' ένα πλατύ χαμόγελο και άφησε κάτω το καλέμι του. «Πάνω στην ώρα!» είπε. «Ετοιμαζόμουν να πάω σπίτι για βραδινό. Θα έρθεις να φας μαζί μας;»

«Είχα την ελπίδα ότι θα μου το πρότεινες. Ευχαριστώ».

Ο Ρότζερ είχε ξανθά μαλλιά και ροδαλό δέρμα, αντίθετα με τον πατέρα και τους αδερφούς του, που ήταν μελαχρινοί. Μάλλον θα είχε πάρει από τη μητέρα του, που είχε πεθάνει πριν από μερικά χρόνια.

Βγήκαν από το εργαστήριο και ο Ρότζερ κλείδωσε την πόρτα. Κίνησαν με τα πόδια για το αρχοντικό· ο Έιμος τραβούσε πίσω του τα άλογά του, δεμένα στη σειρά. Η συζήτηση στράφηκε στον Χάρι Κλίδεροου. «Η ξεροκεφαλιά του αδερφού μου, του Γουίλ, προκάλεσε το ατύχημα», παραδέχτηκε με ειλικρίνεια ο Ρότζερ.

Ο Ρότζερ φοιτούσε τώρα στο Κολέγιο του Κίνγκσμπριτζ, που το είχαν ιδρύσει στην Οξφόρδη οι μοναχοί του Κίνγκσμπριτζ το Μεσαίωνα. Είχε ξεκινήσει πριν από μερικές εβδομάδες και ήταν η πρώτη φορά που ερχόταν στο σπίτι από τότε. Ο Έιμος θα ήθελε όσο τίποτα στον κόσμο να πάει στο πανεπιστήμιο, αλλά ο πατέρας του είχε επιμείνει να πιάσει αμέσως δουλειά στην επιχείρησή του. Ίσως αλλάξουν τα πράγματα στο μέλλον, σκέφτηκε. Μπορεί να έχω κάποτε κι εγώ ένα γιο που θα σπουδάσει στην Οξφόρδη. «Πώς είναι στο πανεπιστήμιο;» ρώτησε.

«Έχει πολλή πλάκα», είπε ο Ρότζερ. «Φοβερό χαβαλέ. Αλλά έχασα μερικά λεφτά στα χαρτιά δυστυχώς».

Ο Έιμος χαμογέλασε. «Εννοούσα πώς πάνε οι σπουδές».

«Α! Καλά πάνε αυτές. Τίποτα δύσκολο μέχρι στιγμής. Δεν τρελαίνομαι για τη θεολογία και τη ρητορική. Μ' αρέσουν τα μαθηματικά, αλλά οι καθηγητές μου έχουν μανία με την αστρονομία. Θα 'πρεπε να είχα πάει στο Κέμπριτζ· φαίνεται ότι τα μαθηματικά είναι καλύτερα εκεί».

«Θα το έχω στο νου μου αυτό όταν έρθει η σειρά του γιου μου να σπουδάσει».

«Τι, σκέφτεσαι να παντρευτείς;»

«Το σκέφτομαι διαρκώς, μα δεν υπάρχει περίπτωση να συμβεί σύντομα. Δεν έχω δεκάρα κι ο πατέρας δε σκοπεύει να μου δώσει τίποτα πριν τελειώσει η μαθητεία μου».

«Δεν πειράζει, μέχρι τότε έχεις όλον τον καιρό να γυρίζεις μ' όσες θέλεις».

Δεν ήταν στο χαρακτήρα του Έιμος να γυρίζει με πολλές. Γι' αυτό άλλαξε θέμα. «Ελπίζω να μη σας γίνω βάρος αν με φιλοξενήσετε απόψε».

«Κανένα βάρος. Ο πατέρας θα χαρεί να σε δει. Πλήττει με τους γιους του και σε συμπαθεί, παρά τις ριζοσπαστικές, κατά τη γνώμη του, απόψεις σου. Του αρέσει να λογομαχεί μαζί σου».

«Δεν έχω ριζοσπαστικές απόψεις».

«Πράγματι. Θα 'πρεπε να γνωρίσει μερικούς συμφοιτητές μου στην Οξφόρδη. Θα του ερχόταν κόλπος αν άκουγε τις απόψεις τους».

Ο Έιμος γέλασε. «Φαντάζομαι». Όταν αναλογίστηκε τη ζωή του Ρότζερ, με τις σπουδές του και τις ιδεολογικές λογομαχίες του με ευφυείς ανθρώπους, ζήληψε.

Το αρχοντικό ήταν μια ωραία κόκκινη έπαυλη ιακωβιανού ρυθμού με παράθυρα που το τζάμι τους χωριζόταν σε πολλά μικρά τετράγωνα με μολυβένιο πλαίσιο. Πήγαν τα άλογα του Έιμος στο στάβλο για να τα ποτίσουν και μετά ανέβηκαν στο σπίτι.

Ήταν ένας αμιγώς αντρικός χώρος και γι' αυτό όχι και τόσο καθαρός. Στον αέρα πλανιόταν η οσμή του αγροκτήματος και ο Έιμος πρόλαβε να δει την ουρά ενός αρουραίου καθώς χωνόταν κάτω από

μια πόρτα. Ήταν οι πρώτοι που μπήκαν στην τραπεζαρία. Πάνω από το τζάκι κρεμόταν το πορτρέτο της μακαρίτισσας της γυναίκας του άρχοντα. Είχε σκουρύνει από την πολυκαιρία και ήταν σκονισμένο, σαν να μην ενδιαφερόταν κανένας ιδιαίτερα να το κοιτάζει.

Μπήκε και ο άρχοντας, ένας μεγάλοςωμος, ροδοκόκκινος άντρας γύρω στα πενήντα πέντε, υπέρβαρος, αλλά στιβαρός ακόμα παρά την ηλικία του. «Έχει αγώνα πυγμαχίας στο Κίνγκσμπριτζ το Σάββατο», είπε μ' ενθουσιασμό. «Το Θηρίο του Μπρίστολ θ' αντιμετωπίσει όσους έχουν τα κότσια να παλέψουν μαζί του. Προσφέρει μια γκινέα σ' όποιον αντίπαλο καταφέρει να μείνει όρθιος στο ρινγκ για ένα τέταρτο».

«Θα περάσεις θαυμάσια», είπε ο Ρότζερ. Οι δικοί του λάτρευαν τα σπορ, και πάνω απ' όλα την επαγγελματική πυγμαχία και τις υποδρομίες, ιδίως αν μπορούσαν να στοιχηματίζουν στο αποτέλεσμα. «Εγώ προτιμώ τα χαρτιά», πρόσθεσε. «Μ' αρέσει να υπολογίζω τις πιθανότητες».

Ήρθε και ο Τζορτζ Ρίντικ, ο μεσαίος αδερφός. Ήταν αρκετά μεγαλύτεροςωμος, με μαύρα μαλλιά και σκούρα μάτια και έμοιαζε με τον πατέρα του, μόνο που είχε χωρίστρα στη μέση.

Έφτασε τελικά και ο Γουίλ. Ακολουθούσε ένας μπάτλερ μ' ένα καζάνι αχνιστή σούπα. Η μοσχοβολιά της έκανε να τρέχουν τα σάλια του Έιμος.

Πάνω στον μπουφέ υπήρχαν χοιρομέρι, τυρί και μια φρατζόλα ψωμί. Σερβιρίστηκαν μόνοι τους και ο μπάτλερ γέμισε τα ποτήρια τους με πόρτο.

Ο Έιμος, που χαιρετούσε πάντα τους υπηρέτες, είπε στον μπάτλερ, «Γεια σου, Πλατς, πώς είσαι;»

«Ας τα λέμε καλά, κύριε Μπάροουφιλντ», είπε μουτρωμένος ο Πλατς. Δεν ανταπέδιδαν όλοι οι υπηρέτες τη φιλική διάθεση του Έιμος.

Ο Γουίλ πήρε μια χοντρή φέτα χοιρομέρι και είπε, «Ο τοποτηρητής του βασιλιά κάλεσε την πολιτοφυλακή του Σάιρινγκ».

Η πολιτοφυλακή ήταν η εσωτερική αμυντική δύναμη της χώρας. Οι στρατεύσιμοι επιλέγονταν με κλήρο και μέχρι στιγμής ο Έιμος ήταν τυχερός και δεν είχε κληρωθεί. Απ' όσο παλιά μπορού-

σε να θυμηθεί, η πολιτοφυλακή ήταν ενεργή μόλις έξι εβδομάδες το χρόνο για εκπαίδευση, που περιλάμβανε στρατοπέδευση στους λόφους βόρεια του Κίνγκσμπριτζ, παρελάσεις και σχηματισμούς, καθώς και μαθήματα για το γέμισμα και τη χρήση των μουσκέτων. Προφανώς τώρα όλα αυτά θα άλλαζαν.

«Το άκουσα κι εγώ», είπε ο άρχοντας. «Όχι μόνο για το Σάιρινγκ, όμως. Έχει γίνει επιστράτευση σε δέκα κομητείες».

Απρόσμενα νέα. Τι είδους κρίση περίμενε άραγε η κυβέρνηση;

«Μίας και είμαι υπολοχαγός», είπε ο Γουίλ, «πρέπει να βοηθήσω στην οργάνωση της επιστράτευσης. Μπορεί να χρειαστεί να μείνω στο Κίνγκσμπριτζ για ένα διάστημα».

Αν και ο Έιμος την είχε γλιτώσει ως τώρα, μπορεί να τον καλούσαν αν γινόταν νέα επιστράτευση. Δεν ήταν σίγουρος πώς ένιωθε γι' αυτό. Δεν είχε καμία επιθυμία να γίνει στρατιώτης, αλλά ίσως ήταν καλύτερο από το να είναι σκλάβος του πατέρα του.

«Ποιος είναι ο διοικητής;» ρώτησε ο άρχοντας. «Ξεχνάω το όνομά του».

«Ο συνταγματάρχης Χένρι Νόρθγουντ».

Ο υποκόμης Χένρι Νόρθγουντ ήταν ο γιος του κόμη του Σάιρινγκ. Η ανάληψη της διοίκησης της πολιτοφυλακής αποτελούσε παραδοσιακό καθήκον του κληρονόμου του τίτλου του κόμη.

«Ο πρωθυπουργός Πιτ σαφώς θεωρεί την κατάσταση σοβαρή», είπε ο άρχοντας.

Έφαγαν και ήπιαν σιωπηλοί, βυθισμένοι στις σκέψεις τους για κάμποση ώρα, ώσπου ο Ρότζερ έσπρωξε στην άκρη το πιάτο του και είπε σκεπτικά, «Η πολιτοφυλακή έχει δύο καθήκοντα: να υπερασπίζεται την πατρίδα από εισβολές και να καταστέλλει τις εξεγέρσεις. Μπορεί να μπούμε σε πόλεμο με τη Γαλλία –δε θα με εξέπληττε– αλλά, ακόμα κι συμβεί αυτό, οι Γάλλοι θα χρειάζονταν μήνες για να προετοιμαστούν για εισβολή, έτσι θα είχαμε άφθονο χρόνο να κινητοποιήσουμε την πολιτοφυλακή. Δε νομίζω, λοιπόν, πως αυτός είναι ο λόγος. Πράγμα που σημαίνει ότι η κυβέρνηση περιμένει τα ραχές. Γιατί, όμως, άραγε;»

«Ξέρεις γιατί», είπε ο Γουίλ. «Δεν πάει ούτε μία δεκαετία από τότε που οι Αμερικανοί ξεφορτώθηκαν το βασιλιά για να ιδρύσουν

δημοκρατία και τρία χρόνια από τότε που ο παρισινός όχλος κατέλαβε τη Βαστίλη. Κι εκείνος ο Γάλλος σατανάς, ο Μπρισό, είπε, “Δε θα ησυχάσουμε μέχρι να δούμε όλη την Ευρώπη στις φλόγες”. Η επανάσταση εξαπλώνεται σαν την πανούκλα».

«Δε νομίζω ότι χρειάζεται πανικός», είπε ο Ρότζερ. «Τι έκαναν ουσιαστικά οι επαναστάτες; Έδωσαν ισότητα στους προτεστάντες, για παράδειγμα. Τζορτζ, εσύ ως προτεστάντης κληρικός, σίγουρα θα τους το αναγνωρίζεις αυτό, έτσι δεν είναι;»

Ο Τζορτζ ήταν ο εφημέριος του Μπάντφορντ. «Θα δούμε πόσο θα κρατήσει», είπε βλοσυρά.

Ο Ρότζερ συνέχισε: «Κατάργησαν τη φεουδαρχία, καθώς και το δικαίωμα του βασιλιά να ρίχνει κόσμο στη Βαστίλη χωρίς δίκη και ίδρυσαν συνταγματική μοναρχία –δηλαδή, ό,τι ήδη έχει η Βρετανία».

Όλα όσα είπε ο Ρότζερ ήταν σωστά, παρ’ όλα αυτά ο Έιμος θεωρούσε ότι τα έβλεπε λάθος. Κατά τη δική του γνώμη, δεν υπήρχε πραγματική ελευθερία στην επαναστατημένη Γαλλία –ούτε ελευθερία του λόγου, ούτε θρησκευτική ελευθερία. Στην πραγματικότητα, η Αγγλία ήταν μια χώρα πιο ελεύθερη.

Ο Γουίλ μίλησε θυμωμένα, κουνώντας ζωηρά το δάχτυλό του. «Και για τις σφαγές του Σεπτεμβρίου στη Γαλλία τι έχεις να πεις; Οι επαναστάτες σκότωσαν χιλιάδες ανθρώπους. Χωρίς αποδείξεις, χωρίς ενόρκους, χωρίς δίκη. “Νομίζω ότι είσαι αντεπαναστάτης”. “Κι εγώ το ίδιο νομίζω για σένα”. Μπαμ, μπαμ, πάρ’ τους κάτω και τους δύο, νεκρούς. Κάποια από τα θύματα ήταν παιδιά».

«Τραγωδία, το παραδέχομαι», είπε ο Ρότζερ, «και στίγμα στη φήμη της Γαλλίας. Πιστεύουμε, όμως, στ’ αλήθεια ότι θα γίνει το ίδιο κι εδώ; Οι δικοί μας επαναστάτες δεν καταλαμβάνουν φυλακές· γράφουν φυλλάδια και επιστολές στις εφημερίδες».

«Έτσι ξεκινούν όλα!» Ο Γουίλ ήπιε μια γουλιά κρασί.

«Εγώ κατηγορώ τους μεθοδιστές», είπε ο Τζορτζ.

Ο Ρότζερ γέλασε. «Πού κρύβουν την γκιλοτίνα τους;»

Ο Τζορτζ αγνόησε το σχόλιό του. «Στα κατηχητικά τους μαθαίνουν στα φτωχά παιδιά να διαβάζουν και μετά μεγαλώνουν, διαβάζουν το βιβλίο του Τόμας Πέιν και αγανακτούν, έτσι εντάσσονται

σε κάποια ομάδα δυσαρεστημένων. Το επόμενο λογικό βήμα είναι οι εξεγέρσεις και τα επεισόδια».

Ο άρχοντας στράφηκε στον Έιμος. «Δε μιλάς πολύ απόψε. Συνήθως υπερασπίζεσαι τις νέες ιδέες».

«Δεν ξέρω για τις νέες ιδέες», είπε ο Έιμος, «αλλά έχω διαπιστώσει ότι είναι χρήσιμο ν' ακούς τους ανθρώπους, ακόμα κι αυτούς που είναι αμόρφωτοι και στενόμυαλοι. Οι εργάτες αποδίδουν καλύτερα αν ξέρουν ότι νοιάζεσαι για τη γνώμη τους. Αν, λοιπόν, ο αγγλικός λαός πιστεύει ότι το κοινοβούλιο οφείλει ν' αλλάξει, νομίζω ότι θα 'πρεπε ν' ακούσουμε τι έχει να πει».

«Πολύ ωραία το έθεσες», είπε ο Ρότζερ.

«Έχω πολλή δουλειά, όμως». Ο Έιμος σηκώθηκε από το τραπέζι. «Για άλλη μία φορά, σας ευχαριστώ για την ευγενική φιλοξενία σας. Πρέπει να συνεχίσω τις επισκέψεις μου τώρα, αλλά θα επιστρέψω το βράδυ, με την άδειά σας».

«Φυσικά, φυσικά», είπε ο άρχοντας.

Ο Έιμος έφυγε.

Πέρασε την υπόλοιπη μέρα του με επισκέψεις στους τεχνίτες του που δούλευαν στα αγροτόσπιτά τους. Παραλάμβανε ό,τι είχαν έτοιμο, τους πλήρωνε και τους έδινε νέα υλικά για επεξεργασία. Το σούρουπο ξαναπέρασε από τους Κλίδεροου.

Άκουσε το τραγούδι από μακριά· καμιά πενηνταριά άνθρωποι τραγουδούσαν με όλη τη δύναμη της φωνής τους. Οι Κλίδεροου ήταν μεθοδιστές, όπως και ο Έιμος, και οι μεθοδιστές δε χρησιμοποιούσαν μουσικά όργανα στις λειτουργίες τους. Για να αντισταθμίσουν αυτή την έλλειψη, κατέβαλλαν μεγαλύτερες προσπάθειες να κρατούν σωστά το ρυθμό και συχνά τραγουδούσαν με τετραμερή αρμονία. Ο ύμνος ήταν το *Θεία Αγάπη, απ' Όλες τις Αγάπες Υπερέχει*, μια δημοφιλής σύνθεση του Τσαρλς Γουέσλι, αδερφού του ιδρυτή του μεθοδισμού. Ο Έιμος τάχυνε το βήμα του. Του άρεσε πολύ ο ήχος των τραγουδιών χωρίς τη συνοδεία μουσικών οργάνων και ανυπομονούσε να ενώσει κι εκείνος τη φωνή του με των άλλων.

Στο Μπάντφορντ υπήρχε μια δραστήρια ομάδα μεθοδιστών, όπως και στο Κίνγκσμπριτζ. Μέχρι στιγμής, ο μεθοδισμός ήταν ένα μεταρρυθμιστικό κίνημα εντός της Εκκλησίας της Αγγλίας, με ηγέ-

τες ως επί το πλείστον αγγλικανούς κληρικούς. Γινόταν λόγος για απόσχιση, αλλά οι περισσότεροι μεθοδιστές εξακολουθούσαν να λαμβάνουν τη Θεία Κοινωνία στους κόλπους της Αγγλικανικής Εκκλησίας.

Ζυγώνοντας, είδε πλήθος ανθρώπων γύρω από το αγροτόσπιτο της Σαλ και του Χάρι. Κάποιοι κρατούσαν αναμμένους δαυλούς για να φωτίζουν και οι φλόγες τους σχημάτιζαν τρεμουλιαστές σκιές που χόρευαν ολόγυρα σαν κακόβουλα πνεύματα. Ο ανεπίσημος ηγέτης των μεθοδιστών ήταν ο Μπράιαν Πάικσταφ, ένας ανεξάρτητος αγρότης με πάνω από τριάντα εκτάρια γης. Επειδή η γη ήταν δική του, ο άρχοντας δεν μπορούσε να τον εμποδίσει να οργανώνει συγκεντρώσεις μεθοδιστών στον αχυρώνα του. Αν ήταν κολλήγος, πιθανότατα θα του είχε κάνει έξωση.

Ο ύμνος ολοκληρώθηκε και ο Πάικσταφ μίλησε για την αγάπη ανάμεσα στον Χάρι, τη Σαλ και τον Κιτ. Είπε ότι ήταν αγάπη αληθινή, ό,τι πλησιέστερο στη θεία αγάπη μπορούσαν να νιώσουν οι άνθρωποι, αυτή για την οποία έψαλλαν πριν από λίγο. Ο κόσμος άρχισε να κλαίει.

Όταν τελείωσε ο Μπράιαν, ο Τζίμι Μαν έβγαλε το τρίκοχο καπέλο του και, κρατώντας το στο χέρι του, άρχισε να λέει μια αυτοσχέδια προσευχή. Το συνήθιζαν αυτό οι μεθοδιστές. Ο καθένας μπορούσε να λέει μια προσευχή ή να προτείνει έναν ύμνο, όποτε ένιωθε την πνευματική ανάγκη να το κάνει. Θεωρητικά, όλοι ήταν ίσοι ενώπιον του Θεού, αλλά στην πράξη οι γυναίκες σπάνια έπαιρναν το λόγο.

Ο Τζίμι ζήτησε από τον Κύριο να κάνει καλά τον Χάρι για να μπορέσει να συνεχίσει να φροντίζει την οικογένειά του. Όμως η προσευχή του διακόπηκε με τον πιο αγενή τρόπο όταν έκανε την εμφάνισή του ο Τζορτζ Ρίντικ, μ' ένα φανάρι στο χέρι και ένα σταυρό στο στήθος. Φορούσε πλήρη ιερατική περιβολή: ράσο, τήβεννο με φουσκωτά μανίκια και το τετράγωνο καπέλο του Κάντερμπερι με τις μυτερές γωνίες. «Αυτό είναι εξωφρενικό!» κραύγασε.

Ο Τζίμι έκανε μια παύση, άνοιξε τα μάτια του και μετά τα ξανάκλεισε και συνέχισε: «Ω πατέρα μας Θεέ, άκου την προσευχή μας απόψε που σου ζητάμε—»

«Αρκετά!» βρυχήθηκε ο Τζορτζ και ο Τζίμι αναγκάστηκε να σταματήσει.

Ο Μπράιαν Πάικσταφ μίλησε με φιλικό τόνο. «Καλησπέρα, εφημέριε Ρίντικ. Θα προσευχηθείτε κι εσείς μαζί μας; Παρακαλούμε το Θεό να γιατρέψει τον αδερφό μας, τον Χάρι Κλίδεροου».

«Ο κλήρος καλεί το εκκλησίασμα για προσευχή –όχι το αντίστροφο!» τον αποπήρε οργισμένος ο Τζορτζ.

«Εσείς, όμως, δε μας καλέσατε, έτσι δεν είναι, εφημέριε;»

Ο Τζορτζ φάνηκε για μια στιγμή μπερδεμένος.

Ο Μπράιαν συνέχισε: «Δε μας καλέσατε να προσευχηθούμε για τον Χάρι, που στέκεται, ετούτη τη στιγμή που μιλάμε, στην όχθη εκείνου του μεγάλου, σκοτεινού ποταμού, περιμένοντας να μάθει αν είναι θέλημα Θεού να τον διαβεί απόψε και να βρει γαλήνη στη θεία παρουσία. Αν μας είχατε καλέσει, εφημέριε, θα είχαμε έρθει μετά χαράς στην εκκλησία του Αγίου Ματθαίου για να προσευχηθούμε μαζί σας. Όμως δε μας καλέσατε, έτσι να 'μαστε εδώ».

«Είστε αμαθείς χωριάτες», ξέσπασε ο Τζορτζ. «Γι' αυτό έχει ορίσει ο Θεός έναν κληρικό να σας καθοδηγεί».

«Αμαθείς;» είπε μια γυναικεία φωνή που αναγνώρισε ο Εϊμος. Ήταν η Άννι Μαν, μια από τις κλώστριές του. «Δεν είμαστε τόσο αμαθείς που να παραφορτώνουμε ένα κάρο με γογγύλια», είπε.

Ακούστηκαν φωνές που συμφωνούσαν μαζί της, ακόμα και μερικά γέλια.

«Ο Θεός σάς έχει κάνει υποτελείς σ' αυτούς που ξέρουν καλύτερα από σας και χρέος σας είναι να υπακούτε την εξουσία, όχι να την απηφάτε», δήλωσε ο Τζορτζ.

Τη σύντομη σιωπή που ακολούθησε έσπασε ξαφνικά ένα δυνατό, αγωνιώδες βογκητό που ήρθε από το σπίτι.

Ο Εϊμος πήγε στην πόρτα και μπήκε μέσα.

Η Σαλ και ο Κιτ ήταν γονατισμένοι στην άκρη του κρεβατιού, με τα χέρια πλεγμένα σε προσευχή. Ο γιατρός, ο Άλεκ Πόλοκ, στεκόταν πάνω από το κεφαλάρι του κρεβατιού, κρατώντας τον καρπό του Χάρι στο χέρι του.

Ο Χάρι βόγκηξε ξανά και ο Άλεκ είπε, «Φεύγει, Σαλ. Μας αφήνει».

«Ω, Θεέ μου», έκανε η Σαλ και ο Κιτ έβαλε τα κλάματα.

Ο Έιμος στάθηκε αμίλητος στην πόρτα, παρακολουθώντας τη σκηνή.

Ένα λεπτό αργότερα, ο Άλεκ είπε, «Έφυγε, Σαλ».

Η Σαλ τύλιξε το χέρι της γύρω από τον Κιτ και έκλαψαν μαζί.

«Το μαρτύριό του τελείωσε επιτέλους», είπε ο Άλεκ. «Τώρα πια είναι μαζί με τον Κύριό μας, τον Ιησού Χριστό».

«Αμήν», είπε ο Έιμος.

ΣΤΟ ΚΤΗΜΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΡΟΥ του επισκόπου, όπου κάποτε, σύμφωνα με το θρύλο του Κίνγκσμπριτζ, οι μοναχοί καλλιεργούσαν τις φασολιές και τα λάχανά τους, η Αραμπέλα Λάτιμερ είχε δημιουργήσει ένα ροδόκηπο.

Οι δικοί της είχαν εκπλαγεί. Ποτέ δεν είχε δείξει ενδιαφέρον για οποιεσδήποτε καλλιέργειες. Τα καθήκοντά της περιστρέφονταν όλα γύρω από το σύζυγό της, τον επίσκοπο: κουμάνταρε το σπιτικό του, παρέθετε δείπνα για τους ανώτερους κληρικούς και άλλα σημαίνοντα πρόσωπα της κομητείας και τον συνόδευε ντυμένη με ακριβά αλλά αξιοπρεπή ρούχα. Και ξαφνικά, μια μέρα είχε ανακοινώσει ότι θα καλλιεργούσε τριανταφυλλίες.

Ήταν μια καινούργια ιδέα που είχε εξάψει τη φαντασία μερικών κυριών του καλού κόσμου που ακολουθούσαν κάθε νέα μόδα. Δεν ήταν ακριβώς μια τρέλα, αλλά είχε γίνει μια δημοφιλής τάση. Η Αραμπέλα είχε διαβάσει γι' αυτήν στο *Περιοδικό των Κυριών* και είχε γοητευτεί.

Η Έλσι, το μοναχοπαίδι της, δεν το περίμενε ότι θα διαρκούσε αυτός ο ενθουσιασμός της. Πίστευε ότι η μητέρα της γρήγορα θα κουραζόταν με το ατέλειωτο σκύψιμο και το τσάπισμα, το πότισμα και το κόπρισμα, καθώς και με το χώμα που μαζευόταν κάτω απ' τα νύχια και δεν καθάριζε ποτέ εντελώς.

Ο επίσκοπος, ο Στίβεν Λάτιμερ, είχε αποφανθεί, «Όπως της ήρθε, έτσι θα της περάσει, να μου το θυμηθείς», και είχε συνεχίσει να διαβάζει την *Κριτική Επιθεώρηση*.

Είχαν πέσει έξω και οι δύο.

Όταν η Έλσι ξύπνησε στις οχτώμισι το πρωί και αναζήτησε τη μητέρα της, τη βρήκε στον κήπο, μ' έναν κηπουρό στο πλευρό της, να στοιβάζει κοπριά από το στάβλο γύρω από τις βάσεις των φυτών της, με το χιονόνερο να πέφτει στα κεφάλια τους. Μόλις πήρε

είδηση την Έλσι, η Αραμπέλα φώναζε πάνω απ' τον ώμο της, «Τα προστατεύω απ' τον παγετό», και συνέχισε τη δουλειά της.

Η Έλσι το βρήκε αστείο. Αναρωτήθηκε αν η μητέρα της είχε ξαναπιάσει ποτέ ως τώρα φτυάρι στα χέρια της.

Κοίταξε ολόγυρα. Τώρα το χειμώνα, οι τριανταφυλλιές δεν ήταν παρά κοτσάνια γυμνά από φύλλα και άνθη, αλλά το σχήμα του κήπου ήταν ορατό. Έμπαινες από μια καλαθόπλεκη αψίδα που το καλοκαίρι την έπνιγαν στα λουλούδια τους οι αναρριχώμενες τριανταφυλλιές. Το μονοπάτι οδηγούσε σ' ένα τετράγωνο κομμάτι γης με χαμηλές δενδρώδεις τριανταφυλλιές που, όταν ερχόταν ο καιρός τους, θα μπουμπούκιαζαν, πλημμυρίζοντας τον κήπο με φλογερά χρώματα. Πιο κάτω, υπήρχε μια πέργκολα στηριγμένη σε έναν ερειπωμένο τοίχο, χτισμένο από εκείνους τους μοναχούς για να προστατεύουν το μποστάνι τους· την αγκάλιαζαν ψηλά αναρριχητικά φυτά που θέριευαν σαν αγριόχορτα με τη ζέστη και έβγαζαν πλήθος άνθη, σαν ζωηρόχρωμες πιτσιλιές πάνω στο πράσινο, λες και οι άγγελοι είχαν φανεί απρόσεκτοι όταν χρωμάτιζαν την πανέμορφη αυτή εικόνα.

Η Έλσι θεωρούσε από καιρό ότι η ζωή της μητέρας της ήταν απελπιστικά άδεια, αλλά θα ήθελε να είχε βρει μια απασχόληση πιο ουσιαστική από την κηπουρική. Η ίδια ήταν ιδεαλίστρια και διανοούμενη, όμως, ενώ η Αραμπέλα δεν ήταν ούτε το ένα ούτε το άλλο. Υπάρχει εποχή για το κάθε τι, έλεγε ο πατέρας της, με λόγια δανεισμένα από τον Εκκλησιαστή, και κατάλληλος καιρός για κάθε σκοπό κάτω από τον ουρανό. Τα τριαντάφυλλα έφερναν χαρά στη ζωή της Αραμπέλα.

Έκανε κρύο και η Έλσι είχε κάτι σημαντικό να της πει. «Αργείς;» τη ρώτησε.

«Έχω σχεδόν τελειώσει».

Η Αραμπέλα ήταν τριάντα οχτώ ετών, πολύ νεότερη από το σύζυγό της, και εντυπωσιακή ακόμα. Ήταν ψηλή και καλλιγράμμη, με πλούσια, ανοιχτόχρωμα καστανά μαλλιά που φωτίζονταν από πυρόξανthes ανταύγειες και φακίδες στη μύτη, κάτι που ο κόσμος θεωρούσε ψεγάδι, αν και στο δικό της πρόσωπο φαινόταν χαριτωμένο. Η Έλσι, με τα σκούρα μαλλιά και τα μελιά της μάτια, διέφε-

ρε από τη μητέρα της τόσο στην εμφάνιση όσο και στο χαρακτήρα, μα όλοι συμφωνούσαν ότι είχε υπέροχο χαμόγελο.

Η Αραμπέλα έδωσε το φτυάρι στον κηπουρό και μπήκε βιαστικά μαζί με την κόρη της στο σπίτι. Έβγαλε τις γαλότσες και την κάπα της, ενώ η Έλσι σφουγγίζε τα βρεγμένα της μαλλιά με μια πετσέτα. «Σήμερα το πρωί θα ρωτήσω τον πατέρα για το κατηχητικό», είπε η Έλσι.

Ήταν το μεγάλο της όνειρο. Έφριττε με τη μεταχείριση των παιδιών στην πόλη της. Συχνά ξεκινούσαν τη δουλειά από τα εφτά τους και δούλευαν δεκατέσσερις ώρες τη μέρα από τη Δευτέρα ως την Παρασκευή και δώδεκα ώρες το Σάββατο. Τα περισσότερα δε μάθαιναν ποτέ να διαβάζουν ή να γράφουν πέρα από λιγοστές λέξεις. Χρειάζονταν ένα κατηχητικό σχολείο.

Ο πατέρας της τα ήξερε όλα αυτά, μα δεν έδειχνε να νοιάζεται. Η Έλσι, ωστόσο, είχε ένα σχέδιο για να τον καταφέρει.

«Ελπίζω να είναι στις καλές του», είπε η μητέρα της.

«Θα με υποστηρίξεις, έτσι;»

«Φυσικά. Νομίζω ότι είναι εξαιρετική ιδέα».

Η Έλσι ήθελε κάτι παραπάνω από μια αόριστη έκφραση καλής θέλησης. «Ξέρω ότι έχεις τις αμφιβολίες σου, αλλά –συγγνώμη που σ’ το λέω αυτό– μπορείς να τις κρατήσεις για τον εαυτό σου, μόνο για σήμερα;»

«Φυσικά, αγάπη μου. Έχω τακτ και το ξέρεις».

Η Έλσι δεν ήξερε τίποτα τέτοιο, αλλά δεν της το είπε. «Θα φέρει αντιρρήσεις, αλλά θα τις αντιμετωπίσω. Από σένα θέλω απλώς να πετάς θετικά σχόλια κάθε τόσο, όπως “Πολύ σωστά” ή “Καλή ιδέα” και άλλα τέτοια».

Η Αραμπέλα φάνηκε να βρίσκει διασκεδαστική και μια σταλίτσα μόνο εκνευριστική την επιμονή της κόρης της. «Αγάπη μου, το έπιασα το μήνυμα, μην ανησυχείς. Είσαι σαν ηθοποιός: δε θέλεις βαθυστόχαστες κριτικές, θέλεις ένα κοινό που θα σε χειροκροτάει».

Την ειρωνευόταν, αλλά η Έλσι έκανε πως δεν το πρόσεξε. «Ευχαριστώ», είπε.

Πήγαν στην τραπεζαρία. Οι υπηρέτες στέκονταν παραταγμένοι στη μια πλευρά του δωματίου, κατά ιεραρχική σειρά: πρώτα οι

άντρες —ο μπάτλερ, ο υποκόμος, ο λακές και ο μικρός που γυάλιζε τις μπότες και τα παπούτσια— και μετά οι γυναίκες —η οικονόμος, η μαγειρίσσα, δύο καμαριέρες και η λαντζέρισσα. Το τραπέζι ήταν στρωμένο με πορσελάνινο σερβίτσιο με λουλουδένια σχέδια κινέζικου στιλ που ήταν πολύ της μόδας.

Δίπλα στη θέση του επισκόπου υπήρχε ένα προχτεσινό φύλλο των *Times*. Χρειαζόταν μία μέρα για να φτάσει η εφημερίδα από το Λονδίνο στο Μπρίστολ από το δρόμο με τα διόδια και άλλη μία για να έρθει στο Κίνγκσμπριτζ από χωματόδρομους λασπωμένους όταν ο καιρός ήταν βροχερός και γενικά κακοτράχαλους. Η ταχύτητα αυτή φαινόταν σωστό θαύμα σε ανθρώπους ηλικιωμένους όπως ο επίσκοπος, που θυμόντουσαν ότι η ίδια διαδρομή έπαιρνε μια ολόκληρη εβδομάδα παλιότερα.

Ο επίσκοπος μπήκε στο δωμάτιο. Η Έλσι και η Αραμπέλα τράβηξαν πίσω τις καρέκλες τους και γονάτισαν στο χαλί με τους αγκώνες στηριγμένους στα καθίσματα και τα χέρια σταυρωμένα. Το σαμοβάρι του τσαγιού σφύριζε σιγανά όσο ο επίσκοπος έλεγε τις προσευχές, ευλαβικά αλλά βιαστικά, καθώς ανυπομονούσε για το αγαπημένο του μπέικον. Έπειτα από το τελευταίο αμήν, οι υπηρέτες επέστρεψαν στις δουλειές τους και το φαγητό ήρθε γρήγορα από την κουζίνα.

Η Έλσι έφαγε λίγο ψωμί με βούτυρο, ήπие μερικές γουλιές τσάι και περίμενε την κατάλληλη στιγμή. Τα νεύρα της ήταν τεντωμένα. Ήθελε όσο τίποτα στον κόσμο αυτό το κατηχητικό. Της ράγιζε την καρδιά η σκέψη ότι τόσα πολλά παιδιά στο Κίνγκσμπριτζ ήταν εντελώς αμόρφωτα. Παρατήρησε διακριτικά τον πατέρα της καθώς έτρωγε, προσπαθώντας να μαντέψει τη διάθεσή του. Ήταν πενήντα πέντε, με γκριζα μαλλιά που είχαν αρχίσει να αραιώνουν. Κάποτε ήταν ψηλός, με φαρδιές πλάτες και επιβλητική κορμοστασιά —η Έλσι θυμόταν αμυδρά αυτή την εικόνα του— αλλά ήταν πολύ φαργός και τώρα είχε βαρύνει· το πρόσωπό του ήταν ολοστρόγγυλο, η μέση του τεράστια και καμπούριαζε.

Αφού ο επίσκοπος απόλαυσε το φρυγανισμένο ψωμί και το τσάι του, και πριν ανοίξει τους *Times*, μια από τις υπηρέτριες, η Μέισον, ήρθε με μια κανάτα φρέσκο γάλα και τότε η Έλσι έκανε την κίνησή

της. Έγνεψε διακριτικά στη Μείσον. Ήταν ένα προσυμφωνημένο νόημα και η Μείσον ήξερε τι να κάνει.

«Θα ήθελα να σε ρωτήσω κάτι, πατέρα», είπε η Έλσι. Ήταν πάντα πιο συνετό να του παρουσιάζει ό,τι είχε να πει ως παρακλήση για διαφώτιση: στον επίσκοπο άρεσε ιδιαίτερα να εξηγεί στους άλλους, αλλά δεν του άρεσε να του λένε τι να κάνει.

Της χαμογέλασε καλόβολα. «Λέγε».

«Η πόλη μας έχει φήμη στον κόσμο της εκπαίδευσης. Η βιβλιοθήκη του καθεδρικού ναού προσελκύει μελετητές απ' όλη τη δυτική Ευρώπη. Το γυμνάσιο του Κίνγκσμπριτζ είναι γνωστό σ' όλη τη χώρα. Και φυσικά, υπάρχει και το Κολέγιο του Κίνγκσμπριτζ, στην Οξφόρδη, όπου σπούδασες κι εσύ».

«Πολύ σωστά, αγαπητή μου, αλλά τα ξέρω όλα αυτά».

«Και παρ' όλα αυτά, αποτυγχάνουμε».

«Όχι βέβαια!»

Η Έλσι δίστασε, αλλά ήταν αποφασισμένη τώρα. Καρδιοχτυπώντας απ' την αγωνία, φώναξε, «Μείσον, έλα μέσα, σε παρακαλώ».

Η Μείσον ήρθε φέρνοντας μαζί της ένα βρόμικο αγοράκι δέκα, έντεκα ετών. Μαζί του, εισέβαλε στο δωμάτιο και μια δυσάρεστη μυρωδιά. Παραδόξως, όμως, δε φάνηκε να τον φοβίζει το περιβάλλον.

Η Έλσι είπε στον πατέρα της, «Θα ήθελα να σου γνωρίσω τον Τζίμι Πάσφιλντ». Το αγόρι μίλησε με την έπαρση ενός δούκα, αλλά όχι με την ανάλογη κομπόχτη έκφρασης. «Μου έταξαν λουκάνικα με μουστάρδα, αλλά ακόμα να τα δω».

«Τι στο καλό γίνεται εδώ πέρα;» είπε ο επίσκοπος.

Κάνε, Θεέ μου, να μην εκραγεί, ευχήθηκε μέσα της η Έλσι. «Σε παρακαλώ, πατέρα, άκουσέ με για ένα δυο λεπτά». Χωρίς να περιμένει τη συγκατάθεσή του, στράφηκε στο παιδί. «Ξέρεις να διαβάζεις, Τζίμι;» το ρώτησε, κρατώντας την αναπνοή της, γιατί δεν ήξερε τι θα της απαντούσε.

«Δεν έχω ανάγκη να διαβάζω», είπε με θράσος ο μικρός. «Τα ξέρω όλα. Μπορώ να σου πω τις ώρες που φεύγει η άμαξα κάθε μέρα της βδομάδας χωρίς ούτε καν να κοιτάξω το χαρτάκι που έχουν κολλημένο στο πανδοχείο Καμπάνα».

Ο επίσκοπος καθάρισε εκνευρισμένος το λαιμό του, αλλά η Έλ-

σι τον αγνόησε και συνέχισε με την πιο κρίσιμη ερώτηση. «Γνωρίζεις τον Ιησού Χριστό;»

«Τους ξέρω ολουνούς και δεν υπάρχει κανένας μ' ετούτο το όνομα στο Κίνγκσμπριτζ. Παίρνω όρκο γι' αυτό». Και, χτυπώντας μια φορά τα χέρια του, έφτυσε στη φωτιά.

Σοκαρισμένος, ο επίσκοπος είχε μείνει άφωνος –όπως είχε ελπίζει η Έλσι.

Ο Τζίμι πρόσθεσε, «Ερχεται καμιά φορά απ' το Κομπ ένας μαουινέρης που τον λένε Ιάσωνα Κρις». Κούνησε επιτιμητικά το δάχτυλό του στην Έλσι. «Πάω στοίχημα ότι για δαύτον λες, αλλά έχεις πιάσει λάθος τ' όνομά του».

«Στην εκκλησία πας;» επέμεινε η Έλσι.

«Πήγα μια φορά, αλλά δε μου δίναν από κείνο το κρασί, έτσι την έκανα».

«Δε θέλεις να συγχωρεθούν οι αμαρτίες σου;»

Ο Τζίμι τώρα αγανάκτησε. «Εγώ δεν έχω κάνει αμαρτίες, ποτές, και δεν ξέρω τίποτις για 'κείνο το γουρουνάκι που κλέψαν απ' την κυρία Άντριους στη Γουέλ Στριτ. Ούτε που ήμουν εκεί πέρα».

«Εντάξει, εντάξει», είπε ο επίσκοπος. «Εγίνες σαφής, Έλσι. Μείσον, πάρε από δω το παιδί».

«Και δώσ' του λουκάνικα», συμπλήρωσε η Έλσι.

«Με μουστάρδα», της υπενθύμισε ο Τζίμι.

«Με μουστάρδα», επανέλαβε η Έλσι.

Η Μείσον και ο Τζίμι έφυγαν.

Η Αραμπέλα χτύπησε γελώντας τα χέρια της. «Τι απίθανος πιτσιρίκος! Δε φοβάται κανέναν!»

Η Έλσι είτε σοβαρά, «Ο Τζίμι δεν είναι εξαίρεση, πατέρα. Έτσι είναι τα μισά παιδιά στο Κίνγκσμπριτζ. Δεν έχουν πατήσει ποτέ το πόδι τους σε σχολείο και, αν δεν τα αναγκάσουν οι γονείς τους να πάνε στην εκκλησία, δε μαθαίνουν ποτέ τη χριστιανική θρησκεία».

Ο επίσκοπος ήταν εμφανώς σοκαρισμένος. «Και φαντάζεσαι ότι μπορώ να κάνω εγώ κάτι γι' αυτό;» τη ρώτησε.

Γι' αυτή τη στιγμή προετοιμαζόταν τόση ώρα η Έλσι. «Ορισμένοι στην πόλη μας συζητούν το ενδεχόμενο να ξεκινήσουμε ένα κατηχητικό σχολείο». Αυτό δεν ήταν εντελώς αλήθεια. Το κατηχητικό ήταν

ιδέα της Έλσι και, αν και αρκετοί ήταν υπέρ, κατά πάσα πιθανότητα δε θα γινόταν ποτέ πραγματικότητα χωρίς εκείνη. Αλλά δεν ήθελε να ξέρει ο πατέρας της πόσο εύκολο θα του ήταν να το εμποδίσει.

«Μα έχουμε ήδη σχολεία για μικρά παιδιά στην πόλη μας», είπε ο επίσκοπος. «Πιστεύω ότι η κυρία Μπένις στη Φις Στριτ διδάσκει ορθές χριστιανικές αρχές, αν κι έχω τις αμφιβολίες μου για εκείνο το μέρος στο Λάβερσφιλντ που στέλνουν τους γιους τους οι μεθοδιστές».

«Αυτά τα σχολεία, όμως, έχουν δίδακτρα».

«Πώς αλλιώς θα λειτουργούσαν;»

«Εγώ μιλάω για ένα δωρεάν σχολείο που θα προσφέρει μαθήματα για φτωχά παιδιά τα απογεύματα της Κυριακής».

«Α, μάλιστα». Η Έλσι κατάλαβε ότι ο πατέρας της προσπαθούσε να σκαρφιστεί αντιρρήσεις. «Και πού θα στεγαζόταν;»

«Στο Ανταλλακτήριο Μαλλιού. Δε χρησιμοποιείται ποτέ τις Κυριακές».

«Και νομίζεις ότι ο δήμαρχος θα επέτρεπε να χρησιμοποιούν τις εγκαταστάσεις του Ανταλλακτηρίου Μαλλιού τα παιδιά των φτωχών; Τα μισά από δαύτα δεν ξέρουν καν να χρησιμοποιούν τουαλέτα. Ακόμα και στον καθεδρικό ναό έχω δει να... άσ' το καλύτερα».

«Είμαι σίγουρη ότι τα παιδιά μπορούν να είναι υπό έλεγχο. Και, αν δε γίνεται να χρησιμοποιήσουμε το Ανταλλακτήριο Μαλλιού, υπάρχουν κι άλλες λύσεις».

«Και ποιος θα δίδασκε;»

«Έχουν προσφερθεί αρκετοί, όπως ο Έιμος Μπάροουφιλντ, που έχει τελειώσει το γυμνάσιο».

«Το περίμενα ότι κάπως θα κόλλαγε ο Έιμος σ' όλο αυτό», μουρμούρισε η Αραμπέλα.

Η Έλσι κοκκίνισε και προσποιήθηκε ότι δεν άκουσε.

Ο επίσκοπος αγνόησε την άσχετη παρατήρηση της Αραμπέλα και δε φάνηκε να προσέχει την αμηχανία της Έλσι. «Ο νεαρός Μπάροουφιλντ είναι μεθοδιστής, αν δεν κάνω λάθος», είπε.

«Ο πρεσβύτερος Μιντγουίντερ θα είναι ο χορηγός».

«Άλλος ένας μεθοδιστής, παρόλο που ιερουργεί στον καθεδρικό ναό».

«Μου ζήτησαν να είμαι εγώ η υπεύθυνη, κι εγώ δεν είμαι μεθοδίστρια».

«Υπεύθυνη! Είσαι πολύ νέα για κάτι τέτοιο».

«Είμαι είκοσι και αρκετά μορφωμένη για να διδάσκω σε παιδιά να διαβάζουν».

«Δε μου αρέσει αυτό», είπε αποφασιστικά ο επίσκοπος.

Η στάση του δεν εξέπληξε την Έλσι, αν και ο κατηγορηματικός του τόνος την απογοήτευσε. Το περίμενε ότι δε θα ενέκρινε τις ιδέες της και είχε ένα σχέδιο για να του αλλάξει γνώμη. Δεν κρατήθηκε, όμως, και του είπε, «Γιατί στην ευχή δε σου αρέσεις;»

«Βλέπεις, αγαπητό μου παιδί, δεν είναι καλό να μαθαίνει ανάγνωση και γραφή η εργατική τάξη», της είπε με πατρικό τόνο, παίζοντας το ρόλο του συνετού γηραιότερου που προσφέρει λίγη από τη σοφία του σ' ένα νεαρούδι με ουτοπικές αυταπάτες. «Τα βιβλία και οι εφημερίδες γεμίζουν το κεφάλι τους με αντιλήψεις που δεν πολυκαταλαβαίνουν. Τους κάνουν να δυσανασχετούν με την κοινωνική θέση που τους όρισε ο Θεός. Τους μπαίνουν ανόητες ιδέες περί ισότητας και δημοκρατίας».

«Μα πρέπει να μπορούν να διαβάζουν τη Βίβλο».

«Ακόμα χειρότερα! Παρανοούν τις Γραφές και κατηγορούν την επίσημη εκκλησία για ψευδή δόγματα. Γίνονται αντιφρονούντες και σχισματικοί και μετά επιχειρούν να ιδρύσουν δικές τους εκκλησίες, όπως οι πρεσβυτεριανοί και οι κογκρεγκασιοναλιστές. Και οι μεθοδιστές».

«Οι μεθοδιστές δεν έχουν δικές τους εκκλησίες».

«Δε θ' αργήσουν να έχουν».

Ο πατέρας της ήταν καλός στις έντονες λεκτικές αντιπαραθέσεις: είχε μάθει την τέχνη στην Οξφόρδη. Η Έλσι κανονικά απολάμβανε τις προκλήσεις αυτού του είδους, όμως το σχέδιό της ήταν πολύ σημαντικό για να ματαιωθεί με ανταλλαγή θεωρητικών επιχειρημάτων. Είχε κανονίσει, ωστόσο, να περάσει και ένας δεύτερος επισκέπτης που ίσως κατάφερνε να μεταπείσει τον πατέρα της, γι' αυτό έπρεπε να συνεχίσει τη συζήτηση μέχρι να κάνει την εμφάνισή του. «Δε νομίζεις», είπε, «ότι η ανάγνωση της Βίβλου θα βοηθούσε τους εργάτες να αντιστέκονται στους ψευδοπροφήτες;»

«Είναι πολύ καλύτερο ν' ακούν τους κληρικούς».

«Ναι, αλλά δεν τους ακούν, επομένως είναι ανεδαφικό να περιμένουμε να συμβεί».

Η Αραμπέλα γέλασε. «Αχ, εσείς οι δύο!» αναφώνησε. «Τσακώνεστε σαν Ουίγος με Τόρη. Δε μιλάμε για τη γαλλική επανάσταση εδώ! Για κατηχητικό μιλάμε, ένα σχολείο με παιδάκια καθισμένα στο πάτωμα που θα γράφουν σε πλάκες με κοντύλι το όνομά τους και θα ψέλνουν ύμνους όπως το *“Βαδίζουμε Προς τη Σιών”*».

Από την πόρτα πρόβαλε το κεφάλι της υπηρέτριας, που είπε, «Ήρθε ο κύριος Σόβελερ, σεβασμιότατε».

«Σόβελερ;»

«Ο υφαντής», εξήγησε η Έλσι. «Τον φωνάζουν Σπέιντ. Έφερε ένα ύφασμα για να το δούμε εγώ και η μητέρα». Στράφηκε στην υπηρέτρια. «Πες του να περάσει, Μείσον, και δώσ' του ένα φλιτζάνι τσάι».

Ένας υφαντής ήταν αρκετές βαθμίδες πιο κάτω από την οικογένεια του επισκόπου στην κλίμακα της κοινωνικής ιεραρχίας, αλλά ο Σπέιντ ήταν συμπαθέστατος και είχε καλούς τρόπους· ήταν αυτοδίδακτος στην εθιμοτυπία των σαλονιών για να μπορεί να πουλάει τα υφάσματά του στην υψηλή κοινωνία. Μπήκε κρατώντας ένα τόπι ύφασμα. Ελκυστικός με έναν τραχύ τρόπο, με ατίθασα μαλλιά και γοητευτικό χαμόγελο, ήταν πάντα καλοντυμένος με ρούχα φτιαγμένα από τα δικά του υφάσματα.

Υποκλίθηκε και είπε, «Δεν ήθελα να διακόψω το πρόγευμά σας, σεβασμιότατε».

Η Έλσι κατάλαβε ότι ο πατέρας της δεν ήταν πολύ ευχαριστημένος, αλλά προσποιήθηκε ότι δεν τον ένοιαζε. «Παρακαλώ, περάστε κύριε Σόβελερ».

«Είστε πολύ ευγενικός, κύριε». Ο Σπέιντ στάθηκε σε σημείο που τον έβλεπαν όλοι και ξετύλιξε το ύφασμά του. «Το ύφασμα που ήθελε να δει η δεσποινίς Λάτιμερ».

Την Έλσι δεν την ενδιέφεραν τα ρούχα· όπως τα τριαντάφυλλα της μητέρας της, ήταν κάτι πολύ επιφανειακό για να αξίζει την προσοχή της. Ακόμα κι εκείνη, όμως, εντυπωσιάστηκε από τα πανέμορφα χρώματα, ένα γήινο κόκκινο και ένα σκουροκίτρινο μου-

σταρδί σε λεπτό καρό σχέδιο. Ο Σπείντ έκανε τον κύκλο του τραπέζιού και το κράτησε μπροστά στην Αραμπέλα, προσέχοντας να μην την αγγίξει. «Δεν μπορούν να φορέσουν όλες αυτά τα χρώματα, αλλά για σας είναι τέλεια, κυρία Λάτιμερ», είπε.

Η Αραμπέλα σηκώθηκε και κοιτάχτηκε στον καθρέφτη πάνω από το τζάκι. «Πράγματι», είπε. «Φαίνεται ότι μου πάνε».

«Το ύφασμα είναι μείγμα μεταξιού και μαλλιού μερινός», εξήγησε ο Σπείντ. «Πολύ απαλό –πιάστε να δείτε». Η Αραμπέλα χάιδεψε υπάκουα το ύφασμα. «Είναι ζεστό, αλλά ελαφρύ», πρόσθεσε εκείνος. «Ό,τι πρέπει για ανοιξιιάτικο παλτό ή κάπα».

Θα ήταν σίγουρα και ακριβό, σκέφτηκε η Έλσι. Όμως ο επίσκοπος ήταν πλούσιος και δεν έδειχνε να τον νοιάζει που ξόδευε τα λεφτά του η Αραμπέλα.

Ο Σπείντ στάθηκε πίσω από την Αραμπέλα και τύλιξε το ύφασμα γύρω από τους ώμους της. Εκείνη το μάζεψε στο λαιμό της και έκανε μισή στροφή δεξιά και μετά αριστερά για να δει τον εαυτό της από διαφορετικές γωνίες στον καθρέφτη.

Η Μείσον έφερε στον Σπείντ ένα φλιτζάνι τσάι. Εκείνος ακούμπησε το τόπι σε μια καρέκλα για να μπορεί να συνεχίσει να το θαυμάζει η Αραμπέλα επάνω της και μετά κάθισε στο τραπέζι για να πει το τσάι του. «Συζητούσαμε την ιδέα ενός δωρεάν κατηχητικού για τα παιδιά των φτωχών», του είπε η Έλσι.

«Ζητώ συγγνώμη που σας διέκοψα».

«Κανένα πρόβλημα. Θα μ' ενδιέφερε ν' ακούσω και τη δική σας γνώμη».

«Νομίζω ότι είναι εξαίρετη ιδέα».

«Ο πατέρας μου θεωρεί ότι τα παιδιά θα κατηχηθούν στο μεθοδισμό. Χορηγός θα είναι ο πρεσβύτερος Τσαρλς και ο Έιμος Μπάροουφιλντ θα βοηθάει στη διδασκαλία».

«Ο σεβασμιότατος σκέφτεται σοφά», είπε ο Σπείντ.

Πώς; Υποτίθεται ότι θα υποστήριζε την Έλσι, όχι τον επίσκοπο.

«Κι εγώ μεθοδιστής είμαι», συνέχισε ο Σπείντ, «αλλά πιστεύω ότι τα παιδιά πρέπει να διδάσκονται τις βασικές αλήθειες και να μην τα σκοτίζουμε με δογματικές λεπτομέρειες».

Ήταν ένα καλό και απλό επιχείρημα, αλλά η Έλσι είδε ότι ο πατέρας της έμενε ασυγκίνητος.

Ο Σπέιντ, ωστόσο, δεν είχε τελειώσει. «Όμως αν όλοι όσοι εμπλέκονται στο κατηχητικό σας είναι μεθοδιστές, Έλσι, η Αγγλικανική Εκκλησία θα έπρεπε να ιδρύσει το δικό της κατηχητικό ως εναλλακτική λύση».

Ο επίσκοπος άφησε να του ξεφύγει ένα επιφώνημα έκπληξης μέσα απ' τα δόντια του. Δεν το περίμενε αυτό το επιχείρημα.

«Και είμαι βέβαιος ότι πολλοί δημότες της πόλης μας θα ενθουσιάζονταν με την ιδέα να λέει στα παιδιά τους ιστορίες από τη Βίβλο ο ίδιος ο επίσκοπος».

Η Έλσι με κόπο συγκράτησε τα γέλια της. Στο πρόσωπο του πατέρα της είχε απλωθεί μια έκφραση φρίκης. Απεχθανόταν την ιδέα να διηγείται ιστορίες από τη Βίβλο στα άπλυτα παιδιά των φτωχών του Κίνγκσμπριτζ.

«Μα, Σπέιντ», είπε η Έλσι, «υπεύθυνη για το κατηχητικό θα είμαι εγώ, έτσι μπορώ να φροντίσω να διδάσκονται τα παιδιά μόνο τα στοιχεία της πίστης μας που έχουν κοινά η Αγγλικανική Εκκλησία και οι μεταρρυθμιστές μεθοδιστές».

«Ω! Σ' αυτή την περίπτωση, τα παίρνω πίσω όσα είπα. Και, παρεμπιπτόντως, θα ήσασταν θαυμάσια δασκάλα».

Ο επίσκοπος φάνηκε ανακουφισμένος. «Καλά, λοιπόν, φτιάξ' το το κατηχητικό σου αν το θέλεις τόσο», είπε στην κόρη του. «Με συγχωρείτε τώρα, με περιμένουν τα καθήκοντά μου. Καλή σας μέρα, κύριε Σόβελερ». Και βγήκε από το δωμάτιο.

«Έλσι, εσύ το σχεδίασες αυτό;» ρώτησε η Αραμπέλα.

«Εννοείται. Και, ευχαριστώ, Σπέιντ –ήσουν καταπληκτικός».

«Ευχαρίστησή μου». Στράφηκε στην Αραμπέλα. «Κυρία Λάτιμερ, αν θέλετε κάποιο ρούχο απ' αυτό το υπέροχο ύφασμα, η αδερφή μου θα χαρεί να σας το ράψει».

Η αδερφή του Σπέιντ, η Κέιτ Σόβελερ, ήταν επιδέξια μοδίστρα και είχε μαγαζί στη Χάι Στριτ μαζί με τη συνένταιρό της, τη Ρεμπέκα Λιντλ. Τα ρούχα τους ήταν κομψά και το μαγαζί πήγαινε καλά.

Η Έλσι ήθελε να ανταμείψει τον Σπέιντ για την ευνοϊκή τροπή που είχαν πάρει τα πράγματα με τη βοήθειά του, έτσι είπε στη

μητέρα της, «Πρέπει να παραγγείλεις οπωσδήποτε ένα παλτό απ' αυτό το ύφασμα, θα σου πηγαίνει θαυμάσια».

«Έτσι λέω κι εγώ», είπε η Αραμπέλα. «Παρακαλώ, πείτε στη δεσποινίδα Σόβελερ ότι θα περάσω από το κατάστημά της».

Ο Σπέντ υποκλίθηκε. «Ευχαρίστως», είπε.

ΤΗ ΝΥΧΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΗΔΕΙΑ η Σαλ έμεινε ξάγρυπνη στο κρεβάτι της, θρηνώντας μέσα της για τον Χάρι και ταυτόχρονα αγωνιώντας πώς θα τα έβγαζε πέρα χωρίς τα μεροκάματά του.

Το σώμα του ήταν στην παγωμένη εκκλησία, τυλιγμένο σ' ένα σάβανο, και είχε όλο το κρεβάτι δικό της. Το αισθανόταν άδειο και δεν μπορούσε να πάψει να τρέμει. Είχε να κοιμηθεί μόνη της από την παραμονή του γάμου τους, πριν από οχτώ χρόνια.

Ο Κιτ ήταν στο μικρό κρεβάτι και, από την αναπνοή του, ήξερε ότι κοιμόταν. Εκείνος τουλάχιστον μπορούσε να ξεχάσει τη θλίψη του όσο ήταν βυθισμένος στον ύπνο.

Παγιδευμένη σε γλυκόπικρες αναμνήσεις και την αγωνία για το μέλλον, η Σαλ μία αποκοιμιόταν και μία ξυπνούσε, ώσπου είδε το πρώτο πρωινό φως πίσω από τα παραθυρόφυλλα, οπότε σηκώθηκε και άναψε τη φωτιά. Κάθισε στην ανέμη της μέχρι να ξυπνήσει ο Κιτ κι έπειτα ετοίμασε το πρωινό τους: ψωμί βουτηγμένο σε λίπος κρέατος και τσάι. Σύντομα δε θα είχε χρήματα ούτε για τσάι.

Η κηδεία ήταν προγραμματισμένη για το απόγευμα. Το πουκάμισο του Κιτ ήταν πολύ φθαρμένο και ανεπανόρθωτα σκισμένο. Η Σαλ δεν ήθελε να δείχνει ατημέλητος σήμερα. Είχε ένα παλιό πουκάμισο του Χάρι που μπορούσε να το προσαρμόσει στα μέτρα του αγοριού, έτσι κάθισε να το κόψει και να το ράψει.

Πάνω που τελείωνε, άκουσε πυροβολισμούς. Θα ήταν ο Γουίλ Ρίντικ που κυνηγούσε πέρδικες εκεί κοντά. Αυτός έφταιγε για την ξαφνική της φτώχεια. Κάτι έπρεπε να κάνει γι' αυτό. Ένωσε το θυμό να την πνίγει και αποφάσισε να αντιμετωπίσει τον υπαίτιο. «Μείνε εδώ», είπε στον Κιτ. «Σκούπισε το πάτωμα». Και βγήκε έξω, στην ψύχρα του πρωινού.

Ο Γουίλ ήταν σ' ένα χωράφι μαζί με το μαυρόασπρο σέτερ του. Καθώς τον πλησίαζε από πίσω, ένα σύννεφο πουλιών πετάχτηκε

από το κοντινό δάσος και ο Γουίλ ακολούθησε το πέταγμά τους με το τουφέκι του και πυροβόλησε δύο φορές. Ήταν καλός στο σημάδι και δύο πουλιά έπεσαν στο έδαφος. Ήταν γκριζα, με ραβδώσεις στα φτερά, μεγάλα σαν περιστέρια. Ένας άντρας πρόβαλε μέσα από τα δέντρα και η Σαλ αναγνώρισε τα άτονα, λεπτά μαλλιά και το ισχνό σουλούπι του Πλατς, του μπάτλερ του αρχοντικού. Προφανώς τρώμαζε τα πουλιά για να τα πυροβολεί ο Γουίλ.

Το σκυλί έτρεξε εκεί που είχαν πέσει. Έφερε πρώτα το ένα στο αφεντικό του και μετά το άλλο. Ο Γουίλ φώναξε στον Πλατς: «Ξανά!»

Στο μεταξύ, η Σαλ είχε φτάσει εκεί που στεκόταν ο Γουίλ.

Θύμισε στον εαυτό της ότι δεν κέρδιζες ποτέ τίποτα μιλώντας άσχημα στους ισχυρούς. Μπορούσες μερικές φορές να τους πείσεις να κάνουν το σωστό με τη λογική ή τα καλοπιάσματα ή φέρνοντάς τους στο φιλότιμο, αλλά ποτέ με αγριάδες και φοβέρες. Οποιαδήποτε απόπειρα εξαναγκασμού απλώς τους πείσμωνε περισσότερο.

«Τι θες;» τη ρώτησε με αγένεια ο Γουίλ.

«Θέλω να ξέρω τι θα κάνετε για μένα...» Πρόσθεσε, «κύριε», κάπως καθυστερημένα.

Ο Γουίλ ξαναγέμισε το όπλο του. «Γιατί να κάνω κάτι για σένα;»

«Γιατί ο Χάρι ήταν στη δούλεψή σας. Γιατί παραφορτώσατε το κάρο. Γιατί δεν ακούσατε τις προειδοποιήσεις του θείου Άικ. Γιατί εσείς σκοτώσατε τον άντρα μου».

Ο Γουίλ αναψοκοκκίνισε. «Το φταίξιμο ήταν αποκλειστικά δικό του».

Η Σαλ πίεσε τον εαυτό της να μιλήσει με τόνο ήπιο και λογικό. «Κάποιοι μπορεί να πιστεύουν αυτά που τους είπατε, αλλά εσείς ξέρετε την αλήθεια. Γιατί ήσασταν εκεί. Όπως κι εγώ».

Στάθηκε μπροστά της ασυγκίνητος, κρατώντας το όπλο του χαλαρά, αλλά στραμμένο επάνω της. Η Σαλ δεν είχε καμία αμφιβολία ότι το έκανε επίτηδες, αλλά δεν πίστευε ότι θα πατούσε τη σκανδάλη. Θα του ήταν δύσκολο να το παρουσιάσει σαν ατύχημα μόλις δύο μέρες αφότου είχε σκοτώσει το σύζυγό της.

«Θα θέλεις ελεημοσύνη, φαντάζομαι», είπε ο Γουίλ.

«Θέλω αυτό που μου στερήσατε: τα οχτώ σελίνια που ήταν το βδομαδιάτικο του άντρα μου».

Ο Γουίλ καμώθηκε ότι το βρήκε διασκεδαστικό. «Δεν μπορείς να με υποχρεώσεις να σε πληρώνω οχτώ σελίνια τη βδομάδα. Γιατί δε βρίσκεις άλλον άντρα;» Την περιεργάστηκε από πάνω ως κάτω, σαν να περιγελούσε το άχαρο φόρεμά της και τα χειροποίητα παπούτσια της. «Κάποιος θα υπάρχει που θα σ' έπαιρνε».

Δεν προσβλήθηκε με τα λόγια του. Ήξερε ότι οι άντρες την έβρισκαν ελκυστική. Και ο ίδιος ο Γουίλ της είχε ρίξει λάγνα βλέμματα αρκετές φορές. Δεν μπορούσε ούτε να διανοηθεί, όμως, το ενδεχόμενο να ξαναπαντρευτεί.

Δεν ήταν ώρα να του το πει τώρα πάντως. «Αν συμβεί αυτό, μπορείτε να σταματήσετε να με πληρώνετε».

«Δε σκοπεύω ν' αρχίσω».

Ακούστηκαν φτεροκοπήματα καθώς τα πουλιά σηκώθηκαν ξανά στον αέρα και ο Γουίλ στράφηκε και πυροβόλησε. Άλλες δύο πέρδικες έπεσαν στο χώμα. Το σκυλί έφερε τη μία και έτρεξε να φέρει και την άλλη.

Ο Γουίλ σήκωσε το πουλί από τα πόδια. «Ορίστε», της είπε. «Πάρε μια πέρδικα».

Το σταχτί στήθος της πέρδικας ήταν ματωμένο, μα ήταν ακόμα ζωντανή. Η Σαλ μπήκε στον πειρασμό να την πάρει. Θα γινόταν ένα χορταστικό βραδινό για τον Κιτ και την ίδια.

«Σαν αποζημίωση για τον άντρα σου», είπε ο Γουίλ. «Είναι πάνω-κάτω αυτό που δικαιούσαι».

Της κόπηκε η ανάσα σαν να είχε δεχτεί γροθιά στο στομάχι. Δεν μπορούσε ν' αρθρώσει λέξη. Πώς τολμούσε να λέει ότι ο άντρας της άξιζε όσο μια πέρδικα; Έξω φρενών, έκανε μεταβολή και έφυγε, αφήνοντάς τον σύζυλο, με την πέρδικα στο χέρι.

Έβραζε μέσα της και, αν είχε μείνει κι άλλο εκεί, θα είχε πει κάτι που δεν έπρεπε.

Διέσχισε το χωράφι με βαριά, θυμωμένα βήματα, τραβώντας προς το σπίτι της, αλλά μετά άλλαξε γνώμη και αποφάσισε να πάει να μιλήσει στον άρχοντα. Δεν ήταν κανένας πρίγκιπας παραμυθιού, όμως δεν ήταν τόσο κακός όσο ο Γουίλ. Και έπρεπε να κάνει κάτι για εκείνη.

Η εξώπορτα του αρχοντικού ήταν απαγορευμένη για τους χω-

ρικούς. Μπήκε στον πειρασμό να παραβιάσει τον κανόνα, αλλά δίστασε. Δεν ήθελε να μπει από την πίσω πόρτα και να πέσει πάνω στα μέλη του υπηρετικού προσωπικού γιατί θα επέμεναν να περιμένει μέχρι να ρωτήσουν τον άρχοντα αν θα τη δεχόταν και η απάντηση μπορεί να ήταν αρνητική. Υπήρχε, όμως, μια πλαϊνή πόρτα που χρησιμοποιούσαν οι χωρικοί όταν έρχονταν να πληρώσουν το νοίκι τους. Ήξερε ότι έβγαζε σ' έναν μικρό διάδρομο που οδηγούσε στο κυρίως χολ και στο γραφείο του άρχοντα.

Έκανε τον κύκλο του σπιτιού, βρήκε την πλαϊνή πόρτα και δοκίμασε να την ανοίξει. Δεν ήταν κλειδωμένη. Μπήκε μέσα.

Η πόρτα του γραφείου ήταν ανοιχτή και ο αέρας μύριζε καπνό. Η Σαλ κοίταξε μέσα και είδε τον άρχοντα καθισμένο στο γραφείο του να γράφει σ' ένα κατάστιχο καπνίζοντας πίπα. Η Σαλ χτύπησε την πόρτα και είπε, «Συγγνώμη, άρχοντά μου».

Σήκωσε το βλέμμα του και έβγαλε την πίπα από το στόμα του. «Τι κάνεις εσύ εδώ;» τη ρώτησε εκνευρισμένος. «Δεν είναι ακόμα η μέρα για το νοίκι».

«Η πλαϊνή είσοδος ήταν ξεκλείδωτη και ήταν ανάγκη να σας μιλήσω επείγοντως». Μπήκε μέσα και έκλεισε πίσω της την πόρτα του γραφείου.

«Θα 'πρεπε να είχες μπει από την πόρτα υπηρεσίας. Ποια θα ρεῖς ότι είσαι;»

«Κύριε, θέλω να ξέρω τι θα κάνετε για μένα τώρα που έχασα τον άντρα μου. Έχω ένα παιδί να θρέψω».

Ο άρχοντας δίστασε. Η Σαλ ήξερε ότι ο άρχοντας Ρίντικ θα ξεγλιστρούσε από τις ευθύνες του αν μπορούσε. Απ' ό,τι μάντευε, όμως, η συνειδησή του ήταν ένοχη. Δημόσια, πιθανότατα θα αρνιόταν ότι έφταιγε ο Γουίλ για το θάνατο του Χάρι. Όμως δεν ήταν τόσο κακός άνθρωπος όσο ο γιος του. Διάβασε αναποφασιστικότητας και ντροπή στο ροδοκόκκινο πρόσωπό του. Έπειτα, όμως, φάνηκε να σκληραίνει τη στάση του και της είπε, «Γι' αυτόν το σκοπό έχουμε την Αρωγή των Απόρων».

Οι κάτοικοι του χωριού πλήρωναν κάθε χρόνο ένα ποσό που προοριζόταν για τη βοήθεια των φτωχών της ενορίας. Το ταμείο αυτό το διαχειριζόταν η εκκλησία.

«Να δεις τον εφημέριο», είπε ο άρχοντας. «Αυτός είναι ο Επιτηρητής της Αρωγής των Απórων».

«Κύριε, ο εφημέριος Ρίντικ μισεί τους μεθοδιστές».

Με τον αέρα του χαρτοπαίκτη που έχει ατού, ο άρχοντας είπε, «Τότε δε θα 'πρεπε να είσαι μεθοδίστρια, έτσι δεν είναι;»

«Η Αρωγή των Απórων δεν πρέπει να είναι μόνο για όσους συμφωνούν με τον εφημέριο».

«Τα χρήματα τα διανέμει η Εκκλησία της Αγγλίας».

«Ναι, αλλά δεν είναι χρήματα της εκκλησίας, σωστά; Προέρχονται από τους πιστούς. Έχουν άδικο που νομίζουν ότι η εκκλησία είναι δίκαιη;»

Ο άρχοντας εξοργίστηκε. «Είσαι απ' αυτούς που θαρρούν ότι μπορούν να διορθώνουν τους ανώτερους τους, ε;»

Κάθε ελπίδα της Σαλ εξανεμίστηκε. Έτσι τελείωναν πάντα οι φιλονικίες με όσους είχαν στα χέρια τους την εξουσία. Οι ευγενείς είχαν δικίο επειδή ήταν ευγενείς, ανεξάρτητα από τους νόμους, τις υποσχέσεις ή τη λογική. Μόνο οι φτωχοί ήταν αναγκασμένοι να υπακούν στους κανόνες.

Δεν της απέμενε άλλη ενέργεια. Θα έπρεπε να εκλιπαρήσει τον εφημέριο Ρίντικ να τη βοηθήσει κι εκείνος θα έκανε ό,τι περνούσε από το χέρι του για να το αποφύγει.

Βγήκε από το δωμάτιο χωρίς άλλη κουβέντα. Έφυγε από την πλαϊνή πόρτα και γύρισε με τα πόδια στο σπίτι της. Ένωθε απελπισμένη και βαθιά λυπημένη.

Τελείωσε το πουκάμισο του Κιτ και έφαγαν για βραδινό ψωμί και τυρί. Έπειτα άρχισε να χτυπάει η καμπάνα και πήγαν στην εκκλησία του Αγίου Ματθαίου. Είχε έρθει ήδη πολύς κόσμος και ο ναός ήταν γεμάτος. Ήταν ένα μικρό μεσαιωνικό κτίριο που κανονικά θα έπρεπε να είχε επεκταθεί για να χωρούν οι σταθερά αυξανόμενοι κάτοικοι του χωριού, αλλά οι Ρίντικ δεν ήταν διατεθειμένοι να βάλουν το χέρι στην τσέπη.

Κάποιοι απ' αυτούς που είχαν έρθει δεν τον γνώριζαν καλά τον Χάρι και η Σαλ απόρησε που είχαν αφήσει τις δουλειές τους για να παραστούν στην κηδεία του. Μετά, όμως, συνειδητοποίησε ότι ο θάνατός του ήταν ιδιαίτερη περίπτωση: δεν είχε προκληθεί από

αρρώστια, γηρατειά ή κάποιο αναπόφευκτο ατύχημα —καμία από τις συνηθισμένες αιτίες. Ο Χάρι είχε πεθάνει εξαιτίας της βλακειάς και της απανθρωπιάς του Γουίλ Ρίντικ. Με την προσέλευσή τους στην κηδεία, οι χωρικοί έδειχναν ξεκάθαρα ότι η ζωή του Χάρι είχε σημασία και ότι ο θάνατός του δεν μπορούσε να αγνοηθεί.

Ο εφημέριος Ρίντικ έδειξε να το καταλαβαίνει αυτό. Μπήκε φορώντας τα άμφιά του και, αντικρίζοντας με έκπληξη το μεγάλο πλήθος, φάνηκε θυμωμένος. Πήγε γρήγορα στην Αγία Τράπεζα και ξεκίνησε τη λειτουργία. Η Σαλ έβαζε το χέρι της στη φωτιά ότι το έκανε με το ζόρι, μα ήταν ο μόνος κληρικός στο χωριό. Και τα ποσά που χρέωνε για τις βαφτίσεις, τους γάμους και τις κηδείες συνέβαλαν σημαντικά στην αύξηση του μισθού του.

Ο εφημέριος προχωρούσε τη λειτουργία τόσο γρήγορα, που το εκκλησίασμα άρχισε να μουρμουρίζει δυσανασχετώντας. Τους αγνόησε και συνέχισε βιαστικά για να ξεμπερδεύει. Η Σαλ ούτε που το πρόσεξε. Σκεφτόταν διαρκώς ότι δε θα ξανάβλεπε ποτέ τον Χάρι και έκλαιγε ασταμάτητα.

Ο θεός Άικ είχε κανονίσει ποιοι θα σήκωναν το φέρετρο και η πομπή των πιστών το ακολούθησε έξω, ως το νεκροταφείο. Ο Μπράιαν Πάικσταφ στάθηκε δίπλα στη Σαλ και τύλιξε παρηγορητικά το χέρι του γύρω από τους ώμους της, που τραντάζονταν από τους λυγμούς.

Ο εφημέριος είπε την τελευταία προσευχή και κατέβασαν το φέρετρο στο λάκκο.

Όταν τελείωσε τη λειτουργία, πλησίασε τη Σαλ. Άραγε θα της έλεγε λόγια παρηγοριάς που δεν εννοούσε; «Μου είπε για την επίσκεψή σου ο πατέρας μου», της είπε. «Θα περάσω αργότερα απ' το σπίτι σου». Και έφυγε βιαστικά.

Μετά την αποχώρηση του εφημέριου, ο Μπράιαν Πάικσταφ εκφώνησε έναν σύντομο επικήδειο. Μίλησε για τον Χάρι με στοργή και σεβασμό και οι παριστάμενοι τον άκουσαν κουνώντας επιδοκιμαστικά το κεφάλι και μουρμουρίζοντας «Αμήν» γύρω από τον τάφο. Είπε μια προσευχή και έψαλαν όλοι τον ύμνο *Της Αγάπης το Αυτρωτικό Έργο Έχει Τελεστεί*.

Η Σαλ έσφιξε το χέρι μερικών στενών φίλων, ευχαριστώντας

τους για την παρουσία τους, κι έπειτα πήρε τον Κιτ από το χέρι και έφυγαν γρήγορα.

Λίγο αφότου έφτασαν στο σπίτι, ήρθε και ο Μπράιαν, φέρνοντας μια πένα από φτερό και ένα μπουκαλάκι με μελάνι. «Σκέφτηκε ότι ίσως ήθελες να γράψεις το όνομα του Χάρι στη Βίβλο σου», της είπε. «Δε θα μείνω· μπορείς να μου επιστρέψεις την πένα και το μελάνι όποτε σε βολεύει».

Η Σαλ ήξερε ανάγνωση καλύτερα από γραφή, αλλά μπορούσε να γράφει ημερομηνίες και να αντιγράφει οτιδήποτε. Το όνομα του Χάρι ήταν γραμμένο στο βιβλίο, μαζί με την ημερομηνία του γάμου τους και, καθισμένη στο τραπέζι με το βιβλίο μπροστά της και την πένα στο χέρι, θυμήθηκε εκείνη τη μέρα, πριν από οχτώ χρόνια. Θυμήθηκε πόσο ευτυχισμένη ήταν που τον παντρευόταν. Φορούσε ένα καινούργιο φόρεμα, το ίδιο που είχε φορέσει και σήμερα. Και είχε πει τα λόγια *μέχρι να μας χωρίσει ο θάνατος* χωρίς να φαντάζεται ότι αυτό θα γινόταν τόσο σύντομα. Αφέθηκε για μερικές στιγμές να βουλιάζει στην απέραντη θλίψη του χαμού του.

Έπειτα σκούπισε τα δάκρυά της και έγραψε αργά και προσεκτικά: *Χάρολντ Κλίδερου, πέθανε στις 4 Δεκεμβρίου 1792.*

Θα ήθελε να είχε προσθέσει και κάτι για το πώς πέθανε, αλλά δεν ήξερε να γράψει λέξεις όπως τον *πάτησε ένα κάρο* ή *εξαιτίας της βλακειάς του γιου του άρχοντα*. Ίσως δεν ήταν συνετό, άλλωστε, να αποτυπωθούν τέτοιες αλήθειες με μελάνι.

Η ζωή έπρεπε να ξαναβρεί τους κανονικούς της ρυθμούς, έτσι η Σαλ κάθισε και πάλι στην ανέμη της και δούλεψε στο φως που έμπαινε από την ανοιχτή πόρτα. Ο Κιτ καθόταν δίπλα της, όπως έκανε συχνά, περνώντας τις χαλαρές τούφες του άγνεστου μαλλιού από τα χέρια του στα δικά της κι εκείνη τις τοποθετούσε στο άνοιγμα και ταυτόχρονα γύριζε την ανέμη που περιέστρεφε το ανεμίδι και τύλιγε το μαλλί σε μασούρι σφιχτού νήματος. Φαινόταν σκεφτικός και έπειτα από λίγο τη ρώτησε, «Γιατί πρέπει να πεθάνουμε πριν πάμε στον ουρανό;»

Έκανε και η ίδια κάποτε τέτοιες ερωτήσεις, αν και σε μεγαλύτερη ηλικία, απ' ό,τι θυμόταν –στα δώδεκα και όχι στα έξι. Σύντομα, όμως, είχε συνειδητοποιήσει ότι σπάνια υπήρχε ικανοποιητική

εξήγηση για τα ομιχλώδη θρησκευτικά θέματα, έτσι είχε πάψει να ρωτάει. Είχε την αίσθηση ότι ο Κιτ θα ήταν πιο επίμονος.

«Δεν ξέρω, λυπάμαι», του είπε. «Κανένας δεν ξέρει. Είναι ένα μυστήριο».

«Πάει ποτέ κανείς στον ουρανό χωρίς να πεθάνει;»

Ήταν έτοιμη να του πει όχι, όταν κάτι κέντρισε τη μνήμη της και, με λίγη προσπάθεια, το θυμήθηκε τελικά. «Ναι, υπήρξε κάποιος που πήγε κατευθείαν στον ουρανό. Τον έλεγαν Ηλία».

«Δηλαδή δεν τον έθαψαν σε νεκροταφείο δίπλα σε μια εκκλησία;»

«Όχι». Η Σαλ ήταν βέβαιη ότι δεν υπήρχαν εκκλησίες την εποχή των προφητών της Παλαιάς Διαθήκης, αλλά δεν το έκρινε απαραίτητο να διορθώσει τον Κιτ.

«Πώς πήγε στον ουρανό;»

«Τον πήρε ένας ανεμοστρόβιλος». Και, για να προλάβει την επόμενη αναπόφευκτη ερώτηση, πρόσθεσε, «Δεν ξέρω γιατί».

Ο μικρός σώπασε και η Σαλ κατάλαβε ότι θα σκεφτόταν τον πατέρα του, που ήταν εκεί, ψηλά στον ουρανό, με το Θεό και τους αγγέλους.

Ο Κιτ, όμως, είχε κι άλλη ερώτηση. «Γιατί τη χρειάζεσαι τη μεγάλη ρόδα;»

Σ' αυτή την ερώτηση μπορούσε να απαντήσει. «Η ανέμη είναι πολύ μεγαλύτερη από το ανεμίδι που περιστρέφει –το βλέπεις και μόνος σου, έτσι;»

«Ναι».

«Έτσι, όταν η ανέμη περιστρέφεται μία φορά, το ανεμίδι περιστρέφεται πέντε. Δηλαδή, πηγαίνει πολύ πιο γρήγορα».

«Μα θα μπορούσες να γυρίζεις απλώς το ανεμίδι».

«Αυτό έκαναν πριν εφεύρουν τη μεγάλη ρόδα. Αλλά είναι δύσκολο να γυρίζεις γρήγορα το ανεμίδι. Θα κουραζόσουν εύκολα. Ενώ την ανέμη μπορείς να τη γυρίζεις αργά όλη μέρα».

Ο Κιτ έμεινε με το βλέμμα καρφωμένο στην ξύλινη κατασκευή, βαθιά συλλογισμένος καθώς την παρατηρούσε να γυρίζει. Ήταν ξεχωριστό παιδί. Η Σαλ ήξερε ότι όλες οι μανάδες το πίστευαν αυτό για τα παιδιά τους, ιδίως όσες είχαν μόνο ένα. Παρ' όλα αυτά, ήταν

σίγουρη ότι ο Κιτ ήταν διαφορετικός από τα άλλα παιδιά. Όταν μεγάλωνε, θα ήταν ικανός για πολύ περισσότερα πράγματα από απλές χειρωνακτικές εργασίες και η Σαλ δεν ήθελε να ζήσει ο γιος της όπως εκείνη, σ' ένα καλύβι από τύρφη χωρίς καμινάδα.

Κάποτε είχε και η ίδια φιλοδοξίες. Είχε ειδωλοποιήσει τη θεία της τη Σάρα, τη μεγαλύτερη αδερφή της μητέρας της. Η Σάρα έφυγε από το χωριό, μετακόμισε στο Κίνγκσμπριτζ και άρχισε να πουλάει στο δρόμο μπαλάντες, τραγουδώντας τες για να τις διαφημίσει. Παντρεύτηκε τον άνθρωπο που της τύπωσε τις μπαλάντες και έμαθε αριθμητική για να του κρατάει τα λογιστικά βιβλία. Για ένα διάστημα, ερχόταν στο χωριό μια δυο φορές το χρόνο, καλοντυμένη, αγέρωχη και γεμάτη αυτοπεποίθηση, και έφερνε πλούσια δώρα: μετάξι για ένα φόρεμα, ένα ζωντανό κοτόπουλο, ένα γυάλινο μπολ. Μιλούσε για πράγματα που είχε διαβάσει στις εφημερίδες: την Αμερικανική Επανάσταση, τον Κάπτεν Κουκ στην Αυστραλία, την ανάληψη της πρωθυπουργίας από τον εικοσιτετράχρονο Γουίλιαμ Πιτ. Όμως έπειτα η Σαλ ερωτεύτηκε τον Χάρι και η ζωή της πήρε εντελώς διαφορετική κατεύθυνση.

Δεν μπορούσε να φανταστεί τι πορεία θα ακολουθούσε η ζωή του Κιτ, αλλά ήξερε πώς έπρεπε να ξεκινήσει: με τη μάθηση. Του είχε μάθει γράμματα και αριθμούς και μπορούσε ήδη να σκαλίζει τα τρία γράμματα του ονόματός του στο χώμα μ' ένα ξυλαράκι. Όμως η ίδια δεν ήξερε πολλά γράμματα και σύντομα θα του είχε μάθει όλα όσα ήξερε.

Στο χωριό υπήρχε ένα σχολείο υπό τη διεύθυνση του εφημέριου —η οικογένεια Ρίντικ είχε τον έλεγχο σχεδόν των πάντων εδώ. Το σχολείο χρέωνε μία πένα την ημέρα. Η Σαλ έστελνε τον Κιτ όποτε της περίσσευε μια πένα, δηλαδή όχι πολύ συχνά, και τώρα που είχε χάσει τον Χάρι μπορεί να μην της περίσσευε ξανά. Ήταν πιο αποφασισμένη από ποτέ να φροντίσει να προκόψει ο Κιτ στη ζωή του, μα δεν ήξερε πώς.

«Θα διαβάσουμε;» τη ρώτησε ο Κιτ.

«Καλή ιδέα. Φέρε το βιβλίο».

Πήγε και έφερε τη Βίβλο. Την ακούμπησε στο πάτωμα για να τη βλέπουν και οι δύο καθώς δούλευαν. «Τι θα διαβάσουμε;»

«Ας διαβάσουμε την ιστορία του αγοριού που σκότωσε το γίγαντα». Πήρε το χοντρό βιβλίο, το ξεφύλλισε και βρήκε το δέκατο έβδομο κεφάλαιο του πρώτου βιβλίου του Σαμουήλ.

Ξανάρχισαν να δουλεύουν ενώ ο Κιτ προσπαθούσε να διαβάσει. Χρειαζόταν να τον βοηθάει με όλα τα ονόματα και πολλές από τις λέξεις. Όταν ήταν μικρή, είχε ζητήσει να της εξηγήσουν τι σήμαινε «έξι πήχες και μία σπιθαμή», έτσι μπορούσε σήμερα να πει να στον Κιτ ότι το ύψος του Γολιάθ ξεπερνούσε τις δυόμισι γιάρδες.

Καθώς πάλευαν και οι δύο με τη λέξη *όψη*, μπήκε ο εφημέριος χωρίς να χτυπήσει.

Ο Κιτ σταμάτησε να διαβάζει και η Σαλ σηκώθηκε.

«Τι κάνετε εκεί;» ρώτησε. «Διαβάζετε;»

«Την ιστορία του Δαβίδ και του Γολιάθ, εφημέριε», είπε η Σαλ.

«Χμμ. Εσείς οι μεθοδιστές θέλετε πάντα να διαβάζετε τη Βίβλο μόνοι σας. Καλά θα κάνατε να την ακούτε από τον εφημέριό σας».

Δεν ήταν η κατάλληλη στιγμή να ξεκινήσει λογομαχία μαζί του. «Είναι το μόνο βιβλίο που έχουμε στο σπίτι, κύριε, και δε θεώρησα ότι θα έκανε κακό στο παιδί ο λόγος του Θεού. Λυπάμαι αν έκανα κάτι που δεν έπρεπε».

«Τέλος πάντων, δεν ήρθα εδώ γι' αυτό». Κοίταξε γύρω του ψάχνοντας κάπου να καθίσει. Δεν υπήρχαν καρέκλες, έτσι τράβηξε ένα σκαμνί με τρία πόδια. «Θέλεις να σου δώσει η εκκλησία βοήθεια από την Αρωγή των Απόρων».

Η Σαλ κρατήθηκε και δεν του είπε ότι τα χρήματα αυτά δεν ήταν της εκκλησίας. Έπρεπε να είναι ταπεινή, αλλιώς μπορεί να της αρνιόταν κάθε βοήθεια. Δεν υπήρχε κανένας να τον ελέγχει στον τρόπο που επόπτευε τη διαχείριση της Αρωγής των Απόρων, κανένας ανώτερός του για να διαμαρτυρηθεί η Σαλ. Έτσι, χαμήλωσε τα μάτια της και είπε, «Μάλιστα, σας παρακαλώ, εφημέριε».

«Τι νοίκι πληρώνεις γι' αυτό το σπίτι;»

«Έξι πένες τη βδομάδα, κύριε».

«Θα σου το πληρώνει η ενορία».

Η πρώτη σου έννοια, λοιπόν, σκέφτηκε η Σαλ, είναι να φροντίσεις να μη χάσει καθόλου εισόδημα ο σπιτονοικοκύρης. Ανακουφί-

στηκε, πάντως, που εκείνη και ο Κιτ θα εξακολουθούσαν να έχουν μια στέγη πάνω από το κεφάλι τους.

«Αλλά βγάζεις καλά λεφτά σαν κλώστρια».

«Ο Έιμος Μπάροουφιλντ πληρώνει ένα σελίνι για κάθε λίβρα κλωσμένο μαλλί και μπορώ να βγάλω τρεις λίβρες τη βδομάδα, αν δουλεύω ως αργά τη νύχτα».

«Δηλαδή τρία σελίνια, σχεδόν τα μισά απ' όσα βγάζει ένας εργάτης».

«Τρία όγδοα, κύριε», τον διόρθωσε. Οι κατά προσέγγιση υπολογισμοί ήταν επικίνδυνοι όταν η κάθε πένα μετρούσε.

«Λοιπόν, είναι καιρός ν' αρχίσει να δουλεύει ο Κιτ».

Η Σαλ ξαφνιάστηκε. «Μα είναι μόλις έξι!»

«Ναι, και σύντομα θα γίνει εφτά. Σ' αυτή την ηλικία συνήθως πιάνει την πρώτη του δουλειά ένα παιδί».

«Το Μάρτιο θα γίνει εφτά».

«Στις είκοσι πέντε Μαρτίου, για την ακρίβεια. Έψαξα και βρήκα την ημερομηνία στα μητρώα της ενορίας. Δεν αργεί πολύ».

Ήταν πάνω από τρεις μήνες από τώρα –μεγάλο διάστημα για ένα παιδάκι έξι ετών. Όμως η Σαλ πρόβαλε μια άλλη αντίρρηση. «Τι δουλειά θα μπορούσε να κάνει; Είναι χειμώνας, κανένας δεν κάνει προσλήψεις το χειμώνα».

«Στο αρχοντικό χρειαζόμαστε ένα παιδί για να γυαλίζει τις μπότες».

Αυτό ήταν το σχέδιο, λοιπόν. «Και τι θα πρέπει να κάνει ο Κιτ;»

«Θα μάθει να γυαλίζει μπότες, φυσικά. Κι άλλες παρόμοιες δουλειές: να ακονίζει τα μαχαίρια, να φέρνει καυσόξυλα, να καθαρίζει τα δοχεία νυκτός, τέτοια πράγματα».

Η Σαλ κοίταξε τον Κιτ, που καθόταν και άκουγε με τεράστια απορημένα μάτια. Ήταν τόσο μικρούλης και ευάλωτος, που της ερχόταν να βάλει τα κλάματα. Αλλά ο εφημέριος είχε δίκιο: ήταν σχεδόν καιρός ν' αρχίσει να δουλεύει ο Κιτ.

«Θα του κάνει καλό να μάθει πώς να συμπεριφέρεται στο σπίτι του άρχοντα», πρόσθεσε ο εφημέριος. «Έτσι, μεγαλώνοντας, ίσως γίνει λιγότερο θρασύς απ' ό,τι ο πατέρας του».

Η Σαλ προσπάθησε να αγνοήσει το προσβλητικό σχόλιο για τον Χάρι. «Πόσα θα πληρώνεται;»

«Ένα σελίνι τη βδομάδα –αμοιβή πολύ καλή για παιδί».

Αυτό ήταν αλήθεια και η Σαλ το ήξερε.

«Και φυσικά θα έχει το φαγητό του και τα ρούχα του». Ο εφημέριος κοίταξε τις μπαλωμένες κάλτσες του Κιτ και το πανωφόρι που έπλεε πάνω του. «Δεν μπορεί να είναι ντυμένος έτσι».

Ο Κιτ αναθάρρησε λιγάκι στην ιδέα των καινούργιων ρούχων.

«Και θα κοιμάται στο αρχοντικό, φυσικά», συμπλήρωσε ο εφημέριος.

Η σκέψη αυτή απογοήτευσε τη Σαλ, αν και δεν την εξέπληξε: οι περισσότεροι υπηρέτες ήταν εσωτερικοί στα σπίτια που εργάζονταν. Θα ζούσε μόνη της από δω και πέρα. Πόσο μοναχική θα ήταν η ζωή της!

Και ο Κιτ ήταν απελπισμένος και τα μάτια του πλημμύρισαν με δάκρυα.

«Σταμάτα να κλαψουρίζεις, μικρέ», τον επέπληξε ο εφημέριος. «Να είσαι ευγνώμων που θα έχεις ένα ζεστό σπίτι και άφθονο φαγητό. Άλλα παιδιά στην ηλικία σου δουλεύουν στα ανθρακωρυχεία».

Αλήθεια ήταν κι αυτό, το ήξερε η Σαλ.

Ο Κιτ ξέσπασε σε αναφιλητά. «Θέλω τη μητέρα μου», είπε.

«Κι εγώ θέλω τη δικιά μου, αλλά έχει πεθάνει», είπε ο εφημέριος. «Εσύ έχεις ακόμα τη μητέρα σου και θα παίρνεις μισή μέρα ρεπό κάθε Κυριακή για να τη βλέπεις». Τα λόγια του έκαναν τον Κιτ να κλάψει ακόμα πιο γοερά.

Η Σάλι χαμήλωσε τη φωνή της. «Μόλις έχασε τον πατέρα του και τώρα φοβάται ότι χάνει και τη μητέρα του».

«Δεν τη χάνει, όμως, και θα το διαπιστώσει αυτό την επόμενη Κυριακή, όταν έρθει να σε δει».

Η Σαλ έμεινε άναυδη. «Θέλετε να τον πάρετε σήμερα κιόλας;»

«Δεν υπάρχει λόγος να περιμένουμε. Όσο πιο σύντομα ξεκινήσει, τόσο πιο σύντομα θα συνηθίσει. Αν όμως οι ανάγκες σου δεν είναι τόσο επείγουσες όσο ισχυρίζεσαι...»

«Πολύ καλά».

«Θα τον πάρω τώρα, λοιπόν».

«Θα το σκάσω!» φώναξε με επιθετική, διαπεραστική φωνή ο Κιτ. Ο εφημέριος σήκωσε με απάθεια τους ώμους του. «Τότε θα σε κυνηγήσουν, θα σε φέρουν πίσω και θα μαστιγωθείς».

«Κι εγώ θα το σκάσω ξανά!»

«Και θα σε ξαναφέρουν πίσω. Αλλά νομίζω ότι το πρώτο μαστίγωμα θα είναι αρκετό για να σε κάνει να το ξανασκεφτείς».

«Έλα, Κιτ, σταμάτα να κλαις», είπε η Σαλ. Η φωνή της ήταν σταθερή, μα ήταν έτοιμη να βάλει τα κλάματα και η ίδια. «Ο πατέρας σου έφυγε και πρέπει να γίνεις άντρας νωρίτερα απ' ό,τι περίμενες. Αν είσαι καλό παιδί, θα έχεις φαγητό μεσημέρι και βράδυ και ωραία ρούχα».

«Ο άρχοντας θα αφαιρεί τρεις πένες από το βδομαδιάτικό του για ό,τι τρώει και πίνει και έξι πένες τις πρώτες σαράντα εβδομάδες για τα ρούχα του», διευκρίνισε ο εφημέριος.

«Μα τότε θα βγάζει μόνο τρεις πένες τη βδομάδα!»

«Τόσο θ' αξίζει η δουλειά του, στην αρχή».

«Κι εσείς πόσα θα μου δώσετε από την Αρωγή των Απόρων;»

Ο εφημέριος καμώθηκε τον αγανακτισμένο. «Τίποτα, φυσικά».

«Μα πώς θα ζω τότε;»

«Μπορείς να κλώθεις κάθε μέρα τώρα που δεν έχεις να φροντίσεις άντρα και παιδί. Νομίζω ότι θα μπορούσες να βγάζεις τα διπλά. Θα παίρνεις έξι σελίνια τη βδομάδα και δε θα έχεις άλλο στόμα να τρέφεις».

Η Σαλ ήξερε ότι θα έπρεπε να κλώθει δώδεκα ώρες την ημέρα, έξι ώρες την εβδομάδα για να το καταφέρει αυτό. Το περιβολάκι της θα το έπνιγαν τα αγριόχορτα, τα ρούχα της θα έλιωναν και θα ζούσε μόνο με ψωμοτούρι, αλλά θα επιβίωνε. Το ίδιο και ο Κιτ.

Ο εφημέριος σηκώθηκε όρθιος. «Έλα μαζί μου, παιδί μου».

«Θα σε δω την Κυριακή, Κιτ», είπε η Σάλι, «και θα μου πεις όλες τις εντυπώσεις σου. Έλα να μ' αποχαιρετήσεις μ' ένα φιλάκι τώρα».

Ο μικρός δεν έπαψε στιγμή να κλαίει, αλλά την αγκάλιασε κι εκείνη τον φίλησε. Μετά τον ξεκόλλησε μαλακά από πάνω της και του είπε, «Να λες την προσευχή σου και ο Χριστός θα σε φυλάει».

Ο εφημέριος έπασσε σφιχτά τον Κιτ από το χέρι και βγήκαν από το σπίτι.

«Πρόσεξε να είσαι καλό παιδί, Κιτ!» του φώναζε η Σαλ.
Έπειτα κάθισε κάτω και έκλαψε.

Ο εφημέριος Ρίντικ κρατούσε τον Κιτ από το χέρι καθώς διέσχιζαν το χωριό. Δεν τον κρατούσε φιλικά ή καθησυχαστικά, αλλά πολύ πιο σφιχτά απ' όσο χρειαζόταν, για να μην μπορεί να το σκάσει. Αλλά ο μικρός δεν είχε καμία πρόθεση να το σκάσει. Η απειλή του μαστιγώματος τον είχε τρομάξει αρκετά για να παραιτηθεί από την ιδέα.

Αυτή τη στιγμή τον φόβιζαν τα πάντα: φοβόταν που δεν είχε πατέρα, φοβόταν που τον είχαν πάρει από τη μητέρα του, φοβόταν τον εφημέριο και τον μοχθηρό Γουίλ και τον πανίσχυρο άρχοντα.

Καθώς αγωνιζόταν να προλαβαίνει τον εφημέριο, αναγκασμένος να τρέχει κάθε τόσο, οι χωρικοί τον κοιτούσαν με περιέργεια, ιδίως οι φίλοι του και οι γονείς τους, αλλά κανένας δεν είπε τίποτα ούτε τόλμησε να ρωτήσει τον εφημέριο.

Η καρδιά του άρχισε να ξανασφίγγεται από φόβο όσο ζύγωναν στο αρχοντικό. Ήταν το μεγαλύτερο οίκημα στο χωριό, μεγαλύτερο από την εκκλησία και φτιαγμένο από την ίδια κιτρινωπή πέτρα. Εξωτερικά το ήξερε καλά, μα τώρα το έβλεπε με καινούργιο μάτι. Στο μέσο της πρόσοψης υπήρχε μια εξώθυρα με σκαλιά και μια ισόγεια βεράντα και μέτρησε έντεκα παράθυρα, δύο δεξιά κι αριστερά από την εξώθυρα, πέντε στον επάνω όροφο και άλλα δύο στη στέγη. Και, όταν πλησίασαν αρκετά, είδε ότι υπήρχε και υπόγειο.

Δεν είχε ιδέα πώς θα ήταν το εσωτερικό ενός τέτοιου τεράστιου κτιρίου. Η Μάργκαρετ Πάικσταφ του είχε πει ότι όλα εκεί μέσα ήταν χρυσά, ακόμα και οι καρέκλες, αλλά μάλλον θα το μπέρδευε με τον παράδεισο.

Η εκκλησία ήταν μεγάλη γιατί έπρεπε να χωράει όλο το χωριό, αλλά το αρχοντικό ήταν μόνο για τέσσερα άτομα, τον άρχοντα και τους τρεις γιους του, συν μερικούς υπηρέτες. Τι τον ήθελαν τόσο χώρο; Το σπίτι του Κιτ ήταν ένα καμαράκι για τρία άτομα. Το αρχοντικό ήταν ένα μυστήριο, γι' αυτό έδειχνε ζοφερό.

Ο εφημέριος τον οδήγησε στη μεγάλη εξώπορτα από τις σκάλες, λέγοντάς του, «Δε θα μπαίνεις ποτέ από δω, εκτός αν είσαι με τον

άρχοντα ή έναν από μας, τους γιους του. Υπάρχει πίσω πόρτα για σένα και τους άλλους υπηρέτες».

Είμαι κι εγώ ένας απ' τους υπηρέτες, λοιπόν, σκέφτηκε ο Κιτ. Είμαι αυτός που θα гуαλίζει τις μπότες. Μακάρι να ήξερα πώς να гуαλίζω μπότες. Αναρωτιέμαι τι κάνουν οι άλλοι υπηρέτες. Αναρωτιέμαι αν το σκάνε και αν τους φέρνουν πίσω και τους μαστιγώνουν.

Η εξώπορτα έκλεισε πίσω τους και ο εφημέριος άφησε το χέρι του Κιτ.

Βρίσκονταν σ' ένα χολ μεγαλύτερο από το σπίτι του Κιτ. Οι τοίχοι ήταν επενδυμένοι με σκούρο ξύλο και υπήρχαν τέσσερις πόρτες και μια φαρδιά σκάλα που οδηγούσε στον επάνω όροφο. Το κεφάλι ενός μεγάλου ελαφιού πάνω από το τζάκι κοιτούσε απειλητικά τον Κιτ, αλλά δε φαινόταν να μπορεί να κουνηθεί, άρα ήταν σχεδόν βέβαιος ότι δεν ήταν ζωντανό. Το χολ ήταν μισοσκοτεινό και πλαυιόταν μια αμυδρή δυσάρεστη μυρωδιά που δεν αναγνώριζε ο Κιτ.

Ξαφνικά άνοιξε η μία από τις τέσσερις πόρτες και βγήκε ο Γουίλ Ρίντικ.

Ο Κιτ προσπάθησε να κρυφτεί πίσω από τον εφημέριο, αλλά ο Γουίλ τον είδε και σκυθρώπιασε. «Δεν πιστεύω αυτό να είναι το μυξιάρικο του Κλίδεροου, Τζορτζ».

«Είναι», είπε ο εφημέριος.

«Και τι στο διάολο το κουβάλησες εδώ πέρα;»

«Ηρέμησε, Γουίλ. Χρειαζόμαστε ένα παιδί να μας гуαλίζει τις μπότες».

«Γιατί αυτό το παιδί, όμως;»

«Γιατί είναι διαθέσιμο και η μάνα του χρειάζεται τα χρήματα».

«Δεν το θέλω ετούτο το αναθεματισμένο νιάναρο στο σπίτι μου».

Η μητέρα του Κιτ δε χρησιμοποιούσε ποτέ λέξεις όπως αναθεματισμένο και τι στο διάολο και κατσούφιαζε τις σπάνιες φορές που τις έλεγε ο μπαμπάς. Ο Κιτ δεν τις είχε ξεστομίσει ποτέ.

Ο εφημέριος είπε, «Μην είσαι ηλίθιος, δε σου έχει κάνει τίποτα το παιδί».

Το πρόσωπο του Γουίλ κοκκίνισε ακόμα πιο πολύ. «Ξέρω ότι νομίζεις πως έφταιγα εγώ που πέθανε ο Κλίδεροου».

«Ποτέ δεν είπα κάτι τέτοιο».

«Έφερες εδώ το παιδί του σαν μια μόνιμη μομφή εναντίον μου».

Ο Κιτ δεν ήξερε τη λέξη *μομφή*, αλλά υπέθεσε ότι ο Γουίλ δεν ήθελε να του θυμίζουν αυτό που είχε κάνει. Γιατί για το ατύχημα έφταιγε όντως ο Γουίλ, ακόμα κι ένα παιδί το καταλάβαινε αυτό.

Ο Κιτ ανέκαθεν ήθελε να έχει έναν αδερφό να παίζουν, αλλά δεν είχε φανταστεί ποτέ ότι τα αδέρφια τσακώνονταν έτσι.

«Όπως και να 'χει, του πατέρα ιδέα ήταν να προσλάβουμε το παιδί».

«Καλά. Θα μιλήσω στον πατέρα τότε. Και θα το ξαποστείλει πίσω στη μάνα του».

Ο εφημέριος σήκωσε αδιάφορα τους ώμους του. «Κάνε ό,τι θες. Ούτε που με νοιάζει».

Ο Κιτ ευχήθηκε μέσα του με όλη τη δύναμη της ψυχής του να τον έστελναν πίσω στη μητέρα του.

Ο Γουίλ διέσχισε το χολ και χάθηκε πίσω από μια άλλη πόρτα. Ο Κιτ αναρωτήθηκε πώς θα κατάφερνε να μη χάνεται σ' ένα τόσο πολύπλοκο σπίτι.

Τώρα, όμως, τον απασχολούσε κάτι πιο σημαντικό. «Θα με στείλετε πίσω στο σπίτι μου;» ρώτησε με ελπίδα.

«Οχι», είπε ο εφημέριος. «Ο άρχοντας σπάνια αλλάζει γνώμη και δεν πρόκειται να το κάνει μόνο και μόνο επειδή πληγώθηκαν τα ευαίσθητα αισθήματα του Γουίλ».

Η καρδιά του Κιτ βούλιαξε πάλι στην απελπισία.

«Πρέπει να ξέρεις πώς λέγεται το κάθε δωμάτιο», είπε ο εφημέριος. Άνοιξε μια πόρτα. «Αυτό είναι το σαλόνι. Ρίξε μια ματιά στα γρήγορα».

Ο Κιτ μπήκε μέσα νευρικά και κοίταξε γύρω του. Το δωμάτιο αυτό φαινόταν να έχει πιο πολλά έπιπλα απ' ό,τι όλο το χωριό μαζί. Υπήρχαν χαλιά, καρέκλες, πολλά τραπεζάκια, κουρτίνες και διακοσμητικά μαξιλάρια και πίνακες και μπιμπελό. Υπήρχε και πιάνο, πολύ μεγαλύτερο από το μόνο άλλο πιάνο που είχε δει ποτέ του, στο σπίτι των Πάικσταφ.

Προσπαθούσε ακόμα να ρουφήξει τα πάντα με τα μάτια του, όταν ο εφημέριος τον τράβηξε πίσω στο χολ και ξανάκλεισε την πόρτα.

Τον πήγε στο διπλανό δωμάτιο. «Τραπεζαρία». Αυτό το δωμά-

τιο ήταν πιο απλό, μ' ένα τραπέζι στη μέση, καρέκλες γύρω του και μερικούς μπουφέδες. Στους τοίχους υπήρχαν πίνακες που απεικόνιζαν άντρες και γυναίκες. Τον Κιτ παραξένεψε ένα αντικείμενο σαν αράχνη που κρεμόταν από το ταβάνι, με δεκάδες κεριά στερεωμένα πάνω του. Ίσως το είχαν για να φυλάνε εκεί τα κεριά· όταν σκοτείνιαζε, μπορούσαν απλώς να πάρουν ένα και να το ανάψουν.

Διέσχισαν το χολ. «Αίθουσα μπιλιάρδου». Εδώ υπήρχε ένα αλ-λιώτικο είδος τραπεζιού, με υπερυψωμένες άκρες και χρωματιστές μπάλες σε μια πράσινη επιφάνεια. Ο Κιτ δεν είχε ξανακούσει ποτέ τη λέξη *μπιλιάρδο*, έτσι απορούσε σε τι χρησίμευε το δωμάτιο αυτό.

Στην τέταρτη πόρτα, ο εφημέριος είπε, «Γραφείο». Εδώ είχε μπει ο Γουίλ, αλλά ο εφημέριος δεν άνοιξε την πόρτα. Ο Κιτ άκουσε υψημένες φωνές από μέσα. «Για σένα τσακώνονται», είπε ο εφημέριος.

Ο Κιτ δεν ξεχώριζε τι έλεγαν.

Στο πίσω μέρος του χολ υπήρχε μια πράσινη πόρτα που δεν είχε προσέξει πιο πριν. Ο εφημέριος την άνοιξε και τον οδήγησε σε ένα τμήμα του σπιτιού με πολύ διαφορετική ατμόσφαιρα: δεν υπήρχαν πίνακες στους τοίχους ούτε χαλιά στα πατώματα και η ξύλινη επένδυση χρειαζόταν βάψιμο. Κατέβηκαν από μια σκάλα στο υπόγειο και μπήκαν σ' ένα δωμάτιο όπου δύο άντρες και δύο γυναίκες κάθονταν σ' ένα τραπέζι και έτρωγαν ένα ελαφρύ βραδινό. Μόλις μπήκε ο εφημέριος, σηκώθηκαν και οι τέσσερις όρθιοι.

«Αυτό είναι το καινούργιο παιδί που θα γυαλίζει τις μπότες», είπε ο εφημέριος. «Ο Κιτ Κλίδεροου».

Τον κοίταξαν όλοι με ενδιαφέρον. Ο μεγαλύτερος άντρας κατάπιε την μπουκιά του και είπε, «Είναι ο γιος του ανθρώπου που...;»

«Ακριβώς». Δείχνοντας τον άντρα που είχε μιλήσει, ο εφημέριος είπε στο παιδί, «Κιτ, αυτός είναι ο Πλατς, ο μπάπτερ. Θα τον φωνάζεις κύριο Πλατς και θα κάνεις ό,τι σου λέει». Ο Πλατς είχε μεγάλη μύτη, όλο μικρές κόκκινες γραμμούλες.

«Δίπλα του είναι ο Σέσιλ, ο υπηρέτης». Ο Σέσιλ ήταν πολύ νέος και είχε στο λαιμό του ένα εξόγκωμα που ο Κιτ ήξερε ότι λεγόταν ψευδάνθρακας.

Στη συνέχεια, ο εφημέριος του έδειξε μια μεσόκοπη στρογγυ-

λοπρόσωπη γυναίκα. «Η κυρία Τζάκσον είναι η μαγείρισσα και η Φάνι είναι υπηρέτρια».

Η Φάνι ήταν γύρω στα δώδεκα με δεκατρία. Ήταν ένα κοκαλιάρικο κορίτσι με σπυράκια και έδειχνε το ίδιο φοβισμένη μ' εκείνον.

«Υποθέτω ότι θα χρειαστεί να του διδάξεις τα πάντα, Πλατς», είπε ο εφημέριος. «Ο πατέρας του ήταν αναιδής και ανυπάκουος. Αν δεις ότι εξελίσσεται έτσι και ο γιος του, θα πρέπει να του δίνεις ένα γερό μπερντάκι ξύλο».

«Μάλιστα, κύριε, θα το φροντίσω», είπε ο Πλατς.

Ο Κιτ προσπάθησε να μην κλάψει, αλλά δάκρυα ανάβλυσαν από τα μάτια του και κύλησαν στα μάγουλά του.

«Θα χρειαστεί ρούχα», είπε η μαγείρισσα. «Μοιάζει με σκιάχτρο».

«Κάπου υπάρχει ένα μπασούλο με παιδικά ρούχα», είπε ο Πλατς. «Πιθανότατα θα ήταν δικά σας και των αδερφών σας όταν ήσασταν μικροί. Με την άδειά σας, θα δούμε αν υπάρχει τίποτα που κάνει στον Κιτ».

«Ασφαλώς», είπε ο εφημέριος. «Το αφήνω πάνω σου». Και έφυγε.

Ο Κιτ κοίταξε τους τέσσερις υπηρέτες και αναρωτήθηκε τι θα έπρεπε να κάνει ή να πει, αλλά δεν μπορούσε να σκεφτεί τίποτα, έτσι έμεινε άγαλμα και δεν είπε λέξη.

Ο Σέσιλ έσπασε τη σιωπή λέγοντας, «Μην ταράζεσαι, μικρέ, δεν πέφτει πολύ ξύλο εδώ. Καλύτερα να φας κάτι. Πήγαινε να καθίσεις δίπλα στη Φάνι και φάε ένα κομμάτι από την κρεατόπιτα της κυρίας Τζάκσον».

Ο Κιτ πήγε στην άλλη άκρη του τραπεζιού και κάθισε στον πάγκο δίπλα στην υπηρέτρια. Εκείνη του έδωσε πιάτο, μαχαίρι και πιρούνι και του έκοψε ένα κομμάτι από τη μεγάλη πίτα που ήταν στη μέση του τραπεζιού. «Ευχαριστώ, δεσποινίς», είπε ο Κιτ. Ήταν πολύ αναστατωμένος για να φάει, αλλά αυτό περίμεναν να κάνει, έτσι έκοψε μια μπουκιά από την πίτα του και την έφαγε με το ζόρι. Δεν είχε ξαναφάει ποτέ κρεατόπιτα και σάστισε όταν διαπίστωσε πόσο νόστιμη ήταν.

Το γεύμα διακόπηκε ξανά, αυτή τη φορά από τον Ρότζερ, τον μικρότερο γιο του άρχοντα. «Εδώ είναι!» είπε μπαίνοντας.

Σηκώθηκαν πάλι όλοι και το ίδιο έκανε και ο Κιτ. «Καλησπέρα, κύριε Ρότζερ», είπε ο Πλατς.

«Α, εδώ είσαι, λοιπόν, νεαρέ Κιτ», είπε ο Ρότζερ. «Βλέπω ότι τρως κρεατόπιτα, άρα τα πράγματα δεν είναι και τόσο άσχημα».

Ο Κιτ δεν ήξερε τι να απαντήσει, έτσι είπε, «Ευχαριστώ, κύριε Ρότζερ».

«Λοιπόν, άκου, Κιτ. Ξέρω ότι είναι δύσκολο να φεύγεις από το σπίτι σου, αλλά πρέπει να φανείς γενναίος, ξέρεις. Τι λες, θα το προσπαθήσεις;»

«Μάλιστα, κύριε Ρότζερ».

Ο Ρότζερ στράφηκε στον Πλατς. «Να του φέρεσαι με το μαλακό, Πλατς. Ξέρεις τι έχει περάσει».

«Μάλιστα, κύριε, ξέρουμε».

Κοίταξε μετά τους υπόλοιπους. «Βασίζομαι σε όλους σας. Δείξτε του απλώς λίγο οίκτο, ιδίως στην αρχή».

Ο Κιτ δεν ήξερε ούτε τη λέξη οίκτο, αλλά φαντάστηκε ότι θα σήμαινε κάτι σαν συμπόνια.

«Μην ανησυχείτε, κύριε Ρότζερ», είπε ο Σέσιλ.

«Έτσι, μπράβο, καλέ μου άνθρωπε. Ευχαριστώ». Ο Ρότζερ έφυγε και όλοι ξανακάθισαν.

Ο Κιτ αποφάσισε ότι ο Ρότζερ ήταν ένας υπέροχος άνθρωπος.

Όταν τελείωσαν το φαγητό, η κυρία Τζάκσον έφτιαξε τσάι και έδωσε και στον Κιτ ένα φλιτζάνι, με μπόλικο γάλα και έναν κύβο ζάχαρης, και ήταν κι αυτό υπέροχο. Τελικά ο Πλατς σηκώθηκε και είπε, «Ευχαριστούμε, κυρία Τζάκσον».

Τον μιμήθηκαν και οι άλλοι τρεις: «Ευχαριστούμε, κυρία Τζάκσον».

Ο Κιτ υπέθεσε ότι θα έπρεπε να κάνει το ίδιο, έτσι την ευχαρίστησε κι εκείνος.

«Καλό παιδί», του είπε ο Σέσιλ. «Έλα τώρα να σου δείξω πώς гуαλίζουν τις μπότες».

Ο ΕΪΜΟΣ ΜΠΑΡΟΥΦΙΛΝΤ δούλευε σε μια κρύα αποθήκη στο πίσω μέρος του πατρικού του, κοντά στον καθεδρικό ναό του Κίνγκσμπριτζ. Ήταν αργά το απόγευμα και προετοιμαζόταν γιατί θα ξεκινούσε χωρίς το επόμενο πρωί· ετοιμάζε τα φορτία για τα άλογα, που ταΐζονταν παραδίπλα, στο στάβλο.

Βιαζόταν γιατί είχε την ελπίδα ότι θα συναντούσε μια κοπέλα αργότερα.

Έδεσε τα σακιά σε δεμάτια για να μπορούν να φορτωθούν γρήγορα στα πόνια τα χαράματα με την παγωνιά, αλλά μετά αντιλήφθηκε ότι δεν είχε αρκετό νήμα. Αυτό ήταν πρόβλημα. Θα έπρεπε να είχε αγοράσει ο πατέρας του στο Ανταλλακτήριο Μαλλιού του Κίνγκσμπριτζ στη Χάι Στριτ.

Δυσανεστημένος που θα καθυστερούσαν τα αποψινά σχέδιά του, βγήκε από την αποθήκη. Ο παγωμένος αέρας μύριζε χιόνι καθώς διέσχισε την αυλή για να μπει στο σπίτι. Ήταν μια επιβλητική παλιά κατοικία που χρειαζόταν αρκετές επισκευές: έλειπαν κεραμίδια από τη σκεπή και στο πλατύσκαλο του επάνω ορόφου υπήρχε ένας κουβάς για τα νερά που έσταζαν. Ήταν χτισμένο με τούβλα και απαρτιζόταν από υπόγεια κουζίνα, δύο κύριους ορόφους και σοφίτα. Η οικογένεια των Μπάροουφιλντ είχε μόνο τρία μέλη, αλλά σχεδόν όλο το ισόγειο ήταν για επαγγελματική χρήση, ενώ στο κτίριο έμεναν μόνιμα και αρκετοί υπηρέτες.

Ο Έιμος πέρασε γρήγορα από το χολ με το μαυρόασπρο μαρμάρينو πάτωμα και μπήκε στο μπροστινό γραφείο, που είχε δική του πόρτα προς το δρόμο. Σ' ένα μεγάλο τραπέζι στη μέση υπήρχαν τόπια μερικών από τα υφάσματα που πουλούσαν οι Μπάροουφιλντ: μαλακό φανελένιο, καμπαρντινέ με σφιχτή ύφανση, λεπτή τσόχα για πανωφόρια, χοντρό μάλλινο για τους ναυτικούς. Ο Ομπαντάια διέθετε εντυπωσιακές γνώσεις για τους παραδοσιακούς

τύπους μαλλιού και τα διάφορα είδη ύφανσης, αλλά δεν έλεγε να επεκταθεί. Ο Έιμος πίστευε ότι θα μπορούσαν να έχουν κέρδος από μικρές παρτίδες πολυτελών υφασμάτων, ανκορά, μερινός και συνδυασμών μεταξιών, αλλά ο πατέρας του προτιμούσε να παραμένει σ' αυτά που ήξερε.

Ο Ομπαντάια καθόταν σ' ένα γραφείο και διάβαζε ένα χοντρό λογιστικό βιβλίο στο φως μιας λάμπας με κερί που είχε δίπλα του. Ο Έιμος ήξερε ότι διέφεραν όσο η μέρα με τη νύχτα στην εμφάνιση: ο πατέρας του ήταν κοντός και φαλακρός, ενώ εκείνος ήταν ψηλός με πυκνά κυματιστά μαλλιά. Ο Ομπαντάια ήταν στρογγυλοπρόσωπος με πλακουτσωτή μύτη, ενώ ο Έιμος είχε μακρύ πρόσωπο με μεγάλο πιγούνι. Και οι δύο ντύνονταν με ακριβά υφάσματα, διαφημίζοντας τα εμπορεύματά τους, αλλά ο Έιμος ήταν περιποιημένος και το πουκάμισό του ήταν κουμπωμένο ως το λαιμό, ενώ η γραβάτα του Ομπαντάια ήταν λασκαρισμένη, το γιλέκο του ξεκούμπωτο και οι κάλτσες του πεσμένες.

«Δεν υπάρχει νήμα», είπε ο Έιμος χωρίς περιστροφές, «όπως θα ξέρεις σίγουρα».

Ο Ομπαντάια σήκωσε το βλέμμα του, εκνευρισμένος που τον ενοχλούσαν. Ο Έιμος ετοιμάστηκε για καβγά: ο πατέρας του είχε γίνει πολύ ευέξαπτος εδώ κι ένα χρόνο περίπου. «Δεν μπορούσα να κάνω τίποτα», είπε ο Ομπαντάια. «Δεν κατάφερα ν' αγοράσω σε λογική τιμή. Στην τελευταία δημοπρασία, ένας υφασματέμπορος από το Γιόρκσιρ το αγόρασε όλο σε εξωφρενικά υψηλή τιμή».

«Και τι θα πω τώρα στους υφαντές;»

Ο Ομπαντάια αναστέναξε, ενοχλημένος με την επιμονή του γιου του. «Πες τους να ξεκουραστούν για καμιά βδομάδα».

«Και ν' αφήσουν τα παιδιά τους να πεινάσουν;»

«Δεν είναι δική μου δουλειά να ταΐζω τα παιδιά των άλλων».

Αυτή ήταν η μεγαλύτερη διαφορά ανάμεσα στον πατέρα και το γιο. Ο Έιμος πίστευε ότι είχε ευθύνη απέναντι στους ανθρώπους που εξαρτιόντουσαν από εκείνον για να βγάζουν το ψωμί τους, ενώ ο Ομπαντάια όχι. Όμως ο Έιμος δεν ήθελε να ξαναρχίσουν να λογομαχούν για το ίδιο θέμα, έτσι κατέφυγε σε άλλο επιχείρημα. «Αν τους δώσει δουλειά κάποιος άλλος, θα την πάρουν».

«Ε, ας την πάρουν».

Δεν ήταν απλή ιδιοτροπία αυτό, σκέφτηκε ο Έιμος. Ήταν σχεδόν σαν να μη νοιαζόταν πια για την επιχείρηση ο πατέρας του. Τι είχε πάθει; «Μπορεί να μην ξαναδουλέψουν για μας τότε», του είπε. «Και δε θα 'χουμε υλικά να πουλήσουμε».

Ο Ομπαντάια ύψωσε τη φωνή του αγανακτισμένος: «Και τι θες να κάνω;»

«Δεν ξέρω. Εσύ είσαι το αφεντικό, όπως μου λες συνεχώς».

«Βρες τρόπο ν' αντιμετωπίσεις το πρόβλημα, εντάξει;»

«Δεν πληρώνομαι για να διευθύνω την επιχείρηση. Για την ακρίβεια, δεν πληρώνομαι καθόλου».

«Είσαι μαθητευόμενος! Κι αυτό θα είσαι μέχρι να κλείσεις τα είκοσι ένα. Έτσι γίνεται».

«Όχι, δε γίνεται έτσι», άρχισε να θυμώνει και ο Έιμος. «Οι περισσότεροι μαθητευόμενοι παίρνουν μεροκάματο, έστω και μικρό. Εγώ δεν παίρνω τίποτα».

Ο Ομπαντάια αγκομαχούσε από την προσπάθεια και μόνο να επικρατήσει στον καβγά. «Δεν πληρώνεις ούτε για το φαί σου ούτε για ρούχα ή στέγη –τι τα χρειάζεσαι, λοιπόν, τα χρήματα;»

Ήθελε χρήματα για να μπορεί να ζητήσει από μια κοπέλα να βγουν, αλλά δεν το είπε στον πατέρα του. «Για να μην αισθάνομαι σαν παιδί».

«Αυτός είναι ο μόνος λόγος που μπορείς να σκεφτείς;»

«Είμαι δεκαεννιά χρονών και κάνω την περισσότερη δουλειά. Δικαιούμαι να πληρώνομαι».

«Δεν είσαι άντρας ακόμα, επομένως τις αποφάσεις θα τις παίρνω εγώ».

«Ναι, εσύ τις παίρνεις τις αποφάσεις. Γι' αυτό ξεμείναμε από νήμα». Ο Έιμος βγήκε με γοργές δρασκελιές από το δωμάτιο.

Ήταν θυμωμένος και απορημένος μαζί. Ο πατέρας του δεν εννοούσε ν' ακούσει τη φωνή της λογικής. Γινόταν όλο και πιο ιδιότροπος και τσιγγούνης μόνο και μόνο επειδή γερνούσε; Μα ήταν μόλις πενήντα. Μήπως συνέβαινε κάτι άλλο, μήπως ήταν άλλος ο λόγος αυτής της συμπεριφοράς του;

Ο Έιμος αισθανόταν όντως σαν παιδί χωρίς δικά του χρήματα

στην τσέπη. Αν έβγαине με μια κοπέλα, μπορεί να διψούσε και να του ζητούσε να την κεράσει μια μπίρα σε μια ταβέρνα. Ή μπορεί να ήθελε να της αγοράσει ένα φρούτο από έναν πάγκο στην αγορά. Μια βόλτα ήταν το πρώτο βήμα στο φλερτ για τα καθωσπρέπει κορίτσια του Κίνγκσμπριτζ. Ο Έιμος δεν ενδιαφερόταν ιδιαίτερα για το άλλο είδος κοριτσιών. Ήξερε για την Μπέτι Λάβγκουντ, που το πραγματικό της όνομα ήταν Μπέτι Λάρτσγουντ και δεν ήταν καθόλου καθωσπρέπει. Αρκετά αγόρια της ηλικίας του ισχυρίζονταν ότι είχαν πάει μαζί της και ένα δυο απ' αυτά ίσως έλεγαν αλήθεια. Ο Έιμος δε θα είχε μπει στον πειρασμό, ακόμα κι αν είχε τα χρήματα. Λυπόταν την Μπέλα, αλλά δεν τον τραβούσε.

Και τι θα γινόταν αν τον ενδιέφερε σοβαρά μια κοπέλα και ήθελε να την πάει σε μια παράσταση στο θέατρο του Κίνγκσμπριτζ ή σ' ένα χορό στην Αίθουσα Εκδηλώσεων της πόλης; Πώς θα πλήρωνε τα εισιτήρια;

Γύρισε στην αποθήκη και τελείωσε στα γρήγορα το πακετάρισμα. Ήταν εκνευρισμένος που εξαιτίας της αμέλειας του πατέρα του είχαν ξεμείνει από νήμα. Μήπως είχε αρχίσει να τα χάνει ο γέρος;

Πεινούσε, αλλά δεν προλάβαινε να καθίσει να φάει μαζί με τους γονείς του. Πήγε στην κουζίνα. Βρήκε τη μητέρα του, καθισμένη πλάι στη φωτιά, μ' ένα μπλε φόρεμα από μαλακό μάλλινο ύφασμα που είχε φτιάξει μια από τις υφάντρες του Μπάντφορντ. Κουβέντιαζε με τη μαγείρισσα, την Έλεν, που ήταν γερμένη στο τραπέζι. Η μητέρα του τον χτύπησε τρυφερά στον ώμο και η Έλεν τού χαμογέλασε στοργικά· οι δύο αυτές γυναίκες τον κανάκευαν το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του.

Έκοψε μερικές φέτες χοιρομέρι και άρχισε να τις τρώει στα όρθια, μαζί μ' ένα κομμάτι ψωμί και μια κούπα ελαφριά μπίρα από το βαρέλι. Καθώς έτρωγε, ρώτησε τη μητέρα του, «Πριν παντρευτείς τον πατέρα, έβγαίνες βόλτα μαζί του;»

Του χαμογέλασε ντροπαλά και, για μια στιγμή, του φάνηκε ότι τα γκρίζα της μαλλιά ξανάγιναν μαύρα και γυαλιστερά και η μητέρα του ήταν και πάλι μια όμορφη νεαρή κοπέλα. «Φυσικά», απάντησε.

«Πού πηγαίνατε; Τι κάνατε;»

«Όχι και πολλά πράγματα. Βάζαμε τα καλά μας και απλώς περ-

πατούσαμε στους δρόμους της πόλης, χαζεύοντας τα μαγαζιά ή κουβεντιάζοντας με συνομήλικους φίλους μας. Ακούγεται βαρετό, έτσι; Όμως εγώ ήμουν ενθουσιασμένη, γιατί μου άρεσε πολύ ο πατέρας σου».

«Σου αγόραζε πράγματα;»

«Όχι πολύ συχνά. Μια μέρα στην αγορά του Κίνγκσμπριτζ μου αγόρασε μια γαλάζια κορδέλα για τα μαλλιά μου. Την έχω ακόμα στην μπιζουτιέρα μου».

«Είχε λεφτά, δηλαδή».

«Και βέβαια είχε. Ήταν είκοσι οχτώ ετών και οι δουλειές του πήγαιναν καλά».

«Ήσουν η πρώτη κοπέλα που έβγαλε βόλτα;»

«Είμος!» τον μάλωσε η Έλεν. «Τι είναι αυτά που ρωτάς τη μητέρα σου!»

«Συγγνώμη. Μίλησα χωρίς να σκεφτώ. Συγγνώμη, μητέρα».

«Δεν πειράζει».

«Πρέπει να πηγαίνω, βιάζομαι».

«Θα πας στη συνάντηση των μεθοδιστών;»

«Ναι».

Έβγαλε και του έδωσε μια πένα από το πορτοφόλι της. Οι μεθοδιστές σου επέτρεπαν να παρακολουθείς και χωρίς να πληρώνεις, αν τους έλεγες ότι δεν είχες χρήματα και αυτό ακριβώς είχε κάνει ο Έιμος για κάποιο διάστημα, αλλά από τότε που το έμαθε η μητέρα του, επέμενε να του δίνει τα χρήματα. Ο πατέρας του είχε αντιρρήσεις: θεωρούσε τους μεθοδιστές ταραξίες. Για μία και μόνη φορά, ωστόσο, η μητέρα είχε αψηφήσει τη γνώμη του. «Ο γιος μου δεν είναι άπορος για να χρειάζεται ελεημοσύνη», είχε πει αγανακτισμένη. «Ντροπή!» Και ο πατέρας είχε υποχωρήσει.

Ο Έιμος την ευχαρίστησε και βγήκε στον φωτισμένο δρόμο. Το Κίνγκσμπριτζ είχε τώρα φανοστάτες λαδιού σε όλο το μήκος της Μείν Στριτ και της Χάι Στριτ· τους πλήρωνε το δημοτικό συμβούλιο με το σκεπτικό ότι το φως μείωνε την εγκληματικότητα.

Κατευθύνθηκε με ζωηρό βήμα προς τον Οίκο των Μεθοδιστών στη Χάι Στριτ. Ήταν ένα απλό λευκό κτίριο από τούβλα με μεγάλα παράθυρα που συμβόλιζαν τη φώτιση. Ο κόσμος μερικές φορές το

αποκαλούσε παρεκκλήσι, αλλά δεν ήταν επίσημη εκκλησία, όπως είχαν τονίσει με έμφαση οι μεθοδιστές όταν μάζευαν χρήματα για την ανέγερσή του, απευθυνόμενοι στους μικρούς υφασματέμπορους και τους εύπορους τεχνίτες που αποτελούσαν την πλειοψηφία των μελών τους. Πολλοί μεθοδιστές πίστευαν ότι έπρεπε να αποκοπούν από την Αγγλικανική Εκκλησία, ενώ άλλοι ήθελαν να παραμείνουν στους κόλπους της και να τη μεταρρυθμίσουν εκ των έσω.

Τον Έιμος δεν τον πολυένοιαζαν όλα αυτά. Πίστευε ότι η θρησκεία έχει να κάνει με το πώς ζεις τη ζωή σου. Γι' αυτό θύμωνε όταν ο πατέρας του έλεγε ότι δεν ήταν δική του δουλειά να ταΐζει τα παιδιά των άλλων. Ο πατέρας του τον αποκαλούσε ανόητο νεαρό ιδεολόγο. Μπορεί και να είμαι, σκεφτόταν ο Έιμος. Ίσως και ο Ιησούς να ήταν.

Απολάμβανε τις ζωηρές συζητήσεις γύρω από τη μελέτη της Βίβλου στον Οίκο των Μεθοδιστών επειδή μπορούσε να εκφράζει την άποψή του και τον άκουγαν με ευγένεια και σεβασμό αντί να του λένε να σωπάσει και να πιστεύει ό,τι έλεγε ο κλήρος, οι μεγαλύτεροι ή ο πατέρας του. Και υπήρχε ένα επιπλέον όφελος. Στις συναντήσεις αυτές πήγαιναν πολλοί συνομήλικοί του, έτσι ο Οίκος των Μεθοδιστών ήταν άθελά τους ένα είδος λέσχης για αξιοπρεπείς νέους. Και έρχονταν πολλές όμορφες κοπέλες.

Απόψε είχε την ελπίδα ότι θα έβλεπε μια συγκεκριμένη κοπέλα. Την έλεγαν Τζέιν Μιντγούντερ και, κατά τη γνώμη του ήταν η ομορφότερη απ' όλες. Τη σκεφτόταν πολύ όταν έκανε τους γύρους του στην εξοχή και δεν έβλεπε τίποτε άλλο εκτός από χωράφια. Και έδειχνε να της αρέσει κι εκείνης, αν και δεν ήταν σίγουρος.

Μπήκε στην αίθουσα. Ήταν εντελώς διαφορετική από τον καθεδρικό ναό –πιθανότατα σκόπιμα. Δεν υπήρχαν αγάλματα ή εικόνες, ούτε βιτρό ή ασημένια σκεύη διακοσμημένα με πολύτιμες πέτρες. Τα μόνα έπιπλα ήταν καρέκλες και πάγκοι. Το καθάριο φως του Θεού έμπαινε από τα παράθυρα και αντανάκλούσε στους ανοιχτόχρωμους τοίχους. Στον καθεδρικό ναό, την ιερή σιωπή έσπαγε το αγγελικό τραγούδι της χορωδίας ή το μονότονο μουρμουρητό κάποιου κληρικού, όμως εδώ οποιοσδήποτε μπορούσε να μιλήσει, να προσευχηθεί ή να προτείνει να ψάλουν έναν ύμνο. Τραγουδούσαν

δυνατά, χωρίς τη συνοδεία μουσικών οργάνων, όπως έκαναν συνήθως οι μεθοδιστές. Και στη λατρεία τους υπήρχε μια ζωντάνια και ευφορία που έλειπε εντελώς από τις αγγλικανικές λειτουργίες.

Χτένισε την αίθουσα με το βλέμμα και είδε με μεγάλη χαρά ότι η Τζέιν ήταν ήδη εκεί. Το λευκό της δέρμα και τα μαύρα φρύδια της έκαναν την καρδιά του να χτυπάει πιο γοργά. Φορούσε ένα φόρεμα από κασμίρι στην απαλή απόχρωση του γκριζου των ματιών της. Δυστυχώς, όμως, τις διπλανές της θέσεις είχαν καταλάβει οι φίλες της.

Τον Έιμος χαιρέτησε ο πατέρας της, ο ηγέτης των μεθοδιστών του Κίνγκσμπριτζ, ο πρεσβύτερος Τσαρλς Μιντγουίντερ, εμφανίσιμος και χαρισματικός, με πυκνά γκριζα μαλλιά που άφηνε πάντα μακριά. Ο πρεσβύτερος υπηρετούσε στο εκκλησιαστικό συμβούλιο του καθεδρικού ναού. Ο επίσκοπος του Κίνγκσμπριτζ ανεχόταν το μεθοδισμό του πρεσβύτερου Μιντγουίντερ, αν και απρόθυμα. Φυσικό ήταν, σκέφτηκε ο Έιμος: ένας επίσκοπος αναπόφευκτα ένιωθε πως τον επέκρινε ένα κίνημα που υποστήριζε ότι η εκκλησία χρειαζόταν μεταρρύθμιση.

Ο πρεσβύτερος Μιντγουίντερ τού έσφιξε το χέρι. «Πώς είναι ο πατέρας σου;»

«Ούτε καλύτερα ούτε χειρότερα», απάντησε ο Έιμος. «Τον πιάνει δύσπνοια και πρέπει ν' αποφεύγει να σηκώνει τόπια υφάσματος».

«Ίσως θα έπρεπε να αποσυρθεί και ν' αφήσει την επιχείρηση σ' εσένα».

«Μακάρι να το έκανε».

«Όμως είναι δύσκολο να πάψει να είναι το αφεντικό κάποιος που ήταν τόσον καιρό αφεντικό».

Τον Έιμος τον απασχολούσε τόσο η δική του δυσaréσκεια, που δεν είχε αναλογιστεί ότι η κατάσταση αποτελούσε δοκιμασία και για τον πατέρα του. Ντράπηκε λιγάκι γι' αυτό. Ο πρεσβύτερος Μιντγουίντερ είχε τον τρόπο να σου δείχνει τον εαυτό σου σαν σε καθρέφτη, πολύ πιο εύγλωττα από ένα κήρυγμα περί αμαρτιών.

Πήγε πιο κοντά στην Τζέιν και κάθισε σ' έναν πάγκο δίπλα στον Ρουπ Άντεργουντ, που ήταν λίγο μεγαλύτερός του –εικοσιπεντά-

ρης. Ο Ρουπ ήταν κορδελοποιός –καλή δουλειά μόνο αν ο κόσμος είχε χρήματα για τέτοιες πολυτέλειες. «Θα χιονίσει», είπε ο Ρουπ.

«Ελπίζω πως όχι. Έχω να πάω στο Λόρντσμπορο αύριο».

«Φόρα δύο ζευγάρια κάλτσες».

Ο Έιμος δεν μπορούσε να πάρει ρεπό, ό,τι καιρό κι αν έκανε. Όλο το σύστημα της επιχείρησης εξαρτιόταν από τη διακίνηση του υλικού, κάτι που έπρεπε να κάνει ακόμα και με παγωνιά.

Πριν ο Έιμος πλησιάσει κι άλλο την Τζέιν, ο πρεσβύτερος Μιντγούντερ άνοιξε τη συζήτηση διαβάζοντας τους Μακαρισμούς από το Κατά Ματθαίον. «Μακάριοι οι πτωχοί τω πνεύματι, ότι αυτών έστιν η βασιλεία των ουρανών». Αυτή η ρήση του Ιησού φαινόταν μυστήρια στον Έιμος και ποτέ δεν την είχε πολυκαταλάβει. Άκουγε με προσοχή και του άρεσε η ανταλλαγή επιχειρημάτων, αλλά ήταν πολύ μπερδεμένος για να συμμετέχει κι εκείνος. Να κάτι που μπορώ να συλλογιστώ αύριο στο δρόμο, είπε μέσα του. Για να σκέφτομαι και τίποτε άλλο εκτός από την Τζέιν.

Έπειτα σέρβιραν το τσάι, με γάλα και ζάχαρη, σε λιτά πήλινα φλιτζάνια με πιατάκια. Οι Μεθοδιστές λάτρευαν το τσάι, ένα ρόφημα που δε σ' έκανε ποτέ βίαιο ή ηλίθιο ή λάγνο, όσα φλιτζάνια κι αν έπινες.

Ο Έιμος αναζήτησε με το βλέμμα την Τζέιν και είδε ότι την είχε ήδη πλευρίσει ο Ρουπ. Ο Ρουπ είχε μια μακριά ξανθιά φράντζα και κάθε τόσο τίναζε το κεφάλι του γιατί του έπεφτε στα μάτια –μια κίνηση που ενοχλούσε τον Έιμος χωρίς να ξέρει γιατί.

Πρόσεξε τα παπούτσια της Τζέιν, από απλό μαύρο δέρμα, με μια κορδέλα δεμένη φιόγκο αντί για κορδόνια, και ψηλό τακούνι που την έκανε να δείχνει μια δυο ίντσες ψηλότερη. Την είδε να γελάει με κάτι που είπε ο Ρουπ και να τον χτυπάει στο στήθος, τάχα μαλώνοντάς τον. Άραγε τον προτιμούσε από τον Έιμος; Είχε την ελπίδα πως όχι.

Περιμένοντας να την πετύχει ελεύθερη, μίλησε με τον Ντέιβιντ Σόβελερ, γνωστό ως Σπείντ. Ήταν τριαντάρης, πολύ επιδέξιος υφαντής ξεχωριστών ρούχων που μοσχοπουλούσε. Απασχολούσε κάμποσο προσωπικό, μαζί κι άλλους υφαντές. Όπως ο Έιμος, ντυνόταν με ρούχα που διαφήμιζαν τα προϊόντα του· σήμερα φορούσε σακάκι τουίντ σε μπλε-γκρι χρώμα με κόκκινα και κίτρινα στίγματα.

Του άρεσε να ζητάει τη συμβουλή του Σπέιντ: ήταν έξυπνος χωρίς να είναι υπεροπτικός. Ο Έιμος τού είπε για το πρόβλημα με το νήμα.

«Υπάρχει έλλειψη», είπε ο Σπέιντ. «Όχι μόνο στο Κίνγκσμπριτζ, αλλά παντού». Ο Σπέιντ διάβαζε εφημερίδες και περιοδικά, έτσι ήταν καλά ενημερωμένος.

«Μα πώς μπορεί να συνέβη κάτι τέτοιο;» απόρησε ο Έιμος.

«Θα σου πω», είπε ο Σπέιντ. Ρούφηξε λίγο καυτό τσάι για να συγκεντρωθεί. «Υπάρχει μια νέα εφεύρεση, η ιπτάμενη σαίτα. Τραβάς ένα μοχλό και η σαίτα πετάγεται απ' τη μία πλευρά του αργαλειού στην άλλη. Έτσι υφαίνεις με διπλάσια ταχύτητα».

Ο Έιμος την είχε ακουστά. «Νόμιζα ότι δεν είχε πιάσει».

«Εδώ όχι. Εγώ τη χρησιμοποιώ, αλλά οι περισσότεροι υφαντές στα δυτικά αρνούνται. Λένε ότι κινεί τη σαίτα ο διάβολος. Στο Γιόρκσιρ, όμως, είναι δημοφιλής».

«Ο πατέρας μου είπε ότι κάποιος απ' το Γιόρκσιρ αγόρασε όλο το νήμα στην τελευταία δημοπρασία».

«Τώρα ξέρεις γιατί. Το διπλάσιο ύφασμα θέλει διπλάσιο νήμα. Εμείς, όμως, φτιάχνουμε νήμα στην ανέμη ούτε ξέρω από πότε –μάλλον απ' τον καιρό του Νώε».

«Χρειαζόμαστε, λοιπόν, κι άλλες κλώστριες. Έχεις ξεμείνει κι εσύ από νήμα;»

«Το είχα προβλέψει και φρόντισα να έχω ένα απόθεμα. Εκπλήσσομαι που δεν έκανε το ίδιο κι ο πατέρας σου. Ο Ομπαντάια ήταν ανέκαθεν διορατικός».

«Όχι πλέον», είπε ο Έιμος και έφυγε γιατί είδε ότι η Τζέιν δεν κουβέντιαζε πια με τον Ρουπ και βιαζόταν να προλάβει πριν την προσεγγίσει κανένας άλλος νεαρός. Βρέθηκε κοντά της με δυο τρεις δρασκελιές, κρατώντας το φλιτζάνι και το πιατάκι του, και της είπε, «Καλησπέρα, Τζέιν».

«Γεια σου, Έιμος. Ενδιαφέρουσα η συζήτηση, έτσι;»

Ο Έιμος δεν ήθελε να μιλήσει για Μακαρισμούς. «Υπέροχο το φόρεμά σου».

«Ευχαριστώ».

«Είναι το ίδιο χρώμα με τα μάτια σου».

Έγειρε στο πλάι το κεφάλι της και χαμογέλασε, μ' ένα νάζι που

έκανε το στόμα του να στεγνώσει από πόθο. «Ωστε πρόσεξες τα μάτια μου. Για φαντάσου».

«Είναι περίεργο αυτό;»

«Πολλοί δεν ξέρουν τι χρώμα είναι τα μάτια της ίδιας της γυναίκας τους».

Ο Έιμος γέλασε. «Δύσκολο να το φανταστώ. Μπορώ να σε ρωτήσω κάτι;»

«Ναι, αν και μπορεί να μη σου απαντήσω».

«Θα ήθελες να βγεις για περίπατο μαζί μου;»

Του χαμογέλασε ξανά, αλλά κούνησε αρνητικά το κεφάλι της και ο Έιμος κατάλαβε αμέσως ότι τα όνειρά του ήταν καταδικασμένα. «Μ' αρέσεις», του είπε. «Είσαι γλυκός».

Δεν ήθελε να είναι γλυκός. Διαισθανόταν ότι οι κοπέλες δεν ερωτεύονταν τα γλυκά αγόρια.

«Όμως δε θέλω ν' αναπτύξω αισθήματα για ένα αγόρι που δεν έχει να προσφέρει τίποτα πέρα από ελπίδες», συνέχισε η Τζέιν.

Δεν ήξερε τι να της πει. Δε θεωρούσε ότι ήταν κάποιος που δεν είχε τίποτα πέρα από ελπίδες και σοκαρίστηκε που εκείνη τον έβλεπε έτσι.

«Είμαστε μεθοδιστές», του είπε, «άρα πρέπει να λέμε την αλήθεια. Λυπάμαι».

Κοιτάχτηκαν για λίγο ακόμα κι έπειτα ακούμπησε ελαφρά το χέρι της στο μπράτσο του, σε μια χειρονομία συμπόνιας, και απομακρύνθηκε.

Ο Έιμος γύρισε στο σπίτι του.

6

ΤΟΝ ΚΙΤ ΤΟΝ ΞΥΠΝΗΣΕ στις πέντε το πρωί η Φάνι, η δεκατριάχρονη υπηρέτρια. Ήταν ξερακιανή με σπυράκια και λεπτά, μουντά μαλλιά μαζεμένα σ' έναν βρόμικο άσπρο σκούφο, αλλά ήταν καλή μαζί του και του έδειχνε πώς να κάνει το καθε τι, γι' αυτό τη λάτρευε. Τη φώναζε Φαν.

Σήμερα, όμως, είχε άσχημα νέα. «Γύρισε ο κύριος Γουίλ».

«Ω, όχι!»

«Ηρθε αργά χτες το βράδυ».

Ο Κιτ ταραχτήκε. Ο Γουίλ Ρίντικ τον μισούσε και του φερόταν άσχημα με κάθε ευκαιρία. Όσο έλειπε στο Κίνγκσμπριτζ, ο Κιτ ευχαριστούσε το Θεό γι' αυτό. Ο Γουίλ είχε λείψει για έξι ευλογημένες εβδομάδες, λόγω κάποια υποχρέωσης που είχε να κάνει με την πολιτοφυλακή. Τώρα δυστυχώς ήταν πίσω.

Ο Γουίλ δε σηκωνόταν χωρίς το πρωί, έτσι ο Κιτ μάλλον ήταν ασφαλής για μερικές ώρες.

Ο Κιτ και η Φαν ντύθηκαν γρήγορα και άρχισαν να πηγαينوέρχονται αθόρυβα στο κρύο, σκοτεινό σπίτι στο φως ενός κεριού με φιτίλι από βούρλο που κρατούσε η Φαν. Τον Κιτ τον φόβιζαν οι σκιές στα ψηλοτάβανα δωμάτια, αλλά μαζί της ένιωθε ασφαλής.

Πρώτη της δουλειά ήταν να καθαρίζει τα τζάκια του ισογείου και δική του να καθαρίζει τις μπότες. Τους άρεσε να δουλεύουν μαζί και βοηθούσαν ο ένας τον άλλον. Πετούσαν τις κρύες στάχτες από τα τζάκια, άπλωναν βερνίκι γραφίτη στα σιδερένια μέρη τους με πανάκια, τα έτριβαν μέχρι να γυαλίσουν και μετά στοίβαζαν τα ξύλα και τα προσανάμματα για να είναι έτοιμα να ανάψουν μόλις σηκωνόταν η οικογένεια.

Μιλούσαν χαμηλόφωνα όσο δούλευαν. Όλη η οικογένεια της Φαν είχε πεθάνει από κάποιο πυρετό και μόνο εκείνη είχε επιζήσει.

Είπε στον Κιτ ότι ήταν τυχερή που είχε αυτή τη δουλειά. Είχαν φαί, ρούχα και στέγη. Τι θα είχε απογίνει διαφορετικά;

Όταν άκουσε την ιστορία της, ο Κιτ έπαψε να λυπάται τόσο πολύ τον εαυτό του. Εκείνος τουλάχιστον είχε τη μητέρα του.

Αφού τελείωσαν με τα τζάκια, πήγαν στο διάδρομο έξω από τα υπνοδωμάτια, πήραν τις μπότες και τις κατέβασαν από την πίσω σκάλα στο καμαράκι που ήταν ειδικά γι' αυτή τη δουλειά. Έπρεπε να τις καθαρίσουν από τη λάσπη, να τις αλείψουν με λίπος αδιαβροχοποίησης και να τις τρίψουν μέχρι να γυαλίσουν. Τα χέρια του Κιτ πονούσαν γρήγορα με το τρίψιμο, αλλά η Φαν τού είχε δείξει έναν εύκολο τρόπο να τις γυαλίζει φτύνοντας πάνω τους. Τα μπράτσα του, ωστόσο ήταν πολύ πιο αδύναμα από τα δικά της, έτσι το γυάλισμα συνήθως το τελείωνε εκείνη.

Όταν η οικογένεια κατέβαινε για πρωινό, τα δύο παιδιά μπορούσαν να πάνε στα υπνοδωμάτια. Όλα είχαν από ένα τζάκι και ένα δοχείο νυκτός με καπάκι. Πρώτα καθάριζαν τη σχάρα και ετοίμαζαν τα ξύλα για τη φωτιά, όπως είχαν κάνει και στα δωμάτια του ισογείου. Μετά ο Κιτ κατέβαζε το δοχείο νυκτός στο χώρο της λάντζας και το άδειαζε, το έπλενε και το επέστρεφε στο υπνοδωμάτιο, ενόσω η Φαν έστρωνε το κρεβάτι και συγύριζε. Έπειτα πήγαιναν στο επόμενο υπνοδωμάτιο.

Σήμερα δεν πρόλαβαν να τελειώσουν τις δουλειές τους.

Το πρόβλημα προέκυψε στο δωμάτιο του Γουίλ. Σηκωνόταν τελευταίος, έτσι άφησαν το δωμάτιό του για το τέλος. Δούλευαν γρήγορα τώρα που είχε μάθει και ο Κιτ τι να κάνει και συνήθως είχαν τελειώσει πολύ πριν ξανανέβει ο Γουίλ.

Όχι σήμερα, όμως.

Η Φαν γυάλιζε τα σιδερένια μέρη και ο Κιτ μόλις είχε πάρει το δοχείο νυκτός, όταν μπήκε ο Γουίλ, με ρούχα υπασίας και το μαστιγίο του στο χέρι. Προφανώς είχε ξεχάσει το καπέλο του, γιατί πήγε και το πήρε από τη σιφονιέρα.

Τότε πήρε είδηση τα δύο παιδιά και άφησε ένα επιφώνημα έκπληξης σαν να είχε σαστίσει.

Αμέσως συνήλθε και φώναξε, «Τι κάνετε εσείς οι δύο εδώ μέ-

σα;» Ήξερε πολύ καλά τι έκαναν, αλλά είχε θυμώσει γιατί είχε αιφνιδιαστεί.

Τα παιδιά τρόμαξαν τόσο, που η Φαν αναποδογύρισε το μπουκάλι με το στιλβωτικό, λερώνοντας το χαλί, ενώ το δοχείο νυκτός έπεσε από τα χέρια του Κιτ και τα περιεχόμενά του χύθηκαν κάτω. Ο μικρός έμεινε να κοιτάζει με φρίκη τη ζημιά: μια μεγάλη λίμνη από ούρα με τρεις καφέ κουράδες στη μέση.

«Ηλίθια πλάσματα!» βρυχήθηκε ο Γουίλ. Όταν θύμωνε, τα μάτια του γούρλωναν τόσο, που έλεγες ότι θα πετάγονταν έξω. Άρπαξε τον Κιτ από το μπράτσο και κατέβασε με δύναμη το μαστίγιο στα οπίσθιά του. Ο Κιτ ούρλιαξε από τον πόνο και πάλεψε να απελευθερωθεί, αλλά ο Γουίλ ήταν πολύ πιο δυνατός.

Ο Γουίλ τον ξαναχτύπησε και ο μικρός ξέσπασε σε λυγμούς από γνωσης.

«Άσ' τον ήσυχο!» στρίγκλισε η Φαν και ρίχτηκε καταπάνω του.

Ο Γουίλ έριξε μ' ένα σπρώξιμο τον Κιτ στο πάτωμα και άρπαξε τη Φαν. «Α, θες κι εσύ να τις φας, ε;» γρύλισε και ο Κιτ άκουσε το μαστίγιο να σκίζει τον αέρα και το πλατάγισμά του καθώς χτύπησε τη Φαν. Ανασηκώθηκε και είδε τον Γουίλ να της σηκώνει το φουστάνι και ν' αρχίζει να μαστιγώνει τον κοκαλιάρικο πισινό της.

Ο Κιτ ήθελε να υπερασπιστεί τη Φαν όσο γενναία τον είχε υπερασπιστεί κι εκείνη, αλλά ήταν τόσο τρομοκρατημένος, που το μόνο που έκανε ήταν να κλαίει.

Μια νέα φωνή ακούστηκε ξαφνικά. «Τι στην οργή γίνεται εδώ; Γουίλ, τι θαρρείς πως κάνεις;»

Ήταν ο αδερφός του Γουίλ, ο Ρότζερ. Ο Γουίλ σταμάτησε να χτυπάει τη Φαν και στράφηκε προς το μέρος του. «Μην ανακατεύεσαι».

«Άσε ήσυχα τα παιδιά, ηλίθιο γομάρι!»

«Πρόσεξε μη σε μαστιγώσω κι εσένα».

Ο Ρότζερ δε φάνηκε να φοβάται, κι ας ήταν μικρόσωμος και λεπτός μπροστά στον μεγαλόσωμο και χειροδύναμο Γουίλ. «Δοκίμασε αν τολμάς», του είπε χαμογελώντας. «Τουλάχιστον θα ήταν πιο δίκαιη αναμέτρηση. Σ' αρέσει να μαστιγώνεις κοριτσάκια στον πισινό;»

«Μην είσαι βλάκας».

Παρόλο που καβγάδιζαν, ο Κιτ είδε ότι ο Γουίλ είχε αρχίσει να ξεθυμαίνει και αισθάνθηκε τεράστια ευγνωμοσύνη για τον Ρότζερ που έσωσε τον ίδιο και τη Φαν. Ο Γουίλ θα μπορούσε να τους είχε σκοτώσει και τους δύο.

«Δεν καταλαβαίνω γιατί χτυπάς με τόση μανία αυτά τα δυστυχισμένα παιδάκια», είπε ο Ρότζερ στον Γουίλ.

«Τα παιδιά χρειάζονται τιμωρία, όλοι το ξέρουν αυτό. Έτσι γίνονται υπάκουα. Και πιο πολύ το χρειάζονται τα κορίτσια –για να γίνονται ευυπόληπτες σύζυγοι που σέβονται τους άντρες τους».

«Και τι ξέρεις εσύ από συζύγους, ηλίθιε; Έλα να φας πρωινό μπας και ηρεμήσεις λίγο!»

Ο Γουίλ κοίταξε τα παιδιά και ο Κιτ αναρίγησε από φόβο. Όμως τους είπε μονάχα, «Καθαρίστε αυτό το χάλι μη σας ξαναδείρω».

«Μάλιστα, κύριε Ρίντικ», απάντησαν και τα δύο με τρομαγμένες φωνούλες.

Ο Γουίλ βγήκε από το δωμάτιο, με τον Ρότζερ ξοπίσω του.

Ο Κιτ έτρεξε στη Φαν και έχωσε το πρόσωπό του στο φόρεμά της τρέμοντας. Εκείνη τον αγκάλιασε και με τα δύο της χέρια. «Δεν πειράζει, δεν πειράζει», του είπε. «Ο πόνος θα περάσει σ' ένα λεπτό».

Ο Κιτ προσπάθησε να φανεί γενναίος. «Νομίζω ότι άρχισε κιόλας να περνάει».

Τον άφησε από την αγκαλιά της. «Έλα να καθαρίσουμε τότε», του είπε.

★

Την Κυριακή το απόγευμα είδε τη μητέρα του.

Αφού έφαγαν για βράδυ οι Ρίντικ και μαζεύτηκε το τραπέζι, οι υπηρέτες ήταν ελεύθεροι μέχρι την ώρα του ύπνου. Η μαμά τον περίμενε στην πίσω πόρτα του αρχοντικού, όπως συνήθως. Έπεσε στην αγκαλιά της και την έσφιξε με θέρμη, χώνοντας το κεφάλι του στον μαλακό της κόρφο. Έπειτα της κρατούσε το χέρι καθώς διέσχιζαν το χωριό.

Όταν έφτασαν στο σπίτι, κάθισαν στην ανέμη της όπως παλιά, μόνο οι δυο τους. Της έδινε τουλούπες ξασμένου μαλλιού κι εκεί-

νη τις περνούσε στο μηχανισμό, γυρίζοντας τη ρόδα. Στο πάτωμα υπήρχαν αδράχτια έτοιμου νήματος και ο Κιτ είπε, «Έβγαλες πολλή δουλειά –ο Έιμος θα είναι ευχαριστημένος μαζί σου».

«Πες μου τι έκανες όλες αυτές τις μέρες», του είπε.

Καθώς συνέχισαν να δουλεύουν, της είπε όλα όσα είχαν συμβεί στη διάρκεια της εβδομάδας: για τις δουλειές που είχε κάνει, τα φαγητά που είχε φάει, τις φορές που ήταν ευτυχισμένος και τις φορές που είχε φοβηθεί. Η μαμά θύμωσε τόσο για τον Γουίλ Ρίντικ, που ο Κιτ βιάστηκε ν' αλλάξει θέμα και της μίλησε για τη Φαν και το πόσο ευγενική ήταν. Την αγαπούσε, είπε, και, όταν μεγάλωναν θα την παντρευόταν.

Η μαμά χαμογέλασε. «Θα δούμε», είπε. «Κάποτε έλεγες ότι θα παντρευόσουν εμένα».

«Αυτό είναι χαζό. Δεν μπορείς να παντρευτείς τη μάνα σου, όλοι το ξέρουν αυτό».

«Όταν ήσουν τριών χρονών δεν το ήξερες».

Οι κυριακάτικες συζητήσεις τους τον παρηγορούσαν για την υπόλοιπη εβδομάδα. Μισούσε τον Γουίλ, μα οι πιο πολλοί στο αρχοντικό δεν ήταν ούτε ευγενικοί ούτε σκληροί και ο Ρότζερ και η Φαν ήταν με το μέρος του. Τον Ρότζερ τον λάτρευε.

Ένωθε ήδη μεγάλος όταν είπε στη μαμά πώς καθάριζε και γυάλιζε, ιδίως όταν εκείνη αναφώνησε, «Για σκέψου! Μα εσύ είσαι ένας κανονικός μικρός δουλευτής!»

Η ώρα κύλησε πολύ γρήγορα. Η μαμά συνήθως είχε όλο και κάποιο καλούδι γι' αυτόν: μια φέτα χοιρομέρι, μια κούπα φρέσκο γάλα, ένα πορτοκάλι. Σήμερα του έδωσε μια φέτα φρυγανισμένο ψωμί με μέλι.

Η γεύση έμεινε στο στόμα του σε όλη τη διαδρομή της επιστροφής το βράδυ. Καθώς ζύγωναν στο αρχοντικό και συνειδητοποίησε ότι δε θα έβλεπε τη μητέρα του για άλλη μία εβδομάδα, άρχισε να κλαίει. «Ελα, τώρα», του είπε, «είσαι σχεδόν εφτά χρονών πια! Ολόκληρο αντράκι. Και έτσι πρέπει να φέρεσαι».

Έβαλε τα δυνατά του, αλλά τα δάκρυα συνέχισαν να τρέχουν.

Στην πίσω πόρτα, γαντζώθηκε πάνω της. Τον κράτησε σφιχτά για

μια ατέλειωτη στιγμή κι έπειτα τον ξεκόλλησε από πάνω της, τον έσπρωξε μαλακά μέσα στο σπίτι και έκλεισε πίσω του την πόρτα.

Η δουλειά του Κιτ κάθε Δευτέρα πρωί ήταν να καθαρίζει και να γυαλίζει τις σέλες και γενικά την υποσκευή. Κάποια είδη βρόμιζαν με τη χρήση, αλλά έπρεπε να τρίβονται όλα με το ειδικό λίπος για να μένει το δέρμα ελαστικό και αδιάβροχο. Ο Κιτ δούλευε στη λάντζα, ενώ η Φαν σκούπιζε τα χαλιά επάνω. Οι σέλες ήταν βαριές και ο Κιτ έπρεπε να τις κουβαλάει μία μία στο στάβλο.

Δεν του άρεσαν τα άλογα. Τον φόβιζαν. Δεν είχε δει ποτέ τούς γονείς του να ιππεύουν.

Ο άρχοντας και οι γιοι του είχαν δέκα πελώρια άτια στο στάβλο. Ο άρχοντας Ρίντικ κυκλοφορούσε με καμπριολέ, μια δίτροχη άμαξα με κουκούλα που έσερνε ένα δυνατό πόνι. Ο εφημέριος Τζορτζ και ο κύριος Ρότζερ είχαν δικά τους άλογα, ο πρώτος μια μεγάλη φοράδα και ο δεύτερος ένα ελαφρύ και σβέλτο στειωμένο αρσενικό. Ο Γουίλ προτιμούσε τα μεγαλόσωμα και γρήγορα χάντερ και είχε δύο· το ένα απ' αυτά, έναν κοκκινοτρίχη επιβήτορα, τον Ατσαλένιο, το είχε αποκτήσει πρόσφατα. Υπήρχαν επίσης τέσσερα άλογα για τις άμαξες.

Ο Κιτ είχε στα χέρια του ένα μάτσο δερμάτινα λουριά όταν βγήκε στην αυλή και είδε τον Ατσαλένιο να στέκεται δίπλα στο σκαλί ίππευσης. Ένας ηλικιωμένος σταβλίτης, ο Νόμπι, κρατούσε το χαλινάρι για να μένει το ζώο ακίνητο, πράγμα δύσκολο, γιατί το άλογο ήταν ανήσυχο και τίναζε το κεφάλι του σαν να ήθελε ν' αποτινάξει το χαλινάρι. Τα μάτια του ήταν πελώρια, τα αυτιά του στραμμένα προς τα πίσω και έδειχνε τα δόντια του. Ανέμιζε γοργά την ουρά του και τα μπροστινά του πόδια ήταν τεντωμένα προς τα έξω, σαν να ήταν έτοιμο να ξεχυθεί προς τα εμπρός.

Ο Κιτ άρχισε να διασχίζει την αυλή, όσο το δυνατό πιο μακριά από το άλογο.

Ο Γουίλ ήταν πάνω στο σκαλί ίππευσης, με το ένα πόδι στον αναβολέα και τα γκέμια στο χέρι του, έτοιμος ν' ανέβει, ενώ ο Ρότζερ παρακολουθούσε. «Στη θέση σου θα τον περπατούσα αργά γύ-

ρω στο λιβάδι για λίγα λεπτά για να τον ηρεμήσω», είπε ο Ρότζερ. «Είναι κακοδιάθετος».

«Βλακείες», είπε ο Γουίλ. «Απλώς παραείναι ζωηρός. Θέλει σκληρό τρέξιμο για κάνα μισάωρο. Αυτό θα τον ηρεμήσει». Πέρασε το πόδι του πάνω από τη ράχη του αλόγου. «Άνοιξε την πύλη, Νόμπι».

Μόλις ο Νόμπι άφησε το χαλινάρι, ο Ατσαλένιος άρχισε να βηματίζει νευρικά προς το πλάι. Ο Γουίλ τράβηξε τα γκέμια φωνάζοντας, «Στάσου ακίνητος, δαίμονα!» Το άλογο, όμως, αγνόησε τις εντολές του και έκανε πίσω.

Και ξαφνικά βρέθηκε κοντά στον Κιτ.

Ο Ρότζερ φώναξε, «Πρόσεχε, Κιτ!»

Ο Κιτ κοκάλωσε απ' τον τρόμο.

Ο Γουίλ, προσπαθώντας να το ελέγξει με τα χαλινάρια, κοίταξε προς τα πίσω, πάνω απ' τον ώμο του και κραύγασε, «Φύγε απ' τη μέση, πανάθεμά σε, βλαμμένο!»

Ο Κιτ στράφηκε, έκανε δύο βήματα και γλίστρησε σ' ένα σωρό κοπριάς. Τα λουριά τού έφυγαν απ' τα χέρια και έπεσε κάτω. Είδε τον Ρότζερ να τρέχει προς το μέρος του, αλλά τα πόδια του Ατσαλένιου ήταν πιο κοντά του. Ο Γουίλ ούρλιαζε άναρθρα, ξεδιπλώνοντας το μαστίγιό του και ο Νόμπι πάσχιζε να ξαναπιάσει το χαλινάρι, μα το άλογο συνεχώς πλησίαζε.

Με τον Ατσαλένιο σχεδόν αποπάνω του, ο Κιτ ανασηκώθηκε στα τέσσερα. Τότε είδε το πόδι του αλόγου να τινάζεται. Το σιδερένιο πέταλο τον βρήκε στο κεφάλι.

Ο πόνος ήταν τρομερός. Κι έπειτα όλα σκοτείνιασαν.

Το επόμενο πράγμα που κατάλαβε ο Κιτ ήταν ότι τον πονούσε φοβερά το κεφάλι του. Δεν είχε ξανανιώσει τέτοιο πόνο ως τώρα στη σύντομη ζωή του. Ταυτόχρονα άκουσε μια αντρική φωνή να λέει, «Είναι τυχερός που ζει ο μικρός».

Άρχισε να κλαψουρίζει επειδή πονούσε και η φωνή είπε, «Συνέρχεται».

Ο Κιτ άνοιξε τα μάτια του και είδε τον Άλεκ Πόλοκ, το γιατρό

που όλοι φώναζαν χειρουργό, με το πολυφορεμένο μακρύ μαύρο σακάκι του. «Πονάει το κεφάλι μου», είπε με λυγμούς.

«Σήκω καθιστός και πιες αυτό», είπε ο Άλεκ. «Είναι το Τονωτικό του Γκόντφρι. Έχει λάβδανο, που ανακουφίζει τον πόνο».

Ένας δεύτερος άντρας πλησίασε και ο Κιτ αναγνώρισε τα ξανθά μαλλιά και το ρόδινο πρόσωπο του Ρότζερ, που πέρασε το ένα του χέρι κάτω από τις μασχάλες του και τον ανασήκωσε μαλακά σε καθιστή θέση. Η κίνηση χειροτέρευσε τον πονοκέφαλο.

Ο Άλεκ έφερε ένα φλιτζάνι στα χείλη του Κιτ λέγοντας, «Πρόσεχε να μη χυθεί ούτε σταγόνα –το λάβδανο είναι ακριβό».

Ο Κιτ ήπιε από το φλιτζάνι. Δεν ήξερε τι ήταν το λάβδανο, αλλά το ποτό ήταν σαν ζεστό γάλα. Ίσως είχε βάλει κάτι μέσα ο Άλεκ, όπως ζάχαρη στο τσάι.

«Ξάπλωσε πίσω τώρα, και μείνε όσο πιο ακίνητος μπορείς».

Ο Κιτ υπάκουσε. Το κεφάλι του πονούσε ακόμα, αλλά ένιωθε πιο ήρεμος και έπαψε να κλαίει.

«Ξέρεις τι σου συνέβη;» τον ρώτησε ο Άλεκ.

«Μου έπεσαν όλα τα λουριά! Δεν το ήθελα. Λυπάμαι».

«Και μετά τι έγινε;»

«Νομίζω ότι ο Ατσαλένιος με κλότσησε».

«Είναι καλό που θυμάσαι. Πώς νιώθεις το κεφάλι σου τώρα;»

Ο Κιτ συνειδητοποίησε με έκπληξη ότι ο πόνος είχε μειωθεί. «Όχι τόσο χάλια όσο πριν».

«Επειδή άρχισε να ενεργεί αυτό που σου έδωσα να πεις».

«Θα βρω τον μπελά μου που μου έπεσαν τα λουριά;»

«Όχι, Κιτ», είπε ο Ρότζερ, «δε θα βρεις τον μπελά σου. Δεν έφταιγες εσύ».

«Α, ωραία».

«Και τώρα άκουσέ με», είπε ο Άλεκ. «Πρέπει να σου εξηγήσω κάτι».

«Μάλιστα, κύριε».

«Το οστό στο κεφάλι σου λέγεται κρανίο. Νομίζω ότι η κλοτσιά του Ατσαλένιου πιθανότατα του προκάλεσε ένα μικρό ράγισμα. Για να γίνει καλά, πρέπει να μείνεις εντελώς ακίνητος τις επόμενες έξι εβδομάδες».

Έξι εβδομάδες ήταν μεγάλο διάστημα. Ο Κιτ δεν μπορούσε να διανοηθεί πώς θα έμενε ακίνητος τόσον καιρό.

«Η Φαν θα σου φέρνει φαΐ και, όταν θέλεις να ουρήσεις ή να ενεργηθείς, θα σου φέρνει ένα ειδικό δοχείο που θα χρησιμοποιείς χωρίς να σηκώνεσαι απ' το κρεβάτι».

Ο Κιτ κοίταξε γύρω του για πρώτη φορά. Δε βρισκόταν στο πληκτικό καμαράκι της σοφίτας που μοιραζόταν με τον Πλατς και τον Σέσιλ. Εκεί τα σεντόνια ήταν γκρι και οι τοίχοι βαμμένοι πράσινοι. Αυτό το δωμάτιο είχε ταπετσαρία με λουλούδια και τα σεντόνια ήταν λευκά. «Πού βρίσκομαι;» ρώτησε.

«Στον ξενώνα», απάντησε ο Ρότζερ.

«Στο αρχοντικό;»

«Ναι».

«Γιατί είμαι εδώ;»

«Γιατί τραυματίστηκες. Πρέπει να μείνεις εδώ μέχρι να ξαναγίνεις καλά».

Ο Κιτ αισθάνθηκε άβολα. Του φέρονταν σαν να ήταν καλεσμένος. Αναρωτήθηκε ποια ήταν η γνώμη του άρχοντα. «Μα πρέπει να καθαρίσω τις μπότες», είπε ανήσυχα.

Ο Ρότζερ γέλασε. «Θα τις καθαρίσει η Φάνι».

«Δεν μπορεί, η Φαν έχει ήδη πάρα πολλά να κάνει».

«Μην ανησυχείς, Κιτ», είπε ο Ρότζερ. «Θα βρεθεί λύση και η Φαν θα είναι μια χαρά».

Έδειχνε να βρίσκει κάτι αστείο στο άγχος του, έτσι ο Κιτ δε συνέχισε. Σκέφτηκε κάτι άλλο, όμως. «Μπορώ να πάω να δω τη μητέρα μου;»

«Αποκλείεται», είπε ο Άλεκ. «Απαγορεύεται κάθε περιττή κίνηση».

«Αλλά μπορεί να έρθει εκείνη να σε δει», είπε ο Ρότζερ. «Θα το φροντίσω εγώ».

«Ναι, σας παρακαλώ», είπε ο Κιτ. «Θέλω πολύ να τη δω, σας παρακαλώ».

Ο ΕΪΜΟΣ ΟΝΕΙΡΕΥΤΗΚΕ ότι είχε μια έντονη, παραπάνω από φιλική συζήτηση με την Τζέιν Μιντγουίντερ. Τα κεφάλια τους –τι συναρπαστικό!– ήταν πλάι πλάι, μιλούσαν χαμηλόφωνα και το θέμα της συζήτησής τους ήταν κάτι εξαιρετικά προσωπικό. Τον κατέκλυζε μια ζεστή αίσθηση ευτυχίας. Έπειτα εμφανίστηκε πίσω του ο Ρουπ Άντεργουντ και προσπάθησε να τραβήξει την προσοχή του. Ο Έιμος δεν ήθελε να τελειώσει αυτή η ξεχωριστή στιγμή με την Τζέιν και στην αρχή αγνόησε τον Ρουπ, όμως εκείνος τον έπιασε απ’ τον ώμο και τον τράνταξε. Τότε κατάλαβε ότι ονειρευόταν, αλλά ήθελε τόσο απεγνωσμένα να συνεχιστεί το όνειρο, που προσπάθησε να αγνοήσει το τράνταγμα. Δεν τα κατάφερε και βγήκε από το όνειρο με τη θλίψη ενός εξόριστου αγγέλου που έπεσε στη γη.

Η φωνή της μητέρας του έλεγε, «Έιμος, ξύπνα».

Ήταν ακόμα σκοτεινά. Δε συνήθιζε να τον ξυπνάει η μητέρα του το πρωί. Σηκωνόταν πάντα στην ώρα του για όποια δουλειά είχε να κάνει και συνήθως έφευγε πριν σηκωθεί εκείνη από το κρεβάτι. Άλλωστε, όπως θυμήθηκε, σήμερα ήταν Κυριακή.

Άνοιξε τα μάτια του και ανακάθισε. Η μητέρα του ήταν ντυμένη και στεκόταν δίπλα στο κρεβάτι, μ’ ένα κερί στο χέρι. «Τι ώρα είναι;» τη ρώτησε.

Εκείνη άρχισε να κλαίει. «Έιμος, αγαπημένε μου γιε», είπε, «ο πατέρας σου πέθανε».

Στην αρχή δεν το πίστεψε. «Μα ήταν μια χαρά χτες το βράδυ στο τραπέζι!»

«Το ξέρω». Σκούπισε τη μύτη της με το μανίκι της, κάτι που δε θα έκανε ποτέ κάτω από κανονικές συνθήκες.

Αυτό ήταν αρκετό για να τον πείσει. «Τι συνέβη;»

«Ξύπνησα, δεν ξέρω γιατί. Ίσως έκανε κάποιο θόρυβο... ή κάπως το ένιωσα. Του μίλησα, μα δεν απάντησε. Άναψα το κερί στο

κομοδίνο για να τον δω. Ήταν ανάσκελα, με τα μάτια ανοιχτά σαν να κοίταζε ψηλά. Και δεν ανάπνεε».

Η πρώτη του σκέψη ήταν ότι πρέπει να ήταν φρικτή εμπειρία που ξύπνησε πλάι σ' ένα πτώμα. «Καημένη μητέρα». Πήρε το χέρι της στα δικά του.

Ήθελε να του πει κάθε λεπτομέρεια. «Σήκωσα την Έλεν και πλύναμε το σώμα του». Θα το είχαν κάνει πολύ αθόρυβα, σκέφτηκε ο Έιμος. Έτσι κι αλλιώς, κοιμόταν βαριά. «Τον τυλίξαμε σ' ένα σάβανο και βάλαμε από ένα κέρμα στα μάτια του για να του τα κλείσουμε. Μετά πλύθηκα κι εγώ και ντύθηκα. Και ήρθα να σου το πω».

Ο Έιμος πέταξε από πάνω του τις κουβέρτες και σηκώθηκε με τη νυχτική του. «Θέλω να τον δω».

Η μητέρα του κούνησε καταφατικά το κεφάλι της, σαν να το περίμενε.

Πήγαν μαζί στην κρεβατοκάμαρα των γονιών του.

Ο πατέρας κειτόταν στο κρεβάτι με τον ουρανό, με το κεφάλι του σ' ένα κατάλευκο μαξιλάρι, τα μαλλιά του χτενισμένα και το σώμα του σφιχτά τυλιγμένο σε μια κουβέρτα, πιο περιποιημένος στο θάνατό του απ' ό,τι όταν ζούσε. Ο Έιμος είχε ακούσει συχνά να περιγράφουν πεθαμένους που έμοιαζαν σαν να ήταν ακόμα ζωντανοί, αλλά εδώ δε συνέβαινε κάτι τέτοιο. Ο πατέρας του είχε φύγει, αυτό που αντίκριζε ο Έιμος ήταν ένα κενό κέλυφος και, κατά κάποιον τρόπο, αυτό ήταν φρικτά εμφανές. Ο Έιμος δεν ήξερε τι ακριβώς στο πρόσωπό του έδινε αυτή την εντύπωση, αλλά δεν υπήρχε η παραμικρή αμφιβολία. Ο θάνατος ήταν ολοφάνερος.

Τον κυρίευσε μια θλίψη τόσο βαθιά, που ξέσπασε σε κλάματα. Έκλαψε με δυνατούς λυγμούς και τα δάκρυά του έτρεχαν ποτάμι. Την ίδια στιγμή, ένα μέρος του μυαλού του αναρωτιόταν γιατί ένιωθε έτσι. Ο πατέρας του ήταν σκληρός και σπαγκοραμμένος μαζί του και του φερόταν ανέκαθεν σαν να ήταν μουλάρι, ένα βάρος που για εκείνον είχε αξία μόνο στο βαθμό που ήταν χρήσιμο. Κι όμως, ο Έιμος αισθανόταν συντετριμμένος και έκλαιγε απαρηγόρητος. Σκούπισε ξανά και ξανά το πρόσωπό του, μα τα δάκρυά του έτρεχαν ασταμάτητα.

Όταν κόπασε επιτέλους η φουρτούνα μέσα του, η μητέρα του

είπε, «Ντύσου τώρα κι έλα στην κουζίνα να πεις λίγο τσάι. Έχουμε πολλά να κάνουμε και αυτό θα μας βοηθήσει ν' αντέξουμε την απώλειά μας».

Κούνησε καταφατικά το κεφάλι του και βγήκε από το δωμάτιο. Γύρισε στο δικό του δωμάτιο και άρχισε να ντύνεται. Ασυναίσθητα, άρχισε να φοράει τα καθημερινά του ρούχα και χρειάστηκε να τα βγάλει και να ξαναντυθεί. Διάλεξε ένα σκούρο γκρι σακάκι με γιλέκο και μαύρο λαιμοδέτη. Η ρουτίνα του δεσίματος και του κουμπώματος καταπράυνε την αναστάτωσή του και, μέχρι να πάει στην κουζίνα, είχε ανακτήσει την αυτοκυριαρχία του.

Κάθισε στο τραπέζι. Η μητέρα του του έδωσε ένα φλιτζάνι τσάι και είπε, «Πρέπει να σκεφτούμε για την κηδεία. Θα ήθελα η λειτουργία να γίνει στον καθεδρικό ναό. Ο πατέρας σου ήταν σημαντικός άνθρωπος στο Κίνγκσμπριτζ και του αξίζει».

«Να μιλήσω στον επίσκοπο;»

«Αν έχεις την καλοσύνη».

«Φυσικά».

Η Έλεν άφησε ένα πιάτο με βουτυρωμένο ψωμί μπροστά του. Ο Έιμος δεν περίμενε ότι θα ήθελε να φάει οτιδήποτε, αλλά με τη μυρωδιά του ψημένου ψωμιού άρχισαν να του τρέχουν τα σάλια. Πήρε μια φέτα, την έφαγε γρήγορα και είπε, «Με την αγρυπνία τι θα γίνει;»

«Θα την αναλάβουμε η Έλεν κι εγώ».

«Με λίγη επιπλέον βοήθεια ίσως», συμπλήρωσε η Έλεν.

«Όμως θα χρειαστώ μερικά χρήματα από το χρηματοκιβώτιο», πρόσθεσε η μητέρα.

«Θα το φροντίσω», είπε ο Έιμος. «Ξέρω πού είναι το κλειδί». Έφαγε κι άλλο ψωμί.

Του χαμογέλασε βουρκωμένη. «Τα χρήματα είναι δικά σου τώρα, υποθέτω. Το ίδιο και η επιχείρηση».

«Είμαι μόλις δεκαεννέα, άρα είναι δικά σου, φαντάζομαι, τουλάχιστον μέχρι να γίνω είκοσι ενός».

Σήκωσε τους ώμους της. «Εσύ είσαι ο άντρας του σπιτιού».

Ήταν όντως –νωρίτερα απ' ό,τι περίμενε. Ανυπομονούσε από καιρό να αναλάβει, μα τώρα δεν ένιωθε καθόλου ενθουσιασμό ή

ικανοποίηση. Αντίθετα, τον φόβιζε η προοπτική να διευθύνει την εταιρεία χωρίς τις γνώσεις και την εμπειρία του πατέρα του.

Άπλωσε το χέρι να πάρει άλλο ένα κομμάτι ψωμί, αλλά το είχε φάει όλο.

Έξω χάραζε. «Έλεν», είπε η μητέρα, «πήγαινε σ' όλα τα δωμάτια και φρόντισε να είναι κλειστές οι κουρτίνες». Αυτό θα έδειχνε στους περαστικούς ότι κάποιος είχε πεθάνει στο σπίτι. «Εγώ θα καλύψω τους καθρέφτες», είπε. Κι αυτό συνηθιζόταν σε περίπτωση θανάτου, αν και ο Έιμος δεν ήξερε γιατί.

«Πρέπει ν' αρχίσουμε να το λέμε στον κόσμο», είπε ο Έιμος. Σκέφτηκε το δήμαρχο και τον εκδότη της εφημερίδας *Kingsbridge Gazette*. «Ίσως πρέπει να πάω να δω τον επίσκοπο τώρα, αν δεν είναι πολύ νωρίς».

«Θα το θεωρήσει πολύ ευγενικό που θα τον ενημερώσουμε πρώτο», είπε η μητέρα. «Δίνει μεγάλη σημασία σε κάτι τέτοια πράγματα».

Ο Έιμος φόρεσε ένα πανωφόρι και βγήκε στην παγωνιά του κυριακάτικου πρωινού. Το σπίτι του πατέρα του –το δικό του σπίτι πλέον– ήταν στη Χάι Στριτ. Περπάτησε ως τη διασταύρωση της Χάι Στριτ με τη Μέιν Στριτ, το εμπορικό κέντρο της πόλης, που τις τέσσερις γωνίες του καταλάμβαναν το Ανταλλακτήριο Μαλλιού, το δημαρχείο, το Κτίριο Εκδηλώσεων και το θέατρο του Κίνγκσμπριτζ. Εκεί έστριψε και κατηφόρισε τη Μέιν Στριτ περνώντας έξω από τον καθεδρικό ναό. Το νεκροταφείο του ήταν στη βόρεια πλευρά. Σύμφωνα θα αναπαυόταν εκεί το σώμα του πατέρα του, όμως η ψυχή του ήταν ήδη στον ουρανό.

Το μέγαρο του επισκόπου, απέναντι από το πανδοχείο Καμπάνα, ήταν ένα μεγαλόπρεπο οίκημα με ψηλά παράθυρα και περίτεχνη είσοδο, χτισμένο όλο με πέτρα από το λατομείο που είχαν προμηθεύσει οι χτίστες του καθεδρικού ναού. Ο Έιμος αναγνώρισε τη μεσόκοπη υπηρέτρια που τον άφησε να περάσει στο χολ, τη Λίντα Μείσον. «Γεια σου, Λίντα, είναι ανάγκη να δω τον επίσκοπο».

«Εκουράζεται μετά την πρωινή λειτουργία», του είπε. «Περί τίνος πρόκειται;»

«Τη νύχτα πέθανε ο πατέρας μου».

«Ω! Λυπάμαι πολύ, Έιμος».

«Ευχαριστώ».

«Θα ενημερώσω τον επίσκοπο ότι είσαι εδώ. Κάτσε πλάι στη φωτιά».

Ο Έιμος τράβηξε μια καρέκλα πλάι στη φωτιά και περιεργάστηκε το δωμάτιο γύρω του. Ήταν καλαίσθητα διακοσμημένο με ανοιχτά χρώματα και κάμποσους αδιάφορους πίνακες τοπίων. Δεν υπήρχαν θρησκευτικές εικόνες, πιθανότατα επειδή απέπνεαν λιγάκι καθολικισμό.

Την επόμενη στιγμή εμφανίστηκε η κόρη του επισκόπου, η Έλσι. Ο Έιμος χαμογέλασε· χαιρόταν που την έβλεπε. Ήταν έξυπνη και πεισματάρικη και σχεδίαζαν μαζί να ξεκινήσουν το κατηχητικό. Τη συμπαθούσε, αν και δε διέθετε την ακαταμάχητη γοητεία της Τζέιν Μιντγουίντερ. Η Έλσι ήταν άχαρη, με πλατύ στόμα και μεγάλη μύτη, αλλά –όπως ξαναθυμόταν τώρα– είχε πολύ θελκτικό χαμόγελο. «Γεια σας, κύριε Μπάροουφιλντ», του είπε. «Τι κάνετε εδώ;»

«Ήρθα να δω τον επίσκοπο», της απάντησε. «Πέθανε ο πατέρας μου».

Του έσφιξε συμπνετικά το μπράτσο. «Τι λυπηρό για σας. Και για τη μητέρα σας».

Συμφώνησε μ' ένα νεύμα. «Ήταν είκοσι χρόνια παντρεμένοι».

«Όσο πιο πολύ καιρό ζεις με κάποιον, τόσο χειρότερα θα είναι όταν τον χάνεις».

«Έτσι νομίζω κι εγώ. Έχω μέρες να σας δω. Τι γίνεται με το κατηχητικό;»

«Ο κόσμος φαίνεται ότι πιστεύει ότι θα είμαι μόνο εγώ σ' ένα μικρό δωμάτιο και θα διδάσκω σε δώδεκα παιδιά να διαβάζουν. Θέλω να κάνω πολύ περισσότερα –να έχω πιο πολλούς μαθητές, ίσως εκατό, και να τους μάθω επίσης γραφή και αριθμητική. Και πρέπει να τους κερνάμε κάτι για να τους προσελκύσουμε –ίσως λίγο κέικ στο τέλος».

«Συμφωνώ. Πότε μπορούμε να ξεκινήσουμε;»

«Δεν ξέρω ακριβώς, αλλά σύντομα. Α, να, ήρθε ο πατέρας μου».

Ο επίσκοπος κατέβηκε από τη φαρδιά σκάλα με την πλήρη κυριακάτικη ιερατική περιβολή του. «Πατέρα», είπε η Έλσι, «έχει έρθει ο Έιμος Μπάροουφιλντ. Πέθανε ο πατέρας του, ο Ομπαντσία».

«Μου το είπε η Μείσον». Ο επίσκοπος έσφιξε το χέρι του Έιμος. «Θλιβερή μέρα η σημερινή για σας, κύριε Μπάροουφιλντ», του είπε με ηχηρή φωνή σαν να έκανε κήρυγμα. «Αλλά μπορούμε να παρηγορηθούμε γνωρίζοντας ότι ο πατέρας σας είναι μαζί με τον Χριστό, και αυτό είναι πολύ καλύτερο, όπως λέει ο απόστολος Παύλος».

«Ευχαριστώ, σεβασμιότατε», είπε ο Έιμος. «Η μητέρα μου ήθελε να είστε ο πρώτος που θα το μάθει».

«Πολύ ευγενικό εκ μέρους της».

«Και μου είπε να σας ρωτήσω αν μπορεί να γίνει η κηδεία στον καθεδρικό ναό».

«Πιστεύω πως ναι. Ένας δημοτικός σύμβουλος, που πήγαινε, μάλιστα, τακτικά στην εκκλησία, το δικαιούται. Πρέπει να το συζητήσω πρώτα με τους αδελφούς μου κληρικούς, αλλά προβλέπω ότι δε θα υπάρξει πρόβλημα».

«Αυτό θα είναι μεγάλη παρηγοριά για τη μητέρα μου».

«Ωραία. Και τώρα να μας συγχωρείτε, είναι η ώρα για την οικογενειακή προσευχή μας. Έλα, Έλσι».

Ο επίσκοπος και η κόρη του πήγαν στην τραπεζαρία και ο Έιμος βρήκε μόνος του την εξώπορτα.

Δύο μέρες αργότερα ο Έιμος και πέντε υφασματέμποροι, όλοι με μαύρα καπέλα, κουβάλησαν το φέρετρο από το σπίτι μέσω της Χάι Στριτ και της Μείν Στριτ στον καθεδρικό ναό, όπου το απόθεσαν σ' ένα τρίποδο τραπέζι μπροστά στην Αγία Τράπεζα.

Το πλήθος στο ναό εξέπληξε τον Έιμος. Είχαν έρθει πάνω από εκατό άνθρωποι, ίσως και διακόσιοι. Ανάμεσά τους διέκρινε με ευχαρίστηση και την Τζέιν.

Τα αισθήματά του για τον καθεδρικό ναό ήταν ανάμεικτα. Στους μεθοδιστές δεν άρεσαν οι πομπώδεις τελετουργίες της παραδοσιακής εκκλησίας, τα πλούσια άμφια και τα πολύτιμα στολίδια· για τη λατρεία τους προτιμούσαν ένα απλό δωμάτιο με λιτή διακόσμηση. Σημασία είχε όχι το περιβάλλον, αλλά ο νους του πιστού. Παρ' όλα αυτά, οι μεγάλες κολόνες και οι ψηλοί θόλοι του καθεδρικού ναού

έφερναν πάντα πνευματική ανάταση στον Έιμος. Το μόνο πράγμα που δεν του άρεσε καθόλου στην Εκκλησία της Αγγλίας ήταν η δογματική στάση της. Οι κληρικοί της θεωρούσαν ότι οι άνθρωποι έπρεπε να πιστεύουν ό,τι τους έλεγαν, ενώ οι μεθοδιστές σέβονταν το δικαίωμά τους να έχουν γνώμη.

Η εκκλησία είχε την ίδια στάση με τον πατέρα του, που τώρα ήταν στο φέρετρο.

Καθώς άρχιζε η νεκρώσιμη ακολουθία, σκέφτηκε ότι επιτέλους είχε απελευθερωθεί από την τυραννία του πατέρα του, αλλά αυτή η ελευθερία τού έφερνε άγχος. Έπρεπε να είναι στο Κίνγκσμπριτζ για να συναντάει τους πελάτες και να αγοράζει μαλλί, επομένως χρειαζόταν κάποιον να αναλάβει τους γύρους του. Σχεδίαζε να συγκεντρώσει αποθέματα υλικών για να μην τον βγάζουν από το πρόγραμμά του οι απρόβλεπτες ελλείψεις, αλλά αυτό δεν ήταν εύκολο, γιατί θα έπρεπε να αγοράζει όταν οι τιμές ήταν χαμηλές. Ήθελε να επεκτείνει την επιχείρηση, αλλά δεν ήξερε πού θα έβρισκε κι άλλους τεχνίτες, ιδίως κλώστες. Χρειάζομαι βοήθεια τώρα που πέθανε ο γέρος, σκέφτηκε. Δεν το περίμενα αυτό που συνέβη.

Ήταν τόσο απορροφημένος στις σκέψεις του, που ούτε κατάλαβε πότε τελείωσε η νεκρώσιμη ακολουθία, οπότε έπρεπε να βοηθήσει στο κουβάλημα του φέρετρου.

Μετέφεραν τον Ομπαντία έξω από το ναό, από τη μεγάλη δυτική πόρτα, και κατόπιν στη βόρεια πλευρά της εκκλησίας, όπου ήταν το νεκροταφείο. Συνέχισαν, περνώντας από το μνήμα του ηγούμενου Φίλιπ, του μοναχού που ήταν υπεύθυνος για την ανέγερση του καθεδρικού ναού πάνω από εξακόσια χρόνια πριν. Σταμάτησαν μπροστά στον φρεσκοσκαμμένο τάφο.

Το θέαμα της βαθιάς τρύπας και του σωρού από χώμα παραδίπλα ήταν σαν γροθιά στο στομάχι για τον Έιμος. Δεν υπήρχε τίποτα το ασυνήθιστο ή το αναπάντεχο· αυτό που τον σόκαρε ήταν η σκέψη ότι το σώμα του πατέρα του θα κειτόταν σ' αυτόν τον κρύο, λασπωμένο λάκκο μέχρι την ημέρα της κρίσης.

Ακολούθησε άλλη μία προσευχή και μετά κατέβασαν το φέρετρο στον τάφο.

Ο Έιμος πήρε μια χούφτα χώμα από το σωρό. Στάθηκε για μια

στιγμή στην άκρη του και κοίταξε προς τα κάτω, συγκλονισμένος από τη ζοφερή οριστικότητα της κίνησης που ήταν έτοιμος να κάνει. Άφησε το χώμα να κυλήσει σιγά σιγά μέσα από τα δάχτυλά του πάνω στο φέρετρο. Έπειτα έκανε μεταβολή και ξεμάκρυνε.

Πήρε και η μητέρα του μια χούφτα χώμα, κλαίγοντας γοερά, και την άφησε να πέσει στον ανοιχτό τάφο. Μετά απομακρύνθηκε με ασταθή βήματα. Καθώς οι υπόλοιποι παρευρισκόμενοι μπήκαν στη σειρά για να κάνουν το ίδιο, έπιασε τον Έιμος από το μπράτσο και του είπε, «Πήγαινε με στο σπίτι».

Η Έλεν είχε κάνει αγνώριστο το σπίτι, ετοιμάζοντάς το για να δεχτεί πολύ κόσμο. Στο χολ υπήρχε ένα βαρέλι με μπίρα, καθώς και δεκάδες πηλινες κούπες, ενώ το τραπέζι της τραπεζαρίας ήταν γεμάτο με κέικ, τάρτες, τσίζκεϊκ και ψωμί με μελάσα. Στον επάνω όροφο, το σαλόνι ήταν έτοιμο για τους σημαντικότερους επισκέπτες: υπήρχαν διάφορα κρασιά—σέρι, μαδέρα και μπορντό—και πιο εκλεκτά σνακ, όπως κρεατοπιτάκια με ελάφι, κουνελόπιτα, παστό ψάρι και γαρίδες.

Βλέποντάς τα όλα αυτά, η μητέρα συνήλθε. Έβγαλε το παλτό της και έσπενσε να επιθεωρήσει τα πάντα. Ο Έιμος ετοιμάστηκε να υποδεχτεί τους επισκέπτες, που άρχισαν να καταφτάνουν μόλις δύο λεπτά αργότερα. Αντάλλαξε μαζί τους χειραψίες, τους ευχαρίστησε για τα συλλυπητήριά τους και παρότρυνε τους απλούς καλεσμένους να βάλουν να πιουν μπίρα και τους ξεχωριστούς, μεταξύ των οποίων τον πρεσβύτερο Μιντγούντερ και την Τζέιν, να ανέβουν στο σαλόνι. Άρχισε να αισθάνεται σαν υφαντής, που επαναλάμβανε τις ίδιες κινήσεις ξανά και ξανά, ώσπου τις έκανε πλέον μηχανικά.

Όλοι συζητούσαν για τη Γαλλία. Οι επαναστάτες είχαν αποκεφαλίσει το βασιλιά Λουδοβίκο ΙΣΤ΄ και μετά είχαν κηρύξει τον πόλεμο στην Αγγλία. Ο Σπέντ είπε ότι το μεγαλύτερο μέρος του τακτικού βρετανικού στρατού ήταν στην Ινδία ή στην Καραϊβική. Η πολιτοφυλακή του Σάιρινγκ έκανε τώρα καθημερινά γυμνάσια στα χωράφια έξω από το Κίνγκσμπριτζ.

Ο Έιμος λαχταρούσε να μιλήσει με την Τζέιν και, όταν άρχισε να φεύγει ο κόσμος, έψαξε να τη βρει. Σκέφτηκε ότι ίσως τον έπαιρνε

πιο σοβαρά τώρα που είχε δική του επιχείρηση. Η Τζέιν είχε πρακτικό μυαλό, πράγμα καλό για μια σύζυγο, αν και όχι πολύ ρομαντικό.

Ανέβηκε στον επάνω όροφο και τη βρήκε στο πλατύσκαλο. Το φόρεμά της, από γυαλιστερό μαύρο ύφασμα ταίριαζε εντυπωσιακά με τα κατάρμαυρα μαλλιά της. «Σε ονειρεύτηκα», της είπε χαμηλόφωνα για να μην τον ακούσει κανένας άλλος.

Τον κοίταξε μ' εκείνα τα γκρίζα μάτια και, όπως πάντα, ένωσε να παραλύει μπροστά της. «Ήταν καλό το όνειρο;» τον ρώτησε. «Ή ήταν εφιάλτης;»

«Ήταν τόσο καλό, που δεν ήθελα να τελειώσει».

Άνοιξε διάπλατα τα μάτια της, παίρνοντας μια τάχα έκπληκτη έκφραση. «Ελπίζω να ήσουν αξιοπρεπής σ' αυτό το όνειρο!»

«Ω, ναι. Απλώς μιλούσαμε, όπως τώρα, αλλά ήταν... δεν ξέρω... Τέλειο».

«Για ποιο θέμα μιλούσαμε;»

«Δεν είμαι σίγουρος, αλλά έμοιαζε να είναι κάτι που μας ενδιέφερε πολύ και τους δύο».

«Δεν μπορώ να φανταστώ τι...» Σήκωσε τους ώμους της. «Και πώς τελείωσε;»

«Εύπνησα».

«Αυτό είναι το κακό με τα όνειρα».

Όπως κάθε φορά που ήταν μαζί της, ευχόταν να μην ήταν υποχρεωμένος να μιλάει για να μπορεί απλώς να την κοιτάζει. Εκείνη δε χρειαζόταν να κάνει τίποτα: τον μάγευε χωρίς καν να προσπαθεί. «Ήρθαν τα πάνω-κάτω στη ζωή μου από την τελευταία φορά που μιλήσαμε», της είπε.

«Λυπάμαι πολύ για τον πατέρα σου».

«Τσακωνόμασταν πολύ τα τελευταία δύο χρόνια, αλλά εκπλήσσομαι που με θλίβει τόσο ο χαμός του».

«Έτσι είναι πάντα με τους δικούς μας. Ακόμα κι αν τους μισούμε, κατά βάθος τούς αγαπάμε».

Σοφό, σκέφτηκε ο Έιμος. Όπως αυτά που έλεγε ο πατέρας του.

Δεν ήξερε πώς να της κάνει την ερώτηση που τον έκαιγε. Τελικά αποφάσισε να είναι ευθύς μαζί της. «Θα ήθελες να βγεις βόλτα μαζί μου;»

«Μ' έχεις ξαναρωτήσει», του είπε. «Και σου έχω απαντήσει».

Η απάντησή της ήταν αποκαρδιωτική, μα δεν ηχούσε σαν κατηγορηματική άρνηση. «Νόμιζα ότι ίσως είχες αλλάξει γνώμη», της είπε.

«Γιατί ν' αλλάξω γνώμη;»

«Γιατί δεν είμαι πια ένα αγόρι που δεν έχει να προσφέρει τίποτα πέρα από ελπίδες».

Η Τζέιν έσμιξε τα φρύδια της. «Μα είσαι».

«Όχι». Κούνησε με έμφαση το κεφάλι του. «Είμαι ο ιδιοκτήτης μιας επικερδούς επιχείρησης. Και έχω και σπίτι. Θα μπορούσα να παντρευτώ αύριο κιόλας, αν ήθελα».

«Ναι, αλλά η επιχείρησή σου είναι καταχρεωμένη».

Αυτό δεν το περίμενε ο Έιμος. Έκανε ένα βήμα πίσω, σαν να τον είχαν απειλήσει. «Καταχρεωμένη; Όχι δα. Δεν είναι».

«Ο πατέρας μου λέει πως είναι».

Ο Έιμος σάστισε. Ο πρεσβύτερος Μιντγουίντερ δε συνήθιζε να επαναλαμβάνει ανυπόστατα κουτσομπολιά. «Πώς γίνεται;» ψέλλισε. «Πόσα χρωστάμε; Και σε ποιον;»

«Δεν το ήξερες;»

«Ακόμα δεν το ξέρω».

«Δεν μπορώ να σου πω γιατί, ούτε ξέρω πόσα δανειστήκατε, αλλά ξέρω σε ποιον τα χρωστάτε: στον δημοτικό σύμβουλο Χόρνμπιμ».

Ο Έιμος ήταν ακόμα σαστισμένος. Τον Χόρνμπιμ τον ήξερε, φυσικά· όλοι τον ήξεραν. Είχε έρθει στην αγρυπνία και ο Έιμος τον είχε δει να μιλάει με το φίλο του, τον Χάμφρι Φρόγκμορ, πριν από ένα λεπτό. Ο Χόρνμπιμ είχε έρθει στο Κίνγκσμπριτζ πριν από δεκαπέντε χρόνια. Είχε αγοράσει την επιχείρηση υφασμάτων που ανήκε στον πεθερό του πρεσβύτερου Μιντγουίντερ, τον δημοτικό σύμβουλο Ντρινγκουότερ, και την είχε κάνει μια από τις μεγαλύτερες στην πόλη. Ο Ομπαντάια τον σεβόταν ως σκληρό επιχειρηματία, χωρίς να τον πολυσυμπαθεί. «Γιατί να δανειστεί απ' αυτόν ο πατέρας μου; Γιατί να δανειστεί από οποιονδήποτε;»

«Δεν ξέρω».

Ο Έιμος αναζήτησε γύρω του την ψηλή, βλοσυρή μορφή του

Χόρνμπιμ, με τα απλά αλλά ακριβά ρούχα και μια περούκα με κα-
στανά σγουρά μαλλιά –τη μόνη του παραχώρηση στη ματαιοδοξία.

«Εδώ ήταν», είπε η Τζέιν, «αλλά είμαι σίγουρη ότι έφυγε».

«Θα πάω να τον βρω».

«Είμος, περίμενε».

«Γιατί;»

«Γιατί δεν είναι καλός άνθρωπος. Όταν του μιλήσεις για τα
χρή, θα πρέπει να είσαι οπλισμένος με όλες τις πληροφορίες».

Ο Έιμος πίεσε τον εαυτό του να σταματήσει και να σκεφτεί.
«Έχεις δίκιο», της είπε μετά. «Σ' ευχαριστώ».

«Περίμενε να φύγει ο κόσμος. Βοήθησε τη μητέρα σου να βάλει
τάξη στο σπίτι. Βρες την αλήθεια για τα οικονομικά σας. Και μετά
πήγαινε να δεις τον Χόρνμπιμ».

«Αυτό ακριβώς θα κάνω», είπε ο Έιμος.

Η Τζέιν έφυγε μαζί με τον πατέρα της, αλλά κάποιοι έμειναν κι
άλλο, καθυστερώντας τον Έιμος απ' αυτό που ήθελε επειγόντως να
κάνει. Μια παρέα στο ισόγειο φαινόταν αποφασισμένη να μείνει
ώσπου ν' αδειάσει το βαρέλι με την μπίρα. Η μητέρα και η Έλεν
άρχισαν να συγυρίζουν γύρω τους, μαζεύοντας τις άπλυτες κούπες
και τα φαγητά που είχαν μείνει. Τελικά ο Έιμος τούς ζήτησε ευγε-
νικά να φύγουν.

Ύστερα πήγε στο γραφείο.

Τις δύο μέρες αφότου πέθανε ο πατέρας του είχε πολλά τρεξίμα-
τα με την κηδεία και δεν είχε κοιτάξει τα βιβλία. Τώρα ευχόταν να
είχε βρει το χρόνο να το κάνει.

Το γραφείο τού ήταν γνώριμο, όπως κάθε γωνιά του σπιτιού,
αλλά τώρα συνειδητοποιούσε ότι δεν ήξερε πού να βρει το κάθε τι.
Υπήρχαν τιμολόγια και αποδείξεις σε συρτάρια και σε κουτιά στο
πάτωμα. Σ' ένα τετράδιο υπήρχαν ονόματα και διευθύνσεις, στο
Κίνγκσμπριτζ και αλλού, χωρίς καμία ένδειξη για το αν επρόκει-
το για πελάτες, προμηθευτές ή κάτι άλλο. Σ' ένα ντουλάπι βρήκε
μια ντουζίνα βαριά λογιστικά βιβλία. Μερικά ήταν όρθια και άλλα
πεσμένα. Κανένα δεν είχε ετικέτα. Όποτε ρωτούσε τον πατέρα του
για οποιοδήποτε οικονομικό θέμα, του απαντούσε να μην ανακα-
τεύεται μέχρι να γίνει είκοσι ενός.

Ξεκίνησε με τα λογιστικά βιβλία, διαλέγοντας ένα στην τύχη. Δεν ήταν δύσκολο να το καταλάβει. Περιείχε τις καθημερινές εισπράξεις και πληρωμές και το σύνολο στο τέλος του μήνα. Τους περισσότερους μήνες, οι εισπράξεις υπερέβαιναν τις δαπάνες, άρα υπήρχε κέρδος. Κάπου κάπου, υπήρχε ζημιά. Κοιτάζοντας την πρώτη σελίδα, είδε ότι οι καταχωρίσεις είχαν γίνει πριν από εφτά χρόνια.

Βρήκε το πιο πρόσφατο βιβλίο. Ελέγχοντας τα μηνιαία σύνολα, είδε ότι οι εισπράξεις συνήθως ήταν χαμηλότερες από τα κόστη. Συνοφρυώθηκε. Πώς ήταν δυνατό; Ξανακοίταξε τα στοιχεία για την τελευταία διετία και είδε ότι οι ζημιές βαθμιαία αυξάνονταν. Όμως υπήρχαν μερικές μεγάλες εισπράξεις με μυστήριες επισημάνσεις: «Από λογαριασμό Χ.». Ήταν στρογγυλά ποσά –δέκα λίρες, δεκαπέντε λίρες, είκοσι– και το καθένα αντιστάθμιζε πάνω-κάτω το έλλειμμα των αμέσως προηγούμενων μηνών. Και υπήρχαν τακτικά μικρά ποσά με τη σημείωση «Τοκ. 5%».

Άρχιζε να σχηματίζεται μια εικόνα και ήταν πραγματικά πολύ ανησυχητική.

Σπρωγμένος από μια υποψία, άνοιξε το πιο πρόσφατο βιβλίο στην τελευταία σελίδα και βρήκε μια μικρή στήλη με την επικεφαλίδα «Λογαριασμός Χ.». Είχε ξεκινήσει πριν από δεκαοχτώ μήνες. Κάθε καταχώριση αντιστοιχούσε σ' ένα από τα καταχωρισμένα μηνιαία ποσά. Οι πιο πολλοί αριθμοί στην πίσω σελίδα ήταν αρνητικοί.

Ο Έιμος έφριξε.

Ο πατέρας είχε χασούρα εδώ και δύο χρόνια. Δανειζόταν για να τα βγάλει πέρα. Δύο θετικές καταχωρίσεις στην τελευταία σελίδα έδειχναν ότι είχε εξοφλήσει ένα μέρος των χρημάτων, αλλά σύντομα είχε αναγκαστεί να ξαναδανειστεί.

«Τοκ.» θα σήμαινε τόκος και ο «Χ.» θα ήταν ο Χόρνμπιμ. Η Τζέιν είχε δίκιο.

Το υπόλοιπο στο κάτω μέρος της σελίδας ήταν εκατόν τέσσερις λίρες, δεκατρία σελίνια και οχτώ πένες.

Ο Έιμος ένιωθε συντετριμμένος. Είχε νομίσει ότι κληρονομούσε μια βιώσιμη επιχείρηση, αλλά ανακάλυπτε ότι χρωστούσε ένα τεράστιο ποσό. Εκατό λίρες κόστιζε ένα καλό σπίτι στο Κίνγκσμπριτζ.

Έπρεπε να ξοφλήσει το χρέος. Θεωρούσε ανήθικο και ντροπια-

στικό να χρωστάς και να μην πληρώνεις. Δε θα άντεχε τον εαυτό του αν γινόταν ποτέ τέτοιος άνθρωπος.

Ακόμα κι αν κατάφερνε να μετατρέψει τις ζημιές σ' ένα μέτριο κέρδος μίας λίρας το μήνα, θα του έπαιρνε σχεδόν εννέα χρόνια για να ξοφλήσει το χρέος, χωρίς να υπολογίζει τα έξοδα συντήρησης του ίδιου και της μητέρας του.

Έτσι εξηγούνταν η τσιγγουνιά και η μυστικοπάθεια του πατέρα του τα τελευταία χρόνια. Ο Ομπαντάια κρατούσε κρυφές τις ζημιές του, ελπίζοντας ίσως να ανακάμψει η επιχείρηση, αν και δε φαινόταν να είχε κάνει πολλά για να το πετύχει. Ή μπορεί η ασθένειά του, που είχε εκδηλωθεί με τη δύσπνοια, να είχε επηρεάσει και το μυαλό του.

Ο Έιμος θα μάθαινε περισσότερα από τον Χόρνμπιμ. Δεν μπορούσε, όμως, να του κάνει απλώς ερωτήσεις. Έπρεπε να τον διαβεβαιώσει ότι θα ξοφλούσε το χρέος το ταχύτερο δυνατό. Έπρεπε να τον εντυπωσιάσει με την αποφασιστικότητά του.

Και δεν ανησυχούσε μόνο για τον Χόρνμπιμ. Οι άλλοι επιχειρηματίες του Κίνγκσμπριτζ θα τον παρακολουθούσαν. Ξέροντας τον πατέρα του και έχοντας δει τον Έιμος να αποδεικνύεται ικανός βοηθός του, θα τον έβλεπαν με συμπάθεια, τουλάχιστον στην αρχή. Αν χρεοκοπούσε, όμως, η φιλία τους θα έκανε φτερά. Ήταν σημαντικό να μάθουν όλοι πόσο σκληρά δούλευε για να ξεπληρώσει τα χρέη του πατέρα του.

Άραγε ο Χόρνμπιμ θα έδειχνε κατανόηση, παρά την αυστηρότητα που τον χαρακτήριζε; Είχε προσπαθήσει να βοηθήσει τον Ομπαντάια ν' αντιμετωπίσει τις δυσκολίες στην εταιρεία του και αυτό ήταν καλό σημάδι, αν και του είχε χρεώσει τόκους, φυσικά. Και γνώριζε τον Έιμος από μικρό παιδί –κάπως θα μετρούσε κι αυτό.

Αναθαρρώντας μ' αυτή την αισιόδοξη σκέψη, ο Έιμος έφυγε από την πόρτα του γραφείου που έβγαζε στο δρόμο και κατευθύνθηκε προς την κατοικία του Χόρνμπιμ.

Ήταν βόρεια της Χάι Στριτ, κοντά στο ναό του Αγίου Μάρκου, σε μια πρώην υποβαθμισμένη συνοικία όπου τα πανομοιότυπα παλιά φτωχόσπιτα είχαν κατεδαφιστεί για να πάρουν τη θέση τους νέα σπίτια με στάβλους. Το σπίτι του Χόρνμπιμ είχε συμμετρικά πα-

ράθυρα και προστώ με μαρμάρινες κολόνες. Ο Έιμος θυμήθηκε τον πατέρα του να λέει ότι ο Χόρνμπιμ προσέλαβε έναν φτηνό αρχιτέκτονα από το Μπρίστολ, του έδωσε ένα βιβλίο με σχέδια του Ρόμπερτ Άνταμς και απαίτησε ένα κλασικό ανάκτορο χαμηλού κόστους. Στη μια πλευρά του, λίγο πιο πίσω από το κυρίως κτίριο, ένας σταβλίτης που τουρτούριζε έπλενε μια άμαξα στην αυλή του στάβλου.

Του άνοιξε ένας υπηρέτης με πένθιμο ύφος. Όταν ο Έιμος ζήτησε να δει τον δημοτικό σύμβουλο Χόρνμπιμ, του είπε άκεφα, «Θα δω αν είναι μέσα, κύριε».

Μπαίνοντας, ο Έιμος ένωσε αμέσως την ατμόσφαιρα του σπιτιού: σκοτεινή, τυπική, αυστηρή. Το τικ τακ ενός επιδαπέδιου εκκρεμούς αντηχούσε στο χολ, ενώ δύο δρύινες λουστραρισμένες καρέκλες με ίσια πλάτη έδειχναν μάλλον άβολες. Χαλί δεν υπήρχε. Πάνω από το σβηστό τζάκι, δέσποζε ένα βλοσυρό πορτρέτο του Χόρνμπιμ με επίχρυση κορνίζα.

Ενώ περίμενε, από τη σκάλα του υπογείου εμφανίστηκε ο γιος του Χόρνμπιμ, ο Χάουαρντ, σαν οικογενειακό μυστικό που βγήκε στο φως. Ήταν μεγαλόσωμος και αρκετά φιλικός όταν δεν ήταν μπροστά ο πατέρας του. Είχαν φοιτήσει και οι δύο στο γυμνάσιο του Κίνγκσμπριτζ, αν και ο Χάουαρντ ήταν δύο χρόνια μικρότερος και κάπως κούτσουρο. Το μυαλό και το δυναμισμό του πατέρα του είχε κληρονομήσει η μικρή του αδερφή, η Ντέμπορα, που δεν της είχε επιτραπεί να πάει στο γυμνάσιο, φυσικά.

Ο Χάουαρντ χαιρέτησε τον Έιμος και αντάλλαξαν χειραψία. Ξανάρθε ο θλιμμένος υπηρέτης και ανακοίνωσε ότι ο κύριος Χόρνμπιμ θα δεχόταν τον Έιμος. «Θα τον πάω εγώ, Σίμπσον», είπε ο Χάουαρντ και οδήγησε τον Έιμος σε μια πόρτα στο τέρμα του διαδρόμου. Του άνοιξε να μπει στο γραφείο του Χόρνμπιμ και αποσύρθηκε.

Το δωμάτιο ήταν σαν κελί, χωρίς χαλιά, πίνακες και κουρτίνες, με μια αναιμική φωτιά στο μικρό τζάκι. Ο Χόρνμπιμ καθόταν στο γραφείο του, με τα ρούχα που φορούσε στην κηδεία. Ήταν σχεδόν σαραντάρης, με παχύ πρόσωπο και δασιά φρύδια. Έβγαλε βιαστικά τα γυαλιά του, σαν να τον πείραζε που τα χρειαζόταν. Δεν είπε στον Έιμος να καθίσει.

Ο Έιμος ήξερε από εχθρικότητα και δεν τον πτόησε η ψυχρότη-

τα του Χόρνμπιμ. Είχε αντιμετωπίσει δυσσχεσθημένους υφαντές, κλώστες και πελάτες και ήξερε πώς να τους καλμάρει. «Ευχαριστώ που ήρθατε στην κηδεία του πατέρα μου, κύριε».

Ο Χόρνμπιμ, που ήταν κοινωνικά αδέξιος, σήκωσε τους ώμους με ανάρμοστη απάθεια. «Ήμασταν και οι δύο δημοτικοί σύμβουλοι», είπε. «Και φίλοι», πρόσθεσε.

Δεν πρόσφερε ούτε τσάι ούτε κρασί.

Όρθιος μπροστά στο γραφείο του σαν άτακτο μαθητούδι, ο Έιμος είπε, «Ήρθα να σας δω γιατί έμαθα ότι ο πατέρας δανειζόταν από σας. Δε μου το είχε πει».

Ο Χόρνμπιμ είπε ξερά, «Η οφειλή είναι εκατόν τέσσερις λίρες».

Ο Έιμος χαμογέλασε. «Και δεκατρία σελίνια και οχτώ πένες».

Ο Χόρνμπιμ δεν ανταπέδωσε το χαμόγελο. «Ναι».

«Σας ευχαριστώ που τον βοηθήσατε σε μια ώρα ανάγκης».

Ο Χόρνμπιμ δεν ήθελε να θεωρηθεί αυτό γενναιοδωρία εκ μέρους του. «Δεν κάνω φιλανθρωπίες. Τον δάνεισα με τόκο».

«Πέντε τοις εκατό». Δεν ήταν παράλογο για ένα επισφαλές προσωπικό δάνειο.

Ο Χόρνμπιμ προφανώς δε βρήκε τι να πει, έτσι έγενεψε απλώς καταφατικά.

Ο Έιμος κατάλαβε ότι η γοητεία του δεν είχε κανένα αποτέλεσμα στην ανάληψη αδιαφορία του Χόρνμπιμ. «Τώρα, όμως, είναι καθήκον μου να ξοφλήσω το δάνειο».

«Πράγματι».

«Το πρόβλημα δεν το δημιούργησα εγώ, αλλά εγώ πρέπει να το λύσω».

«Για λέγε».

Ο Έιμος συγκέντρωσε τις σκέψεις του. Είχε σχέδιο και ήταν καλό κατά τη γνώμη του. Ίσως αρκετά καλό για να πείσει τον ευέξαπτο Χόρνμπιμ. «Πρώτα πρέπει να κάνω την επιχείρηση κερδοφόρα, για να μη χρειαστώ άλλα δάνεια. Ο πατέρας είχε ένα απόθεμα παλιών υλικών που δεν πουλιόντουσαν. Θα ρίξω, λοιπόν, τις τιμές τους για να τα ξεφορτωθώ. Και θέλω να εστιάσω σε υφάσματα καλύτερης ποιότητας που θα μπορούν να πουληθούν ακριβότερα. Νομίζω πως έτσι μπορώ να έχω κέρδη σ' ένα χρόνο».

Ελπίζω να μπορέσω ν' αρχίσω τις αποπληρωμές την πρωτοχρονιά του 1794».

«Αλήθεια;»

Η αντίδραση του Χόρνμπιμ δεν ήταν ενθαρρυντική. Κανονικά θα έπρεπε να ήταν πιο ευχαριστημένος που θα έπαιρνε πίσω τα χρήματά του. Αλλά ανέκαθεν ήταν λιγόλογος.

Ο Έιμος συνέχισε θαρρετά. «Μετά ελπίζω να κάνω την επιχείρηση ακόμα πιο προσοδοφόρα για να αποπληρώσω πιο γρήγορα το χρέος».

«Και πώς θα το καταφέρεις αυτό;»

«Επεκτείνοντας τη δουλειά, βασικά. Θα ψάξω να βρω κι άλλους υφαντές, για να έχω μια σίγουρη ποσότητα νήματος, και κατόπιν κι άλλους κλώστες».

Ο Χόρνμπιμ κούνησε το κεφάλι σχεδόν επιδοκιμαστικά και ο Έιμος ένωσε λίγο καλύτερα. Για να βεβαιωθεί για την υποστήριξή του, όμως, είπε, «Ελπίζω να βρίσκετε πρακτικό το σχέδιό μου».

Ο Χόρνμπιμ δεν απάντησε, αλλά έκανε κι εκείνος μια ερώτηση: «Και τότε σκοπεύεις να ξοφλήσεις το χρέος;»

«Σε τέσσερα χρόνια, πιστεύω».

Ακολούθησε μια μεγάλη παύση. Μετά ο Χόρνμπιμ είπε, «Έχεις τέσσερις μέρες».

Ο Έιμος δεν κατάλαβε. «Τι εννοείτε;»

«Αυτό που είπα. Σου δίνω τέσσερις μέρες διορία για να με ξοφλήσεις».

«Μα... μόλις σας εξήγησα...»

«Και τώρα θα σου εξηγήσω εγώ».

Ο Έιμος είχε πολύ κακό προαίσθημα, αλλά δαγκώθηκε και είπε, «Σας ακούω».

«Τα λεφτά δεν τα δάνεισα σ' εσένα, αλλά στον πατέρα σου. Τον ήξερα και τον εμπιστευόμουν. Όμως πέθανε. Εσένα δε σε ξέρω, δε σ' εμπιστεύομαι και δε μ' ενδιαφέρεις. Δε θα σε δανείσω, ούτε θα σου επιτρέψω ν' αναλάβεις το χρέος του».

«Τι σημαίνει αυτό;»

«Σημαίνει ότι πρέπει να ξεπληρώσεις σε τέσσερις μέρες».

«Μα δεν μπορώ!»

«Το ξέρω. Γι' αυτό, σε τέσσερις μέρες θα σου πάρω την εταιρεία σου».

Ο Έιμος πάγωσε. «Δεν μπορείτε να το κάνετε αυτό!»

«Και βέβαια μπορώ. Αυτό συμφώνησα με τον πατέρα σου και έχουμε υπογράψει και συμφωνητικό. Θα βρεις αντίγραφο κάπου ανάμεσα στα χαρτιά του. Και άλλο ένα αντίγραφο έχω εγώ εδώ».

«Δηλαδή δε μου άφησε τίποτα!»

«Όλο το στοκ είναι δικό μου και την επόμενη εβδομάδα οι υπάλληλοί μου θ' αρχίσουν να επισκέπτονται τους τεχνίτες που σου δίνουν την παραγωγή τους. Η επιχείρηση θα συνεχίσει να λειτουργεί. Αλλά θα είναι δική μου».

Ο Έιμος κοίταξε έντονα το πρόσωπο του Χόρνμπιμ. Του ήρθε να τον ρωτήσει *Γιατί με μισείτε*; Μα δεν υπήρχε μίσος, μόνο μια ύπουλη ικανοποίηση που πρόδιδε το συγκρατημένο θριαμβευτικό χαμόγελο που άγγιζε ανεπαίσθητα τα χείλη του.

Ο Χόρνμπιμ δεν ήταν μοχθηρός. Ήταν απλώς άπληστος και άσπλαχνος.

Ο Έιμος ένωσε ανήμπορος, μα ήταν πολύ περήφανος για να το παραδεχτεί. Πήγε στην πόρτα. «Τα λέμε σε τέσσερις μέρες, κύριε Χόρνμπιμ», είπε.

Και έφυγε.

Ο ΣΠΕΪΝΤ ΗΤΑΝ ΣΤΟΝ ΑΡΓΑΛΕΙΟ ΤΟΥ και περνούσε νήμα στο κάθετο μιτάρι για να σχηματιστεί το στημόνι, στερεώνοντας τις κλωστές με προσοχή για να μένουν τεντωμένες. Κάποιος χτύπησε την πόρτα. Σήκωσε τα μάτια και είδε να μπαίνει ο Έιμος.

Ξαφνιάστηκε που τον έβλεπε έξω τόσο σύντομα μετά την κηδεία. Η έκφρασή του δε μαρτυρούσε πένθος, αλλά συντριβή, πράγμα ασυνήθιστο για εκείνον· μπορεί να έδειχνε αγχωμένος ή θυμωμένος μερικές φορές, αλλά πάντα υπερίσχυε η αισιοδοξία και η ορμή της νιότης του. Τώρα φαινόταν να έχει χάσει κάθε ελπίδα. Ο Σπέιντ ένωσε να τον κυριεύει ένα κύμα συμπόνιας. «Γεια σου, Έιμος», του είπε. «Θέλεις ένα τσάι;»

«Ναι, σε παρακαλώ», είπε ο Έιμος. «Ήμουν στου Χόρνμπιμ και δε μου πρόσφερε ούτε ένα ποτήρι νερό, πανάθεμά τον».

Ο Σπέιντ γέλασε. «Θα ισχυριζόταν ότι το νερό κοστίζει πολύ».

«Ο μπάσταρδος».

«Έλα και πες μου τι συνέβη».

Ο Σπέιντ είχε μια αποθήκη και ένα εργαστήριο, καθώς κι ένα μικρό εργένικο διαμέρισμα. Ύφαινε πολύ ο ίδιος, αλλά δούλευαν γι' αυτόν κι άλλοι υφαντές, ανάμεσά τους κι ένας σχεδόν εξίσου ικανός μ' εκείνον, ο Σάιμ Τζάκσον. Η δουλειά του υφαντή ήταν καλοπληρωμένη, αλλά ο Σπέιντ ήταν φιλόδοξος και ήθελε περισσότερα.

Οδήγησε τον Έιμος στο ιδιωτικό του δωμάτιο, όπου υπήρχαν ένα στενό κρεβάτι, ένα στρογγυλό τραπέζι και ένα τζάκι. Ο χώρος ήταν εξαιρετικά λιτός. Ο Σπέιντ διοχέτευε όλη τη δημιουργική του ενέργεια στη δουλειά του: αυτό ήταν που τον συνάρπαζε. «Κάτσε», του είπε, δείχνοντάς του μια ξύλινη καρέκλα. Έβαλε μια χύτρα με νερό στη φωτιά, έριξε μια κουταλιά τσάι στην τσαγιέρα και κάθισε σ' ένα σκαμνί όσο ζεσταινόταν το νερό. «Τι έκανε πάλι αυτός ο γερο-δαίμονας;»

Ο Έιμος άπλωσε να ζεστάνει τα χέρια του στη φωτιά. Φαινόταν δυστυχισμένος και ο Σπέιντ τον λυπήθηκε. «Ανακάλυψα ότι ο πατέρας μου είχε χασούρα εδώ και δύο χρόνια».

«Χμ. Έδειχνε πράγματι πεσμένος».

«Και ο Χόρνμπιμ τον βοηθούσε να μη φαλιρίσει, δανειζοντάς του λεφτά».

Ο Σπέιντ συνοφρυώθηκε. «Ο Χόρνμπιμ δεν είναι απ' αυτούς που βοηθούν κάποιον που έχει ανάγκη».

«Του δάνειζε με τόκο».

«Μα φυσικά... Πόσα του οφείλεις;»

«Εκατόν τέσσερις λίρες, δεκατρία σελίνια και οχτώ πένες».

Ο Σπέιντ άφησε να του ξεφύγει ένα σφύριγμα. «Πολλά λεφτά».

«Δεν το πιστεύω ότι βρίσκομαι σ' αυτή τη θέση», είπε ο Έιμος. Η νεανική αφέλεια και η σύγχυσή του συγκίνησαν τον Σπέιντ. «Είμαι τίμιος, δουλεύω σκληρά, μα έχω χρεοκοπήσει. Νιώθω τόσο ανόητος. Πώς μπορεί να μου συμβαίνει αυτό;»

Το καημένο το παιδί ήταν αναστατωμένο. Ο Σπέιντ σηκώθηκε σκεπτικός και έχυσε το βραστό νερό στα φύλλα του τσαγιού. «Θα πρέπει απλώς να τον ξοφλήσεις. Μπορεί να σου πάρει χρόνια, αλλά μ' αυτό το μαρτύριο θα κερδίσεις καλή φήμη».

«Χρόνια, ναι. Μόνο που ο Χόρνμπιμ μου έδωσε μόλις τέσσερις μέρες διορία».

«Τι; Αυτό είναι αδύνατο! Πώς του ήρθε;» Ο Σπέιντ ανακάτεψε το τσάι και το σέρβιρε σε δύο φλιτζάνια.

«Του είπα ότι δε γίνεται».

«Κι αυτός τι είπε;»

«Είπε ότι θα μου πάρει την επιχείρηση. Έχει και συμβόλαιο».

Ο Σπέιντ ξαφνικά κατάλαβε. «Αυτό είναι, λοιπόν».

«Τι εννοείς αυτό είναι, λοιπόν;» απόρησε ο Έιμος.

«Αναρωτιόμουν γιατί κάποιος τόσο σφιχτοχέρης όσο ο Χόρνμπιμ θα δάνειζε χρήματα σε μια επιχείρηση που κινδύνευε. Τώρα ξέρω». Έδωσε το ένα φλιτζάνι στον Έιμο. «Δε βοήθησε από καλοσύνη. Περίμενε να χρεοκοπήσει ο πατέρας σου γιατί σχεδίαζε απ' την αρχή να του αρπάξει την επιχείρηση».

«Είναι στ' αλήθεια τόσο ύπουλος;»

«Ο άνθρωπος είναι αχόρταγος. Θέλει όλον τον κόσμο δικό του».

«Ίσως θα 'πρεπε να του στρίψω απλώς το λαρύγγι και να με κρεμάσουν για φόνο».

Ο Σπέιντ χαμογέλασε. «Μην το κάνεις ακόμα. Δε θα 'θελα να σε κρεμάσουν και το ίδιο θα ένιωθαν και οι περισσότεροι στο Κίνγκσμπριτζ».

«Δεν ξέρω τι άλλο να κάνω».

«Πόση διορία είπες ότι σου έδωσε ο Χόρνμπιμ;»

«Τέσσερις μέρες. Γιατί;»

«Απλώς σκέφτομαι».

Το πρόσωπο του Έιμος φωτίστηκε από ξαφνικό ενδιαφέρον. «Τι σκέφτεσαι;»

«Μην έχεις μεγάλες ελπίδες. Προσπαθώ να σκεφτώ κάποιον άλλο τρόπο να σώσεις την επιχείρησή σου, αλλά μπορεί να μην πετύχει».

«Πες μου».

«Όχι, άσε με να το κοσκινίσω λίγο ακόμα».

Ο Έιμος κατέβαλε μεγάλη προσπάθεια να τιθασέψει την ανυπομονησία του. «Εντάξει. Είμαι έτοιμος για όλα».

«Είναι Τρίτη. Έχουμε τέσσερις μέρες ως το Σάββατο. Πέρνα να τα πούμε την Παρασκευή το απόγευμα».

Ο Έιμος ήπие μονορούφι το τσάι του και σηκώθηκε να φύγει. «Δεν μπορείς να μου δώσεις έστω μια ιδέα;»

«Το πιθανότερο είναι ότι δε θα πετύχει. Θα σου πω την Παρασκευή».

«Καλά. Σ' ευχαριστώ που προσπαθείς, πάντως. Είσαι αληθινός φίλος, Σπέιντ».

Όταν έφυγε, ο Σπέιντ έμεινε για λίγο συλλογισμένος. Κάτι δεν πήγαινε καλά με τον Χόρνμπιμ. Ο άνθρωπος ήταν πλούσιος· σημαίνον πρόσωπο στην πόλη, δημοτικός σύμβουλος και δικαστής. Ήταν παντρεμένος με μια καλή και υπάκουη γυναίκα που του είχε χαρίσει δύο παιδιά. Τι τον έσπρωχνε σε τέτοιες πράξεις; Είχε παραπάνω χρήματα απ' όσα μπορούσε να ξοδέψει, μιας και δεν τον ενδιέφερε να οργανώνει δαπανηρά πάρτι, να αγοράζει άλογα κούρσας ή να συχνάζει σε χλιδάτες λονδρέζικες χαρτοπαικτικές λέσχες και

να χάνει εκατοντάδες λίρες με το γύρισμα ενός τραπουλόχαρτου. Ωστόσο, ήταν τόσο άπληστος που θα εκμεταλλευόταν χωρίς κανέναν ενδιασμό τον άπειρο γιο ενός πεθαμένου προκειμένου να του αρπάξει την επιχείρηση.

Όμως ίσως μπορούσαν να του χαλάσουν τα σχέδια.

Μια ιδέα είχε αρχίσει να σχηματίζεται στο μυαλό του.

Ο Σπέιντ φόρεσε το πανωφόρι του, βγήκε στο κρύο και τράβηξε για το σπίτι του πρεσβύτερου Μιντγούντερ.

Τα πιο παλιά και κομψά σπίτια στο Κίνγκσμπριτζ ανήκαν στην εκκλησία, που τα προόριζε για τους ανώτερους κληρικούς. Ο Μιντγούντερ ζούσε σε μια έπαυλη ιακωβιανού ρυθμού απέναντι στον καθεδρικό ναό, ίσως στο πιο προνομιακό σημείο της πόλης. Οδήγησαν τον Σπέιντ σ' ένα άνετο σαλόνι με την κλασική διακόσμηση που ήταν της μόδας από τότε που ο Σπέιντ ήταν αρκετά μεγάλος για να προσέχει κάτι τέτοια: χρωματιστό ταβάνι, καρέκλες με λεπτά πόδια και στο γείσο του τζακιού δύο κρεμ υδρίες στολισμένες με γιρλάντες –πιθανότατα από το διάσημο εργοστάσιο του Τζοσάια Γουέτζγουντ. Ο Σπέιντ υπέθεσε ότι τη διακόσμηση είχε επιμεληθεί η μακαρίτισσα η γυναίκα του Μιντγούντερ.

Ο πρεσβύτερος έπινε το τσάι του με την κόρη του την Τζέιν. Ο Σπέιντ σκέφτηκε ότι ήταν μάλλον όμορφη, με μεγάλα γκριζά μάτια. Όλοι ήξεραν ότι ο Έιμος ήταν ερωτευμένος μαζί της και ο Σπέιντ έβλεπε γιατί, αν και ο ίδιος την έβρισκε κάπως ψυχρή και ίσως λίγο ύπουλη. Η αρχικουτομπολόα της πόλης, η Μπελίντα Γκούντναϊτ, του είχε πει ότι η Τζέιν δε θα παντρευόταν ποτέ τον Έιμος.

Ο Μιντγούντερ είχε και δύο γιους μεγαλύτερους από την Τζέιν, έξυπνα παιδιά, που σπούδαζαν και τα δύο στο Εδιμβούργο. Οι μεθοδιστές προτιμούσαν να στέλνουν τους γιους τους σε σκωτσέζικα πανεπιστήμια, όπου η διδασκαλία εστίαζε λιγότερο στα δόγματα της Εκκλησίας της Αγγλίας και περισσότερο σε χρήσιμα μαθήματα, όπως η ιατρική και η μηχανική.

Ο Μιντγούντερ και η Τζέιν χαιρέτησαν εγκάρδια τον Σπέιντ. Κάθισε και δέχτηκε να πει ένα τσάι. Αφού αντάλλαξαν μερικές κοινοτοπίες, τους είπε για τον Έιμος και τον Χόρνμπιμ.

Η Τζέιν έγινε έξαλλη για λογαριασμό του Έιμος. «Τι φρικτό

πράγμα αυτό που έκανε ο Χόρνμπιμ –και μάλιστα τη μέρα της κηδείας του πατέρα του Έιμος!»

«Ο Χόρνμπιμ θα έχει φροντίσει τα χαρτιά να είναι απολύτως εντάξει και να μην μπορεί να αμφισβητηθεί νομικά η συμφωνία», σχολίασε ο Μιντγουίντερ.

«Αναμφίβολα», είπε ο Σπέντ.

«Δεν μπορεί, κάποιος τρόπος θα υπάρχει για να τον εμποδίσουμε», είπε η Τζέιν.

«Υπάρχει λύση», είπε ο Σπέντ. «Γι' αυτό είμαι εδώ».

«Σ' ακούμε», είπε ο Μιντγουίντερ.

Ο Σπέντ ήταν τώρα έτοιμος να τους εκθέσει την ιδέα που κλωθογύριζε στο μυαλό του. «Ο Έιμος είναι έξυπνο παιδί και δουλευταράς. Αν είχε χρόνο, είμαι σίγουρος ότι θα μπορούσε να ξοφλήσει το χρέος του».

«Όμως αυτό ακριβώς είναι που δε σκοπεύει να του δώσει ο Χόρνμπιμ», είπε ο Μιντγουίντερ.

«Κι αν μερικοί από μας βάζαμε από ένα ποσό και δανείζαμε στον Έιμος όσα χρειάζεται για να ξοφλήσει τον Χόρνμπιμ ως το Σάββατο;»

«Τι θαυμάσια ιδέα!» αναφώνησε ενθουσιασμένη η Τζέιν.

Ο Μιντγουίντερ συμφώνησε, κουνώντας αργά το κεφάλι. «Υπάρχει ρίσκο, αλλά, όπως λες, ο Έιμος κατά πάσα πιθανότητα θα ξοφλήσει το χρέος του τελικά».

«Νομίζω ότι θα μπορούσαμε να βρούμε αρκετούς που θα ήταν πρόθυμοι να στηρίξουν έναν ομοϊδεάτη τους μεθοδιστή σε μια δύσκολη στιγμή».

«Είμαι βέβαιος γι' αυτό».

Ο Σπέντ χάρηκε που η ιδέα άρεσε στον Μιντγουίντερ, μα έπρεπε να κάνει κάτι ακόμα για να εξασφαλίσει την επιτυχία της: να συνεισφέρει και ο ίδιος στο δάνειο.

Είπε, λοιπόν, πρώτος, «Μετά χαράς θα βάλω δέκα λίρες».

«Πολύ καλά».

«Αν με στηρίζατε, αιδεσιμότατε, συνεισφέροντας κι εσείς δέκα λίρες, θα είχα περισσότερες πιθανότητες να πείσω κι άλλους μεθοδιστές να το κάνουν».

Ακολούθησε μια παύση και ο Σπέιντ περίμενε με αγωνία την αντίδραση του Μιντγουίντερ.

«Ναι, μετά χαράς θα βάλω κι εγώ δέκα λίρες», είπε τελικά.

Ο Σπέιντ ανάσανε με ανακούφιση. «Θα πρέπει να ορίσουμε μια ημερομηνία αποπληρωμής, ας πούμε σε δέκα χρόνια από τώρα».

«Συμφωνώ».

«Και να χρεώσουμε στον Έιμος τόκο».

«Φυσικά».

«Ο Έιμος θα πρέπει να κάνει αιματηρές οικονομίες για να ξοφλήσει το δάνειο. Θα είναι φτωχός για μια δεκαετία», είπε συλλογισμένη η Τζέιν.

«Αυτό είναι αλήθεια», είπε ο Σπέιντ. «Και το σημαντικότερο απ' όλα, θα ήθελα να είστε εσείς, αιδεσιμότατε, ο ταμίας μας».

Ο Μιντγουίντερ σήκωσε τους ώμους του. «Θα μπορούσες να είσαι εσύ ταμίας. Ο κόσμος ξέρει ότι είσαι τίμιος».

Ο Σπέιντ χαμογέλασε. «Όμως εσείς είστε ιερέας του καθεδρικού ναού. Είστε ο πιο άξιος και αξιόπιστος απ' όλους».

«Πολύ καλά».

Η Τζέιν χτύπησε χαρούμενα τα χέρια της. «Έτσι ο Έιμος θα σωθεί... τελικά».

«Δεν τα κατάφερα ακόμα», είπε ο Σπέιντ. «Μόλις ξεκίνησα».

Του άρεσε το μαγαζί της αδερφής του. Όπως ο Σπέιντ, η Κέιτ λάτρευε τα υφάσματα: τα χρώματα, τις διαφορετικές υφάνσεις, την απαλότητα του μερινός, τη στιβαρότητα του τουίντ. Ο πατέρας τους ήταν υφαντής και η μάνα τους μοδίστρα, έτσι είχαν γεννηθεί στον κόσμο της κλωστοϋφαντουργίας όπως ακριβώς τα πριγκιπόπουλα γεννιόντουσαν στην αδράνεια και τη χλιδή.

Επιθεώρησε το παλτό που είχε φτιάξει η Κέιτ για την Αραμπέλα Λάτιμερ, τη σύζυγο του επισκόπου. Είχε τριπλό γιακά, στενά μανίκια και ψηλή, μαζεμένη μέση που κατέληγε σε πιέτες ως τους αστραγάλους, αναδεικνύοντας τα πλούσια χρώματα και το διακριτικό καρό του υφάσματος. «Θα της πάει τέλεια», είπε ο Σπέιντ. «Το ήξερα».

«Αυτό έλειπε, να μην της πήγαινε, τόσο ακριβά που το πληρώνει», είπε η Κέιτ.

«Πίστεψέ με», είπε ο Σπέιντ, «ξέρω τι αρέσει στις γυναίκες».

Η Κέιτ κάγχασε και ο Σπέιντ γέλασε.

Η ίδια φορούσε πολλές δαντέλες: δαντελένιο σάλι στους ώμους, δαντελωτούς φραμπαλάδες στα μανίκια, δαντελένια εξωτερική φούστα. Είχε όμορφο πρόσωπο και της πήγαινε η δαντέλα· όμως ο πραγματικός λόγος ήταν ότι είχε επενδύσει σε μεγάλο στοκ δαντέλας και τη διαφήμιζε στις πελάτισσές της.

Το μαγαζί στεγαζόταν στο ισόγειο του πατρικού σπιτιού της Κέιτ και του Σπέιντ στη Χάι Στριτ. Η Κέιτ ζούσε εκεί με τη σύντροφό της, τη Ρεμπέκα. Τα υπνοδωμάτια του πρώτου ορόφου χρησίμευαν και ως δοκιμαστήρια. Στον τελευταίο όροφο ήταν τα δωμάτια της Κέιτ και της Ρεμπέκα και στο υπόγειο η κουζίνα.

Ενώ ο Σπέιντ θαύμαζε το παλτό της κυρίας Λάτιμερ, κατέβηκε από πάνω ο κουνιάδος του, με μια ολοκαίνουργια στολή της πολιτοφυλακής. Η Κέιτ συνήθως δεν έραβε για άντρες, αλλά ο Φρέντι Κέινς ήταν ο μικρός αδερφός της μακαρίτισσας της γυναίκας του Σπέιντ. Δεκαοχτώ ετών, μόλις είχε στρατολογηθεί στην πολιτοφυλακή και η Κέιτ είχε φτιάξει τη στολή του ως χάρη.

«Ε, λοιπόν», του είπε, «είσαι κούκλος με τη στολή!»

Ήταν πράγματι και το χαμόγελό του έδειχνε ότι το ήξερε.

«Θα είσαι ο μόνος νεοσύλλεκτος σ' όλη την πολιτοφυλακή του Σάιρινγκ με στολή φτιαγμένη κατά παραγγελία», τον πείραξε ο Σπέιντ. Οι αξιωματικοί είχαν στολές ραμμένες στα μέτρα τους, αλλά οι χαμηλόβαθμοι φορούσαν φτηνές, έτοιμες στολές.

«Μπορώ να τη φορέσω αμέσως;» ρώτησε ο Φρέντι. «Θέλω να κάνω επίδειξη».

«Φυσικά», είπε η Κέιτ.

«Θα ξαναπεράσω να πάρω τα παλιά μου ρούχα –είναι επάνω».

Πάνω που έφευγε ο Φρέντι, μπήκε από την κύρια είσοδο η κυρία Λάτιμερ, με την άκρη της μύτης της κόκκινη από το κρύο. Ο Σπέιντ υποκλίθηκε βαθιά και έκανε και η Κέιτ μια ελαφρά υπόκλιση: η σύζυγος ενός επισκόπου άξιζε σεβασμό.

Όμως η Αραμπέλα Λάτιμερ ήταν πάντα άνετη και φιλική. Πρό-

σεξε αμέσως το καινούργιο παλτό πάνω στο τραπέζι. «Αυτό είναι;» ρώτησε. «Είναι απίθανο!» Χάιδεψε και πασπάτευσε το ύφασμα και με τα δύο χέρια, απολαμβάνοντας εμφανώς την αίσθησή του. Είναι αισθησιακή γυναίκα, σκέφτηκε ο Σπείντ· χαλαρίζεται πλάι στο χοτρομπαλά τον επίσκοπο.

«Δοκιμάστε το», την προέτρεψε η Κέιτ. «Βγάλτε την κάπα σας».

Η κυρία Λάτιμερ ήταν ακόμα με τα ρούχα που φορούσε στην κηδεία. Ο Σπείντ ήρθε πίσω της. «Επιτρέψτε μου να σας βοηθήσω». Πρόσεξε ότι τα μαλλιά της μοσχομύριζαν. Έβαζε μια αρωματική πομάδα στις καστανόκόκκινες μπούκλες της.

Έβγαλε την κάπα της με τη βοήθειά του κι εκείνος την κρέμασε. Αποκάτω φορούσε ένα πραγματικά εντυπωσιακό μεταξωτό φόρεμα στο σκούρο καφέ χρώμα του καμένου ξύλου. Η κυρία Λάτιμερ ήξερε τι της πήγαινε.

Η Κέιτ πήρε το καινούργιο παλτό και της το κράτησε για να το δοκιμάσει.

Ο Σπείντ την κοίταξε έντονα, εστιάζοντας στην ίδια μάλλον παρά στο παλτό. Τα μαλλιά της ήταν ένα ποίημα διαφορετικών αποχρώσεων που θύμιζαν δυνατό τσάι και φθινοπωρινά φύλλα, με χαλκό-κόκκινες ανταύγειες και το ξανθό του άχρου. Το παλτό τα αναδεικνυε τέλεια.

Η γυναίκα κούμπωσε το παλτό. «Είναι λιγάκι στενό», είπε.

Η Κέιτ άνοιξε την πόρτα που οδηγούσε στο εργαστήριο. «Μπέκα, καλή μου, έλα να ρίξεις μια ματιά, σε παρακαλώ».

Η σύντροφός της, η Ρεμπέκα, ήρθε από το πίσω δωμάτιο κρατώντας μια πελότα και μια δαχτυλήθρα. Αντίθετα με την Κέιτ, ήταν ασχημούλα και ντυμένη απλά, με μαλλιά πιασμένα σφιχτά και ανασηκωμένα μανίκια. Υποκλίθηκε ελαφρά στην κυρία Λάτιμερ και μετά έκανε έναν κύκλο γύρω της, εξετάζοντας με κριτικό μάτι το παλτό. «Χμμ», είπε μετά και, σαν να θυμήθηκε το καθήκον της, πρόσθεσε, «Θαυμάσιο».

«Πράγματι», είπε η Κέιτ.

«Όμως είναι πολύ στενό στο μπούστο», είπε η Μπέκα. Πήρε ένα κομμάτι κιμωλία από το μανίκι της και σημάδεψε ένα σημείο στο παλτό. «Μία ίντσα πιο στενό απ' ό,τι πρέπει», συμπλήρωσε. Στάθη-

κε πίσω από την κυρία Λάτιμερ και έσυρε τα χέρια της στις πλευρές του παλτού. «Και στη μέση». Έκανε άλλο ένα σημάδι με κιμωλία. «Οι ώμοι είναι τέλειοι». Έκανε ένα βήμα πίσω. «Και η φούστα πέφτει πολύ ωραία. Όλα τα άλλα είναι εξαιρετικά».

Η κυρία Λάτιμερ κοιτάχτηκε στον μεγάλο περιστρεφόμενο καθρέφτη. «Θεέ μου, η μύτη μου είναι κόκκινη!»

«Από το τζιν θα είναι», είπε ο Σπείντ.

«Ντέιβιντ!» είπε η Κέιτ. Χρησιμοποιούσε το πραγματικό του όνομα μόνο όταν τον μάλωνε –ακριβώς όπως έκανε κάποτε και η μητέρα τους.

«Αυτός ο παγωμένος άνεμος φταίει», είπε η κυρία Λάτιμερ μ' ένα γελάκι που έδειξε ότι δεν την πείραξε το αστείο. Εξέτασε το παλτό στον καθρέφτη. «Ανυπομονώ να το φορέσω».

«Μπορώ να σας το έχω έτοιμο αύριο», είπε η Μπέκα.

«Θαυμάσια». Η κυρία Λάτιμερ ξεκούμπωσε το παλτό, η Κέιτ τη βοήθησε να το βγάλει και ο Σπείντ τής κράτησε την κάπα της για να τη φορέσει. Καθώς έδενε την κορδέλα στο γιακά της, είπε στην Μπέκα, «Θα περάσω αύριο».

«Ευχαριστούμε, κυρία Λάτιμερ», είπε η Μπέκα.

Η κυρία Λάτιμερ έφυγε.

«Τι ελκυστική γυναίκα», είπε η Κέιτ. «Ωραία, γοητευτική, με υπέροχο σώμα».

«Αν σου αρέσει τόσο», είπε κοφτά η Μπέκα, «μπορείς να της την πέσεις».

«Θα το έκανα, αν δεν είχα ήδη κάποια καλύτερη, αγάπη μου».

Η Μπέκα φάνηκε να μαλακώνει.

«Άλλωστε», πρόσθεσε η Κέιτ, «δεν έχει τις ίδιες τάσεις μ' εμάς».

«Πώς είσαι τόσο σίγουρη;» ρώτησε η Μπέκα.

«Της αρέσει πολύ ο αδερφός μου».

«Βλακείες», γέλασε ο Σπείντ.

Έφυγε από την πίσω πόρτα. Όταν είχε κληρονομήσει αυτό το ακίνητο μαζί με την Κέιτ, είχε χτίσει την αποθήκη του στο πίσω μέρος, εκεί που υπήρχε παλιά ένα περιβόλι, και η αδερφή του είχε πάρει το σπίτι.

Η Κέιτ και η Μπέκα ήταν σαν παντρεμένο ζευγάρι με όλους τους

τρόπους που είχαν σημασία. Αγαπώντουσαν και κοιμόντουσαν μαζί. Ήταν πολύ διακριτικές, αλλά ο Σπέιντ είχε πολύ στενή σχέση με την αδερφή του και ήξερε από χρόνια το μυστικό της –ένα μυστικό που ήταν απόλυτα βέβαιος ότι δεν ήξερε κανένας άλλος.

Διέσχισε την αυλή. Καθώς έφτανε στην αποθήκη, είδε την ψηλή φιγούρα του Έιμος Μπάροουφιλντ να μπαίνει από την είσοδο του πίσω δρόμου.

Ήταν Παρασκευή και ο Σπέιντ τον περίμενε. Ο Έιμος, χλομός, ταραγμένος, με πελώρια μάτια, ήταν η προσωποποίηση της νευρικότητας. «Πέρασε», του είπε. Τον οδήγησε στο δωμάτιό του. Όταν κάθισαν, του είπε, «Σου έχω νέα».

Ο νεαρός φάνηκε φοβισμένος. «Καλά ή κακά;»

Ο Σπέιντ έβγαλε ένα χαρτί μέσα από το πουκάμισό του. «Διάβασέ το».

Ο Έιμος το πήρε.

Ήταν μια τραπεζική επιταγή της Τράπεζας Τόμσον του Κίνγκσμπριτζ, της παλαιότερης από τις τρεις τράπεζες της πόλης, με εντολή να πληρωθούν εκατόν τέσσερις λίρες, δεκατρία σελίνια και οχτώ πένες στον Τζόζεφ Χόρνμπιμ.

Ο Έιμος είχε μείνει άφωνος. Όταν σήκωσε το βλέμμα του στον Σπέιντ, τα μάτια του ήταν πλημμυρισμένα με δάκρυα.

«Είναι δάνειο, φυσικά», είπε ο Σπέιντ.

«Δεν μπορώ να το πιστέψω. Σώθηκα».

Ο Σπέιντ ανέλυσε στον Έιμος τις λεπτομέρειες για να του δώσει χρόνο να ηρεμήσει. «Ο πρεσβύτερος Μιντγούντερ είναι ο διαχειριστής ενός ομίλου ομοϊδεατών σου μεθοδιστών που ενώθηκαν για να σε βοηθήσουν».

«Δεν μπορώ να πιστέψω πόσο τυχερός είμαι».

«Σε συμβουλεύω, ωστόσο, να μην αποκαλύψεις την πηγή των χρημάτων. Δεν αφορά κανέναν άλλον αυτό».

«Φυσικά».

«Θα πρέπει να πληρώσεις τόκο τέσσερα τοις εκατό και να επιστρέψεις το κεφάλαιο εντός δέκα ετών».

Ο Έιμος κοίταξε τον Σπέιντ σχεδόν με λατρεία. «Εσύ το έκανες αυτό, Σπέιντ, ε;»

«Ο πρεσβύτερος Μιντγουίντερ και εγώ το κάναμε».

«Πώς θα μπορέσω ποτέ να σ' ευχαριστήσω;»

Ο Σπέιντ κούνησε το κεφάλι του σταματώντας τον. «Απλώς δούλεψε σκληρά, διαχειρίσου σωστά την επιχείρησή σου και πλήρωσε όλους τους δανειστές σου όταν έρθει η ώρα. Μόνο αυτό θέλουμε από σένα».

«Θα το κάνω, το ορκίζομαι. Δεν μπορώ να πιστέψω την καλή μου τύχη. Ευχαριστώ το Θεό κι ευχαριστώ κι εσένα».

Ο Σπέιντ σηκώθηκε. «Δεν τελειώσαμε ακόμα. Πρέπει να σιγουρευτούμε ότι ο Χόρνμπιμ δε θα επιχειρήσει να κάνει κανένα κόλπο».

«Εντάξει».

«Πρώτα πρέπει να υπογράψεις ένα σύμφωνο για το δάνειο με τον πρεσβύτερο Μιντγουίντερ ενώπιον ενός δικαστή. Μετά πρέπει να δώσεις την επιταγή στον Χόρνμπιμ και σου συνιστώ να το κάνεις κι αυτό ενώπιον του ίδιου δικαστή».

«Ποιου δικαστή;» Υπήρχαν αρκετοί στο Κίνγκσμπριτζ και μερικοί ήταν τσιράκια του Χόρνμπιμ, όπως ο Χάμφρι Φρόγκμορ.

«Μίλησα στον δημοτικό σύμβουλο Ντρινκγουότερ, τον πρόεδρο των δικαστών», είπε ο Σπέιντ. «Είναι πεθερός του Μιντγουίντερ, όπως θα ξέρεις ίσως».

«Καλή επιλογή». Ο Ντρινκγουότερ ήταν γνωστός για την εντιμότητά του.

«Θα πρέπει να τον πληρώσεις, φυσικά. Θα σε χρεώσει πέντε σελίνια. Οι δικαστές συχνά χρεώνουν για υπηρεσίες αυτού του είδους».

Ο Έιμος χαμογέλασε. «Τώρα έχω τη δυνατότητα να τον πληρώσω».

Έφυγαν από το σπίτι του Σπέιντ. Πρώτα πέρασαν από το σπίτι του Έιμος για να πάρουν τα πέντε σελίνια από το χρηματοκιβώτιο. Μετά πήγαν στο σπίτι του Ντρινκγουότερ στη Φις Λέιν. Ήταν ένα παλιό, ταπεινό σπίτι με ξύλινο πλαίσιο.

Ο Ντρινκγουότερ τούς περίμενε στο δωμάτιο που χρησιμοποιούσε ως γραφείο. Καθόταν σ' ένα τραπέζι με όλη την αναγκαία γραφική ύλη: πένες, χαρτί, μελάνι, άμμο, βουλοκέρι. Ήταν φαλακρός,

αλλά σήμερα φορούσε περούκα για να δείξει ότι εκτελούσε επίσημα τα καθήκοντά του.

Διάβασε το συμφωνητικό για το δάνειο που του έδωσε ο Σπέιντ. «Απόλυτα νόμιμο», αποφάνθηκε και το έσπρωξε πάνω στο τραπέζι. Ο Έιμος πήρε μια πένα, τη βούτηξε στο μελανοδοχείο, υπέγραψε και μετά υπέγραψε και ο δικαστής ως μάρτυρας.

Ο Σπέιντ πήρε το έγγραφο, στέγνωσε το μελάνι με άμμο και μετά το δίπλωσε με προσοχή και το έβαλε και πάλι μέσα στο πουκάμισό του.

«Και τώρα πρέπει να φροντίσω να το ξοφλήσω», είπε ο Έιμος.

«Θα το ξοφλήσεις», του είπε ο Ντρινκγουότερ. «Πιστεύουμε όλοι σ' εσένα».

Ο Έιμος έδειχνε φοβισμένος αλλά αποφασισμένος.

Ο Ντρινκγουότερ φόρεσε ένα μάλλον φθαρμένο μακρύ πανωφόρι και οι τρεις τους βγήκαν από το σπίτι και περπάτησαν ως την κατοικία του Χόρνμπιμ.

Καθώς περίμεναν στο χολ, όπου δέσποζε το πορτρέτο του Χόρνμπιμ, ο Έιμος είπε, «Την τελευταία φορά που ήρθα εδώ, πέρασα το μεγαλύτερο σοκ της ζωής μου».

«Τώρα είναι η σειρά του Χόρνμπιμ να πάθει σοκ», είπε ο Σπέιντ.

Ένας υπηρέτης τούς οδήγησε στο γραφείο. Ο Χόρνμπιμ ξαφνιάστηκε. «Τι τρέχει εδώ;» είπε ενοχλημένος. «Τον νεαρό Μπάροουφιλντ περίμενα, όχι αντιπροσωπεία».

«Πρόκειται για το δάνειο του νεαρού Μπάροουφιλντ», είπε ο Σπέιντ.

«Αν ήρθατε να εκλιπαρήσετε να τον λυπηθώ, χάνετε το χρόνο σας».

«Ω, όχι», είπε ο Σπέιντ. «Δεν περιμένουμε κανέναν οίκτο από σας».

Η υπεροπτική στάση του Χόρνμπιμ κλονίστηκε κάπως από μια υποψία αμφιβολίας. «Ωραία, μη σπαταλάτε το χρόνο μου τότε. Τι θέλετε;»

«Τίποτα», απάντησε ο Σπέιντ. «Αλλά ο Μπάροουφιλντ κάτι έχει να σας δώσει».

Ο Έιμος τού παρέδωσε την επιταγή.

Το λόγο πήρε ο Ντρινγκουότερ. «Χόρνμπιμ, πριν πας την επιταγή για εξαργύρωση, θα πρέπει να παραδώσεις όλα τα έγγραφα που έχεις για τα χρήματα που σου χρωστούσε ο αείμνηστος Ομπαντάνια Μπάροουφιλντ. Φαντάζομαι ότι είναι αυτή η δεσμίδα πάνω στο γραφείο σου, αλλά, αν δεν είσαι σε θέση να τα παραδώσεις αμέσως, πρέπει να επιστρέψεις την επιταγή στον νεαρό Μπάροουφιλντ».

Το παχύ πρόσωπο του Χόρνμπιμ έγινε κάτασπρο, μετά ροζ και τέλος κόκκινο από θυμό. Αγνοώντας το δικαστή, κραύγασε στον Έιμος, «Πού βρήκες τα λεφτά;»

Ο Έιμος φάνηκε τρομαγμένος, μα δεν υποχώρησε. «Δε νομίζω ότι είμαι υποχρεωμένος να σας πω, σύμβουλε».

Καλά του απάντησες, Έιμος, σκέφτηκε ο Σπείντ.

«Τα έκλεψες!» φώναξε ο Χόρνμπιμ.

Επενέβη ο Ντρινγκουότερ τότε. «Σε διαβεβαιώνω, Χόρνμπιμ, ότι τα χρήματα αποκτήθηκαν νόμιμα».

Ο Χόρνμπιμ έστρεψε την οργή του στον Ντρινγκουότερ. «Τι δουλειά έχεις εσύ ν' ανακατεύεσαι εδώ; Δε σε αφορά!»

Ο Ντρινγκουότερ μίλησε ήρεμα. «Βρίσκομαι εδώ ως δικαστής για να παραστώ ως μάρτυρας σε μια νόμιμη συναλλαγή, την αποπληρωμή ενός χρέους. Προς αποφυγή αμφιβολιών, ίσως πρέπει να βεβαιώσεις γραπτά ότι ο Μπάροουφιλντ αποπλήρωσε πλήρως το χρέος του. Θα είμαι μάρτυρας και ο Μπάροουφιλντ θα κρατήσει το χαρτί».

«Κάποιο ύπουλο παιχνίδι παίζεται εδώ!» είπε ο Χόρνμπιμ.

«Ηρέμησε πριν πεις κάτι που μπορεί να το μετανιώσεις», είπε ο Ντρινγκουότερ. «Είμαστε και οι δυο δικαστές και δε μας αρμόζει να ουρλιάζουμε ο ένας στον άλλον σαν πλανόδιοι μανάβηδες».

Ο Χόρνμπιμ έδειχνε έτοιμος να συνεχίσει να ωρύεται, αλλά τελικά συγκρατήθηκε. Χωρίς να πει λέξη, άρπαξε ένα χαρτί, έγραψε κάτι βιαστικά και το έδωσε στον Ντρινγκουότερ.

Εκείνος το μελέτησε. «Χμμ», έκανε. «Μετά βίας διαβάζεται». Πήρε μια πένα, υπέγραψε και μετά έδωσε το έγγραφο στον Έιμος.

«Αν τελειώσαμε», είπε ο Χόρνμπιμ με σφιγμένο σαγόνι, «σας καληνυχτίζω όλους».

Οι τρεις άντρες σηκώθηκαν και έφυγαν χαιρετώντας μέσα απ' τα δόντια τους.

Όταν βγήκαν στο δρόμο, ο Σπείντ αισθάνθηκε ελεύθερος να γελάσει. «Τι σκηνή!» είπε. «Κόντεψε να πάθει αποπληξία!»

«Λυπάμαι που ήταν τόσο αγενής μαζί σας», είπε ο Έιμος στον Ντρινκγούτερ.

Εκείνος συμφώνησε, κουνώντας το κεφάλι. «Απόψε τον έκανα εχθρό μου».

Ο Σπείντ έμεινε για λίγο σκεπτικός. «Υποψιάζομαι ότι και οι τρεις τον κάναμε εχθρό μας τον Χόρνμπιμ».

«Είμαι απέραντα ευγνώμων και στους δυο σας», είπε λυπημένα ο Έιμος. «Είναι απ' τους ανθρώπους που κανένας δε θέλει για εχθρό του».

«Το ξέρω», είπε ο Σπείντ. «Αλλά κάποιες φορές πρέπει απλώς να κάνεις το σωστό».

Το επόμενο πρωί ο Σπείντ πήγε στο μαγαζί ελπίζοντας να δει την κυρία Λάτιμερ όταν θα ερχόταν για το καινούργιο της παλτό. Ήταν τυχερός. Ήρθε και μπήκε σαν ζεστό αεράκι και ο Σπείντ σκέφτηκε άλλη μία φορά πόσο ελκυστική ήταν.

Θαύμασε το σώμα της ενώ εκείνη δοκίμαζε το παλτό, για να δει τάχα αν της εφάρμοζε καλά. Είχε υπέροχες θηλυκές καμπύλες και φαντάστηκε άθελά του τα στήθη της κάτω από τα ρούχα της.

Νόμιζε ότι ήταν διακριτικός, αλλά, προς μεγάλη αμηχανία του, τον έπιασε να τη χαζεύει. Σήκωσε ανεπαίσθητα τα φρύδια της και τον κοίταξε με φανερό ενδιαφέρον, λες και η τολμηρή ματιά του την είχε ξαφνιάσει, χωρίς να τη δυσανεστήσει όμως.

Ντράπηκε που τον είχε τσακώσει να την κοιτάζει και έσπευσε να αποστρέψει το βλέμμα του, νιώθοντας τα μάγουλά του να κοκκινίζουν. «Καλά της έρχεται», ψέλλισε.

«Ναι», είπε η Κέιτ. «Νομίζω ότι η Μπέκα το πέτυχε τέλεια».

«Συγγνώμη, κυρίες μου», είπε ο Σπείντ, «αλλά πρέπει να γυρίσω στη δουλειά μου». Και έφυγε από την πίσω πόρτα.

Είχε θυμώσει με τον εαυτό του για την αγένειά του. Όμως του

είχε εξάψει την περιέργεια η αντίδραση της κυρίας Λάτιμερ. Δεν είχε προσβληθεί. Θα έλεγες, μάλιστα, ότι είχε χαρεί που ο Σπέντ είχε προσέξει τα στήθη της.

Τι στο καλό κάνω; αναρωτήθηκε.

Είχε δέκα χρόνια να πλαγιάσει με γυναίκα, από τότε που είχε πεθάνει η σύζυγός του, η Μπέτσι. Δεν ήταν ότι δεν το ήθελε· το αντίθετο. Είχε σκεφτεί αρκετές άλλες γυναίκες. Οι χήροι συχνά ξαναπαντρεύονταν, συνήθως νεότερες γυναίκες. Αλλά δεν του τραβούσαν το ενδιαφέρον τα κοριτσόπουλα. Πίστευε ότι, για να παντρευτείς μια μικρούλα, θα 'πρεπε να είσαι κι εσύ μικρός. Έπειτα ήταν και η Σίσι Μπάγκσο, η χήρα ενός υφαντουργού, μια πεζή και πρακτική συνομήλική του. Του είχε δώσει να καταλάβει ότι ευχαρίστως θα κοιμόταν μαζί του για να δουν αν «ταίριαζαν», λες και θα δοκίμαζαν ο ένας τον άλλον σαν καινούργιο ρούχο. Του άρεσε, αλλά όχι αρκετά. Την Μπέτσι την είχε αγαπήσει με πάθος και δεν άξιζε τον κόπο κάτι λιγότερο δυνατό.

Όμως τώρα, κάπως ξαφνικά, ένιωθε ότι ίσως του ενέπνεε ένα τέτοιο πάθος η Αραμπέλα Λάτιμερ. Κάτι σκιρτούσε βαθιά μέσα του όταν ήταν μαζί της. Δεν ήταν μόνο η εμφάνισή της, αν και τον τραβούσε. Ήταν ο τρόπος που έδειχνε να βλέπει τον κόσμο, σαν να ήταν αστείος, αλλά θα 'πρεπε να είναι καλύτερος. Κι εκείνος έτσι τον έβλεπε.

Όταν φανταζόταν πώς θα ήταν αν ήταν παντρεμένος μαζί της, ήξερε ότι δε θα κουράζονταν ποτέ να κάνουν έρωτα και θα είχαν πάντα κάτι να συζητούν.

Και δεν έδειχνε να την πειράζει όταν κοιτούσε τα στήθη της.

Αλλά ήταν ήδη παντρεμένη.

Με τον επίσκοπο.

Γι' αυτό, σκέφτηκε, καλύτερα να την ξεχάσω.

ΟΤΑΝ ΑΡΧΙΣΕ ΝΑ ΚΑΤΑΛΑΓΙΑΖΕΙ Ο ενθουσιασμός του που είχε κατατροπώσει τον Χόρνμπιμ, ο Έιμος άρχισε να σκέφτεται τα δύσκολα χρόνια μπροστά του. Τον περίμενε ένας Γολγοθάς. Ήταν έτοιμος να δουλέψει σκληρά –συνηθισμένος ήταν, άλλωστε–, μα θα αρκούσε αυτό; Αν κατάφερνε να επεκτείνει την επιχείρηση, θα μπορούσε να ξεπληρώσει το χρέος του πιο γρήγορα, ακόμα και ν' αρχίσει να αποταμιεύει. Η έλλειψη νήματος, όμως, ήταν εμπόδιο στα σχέδιά του. Πώς μπορούσε να βρει κι άλλο;

Του πέρασε η σκέψη να πληρώνει καλύτερα τους εργάτες και τις εργάτριες που έκλωθαν για λογαριασμό του. Επειδή ήταν κυρίως γυναίκες, πληρώνονταν ψίχουλα. Αν ανέβαινε το μεροκάματο, μήπως γίνονταν περισσότερες γυναίκες κλώστριες; Δεν ήταν σίγουρος. Οι γυναίκες είχαν κι άλλα καθήκοντα και πολλές απλώς δεν προλάβαιναν. Και η βιομηχανία ήταν χώρος συντηρητικός. Αν ο Έιμος αύξανε τις αμοιβές, οι άλλοι υφασματέμποροι στο Κίνγκσμπριτζ θα τον κατηγορούσαν ότι τους κατέστρεφε.

Τον έθλιβε, όμως, η σκέψη ότι μπορεί να πάλευε χρόνια μέχρι να ορθοποδήσει.

Αργά ένα βράδυ, έπεσε πάνω στον Ρότζερ Ρίντικ στη Φις Στριτ. «Έιμος! Πώς πάει, μεγάλε;» είπε ο Ρότζερ, αλλάζοντας με άνεση το στιλ του στη φοιτητική αργκό. «Θα μπορούσα να μείνω στο σπίτι σου απόψε;»

«Φυσικά, θα ήταν χαρά μου», είπε ο Έιμος. «Μ' έχετε φιλοξενήσει τόσες φορές στο αρχοντικό σας. Μείνε κι ένα μήνα, αν θες».

«Όχι, όχι, αύριο γυρίζω στο σπίτι. Αλλά έχασα όλα τα λεφτά μου στου Κάλιβερ και δε θα έχω άλλα μέχρι να μου δώσει ο πατέρας μου το επόμενο χαρτζιλίκι μου».

Ο Χιου Κάλιβερ, γνωστός ως Σπορτ, είχε ένα σπίτι στη Φις Στριτ. Το ισόγειο ήταν ταβέρνα και καφενείο, ο πρώτος όροφος στέκι χαρ-

τοπαικτών και ο δεύτερος πορνείο. Ο Ρότζερ ήταν τακτικός θαμώνας του πρώτου ορόφου.

«Υπάρχει έτοιμο βραδινό στο σπίτι μου», είτε ο Έιμος.

«Τέλεια». Αρχισαν να περπατούν. «Πώς τα πας, λουπόν;» ρώτησε ο Ρότζερ.

«Τι να σου πω, η κοπέλα που αγαπώ προτιμάει έναν ξανθομάλλη κορδελοποιό».

«Υπάρχει λύση στο πρόβλημα αυτό, πιστεύω, στον τελευταίο όροφο του Κάλιβερ».

Ο Έιμος αγνόησε την υπόδειξη. Δεν τον προσέλκυαν καθόλου οι πόρνες. «Έχω πολύ δρόμο μπροστά μου μέχρι ν' αρχίσω να ξεπληρώνω το χρέος του πατέρα μου».

«Θα επηρεάσει τα οικονομικά σου αυτός ο πόλεμος; Οι Γάλλοι κερδίζουν τα πάντα –τη Σαβοΐα, τη Νίκαια, τη Ρηνανία, το Βέλγιο».

«Μεγάλο μέρος της παραγωγής υφασμάτων της δυτικής Αγγλίας εξάγεται στην Ευρώπη και ο πόλεμος θα διακόψει τις εξαγωγές. Πιστεύω, όμως, ότι οι συμβάσεις με το στρατό θα αντισταθμίσουν τη ζημιά. Ο στρατός θα χρειαστεί πολλές καινούργιες στολές. Ελπίζω να έχω κάποιο όφελος απ' αυτό –αν μπορέσω να βρω νήμα».

Έφτασαν στο σπίτι του Έιμος. Η μητέρα του είχε σερβίρει χοιρομέρι και κρεμμύδια τουρσί με ψωμί και μπίρα. Έβγαλε γρήγορα ένα σερβίτσιο και για τον Ρότζερ και μετά πήγε για ύπνο, λέγοντας, «Σας αφήνω εσάς τα αγόρια να τα πείτε».

Ο Ρότζερ ήπιε μια μεγάλη γουλιά μπίρα. «Υπάρχει έλλειψη νήματος, λουπόν;»

«Ναι. Ο Σπείντ πιστεύει ότι την προκάλεσε η ιπτάμενη σαίτα. Οι υφαντές δουλεύουν πιο γρήγορα, αλλά οι κλώστες όχι».

«Ήμουν στο Κομπ πρόσφατα και επισκέφτηκα ένα βαμβακουργείο που ανήκει στον πατέρα ενός φίλου μου απ' το πανεπιστήμιο».

Ο Έιμος κούνησε το κεφάλι μ' ενδιαφέρον. Η παραγωγή βαμβακερών υφασμάτων γινόταν στη βόρεια Αγγλία και στα Μίντλαντς, αλλά υπήρχαν μερικά εργοστάσια και στο νότο, κυρίως σε πόλεις με λιμάνια, όπως το Κομπ και το Μπρίστολ, όπου ξεφορτωνόταν το ακατέργαστο βαμβάκι.

«Θα ξέρεις ότι στη βαμβακουργία έχουν επινοήσει ένα μηχανήμα που κλώθει», συνέχισε ο Ρότζερ.

«Το έχω ακούσει. Δεν κάνει για το μαλλί».

«Το αποκαλούν κλωστική μηχανή και είναι ένα θαυμάσιο μηχανήμα», είπε μ' ενθουσιασμό ο Ρότζερ. Του άρεσε κάθε είδος μηχανήματος —όσο πιο πολύπλοκα ήταν τόσο το καλύτερο. «Ένα άτομο μπορεί να κλώθει οχτώ μασούρια ταυτόχρονα. Και είναι τόσο εύκολο στη χρήση του, που μπορούν ακόμα και οι γυναίκες να το χειρίζονται».

«Μακάρι να είχα μια μηχανή που να δούλευε οχτώ φορές πιο γρήγορα από την παλιά ανέμη», είπε ο Έιμος. «Αλλά οι ίνες του βαμβακιού είναι πιο γερές από του μαλλιού. Το μαλλί σπάει πολύ εύκολα».

Ο Ρότζερ φάνηκε σκεπτικός. «Αυτό είναι όντως πρόβλημα», είπε. «Αλλά όχι αξεπέραστο. Οι κλωστές θα μπορούσαν να τεντώνονται λιγότερο και ίσως θα μπορούσες να χρησιμοποιήσεις τη μηχανή για το πιο χοντρό και τραχύ μαλλί και ν' αφήσεις να κλώθουν με το χέρι το λεπτότερο υλικό... Πρέπει να ξαναδώ τη μηχανή».

Ο Έιμος άρχισε να βλέπει μια μικρή σπίθα ελπίδας. Ήξερε πόσο ευρηματικός ήταν ο Ρότζερ στο εργαστήρι του στο Μπάντφορντ. «Πάμε μαζί στο Κομπ;»

Ο Ρότζερ σήκωσε τους ώμους του. «Γιατί όχι;»

«Έχει άμαξα για το Κομπ μεθαύριο. Μπορούμε να είμαστε εκεί το απόγευμα».

«Εντάξει», είπε ο Ρότζερ. «Δεν έχω και τίποτε άλλο να κάνω τώρα που έχασα όλα τα λεφτά μου».

Ο Έιμος δημοσίευσε μια διαφήμιση στις εφημερίδες *Kingsbridge Gazette* και *Combe Herald*:

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΞΙΟΤΙΜΟΥΣ ΥΦΑΣΜΑΤΕΜΠΟΡΟΥΣ

Ο κύριος Έιμος Μπάροουφιλντ επιθυμεί να ανακοινώσει
ότι η επιχείρηση που ίδρυσε πριν από χρόνια ο πατέρας του,
ο αείμνηστος κύριος Ομπαντάρια Μπάροουφιλντ,

συνεχίζει κανονικά τη λειτουργία της.

*Ειδικότητά μας τα υφάσματα υψηλής ποιότητας:
μοχέρ, μερινός, εκλεκτά κασμίρια, αμιγή
και αναμεμειγμένα με μετάξι, βαμβάκι και λινό.*

**ΟΛΕΣ ΟΙ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ
ΘΑ ΑΠΑΝΤΗΘΟΥΝ ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΩΣ.**

*Κος Έιμος Μπάροουφιλντ
Χάι Στριτ
Κίνγκσμπριτζ*

Την έδειξε στον Σπέιντ στον Οίκο των Μεθοδιστών. «Πολύ καλή», είπε εκείνος. «Χωρίς να επικρίνεις τον πατέρα σου, υπαινίσσεσαι ότι οι πρόσφατες αστοχίες τελείωσαν και η επιχείρηση είναι πλέον υπό νέα και πιο δυναμική διεύθυνση».

«Ακριβώς», είπε ο Έιμος ευχαριστημένος.

«Είμαι απ' αυτούς που πιστεύουν στη διαφήμιση», είπε ο Σπέιντ. «Δεν πουλάει από μόνη της τα εμπορεύματά σου, αλλά δημιουργεί ευκαιρίες».

Αυτό πίστευε και ο Έιμος.

Απόψε ήταν βραδιά ανάγνωσης της Βίβλου και το θέμα ήταν η ιστορία του Κάιν και του Άβελ, αλλά, μόλις αναφέρθηκε το θέμα του φόνου, όλοι άρχισαν να μιλούν για την εκτέλεση του βασιλιά της Γαλλίας. Ο επίσκοπος του Κίνγκσμπριτζ είχε εκφωνήσει ένα κήρυγμα στο οποίο είπε ότι οι Γάλλοι επαναστάτες είχαν διαπράξει φόνο.

Αυτή ήταν η άποψη των Βρετανών ευγενών, του κλήρου και των περισσότερων πολιτικών. Ο πρωθυπουργός Γουίλιαμ Πιτ έτρεφε τεράστια έχθρα για τους Γάλλους επαναστάτες. Όμως οι Ουίγοι της αντιπολίτευσης ήταν διχασμένοι: οι περισσότεροι ήταν με το μέρος του Πιτ, αλλά μια σημαντική μειοψηφία έβλεπε πολλά θετικά στην επανάσταση. Το ίδιο διχασμένος ήταν και ο κόσμος: μια μικρή μειοψηφία ζητούσε δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις ανάλογες με των Γάλλων, αλλά οι πιο πολλοί ήταν επιφυλακτικοί και δήλωναν την πίστη τους στο βασιλιά Γεώργιο Γ' και την αντίθεσή τους στην επανάσταση.

Ο Ρουπ Άντεργουντ ήταν με το μέρος του Πιτ. «Ήταν φόνος, κα-

θαρά κι ξάστερα», είπε με αγανάκτηση. «Είναι άδικο». Η φράντζα του έπεσε στα μάτια του και την τίναξε πίσω.

Έπειτα κοίταξε την Τζέιν.

Ο Έιμος κατάλαβε ότι ο Ρουπ έδινε παράσταση για χάρη της. Απόψε η Τζέιν ήταν ένα όραμα κομψότητας, όπως συνήθως, μ' ένα σκούρο μπλε φόρεμα και ψηλό καπέλο αντρικού τύπου. Τη συγκινούσαν άραγε οι φλογερές ηθικές εξάρσεις του Ρουπ;

Ο Σπέιντ έβλεπε διαφορετικά τα πράγματα, όπως πολλές φορές. «Τη μέρα που ο Γάλλος βασιλιάς έχασε το κεφάλι του στη γκιλοτίνα, εμείς εδώ, στο Κίνγκσμπριτζ, κρεμάσαμε τον Τζοσάια Ποντ επειδή έκλεψε ένα πρόβατο. Αυτό ήταν φόνος ή όχι;»

Ο Έιμος θα ήθελε να πει κάτι έξυπνο για να εντυπωσιάσει την Τζέιν και να κάνει τον Ρουπ να φανεί βλάκας, αλλά δεν ήταν σίγουρος ποια πλευρά υποστήριζε ούτε τι γνώμη είχε για τη γαλλική επανάσταση.

«Ο Θεός έκανε τον Λουδοβίκο βασιλιά», είπε ευλαβικά ο Ρουπ.

«Ο Θεός έκανε τον Τζοσάια φτωχό», απάντησε αμέσως ο Σπέιντ.

Να, ορίστε, σκέφτηκε ο Έιμος. Γιατί να μην το σκεφτώ εγώ αυτό;

«Ο Τζοσάια Ποντ ήταν κλέφτης», είπε ο Ρουπ. «Δικάστηκε και κρίθηκε ένοχος».

«Και ο Λουδοβίκος ήταν προδότης και κατηγορήθηκε ότι συνωμοτούσε με τους εχθρούς της πατρίδας του», αντέτεινε ο Σπέιντ. «Δικάστηκε και κρίθηκε ένοχος, ακριβώς όπως ο Τζοσάια. Μόνο που η εσχάτη προδοσία είναι χειρότερη από την κλοπή ενός πρόβατου, αν θέλεις τη γνώμη μου».

Ο Έιμος αποφάσισε ότι δε χρειαζόταν να γελοιοποιήσει τον Ρουπ· το έκανε μια χαρά ο Σπέιντ αντί γι' αυτόν.

Ο Ρουπ έγινε πομπώδης. «Το στίγμα αυτής της εκτέλεσης θα μείνει σ' όλους τους Γάλλους για αιώνες».

Ο Σπέιντ χαμογέλασε. «Έχεις κι εσύ τέτοιο στίγμα πάνω σου, Ρουπ;»

Ο Ρουπ συνοφρώθηκε απορημένος. «Εγώ δε σκότωσα ποτέ βασιλιά».

«Όχι, αλλά οι πρόγονοί σου και οι δικοί μου εκτέλεσαν τον Κάρολο Α', το βασιλιά της Αγγλίας, πριν από εκατόν σαράντα τόσα

χρόνια. Κατά τα λεγόμενά σου, κουβαλάμε ακόμα το στίγμα αυτής της εκτέλεσης».

Τα επιχειρήματα του Ρουπ αποσαθρώνονταν. «Τίποτα καλό δεν μπορεί να βγει από τη δολοφονία ενός βασιλιά», είπε απεγνωσμένα.

«Διαφωνώ», είπε ήρεμα ο Σπέιντ. «Από τότε που σκοτώσαμε το βασιλιά μας εμείς οι Άγγλοι, απολαμβάνουμε ολοένα μεγαλύτερη θρησκευτική ελευθερία πάνω από έναν αιώνα τώρα, ενώ οι Γάλλοι αναγκάστηκαν να είναι καθολικοί –μέχρι τώρα».

Ο Έιμος σκέφτηκε ότι ο Σπέιντ το παρατραβούσε και βρήκε επιτέλους τα λόγια για να μιλήσει. «Πολλοί Γάλλοι σκοτώθηκαν επειδή είχαν λάθος γνώμη», είπε.

«Ορίστε, Σπέιντ», είπε ο Ρουπ, «τι έχεις να πεις στον Έιμος;»

«Έχω να πω ότι ο Έιμος έχει δίκιο», είπε ο Σπέιντ ξαφνιάζοντάς τους όλους. «Θυμάμαι μόνο τι είπε ο Κύριος: “Βγάλε πρώτα το δοκάρι από το δικό σου μάτι, και τότε θα μπορείς να βλέπεις καθαρά ώστε να βγάλεις το αγκάθι από το μάτι του αδελφού σου”. Αντί να εστιάζουμε στο τι κάνουν λάθος οι Γάλλοι, θα έπρεπε να μας απασχολεί τι μεταρρυθμίσεις χρειάζονται στη δική μας χώρα».

Ήταν ώρα να επέμβει ο πρεσβύτερος Μιντγουίντερ. «Φίλοι μου, νομίζω ότι συζητήσαμε αρκετά γι’ απόψε», είπε. «Φεύγοντας από δω, ας αναρωτηθούμε τι θα σκεφτόταν ο Κύριος, αφού, ας μην το ξεχνάμε, κι εκείνος εκτελέστηκε».

Τα λόγια του ξάφνιασαν τον Έιμος. Ήταν εύκολο να ξεχάσεις ότι η χριστιανική θρησκεία είχε να κάνει με αίμα, βασανιστήρια και θάνατο –ιδίως εδώ, στον σχεδόν γυμνό χώρο του Οίκου των Μεθοδιστών με τους άσπρους σοβατισμένους τοίχους και τη λιτή επίπλωση. Οι καθολικοί ήταν πιο ρεαλιστές, με τα αγάλματά τους της σταύρωσης και τις εικόνες μαρτύρων που βασανίζονταν μέχρι θανάτου.

«Θα καταδίκασε άραγε ο Κύριος τη θανάτωση του Γάλλου βασιλιά στη λαιμητόμο;» συνέχισε ο Μιντγουίντερ. «Και, αν ναι, θα συμφωνούσε και με τον απαγχονισμό του Τζοσία Ποντ; Δεν θα σας δώσω απαντήσεις για τα ερωτήματα αυτά. Πιστεύω, όμως, ότι, αν τα συλλογιστούμε υπό το φως των διδαχών του Ιησού, ίσως τα δούμε καθαρά και να κατανοήσουμε ότι τέτοια θέματα δεν είναι απλά. Και τώρα, ας κλείσουμε τη βραδιά με προσευχή».

Όλοι έσκυψαν τα κεφάλια τους.

Η προσευχή ήταν σύντομη. «Ω Κύριε, δώσε μας το θάρρος να μαχόμαστε για ό,τι είναι δίκαιο και την ταπεινότητα να ξέρουμε τότε κάνουμε λάθος, Αμήν».

«Αμήν», είπε ο Σπέιντ δυνατά.

*

Η άμαξα που έκανε τη διαδρομή Μπρίστολ-Κομπ σταμάτησε στην πλατεία της αγοράς του Κίνγκσμπριτζ, στο πανδοχείο Καμπάνα. Ο Έιμος και ο Ρότζερ πήραν εξωτερικά καθίσματα. Ο Έιμος δεν είχε τη δυνατότητα να πληρώσει για εσωτερικές θέσεις και ο Ρότζερ ήταν άφραγκος. «Θα σ' τα ξεπληρώσω», έταξε ο Ρότζερ, μα ο Έιμος αρνήθηκε. Τον συμπαθούσε τον Ρότζερ, αλλά δεν ήταν συνετό να δανείζεις σε χαρτοπαίκτες.

Η άμαξα ξεκίνησε από την πλατεία και κατέβηκε τη Μέιν Στριτ, όπου τα περισσότερα σπίτια ήταν πλέον καταστήματα. Διέσχισε το ποτάμι από τη διπλή καμάρα που λεγόταν Γέφυρα του Μέρθιν, από το όνομα εκείνου που την κατασκεύασε το Μεσαίωνα. Από τη βόρεια όχθη πήγε στο Λεπρονήσι, προσπέρασε το Νοσοκομείο της Κάρις κι έπειτα ξαναπέρασε στη νότια όχθη. Στη συνέχεια ελίχθηκε μέσα από το πλούσιο προάστιο Λάβερσφιλντ. Ο Έιμος φανταζόταν ότι πριν από πολύ καιρό ήταν το μέρος που πήγαιναν τα ανύπαντρα ζευγάρια για να είναι μόνα τους*. Τώρα δεν υπήρχαν πια χωράφια, αν και κάποιοι κήποι είχαν περιβόλια. Κατόπιν η άμαξα πέρασε από μια συνοικία με πιο φτωχικά σπίτια και ύστερα βγήκε επιτέλους στην απλωσιά της εξοχής.

Έκανε κρύο, αλλά φορούσαν και οι δύο χοντρά πανωφόρια και πλεκτά κασκόλ και σκουφιά. Ο Ρότζερ κάπνιζε πίπα. Στις ταβέρνες που έκανε στάση η άμαξα για ν' αλλάξει άλογα, αγόραζαν κάτι ζεστό για να πιουν: τσάι, σούπα, ή ουίσκι και ζεστό νερό.

Ο Έιμος ξεχείλιζε από αισιοδοξία. Ήταν πολύ νωρίς για να χαίρεται, έλεγε στον εαυτό του, αλλά δεν μπορούσε να μη σκέφτεται

* Loversfield: Χωράφι των Εραστών. (Σ.τ.Μ.)

ότι η δουλειά του μπορούσε να απογειωθεί με την ιδέα του Ρότζερ. Μια μηχανή που έκλωθε οχτώ μασούρια μαζί!

Διανυκτέρευσαν σ' ένα πανδοχείο και το πρωί πήγαν στο σπίτι του φίλου του Ρότζερ, του Πέρσι Φράνκλαντ. Ο πατέρας του Πέρσι ήταν ευκατάστατος και τους υποδέχτηκε καλώντας τους να φάνε πρωινό μαζί μ' εκείνον, τη γυναίκα του, τα δύο έφηβα παιδιά του και τον Πέρσι. Ο Έιμος δεν έφαγε πολύ. Καθόταν στα καρφιά, γιατί φοβόταν μήπως διαψευστούν οι ελπίδες του.

Αμέσως μετά το πρωινό, πήγαν στην αποθήκη, που ήταν στο ίδιο οικοπέδο με το σπίτι των Φράνκλαντ. Το ισόγειο προοριζόταν για αποθήκευση· το κλώσιμο γινόταν στον επάνω όροφο.

Όταν ο Έιμος μπήκε επιτέλους στο κλωστήριο, του πήρε μερικές στιγμές για να αντιληφθεί τι αντίκριζε. Έπειτα συνειδητοποίησε ότι δεν υπήρχε μόνο ένα μηχανήμα, αλλά μια ολόκληρη σειρά κλωστικών μηχανών.

Κάθε μηχανή ήταν σαν μικρό τραπέζι με τέσσερα γερά πόδια, ύψος που τους έφτανε ως τη μέση, μήκος γύρω τη μία γιάρδα και περίπου μισή γιάρδα πλάτος. Τη συσκευή χειρίζονταν δύο άτομα, μια γυναίκα κι ένα παιδί. Η γυναίκα στεκόταν στη μία στενή άκρη, ενώ οι κλωστές ήταν τεντωμένες, πιασμένες στα αδράχτια στην άλλη άκρη. Με το δεξί της χέρι, γύριζε έναν μεγάλο τροχό. Ο τροχός περιέστρεφε τα οχτώ αδράχτια που τύλιγαν σφιχτά το βαμβάκι. Όταν έκρινε ότι η κλωστή ήταν αρκετά σφιχτή, έσπρωχνε μπροστά με το αριστερό της χέρι ένα κυλινδρικό ξύλο που έφερνε οχτώ νέες χαλαρές τουλούπες.

Στο δωμάτιο υπήρχαν οχτώ μηχανές.

«Το παιδί τι κάνει;» ρώτησε ο Έιμος τον κύριο Φράνκλαντ.

«Επιδιορθώνει τις σπασμένες κλωστές», εξήγησε ο κύριος Φράνκλαντ.

Παρακολούθησαν ένα αγόρι γύρω στα έντεκα να κάνει μια τέτοια επιδιόρθωση. Χώθηκε κάτω από το μηχανήμα για να την κάνει, για να μη χρειαστεί να σταματήσει τη δουλειά της η μητέρα του. Οι εργάτες πληρώνονταν με βάση την παραγωγή τους, όχι με την ώρα. Το αγόρι πήρε τις άκρες των δύο κλωστών και τις έβαλε στην αριστερή του παλάμη, έτσι ώστε να αλληλοκαλύπτονται κατά

δυο τρεις ίντσες. Έπειτα χρησιμοποίησε τη δεξιά του παλάμη για να τρίψει τη μία κλωστή με την άλλη με κοφτές κινήσεις, πιέζοντάς τες με δύναμη. Όταν απομάκρυνε το δεξί του χέρι, οι δύο κλωστές είχαν ξαναγίνει ένα. Η διαδικασία είχε πάρει λίγα δευτερόλεπτα.

Ο Έιμος πρόσεξε ότι οι παλάμες του αγοριού ήταν ροζιασμένες από το συνεχές τρίψιμο. Πήρε το δεξί χέρι του παιδιού και άγγιξε τους σκληρούς κάλους.

«Έχω σκληρά χέρια», είπε περήφανα το αγόρι. «Δε ματώνουν πια».

«Θα σπάνε συχνά οι κλωστές για να χρειάζεται συνεχώς κάποιος να τις επιδιορθώνει», είπε ο Έιμος στον κύριο Φράνκλαντ.

«Έτσι είναι, δυστυχώς».

Αυτό δεν ήταν καλό. Ο Έιμος στράφηκε στον Ρότζερ. «Αν το βαμβάκι σπάει συχνά, το μαλλί θα σπάει όλη την ώρα. Ακόμα και κλώστριες που δουλεύουν με το χέρι, όπως η Σαλ Κλίδεροου, σπάνε κλωστές μερικές φορές».

Ο Ρότζερ απευθύνθηκε στο αγόρι. «Υπάρχει κάποια στιγμή που είναι πιθανότερο να σπάσει η κλωστή; Καταλαβαίνεις τι εννοώ;»

«Ναι, αφεντικό», είπε το παιδί. «Είναι όταν η χαλαρή κλωστή τεντώνεται. Ιδίως αν η εργάτρια τραβάει με πολλή δύναμη».

«Ίσως μπορώ να κάνω κάτι γι' αυτό», είπε ο Ρότζερ στον Έιμος.

Το μυαλό του Έιμος ταξίδευε αλλού. Αυτή η μηχανή μπορούσε να του δίνει όλο το νήμα που χρειαζόταν για να επεκτείνει την επιχείρηση. Και όχι μόνο αυτό. Ένα δωμάτιο γεμάτο κλώστριες στην αποθήκη του μπορούσε να του αποφέρει περισσότερο νήμα απ' όσο όλες οι γυναίκες στα χωριά. Και, αν κάποια αρρώσταινε και δεν μπορούσε να εργαστεί, ο Έιμος δε θα ήταν αναγκασμένος να περιμένει μια εβδομάδα για να το πληροφορηθεί. Η μηχανή θα του εξασφάλιζε περισσότερο έλεγχο.

Προσπάθησε να τιθασέψει τον ενθουσιασμό του και να φανεί πρακτικός. «Δεν ξέρω αν η κλωστική μηχανή θα μπορούσε να τροποποιηθεί για να λειτουργεί και με μαλλί», είπε στον κύριο Φράνκλαντ, «αλλά, αν κρίνω ότι μπορεί, πού θα έβρισκα ν' αγοράσω μία;»

«Κατασκευάζονται σε πολλά μέρη στα βόρεια», είπε ο κύριος Φράνκλαντ. Κόμπιασε λίγο και μετά πρόσθεσε, «Η θα μπορούσα

να σας πουλήσω μία απ' τις δικές μου. Σκοπεύω ν' αρχίσω να τις αντικαθιστώ μ' ένα μεγαλύτερο μηχανήμα που το αποκαλούν "μου-λάρι" και κλώθει σαράντα οχτώ κλωστές ταυτόχρονα».

Ο Έιμος έμεινε άναυδος. «Σαράντα οχτώ!»

«Αδράχτια που ξεφυτρώνουν σαν το ραβέντι το Μάη!» σχολίασε ο Ρότζερ.

Ο Έιμος εστίασε στις πρακτικές λεπτομέρειες. «Πότε υπολογίζετε να έχετε το νέο σας μηχανήμα;»

«Από μέρα σε μέρα».

«Και πόσα θα θέλατε για μια μεταχειρισμένη κλωστική μηχανή;»

«Μου κόστισαν έξι λίρες. Και δε φθείρονται. Θα μπορούσα, λοιπόν, να σας πουλήσω μία από δεύτερο χέρι στην τιμή των τεσσάρων λιρών».

Και θα την είχα μέσα σε μερικές μέρες, σκέφτηκε ο Έιμος.

Θα μπορούσε να διαθέσει τέσσερις λίρες, αν και μετά δε θα του έμενε τίποτα για έκτακτες ανάγκες.

Στο νου του στριφογύριζε, όμως, ξανά και ξανά το ίδιο ερώτημα: θα λειτουργούσε η μηχανή με μαλλί;

Και υπήρχε μόνο μία απάντηση: ο μόνος τρόπος να το διαπιστώσει ήταν να το δοκιμάσει.

Όμως δίσταζε ακόμα.

«Έχω κανονίσει να έρθει ένας ειδικός να κοιτάξει τις μηχανές αύριο», είπε ο κύριος Φράνκλαντ.

«Θα σας απαντήσω ως το βράδυ», είπε ο Έιμος. «Και σας ευχαριστώ γι' αυτή την ευκαιρία. Το εκτιμώ».

Ο κύριος Φράνκλαντ χαμογέλασε και συμφώνησε μ' ένα νεύμα του κεφαλιού.

«Στο μεταξύ, πρέπει να κάνω μια σοβαρή συζήτηση με τον μηχανικό μου».

Αντάλλαξαν όλοι χειραψίες και ο Έιμος με τον Ρότζερ έφυγαν.

Πήγαν σε μια ταβέρνα και παράγγειλαν ένα ελαφρύ βραδινό. Ο Ρότζερ ήταν κατενθουσιασμένος και το ροδαλό του πρόσωπο ήταν ξαναμμένο. «Ξέρω πώς μπορώ να κάνω να σπάνε λιγότερο συχνά οι κλωστές», είπε. «Το φαντάζομαι ήδη».

«Ωραία», είπε ο Έιμος. Ήξερε ότι βρισκόταν σ' ένα κρίσιμο

σταυροδρόμι. Αν προχωρούσε και τα πράγματα δεν πήγαιναν καλά, θα έπρεπε να συμφιλιωθεί με την ιδέα ότι θα χρειαζόταν ακόμα πιο πολλά χρόνια για να μαζέψει αρκετά ώστε να ξοφλήσει το χρέος του. Αν πήγαιναν καλά, όμως, θ' άρχιζε αμέσως να έχει κέρδη.

«Είναι ρίσκο», είπε στον Ρότζερ.

«Μ' αρέσουν τα ρίσκα», είπε ο Ρότζερ.

«Εγώ τα απεχθάνομαι», είπε ο Έιμος.

Αλλά αγόρασε τη μηχανή.

Ο Έιμος αποφάσισε να είναι αισιόδοξος και να κάνει προσφορά για συμβόλαιο με το στρατό πριν ακόμα έρθει η κλωστική μηχανή.

Συνταγματάρχης της Πολιτοφυλακής του Κίνγκσμπριτζ ήταν ο υποκόμης Χένρι Νόρθγουντ, γιος και κληρονόμος του κόμη του Σάιρινγκ. Η θέση αυτή συνήθως ήταν διακοσμητική, αλλά η παράδοση στο Σάιρινγκ ήθελε το γιο του κόμη να είναι κανονικός συνταγματάρχης. Ο Νόρθγουντ εκπροσωπούσε επίσης το Κίνγκσμπριτζ ως μέλος του κοινοβουλίου: στους ευγενείς άρεσε να κρατούν τις σημαντικές δουλειές για την οικογένειά τους, έλεγε ο Σπείντ.

Ο Νόρθγουντ κανονικά ζούσε μαζί με τον πατέρα του στο Έρλσκάσλ, αλλά αφότου επιστρατεύτηκε η πολιτοφυλακή, είχε νοικιάσει το Γουίλαρντ Χάουζ, ένα μεγάλο οίκημα στην πλατεία αρκετά μεγάλο για να φιλοξενεί το συνταγματάρχη και αρκετούς ανώτερους αξιωματικούς. Κατά το θρύλο του Κίνγκσμπριτζ, το σπίτι ανήκε κάποτε στον Νεντ Γουίλαρντ, που είχε σημαντικό ρόλο στην αυλή της βασίλισσας Ελισάβετ, αν και κανένας δεν ήξερε ποιος ακριβώς ήταν ο ρόλος αυτός.

Η άφιξη του Νόρθγουντ είχε προκαλέσει κοινωνική αναταραχή: ήταν ανύπαντρος, είκοσι τριών ετών και θεωρούνταν ο πιο περιζήτητος εργένης στη χώρα.

Ο Έιμος δεν τον είχε συναντήσει ποτέ, ούτε ήξερε κάποιον να του τον συστήσει, έτσι αποφάσισε να πάει στο Γουίλαρντ Χάουζ και να δοκιμάσει την τύχη του.

Στο ευρύχωρο χολ τον σταμάτησε ένας σαραντάρης με στολή λοχία: άσπρο παντελόνι και γκέτες, κοντό κόκκινο χιτώνιο και ψηλό

στρατιωτικό καπέλο. Το κόκκινο είχε ξεθωριάσει και ήταν ουσιαστικά ένα θαμπό ροζ που έδειχνε ότι δεν είχε γίνει καλή δουλειά στη βαφή. «Τι επιθυμεί ο νεαρός κύριος;» ρώτησε απότομα ο λοχίας.

«Ηρθα να δω τον υποκόμη Νόρθγουντ, το συνταγματάρχη σας».

«Σας περιμένει;»

«Όχι. Αν έχετε την καλοσύνη, πείτε του ότι ο Έιμος Μπάροουφιλντ θα ήθελε να του μιλήσει για τη στολή σας».

«Τη στολή μου;» είπε ο άντρας νευριασμένος.

«Ναι. Θα έπρεπε να είναι κόκκινη, όχι ροζ». Ο λοχίας κοίταξε συνοφρυωμένος το μανίκι του. «Θα ήθελα να βλέπω τους άντρες της πολιτοφυλακής του Σάιρινγκ καλοντυμένους», συνέχισε ο Έιμος, «και το ίδιο θα θέλει και ο υποκόμης Νόρθγουντ, υποθέτω».

Ο λοχίας δίστασε κάμποσο κι έπειτα είπε, «Περιμένετε εδώ. Θα τον ρωτήσω».

Όσο στεκόταν στο χολ, ο Έιμος παρατήρησε μια ατμόσφαιρα έντονης κινητικότητας: άντρες πηγαиноέρχονταν βιαστικά από δωμάτιο σε δωμάτιο, συζητώντας ζωηρά καθώς κατευθύνονταν προς τις σκάλες. Έδιναν την εντύπωση ότι ήταν πολυσύχολοι και ότι όλα πήγαιναν ρολόι. Ήταν κοινό μυστικό ότι πολλοί αριστοκράτες στρατιωτικοί ήταν οκνηροί και αδιάφοροι· ίσως ο Νόρθγουντ ήταν διαφορετικός.

Ο λοχίας επέστρεψε. «Ακολουθήστε με, παρακαλώ», είπε.

Οδήγησε τον Έιμος σ' ένα μεγάλο δωμάτιο στο μπροστινό μέρος του κτιρίου, μ' ένα παράθυρο που έβλεπε στη δυτική πρόσοψη του καθεδρικού ναού. Ο Νόρθγουντ καθόταν πίσω από ένα μεγάλο γραφείο. Στο τζάκι έκαιγε δυνατή φωτιά.

Κοντά στο γραφείο καθόταν ένας άντρας με στολή υπολοχαγού που κρατούσε ένα πάκο χαρτιά. Ο Έιμος τον γνώριζε: ήταν ο Άρτσι Ντόναλντσον, μεθοδιστής. Τον χαιρέτησε μ' ένα νεύμα του κεφαλιού και υποκλίθηκε στον υποκόμη.

Ο Νόρθγουντ δε φορούσε περούκα στα κοντά, σγουρά μαλλιά του. Είχε μεγάλη μύτη και φιλικό ύφος, αλλά ζύγιασε τον Έιμος με έξυπνη, κοφτερή ματιά. Έχω περίπου ένα λεπτό για να εντυπωσιάσω αυτόν τον άνθρωπο, σκέφτηκε ο Έιμος, και, αν δεν τα καταφέ-

ρω, θα με πετάξει έξω στη στιγμή. «Είμαι ο Έιμος Μπάροουφιλντ, άρχοντά μου, υφασματέμπορος του Κίνγκσμπριτζ».

«Τι πρόβλημα υπάρχει με τη στολή του λοχία Μπιτς, Μπάροουφιλντ;»

«Έχει βαφτεί με ερυθρόδανο, μια φυτική χρωστική που είναι μάλλον ροζ και όχι κόκκινη και ξεθωριάζει γρήγορα. Δεν πειράζει όταν πρόκειται για στολές απλών στρατιωτών, αλλά το ύφασμα για τους λοχίες και άλλους υπαξιωματικούς πρέπει να βάφεται με λάκα, που προέρχεται από ένα φολιδωτό έντομο και δίνει ένα βαθύ κόκκινο, αν και δεν είναι τόσο ακριβή όσο η κοχενίλη, που δίνει το πραγματικό ζωηρό “βρετανικό κόκκινο” και χρησιμοποιείται για τις στολές των ανώτερων αξιωματικών».

«Μ’ αρέσουν οι άνθρωποι που ξέρουν καλά τη δουλειά τους», είπε ο Νόρθγουντ.

Ο Έιμος ευχαριστήθηκε.

«Υποθέτω ότι θέλεις να προμηθεύεις την πολιτοφυλακή με ύφασμα για τις στολές», συνέχισε ο Νόρθγουντ.

«Μετά χαράς θα σας πρόσφερα μια ανθεκτική, αδιάβροχη λεπτή τσόχα βάρους δεκαέξι ουγκιών για τους οπλίτες και τους λοχίες. Για τους μόνιμους βαθμοφόρους, προτείνω μια πιο ελαφριά λεπτή τσόχα, εξαιρετικά φίνα, εξίσου πρακτική αλλά με πιο μαλακό φινίρισμα, από ειδικά εισαγόμενο ισπανικό μαλλί. Τα υφάσματα υψηλής ποιότητας είναι η ειδικότητά μου, άρχοντά μου».

«Μάλιστα».

Ο Έιμος είχε πάρει φόρα. «Όσο για τις τιμές—»

Ο Νόρθγουντ τον σταμάτησε σηκώνοντας το χέρι του. «Αρκετά άκουσα, ευχαριστώ».

Ο Έιμος σώπασε. Μάλλον θα απορριπτόταν η πρότασή του.

Όμως ο Νόρθγουντ δεν τον έδιωξε. Στράφηκε στον Ντόναλντσον και του είπε, «Γράψε ένα σημείωμα, σε παρακαλώ». Ο Ντόναλντσον πήρε ένα χαρτί και βούτηξε μια πένα στο μελανοδοχείο. «Πες στον ταγματάρχη, αν έχει την καλοσύνη, να μιλήσει με τον Μπάροουφιλντ σχετικά με το ύφασμα για τις στολές». Μετά απευθύνθηκε στον Έιμος. «Θα συνεννοηθείς με τον ταγματάρχη Γουίλ Ρίντικ».

Ο Έιμος με κόπο έπνιξε ένα γρύλισμα δυσάρεστης έκπληξης.

Ο Ντόναλντσον έριξε άμμο στο χαρτί και του το έδωσε, χωρίς να μπει στον κόπο να το σφραγίσει, ούτε καν να το διπλώσει.

«Ο Ρίντικ είναι υπεύθυνος για όλες τις αγορές, με τη βοήθεια του φροντιστή. Το γραφείο του είναι εδώ, μόλις ανέβεις τις σκάλες. Ευχαριστώ για την επίσκεψή σου».

Ο Έιμος υποκλίθηκε και βγήκε έξω, κρύβοντας την απογοήτευσή του. Τον είχε εντυπωσιάσει τελικά τον Νόρθγουντ, αλλά μάλλον δε θα τον ωφελούσε αυτό.

Βρήκε τον Ρίντικ στο γραφείο του στον επάνω όροφο, στο πίσω μέρος του κτιρίου. Ο χώρος ήταν μικρός και η ατμόσφαιρα θολή από καπνούς πίπας. Ο Γουίλ ήταν εκεί, με κόκκινο σακάκι και άσπρο παντελόνι. Χαιρέτησε βαριεστημένα τον Έιμος.

Ο Έιμος, όσο πιο εγκάρδια και ευδιάθετα μπορούσε να προσποιηθεί, του είπε, «Μόλις μίλησα με το συνταγματάρχη Νόρθγουντ. Σου έγραψε ένα σημείωμα». Του έδωσε το χαρτί.

Ο Γουίλ το διάβασε, χωρίς ν' ασχοληθεί ούτε ένα δευτερόλεπτο παραπάνω απ' όσο απαιτούσε ένα τόσο σύντομο μήνυμα. Έπειτα έδειξε να παίρνει μια απόφαση και είπε, «Ξέρεις κάτι; Ας το κουβεντιάσουμε πίνοντας μια μπιρίτσα».

«Όπως θέλεις», είπε ο Έιμος, αν και δεν είχε όρεξη για μπίρα πρωινιάτικα.

Βγήκαν έξω. Ο Έιμος υπέθεσε ότι θα πήγαιναν στο πανδοχείο Καμπάνα, που ήταν εκεί κοντά, αλλά ο Γουίλ συνέχισε και έστριψαν στη Φις Στριτ. Προς μεγάλη δυσαρέσκεια του Έιμος, σταμάτησε στο μαγαζί του Σπορτ Κάλιβερ.

«Σε πειράζει να πάμε κάπου αλλού;» είπε. «Αυτό το μέρος έχει κακή φήμη».

«Σαχλαμάρες», είπε ο Γουίλ. «Ένα ποτάκι θα πούμε μόνο. Δε χρειάζεται ν' ανέβουμε στον δεύτερο όροφο». Και μπήκε μέσα.

Ο Έιμος τον ακολούθησε, ελπίζοντας να μην τον έβλεπε κανένας μεθοδιστής.

Δεν είχε ξανάρθει εδώ, αλλά το ισόγειο φαινόταν καθησυχαστικά ίδιο με οποιαδήποτε άλλη ταβέρνα· τίποτα δε μαρτυρούσε τις ακολασίες που συνέβαιναν αλλού στο ίδιο κτίριο. Προσπάθησε να

παρηγορηθεί, αλλά συνέχισε να νιώθει άβολα. Κάθισαν σε μια ήσυχη γωνιά και ο Γουίλ παράγγειλε δύο κούπες δυνατή μαύρη μπίρα.

Ο Έιμος αποφάσισε να μπει κατευθείαν στο ψητό. «Μπορώ να σας προσφέρω απλό λεπτό τσόχινο ύφασμα για τις στολές των νεοσύλλεκτων προς ένα σελίνι τη γιάρδα», είπε. «Δε θα βρείτε πουθενά καλύτερη τιμή. Το ίδιο ύφασμα βαμμένο με λάκα, για τους λοχίες και άλλους υπαξιωματικούς, μόνο τρεις πένες παραπάνω. Και εξαιρετικά φινό βρετανικό κόκκινο ύφασμα για τους ανώτερους αξιωματικούς, μόλις τρία σελίνια και έξι πένες τη γιάρδα. Ό,τι στοίχημα θέλεις, ότι δε θα βρείτε καλύτερες τιμές σ' όλο το Κίνγκσμπριτζ».

«Πού θα έβρισκες νήμα; Μαθαίνω ότι υπάρχει έλλειψη».

Ο Έιμος ξαφνιάστηκε που ο Γουίλ ήταν τόσο καλά ενημερωμένος. «Έχω μια ειδική πηγή», είπε. Ήταν σχεδόν αλήθεια: η κλωστική μηχανή θα έφτανε από μέσα σε μέρα.

«Τι πηγή;»

«Δεν μπορώ να την αποκαλύψω».

Ένας σερβιτόρος έφερε την μπίρα και στάθηκε αποπάνω τους, περιμένοντας. Ο Γουίλ κοίταξε τον Έιμος και ο Έιμος κατάλαβε ότι περίμενε να πληρώσει εκείνος. Έβγαλε μερικά κέρματα από το πορτοφόλι του και τα έδωσε στο σερβιτόρο.

Ο Γουίλ ήπιε μια γενναία γουλιά, αναστέναξε ικανοποιημένος και είπε, «Ας υποθέσουμε ότι η πολιτοφυλακή θα χρειαζόταν εκατό στολές για λοχίες».

«Τότε θα χρειαζόσασταν διακόσιες γιάρδες λεπτής τσόχας βαμμένης με λάκα προς ένα σελίνι και τρεις πένες, συνεπώς θα σας κόστιζε δώδεκα λίρες και δέκα σελίνια. Αν μου τις παραγγείλετε τώρα αμέσως, μπορώ να σας κάνω έκπτωση δέκα σελίνια. Σας πουλάω το ύφασμα πολύ φτηνά, αλλά ξέρω ότι θα μείνετε τόσο ευχαριστημένοι, που θα παραγγείλετε κι άλλο». Ο Έιμος ρούφηξε την μπίρα του για να κρύψει τη νευρικότητά του.

«Καλό ακούγεται», είπε ο Γουίλ.

«Χαίρομαι». Ο Έιμος δεν ένιωθε μόνο χαρά, μα και έκπληξη. Δεν περίμενε ότι θα ήταν τόσο εύκολο να πουλήσει στον Γουίλ. Και, παρότι η παραγγελία δεν ήταν τεράστια, μπορεί να ήταν μόνο η αρχή. «Θα πάω αμέσως στο σπίτι να συμπληρώσω το τιμολόγιο και θα σου το φέρω να το υπογράψεις σε λίγα λεπτά».

«Εντάξει».

«Ευχαριστώ», είπε ο Έιμος. Ύψωσε την κούπα του για να την τσουγκρίσει με του Γουίλ, σε μια χειρονομία που συμβόλιζε συμφωνία. Ήπιαν και οι δύο.

«Κάτι ακόμα», είπε ο Γουίλ. «Στο τιμολόγιο γράψε δεκατέσσερις λίρες».

Ο Έιμος δεν καταλάβαινε. «Μα η τιμή είναι δώδεκα λίρες».

«Και τόσα θα σε πληρώσω».

«Τότε γιατί να γράφει δεκατέσσερις το τιμολόγιο;»

«Έτσι κάνουμε τις δουλειές μας στο στρατό».

Ξαφνικά ο Έιμος κατάλαβε. «Θα πεις στο στρατό ότι η τιμή ήταν δεκατέσσερις λίρες, θα με πληρώσεις δώδεκα και θα κρατήσεις δύο για πάρτη σου».

Ο Γουίλ δεν το αρνήθηκε.

«Αυτό είναι δωροδοκία!» είπε ο Έιμος με αγανάκτηση.

«Χαμήλωσε τη φωνή σου!» Ο Γουίλ κοίταξε ολόγυρα, μα δεν υπήρχε κανένας κοντά τους. «Δείξε λίγη διακριτικότητα, ανόητε».

«Μα αυτό είναι ατιμία!»

«Και λοιπόν; Έτσι γίνονται οι δουλειές. Πόσο αφελής μπορεί να είσαι;»

Για μια στιγμή, ο Έιμος αναρωτήθηκε αν ο Γουίλ έλεγε αλήθεια και όλες οι συμφωνίες αυτού του είδους προϋπέθεταν δωροδοκία. Ίσως ήταν ένα από τα πράγματα που δεν του είχε πει ο πατέρας του. Μετά θυμήθηκε πόσοι υφασματέμποροι στο Κίνγκσμπριτζ ήταν μεθοδιστές και ένιωσε βέβαιος ότι δε θα κατέφευγαν ποτέ σε δωροδοκία. «Δεν πρόκειται να εκδώσω πλαστό τιμολόγιο».

«Τότε δε θα πάρεις την παραγγελία».

«Και νομίζεις ότι θα βρεις υφασματέμπορο πρόθυμο να σε λαδώσει;»

«Ξέρω ότι θα βρω».

Ο Έιμος κούνησε αρνητικά το κεφάλι του. «Εμείς οι μεθοδιστές δεν κάνουμε έτσι τις δουλειές μας».

«Κακό του κεφαλιού σας», είπε ο Γουίλ και άδειασε την κούπα του.

Ο ΓΟΥΙΛ ΡΙΝΤΙΚ ΓΥΡΙΣΕ στο Μπάντφορντ μία μέρα πριν τελειώσει η περίοδος των έξι εβδομάδων που έπρεπε να μείνει στο κρεβάτι ο Κιτ.

Για κακή τύχη του Κιτ, ο προστάτης του, ο Ρότζερ, είχε φύγει την προηγούμενη εβδομάδα. Έμαθε από τους υπηρέτες ότι έμενε στο σπίτι του Έιμος Μπάροουσιλντ, στο Κίνγκσμπριτζ, και δούλευε πάνω σ' ένα μυστικό σχέδιο που δεν ήξερε κανένας.

Ο Κιτ ανυπομονούσε να σηκωθεί από το κρεβάτι.

Στην αρχή, όταν πονούσε το κεφάλι του και δεν είχε συνέλθει ακόμα από το σοκ, δεν είχε την παραμικρή επιθυμία να κουνηθεί. Ένιωθε τόσο κουρασμένος, που ήταν ανακούφιση να μένει ξαπλωμένος στο μαλακό, ζεστό κρεβάτι. Τρεις φορές την ημέρα, η Φαν τον βοηθούσε να ανακάθεται και τον τάζε χυλό βρόμης, ζωμό ή ψωμί μουλιασμένο σε ζεστό γάλα. Η προσπάθεια να τρώει τον εξουθενώνει και ξαναξάπλωνε αμέσως μετά.

Τα πράγματα είχαν αλλάξει σταδιακά. Μερικές φορές έβλεπε πουλιά από το παράθυρό του και έπεισε τη Φαν ν' αφήνει ψίχουλα στο πρεβάζι για να τα προσελκύει. Η Φαν συχνά καθόταν μαζί του μετά το βραδινό των υπηρετών και, όταν δεν είχαν τίποτα να συζητήσουν, της έλεγε τις ιστορίες από τη Βίβλο που είχε ακούσει από τη μητέρα του: για την κιβωτό του Νώε, τον Ιωνά και τη φάλαινα, τον Ιωσήφ και τον πολύχρωμο χιτώνα του. Η Φαν δεν ήξερε πολλές ιστορίες από τη Βίβλο. Είχε μείνει ορφανή στα εφτά της και είχε έρθει να δουλέψει στο αρχοντικό, όπου κανένας δεν ενδιαφερόταν να λέει ιστορίες σ' ένα παιδί. Δεν ήξερε καν να διαβάζει ούτε να γράφει το όνομά της. Ο Κιτ άκουσε με έκπληξη ότι δεν την πλήρωναν. «Είναι σαν να δουλεύω για τους γονείς μου», του είπε. «Έτσι λέει ο άρχοντας».

«Αυτό εγώ το λέω σκλαβιά», είπε η μητέρα του Κιτ όταν της το

είπε. Μετά, όμως, το μετάνιωσε και συμβούλευσε τον Κιτ να μην του ξεφύγει πουθενά.

Η μαμά ερχόταν να τον δει κάθε Κυριακή απόγευμα. Έμπαινε από την πόρτα της κουζίνας και ανέβαινε από την πίσω σκάλα για να μη συναντήσει τον άρχοντα ή τους γιους του. Η Φαν έλεγε ότι δεν το ήξεραν καν πως ερχόταν να δει τον Κιτ.

Και ο Κιτ ανυπομονούσε να ξαναβρεί η ζωή του τους κανονικούς της ρυθμούς. Ήθελε να ντύνεται και να τρώει μαζί με τους άλλους υπηρέτες στην κουζίνα. Του είχε λείψει ακόμα και το να καθαρίζει τα τζάκια και να γυαλίζει τις μπότες μαζί με τη Φαν.

Τώρα, όμως, η λαχτάρα του να σηκωθεί εξανεμίστηκε. Όταν ήταν ο Γουίλ στο σπίτι, ο Κιτ ήταν πιο ασφαλής μακριά του.

Τη μέρα που θα σηκωνόταν, έπρεπε να μείνει στο κρεβάτι μέχρι να τον δει ο γιατρός, ο Άλεκ Πόλοκ. Λίγο μετά το πρωινό, μπήκε στο δωμάτιο ο Άλεκ με το φθαρμένο μακρύ σακάκι του και είπε, «Πώς είναι ο νεαρός ασθενής μου μετά από έξι εβδομάδες;»

Ο Κιτ απάντησε με ειλικρίνεια. «Αισθάνομαι καλά, κύριε, και πιστεύω ότι μπορώ να επιστρέψω στη δουλειά». Δεν ανέφερε καθόλου το φόβο του για τον Γουίλ.

«Πράγματι, δείχνεις καλύτερα».

«Είμαι ευγνώμων για το κρεβάτι και το φαγητό», πρόσθεσε ο Κιτ.

«Καλά, καλά. Για πες μου τώρα ολόκληρο το όνομά σου».

«Κρίστοφερ Κλίδεροου». Ο Κιτ απόρησε με την ερώτηση του γιατρού.

«Και τι εποχή του χρόνου έχουμε;»

«Τελειώνει ο χειμώνας κι αρχίζει η άνοιξη».

«Θυμάσαι πώς έλεγαν τη μητέρα του Ιησού;»

«Μαρία».

«Φαίνεται ότι ο εγκέφαλός σου δεν έπαθε σοβαρή ζημιά από την κλοτσιά εκείνου του αναθεματισμένου αλόγου του Γουίλ».

Ο Κιτ κατάλαβε τώρα γιατί του είχε κάνει εκείνες τις ερωτήσεις: για να βεβαιωθεί ότι το μυαλό του λειτουργούσε κανονικά. «Δηλαδή μπορώ να δουλέψω;» ρώτησε.

«Όχι ακόμα. Η μητέρα σου μπορεί να σε πάρει στο σπίτι, αλλά δεν πρέπει να κάνεις τίποτα κοπιαστικό για άλλες τρεις εβδομάδες».

Τι ανακούφιση! Θα γλίσωνε λίγο ακόμα από τον Γουίλ. Και μετά ίσως ο Γουίλ χρειαζόταν να ξαναπάει στο Κίνγκσμπριτζ. Η διάθεση του Κιτ έφτιαξε.

«Θα συνεχίσεις να έχεις τον επίδεσμο στο κεφάλι σου», συνέχισε ο Άλεκ, «για να ξέρουν τα άλλα παιδιά ότι δεν επιτρέπεται να παίζεις βίαια παιχνίδια. Ούτε ποδόσφαιρο, ούτε τρέξιμο, ούτε παλέματα και, εννοείται, ούτε δουλειά».

«Μα η μητέρα μου έχει ανάγκη τα χρήματα».

Ο Άλεκ δε φάνηκε να παίρνει σοβαρά αυτό το επιχείρημα. «Θα ξαναδουλέψεις όταν γίνεις εντελώς καλά».

«Δεν είμαι τεμπέλης».

«Κανένas δε σε θεωρεί τεμπέλη, Κιτ. Όλοι πιστεύουν ότι σε κλότσησε στο κεφάλι ένα επικίνδυνο άλογο, πράγμα που συνέβη. Θα πάω να μιλήσω με τη μητέρα σου τώρα. Εσύ απόλαυσε το τελευταίο σου πρωί στο κρεβάτι».

Η Σαλ τον είχε επιθυμήσει τον Κιτ. Ένωθε τόσο μόνη όσο όταν πέθανε ο Χάρι. Δεν της άρεσε να είναι μονάχη στο σπίτι, χωρίς κανέναν για να μιλάει. Δεν είχε συνειδητοποιήσει ως τώρα πόσο πολύ βασιζόταν στον Κιτ η ζωή της. Είχε διαρκώς την παρόρμηση να ελέγχει αν ήταν καλά: αν πεινούσε, αν κρύωνε, αν ήταν εκεί κοντά, αν ήταν ασφαλής. Όμως τις τελευταίες έξι εβδομάδες τον φρόντιζαν άλλοι, για πρώτη φορά από τότε που γεννήθηκε.

Χάρηκε όταν μπήκε στο σπίτι της ο Άλεκ Πόλοκ. Ήξερε ότι είχαν περάσει έξι εβδομάδες από τότε που το άλογο του Γουίλ είχε κλοτσήσει τον Κιτ. Σηκώθηκε από την ανέμη της. «Είναι αρκετά καλά για να σηκωθεί από το κρεβάτι;»

«Ναι. Θα μπορούσε να είχε πάθει μεγάλη ζημιά, αλλά πιστεύω ότι έχει αναρρώσει».

«Ο Θεός να σ' έχει καλά, Άλεκ».

«Είναι έξυπνο παιδί, έτσι; Έξι ετών, είπες;»

«Κοντεύει τα εφτά τώρα».

«Προχωρημένος για την ηλικία του».

«Έτσι νομίζω κι εγώ, αν και οι μανάδες πάντα πιστεύουν ότι τα παιδιά τους είναι ξεχωριστά, έτσι δεν είναι;»

«Ανεξάρτητα από την πραγματικότητα, ναι». Ο Άλεξ γέλασε. «Το έχω παρατηρήσει αυτό».

«Είναι καλά, λοιπόν, τώρα».

«Ναι, αλλά θέλω να τον κρατήσεις στο σπίτι για άλλες τρεις εβδομάδες. Μην τον αφήσεις να βγαίνει να παίζει ή να κάνει οτιδήποτε απαιτεί ζωηρές κινήσεις. Μπορεί να πέσει και να χτυπήσει το κεφάλι του».

«Θα το φροντίσω».

«Μετά από τρεις εβδομάδες, όμως, άφησέ τον να ξαναρχίσει να ζει κανονικά».

«Σου είμαι απέραντα ευγνώμων. Αλλά ξέρεις ότι δεν έχω να σε πληρώσω».

«Θα στείλω το λογαριασμό στον άρχοντα και ελπίζω για το καλύτερο».

Όταν έφυγε, η Σαλ φόρεσε τα παπούτσια και το καπέλο της και τύλιξε μια κουβέρτα γύρω από τους ώμους της. Έκανε ακόμα κρύο, αλλά όχι παγωνιά.

Στα χωράφια οι άντρες ξεκινούσαν το ανοιξιάτικο όργωμα. Ο κόσμος τη χαιρετούσε καθώς περνούσε ανάμεσα στα σπίτια, λέγοντας σ' όλους το ίδιο: «Πάω να φέρω τον Κιτ μου στο σπίτι από το αρχοντικό επιτέλους, δόξα τω Θεώ». Προχωρούσε με βήμα γοργό. Δεν είχε λόγο να βιάζεται, αλλά τώρα που ο Κιτ μπορούσε να φύγει από εκεί μέσα, δεν έβλεπε την ώρα να τον πάρει.

Μπήκε από την πόρτα της κουζίνας, όπως συνήθως, και ανέβηκε από την πίσω σκάλα. Όταν είδε τον Κιτ να στέκεται στο δωμάτιο με τα κουρελιασμένα ρούχα που φορούσε όταν πρωτοήρθε στο αρχοντικό, ξέσπασε σε κλάματα.

Κλαίγοντας ακόμα, γονάτισε στο πάτωμα και τον αγκάλιασε προσεκτικά. «Μην ανησυχείς, από χαρά κλαίω», του είπε. Ήταν ευτυχισμένη που δεν της είχε πεθάνει, αλλά δεν του το είπε.

Συνήλθε γρήγορα και σηκώθηκε όρθια. Πρόσεξε ότι ήταν και η

Φάνι στο δωμάτιο, δίπλα στο κρεβάτι, και την αγκάλιασε κι εκείνη. «Σ' ευχαριστώ που ήσουν τόσο καλή με το αγοράκι μου», της είπε.

«Πώς να μην είμαι καλή μαζί του, είναι αξιαγάπητος», είπε η Φάνι.

Ο Κιτ αγκάλιασε τη Φάνι, φίλησε το σπυριάρικο μάγουλό της και της είπε, «Θα γυρίσω σύντομα να σε βοηθάω με τα τζάκια και τις μπότες».

«Μη βιαστείς», είπε εκείνη. «Κοίτα να γίνεις καλά πρώτα».

Η Σαλ τον πήρε απ' το χέρι και βγήκαν από το δωμάτιο. Κι εκεί, στο πλατύσκαλο, ήταν ο Γουίλ.

Της ξέφυγε μια κραυγή απ' το σοκ και κοκάλωσε για μια στιγμή. Ένωσε το χεράκι του Κιτ να σφίγγει φοβισμένα το δικό της. Μετά του έκανε μια ελαφρά υπόκλιση, χαμηλώνοντας το βλέμμα για να μην τον κοιτάξει κατάματα και επιχείρησε να τον προσπεράσει χωρίς να μιλήσει.

Της έφραξε το δρόμο.

Ο Κιτ ζάρωσε και προσπάθησε να κρυφτεί πίσω από τη φούστα της.

«Μην τον ξαναφέρεις πίσω», είπε ο Γουίλ. «Μας είναι άχρηστο το κουτσούβελο».

Η Σαλ συγκράτησε το θυμό της. Αρκετά δεν τους είχε κάνει ο Γουίλ; Είχε σκοτώσει τον άντρα της, είχε τραυματίσει το παιδί της, κι όμως εξακολουθούσε να θέλει να παίζει μαζί της. Κρατώντας με κόπο ήρεμη τη φωνή της, του είπε, «Θα κάνω ό,τι μου πει ο άρχοντας, φυσικά».

«Ο άρχοντας θα χαρεί που θα το ξεφορτωθεί το σαμιαμίδι».

«Τότε σας αφήνουμε για την ώρα, κύριε. Καλή σας μέρα».

Ο Γουίλ, όμως, δεν έκανε στην άκρη.

Η Σαλ έκανε ένα βήμα πιο κοντά και τον κοίταξε καταπρόσωπο. Ήταν σχεδόν το ίδιο ψηλή και μεγαλόσωμη μ' εκείνον. Άθελά της, η φωνή της άλλαξε. «Άσε με να περάσω», είπε χαμηλόφωνα αλλά καθαρά, μην μπορώντας πια να κρύψει την οργή της.

Είδε μια φευγαλέα λάμψη θυμού στα μάτια του, σαν να μετάνιωνε γι' αυτή την αντιπαράθεση. Αλλά δεν ήταν διατεθειμένος να κάνει πίσω. Φαινόταν αποφασισμένος να της δημιουργήσει πρό-

βλημα. «Με απειλείς;» τη ρώτησε, μα ο χλευαστικός του τόνος δεν ήταν και τόσο πειστικός.

«Πάρ' το όπως θέλεις».

«Ο Κιτ πρέπει να πάει στο σπίτι του, κύριε Γουίλ», είπε με τσιριχτή, φοβισμένη φωνούλα η Φάνι. «Το είπε ο γιατρός».

«Δεν ξέρω γιατί μπήκε στον κόπο να φέρει γιατρό ο πατέρας μου. Δε θα είχε χάσει η Βενετιά βελόνι αν είχε πεθάνει το μυξιάρικο».

Αυτό πήγαινε πολύ για τη Σαλ. Το να εύχεσαι να πεθάνει κάποιος ήταν τρομερή κατάρα και ο Γουίλ είχε κοντέψει να σκοτώσει τον Κιτ. Χωρίς να το σκεφτεί, πήρε φόρα και, με το δεξί της χέρι, κατάφερε μια γερή γροθιά στο πλάι του κεφαλιού του Γουίλ. Οι πλάτες της ήταν φαρδιές και τα μπράτσα της δυνατά και αντήχησε ένας ξερός κρότος όταν η γροθιά της βρήκε το κρανίο του.

Ο Γουίλ κλυδωνίστηκε ζαλισμένος και σωριάστηκε με μια κραυγή πόνου.

Η Φάνι πήρε μια κοφτή ανάσα σοκαρισμένη.

Η Σαλ έμεινε να τον κοιτάζει. Από το αυτί του έτρεχε αίμα και τότε συνειδητοποίησε με φρίκη τι είχε κάνει. «Θεέ μου, συγχώρα με», μουρμούρισε.

Ο Γουίλ δεν έκανε καμία προσπάθεια να σηκωθεί· έμεινε κάτω, γογγύζοντας.

Ο Κιτ άρχισε να κλαίει.

Η Σαλ τον πήρε απ' το χέρι και παρέκαμψαν τον Γουίλ, που βογκούσε από πόνο. Έπρεπε να φύγει από κει το ταχύτερο. Κατέβηκαν βιαστικά τις σκάλες και διέσχισαν την κουζίνα χωρίς να μιλήσουν στους άλλους υπηρέτες, που κοιτούσαν έκπληκτοι.

Έφυγαν από την πίσω πόρτα και πήγαν στο σπίτι τους.

Εκείνο το απόγευμα την κάλεσε ο άρχοντας.

Είχε παραβεί το νόμο, φυσικά. Είχε διαπράξει αδίκημα. Και το χειρότερο, ήταν μια κοινή χωρική που είχε επιτεθεί σ' έναν ευγενή. Είχε μπλέξει πολύ άσχημα.

Ο νόμος και η τάξη ήταν ευθύνη των δικαστών, που λέγονταν και ειρηνοδίκες. Διορίζονταν από τον τοποτηρητή του βασιλιά, που

ήταν ο εκπρόσωπός του στην κομητεία. Δεν ήταν νομικοί, αλλά ντόπιοι κτηματίες. Σε μια πόλη όπως το Κίνγκσμπριτζ υπήρχαν κάμποσοι δικαστές, αλλά στα χωριά συνήθως υπήρχε μόνο ένας· και στο Μπάντφορντ δικαστής ήταν ο άρχοντας Ρίντικ.

Τα σοβαρά εγκλήματα εκδικάζονταν από δύο ή περισσότερους δικαστές και για κατηγορίες που επέσυραν τη θανατική ποινή υπεύθυνο ήταν το κακουργιοδικείο, αλλά τα λιγότερο σοβαρά αδικήματα, όπως η μέθη, η αλητεία και οι ελαφρές σωματικές βλάβες μπορούσαν να κριθούν από ένα δικαστή μόνο, συνήθως στο σπίτι του.

Στην περίπτωση της Σαλ, δικαστής και ένορκοι μαζί θα ήταν ο άρχοντας Ρίντικ.

Θα την έκρινε ένοχη, φυσικά, αλλά πώς θα την τιμωρούσε; Ένας δικαστής μπορούσε να διατάξει να μείνει μια μέρα στον κύφωνα, καθισμένη στο έδαφος, με τα πόδια της δεμένα σφιχτά, μια τιμωρία που ήταν κυρίως ταπεινωτική.

Η ποινή που έτρεμε περισσότερο η Σαλ ήταν το μαστίγωμα, που πρόσταζαν συχνά οι δικαστές και ήταν καθημερινό φαινόμενο στο στρατό και το ναυτικό. Συνήθως γινόταν δημόσια. Έδεναν τον κατάδικο σ' έναν πάσσαλο γυμνό ή μισόγυμνο –έτσι κι αλλιώς τα ρούχα του θα κουρελιάζονταν στη διάρκεια του βασανιστήριου. Χρησιμοποιούσαν συνήθως τη λεγόμενη γάτα με τις εννέα ουρές, ένα τρομερό μαστίγιο με εννέα δερμάτινες λωρίδες που έφεραν πάνω τους πέτρες και καρφιά για να ξεσκίζουν γρήγορα το δέρμα.

Η ποινή για τη μέθη μπορεί να ήταν έξι βουρδουλιές, για τις συμποκές δώδεκα. Για την επίθεσή της σε ευγενή μπορεί να την τιμωρούσαν με είκοσι τέσσερις βουρδουλιές –πραγματικό μαρτύριο. Στο στρατό, οι άντρες συχνά τιμωρούνταν με εκατοντάδες βουρδουλιές και μερικές φορές πέθαιναν. Οι ποινές για τους πολίτες, αν και αρκετά επώδυνες, δεν ήταν τόσο βάρβαρες.

Ξεκίνησε αμέσως για το αρχοντικό, παίρνοντας μαζί της τον Κιτ –δεν μπορούσε να τον αφήσει μόνο του. Καθώς βάδιζαν πλάι πλάι, αναρωτιόταν τι στην ευχή θα μπορούσε να πει για να υπερασπιστεί τον εαυτό της. Ο Γουίλ ήταν τουλάχιστον εν μέρει υπεύθυνος γι' αυτό που είχε συμβεί, αλλά δε θα ήταν φρόνιμο να το επισημάνει: ουσιαστικά θα πρόσθετε και το αδίκημα της προσβολής στη σω-

ματική βλάβη. Οι ευγενείς επιτρεπόταν να βρίσκουν δικαιολογίες για τα αδικήματά τους, αλλά από τους απλούς ανθρώπους αναμενόταν μεταμέλεια. Οποιαδήποτε απόπειρα αιτιολόγησης των πράξεών τους πιθανότατα θα επέφερε βαρύτερη ποινή.

Στο αρχοντικό, ο Πλατς, ο μπάτλερ, την οδήγησε στη βιβλιοθήκη, όπου ο άρχοντας Ρίντικ καθόταν σ' ένα γραφείο. Δίπλα του στεκόταν ο Γουίλ, με επίδεσμο στο αυτί του. Ο εφημέριος Τζορτζ καθόταν σ' ένα τραπεζάκι με πένα, μελάνι και ένα χοντρό βιβλίο. Δεν είπαν στη Σαλ να καθίσει.

«Λοιπόν, Γουίλ, καλύτερα να μας πεις τι συνέβη», είπε ο άρχοντας.

«Αυτή η γυναίκα μου επιτέθηκε στο πλατύσκαλο του επάνω ορόφου», είπε ο Γουίλ.

Έλεγε ήδη ψέματα, αλλά η Σαλ δεν είπε τίποτα.

«Της είπα να κάνει στην άκρη να περάσω», συνέχισε ο Γουίλ. «Και μου έριξε μια γροθιά στο κεφάλι».

Ο άρχοντας στράφηκε στη Σαλ. «Τι έχεις να πεις για το συμβάν εσύ;»

«Λυπάμαι πολύ γι' αυτό που συνέβη», είπε η Σαλ. «Το μόνο που μπορώ να πω είναι ότι νομίζω πως θόλωσε το μυαλό μου από τις τραγωδίες που βρήκαν την οικογένειά μου τους τελευταίους μήνες».

«Αυτός δεν ήταν λόγος να επιτεθείς στον Γουίλ», είπε ο άρχοντας.

«Μου είχε καρφωθεί η ιδέα ότι ο κύριος Γουίλ ήταν εν μέρει υπεύθυνος για το θάνατο του συζύγου μου και τον σοβαρό τραυματισμό του γιου μου. Έδειχνε να μη με συμπονά καθόλου και να θεωρεί ότι ο γιος μου δεν είναι σημαντικός».

«Δεν είναι σημαντικός;» χλεύασε ο Γουίλ. «Για δες το εκεί, το νιάνανο! Είναι εντελώς άχρηστο –γιατί να χύσω έστω και ένα δάκρυ για χάρη του; Και βέβαια πιστεύω ότι δεν είναι σημαντικός. Αυτοί οι χωρικοί έχουν πάρα πολλά κουτσούβελα έτσι κι αλλιώς. Τι πειράζει ένα λιγότερο;»

Η Σαλ προσπάθησε να μιλήσει ταπεινά. «Τη μητέρα του θα την πείραζε, κύριε».

Ο άρχοντας κοίταξε συνοφρυωμένος τον Γουίλ. Έδειχνε αμήχανος. Ήταν σκληρός άνθρωπος, αλλά όχι τόσο μοχθηρός όσο ο

μεγάλος του γιος. Η Σαλ κατάλαβε ότι ο Γουίλ υπονόμει μόνος του τον εαυτό του με τον τρόπο που μιλούσε. Έδειχνε περιφρόνηση για ένα μικρό παιδί. Ούτε οι δικοί του δε θα το επικρατούσαν αυτό.

«Λυπάμαι, άρχοντα, μα ο Κιτ είναι το μοναχοπαιδί μου», είπε η Σαλ.

«Ευτυχώς!» πετάχτηκε ο Γουίλ, «αφού ούτε αυτό το ένα δεν μπορείς να φροντίσεις και πρέπει να κουβαλιέται εδώ για να έχει στέγη και τροφή».

«Κύριε, όλη μου τη ζωή, και πριν και μετά το γάμο μου, δε ζήτησα ποτέ βοήθεια από την ενορία μέχρι που σκοτώθηκε ο άντρας μου».

«Α, ώστε τώρα σου φταίνε οι άλλοι, ε;» είπε ο Γουίλ.

Η Σαλ τον κοίταξε ολόγεια στα μάτια χωρίς να πει τίποτα.

Η σιωπή της ήταν αρκετά εύγλωττη για να κινητοποιήσει τον άρχοντα. «Εντάξει, νομίζω ότι είναι σαφές τι συνέβη», είπε. «Εκτός αν έχει να προσθέσει κάτι κάποιος από τους δύο σας».

«Πρέπει να μαστιγωθεί», είπε ο Γουίλ.

Ο άρχοντας συμφώνησε μ' ένα νεύμα του κεφαλιού. «Αυτή είναι όντως η δέουσα ποινή για την άσκηση βίας εναντίον ευγενούς».

«Όχι, σας παρακαλώ!» φώναξε η Σαλ.

«Ωστόσο», συνέχισε ο άρχοντας, «η γυναίκα αυτή έχει υποφέρει πολύ τον τελευταίο καιρό χωρίς να φταίει σε τίποτα η ίδια».

«Τι σκοπεύεις να κάνεις τότε;» ρώτησε οργισμένος ο Γουίλ.

Ο άρχοντας γύρισε προς το μέρος του. «Κλείσε το στόμα σου, νεαρέ», του είπε και ο Γουίλ αμέσως ζάρωσε. «Ως πατέρας σου, νομίζεις ότι είμαι περήφανος για όσα έκανες σε μια οικογένεια φτωχών χωρικών;»

Ο Γουίλ ήταν πολύ σοκαρισμένος για να απαντήσει.

Ο άρχοντας στράφηκε πάλι στη Σαλ. «Νιώθω κάποια συμπόνια για σένα, Σαλ Κλίδερου, αλλά δεν μπορώ να παραβλέψω το αδίκημα που διέπραξες. Αν μείνεις στο χωριό, πρέπει να μαστιγωθείς. Αν φύγεις, όμως, το θέμα θα θεωρηθεί λήξαν».

«Να φύγω;» αναφώνησε η Σαλ.

«Δεν μπορώ να σ' αφήσω να ζεις εδώ ατιμώρητη. Θα σε βλέπουν

όλοι και θα θυμούνται ότι είσαι η γυναίκα που γρονθοκόπησε το γιο του άρχοντα και τη γλίτωσε».

«Και πού να πάω;»

«Δεν ξέρω και δε με νοιάζει. Όμως, αν δεν έχεις φύγει ως το ξημέρωμα, η ποινή σου θα είναι τριάντα έξι βουρδουλιές».

«Μα...»

«Μην πεις λέξη παραπάνω. Φτηνά τη γλίτωσες. Πήγαινε και να έχεις φύγει από το Μπάντφορντ αύριο με το πρώτο φως της μέρας».

Η Σαλ ετοιμάστηκε να φύγει.

«Και να θεωρείς τον εαυτό σου τυχερό, κυρά μου», της πέταξε ο Γουίλ.

Η Σαλ πήρε τον Κιτ απ' το χέρι και βγήκαν έξω.

Όλοι στο χωριό είχαν μάθει ότι η Σαλ είχε ξαπλώσει τον Γουίλ Ρί-ντικ στο πάτωμα με μια γροθιά. Πολλοί φίλοι της την περίμεναν όταν βγήκε από το αρχοντικό. Η Άννι Μαν τη ρώτησε τι είχε γίνει. Η Σαλ δεν άντεχε να εξιστορήσει τα γεγονότα και ήθελε να το κάνει μόνο μία φορά. Ζήτησε, λοιπόν, από την Άννι να πει σε όλους να την περιμένουν στο σπίτι του Μπράιαν Πάικσταφ.

Όταν έφτασε εκεί, ο Μπράιαν καθάριζε το αλέτρι του από τις λάσπες έπειτα από μια μέρα δουλειάς στα χωράφια. Τον ρώτησε αν μπορούσε να συναντήσει τον κόσμο στον αχυρώνα του και, όπως το περίμενε, εκείνος συμφώνησε αμέσως.

Όσο περίμενε να μαζευτούν οι φίλοι της, η Σαλ προσπάθησε να βάλει σε τάξη τις σκέψεις της. Δεν μπορούσε να φανταστεί πώς θα ήταν η ζωή της από αύριο. Πού θα πήγαινε; Τι θα έκανε;

Όταν ήρθαν όλοι, τους διηγήθηκε τα πάντα με κάθε λεπτομέρεια. Πολλοί βλαστήμησαν μέσα απ' τα δόντια τους όταν άκουσαν ότι ο Γουίλ είχε ευχηθεί να πέθαινε ο Κιτ, ζητωκραύγασαν όταν τους είπε πώς τον ξάπλωσε στο πάτωμα με τη γροθιά της και άφησαν επιφωνήματα φρίκης όταν έμαθαν ότι ο άρχοντας την είχε εξορίσει. «Θα φύγω χαράματα», είπε. «Θέλω μόνο να προσευχηθείτε όλοι για μένα».

Ο Μπράιαν σηκώθηκε και είπε μια αυθόρμητη προσευχή, παρακαλώντας το Θεό να ρίξει το βλέμμα του στη Σαλ και τον Κιτ και

να τους έχει πάντα υπό την προστασία του. Μετά άρχισαν οι ερωτήσεις. Τη ρώτησαν όσα αναρωτιόταν και η ίδια και απαντήσεις δεν είχε.

Ο Μπράιαν ήταν πρακτικός. «Θα πρέπει να φύγεις μόνο με ό,τι μπορείς να κουβαλήσεις. Τα υπόλοιπα υπάρχουντά σου θα σου τα φυλάξουμε εδώ, στον αχυρώνα. Όταν βολευτείς με το καλό κάπου αλλού, μπορείς να έρθεις μ' ένα κάρο να τα πάρεις».

Το ενδιαφέρον και η καλοσύνη του έκαναν τη Σαλ να θέλει να κλάψει.

Ο Μικ Σίμπροκ είπε, «Η θεία μου νοικιάζει δωμάτια στο Κομπ –το σπίτι είναι φτηνό και καθαρό».

«Ίσως μου ήταν χρήσιμο», είπε η Σαλ, αν και το Κομπ ήταν δύο μέρες μακριά, απόσταση τρομακτική για κάποια που δεν είχε φύγει σχεδόν ποτέ από το Μπάντφορντ. «Αλλά πρέπει να δουλέψω για να βγάλω το ψωμί μας. Δεν μπορώ να ζητήσω βοήθεια από την Αρωγή Απόρων. Τη δικαιούσαι μόνο στην ενορία που γεννήθηκες».

«Τι λες για το λατομείο στο Άουτεναμ;» είπε ο Τζίμι Μαν. «Πάντα χρειάζονται εργατικά χέρια».

Η Σαλ είχε τις αμφιβολίες της. «Προσλαμβάνουν γυναίκες;» Δεν είχε πάει ποτέ στο Άουτεναμ, αλλά ήξερε καλά τις προκαταλήψεις των αντρών.

«Δεν ξέρω, αλλά είσαι δυνατή όσο οι περισσότεροι άντρες», είπε ο Τζίμι.

«Αυτό είναι που τους ενοχλεί».

Όλοι ήθελαν να βοηθήσουν και έκαναν ένα σωρό προτάσεις, αλλά οι ιδέες τους ήταν υποθετικές και η Σαλ και ο Κιτ θα πέθαιναν της πείνας μέχρι να τις εξετάσουν. Λίγο αργότερα τους ευχαρίστησε όλους και έφυγε, κρατώντας τον Κιτ απ' το χέρι.

Είχε νυχτώσει στο μεταξύ, αλλά δε δυσκολεύτηκε να βρει το δρόμο της στο σκοτάδι. Αύριο τέτοια ώρα θα ήταν σε κάποιο άγνωστο μέρος.

Στο σπίτι, ζέστανε λίγο ζωμό για βραδινό και έβαλε τον Κιτ για ύπνο.

Κάθισε για λίγο πλάι στη φωτιά και ήταν βυθισμένη στις σκέψεις της, όταν κάποιος χτύπησε την πόρτα. Μπήκαν μέσα ο Άικ Κλίδε-

ροου, ο θεός του Χάρι, και ο Τζίμι Μαν. Ο Τζίμι κρατούσε το τρίκοχο καπέλο του στα χέρια του. «Οι φίλοι μάζεψαν ένα ποσό», είπε ο θεός Άικ. «Δεν είναι πολλά». Ο Τζίμι τής έδειξε τι περιείχε το καπέλο του: κάμποσες πένες και λίγα σελίνια. Ο Άικ είχε δίκιο, δεν ήταν πολλά, αλλά θα ήταν μια σημαντική βοήθεια τις επόμενες δύσκολες μέρες. Οι άστεγοι έπρεπε ν' αγοράζουν φαγητό στις ταβέρνες, όπου κόστιζε περισσότερο.

Ο Τζίμι άδειασε τα κέρματα στο τραπέζι, έναν μικρό σωρό καφέ και ασημένιων νομισμάτων. Η Σαλ ήξερε πόσο δύσκολο ήταν για τους φτωχούς ανθρώπους να δίνουν από το υστέρημά τους. «Δε βρίσκω λόγια...» Η φωνή της πνίγηκε σ' ένα λυγμό και ξανάρχισε. «Δε βρίσκω λόγια να σας πω πόσο ευγνώμων είμαι που έχω τόσο καλούς φίλους». Και πόσο δυστυχισμένη που τους αφήνω όλους πίσω μου, πρόσθεσε μέσα της.

«Ο Θεός να σ' έχει καλά, Σαλ», είπε ο Άικ.

«Κι εσένα. Κι εσένα το ίδιο, Τζίμι».

Όταν έφυγαν, ξάπλωσε, μα έμεινε ώρα ξύπνια. Οι άνθρωποι εύχονταν Ο Θεός να σ' έχει καλά, αλλά μερικές φορές ο Θεός δεν άκουγε· και τελευταία ένιωθε ότι την είχαν καταραστεί. Ο Θεός τής είχε στείλει καλούς φίλους, μα και ισχυρούς εχθρούς.

Σκέφτηκε τη θεία της τη Σάρα. Είχε φύγει με τη θέλησή της από το χωριό και είχε πάει στο Κίνγκσμπριτζ να πουλάει τις μπαλάντες της στο δρόμο. Η Σαλ ανέκαθεν τη θαύμαζε. Ίσως πρόκοβε κι εκείνη τώρα που θα έφευγε. Η ζωή στο χωριό δεν ήταν ποτέ αυτό που ονειρευόταν, ώσπου γνώρισε τον Χάρι.

Η θεία Σάρα είχε πάει στο Κίνγκσμπριτζ. Ίσως εκεί έπρεπε να πάει και η Σαλ.

Όσο το σκεφτόταν, τόσο πιο καλή ιδέα τής φαινόταν. Θα τους έπαιρνε μισή μέρα για να πάνε εκεί, αν και η πεζοπορία θα κούραζε πολύ τα ποδαράκια του Κιτ. Και ήξερε κάποιον στην πόλη: τον Έιμος Μπάροουφιλντ. Ίσως μπορούσε να συνεχίσει να του κλώθει. Μπορεί ακόμα και να τους βοηθούσε να βρουν ένα καμαράκι να μείνουν.

Αισθάνθηκε λίγο καλύτερα τώρα που είχε δει ότι υπήρχαν κάποιες αμυδρές πιθανότητες. Ήταν εξαντλημένη, σαν να είχε στραγ-

γίσει όλη η ενέργεια από μέσα της, και τελικά την πήρε ο ύπνος. Ξύπνησε, ωστόσο, πριν φέξει. Μην ξέροντας τι ώρα είναι, άρχισε να πηγαίνει στο σπίτι στο θαμπό φως της χόβολης και μάζεψε τα λιγοστά πράγματα που θα έπαιρνε μαζί της.

Χρειαζόταν οπωσδήποτε την άνεμη της μητέρας της. Ήταν βαριά και θα έπρεπε να την κουβαλήσει δέκα μίλια, μα ίσως ήταν το μόνο της μέσο να συντηρηθούν.

Δεν είχε δεύτερα ρούχα. Θα φορούσε το μοναδικό της φόρεμα, τα παπούτσια και το καπέλο της. Μακάρι να είχε παπούτσια για τον Κιτ, μα του είχαν λιώσει πριν πάει να δουλέψει στο αρχοντικό. Το παλτό του ήταν πολύ μακρύ, ευτυχώς, έτσι θα του έκανε για μερικά χρόνια ακόμα.

Θα έπαιρνε επίσης την κατσαρόλα της, το κουζινομάχαιρο και τα λίγα τρόφιμα που είχαν στο σπίτι. Προβληματίστηκε για τη Βίβλο του πατέρα της, αλλά τελικά αποφάσισε να την αφήσει. Τα βιβλία δεν τρώγονταν.

Αναρωτήθηκε αν θα είχε ποτέ χρήματα να νοικιάσει ένα κάρο για να πάρει τα έπιπλά της. Δεν ήταν και πολλά: δύο κρεβάτια, ένα τραπέζι, δύο σκαμνιά και ένας πάγκος. Όμως τα είχε φτιάξει με τα χέρια του ο Χάρι και η Σαλ τα αγαπούσε.

Όταν οι πρώτες γκρίζες ανταύγειες άρχισαν να σπάνε το σκοτάδι στον ουρανό πέρα από τα λιβάδια στα ανατολικά, η Σαλ ξύπνησε τον Κιτ και του έφτιαξε χυλό. Μετά έπλυνε την κατσαρόλα, τις γαβάθες και τα κουτάλια και τα έδεσε όλα μαζί μ' ένα παλιό κομμάτι σπάγκου. Έβαλε τα τρόφιμα σ' ένα σακούλι και το έδωσε στον Κιτ να το κρατάει. Έπειτα βγήκαν από το σπίτι και η Σαλ έκλεισε την πόρτα, με το προαίσθημα ότι δε θα την άνοιγε ποτέ ξανά.

Πήγαν πρώτα στην εκκλησία του Αγίου Ματθαίου. Εκεί, στο νεκροταφείο, υπήρχε ένας απλός ξύλινος σταυρός με το όνομα *Χάρι Κλίδερου* γραμμένο καθαρά στο οριζόντιο κομμάτι του με άσπρη μπογιά. «Ας γονατίσουμε εδώ για λίγα λεπτά», είπε η Σαλ στον Κιτ.

Φάνηκε απορημένος, μα δεν είπε τίποτα και γονάτισαν και οι δύο στον τάφο.

Η Σαλ σκέφτηκε τον Χάρι: το λεπτό, νευρώδες σώμα του, την εριστική του διάθεση, την αγάπη του για εκείνη, τη στοργή του για

τον Κιτ. Ήταν σίγουρη ότι ο Χάρι βρισκόταν στον ουρανό τώρα. Θυμήθηκε το ξεκίνημα της σχέσης τους: το πρώτο φλερτ, τα συγκρατημένα φιλήματα και τα πλεγμένα χέρια, τις κρυφές συναντήσεις στο δάσος μετά την εκκλησία και τέλος τη συνειδητοποίηση ότι ήθελαν να ζήσουν για πάντα μαζί. Θυμήθηκε, όμως, και πόσο αγωνιώδης ήταν ο θάνατός του και αναρωτήθηκε πώς ήταν δυνατό να είναι θέλημα Θεού κάτι τόσο σκληρό και απάνθρωπο.

Έπειτα είπε φωναχτά μια αυτοσχέδια προσευχή, όπως έκαναν οι μεθοδιστές στις συναντήσεις τους. Ζήτησε από τον Χάρι να προσέχει εκείνη και το παιδί τους και παρακάλεσε το Θεό να τη βοηθήσει να φροντίζει τον Κιτ. Ζήτησε επίσης συγχώρεση για το αμάρτημα της επίθεσης στον Γουίλ, αν και δεν μπόρεσε να προσευχηθεί και για την ανάρρωσή του. Παρακάλεσε να μη συνεχιστούν για πολύ ακόμα οι δοκιμασίες της και ύστερα είπε αμήν και είπε και ο Κιτ αμήν.

Σηκώθηκαν και βγήκαν από το νεκροταφείο.

«Και τώρα πού πάμε;» ρώτησε ο μικρός.

«Στο Κίνγκσμπριτζ», απάντησε η Σαλ.

Ο Έιμος και ο Ρότζερ είχαν περάσει τις τελευταίες μέρες κάνοντας τροποποιήσεις στην κλωστική μηχανή.

Δούλευαν σ' ένα πίσω δωμάτιο της αποθήκης του Έιμος, με κλειδωμένη την πόρτα. Δεν ήθελαν να μαθευτεί το νέο για την καινούργια μηχανή μέχρι να είναι έτοιμοι.

Τη δοκίμαζαν με αγγλικό μαλλί, που ήταν πιο σκληρό από το εισαγόμενο ισπανικό ή το ιρλανδέζικο και, χάρη στις μακριές του ίνες, ήταν λιγότερο πιθανό να σπάει. Ο Ρότζερ είχε δέσει από μία χαλαρή τουλούπα σε κάθε ένα από τα οχτώ αδράχτια και μετά την είχε περάσει από το εξάρτημα που την κρατούσε τεντωμένη στη διάρκεια του κλωσίματος. Όταν τελείωσε, ο Έιμος έθεσε σε λειτουργία τη μηχανή.

Το κλώσιμο με το χέρι ήταν μια τέχνη που έπρεπε να τη μάθει κανείς, ενώ ο χειρισμός της μηχανής ήταν απλός. Με το δεξί του χέρι, ο Έιμος γύρισε αργά τον μεγάλο τροχό, κάνοντας τα αδράχτια να γυρίζουν, περιστρέφοντας τις κλωστές. Μετά σταμάτησε

τον τροχό και μετακίνησε προς τα εμπρός το αντί, κατά μήκος της μηχανής, για να τροφοδοτήσει τα αδράχτια με νέες τουλούπες.

«Δουλεύει!» αναφώνησε ολόχαρος.

«Στου Φράνκλαντ γύριζαν πολύ πιο γρήγορα τον τροχό», είπε ο Ρότζερ.

Ο Έιμος αύξησε την ταχύτητα και οι κλωστές άρχισαν να σπάνε.

«Αυτό που φοβόμασταν», είπε ο Ρότζερ.

«Πώς μπορούμε να το διορθώσουμε;»

«Έχω κάποιες ιδέες».

Για αρκετές μέρες, ο Ρότζερ δοκίμαζε διάφορες ιδέες. Αυτό που αποδείχτηκε αποτελεσματικό ήταν να χρησιμοποιούν βαρίδια για να μένουν οι κλωστές τεντωμένες σε όλα τα στάδια της διαδικασίας. Χρειάστηκαν ακόμα περισσότερες δοκιμές και λάθη μέχρι να βρουν ακριβώς το σωστό βάρος. Και σήμερα, έπειτα από ένα ολόκληρο πρωινό απεγνωσμένων δοκιμών και λαθών, τα κατάφεραν. Τότε η μητέρα του Έιμος τούς φώναξε για βραδινό.

Η Σαλ θυμόταν καθαρά το Κίνγκσμπριτζ. Αν και είχαν περάσει δέκα χρόνια από την τελευταία φορά που το είχε επισκεφτεί, η εμπειρία εκείνη ήταν καταπληκτική και τη θυμόταν με κάθε λεπτομέρεια. Και σήμερα θα διαπίστωνε πόσο είχε αλλάξει η πόλη.

Πλησιάζοντας από τα υψώματα στα βόρεια, είδε τα γνώριμα ορόσημα: τον καθεδρικό ναό, το θολωτό Ανταλλακτήριο Μαλλιού και το ποτάμι με την ξεχωριστή διπλή γέφυρα. Η πόλη φαινόταν μεγαλύτερη, ιδίως προς τα νοτιοδυτικά, όπου υπήρχαν περισσότερα σπίτια απ' όσα θυμόταν. Είδε και κάτι καινούργιο, όμως. Στην άλλη πλευρά του ποταμού, που παλιά υπήρχαν μονάχα χωράφια, είδε καμιά δωδεκαριά μακρόστενα ψηλά κτίρια με σειρές μεγάλων παραθύρων, όλα κοντά στην όχθη. Θυμήθηκε αόριστα ότι είχε ακούσει να μιλούν για τέτοια οικοδομήματα: ήταν εργοστάσια όπου φτιαχνόταν ύφασμα. Ήταν στενά, με ψηλά παράθυρα, για να έχουν αρκετό φως για να δουλεύουν οι εργάτες. Το νερό χρειαζόταν για την πιληματοποίηση, ή κετσέδιασμα, του υφάσματος και για τη βαφή του. Και, όπου το ποτάμι κυλούσε ορμητικό, μπορούσε

επίσης να κινεί τα μηχανήματα. Μερικά απ' αυτά τα κτίρια πρέπει να υπήρχαν ήδη πριν από δέκα χρόνια, σκέφτηκε η Σαλ, γιατί το Κίνγκσμπριτζ ήταν κέντρο κλωστοϋφαντουργίας πριν καν γεννηθεί. Πρωτύτερα, όμως, τα κτίρια ήταν μικρά και διάσπαρτα. Τώρα ήταν πιο μεγάλα, είχαν επεκταθεί και υπήρχε πλέον μια διακριτή κλωστοϋφαντουργική συνοικία.

«Φτάσαμε σχεδόν, Κιτ», είπε. Ο μικρός ήταν ξεθεωμένος και παραπατούσε. Θα τον είχε κουβαλήσει στην αγκαλιά της, αν δεν είχε την ανέμη και την κατσαρόλα.

Μπήκαν στην πόλη. Η Σαλ ρώτησε μια γυναίκα που της φάνηκε φιλική πού έμενε ο Έιμος Μπάροουφιλντ και, ακολουθώντας τις οδηγίες της, έφτασε σ' ένα σπίτι κοντά στον καθεδρικό ναό.

Της άνοιξε μια υπηρέτρια. «Είμαι μια από τις κλώστριες του Έιμος Μπάροουφιλντ», είπε η Σαλ. «Θα ήθελα να του μιλήσω, αν γίνεται».

Η υπηρέτρια ήταν επιφυλακτική. «Το όνομά σας, παρακαλώ;»
«Σαλ Κλίδερου».

«Ω!» έκανε η υπηρέτρια. «Έχουμε ακούσει τα πάντα για σας». Κοίταξε τον Κιτ. «Αυτό είναι το αγοράκι που το κλότσησε το άλογο;»
«Ναι, ο Κιτ».

«Είμαι σίγουρη ότι ο Έιμος θα χαρεί να σας δει. Με την ευκαιρία, εγώ είμαι η Έλεν». Τους έβαλε μέσα. «Τελειώνουν το βραδινό τους. Να σας φέρω λίγο τσάι;»

«Θα ήταν θεόσταλτο δώρο», είπε η Σαλ.

Η Έλεν τούς οδήγησε στην τραπεζαρία. Ο Έιμος καθόταν στο τραπέζι μαζί με τον Ρότζερ Ρίντικ. Ξαφνιάστηκαν και οι δύο που είδαν τη Σαλ και τον Κιτ.

Η Σαλ υποκλίθηκε και είπε απότομα, «Με εξόρισαν απ' το Μπάρντφορντ».

«Για ποιο λόγο;» ρώτησε ο Ρότζερ.

«Ντρέπομαι που το λέω, κύριε Ρότζερ, αλλά έδωσα μια γροθιά στο κεφάλι του αδερφού σας, του Γουίλ, και τον έριξα κάτω».

Ακολούθησε ένα δευτερόλεπτο σιωπής και μετά ο Ρότζερ ξέσπασε σε γέλια. Την επόμενη στιγμή, ο Έιμος τον μιμήθηκε. «Μπράβο

σου!» είπε ο Ρότζερ. «Κάποιος έπρεπε να του είχε ρίξει μια γροθιά στο κεφάλι εδώ και πολύ καιρό».

Όταν κόπασαν τα γέλια, η Σαλ είπε, «Χαίρομαι που σας έκανα να γελάσετε, αλλά δεν έχω σπίτι πια. Κύριε Μπάροουφιλντ, αν βρω κάπου να μείνω εδώ, στο Κίνγκσμπριτζ, ελπίζω να μπορέσω να σας κλώθω, αν με θέλετε ακόμα».

«Και βέβαια σε θέλω!» είπε ο Έιμος.

Ένα βάρος έφυγε από τους ώμους της Σαλ.

«Με μεγάλη μου χαρά θ' αγοράζω το νήμα σου». Δίστασε μια στιγμή και μετά είπε, «Αλλά έχω μια καλύτερη ιδέα. Μπορεί να σου προσφέρω μια δουλειά που θα σου αποφέρει κάτι παραπάνω από το κλώσιμο στο χέρι».

«Τι είδους δουλειά;»

Ο Έιμος σηκώθηκε από το τραπέζι. «Πρέπει να σου δείξω», είπε. «Έλα στην αποθήκη. Ο Ρότζερ κι εγώ έχουμε ένα καινούργιο μηχανήμα».

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η Εξέγερση των Νοικοκυριών

1795

Η ΣΑΛ ΚΑΙ Ο ΚΙΤ ΔΟΥΛΕΥΑΝ για τον Έιμος πάνω από δύο χρόνια τώρα. Το μέρος είχε αλλάξει από τότε. Η επιχείρηση είχε μεγαλώσει τόσο, που δε χωρούσε στην αποθήκη πίσω από το σπίτι του Έιμος: τώρα είχε έξι κλωστικές μηχανές και ένα δωμάτιο για κετσέδιασμα. Είχε νοικιάσει ένα μικρό εργοστάσιο πλάι στο ποτάμι, στο βορειοδυτικό τμήμα του Κίνγκσμπριτζ, όπου το ποτάμι ήταν αρκετά ορμητικό για να κινεί τα σφυριά της πιληματοποίησης που συρρίκνωναν και έκαναν πιο χοντρό το ύφασμα.

Δούλευαν σκληρά από τις πέντε το πρωί ως τις εφτά το βράδυ, εκτός από τα Σάββατα –τα ευλογημένα Σάββατα– που δούλευαν μόνο ως τις πέντε το απόγευμα. Όλα τα παιδιά ήταν συνεχώς κουρασμένα. Παρ' όλα αυτά, η ζωή ήταν καλύτερη από πριν. Η μητέρα του Κιτ είχε χρήματα, ζούσαν σ' ένα ζεστό σπίτι με πραγματική καμινάδα και –το σημαντικότερο– είχαν γλιτώσει από τους νταήδες του Μπάντφορντ που είχαν σκοτώσει τον πατέρα του. Μακάρι να μην ξαναζούσε ποτέ σε χωριό!

Ο πόλεμος, ωστόσο, είχε αλλάξει τα πράγματα σταδιακά προς το χειρότερο. Ο Κιτ, εννέα ετών πλέον, είχε επίγνωση της σημασίας του χρήματος και καταλάβαινε ότι οι φόροι του πολέμου είχαν αυξήσει όλες τις τιμές, ενώ οι εργάτες της κλωστοϋφαντουργίας πληρώνονταν το ίδιο. Το ψωμί δεν το φορολογούσαν, αλλά ακρίβυνε επειδή δεν ήταν καλή η σοδειά. Για κάποιο διάστημα αφότου έμαθε να χειρίζεται την κλωστική μηχανή, η Σαλ είχε τη δυνατότητα ν' αγοράζει βοδινό, τσάι με ζάχαρη και κέικ, αλλά τώρα έτρωγαν μπέικον και έπιναν ελαφριά μπίρα. Ακόμα κι έτσι, όμως, η ζωή τους ήταν καλύτερη απ' ό,τι στο χωριό.

Η καλύτερη φίλη του Κιτ ήταν ένα κορίτσι που το έλεγαν Σου, πάνω-κάτω στην ηλικία του, που είχε χάσει κι εκείνη τον πατέρα

της. Δούλευε μαζί με τη μαμά της, την Τζόουνι, στην κλωστική μηχανή δίπλα στην Σαλ, στο εργοστάσιο του Μπάροουφιλντ.

Σήμερα ήταν ξεχωριστή μέρα. Το κατάλαβαν όλοι οι εργάτες μόλις μπήκαν στο εργοστάσιο και είδαν στο ισόγειο, δίπλα στη μηχανή πιληματοποίησης, ένα αντικείμενο καλυμμένο με λινάτσες, στο μέγεθος ενός κρεβατιού με ουρανό ή μιας άμαξας. Πρέπει να το είχαν φέρει την προηγούμενη, όταν είχαν σχολάσει και είχαν φύγει όλοι.

Μόνο γι' αυτό μιλούσαν όλοι στο μισάωρο απογευματινό διάλειμμά τους για φαγητό και η μητέρα του Κιτ είχε πει ότι μάλλον θα ήταν κάποιο καινούργιο μηχάνημα, αν και κανένας δεν είχε ξαναδεί ποτέ κάτι τόσο μεγάλο.

Ο φίλος του Έιμος Μπάροουφιλντ, ο Ρότζερ Ρίντικ, εμφανίστηκε νωρίς το απόγευμα. Ο Κιτ δεν είχε ξεχάσει ποτέ την καλοσύνη που του είχε δείξει ο Ρότζερ στο Μπάντφορντ. Θυμόταν επίσης ότι ο Ρότζερ ήταν αυτός που είχε ρυθμίσει την πρώτη κλωστική μηχανή του Έιμος. Τώρα είχαν έξι τέτοιες μηχανές και ο Έιμος σχεδίαζε ν' αγοράσει κι άλλες ώσπου ο πόλεμος άρχισε να επηρεάζει τη δουλειά.

Ο Έιμος είπε στους εργάτες να σταματήσουν μισή ώρα νωρίτερα και να μαζευτούν μαζί με τον ίδιο και τον Ρότζερ στο ισόγειο, γύρω από το μυστηριώδες αντικείμενο. Έδωσε εντολή να σβήσουν τη μηχανή πιληματοποίησης, γιατί έκανε τόση φασαρία που δεν ακουγόταν τίποτα. Έπειτα ανακοίνωσε, «Πριν από λίγο καιρό, ο κύριος Σίπλαπ από το Κομπ μού ζήτησε πεντακόσιες γιάρδες λινόμάλλινο ύφασμα».

Ήταν μεγάλη παραγγελία, ακόμα και ο Κιτ το ήξερε, και όλοι ζητωκραύγασαν.

«Η τιμή που του έδωσα για την παραγγελία», συνέχισε ο Έιμος, «ήταν πενήντα πέντε λίρες και ήμουν διατεθειμένος να πέσω στις πενήντα. Εκείνος, όμως, μου πρόσφερε τριάντα πέντε και είπε ότι ήξερε έναν άλλον υφαντουργό στο Κίνγκσμπριτζ που ήταν πρόθυμος να κλείσει μ' αυτήν την τιμή. Ξέρω ότι ο μόνος τρόπος που θα μπορούσε να προσφέρει μια τέτοια τιμή ένας υφαντουργός θα ήταν μειώνοντας τις αμοιβές των εργατών του».

Ακούστηκαν μουρμουρητά δυσaráσκειας. Οι άντρες και οι γυ-

ναίκες γύρω από τον Κιτ έδειχναν δύσπιστοι και έτοιμοι να ξεσηκωθούν. Δεν τους άρεσε ν' ακούν για μείωση των μεροκάματων.

«Έτσι, του είπα όχι», είπε ο Έιμος.

Οι εργάτες ανακουφίστηκαν.

«Δε μου άρεσε που απέρριψα μια παραγγελία, γιατί δεν έχουμε πια όσες πριν, και, αν συνεχιστεί αυτή η κατάσταση, κάποιοι από σας θα πρέπει να απολυθούν».

Τώρα ο Κιτ ανησύχησε. Ήξερε ότι κανένας υφαντουργός στο Κίνγκσμπριτζ δε ζητούσε εργάτες αυτή την εποχή. Είχε ακούσει τη μητέρα του να λέει ότι οι εργοδότες δεν αντικαθιστούσαν όσους έφευγαν, γιατί δεν ήξεραν τι τους επιφύλασσε το μέλλον ή πόσο θα διαρκούσε ο πόλεμος. Ο Έιμος δεν ήταν ο μόνος που βρισκόταν σε δίλημμα.

«Όμως βρήκα λύση. Ξέρω πώς μπορώ να καλύψω την παραγγελία του κυρίου Σίπλαπ χωρίς να μειώσω τα μεροκάματα ή να διώξω κόσμο».

Έπεσε σιωπή. Ο Κιτ ένιωσε την καχυποψία των εργατών· δεν ήξεραν αν έπρεπε να πιστέψουν τον Έιμος.

Ο Έιμος και ο Ρότζερ τράβηξαν τις λινάτσες που κάλυπταν το μυστήριο αντικείμενο και τις άφησαν να πέσουν στο πάτωμα. Όταν αποκαλύφθηκε, ο Κιτ δεν είχε ιδέα τι ήταν. Δεν είχε ξαναδεί ποτέ κάτι τέτοιο.

Ούτε κανένας άλλος, απ' ό,τι έβλεπε. Ψιθύριζαν όλοι μεταξύ τους απορημένοι.

Ήταν μια μαύρη πυραμίδα με οχτώ μεταλλικούς κυλίνδρους. Θύμιζε στον Κιτ κάτι στοιβαγμένους σωλήνες νερού που είχε δει κάποτε στη Χάι Στριτ. Ετούτοι οι κύλινδροι είχαν πάνω τους καρφιά και η όλη κατασκευή ήταν συναρμολογημένη πάνω σε μια γερή δρύινη πλατφόρμα με κοντόχοντρα πόδια.

Προφανώς ήταν μηχανήμα, μα τι ακριβώς έκανε;

Ο Έιμος τούς πρόλαβε. «Να η λύση στο πρόβλημά μας. Μια μηχανή ξασίματος».

Ο Κιτ ήξερε τι ήταν το ξάσιμο. Θυμήθηκε τον Μικ Σίμπρουκ στο Μπάντφορντ, που το έκανε με το χέρι. Χρησιμοποιούσε βούρτσες με σιδερένια δόντια και τώρα πρόσεξε ο Κιτ ότι κάθε κύλινδρος

ήταν τυλιγμένος σ' ένα δερμάτινο κάλυμμα με καρφιά, που ήταν όπως τα δόντια στις βούρτσες του Μικ.

«Τέτοιες μηχανές κυκλοφορούν από καιρό, αλλά μόνο πρόσφατα έπιασαν. Αυτό είναι το πιο σύγχρονο μοντέλο. Το μαλλί περνάει από το πρώτο ζεύγος κυλίνδρων και τα καρφιά το ξεμπερδεύουν και ισιώνουν τις ίνες».

«Ενώ με το χέρι πρέπει να γίνεται ξανά και ξανά όλη μέρα», πετάχτηκε ο Κιτ.

Οι εργάτες γέλασαν με το θάρρος ενός τόσο μικρού παιδιού, αλλά αμέσως μετά η Τζόουνι είπε, «Έχει δίκιο, πάντως».

«Ναι», είπε ο Έιμος. «Γι' αυτό υπάρχουν τόσο κύλινδροι. Ένα πέρασμα δεν είναι ποτέ αρκετό. Έτσι, το μαλλί περνάει από ένα δεύτερο ζεύγος, με δόντια πιο κοντά το ένα στο άλλο, και μετά από τρίτο και τέταρτο. Με κάθε πέρασμα, χτενίζεται καλύτερα, φεύγει περισσότερη βρομιά και οι ίνες γίνονται πιο ίσιες».

«Αυτή η μηχανή ήταν για βαμβάκι», είπε ο Ρότζερ, «αλλά το μαλλί είναι πιο μαλακό, έτσι τροποποίησα τα σιδερένια δόντια για να είναι λιγότερο κοφτερά και μεγάλωσα τα κενά ανάμεσα στους πάνω και τους κάτω κυλίνδρους για να είναι πιο ήπια η διαδικασία».

«Και το δοκιμάσαμε και δουλεύει», είπε ο Έιμος.

«Και ποιος γυρίζει τους κυλίνδρους;» ρώτησε η Σαλ.

«Κανένας», είπε ο Έιμος. «Όπως και η μηχανή πηληματοποίησης, η μηχανή ξασίματος λειτουργεί με τη δύναμη του νερού, που διχετεύεται από το ποτάμι στο μυλαύλακο και από εκεί, με γρανάζια και αλυσίδες, στους κυλίνδρους. Χρειάζεται απλώς κάποιος να προσέχει το μηχανισμό και να κάνει μικρορυθμίσεις όσο δουλεύει».

«Και τότε τι δουλειά θα έχουν όσοι κάνουν ξάσιμο με το χέρι;» είπε η Τζόουνι.

Δίκιο είχε, σκέφτηκε ο Κιτ. Ο Μικ και οι ομότεχνοί του ίσως δε χρειαζόνταν αν υπήρχαν μηχανές ξασίματος που έπαιρναν ενέργεια από τον υδροτροχό.

Ο Έιμος φάνηκε έτοιμος γι' αυτή την ερώτηση. «Δε θα σας πω ψέματα. Με ξέρετε όλοι —δε θέλω να χάνει κανένας τη δουλειά του. Έχουμε τις εξής επιλογές. Μπορώ να στείλω αυτή τη μηχανή πίσω

από κει που ήρθε, να ξεχάσω την παραγγελία του κυρίου Σίπλαπ και να πω στους μισούς από σας να μην ξανάρθετε αύριο γιατί δε θα έχει δουλειά. Ή μπορώ να σας κρατήσω όλους, αλλά να μειώσω τις αμοιβές σας. Τρίτη επιλογή: οι αμοιβές σας μένουν ίδιες, εκτελούμε την παραγγελία του κυρίου Σίπλαπ και κρατάτε όλοι τις δουλειές σας –αν χρησιμοποιήσουμε τη μηχανή ξασίματος».

«Θα μπορούσατε να βάλετε απ' τα δικά σας χρήματα», είπε τολμηρά η Τζόουνι.

«Δεν έχω αρκετά», είπε ο Έιμος. «Ακόμα ξεπληρώνω τα χρέη που μου άφησε ο πατέρας μου πριν από τρία χρόνια. Και ξέρετε πώς χρεώθηκε;» Η φωνή του είχε μια χροιά συγκίνησης. «Διευθύνοντας αυτή την επιχείρηση με ζημιά. Κάτι που σας βεβαιώνω ότι εγώ δεν πρόκειται να κάνω. Ποτέ».

«Έχω ακούσει ότι δεν κάνουν καλή δουλειά αυτές οι μηχανές», είπε κάποια. Πολλοί συμφώνησαν μουρμουρίζοντας.

«Εμένα μου φαίνεται διαβολικό πράγμα», είπε μια άλλη. «Μ' όλα αυτά τα καρφιά...» Ο Κιτ είχε ξανακούσει να μιλούν έτσι για τις μηχανές. Οι άνθρωποι δεν καταλάβαιναν πώς λειτουργούσαν, έτσι έλεγαν ότι πρέπει να υπήρχε κάποιο δαιμόνιο παγιδευμένο μέσα τους που τις έκανε να δουλεύουν. Ο Κιτ καταλάβαινε από μηχανές και ήξερε ότι δεν υπήρχαν δαιμόνια μέσα τους.

Ακολούθησε μια δυσάρεστη σιωπή, που έσπασε η μητέρα του Κιτ. «Δε μ' αρέσει ετούτη η μηχανή», είπε. «Και δε μ' αρέσει να χάνουν εργάτες τη δουλειά τους». Κοίταξε γύρω της το πλήθος, κυρίως γυναίκες. «Όμως έχω εμπιστοσύνη στον κύριο Μπάροουφιλντ. Αν λέει ότι δεν έχουμε άλλη επιλογή, τον πιστεύω. Λυπάμαι, Τζόουνι. Πρέπει να δεχτούμε τη μηχανή ξασίματος».

Ο Έιμος δεν είπε τίποτα.

Οι εργάτες κοιτάχτηκαν. Ο Κιτ άκουσε ένα σούσουρο χαμηλόφωνων σχολίων. Έδειχναν να το είχαν πάρει απόφαση. Σιγά σιγά διαλύθηκαν, είπαν ανόρεχτα καληνύχτα και αποχώρησαν σκεπτικοί.

Η Σαλ, ο Κιτ, η Τζόουνι και η Σου έφυγαν μαζί, σέρνοντας κουρασμένα τα βήματά τους στο λυκόφως. Έβρεχε όλη μέρα, όσο δούλευαν μέσα στο εργοστάσιο, και τώρα οι λακκούβες με το νερό στραφτάλιζαν στον ήλιο που έδυε. Διέσχισαν την πλατεία της αγο-

ράς ενώ ένας φανοκόρος άναβε έναν έναν τους φανοστάτες. Στο κέντρο της πλατείας, διαγράφονταν στο μισόφωτο τα μέσα τιμωρίας: η αγχόνη, ο κύφωνας και ο στύλος μαστιγώματος —ουσιαστικά δύο στύλοι και ένα οριζόντιο ξύλο, όπου έδεναν τον παραβάτη, με τα χέρια πάνω από το κεφάλι, για να μαστιγωθεί. Τα ξύλα ήταν λεκιασμένα από τα αίματα. Ο Κιτ προσπαθούσε να μην τα κοιτάζει· τον φόβιζαν.

Καθώς περνούσαν από τον καθεδρικό ναό, άρχισαν να χτυπούν οι καμπάνες. Κάθε Δευτέρα βράδυ έκαναν εξάσκηση οι κωδωνοκρούστες. Ο Κιτ ήξερε ότι υπήρχαν εφτά καμπάνες: τη Νο 1, που είχε τον ψηλότερο τόνο, την έλεγαν υψίφωνο, ενώ η Νο 7 ήταν ο τενόρος. Συνήθως ξεκινούσαν με μια απλή ακολουθία, χτυπώντας και τις εφτά με καθοδική σειρά, 1234567, και σύντομα συνέχιζαν με κάτι πιο πολύπλοκο. Τον Κιτ τον ενδιέφερε ο τρόπος που άλλαζαν το σκοπό χτυπώντας με διαφορετική σειρά τις καμπάνες. Υπήρχε κάτι ικανοποιητικά λογικό σ' αυτό.

Η Σαλ και ο Κιτ μοιράζονταν ένα σπίτι με τη Σου και την οικογένειά της σε μια γειτονιά με χαμηλά νοίκια στα βορειοδυτικά της πόλης. Στο πίσω μέρος του ισογείου ήταν η κουζίνα που όλοι μαγείρευαν και έτρωγαν. Στο μπροστινό δωμάτιο έμενε ο θείος της Σου, ο Τζαρτζ, εικοσιπεντάρης, πέντε χρόνια μικρότερος από την Τζόουνι, δηλαδή, που ήταν υφαντής σ' ένα από τα εργοστάσια του Χόρνμπιμ. Ήταν επίσης ένας από τους κωδωνοκρούστες και ο Κιτ είχε μάθει κάποια στοιχεία της παράδοσης απ' αυτόν.

Επάνω υπήρχαν δύο κρεβάτια. Η Τζόουνι και η Σου κοιμόντουσαν στο μπροστινό δωμάτιο και η Σαλ με τον Κιτ στο πίσω. Οι περισσότεροι φτωχοί μοιράζονταν τα κρεβάτια τους για ζεστασιά, κάνοντας οικονομία στα καυσόξυλα ή το κάρβουνο.

Στο χαμηλοτάβανο καμαράκι της σοφίτας έμενε η θεία της Τζόουνι, η Ντότι Κασλ. Ήταν ηλικιωμένη και ασθενική και φυτοζωούσε μαντάροντας κάλτσες και μπαλώνοντας παντελόνια.

Μόλις έφτασαν στο σπίτι, ο Κιτ ξάπλωσε στο κρεβάτι που μοιραζόταν με τη μητέρα του —το μεγάλο κρεβάτι που είχαν φέρει από το Μπάνφορντ. Ένωσε τη Σαλ να του βγάζει τις μπότες και να τον σκεπάζει με μια κουβέρτα. Μετά αποκοιμήθηκε.

Τον ξύπνησε λίγο αργότερα και κατέβηκε παραπατώντας για το βραδινό: μπέικον, κρεμμύδια και ψωμί αλειμμένο με λίπος. Πεινούσαν όλοι και έφαγαν γρήγορα. Η Τζόουνι σκούπισε το τηγάνι με άλλη μια φέτα ψωμί και τη μοίρασε στα παιδιά.

Πήγαν και τα δύο για ύπνο μόλις έφαγαν. Ο Κιτ αποκοιμήθηκε αμέσως.

Η Σαλ έπλυνε το πρόσωπό της, βούρτσισε τα μαλλιά της και τα έδεσε με μια παλιά κόκκινη κορδέλα. Ανέβηκε στο καμαράκι της σοφίτας και ζήτησε από τη θεία Ντότι να έχει το νου της στα παιδιά για μια δυο ώρες. «Αν ξυπνήσουν, δώσ' τους λίγο ψωμί», της είπε. «Φάε κι εσύ αν πεινάς».

«Όχι, καλή μου, σ' ευχαριστώ. Εντάξει είμαι. Δε θέλω πολλά, μιας και κάθομαι όλη μέρα. Εσείς που δουλεύετε στο εργοστάσιο το χρειάζεστε περισσότερο».

«Όπως νομίζεις».

Κοίταξε τον Κιτ, που κοιμόταν βαθιά. Πλάι στο κρεβάτι υπήρχαν μια πλάκα και ένα καρφί. Κάθε βράδυ η Σαλ έκανε εξάσκηση στο γράψιμο, αντιγράφοντας εδάφια από τη Βίβλο, το μόνο της βιβλίο. Βελτιωνόταν. Τις Κυριακές δίδασκε τον Κιτ, αλλά όλες τις άλλες μέρες ήταν πολύ κουρασμένη για μαθήματα.

Τον φίλησε στο μέτωπο και πήγε στο άλλο υπνοδωμάτιο. Η Τζόουνι φορούσε ένα καπέλο με λουλούδια που είχε κεντήσει μόνη της. Φίλησε τη Σου, που κοιμόταν. Έπειτα οι δύο γυναίκες βγήκαν έξω.

Κατέβηκαν τη Μέιν Στριτ. Το κέντρο της πόλης έσφυζε από ζωή, καθώς όλοι έβγαιναν το βράδυ αναζητώντας διασκέδαση, συντροφιά, ίσως και έρωτα. Η Σαλ είχε εγκαταλείψει κάθε ελπίδα για έρωτες. Ήξερε ότι ο αδερφός της Τζόουνι, ο Τζαρτζ, θα ήθελε να την παντρευτεί, αλλά τον είχε αποθαρρύνει. Είχε αγαπήσει τον Χάρι, που είχε σκοτωθεί· δε σκόπευε να ρισκάρει να βιώσει ξανά τέτοιον πόνο, ούτε ν' αφήσει την ευτυχία της να εξαρτιέται από τους ευγενείς, που τη γλίτωναν ακόμα κι αν σκότωναν.

Διέσχισαν την πλατεία. Το πανδοχείο Καμπάνα ήταν μεγάλο, με είσοδο για άμαξες που έβγαζε στην αυλή και στους στάβλους. Πά-

νω από την είσοδο κρεμόταν ένα καμπανάκι, που το χτυπούσαν όταν ήταν ν' αναχωρήσει η άμαξα. Παλιότερα καλούσε τον κόσμο και σε θεατρικές παραστάσεις, που τώρα πλέον ανέβαιναν μόνο στο θέατρο.

Το πανδοχείο διέθετε μια μεγάλη μπιραρία με βαρέλια στη σειρά σαν οδόφραγμα. Αντιλαλούσε από τα γέλια και τις φωνές και η ατμόσφαιρα ήταν θολή από καπνούς πίπας. Οι κωδωνοκρούστες ήταν ήδη εκεί, στο συνηθισμένο τους τραπέζι πλάι στο τζάκι, φορώντας ακόμα τα τσαλακωμένα τους καπέλα, με πήλινες κούπες μπροστά τους. Πληρώνονταν ένα σελίνι ο καθένας για να χτυπούν τις καμπάνες, έτσι είχαν πάντα χρήματα για μπίρα τις Δευτέρες.

Η Σαλ και η Τζόουνι παράγγειλαν από μια μπίρα και έμαθαν ότι η τιμή είχε ανέβει από τρεις πένες σε τέσσερις. «Όπως το ψωμί», είπε ο σερβιτόρος. «Και για τον ίδιο λόγο: το στάρι είναι πολύ ακριβό».

Όταν κάθισαν η Σαλ και η Τζόουνι, ο Τζαρτζ τις κοίταξε με συννεφιασμένο ύφος και είπε, «Κουβεντιάζαμε για τη νέα μηχανή του Μπάροουφιλντ».

Η Σαλ ήπие μια μεγάλη γουλιά μπίρα. Δεν της άρεσε να μεθάει—άλλωστε δεν την έπαιρνε να πληρώνει για πάνω από μία κούπα—αλλά λάτρευε τη γεύση της και τη ζεστασιά που έφερνε στα σωθικά της. «Τη μηχανή ξασίματος», διόρθωσε τον Τζαρτζ.

«Μια μηχανή που θα φέρει πείνα στους εργάτες», είπε εκείνος. «Ως τώρα, όποτε τολμούσαν τα αφεντικά να φέρουν μοντέρνες τάχα μηχανές, εδώ στα δυτικά, ξεσπούσαν ταραχές και τα αφεντικά υποχωρούσαν. Αυτό πρέπει να γίνει και τώρα».

Η Σαλ διαφωνούσε. «Λέγε ό,τι θέλεις, αλλά εμένα μ' έσωσε. Ο Έιμος Μπάροουφιλντ ήταν έτοιμος ν' απολύσει τους μισούς από μας γιατί η τιμή αγοράς του υφάσματος έχει πέσει, αλλά με τη νέα μηχανή μπορεί να βγάζει παραγγελίες με χαμηλότερη τιμή κι εγώ έχω ακόμα δουλειά στην κλωστική μηχανή».

Στον Τζαρτζ δεν άρεσε το επιχείρημά της, αλλά τη συμπαθούσε, έτσι συγκρατήθηκε. «Τι θα 'λεγες, λοιπόν, στους υφαντές, Σαλ, για τη νέα μηχανή;»

«Δεν ξέρω, Τζαρτζ. Αυτό που ξέρω είναι ότι ήμουν άπορη και άστεγη ώπου άρχισα να δουλεύω την πρώτη κλωστική μηχανή

του Μπάροουφιλντ και αυτή τη δουλειά μπορεί να την είχα χάσει σήμερα αν δεν είχε αγοράσει μηχανή ξασίματος».

Το λόγο πήρε ο Αλφ Νας. Δεν ήταν κωδωνοκρούστης, αλλά εργόταν συχνά στην παρέα τους. Η Σαλ πίστευε ότι ήταν τσιμπημένος με την Τζόουνι. Καθόταν δίπλα της τώρα. Ήταν γαλατάς και, από το γάλα που χυνόταν συνεχώς στα ρούχα του, μύριζε τυρίλα. Δεν είχε ελπίδες με την Τζόουνι. «Η Σαλ έχει δικίο σ' αυτό, Τζαρτζ», είπε ο Αλφ.

Ο Σάιμ Τζάκσον, ένας υφαντής που δούλευε με τον Σπέιντ, ήταν από τους πιο στοχαστικούς της ομάδας. «Δε βγάζω άκρη», είπε. «Οι μηχανές άλλους τούς βοηθούν κι άλλους τούς αφήνουν άνεργους. Πώς να πεις αν είναι για καλό ή για κακό;»

«Αυτό είναι το πρόβλημα», είπε η Σαλ. «Ξέρουμε τις ερωτήσεις, αλλά όχι τις απαντήσεις. Πρέπει να μάθουμε».

«Δεν είμαστε για τέτοια εμείς», είπε ο Αλφ. «Δεν πρόκειται να πάμε στο πανεπιστήμιο της Οξφόρδης».

Τότε μίλησε για πρώτη φορά ο Σπέιντ. Ήταν ο αρχικωδωνοκρούστης, δηλαδή συντόνιζε τους κωδωνοκρούστες. «Έχεις άδικο, Αλφ», είπε. «Σ' όλη τη χώρα, οι εργαζόμενοι μορφώνονται πια. Γράφονται σε βιβλιοθήκες, λέσχες βιβλίου, μουσικούς συλλόγους και χορωδίες. Συμμετέχουν σε ομάδες μελέτης της Βίβλου και σε πολιτικές συζητήσεις. Η Εταιρεία Αλληλογραφίας Λονδίνου έχει εκατοντάδες παραρτήματα».

Η ιδέα συνάρπασε τη Σαλ. «Αυτό θα 'πρεπε να κάνουμε κι εμείς –να διαβάζουμε και να μαθαίνουμε. Τι είναι αυτό το κολοκύθι αλληλογραφίας που είπες;»

«Ιδρύθηκε για να συζητήσει τη μεταρρύθμιση του κοινοβουλίου. Ψήφο στους εργαζόμενους και πάει λέγοντας. Έχει απλωθεί παντού».

«Όχι στο Κίνγκσμπριτζ», είπε ο Τζαρτζ.

«Ε, λοιπόν, θα 'πρεπε να έρθει κι εδώ. Είναι ακριβώς αυτό που χρειαζόμαστε».

Ένας άλλος κωδωνοκρούστης, ο Τζερεμία Χίσκοκ, που είχε τυπογραφείο στη Μέιν Στριτ, είπε, «Την ξέρω την Εταιρεία Αλληλογραφίας Λονδίνου. Ο αδερφός μου στο Λονδίνο τυπώνει κάποια από

τα έντυπά τους. Τους συμπαθεί. Λέει ότι αποφασίζουν τα πάντα κατά πλειοψηφία. Αφεντικά και εργάτες είναι ίσοι στις συναντήσεις τους».

«Απόδειξη ότι γίνεται!» είπε ο Τζαρτζ.

«Δεν ξέρω», είπε ανήσυχα ο Σάιμ. «Θα μας θεωρούσαν επαναστάτες».

«Η Εταιρεία Αλληλογραφίας Λονδίνου δε θέλει επανάσταση, μεταρρύθμιση θέλει», είπε ο Σπέιντ.

«Ένα λεπτό», είπε ο Αλφ. «Δε δικάστηκαν κάποια μέλη τους με την κατηγορία της προδοσίας λίγο πριν τα περασμένα Χριστούγεννα;»

«Τριάντα», είπε ο Σπέιντ, που διάβαζε μανιωδώς εφημερίδες. «Κατηγορήθηκαν ότι συνωμοτούσαν κατά του βασιλιά και του κοινοβουλίου. Τα μόνα στοιχεία ήταν ότι είχαν κάνει καμπάνια υπέρ της κοινοβουλευτικής μεταρρύθμισης. Όπως φαίνεται, είναι έγκλημα σήμερα να λες ότι η κυβέρνησή μας δεν είναι τέλεια».

«Δε θυμάμαι αν τους κρέμασαν ή όχι», είπε ο Αλφ.

«Είχαν το θράσος να καλέσουν ως μάρτυρα τον πρωθυπουργό Γουίλιαμ Πιτ», είπε ο Σπέιντ. «Αναγκάστηκε να παραδεχτεί ότι είχε κάνει κι εκείνος καμπάνια υπέρ της μεταρρύθμισης του κοινοβουλίου πριν από δεκατρία χρόνια. Το κατηγορητήριο κατέρρευσε μέσα σε γενική θυμηδία και οι ένορκοι αθώωσαν τους κατηγορούμενους».

Αυτό δεν καθησύχασε τον Σάιμ. «Ακόμα κι έτσι, δε θα 'θελα να δικαστώ με την κατηγορία της προδοσίας. Άλλοι ένορκοι στο Λονδίνο κι άλλο στο Κίνγκσμπριτζ».

«Εμένα δε με νοιάζουν οι ένορκοι», είπε ο Τζαρτζ. «Θα το ρισκάρω».

«Είσαι γενναίος σαν λιοντάρι, Τζαρτζ», είπε η Σαλ, «αλλά δεν αρκεί να είμαστε γενναίοι, πρέπει να είμαστε κι έξυπνοι».

«Συμφωνώ με τη Σαλ», είπε ο Σπέιντ. «Να ιδρύσουμε ένα σύλλογο, ναι, αλλά όχι ως παράρτημα της εταιρείας του Λονδίνου –θα ήταν σαν να πηγαίναμε γυρεύοντας. Ας τον ονομάσουμε... Σωκρατική Εταιρεία, αν σας αρέσει».

«Πανάθεμα κι αν ξέρω τι θα πει αυτό», είπε ο Τζαρτζ.

«Ο Σωκράτης ήταν ένας Έλληνας φιλόσοφος που πίστευε ότι

μπορείς να βρεις την αλήθεια μέσα από τη συζήτηση και τα επιχειρήματα. Μου το είπε ο πρεσβύτερος Μιντγουίντερ. Είπε ότι είμαι σωκρατικός γιατί μου αρέσει ο διάλογος».

«Ηξερα έναν Έλληνα ναυτικό. Έπινε σαν νεροφίδα και μόνο φιλόσοφος δεν ήταν».

Οι άλλοι γέλασαν.

«Ας βρούμε όποιο όνομα να 'ναι, αρκεί να μην ηχεί ανατρεπτικό. Η πρώτη συνάντηση να αφορά κάποιο άλλο θέμα, κάτι επιστημονικό, ας πούμε, όπως οι θεωρίες του Ισαάκ Νεύτωνα. Δε θα γίνει κρυφά –θα ενημερώσουμε την *Kingsbridge Gazette*. Θα ορίσουμε μια επιτροπή να τη διευθύνει. Θα ζητήσουμε από τον πρεσβύτερο Μιντγουίντερ να είναι πρόεδρος. Θα είναι όλα καθωσπρέπει, στην αρχή τουλάχιστον».

Η Σαλ ήταν κατενθουσιασμένη. «Πρέπει να το κάνουμε οπωσδήποτε!»

«Μα ποιος θα έρθει να μιλήσει για κάτι επιστημονικό σ' ένα τσούρμο εργάτες του Κίνγκσμπριτζ;» είπε ο Τζερεμία.

Όλοι συμφώνησαν ότι ήταν απίθανο να βρουν κάποιον. Όμως η Σαλ είχε μια ιδέα. «Ξέρω κάποιον που σπούδασε στην Οξφόρδη», είπε.

Την κοίταξαν όλοι δύσπιστα, εκτός από την Τζόουνι, που χαμογέλασε. «Μιλάς για τον Ρότζερ Ρίντικ».

«Ναι. Είναι φίλος του Έιμος Μπάροουφιλντ και έρχεται συχνά στο εργοστάσιο».

«Μπορείς να τον ρωτήσεις αν θα τον ενδιέφερε;» είπε ο Σπείντ.

«Φυσικά. Ήμουν η πρώτη που δούλεψα την κλωστική μηχανή του και τη χειρίζομαι ακόμα. Πάντα σταματάει να με ρωτήσει πώς πάει».

«Δε θα το βρει υπερβολικά toλμηρό εκ μέρους σου;»

«Δε νομίζω. Δεν είναι σαν τον αδερφό του τον Γουίλ».

«Θα τον ρωτήσεις, λοιπόν;»

«Την επόμενη φορά που θα τον δω».

Λίγο αργότερα το διέλυσαν. Καθώς επέστρεφαν στο σπίτι, η Τζόουνι ρώτησε τη Σαλ, «Είσαι σίγουρη γι' αυτό;»

«Για ποιο;»

«Για το αν θα συμμετέχεις σ' αυτή την εταιρεία».

«Ναι, και ανυπομονώ, μάλιστα».

«Γιατί;»

«Γιατί μόνο δουλεύω, κοιμάμαι και φροντίζω το παιδί μου· δε θέλω να ζήσω έτσι όλη μου τη ζωή». Θυμήθηκε ξανά τη θεία Σάρα, που μιλούσε για όσα διάβαζε στις εφημερίδες.

«Μπορεί να μπλέξεις, όμως».

«Όχι αν μαθαίνω απλώς για επιστημονικά θέματα».

«Δε θα μιλούν μόνο για επιστημονικά θέματα, όμως. Όλοι τους θέλουν να μιλούν για ελευθερία και δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Το ξέρεις».

«Οι Άγγλοι υποτίθεται ότι έχουν το δικαίωμα να εκφράζουν τη γνώμη τους».

«Όταν το λένε αυτό, εννοούν τους ευγενείς και τους πλούσιους. Δεν πιστεύουν ότι άνθρωποι όπως εμείς δικαιούνται να έχουν γνώμη».

«Όμως εκείνοι οι άνθρωποι στο Λονδίνο αθωώθηκαν».

«Ο Σάιμ έχει δίκιο πάντως –δεν ξέρεις αν οι ένορκοι εδώ θα έκαναν το ίδιο».

Η Σαλ άρχισε να σκέφτεται ότι η Τζόουνι μπορεί να είχε δίκιο.

«Αν οι εργάτες αρχίσουν να μιλούν για πολιτική», συνέχισε η Τζόουνι, «οι δημοτικοί σύμβουλοι και οι δικαστές θα φοβηθούν –και η πρώτη τους αντίδραση θα είναι να τιμωρήσουν μερικούς για να τρομάξουν τους υπόλοιπους. Τον Τζαρτζ και τον Σπέιντ δεν τους νοιάζει, δεν έχουν παιδιά. Αν τους στείλουν στην Αυστραλία ή τους κρεμάσουν, δε θα υποφέρουν άλλοι εκτός απ' τους ίδιους. Όμως εσύ έχεις τον Κιτ κι εγώ τη Σου και ποιος θα τα φροντίσει αν πάθουμε κάτι εμείς;»

«Χριστέ μου, έχεις δίκιο». Η Σαλ είχε γοητευτεί τόσο με την ιδέα της Σωκρατικής Εταιρείας, που δεν είχε αναλογιστεί τους κινδύνους. «Όμως είπα ότι θα μιλήσω στον Ρότζερ Ρίντικ. Δεν μπορώ ν' απογοητεύσω τους άλλους τώρα».

«Πρόσεχε, τότε. Πρόσεχε πολύ».

«Θα προσέχω», είπε η Σαλ. «Το ορκίζομαι».

Σ' ΕΝΑ ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙ στο πλάι του καθεδρικού ναού του Κίνγκσμπριτζ υπήρχε μια τοιχογραφία της αγίας Μόνικας, της προστατίδας των μητέρων. Χρονολογούνταν από το Μεσαίωνα και την είχαν ασβεστώσει τα χρόνια της Μεταρρύθμισης, αλλά το ασβεστόχρωμα είχε ξεφτίσει και τώρα ήταν ορατό το πρόσωπο της αγίας. Το δέρμα της ήταν άσπρο, πράγμα που προβλημάτιζε τον Σπέιντ, μιας και ήταν Αφρικανή.

Ο Σπέιντ άναβε ένα κερί την πρώτη μέρα του Αυγούστου, για δώδεκα χρόνια ακριβώς από τότε που πέθανε η γυναίκα του, η Μπέτσι. Έξω, σύννεφα αρμένιζαν στον ουρανό και, όταν φάνηκε ανάμεσα τους ο ήλιος, φώτισε φευγαλέα τις καμάρες του κυρίως ναού, βάφοντας για λίγο ασημένιες τις γκρίζες πέτρες.

Ο Σπέιντ στάθηκε με τα μάτια καρφωμένα στη φλόγα του κεριού και τη σκέψη του στην Μπέτσι. Θυμόταν πόσο συναρπαστικό ήταν και για τους δύο τους, μόλις δεκαεννέα ετών, που έστησαν το σπιτικό τους σε μια μικρή αγροικία στα περίχωρα του Κίνγκσμπριτζ. Ένιωθαν σαν παιδιά που έπαιζαν τους παντρεμένους. Ο αργαλειός του και η ανέμη της καταλάμβαναν το ένα από τα δύο καμαράκια, έτσι μαγείρευαν και κοιμόντουσαν στην κουζίνα. Καθώς δούλευε, έριχνε πάντα κλεφτές ματιές για να τη βλέπει, σκυμμένη με τα μαύρα της μαλλιά πάνω από το αδράχτι, και ήταν ευτυχισμένος. Είχαν ενθουσιαστεί ακόμα περισσότερο όταν έμεινε έγκυος και μιλούσαν με τις ώρες για το πώς θα ήταν το παιδί τους: όμορφο, έξυπνο, ψηλό, άτακτο; Όμως η Μπέτσι είχε πεθάνει στη γέννα και το παιδί τους δεν είχε έρθει ποτέ στον κόσμο.

Δεν κατάλαβε πώς πέρασε η ώρα ώσπου αισθάνθηκε μια παρουσία κοντά του. Στράφηκε και είδε την Αραμπέλα Λάτιμερ να τον παρατηρεί. Χωρίς να πει λέξη, του έτεινε ένα κόκκινο τριαντάφυλλο –προφανώς από τον κήπο της. Μαντεύοντας την πρόθεσή της, το

πήρε από το χέρι της και το απόθεσε απαλά στο κέντρο της Αγίας Τράπεζας.

Το λουλούδι έλαμπε σαν λεκές από άλικο αίμα στο ανοιχτόχρωμο μάρμαρο.

Η Αραμπέλα έφυγε αμίλητη.

Ο Σπέιντ έμεινε μερικές στιγμές συλλογισμένος. Κόκκινο τριαντάφυλλο σήμαινε αγάπη. Το προόριζε για την Μπέτσι. Αλλά το είχε δώσει στον Σπέιντ.

Βγαίνοντας από το παρεκκλήσι, τη βρήκε να τον περιμένει στον κυρίως ναό. «Καταλαβαίνετε», της είπε.

«Φυσικά. Έρχεστε στο ίδιο παρεκκλήσι την πρώτη Αυγούστου κάθε χρόνο».

«Το παρατηρήσατε».

«Το κάνετε πολύ καιρό».

«Δώδεκα χρόνια».

«Οι μεθοδιστές συνήθως δεν προσεύχονται στους αγίους».

«Είμαι περίεργο είδος μεθοδιστή. Δεν είμαι καλός στο να τηρώ κανόνες». Σήκωσε τους ώμους του. «Το καλό με τους μεθοδιστές είναι ότι πιστεύουν πως η καρδιά έχει πιο πολλή σημασία από τους κανόνες».

«Το πιστεύετε κι εσείς αυτό;»

«Ναι».

«Το ίδιο κι εγώ».

«Τότε καλύτερα να γίνετε κι εσείς μεθοδίστρια».

Εκείνη χαμογέλασε. «Τι σκάνδαλο θα ήταν κάτι τέτοιο. Η σύζυγος του επισκόπου!» Γύρισε και μάζεψε μια μικρή στοίβα από φρεσκοπλυμένες στολές χορωδίας που είχε ακουμπήσει στην κρήνη. «Πρέπει να τις πάω στο σκευοφυλάκιο».

Ο Σπέιντ δεν ήθελε να τελειώσει η συνομιλία τους. «Δεν τις πλένετε εσείς η ίδια, υποθέτω, κυρία Λάτιμερ».

Φυσικά και δεν τις έπλενε. «Εγώ απλώς επιτηρώ», του είπε.

«Τότε μπορείτε να επιτηρήσετε κι εμένα αν σας τις κουβαλήσω». Τον άφησε πρόθυμα να πάρει το σωρό με τα ρούχα από τα χέρια της.

«Μερικές φορές νομίζω ότι έχω περάσει τη μισή μου ζωή επιτη-

ρώντας», του είπε. «Αν δεν είχα τα βιβλία, δεν ξέρω τι θα έκανα για να γεμίζω το χρόνο μου».

Του κέντρισε το ενδιαφέρον. «Τι σας αρέσει να διαβάσετε;»

«Έχω ένα βιβλίο για τα δικαιώματα των γυναικών, της Μέρι Γουόλστονκραφτ. Αλλά πρέπει να το κρύβω».

Δε χρειαζόταν να τη ρωτήσει γιατί. Σίγουρα ο επίσκοπος δε θα το ενέκρινε καθόλου.

«Μου αρέσουν επίσης τα μυθιστορήματα», του είπε, «όπως *Η Ιστορία του Τομ Τζόουνς, Ενός Έκθετου*». Χαμογέλασε. «Μου θυμίζετε τον Τομ Τζόουνς, ξέρετε».

Διέσχισαν μαζί το ναό. Δε συνέβαινε τίποτα το συνταρακτικό, αλλά ο Σπείντ ένιωθε την ένταση να πάλλεται ανάμεσά τους σαν ανομολόγητο μυστικό.

Δεν είχε ξεχάσει εκείνη τη στιγμή στο μαγαζί της αδερφής του, πάνω από δύο χρόνια πριν, όταν τον είχε πιάσει να θαυμάζει τις καμπύλες της και είχε σηκώσει τα φρύδια της, σαν της είχε κινήσει το ενδιαφέρον μάλλον παρά σαν να την είχε προσβάλει. Εκείνο το βλέμμα είχε χαραχτεί στη μνήμη του. Είχε πει στον εαυτό του να την ξεχάσει, μα είχε αποτύχει.

Την ακολούθησε στη νότια πτέρυγα, περνώντας από μια χαμηλή πόρτα. Το σκευοφυλάκιο ήταν ένα μικρό, γυμνό δωμάτιο με μια βιβλιοθήκη, έναν καθρέφτη και ένα μεγάλο δρύινο σεντούκι. Η Αραμπέλα άνοιξε το βαρύ καπάκι και, αφού ο Σπείντ άφησε με προσοχή μέσα τις στολές, σκόρπισε ξερά φύλλα λεβάντας για το σκώρο.

Έπειτα στράφηκε προς το μέρος του και είπε, «Δώδεκα χρόνια...»

Την κοίταξε. Εκείνη τη στιγμή είχε φανεί πάλι ο ήλιος έξω και μια δέσμη φωτός γλίστρησε από ένα μικρό παράθυρο πάνω στα μαλλιά της, φωτίζοντας τις καστανοκόκκινες ανταύγειες, που έμοιαζαν να λαμποκοπούν.

«Μόλις τώρα θυμόμουν πόση πλάκα είχαν όλα όταν ήμασταν αφελή παιδαρέλια. Δε θα την ξαναβιώσω ποτέ εκείνη την αθώα ευτυχία».

«Ήσασταν ερωτευμένος με την Μπέτσι».

«Ο έρωτας είναι το καλύτερο πράγμα στον κόσμο που μπορείς

να έχεις και το χειρότερο που μπορείς να χάσεις». Για μια στιγμή τον κυρίευσε απέραντη θλίψη και με κόπο συγκράτησε τα δάκρυά του.

«Όχι, κάνετε λάθος», του είπε. «Ακόμα χειρότερο είναι να είσαι παγιδευμένος και να ξέρεις ότι δε θα τον έχεις ποτέ».

Ο Σπείντ ξαφνιάστηκε, όχι απ' αυτό που του είπε –κάτι που εύκολα θα είχε μαντέψει, όπως και πολλοί άλλοι–, αλλά από το γεγονός ότι του είχε εξομολογηθεί κάτι τόσο προσωπικό. Ωστόσο, εκτός από έκπληκτος ήταν και περίεργος, έτσι ρώτησε, «Πώς συνέβη αυτό;»

«Το αγόρι που ήθελα παντρεύτηκε μια άλλη. Νόμισα ότι είχε ραγίσει η καρδιά μου, αλλά στην πραγματικότητα ήμουν απλώς θυμωμένη. Τότε με ζήτησε σε γάμο ο Στίβεν και είπα ναι για να πικάρω εκείνο το αγόρι».

«Ο Στίβεν ήταν πολύ μεγαλύτερος».

«Είχε τη διπλάσια ηλικία από μένα».

«Δεν μπορώ να φανταστώ πώς κάνατε τέτοια απερισκεψία».

«Ήμουν ανόητη όταν ήμουν νέα. Ούτε τώρα είμαι πολύ σοφή, αλλά παλιά ήμουν ακόμα λιγότερο». Απόστρεψε το βλέμμα της και έκλεισε το σεντούκι. «Με ρωτήσατε και σας απάντησα», είπε.

«Συγγνώμη αν ήμουν αδιάκριτος».

«Οι περισσότεροι άντρες, πάντως, θα μου έλεγαν τι πρέπει να κάνω».

«Δεν έχω ιδέα τι πρέπει να κάνετε».

«Κάτι που ελάχιστοι άντρες θα ήταν πρόθυμοι να παραδεχτούν».

Ήταν αλήθεια και ο Σπείντ γέλασε.

Η Αραμπέλα προχώρησε ως την πόρτα. Ο Σπείντ έβαλε το χέρι του στο πόμολο, μα πριν της ανοίξει την πόρτα, εκείνη τον φίλησε.

Η κίνησή της ήταν αδέξια. Όρμησε πάνω του και κόλλησε τα χείλη της σε λάθος σημείο, στο πιγούνι του.

Δεν είναι πολύ εξασκημένη, σκέφτηκε ο Σπείντ.

Γρήγορα, όμως, η Αραμπέλα βρήκε και φίλησε το στόμα του. Έπειτα έκανε πίσω, αλλά ο Σπείντ διαισθάνθηκε ότι δεν είχε τελειώσει μαζί του. Και πράγματι, την επόμενη στιγμή τον ξαναφίλησε. Αυτή τη φορά κόλλησε τα χείλη της στα δικά του και δε βιάστηκε να τα πάρει. Το εννοεί πραγματικά, σκέφτηκε ο Σπείντ. Ακούμπησε τα χέρια του στους ώμους της και της ανταπέδωσε το φιλή, φιλώντας

την αργά στο στόμα. Εκείνη κόλλησε πάνω του, πιέζοντας το κορμί της στο δικό του.

Μπορεί να μπει κάποιος και να μας δει, σκέφτηκε ο Σπέιντ. Δεν ήταν σίγουρος τι θα έκανε το Κίνγκσμπριτζ σ' έναν άντρα που φιλούσε τη σύζυγο του επισκόπου, αλλά είχε βουλιάξει πολύ βαθιά στη γλυκιά απόλαυση για να σταματήσει. Τα χέρια του γλίστρησαν από τους ώμους της στα μαλακά της στήθη. Τα ένιωσε να γεμίζουν τις παλάμες του. Όταν τα πίεσε απαλά, ένας σιγανός ήχος βγήκε από το λαιμό της.

Ξαφνικά, φάνηκε να ήρθε στα συγκαλά της. Αποτραβήχτηκε, κοιτώντας τον έντονα στα μάτια. «Θεέ μου, σώσε με», ψιθύρισε. Ύστερα έκανε μεταβολή, άνοιξε την πόρτα και έφυγε σαν κυνηγημένη.

Ο Σπέιντ έμεινε άγαλμα. Τι στο καλό ήταν αυτό;

Στον δημοτικό σύμβουλο Τζόζεφ Χόρνμπιμ άρεσε να βλέπει αραδιασμένο μπροστά του ένα πλούσιο πρωινό: μπέικον, νεφρά και λουκάνικα, αυγά, φρυγανισμένο ψωμί και βούτυρο, τσάι, καφέ, γάλα και κρέμα. Ο ίδιος δεν έτρωγε πολλά απ' αυτά –μόνο καφέ με κρέμα και λίγο φρυγανισμένο ψωμί– αλλά τον ευχαριστούσε η σκέψη ότι μπορούσε να φάει σαν βασιλιάς αν ήθελε.

Η κόρη του, η Ντέμπορα, ήταν σαν αυτόν, αλλά η γυναίκα του, η Λίνι, και ο γιος τους, ο Χάουαρντ, έπεφταν πάντα με τα μούτρα στο φαγητό, γι' αυτό ήταν και οι δύο παχουλοί. Το ίδιο και οι υπηρέτες, που κατανάλωναν τα αποφάγια.

Ο Χόρνμπιμ διάβαζε τους *Times*. «Η Ισπανία έκανε ειρήνη με τη Γαλλία», είπε και ρούφηξε λίγο ακόμα καφέ με κρέμα.

«Όμως ο πόλεμος δεν έχει τελειώσει, έτσι δεν είναι;» είπε η Ντέμπορα. Τα έπιανε γρήγορα. Είχε πάρει από εκείνον.

«Για την Αγγλία όχι, δεν έχει τελειώσει. Δεν έχουμε συνάψει ειρήνη μ' εκείνους τους εγκληματίες Γάλλους επαναστάτες και ελπίζω να μην το κάνουμε ποτέ».

Κοίταξε επιδοκμαστικά την Ντέμπορα. Δεν την έβρισκε πολύ ελκυστική, αν και είναι δύσκολο να κρίνει κανείς έτσι τα ίδια του τα παιδιά. Είχε πλούσια σκούρα μαλλιά και όμορφα καστανά μά-

τια, αλλά το πιγούνι της ήταν πολύ μεγάλο για να θεωρείται ωραία. Στα δεκαοχτώ της, ήταν πια σε ηλικία γάμου. Ίσως μπορούσε να την κατευθύνει προς ένα γάμο που θα ωφελούσε την οικογενειακή επιχείρησή. «Σε είδα να μιλάς με τον Γουίλ Ρίντικ στο θέατρο».

Τον κοίταξε ίσια στα μάτια. Δεν τον φοβόταν, όπως ο αδερφός της και η μητέρα της. Ήταν σεβαστικά, αλλά όχι υποτακτική. «Α, ναι;» είπε ανέκφραστα.

Με προσποιητά αδιάφορο ύφος, ο Χόρνμπιμ τη ρώτησε, «Σ' αρέσει ο Ρίντικ;»

Εκείνη σκέφτηκε πριν απαντήσει. «Ναι, μ' αρέσει. Είναι απ' τους άντρες που αποκτούν πάντα αυτό που θέλουν. Γιατί με ρωτάς;»

«Συνεργαζόμαστε καλά εμείς οι δύο».

«Με τα συμβόλαια με το στρατό».

Δεν της ξέφυγε τίποτα. «Ακριβώς», είπε ο πατέρας της. «Τον κάλεσα για φαγητό απόψε. Χαίρομαι που σ' αρέσει· θα είναι ευχάριστη η βραδιά».

Ο Σίμπσον, ο υπηρέτης, μπήκε και ανάγγειλε, «Σύμβουλε Χόρνμπιμ, κύριε, ο γαλατάς θα ήθελε να σας πει δύο λόγια, αν μπορείτε».

«Ο γαλατάς;» Ο Χόρνμπιμ παραξελεύτηκε. «Τι στο διάβολο θέλει;» Ο Χόρνμπιμ σπάνια είχε επαφές με τους κάθε λογής προμηθευτές και επαγγελματίες που εξυπηρετούσαν το σπίτι του. Έπειτα θυμήθηκε ότι είχε δανείσει χρήματα σ' αυτόν τον άνθρωπο· Άλφρεντ Νας τον έλεγαν. Σηκώθηκε, άφησε την πετσέτα του στην καρέκλα του και βγήκε από το δωμάτιο.

Ο Νας στεκόταν στο χολ της πίσω εισόδου, όπου συνήθως κρεμούσαν τα παλτά και καθάριζαν τα παπούτσια τους. Το παλτό και το καπέλο του έσταζαν από τη βροχή και στα ρουθούνια του Χόρνμπιμ έφτασε η γνώριμη μυρωδιά του γαλακτοπωλείου.

«Γιατί ήρθες να με δεις, Νας;» ρώτησε απότομα. Το καλό που του ήθελε να μην είχε έρθει να του ζητήσει κι άλλα χρήματα.

«Για να σας δώσω μερικές πληροφορίες, σύμβουλε».

Τότε το πράγμα διέφερε. «Ακούω».

«Έτυχε ν' ακούσω κάτι που θα σας ενδιέφερε και σκέφτηκα να σας το μεταφέρω αμέσως, μιας και είχατε την καλοσύνη να με δανείσετε για να επεκτείνω το μαγαζί μου».

«Πολύ καλά. Τι άκουσες;»

«Ο Ντέιβιντ Σόβελερ, αυτός που τον φωνάζουν Σπέιντ, θα ιδρύσει παράρτημα της Εταιρείας Αλληλογραφίας του Λονδίνου».

Αυτή ήταν πραγματικά ενδιαφέρουσα πληροφορία. «Διάβολε! Για φαντάσου!»

Ο Χόρνμπιμ μισούσε τον Σπέιντ. Είχε ματαιώσει το καλά οργανωμένο σχέδιό του ν' αρπάξει την επιχείρηση που ανήκε στον Ομπαντάια Μπάροουφιλντ και είχε κληρονομήσει ο Έιμος. Εξαιτίας του δανείου που είχε κανονίσει ο Σπέιντ να πάρει ο Έιμος, όλες οι προσπάθειες του Χόρνμπιμ είχαν πάει στράφι.

«Και, μιας και είστε ο πρόεδρος του Συλλόγου Ριβς...» συνέχισε ο Νας.

«Ναι, βέβαια». Οι Σύλλογοι Ριβς είχαν ιδρυθεί από την κυβέρνηση ως αντίδραση στην Εταιρεία Αλληλογραφίας του Λονδίνου. Ο Σύλλογος Ριβς του Κίνγκσμπριτζ είχε διοργανώσει μερικές ανισυναντήσεις και μετά είχε μαραζώσει, αλλά ο Χόρνμπιμ είχε ακόμα μια χρήσιμη λίστα ορθοφρονούντων αντιθέτων με το ριζοσπαστισμό. «Ποιοι άλλοι συμμετέχουν σ' αυτή τη νέα ομάδα;»

«Ο Τζαρτζ Μποξ, ένας υφαντής. Και η Σαλ Κλίδεροου, που χειρίζεται μια κλωστική μηχανή του Έιμος Μπάροουφιλντ. Την ακούνε, κι ας είναι γυναίκα».

Κάτι τέτοιοι άνθρωποι τον έκαναν έξαλλο τον Χόρνμπιμ. «Θέλουν να μας παρασύρουν όλους στο βούρκο μαζί τους», είπε πικρόχολα. «Θα τους τσακίσουμε αυτούς τους ταραχοποιούς, θα τους λιώσουμε σαν σκουλήκια που είναι. Ο Σπέιντ θα κρεμαστεί για προδοσία».

Ο Νας ξαφνιάστηκε με τη σφοδρότητα της αντίδρασης του Χόρνμπιμ. «Μα έλεγαν ότι τα μέλη της εταιρείας του Λονδίνου αθώωθηκαν», είπε.

«Αδυναμία, να τι δείχνει η αθώωσή τους. Αυτό είναι που επιτρέπει να θεριεύουν κάτι τέτοιες ιδέες. Όμως το Λονδίνο είναι Λονδίνο. Εδώ είναι το Κίνγκσμπριτζ».

«Μάλιστα, κύριε».

«Έχε το νου σου σ' αυτούς τους ανθρώπους, Νας, εντάξει;»

«Αυτό μπορώ να το κάνω, κύριε. Μου ζήτησαν να μπω στην επιτροπή».

«Συμφώνησες;»

«Είπα ότι θα το σκεφτώ».

«Μπες στην επιτροπή. Έτσι θα ξέρεις τα πάντα».

«Πολύ καλά, κύριε».

«Και θα έρχεσαι να μου δίνεις αναφορά για το κάθε τι».

«Ευχαρίστως, κύριε».

«Θα τους δώσουμε ένα μάθημα».

«Μάλιστα, κύριε. Μπορώ να σας πω και για ένα άλλο ζήτημα;»

Ο Χόρνμπιμ το είχε μαντέψει ότι ο Νας θα του ζητούσε κάτι. Πάντα υπήρχε κάποιο αντάλλαγμα. «Λέγε».

«Οι δουλειές δεν πάνε καλά με τους φόρους λόγω του πολέμου και τις τιμές των τροφίμων και τόσους άνεργους εργάτες».

«Το ξέρω. Και για μένα είναι άσχημα τα πράγματα». Δεν ήταν αλήθεια. Ο Χόρνμπιμ είχε κέρδος από τα συμβόλαια με το στρατό. Αλλά ήταν πάγια τακτική του να μην παραδέχεται ποτέ ότι οι δουλειές του πήγαιναν καλά.

«Αν μπορούσα να παραλείψω την επόμενη τριμηνιαία δόση μου, θα ήταν μεγάλη ανάσα για μένα».

«Να την αναβάλεις, εννοείς».

«Μάλιστα, κύριε. Θα ξοφλήσω όλο το ποσό του δανείου στο τέλος, φυσικά».

«Εννοείται ότι θα το ξοφλήσεις. Αλλά σου επιτρέπω να αναβάλεις την επόμενη δόση».

«Ευχαριστώ, κύριε». Ο Νας χαιρέτησε αγγίζοντας το καπέλο του.

Ο Χόρνμπιμ συνέχισε το πρωινό του.

Μερικές μέρες αργότερα ήρθε ο Ρότζερ Ρίντικ στο εργοστάσιο του Μπάροουφιλντ.

Όσο το σκεφτόταν η Σαλ, τόσο πιο σημαντικό φαινόταν να έκανε ο Ρότζερ την πρώτη ομιλία στη Σωκρατική Εταιρεία. Κανένας δεν μπορούσε να είναι αντίθετος σε μια επιστημονική διάλεξη. Και ο Ρότζερ ήταν ο γιος του άρχοντα του Μπάντφορντ, δηλαδή μέ-

λος της άρχουσας τάξης των εκλεκτών. Επιπλέον, ο Ρότζερ δε θα ζητούσε αμοιβή, πράγμα σημαντικό, αφού η εταιρεία δεν είχε τη δυνατότητα να τον πληρώσει.

Γνωρίζονταν με τον Ρότζερ από παιδιά. Τα παιδιά δε δίνουν πολλή σημασία στη διάκριση των κοινωνικών τάξεων και το παιδί ενός άρχοντα μπορούσε κάλλιστα να πλατσουρίζει σ' ένα ρυάκι μαζί με τα παιδιά των αγροτών. Είχε δει τον Ρότζερ να μεγαλώνει και από έφηβος είχε δείξει ότι διέφερε από την υπόλοιπη οικογένειά του.

Όμως αυτό δε σήμαινε ότι θα δεχόταν ό,τι του ζητούσε.

Είχε χάσει την αγορίστικη όψη του, σκέφτηκε η Σαλ όταν τον είδε να μπαίνει στην αίθουσα με τις κλωστικές μηχανές. Είχε πατήσει τα είκοσι πια· ήταν ακόμα όμορφος, λεπτός και ξανθός, αλλά δεν ήταν ο τύπος της –προτιμούσε τους πιο αρρενωπούς άντρες. Παρ' όλα αυτά, ήταν γοητευτικός, ιδίως όταν χαμογελούσε μ' εκείνο το κατεργάρικο χαμόγελο. Άρεσε σ' όλες τις γυναίκες και τους επέτρεπε, μάλιστα, μερικά αστειάκια και πειράγματα.

«Γεια σου, Σαλ», τη χαιρέτησε. «Πώς πάει η παλιά μηχανή; Κρατάει καλά;»

«Ναι, και η καινούργια το ίδιο, κύριε Ρίντικ».

Ήταν μια στιχομυθία που είχαν ανταλλάξει αρκετές φορές και γέλασαν και οι δύο.

«Μοιάζει τόσο μικρή τώρα», είπε ο Ρότζερ. «Οι νέες μηχανές που φτιάχνουν έχουν ενενήντα έξι αδράχτια».

«Έτσι έχω ακούσει».

Ο Ρότζερ πρόσεξε τον Κιτ. «Γεια σου, μικρέ», είπε. «Πώς είναι το κεφάλι σου;»

«Δε μ' ενοχλεί καθόλου, κύριε», είπε το παιδί.

«Ωραία».

Οι άλλες γυναίκες είχαν σταματήσει για ν' ακούσουν. Στην επόμενη μηχανή, η Τζόουνι τον ρώτησε, «Γιατί δεν είστε στην Οξφόρδη, κύριε Ρίντικ;»

«Γιατί δεν είμαι πια φοιτητής. Ολοκλήρωσα τις τριετείς σπουδές μου».

«Ελπίζω να περάσατε τις εξετάσεις σας».

«Ναι. Ήρθα πρώτος στην τάξη μου στο χάσιμο χρημάτων στα χαρτιά».

«Και τώρα ξέρετε τα πάντα».

«Α, όχι. Μόνο μια γυναίκα μπορεί να ξέρει τα πάντα».

Οι άλλες εργάτριες ξέσπασαν σε επευφημίες.

«Μετά τα Χριστούγεννα», είπε ο Ρότζερ, «θα πάω σ' ένα άλλο πανεπιστήμιο, την Πρωσική Ακαδημία Επιστημών στο Βερολίνο».

«Στην Πρωσία!» είπε η Σαλ. «Θα πρέπει να μάθετε γερμανικά τότε».

«Και γαλλικά. Για κάποιο λόγο, τα μαθήματα εκεί γίνονται στα γαλλικά».

«Κι άλλες σπουδές! Δεν τελειώνουν ποτέ;»

«Για να πω την αλήθεια, πιστεύω πως όχι».

«Να ξέρετε ότι και οι κάτοικοι του Κίνγκσμπριτζ θα μορφώνονται τώρα, γι' αυτό προσέξτε καλά, μπορεί να σας φτάσουμε σε γνώσεις!»

Εσμιξε τα φρύδια του. «Πώς έτσι;»

«Θα ιδρύσουμε μια νέα ομάδα που θα λέγεται Σωκρατική Εταιρεία».

«Ωστε θα ιδρύσετε μια Σωκρατική Εταιρεία...» Η Σαλ κατάλαβε ότι προσπαθούσε να κρύψει την έκπληξή του.

«Και μου είπαν να σας ρωτήσω αν θα θέλατε να δώσετε την εναρκτήρια διάλεξη».

«Αλήθεια;» Κρατούσε ακόμα αμυντική στάση, πράγμα που διασκέδαζε τη Σαλ. «Διάλεξη», επανέλαβε, βάζοντας εμφανώς σε τάξη τις σκέψεις του. «Μάλιστα».

«Σκεφτήκαμε ότι θα μπορούσατε να μιλήσετε για τον Ισαάκ Νεύτωνα».

«Αλήθεια;»

«Αλλά βασικά μπορείτε να διαλέξετε όποιο επιστημονικό θέμα θέλετε εσείς».

«Χμμ... Στην Οξφόρδη μελέτησα το ηλιακό σύστημα».

Η Σαλ δεν είχε ιδέα τι ήταν το ηλιακό σύστημα.

Κατάλαβε την απορία της και εξήγησε, «Είναι ο Ήλιος και η

Σελήνη και οι πλανήτες, ξέρεις, και ο τρόπος που περιστρέφονται συνεχώς».

Δεν της ακούστηκε και τόσο ενδιαφέρον. Τι ξέρω εγώ, όμως; σκέφτηκε.

«Έχω φτιάξει ένα μικρό μοντέλο που δείχνει πώς κινούνται όλα, το ένα σε σχέση με το άλλο», πρόσθεσε ο Ρότζερ. «Το έκανα για δική μου ευχαρίστηση, αλλά θα μπορούσε να βοηθήσει τον κόσμο να καταλάβει».

Καλό ακουγόταν. Και έδειχνε να δέχεται γρήγορα την ιδέα. Τσως τα κατάφερνε.

«Λέγεται πλανητοσκόπιο», είπε. «Η κατασκευή μου. Έχουν φτιάξει κι άλλοι».

«Νομίζω ότι πρέπει να το δείξετε σε όλους, κύριε Ρίντικ. Ακούγεται θαυμάσιο».

«Μπορεί και να το κάνω».

Η Σαλ κρατήθηκε να μη χαμογελάσει θριαμβευτικά.

Ήρθε και ο Έιμος. «Δεν αφήνεις τις γυναίκες να δουλέψουν, Ρότζερ», είπε.

«Θα ιδρύσουν μια Σωκρατική Εταιρεία», του ανακοίνωσε ο Ρότζερ.

«Όχι τις ώρες της δουλειάς, ελπίζω». Ο Έιμος αγκάλιασε τον Ρότζερ από τους ώμους. «Έλα να δεις πώς δουλεύει η μηχανή ξασίματος. Σωστό θαύμα!»

Ξεμάκρυναν, αλλά ο Ρότζερ σταμάτησε στις σκάλες. «Ενημέρωσέ με για την ημερομηνία», φώναξε στη Σαλ. «Στείλε μου ένα σημείωμα».

«Θα στείλω», απάντησε εκείνη.

Οι δύο άντρες έφυγαν.

Μια εργάτρια είπε, «Πώς θα του στείλεις σημείωμα; Δεν ξέρεις να γράφεις».

«Όσο περιεργο κι αν σου φαίνεται, ξέρω», είπε η Σαλ.

Η Αραμπέλα μιλούσε στον Σπέιντ σαν να μην είχε συμβεί τίποτα. Όποτε διασταυρώνονταν οι δρόμοι τους, στην πλατεία, στο μαγα-

ζι της αδερφής του ή στην εκκλησία, του χαμογελούσε ψυχρά, του έλεγε μερικές κουβέντες από ευγένεια και τον προσπερνούσε· σαν να μην του είχε δώσει ποτέ ένα κόκκινο τριαντάφυλλο, σαν να μην είχαν βρεθεί μόνοι τους στο σκευοφυλάκιο, σαν να μην τον είχε φιλήσει ποτέ με πεινασμένα χείλη, σαν να μην είχε πιέσει ποτέ τα χέρια του πάνω στα στήθη της.

Πώς έπρεπε να το πάρει; Χρειαζόταν συμβουλές, πράγμα ασυνήθιστο για εκείνον, μα δεν μπορούσε να μιλήσει σε κανέναν γι' αυτό. Ακόμα και τα ελάχιστα που είχαν κάνει –το ότι είχαν φιληθεί, ντυμένοι και μόλις για ένα λεπτό– ήταν κάτι επικίνδυνο και για τους δύο τους, αλλά κυρίως για την Αραμπέλα, γιατί το φταίξιμο ο κόσμος το έριχνε πάντα στη γυναίκα.

Ίσως δεν το ξανάκαναν. Ίσως εκείνη να μην ήθελε να μιλήσουν ποτέ για το φιλή, να ήταν ένα μυστικό που θα το έπαιρναν μαζί τους στον τάφο τους και θα έμενε ξεχασμένο ως την Ημέρα της Κρίσης. Αν το ήθελε έτσι, ο Σπέιντ θα απογοητευόταν, αλλά θα της έκανε το χατίρι. Το ένστικτό του, ωστόσο, του έλεγε ότι η Αραμπέλα δε σχεδίαζε κάτι τέτοιο. Το φιλή δεν ήταν τυχαίο, το παιχνιδιάρικο αποτέλεσμα ενός ασήμαντου φλερτ. Είχε εκφράσει ένα συναίσθημα, κάτι πολύ βαθύ.

Προσπάθησε να φανταστεί πώς ήταν η ζωή της. Ο επίσκοπος δεν ήταν απλώς μεγαλύτερος· η ηλικία του δε θα πείραζε αν ήταν ένας ζωντανός και δραστήριος ώριμος άντρας τρελά ερωτευμένος μαζί της. Όμως ήταν βαρύς, δυσκίνητος, εγωπαθής και χωρίς καθόλου χιούμορ. Ίσως δεν είχε απομείνει τίποτα από την επιθυμία που τους είχε αποφέρει την Έλσι. Ο Σπέιντ δεν είχε ανέβει ποτέ στον επάνω όροφο του μεγάρου του επισκόπου, αλλά ήταν βέβαιος ότι είχαν χωριστές κρεβατοκάμαρες.

Και αυτό μάλλον γινόταν εδώ και καιρό, αρκετό για να νιώσει μια μεσόκοπη γυναίκα απογοήτευση και θυμό και ν' αρχίσει να έχει φαντασιώσεις για άλλους άντρες.

Γιατί τον Σπέιντ; Ήξερε, αν και δίσταζε να το πει σ' οποιονδήποτε άλλον, ότι συνήθως άρεσε στις γυναίκες. Απολάμβανε τις συζητήσεις μαζί τους γιατί τις καταλάβαινε. Αν έκανε σε μια γυναίκα μια σοβαρή ερώτηση, όπως «Τι ελπίζεις στη ζωή σου;», θα του

έλεγε κάτι όπως «Πάνω απ' όλα θέλω να δω τα παιδιά μου να νοικοκυρεύονται και να είναι ευτυχισμένα ως ενήλικοι, κατά προτίμησή με δικά τους παιδιά». Στην ίδια ερώτηση, ένας άντρας θα έδινε μια ηλίθια απάντηση, όπως «Θέλω να παντρευτώ μια εικοσάχρονη παρθένα με μεγάλα βυζιά και δική της ταβέρνα».

Αν ο Σπέιντ είχε δίκιο και η Αραμπέλα ενέδιδε τελικά στην επιθυμία της και επιχειρούσε να ξεκινήσει μια πραγματική εξωσυζυγική σχέση, πώς θ' αντιδρούσε εκείνος; Συνειδητοποίησε αμέσως ότι η ερώτηση ήταν περιττή. Δε θα αποφάσιζε με βάση τη λογική· δεν ήταν σαν να αγόραζε ένα ακίνητο. Τα αισθήματά του για εκείνη ήταν ένα φράγμα έτοιμο να σπάσει ανά πάσα στιγμή. Ήταν μια έξυπνη, φλογερή γυναίκα που έδειχνε ερωτευμένη μαζί του και δε θα επιχειρούσε καν να της αντισταθεί.

Όμως οι συνέπειες μπορεί να ήταν τραγικές. Θυμόταν την περίπτωση της λαίδης Γουέρζλι, που είχε εξευτελιστεί με βασιανιστικό τρόπο. Ο Σπέιντ ήταν δεκαοκτάρης τότε και ερωτευμένος με την Μπέτσι, αλλά είχε ήδη τη συνήθεια να διαβάξει εφημερίδες, συνήθως παλιότερα φύλλα που πετούσαν οι πλούσιοι. Η λαίδη Γουέρζλι είχε πιάσει εραστή. Ο σύζυγός της μήνυσε τον εραστή της, απαιτώντας είκοσι χιλιάδες λίρες· τόσο είχε κοστολογήσει την τιμή της γυναίκας του. Το ποσό ήταν τεράστιο –αρκετό για ν' αγοράσεις ένα από τα ακριβότερα σπίτια στο Λονδίνο. Ο εραστής, που δεν ήταν καθόλου κύριος, είχε υποστηρίξει στο δικαστήριο ότι η τιμή της δεν είχε καμία αξία, επειδή είχε διαπράξει μοιχεία με άλλους είκοσι άντρες πριν από εκείνον. Η ερωτική ζωή της λαίδης αποκαλύφθηκε στο δικαστήριο με κάθε λεπτομέρεια, περιγράφηκε στις εφημερίδες και έγινε αγαπημένο θέμα συζήτησης σε πολλές χώρες. Το δικαστήριο δέχτηκε τελικά τους ισχυρισμούς του εραστή και στον σερ Ρίτσαρντ καταβλήθηκε για ηθική βλάβη μόνο ένα σελίνι, μια βάνανουσα περιφρονητική απόφαση που υπαινισσόταν ότι η τιμή της λαίδης Γουέρζλι δεν άξιζε παραπάνω.

Ένα τέτοιο είδος εφιάλτη θα διακινδύνευε ο Σπέιντ αν έκανε έρωτα στη σύζυγο ενός επισκόπου.

Και περισσότερο θα υπέφερε η Αραμπέλα.

Ο Σπείντ πέρασε ανάμεσα από τους κίονες της επιβλητικής εισόδου του Κτιρίου Εκδηλώσεων του Κίνγκσμπριτζ, όπου θα ξεκινούσε σύντομα η πρώτη συνάντηση της Σωκρατικής Εταιρείας.

Είχε άγχος γιατί ήθελε να πάει καλά. Η Σαλ και οι άλλοι είχαν επενδύσει πολλές ελπίδες σ' αυτό το εγχείρημα. Οι εργάτες του Κίνγκσμπριτζ προσπαθούσαν να βελτιωθούν και τους άξιζε να το πετύχουν. Ο ίδιος θεωρούσε ότι αυτό ήταν ένα μεγάλο βήμα προόδου για την πόλη. Ήθελε να είναι το Κίνγκσμπριτζ ένα μέρος όπου τους εργάτες θα τους έβλεπαν ως ανθρώπους και όχι απλώς ως «εργατικά χέρια». Αν, όμως, δεν καταλάβαινε κανένας τη διάλεξη; Αν κάποιοι άρχιζαν να βαριούνται και έκαναν φασαρία; Και, το χειρότερο, αν δεν ερχόταν κανένας;

Μπήκε στο κτίριο ταυτόχρονα με την Αραμπέλα Λάτιμερ και την κόρη της, την Έλσι. Η ελίτ της πόλης είχε ενδιαφερθεί, λοιπόν. Τίναξε τη βροχή από το καπέλο του και υποκλίθηκε στις δύο γυναίκες.

«Άκουσα ότι ήσασταν στο Λονδίνο, κύριε Σόβελερ», είπε ξερά η Αραμπέλα. «Ελπίζω να πήγε καλά η επίσκεψή σας».

Ήταν οι κοινοτοπίες που λέγονταν σε κοινωνικές περιστάσεις και τον απογοήτευσε η τυπικότητά της, αλλά πήγε με τα νερά της. «Ήταν πολύ ευχάριστη και πήγαν καλά και οι δουλειές μου, κυρία Λάτιμερ. Εδώ, στο Κίνγκσμπριτζ, τι νέα;»

«Τα ίδια», του είπε χωρίς να τον κοιτάξει. «Πάντα τα ίδια», πρόσθεσε σιγανά.

Ο Σπείντ αναρωτήθηκε αν η Έλσι έπανε την ένταση ανάμεσά τους. Οι γυναίκες ήταν ευαίσθητες σε κάτι τέτοια. Όμως η Έλσι δεν έδειχνε να είχε αντιληφθεί κάτι. «Θέλω κι εγώ να πάω στο Λονδίνο», είπε. «Δεν έχω πάει ποτέ. Είναι όσο συναρπαστικό λένε;»

«Συναρπαστικό, ναι», είπε ο Σπείντ. «Με πολυκοσμία. Και φασαρία. Και βρόμικο».

Μπήκαν στην αίθουσα χαρτοπαιξίας, όπου θα γινόταν η ομιλία. Ήταν σχεδόν γεμάτη, πράγμα που καθησύχασε μία από τις ανησυχίες του Σπείντ.

Πάνω σ' ένα τραπέζι, στο κέντρο της αίθουσας, υπήρχε ένα ξύλινο κουτί· θα περιείχε το πλανητοσκόπιο του Ρότζερ Ρίντικ. Οι κα-

ρέκλες και οι πάγκοι είχαν τοποθετηθεί σε κυκλική διάταξη γύρω από το τραπέζι.

Το ακροατήριο ήταν ένα μείγμα εύπορων, που είχαν έρθει με τα καλά τους, και εργατών, που φορούσαν τα καθημερινά ξεθωριασμένα τους πανωφόρια και τα στραπατσαρισμένα καπέλα τους. Ο Σπέιντ πρόσεξε ότι οι εργάτες κάθονταν όλοι σε πάγκους στο πίσω μέρος της αίθουσας και οι καλοντυμένοι ακροατές στις μπροστινές καρέκλες. Ήξερε ότι δεν ήταν προσχεδιασμένο· είχαν χωριστεί ενστικτωδώς ανάλογα με την κοινωνική τους τάξη. Δεν ήταν σίγουρος αν αυτό ήταν αστείο ή λιγάκι θλιβερό.

Δεν τον εξέπληξε που ήταν ελάχιστες οι γυναίκες: κάτι τέτοιες εκδηλώσεις θεωρούνταν ότι ήταν για άντρες, αν και δεν απαγορευόταν η παρουσία των γυναικών.

Η Αραμπέλα απόστρεψε το βλέμμα της από τον Σπέιντ, έδειξε ένα σημείο της αίθουσας όπου κάθονταν δυο τρεις γυναίκες μαζί και είπε στην Έλσι, «Εκεί πρέπει να καθίσουμε», δείχνοντας ξεκάθαρα ότι δεν ήθελε να καθίσει μαζί του. Την καταλάβαινε, αλλά η γεύση της απόρριψης ήταν πικρή.

Καθώς στράφηκε να πάει προς τα εκεί η Έλσι, ο Σπέιντ ένιωσε για μια στιγμή το χέρι της Αραμπέλα στο μπράτσο του. Του το έσφιξε δυνατά και αμέσως αποτράβηξε το χέρι της και ακολούθησε την κόρη της. Ήταν ένα πολύ σύντομο, αλλά σαφές μήνυμα οικειότητας.

Του ήρθε ελαφριά ζάλη. Ένα άπειρο κοριτσόπουλο μπορεί να έστελνε λάθος σήματα, αλλά καμία ώριμη γυναίκα δε θα άγγιζε έτσι έναν άντρα αν δεν το εννοούσε. Του έλεγε με τον τρόπο της ότι τους έδενε ένα κοινό μυστικό και δεν έπρεπε να τον ξεγελάει η φαινομενική της ψυχρότητα.

Τον συνεπήρε η χαρά, μα δεν μπορούσε να κάνει τίποτα. Εκείνη κινδύνευε περισσότερο, άρα έπρεπε να έχει τον πρώτο λόγο. Εκείνος απλώς θα ακολουθούσε.

Τον πλησίασε ο Τζαρτζ Μποξ τσαντισμένος. Ο Τζαρτζ τσαντιζόταν εύκολα, έτσι ο Σπέιντ δεν ανησύχησε. «Συμβαίνει κάτι;» τον ρώτησε ήρεμα.

«Σαν πολλά αφεντικά μαζεύτηκαν εδώ!» είπε εκείνος αγανακτισμένος.

Αλήθεια ήταν. Ο Σπείντ είδε τον Έιμος Μπάροουφιλντ, τον υποκόμη Νόρθγουιντ, τον δημοτικό σύμβουλο Ντρινκγουότερ και τον Γουίλ Ρίντικ. «Και είναι τόσο κακό αυτό;» ρώτησε τον Τζαρτζ.

«Δεν ιδρύσαμε την εταιρεία για δαύτους!»

Ο Σπείντ κούνησε καταφατικά το κεφάλι. «Έχεις κάποιο δίκιο. Απ' την άλλη, όμως, τώρα που είναι κι αυτοί εδώ, δεν κινδυνεύουμε να κατηγορηθούμε για προδοσία».

«Δε μου αρέσει».

«Ας το συζητήσουμε αργότερα. Θα συναντηθούν τα μέλη της επιτροπής μετά».

«Εντάξει», είπε ο Τζαρτζ, μαλακώνοντας για την ώρα.

Κάθισαν. Ο πρεσβύτερος Μιντγουίντερ σηκώθηκε, ζήτησε ησυχία και είπε: «Καλώς ήρθατε στην πρώτη εκδήλωση της Σωκρατικής Εταιρείας του Κίνγκσμπριτζ».

Αυτοί που κάθονταν πίσω χειροκρότησαν.

«Ο Θεός», συνέχισε ο Μιντγουίντερ, «μας έδωσε την ικανότητα να μαθαίνουμε, και να καταλαβαίνουμε τον κόσμο: τη νύχτα και τη μέρα, τους ανέμους και τις παλίρροιες, το χορτάρι που φυτρώνει και τα πλάσματα που ζουν βοσκώντας το. Και την ικανότητα αυτή την έδωσε σε όλους μας, φτωχούς και πλούσιους, ταπεινούς και ευγενείς. Εδώ και εκατοντάδες χρόνια, το Κίνγκσμπριτζ αποτελεί κέντρο μάθησης και αυτή η νέα εταιρεία είναι η τελευταία απόδειξη αυτής της ιερής παράδοσης. Ας ευλογεί ο Θεός τη Σωκρατική Εταιρεία».

Αρκετοί είπαν, «Αμήν».

Ο Μιντγουίντερ συνέχισε: «Ομιλητής μας απόψε είναι ο κύριος Ρότζερ Ρίντικ, που αποφοίτησε πρόσφατα από το Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης. Θα μας μιλήσει για το ηλιακό σύστημα. Ο λόγος σε σας, κύριε Ρίντικ».

Ο Ρότζερ σηκώθηκε και στάθηκε στο τραπέζι. Φαινόταν άνετος· ίσως το είχε ξανακάνει αυτό στο πανεπιστήμιο. Πριν ξεκινήσει, έκανε αργά έναν πλήρη κύκλο κοιτάζοντας το ακροατήριο μ' ένα χαμόγελο ικανοποίησης. «Αν περιστραφώ έτσι, αλλά πιο γρήγορα, θα μου φαίνεται ότι όλοι σας κινείστε με ορμή γύρω μου»,

είπε συνεχίζοντας να γυρίζει. «Και, όταν περιστρέφεται η Γη, δημιουργώντας τη νύχτα και τη μέρα, μας φαίνεται ότι κινείται ο Ήλιος, που ανατέλλει το πρωί και δύει το σούρουπο. Όμως τα φαινόμενα απατούν. Γιατί δεν κινείστε εσείς, έτσι δεν είναι; Εγώ κινούμαι. Και δεν κινείται ο Ήλιος, αλλά η Γη». Σταμάτησε λέγοντας, «Αρχίζω να ζαλίζομαι», και το κοινό γέλασε.

«Η Γη περιστρέφεται και πετάει επίσης. Κάνει έναν κύκλο γύρω από τον Ήλιο μία φορά το χρόνο. Σαν μπαλάκι του κρίκετ, μπορεί να περιστρέφεται καθώς πετάει στον αέρα. Και η Γη είναι μόνο ένας από τους εφτά πλανήτες που το κάνουν αυτό. Μπερδευτήκατε λιγάκι, έτσι;»

Ακούστηκαν γελάκια και μουρμουρητά επιδοκimasίας. Είναι καλός σ' αυτό ο Ρότζερ, σκέφτηκε ο Σπείντ. Τα κάνει όλα ν' ακούγονται απλά και λογικά.

«Έφτιαξα, λοιπόν, ένα μοντέλο για να σας δείξω πώς κινούνται οι πλανήτες γύρω από τον Ήλιο».

Οι άνθρωποι τέντωσαν το λαιμό τους με περιέργεια καθώς άνοιξε το κουτί πάνω στο τραπέζι και έβγαλε μια συσκευή που έμοιαζε με μια σύνθεση μικρών μεταλλικών δίσκων. Στο κέντρο υπήρχε ένα κίτρινο μπαλάκι καρφωμένο σε μια περόνη.

«Αυτό το λένε πλανητοσκόπιο», είπε ο Ρότζερ. «Το κίτρινο μπαλάκι είναι ο Ήλιος».

Ο Σπείντ ήταν ευχαριστημένος. Η διάλεξη πήγαινε καλά. Το μάτι του έπιασε τη Σαλ, που έλαμπε από ικανοποίηση.

Κάθε δίσκος του μοντέλου είχε προσαρτημένο επάνω του ένα ραβδάκι σχήματος L μ' ένα μπαλάκι στερεωμένο στην άκρη του. «Τα μικρά μπαλάκια είναι οι πλανήτες», εξήγησε ο Ρότζερ. «Όμως κάτι δεν πάει καλά μ' αυτό το μοντέλο. Ξέρει κανένας τι;»

Έπεσε σιωπή για μερικές στιγμές και μετά η Έλσι είπε, «Είναι πολύ μικρό».

Ακολούθησε ένα σούσουρο δυσφορίας που είχε τολμήσει να μιλήσει μια γυναίκα, αλλά ο Ρότζερ είπε δυνατά, «Σωστά!»

Η Έλσι δεν είχε πάει στο γυμνάσιο, γιατί δεν επιτρεπόταν στα κορίτσια, αλλά ο Σπείντ θυμόταν ότι έκανε ιδιαίτερα μαθήματα στο σπίτι για κάποιο διάστημα.

«Αν αυτό το μοντέλο ήταν υπό κλίμακα», είπε ο Ρότζερ, «η Γη θα ήταν μικρότερη από ένα δάκρυ και θα βρισκόταν δέκα γιάρδες πιο μακριά σ' αυτή την αίθουσα. Στην πραγματικότητα, ο Ήλιος απέχει ενενήντα τρία εκατομμύρια μίλια από το Κίνγκσμπριτζ».

Επιφωνήματα έκπληξης υποδέχτηκαν αυτή την ασύλληπτη πληροφορία.

«Και κινούνται όλα, όπως θα δούμε σε λίγο». Κοίταξε ολόγυρα το ακροατήριο. «Ποιος είναι ο μικρότερος εδώ μέσα;»

«Εγώ, εγώ!» είπε αμέσως μια φωνούλα.

Ο Σπέντ κοίταξε ανάμεσα στον κόσμο και είδε ένα κοκκινομάλλικο αγόρι να σηκώνεται. Ήταν ο γιος της Σαλ, ο Κιτ. Θα ήταν γύρω στα εννιά. Οι άνθρωποι γέλασαν με την προθυμία του, αλλά ο Κιτ δεν το έβρισκε αστείο. Ήταν μάλλον σοβαρό παιδί.

«Πλησίασε», του είπε ο Ρότζερ. Στράφηκε στο ακροατήριο. «Από δω ο Κιτ Κλίδερου, γεννημένος στο Μπάντφορντ, όπως κι εγώ».

Ο Κιτ πήγε στο τραπέζι και το κοινό τον χειροκρότησε.

«Πιάσε με το μαλακό αυτή τη λαβή», του είπε ο Ρότζερ. «Μπράβο, έτσι. Και τώρα γύρισέ την αργά».

Οι πλανήτες άρχισαν να κινούνται γύρω από τον Ήλιο.

Ο Κιτ παρακολουθούσε γοητευμένος το αποτέλεσμα της συμβολής του. «Οι πλανήτες κινούνται με διαφορετικές ταχύτητες!» αναφώνησε.

«Σωστά», είπε ο Ρότζερ.

Ο Κιτ κοίταξε πιο προσεκτικά το μοντέλο. «Αυτό συμβαίνει επειδή έχετε βάλει γρανάζια. Είναι σαν μηχανισμός ρολογιού». Ο τόνος του μαρτυρούσε θαυμασμό.

Ο Σπέντ είχε μαντέψει ότι το μοντέλο του Ρότζερ λειτουργούσε με γρανάζια, αλλά ξαφνιάστηκε και εντυπωσιάστηκε που το είχε βρει ένα εννιάχρονο παιδί. Όλοι οι εργάτες των εργοστασίων δούλευαν με μηχανές, φυσικά, αλλά δεν καταλάβαιναν όλοι τον τρόπο λειτουργίας τους.

Ο Ρότζερ έστειλε τον Κιτ πίσω στη θέση του, λέγοντας, «Σε λίγο, όποιος θέλει μπορεί να έρθει να δοκιμάσει να γυρίσει το μηχανισμό». Συνέχισε τη διάλεξή του με τα ονόματα των πλανητών και τις αποστάσεις τους από τον Ήλιο. Έδειξε τη Σελήνη, που ήταν προσαρτημένη στη Γη μ' ένα μικρό ραβδί και εξήγησε ότι και άλ-

λοι πλανήτες είχαν ένα ή περισσότερα φεγγάρια. Έδειξε πώς οφειλόταν στην κλίση της Γης η διαφορά ανάμεσα στο καλοκαίρι και το χειμώνα. Το κοινό ήταν εκστασιασμένο.

Στο τέλος κέρδισε ένα ενθουσιώδες χειροκρότημα και πολλοί μαζεύτηκαν στο τραπέζι, ανυπομονώντας να κάνουν τους πλανήτες να γυρίσουν γύρω από τον Ήλιο.

Κάποια στιγμή ο κόσμος διαλύθηκε. Ο Ρότζερ έβαλε το πλανητοσκόπιο του πίσω στο κουτί του και έφυγε μαζί με τον Έιμος Μπάροουφιλντ. Όταν έμειναν μόνο τα μέλη της επιτροπής, τράβηξαν μερικούς πάγκους σε κυκλική διάταξη και κάθισαν.

Η ατμόσφαιρα ήταν θριαμβευτική. «Σας συγχαίρω όλους», είπε ο πρεσβύτερος Μιντγουίντερ. «Αυτό το πετύχατε μόνοι σας –δε με είχατε ανάγκη εμένα».

Ο Τζαρτζ ήταν δυσареστημένος. «Δεν ήταν αυτό που ήθελα!» είπε. «Καλό το ηλιακό σύστημα, αλλά πρέπει να μάθουμε περισσότερα για το πώς μπορούμε ν' αλλάξουμε τα πράγματα για να μην πεινάνε τα παιδιά μας!»

«Ο Τζαρτζ έχει δίκιο», είπε η Σαλ. «Κάναμε καλή αρχή και δώσαμε αξιοπρεπή εντύπωση, αλλά αυτό δε βοηθάει όταν ανεβάνουν οι τιμές και δεν υπάρχουν δουλειές».

Ο Σπέιντ συμφώνησε και με τους δύο.

Ο Τζερεμιά Χίσκοκ, ο τυπογράφος, είπε, «Ίσως πρέπει να συζητήσουμε το βιβλίο του Τόμας Πέιν *Τα Δικαιώματα του Ανθρώπου*».

«Αν δεν κάνω λάθος», είπε ήπια ο Μιντγουίντερ, «λέει ότι μια επανάσταση είναι δικαιολογημένη όταν η κυβέρνηση δεν προστατεύει τα δικαιώματα των ανθρώπων, συνεπώς η Γαλλική Επανάσταση ήταν κάτι καλό».

«Αυτό θα μας έβαζε σε μπελάδες», είπε ο Σάιμ Τζάκσον.

Ο Σπέιντ είχε διαβάσει *Τα Δικαιώματα του Ανθρώπου* και πίστευε με πάθος στις ιδέες του Πέιν, αλλά κατανοούσε τις αμφιβολίες του Μιντγουίντερ και του Τζάκσον. «Έχω μια καλύτερη ιδέα» είπε. «Να διαλέξουμε ένα βιβλίο που κατακρίνει τον Πέιν».

«Γιατί;» διαμαρτυρήθηκε ο Τζαρτζ.

«Για παράδειγμα, το *Λόγοι Ικανοποίησης: Προς τους Εργαζόμενους Βρετανούς*, του αρχιδιάκονου Πέιλι».

Ο Τζαρτζ έγινε έξαλλος. «Δε θέλουμε να προωθήσουμε τέτοιες ιδέες! Σου έστριψε;»

«Ηρέμησε, Τζαρτζ, και θα σου εξηγήσω το σκεπτικό μου. Είτε διαλέξουμε τον Πέιν είτε τον Πέιλι, το θέμα είναι το ίδιο, η μεταρρύθμιση της βρετανικής κυβέρνησης, άρα θα κάνουμε την ίδια συζήτηση. Αλλά θα φανεί αλλιώς στους απέξω. Πώς να έχουν αντίρρηση όταν συζητάμε ένα βιβλίο που μας λέει να καθόμαστε στ' αυγά μας και να είμαστε ευχαριστημένοι με τη μοίρα μας;»

Ο Τζαρτζ φάνηκε θυμωμένος, μετά μπερδεμένος, έπειτα σκεπτικός και τέλος χαμογέλασε και είπε, «Διάβολε! Σπείντ, είσαι παμπόνηρος!»

«Θα το πάρω σαν κομπλιμέντο αυτό», είπε ο Σπείντ και οι άλλοι γέλασαν.

«Πολύ καλό σχέδιο, Σπείντ», είπε ο Μιντγουίντερ. «Η ομάδα μπορεί τελικά να βρει απογοητευτικά αδύναμα τα επιχειρήματα του αρχιδιάκονου Πέιλι, αλλά αυτό φυσικά δε θα μπορούσε να ερμηνευτεί ως προδοσία».

«Υπάρχει ένα φυλλάδιο με τίτλο *Απάντηση στον Αρχιδιάκονο Πέιλι*», είπε ο Τζερεμία. «Το εξέδωσε η Εταιρεία Αλληλογραφίας του Λονδίνου. Το ξέρω γιατί τους το τύπωσε ο αδερφός μου. Έχω, μάλιστα, ένα αντίτυπο στο σπίτι. Μπορώ να τυπώσω κι άλλα».

«Θα ήταν πολύ χρήσιμο», είπε η Σαλ, «αλλά μην ξεχνάτε ότι είναι για ανθρώπους που μπορεί να μην ξέρουν να διαβάζουν. Νομίζω ότι χρειαζόμαστε έναν ομιλητή για να παρουσιάσει το θέμα».

«Ξέρω κάποιον», είπε ο Μιντγουίντερ. «Έναν κληρικό που διδάσκει στην Οξφόρδη, τον Μπαρθόλομιου Σμολ, ένα είδος αντικομφορμιστή μεταξύ των καθηγητών. Δεν είναι επαναστάτης, αλλά βλέπει με καλό μάτι τις ιδέες του Πέιν».

«Τέλεια», είπε ο Σπείντ. «Σας παρακαλούμε, ρωτήστε τον αν μπορεί, αιδεσιμότητα». Στράφηκε στην ομάδα. «Πρέπει να το κρατήσουμε μυστικό για όσο πιο πολύ μπορούμε και να το ανακοινώσουμε την τελευταία στιγμή. Πιστέψτε με, υπάρχουν πολλοί σ' αυτή την πόλη που θέλουν να κρατήσουν τους εργάτες στην αμάθεια. Αν μαθευτεί το νέο πολύ γρήγορα, θα δώσουμε χρόνο στους εχθρούς μας να οργανωθούν. Το σύνθημά μας είναι η μυστικότητα».

Συμφώνησαν όλοι.

ΟΤΑΝ ΗΤΑΝ ΜΙΚΡΟΣ και ζούσε στο Λονδίνο, ο Χόρνμπιμ έτρεμε τους δικαστές και τις ποινές που μπορούσαν να επιβάλλουν. Τώρα πλέον ήταν ένας απ' αυτούς και δεν είχε τίποτα να φοβηθεί. Παρ' όλα αυτά, έμενε ακόμα μέσα του, βαθιά στο πίσω μέρος του μυαλού του, ένας αμυδρός φόβος, το φάντασμα μιας θύμησης, που τον πάγωνε για μια στιγμή όταν κηρυσσόταν η έναρξη της τριμηνιαίας συνεδρίασης του Αγίου Μιχαήλ* και ξεκινούσαν οι δίκες· και έπρεπε ν' αγγίζει την περούκα του για να θυμίζει στον εαυτό του ότι τώρα πια ανήκε στην άρχουσα τάξη.

Η αίθουσα συνεδριάσεων του δημαρχείου χρησίμευε και ως δικαστική αίθουσα για τις τριμηνιαίες συνεδριάσεις και τις συνεδριάσεις του κακουργιοδικείου. Στον Χόρνμπιμ άρεσε η μεγαλοπρέπεια της παλιάς αίθουσας. Η λουστραρισμένη ξύλινη επένδυση και τα παμπάλαια δοκάρια της οροφής επιβεβαίωναν το κύρος του. Όμως όταν ήταν γεμάτη με παραβάτες του Κίνγκσμπριτζ και τους δακρυσμένους συγγενείς τους, ευχόταν να ήταν καλύτερος ο εξαερισμός. Απεχθανόταν τη μυρωδιά των φτωχών.

Με τη βοήθεια ενός γραμματέα με νομική εκπαίδευση, οι δικαστές εκδίκαζαν υποθέσεις κλοπής, βιαιοπραγίας και βιασμού ενώπιον ενός σώματος ενόρκων αποτελούμενου από ιδιοκτήτες ακίνητης περιουσίας του Κίνγκσμπριτζ. Έκριναν όλα τα αδικήματα, εκτός από εκείνα που επέσυραν τη θανατική ποινή, για τα οποία έπρεπε να συγκαλείται ειδικό σώμα ενόρκων για να αποφασίζει αν η υπόθεση θα παραπεμπόταν στο κακουργιοδικείο, το ανώτερο δικαστήριο.

* Στην Αγγλία και την Ουαλία λειτουργούσαν από το 1388 έως το 1972 τοπικά δικαστήρια, τα λεγόμενα «δικαστήρια τριμηνιαίων συνεδριάσεων», που συνέρχονταν σε τέσσερα καθορισμένα χρονικά σημεία του έτους, ένα από τα οποία ήταν η μέρα της γιορτής του Αγίου Μιχαήλ. (Σ.τ.Μ.)

Σήμερα είχαν πολλές υποθέσεις κλοπής. Ήταν Σεπτέμβριος και η σοδειά δεν ήταν καλή, για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά. Μια φρατζόλα ψωμί που ζύγιζε τέσσερις λίβρες κόστιζε τώρα ένα σελίνι, σχεδόν τα διπλά από πριν. Οι άνθρωποι έκλεβαν τρόφιμα ή οτιδήποτε μπορούσαν να πουλήσουν γρήγορα για ν' αγοράσουν τρόφιμα. Όμως αυτό, κατά την άποψη του Χόρνμπιμ δεν ήταν δικαιολογία και ήταν πάντα υπέρ των αυστηρότερων ποινών. Οι κλέφτες έπρεπε να τιμωρούνται, αλλιώς το όλο σύστημα θα κατέρρεε και όλοι θα κατέληγαν στο βούρκο.

Το απόγευμα οι δικαστές μαζεύτηκαν σε μια μικρότερη αίθουσα για κρασί μαδέρα και παντεσπάνι. Οι σημαντικότερες αποφάσεις για τη ζωή της πόλης συχνά παίρνονταν σε τέτοιες ανεπίσημες στιγμές. Ο Χόρνμπιμ βρήκε την ευκαιρία να εγείρει το θέμα της Σωκρατικής Εταιρείας του Σπείντ στον σύμβουλο Ντρινκγουότερ, τον πρόεδρο των δικαστών. «Νομίζω ότι είναι επικίνδυνο», του είπε. «Θα φέρνει ομιλητές που θα προκαλέσουν προβλήματα λέγοντας στους εργάτες ότι δεν πληρώνονται όσο θα 'πρεπε, ότι τους εκμεταλλεύονται και ότι θα 'πρεπε να ξεσηκωθούν και να ανατρέψουν αυτούς που τους κυβερνούν, όπως έκαναν οι Γάλλοι».

«Συμφωνώ», είπε ο Γουίλ Ρίντικ, που είχε γίνει ο άρχοντας του Μπάντφορντ και δικαστής όταν πέθανε ο πατέρας του. «Συμμετέχει κι εκείνη η βίαιη γυναίκα, η Σαλ Κλίδεροου, που εξορίστηκε από το Μπάντφορντ γιατί επιχείρησε να μου επιτεθεί».

Ο Χόρνμπιμ είχε ακούσει μια διαφορετική εκδοχή αυτής της ιστορίας, στην οποία η Σαλ τον είχε όντως ξαπλώσει με τη γροθιά της στο πάτωμα, αλλά ήταν κατανοητό γιατί ο Ρίντικ παρέλειψε αυτή την ταπεινωτική λεπτομέρεια.

Ο Χόρνμπιμ είχε την ελπίδα ότι οι άλλοι δικαστές θα έβλεπαν τον κίνδυνο, αλλά τον απογοήτευσαν. Ο σύμβουλος Ντρινκγουότερ έχωσε ένα του δάχτυλο κάτω από την περούκα του για να ξύσει τη φαλάκρα του και είπε ήπια, «Παρευρέθηκα στην ομιλία. Ήταν για το ηλιακό σύστημα. Δεν υπάρχει τίποτα κακό σ' αυτό».

Ο Χόρνμπιμ αναστέναξε. Ο Ντρινκγουότερ δεν είχε γνωρίσει παρά μια άνετη και εύκολη ζωή. Είχε κληρονομήσει την επιχείρηση του πατέρα του, την είχε πουλήσει στον Χόρνμπιμ κι έπειτα αγό-

ρασε μια ντουζίνα σπιταρόνες, τις νοίκιαζε και ζούσε χωρίς να κοπιάζει από τότε. Δεν ήξερε ότι η ευημερία και τα πλούτη ήταν κάτι εύθραυστο· δεν είχε μάθει τίποτα από τη Γαλλική Επανάσταση. Η στάση του δεν εξέπληττε τον Χόρνμπιμ, αλλά έπρεπε παρ' όλα αυτά να αντισταθεί στο αίσθημα του πανικού που τον κυρίευε όταν άνθρωποι με φιλελεύθερες απόψεις έκαναν τα στραβά μάτια στην απειλή της εξέγερσης των κοινωνικά κατώτερων. Ήπιε μια απολαυστική γουλιά γλυκό κρασί, προσπαθώντας να δείχνει ήρεμος και χαλαρός. «Πολύ πονηρό εκ μέρους τους», είπε. «Αλλά τυχαίνει να ξέρω ότι στη δεύτερη συνάντησή τους θα υποστηρίζουν τη μεταρρύθμιση του κοινοβουλίου».

Ο Ντρινκγουότερ κούνησε αρνητικά το κεφάλι του. «Να με συμπαθάς, αλλά δεν τα ξέρεις καλά, Χόρνμπιμ. Απ' ό,τι έχω μάθει από το γαμπρό μου, τον πρεσβύτερο Μιντγουίντερ, μελετούν το βιβλίο του αρχιδιάκονου Πέιλι, που υποστηρίζει ότι οι εργάτες πρέπει να είναι ευχαριστημένοι και δεν τους ξεσηκώνει να ζητούν μεταρρυθμίσεις και να επαναστατούν».

Ο Ρίντικ κούνησε ζωηρά το δάχτυλό του στον Ντρινκγουότερ. «Ο γαμπρός σου δε θα είναι για πολύ στη θέση του. Αποσχίστηκε από την Εκκλησία της Αγγλίας και θα γίνει ο ιερέας των μεθοδιστών. Μαζεύουν ήδη χρήματα για το μισθό του».

«Όμως ο Πέιλι εξακολουθεί να είναι αρχιδιάκονος», αντέτεινε ο Ντρινκγουότερ. «Και το βιβλίο του *προορίζεται* να διαβαστεί από την εργατιά. Πραγματικά, δε βλέπω πώς θα μπορούσε να έχει αντίρρηση κανείς».

Με μια ματιά στη μικρή ομάδα γύρω του, ο Χόρνμπιμ κατάλαβε ότι είχε αποτύχει να τους πείσει, έτσι δεν επέμεινε άλλο. «Πολύ καλά», είπε μουτρωμένος. Είχε εφεδρικό σχέδιο, άλλωστε.

Οι δικαστές διαλύθηκαν και ο Χόρνμπιμ έφυγε από το δημαρχείο μαζί με τον Ρίντικ. Έβρεχε καταρρακτωδώς, όπως όλο το καλοκαίρι, έτσι σήκωσαν τους γιακάδες τους και κατέβασαν τα καπέλα τους. Η δεύτερη συνεχόμενη χρονιά κακοκαιρίας είχε ανεβάσει την τιμή των σιτηρών στα ύψη. Ο Χόρνμπιμ είχε αγοράσει εκατό μόδια και τα είχε κρύψει σε μια αποθήκη. Υπολόγιζε να βγάλει τα διπλά όταν τα πουλούσε.

Καθώς περπατούσαν, ο Ρίντικ μίλησε διστακτικά, πράγμα ασυνήθιστο γι' αυτόν. «Οφείλω να ομολογήσω... ότι θαυμάζω την κόρη σου, την Ντέμπορα... πάρα πολύ», είπε. «Είναι... πραγματικά υπέροχη και επίσης, εχμ, πολύ, εχμ, έξυπνη».

Αυτή ήταν η μισή αλήθεια. Η Ντέμπορα ήταν όντως έξυπνη και έδειχνε αρκετά χαριτωμένη με τη λεπτή και ευλύγιστη κορμοστασιά που έχουν τα δεκαεννιάχρονα κορίτσια, αλλά υπέροχη δε θα την έλεγες. Όμως ο Ρίντικ την είχε πατήσει μαζί της ή τουλάχιστον είχε κρίνει ότι θα γινόταν καλή σύζυγος. Ευχαριστήθηκε: το σχέδιό του προχωρούσε. Προσπάθησε, ωστόσο, να μην αφήσει να φανεί η ικανοποίησή του. «Ευχαριστώ», είπε ουδέτερα.

«Θεώρησα ότι έπρεπε να σου το πω».

«Το εκτιμώ».

«Γνωρίζεις την κοινωνική μου θέση και την οικονομική μου άνεση», είπε ο Ρίντικ. Ήταν περήφανος που ήταν ο άρχοντας του Μπάντφορντ, αν και, αφού εξουσίαζε μόλις χίλιους περίπου χωρικούς, ανήκε στην κατώτερη βαθμίδα της αριστοκρατίας. «Υποθέτω ότι δε χρειάζεται να σου αποδείξω ότι έχω τη δυνατότητα να της προσφέρω τον τρόπο ζωής που έχει συνηθίσει».

«Πράγματι, δε χρειάζεται». Τον Χόρνμπιμ τον ενδιέφερε περισσότερο η θέση του Ρίντικ στην πολιτοφυλακή του Σάιρινγκ. Τον δωροδοκούσε πλουσιοπάροχα –και ανταμειβόταν και με το παραπάνω γι' αυτό. Οι άλλοι προμηθευτές έκαναν ουρά για να λαδώσουν τον Ρίντικ και να πουλούν στο στρατό σε φουσκωμένες τιμές. Όλοι κέρδιζαν.

«Δεν ξέρω αν τα αισθήματά μου για την Ντέμπορα είναι αμοιβαία, αλλά θα ήθελα να προσπαθήσω να το διαπιστώσω –με την άδειά σου».

Ο Χόρνμπιμ συγκράτησε τον ενθουσιασμό του, μη θέλοντας να ενθαρρύνει τον Ρίντικ να ζητήσει ένα γενναιόδωρο διακανονισμό του γάμου. «Έχεις την άδειά μου και τις καλύτερες ευχές μου».

«Ευχαριστώ».

Η Ντέμπορα ήταν αρκετά μυαλωμένη για να καταλάβει ότι έπρεπε να κάνει ένα γάμο που θα ωφελούσε την επιχείρηση και έδειχνε να της αρέσει ο Ρίντικ. Υπήρχε, όμως, η φήμη ότι ο Γουίλ κακομε-

ταχειριζόταν τους χωρικούς του και αυτό μπορεί να την απωθούσε. Σ' αυτή την περίπτωση, ο Χόρνμπιμ θα είχε πρόβλημα.

Έφτασαν στο σπίτι του Χόρνμπιμ. «Έλα μέσα για ένα λεπτό», είπε στον Ρίντικ. «Υπάρχει και κάτι ακόμα που θέλω να συζητήσουμε».

Εβγαλαν τα παλτά τους, που έσταζαν στα πλακάκια του δαπέδου, και τα κρέμασαν. Το μάτι του Χόρνμπιμ πήρε το γιο του, τον Χάουαρντ, να διασχίζει το χολ και του είπε, «Πες να έρθει κάποιος να σφουγγαρίσει εδώ, Χάουαρντ».

«Αμέσως», είπε εκείνος υπάκουα και κατέβηκε τις σκάλες που οδηγούσαν στο υπόγειο.

Ο Χόρνμπιμ θυμήθηκε τότε ότι έπρεπε να λύσει και το ζήτημα της επιλογής νύφης για το γιο του. Ο Χάουαρντ ούτε καν θα επιχειρούσε να διαλέξει μόνος του. Θα ήταν ευχαριστημένος με όποια επέλεγε ο πατέρας του. Όμως ποια γυναίκα θα ήθελε να παντρευτεί τον Χάουαρντ; Κάποια που θα ήθελε άνεση και πλούτη, αλλά δεν μπορούσε να τα κερδίσει με την ομορφιά της. Ή, πιο ωμά, μια κοπέλα φιλόδοξη, αλλά άσχημη. Ο Χόρνμπιμ θα έπρεπε να έχει τα μάτια του ανοιχτά.

Οδήγησε τον Ρίντικ στο γραφείο του, όπου έκαιγε φωτιά στο τζάκι. Πρόσεξε ότι ο επισκέπτης του κοιτούσε με ενδιαφέρον μια καράφα με σέρι πάνω στον μπουφέ, αλλά μόλις είχαν πει μαδέρα στο δημαρχείο και ο Χόρνμπιμ πίστευε ότι δεν ήταν αναγκαίο για έναν άντρα να πίνει κρασί κάθε φορά που καθόταν.

«Λυπάμαι που δεν έπεισες τους άλλους δικαστές», είπε ο Ρίντικ. «Έκανα ό,τι μπορούσα, αλλά δε με ακολούθησαν».

«Μην ανησυχείς. Υπάρχουν πολλοί δρόμοι για να φτάνεις στο σκοπό σου».

«Έχεις εφεδρικό σχέδιο, λοιπόν». Ο Ρίντικ χαμογέλασε και κούνησε επιδοκμαστικά το κεφάλι του. «Θα 'πρεπε να το είχα φανταστεί».

«Δεν είπα στον Ντρινκγουότερ όλα όσα ξέρω».

«Κράτησες έναν άσο στο μανίκι σου».

«Ακριβώς. Ο Τζερεμιά Χίσκοκ θα τους τυπώσει αντίτυπα ενός φυλλαδίου της Εταιρείας Αλληλογραφίας του Λονδίνου, που έχει τον τίτλο *Απάντηση στον αρχιδιάκονο Πέιλι*. Απ' ό,τι κατάλαβα,

αντικρούει όλα όσα λέει ο Πέιλι. Και σχεδιάζουν να μοιράσουν τα αντίτυπα στη συνάντηση».

«Ποιος σου το είπε;»

Ο Νας, ο γαλατάς, του το είχε πει, αλλά ο Χόρνμπιμ δεν το αποκάλυψε. Άγγιξε το πλάι της μύτης του, με τη συνηθισμένη χειρονομία μυστικότητας. «Να με συγχωρείς, αλλά αυτό δεν μπορώ να σ' το πω».

«Όπως θέλεις. Πώς μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε αυτή την πληροφορία;»

«Είναι απλό, νομίζω. Υποπτεύομαι ότι το φυλλάδιο είναι στασιαστικό σε εγκληματικό βαθμό. Αν είναι όντως, θα απαγγελθούν κατηγορίες κατά του Χίσκοκ».

Ο Ρίντικ συμφώνησε μ' ένα νεύμα του κεφαλιού. «Πώς θα κινηθούμε;»

«Θα πάμε στο σπίτι του Χίσκοκ με το σερίφη και θα το ψάξουμε. Αν είναι ένοχος, θα ασκήσουμε το δικαίωμά μας, ως δικαστές, να τον κρίνουμε με συνοπτικές διαδικασίες».

Ο Ρίντικ χαμογέλασε. «Ωραία».

«Πήγαινε να βρεις τον Φιλ Ντόι αμέσως. Πες του να μας συναντήσει εδώ αύριο τα χαράματα. Καλύτερα να φέρει κι έναν αστυφύλακα μαζί».

«Πολύ καλά». Ο Ρίντικ σηκώθηκε.

«Μην πεις στο σερίφη Ντόι περί τίνος πρόκειται –δε θέλουμε να διαρρεύσει η είδηση και να έχει ο Χίσκοκ την ευκαιρία να κάψει τις αποδείξεις πριν φτάσουμε εκεί. Άλλωστε δε χρειάζεται να ξέρει το λόγο ο Ντόι· αρκεί που του λένε δύο δικαστές ότι είναι αναγκαία η έρευνα».

«Και βέβαια είναι».

«Τα λέμε αύριο το ξημέρωμα».

«Μείνε ήσυχος». Ο Ρίντικ έφυγε.

Ο Χόρνμπιμ κάθισε ατενίζοντας τη φωτιά. Κάτι άνθρωποι σαν τον Σπέιντ και τον πρεσβύτερο Μιντγούντερ θαρρούσαν ότι ήταν έξυπνοι, μα τον Χόρνμπιμ δεν τον έφταναν σ' εξυπνάδα. Θα έβαζε τέλος στις ανατρεπτικές τους δραστηριότητες.

Του πέρασε η σκέψη ότι ίσως έπαιρνε ρίσκο. Η πληροφορία του

Αλφ Νας μπορεί να ήταν λάθος. Ή ο Χίσκοκ μπορεί να είχε ήδη τυπώσει τα φυλλάδια και να τα είχε κρύψει ή να τα είχε δώσει σε κάποιον άλλον να τα φυλάξει. Όλες αυτές ήταν δυσάρεστες πιθανότητες. Αν ο Χόρνμπιμ έκανε έφοδο στο σπίτι του Χίσκοκ τα ξημερώματα μαζί με το σερίφη και έναν αστυφύλακα και δεν έβρισκαν τίποτα ενοχοποιητικό, θα φαινόταν ανόητος. Ο εξευτελισμός ήταν το μόνο πράγμα που δεν άντεχε. Ήταν σημαίνον πρόσωπο και άξιζε σεβασμό. Δυστυχώς, μερικές φορές τα ρίσκα ήταν αναπόφευκτα. Σκέφτηκε ότι στα σαράντα τόσα του χρόνια, είχε ρισκάρει αρκετές φορές, αλλά πάντα έβγαινε λάδι –και συνήθως πιο πλούσιος από πριν.

Η γυναίκα του, η Λίνι, άνοιξε την πόρτα και κοίταζε μέσα. Την είχε παντρευτεί πριν από είκοσι δύο χρόνια και δεν ήταν πλέον κατάλληλη για σύζυγός του. Αν μπορούσε να γυρίσει πίσω το χρόνο, θα έκανε καλύτερη επιλογή. Δεν ήταν όμορφη και μιλούσε σαν κοινωνικά κατώτερη Λονδρέζα, γιατί αυτό ακριβώς ήταν. Έμενε πεισματικά κολλημένη σε κάποιες συνήθειες, όπως το να βάζει μια μεγάλη φρατζόλα ψωμί στο τραπέζι και να κόβει όσες φέτες χρειαζονταν μ' ένα μεγάλο μαχαίρι. Όμως θα ήταν πολύ μεγάλος μπελάς το να την ξεφορτωθεί. Το διαζύγιο ήταν δύσκολο, καθώς απαιτούσε ειδική κοινοβουλευτική πράξη, και ήταν κακό για την υπόληψη ενός άντρα. Διαχειριζόταν καλά, πάντως, τα του σπιτιού και, τις σπάνιες φορές που ο Χόρνμπιμ ήθελε σεξ, ήταν πρόθυμη. Και ήταν αγαπητή στους υπηρέτες, πράγμα που συνέβαλλε στην ομαλή λειτουργία του σπιτιού.

Τον Χόρνμπιμ δεν τον συμπαθούσαν οι υπηρέτες. Τον φοβότουσαν και το προτιμούσε έτσι.

«Το βραδινό είναι έτοιμο, αν είσαι έτοιμος κι εσύ», του είπε.

«Έρχομαι αμέσως», της είπε.

Ο Σίμπσον, ο μελαγχολικός υπηρέτης, τον ξύπνησε νωρίς, λέγοντάς του, «Βροχερό πρωινό, κύριε. Λυπάμαι».

Εγώ όχι, είπε μέσα του ο Χόρνμπιμ, με τη σκέψη του στα σιτη-

ρά που φυλούσε στην αποθήκη του. Κάθε βροχερή μέρα σήμαινε περισσότερα λεφτά γι' αυτόν.

«Είναι εδώ ο κύριος Ρίντικ, μαζί με το σερίφη και τον αστυφύλακα Ντέιβιντσον», είπε ο Σίμπσον σαν να ανήγγειλε έναν τραγικό θάνατο. Ο τόνος του δεν άλλαζε ποτέ. Ακουγόταν απογοητευμένος ακόμα κι όταν έλεγε ότι το δείπνο είχε σερβιριστεί.

Ο Χόρνμπιμ ήπιε το τσάι που του είχε φέρει ο Σίμπσον και νύθθηκε γρήγορα. Ο Ρίντικ τον περίμενε στο χολ. Μιλούσε χαμηλόφωνα στο σερίφη Ντόι, έναν πομπώδη μικρόσωμο άντρα με φτηνή περούκα. Ο Ντόι είχε ένα βαρύ ραβδί με μεγάλη στρογγυλή λαβή από γυαλιστερό γρανίτη –ένα αντικείμενο που μπορούσε να περάσει για μπαστούνι, αλλά χρησίμευε μια χαρά και ως φοβερό όπλο.

Δίπλα στην πόρτα στεκόταν ο αστυφύλακας Ρετζ Ντέιβιντσον, ένας άντρας με φαρδιές πλάτες που έφερε εμφανή σημάδια από παλιότερες συμπλοκές: σπασμένη μύτη, ένα μισόκλειστο μάτι και μια ουλή από μαχαίρι στο σβέρκο. Ο Χόρνμπιμ σκέφτηκε ότι ο Ντέιβιντσον, αν δεν ήταν αστυφύλακας πιθανότατα θα έβγαζε το ψωμί του ληστεύοντας όποιους απρόσεκτους κυκλοφορούσαν νύχτα με λεφτά επάνω τους.

Τα παλτά και των τριών έσταζαν από τη βροχή.

Ο Χόρνμπιμ τους ενημέρωσε στα γρήγορα. «Πάμε στο σπίτι του Τζερεμιά Χίσκοκ στη Μέιν Στριτ».

«Στο τυπογραφείο», είπε ο Ντόι.

«Πιστεύω ότι τυπώνει ένα φυλλάδιο ανατρεπτικού και προδοτικού περιεχομένου. Αν έχω δίκιο, θα απαγχονιστεί. Θα τον συλλάβουμε και θα κατάσχουμε το έντυπο υλικό. Προβλέπω ότι θα διαμαρτυρηθεί έντονα για την ελευθερία του λόγου του αλλά δε θα προβάλει σοβαρή αντίσταση».

«Οι υπάλληλοί του δε θα έχουν έρθει ακόμα», είπε ο Ντέιβιντσον. «Δε θα υπάρχει κανένας εκεί για να παλέψει μαζί μας». Ακουγόταν σχεδόν απογοητευμένος.

Βγήκαν, με τον Χόρνμπιμ να προπορεύεται. Διέσχισαν γρήγορα τη Χάι Στριτ και κατηφόρισαν τη Μέιν Στριτ. Οι τερατόμορφες υδρορροές του καθεδρικού ναού ξερνούσαν ποτάμια βροχόνερων.

Το τυπογραφείο ήταν στο τέρμα του δρόμου, απ' όπου φαινόταν το ποτάμι, φουσκωμένο και ορμητικό.

Όπως όλοι οι επαγγελματίες του Κίνγκσμπριτζ, εκτός από τους πιο εύπορους, ο Χίσκοκ έμενε στις εγκαταστάσεις της επιχείρησής του. Δεν υπήρχε υπόγειο και η πρόσοψη του σπιτιού δεν είχε αλλάξει, έτσι ο Χόρνμπιμ υπέθεσε ότι το τυπογραφείο θα ήταν στο πίσω μέρος.

«Χτύπα την πόρτα», είπε στον Ντόι.

Ο σερίφης κοπάνησε τέσσερις φορές την πόρτα με τη λαβή του ραβδιού του. Αυτοί που έμεναν μέσα θα ήξεραν ότι δεν επρόκειτο για την ευγενική επίσκεψη κάποιου φιλικού γείτονα.

Τους άνοιξε ο ίδιος ο Χίσκοκ, ένας ψηλόλιγνος τριαντάρης που είχε φορέσει βιαστικά ένα παλτό πάνω από το νυχτικό του. Κατάλαβε αμέσως ότι την είχε άσχημα και ο ξαφνικός φόβος στα μάτια του χάρισε στον Χόρνμπιμ ένα ρίγος ικανοποίησης.

Ο Ντόι μίλησε με τόνο απέραντης υπεροψίας. «Οι δικαστές πληροφορήθηκαν ότι αυτές οι εγκαταστάσεις χρησιμοποιούνται για την εκτύπωση ανατρεπτικού υλικού».

Ο Χίσκοκ βρήκε το κουράγιο ν' απαντήσει, «Ζούμε σε μια ελεύθερη χώρα. Οι Άγγλοι έχουν το δικαίωμα της γνώμης τους. Δεν είμαστε Ρώσοι δουλοπάροικοι».

«Η ελευθερία σου δεν περιλαμβάνει το δικαίωμα της ανατροπής της κυβέρνησης, όπως ξέρουν ακόμα και οι ανόητοι». Έγνεψε ανυπόμονα στον Ντόι να προχωρήσει.

«Κάνε στην άκρη», είπε ο Ντόι στον Χίσκοκ, εισβάλλοντας στο σπίτι.

Ο Χίσκοκ έκανε πίσω για να μπουν και ο Χόρνμπιμ ακολούθησε τον Ντόι με τους άλλους δύο ξοπίσω τους.

Παρά την επιβλητική εισβολή του, ο Ντόι τώρα δεν ήξερε πού να πάει. Έπειτα από στιγμιαίο δισταγμό, είπε, «Εχμ, Χίσκοκ, διάτάσσεσαι να συνοδεύσεις τους δικαστές στο τυπογραφείο σου».

Ο Χίσκοκ τους οδήγησε στο εσωτερικό του σπιτιού. Στην κουζίνα, βρέθηκαν μπροστά σε μια έντρομη σύζυγο, μια σαστισμένη υπηρέτρια και ένα κοριτσάκι που πιπιλούσε τον αντίχειρά του. Ο Χίσκοκ πήρε μια λάμπα διασχίζοντας το δωμάτιο. Η πίσω πόρτα του

σπιτιού οδηγούσε κατευθείαν σ' ένα εργαστήρι που μύριζε λαδωμένο μέταλλο, καινούργιο χαρτί και μελάνι.

Ο Χόρνμπιμ κοίταξε γύρω του, βιώνοντας μια στιγμή αβεβαιότητας μπροστά στα άγνωστα μηχανήματα, αλλά γρήγορα αντιλήφθηκε τι ήταν το κάθε τι. Εντόπισε δίσκους με μεταλλικά γράμματα, τακτοποιημένα σε στήλες, ένα πλαίσιο στο οποίο τοποθετούνταν τα γράμματα για να σχηματίζουν λέξεις και προτάσεις και μια βαριά συσκευή με μακρύ χερούλι, που θα ήταν σίγουρα το πιεστήριο. Ολόγυρα υπήρχαν δεσμίδες και κουτιά με χαρτιά, άλλα κενά και άλλα ήδη τυπωμένα.

Κοίταξε τα γράμματα μέσα στο πλαίσιο: αυτή πρέπει να ήταν η δουλειά που έκανε τώρα ο Χίσκοκ. Ίσως ήταν το ενοχοποιητικό φυλλάδιο, σκέφτηκε και η καρδιά του άρχισε να χτυπάει λίγο πιο γρήγορα. Δεν μπορούσε να διαβάσει τα γράμματα, όμως. «Πιο πολύ φως!» είπε και ο Χίσκοκ άναψε υπάκουα κι άλλες λάμπες. Ούτε τώρα, όμως, μπορούσε να διαβάσει ο Χόρνμπιμ αυτό που υπήρχε μέσα στο πλαίσιο. Οι λέξεις έμοιαζαν να είναι γραμμένες ανάποδα. «Είναι κάποιος μυστικός κώδικας αυτός;» ρώτησε καχύποπτα.

Ο Χίσκοκ τον κοίταξε με περιφρόνηση. «Αυτό που βλέπετε είναι η κατοπτρική εικόνα αυτού που θα φαίνεται στη σελίδα του χαρτιού», είπε και πρόσθεσε σκωπτικά, «όπως ξέρουν ακόμα και οι ανόητοι».

Αμέσως μόλις του το επισήμανε αυτό, ο Χόρνμπιμ κατάλαβε το προφανές: τα μεταλλικά γράμματα θα ήταν η αντιστροφή της τυπωμένης σελίδας από τα δεξιά προς τα αριστερά. Αισθάνθηκε πράγματι ανόητος. «Φυσικά», είπε απότομα. Τον είχε τσούξει το σχόλιο του Χίσκοκ *Όπως ξέρουν ακόμα και οι ανόητοι*.

Κοιτάζοντας ξανά τα τυπωμένα γράμματα τώρα που είχε καταλάβει, είδε ότι ήταν ένα ημερολόγιο για το επόμενο έτος, το 1796.

«Τα ημερολόγια είναι η ειδικότητά μου», είπε ο Χίσκοκ. «Αυτό εδώ γράφει όλες τις θρησκευτικές γιορτές του έτους. Είναι πολύ δημοφιλές μεταξύ των κληρικών».

Ο Χόρνμπιμ τραβήχτηκε ανυπόμονα από το πλαίσιο. «Δεν είναι αυτό που ψάχνουμε. Άνοιξε όλα εκείνα τα κουτιά και λύσε τις

δεσμίδες. Κάπου εδώ μέσα υπάρχει επαναστατικό προπαγανδιστικό υλικό».

«Όταν διαπιστώσετε ότι δεν υπάρχει τέτοιο υλικό εδώ, θα με βοηθήσετε να ξαναγεμίσω τα κουτιά και να ξαναδέσω τις δεσμίδες;» είπε ο Χίσκοκ.

Μια τόσο ηλίθια ερώτηση δεν έχρηζε απάντησης και ο Χόρνμπιμ την αγνόησε.

Ο Ντόι και ο Ντέιβιντσον άρχισαν την έρευνα, ενώ ο Χόρνμπιμ και ο Ρίντικ παρακολουθούσαν. Μπήκε μέσα η σύζυγος του Χίσκοκ, μια λεπτή γυναίκα με όμορφα, καλοσμιλεμένα χαρακτηριστικά. «Τι τρέχει;» ρώτησε παριστάνοντας, όχι και πολύ πειστικά, την άφοβη.

«Μην ανησυχείς, καλή μου», είπε ο Χίσκοκ. «Ο σερίφης ψάχνει να βρει κάτι που δεν υπάρχει εδώ».

Η σιγουριά του ανησύχησε λιγάκι τον Χόρνμπιμ.

Η κυρία Χίσκοκ κοίταξε το σερίφη Ντόι. «Τα κάνετε όλα άνω-κάτω».

Ο Ντόι άνοιξε το στόμα του να πει κάτι, μα προφανώς δε βρήκε τίποτα, έτσι το ξανάκλεισε.

«Πήγαινε στην κουζίνα», είπε ο Χίσκοκ στη γυναίκα του. «Δώσε στην Έμι το πρωινό της».

Η κυρία Χίσκοκ δίστασε, εμφανώς δυσαρεστημένη που την έδιωχναν, αλλά τελικά έφυγε.

Ο Χόρνμπιμ κοίταξε γύρω του. Η γυναίκα είχε δίκιο, είχαν δημιουργήσει μεγάλη ακαταστασία· και το χειρότερο, δεν είχαν βρει τίποτα επιβαρυντικό. «Κυρίως ημερολόγια», είπε ο Ντόι. «Ένα κουτί με διαφημιστικά φυλλάδια για τις επόμενες θεατρικές παραστάσεις και ένα φέιγ βολάν για ένα νέο μαγαζί που πουλάει λουσάτα σερίβιτσια και σκεύη».

«Είστε ευχαριστημένος τώρα, Χόρνμπιμ;» είπε ο Χίσκοκ.

«Σύμβουλος Χόρνμπιμ για σένα!» Φοβόταν ότι η όλη επιχείρηση θα ήταν ταπεινωτική. «Κάπου εδώ είναι», είπε πεισμωμένα. «Ψάξετε και το σπίτι».

Ερεύνησαν όλο το ισόγειο χωρίς να βρουν τίποτα, ενώ ο Χίσκοκ και η γυναίκα του παρακολουθούσαν με προσοχή. Τα έπι-

πλα ήταν άνετα, αν και φτηνά. Στον επάνω όροφο υπήρχαν τρεις κρεβατοκάμαρες και ένα καμαράκι στη σοφίτα, πιθανότατα για την υπηρέτρια. Πρώτα πήγαν στην κρεβατοκάμαρα του ζεύγους, όπου το μεγάλο διπλό κρεβάτι ήταν ακόμα ξέστρωτο, με χρωματιστές κουβέρτες και ζαρωμένα μαξιλάρια πάνω του. Καθώς ο Ντόι έψαχνε στη συρταριέρα της κυρίας Χίσκοκ, εκείνη τον ρώτησε σαρκαστικά, «Βρήκατε τίποτα ενδιαφέρον ανάμεσα στα εσώρουχά μου, σερίφη;»

«Μη στενοχωριέσαι, καλή μου», της είπε ο Χίσκοκ. «Κάποιοι τους έβαλαν να κυνηγούν φαντάσματα». Ο Χόρνμπιμ, όμως, διέκρινε ένα αμυδρό τρέμουλο φόβου στη φωνή του και σκέφτηκε ότι ίσως πλησίαζαν σε μια σημαντική ανακάλυψη.

Δε βρήκαν τίποτα στην ντουλάπα, ούτε πουθενά αλλού. Πλάι στο κρεβάτι υπήρχε μια μεγάλη καφέ δερματοδέτη Βίβλος, όχι παλιά, μα πολυχρησιμοποιημένη. Ο Χόρνμπιμ την πήρε και την άνοιξε. Ήταν η πρότυπη μετάφραση του βασιλιά Ιακώβου. Καθώς τη φυλλομετρούσε, κάτι έπεσε. Έσκυψε και το σήκωσε από το πάτωμα.

Ήταν ένα δεκαεξασέλιδο φυλλάδιο που είχε στο εξώφυλλο τον τίτλο *Απάντηση στον Αρχιδιάκονο Πέιλι*.

«Μπα, μπα, μπα», είπε ο Χόρνμπιμ, ξεφυσώντας ικανοποιημένος.

«Δεν περιέχει τίποτα ανατρεπτικό», είπε ο Χίσκοκ, αλλά είχε χλομιάσει. «Είναι ένα βοήθημα για τη μελέτη της Βίβλου», έσπευσε να προσθέσει.

Ο Χόρνμπιμ άνοιξε το φυλλάδιο στην τύχη. «Σελίδα τρία», είπε. «Τα οφέλη της Γαλλικής Επανάστασης». Σήκωσε τα μάτια, ενώ στα χείλη του τρεμόπαιζε ένα ειρωνικό χαμόγελο. «Για πες μου, σε παρακαλώ, πού ακριβώς στη Βίβλο αναφέρεται η Γαλλική Επανάσταση;»

«Στο βιβλίο των Παροιμιών, κεφάλαιο είκοσι οχτώ», απάντησε χωρίς να διστάσει ο Χίσκοκ και ανέφερε το σχετικό εδάφιο: «Λιοντάρι που βρυχάται και πεινασμένη αρκούδα είναι ο ασεβής που κυβερνάει φτωχό λαό».

Χωρίς να του δώσει καμία σημασία, ο Χόρνμπιμ συνέχισε να

εξετάζει το φυλλάδιο. «Σελίδα πέντε», είπε. «Μερικά πλεονεκτήματα της δημοκρατικής μορφής διακυβέρνησης».

«Ο συγγραφέας δικαιούται να έχει τη γνώμη του», είπε ο Χίσκοκ. «Δε συμφωνώ υποχρεωτικά με όλα όσα λέει».

«Τελευταία σελίδα: Η Γαλλία δεν είναι εχθρός μας». Ο Χόρνμπιμ σήκωσε το βλέμμα του. «Αν αυτό δεν υπονομεύει τις ένοπλες δυνάμεις μας, δεν ξέρω τι θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι τις υπονομεύει». Στράφηκε στον Ρίντικ. «Νομίζω ότι βρέθηκε στην κατοχή του ανατρεπτικό και προδοτικό υλικό. Τι λες εσύ;»

«Συμφωνώ».

Ο Χόρνμπιμ στράφηκε ξανά στον Χίσκοκ. «Δύο δικαστές σε έκριναν ένοχο. Η προδοσία τιμωρείται με απαγχονισμό».

Ο Χίσκοκ άρχισε να τρέμει.

«Θα πάμε έξω για να συσχεφτούμε ποια θα είναι η ποινή». Ο Χόρνμπιμ άνοιξε την πόρτα και την κράτησε για να βγει ο Ρίντικ. Βγήκαν στο πλατύσκαλο και την ξανάκλεισε, αφήνοντας το σερίφη και τον αστυφύλακα με τους Χίσκοκ.

«Δεν μπορούμε να τον κρεμάσουμε μόνοι μας», είπε ο Ρίντικ, «και δεν έχω εμπιστοσύνη στο κακουργιοδικείο ότι θα τον κρίνει ένοχο».

«Συμφωνώ», είπε ο Χόρνμπιμ. «Δυστυχώς, δεν υπάρχουν αποδείξεις ότι αυτός τύπωσε ή διέδωσε με άλλον τρόπο αυτό το δηλητήριο. Πιθανώς έχουν ήδη τυπωθεί τα αντίτυπα και φυλάσσονται κάπου κρυφά, αλλά αυτό δεν είναι παρά μια εικασία».

«Η ποινή θα είναι μαστίγωμα, λοιπόν;»

«Είναι το καλύτερο που μπορούμε να κάνουμε».

«Δώδεκα βουρδουλιές, ίσως».

«Πιο πολλές», είπε ο Χόρνμπιμ, που θυμόταν πόσο περιφρονητικά είχε πει ο Χίσκοκ Όπως ξέρουν ακόμα και οι ανόητοι.

«Όπως νομίζεις».

Μπήκαν στο δωμάτιο. «Η ποινή σου θα είναι ελαφριά σε σχέση με το αδίκημά σου», είπε ο Χόρνμπιμ στον Χίσκοκ. «Θα μαστιγωθείς στην πλατεία της πόλης».

«Όχι!» ούρλιαξε η κυρία Χίσκοκ.

«Θα λάβεις πενήντα βουρδουλιές», πρόσθεσε χαιρέκακα ο Χόρνμπιμ.

Ο Χίσκοκ κλονίστηκε και λίγο έλειψε να πέσει.

Η κυρία Χίσκοκ ξέσπασε σε υστερικά κλάματα.

«Σερίφη», είπε ο Χόρνμπιμ, «πήγαίνέ τον στη φυλακή του Κίνγκσμπριτζ».

Ο Σπέιντ ήταν στον αργαλειό του όταν όρμησε στο εργαστήρι του η Σούζαν Χίσκοκ, χωρίς καπέλο, με τα μαύρα της μαλλιά μουσκεμένα από τη βροχή και τα μεγάλα της μάτια κόκκινα από το κλάμα. «Τον πήραν!» είπε.

«Ποιοι;»

«Ο σύμβουλος Χόρνμπιμ και ο άρχοντας Ρίντικ και ο σερίφης Ντόι».

«Ποιον πήραν;»

«Τον Τζέρι μου –και θα μαστιγωθεί!»

«Ηρέμησε. Έλα μαζί μου στο δωμάτιό μου». Την οδήγησε στην κάμαρά του. «Κάθισε. Θα σου φτιάξω ένα τσάι. Πάρε μια βαθιά ανάσα και πες τα μου όλα».

Του εξιστόρησε τι είχε συμβεί, ενώ εκείνος έβαλε μια χύτρα στη φωτιά και ετοίμασε τα φύλλα τσαγιού, μια τσαγιέρα, γάλα και ζάχαρη. Της έκανε πολύ γλυκό το τσάι της για να πάρει δύναμη. Αυτά που του είπε τον αναστάτωσαν. Ο Χόρνμπιμ κινούνταν κατά της Σωκρατικής Εταιρείας παρά τις προφυλάξεις του Σπέιντ.

Όταν τελείωσε τη διήγησή της, είχε μείνει άναυδος. «Πενήντα βουρδουλιές! Αυτό είναι εξωφρενικό. Δεν είμαστε στο Ναυτικό!» Πενήντα βουρδουλιές δεν ήταν τιμωρία, ήταν βασανιστήριο. Ο Χόρνμπιμ προσπαθούσε να τρομοκρατήσει τον κόσμο. Ήταν φανατικά αποφασισμένος να εμποδίσει τους εργάτες του Κίνγκσμπριτζ να μορφώνονται.

«Τι θα κάνω;»

«Πρέπει να επισκεφτείς τον Τζέρι στη φυλακή».

«Θα μ' αφήσουν;»

«Θα μιλήσω στο δεσμοφύλακα, τον Τζορτζ Γκίλμορ. Τον φωνάζουν Γκιλ. Θα σ' αφήσει να μπεις. Δώσ' του απλώς ένα σελίνι».

«Αχ, δόξα τω Θεώ, τουλάχιστον θα μπορέσω να δω τον Τζέρι».

«Πήγαινε του ζεστό φαγητό και ένα κανάτι μπίρα. Θα τον βοηθήσει να μη χάσει το θάρρος του».

«Εντάξει». Η Σούζαν έδειξε να αναθαρρεί λιγάκι. Το ότι θα μπορούσε να κάνει κάτι για τον Τζερεμιάα τής ανέβασε το ηθικό.

Τώρα, όμως, έπρεπε να την προσγειώσει για τα χειρότερα. «Θα χρειαστεί επίσης ένα παλιό παντελόνι και μια φαρδιά δερμάτινη ζώνη».

Η Σούζαν συνοφρυώθηκε. «Γιατί;»

Ήταν υποχρεωμένος να της πει. «Το παντελόνι του θα κουρελιαστεί από το μαστίγιο. Η ζώνη είναι για να προστατέψει τα νεφρά του». Κάποιοι ουρούσαν αίμα για εβδομάδες. Και μερικοί δεν συνέρχονταν ποτέ.

«Ω, Θεέ μου». Η Σούζαν έκλαψε ξανά, πιο σιγανά αυτή τη φορά, από θλίψη πλέον και όχι από πανικό.

Ο Σπέιντ τη ρώτησε μετά αυτό που τον βασάνιζε από ώρα. «Είπαν ποιος έδωσε την πληροφορία κατά του συζύγου σου;»

«Όχι».

«Έκαναν κανέναν υπαινιγμό;»

«Όχι».

Ο Σπέιντ κούνησε το κεφάλι του. Ήταν σίγουρα κάποιος από την επιτροπή. Είχε δυο τρεις υπόπτους στο μυαλό του, αλλά ο πιθανότερος ήταν ο Αλφ Νας. Είχε κάτι το ύπουλο επάνω του αυτός ο γαλακτοπώλης.

Θα το ανακαλύψω, σκέφτηκε ανταριασμένος.

Τη Σούζαν ελάχιστα την ένοιαζε ποιος ήταν ο καταδότης. Σκεφτόταν μονάχα τον άντρα της. «Θα του πάω φασόλια γιαχνί με μπέικον», είπε. «Του το έφτιαχνε η μητέρα του». Σηκώθηκε να φύγει. «Ευχαριστώ, Σπέιντ».

«Όταν τον δεις, δώσ' του...» Τι να του έδινε; Τις ευχές του; Χαιρετίσματα; «Την αγάπη μου», είπε τελικά.

«Θα του τη δώσω».

Έφυγε, συντετριμμένη ακόμα, αλλά πιο ήρεμη και αποφασισμέ-

νη. Ο Σπέιντ γύρισε στον αργαλειό του και συλλογίστηκε τα νέα καθώς δούλευε. Αν η Σωκρατική Εταιρεία χρειαζόταν να τυπώσει κάτι στο μέλλον, θα έπρεπε να απευθυνθεί σε άλλον τυπογράφο, κάποιον εκτός της δικαιοδοσίας των δικαστών του Κίνγκσμπριτζ, πιθανότατα στο Κομπ.

Δεν είχε προλάβει να βγάλει πολλή δουλειά, όταν τον διέκοψαν ξανά. Αυτή τη φορά ήταν η αδερφή του, η Κέιτ, φορώντας μια ποδιά από καραβόπανο με καρφίτσες επάνω της. «Μπορείς να έρθεις στο σπίτι;» του είπε. «Έχεις επισκέψεις;»

«Ποιος είναι;»

Χαμήλωσε τη φωνή της αν και δεν υπήρχε κανένας κοντά να την ακούσει. «Η σύζυγος του επισκόπου».

Ο Σπέιντ αναρίγησε από λαχτάρα και φόβο μαζί. Αναστατωνόταν και μόνο που έβλεπε την Αραμπέλα... και τώρα τον ζητούσε. Όμως η έλξη που υπήρχε μεταξύ τους ήταν επικίνδυνη. Παρ' όλα αυτά, θα ανταποκρινόταν στο κάλεσμά της. «Πάω αμέσως», είπε και διέσχισε μαζί με την Κέιτ την αυλή κάτω από τη δυνατή βροχή.

Μόλις μπήκαν μέσα, η Κέιτ είπε, «Επάνω είναι. Δεν είναι κανένας άλλος εκεί».

«Ευχαριστώ». Ο Σπέιντ ανέβηκε τις σκάλες. Τα τρία δωμάτια σ' αυτόν τον όροφο ήταν κρεβατοκάμαρες, αλλά χρησίμευαν κυρίως ως δοκιμαστήρια για τους πελάτες. Η Αραμπέλα ήταν στο μεγαλύτερο· έστεκε πλάι στο κρεβάτι, φορώντας το καρό παλτό που της είχε ράψει η Κέιτ με το ύφασμα του Σπέιντ πριν από τρία χρόνια. «Κυρία Λάτιμερ!» είπε τυπικά ο Σπέιντ. «Τι τιμή!». Είδε αμέσως ότι ήταν ταραγμένη.

«Κλείσε την πόρτα», του είπε με σιγανή φωνή.

Έκλεισε την πόρτα πίσω του. «Τι τρέχει;»

«Ο Τζερεμία Χίσκοκ θα μαστιγωθεί γιατί κατείχε ένα ανατρεπτικό φυλλάδιο».

«Το ξέρω. Μόλις μου το είπε η γυναίκα του. Τα νέα ταξιδεύουν γρήγορα. Εσύ, όμως, γιατί ανησυχείς τόσο;»

«Γιατί θα μπορούσες να είσαι ο επόμενος!» ψιθύρισε με φωνή που μόλις ακουγόταν.

Το γεγονός ότι νοιαζόταν τόσο πολύ συγκίνησε βαθιά τον Σπέιντ.

Είχε δίκιο που ανησυχούσε, όμως; Είχε παραβεί το νόμο; Δεν είχε ανατρεπτικό υλικό στην κατοχή του, αλλά συμμετείχε στην οργάνωση μιας συνάντησης που μπορεί να επέκρινε την κυβέρνηση, να αμφισβητούσε τη σύνεση του πολέμου κατά της Γαλλίας και να υποστήριζε την πίστη στις δημοκρατικές αρχές. Δεν ήταν σαφές αν συνιστούσε αδίκημα αυτό, αλλά οι δικαστές είχαν την ευχέρεια να ερμηνεύουν το νόμο όπως τους άρεσε.

Το μαστίγωμα ήταν επώδυνη και ταπεινωτική ποινή. Όμως δεν μπορούσε να φύγει από τη Σωκρατική Εταιρεία τώρα. Ο Χόρνμπιμ και ο Ρίντικ ήταν θρασύδειλοι και απατεώνες· δε θα τους άφηνε να διοικούν την πόλη σαν να τους ανήκε. «Δε νομίζω ότι κινδυνεύω», είπε στην Αραμπέλα, με περισσότερη αυτοπεποίθηση απ' όση ένιωθε.

«Δεν αντέχω ούτε να το σκέφτομαι!» του είπε πέφτοντας στην αγκαλιά του. «Σκέφτομαι τόσο συχνά και για τόσον καιρό το κορμί σου και τώρα δεν μπορώ να πάψω να φαντάζομαι το δέρμα σου σκισμένο, πληγιασμένο και ματωμένο».

Την αγκάλιασε. «Νοιάζεσαι αληθινά», είπε, έκπληκτος από τη δύναμη του πάθους της.

Εκείνη έκανε πίσω και σκούπισε τα μάτια της. «Πρέπει ν' αφήσεις τη Σωκρατική Εταιρεία. Θα έχεις μπελάδες. Ο επίσκοπος λέει ότι οι δικαστές δε θα επιτρέψουν να λειτουργήσει».

«Δεν μπορώ να την παρατήσω».

«Τώρα μιλάει μόνο η υπερηφάνειά σου!»

«Μπορεί».

«Μα πραγματικά, ωφελούν σε τίποτα όλες αυτές οι επαναστατικές συζητήσεις; Κάνουν απλώς τους ανθρώπους δυσारेστημένους με τη μοίρα τους».

«Κι αυτό ο επίσκοπος το λέει;»

«Ε, ναι. Δεν έχει δίκιο, όμως;»

«Δεν καταλαβαίνει. Για ανθρώπους σαν εμάς είναι πολύ σημαντικό το δικαίωμα να έχουμε δική μας γνώμη και να την εκφράζουμε. Δε φαντάζεσαι πόσο».

«Τι θα πει για ανθρώπους σαν εσάς; Θαρρείς ότι εγώ είμαι διαφορετική;»

«Ναι. Είσαι η σύζυγος του επισκόπου. Μπορείς να κάνεις ό,τι σ' αρέσει».

«Ξέρεις ότι δεν είναι αλήθεια αυτό. Αν μπορούσα να κάνω ό,τι μ' αρέσει, θα ήμουν σ' αυτό το κρεβάτι μαζί σου». Τον κοίταξε κι εκείνος θαύμασε το υπέροχο χρυσοκάστανο χρώμα των ματιών της. «Γυμνή», πρόσθεσε η Αραμπέλα.

Απίστευτο! Δεν είχε ξανακούσει γυναίκα να μιλάει έτσι, πόσω μάλλον μια σύζυγο επισκόπου. Μεθυσμένος από χαρά, της είπε, «Θα άξιζε να μαστιγωθώ γι' αυτό».

Ήρθε πιο κοντά του και ξεκούμπωσε το παλτό της. Η κίνηση αυτή ήταν ένα κάλεσμα και ο Σπέντ χάιδεψε το κορμί της, εξερευνώντας τις καμπύλες της και νιώθοντας το ζεστό της δέρμα κάτω από το φόρεμα. Τον κοίταξε στα μάτια καθώς την άγγιζε. Ήταν σίγουρος πια ότι θα έκαναν έρωτα εδώ και τώρα, σ' αυτό το κρεβάτι.

Και τότε άκουσε απ' έξω τη φωνή της Κέιτ: «Μπορείτε να το δοκιμάσετε επάνω, κυρία Τόλιβερ».

Ο Σπέντ και η Αραμπέλα πάγωσαν.

Άκουσαν βήματα στις σκάλες και μια άλλη φωνή να λέει, «Ω, ευχαριστώ».

Ο Σπέντ κοίταξε την πόρτα. Ήταν κλειστή, αλλά δεν υπήρχε κλειδί στην κλειδαριά. Είδε ότι η Αραμπέλα είχε χλομιάσει. Στάθηκε με τη μύτη της μπότας του κόντρα στην πόρτα, για να την εμποδίσει ν' ανοίξει αν το επιχειρούσε κάποιος.

Έπειτα άκουσε να γυρίζει ένα άλλο πόμολο και ν' ανοίγει και να κλείνει μια άλλη πόρτα. Η κυρία Τόλιβερ είχε μπει στο απέναντι δωμάτιο. Μετά ακούστηκε ένα ελαφρό χτύπημα στην πόρτα και η σιγανή φωνή της Κέιτ, «Το πεδίο είναι ελεύθερο».

Ο Σπέντ άνοιξε την πόρτα. «Βγες εσύ πρώτη», είπε στην Αραμπέλα.

Κι εκείνη έφυγε χωρίς λέξη.

Η Κέιτ κοίταξε την κλειδαριά. «Καλύτερα να βγάλω κλειδί γι' αυτή την πόρτα».

Ο Σπέντ ήξερε ότι η Κέιτ θα κρατούσε το μυστικό του. Εκείνος κρατούσε χρόνια το δικό της. Θυμόταν που είχε μπει στο δωμάτιό της, όταν ήταν έφηβοι, και την είχε δει να φιλάει τα στήθη της φί-

λης της. Είχε φύγει βιαστικά, αλλά αργότερα είχαν συζητήσει και του είχε πει ότι της άρεσαν οι γυναίκες, όχι οι άντρες, μα δεν έπρεπε να το μάθει κανείς. Της είχε υποσχεθεί ότι δε θα το έλεγε ποτέ και είχε κρατήσει το λόγο του.

Τον κοίταξε έντονα και του είπε, «Πρόσεχε πολύ, για τ' όνομα του Θεού».

Της χαμογέλασε. «Σ' το έχω πει κι εγώ πολλές φορές. Όμως ρισκάρουμε για την αγάπη».

«Δεν είναι το ίδιο. Κανένας δεν υποπτεύεται δύο γυναίκες. Νομίζουν ότι δεν μπορείς να κάνεις σεξ χωρίς πουλί. Εσύ, όμως, είσαι εργένης κι εκείνη είναι η σύζυγος του επισκόπου. Αν το ανακαλύψουν, θα σας σταυρώσουν».

Δε θα τους σταύρωναν στην κυριολεξία, βέβαια, αλλά μπορεί να του ήταν αδύνατο πια να δουλεύει στο Κίνγκσμπριτζ. «Δεν κάναμε δα και τίποτα!» είπε. «Δηλαδή, εντάξει... Μόνο ένα φιλί ανταλλάξαμε».

«Αλλά θα κάνετε περισσότερα, έτσι δεν είναι;»

«Εχμ...»

Κούνησε το κεφάλι της με απόγνωση. «Στο ίδιο καζάνι βράζουμε εγώ κι εσύ».

Κατέβηκαν μαζί τις σκάλες. Ο Σπέιντ βγήκε από την πίσω πόρτα και, διασχίζοντας την αυλή, πήγε στο δωμάτιό του.

Έπρεπε να μιλήσει στον Αλφ Νας. Άραγε θα πρόδιδαν κάποιο σημάδι ενοχής οι αντιδράσεις του; Τέτοια ώρα ο Αλφ θα ήταν στο γαλακτοπωλείο του. Ο Σπέιντ φόρεσε το καπέλο και το παλτό του, πήρε την κανάτα του για το γάλα και ξαναβγήκε.

Ο Αλφ ήταν μόνος στο μαγαζί του και μετρούσε τις εισπράξεις από την πρωινή διανομή. Ήταν ροδαλός και στρογγυλοπρόσωπος –φυσικό, με τόσο βούτυρο και τυρί που έτρωγε. Ο Σπέιντ ακούμπησε την κανάτα του στον πάγκο.

Ο Αλφ βύθισε μια δοσομετρική κανάτα σ' έναν κουβά με γάλα. Ο Σπέιντ περίμενε ώσπου ο Αλφ συγκεντρώθηκε στο γέμισμα της κανάτας του Σπέιντ από τη δική του. Τότε ο Σπέιντ τον ρώτησε αν είχε ακούσει ότι συνέλαβαν τον Τζερεμιάα και παρακολούθησε προσεκτικά το πρόσωπό του Αλφ περιμένοντας την απάντησή του.

Ο Αλφ μίλησε με σταθερή φωνή χωρίς να διστάσει. «Το άκουσα δεκάδες φορές όσο μοίραζα το γάλα. Όλοι γι' αυτό λένε». Αφού γέμισε την κανάτα του Σπείντ, του είπε ανέκφραστος, «Μια πένα, σε παρακαλώ», αλλά απέφυγε να τον κοιτάξει στα μάτια.

Ο Σπείντ τού έδωσε ένα νόμισμα.

Πίστευε ότι ο Αλφ ήταν ένοχος, αλλά ήθελε να σιγουρευτεί και ξαφνικά σκέφτηκε έναν τρόπο. Έγειρε πάνω απ' τον πάγκο και του είπε τάχα εμπιστευτικά, «Βρήκαν μόνο ένα φυλλάδιο, το πρωτότυπο από το Λονδίνο».

«Έτσι άκουσα».

«Ευτυχώς ο Τζερεμιάς τύπωσε όλα τα αντίτυπα χτες και τα έφερε να τα κρύψουμε στην αποθήκη μου». Αυτό ήταν ψέμα.

Ο Αλφ τον κοίταξε για πρώτη φορά καταπρόσωπο. «Στην αποθήκη σου; Έξυπνο».

Το έχασε, σκέφτηκε με ικανοποίηση ο Σπείντ. «Το ξεγελάσαμε αυτό το γουρούνι, τον Χόρνμπιμ», είπε και συνέχισε, συμπληρώνοντας το ψέμα του, «Έχουμε όλα τα αντίτυπα που χρειαζόμαστε για τη συνάντησή μας».

«Θαυμάσια νέα», είπε ο Αλφ, μα ο τόνος του ήταν ψυχρός. Σίγουρα έπαιζε θέατρο.

Ο Σπείντ πήρε την κανάτα του και πήγε στην πόρτα. Είχε, όμως, κάτι ακόμα να πει. Στράφηκε ξανά προς τον Αλφ. «Μην το πεις σε κανέναν αυτό που σου είπα, έτσι;»

«Εννοείται», είπε ο Αλφ.

«Μην το συζητήσεις ούτε με τ' άλλα μέλη της επιτροπής. Και οι τοίχοι έχουν αυτιά».

«Τα χείλη μου είναι σφραγισμένα», υποσχέθηκε ο Αλφ.

Μία ώρα πριν το μεσημέρι, πλήθος κόσμου συγκεντρώθηκε στην πλατεία της αγοράς για το μαστίγωμα, παρά τη βροχή. Μικροπωλητές είχαν απλώσει τιςπραμάτειες τους σε πάγκους και η ταβέρνα της Καμπάνας ήταν ανοιχτή, αλλά ο κόσμος δεν είχε λεφτά να ξοδέψει. Παρ' όλα αυτά, η πλατεία γέμισε ασφυκτικά· μόνο ο χώρος

γύρω από το στύλο του μαστιγώματος έμεινε κενός λες και ήταν μολυσμένος και οι άνθρωποι φοβόντουσαν μήπως κολλήσουν.

Ο δήμιος του Κίνγκσμπριτζ έστεκε πλάι στο στύλο, με το μαστίγιό του στο χέρι. Τον έλεγαν Μόργκαν Άιβινσον και το μαστίγωμα ήταν ένα από τα καθήκοντά του. Ήταν ένας αντιπαθητικός τύπος που δεν τον ένοιαζε αν τον μισούσαν, πράγμα αναμενόμενο, αφού κανένας δεν ήθελε φιλίες μ' ένα δήμιο. Τον πλήρωναν μία λίρα την εβδομάδα συν άλλη μία για κάθε εκτέλεση –πολύ καλή αμοιβή για τόσο λίγη δουλειά.

Για ένα μαστίγωμα, πληρωνόταν δύο σελίνια και έξι πένες.

Έφεραν τον Τζερεμιά από τη φυλακή της πόλης, που ήταν δίπλα στο δημαρχείο. Τον ανάγκασαν να κατέβει τη Μείν Στριτ γυμνός απ' τη μέση και πάνω και με τα χέρια δεμένα μπροστά του, με τη συνοδεία δύο αστυφυλάκων. Μόλις φάνηκε, ένα σουσούρο συμπάθειας σηκώθηκε από τους συγκεντρωμένους.

Αν ο κατάδικος ήταν διαρρήκτης ή ληστής, το πλήθος τον χλεύαζε και τον έβριζε και μερικές φορές τού πετούσαν ακόμα και σκουπίδια: τους μισούσαν τους κλέφτες. Τώρα, όμως, ήταν διαφορετικά. Τον Τζερεμιά τον ήξεραν και δεν τους είχε κάνει κακό. Είχε διαβάσει απλώς ένα φυλλάδιο υπέρ της μεταρρύθμισης και οι περισσότεροι πίστευαν ότι χρειαζόταν μεταρρύθμιση και μάλιστα εδώ και πολύ καιρό. Έτσι, δεν υπήρξαν πολλές κοροϊδίες και, όταν κάποιοι νεαροί κοντά στο στύλο άρχισαν να γιουχάρουν, οι άλλοι τούς είπαν να το βουλώσουν.

Ο Σπέιντ παρακολουθούσε από τα σκαλιά του καθεδρικού ναού. Δίπλα του η Τζόουνι κρατούσε κάτι που έμοιαζε με μεγάλο καθαρό σεντόνι. «Γιατί το έφερές αυτό;» τη ρώτησε ο Σπέιντ.

«Θα δεις», του απάντησε.

Ήταν και η Σαλ εκεί. «Πες μου, Σπέιντ», είπε, «ποιος μας πρόδωσε; Κάποιος είπε στον Χόρνμπιμ ότι ο Τζερεμιά θα μας τύπωνε εκείνο το φυλλάδιο. Ποιος ήταν;»

«Δεν ξέρω», είπε ο Σπέιντ, «αλλά σκοπεύω να μάθω».

«Όταν μάθεις, πες το μου κι εμένα», είπε ο Τζαρτζ.

«Γιατί, τι θα κάνεις;»

«Θα του εξηγήσω το λάθος του».

Ο Σπέιντ συμφώνησε μ' ένα νεύμα. Ήξερε τι εννοούσε ο Τζαρτζ. Η εξήγησή του δε θα γινόταν με ήρεμα και πολιτισμένα λόγια.

Ο σερίφης Ντόι άνοιξε δρόμο σπρώχνοντας ανάμεσα στο πλήθος με περισσή επισημότητα. Οι αστυφύλακες έφεραν τον Τζερεμάια στο στύλο μαστιγώματος, μια χονδροειδή κατασκευή αποτελούμενη από τρία ξύλινα δοκάρια, σαν πλαίσιο πόρτας. Τελευταίοι ήρθαν ο Χόρνμπιμ και ο Ρίντικ, ως οι δικαστές που είχαν επιβάλει την ποινή.

Έβαλαν τον Τζερεμάια στο ξύλινο ορθογώνιο, σαν μέσα σε κορνίζα. Τα χέρια του ήταν δεμένα στο οριζόντιο δοκάρι πάνω από το κεφάλι του, αφήνοντας όλη την πλάτη του εκτεθειμένη.

Το μαστίγιο ήταν η καθιερωμένη γάτα με τις εννέα ουρές· την ολέθρια δύναμη των εννέα λωρίδων του αύξαναν οι πέτρες και τα καρφιά που ήταν ενσωματωμένα στο δέρμα. Ο Άιβινσον το τίναξε, σαν να δοκίμαζε το βάρος του, και ίσιωσε προσεκτικά τις λωρίδες του.

Σε όλες τις πόλεις και τα χωριά υπήρχε τέτοιο όργανο τιμωρίας. Το ίδιο και σε όλα τα πλοία του Βασιλικού Ναυτικού και σε όλες τις στρατιωτικές μονάδες. Θεωρούνταν αναγκαίο για την επιβολή του νόμου, της τάξης και της στρατιωτικής πειθαρχίας. Έλεγαν ότι απέτρεπε τα εγκλήματα και τις παραβατικές συμπεριφορές. Ο Σπέιντ αμφέβαλλε γι' αυτό.

Ένας ιερέας βγήκε από το ναό και ο Σπέιντ, ο Τζαρτζ, η Σαλ και η Τζόουνι έκαναν στην άκρη για να περάσει. Ο Σπέιντ δεν τον ήξερε, αλλά ήταν πολύ νέος και μάλλον θα ήταν κατώτερος κληρικός. Ο επίσκοπος δε θα καταδεχόταν να παρευρεθεί σε μια τέτοια τιμωρία ρουτίνας, αλλά η εκκλησία έπρεπε να δείξει ότι ενέκρινε αυτό που συνέβαινε. Το πλήθος είδε τα άμφια και ησύχασε κάπως και ο κληρικός είπε δυνατά μια προσευχή, ζητώντας από το Θεό να συγχωρήσει το αδίκημα του ενόχου. Δεν ήταν πολλοί αυτοί που είπαν Αμήν.

Ο Χόρνμπιμ έκανε νόημα στον Άιβινσον, που πήρε θέση πίσω από τον Τζερεμάια και προς τα αριστερά, για να έχει χώρο να ταλαντεύει το δεξί του χέρι.

Το πλήθος σώπασε.

Ο Άιβινσον χτύπησε.

Ο ήχος του μαστίγιου πάνω στο δέρμα ήταν δυνατός. Ο Τζερεμμία δεν έβγαλε άχνα. Κόκκινες γραμμές χαραχτηκαν στην πλάτη του, αλλά δεν έτρεξε αίμα.

Ο Άιβινσον πήρε φόρα με το χέρι του και χτύπησε ξανά. Αυτή τη φορά φάνηκαν μικρά αιμάτινα σημάδια.

Οι κινήσεις του Άιβινσον ήταν αργές: η τιμωρία δεν έπρεπε να τελειώσει γρήγορα. Αν κουραζόταν, το βασανιστήριο απλώς θα παραινεόταν. Πήρε ξανά φόρα και χτύπησε για τρίτη φορά. Ο Τζερεμμία άρχισε τώρα να αιμορραγεί σε αρκετά σημεία και άφησε ένα βογκητό.

Το μαστίγωμα συνεχίστηκε. Στην πλάτη του εμφανίστηκαν κι άλλα κοψίματα. Για ποικιλία, ο Άιβινσον τον χτύπησε και στα πόδια, κουρελιάζοντας το παντελόνι του και αποκαλύπτοντας τα οπίσθιά του.

«Δέκα», φώναξε ο σερίφης Ντόι, που δουλειά του ήταν να μετράει τα χτυπήματα.

Σύντομα η πλάτη του Τζερεμμία ήταν μες στα αίματα. Τώρα το μαστίγιο δεν έβρισκε δέρμα, αλλά τη σάρκα από κάτω, και ο δύστυχος άρχισε να φωνάζει από τον πόνο. «Είκοσι», είπε ο σερίφης. Κάποιοι δεν άντεξαν να παρακολουθούν την αγωνία του και έφυγαν, αηδιασμένοι και βαριεστημένοι μαζί, αλλά οι περισσότεροι έμειναν να δουν το μαστίγωμα ως το τέλος. Ο Τζερεμμία άρχισε να ουρλιάζει κάθε φορά που τον χτυπούσε το μαστίγιο και, ανάμεσα στις βουρδουλιές, έβγαζε έναν φρικτό ήχο που ήταν κάτι ανάμεσα σε λυγμό και σε βογκητό.

«Τριάντα».

Ο Άιβινσον είχε αρχίσει να κουράζεται τώρα και μεσολαβούσε περισσότερος χρόνος ανάμεσα στις βουρδουλιές, αλλά συνέχιζε να χτυπάει το ίδιο δυνατά. Όποτε σήκωνε το μαστίγιο, οι ουρές του αποσπούσαν μέρη δέρματος και σάρκας και οι θεατές έκαναν πίσω με αποτροπιασμό, καθώς κομμάτια ενός ανθρώπινου πλάσματος έπεφταν πάνω τους σαν ζωντανή βροχή.

Ο Τζερεμμία είχε μείνει τώρα εντελώς γυμνός, πέρα από τις μπότες και τη δερμάτινη ζώνη του. Δεν είχε πια δύναμη να ουρλιάζει και έκλαιγε σαν μικρό παιδί.

«Σαράντα», είπε ο Ντόι και ο Σπέιντ ευχαρίστησε το Θεό που το μαρτύριο κόντευε να τελειώσει.

Στις σαράντα πέντε βουρδουλιές, ο Τζαρτζ είπε στην Τζόουνι, «Τώρα!» Και τα δύο αδέρφια άνοιξαν δρόμο ανάμεσα στο πλήθος, πηγαίνοντας προς το στύλο.

Τα μάτια του Τζερεμιάα ήταν κλειστά, αλλά έκλαιγε ακόμα.

Έπεσε και η τελευταία βουρδουλιά και ο Ντόι είπε, «Πενήντα».

Ο Τζαρτζ στάθηκε μπροστά στον Τζερεμιάα. Οι αστυφύλακες έλυσαν τα χέρια του και κατέρρευσε, αλλά ο Τζαρτζ τον κράτησε όρθιο. Η Τζόουνι ξεδίπλωσε το σεντόνι και το έριξε πάνω στην κομματιασμένη πλάτη του Τζερεμιάα. Ο Τζαρτζ τον έστρεψε και η Τζόουνι τύλιξε το σεντόνι γύρω του για να κρύψει τη γύμνια του. Ο Τζαρτζ τον γύρισε άλλη μία φορά και μετά έσκυψε, φορτώθηκε τον μισοαναίσθητο άντρα στον ώμο του και σηκώθηκε όρθιος.

Έπειτα μετέφερε τον Τζερεμιάα στο σπίτι και στη γυναίκα του.

Δύο μέρες αργότερα, τον Σπέιντ ξύπνησαν δυνατά χτυπήματα στην πόρτα της αποθήκης του τα ξημερώματα.

Ήξερε ποιος ήταν. Δεν είχαν περάσει ούτε σαράντα οχτώ ώρες από τότε που είχε πει στον Αλφ Νας ότι τα ανατρεπτικά φυλλάδια ήταν κρυμμένα εδώ, στην αποθήκη του. Ο Αλφ είχε πιστέψει το ψέμα και, όπως το περίμενε ο Σπέιντ, είχε δώσει την ψεύτικη πληροφορία στον Χόρνμπιμ, που το είχε πει στο σερίφη Ντόι. Τα επιτακτικά χτυπήματα του σερίφη ήταν αυτά που τον είχαν ξυπνήσει.

Ο προδότης ήταν ο Αλφ και είχε πέσει στην παγίδα.

«Έρχομαι!» φώναξε ο Σπέιντ. Δε βιάστηκε καθόλου, όμως, να φορέσει το παντελόνι, τις μπότες, το πουκάμισο και το γιλέκο του. Δε θα αντιμετώπιζε τους εκπροσώπους της εξουσίας μισοντυμένος. Ήταν σημαντικό να δείχνει αξιοπρεπής.

Τα χτυπήματα επαναλήφθηκαν, πιο δυνατά και επίμονα. «Υπομονή!» ξαναφώναξε. «Έρχομαι!» Και μετά άνοιξε.

Όπως το περίμενε, είδε τον Χόρνμπιμ, τον Ρίντικ, τον Ντόι και τον Ντέιβιντσον. «Οι δικαστές πληροφορήθηκαν ότι σ' αυτές τις

εγκαταστάσεις φυλάσσεται ανατρεπτικό και προδοτικό έντυπο υλικό», ανακοίνωσε ο Ντόι.

Ο Σπέιντ στράφηκε στον Χόρνμπιμ, που τον αγριοκοίταζε με μια έκφραση που θύμιζε τη φράση *δολοφονικό βλέμμα*. «Είστε ευπρόσδεκτοι, σύμβουλε».

Ο Χόρνμπιμ φάνηκε σαστισμένος. «Ευπρόσδεκτοι;»

«Φυσικά». Ο Σπέιντ χαμογέλασε. «Θα ερευνήσετε σχολαστικά το χώρο και θα καθαρίσετε το όνομά μου από αυτή τη βρόμικη φήμη. Θα σας είμαι ευγνώμων γι' αυτό». Είδε τα χαρακτηριστικά του Χόρνμπιμ να συσπώνονται από δυσάρεστη έκπληξη και απορία. «Παρακαλώ, περάστε». Τους κράτησε την πόρτα και έκανε πίσω για να περάσουν όλοι μαζί, σαν στρατιώτες σε αποστολή.

Άρχισαν να ψάχνουν τριγύρω. «Θα χρειαστείτε φως για να βλέπετε», είπε ο Σπέιντ και, αφού άναψε τέσσερις λάμπες, έδωσε από μία στον καθένα τους. Έδειχναν άβολα όλοι τους. Είχαν συνηθίσει να γίνονται δεκτοί με δυσφορία και διάθεση παρεμπόδισης από τους ανθρώπους τα σπίτια των οποίων ερευνούσαν και δεν μπορούσαν να καταλάβουν τη φιλική αντίδραση του Σπέιντ.

Εξέτασαν τόπια υφάσματος στην αποθήκη, τράβηξαν τις κουβέρτες του Σπέιντ από το κρεβάτι του και επιθεώρησαν τον αργαλειό του, καθώς και τους αργαλειούς των άλλων υφαντών του, λες και ήταν δυνατό να κρύβονταν εκατοντάδες φυλλάδια στο στημόνι και το υφάδι.

Τελικά εγκατέλειψαν τις προσπάθειες. Ο Χόρνμπιμ ήταν τόσο εξοργισμένος και απογοητευμένος που έμοιαζε έτοιμος να εκραγεί.

Ο Σπέιντ συνόδευσε τους τέσσερις άντρες ως το δρόμο. Είχε ξημερώσει πλέον και στη Χάι Στριτ υπήρχαν άνθρωποι που πήγαιναν στη δουλειά ή άνοιγαν τα μαγαζιά τους. Ο Σπέιντ ήθελε σώνει και καλά να ανταλλάξει χειραψία με τον έξαλλο Χόρνμπιμ, ευχαριστώντας τον για την ευγενική του πράξη με φωνή αρκετά δυνατή για να τραβάει την προσοχή των περαστικών. Σε λίγο όλοι στην πόλη θα ήξεραν ότι ο Χόρνμπιμ είχε ερευνήσει την αποθήκη του Σπέιντ και δεν είχε βρει τίποτα.

Ο Σπέιντ επέστρεψε στο δωμάτιό του και έφτιαξε πρωινό. Έπλε-

νε το πιάτο του, όταν ήρθε ο Τζαρτζ. «Τα έμαθα όλα», είπε. «Γιατί νόμιζε ο σερίφης Ντόι ότι είχες ανατρεπτικά φυλλάδια;»

«Γιατί έτσι του είπε ο Αλφ Νας».

Ο Τζαρτζ πάλευε να καταλάβει. «Όμως εσύ δεν είχες».

«Φυσικά και δεν είχα».

«Τότε γιατί ο Αλφ Νας νόμιζε ότι είχες;»

«Γιατί κάποιος του το είπε».

«Ποιος του το είπε;»

«Εγώ».

«Μα...» Ο Τζαρτζ φαινόταν μπερδεμένος. «Ένα λεπτό».

Ο Σπείντ χαμογέλασε, παρατηρώντας την έκφρασή του ν' αλλάζει καθώς επεξεργαζόταν τα λόγια του. Τελικά φάνηκε να καταλαβαίνει. «Είσαι πονηρή αλεπού, Σπείντ».

Ο Σπείντ αρκέστηκε να κουνήσει καταφατικά το κεφάλι του.

«Αυτό αποδεικνύει ότι ο Αλφ Νας είναι προδότης», είπε ο Τζαρτζ. «Αυτός πρέπει να κατέδωσε τον Τζερεμία, λοιπόν».

«Έτσι νομίζω κι εγώ».

«Πιστεύω ότι ξέρω τι πρέπει να γίνει τώρα», είπε βλοσυρά ο Τζαρτζ.

«Είμαι σίγουρος ότι ξέρεις», είπε ο Σπείντ.

ΣΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙ ΤΟΥ ΠΡΩΙΝΟΥ, ο Χόρνμπιμ περιεργαζόταν με ενδιαφέρον την Τζομπελ Μαρς.

Τη φώναζαν Μπελ, αλλά δεν ήταν όμορφη. Ωστόσο, ήταν γεμάτη ζωντάνια και όλοι στην οικογένεια του Χόρνμπιμ τη συμπαθούσαν. Η Μπελ είχε κοιμηθεί στο σπίτι τους το προηγούμενο βράδυ. Την ώρα του πρωινού, η Ντέμπορα και η Μπελ χάζευαν ένα περιοδικό που λεγόταν *Η Γκαλερί της Μόδας* και γελούσαν με τα καπέλα που θεωρούσαν γελοία, πλατύγυρα και στολισμένα με κορδέλες, φτερά και καρφίτσες.

Μαζί τους γελούσε και ο Χάουαρντ και αυτό ήταν που είχε τραβήξει την προσοχή του Χόρνμπιμ. Μελέτησε πιο προσεκτικά την Μπελ. Είχε λαμπερά γαλάζια μάτια και γεμάτα κατακόκκινα χείλη, που αγωνίζονταν να κλείσουν πάνω από τα πολύ πεταχτά μπροστινά της δόντια. Μπορεί να ήταν πολύ καλή επιλογή για τον Χάουαρντ.

Ο πατέρας της, ο Άιζακ Μαρς, είχε το καλύτερο βαφείο στην πόλη. Απασχολούσε καμιά δωδεκαριά εργάτες και έβγαζε πολλά χρήματα. Πριν από μερικά χρόνια ο Χόρνμπιμ είχε ζητήσει διακριτικά να μάθει αν ο Μαρς ήθελε να πουλήσει την επιχείρησή του. Θα ήταν μια θαυμάσια προσθήκη στην αυτοκρατορία του Χόρνμπιμ. Όμως η απάντηση ήταν αρνητική.

Η Μπελ, ωστόσο, ήταν μοναχοπαίδι. Αν παντρευόταν τον Χάουαρντ, θα κληρονομούσαν το βαφείο. Και στην ουσία θα ανήκε στον Χόρνμπιμ.

Καθώς παρακολουθούσε τους τρεις νέους στο τραπέζι, ο Χάουαρντ είπε, «Μοιάζει σαν να 'χει κάνει τη φωλιά της μια οικογένεια περιστεριών σ' αυτό το καπέλο!» Τα κορίτσια χαχάνισαν και η Μπελ χτύπησε παιχνιδιάρικα το μπράτσο του Χάουαρντ. Εκείνος καμώθηκε ότι πόνεσε, είπε ότι του είχε σπάσει το χέρι και η Μπελ γέλασε ξανά. Έδειχνε να της αρέσει ο Χάουαρντ.

Ο Χόρνμπιμ δεν είχε ξαναδεί τον Χάουαρντ να φλερτάρει. Καλά τα κατάφερνε ο μικρός, με τον τρόπο του. Δεν το είχε πάρει απ' τον πατέρα του αυτό. Για δες εκεί, σκέφτηκε ο Χόρνμπιμ, ίσως καταλήξει στα χέρια μου τελικά το βαφείο.

Η γυναίκα του, η Λίνι, ζήτησε από τον υπηρέτη κι άλλο γάλα. Με τη συνηθισμένη πένθιμη έκφρασή του, ο Σίμπσον είπε, «Λυπάμαι, κυρία, αλλά δεν υπάρχει άλλο γάλα αυτή τη στιγμή».

Ο Χόρνμπιμ ενοχλήθηκε. Δεν μπορούσαν να συνεννοηθούν με ταξύ τους όλοι εκείνοι οι υπηρέτες ώστε να υπάρχει αρκετό γάλα για το πρωινό της οικογένειας; «Πώς γίνεται να ξεμείναμε από γάλα;» ρώτησε θυμωμένος.

«Δεν έφερε ο Νας σήμερα το πρωί, κύριε, έτσι αναγκάστηκα να στείλω την υπηρέτρια στο γαλακτοπωλείο. Θα έρθει από στιγμή σε στιγμή».

«Δεν πειράζει, Σίμπσον», είπε η Λίνι. «Μπορούμε να περιμένουμε λίγα λεπτά».

«Ευχαριστώ, κυρία».

Στον Χόρνμπιμ δεν άρεσε που η Λίνι συγχωρούσε τόσο εύκολα τους υπηρέτες, αλλά δεν είπε τίποτα, γιατί τον απασχολούσε κάτι πιο σημαντικό. Η είδηση που είχε δώσει ο Σίμπσον είχε σημάνει ένα καμπανάκι κινδύνου. Ο Αλφ Νας δεν είχε κάνει διανομές σήμερα το πρωί. Γιατί άραγε;

Τον προβληματίζε το αρνητικό αποτέλεσμα της έρευνας στην αποθήκη του Σπέιντ. Υποπτευόταν ότι ο παμπόνηρος Σπέιντ είχε μεταφέρει αλλού τα ενοχοποιητικά φυλλάδια γιατί τον είχαν προειδοποιήσει. Ποιος, όμως; Δεν είχε βρει ακόμα την απάντηση. Στο μεταξύ, υπήρχε μια νέα εξέλιξη. Τι είχε συμβεί και δεν είχε κάνει διανομές ο Νας σήμερα το πρωί;

Ο Χόρνμπιμ ήταν ανήσυχος. Σηκώθηκε από το τραπέζι. Η Λίνι σήκωσε το ένα της φρύδι· δεν είχε πει ούτε τον καφέ του. «Έχω να φροντίσω κάτι», μουρμούρισε αόριστα και βγήκε από το δωμάτιο.

Φόρεσε το παλτό και το καπέλο του και ένα ζευγάρι μπότες υπασίας για να μη βραχούν τα πόδια του και βγήκε έξω. Περιπάτησε βιαστικά μες στη βροχή ως το γαλακτοπωλείο και, όταν έφτασε, μπήκε μέσα με ανακούφιση. Βρήκε ένα μικρό πλήθος να περιμένει,

κυρίως υπηρέτες από τις μεγάλες μονοκατοικίες βόρεια της Χάι Στριτ, με κανάτια ποικίλων μεγεθών. Ανάμεσά τους ήταν και η υπηρέτριά του, η Τζιν, αλλά δεν της μίλησε.

Πίσω από τον πάγκο ήταν η Πολίν, η αδερφή του Νας, εξυπηρετώντας όσο πιο γρήγορα μπορούσε τους ασυνήθιστα πολλούς πελάτες. Ο Χόρνμπιμ την πλησίασε ανοίγοντας δρόμο ανάμεσα στους πελάτες. «Καλημέρα, δεσποινίς Νας».

Του έριξε μια ψυχρή ματιά. «Καλημέρα, σύμβουλε. Λυπάμαι που δε σας παραδόθηκε το γάλα σας—»

«Δεν πειράζει», της είπε ανυπόμονα. «Ήρθα να μιλήσω με τον Νας».

«Δυστυχώς είναι άρρωστος στο κρεβάτι. Θα θέλατε λίγο γάλα; Μπορώ να σας δανείσω μια κανάτα και—»

Ο Χόρνμπιμ δεν είχε καμία διάθεση να ανεχτεί το θράσος μιας γυναίκας. Ύψωσε τη φωνή του. «Θέλω μόνο να τον δω. Αμέσως».

Η Πολίν δίστασε. Φαινόταν απειθαρχη, αλλά δεν είχε το κουράγιο να τον αψηφήσει. «Αφού επιμένετε», είπε μουτρωμένη.

Ο Χόρνμπιμ πέρασε πίσω από τον πάγκο. Η Πολίν παράτησε τους πελάτες της και τον οδήγησε στο εσωτερικό του σπιτιού. Την ακολούθησε στις σκάλες. Εκείνη άνοιξε μια πόρτα και κοίταξε μέσα. «Έχει έρθει ο σύμβουλος Χόρνμπιμ, Άλφι», είπε. «Είσαι σε θέση να τον δεις;»

Ο Χόρνμπιμ την έσπρωξε στην άκρη και μπήκε μέσα. Στον αέρα πλανιόταν η μυρωδιά ξινισμένου γάλακτος· ναι, ήταν το δωμάτιο του Νας. Ήταν λιτά διακοσμημένο, με απλά χρώματα και χωρίς την παραμικρή γυναικεία πινελιά, όπως μαξιλάρια, μπιμπελό ή κεντητά υφάσματα. Ο Νας είχε περάσει τα τριάντα, αλλά ήταν ακόμα ανύπαντρος.

Ήταν ξαπλωμένος πάνω από τα σκεπάσματα και ο Χόρνμπιμ είδε σοκαρισμένος ότι ήταν σχεδόν ολόκληρος μπανταρισμένος. Είχε νάρθηκες στο ένα του πόδι και στο ένα του μπράτσο και έναν επίδεσμο δεμένο γύρω από το κεφάλι του, ποτισμένο με αίμα τόπους τόπους. Ήταν σε οικτρή κατάσταση.

Μίλησε βραχνά, σαν να τον πονούσε το στόμα του. «Περάστε, κύριε Χόρνμπιμ».

Η Πολίν στάθηκε στην πόρτα με τα χέρια στους γοφούς της και είπε στον Χόρνμπιμ, «Εσείς φταίτε».

Ο Χόρνμπιμ θύμωσε, αλλά συγκρατήθηκε και της είπε ψυχρά, «Δε σας χρειαζόμαστε άλλο, δεσποινίς Νας».

Εκείνη τον αγνόησε. «Ελπίζω να ήρθατε για να διορθώσετε αυτό που κάνατε».

«Δεν έκανα τίποτα».

«Γύρνα στο μαγαζί, Πολίν», είπε ο Νας. «Χάνουμε λεφτά όσο μένεις εδώ».

Έφυγε οργισμένη, χωρίς καν υπόκλιση ευγενείας.

«Τι στο διάβολο έπαθες;» ρώτησε ο Χόρνμπιμ τον Νας.

Ο Νας δε στράφηκε να τον κοιτάξει –ίσως πονούσε όταν κουνούσε το κεφάλι του. Με το βλέμμα καρφωμένο στο ταβάνι, είπε, «Σήμερα το πρωί πριν χαράξει, όταν πήγα στο αγελαδοστάσιο για ν' αρχίσω τη δουλειά, μου επιτέθηκαν τρεις άντρες με μάσκες στα πρόσωπά τους και ρόπαλα στα χέρια τους».

Αυτό ακριβώς είχε φοβηθεί ο Χόρνμπιμ. Ήταν σίγουρος ότι πίσω από την επίθεση κρυβόταν ο Σπέιντ. «Θα σε είδε ο γιατρός, φαντάζομαι».

«Λέει ότι έχω ένα σπασμένο χέρι και ράγισμα στο σαγόνι».

«Πολύ ήρεμο σε βλέπω παρ' όλα αυτά».

«Κάθε άλλο παρά ήρεμος ήμουν μέχρι που μου έδωσε λάβδανο».

Το λάβδανο ήταν όπιο διαλυμένο σε αλκοόλ.

Ο Χόρνμπιμ τράβηξε μια καρέκλα κοντά στο κρεβάτι του Νας και κάθισε. Πνίγοντας την οργή του, είπε συγκρατημένα, «Θέλω να σκεφτείς καλά. Παρά τις μάσκες τους, σου φάνηκε κανένας τους γνωστός;» Δεν πίστευε ότι ήταν ο Σπέιντ ανάμεσά τους· ήταν πολύ πανούργος για να κάνει κάτι τέτοιο. Αλλά ίσως μπορούσε να αποδειχτεί ότι οι δράστες είχαν σχέση μαζί του.

«Ήταν σκοτεινά», είπε ο Νας, παραιτημένος από κάθε ελπίδα. «Δεν είδα σχεδόν τίποτα. Μέχρι να καταλάβω τι γινόταν, ήμουν στο έδαφος. Το μόνο που σκεφτόμουν ήταν πώς να φυλαχτώ από εκείνα τα ρόπαλα».

«Τι άκουσες να λένε;»

«Τίποτα. Μόνο γρύλιζαν, κανένας τους δε μίλησε».

«Δεν έβαλες τις φωνές;»

«Ναι, ώσπου μου τσάκισαν το στόμα».

«Άρα δεν μπορείς να τους αναγνωρίσεις».

«Μπορώ και παραμπορώ», είπε ο Νας με αγανάκτηση. «Ήταν αυτοί που ίδρυσαν τη Σωκρατική Εταιρεία».

«Φυσικά, ποιοι άλλοι;»

«Είναι έξω φρενών που μαστιγώθηκε ο Χίσκοκ και, δεν ξέρω πώς, αλλά έχουν καταλάβει ότι υπεύθυνος ήμουν εγώ. Ακόμα κι έτσι, όμως, μπορεί να το είχαν δεχτεί αν είχε φάει μόνο καμιά δωδεκαριά βουρδουλιές. Αλλά εσείς το παρακάνατε».

Ο Χόρνμπιμ αγνόησε το επικριτικό σχόλιο. «Δεν μπορούμε να αποδείξουμε την ενοχή τους αφού δεν αναγνώρισες κανέναν. Δεν μπορείς να πας στο δικαστήριο και να πεις ότι σε ξυλοφόρτωσαν επειδή τους κατασκόπευες για λογαριασμό μου».

«Δηλαδή δε θα κάνω τίποτα; Και τι θα πω στο σερίφη Ντόι; Θα έρθει σίγουρα να με ρωτήσει».

«Μην ανησυχείς για τον Ντόι. Πες του απλώς ότι σου επιτέθηκαν κάποιοι με μάσκες. Σου έκλεψαν τίποτα;»

«Μόνο την τσάντα με τα ψιλά μου, όλο κέρματα της μίας ή της μισής πένας. Ούτε πέντε σελίνια συνολικά».

«Έχουν γίνει φόνοι για λιγότερα από πέντε σελίνια. Καλή ιστορία για να γίνει άρθρο στην *Kingsbridge Gazette*. Στην πραγματικότητα, όμως, αυτοί που σου επιτέθηκαν δεν ήθελαν τα χρήματά σου. Τα πήραν μόνο και μόνο για να φανεί η επίθεση σαν ληστεία και να μην πέσουν υποψίες στη Σωκρατική Εταιρεία».

«Δεν πρόκειται να το πιστέψει κανένας».

«Ναι, αλλά έτσι είναι πιο δύσκολο να συνδέσουμε την επίθεση μαζί τους. Πράγμα που σημαίνει ότι πρέπει να το αντιμετωπίσουμε με άλλον τρόπο».

Ο Χόρνμπιμ έμεινε σκεπτικός για ένα δυο λεπτά και μετά είπε, «Αυτός ο δαίμονας ο Σπέιντ το έκανε, το ξέρεις. Αυτός πρέπει να σε μυρίστηκε».

«Πώς το ξέρετε αυτό;»

Η εικόνα άρχισε να σχηματίζεται καθαρά στο μυαλό του Χόρνμπιμ. «Αυτός σου είπε ότι τα φυλλάδια ήταν στην αποθήκη του.

Δεν το είπε σε κανέναν άλλον. Έτσι, το ότι πήγα εκεί για να κάνω έρευνα ήταν η απόδειξη ότι μου το είχες πει, άρα εσύ ήσουν ο καταδότης».

«Και τα φυλλάδια δεν ήταν ποτέ εκεί».

«Μπορεί να μην έχουν καν τυπωθεί».

«Ήταν παγίδα».

«Κι εμείς πέσαμε μέσα». Ο Σπέντ ήταν διαβολεμένα έξυπνος, σκέφτηκε θυμωμένα ο Χόρνμπιμ. Θα έπρεπε να τον τσακίσει. Ναι, θα τον έλιωνε σαν σκαθάρι κάτω απ' την μπότα του.

«Τέρμα η κατασκοπεία για μένα», είπε ο Νας.

«Εννοείται. Μου είσαι εντελώς άχρηστος πλέον».

«Δεν μπορώ να πω ότι λυπάμαι. Αλλά θα πρέπει να με βοηθήσετε οικονομικά. Ο γιατρός λέει ότι θα κάνω μήνες να ξαναβγώ να μοιράσω γάλα».

«Να προσλάβεις κάποιον να το μοιράζει».

«Θα προσλάβω. Αλλά θα πρέπει να τον πληρώνω, πιθανότατα δώδεκα σελίνια την εβδομάδα».

«Θα τα καλύπτω εγώ για όσο διάστημα δεν είσαι σε θέση να εργαστείς».

«Είναι και τα έξοδα του γιατρού».

Ο Χόρνμπιμ ήξερε ότι δεν μπορούσε να τις αποφύγει αυτές τις δαπάνες. Αν αρνιόταν, ο Νας θα παραπονιόταν παντού και θα έβγαίνε στο φως η αλήθεια, δηλαδή ότι είχε βάλει έναν κατάσκοπο να προδώσει τη Σωκρατική Εταιρεία. Η κατακραυγή θα ήταν μεγάλη. «Εντάξει», είπε.

Ο μεγαλύτερος πονοκέφαλος του Χόρνμπιμ, όμως, δεν ήταν τα χρήματα. Τον είχε ξεγελάσει ο Σπέντ και αυτό τον τρέλαινε. Κάτι έπρεπε να κάνει.

Σηκώθηκε. «Ενημέρωσέ με όταν βρεις διανομέα για το γάλα κι εγώ θα σου στείλω τα χρήματα». Πήγε στην πόρτα, αδημονώντας να φύγει πριν σκεφτεί να προβάλει κι άλλες απαιτήσεις ο Νας. Του έριξε μια τελευταία ματιά: Ήταν ξαπλωμένος ακίνητος, με τα μάτια στο ταβάνι και ασάλευτος σαν πτώμα. Ο Χόρνμπιμ έφυγε.

Περπάτησε στη βροχή, βυθισμένος σε σκέψεις. Είχε την αίσθηση ότι έχανε τον έλεγχο της κατάστασης και αυτό τον εκνεύριζε.

Δύο φορές είχε προσπαθήσει και είχε αποτύχει να βάλει τέλος στη Σωκρατική Εταιρεία: πρώτα ο δημοτικός σύμβουλος Ντρινκγούντερ είχε αρνηθεί να απαγορεύσει τη λειτουργία της και τώρα η τιμωρία του Χίσκοκ τού είχε γυρίσει μπουμέρανγκ.

Το πραγματικό πρόβλημα, σκέφτηκε με δυσφορία, ήταν ότι ο νόμος ήταν πολύ αόριστος και πολύ αδύναμος. Η χώρα χρειαζόταν σκληρότερες απαγορεύσεις των στασιαστικών δράσεων. Στις εφημερίδες γινόταν λόγος για αυστηρότερους νόμους κατά της προδοσίας. Τα μέλη του κοινοβουλίου έπρεπε να πάψουν να μιλούν, έπρεπε να σηκωθούν απ' τις αναπαυτικές τους καρέκλες και να κάνουν κάτι. Σε τι χρησίμευε το κοινοβούλιο αν όχι για να διατηρεί την τάξη και να συνθλίβει τους ταραχοποιούς;

Το μέλος του κοινοβουλίου που εκπροσωπούσε το Κίνγκσμπριτζ ήταν ο υποκόμης Νόρθγουντ.

Ο Νόρθγουντ δεν είχε πάρει ποτέ σοβαρά τα κοινοβουλευτικά του καθήκοντα και, τώρα που η χώρα ήταν σε πόλεμο και είχε ενεργοποιηθεί ξανά η πολιτοφυλακή, είχε μια καλή δικαιολογία. Ωστόσο, εξακολουθούσε να πηγαίνει κάπου κάπου στο Γουέστμινστερ, έτσι ίσως μπορούσε να πειστεί να στηρίξει τους νέους νόμους κατά ομάδων όπως η Σωκρατική Εταιρεία.

Ο Χόρνμπιμ πήγε στην πλατεία της αγοράς και μπήκε στο Γουίλαρντ Χάουζ.

Χτυπώντας τις βρεγμένες μπότες του στο χολ για να τινάξει από πάνω τους τα νερά της βροχής, απευθύνθηκε σ' έναν γκριζομάλλη λοχία. «Είμαι ο δημοτικός σύμβουλος Χόρνμπιμ και θέλω να δω αμέσως το συνταγματάρχη Νόρθγουντ».

«Θα ρωτήσω αν ο συνταγματάρχης είναι ελεύθερος», είπε υπεροπτικά ο λοχίας.

Τυπική συμπεριφορά παρακατιανού τυχάρπαστου, σκέφτηκε ο Χόρνμπιμ. Πιθανότατα ήταν μπάτλερ πριν καταταγεί στην πολιτοφυλακή. «Το όνομά σου;» τον ρώτησε.

Ήταν φανερό ότι δεν του άρεσε να του κάνουν ερωτήσεις, αλλά δεν είχε το θάρρος να πάει κόντρα σ' έναν δημοτικό σύμβουλο. «Λοχίας Μπιτς».

«Συνέχισε, Μπιτς».

Ο Νόρθγουντ ήταν Ουίγος και οι Ουίγοι ήταν πιο φιλελεύθεροι από τους Τόρηδες, σκέφτηκε ο Χόρνμπιμ καθώς περίμενε. Ωστόσο ο Νόρθγουντ φημιζόταν για τη στρατιωτική του αποτελεσματικότητα, κάτι που συνήθως συνεπαγόταν αυστηρή στάση απέναντι στην ανυπακοή. Γενικά, υπήρχαν πολλές πιθανότητες να ήταν κατά της Σωκρατικής Εταιρείας.

Αποφάσισε να μην αναφέρει τι είχε συμβεί στον Αλφ Νας. Δεν έπρεπε να δώσει την εντύπωση ότι επρόκειτο για προσωπική βεντέτα. Καλύτερα να παρουσιαζόταν ως πολίτης που τον ενδιέφερε το γενικό καλό.

Ο λοχίας επέστρεψε αμέσως: προφανώς ο Νόρθγουντ είχε επίγνωση της κοινωνικής θέσης του Χόρνμπιμ, αντίθετα με το λοχία του. Τον οδήγησε σ' ένα ευρύχωρο δωμάτιο στο μπροστινό μέρος του σπιτιού, με ζωηρή φωτιά στο τζάκι και θέα στη δυτική πρόσοψη του καθεδρικού ναού.

Ο Νόρθγουντ καθόταν πίσω από ένα μεγάλο γραφείο. Στη μία του πλευρά στεκόταν ένας νεαρός με στολή, σίγουρα ο υπασπιστής του. Προς έκπληξη του Χόρνμπιμ, εκεί ήταν επίσης η Τζέιν Μιντγουίντερ, η όμορφη κόρη του απατεώνα ιερέα, φορώντας κι εκείνη κόκκινο σακάκι σαν στρατιώτης. Καθόταν στην άκρη του γραφείου του Νόρθγουντ σαν να της ανήκε.

Μόλις είδε τον Χόρνμπιμ, σηκώθηκε και έκανε μια μικρή υπόκλιση. Υποκλίθηκε κι εκείνος ευγενικά. Θυμήθηκε ότι είχε ακούσει την Ντέμπορα και την Μπελ να λένε ότι η Τζέιν είχε βάλει στο μάτι τον Νόρθγουντ, έτσι μάλλον ήταν εκεί για να προωθήσει το σχέδιό της να τον κερδίσει. Δεν ήταν η συνηθισμένη ώρα για κοινωνικές επισκέψεις, αλλά η Τζέιν Μιντγουίντερ ίσως ήταν από εκείνες τις ωραίες γυναίκες που θαρρούσαν ότι μπορούσαν να κάνουν ό,τι ήθελαν.

Τα κορίτσια πίστευαν ότι η Τζέιν δεν είχε καμία πιθανότητα να τυλίξει τον υποκόμη, αφού ο πατέρας της ήταν μεθοδιστής. Αν έκρινε, όμως, από την υπνωτισμένη έκφραση του Νόρθγουντ αυτή τη στιγμή, ο Χόρνμπιμ υποπτευόταν ότι έκαναν λάθος.

Είχε την ελπίδα ότι η Τζέιν δε θα έμενε. Ανακουφισμένος, την

είδε να πηγαίνει στην πόρτα, να στέλνει από μακριά στον Νόρθ-γουντ ένα φιλί και να φεύγει.

Ο Νόρθγουντ κοκκίνισε, δείχνοντας αμήχανος. Μετά είπε, «Καθίστε, παρακαλώ, σύμβουλε».

«Ευχαριστώ, άρχοντά μου». Ο Χόρνμπιμ κάθισε. Η αδυναμία που φαινόταν ότι είχε ο Νόρθγουντ στην Τζέιν σήμαινε ότι είχε μια ευαίσθητη πλευρά. Δεν ήταν καλό αυτό. Οι καιροί απαιτούσαν σκληρούς άντρες.

Οι καιροί πάντα απαιτούσαν σκληρούς άντρες.

«Να σας προσφέρω κάτι να πιείτε;» ρώτησε ευγενικά ο Νόρθγουντ. «Απαίσιος καιρός σήμερα!»

Πάνω στο γραφείο του υπήρχε ένας δίσκος με μια καφετιέρα και ένα κανατάκι με κρέμα. Ο Χόρνμπιμ θυμήθηκε ότι δεν είχε τελειώσει το πρωινό του. «Ένα φλιτζάνι καφέ θα το ήθελα, ιδίως αν είχε και λίγη κρέμα μέσα».

«Ασφαλώς. Ένα καθαρό φλιτζάνι, λοχία, και γρήγορα».

«Αμέσως, κύριε». Ο Μπιτς βγήκε έξω.

Ο Νόρθγουντ ήταν ευγενικός, αλλά απότομος. «Λοιπόν, σύμβουλε, με επισκεφτήκατε για κάποιο λόγο, υποθέτω».

«Ελπίζω να έχετε μείνει ευχαριστημένοι με το ύφασμα που σας προμηθεύω για τις στολές της πολιτοφυλακής».

«Πιστεύω πως ναι. Δεν έχουν υπάρξει παράπονα».

«Ωραία. Ξέρω ότι αναθέτετε σε άλλους την ευθύνη της αγοράς του, αλλά αν, για οποιονδήποτε λόγο, θέλατε να μου μιλήσετε για το ύφασμα, θα ήμουν, φυσικά, στη διάθεσή σας».

«Ευχαριστώ», είπε ο Νόρθγουντ κάπως ανυπόμονα.

Ο Χόρνμπιμ πέρασε αμέσως στον πραγματικό λόγο της επίσκεψής του. «Σήμερα, ωστόσο, ήρθα να σας δω ως τον εκπρόσωπό μας στο κοινοβούλιο μάλλον παρά ως το διοικητή της πολιτοφυλακής. Ελπίζω να μη σας πειράζει».

«Όχι φυσικά».

«Ανησυχώ για τη Σωκρατική Εταιρεία που έχουν ιδρύσει ο Σπέιντ –ο Ντέιβιντ Σόβελερ– και μερικά από τα κατώτερα στοιχεία της πόλης. Νομίζω ότι οι πραγματικοί σκοποί της είναι ανατρεπτικοί».

«Αλήθεια; Πήγα κι εγώ στην πρώτη τους συνάντησή».

Αυτό ήταν πολύ ατυχές.

«Ήταν πολύ ενδιαφέρουσα», συνέχισε ο Νόρθγουντ. «Και εντελώς ακίνδυνη».

«Αυτό δείχνει πόσο πανούργος είναι ο Σπέντ, άρχοντά μου. Κατάφεραν να ξεγελάσουν μερικούς από μας, δίνοντας μια ψευδή αίσθηση ασφάλειας».

Στον Νόρθγουντ δεν άρεσε ο υπαινιγμός ότι είχε εξαπατηθεί. «Δε βλέπω καμία ένδειξη βίαιων προθέσεων».

«Τυχαίνει να γνωρίζω ότι η δεύτερη συνάντησή τους θα αφορά την κοινοβουλευτική μεταρρύθμιση».

Ο Νόρθγουντ δεν εντυπωσιάστηκε ιδιαίτερα. «Αυτό διαφέρει, βέβαια», είπε αλλά χωρίς να δείχνει και πολύ ανήσυχος. Ο λοχίας έφερε ένα πορσελάνινο φλιτζάνι με το πατάκι του, έβαλε καφέ και κρέμα και το έδωσε στον Χόρνμπιμ. «Τα πάντα εξαρτώνται από το τι θα ειπωθεί. Όμως σίγουρα δεν μπορούμε να απαγορεύσουμε τη συνάντηση εκ των προτέρων. Ο απλός προγραμματισμός μιας συνάντησης για να συζητηθούν κοινοβουλευτικά ζητήματα δεν είναι αντίθετος με κανένα νόμο».

«Αυτό είναι το πρόβλημα», είπε ο Χόρνμπιμ. «Θα έπρεπε να απαγορεύεται διά νόμου. Και, απ' ό,τι μαθαίνω, γίνονται πολλές συζητήσεις στο Γουέστμινστερ για αυστηροποίηση των νόμων κατά των στασιαστικών πράξεων».

«Χμμ. Έχετε δίκιο σ' αυτό. Ο πρωθυπουργός Πιτ θέλει να σφίξει τα λουριά. Όμως οι Άγγλοι δικαιούνται να έχουν γνώμη, ξέρετε. Είμαστε ελεύθερη χώρα, σε λογικά πλαίσια».

«Πράγματι. Και είμαι ένθερμος υποστηρικτής της ελευθερίας του λόγου». Τίποτα δεν απείχε περισσότερο από την αλήθεια, αλλά ήταν καλό που το είπε. «Ωστόσο, βρισκόμαστε σε πόλεμο και η χώρα πρέπει να είναι ενωμένη ενάντια στους καταραμένους τους Γάλλους».

Ο Νόρθγουντ κούνησε αρνητικά το κεφάλι του. «Μπορεί να το παρακάνει κανείς με την καταστολή, ξέρετε».

Αυτό δεν είχε ανησυχήσει ποτέ τον Χόρνμπιμ. «Δεν καταλαβαίνω τι εννοείτε».

«Είμαι βέβαιος ότι ακούσατε τι συνέβη στον Αλφ Νας, το γαλακτοπώλη».

Ο Χόρνμπιμ αιφνιδιάστηκε. Πώς το ήξερε ήδη ο Νόρθγουντ; «Τι σχέση έχει αυτό με οτιδήποτε;»

«Ο κόσμος λέει ότι ο Νας ενοχοποίησε τον τυπογράφο που μαστιγώθηκε και τον ξυλοκόπησαν για εκδίκηση».

«Αυτό είναι εξωφρενικό!» διαμαρτυρήθηκε ο Χόρνμπιμ, κι ας ήξερε πολύ καλά ότι ήταν αλήθεια. Μάντευε ότι ο Σπέιντ και οι φίλοι του είχαν ήδη κυκλοφορήσει την ιστορία σ' όλη την πόλη.

«Κι εγώ τιμωρώ με μαστίγωμα μερικές φορές», είπε ο Νόρθγουντ. «Είναι τιμωρία που αρμόζει σε κλοπή ή βιασμό. Αλλά μια δωδεκαριά βουρδουλιές είναι αρκετές και με το παραπάνω. Ο ένοχος υποφέρει και εξευτελίζεται μπροστά στους φίλους του και ορκίζεται να μη ρισκάρει να το ξανακάνει. Ωστόσο, μια ποινή που περιλαμβάνει πενήντα ή περισσότερες βουρδουλιές θεωρείται βάρβαρη και απάνθρωπη και προκαλεί συμπόνια για τον παραβάτη. Γίνεται ήρωας. Επιδεικνύει τις ουλές του σαν μετάλλια ανδρείας. Η τιμωρία γυρίζει μπούμερανγκ σ' αυτούς που την επέβαλαν».

Ο Χόρνμπιμ είδε ότι η συζήτηση δεν οδηγούσε πουθενά. «Εγώ το μόνο που έχω να πω είναι ότι οι έμποροι του Κίνγκσμπριτζ στο σύνολό τους θα ήθελαν να απαγορεύονται οι ανατρεπτικές συναντήσεις».

«Δεν εκπλήσσομαι. Έχουμε, όμως, χρέος και στους κατώτερους μας, έτσι δεν είναι; Ένα άλογο που δε βγαίνει ποτέ από το στάβλο γρήγορα χάνει τη δύναμή του».

Ο Χόρνμπιμ έχανε το χρόνο του. Σηκώθηκε απότομα. «Ευχαριστώ που με δεχτήκατε, άρχοντά μου».

Ο Νόρθγουντ παρέμεινε καθιστός. «Είναι πάντα ευχαρίστησή μου να μιλάω με έναν από τους επιφανέστερους ψηφοφόρους μου».

Ο Χόρνμπιμ έφυγε μ' ένα κακό προαίσθημα που άγγιζε τα όρια του πανικού. Τώρα είχε υποστεί τρεις ήττες. Οι δυνάμεις της κοινωνικής αναταραχής είχαν συμμάχους στα πιο αναπάντεχα μέρη.

Έπρεπε να σκεφτεί και δεν ήθελε να πάει στο σπίτι του, όπου ίσως τον διέκοπταν τα καθημερινά προβλήματα. Διέσχισε την πλα-

τεία της αγοράς και μπήκε στον καθεδρικό ναό. Η ήρεμη ατμόσφαιρα και οι ψυχρές γκρίζες πέτρες τον βοηθούσαν να συγκεντρωθεί.

Η ρίζα του προβλήματος ήταν ο εφησυχασμός. Οι άνθρωποι δεν έβλεπαν κανέναν κίνδυνο σε μια λésχη για εργάτες που διψούσαν για γνώση. Ο Χόρνμπιμ δεν τα έχαβε κάτι τέτοια. Όμως έπρεπε να ταρακουνήσει τους άλλους και να τους βγάλει από το λήθαργό τους. Οποιαδήποτε ομάδα ενθάρρυνε τους εργάτες να μιλούν ελεύθερα άνοιγε μια επικίνδυνη πόρτα. Και ποτέ δεν αργούσε ν' ακολουθήσει η εξέγερση.

Αν η επόμενη συνάντηση της εταιρείας κατέληγε σε βίαια επεισόδια, θα αποδείκνυε ότι είχε δίκιο.

Ίσως μπορούσε να κανονιστεί αυτό.

Ναι, σκέφτηκε. Αυτή μπορεί να ήταν η απάντηση.

Ένα ξέσπασμα βίας στη συνάντηση θα έστρεφε την πόλη κατά της εταιρείας. Μπορεί να υπήρχαν διαφωνίες σχετικά με το ποιος ξεκίνησε τα επεισόδια, αλλά ελάχιστους θα ενδιέφερε αυτό. Όλη τους η πίστη στην ιερή ελευθερία του λόγου θα εξανεμιζόταν με μερικά σπασμένα παράθυρα.

Πώς θα το οργάνωνε, όμως;

Ο νους του πήγε αμέσως στον Γουίλ Ρίντικ. Αν και οι Ρίντικ ήταν αριστοκράτες, ο Γουίλ συναναστρεφόταν πολλά ρεμάλια του Κίνγκσμπριτζ. Περνούσε πολύ χρόνο στο κακόφημο μαγαζί του Σπορτ Κάλιβερ. Σίγουρα θα ήξερε μερικούς κακοποιούς.

Ο Χόρνμπιμ ξαναβγήκε στη βροχή και τράβηξε για το σπίτι του Ρίντικ.

Ο μπάτλερ πήρε το βρεγμένο παλτό και το καπέλο του Χόρνμπιμ και τα κρέμασε δίπλα στη φωτιά στο χολ. «Ο άρχοντας Ρίντικ παίρνει το πρωινό του, σύμβουλε», είπε.

Ο Χόρνμπιμ κοίταξε το ρολόι τσέπης του. Κόντευε δώδεκα. Κάπως αργά για πρωινό.

Ο μπάτλερ άνοιξε μια πόρτα και είπε, «Μπορείτε να δεχτείτε το σύμβουλο Χόρνμπιμ, κύριε;»

«Πες του να περάσει μέσα», είπε η φωνή του Ρίντικ.

Μπαίνοντας στην τραπεζαρία, ο Χόρνμπιμ είδε ότι ο Ρίντικ δεν ήταν μόνος. Δίπλα του ήταν μια κοπέλα με νυχτικό και ρόμπα και

ξεχτένιστα τα λυτά μαύρα μακριά μαλλιά της. Μπροστά τους υπήρχε ένα πιάτο με ψημένα και σπασμένα κόκαλα με μεδούλι. Έβγαζαν και οι δύο με κουτάλι το μεδούλι και το καταβρόχθιζαν απολαυστικά. «Ελα, Χόρνμπιμ», είπε ο Ρίντικ. «Α, με την ευκαιρία, από δω η...» Ήταν φανερό ότι δε θυμόταν το όνομα της κοπέλας.

«Μαριάννα», πετάχτηκε εκείνη. Κοίταξε αφ' υψηλού τον Χόρνμπιμ. «Είμαι Ισπανίδα, βλέπετε».

Ισπανίδα! Όσο κι ο κώλος μου, σκέφτηκε ο Χόρνμπιμ.

«Πάρε κι εσύ μεζέ», είπε φιλόξενα ο Ρίντικ. «Είναι μούρλια». Ήπие μια γενναία γουλιά μπίρα από την κούπα του. Τα μάτια του ήταν κοκκινισμένα.

«Όχι, ευχαριστώ», είπε ο Χόρνμπιμ. Στράφηκε στον μπάτλερ, που ήταν έτοιμος να φύγει. «Θα έπινα ευχαρίστως, όμως, ένα φλιτζάνι δυνατό καφέ με κρέμα».

«Αμέσως, κύριε».

Ο Χόρνμπιμ κάθισε. Δεν ένιωθε άνετα που καθόταν στο ίδιο τραπέζι με τη Μαριάννα. Θεωρούσε αποκρουστική την πορνεία. Αλλά είχε ανάγκη τη βοήθεια του Γουίλ. «Κάνω ενέργειες για να απαγορευτεί αυτή η υποτιθέμενη Σωκρατική Εταιρεία που ξεκίνησε ο Σπέιντ».

«Κι εκείνη η παλαβή σκρόφα, η Σαλ Κλίδεροου».

«Ναι. Ο Αλφ Νας ξυλοκοπήθηκε και ο υποκόμης Νόρθγουντ, ο εκπρόσωπός μας στο κοινοβούλιο, αρνείται να βοηθήσει».

«Αλλά έχεις κάποιο σχέδιο, έτσι δεν είναι;» είπε ο Ρίντικ με νόημα.

«Αχ, κοίτα!» αναφώνησε η Μαριάννα. «Μου έπεσε μεδούλι στο στήθος. Μπορείς να με βοηθήσεις να το καθαρίσω, Γουίλι;»

Ο Ρίντικ πήρε μια πετσέτα και σκούπισε το ακάλυπτο επάνω μέρος του ντεκολτέ της.

«Γιατί δε χρησιμοποιείς τη γλώσσα σου καλύτερα;» τον παρότρυνε η Μαριάννα.

Αυτό πήγαινε πολύ. «Άκου, Γουίλ», είπε ο Χόρνμπιμ, «μπορούμε να μιλήσουμε ιδιαιτέρως;»

«Φυσικά», είπε ο Ρίντικ. «Πήγαινε, γλυκιά μου».

Η Μαριάννα σηκώθηκε μουτρωμένη.

«Θα χρησιμοποιήσω τη γλώσσα μου πάνω σου αργότερα, αγάπη μου», είπε ο Ρίντικ.

«Θα περιμένω».

Όταν έκλεισε η πόρτα, ο Χόρνμπιμ είπε, «Καιρός να τα κόψεις αυτά τα καμώματα. Σε λίγο θα παντρευτείς –την κόρη μου».

Ο Ρίντικ φάνηκε αμήχανος. «Φυσικά, φυσικά», είπε. «Σήμερα, μάλιστα, έφερα τη Μαριάννα εδώ απλώς για να την αποχαιρετήσω».

«Ωραία». Ο Χόρνμπιμ δεν τον πίστεψε ούτε για μια στιγμή. Όμως δεν επέμεινε άλλο σ' αυτό το θέμα. Δε σκόπευε να διακινδυνεύσει τα χοντρά κέρδη που έβγαζε με τη βοήθεια του Ρίντικ.

«Θα είμαι υποδειγματικός σύζυγος», υποσχέθηκε ο Ρίντικ. «Τέρμα για μένα η εργένικη ζωή».

«Χαίρομαι πολύ που το ακούω. Η παρουσία μιας πόρνης στο τραπέζι του πρωινού ξεπερνάει πραγματικά τα όρια της αξιοπρεπούς συμπεριφοράς».

Ο μπάτλερ μπήκε με τον καφέ του Χόρνμπιμ.

«Πες μου για το σχέδιό σου».

«Οι άνθρωποι που είναι πιθανό να πάνε στις συναντήσεις του Σπέντ διάκεινται ήδη φιλικά προς τις ιδέες του. Μπορεί να μην υπάρχει κανένας με αντίθετη άποψη. Αυτό που χρειάζεται είναι κάποια σθεναρή αντίθεση».

«Σθεναρή;»

Ο Ρίντικ τα έπιανε γρήγορα, σκέφτηκε ο Χόρνμπιμ. «Δεν έχω καμία αμφιβολία ότι υπάρχουν στην πόλη πολλοί θερμοί πατριώτες που θα γίνονταν έξω φρενών με τις ανοησίες που διαδίδουν ο Σπέντ και η Σαλ».

Ο Ρίντικ συμφώνησε κουνώντας αργά το κεφάλι.

«Φαντάζομαι θα ξέρεις κάμποσα τέτοια παλικάρια».

«Σίγουρα ξέρω πού να τα βρω. Θα ξεκινούσα απ' το πανδοχείο Σφαγείο, κάτω, στην προκυμαία».

Καλό ακουγόταν. «Νομίζεις ότι θα μπορούσες να πείσεις μερικούς απ' αυτούς να έρθουν στην επόμενη συνάντηση;»

«Ω, ναι», είπε ο Ρίντικ μ' ένα πλατύ χαμόγελο. «Θα είναι πρόθυμοι. Πολύ πρόθυμοι».

Ο ΕΪΜΟΣ ΕΠΕΣΕ ΠΑΝΩ στον Ρουπ Άντεργουντ στη Χάι Στριτ και συνειδητοποίησε ότι είχαν καιρό να συναντηθούν. Οι μεθοδιστές είχαν αποσχιστεί τελικά από την Εκκλησία της Αγγλίας και ο Ρουπ μάλλον ήταν από εκείνους που είχαν αποφασίσει να παραμείνουν στην καθιερωμένη εκκλησία. «Μας εγκατέλειψες εμάς, τους μεθοδιστές;» τον ρώτησε ευθέως ο Έιμος.

«Εγκατέλειψα τις ελπίδες μου για την Τζέιν», είπε χολωμένος ο Ρουπ. Τίναξε το κεφάλι του για να παραμερίσει τα μαλλιά του απ' τα μάτια του. «Ή μάλλον εκείνη εγκατέλειψε εμένα».

Αυτό ήταν σημαντικό νέο για τον Έιμος. «Τι έγινε;»

Το όμορφο πρόσωπο του Ρουπ συσπάστηκε σ' έναν μορφασμό απογοήτευσης και πικρίας. «Με παράτησε, να τι έγινε. Είναι όλη δική σου, από μένα έχεις το ελεύθερο».

«Διέλυσε τον αρραβώνα σας;»

«Ποτέ δεν αρραβωνιαστήκαμε επίσημα. Απλώς τα είχαμε “συμφωνήσει”. Τώρα δεν έχουμε καμία συμφωνία. Αντίο, μου είπε, και να σ' έχει ο Θεός καλά».

Ο Έιμος λυπήθηκε τον Ρουπ, αλλά ταυτόχρονα δεν μπόρεσε να μη νιώσει τις ελπίδες του να αναπτερώνονται. Αν η Τζέιν δε θέλει πια τον Ρουπ, υπάρχει άραγε πιθανότητα να θέλει εμένα; Δεν τολμούσε ούτε να το σκεφτεί. «Είπε γιατί σε χώρισε;»

«Δεν είπε την αλήθεια. Λέει ότι συνειδητοποίησε ότι δε μ' αγαπάει. Αμφιβάλλω αν μ' αγάπησε ποτέ. Η αλήθεια είναι ότι δεν έχω αρκετό παραδάκι».

Ο Έιμος εξακολουθούσε να μην καταλαβαίνει. «Μα κάτι πρέπει να συνέβη που άλλαξε τα αισθήματά της».

«Ναι. Ο πατέρας της παραιτήθηκε από τον αγγλικανικό κλήρο. Δεν είναι πια ιερέας του καθεδρικού ναού».

«Το ξέρω, αλλά—» Ξαφνικά κατάλαβε. «Τώρα είναι φτωχός».

«Θα ζει πλέον με όσα ψίχουλα μπορούν να μαζεύουν οι μεθοδιστές για να τον πληρώνουν. Τέρμα πια τα ακριβά ρούχα για την Τζέιν, τέρμα οι υπηρέτριες που την έντυναν και της έφτιαχναν τα μαλλιά, τέρμα τα κεντητά εσώρουχα».

Ο Έιμος σοκαρίστηκε. Πώς ήταν δυνατό να ξέρει ο Ρουπ τι εσώρουχα φορούσε η Τζέιν; Όμως ήταν πολύ καιρό μαζί. Ίσως του είχε δώσει κάποιο θάρος...

Μπα, αποκλείεται.

Ο Έιμος δεν ήθελε να το σκέφτεται. «Μήπως ερωτεύτηκε άλλον;» ρώτησε.

«Απ' ό,τι ξέρω, όχι. Φλερτάρει με όλους. Ο Χάουαρντ Χόρνμπιμ είναι πιθανότατα ο πλουσιότερος εργένης στο Κίνγκσμπριτζ. Μπορεί να τον βάλει στο μάτι».

Ήταν πιθανό, σκέφτηκε ο Έιμος. Ο Χάουαρντ δεν ήταν πολύ έξυπνος και σίγουρα δεν ήταν όμορφος, αλλά ήταν φιλικός και καταδεκτικός, αντίθετα με τον πατέρα του. «Νομίζω ότι ο Χάουαρντ είναι δύο χρόνια μικρότερός της», είπε.

«Αυτό δεν πρόκειται να τη σταματήσει», είπε ο Ρουπ.

Τις Κυριακές, μετά την πρωινή λειτουργία στις εκκλησίες και τα παρεκκλήσια της πόλης, μερικοί από τους κατοίκους του Κίνγκσμπριτζ είχαν τη συνήθεια να επισκέπτονται κάποιο νεκροταφείο. Ο Έιμος ένιωθε περιστασιακά την παρόρμηση να αφιερώνει λίγα λεπτά στη μνήμη του πατέρα του και πήγε από τον Οίκο των Μεθοδιστών στο νεκροταφείο του καθεδρικού ναού.

Όπως πάντα, σταμάτησε στον τάφο του ηγούμενου Φίλιπ. Ήταν το μεγαλύτερο μνημείο εκεί. Ο Φίλιπ, ένας μοναχός του 12ου αιώνα, ήταν θρυλική μορφή, αν και δεν ήταν πολλά πράγματα γνωστά γι' αυτόν. Σύμφωνα με το *Βιβλίο του Τίμοθι*, μια ιστορία του καθεδρικού ναού που ξεκίνησε το Μεσαίωνα και εμπλουτίστηκε αργότερα, ο Φίλιπ είχε οργανώσει την ανοικοδόμηση του ναού μετά την καταστροφή του από πυρκαγιά.

Λίγο πιο πέρα, το μάτι του έπιασε την Τζέιν Μιντγούντερ, ντυμένη στα γκριζα, σ' έναν άλλο τάφο. Από τότε που είχε συζητήσει

με τον Ρουπ, περίμενε μια ευκαιρία να της μιλήσει. Αυτή ήταν η πιο ακατάλληλη στιγμή, μα δεν μπόρεσε ν' αντισταθεί στον πειρασμό. Πήγε και στάθηκε δίπλα της και διάβασε τι έγραφε η ταφόπετρα.

Τζάνετ Έμιλι Μιντγουίντερ

4 Απριλίου 1750 ~ 12 Αυγούστου 1783

*Πολυαγαπημένη σύζυγος του Τσαρλς
και μητέρα του Τζούλιαν, του Λάιονελ και της Τζέιν
«Με τον Χριστό, που είναι πολύ καλύτερα»*

Προσπάθησε να φέρει στο νου του τη μητέρα της Τζέιν, μα ήταν δύσκολο. «Δεν τη θυμάμαι σχεδόν καθόλου», είπε. «Πρέπει να ήμουν δέκα όταν πέθανε».

«Λάτρευε τα όμορφα ρούχα, τα πάρτι και το κουτσομπολιό. Της άρεσαν οι ευγενείς –άντρες και γυναίκες. Θα ήθελε τόσο να γνωρίσει το βασιλιά». Τα μάτια της Τζέιν ήταν υγρά. Σφίχτηκε η καρδιά του. Μήπως έπαιζε θέατρο, όμως; Το έκανε συχνά.

Ο Έιμος είπε το προφανές. «Κι εσύ είσαι σαν τη μητέρα σου».

«Ενώ τα αδέρφια μου όχι». Ο Τζούλιαν και ο Λάιονελ φοιτούσαν σε σκωτσέζικα πανεπιστήμια. «Είναι και οι δύο σαν τον πατέρα μου: όλο δουλειά και καθόλου διασκέδαση. Τον αγαπώ τον πατέρα μου, αλλά δεν μπορώ να ζήσω όπως ζει».

Είχε περίεργη διάθεση, σκέφτηκε ο Έιμος. Δεν την είχε ακούσει ποτέ να μιλάει με τόση ειλικρίνεια για τον εαυτό της.

«Και το πρόβλημα με τον Ρουπ», συνέχισε, «είναι ότι είναι κι εκείνος σαν τον πατέρα μου».

Οι περισσότεροι υφασματοποιοί στο Κίνγκσμπριτζ ήταν έτσι. Δούλευαν σκληρά και είχαν ελάχιστο ελεύθερο χρόνο.

Ο Έιμος ξαφνικά είδε την πραγματικότητα. «Κι εγώ έτσι είμαι, υποθέτω».

«Είσαι, πράγματι, αγαπητέ Έιμος, αν και δεν έχω δικαίωμα να σε επικρίνω. Πού είναι ο τάφος του πατέρα σου;»

Της πρόσφερε το μπράτσο του και ακούμπησε ανάλαφρα το ένα της χέρι στο μανίκι του, φιλικά αλλά όχι υπερβολικά, καθώς διέσχιζαν το νεκροταφείο.

Ποτέ δεν του είχε μιλήσει τόσο τρυφερά, κι όμως τώρα του εξηγούσε γιατί δε θα γινόταν ποτέ η αγαπημένη του. Δεν τις καταλαβαίνω τις γυναίκες, σκέφτηκε ο Έιμος.

Έφτασαν στον τάφο του πατέρα του. Γονάτισε πλάι στην ταφόπλακα και καθάρισε το έδαφος από μερικά σκουπίδια: ξερά φύλλα, ένα μικρό κουρέλι, ένα φτερό περιστεριού, ένα φλούδι κάστανου. «Είμαι κι εγώ σαν τον πατέρα μου, υποθέτω», είπε και σηκώθηκε.

«Απ' αυτή την άποψη ίσως. Αλλά είσαι τόσο υψηλόφρων! Αυτό σε κάνει αξιοθαύμαστο».

Εκείνος γέλασε. «Δεν είμαι αξιοθαύμαστος, αν και θα το ήθελα πολύ».

Η Τζέιν επέμεινε. «Θα το θέσω αλλιώς: δε θα ήθελα να ήμουν εχθρός σου».

Την κοίταξε βαθιά στα μεγάλα γκριζα μάτια της. «Ούτε γυναίκα μου, όμως», είπε θλιμμένα.

«Ούτε γυναίκα σου. Λυπάμαι, Έιμος».

Πώς λαχταρούσε να τη φιλήσει! «Ναι», είπε. «Κι εγώ λυπάμαι».

Το θέατρο του Κίνγκσμπριτζ έμοιαζε με μεγάλο αρχοντικό κλασικού ρυθμού, με σειρές πανομοιότυπων παραθύρων. Το εσωτερικό του ήταν μια μεγάλη αίθουσα με πάγκους στο επίπεδο δάπεδο και μια υπερυψωμένη σκηνή στη μια άκρη. Κατά μήκος του τοίχου υπήρχαν εξώστες στηριγμένοι σε ξύλινους στύλους. Οι ακριβότερες θέσεις ήταν στην πλατεία και ο Έιμος είχε την εντύπωση ότι οι πλούσιοι με τα ακριβά τους ρούχα αποτελούσαν μέρος της παράστασης.

Το πρώτο αποψινό έργο ήταν *Ο Εβραίος της Βενετίας* και το ζωγραφισμένο φόντο απεικόνιζε μια παραθαλάσσια πόλη με πλοία και βάρκες. Η Έλσι ήρθε και κάθισε δίπλα στον Έιμο. Είχαν περάσει πάνω από δύο χρόνια από τότε που είχαν αρχίσει να διευθύνουν μαζί το κατηχητικό και ήταν πια στενοί φίλοι.

Ο Έιμος δεν είχε ξαναδεί έργο του Σαίξπηρ. Είχε δει μπαλέτο, όπερα και παντομίμα στο θέατρο, αλλά αυτό ήταν το πρώτο του θεατρικό δράμα και ανυπομονούσε ν' αρχίσει. Η Έλσι είχε ξαναδεί έργα του Σαίξπηρ και το συγκεκριμένο, μάλιστα, το είχε διαβάσει. «Ο πραγματικός τίτλος είναι *Ο Έμπορος της Βενετίας*», είπε.

«Φαντάζομαι θα πουλάει περισσότερα εισιτήρια με τον *Εβραίο* στον τίτλο του παρά με τον *Έμπορο*».

«Έτσι νομίζω». Υπήρχαν Εβραίοι στο Κομπ και στο Μπρίστολ· ασχολούνταν κυρίως με τις επανεξαγωγές, αγοράζοντας καπνό από τη Βιρτζίνια και πουλώντας τον στην Ευρώπη. Πολλοί τους μισούσαν και ο Έιμος δεν καταλάβαινε γιατί. Δεν πίστευαν στον ίδιο Θεό με τους αγγλικανούς και τους μεθοδιστές;

«Λένε ότι τα έργα του Σαίξπηρ είναι δυσνόητα», είπε ο Έιμος.

«Μερικές φορές. Η γλώσσα είναι παρωχημένη, αλλά, αν την ακούσεις με προσοχή, αγγίζει την καρδιά σου».

«Ο Σπέιντ λέει ότι συχνά έχουν βίαιες σκηνές».

«Ναι, κάπου κάπου είναι αιμοχαρή. Υπάρχει μια σκηνή στο *Βασίλιά Λιρ*...»

Ο Έιμος είδε την Τζέιν Μιντγουίντερ να μπαίνει και η Έλσι άφησε κατά μέρος τον Σαίξπηρ. «Ξέρεις, η Τζέιν χώρισε με τον καημένο τον Ρουπ Άντεργουντ», του είπε.

«Ναι. Ο Ρουπ το έχει πάρει πολύ άσχημα».

«Τι θαρρεί πως κάνει αυτό το κορίτσι; Τον έχει δύο χρόνια στο περίμενε το φουκαρά και τώρα τον ξαποστέλνει σαν άχρηστο υπηρέτη».

«Ο Ρουπ δεν είναι πολύ πλούσιος κι εκείνη θέλει να ζει άνετα. Πολλοί άνθρωποι το θέλουν αυτό».

«Θα 'πρεπε να το περιμένω ότι θα τη δικαιολογούσες», είπε η Έλσι. «Αυτή η κοπέλα δεν ξέρει τι θα πει αγάπη».

Ο Έιμος σήκωσε τους ώμους του. «Ούτε εγώ είμαι σίγουρος ότι ξέρω».

«Άτυχος όποιος ερωτεύεται την Τζέιν».

Τα επικριτικά σχόλια της Έλσι για την Τζέιν έκαναν τον Έιμος να νιώθει άβολα. «Η Τζέιν», είπε, «είναι από τις γυναίκες που αρέσουν στους άντρες και αντιπαθούν οι γυναίκες –δεν ξέρω γιατί».

«Εγώ ξέρω».

Οι θεατές σώπασαν και ο Έιμος έδειξε τη σκηνή, ανακουφισμένος που γλίτωσε από τη συνέχεια της συζήτησης. Τρεις ηθοποιοί είχαν κάνει την εμφάνισή τους και ο ένας απ' αυτούς είπε, «Πραγματικά, δεν ξέρω γιατί είμαι τόσο λυπημένος».

«Εγώ ξέρω γιατί είμαι λυπημένη», είπε η Έλσι.

Ο Έιμος αναρωτήθηκε τι εννοούσε, μα σύντομα το έργο τον απορρόφησε. Όταν ο Αντόνιο εξήγησε ότι όλα τα πλούτη του τα είχε επενδύσει σε καράβια που αυτή τη στιγμή ήταν στη θάλασσα, ο Έιμος ψιθύρισε στην Έλσι, «Τον καταλαβαίνω· έχω κι εγώ πολύτιμα εμπορεύματα που ταξιδεύουν και αρρωσταίνω απ' το άγχος αν είναι ασφαλή».

Αγχώθηκε στη δεύτερη σκηνή, όταν η Πόρσια παραπονιόταν που δεν της επιτρεπόταν να διαλέξει μόνη της σύζυγο και έπρεπε να παντρευτεί το νικητή ενός αγώνα που είχε να κάνει με τη σωστή επιλογή ανάμεσα σε τρία κουτιά, ένα από χρυσάφι, ένα από ασήμι και ένα από μολύβι. «Γιατί να κάνει κάτι τέτοιο ο πατέρας της;» είπε. «Δεν έχει καμία λογική».

«Παραμύθι είναι», είπε η Έλσι.

«Είμαι πολύ μεγάλος για παραμύθια».

Το ενδιαφέρον κορυφώθηκε στην τρίτη σκηνή, όταν εμφανίστηκε ο Σάιλοκ. Εισέβαλε φορώντας ψεύτικη μύτη και μια περούκα που έμοιαζε με ζωηρό κόκκινο θάμνο και, όταν το κοινό τον γιούχαρε, όρμησε μπροστά και γρύλισε προς το μέρος τους. Έπειτα ήρθε η στιγμή που δέχτηκε να δανείσει στον Αντόνιο τρεις χιλιάδες δουκάτα με τον όρο ότι, αν δεν του τα εξοφλούσε έγκαιρα, θα πλήρωνε πρόστιμο. «Ας οριστεί ως πρόστιμο και αντίποινο μια λίβρα από τη σάρκα σου να πάρω, που θα την κόψω απ' όποιο μέρος του σώματός σου μ' ευχαριστεί», είπε μοχθηρά ο Σάιλοκ.

«Δε θα το δεχτεί ποτέ αυτό!» είπε ο Έιμος, αλλά έμεινε άφωνος όταν ο Αντόνιο απάντησε, «Έχει καλώς, τον δέχομαι τον όρο, θα υπογράψω».

Στο διάλειμμα, βγήκε στη σκηνή μπαλέτο, αλλά πολλοί από τους θεατές το αγνόησαν, προτιμώντας να σηκωθούν για να ξεμουδιάσουν, ν' αγοράσουν κάτι να φάνε ή να πουν και να κουβεντιάσουν

με τους φίλους τους. Η Έλσι εξαφανίστηκε. Οι συνομιλίες τώσων πολλών ανθρώπων σύντομα μετατράπηκαν σε οχλαγωγία. Ο Έιμος πρόσεξε ότι η Τζέιν πήγε κατευθείαν προς τον υποκόμη Νόρθγουντ. Ήταν μια ξεδιάντροπη αριβίστρια, μα τον Χένρι Νόρθγουντ δε φαινόταν να τον πειράζει αυτό. Ο Έιμος πλησίασε για ν' ακούσει τι έλεγε η Τζέιν.

«Ο πατέρας μου λέει ότι δε θα 'πρεπε να μισούμε τους Εβραίους», είπε η Τζέιν. «Εσείς τι λέτε, λόρδε Νόρθγουντ;»

«Δεν μπορώ να πω ότι συμπαθώ ιδιαίτερα οποιουσδήποτε αλλοδαπούς», απάντησε εκείνος.

«Συμφωνώ μαζί σας», είπε η Τζέιν.

Θα συμφωνούσε με ό,τι κι αν έλεγε ο Νόρθγουντ, σκέφτηκε με πικρία ο Έιμος. Η Τζέιν δεν απεχθανόταν πραγματικά τους Εβραίους, απλώς λάτρευε τους ευγενείς.

«Οι Άγγλοι είναι οι καλύτεροι», είπε ο Νόρθγουντ.

«Ω, ναι. Παρ' όλα αυτά, θα ήθελα να ταξιδέψω. Έχετε πάει στο εξωτερικό;»

«Έχω ζήσει ένα χρόνο στην ηπειρωτική Ευρώπη. Έμαθα λίγες γαλλικές και γερμανικές λέξεις και αγόρασα μερικούς πίνακες στην Ιταλία».

«Τι τυχερός που είστε! Σας αρέσει η ζωγραφική;»

«Με τον απλό στρατιωτικό μου τρόπο, ξέρετε. Οτιδήποτε με άλογα ή σκυλιά».

«Θα ήθελα πολύ να δω τους πίνακές σας κάποια μέρα».

«Ω, φυσικά, ναι, αλλά βρίσκονται στο Έρλσκασλ κι εγώ έχω τόσα πολλά να κάνω εδώ, στο Κίνγκσμπτριτζ. Η πολιτοφυλακή, βλέπετε, αν και δεν υπηρετεί στο εξωτερικό, έχει αναλάβει την άμυνα της χώρας μας για να είναι ελεύθερος να πολεμάει στο εξωτερικό ο τακτικός στρατός μας». Ο Έιμος παρατήρησε ότι, τώρα που το θέμα της συζήτησης ήταν στρατιωτικό, ο Χένρι ξαφνικά είχε γίνει ομιλητικός. «Όμως αυτό εξαρτάται από την ετοιμότητα της πολιτοφυλακής, όπως καταλαβαίνετε», πρόσθεσε.

Η Τζέιν δεν ήθελε να μιλήσει για την πολιτοφυλακή. «Δεν έχω πάει ποτέ στο Έρλσκασλ», είπε.

Ο Έιμος δεν έμεινε ν' ακούσει την απάντηση του Χένρι σ' αυτόν

τον κραυγαλέο υπαινιγμό, γιατί ξανάρχιζε το έργο. Γύρισε βιαστικά στη θέση του. «Θα με συνοδεύσεις στο σπίτι μου μετά;» τον ρώτησε η Έλσι καθώς καθόταν.

«Φυσικά», της είπε.

Φάνηκε πολύ ευχαριστημένη, αν και ο Έιμος δεν καταλάβαινε γιατί.

Τον καθήλωσε ο Σάιλοκ και τον εκνεύρισαν οι εραστές στο Μπελμόντ, αλλά δεν είχε ξαναδεί κάτι τέτοιο και στο τέλος ήθελε να δει κι άλλα έργα του Σαίξπηρ. «Μπορεί, όμως, να χρειαστεί να μου εξηγήσεις μερικά πράγματα», είπε στην Έλσι κι εκείνη φάνηκε για άλλη μία φορά ευχαριστημένη.

Καθώς έφευγαν, τη ρώτησε, «Θα μπορούσε να παντρευτεί τον Νόρθγουντ η Τζέιν; Δεν είναι πολύ κατώτερή του κοινωνικά; Θα γίνει ο κόμης του Σάιρινγκ όταν πεθάνει ο πατέρας του, ενώ εκείνη είναι η κόρη ενός απλού κληρικού, και μάλιστα μεθοδιστή. Η κόμισσα του Σάιρινγκ πρέπει να συναντάει το βασιλιά μερικές φορές, έτσι δεν είναι; Εσύ ξέρεις τα ξέρεις καλύτερα αυτά τα πράγματα απ' ό,τι εγώ».

Αλήθεια ήταν. Ως κόρη επισκόπου, η Έλσι ήταν πιο κοντά στους ευγενείς απ' ό,τι στους υφαντουργούς. Πιθανότατα θα μπορούσε να είχε παντρευτεί τον Νόρθγουντ η ίδια, αν και ο Έιμος ήταν βέβαιος ότι δεν επιθυμούσε κάτι τέτοιο. Και άκουγε όλα τα κουτσομπολιά από τους επισκέπτες στο μέγαρο του επισκόπου. «Θα ήταν δύσκολο, αλλά όχι αδύνατο», του είπε. «Οι ευγενείς μερικές φορές παντρεύονται κοπέλες που δεν ανήκουν στην τάξη τους. Όμως έχει συμφωνηθεί εδώ και χρόνια ότι ο Χένρι θα παντρευτεί τη δεύτερη ξαδέρφη του, τη Μιράντα, τη μοναχοκόρη του λόρδου Κομπ, ενώ νοντάς έτσι τις περιουσίες τους».

«Οι συμφωνίες ακυρώνονται, όμως», είπε ο Έιμος. «Η αγάπη νικάει πάντα».

«Όχι πάντα», είπε η Έλσι.

Τρία παιδιά της ίδιας οικογένειας θάφτηκαν στο νεκροταφείο του Αγίου Λουκά ένα κύρο, βροχερό πρωί του Σεπτέμβρη. Και τα τρία

πήγαιναν τακτικά στο κατηχητικό της Έλσι και τα είχε παρακολουθήσει να γίνονται όλο και πιο ωχρά και ισχνά κάθε βδομάδα που περνούσε. Μια λεπτή φέτα κέικ δεν είχε σταθεί αρκετή για να τα σώσει.

Ο πατέρας τους χειριζόταν μια μηχανή πιληματοποίησης στο Κίνγκσμπριτζ ώσπου μια μέρα είχε ξεκολλήσει ένα λασκαρισμένο σφυρί, είχε πεταχτεί και τον είχε χτυπήσει στο κεφάλι αφήνοντάς τον στον τόπο. Μετά η γυναίκα και τα παιδιά του μετακόμισαν σ' ένα φτηνό υπόγειο δωμάτιο ενός ετοιμόρροπου σπιτιού και η μητέρα είχε προσπαθήσει να τα βγάλει πέρα ως ράφτρα, αφήνοντας τα παιδιά μόνα στο υπόγειο όσο εκείνη ήταν έξω, αναζητώντας πελάτες που χρειαζόνταν γρήγορα και φτηνά ραψίματα. Τα παιδιά είχαν πάθει εκείνη την αρρώστια με το βήχα και τη δύσπνοια που πάθαιναν όσοι έμεναν σε υγρά υπόγεια. Ήταν τόσο αδύναμα, που έσβησαν και τα τρία σε μία μέρα. Τώρα η μητέρα τους θρηνούσε πλάι στον τάφο, μ' ένα βαμβακερό κουρέλι στο κεφάλι γιατί δεν είχε καπέλο. Ο ψαλμός που ακουγόταν ήταν το «*Ο Κύριος Είναι ο Ποιμένας μου*» και η Έλσι είχε κάνει την αμαρτωλή σκέψη ότι ο ποιμένας είχε αποτύχει να φροντίσει αυτούς τους τρεις μικρούς αμνούς.

Ο ναός του Αγίου Λουκά ήταν μια μικρή πλινθόκτιστη εκκλησία σε μια φτωχή συνοικία και ο εφημέριος φορούσε πρόχειρα μανταρισμένες μαύρες κάλτσες στα κοκαλιάρικα πόδια του. Ένα αναπάντεχα μεγάλο πλήθος έστεκε γύρω από τον τάφο. Οι περισσότεροι ήταν ρακένδυτοι και έψελναν χωρίς ενθουσιασμό, ίσως επειδή σκέφτονταν ότι ούτε για εκείνους είχε κάνει πολλά ο ποιμένας.

Η Έλσι αναρωτήθηκε αν η θλίψη τους γινόταν κάποια μέρα θυμός και τότε.

Η ίδια αισθανόταν απελπισμένη και ανήμπορη. Σκεφτόταν ότι θα μπορούσε να είχε πάρει αυτά τα τρία παιδιά στο σπίτι της και να τα τάιζε στην κουζίνα του μεγάρου κάθε μέρα, αλλά αμέσως συνειδητοποίησε ότι αυτό ήταν μια ανέφικτη φαντασίωση. Κάτι έπρεπε να κάνει όμως.

Καθώς τα τραγικά μικρά φέρετρα κατέβαιναν στον τάφο, ο Έιμος Μπάροουφιλντ ήρθε και στάθηκε πλάι της. Φορούσε μακρύ

μαύρο παλτό και έψαλλε με δυνατή βαρύτονη φωνή. Το πρόσωπό του ήταν μούσκεμα από τα δάκρυα ή τη βροχή. Ή και τα δύο.

Η παρουσία του ηρέμησε και παρηγόρησε την Έλσι. Ξέχασε ότι κρύνε και ήταν βρεγμένη και δυστυχισμένη. Δεν της εξαφάνιζε τα προβλήματα, μα τα έκανε να μοιάζουν μικρότερα και πιο αντιμετωπίσιμα. Πέρασε το μπράτσο της κάτω από το δικό του κι εκείνος έσφιξε το χέρι της στο στήθος του, σε μια χειρονομία συμπαράστασης.

Μετά την κηδεία, έφυγαν αγκαζέ. «Αυτό θα ξανασυμβεί», του είπε χαμηλόφωνα. «Κι άλλα παιδιά της πόλης μας θα πεθάνουν».

«Το ξέρω», της είπε. «Λίγο κέικ δεν αρκεί».

«Ίσως μπορούμε να τους δίνουμε και κάτι ακόμα...» Σκεφτόταν φωναχτά τώρα. «Όπως ζωμό. Γιατί όχι;»

«Ας σκεφτούμε πώς μπορούμε να το κάνουμε».

Αυτό της άρεσε σ' εκείνον. Φερόταν λες και όλα ήταν δυνατά. Ίσως επειδή είχε ξεπεράσει πολλές δυσκολίες μετά το θάνατο του πατέρα του. Η εμπειρία αυτή του είχε αφήσει μια θετική στάση που ταίριαζε με τη δική της.

«Αντί να ψήνουν κέικ», είπε η Έλσι, «οι υποστηρικτές μας θα μπορούσαν να φτιάχνουν ζωμό με μπιζέλια και γογγύλια».

«Ναι, και φτηνά κομμάτια κρέας, όπως πρόβειο λαιμό».

Ο Έιμος τράβηξε την άκρη της μύτες του, σημάδι ότι σκεφτόταν. «Θα δεχτούν;»

«Εξαρτάται ποιος θα τους το ζητήσει. Θα μπορούσε να προσεγγίσει τους μεθοδιστές ο πάστορας Τσαρλς;»

«Θα τον ρωτήσω».

«Κι εγώ θ' αναλάβω τους αγγλικανούς».

«Θα μπορούσαμε να γυρίζουμε τους φούρνους τα κυριακάτικα πρωινά και να τους ζητάμε το μπαγιάτικο ψωμί που δεν πούλησαν το Σάββατο».

«Πουλάνε μισοτιμής ό,τι τους έχει περισσέψει αργά το Σάββατο, αλλά και πάλι ίσως τους μένει κάτι».

«Όπως και να 'χει, ας τους ρωτήσουμε».

Βρίσκονταν τώρα έξω από το επισκοπικό μέγαρο και σταμάτησαν. «Θα το προσπαθήσουμε, λοιπόν;» ρώτησε με θέρμη η Έλσι.

Ο Έιμος έγγνεψε καταφατικά με σοβαρό ύφος. «Νομίζω ότι πρέπει».

Ήθελε να τον φιλήσει, αλλά, αντί γι' αυτό, τράβηξε το χέρι της από το δικό του. «Την επόμενη Κυριακή;»

«Φυσικά. Όσο πιο σύντομα, τόσο το καλύτερο».

Χωρίστηκαν.

Η Έλσι δεν ήθελε να πάει αμέσως στο σπίτι, έτσι μπήκε στον καθεδρικό ναό, που ήταν πάντα κατάλληλο μέρος για να σκεφτεί. Δε γινόταν λειτουργία εκείνη την ώρα. Έπρεπε να επεξεργαστεί τις λεπτομέρειες του νέου επισιτιστικού προγράμματος, αλλά στη σκέψη της υπήρχε μόνο ο Έιμος. Εκείνος δεν είχε ιδέα πόσο τον αγαπούσε· νόμιζε ότι ήταν απλώς φίλοι. Και είχε μια ηλίθια εμμονή με την Τζέιν Μιντγουίντερ, μια κοπέλα που δεν του ανταπέδιδε την αγάπη του και εν πάση περιπτώσει δεν ήταν καθόλου αντάξιά του. Η Έλσι ήθελε να προσευχηθεί, να παρακαλέσει το Θεό να κάνει τον Έιμος να την αγαπήσει και να ξεχάσει την Τζέιν, αλλά της φάνηκε πολύ εγωιστική ως προσευχή· δεν ήταν απ' αυτά που πρέπει να ζητάς από το Θεό να σου κανονίσει.

Στον νότιο διάδρομο προσπέρασε δύο άντρες που καβγάδιζαν. Αναγνώρισε τον Σταν Γκίτινγκς, έναν μανιώδη τζογαδόρο, και τον Σπορτ Κάλιβερ, τον ιδιοκτήτη της μεγαλύτερης χαρτοπαικτικής λέσχης στην πόλη. Κανένας τους δεν ερχόταν τακτικά στην εκκλησία, έτσι μάλλον είχαν μπει μόνο για να μην τσακώνονται στη βροχή. Δεν ήταν περίεργο. Έρχονταν συχνά εδώ άνθρωποι για να συζητήσουν ένα πρόβλημα, μια συμφωνία ή ακόμα και μια ερωτική σχέση. Στην προκειμένη περίπτωση, το πρόβλημα φαινόταν ότι ήταν χρηματικό, αλλά η Έλσι δεν τους έδωσε σημασία.

Πρόσεξε κάποιον που δεν είχε ξαναδεί, γονατισμένο μπροστά στην Αγία Τράπεζα. Φαινόταν νέος. Φορούσε φαρδύ πανωφόρι που έκρυβε τα ρούχα του, έτσι η Έλσι δεν ήξερε αν ήταν κληρικός. Είχε το πρόσωπο υψωμένο, μα τα μάτια του ήταν κλειστά και τα χείλη του κινούνταν σαν σε έντονη σιωπηλή προσευχή. Ποιος να ήταν;

Πάνω που ετοιμαζόταν να καθίσει ήσυχα στη νότια πτέρυγα, ο καβγάς φάνηκε να φουντώνει. Οι δύο άντρες είχαν υψώσει τις φωνές τους και είχαν πάρει στάση επιθετική. Της πέρασε η σκέψη να

παρέμβει, αλλά, όταν το καλοσκέφτηκε, αποφάσισε ότι ήταν λιγότερο πιθανό να έρθουν στα χέρια αν έμεναν μέσα στο ναό, έτσι εγκατέλειψε την ιδέα της ήσυχης περισυλλογής και κατευθύνθηκε προς την έξοδο, περνώντας δίπλα τους χωρίς να τους μιλήσει.

Άκουσε πίσω της τον Κάλιβερ να φωνάζει, «Αν στοιχηματίζεις με λεφτά που δεν έχεις, πρέπει να δέχεσαι τις συνέπειες!»

Την επόμενη στιγμή αντήχησε μια άλλη φωνή, που είπε με αγανάκτηση: «Σας διατάζω να φύγετε αμέσως από τον ιερό αυτό χώρο!»

Στράφηκε και είδε τον νεαρό που πριν λίγο προσευχόταν. Ερχόταν με μεγάλες δρασκελιές προς τους δύο άντρες που καβγάδιζαν, με το –μάλλον όμορφο, απ' ό,τι πρόσεξε– πρόσωπό του αναψοκοκκινισμένο από οργή. «Εξώ!» φώναξε στον Γκίτινγκς και τον Κάλιβερ. «Τώρα αμέσως!»

Ο Γκίτινγκς, ένας λιγνός άντρας με φθαρμένα ρούχα, φάνηκε να ντρέπεται και ήταν έτοιμος να φύγει τρέχοντας, όμως τον Κάλιβερ δεν τον φόβιζες τόσο εύκολα. Δεν ήταν μόνο ψηλός και εύσωμος, μα και από τους πιο εύπορους ανθρώπους στην πόλη. Και δε μασούσε από αγριάδες. «Ποιος στο διάολο είσαι ελόγου σου;» ρώτησε.

«Το όνομά μου είναι Κένελμ Μάκιντος», είπε ο νέος με κάποια περηφάνια.

Η Έλσι ήξερε ότι τον περίμεναν. Η παραίτηση του πρεσβύτερου Μιντγουίντερ είχε πυροδοτήσει μια σειρά προαγωγών μεταξύ των ιερέων του καθεδρικού ναού, έτσι είχε μείνει ένα κενό στο προσωπικό του επισκόπου, ο οποίος διόρισε στη θέση αυτή έναν μακρινό συγγενή, έναν νεαρό κληρικό που είχε αποφοιτήσει πρόσφατα από το Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης. Αυτός ήταν, λοιπόν. Μόλις θα είχε φτάσει με την άμαξα.

Ξεκούμπωσε γρήγορα το παλτό του αποκαλύπτοντας ρούχα κληρικού από κάτω. «Είμαι ο βοηθός του επισκόπου Λάτιμερ. Εδώ είναι ο οίκος του Θεού. Σας διατάζω να πάτε αλλού να τσακωθείτε».

Τότε πήρε είδηση την Έλσι ο Κάλιβερ και της είπε, «Ποιος θα ρεΐ πως είναι; Ο ψευτόμαγκας!»

«Πήγαινε σπίτι σου, Σπορτ», είπε ήρεμα η Έλσι. «Και, αν άφησες τον Σταν Γκίτινγκς να τζογάρει με πίστωση, πρέπει κι εσύ να δεχτείς τις συνέπειες».

Ο Σπορτ έγινε εμφανώς έξαλλος με το σκωπτικό αυτό σχόλιο από μια κοπέλα και έδειχνε έτοιμος να λογομαχήσει μαζί της. Μετά, όμως, το ξανασκέφτηκε και, έπειτα από σύντομο δισταγμό, οι δύο άντρες ξεμάκρυναν, τραβώντας προς τη νότια πόρτα.

Η Έλσι κοίταξε με ενδιαφέρον τον νεοφερμένο. Ήταν συνομήλικός της, γύρω στα είκοσι δύο, και όμορφος σαν κορίτσι, με πλούσια ξανθά μαλλιά και παράξενα πράσινα μάτια. Και είχε κότσια, αφού τα είχε βάλει μ' έναν μεγαλόσωμο νταή σαν τον Κάλιβερ. Η έκφρασή του μαρτυρούσε δυσaráσκεια, ωστόσο: ήταν φανερό πως δεν ήταν ευχαριστημένος με τον τρόπο που είχε λήξει η αντιπαράθεση.

«Δεν είναι κακοί κατά βάθος», είπε η Έλσι.

«Μπορούσα να τους αντιμετωπίσω και μόνος μου», είπε υπεροπτικά ο Μάκιντος, «αλλά, όπως και να 'χει, σας ευχαριστώ».

Εύθικτος, σκέφτηκε η Έλσι. Τέλος πάντων.

«Φάνηκαν να σας θεωρούν πρόσωπο με κάποια εξουσία», συνεχίσε ο Μάκιντος, σαφώς έκπληκτος που μια απλή κοπέλα είχε κατευνάσει δύο θυμωμένους άντρες.

«Εξουσία;» είπε η Έλσι. «Όχι δα. Είμαι η Έλσι Λάτιμερ, η κόρη του επισκόπου».

Έδειξε να ταραάζεται. «Με συγχωρείτε, δεσποινίς Λάτιμερ. Δεν ήξερα ποια είστε».

«Δεν υπάρχει λόγος να ζητάτε συγγνώμη. Και τώρα συστηθήκαμε. Τον επίσκοπο τον γνωρίσατε;»

«Όχι. Έστειλα το μπαούλο μου στο μέγαρο και ήρθα κατευθείαν εδώ για να ευχαριστήσω το Θεό για το ασφαλές ταξίδι μου».

Πολύ ευσεβής, σκέφτηκε η Έλσι. Είναι όντως, όμως, ή το κάνει μόνο για το θεαθήναι; «Ελάτε, θα σας πάω στον επίσκοπο».

«Μετά χάρας».

Βγήκαν έξω και διέσχισαν την πλατεία. «Νόμιζα ότι είστε Σκωτσέζος», του είπε.

«Είμαι», της απάντησε κοφτά. «Πειράζει;»

«Εμένα όχι. Απλώς παραξενεύτηκα που δεν έχετε σκωτσέζικη προφορά».

«Την ξεφορτώθηκα στην Οξφόρδη».

«Σκόπιμα;»

«Δε λυπήθηκα που την έχασα. Υπάρχει αρκετή προκατάληψη στο πανεπιστήμιο». Κάτω από την ήπια διατύπωση, κρυβόταν μια βαθιά πικρία.

«Λυπάμαι που το ακούω».

Μπήκαν στο μέγαρο και η Έλσι τον οδήγησε στο γραφείο του πατέρα της, ένα άνετο δωμάτιο με ζωηρή φωτιά στο τζάκι. «Ήρθε ο κύριος Μάκιντος, πατέρα», είπε.

«Οι αποσκευές του είναι ήδη εδώ!» Ο επίσκοπος σηκώθηκε από μια ταπετσαρισμένη πολυθρόνα και του έσφιξε μ' ενθουσιασμό το χέρι. «Καλώς ήρθες, παιδί μου».

«Είναι μεγάλη μου τιμή που είμαι εδώ, σεβασμιότατε, και σας ευχαριστώ ταπεινά γι' αυτό το προνόμιο».

Ο επίσκοπος κοίταξε την Έλσι. «Ευχαριστώ, καλή μου», της είπε για να φύγει.

Η Έλσι δεν έφυγε. «Είχα πάει στην κηδεία τριών παιδιών του κατηχητικού μου. Ήταν αδέρφια. Ο πατέρας τους πέθανε, η μητέρα πάλευε να τα συντηρήσει, άρπαξαν ένα άσχημο κρυολόγημα στο υγρό δωμάτιο που έμεναν και πέθαναν όλα σε μία μέρα».

Ο επίσκοπος κούνησε το κεφάλι. «Είναι με τον ουράνιο πατέρα τους τώρα».

Η αδιαφορία του εξόργισε την Έλσι. «Ο ουράνιος πατέρας τους», είπε με υψωμένη φωνή, «μπορεί ν' αναρωτιέται γιατί οι γείτονες δεν έκαναν τίποτα για να τα βοηθήσουν. Ο Ιησούς ήθελε να ταΐζουμε τους αμνούς Του, όπως σίγουρα θα θυμάσαι».

«Καλύτερα ν' αφήσεις τη θεολογία στους κληρικούς, Έλσι», απάντησε ο επίσκοπος και έκλεισε συνωμοτικά το μάτι στον Μάκιντος, που χαμογέλασε δουλικά.

«Θα την αφήσω», είπε η Έλσι και πρόσθεσε πειστωμένα, «και θα ταΐζω με θρεπτικό ζωμό τους αμνούς του Κυρίου».

«Έτσι, ε;» ρώτησε επιφυλακτικά ο πατέρας της.

«Η τουλάχιστον όσους έρχονται στο κατηχητικό μου».

«Και πώς θα το κάνεις αυτό;»

«Η κουζίνα μας είναι αρκετά μεγάλη και ούτε που θα σου φανεί μια μικρή αύξηση στον προϋπολογισμό για τα τρόφιμα».

Ο επίσκοπος έμεινε άναυδος. «Η κουζίνα μας; Προτείνεις σοβαρά να ταΐζεις τα παιδιά των φτωχών της πόλης από την κουζίνα μας;»

«Όχι μόνο τη δική μας. Το ίδιο θα κάνουν όσοι στηρίζουν το κατηχητικό μας».

«Αυτό είναι εξωφρενικό. Υπάρχει έλλειψη τροφίμων σ' όλη τη χώρα. Δεν μπορούμε να τους ταΐζουμε όλους!»

«Όχι όλους, μόνο τους μαθητές μου. Πώς μπορώ να τους λέω να είναι καλοί και πονετικοί σαν τον Ιησού και μετά να τους στέλνω στα σπίτια τους πεινασμένους;»

Ο επίσκοπος στράφηκε στον νεοφερμένο. «Εσείς τι λέτε, κύριε Μάκιντος;»

Ο Μάκιντος φάνηκε αμήχανος: δεν του άρεσε να πρέπει να κάνει το διαιτητή ανάμεσα στην Έλσι και τον πατέρα της. Δίστασε λίγο και είπε, «Το μόνο πράγμα για το οποίο είμαι σίγουρος είναι ότι χρέος μου είναι να καθοδηγούμαι από τον επίσκοπό μου και το ίδιο ισχύει, φαντάζομαι, και για τη δεσποινίδα Λάτιμερ».

Δεν ήταν όσο γενναίος είχε νομίσει η Έλσι. «Οι μεθοδιστές βρίσκουν θαυμάσια την ιδέα». Αυτό ήταν ελπίδα μάλλον παρά γεγονός, αλλά είπε στον εαυτό της ότι επρόκειτο για ένα αθώο ψέμα.

Ο πατέρας της το ξανασκέφτηκε. Δεν ήθελε να φανεί φειδωλός σε σύγκριση με τους μεθοδιστές. «Πόσα παιδιά έρχονται στο κατηχητικό;»

«Ποτέ λιγότερα από εκατό. Καμιά φορά και διακόσια».

Ο Μάκιντος εξεπλάγη. «Χριστός κι Απόστολος! Στα κατηχητικά συνήθως είναι δώδεκα παιδιά σ' ένα μικρό δωμάτιο».

«Κι εσύ και οι μεθοδιστές φίλοι σου θέλετε να τα ταΐζετε όλα;» ρώτησε ο επίσκοπος την Έλσι.

«Φυσικά. Όμως είναι και πολλοί αγγλικοί μεταξύ των υποστηρικτών μας».

«Καλύτερα μίλα με τη μητέρα σου τότε για να σου πει τη γνώμη της για τις δυνατότητες της κουζίνας μας».

Η Έλσι έμεινε ανέκφραστη για να κρύψει ένα θριαμβευτικό χαμόγελο. «Ναι, πατέρα», είπε.

ΟΤΑΝ Η ΣΑΛ ΕΡΙΞΕ για πρώτη φορά την ιδέα της Σωκρατικής Εταιρείας, δε φανταζόταν ότι θα γινόταν κάτι τόσο μεγάλο. Θυμόταν πόσο ανέμελα είχε πει, «Αυτό θα 'πρεπε να κάνουμε κι εμείς –να διαβάζουμε και να μαθαίνουμε. Τι είναι αυτό το κολοκύθι αλληλογραφίας που είπες;» Είχε φανταστεί καμιά δωδεκαριά άτομα σ' ένα δωμάτιο πάνω από μια ταβέρνα. Η επιτυχία της ομιλίας του Ρότζερ Ρίντικ είχε αλλάξει την άποψή της. Πάνω από εκατό άτομα είχαν παρευρεθεί και είχε γράψει, μάλιστα, σχετικό άρθρο η *Kingsbridge Gazette*. Και ο θρίαμβος αυτός ήταν δικός της. Ο Τζαρτζ και ο Σπέιντ είχαν προσφέρει ενθάρρυνση και βοήθεια, αλλά η κινητήρια δύναμη ήταν η Σαλ. Και ήταν περήφανη για ό,τι είχε κάνει.

Τώρα, όμως, ένιωθε ότι η εταιρεία δεν ήταν παρά ένα πρώτο βήμα. Αποτελούσε μέρος ενός κινήματος που απλωνόταν σ' όλη τη χώρα, καθώς ο εργατόκοσμος μορφωνόταν, διάβαζε βιβλία και πήγαινε σε ομιλίες. Και υπήρχε ένας σκοπός πίσω από το κίνημα αυτό. Οι εργαζόμενοι ήθελαν να έχουν λόγο στον τρόπο διακυβέρνησης της χώρας τους. Όταν γινόταν πόλεμος, εκείνοι καλούνταν να πολεμήσουν και, όταν η τιμή του ψωμιού ανέβαινε στα ύψη, εκείνοι λιμοκτονούσαν. Εμείς υποφέρουμε, σκεφτόταν η Σαλ, άρα εμείς πρέπει ν' αποφασίζουμε.

Πόσο μεγάλη διαδρομή είχε κάνει από το Μπάντφορντ!

Ένα μήνα αργότερα, η δεύτερη συνάντηση της εταιρείας έμοιαζε ακόμα πιο σημαντική. Οι εργάτες του Κίνγκσμριτζ ήταν θυμωμένοι με την αύξηση των τιμών, κυρίως των τροφίμων. Σε κάποιες πόλεις είχαν ξεσπάσει ταραχές, με μπροστάρισσες συχνά γυναίκες που πάλευαν απεγνωσμένα να ταΐσουν τις φαμίλιες τους.

Η συνάντηση είχε προγραμματιστεί να γίνει Σάββατο, που οι άνθρωποι τελείωναν τη δουλειά ένα δίωρο νωρίτερα. Λίγα λεπτά πριν από την έναρξή της, η Σαλ και ο Τζαρτζ πήγαν στο σπίτι του

πάστορα Τσαρλς Μιντγουίντερ για να συναντήσουν τον προσκεκλημένο ομιλητή, τον αιδεσιμότατο Μπαρθόλομιου Σμολ.

Ο πάστορας Μιντγουίντερ είχε μετακομίσει από το πρεσβυτέριο, μια κατοικία που έμοιαζε με ανάκτορο. Το νέο του σπίτι, σε βολική απόσταση από τον Οίκο των Μεθοδιστών, δεν ήταν μεγαλύτερο από μια ταπεινή αγροικία. Θα το είχαν βιώσει σαν ξεπεσμό, σκέφτηκε η Σαλ, ιδίως η Τζέιν, που αγαπούσε τα ωραία πράγματα στη ζωή.

Στο σαλόνι, ο Μιντγουίντερ τούς πρόσφερε σέρι. Η Σαλ δεν ένιωθε άνετα και ο Τζαρτζ ήταν ακόμα πιο αμήχανος. Είχαν ντυθεί όσο καλύτερα μπορούσαν, μα τα παπούτσια τους ήταν μπαλωμένα και τα ρούχα τους ξεθωριασμένα. Ο πάστορας, ωστόσο, τους τόνωσε πολύ το ηθικό: «Αιδεσιμότατε Σμολ, αυτοί οι δύο άνθρωποι είναι οι πνευματικοί ηγέτες της εργατιάς του Κίνγκσμπριτζ».

«Τιμή μου που σας γνωρίζω και τους δύο», είπε ο Σμολ. Ήταν λεπτός, με απαλή φωνή, όπως ακριβώς φανταζόταν ανέκαθεν η Σαλ ότι θα ήταν ένας καθηγητής: γκριζομάλλης, με γυαλιά και καμπουριαστός έπειτα από τόσα χρόνια που είχε περάσει σκυμμένος πάνω από βιβλία.

«Για να πούμε την αλήθεια, αιδεσιμότατε», είπε ο Τζαρτζ, «ο τίτλος αυτός αρμόζει στη Σαλ αποδώ, που είναι η διανοούμενή μας».

Τα εγκωμιαστικά του λόγια έκαναν τη Σαλ να νιώσει αμήχανα. Δεν είμαι διανοούμενη, σκέφτηκε. Πάντως μαθαίνω.

«Για πείτε μου», είπε ο Σμολ, «πόσο κόσμο περιμένετε στην αποψινή ομιλία;»

«Γύρω στα διακόσια άτομα», απάντησε η Σαλ.

«Τόσο μεγάλο κοινό! Συνήθως μιλάω σε καμιά δωδεκαριά φοιτητές».

Είχε λίγο τρακ, πράγμα που εξέπληξε τη Σαλ και ταυτόχρονα της έδωσε μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση.

Ο πάστορας Μιντγουίντερ άδειασε το ποτήρι του και σηκώθηκε. «Δεν πρέπει ν' αργήσουμε», είπε.

Ανηφόρισαν τη Μέιν Στριτ· η βροχή στραφτάλιζε στο φως που έπεφτε από τους φανοστάτες. Καθώς πλησίαζαν στο Κτίριο Εκδηλώσεων, η Σαλ αντίκρισε σοκαρισμένη απέξω μια ντουζίνα άντρες της πολιτοφυλακής του Σάιρινγκ, μουσκεμένους με τις άψογες στο-

λές τους και οπλισμένους με μουσκέτα. Ανάμεσά τους ήταν ο κουινιάδος του Σπέιντ, ο Φρέντι Κέινς. Γιατί είχαν έρθει;

Με φρίκη είδε ότι μαζί τους ήταν και ο Γουίλ Ρίντικ, ζωσμένος με το σπαθί του, προφανώς επικεφαλής τους.

Στάθηκε θαρρετά μπροστά του με τα χέρια στους γοφούς της. «Τι σημαίνει αυτό;» τον ρώτησε. «Δε χρειάζομαστε ούτε εσένα ούτε τους στρατιώτες σου».

Την κοίταξε έντονα με τη σειρά του. Η έκφρασή του μαρτυρούσε περιφρόνηση με μια υποψία φόβου. «Ως δικαστής της πόλης, έφερα εδώ την πολιτοφυλακή για να αντιμετωπίσει τυχόν φασαρίες», της είπε αυτάρεσκα.

«Φασαρίες;» είπε η Σαλ. «Ομάδα συζήτησης είμαστε. Δε θα γίνουν φασαρίες».

«Αυτό θα το δούμε».

Μια σκέψη πέρασε από το μυαλό της και συνοφρυώθηκε. «Γιατί δεν είναι εδώ ο υποκόμης Χένρι Νόρθγουντ».

«Ο συνταγματάρχης απουσιάζει από την πόλη σήμερα».

Μεγάλη ατυχία. Ο Νόρθγουντ δε θα είχε κάνει ποτέ μια τόσο προκλητική κίνηση. Ο Γουίλ δεν ήταν μόνο ηλίθιος, μα και μοχθηρός. Και μισούσε προσωπικά τη Σαλ.

Όμως δεν μπορούσε να κάνει τίποτα.

Μπαίνοντας στο κτίριο, είδε το σερίφη Ντόι και τον αστυφύλακα Ντέιβιντσον να στέκονται κοντά στην είσοδο, παριστάνοντας ότι δεν ήξεραν πόσο μισητοί ήταν.

Τα καθίσματα ήταν τοποθετημένα σε σειρές μπροστά σ' ένα αναλόγιο. Η προσέλευση ήταν μεγάλη, πολύ μεγαλύτερη απ' ό,τι στην πρώτη συνάντηση. Είχαν έρθει πολλοί τεχνίτες –υφαντές, βαφείς, γαντοποιοί και υποδηματοποιοί– και κάθονταν ανακατεμένοι με τους εργάτες. Ο Σπέιντ καθόταν πίσω, μαζί με τους κωδωνοκρούστες.

Εκεί ήταν και ο τυπογράφος Τζερεμμία Χίσκοκ, αν και ήταν φανερό ότι δεν είχε αναρρώσει πλήρως από το μαστίγωμά του: ήταν ωχρός και φαινόταν νευρικός, ενώ ο όγκος του πανωφοριού του έδειχνε ότι η πλάτη του ήταν ακόμα μπανταρισμένη. Η γυναίκα του,

η Σούζαν, καθόταν πλάι του μ' ένα επιθετικό ύφος που έμοιαζε να προκαλεί οποιονδήποτε ν' αποκαλέσει εγκληματία το σύζυγό της.

Η Σούζαν και η Σαλ ήταν από τις ελάχιστες γυναίκες που παρευρίσκονταν στην αίθουσα. Λεγόταν συχνά ότι με την πολιτική έπρεπε ν' ασχολούνται μόνο οι άντρες και αρκετές γυναίκες το πίστευαν αυτό ή τουλάχιστον υποκρίνονταν ότι το πίστευαν.

Ανάμεσα στους θεατές ήταν μια ομάδα νεαρών που η Σαλ είχε δει πολλές φορές να περιφέρονται γύρω από το πανδοχείο Το Σφαγείο, δίπλα στο ποτάμι. «Δε μ' αρέσει το ύφος εκείνων των τύπων».

«Τους ξέρω», είπε ο Τζαρτζ. «Είναι ο Μάνγκο Λάντμαν, ο Ρομπ Άπλγαρντ, ο Νατ Χάμοντ –πρέπει να τους έχουμε στο νου μας».

Η Σαλ και ο Τζαρτζ κάθισαν στην πρώτη σειρά, μαζί με τον Μιντγούντερ και τον αιδεσιμότατο Σμολ. Ένα λεπτό αργότερα ο Σπέιντ σηκώθηκε και πήγε στο αναλόγιο. Ακολούθησε ένα σούσουρο έκπληξης. Ο Σπέιντ ήταν έξυπνος, όλοι το ήξεραν, και διάβαζε τις εφημερίδες, μα δεν έπαυε να είναι ένας απλός υφαντής.

Σήκωσε ψηλά ένα αντίτυπο του βιβλίου *Λόγοι Ικανοποίησης: Προς τους Εργαζόμενους Βρετανούς*. «Πρέπει να προσέξουμε πολύ τι λέει ο κύριος Πέιλι», άρχισε να λέει. «Είναι πολύ σοφός και ξέρει καλά πώς πρέπει να χειριζόμαστε τις υποθέσεις μας εδώ, στη δυτική Αγγλία, επειδή είναι αρχιδιάκονος στο... Καρλάιλ». Ακούστηκαν γέλια. Το Καρλάιλ ήταν στα σύνορα με τη Σκωτία, γύρω στα τριακόσια μίλια από το Κίνγκσμπριτζ.

Συνέχισε στο ίδιο πνεύμα. Η Σαλ είχε ρίξει μια ματιά στο φυλλάδιο του Πέιλι και ήξερε ότι περιείχε πομπώδη και υπεροπτικά σχόλια για τον εργατόκοσμο. Ο Σπέιντ διάβασε τα χειρότερα απ' αυτά ανέκφραστος και, με κάθε νέο απόσπασμα, τα γέλια δυνάμωναν. Άρχισε να παίζει με το ακροατήριο, παριστάνοντας τον μπερδεμένο και προσβεβλημένο με τις αντιδράσεις του, πράγμα που προκάλεσε ακόμα περισσότερα γέλια. Ακόμα και οι Τόρηδες το διασκέδαζαν και δεν υπήρχαν ούτε αποδοκιμασίες ούτε εχθρικό κλίμα. «Καλά πάει», ψιθύρισε ο Μιντγούντερ στη Σαλ.

Ο Σπέιντ κάθισε κάτω μέσα σε επευφημίες και χειροκροτήματα και ο Μιντγούντερ παρουσίασε τον αιδεσιμότατο Σμολ.

Ο Πέιλι ήταν φιλόσοφος· το ίδιο και ο Σμολ. Και η προσέγ-

γηση του Σμολ ήταν ακαδημαϊκή. Δεν αναφέρθηκε στη Γαλλική Επανάσταση ούτε στο βρετανικό κοινοβούλιο. Τα επιχειρήματά του αφορούσαν το δικαίωμα της διακυβέρνησης. Παραδέχτηκε ότι οι βασιλιάδες επιλέγονταν από το Θεό, όπως και οι δούκες και οι τραπεζίτες και οι υποδηματοποιοί· και κανένας τους δεν ήταν τέλειος, έτσι κανένας δεν κυβερνούσε ελέω Θεού. Οι ακροατές έδειχναν ανήσυχοι τώρα· στριφογύριζαν νευρικά στις καρέκλες τους και ψιθύριζαν ο ένας στον άλλον. Η Σαλ απογοητεύτηκε, αλλά τουλάχιστον ο Σμολ δεν είχε πει τίποτα εμπρηστικό.

Ξαφνικά κάποιος πετάχτηκε όρθιος και φώναξε, «Ο Θεός σώζει τον βασιλέα!» Η Σαλ είδε ότι ήταν ο Μάνγκο Λάντσμαν.

«Ω, που να πάρει», μουρμούρισε.

Κάμποσοι ακόμα άντρες από το ακροατήριο έκαναν το ίδιο: σηκώθηκαν όρθιοι φωνάζοντας «Ο Θεός σώζει τον βασιλέα!» Μετά ξανακάθισαν.

Ήταν η ομάδα από το Σφαγείο, αλλά η Σαλ πρόσεξε πως, απ' ό,τι φαινόταν, δεν ήταν μόνο οι τρεις που είχε αναγνωρίσει ο Τζαρτζ, αλλά περισσότεροι. Τρόμος την κυρίευσε. Τι συνέβαινε; Ο Σμολ δεν είχε πει τίποτα ειδικά για το βασιλιά Γεώργιο, επομένως δεν μπορεί να είχαν ξεσηκωθεί από την ομιλία του. Μήπως είχαν σχεδιάσει να το κάνουν αυτό ανεξάρτητα από το τι θα έλεγε; Γιατί είχαν έρθει μόνο και μόνο για να προκαλέσουν αναστάτωση στη συνάντηση;

Ο Σμολ συνέχισε την ομιλία του, αλλά σύντομα τον διέκοψαν ξανά. «Προδότη!» κραύγασε κάποιος. Και μετά, «Ρεπουμπλικάνε!» και «Ισοπεδωτή!»*.

Η Σαλ γύρισε προς το μέρος του. «Δεν μπορείς να ξέρεις τι είναι αν δεν τον ακούσεις πρώτα!» του φώναξε θυμωμένη.

«Πόρνη!» της φώναξαν. «Παπική!» «Γαλλίδα!»

Ο Τζαρτζ σηκώθηκε και προχώρησε αργά προς το πίσω μέρος της αίθουσας, εκεί που κάθονταν αυτοί που φώναζαν. Μαζί του ήρθε και ο φίλος του, ο Τζακ Καμπ, που ήταν ακόμα πιο μεγαλόσωμος.

* Οι Ισοπεδωτές (Levellers) ήταν αντιμοναρχικό κίνημα που εμφανίστηκε στην Αγγλία στη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου και υποστήριζε την ισονομία, την ανεξιθρησκεία και τη λαϊκή κυριαρχία. (Σ.τ.Μ.)

Δε μίλησαν στους ταραξίες, αλλά στάθηκαν με τα χέρια σταυρωμένα στο στήθος, κοιτάζοντας προς τα εμπρός.

«Δεν είναι καλό αυτό, Σαλ», ψιθύρισε ο Μιντγουίντερ. «Ίσως θα 'πρεπε να λήξουμε τη διάλεξη τώρα».

Η Σαλ ήταν πολύ ταραγμένη. «Όχι», είπε, παρόλο που ανησυχούσε. «Θα ήταν σαν να δειλιάζαμε και θα περνούσε το δικό τους».

«Τα πράγματα μπορεί να εξελιχθούν και χειρότερα».

Η Σαλ ένιωθε ότι είχε δίκιο, μα δεν άντεχε να δεχτεί την ήττα.

Ο Σμολ συνέχισε, αλλά όχι για πολύ, αφού οι κραυγές ξανάρχισαν. «Είναι σαν να πάνε γυρεύοντας για καβγά!» είπε η Σαλ.

«Είμαι βέβαιος ότι όλα αυτά ήταν προσχεδιασμένα», είπε ο Μιντγουίντερ. «Κάποιος είναι αποφασισμένος να δυσφημίσει την εταιρεία».

Η Σαλ ένιωσε ένα σφίξιμο στο στομάχι· ήξερε ότι ο πάστορας είχε δίκιο. Οι νεαροί από το Σφαγείο δεν αντιδρούσαν σ' αυτά που έλεγε ο ομιλητής, ακολουθούσαν ένα σχέδιο που είχε καταστρωθεί από πριν. Συνειδητοποίησε τότε ότι ο Ρίντικ το γνώριζε. Γι' αυτό είχε έρθει με την πολιτοφυλακή. Ήταν σκευωρία.

Ποιος το είχε σχεδιάσει, όμως; Οι άνθρωποι που διοικούσαν την πόλη ήταν αντίθετοι με την εταιρεία αλλά θα έφταναν σε σημείο να προκαλέσουν σκόπιμα ταραχές; «Ποιος θα έκανε κάτι τέτοιο;»

«Ένας φοβισμένος άνθρωπος», απάντησε ο Μιντγουίντερ.

Η Σαλ δεν ήξερε τι εννοούσε.

Οι ακροατές που κάθονταν κοντά στους ταραξίες άρχισαν να σηκώνονται και να φεύγουν, ανησυχώντας δίχως άλλο για το τι θα ακολουθούσε.

Ο αιδεσιμότατος Σμολ σταμάτησε την ομιλία του και κάθισε κάτω.

Ο Μιντγουίντερ σηκώθηκε και είπε δυνατά, «Θα κάνουμε τώρα ένα μικρό διάλειμμα και σ' ένα τέταρτο θα συνεχίσουμε με συζήτηση».

Η Σαλ είχε ελπίσει ότι τα λόγια του θα ηρεμούσαν τα πνεύματα, μα είδε με απόγνωση ότι δεν είχαν κανένα αποτέλεσμα. Ο κόσμος άρχισε να σπεύδει προς την έξοδο. Κράτησε το βλέμμα της καρφω-

μένο στον όχλο του Σφαγείου. Έμεναν στις θέσεις τους, δείχνοντας ικανοποιημένοι με τον πανικό που είχαν φέρει.

Η Σαλ είδε μια γυναίκα που έφευγε βιαστικά να σκοντάφτει και να πέφτει πάνω στον Μάνγκο Λάντμαν. Εκείνος τρέκλισε και μετά της έριξε μια γροθιά στο πρόσωπο. Αίμα ανάβλυσε από τη μύτη της. Ο Τζαρτζ χτύπησε τότε τον Μάνγκο. Και, από τη μια στιγμή στην άλλη, μισή ντουζίνα άνθρωποι είχαν πιαστεί στα χέρια.

Η Σαλ πολύ θα ήθελε να ρίξει κάτω με τις δικές της γροθιές μερικούς απ' αυτούς τους ταραξίες, αλλά αντιστάθηκε στον πειρασμό. Πού ήταν ο σερίφης Ντόι; Την επόμενη στιγμή τον είδε να μπαίνει από μια άλλη πόρτα. Γιατί είχε βγει έξω; Πήρε την απάντησή της ένα δευτερόλεπτο αργότερα, όταν μπήκε και ο Γουίλ Ρίντικ με την πολιτοφυλακή. Οι στρατιώτες, μαζί με τον αστυφύλακα Ντέιβιντσον, άρχισαν να χωρίζουν τους συμπλεκόμενους, να τους συλλαμβάνουν, να τους δένουν και να τους αναγκάζουν να ξαπλώσουν στο πάτωμα. Μόλις το είδαν αυτό, οι περισσότεροι από τους καβγατζήδες ξέχασαν τις διαμαρτυρίες τους και έγιναν καπνός.

«Θα φροντίσω να συλληφθούν αυτοί οι αλήτες από το Σφαγείο», είπε η Σαλ και βάδισε αποφασιστικά προς τους στρατιώτες.

Ο Γουίλ Ρίντικ μπήκε μπροστά και της έφραξε το δρόμο. «Μην ανακατεύεσαι, Σαλ Κλίδερου», της είπε. Και πρόσθεσε μ' ένα χαιρέκακο χαμόγελο, «Δε θα 'θελα να πάθεις κανένα κακό».

«Αφού ήσουν έξω», είπε η Σαλ, «δεν ξέρεις ποιος το ξεκίνησε αυτό. Μπορώ να σ' το πω εγώ».

«Κράτα τις πληροφορίες σου για τους δικαστές», είπε ο Ρίντικ.

«Μα κι εσύ δικαστής είσαι. Δε θέλεις να ξέρεις;»

«Έχω δουλειά. Φύγε απ' τα πόδια μου».

Η Σαλ άρχισε να σημειώνει νοερά ποιοι είχαν συλληφθεί. Κάποιοι ήταν από τον όχλο του Σφαγείου, αλλά άλλοι ήταν τα θύματά τους. Ανάμεσά τους ήταν και ο Τζαρτζ.

Ο Ρίντικ πρόσταξε να σηκωθούν όλοι. Δεμένους τον έναν με τον άλλον τους έβγαλαν έξω. Η Σαλ και ο Μιντγουίντερ ακολούθησαν. Πήγαν τους συλληφθέντες στη φυλακή του Κίνγκσμπριτζ, που ήταν απέναντι από το Κτίριο Εκδηλώσεων. Τους υποδέχτηκε ο Γκιλ Γκίλμορ, ο δεσμοφύλακας. Καθώς χάνονταν στο σκοτει-

νό εσωτερικό της φυλακής, η Σαλ είπε στον Ρίντικ, «Το καλό που σου θέλω να φροντίσεις να οδηγηθούν ενώπιον των δικαστών όλοι όσοι συλλάβατε. Να μη γίνουν διακρίσεις και αφεθούν ελεύθεροι ορισμένοι».

Από την έκφρασή του, κατάλαβε ότι αυτός ακριβώς ήταν ο σκοπός του. «Να μη σ' απασχολεί εσένα αυτό», της είπε σαν να μην είχε συμβεί τίποτα.

«Αποδείξεις μεροληψίας από πλευράς σας θα υπονόμευαν την ποινική δίωξη όλων τους, έτσι δεν είναι;» είπε ο Μιντγουίντερ.

«Άσε το νόμο σ' εμένα, πάστορα. Εσύ συγκεντρώσου στη θεολογία».

Οι δικαστές συγκεντρώθηκαν τη Δευτέρα το πρωί στον προθάλαμο δίπλα στην αίθουσα συνεδριάσεων. Ο Χόρνμπιμ ήταν ευχαριστημένος που η δεύτερη συνάθροιση της Σωκρατικής Εταιρείας είχε καταλήξει σε καβγά και συμπλοκές –όπως το είχε σχεδιάσει– αλλά δεν εφησύχαζε. Όλη την Κυριακή προετοιμαζόταν για τη δίκη, θέτοντας τις βάσεις για καταδίκες και αυστηρές ποινές.

Όλοι οι ένορκοι ήταν άντρες ηλικίας είκοσι ενός έως εβδομήντα ετών που διέθεταν ακίνητη περιουσία στο Κίνγκσμπριτζ με αξία ενοικίασης τουλάχιστον σαράντα σελίνια ετησίως. Τα μέλη αυτής της ομάδας είχαν επίσης δικαίωμα ψήφου διά νόμου που λεγόταν Δικαίωμα Ψήφου των Σαράντα Σελινίων. Αποτελούσαν την άρχουσα ελίτ της πόλης και κατά κανόνα δε δυσκολεύονταν να κρίνουν ένοχους τους εργάτες.

Ήταν καθήκον του σερίφη να ορίζει τους ενόρκους και κανονικά έπρεπε να τους επιλέγει στην τύχη. Ωστόσο, ορισμένοι απ' αυτούς που πληρούσαν τις προϋποθέσεις για να επιλεγούν ήταν αναξιόπιστοι κατά τη γνώμη του Χόρνμπιμ, ο οποίος είπε δύο λογάκια στον Ντόι για ν' αποκλείσει τους μεθοδιστές και άλλους αιρετικούς που μπορεί να έβλεπαν θετικά όσους προσπαθούσαν να οργανώσουν ομάδες συζήτησης. Ο Ντόι είχε συμφωνήσει χωρίς κανένα δισταγμό.

Η μόνη απογοήτευση του Χόρνμπιμ ήταν το ότι δεν είχε συλληφθεί ο Σπέιντ.

Ο σύμβουλος Ντρινκγουότερ ήταν ο πρόεδρος των δικαστών και θα προέδρευε της συνεδρίασης. Ο Χόρνμπιμ φοβόταν ότι ο Ντρινκγουότερ θα ήταν επιεικής, αλλά είχε την ελπίδα ότι την επείκειά του θα αντιστάθμιζε η στάση του Γουίλ Ρίντικ.

Όσο οι δικαστές περίμεναν να προσαχθούν οι κατηγορούμενοι από τη φυλακή, ο Χόρνμπιμ διάβαζε τους *Times*, κάνοντας τάχα πως ήταν χαλαρός και άνετος. «Οι βασιλικοί ηττήθηκαν στη Γαλλία ξανά», είπε. «Δεν ξέρω τίποτα γι' αυτόν το νεαρό στρατηγό, τον Ναπολέοντα Βοναπάρτη. Τον έχει ακουστά κανείς;»

«Εγώ, πάντως, όχι», είπε ο Ντρινκγουότερ, διορθώνοντας την περούκα του σ' έναν καθρέφτη.

«Ούτε εγώ», είπε ο Ρίντικ, που δεν πολυδιάβαζε τις εφημερίδες.

«Ακούγεται σαν τον ίδιο το διάβολο», συνέχισε ο Χόρνμπιμ. «Έστησε σαράντα κανόνια στους δρόμους του Παρισιού και εξολόθρεψε τους βασιλικούς με βολίδες διασποράς, λέει εδώ. Και συνέχισε ακόμα κι όταν χτυπήθηκε το άλογο που ήπνευε».

«Δε μου αρέσει ν' ακούω για άντρες που σκοτώνονται από κανόνια», είπε ο Ντρινκγουότερ. «Μου φαίνεται ανάρμοστο. Οι μάχες πρέπει να γίνονται σώμα με σώμα, πιστόλι με πιστόλι, σπαθί με σπαθί».

«Ίσως», είπε ο Χόρνμπιμ. «Παρ' όλα αυτά, θα ήθελα ο στρατηγός Βοναπάρτης να ήταν με το μέρος μας».

Ο γραμματέας πρόβαλε το κεφάλι του από την πόρτα και είπε ότι το δικαστήριο ήταν έτοιμο.

«Πολύ καλά, πες τους να κάνουν ησυχία», είπε ο Ντρινκγουότερ.

Οι τρεις δικαστές μπήκαν στη δικαστική αίθουσα και πήραν τις θέσεις τους.

Η αίθουσα ήταν γεμάτη. Υπήρχαν δώδεκα κατηγορούμενοι, πολυάριθμοι μάρτυρες και όλοι οι δικοί τους και οι φίλοι τους, καθώς και άλλοι, που είχαν έρθει απλώς επειδή ήταν σημαντικό γεγονός στην πόλη. Στη μια πλευρά κάθονταν οι ένορκοι σε πάγκους. Όλοι οι υπόλοιποι ήταν όρθιοι.

Στην αίθουσα δεν υπήρχαν δικηγόροι εκτός από το γραμματέα

των δικαστών, τον Λουκ Μακάλα. Σπάνια εμφανίζονταν δικηγόροι ενώπιον των δικαστών, με εξαίρεση ίσως το Λονδίνο. Σε πολλές δίκες, το θύμα της εγκληματικής πράξης ήταν επίσης ο κατηγορος. Σήμερα, επειδή ο καβγάς είχε γίνει σε δημόσιο χώρο, το ρόλο του δημόσιου κατηγορου θα είχε ο σερίφης Ντόι.

Ο Ντόι ανακοίνωσε τα ονόματα των κατηγορούμενων για βιαιοπραγία, περιλαμβανομένων του Τζαρτζ Μποξ, του Τζακ Καμπ και της Σούζαν Χίσκοκ. Στη λίστα δεν περιλαμβάνονταν οι λεβέντες του Σφαγείου Μάνγκο Λάντμαν, Ρομπ Άπλγιαντ και Νατ Χάμοντ. Ο Χόρνμπιμ είχε πει στο σερίφη να τους αποφυλακίσει χωρίς να τους απαγγελθούν κατηγορίες. Παρευρίσκονταν, όμως, ως μάρτυρες.

«Κρίμα που δε συνελήφθη κι εκείνη η σκύλα η Σαλ Κλίδερο-ου», μουρμούρισε στον Χόρνμπιμ ο Ρίντικ.

Ο Ντρινγκουότερ είπε, «Ένας από τους κατηγορούμενους, ο Τζαρτζ Μποξ, ήταν επίσης μεταξύ των διοργανωτών της εκδήλωσης. Ας ακούσουμε, λοιπόν, πρώτα τη δική του εκδοχή των συμβάντων».

Ο Χόρνμπιμ κατάλαβε ότι δεν ήταν ο μόνος που είχε προετοιμαστεί γι' αυτή τη δίκη. Εξεπλάγη που ο Ντρινγκουότερ είχε φανεί τόσο προνοητικός. Ίσως, όμως, να είχε συζητήσει την υπόθεση με τον ευφυή γαμπρό του, τον πάστορα Μιντγούντερ, που θα του είχε προτείνει τον καλύτερο τρόπο χειρισμού. Και ο Τζαρτζ Μποξ έδειχνε επίσης ενημερωμένος, γιατί δε φάνηκε να ξαφνιάζεται όταν κλήθηκε να καταθέσει πρώτος.

Ο Μποξ κατηγορούνταν ότι είχε επιτεθεί στον Μάνγκο Λάντμαν και είχε δηλώσει αθώως. Ο Λάντμαν ορκίστηκε να πει την αλήθεια και είπε ότι ο Μποξ τον είχε χτυπήσει, τον είχε ρίξει κάτω και μετά τον είχε κλοτσήσει. Ρωτήθηκε κατόπιν ο Μποξ αν είχε να πει κάτι.

«Αν μου επιτρέπετε, εντιμότατοι, θα ήθελα να σας πω τι συνέβη», είπε και ο Χόρνμπιμ κατάλαβε αμέσως ότι είχε κάνει πρόβα σ' αυτά που έλεγε. Και φορούσε αξιοπρεπές κοστούμι και παπούτσια της προκοπής, που σίγουρα θα είχε δανειστεί ειδικά για την περίπτωση.

«Εντάξει, μπορείς να προχωρήσεις», είπε ο Ντρινγκουότερ.

Ο Μποξ ένιωθε νευρικότητα στο επίσημο περιβάλλον του δικαστηρίου, αλλά την ξεπέρασε και ξεκίνησε με αυτοπεποίθηση. «Η

συνάθροιση ήταν ειρηνική και ήσυχη σχεδόν για μία ώρα πριν ξεσπάσουν οι φασαρίες», είπε. «Ο αιδεσιμότατος Σμολ από την Οξφόρδη—»

Ο Χόρνμπιμ τον διέκοψε. «Ο Σμολ δεν ήταν ο μόνος ομιλητής, έτσι;»

Η ερώτησή του αποσυντόνισε τον Μποξ και χρειάστηκε μια στιγμή για να ξαναβάλει σε τάξη τις σκέψεις του. «Μίλησε και ο Σπέιντ. Δηλαδή, ο Ντέιβιντ Σόβελερ».

«Πάνω σε ποιο θέμα;» επέμεινε ο Χόρνμπιμ.

«Εεε, το βιβλίο του αρχιδιάκονου Πέιλι για τους εργάτες».

«Δεν αληθεύει ότι έκανε τους ακροατές να γελούν;»

«Διάβασε απλώς κομμάτια απ' το βιβλίο».

«Με αστεία φωνή;»

«Με την κανονική του φωνή».

«Αν ο κόσμος γελάει στην ανάγνωση ενός βιβλίου», είπε ο Ντρινκγούστερ, «τότε ίσως φταίει ο συγγραφέας και όχι ο αναγνώστης». Ακούστηκαν χάχανα από το ακροατήριο. «Συνέχισε, Μποξ».

Ο Μποξ πήρε θάρρος. «Ο αιδεσιμότατος μιλούσε για τους μονάρχες γενικά, χωρίς να πει τίποτα για το βασιλιά Γεώργιο, όταν ο Μάινγκο Λάντμαν σηκώθηκε όρθιος και φώναξε, “Ο Θεός σώζει τον βασιλέα”. Σηκώθηκαν κι άλλοι τότε και φώναξαν το ίδιο. Δεν μπορούσαμε να καταλάβουμε τι τους είχε προσβάλει. Έδειχναν να έχουν έρθει στην ομιλία με σκοπό να προκαλέσουν φασαρίες. Και αναρωτηθήκαμε μήπως τους είχε πληρώσει κάποιος για να το κάνουν».

«Πέρα για πέρα αλήθεια!» φώναξε μια γυναικεία φωνή από το ακροατήριο.

«Αυτή η γυναίκα είναι», είπε μέσα απ' τα δόντια του ο Ρίντικ. «Η Κλίδεροου».

«Ο κύριος Σμολ συνέχισε την ομιλία του», είπε ο Μποξ, «αλλά τον διέκοψαν ξανά, φωνάζοντας ότι ήταν προδότης, ρεπουμπλικάνος και ισοπεδωτής. Η κυρία Κλίδεροου είπε ότι δεν μπορούσαν να ξέρουν τι ήταν αν δεν τον άκουγαν, αλλά της φώναξαν ότι ήταν πόρνη, πράγμα που είναι χυδαίο ψέμα».

«Μιλάς για τη Σαλ Κλίδεροου;» τον διέκοψε και πάλι ο Χόρν-

μπιμ, λες και αναφερόταν στην πραγματική διοργανώτρια της εκδήλωσης.

«Ναι», απάντησε ο Μποξ.

Ο Χόρνμπιμ κοίταξε ολόισια τη Σαλ, λέγοντας, «Τη γυναίκα που εξορίστηκε από το χωριό Μπάντφορντ επειδή επιτέθηκε στο γιο του άρχοντα;»

Ο Μποξ πήρε αμυντική στάση και έκανε μια μικρή παύση πριν απαντήσει, «Ο Ρίντικ σκότωσε τον άντρα της».

Ο Γουίλ Ρίντικ μίλησε από την έδρα. «Ασφαλώς και δεν το έκανα αυτό!»

«Δεν είμαστε εδώ για να κρίνουμε εκείνη την υπόθεση», είπε ανυπόμονα ο Ντρινκγουότερ. «Συνέχισε επί του θέματος, Μποξ».

«Μάλιστα, εντιμότητα. Εγώ και ο Τζακ Καμπ πήγαμε και σταθήκαμε κοντά στους ταραξίες, αλλά δεν έλεγαν να σταματήσουν. Έκαναν τόση φασαρία που ο ομιλητής δεν μπορούσε να συνεχίσει και ο πάστορας Μιντγουίντερ ζήτησε να γίνει διάλειμμα, ελπίζοντας ότι ο Μάνγκο και οι φίλοι του θα το βούλωναν ή θα έφευγαν ώστε να κάνουμε μια συζήτηση με την ησυχία μας και να μάθουμε κάτι. Όμως πολλοί έτρεξαν προς την πόρτα, γιατί νομίζω ότι μ' όλες εκείνες τις κραυγές είχαν φοβηθεί και αποφάσισαν να φύγουν».

Ο Χόρνμπιμ τον διέκοψε για τρίτη φορά. «Μπες στην ουσία, άνθρωπέ μου. Επιτέθηκες στον Μάνγκο Λάντσμαν;»

Όμως ο Τζαρτζ δεν ήταν διατεθειμένος να παραιτηθεί τόσο εύκολα από την εξιστόρηση των γεγονότων. «Η Λίντια Μάλετ, πάνω στη βιασύνη της να φύγει, σκόνταψε πάνω στον Μάνγκο κι εκείνος τη γρονθοκόπησε στη μούρη».

«Είναι εδώ η Λίντια Μάλετ;» ρώτησε ο Ντρινκγουότερ.

Μια κοπέλα ξεκόρμισε από το πλήθος. Ήταν όμορφη, μόνο που η μύτη και το στόμα της ήταν κόκκινα και πρησμένα.

«Ο Μάνγκο Λάντσμαν σου το έκανε αυτό;» ρώτησε ο Ντρινκγουότερ.

Η γυναίκα έγεννε καταφατικά.

«Σε παρακαλώ, απάντησε μ' ένα ναι, αν αυτό εννοείς», της είπε ο δικαστής.

«Μάλιθτα», είπε εκείνη και όλοι γέλασαν. «Θυγγνώμη, δεν μπορώ να μιλήθω καλά», πρόσθεσε και ξέσπασαν νέα γέλια.

«Νομίζω ότι θα το εκλάβουμε αυτό ως επιβεβαίωση», είπε ο Ντρινκγουότερ. Κοίταξε το σερίφη. «Αν αυτή η περιγραφή είναι ακριβής, είναι περίεργο που ο Λάντσμαν δε βρίσκεται μεταξύ των κατηγορουμένων».

«Ελλείπει επαρκών στοιχείων, εντιμότητα», είπε ο σερίφης Ντόι.

Ο Ντρινκγουότερ ήταν σαφώς δυσαρεστημένος, αλλά αποφάσισε να μην επιμένει περισσότερο. «Τι έγινε στη συνέχεια, Μποξ;»

«Χτύπησα τον Μάνγκο και τον έριξα κάτω».

«Γιατί;»

«Γιατί έριξε μπουνιά σε γυναίκα!» απάντησε με αγανάκτηση ο Τζαρτζ.

«Και γιατί τον κλότσησες;»

«Για να τον αναγκάσω να μείνει κάτω».

«Δεν έπρεπε να το κάνεις αυτό», είπε ο Ντρινκγουότερ. «Πήρες το νόμο στα χέρια σου. Θα έπρεπε να είχες καταγγείλει την ενέργεια του Λάντσμαν στο σερίφη».

«Ο Φιλ Ντόι είχε βγει έξω για να φέρει την πολιτοφυλακή!»

«Θα μπορούσες να το είχες αναφέρει αργότερα. Αρκετά ακούσαμε, Μποξ. Νομίζω ότι έχουμε όλες τις πληροφορίες που χρειαζόμαστε».

Ο Χόρνμπιμ ήταν εκνευρισμένος με τον τρόπο που εξελισσόταν η δίκη. Εκείνος δε θα είχε αφήσει τον Μποξ να διηγηθεί τόσο λεπτομερώς πώς είχαν προκληθεί τα βίαια επεισόδια. Οι ένορκοι μπορεί να έδειχναν επιείκεια. Και ο Ντρινκγουότερ ήταν εμφανώς εκνευρισμένος που οι νεαροί από το Σφαγείο είχαν αφεθεί ελεύθεροι.

Όπως συνήθως, το δικαστήριο θα άκουγε όλους τους κατηγορούμενους πριν ζητήσει από τους ενόρκους να βγάλουν την ετυμηγορία τους. Δεν ήταν καλή πρακτική αυτή, αφού στο τέλος είχαν ξεχάσει πολλά απ' όσα είχαν ακούσει. Από την άλλη, όταν δεν ήταν σίγουροι, συνήθως έσφαλλαν εις βάρος των κατηγορουμένων, πράγμα καλό κατά τον Χόρνμπιμ, που θεωρούσε ότι σχεδόν όλοι όσοι είχαν μπλεξίματα με το νόμο άξιζαν να τιμωρούνται.

Οι περιπτώσεις των κατηγορουμένων ήταν παρόμοιες. Ο Α είχε

γρονθοκοπήσει τον Β επειδή ο Β είχε σπρώξει βίαια τον Γ. Όλοι υποστήριζαν ότι τους είχε προκαλέσει κάποιος άλλος. Δεν υπήρχαν σοβαροί τραυματισμοί, πέρα από μώλωπες, μερικά σπασμένα πλευρά, ένα σπασμένο δόντι ή ένα διάστρεμμα καρπού. Σε κάθε μία από τις περιπτώσεις, ο Ντρινγκουότερ φρόντιζε να επισημαίνει ότι η πρόκληση δεν αιτιολογούσε τη βία. Στο τέλος οι ένορκοι τους βρήκαν όλους ένοχους.

Τώρα οι δικαστές έπρεπε ν' αποφασίσουν ποια θα ήταν η ποινή. Συζήτησαν μεταξύ τους χαμηλόφωνα. «Θα έλεγα ότι πρέπει σαφώς να μαστιγωθούν», είπε ο Χόρνμπιμ.

«Όχι, όχι», διαφώνησε ο Ντρινγκουότερ. «Θεωρώ ότι αρκεί μια ημέρα στον κύφωνα για όλους».

«Με τη δυνατότητα εξαγοράς της ποινής με πρόστιμο δέκα σελίνια, προτείνω», μουρμούρισε ο Χόρνμπιμ, θέλοντας να σώσει ορισμένους που θα επέλεγε.

«Όχι». Ο Ντρινγκουότερ ήταν αμετάπειστος. «Πρέπει να τιμωρηθούν όλοι το ίδιο. Δε θέλω οι μισοί να είναι στον κύφωνα και οι άλλοι μισοί να σουλατσάρουν ελεύθεροι στην πόλη επειδή κάποιος πλήρωσε το πρόστιμό τους».

Αυτό ακριβώς είχε κατά νου ο Χόρνμπιμ, αλλά ήξερε πότε είχε χάσει, έτσι αρκέστηκε να πει, «Πολύ καλά».

Όπως πάντα, είχε και εφεδρικό σχέδιο.

Ο Χόρνμπιμ έτρεφε βαθιά περιφρόνηση για τους εργάτες, ιδίως όταν είχαν τη δύναμη του πλήθους, και το χειρότερο πλήθος απ' όλα ήταν ο όχλος του Λονδίνου. Η είδηση που διάβασε στην εφημερίδα το επόμενο πρωί, όμως, σόκαρε ακόμα κι εκείνον. Ταραχοποιά στοιχεία είχαν επιτεθεί στην άμαξα του βασιλιά που πήγαινε στο κοινοβούλιο, φωνάζοντας το σύνθημα «Ψωμί και ειρήνη!» Το παράθυρο της άμαξας είχε σπάσει από τις πέτρες.

Πετροβόλησαν το βασιλιά! Ο Χόρνμπιμ δεν είχε ξανακούσει τέτοια προσβολή στο μονάρχη. Αυτό ήταν εσχάτη προδοσία. Ακόμα κι αυτή την ώρα που έβραζε από αγανάκτηση, όμως, συνειδητοποιήσε ότι η συγκεκριμένη είδηση μπορεί να τον βοηθούσε σήμερα,

όταν συναντούσε τον τοποτηρητή του βασιλιά, τον κόμη του Σάιρινγκ. Δίπλωσε προσεκτικά την εφημερίδα και την έκρυψε μέσα στο παλτό του. Έπειτα βγήκε έξω.

Ήταν περήφανος για την άμαξα που τον περίμενε μπροστά στην εξώπορτα. Του την είχε κατασκευάσει ο βασιλικός αμαξοποιός, ο Τζον Χάτσετ, στην οδό Λονγκ Έικερ, στο Λονδίνο. Έβλεπε συχνά τέτοια οχήματα όταν ήταν μικρός και ανέκαθεν ονειρευόταν να έχει ένα τέτοιο. Το μοντέλο λεγόταν Berline· ήταν μια άμαξα γρήγορη αλλά σταθερή, με λιγότερες πιθανότητες να ανατραπεί αν ανέπτυσσε μεγάλη ταχύτητα. Ήταν βαμμένη μπλε, με χρυσές διακοσμητικές λωρίδες και είχε λουστραριστεί για να γυαλίζει.

Ο Ρίντικ ήταν ήδη μέσα. Θα πήγαιναν μαζί στο Έρλσκασλ. Ο τοποτηρητής του βασιλιά σίγουρα δε θα μπορούσε να αγνοήσει το κοινό αίτημα δύο δικαστών.

Πέρασαν από την πλατεία της αγοράς, όπου υπήρχε συνωστισμός παρότι ήταν νωρίς. Ο Χόρνμπιμ σταμάτησε την άμαξα για να δουν τους τιμωρημένους.

Η κατασκευή που λεγόταν κύφωνας ακινητοποιούσε τα πόδια, αναγκάζοντας το θύμα να κάθεται σε άβολη θέση στο έδαφος όλη μέρα. Ήταν μια ποινή ταπεινωτική μάλλον παρά επώδυνη. Σήμερα το πρωί και οι δώδεκα που είχαν κριθεί ένοχοι στο δικαστήριο ήταν ακινητοποιημένοι στη βροχή.

Ο παραβάτης συχνά γινόταν αντικείμενο χλευασμού και κακοποίησης, χωρίς να έχει καμία δυνατότητα ν' αντισταθεί. Πολλές φορές τούς πετούσαν κοπριά. Η άσκηση πραγματικής βίας απαγορευόταν, αλλά η διαχωριστική γραμμή ήταν πολύ λεπτή. Σήμερα, ωστόσο, οι άνθρωποι που είχαν μαζευτεί στην πλατεία δεν έδειχναν καμία εχθρική διάθεση προς τα θύματα –σημάδι ότι ήταν με το μέρος τους.

Τον Χόρνμπιμ δεν τον ένοιαζε. Δεν τον ενδιέφερε να είναι δημοφιλής. Η δημοφιλία δεν απέφερε χρήματα.

Κοίταξε τον Τζαρτζ Μποξ, τον πρωτοστάτη των επεισοδίων, και την αδερφή του την Τζόουνι, πλάι πλάι. Δεν έδειχναν να υποφέρουν ιδιαίτερα. Η Τζόουνι κουβέντιαζε με μια γυναίκα που κρατούσε ένα καλάθι με ψώνια και ο Τζαρτζ έπινε μπίρα από μια κούπα που του είχε φέρει προφανώς κάποιος για συμπαράσταση.

Και μετά ο Χόρνμπιμ είδε τη Σαλ Κλίδεροου, τη διοργανώτρια, που δεν της είχαν απαγγελθεί καν κατηγορίες. Στεκόταν πλάι στον Μποξ, μ' ένα βαρύ ξύλινο φτυάρι στηριγμένο στον ώμο της. Ήταν εκεί για να υπερασπιστεί τον Μποξ αν χρειαζόταν. Ο Χόρνμπιμ αμφέβαλλε αν θα τολμούσε κανείς να τα βάλει μαζί της.

Όλα αυτά δεν ήταν καθόλου ικανοποιητικά.

«Οι πραγματικοί ένοχοι είναι οι διοργανωτές», σχολίασε ο Ρίντικ, «και δεν είναι εκεί».

Ο Χόρνμπιμ συμφώνησε μ' ένα νεύμα. «Από σήμερα, μετά την επίσκεψή μας στο Έρλσκάσλ, θα ελέγχουμε πιο ολοκληρωτικά τα δικαστήρια της πόλης».

Είτε στον αμαξά να ξεκινήσει.

Η διαδρομή ήταν μεγάλη. Ο Ρίντικ πρότεινε να παίξουν μερικές παρτίδες χαρτιά, αλλά ο Χόρνμπιμ αρνήθηκε. Δεν του άρεσαν τα παιχνίδια, και μάλιστα εκείνα στα οποία θα μπορούσε να χάσει κανείς χρήματα.

Ο Ρίντικ τον ρώτησε πόσο καλά γνώριζε τον κόμη. «Σχεδόν καθόλου», απάντησε. Θυμόταν μια πιο γερασμένη εκδοχή του υποκόμη Νόρθγουντ, με την ίδια μεγάλη μύτη και το ίδιο διεισδυτικό βλέμμα, αλλά με φαλάκρα αντί για καστανές μπούκλες. «Τον έχω συναντήσει σε κάποιες επίσημες περιστάσεις και μου πήρε συνέντευξη πριν με κάνει δικαστή. Αυτή είναι όλη κι όλη η γνωριμία μας».

«Το ίδιο ισχύει και για μένα».

«Δεν ξέρει από επιχειρήσεις, φυσικά, αλλά ελάχιστοι απ' αυτούς τους ευγενείς ξέρουν. Νομίζουν ότι ο πλούτος προέρχεται από τη γη. Βρίσκονται ακόμα στο Μεσαίωνα».

Ο Ρίντικ έγενεψε καταφατικά. «Ο γιος του είναι κάπως μαλακός. Λέει ότι η Αγγλία είναι ελεύθερη χώρα και τέτοια πράγματα. Δεν ξέρω αν είναι έτσι και ο γέρος».

«Θα μάθουμε σύντομα». Διακυβεύονταν πολλά. Αν η συνάντηση πήγαινε καλά, ο Χόρνμπιμ θα γύριζε πολύ πιο ισχυρός στο Κίνγκσμπριτζ.

Κάμποσες ώρες αργότερα πρόβαλε από μακριά το Έρλσκάσλ. Δεν ήταν πια κάστρο, αν και υπήρχε ακόμα ένα μικρό τμήμα των αμυντικών τειχών. Το σύγχρονο μέρος της κατοικίας ήταν από κόκ-

κινα τούβλα και διέθετε μακρόστενα καφασωτά παράθυρα και πολλές ψηλές καμινάδες που έστελναν καπνό προς τα βαριά σύννεφα πάνωθ' τους. Κοράκια έκρωζαν κοροϊδευτικά μέσα από τις ψιλόλιγνες φτελιές καθώς ο Χόρνμπιμ και ο Ρίντικ κατέβηκαν από την άμαξα και μπήκαν βιαστικά μέσα.

«Ελπίζω να μας προσφέρει βραδινό ο κόμης», είπε ο Ρίντικ καθώς έβγαζαν τα παλτά τους στο χολ. «Πεθαίνω της πείνας».

«Μην κάνεις όνειρα», είπε ο Χόρνμπιμ.

Ο κόμης τούς δέχτηκε στη βιβλιοθήκη του και όχι στο σαλόνι, σημάδι ότι τους θεωρούσε κοινωνικά κατώτερους του και ότι συνεπώς η συνάντησή αυτή ήταν αποκλειστικά για δουλειές. Φορούσε ένα δαμασκηνί σακάκι και γκρι αρζάν περούκα.

Ο Χόρνμπιμ εξεπλάγη που είδε εκεί τον υποκόμη Νόρθγουντ χωρίς στρατιωτική στολή, με ρούχα ιππασίας. Εδώ θα πρέπει να ήταν τη βραδιά της συνάντησης της Σωκρατικής Εταιρείας. Η παρουσία του ήταν μια δυσάρεστη έκπληξη, αφού πιθανότατα δε θα συμφωνούσε με αυτό που θα πρότεινε ο Χόρνμπιμ.

Στο τεράστιο τζάκι έκαιγε δυνατή φωτιά και ο Χόρνμπιμ χάρηκε γιατί είχε ξεπαγιάσει τόσες ώρες στην άμαξα.

Ένας υπηρέτης τούς πρόσφερε σέρι και μπισκότα. Ο Χόρνμπιμ αρνήθηκε· ήθελε να είναι απόλυτα νηφάλιος.

Μίλησε στον κόμη για τη συνάντηση της Σωκρατικής Εταιρείας· τον επαναστάτη ομιλητή, τις διαμαρτυρίες πολιτών πιστών στο βασιλιά, τον εκφοβισμό από αντιβασιλικούς νταγλαράδες και τις βίαιες ταραχές που ξέσπασαν.

Ο κόμης άκουγε προσεκτικά, αλλά ή έκφραση του Νόρθγουντ πρόδιδε σκεπτικισμό. «Σκοτώθηκε κανένας;» ρώτησε.

«Όχι. Υπήρξαν αρκετοί τραυματισμοί, όμως».

«Σοβαροί;»

Πάνω που ήταν έτοιμος να πει ναι ο Χόρνμπιμ, του πέρασε η σκέψη ότι ο Νόρθγουντ μπορεί να είχε ήδη λάβει αναφορά από τον υπασπιστή του, τον υπολοχαγό Ντόναλντσον. Έπρεπε, λοιπόν, να παραδεχτεί την αλήθεια. «Όχι πολύ», είπε.

«Άρα μάλλον ένας απλός διαπληκτισμός ήταν παρά ταραχές»,

είπε ο Νόρθγουντ, όπως ακριβώς είχε πει ο Ντρινκγουότερ στο δικαστήριο. Ναι, ο υποκόμης είχε σίγουρα ενημερωθεί από κάποιον.

«Δώδεκα άτομα προσήχθησαν ενώπιον των δικαστών», είπε ο Χόρνμπιμ. «Προήδρευσε ο σύμβουλος Ντρινκγουότερ και τότε ήταν που άρχισαν να πηγαίνουν όλα λάθος. Πρώτα υποβάθμισε τις κατηγορίες από εξέγερση σε σωματική επίθεση. Οι ένορκοι είχαν τη σύσταση να τους κρίνουν και τους δώδεκα ένοχους. Όμως ο Ντρινκγουότερ επέμεινε να τους επιβληθεί η ελαφρύτερη δυνατή ποινή: μια ημέρα στον κύφωνα. Και τώρα είναι εκεί, κουβεντιάζοντας με τους περαστικούς και πίνοντας τη μία κούπα μπίρας μετά την άλλη».

«Πρόκειται για γελοιοποίηση της δικαιοσύνης», πρόσθεσε ο Ρίντικ.

«Κι εσείς το θεωρείτε σοβαρό αυτό», είπε ο κόμης.

«Μάλιστα», είπε ο Χόρνμπιμ.

«Τι πιστεύετε ότι πρέπει να γίνει;»

Ο Χόρνμπιμ πήρε μια βαθιά ανάσα. Αυτή ήταν η κρίσιμη στιγμή. «Ο σύμβουλος Ντρινκγουότερ είναι εβδομήντα ετών», είπε. «Η ηλικία δεν είναι το παν, φυσικά», έσπευσε να προσθέσει, καθώς θυμήθηκε ότι και ο κόμης πλησίαζε τα εξήντα. «Ο Ντρινκγουότερ, ωστόσο, έχει φτάσει σ' εκείνη την αγαθή φάση της ωριμότητας στην οποία κάποιοι άνθρωποι έχουν την τάση να συγχωρούν τα πάντα – μια στάση κατάλληλη για έναν παππού, ίσως, αλλά όχι για τον πρόεδρο των δικαστών».

«Μου ζητάτε να απολύσω τον Ντρινκγουότερ;»

«Ως δικαστή, ναι. Θα παραμείνει, φυσικά δημοτικός σύμβουλος».

«Και υποθέτω ότι θέλετε να πάρετε εσείς τη θέση του Ντρινκγουότερ, Χόρνμπιμ, σωστά;» μπήκε στη μέση ο Νόρθγουντ.

«Θα δεχόμουν ταπεινά τη θέση, αν μου προσφερόταν».

«Ο σύμβουλος Χόρνμπιμ είναι η προφανής επιλογή, άρχοντά μου», είπε ο Ρίντικ. «Είναι ο κορυφαίος κλωστοϋφαντουργός στην πόλη και σίγουρα θα γίνει δήμαρχος αργά ή γρήγορα».

Αυτό είναι, σκέφτηκε ο Χόρνμπιμ. Αυτά ήταν τα επιχειρήματά μας. Τώρα θα δούμε πώς θα γίνουν δεκτά.

Ο κόμης φαινόταν να έχει αμφιβολίες. «Δεν είμαι βέβαιος αν όσα μου είπατε αιτιολογούν μια απόλυση. Είναι πολύ ακραίο μέτρο».

Αυτό ακριβώς φοβόταν ο Χόρνμπιμ.

«Ας μη γινόμαστε υπερβολικοί», είπε ο Νόρθγουντ. «Οι Άγγλοι πολίτες δικαιούνται να έχουν τη γνώμη τους και η Σωκρατική Εταιρεία του Κίνγκσμπριτζ είναι απλώς μια ομάδα συζήτησης. Μερικές ανοιγμένες μύτες δε συνιστούν επανάσταση. Δεν πιστεύω ότι η εταιρεία αποτελεί την παραμικρή απειλή για τη μεγαλειότητά του το βασιλιά Γεώργιο ή το βρετανικό σύνταγμα».

Ευσεβείς πόθοι, σκέφτηκε ο Χόρνμπιμ, αλλά δεν τόλμησε να το πει.

Έπεσε σιωπή. Ο κόμης φαινόταν ανυποχώρητος και ο γιος του έδειχνε ευχαριστημένος με την τροπή που έπαιρνε η συζήτηση. Ο Ρίντικ έμοιαζε σαστισμένος. Δεν ήταν δα ιδιαίτερα έξυπνος και δεν είχε ιδέα τι έπρεπε να κάνει.

Όμως ο Χόρνμπιμ είχε έναν άσο στο μανίκι του, ή μάλλον στην τσέπη του. «Αναρωτιέμαι, άρχοντά μου, αν διαβάσατε εφημερίδες σήμερα». Έβγαλε τους *Times*. «Γράφουν ότι ο όχλος του Λονδίνου πετροβόλησε το βασιλιά».

«Θεέ και Κύριε!» αναφώνησε ο κόμης.

«Δεν το ήξερα», είπε ο Ρίντικ.

«Αλήθεια είναι;» ρώτησε ο Νόρθγουντ.

«Φώναζαν το σύνθημα “Ψωμί και ειρήνη”, σύμφωνα με το ρεπορτάζ». Ο Χόρνμπιμ ξεδίπλωσε την εφημερίδα και την έδωσε στον κόμη.

Εκείνος διάβασε μερικές αράδες. «Έσπασαν τα παράθυρα της άμαξάς του!» είπε.

«Ίσως η αντίδρασή μου είναι υπερβολική», είπε πονηρά ο Χόρνμπιμ, «αλλά πιστεύω πραγματικά ότι όσοι από μας κατέχουμε θέσεις εξουσίας σε τούτη τη χώρα πρέπει να λάβουμε πιο δραστικά μέτρα κατά των υποκινητών ταραχών και των επαναστατών».

«Αρχίζω να πιστεύω ότι έχετε δίκιο», είπε ο κόμης.

Ο Νόρθγουντ έμεινε σιωπηλός.

«Αυτοί οι άνθρωποι είναι δαίμονες!» είπε ο Ρίντικ.

«Έτσι ξεκινούν οι επαναστάσεις, δε συμφωνείτε;» είπε ο Χόρνμπιμ. «Οι ανατρεπτικές ιδέες οδηγούν στη βία και η βία κλιμακώνεται».

«Ίσως έχετε δίκιο», είπε ο κόμης.

Άρχισε να μαλακώνει, σκέφτηκε ο Χόρνμπιμ. Όμως ο γιος ήταν εμπόδιο.

Μια νεαρή κοπέλα με ακριβά ρούχα ιππασίας και ένα κομψό καπελάκι μπήκε τότε στο δωμάτιο. Υποκλίθηκε με χάρη στον κόμη και είπε, «Συγγνώμη που διακόπτω, θείε, αλλά όλη η παρέα περιμένει τον εξάδελφο Χένρι για να πάμε για ιππασία».

Ο Νόρθγουντ σηκώθηκε όρθιος. «Ζητώ συγγνώμη, Μιράντα. Είχαμε μια σημαντική συζήτηση...» Ήταν φανερό ότι δεν ήθελε να φύγει.

Όμως ο πατέρας του είπε, «Μπορείς να πηγαίνεις, Χένρι. Ευχαριστούμε για τη βοήθειά σου».

Ο Χόρνμπιμ κατάλαβε ότι η νέα ήταν η ξαδέρφη του Χένρι, η Μιράντα Λιτλχάμπτον. Λεγόταν ότι ήταν ανεπίσημα αρραβωνιασμένοι. Ο Χόρνμπιμ δεν ήταν ειδικός στα αισθηματικά θέματα, αλλά του φάνηκε ότι η Μιράντα το έβλεπε πιο ζεστά απ' ό,τι ο Χένρι.

Πάντως ο Χένρι έφυγε και αυτό ήταν μεγάλη τύχη για τον Χόρνμπιμ.

«Όμορφη κοπέλα», είπε ο Ρίντικ με θαυμασμό.

Σκάσε, ηλίθιε, είπε μέσα του ο Χόρνμπιμ. Ο κόμης δε χρειαζεται την έγκρισή σου για τη μελλοντική του νύφη. Έσπευσε να πει, «Ευχαριστώ την εξοχότητά σας που δεχτήκατε εμένα και τον άρχοντα Ρίντικ σήμερα. Το εκτιμούμε ιδιαίτερα και οι δύο και ξέρουμε ότι αυτή η συζήτηση είχε εξαιρετική σημασία για την κομητεία σας και ιδίως για την πόλη του Κίνγκσμπριτζ».

Ήταν καθαρή κολακεία, αλλά απέσπασε την προσοχή του κόμη από το άξεστο σχόλιο του Ρίντικ για τη Μιράντα. «Ναι», είπε ο κόμης. «Ευχαριστώ που θέσατε το θέμα αυτό υπόψη μου. Νομίζω ότι πρέπει να κάνω αυτό που προτείνετε και να πω στον Ντρινκγουότερ ότι είναι καιρός να αποσυρθεί».

Α, απόλυτη επιτυχία, σκέφτηκε ο Χόρνμπιμ με βαθιά ικανοποίηση, παραμένοντας, ωστόσο, αγέλαστος και ανέκφραστος.

«Θα του γράψω», συνέχισε ο κόμης.

«Αν θέλετε, μπορώ να του παραδώσω εγώ την επιστολή...» προθυμοποιήθηκε ο Χόρνμπιμ.

«Δε νομίζω», είπε με σοβαρό ύφος ο κόμης. «Μπορεί να το θεωρήσει απρέπεια αυτό ο Ντρινκγουότερ. Θα δώσω την επιστολή στον Νόρθγουντ».

Ο Χόρνμπιμ κατάλαβε ότι είχε βιαστεί να χαρεί για το θρίαμβό του. «Ναι, άρχοντά μου, φυσικά, ήταν ανόητο εκ μέρους μου να προτείνω κάτι τέτοιο».

«Θα βιάζεστε να επιστρέψετε, φαντάζομαι. Είναι μεγάλη η διαδρομή ως το Κίνγκσμπριτζ».

Ο τόνος του έδειχνε ότι η συζήτηση είχε τελειώσει. Και δεν είχε σκοπό να καλέσει τους επισκέπτες του να μείνουν για δείπνο. Ο Χόρνμπιμ σηκώθηκε από την καρέκλα του. «Με την άδειά σας, άρχοντά μου, θα πηγαίνουμε τώρα».

Ο κόμης τράβηξε μ' ένα κορδόνι ένα κουδουνάκι και εμφανίστηκε αμέσως ένας υπηρέτης. Ο Χόρνμπιμ και ο Ρίντικ υποκλίθηκαν και βγήκαν στο χολ. Ο κόμης δεν ακολούθησε για να τους ξεπροβοδίσει.

Φόρεσαν τα παλτά τους και βγήκαν έξω. Η άμαξα του Χόρνμπιμ περίμενε στη βροχή. Επιβιβάστηκαν και τα άλογα ξεκίνησαν αμέσως.

«Σε παραδέχομαι, Χόρνμπιμ», είπε ο Ρίντικ, «είσαι μεγάλη σουπιά».

«Ναι», είπε ο Χόρνμπιμ. «Το ξέρω».

ΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ ΠΛΗΡΩΝΟΝΤΑΝ στις πέντε το Σάββατο το απόγευμα, όταν σταματούσε η δουλειά στα εργοστάσια. Αν και δούλευαν όλοι καθορισμένες ώρες, η αμοιβή τους εξαρτιόταν από το πόσο νήμα είχαν φτιάξει. Η Σαλ και ο Κιτ συνήθως έφτιαχναν αρκετό για να βγάλουν γύρω στα δώδεκα σελίνια. Πριν από τρία χρόνια, με το ποσό αυτό θα αισθανόταν πλούσια, αλλά από τότε οι φτωχές σοδειές είχαν ανεβάσει πολύ τις τιμές των τροφίμων και, λόγω των φόρων του πολέμου, είχαν ακριβύνει και άλλα είδη πρώτης ανάγκης. Τώρα τα δώδεκα σελίνια με το ζόρι έφταναν για μία βδομάδα.

Η Σαλ και η Τζόουνι πήγαν αμέσως να πληρώσουν το νοίκι τους, σέρνοντας με κόπο τα βήματά τους κάτω από το ψιλόβροχο, με τον Κιτ και τη Σου ξοπίσω τους. Ένα σπίτι με τζάκι ήταν πιο σημαντικό ακόμα κι απ' το φαγητό. Το κρύο μπορούσε να σε σκοτώσει πιο γρήγορα απ' ό,τι η αστία. Και η καθυστέρηση του ενοικίου ήταν το πρώτο βήμα στον κατήφορο προς την απόλυτη εξαθλίωση.

Το σπίτι τους ανήκε στον καθεδρικό ναό, αλλά το γραφείο ενοικίασης ήταν στη φτωχογειτονιά που ζούσαν. Το νοίκι τους ήταν ένα σελίνι τη βδομάδα και η Σαλ πλήρωνε πέντε από τις δώδεκα πένες, μιας και της αναλογούσε λίγο λιγότερο από το μισό κτίριο. Αφού πλήρωσαν, πήγαν στην αγορά. Είχε σκοτεινιάσει στο μεταξύ, αλλά οι υπαίθριοι πάγκοι φωτίζονταν με λάμπες.

Η Σαλ ζήτησε από ένα φούρναρη μια συνηθισμένη φρατζόλα που ζύγιζε τέσσερις λίβρες και, όταν της είπε, «Ένα σελίνι και δύο πένες», έγινε έξαλλη.

«Έκανε ένα σελίνι και μία πένα χτες –και εφτά πένες μόλις πριν από ένα χρόνο!»

Ο φούρναρης φαινόταν κουρασμένος, σαν ν' άκουγε το ίδιο παράπονο όλη μέρα. «Το ξέρω», είπε. «Και το αλεύρι κόστιζε δεκατρία

σελίνια το σακί και τώρα κοστίζει είκοσι έξι. Τι να κάνω; Αν πουλάω κάτω από το κόστος, θα έχω φαλιρίσει μέσα σε μία βδομάδα».

Η Σαλ ήταν σίγουρη ότι ο φούρναρης τα παράλεγε, αλλά παρ' όλα αυτά ήξερε ότι είχε κάποιο δίκιο. Αγόρασε τελικά μια φρατζόλα, όπως και η Τζόουνι, αλλά τι θα έκαναν αν το ψωμί ακρίβαινε κι άλλο;

Δεν ήταν πρόβλημα του Κίνγκσμπριτζ μόνο. Ο Σπείντ έλεγε ότι το ίδιο συνέβαινε σ' όλη τη χώρα. Σε μερικές πόλεις οι γυναίκες είχαν ξεσηκωθεί, ξεκινώντας συχνά από την πόρτα ενός μαγαζιού.

Στη στεγασμένη αγορά στη νότια πλευρά του καθεδρικού ναού, ένας χασάπης είχε απλώσει τα πιο λαχταριστά κρέατα –κομμάτια βοδινού, χοιρινού και αρνιού– αλλά ήταν όλα πανάκριβα. Η Σαλ κοίταξε μήπως είχε φασιανό ή πέρδικα, πενιχρά θηράματα με σκληρό κρέας που έπρεπε να βράσει ώρες για να τρώγεται. Συνήθως έβρισκες τέτοια εποχή, αλλά σήμερα δεν είχε καθόλου. «Ο καιρός φταίει», είπε ο χασάπης. «Αυτές τις μουντές, βροχερές μέρες, οι κυνηγοί δεν μπορούν καν να τα δουν τα πουλιά, πόσω μάλλον να τα πιάσουν τα άτιμα».

Η Σαλ και η Τζόουνι κοίταξαν τα αλλαντικά και τα καπνιστά κρέατα, το μπέικον και το παστό βοδινό, αλλά ακόμα κι αυτά ήταν ακριβά. Τελικά αγόρασαν παστό μπακαλιάρο. «Δε μ' αρέσει», κλαψούρισε η Σου και η Τζόουνι της είπε απότομα, «Να είσαι ευχαριστημένη –μερικά παιδιά έχουν μονάχα χυλό».

Στο δρόμο για το σπίτι, πέρασαν από το Κτίριο Εκδηλώσεων, όπου ξεκινούσε ένα πάρτι. Άμαξες σταματούσαν απέξω και οι κυρίες προσπαθούσαν να μη βρέζουν τις υπέροχες τουαλέτες τους καθώς έμπαιναν βιαστικά στο κτίριο. Στο πίσω μέρος, στην κουζίνα, γίνονταν οι παραδόσεις της τελευταίας στιγμής: τεράστια σακιά με ψωμιά, ολόκληρα χοιρομέρια και βαρέλια με πόρτο. Ορισμένοι είχαν ακόμα την οικονομική δυνατότητα ν' αγοράζουν τέτοια αγαθά.

«Ποιος κάνει το πάρτι;» ρώτησε η Τζόουνι έναν αχθοφόρο που κουβαλούσε ένα καλάθι με πορτοκάλια από την Ισπανία.

«Ο σύμβουλος Χόρνμπιμ», απάντησε εκείνος. «Για τους διπλούς γάμους».

Η Σαλ είχε ακούσει τα νέα. Ο Χάουαρντ Χόρνμπιμ είχε παντρευ-

τεί την Μπελ Μαρς και η Ντέμπορα Χόρνμπιμ τον Γουίλ Ρίντικ. Η Σαλ λυπόταν όποια είχε παντρευτεί τον Γουίλ Ρίντικ.

«Θα είναι πολύ μεγάλη γιορτή», είπε ο άντρας. «Περιμένουμε καμιά διακοσαριά καλεσμένους».

Ο αριθμός αυτός σίγουρα θα περιλάμβανε πάνω από τους μισούς ψηφοφόρους της πόλης. Ο Χόρνμπιμ ήταν πλέον πρόεδρος των δικαστών και σίγουρα θα κατέβαινε για δήμαρχος κάποια μέρα. Σε μερικές πόλεις τη θέση του δημάρχου αναλάμβαναν εκ περιτροπής ετησίως οι δημοτικοί σύμβουλοι, αλλά στο Κίνγκσμπριτζ ο δήμαρχος εκλεγόταν και υπηρετούσε μέχρι να συνταξιοδοτηθεί ή να εκδιωχθεί από τους δημοτικούς συμβούλους. Προς το παρόν, ο δήμαρχος Φίσιγουικ έχαιρε άκρας υγείας και ήταν δημοφιλής. Όμως ο Χόρνμπιμ είχε τα σχέδιά του και ήξερε να περιμένει.

Όταν έφτασαν στο σπίτι, η Σαλ άφησε το ψωμί και το παστό ψάρι στο τραπέζι. Αργότερα θα άφηναν τη φωτιά να σβήσει και θα πήγαιναν στην ταβέρνα της Καμπάνας, μαζί με τα παιδιά. Κάνοντας οικονομία στα καυσόξυλα, μπορούσαν ν' αγοράσουν μια κούπα μπίρα. Η σκέψη αυτή της έφτιαξε τη διάθεση. Και αύριο ήταν σχολή.

Η Τζόουνι φώναξε προς τη σοφίτα για να κατέβει η θεία Ντότι. Ο Τζαρτζ μπήκε στην κουζίνα και κάθισαν όλοι στο τραπέζι καθώς τεμάχιζε το ψάρι. Η Ντότι, όμως, δεν κατέβηκε και η Τζόουνι είπε στη Σου, «Τρέχα επάνω να φωνάξεις τη θεία σου. Μάλλον θα κοιμάται». Η Σου μπουκώθηκε με ψωμί και ανέβηκε στη σοφίτα.

Ένα λεπτό αργότερα κατέβηκε και είπε. «Η θεία δε μιλάει».

Ακολούθησε μια στιγμή σιωπής και η Τζόουνι είπε, «Ω, Χριστέ μου!»

Ανέβηκε τρέχοντας τις σκάλες, με τους υπόλοιπους ξοπίσω της, και στριμώχτηκαν όλοι στο καμαράκι της Ντότι. Η γριούλα ήταν ανάσκελα στο κρεβάτι. Τα μάτια της ήταν ορθάνοιχτα, αλλά δεν έβλεπε τίποτα και το στόμα της ήταν ανοιχτό αλλά δεν ανέπνεε. Η Σαλ, που είχε δει πεθαμένους και ήξερε πώς ήταν, δεν είχε καμία αμφιβολία ότι η Ντότι ήταν νεκρή. Η Τζόουνι έμεινε αμίλητη, αλλά στα μάγουλά της κυλούσαν δάκρυα. Η Σαλ προσπάθησε ν' ακούσει την καρδιά και μετά το σφυγμό της Ντότι, αλλά το έκανε μόνο και μόνο επειδή έτσι έπρεπε. Ψηλαφώντας το σώμα της Ντότι, συνει-

δητοποίησε πόσο είχε αδυνατίσει η γριούλα. Δεν το είχε προσέξει πιο πριν και αισθάνθηκε τύψεις. Αυτό συνέβαινε ότι δεν ήταν αρκετό το φαγητό, το ήξερε η Σάλι: αυτοί που πέθαιναν πρώτοι ήταν οι πολύ μικροί και οι πολύ ηλικιωμένοι.

Τα παιδιά κοιτούσαν με μάτια γουρλωμένα από το σοκ. Η Σαλ σκέφτηκε να τα διώξει από το δωμάτιο, αλλά μετά αποφάσισε να τα αφήσει να μείνουν. Θα έβλεπαν πολλούς πεθαμένους στη ζωή τους· καλύτερα να το συνήθιζαν από νωρίς.

Η Ντότι ήταν αδερφή της μητέρας της Τζόουνι και εκείνη την είχε μεγαλώσει μετά το θάνατο της μητέρας της. Η Τζόουνι ήταν συντετριμμένη. Θα συνερχόταν, αλλά για κάποιο διάστημα θα έπρεπε να αναλάβει η Σαλ. Η Ντότι ήταν θεία και του Τζαρτζ, αλλά ποτέ δεν είχαν στενή σχέση οι δυο τους. Άλλωστε, τα πιο πολλά απ' όσα έπρεπε να γίνουν ήταν γυναικεία δουλειά.

Η Σαλ και η Τζόουνι έπρεπε να πλύνουν το σώμα και να το τυλίξουν σ' ένα σάβανο –μεγάλη επιβάρυνση μέσα στην τόση ακρίβεια. Έπειτα η Σαλ θα πήγαινε στον εφημέριο του Αγίου Μάρκου για να μιλήσουν για την κηδεία. Αν μπορούσε να γίνει την επομένη, που ήταν Κυριακή, τότε θα μπορούσαν όλοι να δουλέψουν κανονικά τη Δευτέρα και να μη χάσουν το μεροκάματο.

«Τζαρτζ», είπε η Σαλ, «μπορείς να δώσεις στα παιδιά το βραδινό τους για να φροντίσουμε η Τζόουνι κι εγώ το σώμα της καημένης της Ντότι;»

«Ω!» έκανε ο Τζαρτζ. «Ναι, φυσικά. Ελάτε κάτω μαζί μου, εσείς οι δύο».

Οι τρεις τους έφυγαν.

Η Σαλ σήκωσε τα μανίκια της.

Η Έλσι και η μητέρα της, η Αραμπέλα, κάθονταν στην άκρη της αίθουσας χορού, παρακολουθώντας όσους χόρευαν την γκαβότα μία να ξεχύνονται προς τα εμπρός και μία να τραβιούνται πίσω. Οι γυναίκες φορούσαν φουστάνια που ανέμιζαν με την κίνηση, με φαρδιά μανίκια και φουσκωτά βολάν, όλα σε ζωηρά χρώματα, και είχαν τα μαλλιά τους χτενισμένα ψηλά, σαν πύργους με φιόγκους, ενώ οι

άντρες ήταν ντυμένοι με στενά γιλέκα και φράκα με βάτες στους ώμους. «Μοιάζει περίεργο που χορεύουμε», είπε συλλογισμένη η Έλσι. «Χάνουμε τον πόλεμο, ο κόσμος δεν έχει καλά καλά ν' αγοράσει ψωμί και ο βασιλιάς πετροβολήθηκε μέσα στην άμαξά του. Πώς μπορούμε να είμαστε τόσο ανέμελοι και επιπόλαιοι;»

«Σε κάτι τέτοιες εποχές χρειάζονται περισσότερο την ανεμελιά οι άνθρωποι», είπε η μητέρα της. «Δεν μπορούμε να σκεφτόμαστε συνεχώς τη δυστυχία».

«Έτσι είναι, υποθέτω. Ή μπορεί οι άνθρωποι εδώ να μη νοιάζονται για τον πόλεμο, το βασιλιά και τους πεινασμένους εργάτες».

«Ίσως είναι ωραία να ζεις έτσι, αν μπορείς. Μακάρια απάθεια».

Όχι για μένα, σκέφτηκε η Έλσι, αλλά αποφάσισε να μην το πει. Την αγαπούσε τη μητέρα της, αλλά δεν είχαν πολλά κοινά σημεία. Ούτε με τον πατέρα της είχε. Μερικές φορές αναρωτιόταν από πού είχε πάρει.

Αναρωτήθηκε τι είδους παιδιά θα προέκυπταν από τα δύο νεόνυμφα ζευγάρια που ήταν τώρα στην πίστα. Οι γόννοι του Χάουαρντ Χόρνμπιμ θα ήταν πιθανότατα τροφαντοί και οκνηροί σαν εκείνον. «Ο Χάουαρντ δείχνει σαστισμένος αλλά ευτυχισμένος», σχολίασε.

«Ήταν σύντομος ο αρραβώνας και, απ' ό,τι έμαθα, η γνώμη του δεν έπαιξε μεγάλο ρόλο στην επιλογή νύφης», είπε η Αραμπέλα. «Με το δίκιο του είναι σαστισμένος».

«Φαίνεται ευχαριστημένος με τη νύφη, πάντως».

«Παρά τα πεταχτά κουνελίσια δόντια της».

«Ίσως σκέφτεται ότι θα μπορούσε να ήταν πολύ χειρότερα τα πράγματα. Ο σύμβουλος Χόρνμπιμ θα μπορούσε να του είχε διαλέξει κάποια φρικτή σύζυγο».

«Και η Μπελ Μαρς μπορεί να είναι ευγνώμων για τον ίδιο λόγο. Ο Χάουαρντ είναι καλό παιδί και δε μοιάζει καθόλου στον πατέρα του».

Η Έλσι συμφώνησε κουνώντας το κεφάλι. «Η Μπελ φαίνεται πολύ ευχαριστημένη με τον εαυτό της». Έστρεψε την προσοχή της στο άλλο ζευγάρι, που έδειχνε πιο σοβαρό. Ο άρχοντας Ρίντικ θα παραμελούσε σίγουρα τα παιδιά του· τόσο το καλύτερο για εκείνα. Είπε, «Είμαι σίγουρη ότι ο Ρίντικ θέλει απλώς κάποια να διαχειρί-

ζεται το σπιτικό του για να είναι ελεύθερος να πίνει, να χαρτοπαίζει και να σπαταλάει τα λεφτά του σε πόρνες».

«Μπορεί να διαπιστώσει ότι η Ντέμπορα έχει άλλη γνώμη γι' αυτό. Κοίτα το πιγούνι της. Ένα χαρακτηριστικό που δείχνει αποφασιστικότητα».

«Το ελπίζω. Θα ήθελα πολύ να δω τον Ρίντικ να παλεύει να τα βγάλει πέρα με μια δυναμική γυναίκα».

Ο Κένελμ Μάκιντος ήρθε και κάθισε δίπλα στην Έλσι. «Τι ευτυχής περίπτωση!» είπε. «Δύο ζευγάρια βρίσκουν την ευτυχία ενώμένα με τα ιερά δεσμά του γάμου».

Ο χρόνος θα δείξει αν θα βρουν την ευτυχία, σκέφτηκε η Έλσι. «Είναι ιερά τα δεσμά του γάμου όταν τον έχουν κανονίσει οι γονείς;»

Ο Μάκιντος δίστασε. Μετά είπε, «Η επιλογή του Θεού είναι που έχει σημασία».

Αυτό ήταν υπεκφυγή, αλλά η Έλσι το άφησε να περάσει έτσι.

Η γκαβότα τελείωσε και αναγγέλθηκε ότι ο επόμενος χορός θα ήταν μινουέτο που χορευόταν σε ζευγάρια. Ο Άιζακ Μαρς, ο πατέρας της Μπελ, πλησίασε και ζήτησε από την Αραμπέλα να χορέψουν. «Μετά χαράς», του απάντησε και σηκώθηκε. Συνέβαινε συχνά αυτό. Η Αραμπέλα ήταν πιθανότατα η πιο ελκυστική μεσόκοπη γυναίκα στο Κίνγκσμπριτζ και πολλοί άντρες εκμεταλλεύονταν την ευκαιρία να της ζητήσουν ένα χορό. Της άρεσε να είναι το επίκεντρο της προσοχής και του θαυμασμού, έτσι συνήθως έλεγε ναι.

«Τι θα ελπίζατε να βρείτε στο γάμο σας;» ρώτησε η Έλσι τον Μάκιντος.

«Κάποια που θα υποστήριζε τον ιερό προορισμό μου στη ζωή», της απάντησε αμέσως.

«Πολύ σοφό», είπε η Έλσι. «Οι σύζυγοι πρέπει να στηρίζουν ο ένας τον άλλον», πρόσθεσε, τονίζοντας το στοιχείο της αμοιβαιότητας.

«Ακριβώς». Ο Μάκιντος δεν πρόσεξε ότι η Έλσι είχε τροποποιήσει την ιδέα του. «Κι εσείς; Τι θα θέλατε από το γάμο σας;»

«Παιδιά», του απάντησε. «Φαντάζομαι ένα μεγάλο σπίτι γεμάτο παιδιά –τέσσερα, ίσως και πέντε, όλα υγιή και ευτυχισμένα, με παιχνίδια, βιβλία και κατοικίδια».

«Αυτό είναι σίγουρα το θέλημα του Θεού. Και φυσικά δε θα συνεχίζατε να διευθύνετε το κατηχητικό μετά το γάμο σας».

«Ασφαλώς και θα συνέχιζα».

Σήκωσε τα φρύδια του. «Δε θα αφοσιωνόσασταν στο σύζυγό σας;»

«Νομίζω ότι θα τα κατάφερνα και τα δύο. Το κατηχητικό, άλλωστε, είναι έργο θεάρεστο».

Συμφώνησε απρόθυμα μ' ένα νεύμα του κεφαλιού. «Είναι, πράγματι».

Η συζήτηση είχε πάρει προσωπική τροπή, σκέφτηκε η Έλσι. Εκείνη είχε θελήσει απλώς να αμφισβητήσει την επιπόλαια υποθέσή του ότι ο γάμος σήμαινε ευτυχία, αλλά εκείνος είχε αλλάξει θέμα, εστιάζοντας στο αν θα συνέχιζε να δουλεύει μετά το γάμο της και αν θα αφοσιωνόταν στο σύζυγό της, λες και την εξέταζε ως πιθανή σύζυγο.

Πριν προλάβει να αντιδράσει, είδε τον άντρα που θα παντρευόταν με κλειστά μάτια. Ο Έιμος φορούσε σκουροκόκκινο φράκο και ανοιχτό ροζ γιλέκο. Η Έλσι θυμήθηκε ότι δεν είχαν ξανασυναντηθεί, έτσι τους σύστησε.

«Έχω ακούσει πολλά για σας, φυσικά», είπε ο Μάκιντος. «Η δεσποινίς Λάτιμερ περνάει πολύ χρόνο μαζί σας». Ο τόνος του ήταν ελαφρά αποδοκιμαστικός.

«Διευθύνουμε το κατηχητικό μαζί», είπε ο Έιμος. «Επί τη ευκαιρία, ίσως γνωρίζετε το φίλο μου Ρότζερ Ρίντικ. Μόλις αποφοίτησε από την Οξφόρδη όπως κι εσείς, νομίζω».

Ο Μάκιντος φάνηκε επιφυλακτικός. «Τον έχω συναντήσει μια δυο φορές, ναι».

«Φεύγει για το Βερολίνο τον Ιανουάριο».

«Φοβάμαι ότι κινούμασταν σε διαφορετικούς κύκλους».

«Δεν αμφιβάλλω». Ο Έιμος γέλασε. «Ο Ρότζερ είναι χρόνιος χαρτοπαίκτης —όχι και τόσο καλή απασχόληση για ένα φοιτητή θεολογίας. Αλλά είναι εξαίρετος μηχανικός».

«Πείτε μου», είπε ο Μάκιντος, «τι εκπαίδευση έχετε λάβει για να διδάσκετε σε κατηχητικό;»

Ο Έιμος δεν είχε λάβει καμία εκπαίδευση, φυσικά, και η Έλσι σκέφτηκε ότι ο Μάκιντος είχε φερθεί με αγένεια.

Ο Έιμος δίστασε λίγο πριν απαντήσει. «Όταν θυμάμαι τα δικά μου σχολικά χρόνια, νομίζω ότι οι καλύτεροι δάσκαλοι ήταν εκείνοι που ήξεραν να μιλούν καθαρά. Τα μπερδεμένα μυαλά διατυπώνουν το λόγο με τρόπο που δημιουργεί σύγχυση. Βάζω, λοιπόν, τα δυνατά μου για να κάνω τα πάντα κατανοητά».

«Ο Έιμος είναι πολύ καλός σ' αυτό», πρόσθεσε η Έλσι.

«Όμως δεν έχετε μελετήσει συστηματικά τις Γραφές», επέμεινε πεισματικά ο Μάκιντος.

Η Έλσι κατάλαβε ότι προσπαθούσε να αποδείξει την ανωτερότητά του. Είχε σχολιάσει ότι η Έλσι περνούσε πολύ χρόνο με τον Έιμος. Ίσως τον έβλεπε ως αντίζηλο στη μάχη για την εύνοιά της.

Αν το πίστευε αυτό, δεν είχε καθόλου άδικο.

«Τις ξέρω καλά τις Γραφές, ωστόσο», είπε με θέρμη ο Έιμος. «Πηγαίνω μία φορά τη βδομάδα εδώ και χρόνια σε μαθήματα που οργανώνουν οι μεθοδιστές για τη μελέτη της Βίβλου».

«Α, μάλιστα», χαμογέλασε συγκαταβατικά ο Μάκιντος. «Μελέτη της Βίβλου από μεθοδιστές».

Τόνιζε το γεγονός ότι ο ίδιος είχε σπουδάσει σε πανεπιστήμιο και ο Έιμος όχι. Η Έλσι ήξερε ότι έτσι ήταν οι νεαροί άντρες. Η μητέρα της, που μπορούσε να γίνεται αθυρόστομη μερικές φορές, της είχε πει ότι αυτό το είδος διαμάχης μεταξύ δύο αρσενικών λεγόταν διαγωνισμός μαγκιάς.

Ήρθε ο πατέρας της με βήμα αργό σαν να ήταν κουρασμένος και η Έλσι αναρωτήθηκε ανήσυχη αν ήταν καλά.

Ο Μάκιντος πετάχτηκε όρθιος στη στιγμή. «Σεβασμιότατε», είπε.

«Κάνε μου τη χάρη και βρες μου τον αρχιδιάκονο», είπε ο επίσκοπος. Φαινόταν λαχανιασμένος. «Πρέπει να συζητήσω μαζί του για τις αυριανές λειτουργίες».

«Αμέσως, σεβασμιότατε». Ο Μάκιντος έσπευσε να υπακούσει και ο επίσκοπος προχώρησε παρακάτω.

«Ο Ρότζερ μού είπε ότι ο Μάκιντος δεν ήταν πολύ δημοφιλής στην Οξφόρδη», ενημέρωσε την Έλσι ο Έιμος.

«Σου είπε γιατί;»

«Ο τύπος είναι κόλακας και προσπαθεί συνεχώς να κερδίζει την εύνοια σημαντικών ανθρώπων».

«Νομίζω ότι είναι απλώς φιλόδοξος».

«Μου φαίνεται ότι τον συμπαθείς».

Η Έλσι κούνησε αρνητικά το κεφάλι της. «Ούτε τον συμπαθώ ούτε τον αντιπαθώ».

«Δεν έχεις τίποτα κοινό μαζί του».

Τα λόγια του τη δυσαρέστησαν. Συνοφρυώθηκε. «Γιατί προσπαθείς να τον ρίξεις στα μάτια μου;»

«Γιατί ξέρω τι έχει στο νου του αυτό το ύπουλο φίδι».

«Αλήθεια; Τι;»

«Θέλει να σε παντρευτεί για να προωθήσει την καριέρα του».

Το σκεπτικό του την εξόργισε. «Ωστε αυτός είναι ο λόγος; Για φαντάσου!»

Ο Έιμος δεν πρόσεξε την αντίδρασή της. «Φυσικά. Ο γαμπρός ενός επισκόπου έχει σίγουρη την προαγωγή στην ιεραρχία της εκκλησίας».

Η Έλσι τώρα ήταν έξω φρενών. «Και είσαι βέβαιος γι' αυτό».

«Ναι».

«Δηλαδή δεν το θεωρείς πιθανό ο αιδεσιμότατος Μάκιντος απλώς να μ' ερωτεύτηκε».

«Όχι βέβαια».

«Τι σε κάνει να πιστεύεις ότι είναι τόσο απίθανο να μ' ερωτευτεί ένας νεαρός άντρας;»

Ο Έιμος φάνηκε να συνειδητοποιεί ξαφνικά τις προεκτάσεις των όσων έλεγε και θύμωσε. «Δεν εννοούσα αυτό».

«Αυτό φάνηκες να πιστεύεις».

«Δεν ξέρεις τι πιστεύω».

«Και βέβαια ξέρω. Οι γυναίκες πάντα ξέρουν τι σκέφτονται οι άντρες».

Εκείνη τη στιγμή εμφανίστηκε η Τζέιν Μιντγουίντερ μ' ένα μαύρο μεταξωτό φόρεμα. «Δεν έχω κανέναν να χορέψω», αναστέναξε.

Ο Έιμος πετάχτηκε όρθιος. «Τώρα έχεις», της είπε και την πήρε να χορέψουν.

Η Έλσι ήθελε να βάλει τα κλάματα.

Η μητέρα της γύρισε στην καρέκλα της. «Είναι καλά ο πατέρας;» τη ρώτησε η Έλσι. «Μου φάνηκε λίγο αδύναμος. Μήπως είναι άρρωστος;»

«Δεν ξέρω», είπε η Αραμπέλα. «Λέει ότι είναι μια χαρά. Όμως είναι πολύ υπέρβαρος και η παραμικρή προσπάθεια τον κουράζει».

«Ω, Θεέ μου».

«Σ' απασχολεί και κάτι άλλο», είπε διορατικά η Αραμπέλα.

Η Έλσι δεν μπορούσε να κρύψει τίποτα από τη μητέρα της. «Με εκνεύρισε ο Έιμος».

Η Αραμπέλα ξαφνιάστηκε. «Περίεργο. Τον συμπαθείς πολύ, έτσι δεν είναι;»

«Ναι, αλλά αυτός θέλει να παντρευτεί την Τζέιν Μιντγούντερ».

«Κι εκείνη έχει βάλει στο μάτι τον υποκόμη Νόρθγουντ».

Η Έλσι αποφάσισε να πει στη μητέρα της για τον Μάκιντος. «Νομίζω ότι ο κύριος Μάκιντος θέλει να με παντρευτεί».

«Και βέβαια θέλει. Έχω δει πώς σε κοιτάζει».

«Αλήθεια;» Η Έλσι δεν το είχε προσέξει. «Νομίζω ότι δε θα μπορούσα ποτέ να τον αγαπήσω».

Η Αραμπέλα σήκωσε τους ώμους της. «Ανάμεσα σ' εμένα και τον πατέρα σου δεν υπήρχε ποτέ μεγάλο πάθος. Είναι αφόρητα υπεροπτικός, αλλά μου έχει προσφέρει άνεση και σταθερότητα και του είμαι ευγνώμων γι' αυτό. Από πλευράς του, νομίζει ότι είμαι κάτι ξεχωριστό, να είναι καλά. Αλλά κανένας από τους δυο μας δε νιώθει εκείνο το είδος του έρωτα που λαχταράει απεγνωσμένα να ολοκληρωθεί... αν με εννοείς».

Η Έλσι την εννοούσε. Η συζήτηση είχε γίνει πολύ προσωπική· της έφερνε αμηχανία και τη γοήτευε ταυτόχρονα. «Και τώρα;» ρώτησε. «Χαίρεσαι που τον παντρεύτηκες;»

Η Αραμπέλα χαμογέλασε. «Φυσικά!» Πήρε το χέρι της Έλσι στο δικό της. «Αλλιώς δε θα είχα αποκτήσει εσένα», είπε.

Κανένας δε δούλεψε τις θρησκευτικές αργίες. Οι σημαντικές θρησκευτικές γιορτές ήταν αργίες για τους εργάτες του Κίνγκσμπριτζ:

ήταν η Μεγάλη Παρασκευή, η Πεντηκοστή, η ημέρα των Αγίων Πάντων και τα Χριστούγεννα, συν άλλη μία που γιορταζόταν μόνο εδώ, αργότερα στη διάρκεια του έτους: η γιορτή του αγίου Αδόλφου. Ο Αδόλφος ήταν ο προστάτης άγιος του καθεδρικού ναού του Κίνγκσμπριτζ και τη μέρα της γιορτής του γινόταν ένα μεγάλο πανηγύρι.

Ψιχάλιζε· τουλάχιστον αυτό το ψιλόβροχο δεν ήταν σαν τις πρόσφατες νεροποντές. Περίπου αυτή την εποχή του χρόνου, οι αγρότες έπρεπε να αποφασίσουν πόσα από τα ζωντανά τους θα ήταν σε θέση να κρατήσουν όλο το χειμώνα· μετά έσφαζαν τα υπόλοιπα. Έτσι, η τιμή του κρέατος συνήθως έπεφτε. Επίσης, οι περισσότεροι αγρότες είχαν φυλάξει ένα μέρος απ' τη σοδειά τους για να την πουλήσουν αργότερα, όταν η καλοκαιρινή αφθονία θα είχε περάσει.

Η Σαλ, η Τζόουνι και ο Τζαρτζ πήγαν στην πλατεία της αγοράς, ελπίζοντας να βρουν κάποια καλή ευκαιρία, ίσως λίγο φτηνό βοδινό ή χοιρινό, ενώ τα παιδιά έρχονταν μαζί για τη βόλτα.

Απογοητεύτηκαν, όμως. Δεν υπήρχαν πολλά τρόφιμα για πούλημα και τίποτα δεν ήταν φτηνό. Οι γυναίκες θύμωσαν με τις τιμές. Δεν άντεχαν το φόβο ότι ίσως να μην μπορούσαν να ταΐσουν τις φαμίλιες τους. Γυναίκες που δεν ήξεραν καν το όνομα του πρωθυπουργού έλεγαν ότι έπρεπε να έπρεπε να τον διώξουν με τις κλοτσιές. Ήθελαν να τελειώσει ο πόλεμος. Ορισμένες έλεγαν ότι η χώρα χρειαζόταν μια επανάσταση, όπως η Αμερική και η Γαλλία.

Η Σαλ αγόρασε λίγο πατσά, αρνίσια έντερα που έπρεπε να βράσουν ώρες για να μαλακώσουν αρκετά για να μασιούνται και ήταν εντελώς άγευστα αν δεν τα μαγείρευες με κρεμμύδια. Ευχόταν να είχε έστω και λίγο κόκκινο κρέας για τον Κιτ, ένα τόσο μικρό παιδάκι που δούλευε τόσο σκληρά.

Στη βόρεια πλευρά της πλατείας, δίπλα στο νεκροταφείο, γινόταν δημοπρασία σιτηρών. Πίσω από το δημοπράτη υπήρχαν ψηλές στοίβες από σακιά· κάθε μία ανήκε σε διαφορετικό πωλητή. Η Σαλ άκουσε τους αρτοποιούς να μурμουρίζουν θυμωμένοι για τις υπερβολικές τιμές. Κάποιος είπε, «Αν πλήρωνα τόσα για στάρι, το ψωμί μου θα κόστιζε πιο πολύ απ' το βοδινό!»

«Η μεγαλύτερη σημερινή παρτίδα, εκατό μόδια στάρι», είπε ο δημοπράτης. «Τι προσφορές έχουμε;»

«Κοίτα εκεί πέρα», είπε η Τζόουνι. «Πίσω από εκείνη τη γυναίκα με το κόκκινο καπέλο». Η Σαλ χτένισε το πλήθος με το μάτι. «Είναι αυτός που νομίζω;» ρώτησε η Τζόουνι.

«Για το σύμβουλο Χόρνμπιμ λες;»

«Καλά το κατάλαβα ότι ήταν αυτός. Τι δουλειά έχει σε δημοπρασία σιτηρών; Αυτός είναι υφαντουργός».

«Μπορεί να είναι απλώς περίεργος —όπως εμείς».

«Περίεργος σαν φίδι».

Καθώς η τιμή της παρτίδας ανέβαινε, ένα μούρμουρο δυσαρέσκειας απλώθηκε στο πλήθος. Δε θα είχαν ποτέ αρκετά για ν' αγοράσουν ψωμί απ' αυτό το στάρι.

«Ο αγρότης που πουλάει αυτή την παρτίδα βγάζει χοντρά λεφτά», είπε η Τζόουνι.

Μια αναλαμπή πέρασε ξαφνικά από το μυαλό της Σαλ και είπε, «Μπορεί να μην είναι αγρότης».

«Ποιος άλλος θα είχε στάρι να πουλήσει;»

«Κάποιος που το αγόρασε από έναν αγρότη τον καιρό της συγκομιδής και το κράτησε κρυμμένο μέχρι να φτάσει η τιμή στα ουράνια». Θυμήθηκε μια λέξη από μια εφημερίδα. «Ένας κερδοσκόπος».

«Ε;» έκανε ο Τζαρτζ σατισμένος. «Δεν είναι παράνομο αυτό;»

«Δε νομίζω», είπε η Σαλ.

«Ε, τότε θα 'πρεπε να είναι, που να πάρει!»

Το στάρι πουλήθηκε τελικά σε τιμή πέρα από κάθε φαντασία. Και πέρα από τις οικονομικές δυνατότητες οποιουδήποτε φούρναρη του Κίνγκσμπριτζ.

Κάμποσοι άντρες άρχισαν να σηκώνουν τα σακιά και να τα φορτώνουν σε μια χειράμαξα. Το καθένα περιείχε ένα μόδι και ζύγιζε γύρω στις εξήντα λίβρες, έτσι οι άντρες δούλευαν δύο δύο: έπιαναν το σακί από μια άκρη ο καθένας και μετά το πετούσαν στη χειράμαξα ταλαντεύοντάς το. Η Σαλ δεν αναγνώριζε κανέναν τους. Ξενομερίτες θα ήταν. «Αναρωτιέμαι ποιος αγόρασε τούτο το στάρι», είπε φωναχτά.

Μια γυναίκα μπροστά της στράφηκε. Η Σαλ τη γνώριζε ελάχιστα· την έλεγαν κυρία Ντοντς. «Δεν ξέρω», είπε, «αλλά εκείνος με το κίτρινο γιλέκο που μιλάει τώρα με το δημοπράτη είναι ο Σάιλας Τσάιλντ, έμπορος σιτηρών από το Κομπ».

«Λες να 'ναι αυτός ο αγοραστής;» είπε η Τζόουνι.

«Πολύ πιθανό, δε νομίζεις; Κι εκείνοι οι άντρες που φορτώνουν τα σακιά είναι μάλλον οι εργάτες της μαούνας του».

«Μα αυτό σημαίνει ότι το στάρι θα φύγει απ' το Κίνγκσμπριτζ».

«Ακριβώς».

«Ε, λοιπόν αυτό δεν είναι σωστό», είπε θυμωμένη η Τζόουνι. «Το στάρι του Κίνγκσμπριτζ δεν πρέπει να πάει στο Κομπ».

«Μπορεί να πάει ακόμα πιο μακριά», είπε η κυρία Ντοντς. «Άκουσα ότι το στάρι μας πουλιέται στη Γαλλία, γιατί οι Γάλλοι είναι πιο πλούσιοι από μας».

«Πώς μπορούν να το πουλάνε στον εχθρό;»

«Ορισμένοι κάνουν τα πάντα για το χρήμα».

«Αυτό είναι αλήθεια, που να τους πάρει ο διάβολος!» είπε ο Τζαρτζ.

Η χειράμαξα φορτώθηκε γρήγορα και δύο άντρες την πήραν και έφυγαν, κρατώντας την από μία λαβή ο καθένας. Όταν έστριψαν στη Μέιν Στριτ, οι δύο άντρες έγειραν προς τα πίσω ανασηκώνοντας τις λαβές για να μην τους πάρει ο κατήφορος. «Κιτ και Σου», είπε η Σαλ, «ακολουθήστε εκείνο το καρότσι να δείτε πού πάει κι ελάτε πίσω να μου πείτε όσο πιο γρήγορα μπορείτε».

Τα παιδιά έφυγαν τρέχοντας.

Εμφανίστηκε ο Σάιμ Τζάκσον και είπε στη Σαλ, «Εκείνο το φορτίο από εκατό μόδια λένε ότι πάει στη Γαλλία». Το νέο είχε διαδοθεί γρήγορα από στόμα σε στόμα.

Μερικές γυναίκες μαζεύτηκαν γύρω από τη δεύτερη χειράμαξα, κατσαδιάζοντας τους άντρες. Από μακριά, η Σαλ άκουσε τις λέξεις «Γαλλία» και «Σάιλας Τσάιλντ» και μετά κάποιος φώναξε «Ψωμί και ειρήνη!» Ήταν το σύνθημα που είχαν φωνάξει στο βασιλιά στο Λονδίνο.

Ο Σάιλας Τσάιλντ με το κίτρινο γιλέκο του έδειχνε ανήσυχος.

Ο Χόρνμπιμ είχε εξαφανιστεί.

Ο Κιτ και η Σου γύρισαν λαχανιασμένοι από το τρέξιμο στην ανηφόρα της Μείν Στριτ. «Το καρότσι πήγε στο ποτάμι», είπε ο Κιτ.

«Βάζουν τα σακιά σε μια μαούνα», συμπλήρωσε η Σου.

«Πρώτσα ποιανού είναι η μαούνα και κάποιος είπε ότι είναι του Σάιλας Τσάιλντ», πρόσθεσε ο Κιτ.

«Έτσι εξηγείται, λοιπόν», είπε η Σαλ.

Η κυρία Ντοντς, που είχε ακούσει τον Κιτ, στράφηκε σε μια γειτόνισσά της. «Το άκουσες;» είπε. «Φορτώνουν το στάρι μας σε μια μαούνα για το Κομπ».

Η γειτόνισσα το επανέλαβε σε μια άλλη γυναίκα και το νέο μαθεύτηκε παντού.

«Πάω στο ποτάμι να δω μόνη μου», είπε η Τζόουνι. Η Σαλ ήθελε να τη συμβουλευτεί να προσέχει, αλλά η Τζόουνι ήταν ξεροκέφαλη, σαν τον αδερφό της, τον Τζαρτζ, και ξεκίνησε χωρίς να περιμένει τη συμβουλή της. Η Σαλ, ο Τζαρτζ και τα παιδιά ακολούθησαν. Ξοπίσω τους ερχόταν η κυρία Ντοντς και άλλοι από το πλήθος είχαν την ίδια ιδέα. Άρχισαν να φωνάζουν ρυθμικά, «Ψωμί και ειρήνη!»

Η Σαλ είδε τον Γουίλ Ρίντικ, εμφανώς βιαστικό, να μπαίνει στο Γουίλαρντ Χάουζ, τα κεντρικά γραφεία της πολιτοφυλακής. Περνώντας, είδε μέσα τον Χόρνμπιμ να στέκεται συνοφρυωμένος και να κοιτάζει ανήσυχα από το μπροστινό παράθυρο.

Ο Χόρνμπιμ ήταν στο γραφείο του Νόρθγουντ. «Πρέπει να το σταματήσεις αυτό τώρα!»

«Δεν ξέρω πώς να—»

«Κάνε ό,τι χρειαστεί. Κάλεσε τους άντρες σου της πολιτοφυλακής».

«Ο συνταγματάρχης Νόρθγουντ έδωσε στους άντρες άδεια για τη γιορτή του αγίου Αδόλφου».

«Πού στο διάβολο είναι ο Νόρθγουντ;»

«Στο Έρλσκάσλ».

«Ακόμα;»

«Ναι. Και πολλοί από τους άντρες είναι ακριβώς απέξω, στην πλατεία, με τις φιλενάδες τους».

Έτσι ήταν. Ο Χόρνμπιμ κοίταξε έξω, βράζοντας από θυμό. Οι άντρες της πολιτοφυλακής φορούσαν τις στολές τους –είχαν την οικονομική δυνατότητα να διαθέτουν δύο– αλλά διασκέδαζαν όπως όλοι οι άλλοι. «Μερικές πόλεις τις φρουρεί πολιτοφυλακή από άλλη κομητεία», είπε. «Είναι καλύτερο σύστημα. Αποθαρρύνει αυτό το είδος αδελοποίησης. Οι άντρες είναι πιο πρόθυμοι να φερθούν σκληρά σε ταραξίες που τους είναι άγνωστοι».

«Το ξέρω, αλλά ο Νόρθγουντ δε θα το δεχτεί», είπε ο Ρίντικ. «Λέει ότι είναι αντίθετο στην παράδοση».

«Ο Νόρθγουντ είναι ένας αναθεματισμένος βλάκας».

«Και ο δούκας του Ρίτσμοντ είναι αντίθετος. Είναι Γενικός Διευθυντής Υλικού Πολέμου και Προμηθειών του στρατεύματος. Λέει ότι κάνει δύσκολη τη στρατολόγηση –οι άντρες δε θέλουν να φεύγουν μακριά απ' τα σπίτια τους».

Ο Χόρνμπιμ ήξερε ότι δεν μπορούσε να τα βάλει με δούκες και υποκόμητες –τουλάχιστον μέχρι να γίνει βουλευτής. «Απλώς βγες έξω και πες τους να συνταχθούν», είπε στον Ρίντικ.

Ο Ρίντικ δίστασε. «Δε θα τους αρέσει αυτό».

«Δε θα έχουν άλλη επιλογή από το να κάνουν αυτό που τους λένε. Και έτσι όπως εξελίσσεται η κατάσταση, θα γίνουν επεισόδια».

Ο Ρίντικ δεν μπορούσε παρά να συμφωνήσει. «Πολύ καλά», είπε. Βγήκε στο χολ και ο Χόρνμπιμ τον ακολούθησε.

Εκεί ήταν ο λοχίας Μπιτς. «Κύριε;»

«Κάνε το γύρο της πλατείας και μίλα σε όλους όσοι φορούν στολή. Πες τους να έρθουν εδώ. Μοίρασέ τους μουσκέτα και πυρομαχικά. Μετά βάλ' τους να συνταχθούν δίπλα στο ποτάμι».

Ο λοχίας φάνηκε να νιώθει άβολα μ' αυτή τη διαταγή και ήταν έτοιμος να διαμαρτυρηθεί ώσπου είδε το βλέμμα του Χόρνμπιμ και άλλαξε γνώμη. «Αμέσως, κύριε», είπε και έφυγε.

Ο νεαρός υπολοχαγός Ντόναλντσον κατέβηκε τις σκάλες. «Μοίρασε μουσκέτα και πυρομαχικά», του είπε ο Ρίντικ.

«Μάλιστα, κύριε».

Ήρθαν δύο στρατιώτες από την πλατεία. Φαίνονταν μωτρωμένοι.

«Κουμπώστε τα χιτώνιά σας και οι δύο!» φώναξε ο Ρίντικ. «Προσπαθήστε να μοιάζετε με στρατιώτες! Πού είναι τα καπέλα σας;»

«Εγώ δε φορούσα το δικό μου, κύριε», είπε ο ένας. Και πρόσθεσε με εμφανή δυσαρέσκεια, «Σήμερα είναι αργία».

«Ήταν. Δεν είναι πια. Σουλουπώσου! Ο λοχίας Μπιτς θα σου δώσει όπλο».

Ο δεύτερος στρατιώτης ήταν ο Φρέντι Κέινς, που, απ' ό,τι θυμόταν ο Ρίντικ, ήταν συγγενής εκείνου του ταραχοποιού του Σπέιντ. «Ποιους θα πυροβολήσουμε, κύριε;» ρώτησε ο Κέινς.

«Όποιους σας πω».

Ήταν φανερό ότι η ιδέα δεν άρεσε στον Κέινς.

Ο Ντόναλντσον επέστρεψε με μουσκέτα και πυρομαχικά. Ο Χόρνμπιμ δεν ήταν στρατιωτικός, αλλά ήξερε ότι τα συνηθισμένα μουσκέτα πυρόλιθου ήταν λειόκαννα, όχι μεγάλης ακρίβειας. Σε μερικά συντάγματα, στους δεινούς σκοπευτές έδιναν τουφέκια, που είχαν μια ελικοειδή αύλακα μέσα στην κάννη για να περιστρέφεται η σφαίρα και να φεύγει σε ευθεία γραμμή. Οι περισσότεροι στρατιώτες, όμως, συνήθως πυροβολούσαν απλώς τη μάζα των εχθρικών στρατευμάτων και η ακρίβεια δεν αποτελούσε προτεραιότητα.

Σήμερα ο εχθρός θα ήταν ένα πλήθος πολιτών –κυρίως γυναικών–, οπότε και πάλι δε θα ήταν αναγκαία η ακρίβεια.

Ο Ντόναλντσον έδωσε σε κάθε άντρα ένα όπλο και μια χούφτα χάρτινα φυσίγγια. Τα πυρομαχικά τα έβαλαν στις αδιάβροχες δερμάτινες θήκες που είχαν στις ζώνες τους.

Ήρθαν άλλοι δύο άντρες από την πλατεία και ο Ρίντικ επανέλαβε τις οδηγίες. Ακολούθησαν μερικοί ακόμα και τέλος επέστρεψε και ο λοχίας Μπιτς. «Αυτοί είναι όλοι κι όλοι, κύριε», είπε.

«Τι;» Μόνο δεκαπέντε με είκοσι άντρες βρίσκονταν στο χολ. «Ήταν τουλάχιστον διακόσιοι στην πλατεία!»

«Για να είμαι ειλικρινής, συνταγματάρχα, όταν είδαν τι συνέβαινε, πολλοί απ' αυτούς ξεγλίστρησαν».

«Κάνε μια λίστα με τα ονόματά τους. Θα μαστιγωθούν όλοι».

«Θα κάνω ό,τι μπορώ κύριε, αλλά δεν ξέρω τα ονόματα όσων δε μίλησα μαζί τους, όπως καταλαβαίνετε»

«Ω, βούλωσε το ηλίθιο στόμα σου. Κάλεσέ τους όλους σε τού-

το το κτίριο, αξιωματικούς και άντρες. Θα βρούμε κι άλλους καθ' οδόν προς το ποτάμι».

«Αξιοθρήνητη πειθαρχία!» είπε εκνευρισμένος ο Χόρνμπιμ.

«Δεν καταλαβαίνω», είπε ο Ρίντικ. «Φροντίζω να διατάζω τουλάχιστον ένα μαστίγωμα τη βδομάδα για να κρατάω τους άντρες υπό έλεγχο. Ποτέ δεν είχα ιδιαίτερα προβλήματα με τους χωρικούς του Μπάντφορντ. Τι τρέχει μ' αυτούς τους άντρες της πολιτοφυλακής;»

«Ταγματάρχα», είπε ο Ντόναλντσον, «μήπως πρέπει να διαβάσει κάποιος το Νόμο περί Καταστολής Ταραχών και να τους καλέσουμε να διαλυθούν;»

«Ναι», είπε ο Ρίντικ. «Στείλε να φέρουν το δήμαρχο».

Το πλήθος κατέβαινε αργά τη Μείν Στριτ. Όλοι το παρακολουθούσαν να περνάει και μερικοί ενώνονταν με το ανθρώπινο ποτάμι. Η Σαλ έμεινε έκπληκτη που αυξήθηκαν τόσο γρήγορα. Πριν φτάσουν στα μισά της διαδρομής προς το ποτάμι, ήταν τουλάχιστον εκατό, κυρίως γυναίκες. Η Σαλ άκουσε κάποιον από τους θεατές να φωνάζει, «Φέρτε την πολιτοφυλακή!» Τότε ήταν που άρχισε να ανησυχεί μήπως δεν ήταν συνετό αυτό που έκανε. Και βέβαια είχαν δικαίωμα να ξέρουν πού πήγαινε το στάρι τους, αλλά το πλήθος φαινόταν έτοιμο για πολύ περισσότερα από το να κάνει ευγενικές ερωτήσεις.

Ανησυχούσε για τον Τζαρτζ. Ήταν καλόκαρδος, αλλά οξύθυμος. «Μην κάνεις καμιά απερίσκεψία, σε παρακαλώ».

Την κοίταξε σκοτεινιασμένος. «Δεν είναι δουλειά μιας γυναίκας να δίνει συμβουλές σ' έναν άντρα».

«Συγγνώμη, αλλά δε θέλω να σε δω να μαστιγώνεσαι όπως ο Τζερεμιά Χίσκοκ».

«Ξέρω να φροντίζω τον εαυτό μου».

Η Σαλ αναρωτήθηκε τι την είχε πιάσει και ανησυχούσε τόσο. Ήταν ο αδερφός της καλύτερης φίλης της, αλλά αυτό δε σήμαινε ότι ήταν υπεύθυνη γι' αυτόν.

Η Τζόουνι είχε περάσει μπροστά και προπορευόταν του τσούρμου. Η Σαλ κοίταξε γύρω της για να βεβαιωθεί ότι τα παιδιά ήταν κοντά, κάπου πίσω της.

Έφτασαν στο ποτάμι και έστριψαν προς τα δυτικά, ακολουθώντας το ώσπου είδαν τη χειράμαξα, σταματημένη μπροστά στην ταβέρνα Το Σφαγείο. Είχαν ήδη ξεφορτωθεί τα μισά σακιά. Ένας μαουινιέρης φορτώθηκε ένα σακί στον ώμο του και κατευθύνθηκε προς την αποβάθρα, περνώντας από μια κοντή και στενή σανίδα. Ένας δεύτερος εργάτης έκανε την αντίστροφη διαδρομή. Ήταν βαριά δουλειά, αλλά οι άντρες φαίνονταν χειροδύναμοι.

Η Τζόουνι στάθηκε μπροστά στη χειράμαξα, με τα χέρια στους γοφούς και το πιγούνι προτεταμένο επιθετικά. «Τι τρέχει;» τη ρώτησε ο εργάτης.

«Πρέπει να σταματήσετε να δουλεύετε», είπε η Τζόουνι.

Ο εργάτης στην αρχή σάστισε, μα μετά γέλασε κοροϊδευτικά. «Δουλεύω για τον κύριο Τσάιλντ, όχι για σένα».

«Το στάρι αυτό ανήκει στο Κίνγκσμπριτζ και δεν μπορεί να πάει ούτε στο Κομπ ούτε στη Γαλλία».

«Αυτό δεν είναι δική σου δουλειά».

«Είναι και παραείναι και δεν πρόκειται να φορτώσεις αυτή τη μαούνα».

«Και ποιος θα μ' εμποδίσει –εσύ;»

«Ναι. Εγώ και όλες αυτές οι άλλες».

«Ένα τσούρμο γυναίκες;»

«Ακριβώς. Ένα τσούρμο γυναίκες που δε θέλουν να κοιμούνται πεινασμένα τα παιδιά τους. Δε θα σας αφήσουμε να μας πάρετε αυτό το στάρι».

«Εγώ, πάντως, δεν πρόκειται να σταματήσω να δουλεύω», είπε ο άντρας και έσκυψε να σηκώσει ένα σακί.

Η Τζόουνι έβαλε το πόδι της πάνω στο σακί.

Ο άντρας τίναξε με δύναμη τη γροθιά του, χτυπώντας τη στο πλάι του κεφαλιού της. Η Σαλ άφησε μια οργισμένη κραυγή.

Ο εργάτης έσκυψε ξανά στο σακί, μα πριν προλάβει να το σηκώσει, δέχτηκε επίθεση από μισή ντουζίνα γυναίκες. Ήταν δυνατός άντρας και αντιστάθηκε σθεναρά, μοιράζοντας δεξιά κι αριστερά γροθιές που σώριασαν κατάχαμα δυο τρεις γυναίκες. Τη θέση τους πήραν αμέσως άλλες. Ήταν έτοιμη να χιμήξει και η Σαλ, αλλά δεν

ήταν ανάγκη: οι γυναίκες τον είχαν αρπάξει γερά απ' τα μπράτσα και τα πόδια, κρατώντας τον ακινητοποιημένο στο έδαφος.

Ο συνάδελφός του, που ερχόταν από τη μαούνα για να πάρει άλλο ένα σακί, είδε τι συνέβαινε και μπήκε κι αυτός στον καβγά, χτυπώντας τις γυναίκες και προσπαθώντας να τις τραβήξει από το σύντροφό του. Άλλοι δύο μαουνιέρηδες πήδησαν στη στεριά και όρμησαν να πάρουν μέρος στη συμπλοκή.

Η Σαλ γύρισε και είδε τον Κιτ και τη Σου πίσω της. Με μια σβέλτη κίνηση, άρπαξε και τα δύο παιδιά και, κρατώντας τα παραμάσχαλα, άνοιξε δρόμο σπρώχνοντας ανάμεσα στο πλήθος. Το μάτι της πήρε μια καλόκαρδη γειτόνισσα, την Τζένι Τζένκινς, μια άτεκνη χήρα που αγαπούσε πολύ τον Κιτ και τη Σου. «Τζένι, μπορείς να τα πας στο σπίτι για να είναι ασφαλή;»

«Φυσικά», είπε η Τζένι. Πήρε το κάθε παιδί απ' το χέρι και έφυγαν.

Η Σαλ στράφηκε και είδε τον Τζαρτζ πίσω της. «Καλά έκανες», της είπε. «Σωστή σκέψη».

Όμως η Σαλ κοιτούσε τώρα πίσω απ' την πλάτη του. Τριάντα με σαράντα άντρες της πολιτοφυλακής κατέφταναν, με επικεφαλής τον Γουίλ Ρίντικ. Ανάμεσά τους ήταν ο κουνιάδος του Σπέιντ, ο Φρέντι Κέινς. Οι στρατιώτες έβαλαν τα γέλια αντικρίζοντας τη σκηνή στην ακροποταμιά και επευφήμησαν τις γυναίκες του Κίνγκσμπριτζ που πλάκωναν στο ξύλο τους μαουνιέρηδες του Κομπ. Άκουσε τον Ρίντικ να βρυχιέται, «Τι στο διάβολο κάνετε, άντρες; Συνταχθείτε!»

Ο λοχίας επανέλαβε τη διαταγή, αλλά οι άντρες τον αγνόησαν.

Την ίδια στιγμή, οι μαουνιέρηδες που ήταν στην πλατεία και φόρτωναν καρότσια, κατέβηκαν τρεχάλα τη Μέιν Στριτ, σπρώχνοντας βίαια όποιον έβρισκαν μπροστά τους, για να σώσουν τους συντρόφους τους δίχως άλλο. Μερικοί είχαν αυτοσχέδια όπλα, μαδέρια και βαριοπούλες, που χρησιμοποιούσαν αμείλικτα για ν' ανοίγουν δρόμο.

Μπροστά στο Σφαγείο, ο δήμαρχος Φίσγουικ διάβαζε το Νόμο περί Καταστολής Ταραχών. Κανένας δεν άκουγε.

Η Σαλ άκουσε τον Ρίντικ να ουρλιάζει, «Επ' ώμου, αρμ!»

Το είχε ξανακούσει αυτό το παράγγελμα. Οι άντρες της πολιτοφυλακής έκαναν γυμνάσια για μέρες ολόκληρες σ' έναν αγρό στην αντίπερα όχθη, κοντά στο εργοστάσιο του Μπάροουφιλντ. Υπήρχαν γύρω στις είκοσι κινήσεις που έκαναν πριν πυροβολήσουν. Μετά το *Επ' ώμου, αρμ* ακολουθούσε το *Παρά πόδα, αρμ*, κατόπιν το *Παρουσιάστε, αρμ* και *Εφ' όπλου λόγχη*. τα υπόλοιπα δεν τα θυμόταν. Οι άντρες το είχαν κάνει αυτό τόσες πολλές φορές, που οι κινήσεις τους είχαν γίνει αυτόματες, όπως της Σαλ όταν δούλευε την κλωστική μηχανή. Το σκεπτικό, της είχε εξηγήσει ο Σπέιντ, ήταν ότι στη μάχη οι άντρες θα ακολουθούσαν τη ρουτίνα που ήξεραν, ανεξάρτητα από το χάος που θα επικρατούσε γύρω τους. Η Σαλ αναρωτήθηκε αν αυτό είχε όντως αποτελέσμα.

Ήταν φανερό ότι οι άντρες σήμερα ήταν απρόθυμοι. Οι κινήσεις τους ήταν αργές και ασυντόνιστες, αλλά δεν ήταν ανυπάκουοι.

Ο κάθε άντρας έκοψε με μια δαγκωματιά την άκρη ενός χαρτινού φυσιγγιού και έχυσε λίγο μπαρούτι στο δίσκο προανάφλεξης. Έπειτα έβαλε το κυρίως μέρος του φυσιγγιού μέσα στην κάννη και το πίεσε σφιχτά με τη βέργα που ήταν προσαρτημένη αποκάτω. Ο Κιτ, που τον ενδιέφερε κάθε είδος μηχανήματος, είχε πει στη Σαλ ότι ο πυροδοτικός μηχανισμός θα προκαλούσε ένα σπινθήρα που θα πυροδοτούσε τη μικρή ποσότητα πυρίτιδας προανάφλεξης, για να διοχετεύσει, με τη σειρά της, φλόγα μέσω της οπής πυροδότησης, προκαλώντας έκρηξη της κύριας γόμωσης ώστε να εκτοξευτεί το βλήμα στον αέρα.

Δεν μπορεί, σκέφτηκε η Σαλ, παιδιά του Κίγκσμπριτζ όπως ο Φρέντι Κέινς δε θα πυροβολήσουν τις γυναίκες της πόλης τους!

Κρατώντας το βλέμμα της καρφωμένο στον Ρίντικ, είτε χαμηλόφωνα στον Τζαρτζ, «Μπορείς να μου βρεις μια πέτρα;»

«Εύκολα».

Ο δρόμος ήταν λιθόστρωτος και οι σιδερένιοι τροχοί των κάρων που κατέβαιναν συνεχώς στο ποτάμι κατέστρεφαν την επιφάνειά του και έφθειραν το κονίαμα. Παρά τις διαρκείς επισκευές, υπήρχαν πάντα λασκαρισμένες πέτρες. Ο Τζαρτζ ξεκόλλησε μία και της την έδωσε. Η λεία στρογγυλή επιφάνεια ταίριαζε τέλεια στη δεξιά της παλάμη.

Άκουσε τον Ρίντικ να φωνάζει, «Σκοπεύσατε!»

Αυτή ήταν η προτελευταία κίνηση και οι άντρες στάθηκαν άκαμπτοι, με την πλάτη στητή και τα όπλα τους στραμμένα προς τον ουρανό.

Και μετά, «Πυρ!»

Οι άντρες έστρεψαν τα μουσκέτα τους στο πλήθος, αλλά κανένας δεν πυροβόλησε.

«Πυρ!» ξαναφώναξε ο Ρίντικ.

Είδε τον Φρέντι ν' αρχίζει να πιλατεύει το όπλο του, ανοίγοντας τον πυροδοτικό μηχανισμό και εξετάζοντας το δίσκο προανάφλεξης. Γρήγορα τον μιμήθηκαν κι άλλοι. Η Σαλ ήξερε ότι ένα όπλο μπορεί να μην εκपुरσοκροτούσε για πολλούς λόγους: μπορεί να μην παρήγαγε σπινθήρα ο πυρόλιθος, να ήταν υγρό το μπαρούτι, ή μετά την πυροδότηση της προανάφλεξης η φλόγα να μην κατάφερε να περάσει από την οπή πυροδότησης.

Όμως ήταν εντελώς απίθανο να συμβεί κάτι τέτοιο σε είκοσι πέντε όπλα ταυτόχρονα.

Δεν ήταν δυνατό να συμβαίνει αυτό.

Η Σαλ άκουσε τον Φρέντι να λέει, «Όλα είναι υγρά, λοχία. Η βροχή φταίει. Το υγρό μπαρούτι δεν κάνει δουλειά».

Ο Ρίντικ αναψοκοκκίνισε. «Βλακείες!» φώναξε.

Ο λοχίας είπε στον Ρίντικ, «Βλέπετε, κύριε, δεν πρόκειται να πυροβολήσουν τις ίδιες τους τις φίλες και τις γειτόνισσές τους».

Ο Ρίντικ ήταν έξω φρενών τώρα. «Τότε θα πυροβολήσω εγώ!» είπε. Άρπαξε ένα μουσκέτο από έναν άντρα. Καθώς σημάδευε, η Σαλ πέταξε την πέτρα. Βρήκε τον Ρίντικ στο πίσω μέρος του κεφαλιού του. Το μουσκέτο τού έπεσε απ' τα χέρια και ο Ρίντικ σωριάστηκε στο έδαφος.

Η Σαλ άφησε έναν αναστεναγμό βαθιάς ικανοποίησης.

Τότε ο Τζαρτζ φώναξε, «Πρόσεχε, Σαλ!»

Κάτι τη χτύπησε στο κεφάλι και όλα σκοτείνιασαν.

Όταν συνήλθε, ήταν ξαπλωμένη σε μια σκληρή επιφάνεια. Το κεφάλι της πονούσε. Άνοιξε τα μάτια της και είδε το εσωτερικό μέρος

μιας αχυροσκεπής. Βρισκόταν σ' ένα μεγάλο δωμάτιο που μύριζε μπαγιάτικη μπίρα, φαγητίλα και καπνό. Ήταν σε μια ταβέρνα, πάνω σ' ένα τραπέζι. Έστρεψε το κεφάλι της να δει γύρω της, αλλά ο πόνος ήταν οξύς.

Άκουσε τότε τη φωνή του Τζαρτζ: «Είσαι καλά, Σαλ;» Για κάποιο λόγο, ακουγόταν πολύ αναστατωμένος.

Δοκίμασε ξανά να στρέψει το κεφάλι της και αυτή τη φορά η κίνηση ήταν λιγότερο επώδυνη. Είδε το πρόσωπο του Τζαρτζ πλάι και αποπάνω της. «Έχω τρομερό πονοκέφαλο», του είπε.

«Ω, Σαλ», στέναξε εκείνος, «νόμισα ότι πέθανες». Και, προς μεγάλη της έκπληξη, ξέσπασε σε κλάματα.

Έσκυψε προς το μέρος της και έγειρε το κεφάλι του πλάι στο δικό της. Αργά και επιφυλακτικά, η Σαλ τύλιξε τα χέρια της γύρω από τις φαρδιές του πλάτες και τον τράβηξε πάνω στο στήθος της. Την ξάφνιασε η αντίδρασή του. Πριν από τρία χρόνια, της είχε δώσει την εντύπωση ότι ήθελε να την παντρευτεί, αλλά τον είχε αποθαρρύνει και φανταζόταν ότι τα αισθήματά του είχαν ξεθυμάνει.

Προφανώς έκανε λάθος.

Ο Τζαρτζ συνέχισε να κλαίει σιωπηλά και τα δάκρυά του μούσκευαν το λαιμό της. «Ένας μαουνιέρης σε βάρωσε μ' ένα καδρόνι», της εξήγησε. «Πρόλαβα να σε πιάσω πριν πέσεις στο έδαφος». Η φωνή του είχε γίνει ψίθυρος. «Φοβήθηκα ότι σε είχα χάσει».

«Πρέπει να με χτυπήσουν πολύ πιο δυνατά για να με σκοτώσουν», είπε η Σαλ.

Μια γυναικεία φωνή είπε, «Πιες αυτό».

Η Σαλ έστρεψε με προσοχή το κεφάλι της και είδε τη γυναίκα του ιδιοκτήτη να κρατάει ένα ποτήρι. Ο ιδιοκτήτης του Σφαγείου ήταν κάθαρχος, αλλά η γυναίκα του ήταν εντάξει. «Βοήθησέ με να σηκωθώ λιγάκι», είπε η Σαλ και ο Τζαρτζ, περνώντας το ένα στιβαρό του χέρι κάτω από τις μασχάλες της, τη βοήθησε να ανακαθίσει. Της ήρθε μια ελαφριά ζαλάδα για μια στιγμή, αλλά γρήγορα συνήλθε και πήρε το ποτήρι. Μύριζε σαν μπράντι. Ρούφηξε λίγο, ένωσε καλύτερα και μετά το ήπιε όλο. «Ό,τι έπρεπε», δήλωσε.

«Αυτή είναι η Σαλ μας», είπε ο Τζαρτζ. Γελούσε κι έκλαιγε μαζί.

Έδωσε ένα νόμισμα στη γυναίκα του ιδιοκτήτη κι εκείνη πήρε το ποτήρι κι έφυγε.

«Καλά τον περιποιήθηκα τον Ρίντικ, έτσι;» είπε η Σαλ στον Τζαρτζ.

Εκείνος γέλασε. «Του έδωσες και κατάλαβε».

«Μήπως με είδε κανένας;»

«Μπα, όλοι έτρεχαν να γλιτώσουν απ' τους μαουνιέρηδες».

«Ωραία. Και τώρα τι γίνεται έξω;»

«Απ' ό,τι φαίνεται, τα πράγματα έχουν αρχίσει να ηρεμούν».

Η Σαλ αφουγκράστηκε. Άντρες και γυναίκες φώναζαν, μερικές φορές θυμωμένα, μα δεν ακούγονταν φασαρίες: ούτε ουρλιαχτά, ούτε σπασίματα, ούτε ήχοι καταστροφών.

Κατέβασε τα πόδια της στο πάτωμα. Ζαλίστηκε πάλι, αλλά της πέρασε γρήγορα. «Ελπίζω να είναι καλά η Τζόουνι».

«Την τελευταία φορά που την είδα, προσπαθούσε να ηρεμήσει τους άλλους».

Η Σαλ στήριξε το βάρος της στα πόδια της και αισθάνθηκε αρκετά δυνατή. «Βγάλε με έξω απ' την πίσω πόρτα, Τζαρτζ. Κράτα με μέχρι να σταθώ καλά στα πόδια μου».

Πέρασε το ένα του μπράτσο γύρω από τους ώμους της, στηρίζοντάς την, κι εκείνη τύλιξε το δικό της γύρω από τη μέση του. Προχώρησαν αργά ως την πίσω πόρτα και βγήκαν στην αυλή. Τη διέσχισαν, προσπερνώντας την ανοιχτή πόρτα του αχυρώνα.

Μια ισχυρή παρόρμηση κυρίευσε τη Σαλ. Έστρεψε το κορμί της πάνω του και τον αγκάλιασε. «Φίλησέ με, Τζαρτζ», του είπε.

Έγειρε το κεφάλι του στο δικό της και τη φίλησε με απρόσμενη γλύκα.

Είχε πάνω από τρία χρόνια να φιλήσει άντρα έτσι και συνειδητοποίησε ότι είχε ξεχάσει πόσο ωραίο ήταν.

Ξεκόλλησε από πάνω του και ψιθύρισε, «Έχω πει τόσο μπράντι που θα μπορούσες να μεθύσεις και μόνο απ' την ανάσα μου».

«Θα μπορούσα να μεθύσω και μόνο που σε κοιτάζω», της απάντησε.

Η Σαλ μελέτησε το πρόσωπό του. Στο βλέμμα του υπήρχε τρυφερότητα. «Σε υποτίμησα, Τζαρτζ», του είπε και τον φίλησε ξανά.

Αυτή τη φορά το φιλί ήταν επιτακτικό, ερωτικό. Ο Τζαρτζ άγγιξε το λαιμό της και τα στήθη της κι έπειτα έχωσε το χέρι του ανάμεσα στα πόδια της. Η Σαλ ένωσε να την κατακλύζει ένα κύμα πόθου και κατάλαβε ότι μέσα στα επόμενα δευτερόλεπτα ο Τζαρτζ θα ήθελε να μπει μέσα της και το ήθελε κι εκείνη.

Τον απώθησε, κοίταξε ολόγυρα στην αυλή και του είπε, «Στον αχυρώνα».

Μπήκαν στον αχυρώνα και ο Τζαρτζ έκλεισε την πόρτα. Στο μισοσκόταδο, η Σαλ διέκρινε βαρέλια μπίρας, σακιά με πατάτες και ένα βαριεστημένο άλογο σ' ένα παχνί. Έπειτα βρέθηκε με την πλάτη κολλημένη στον τοίχο, ενώ ο Τζαρτζ τής σήκωνε ανυπόμονα το φουστάνι. Δίπλα της υπήρχε ένα ξύλινο κασόνι με άδεια μπουκάλια και, σηκώνοντας το ένα της πόδι, το στήριξε εκεί. Ήταν τόσο υγρή, που ο Τζαρτζ διείσδυσε αβίαστα. Θυμήθηκε τώρα πόσο απολαυστικό ήταν να νιώθει έτσι μέσα της έναν άντρα. Εκείνος βόγκηξε με φωνή που παλλόταν. Κουνιόντουσαν μαζί, αργά στην αρχή και μετά πιο γρήγορα.

Τελείωσαν σύντομα και η Σαλ δάγκωσε τον ώμο του για να μην ακουστεί η κραυγή της. Έπειτα έμειναν ενωμένοι, αγκαλιασμένοι σφιχτά. Λίγες στιγμές αργότερα, η Σαλ ξανάρχισε να κινείται ρυθμικά και μέσα σε δευτερόλεπτα ένωσε και πάλι να τη συγκλονίζουν οι σπασμοί της ηδονής, πιο έντονοι αυτή τη φορά.

Ακολούθησε και τρίτη φορά και μετά ήταν τόσο εξουθενωμένη, που δεν την κρατούσαν τα πόδια της και, ξεκορμίζοντας από την αγκαλιά του, αφέθηκε να γλιστρήσει μαλακά στο πάτωμα και κάθισε με την πλάτη στηριγμένη στον τοίχο. Κατέρρευσε κι εκείνος ξέπνοος πλάι της. Μόλις ξαναβρήκε την ανάσα της, τον είδε να τρίβει τον ώμο του και θυμήθηκε ότι τον είχε δαγκώσει. «Ω, όχι!» αναφώνησε. «Σε πόνεσα; Συγγνώμη!»

«Μα την πίστη μου, δεν έχεις κανένα λόγο να ζητάς συγγνώμη», της είπε κι εκείνη χαχάνισε σαν κοριτσόπουλο.

Πρόσεξε ότι το άλογο την κοιτούσε με νωθρή περιέργεια.

Μια μαζική κραυγή που σηκώθηκε από ένα πλήθος κάπου εκεί κοντά την επανέφερε απότομα στην πραγματικότητα. «Ελπίζω να είναι εντάξει η Τζόουνι», είπε.

«Καλύτερα να πάμε να δούμε».

Σηκώθηκαν και οι δύο όρθιοι.

Η Σαλ ζαλίστηκε ξανά, αλλά αυτή τη φορά ήταν από το σεξ και συνήλθε γρήγορα. Συνέχισε, ωστόσο, να κρατάει το μπράτσο του Τζαρτζ καθώς βγήκαν από το πλάι της ταβέρνας και κατέβηκαν προς την αποβάθρα.

Βρέθηκαν στην ουρά ενός πλήθους που κοιτούσε προς το ποτάμι. Στη μια πλευρά στεκόταν μια μικρή ομάδα αντρών της πολιτοφυλακής του Σάιρινγκ που φορούσαν στολές και κρατούσαν μουσκέτα, αλλά έδειχναν απείθαρχοι και μωτρωμένοι. Ο Γουίλ Ρίντικ καθόταν σ' ένα κατώφλι και κάποιος εξέταζε το πίσω μέρος του κεφαλιού του. Ήταν φανερό ότι οι άντρες του εξακολουθούσαν να αρνούνται να επιτεθούν. Η Σαλ είχε ακούσει, μάλιστα, ότι σε μερικές πόλεις η πολιτοφυλακή έπαιρνε το μέρος των ξεσηκωμένων γυναικών και τις βοηθούσε να κλέβουν τρόφιμα.

Οι μαουινιέρηδες ήταν άφαντοι.

Μπροστά μπροστά ήταν η Τζόουνι, που κάπου ήταν ανεβασμένη και φώναζε, «Δεν είμαστε κλέφτες! Δε θα κλέψουμε το στάρι!»

Το πλήθος μουρμούριζε δυσανεσχημένο, αλλά συνέχιζε να την ακούει, περιμένοντας να δει τι θα έλεγε στη συνέχεια.

Ο Τζαρτζ και η Σαλ άνοιξαν δρόμο σπρώχνοντας για να πλησιάσουν. Το στάρι είχε ξεφορτωθεί από τη μαούνα και η Τζόουνι στεκόταν πάνω σε μια στοίβα από σακιά.

«Λέω οι αρτοποιοί του Κίνγκσμπριτζ να μπορούν ν' αγοράσουν αυτό το στάρι —στην τιμή που είχε πριν από τον πόλεμο», φώναξε η Τζόουνι.

«Τι νόημα έχει αυτό;» είπε χαμηλόφωνα ο Τζαρτζ, αλλά η Σαλ μάντευε πού το πήγαινε η Τζόουνι.

«Με έναν όρο», πρόσθεσε η Τζόουνι. «Να υποσχεθούν ότι θα πουλάνε τη φρατζόλα των τεσσάρων λιβρών στην παλιά τιμή: εφτά πένες!»

Το πλήθος επιδοκίμασε την πρότασή της.

«Όποιος φούνταρης επιχειρήσει να παραβεί αυτόν τον όρο θα δεχτεί την επίσκεψη... μερικών γυναικών του Κίνγκσμπριτζ... που θα του εξηγήσουν... τι οφείλει να κάνει».

Το πλήθος ξέσπασε σε ζητωκραυγές.

«Ας βρει κάποιος τον κύριο Τσάιλντ. Δεν πρέπει να είναι μακριά. Φοράει ένα κίτρινο γιλέκο. Πείτε του να έρθει να εισπράξει τα χρήματά του. Δε θα είναι όσα πλήρωσε για το στάρι, αλλά είναι καλύτερα απ' το τίποτα. Κι εσείς, οι αρτοποιοί μπίτε στη σειρά εδώ, παρακαλώ, με τα λεφτά σας στο χέρι».

Ο Τζαρτζ κουνούσε το κεφάλι του με θαυμασμό. «Η αδερφή μου», μονολόγησε. «Δεν υπάρχει άλλη σαν αυτήν».

Η Σαλ, όμως, ανησυχούσε. «Ελπίζω να μη βρει τον μπελά της γι' αυτό που κάνει».

«Εμπόδισε το πλήθος να κλέψει το στάρι – κανονικά οι δικαστές θα έπρεπε να την ανταμείψουν γι' αυτό!»

Η Σαλ σήκωσε τους ώμους της. «Πότε ήταν δίκαιοι για να είναι και τώρα;»

Αρκετοί αρτοποιοί του Κίνγκσμπριτζ προχώρησαν μπροστά. Φάνηκε και το κίτρινο γιλέκο του Σάιλας Τσάιλντ. Ακολούθησε μια συζήτηση και η Σαλ μάντεψε ότι είχε να κάνει με το πόσο ακριβώς κόστιζε ένα μόδι σιτηρών πριν από τρία χρόνια. Το θέμα έδειξε να λύνεται, ωστόσο. Τα χρήματα άλλαξαν χέρια και οι βοηθοί των αρτοποιών άρχισαν να φεύγουν με σακιά στους ώμους τους.

«Λουπόν», είπε ο Τζαρτζ, «φαίνεται ότι όλα τέλειωσαν».

«Μην είσαι και τόσο σίγουρος», είπε η Σαλ.

Την επομένη, προσήγαγαν την Τζόουνι ενώπιον των δικαστών του τοπικού δικαστηρίου και κατηγορήθηκε για πρόκληση ταραχών – ένα κακούργημα που επέσυρε ακόμα και τη θανατική ποινή.

Κανένας δεν το περίμενε αυτό. Εκείνη ήταν που είχε πει στον όχλο ότι δεν είχαν δικαίωμα να κλέψουν το στάρι – κι όμως τώρα βρισκόταν αντιμέτωπη με τη θανατική ποινή.

Στη σημερινή ακροαματική διαδικασία δε θα κρινόταν αν ήταν ένοχη. Οι τοπικοί δικαστές δεν ήταν αρμόδιοι να εκδικάζουν κακούργηματα. Μπορούσαν μόνο να συγκαλέσουν ένα σώμα ενόρκων που είτε θα παρέπεμπε την Τζόουνι σε ανώτερο δικαστήριο

για να δικαστεί, δηλαδή σε κακουργιοδικείο, είτε θα απέρριπτε τις κατηγορίες.

«Δεν μπορούν να σε παραπέμψουν», είπε ο Τζαρτζ στην Τζόουνι, που είχε μια τεράστια μελανιά στην αριστερή πλευρά του προσώπου της.

Η Σαλ, που είχε ένα καρούμπαλο στο κεφάλι, δεν ήταν και τόσο σίγουρη.

Ο καημένος ο Φρέντι Κέινς είχε μαστιγωθεί την αυγή ως επικεφαλής της ανταρσίας των αντρών της πολιτοφυλακής. Ο Σπέιντ είχε πει στη Σαλ ότι ο Φρέντι είχε καταταχθεί εθελοντικά στον τακτικό στρατό για να στρέψει το όπλο του κατά των εχθρών της Αγγλίας και όχι κατά των γειτόνων του. Θα εντασσόταν στο 107ο Σύνταγμα Πεζικού (του Κίνγκσμπριτζ).

Προήδρευε ο Χόρνμπιμ ως πρόεδρος των δικαστών. Δίπλα του καθόταν ο Γουίλ Ρίντικ. Δεν υπήρχε καμία αμφιβολία για το τίνος το μέρος θα έπαιρναν, αλλά δε θα είχαν εκείνοι τον τελευταίο λόγο: την απόφαση θα την έπαιρνε το σώμα των ενόρκων.

Η Σαλ ήταν βέβαιη ότι ο Χόρνμπιμ δεν είχε πάρει είδηση πως ο Τζαρτζ ήταν ένας από τους υφαντές του. Είχε εκατοντάδες εργάτες και δεν τους ήξερε όλους –ούτε καν τους περισσότερους. Αν το ανακάλυπτε, ίσως απέλυε τον Τζαρτζ. Ή ίσως αποφάσιζε να τον έχει μαντρωμένο να δουλεύει στο εργοστάσιο και όχι έξω, όπου μπορούσε να προκαλεί φασαρίες.

Ο σερίφης Ντόι είχε ορίσει τους ενόρκους και η Σαλ τούς μελέτησε έναν έναν καθώς έδιναν τον όρκο τους. Ήταν όλοι εύποροι επιχειρηματίες του Κίνγκσμπριτζ, περήφανοι και συντηρητικοί. Πολλοί κάτοικοι της πόλης κατάλληλοι για το σώμα των ενόρκων ήταν φιλελεύθεροι· μερικοί, μάλιστα ήταν μεθοδιστές, όπως ο Σπέιντ, ο Τζερεμία Χίσκοκ, ο υπολοχαγός Ντόναλντσον και άλλοι, αλλά δεν είχε κληθεί κανένας απ' αυτούς. Προφανώς ο Χόρνμπιμ είχε βάλει τον Ντόι να επιλέξει τους ενόρκους που ήθελε.

Η Τζόουνι δήλωσε αθώα.

Ο πρώτος μάρτυρας ήταν ο Τζόμπι Νταρκ, ένας μαουνιέρης, που είπε ότι η Τζόουνι του είχε επιτεθεί και εκείνος είχε αμυνθεί. «Είχαμε φορτώσει τα μισά σακιά στη μαούνα όταν ήρθε η λεγάμενη μαζί

με τον όχλο και προσπάθησε να μ' εμποδίσει να κάνω τη δουλειά μου», είπε. «Την έσπρωξα, λοιπόν, για να την κάνω στην άκρη».

«Πώς το έκανα αυτό;» τον διέκοψε η Τζόουνι. «Πώς ισχυρίζεσαι ότι σ' εμποδίσας;»

«Στάθηκες μπροστά μου».

«Έβαλα το πόδι μου πάνω σ' ένα σακί με στάρι, σωστά;»

«Ναι».

«Και σε πόνεσε αυτό;»

Ο κόσμος στην αίθουσα του δικαστηρίου γέλασε.

«Όχι βέβαια», απάντησε αμήχανα ο Νταρκ.

Η Σαλ άρχισε να νιώθει κάπως πιο αισιόδοξη.

Η Τζόουνι άγγιξε τη μελανιά της. «Τότε γιατί μου έριξες γροθιά στο κεφάλι;»

«Δεν έκανα ποτέ τέτοιο πράγμα».

Αρκετοί από το ακροατήριο φώναξαν, «Το έκανες! Το έκανες!»

«Ησυχία!» είπε ο Χόρνμπιμ.

Ο Σπείντ βγήκε μπροστά. «Το είδα με τα μάτια μου. Παίρνω όρκο ότι ο Τζόμπι Νταρκ γρονθοκόπησε την Τζόουνι στο κεφάλι».

Μπράβο σου, Σπείντ, σκέφτηκε η Σαλ. Ήταν ένας από τους υποφασματοποιούς, αλλά υποστήριζε τους εργάτες.

Η παρέμβασή του εκνεύρισε τον Χόρνμπιμ. «Όταν θελήσω να μιλήσεις, Σόβελερ, θα σ' το πω. Συνέχισε, Νταρκ. Τι έγινε έπειτα;»

«Ε, να, έπεσε κάτω».

«Και μετά;»

«Μετά μου επιτέθηκαν μισή ντουζίνα γυναίκες».

«Τυχεράκια!» φώναξε κάποιος και όλοι γέλασαν.

«Ποια ήταν επικεφαλής αυτών των γυναικών;» ρώτησε ο Χόρνμπιμ.

«Αυτή! Η Τζόουνι, η κατηγορουμένη!»

«Αυτή έφερε τον όχλο από την πλατεία της αγοράς στο ποτάμι;»

«Ναι, αυτή».

Αλήθεια ήταν, σκέφτηκε η Σαλ.

«Συνεπώς αυτή υποκίνησε τις ταραχές».

Αυτό ήταν υπερβολή, αλλά ο Νταρκ απάντησε καταφατικά.

«Πόσες φορές σε γρονθοκόπησα, Τζόμπι;» τον ρώτησε η Τζόουνι.

Ο άντρας χαμογέλασε αυτάρεσκα. «Αν με γρονθοκόπησες, εγώ δεν κατάλαβα τίποτα», κόμπασε.

«Αλλά εξακολουθείς να ισχυρίζεσαι ότι εγώ ξεκίνησα τις ταραχές;»

«Έφερές όλες εκείνες τις άλλες γυναίκες».

«Και σ' έδειραν;»

«Όχι ακριβώς, αλλά δεν μπορούσα να τις πετάξω όλες από πάνω μου!»

«Δε σε χτύπησαν, λοιπόν».

«Μ' εμπόδισαν να κάνω τη δουλειά μου».

«Όλο αυτό λες».

«Κι εσύ τις καθοδήγησες».

«Τι είπα, δηλαδή, για να τις κάνω να κατέβουν στο ποτάμι;»

«Είπες, “Ακολουθήστε με” ή κάτι τέτοιο».

«Πότε το είπα αυτό;»

«Το άκουσα όταν έφευγα απ' την πλατεία της αγοράς».

«Και λες ότι ξεσήκωσα τις γυναίκες να σ' ακολουθήσουν».

«Ναι».

«Και μετά σ' εμπόδισα να δουλέψεις».

«Ναι».

«Όμως είπες ότι είχες ξεφορτώσει τα μισά σακιά πριν φτάσω εγώ με τις γυναίκες».

«Ακριβώς».

«Άρα πρέπει να είχες φύγει απ' την πλατεία πολύ πριν απ' τις γυναίκες».

«Ναι».

«Τότε πώς είναι δυνατό να με άκουσες να τους λέω να μ' ακολουθήσουν αν ήσουν ήδη στην αποβάθρα και ξεφόρτωνες σακιά;»

«Σ' την έφερε!» είπε δυνατά ο Τζαρτζ.

Ο Χόρνμπιμ τον κατακεραύνωσε μ' ένα βλοσυρό βλέμμα.

«Μπορεί να σου πήρε πολλή ώρα να τις πείσεις», είπε ο Νταρκ.

«Η αλήθεια είναι ότι δε με άκουσες ποτέ να τους λέω να μ' ακολουθήσουν γιατί ποτέ δεν το είπα. Απ' το μυαλό σου το έβγαλες».

«Όχι, δεν το έβγαλα απ' το μυαλό μου».

«Είσαι ψεύτης, Τζόμπι Νταρκ». Και, με τα λόγια αυτά, η Τζόουνι του γύρισε την πλάτη.

Καλά τα είχε πάει, σκέφτηκε η Σαλ. Είχε πείσει, όμως, άραγε τους ενόρκους;

Τα ίδια πάνω-κάτω εξιστόρησαν και οι άλλοι μαουινιέρηδες, αλλά το μόνο που είχαν να πουν ήταν ότι τους είχαν επιτεθεί οι γυναίκες κι εκείνοι είχαν αμυνθεί. Η Σαλ σκέφτηκε ότι η μπερδεμένη κατάσταση του Νταρκ τούς είχε κάνει όλους να φαίνονται αναξιόπιστοι.

Έπειτα είπε και η Τζόουνι τη δική της εκδοχή, τονίζοντας ότι ο κύριος ρόλος της ήταν να εμποδίσει το πλήθος να αρπάξει το στάρι.

Ο Χόρνμπιμ τη διέκοψε. «Όμως το πούλησες!»

Αυτό ήταν γεγονός.

«Σε μια δίκαιη τιμή, ναι», παραδέχτηκε η Τζόουνι.

«Την τιμή των σιτηρών την καθορίζει η αγορά. Δεν μπορείς να την αποφασίζεις εσύ».

«Όμως αυτό ακριβώς έκανα χτες, έτσι δεν είναι;»

Το ακροατήριο έβαλε τα γέλια.

«Και έδωσα τα χρήματα στον κύριο Τσάιλντ», πρόσθεσε η Τζόουνι.

«Αλλά ήταν πολύ λιγότερα απ' όσα είχε πληρώσει για το στάρι».

«Και ποιος του το πούλησε σε τόσο ψηλή τιμή; Μήπως εσείς, σύμβουλε Χόρνμπιμ; Πόσο κέρδος βγάλατε;» Ο Χόρνμπιμ προσπαθούσε να τη διακόψει, αλλά εκείνη ύψωσε τη φωνή της πάνω από τη δική του. «Ίσως θα 'πρεπε να επιστρέψετε εσείς τη διαφορά στον κύριο Τσάιλντ τώρα. Αυτό θα ήταν πραγματικά δίκαιο, δε νομίζετε;»

Ο Χόρνμπιμ έγινε κατακόκκινος από θυμό. «Πρόσεξε τι λες».

«Με συγχωρείτε, εντιμότε».

«Αυτό που έκανες δε διαφέρει πολύ από κλεψιά».

«Και βέβαια διαφέρει. Εγώ δεν είχα κέρδος. Αυτό δεν έχει καμία σημασία, άλλωστε».

«Γιατί στην οργή δεν έχει σημασία;»

«Γιατί δεν κατηγορούμαι για κλοπή, αλλά για πρόκληση ταραχών».

Έξυπνο αυτό που είπε, σκέφτηκε η Σαλ. Θα την ωφελήσει, όμως; Δεν αρέσει στα αφεντικά να είναι πολύ έξυπνοι οι εργάτες. Δε σε

πληρώνω για να σκέφτεσαι, συνήθιζαν να λένε. Σε πληρώνω για να κάνεις αυτό που σου λέω.

«Ο κύριος Λουκ Μακάλα θα επιβεβαιώσει ότι έχω δίκιο, υποθέτω», είπε η Τζόουνι.

«Δεν απαντώ σε κατηγορούμενους», είπε ο Μακάλα, ο γραμματέας, ενοχλημένος.

Παρ' όλα αυτά, ο Χόρνμπιμ έβραζε. Η ανάκριση είχε πάρει λάθος κατεύθυνση. «Ξεκίνησες τις ταραχές, έκλεψες το στάρι του κυρίου Τσάιλντ και μετά το πούλησες».

«Και έδωσα τα χρήματα στον κύριο Τσάιλντ».

«Θέλεις να καλέσεις μάρτυρες;»

«Φυσικά και θέλω».

Κατέθεσαν η Σαλ, μετά ο Τζαρτζ, έπειτα η κυρία Ντοντς και κάμποσοι ακόμα. Όλοι είπαν ότι η Τζόουνι δεν είχε πει στον κόσμο να την ακολουθήσει, δεν είχε επιτεθεί σε κανέναν και είχε εμποδίσει να κλαπεί το στάρι.

Οι ένορκοι αποσύρθηκαν σε μια διπλανή αίθουσα.

Η Σαλ, ο Τζαρτζ και ο Σπείντ πήγαν κοντά στην Τζόουνι. Την ανησυχούσε το ίδιο πράγμα που είχε σκεφτεί η Σαλ. «Μήπως παράημουν έξυπνη;»

«Δεν ξέρω», είπε ο Σπείντ. «Δεν μπορείς να είσαι πειθήνια και μαζεμένη, γιατί τότε νομίζουν ότι είσαι ένοχη κι έχεις τύψεις. Πρέπει να δείχνεις λίγο τσαγανό».

«Οι ένορκοι είναι όλοι κάτοικοι του Κίνγκσμπριτζ», είπε ο Τζαρτζ. «Δεν μπορεί να μην ξέρουν ότι ήταν άδικο να πουληθεί το στάρι μας σε άλλη πόλη τη στιγμή που εδώ υπάρχουν άνθρωποι που δεν έχουν να φάνε».

«Στο μόνο πράγμα που συμφωνούν όλοι τους», είπε ο Σπείντ, «είναι το δικαίωμά τους να βγάσουν κέρδος, ανεξάρτητα από το ποιοι υποφέρουν».

«Αυτή είναι η καταραμένη αλήθεια», είπε ο Τζαρτζ.

Οι ένορκοι επέστρεψαν.

«Κοίτα μην καταλήξεις να μαστιγωθείς τώρα, Τζαρτζ», είπε χαμηλόφωνα η Σαλ.

«Τι μου λες;»

«Αν η απόφαση είναι κατά της Τζόουνι, μην αρχίσεις να φωνάζεις ή να απειλείς τους ενόρκους ή τους δικαστές. Το μόνο που θα καταφέρεις είναι να τιμωρηθείς. Εκείνο το γουρούνι ο Ρίντικ πολύ θα το χαιρόταν αν σ' έβλεπε να μαστιγώνεσαι. Κράτα το στόμα σου κλειστό, λοιπόν, ό,τι κι αν γίνει. Μπορείς;»

«Και βέβαια μπορώ».

Οι ένορκοι στάθηκαν μπροστά στους δικαστές.

«Ποια είναι η απόφασή σας;» ρώτησε ο Χόρνμπιμ.

«Παραπέμπεται για δίκη στο κακουργιοδικείο», απάντησε ένας απ' αυτούς. Φωνές διαμαρτυρίας σηκώθηκαν από το πλήθος.

Η Σαλ κοίταξε τον Τζαρτζ. «Μην κουνηθείς και κάτσε ήσυχα τώρα».

«Πανάθεμά τους», μουρμούρισε μονάχα εκείνος.

Η ΣΑΛ ΗΤΑΝ ΞΑΠΛΩΜΕΝΗ στο κρεβάτι, με τα μπράτσα του Τζαρτζ τυλιγμένα γύρω της και το κεφάλι της γεμμένο στον ώμο του. Τα στήθη της πιέζονταν στο στήθος του, που ανεβοκατέβαινε καθώς ανάσαινε λαχανιασμένος. Πέρα από τις ανάσες τους, δεν ακουγόταν κανένας άλλος ήχος μέσα στο σπίτι. Ο Κιτ και η Σου κοιμόντουσαν βαθιά στον επάνω όροφο. Έξω, στο δρόμο, λίγο πιο μακριά, δύο μεθυσμένοι καβγάδιζαν, αλλά κατά τα άλλα η πόλη ήταν ήσυχη. Ο λαιμός της Σαλ ήταν ιδρωμένος και ένιωθε την υφή των σεντονιών τραχιά πάνω στα γυμνά της πόδια.

Ήταν ευτυχισμένη. Της είχε λείψει αυτό, σχεδόν χωρίς να το έχει συνειδητοποιήσει: η παρηγοριά της οικειότητας μ' έναν άντρα, η απόλυτη απόλαυση του ερωτικού σμιξίματος. Μετά το θάνατο του Χάρι, είχε χάσει κάθε αισθηματικό ενδιαφέρον. Με τον καιρό, ωστόσο, σιγά σιγά και σχεδόν χωρίς να το καταλάβει, είχε αρχίσει να της αρέσει όλο και πιο πολύ ο μεγάλος σωματός, δυνατός, παθιασμένος, παρορμητικός Τζαρτζ και τώρα χαιρόταν που ήταν στην αγκαλιά του. Από τη μέρα των ταραχών και εκείνη την ξαφνική τρέλα στον αχυρώνα πίσω από το Σφαγείο, κοιμόταν κάθε νύχτα μαζί του. Αν μετάνιωνε για κάτι, ήταν το ότι δεν το είχε κάνει αυτό νωρίτερα.

Καθώς ηρεμούσε η ανάσα της και εξανεμιζόταν η ευφορία, σκέφτηκε την καημένη την Τζόουνι στη φυλακή του Κίνγκσμπριτζ. Η Τζόουνι είχε μια κουβέρτα και η Σαλ της πήγαινε φαγητό κάθε μέρα, αλλά το κτίριο ήταν κρύο και τα κρεβάτια σκληρά. Η σκέψη αυτή εξόργιζε τη Σαλ. Αυτοί που θα 'πρεπε να παραπεμφθούν στο κακουργιοδικείο ήταν οι άνθρωποι που κερδοσκοπούσαν από τις ψηλές τιμές.

Κανένας δεν ήξερε τι μπορούσε να γίνει σε μια δίκη, αλλά η ακροαματική διαδικασία στο δικαστήριο των τριμηνιαίων συνεδρι-

άσεων δεν είχε πάει καλά και αυτό ήταν κακός οiwνός. Δεν μπορεί να την κρεμάσουν, σκέφτηκε η Σαλ. Όμως υπήρχε αυτό το ενδεχόμενο. Η ατμόσφαιρα είχε αλλάξει από τότε που πετροβολήθηκε η άμαξα του βασιλιά και ξέσπασαν οι ταραχές για τα τρόφιμα. Η βρετανική άρχουσα τάξη είχε γίνει αδιάλλακτη. Στο Κίνγκσμπριτζ, οι μαγαζάτορες δεν έκαναν πια πίστωση, οι ιδιοκτήτες έκαναν έξωση στους νοικάρηδες που αργούσαν να πληρώσουν το νοίκι τους και οι δικαστές επέβαλλαν σκληρές ποινές. Ο Χόρνμπιμ και ο Ρίντικ ήταν σκληροί άνθρωποι έτσι κι αλλιώς, μόνο που τώρα είχαν την υποστήριξη πολλών επιχειρηματιών της τάξης τους. Όπως έλεγε και ξανάλεγε ο Σπέιντ, τα αφεντικά φοβόντουσαν.

Η Σαλ ανησυχούσε και για τα χρήματα. Η Τζόουνι δεν έφερνε πια λεφτά, ούτε η Σου, αλλά έπρεπε να τρέφονται και οι δύο. Η Σαλ είχε νοικιάσει τη σοφίτα σε μια χήρα, αλλά της έδινε μόλις τέσσερις πένες την εβδομάδα, αφού ήταν μόνο ένα καμαράκι χωρίς τζάκι.

Η Σαλ αναστέναξε και ο Τζαρτζ την άκουσε. «Πες μου τι σκέφτεσαι», της είπε. Ωρες ώρες μπορούσε να γίνεται πολύ ευαίσθητος.

«Ότι δεν έχουμε αρκετά λεφτά».

Τον ένιωσε να σηκώνει τους ώμους του. «Τίποτα καινούργιο, λοιπόν», είπε.

Του έκανε την ίδια ερώτηση. «Εσύ τι σκέφτεσαι;»

«Ότι θα 'πρεπε να παντρευτούμε».

Η απάντησή του την ξάφνιασε, αν και, όταν το καλοσκέφτηκε, κανονικά δε θα έπρεπε. Ζούσαν μαζί σαν αντρόγυνο και φρόντιζαν την ανιψιά του και το γιο της. Φέρονταν σαν οικογένεια.

«Εμείς, οι άνθρωποι της εργατικής τάξης δεν είμαστε αυστηροί μ' αυτά τα πράγματα», είπε ο Τζαρτζ, «αλλά σύντομα οι φίλοι και οι γείτονές μας θα περιμένουν να κάνουμε το σωστό».

Αυτό ήταν αλήθεια. Τα νέα κυκλοφορούσαν γρήγορα και κάποια στιγμή θα εμφανιζόταν στο κατώφλι τους ο εφημέριος για να τους επισημάνει ότι χρειάζονταν την ευλογία του Θεού για να είναι μαζί. Εκείνη, όμως, το ήθελε αυτό; Ήταν ευτυχισμένη για την ώρα, αλλά ήταν αρκετά σίγουρη για να πει στον κόσμο ότι ανήκε στον Τζαρτζ;

«Άλλωστε...» συνέχισε ο Τζαρτζ. Έπειτα κόμπιασε, άλλαξε θέση

νευρικά και έξυσε το μηρό του, σημάδια που μαρτυρούσαν ότι προ-
σπαθούσε να εκφράσει ένα πρωτόγνωρο για εκείνον συναίσθημα.

«Άλλωστε τι;» τον ενθάρρυνε.

«Θα 'θελα να σε παντρευτώ γιατί σ' αγαπώ». Και πρόσθεσε αμή-
χανα, «Ορίστε, το ξεφούρνισα επιτέλους».

Η εξομολόγησή του δεν την ξάφνιασε, αν και τη συγκίνησε. Ωστόσο, δεν είχε πολυσκεφτεί το μέλλον της μαζί του. Μπορούσε να είναι ευγενικός και ήταν πιστός στους φίλους και την οικογένειά του, αλλά είχε και μια βίαιη πλευρά που την προβλημάτιζε. Είχε παρατη-
ρήσει ότι η βία ήταν συνηθισμένη αντίδραση των δυνατών αντρών που ένιωθαν στο πετσί τους την αδικία του κόσμου και δεν την κα-
ταλάβαιναν. Και ο νόμος παρείχε ελάχιστη προστασία στις γυναίκες.

«Κι εγώ σ' αγαπώ, Τζαρτζ», του είπε.

«Το συμφωνήσαμε τότε!»

«Όχι ακόμα».

«Τι εννοείς;»

«Τζαρτζ, ο Χάρι μου δε με χτυπούσε ποτέ».

«Και...;»

«Μερικοί άντρες, πολλοί άντρες, θεωρούν ότι ο γάμος τούς δίνει
το δικαίωμα να συνετίζουν τη γυναίκα τους ...με τις γροθιές τους».

«Το ξέρω».

«Το ξέρεις, αλλά ποια είναι η γνώμη σου γι' αυτό;»

«Ποτέ δεν έχω χτυπήσει γυναίκα και ούτε θα το κάνω όσο ζω».

«Ορκίσου ότι δε θα χτυπήσεις ποτέ ούτε εμένα ούτε τον Κιτ».

«Δε μ' εμπιστεύεσαι;» Έδειχνε πληγωμένος.

Η Σαλ επέμεινε. «Δεν πρόκειται να σε παντρευτώ αν δε μου το υποσχεθείς σοβαρά. Μην το υποσχεθείς, όμως, αν δεν το εννοείς
πραγματικά».

«Δε θα χτυπήσω ποτέ ούτε εσένα ούτε τον Κιτ και το υπόσχο-
μαι· μάρτυς μου ο Θεός».

«Τότε θα σε παντρευτώ και με μεγάλη μου χαρά».

«Ωραία». Γύρισε στο πλάι για να την αγκαλιάσει και με τα δύο
του χέρια. «Θα πάω να βρω τον εφημέριο για να κανονίσουμε την
αναγγελία του γάμου». Ήταν ευτυχισμένος.

Τον φίλησε στο στόμα και άγγιξε το μαλακό του μόριο. Σκόπευε

να του το χαϊδέψει απλώς τρυφερά, αλλά το ένωσε να σκληραίνει γρήγορα μέσα στο χέρι της. «Πάλι;» απόρησε η Σαλ. «Κιόλας;»

«Αν θέλεις κι εσύ».

«Ω, ναι», του είπε. «Θέλω».

Μετά την τελετή της Θείας Ευχαριστίας στον Οίκο των Μεθοδιστών, ο πάστορας Τσαρλς Μιντγουίντερ έκανε μια ανακοίνωση. «Τις τελευταίες μέρες ο πρωθυπουργός Πιτ έφερε στη Βουλή δύο νέους νόμους που πρέπει να γνωρίζουμε», είπε. «Θα σας τους εξηγήσει ο Σπέιντ».

Ο Σπέιντ σηκώθηκε όρθιος. «Το κοινοβούλιο ψήφισε το Νόμο περί Προδοσίας και το Νόμο περί Στασιαστικών Συναντήσεων. Οι νόμοι αυτοί καθιστούν έγκλημα την επίκριση της κυβέρνησης ή του βασιλιά ή τη σύγκληση συνάντησης με σκοπό την επίκριση της κυβέρνησης ή του βασιλιά».

Ο Έιμος το ήξερε αυτό και ήταν αντίθετος. Η ένταξή του σε μια αντισυμβατική θρησκεία τον είχε κάνει να παθιάζεται με την ελευθερία του λόγου. Κανένας δεν είχε το δικαίωμα να κλείνει το στόμα του άλλου, σκεφτόταν.

Στο εκκλησίασμα υπήρχαν πολλοί που δεν είχαν σκεφτεί τις συνέπειες των νέων νόμων και η ωμή εξήγηση του Σπέιντ προκάλεσε ένα σούσουρο αγανάκτησης.

Όταν κόπασε ο θόρυβος, ο Σπέιντ συνέχισε, «Δεν ξέρουμε πώς ακριβώς θα εφαρμοστούν αυτοί οι νόμοι αλλά, καταρχήν τουλάχιστον, μια συνάντηση όπως η συζήτηση του βιβλίου του αρχιδιάκονου Πέιλι που οργάνωσε η Σωκρατική Εταιρεία θα ήταν παράνομη. Το δικαστήριο δε θα χρειαζόταν ν' αποδείξει ότι έγιναν επεισόδια, παρά μόνο ότι έγιναν επικρίσεις».

«Μα δεν είμαστε δουλοπάροικοι!» διαμαρτυρήθηκε ο υπολοχαγός Ντόναλντσον. «Προσπαθούν να μας γυρίσουν πίσω στο Μεσαίωνα».

«Είναι μάλλον σαν τη Βασιλεία του Τρόμου στο Παρίσι», είπε ο Ρουπ Άντεργουντ, «τότε που εκτελούσαν όποιον υποπτεύονταν ότι δεν ήταν υπέρ της επανάστασης».

«Έτσι είναι», είπε ο Σπέιντ. «Μερικές εφημερίδες το αποκαλούν αυτό Τρόμο του Πιτ».

«Πώς στην οργή αιτιολογούν έναν τέτοιο νόμο;»

«Ο Πιτ έβγαλε ένα λόγο υποστηρίζοντας ότι ο λαός πρέπει να προσβλέπει στο κοινοβούλιο και μόνο στο κοινοβούλιο για την αποκατάσταση των όποιων αδικιών, με τη βεβαιότητα ότι τα αιτήματά του θα ικανοποιηθούν».

«Μα το κοινοβούλιο δεν εκπροσωπεί το λαό· εκπροσωπεί την αριστοκρατία και τους γαιοκτήμονες ευγενείς».

«Πράγματι. Προσωπικά, θεωρώ ότι ο λόγος του Πιτ ήταν για γέλια».

Η Σούζαν Χίσκοκ, η γυναίκα του τυπογράφου που είχε μαστιγωθεί, είπε, «Δηλαδή, είμαστε εγκληματίες και μόνο που κάνουμε αυτή τη συζήτηση;»

«Με μια κουβέντα, ναι», είπε ο Σπέιντ.

«Μα γιατί το έκαναν αυτό;»

«Γιατί φοβούνται. Δεν μπορούν να κερδίσουν τον πόλεμο ούτε να θρέψουν το λαό. Το Κίνγκσμπριτζ δεν είναι η μόνη πόλη που ξέσπασαν ταραχές λόγω της έλλειψης τροφίμων. Τρομάζουν όταν ο κόσμος φωνάζει “Ψωμί και ειρήνη” και ρίχνει πέτρες στο βασιλιά. Φοβούνται ότι θα καταλήξουν όλοι στην γκιλοτίνα».

Ο πάστορας Μιντγουίντερ σηκώθηκε ξανά. «Είμαστε μεθοδιστές», είπε. «Αυτό σημαίνει ότι πιστεύουμε πως όλοι έχουν το δικαίωμα να έχουν τις δικές τους πεποιθήσεις για το Θεό. Αυτό δεν είναι παράνομο —ακόμα. Πρέπει να προσέχουμε, όμως. Όποια κι αν είναι η γνώμη μας για τον πρωθυπουργό Πιτ, την κυβέρνησή του και τον πόλεμο, πρέπει να την κρατάμε για τον εαυτό μας, τουλάχιστον μέχρι να δούμε πώς θα λειτουργήσουν στην πράξη οι νέοι νόμοι».

«Συμφωνώ», είπε ο Σπέιντ.

Ο Σπέιντ και ο Μιντγουίντερ ήταν δύο από τα πιο σεβαστά μέλη των φιλελεύθερων κύκλων του Κίνγκσμπριτζ και το εκκλησίασμα αποδέχτηκε όσα είπαν.

Όταν διαλύθηκαν οι πιστοί, ο Έιμος πλησίασε την Τζέιν Μιντγουίντερ. Δεν είχε πια καινούργια ρούχα κάθε λίγους μήνες τώρα που ο πατέρας της ήταν απλός πάστορας και όχι ιερέας του καθε-

δρικού ναού, αλλά παρ' όλα αυτά κατάφερνε ακόμα να είναι ακαταμάχητη με το κατακόκκινο παλτό της και το στρατιωτικού στιλ καπελάκι της.

Αυτή τη φορά δεν είχε βιαστεί να φύγει μετά τη λειτουργία. Συνήθως έβρισκε τον τρόπο να διασχίζει την πλατεία ακριβώς την ώρα που έβγαιναν οι πιστοί της Αγγλικανικής Εκκλησίας από τον καθεδρικό ναό για να μπορέσει να φλερτάρει με τον υποκόμη Νόρθγουντ. Όμως ο υποκόμης ήταν στο Έρλσκασλ. «Ο φίλος σου ο Νόρθγουντ έλειπε και έχασε τα επεισόδια», της είπε ο Έιμος.

«Είμαι βέβαιη ότι δε θα είχαν γίνει επεισόδια αν επικεφαλής της πολιτοφυλακής ήταν ο υποκόμης», είπε εκείνη. «Αντί για εκείνον το βλάκα τον Ρίντικ».

Ο Έιμος συμφωνούσε ότι ο Ρίντικ ήταν βλάκας, αλλά δεν ήταν και τόσο σίγουρος ότι ο Χένρι ή οποιοσδήποτε άλλος θα μπορούσε να είχε εμποδίσει τα επεισόδια. «Γιατί πήγε στο Έρλσκασλ τέλος πάντων;»

«Φαντάζομαι θα ήθελε να πει στον πατέρα του ότι δε θέλει να παντρευτεί την αλογομούρα την ξαδέρφη του τη Μιράντα».

«Σου το είπε ο ίδιος;»

«Οχι ακριβώς μ' αυτά τα λόγια, αλλά το άφησε να εννοηθεί».

«Νομίζεις ότι θέλει να παντρευτεί εσένα;»

«Είμαι σίγουρη γι' αυτό», του απάντησε χαρωπά, αλλά ο Έιμος δεν την πίστεψε.

Βύθισε το βλέμμα του στην ασημένια ομίχλη των ματιών της και τη ρώτησε, «Τον αγαπάς;»

Θα μπορούσε κάλλιστα να του είχε πει ότι αυτό δεν ήταν δική του δουλειά, αλλά απάντησε στην ερώτησή του. «Θα είμαι πολύ ευτυχισμένη ως σύζυγος του λόρδου Νόρθγουντ», είπε. Ο επιθετικός τόνος της μαρτυρούσε ότι ισχυριζόταν κάτι για το οποίο δεν ήταν σίγουρη. «Θα είμαι κόμισσα και οι φίλες μου θα είναι όλες ευγενείς. Θα έχω όμορφα φορέματα και θα τα φοράω σε υπέροχα πάρτι. Θα με παρουσιάσουν στο βασιλιά. Πιθανότατα θα μου ζητήσει να γίνω ερωμένη του κι εγώ θα πω, “Μα δε θα ήταν αμάρτημα αυτό, μεγαλειότατε;” Και θα προσποιηθώ ότι λυπάμαι γι' αυτό».

Η Τζέιν δεν είχε ασπαστεί ποτέ τις αρετές της ταπεινότητας και

της αυταπάρνησης των μεθοδιστών, έτσι ο τρόπος που μίλησε δε σόκαρε τον Έιμος. Ακολουθούσε τη θρησκεία του πατέρα της χωρίς ιδιαίτερη αφοσίωση. Αν παντρευόταν τον Νόρθγουντ θα επέστρεφε στην Εκκλησία της Αγγλίας χωρίς δεύτερη σκέψη.

«Όμως δεν τον αγαπάς τον Νόρθγουντ», επέμεινε ο Έιμος.

«Μιλάς σαν τον πατέρα μου».

«Ο πατέρας σου είναι ο καλύτερος άνθρωπος στο Κίνγκσμπριτζ και η σύγκριση με τιμάει περισσότερο απ' όσο αξίζω. Αλλά εξακολουθώ να πιστεύω ότι δεν αγαπάς τον Νόρθγουντ».

«Έιμος, είσαι γλυκός και σε συμπαθώ πολύ, αλλά δεν έχεις το δικαίωμα να με πιέζεις».

«Σ' αγαπώ. Το ξέρεις».

«Πόσο δυστυχισμένοι θα ήμασταν μαζί, μια εργάτρια μέλισσα παντρεμένη με μια πεταλούδα!»

«Θα μπορούσες να είσαι η βασίλισσα μέλισσα».

«Έιμος, δεν μπορείς να με κάνεις βασίλισσα».

«Είσαι ήδη η βασίλισσα της καρδιάς μου».

«Τι ποιητικό!»

Γελιοποιούμαι, σκέφτηκε ο Έιμος. Όμως το γεγονός παραμένει ότι ο Νόρθγουντ δεν της έχει κάνει πρόταση γάμου. Δεν την έχει καλέσει καν να γνωρίσει τον πατέρα του.

Μπορεί να μη συμβεί ποτέ.

Η Σαλ και ο Τζαρτζ παντρεύτηκαν στο ναό του Αγίου Λουκά ένα κυριακάτικο απόγευμα μετά τη δουλειά. Δεν είχαν χρήματα για να το γιορτάσουν, έτσι πήραν μόνο τον Κιτ και τη Σου μαζί τους στην εκκλησία. Ωστόσο, προς έκπληξη της Σαλ, εμφανίστηκαν ο Έιμος Μπάροουφιλντ και η Έλσι Λάτιμερ και υπέγραψαν ως μάρτυρες. Έπειτα ο Έιμος την εξέπληξε, ανακοινώνοντάς της ότι έξω τους περίμενε ένα γαλόνι μπίρα και ένα βαρελάκι με στρείδια.

«Πειράζει να τα μοιραστούμε με την Τζόουνι;» ρώτησε η Σαλ.

«Καθόλου δεν πειράζει», είπε ο Έιμος. «Θα δώσω στον Γκίλ Γκίλμπερτ ένα σελίνι και μια κούπα μπίρα και θα δεχτεί μετά χάρας να μας αφήσει να μπούμε».

Οι νεόνυμφοι και η συντροφιά τους έφυγαν από την εκκλησία και περπάτησαν ως τη φυλακή. Απαρτιζόταν από δύο μεγάλα παλιά σπίτια ενωμένα σε ένα, με κάγκελα στα παράθυρα και κλειδαριές σε όλες τις πόρτες. Ο Γκιλ πρόθυμα τους οδήγησε στο καμαράκι της Τζόουνι. Οι σανίδες του πατώματος ήταν ανομοιομορφες, στους τοίχους υπήρχε μούχλα και το τζάκι ήταν κρύο και άδειο, μα κανένας δε νοιαζόταν. Τώρα, με τέσσερις ενήλικες και δύο παιδιά, ο χώρος σύντομα ζεστάθηκε. Ο Έιμος σέρβιρε μπίρα σε όλους και ο Τζαρτζ άνοιξε τα στρείδια με το σουγιά του. Ο Γκιλ προσφέρθηκε να τους πουλήσει μια φρατζόλα ψωμί για να συνοδεύσουν το γιορτινό τους γεύμα στην εξωφρενική τιμή των δύο σελινιών, που ο Έιμος πλήρωσε αδιαμαρτύρητα, λέγοντας, «Ας βγάλει κι αυτός κάτι παραπάνω».

«Ο αδερφός μου», είπε η Τζόουνι υψώνοντας την κούπα της σε πρόποση, «νόμιζα ότι δε θα έβρισκε ποτέ μια καλή γυναίκα να νοικοκυρευτεί, αλλά τελικά διάλεξε την καλύτερη απ' όλες –ο Θεός να τον έχει καλά!»

«Διάλεξα πράγματι την καλύτερη», είπε ο Τζαρτζ. «Τώρα ποιος θα τολμήσει να πει ότι δεν είμαι έξυπνος;»

«Ταιριαστό ζευγάρι», είπε ο Έιμος. «Δύο άνθρωποι με γερά μπράτσα και καρδιά μάλαμα. Και ο Κιτ είναι το πιο έξυπνο παιδί στο κατηχητικό».

«Και η Σου είναι το πιο αγαπητό κορίτσι στο σχολείο», έσπευσε να προσθέσει η Έλσι.

Η Σαλ έπλεε σε πελάγη ευτυχίας. Νόμιζε ότι θα περνούσαν μια ήσυχη βραδιά στο σπίτι με αρνίσιο λαιμό στιφάδο και, αντί γι' αυτό, είχε γίνει πραγματικό τσιμπούσι. «Βάζω στοίχημα ότι οι γάμοι των ευγενών δεν είναι τόσο διασκεδαστικοί», είπε, «παρ' όλα τα άκαμπτα ρούχα τους και τους καλούς τους τρόπους».

«Προσέξτε τα λόγια σας, κυρία μου, γιατί, αν θέλετε να ξέρετε, είμαι η λαίδη Τζοάνα, η δούκισσα του Σάιρινγκ».

Ο Κιτ και η Σου λύθηκαν στα γέλια.

Η Σαλ συνέχισε το παιχνίδι, λέγοντας με μια υπόκλιση, «Τιμή μου που με καταδέχεστε, δούκισσα Τζοάνα, αλλά πρέπει να σας επι-

σημάνω ότι είμαι η κόμισσα του Κίνγκσμπριτζ, και σχεδόν το ίδιο αριστοκράτισσα μ' εσάς».

Η Τζόουνι στράφηκε στον Τζαρτζ και του είπε, «Ει, εσύ εκεί, άνοιξέ μου άλλο ένα στρείδι».

«Αγαπητή μου δούκισσα», είπε εκείνος, «φοβάμαι ότι με περάσατε για μπάτλερ, ενώ τυχαίνει να είμαι ο επίσκοπος του Μποξ και δεν μπορώ ν' ανοίγω στρείδια με τα κατάλευκα κρινένια χέρια μου». Και τους έδειξε τις παλάμες του, που ήταν σκούρες, γεμάτες ουλές και όχι απόλυτα καθαρές.

«Αγαπητέ μου επίσκοπε», χαχάνισε η Σαλ, «σας βρίσκω πολύ ομορφούλη, δώστε μου ένα φιλί!»

Ο Τζαρτζ τη φίλησε και όλοι χειροκρότησαν.

Η Σαλ κοίταξε γύρω της και συνειδητοποίησε ότι όλοι οι σημαντικοί άνθρωποι της ζωής της ήταν εκεί: το παιδί της, ο άντρας της, η καλύτερή της φίλη, το παιδί της φίλης της, η γυναίκα που δίδασκε τον Κιτ και ο Έιμος, το καλόκαρδο αφεντικό που της έφερνε πάντα τύχη. Υπήρχαν σκληροί και κακοί άνθρωποι στο Κίνγκσμπριτζ και σ' όλον τον κόσμο, αλλά όλοι εκεί μέσα ήταν καλοί. «Κάπως έτσι πρέπει να είναι ο παράδεισος», είπε.

Αφού έφαγε άλλο ένα στρείδι και ρούφηξε μια γενναία γουλιά μπίρα, δήλωσε, «Και αμφιβάλλω αν στον παράδεισο υπάρχει τίποτα πιο νόστιμο από τα στρείδια με μπίρα».

Το Κίνγκσμπριτζ ήταν περήφανο που ήταν έδρα κακουργιοδικείου, κάτι που αποτελούσε τιμητική διάκριση και την αναγνώριση ότι ήταν η σημαντικότερη πόλη στην κομητεία του Σάιρινγκ. Η επίσκεψη ενός δικαστή από το Λονδίνο δύο φορές το χρόνο ήταν σπουδαίο κοινωνικό γεγονός και πάντα λάμβανε περισσότερες προσκλήσεις απ' όσες μπορούσε να δεχτεί.

Το συμβούλιο τον καλωσόριζε με τον μεγαλόπρεπο Χορό του Κακουργιοδικείου. Οι δημοτικοί σύμβουλοι, ωστόσο, δεν ήταν σπάταλοι: τα εισιτήρια ήταν ακριβά και ο χορός άφηνε κέρδος.

Το σπίτι του Χόρνμπιμ απείχε λιγότερο από τετρακόσιες γιάρδες από το Κτίριο Εκδηλώσεων και ήταν όμορφη βραδιά, έτσι εκείνος

και η οικογένειά του πήγαν στο χορό με τα πόδια. Οι ατέλειωτες καλοκαιρινές και φθινοπωριάτικες βροχές είχαν σταματήσει ευτυχώς, αν και ήταν πια πολύ αργά για να σωθεί η σοδειά.

Τη συντροφιά των Χόρνμπιμ αποτελούσαν τρία ζευγάρια: ο ίδιος ο Χόρνμπιμ και η Λίνι, ο Χάουαρντ και η Μπελ και η Ντέμπορα με τον Γουίλ Ρίντικ. Οι νεαροί κύριοι φορούσαν λευκά γάντια και καλογουαλισμένες μπότες και είχαν τους λαιμοδέτες τους δεμένους σε τεράστιους φιόγκους που φαίνονταν ανόητοι στον Χόρνμπιμ. Τα ντεκολτέ των νεαρών κυριών ήταν πιο τολμηρά απ' ό,τι θα ήθελε, αλλά ήταν πολύ αργά για να τις στείλει ν' αλλάξουν.

Έξω από τη στεγασμένη είσοδο στεκόταν ένα πλήθος κατοίκων της πόλης, κυρίως γυναικών, με εσάρπες τυλιγμένες γύρω από τους ξεπαγιασμένους ώμους τους, που παρακολουθούσαν τις αφίξεις των πλουσίων. Γουργούριζαν με ενθουσιασμό στη θέα των λαμπερών κοσμημάτων και χειροκροτούσαν οποιαδήποτε ιδιαίτερα εκκεντρική περιβολή: μια φανταχτερή κίτρινη κάπα, μια άσπρη γούνα, ένα ψηλό καπέλο με φτερά και κορδέλες. Ο Χόρνμπιμ αγνόησε τον όχλο, ατενίζοντας ολόγεια μπροστά του, αντίθετα με τα μέλη της οικογένειάς του, που χαιρετούσαν ανεμίζοντας το χέρι και γνέφοντας στους γνωστούς τους καθώς περνούσαν ανάμεσα στους εκστασιασμένους θεατές.

Έπειτα βρέθηκαν μέσα. Είχε ξοδευτεί μια μικρή περιουσία σε κεριά και ο χώρος λουζόταν σε άπλετο φως, που αποκάλυπτε μια θάλασσα υπέροχα ντυμένων γυναικών και κομπζών αντρών. Ακόμα και ο Χόρνμπιμ εντυπωσιάστηκε. Οι υφαντουργοί του Κίνγκσμπριτζ και οι οικογένειές τους ντύνονταν με ρούχα από τα καλύτερα υφάσματα τους σε τέτοιες εκδηλώσεις. Οι άντρες φορούσαν φράκα σε μοβ, ζωηρό μπλε, κιτρινοπράσινο και βαθύ καφέ χρώμα και οι γυναίκες τολμηρά καρό και ζωηρόχρωμα ριγέ, πιέτες και σούρες και διακοσμητικές ζώνες και ατέλειωτες γιάρδες δαντέλας. Ήταν μια μαζική διαφήμιση του συλλογικού επιχειρηματικού δαιμόνιου της πόλης.

Πολλοί έμπαιναν στη σειρά για τον αντικριστό χορό, στον οποίο το επικεφαλής ζευγάρι συνεχώς άλλαζε. Ο Χόρνμπιμ πρόσεξε ότι

έπαιρνε μέρος και ο Νόρθγουντ. Παραδόξως, έδειχνε να είχε ήδη καταναλώσει πολλή σαμπάνια.

«Ελπίζω να παίζει και κανένα βαλς η ορχήστρα», είπε η Ντέμπορα.

«Αποκλείεται», είπε αμέσως ο Χόρνμπιμ. Δεν είχε δει ποτέ του βαλς, αλλά είχε ακούσει γι' αυτή τη νέα χορευτική τρέλα. «Αυτός είναι ο Χορός του Κακουργιοδικείου, μια καθωσπρέπει εκδήλωση που οργανώνει το δημοτικό συμβούλιο της πόλης. Δε θα ανεχτούμε χυδαίους χορούς».

Η Ντέμπορα συνήθως υποχωρούσε όταν διαφωνούσε με τον πατέρα της, αλλά απόψε αποφάσισε να αντιδράσει. «Δεν υπάρχει τίποτα χυδαίο στο βαλς! Στο Λονδίνο το χορεύουν συνεχώς».

«Εδώ δεν είναι Λονδίνο και δεν επιτρέπουμε χορούς στους οποίους τα ζευγάρια αγκαλιάζονται... αντικριστά. Είναι αηδιαστικό. Μπορεί να μην είναι καν παντρεμένοι!»

Ο Χάουαρντ χαμογέλασε. «Ξέρεις, πατέρα, καμία γυναίκα δε μένει έγκυος χορεύοντας βαλς». Οι άλλοι ξέσπασαν σε βροντερά γέλια.

Ο Χόρνμπιμ εκνευρίστηκε. «Δεν είναι και πολύ χρήσιμο αυτό το σχόλιο, Χάουαρντ, ιδίως μπροστά σε κυρίες».

«Ω! Συγγνώμη».

«Πατέρα», είπε η Ντέμπορα, «μιλάς σαν παλιομοδίτης υφαντουργός που αρνείται να χρησιμοποιήσει τα νέα μηχανήματα. Πρέπει να συμβαδίζεις με την εποχή σου!»

Τα λόγια της τον έτσουξαν. Δε θεωρούσε τον εαυτό του παλιομοδίτη. «Γελιοιά σύγκριση», είπε μουτρωμένος. Η Ντέμπορα ήταν η μόνη στην οικογένεια που μπορούσε να ορθώσει το ανάστημά της απέναντί του σε μια λογομαχία.

«Ίσως ένα ή δύο βαλσάκια μόνο;»

«Κανένα βαλς».

Οι νεότεροι εγκατέλειψαν τις προσπάθειες να τον μεταπείσουν και πήγαν να πάρουν μέρος στον αντικριστό χορό. Με μια γκριμάτσα απέχθειας, ο Χόρνμπιμ είδε ότι συμμετείχε και ο Έιμος Μπάροουφιλντ.

Πάντα υπήρχε κάτι για να του χαλάσει τη διάθεση.

Μετά το γαμήλιο γλέντι, η Σαλ κάθισε στο τραπέζι της κουζίνας με μια δανεική πένα και λίγο μελάνι και άνοιξε τη Βίβλο του πατέρα της. Έγραψε την ημερομηνία, μετά τη λέξη *Γάμος* και ύστερα ρώτησε τον Τζαρτζ, «Πώς γράφεις το όνομά σου;»

«Τι κάνεις εκεί;» τη ρώτησε εκείνος.

«Καταγράφω το γάμο μας στην οικογενειακή Βίβλο».

Ο Τζαρτζ κοίταξε πάνω απ' τον ώμο της. «Ωραίο βιβλίο», είπε.

Η Σαλ σκέφτηκε ότι ήταν παλιό, αλλά είχε ένα όμορφο μπρούντζινο κούμπωμα και τα τυπωμένα γράμματα ήταν καθαρά και ευανάγνωστα.

«Πρέπει να κόστισε αρκετά», είπε ο Τζαρτζ.

«Πιθανότατα», είπε η Σαλ. «Ο παππούς μου την αγόρασε. Λοιπόν, πώς γράφεται το όνομά σου;»

«Δε νομίζω να το έχω δει ποτέ γραμμένο».

«Άρα, αν το γράψω λάθος, δε θα το καταλάβεις».

Ο Τζαρτζ γέλασε. «Και ούτε θα με νοιάξει».

Η Σαλ έγραψε: *Τζαρτζ Μποκς και Σάρα Κλίδεροου*.

«Πολύ καλό», της είπε.

Δεν της φαινόταν σωστό, αλλά τώρα πια το είχε γράψει. Φύσηξε το μελάνι να στεγνώσει. Όταν έπαψε να гуαλίζει και μετατράπηκε σ' ένα μουντό μαύρο που δεν αντανakλούσε πια το φως, έκλεισε τη Βίβλο.

«Και τώρα», του είπε, «πάμε να χαζέψουμε τους καλεσμένους που πάνε στο χορό».

Η Έλσι δεν ήταν δεινή χορεύτρια, αλλά της άρεσε να χορεύει με τον Έιμος, που οι κινήσεις του είχαν χάρη και ακρίβεια. Ο αντικριστός χορός απαιτούσε ενέργεια και, όταν τελείωσε, άφησαν την πίστα λαχανιασμένοι.

Η Αίθουσα Εκδηλώσεων έδειχνε απόψε πολύ διαφορετική απ' ό,τι τις Κυριακές που τη χρησιμοποιούσε η Έλσι για το κατηχητικό της. Έτσι έπρεπε να είναι: γεμάτη μουσική και εύθυμες φλυαρίες.

ες, με τους φελλούς να πετάγονται κάθε τόσο από τα μπουκάλια και τα ποτήρια να γεμίζουν, ν' αδειάζουν και γρήγορα να ξαναγεμίζουν. Η Έλσι, όμως, την προτιμούσε όταν φιλοξενούσε μόνο φτωχά παιδιά διψασμένα για μάθηση.

«Τώρα, λοιπόν, έχω πάει σε φυλακή», είπε στον Έιμος. «Ήταν μια πρώτη φορά που δε θα ξεχάσω».

Εκείνος γέλασε. «Ξέρω πολύ καιρό τη Σαλ. Αγαπούσε πραγματικά τον πρώτο της άντρα, τον Χάρι, και χαίρομαι που την ξαναβλέπω ευτυχισμένη».

«Είσαι καλός άνθρωπος, Έιμος».

«Μερικές φορές».

Η Έλσι ήξερε ότι ο Έιμος ένωθε αμήχανα όταν του έκαναν κομπλιμέντα, έτσι άλλαξε γρήγορα θέμα. «Λυπάμαι που διαλύθηκε η Σωκρατική Εταιρεία».

«Ο Σπέιντ και ο πάστορας Μιντγουίντερ πιστεύουν ότι αυτό ήταν το καλύτερο».

«Τι κρίμα».

«Έχουν μείνει λίγα χρήματα και θα τα χρησιμοποιήσουν για να ξεκινήσουν μια δανειστική λέσχη βιβλίου».

«Κάτι είναι κι αυτό, αν και δε θα βοηθήσει αυτούς που δεν ξέρουν να διαβάζουν».

«Αντίθετα, θα γραφτεί κόσμος για να μάθει να διαβάζει». Κοίταξε πάνω απ' τον ώμο της και η έκφρασή του άλλαξε.

Η Έλσι στράφηκε να δει τι είχε τραβήξει την προσοχή του. Η Τζέιν Μιντγουίντερ μιλούσε στον Νόρθγουντ. Θα έπρεπε να το είχα μαντέψει, σκέφτηκε η Έλσι. Άκουσε την Τζέιν να του λέει, «Έλα στον μπουφέ να φας κάτι πριν πεις άλλη σαμπάνια. Δε θέλω να γίνεις ρεζίλι». Όπως ακριβώς θα μιλούσε μια σύζυγος ή μια αρβωνιαστικιά.

Η Έλσι στράφηκε ξανά στον Έιμος και τον ρώτησε, «Τι θα κάνεις αν η Τζέιν παντρευτεί τον Νόρθγουντ;»

«Δε θα τον παντρευτεί. Δε θα το επιτρέψει ο κόμης».

«Τι θα έκανες, όμως, αν τον παντρευόταν;» επέμεινε η Έλσι.

«Δεν ξέρω». Ο Έιμος έμοιαζε να νιώθει άβολα. «Τίποτα, υποθέτω». Μετά το πρόσωπό του φωτίστηκε. «Έχουμε πόλεμο και αργά

ή γρήγορα ο Νόρθγουντ θα πάει να πολεμήσει. Αν σκοτωθεί στη μάχη, η Τζέιν θα είναι ξανά ελεύθερη».

Άκαρδο σχόλιο. Ασυνήτιστο για τον Έιμος. «Δηλαδή, απλώς θα περίμενες ελπίζοντας».

«Κάτι τέτοιο. Με συγχωρείς τώρα». Την άφησε και ακολούθησε την Τζέιν και τον Νόρθγουντ.

Απελπισία πλημμύρισε την Έλσι. Δεν είχε καμία ελπίδα. Ο Έιμος θα έμενε πιστός στην Τζέιν ακόμα κι αν εκείνη παντρευόταν άλλον.

Ήταν καιρός να δει κατάματα την πραγματικότητα η Έλσι.

Είμαι είκοσι δύο ετών και ανύπαντρη, σκέφτηκε. Το μόνο που θέλω είναι ένα σπίτι γεμάτο παιδιά. Η Μπελ Μαρς είναι πλέον Μπελ Χόρνμπιμ και η Ντέμπορα Χόρνμπιμ είναι τώρα Ντέμπορα Ρίντικ. Σύντομα θ' αποκτήσουν παιδιά κι εγώ κάθομαι ακόμα και μαραζώνω για έναν άντρα που αγαπάει κάποια άλλη.

Δε σκοπεύω να μείνω γεροντοκόρη. Πρέπει να ξεχάσω τον Έιμος.

Πήρε ένα ποτήρι σαμπάνια για να φτιάξει το κέφι της.

Η Αραμπέλα Λάτιμερ ήταν εκθαμβωτική με το καφεκόκκινο φόρεμά της που ήταν φτιαγμένο μ' ένα από τα κασμίρια του Σπέιντ. Το κορσάζ με τις σούρες και η ψηλή μέση τόνιζαν το πληθωρικό της μπούστο. Ο Σπέιντ δεν μπορούσε να ξεκολλήσει τα μάτια του από πάνω της. «Αν πείσω τους μουσικούς να παίξουν ένα βαλς, θα χορέψεις μαζί μου;» τη ρώτησε.

«Μετά χαράς», του απάντησε. «Μόνο που δεν ξέρω πώς χορεύεται».

«Θα σου δείξω εγώ. Εύκολο είναι. Θα είναι πολλοί αυτοί που θα προσπαθήσουν να μάθουν τα βήματα –δεν έχει ξαναχορευτεί στο Κίνγκσμπριτζ».

«Εντάξει. Ελπίζω να μη σκανδαλιστούν οι κληρικοί».

«Τους αρέσει να σκανδαλίζονται. Τους δίνει κάτι συναρπαστικό ν' ασχοληθούν».

Ο Σπέιντ πήγε στην εξέδρα της μπάντας και, μόλις τελείωσε το κομμάτι που έπαιζε, έδειξε στον αρχιμουσικό μια ασημένια κορώ-

να, που αντιστοιχούσε σε πέντε σελίνια, και του είπε, «Μπορείτε να παίξετε ένα βαλς;»

«Φυσικά», απάντησε εκείνος. «Όμως δε νομίζω ότι αυτό θ' αρέσει στον δημοτικό σύμβουλο Χόρνμπιμ».

Ο Σπέιντ ενοχλήθηκε, αλλά πίεσε τον εαυτό του να χαμογελάσει. «Δε γίνεται πάντα αυτό που θέλει ο κύριος Χόρνμπιμ», είπε συγκρατώντας με κόπο τον εκνευρισμό του. Σήκωσε και του έδειξε το νόμισμα. «Από σένα εξαρτάται», είπε.

Ο αρχιμουσικός πήρε το νόμισμα.

Ο Σπέιντ ξαναγύρισε στην Αραμπέλα. «Τα βήματα πάνε έτσι: ΕΝΑ δύο τρία, ΕΝΑ δύο τρία. Κάνεις ένα βήμα πίσω με το αριστερό σου πόδι, μετά στο πλάι και πίσω με το δεξί κι έπειτα ενώνεις τα πόδια σου όπως εκείνοι οι ξένοι που χτυπούν τη μία φτέρνα στην άλλη όταν υποκλίνονται». Στάθηκε μπροστά της, χωρίς να την αγγίζει και δοκίμασαν τα βήματα μαζί.

Η Αραμπέλα το έπιασε γρήγορα. «Πραγματικά, δεν είναι δύσκολο», είπε. Τα μάτια της έλαμπαν και έδειχνε να αδημονεί. Και ο Σπέιντ άρχισε να σκέφτεται ότι ίσως ήταν τόσο ερωτευμένη μαζί του όσο κι εκείνος μαζί της.

Κανένας δεν τους έδωσε ιδιαίτερη σημασία. Σε τέτοιους χορούς, έβλεπες συχνά κάποιους να δείχνουν σε άλλους τα πολύπλοκα βήματα αυστηρά χορογραφημένων χορών όπως το κοτιγιόν, στο οποίο συμμετείχαν τέσσερα ζευγάρια σε διάταξη τετραγώνου και οι χορευτές άγγιζαν μόνο τα χέρια ο ένας του άλλου.

Μετά το τέλος μιας αλεμάντ, ακολούθησε μια παύση. Κανονικά ο αρχιμουσικός ανακοίνωνε τον επόμενο χορό για να ετοιμαστούν οι ενδιαφερόμενοι, αλλά αυτή τη φορά το παρέλειψε, ίσως από φόβο ότι κάποιοι θα σταματούσαν το βαλς πριν καν ξεκινούσε και θα έπρεπε να επιστρέψει τα πέντε σελίνια του. Η μουσική άρχισε χωρίς καμία αναγγελία, αλλά ο πεταχτός, ζωηρός ρυθμός δεν άφηνε αμφιβολίες για το είδος του χορού. Ο κόσμος έμοιαζε σαστισμένος από την πρωτόγνωρη αυτή μουσική.

«Εμπρός, πάμε», είπε ο Σπέιντ. «Βάλε το δεξί σου χέρι στον αριστερό μου ώμο». Έβαλε το δικό του χέρι στην απαλή καμπύλη της μέσης της και την ένωσε ελαφρά ζεστή κάτω από την παλάμη του.

Κράτησε το άλλο της χέρι στο ύψος των ώμων. Τα κορμιά τους ήταν σε επαφή.

«Είναι πολύ toλμηρό», είπε η Αραμπέλα. Αλλά δεν ήταν παράπονο.

Ο Σπείντ έκανε το πρώτο βήμα και τον ακολούθησε εύκολα. Σε λίγο στροβιλίζονταν σαν να είχαν ξαναχορέψει πολλές φορές βαλς μαζί.

«Είμαστε οι μόνοι που χορεύουμε», παρατήρησε η Αραμπέλα.

Ο Σπείντ πρόσεξε ότι η φασαρία των συζητήσεων και των γέλιων είχε κοπάσει και πολλοί τον παρακολουθούσαν με ενδιαφέρον να χορεύει με τη γυναίκα του επισκόπου. Άρχισε ν' αναρωτιέται μήπως ήταν λάθος αυτό. Δεν ήθελε να έχει προβλήματα με τον άντρα της η Αραμπέλα.

Είδε και τον Χόρνμπιμ να τον κοιτάζει έξαλλος.

«Ω, Θεέ μου», είπε η Αραμπέλα. «Όλοι μας κοιτάζουν».

Ο Σπείντ είχε την αγάπη του στην αγκαλιά του και δεν ήθελε να σταματήσει να χορεύει. «Στο διάβολο όλοι τους», είπε.

Η Αραμπέλα γέλασε. «Θεότρελε! Σε λατρεύω».

Και τότε η Ντέμπορα Χόρνμπιμ τράβηξε τον Γουίλ Ρίντικ στην πίστα και ακολούθησε ο αδερφός της, ο Χάουαρντ, με τη σύζυγό του, την Μπελ. Τα δύο ζευγάρια άρχισαν να χορεύουν βαλς.

«Δόξα τω Θεώ», στέναξε η Αραμπέλα.

«Πρέπει να έκαναν εξάσκηση στο σπίτι», είπε ο Σπείντ κοιτάζοντας τη νεότερη γενιά των Χόρνμπιμ. «Βάζω στοίχημα ότι ο Χόρνμπιμ δεν το ήξερε».

Ήρθαν κι άλλα ζευγάρια στην πίστα και σε λίγο καμιά εκατοστή άτομα χόρευαν —ή προσπαθούσαν να χορέψουν— βαλς. Νιώθοντας πιο άνετα, ο Σπείντ τράβηξε την Αραμπέλα πιο σφιχτά πάνω του κι εκείνη ανταποκρίθηκε, πιέζοντας το κορμί της στο δικό του καθώς στροβιλίζονταν ολόγυρα στην πίστα. «Ω!» του ψιθύρισε στο αυτί. «Είναι σαν γαμήσι».

Ο Σπείντ χαμογέλασε ικανοποιημένος. «Αν νομίζεις ότι έτσι είναι το γαμήσι», της είπε σιγανά, «τότε δεν το έκανες σωστά μέχρι τώρα».

Το βαλς τελείωσε και ανακοινώθηκε ο επόμενος χορός, ένα κοτιγιόν. Ο Κένελμ ζήτησε την Έλσι για ντάμα του κι εκείνη δέχτηκε. Την καθοδηγούσε καλά και η Έλσι σκέφτηκε ότι δε φαινόταν πολύ η αδεξιότητά του. Ύστερα της πρότεινε να πάνε να πάρουν σαμπάνια.

Ήταν το τρίτο ποτήρι της και είχε χαλαρώσει. «Χορεύατε πολύ στην Οξφόρδη;»

Ο Κένελμ κούνησε αρνητικά το κεφάλι του. «Δεν υπήρχαν γυναίκες». Και πρόσθεσε, «Τουλάχιστον όχι γυναίκες με τις οποίες θα χόρευε ένας μέλλων κληρικός».

«Σταματήστε το αυτό», του είπε.

«Τι να σταματήσω;»

«Να είστε επικριτικός. Είναι άχαρο. Είστε κληρικός, όλοι το θεωρούν δεδομένο ότι δε σας ενδιαφέρουν οι ακατάλληλες γυναίκες. Δεν είναι ανάγκη να το τονίζετε».

Συνοφρυώθηκε δυσανεκτικότερος και έμοιαζε έτοιμος να διαφωνήσει. Έπειτα, όμως, δίστασε και φάνηκε να βυθίζεται στις σκέψεις του.

Στον Έιμος άρεσε ο χορός και ήξερε να χορεύει βαλς, αλλά δε χόρεψε. Παρακολουθούσε την Τζέιν και τον Νόρθγουντ. Ήξερε ότι δεν ήταν σωστό αυτό που έκανε, αλλά δεν τον πήραν είδηση, απορροφημένοι καθώς ήταν ο ένας στον άλλον. Ούτε κανένας άλλος τον πήρε είδηση· για την ώρα, τουλάχιστον.

Το ζευγάρι πήγε στον μπουφέ, μετά χόρεψε και ύστερα ξεμάκρυναν από την πίστα και τον κόσμο, για να βγουν τελικά στον φωτισμένο κήπο.

Ο νυχτερινός αέρας ήταν κρύος και ελάχιστοι ήταν έξω. Ο Έιμος ένιωσε τη γεύση της ομίχλης στο στόμα του.

Η Τζέιν είχε φορέσει μια κάπα για να φυλαχτεί από την ψύχρα. Περπάτησαν αργά πάνω-κάτω. Τα βήματα του Νόρθγουντ ήταν κάπως ασταθή· αντίθετα, η Τζέιν είχε τον πλήρη έλεγχο του εαυτού της. Ήταν δύσκολο να διακρίνει τα πρόσωπά τους στο μισόφωτο, αλλά τα κεφάλια τους ήταν γερμένα το ένα κοντά στο άλλο και η συνομιλία τους ήταν εμφανώς έντονη.

Ο Έιμος στηρίχτηκε στον εξωτερικό τοίχο του κτιρίου, σαν να πνιγόταν και να χρειαζόταν καθαρό αέρα. Κάτι σημαντικό γινόταν ανάμεσα στην Τζέιν και τον Νόρθγουντ, κάτι παραπάνω από φλερτ.

Μετά εξαφανίστηκαν.

Ο Έιμος κατάλαβε ότι είχαν χωθεί πίσω από μια συστάδα ψηλών θάμνων, όπου δεν τους έβλεπε κανένας. Τι έκαναν άραγε; Έπρεπε να μάθει. Διέσχισε το γκαζόν, μην μπορώντας να συγκρατήσει τον εαυτό του.

Όταν πλησίασε αρκετά, διαπίστωσε ότι μπορούσε να τους διακρίνει αμυδρά μέσα από τους θάμνους. Ήταν αγκαλιασμένοι και φιλιόντουσαν και άκουσε τον Νόρθγουντ να βογκάει με πάθος. Ο Έιμος οργίστηκε και ταυτόχρονα ντράπηκε που φερόταν σαν ηδονοβλεψίας. Αυτά που είχε ονειρευτεί τα έκανε τώρα ο Νόρθγουντ. Ένωθε διχασμένος ανάμεσα στην παρόρμηση να επιτεθεί στον Νόρθγουντ και τη φωνή της λογικής που τον καλούσε να φύγει απαρατήρητος.

Είδε το χέρι του Νόρθγουντ να χουφτώνει το στήθος της Τζέιν.

Πλησίασε κι άλλο.

«Όχι», είπε σιγανά η Τζέιν και απομάκρυνε το χέρι του Νόρθγουντ.

Ο Έιμος έμεινε ακίνητος.

Κρατώντας και τα δύο χέρια του Νόρθγουντ στα δικά της, η Τζέιν τού είπε, «Ο άντρας που θα παντρευτώ θα μπορεί να μου χαϊδεύει το στήθος όποτε θέλει –και θα τον αφήνω ευχαρίστως να το κάνει».

Ο Έιμος άκουσε την κοφτή ανάσα του Νόρθγουντ.

Κι έπειτα ο Νόρθγουντ είπε, «Παντρέψου με, Τζέιν».

«Ω, Χένρι!» αναφώνησε εκείνη. «Δέχομαι!»

Φιλήθηκαν ξανά, αλλά η Τζέιν τραβήχτηκε από την αγκαλιά του. Τον πήρε από το χέρι και τον έβγαλε από τους θάμνους. Ο Έιμος έσπευσε να γυρίσει από την άλλη, παριστάνοντας ότι έκανε απλώς περίπατο στον κήπο.

Δεν ξεγέλασε την Τζέιν, όμως. «Έιμος!» του είπε. «Αρραβωνιαστήκαμε!»

Χωρίς να σταματήσει, τράβηξε τον Νόρθγουντ στην αίθουσα χορού και ο Έιμος τους ακολούθησε.

Κρατώντας σφιχτά το μπράτσο του Νόρθγουντ, η Τζέιν πλησίασε τον πατέρα της, τον πάστορα Μιντγουίντερ, που κουβέντιαζε με τον δημοτικό σύμβουλο Ντρινκγουότερ και τις δύο νεαρές κυρίες των Χόρνμπιμ, την Ντέμπορα και την Μπελ. «Πατέρα», είπε η Τζέιν. «Ο Χένρι έχει κάτι να σου πει».

Αυτό μπορούσε να σημαίνει μόνο ένα πράγμα, ιδίως αφού η Τζέιν είχε χρησιμοποιήσει το μικρό όνομα του Νόρθγουντ. Η Ντέμπορα και η Μπελ τσίριξαν ενθουσιασμένες.

Ο Νόρθγουντ ήταν ελαφρά ζαλισμένος από τη σαμπάνια, αλλά οι καλοί του τρόποι τον έσωσαν και είπε τελικά, «Κύριε, έχω την άδειά σας να ζητήσω το χέρι της κόρης σας;»

Ο πάστορας δίστασε. Η τελευταία ελπίδα του Έιμος ήταν να έβρισκε κάποια δικαιολογία ο Μιντγουίντερ και να έλεγε στον Νόρθγουντ να ερχόταν να τον επισκεφτεί την επομένη για να συζητήσουν την πρότασή του όπως έπρεπε.

Όμως ο Ντρινκγουότερ, ο παππούς της Τζέιν, δεν μπόρεσε να συγκρατήσει τη χαρά του. «Τι θαυμάσιο!» είπε.

Η Μπελ Χόρνμπιμ είπε δυνατά, «Η Τζέιν θα παντρευτεί τον υποκόμη Νόρθγουντ! Ζήτω!»

Ήταν φανερό ότι ο Μιντγουίντερ δεν ήταν ευχαριστημένος με τον τρόπο που γινόταν αυτό. Αν έλεγε όχι, όμως, η κόρη του θα ντροπιαζόταν. Έτσι, έπειτα από μια μεγάλη παύση, είπε στον Νόρθγουντ, «Ναι, άρχοντά μου, έχετε την άδειά μου να τη ζητήσετε».

«Ευχαριστώ», είπε ο Νόρθγουντ.

«Μπράβο, δεσποινίς Μιντγουίντερ», μουρμούρισε με θαυμασμό η Ντέμπορα Ρίντικ. Προφανώς αντιλήφθηκε ότι όλα αυτά τα είχε ενорχηστρώσει έξυπνα η Τζέιν.

Η Τζέιν πήρε το χέρι του Νόρθγουντ, τον κοίταξε κατάματα και δήλωσε, «Θα είναι ο σκοπός της ζωής μου να κάνω ευτυχισμένο τον υπέροχο σύζυγό μου».

Ο Έιμος έκανε μεταβολή, βγήκε από το κτίριο και τράβηξε για το σπίτι του.

Η Έλσι είδε τον Έιμος να φεύγει και, από τη στάση του, κατάλαβε ότι κάτι κακό είχε συμβεί. Δεν της πήρε πολύ για να ανακαλύψει τι. Μέσα σε λίγα λεπτά, στην αίθουσα επικρατούσε μια ατμόσφαιρα χαρούμενης έκστασης και όλοι μιλούσαν ζωηρά, έκπληκτοι και λιγάκι σκανδαλισμένοι. Τότε την πλησίασε ο Κένελμ Μάκιντος και της είπε, «Ο Νόρθγουντ έκανε πρόταση γάμου στην Τζέιν Μιντγουίντερ κι εκείνη δέχτηκε».

«Για φαντάσου», είπε η Έλσι. «Έτσι, λοιπόν, η Τζέιν θα έχει τον άντρα που ήθελε». Κι εγώ όχι.

«Δεν εκπλήσσεστε;»

«Όχι και τόσο. Η Τζέιν το παλεύει μήνες να τον τυλίξει».

«Μα ο πατέρας της είναι μεθοδιστής και ο Νόρθγουντ θα γίνει ο κόμης του Σάιρινγκ!»

«Και η Τζέιν θα γίνει η κόμισσα».

«Ανησυχώ μήπως ο μεθοδισμός αρχίσει να θεωρείται φυσιολογικό κομμάτι του αγγλικού χριστιανισμού».

«Γιατί όχι; Και ο προτεσταντισμός έγινε φυσιολογικό κομμάτι του ευρωπαϊκού χριστιανισμού».

Έμεινε προς στιγμήν εμβρόντητος με την απάντησή της. Η Έλσι το διασκέδαζε όταν τον έβλεπε να παιδεύεται να βρει μια απάντηση. Και ήταν πολύ ωραίο θέαμα να τον βλέπει.

Τελικά ξαναβρήκε τη μιλιά του. «Μερικές φορές γίνεστε τρομερά αυθάδης».

«Μπα, μπα! Κύριε Μάκιντος, θα έλεγε κανείς ότι αρχίζετε να με συνηθίζετε!»

Την κοίταξε έντονα για μια στιγμή. «Είστε πολύ έξυπνη».

«Μα την πίστη μου –τι κομπλιμέντο! Και μάλιστα από έναν άντρα!»

«Να την πάλι αυτή η αυθάδεια».

«Το ξέρω».

«Παρ' όλα αυτά, σας θαυμάζω».

Αυτό ήταν κωδικοποιημένο μήνυμα που σήμαινε, *Αρχίζω να σ' ερωτεύομαι*. Αντιστάθηκε στον πειρασμό να τον κοροϊδέψει. Το είχε μαντέψει ότι είχε αρχίσει να τρέφει τρυφερά αισθήματα για εκείνη και τα γνήσια αισθήματα δεν πρέπει να γελοιοποιούνται. Από την

άλλη, όμως, δεν την είχε κοιτάξει ποτέ μ' εκείνη την ασυγκράτητη επιθυμία που είχε δει στην έκφραση του Έιμος όταν κοιτούσε την Τζέιν. Άθελά της θυμήθηκε τα λόγια του: *Θέλει να σε παντρευτεί για να προωθήσει την καριέρα του. Ο γαμπρός ενός επισκόπου έχει σίγουρη την προαγωγή στην ιεραρχία της εκκλησίας. «Είστε φιλόδοξος;»* τον ρώτησε.

«Φιλόδοξος να κάνω το έργο του Θεού, ναι. Και η γυναίκα μου θα έχει τη χαρά να με βοηθάει να Τον υπηρετώ».

Τα λόγια του ήταν κλισέ, αλλά έδειχνε ειλικρινής. «Να κάνετε το έργο του Θεού, ναι, αλλά με ποια ιδιότητα;»

«Αν είναι το θέλημά Του, πιστεύω ότι θα μπορούσα να εργαστώ σκληρά ως επίσκοπος. Διαθέτω την αναγκαία μόρφωση και είμαι αφοσιωμένος και εργατικός».

«Θα λέγατε ότι είστε και περήφανος;»

Η ανάκρισή της τον έκανε να νιώθει άβολα, μα την υπέμεινε στωικά. «Ορισμένες φορές ομολόγησα όντως ότι διέπραξα την αμαρτία της υπερηφάνειας, ναι».

Αυτό ήταν έντιμο εκ μέρους του.

«Αγαπώ τα παιδιά», είπε η Έλσι. «Εσείς;»

«Δεν είχα ποτέ την ευκαιρία να βρεθώ κοντά σε παιδιά. Δεν έχω αδερφές, έχω μόνο έναν αδερφό δώδεκα χρόνια μεγαλύτερό μου. Η τελευταία μου ανάμνηση απ' αυτόν είναι όταν έφευγε από το σπίτι –και από τη Σκωτία. Πήγε να δουλέψει στο Μάντσεστερ όταν εγώ έφευγα για την Οξφόρδη. Δεν έχει πολλά να προσφέρει η Σκωτία σε νέους με φιλοδοξίες».

«Για μερικούς, το έργο του Θεού μπορεί να είναι η διδασκαλία».

«Συμφωνώ. “Αφήστε τα παιδιά να έρθουν κοντά μου, μην τα εμποδίζετε· γιατί δική τους είναι η βασιλεία των ουρανών”, είπε ο Ιησούς».

«Προσπαθείτε να βοηθήσετε στο κατηχητικό, αλλά δε νιώθετε ποτέ άνετα με τα μικρά παιδιά».

«Ίσως μπορείτε να με διδάξετε εσείς».

Ήταν η πρώτη φορά που φερόταν με ταπεινότητα. Υπήρχε ένας σωστός άνθρωπος κάπου μέσα του.

«Έχω μιλήσει στον πατέρα σας», είπε ο Μάκιντος.

Την έπιασε πανικός. Τώρα θα της έκανε πρόταση γάμου και δεν ήξερε τι να του απαντήσει. Κοίταξε γύρω της στην αίθουσα και είπε, «Δεν τον βλέπω τον πατέρα μου».

«Εφυγε. Δεν αισθανόταν καλά. Ανησυχώ λίγο για την υγεία του».

«Και η μητέρα μου;» ρώτησε η Έλσι προσπαθώντας να κερδίσει χρόνο.

«Του είπε να μην ανησυχεί και ότι θα έβρισκε κάποιον να τη συνοδεύσει ως το σπίτι της».

«Α, καλά».

«Είπα στον πατέρα σας ότι κατέληξα να σας αγαπήσω...»

«Με τιμάτε». Ήταν μια τυπική πρόταση, που δεν τη δέσμευε με κανέναν τρόπο.

«...και ότι είχα κάποια μικρή ελπίδα ότι ίσως αναπτύσσετε κι εσείς αισθήματα για μένα».

Δεν ξέρω, σκέφτηκε, σκέφτηκε η Έλσι, πραγματικά δεν ξέρω.

«Δεσποινίς Λάτιμερ –ή, αν μου επιτρέπετε, αγαπητή Έλσι– θα θέλατε να με παντρευτείτε;»

Να τη, λοιπόν, η πρόταση. Και τώρα έπρεπε να πάρει μια απόφαση που θα επηρέαζε όλη την υπόλοιπη ζωή της.

Με όση βεβαιότητα ήταν δυνατό να ξέρει κανείς τα αισθήματα κάποιου άλλου, η Έλσι ήξερε ότι ο Έιμος δε θα την παντρευόταν ποτέ. Και τα τελευταία λεπτά είχε δει μια πλευρά του Μάκιντος που δεν της είχε δείξει ως τώρα. Ίσως γινόταν καλός πατέρας τελικά.

Δε θα τον αγαπούσε ποτέ παθιασμένα. Αλλά και των γονιών της ο γάμος έτσι ήταν. Και, όταν είχε ρωτήσει τη μητέρα της αν χαιρόταν που είχε παντρευτεί τον πατέρα της, εκείνη είχε απαντήσει, *Φυσικά! Αλλιώς δε θα είχα αποκτήσει εσένα*. Έτσι θα ένιωθα κι εγώ, σκέφτηκε η Έλσι· θα χαιρόμουν για το γάμο μου λόγω των παιδιών.

Αν ήμουν δεκαοχτώ, θα έλεγα όχι. Αλλά είμαι είκοσι τριών. Και δεν έχω την ικανότητα της Τζέιν να γοητεύω τους άντρες. Δεν μπορώ να γέρνω με νάζι το κεφάλι μου στο πλάι, χαμογελώντας ντροπαλά και μιλώντας με χαμηλή, αισθησιακή φωνή έτσι ώστε να πρέπει να σκύψουν πιο κοντά μου για να μ' ακούσουν. Το δοκίμασα κάποτε και ένιωσα ανέντιμη και ανόητη. Αλλά θέλω κάποιον να με φιλάει τις νύχτες και λαχταρώ να κάνω παιδιά και να τα αγαπώ και

να τα αναθρέψω για να γίνουν καλά και έξυπνα και ευγενικά. Δε θέλω να γεράσω μόνη μου.

Δε θέλω να γεράσω χωρίς ν' αποκτήσω παιδιά.

«Σας ευχαριστώ που με τιμάτε με την πρότασή σας, Κένεελμ», του είπε. «Ναι, δέχομαι να σας παντρευτώ».

«Δοξασμένο το όνομα του Θεού», είπε ο Κένεελμ.

Ο Σπέιντ χρησιμοποίησε το προσωπικό του κλειδί για να ξεκλειδώσει την πόρτα στη βόρεια πλευρά του καθεδρικού ναού. Μπήκε μέσα και η Αραμπέλα τον ακολούθησε. Μέσα έκανε πιο πολύ κρύο απ' ό,τι έξω. Όταν έκλεισε την πόρτα, δεν έβλεπε τίποτα. Ψάχνοντας ψηλαφητά, βρήκε την κλειδαριά και κλείδωσε την πόρτα.

«Πιάσου από την άκρη του σακακιού μου και ακολούθησέ με», είπε στην Αραμπέλα. «Νομίζω ότι μπορώ να βρω το δρόμο στα σκοτεινά».

Με τα χέρια του απλωμένα μπροστά σαν τυφλός, για να μην πέσει σε κανέναν κίονα, κατευθύνθηκε δυτικά, προσπαθώντας να βαδίζει σε ευθεία γραμμή. Μερικά δευτερόλεπτα αργότερα, άρχισε να ξεχωρίζει αμυδρά τα παράθυρα –σκούρα γκριζα σχήματα στο κατάνυρο φόντο της τοιχοδομής. Όταν βρέθηκε παράλληλα προς το τελευταίο παράθυρο, ήξερε ότι απείχε μόλις δυο τρία βήματα από τον ακριανό τοίχο. Μόλις τα χέρια του άγγιξαν την ψυχρή πέτρινη επιφάνεια, έστριψε. Ακολούθησε ψηλαφώντας τον τοίχο ως τη γωνία, έστριψε ξανά και πέρασε στο νάρθηκα, έναν μικρό θάλαμο κάτω από το καμπαναριό. Βρήκε μια πόρτα και την ξεκλείδωσε. Μόλις μπήκαν και οι δύο, την ξανακλείδωσε.

Ανέβηκαν από μια στριφογυριστή σκάλα στο καμαράκι με τα σχοινιά.

«Δε βλέπω τη μύτη μου!» είπε η Αραμπέλα.

Την πήρε στην αγκαλιά του και τη φίλησε. Του ανταπέδωσε το φιλί με πάθος, κρατώντας το κεφάλι του στα χέρια της και χώνοντας τα δάχτυλά της στα μαλλιά του. Ο Σπέιντ άγγιξε τα στήθη της πάνω από το φόρεμά της, εξερευνώντας απολαυστικά πόσο βαριά, μαλακά και ζεστά ήταν.

«Μα θέλω να σε βλέπω», διαμαρτυρήθηκε εκείνη.

«Άφησα μια σακούλα εδώ μετά την εξάσκηση την περασμένη Δευτέρα», είπε ο Σπέντ βαριανασαίνοντας. «Κάτσε λίγο ακίνητη να τη βρω». Διέσχισε το χώρο, πατώντας πάνω στις ψάθες, ανάμεσα στα σχοινιά που κρέμονταν. Γονάτισε και ψηλάφησε το πάτωμα ώσπου βρήκε τη δερμάτινη σακούλα που είχε κρύψει εκεί. Έβγαλε από μέσα ένα κερί και ένα κουτί προσανάμματος και μετά άναψε το κερί. Στο καμαράκι με τα σχοινιά δεν υπήρχαν παράθυρα, έτσι το φως δε θα φαινόταν απ' έξω.

Στράφηκε και την κοίταξε. Στο φως του κεριού, χαμογέλασαν ο ένας στον άλλον.

«Ωστε το είχες σχεδιάσει», είπε η Αραμπέλα. «Έξυπνο εκ μέρους σου».

«Περισσότερο τρελή φαντασίωση ήταν παρά σχέδιο».

Καθώς το φτιλί άρχισε να καίγεται πιο ζωηρά, ο Σπέντ έσταξε κερί στις σανίδες του πατώματος και μετά στήριξε τη βάση του κεριού στο μαλακό υλικό και το κράτησε εκεί ώσπου να σκληρύνει αρκετά για να το κρατάει στη θέση του.

«Ας ξαπλώσουμε στο πάτωμα», του είπε. «Δε με νοιάζει αν είσαι άβολα».

«Έχω μια καλύτερη ιδέα». Πάνω στο πάτωμα ήταν απλωμένα τα ψάθινα χαλάκια που χρησιμοποιούσαν οι κωδωνοκρούστες για να μη φθείρεται από τα σχοινιά που τρίβονταν πάνω του. Ο Σπέντ μάζεψε κάμποσα και τα στοίβαξε φτιάχνοντας ένα αυτοσχέδιο στρώμα.

«Όλα τα σκέφτηκες!»

«Την ονειρεύομαι μήνες ολόκληρους αυτή τη στιγμή».

Χαχάνισε σαν κοριτσόπουλο. «Κι εγώ το ίδιο».

Ο Σπέντ ξάπλωσε και την κοίταξε.

Προς μεγάλη του έκπληξη, η Αραμπέλα στάθηκε αποπάνω του και σήκωσε το φουστάνι της ως τη μέση της. Τα πόδια της ήταν λευκά και καλλίγραμμα. Ο Σπέντ είχε αναρωτηθεί αν φορούσε το προκλητικό εσώρουχο που επέβαλλε η νέα μόδα, αλλά δε φορούσε τίποτα και η τριχοφυΐα στο τρίγωνο ανάμεσα στους μηρούς της είχε ένα σκούρο καστανοκόκκινο χρώμα.

Η στύση του ήταν ορατή κάτω από τον καβάλο του παντελονιού του και αισθάνθηκε αμήχανα· ανοησία του, το ήξερε, αλλά έτσι ένιωσε.

Η Αραμπέλα, αντίθετα, ήταν κάθε άλλο παρά αμήχανη. Καβάλησε τα πόδια του και ξεκούμπωσε το παντελόνι του, ελευθερώνοντας το μώριό του. «Ω, τι όμορφο!» είπε και το πήρε στο χέρι της.

«Κοντεύω να εκραγώ», είπε ο Σπείντ.

«Όχι, περιμένέ με!» Πήρε θέση πάνω του και το έσπρωξε μέσα της. «Μην ωθείς, όχι ακόμα». Όταν μπήκε ολόκληρο μέσα, έσκυψε προς τα εμπρός, τον έπιασε από τα μπράτσα και τον φίλησε. Έπειτα σήκωσε το κεφάλι της, τον κοίταξε στα μάτια και άρχισε να κινείται αργά. Την έπιασε από τους γοφούς και ακολούθησε το ρυθμό της.

«Κράτα ανοιχτά τα μάτια σου», του είπε. «Θέλω να με βλέπεις».

Με μεγάλη μου ευχαρίστηση, σκέφτηκε ο Σπείντ, ρουφώντας την εικόνα της, με τα κοκκινωπά μαλλιά της ν' ανεμίζουν, τα χρυσοκάστανα μάτια της ορθάνοιχτα, το στόμα της ανοιχτό και το πανέμορφο πλούσιο στήθος της ν' ανεβοκατεβαίνει, καθώς ανάσαινε λαχανιασμένη. Τι καλό έκανα άραγε για ν' αξίζω αυτή την υπέροχη γυναίκα;

Ήθελε να μην τελειώσει ποτέ, αλλά δεν ήξερε αν μπορούσε ν' αντέξει έστω και ένα λεπτό ακόμα. Ωστόσο, εκείνη ήταν που έχασε τον έλεγχο. Γράπωσε τα μπράτσα του τόσο σφιχτά, που τον πόνεσε, μα δεν τον ένοιαζε καθόλου, γιατί παρασύρθηκε κι εκείνος και το τέλος ήρθε και για τους δύο τους. «Τόσο ωραίο», είπε εκείνη καταρρέοντας πάνω στο στέρνο του. «Τόσο ωραίο».

Τύλιξε τα χέρια του γύρω της και της χάιδεψε τα μαλλιά.

Ένα λεπτό αργότερα του είπε, «Χαίρομαι που έχεις τα κλειδιά».

Του φάνηκε αστείο και γέλασε. Γέλασε κι εκείνη.

Έπειτα πήρε μια κοφτή ανάσα. «Όσο σκέφτομαι τα πράγματα που σου είπα! Και τα πράγματα που έκανα! Εγώ κανονικά δεν... Θέλω να πω, ποτέ ως τώρα δεν είχα... Ω, που να πάρει, καλύτερα να το βουλώσω». Πέρασε άλλο ένα λεπτό και του είπε, «Ήθελα να κρατήσει κι άλλο, μα δεν μπορούσα να περιμένω».

«Μην ανησυχείς», της είπε. «Κι αύριο μέρα είναι».

Στο κακουργιοδικείο, το κατηγορητήριο ήταν το ίδιο, αλλά η υπεράσπιση ήταν καλύτερη, κατά τη γνώμη της Σαλ. Ο Έιμος Μπάρουφιλντ ορκίστηκε ότι η Τζόουνι εργαζόταν χρόνια γι' αυτόν και ήταν πάντα τίμια και αξιοπρεπής, δεν είχε φερθεί ποτέ βίαια ούτε τη θεωρούσε ικανή να υποκινήσει τους άλλους να ξεσηκωθούν. Παρόμοιες καταθέσεις έδωσαν και άλλοι αξιοσέβαστοι κάτοικοι του Κίνγκσμπριτζ, όπως ο πάστορας Μιντγουίντερ, ο Σπέιντ, ακόμα και ο εφημέριος του ναού του Αγίου Λουκά. Και ο Σάιλας Τσάιλντ παραδέχτηκε ότι η Τζόουνι του είχε δώσει όλα τα χρήματα.

Οι ένορκοι συσκέφτηκαν για πολλή ώρα. Δεν ήταν περίεργο. Οι προηγούμενοι ένορκοι είχε χρειαστεί να αποφασίσουν μόνο αν θα την παρέπεμπαν στο κακουργιοδικείο. Τώρα έπρεπε να πάρουν μια απόφαση ζωής ή θανάτου.

«Τι λες να γίνει;» ρώτησε τον Σπέιντ η Σαλ.

«Το γεγονός ότι έδωσε τα χρήματα στον Τσάιλντ είναι σημαντικό παράγοντα υπέρ της. Αυτό που είναι εναντίον της είναι το ότι ο όχλος πετροβόλησε την άμαξα του βασιλιά».

«Δεν έφταιγε η Τζόουνι γι' αυτό!» είπε ο Τζαρτζ, που στεκόταν δίπλα στη Σαλ.

«Δε λέω ότι είναι δίκαιο, αλλά η επίθεση κατά του βασιλιά τούς έχει προδιαθέσει όλους να επιβάλλουν αυστηρές ποινές».

Η Σαλ ήξερε ότι εννοούσε τη θανατική ποινή. «Ας ευχηθούμε να κάνεις λάθος», είπε με θέρμη.

«Αμήν», είπε ο Σπέιντ.

Για το κοινό που βρισκόταν στην αίθουσα του δικαστηρίου, η δίκη δεν ήταν το αποκλειστικό θέμα συζήτησης. Πολλοί κουβέντιαζαν για τους δύο αρραβώνες που είχαν γίνει στο Χορό του Κακουργιοδικείου. Η μεγάλη είδηση ήταν ο αρραβώνας του Νόρθγουντ και της Τζέιν. Χτες η Τζέιν είχε παρακολουθήσει τη λειτουργία στον καθεδρικό ναό και όχι στον Οίκο των Μεθοδιστών και είχε καθίσει μαζί με τον Νόρθγουντ σαν να ήταν ήδη παντρεμένοι. Έπειτα ο πάστορας Μιντγουίντερ είχε καλέσει τον Νόρθγουντ για δείπνο την Κυριακή στο ταπεινό του σπίτι και ο Νόρθγουντ είχε πάει. Ωστόσο, όλοι περίμεναν την αντίδραση του πατέρα του Νόρθγουντ, του

κόμη του Σάιρινγκ. Πιθανότατα θα είχε αντιρρήσεις —αν και στο τέλος δε θα μπορούσε να εμποδίσει τον εικοσιεφτάχρονο γιο του να παντρευτεί τη γυναίκα που ήθελε.

Ο αρραβώνας της Έλσι Λάτιμερ και του Κένελμ Μάκιντος δεν έκανε την ίδια εντύπωση, αν και αρκετοί εξεπλάγησαν που η Έλσι είχε πει το ναι.

Και οι δύο γάμοι σίγουρα θα τελούνταν στον καθεδρικό ναό. Η Σαλ κοίταξε τον Τζαρτζ και χαμογέλασε ειρωνικά όταν αναλογίστηκε πόσο διαφορετικοί θα ήταν αυτοί οι γάμοι από τον δικό της. Όμως δε θα άλλαζε τίποτα στη δική της γαμήλια τελετή, ακόμα κι αν μπορούσε.

Αν το έλεγα φωναχτά αυτό, κανένας δε θα με πίστευε, σκέφτηκε.

Οι ένορκοι επέστρεψαν και ο γραμματέας ρώτησε τον επικεφαλής του σώματος αν έκριναν την Τζόουνι ένοχη ή αθώα.

«Ένοχη», είπε εκείνος.

Η Τζόουνι κλονίστηκε και λίγο έλειψε να πέσει κάτω, αλλά ο Τζαρτζ την κράτησε.

Ένα σούσουρο αγανάκτησης σηκώθηκε από το ακροατήριο.

Η Σαλ είδε τον Γουίλ Ρίντικ να χαμογελάει. Μακάρι να τον είχα σκοτώσει μ' εκείνη την πέτρα, σκέφτηκε.

«Κατηγορουμένη», είπε ο δικαστής. «Κρίθηκες ένοχη ενός αδικήματος που επισύρει την ποινή του θανάτου».

Η Τζόουνι άσπρισε απ' το φόβο της.

«Ωστόσο», συνέχισε ο δικαστής, «οι συμπολίτες σου σε υποστήριξαν σθεναρά, ζητώντας επιείκεια, και ο έμπορος Σάιλας Τσάιλντ κατέθεσε ότι του έδωσες όλα τα χρήματα που εισέπραξες πουλώντας το κλεμμένο σιτάρι».

Αυτό σίγουρα σημαίνει ότι δε θα την κρεμάσουν, σκέφτηκε η Σαλ. Ποια θα είναι, όμως, η τιμωρία της; Μαστίγωμα; Καταναγκαστικά έργα; Ο κύφωνας;

«Γι' αυτό, δε θα καταδικαστείς σε θάνατο».

«Ω, δόξα τω Θεώ», είπε ο Τζαρτζ.

«Αντί της θανατικής ποινής, θα μεταφερθείς στην ποινική αποικία της Νέας Νότιας Ουαλίας στην Αυστραλία, όπου θα παραμείνεις για δεκατέσσερα χρόνια».

«Όχι!» φώναξε ο Τζαρτζ.

Δεν ήταν ο μόνος. Το πλήθος ήταν εξοργισμένο και ακούστηκαν κι άλλες ζωηρές διαμαρτυρίες.

Ο δικαστής ύψωσε τη φωνή του. «Να εκκενωθεί η αίθουσα!»

Ο σερίφης και οι αστυνομικοί άρχισαν να βγάζουν τον κόσμο έξω με σπρωξιές. Ο δικαστής εξαφανίστηκε από την πόρτα που οδηγούσε στον προθάλαμο. Η Σαλ κρατούσε τον Τζαρτζ από το μπράτσο και του μιλούσε για να του αποσπάσει τη σκέψη από τυχόν βίαιες αντιδράσεις. «Δεκατέσσερα χρόνια, Τζαρτζ –θα είναι μόλις σαράντα τεσσάρων ετών».

«Το ξέρεις καλά ότι δε γυρίζουν σχεδόν ποτέ όταν λήγει η ποινή τους. Όταν τους έστελναν στην Αμερική, γύριζαν μερικοί, αλλά η Αυστραλία είναι πολύ πιο μακριά».

Η Σαλ ήξερε ότι είχε δίκιο. Όταν έληγε η ποινή τους, οι κατάδικοι έπρεπε να πληρώσουν με δικά τους έξοδα το ταξίδι της επιστροφής τους στην πατρίδα και ήταν σχεδόν αδύνατο να μαζέψουν τόσα χρήματα εκεί πέρα. Σχεδόν πάντα, η μεταφορά τους σ' εκείνη την αποικία ουσιαστικά ισοδυναμούσε με ισόβια εξορία. «Μπορούμε να ελπίζουμε, Τζαρτζ», του είπε.

Ο θυμός του μετατρεπόταν σε θλίψη τώρα. «Και η μικρή Σου τι θ' απογίνει;» ρώτησε βουρκωμένος.

«Θα μέινει εδώ. Κανένας δε θα ήθελε να πάρει ένα παιδί σε μια ποινική αποικία· δεν επιτρέπεται, άλλωστε».

«Τότε δε θα έχει ούτε πατέρα ούτε μάνα!»

«Θα έχει εσένα κι εμένα, Τζαρτζ», μουρμούρισε με σοβαρό ύφος η Σαλ. «Είναι παιδί μας τώρα».

Ο Κιτ ήξερε ότι είχε συμβεί κάτι τρομερό, αλλά για αρκετές μέρες δεν μπορούσε να πείσει κανέναν ενήλικο να του αποκαλύψει τις λεπτομέρειες. Όμως ένα πρωί, την ώρα του πρωινού, η μητέρα του είπε, «Κιτ και Σου, θα προσπαθήσω να σας εξηγήσω τι θα συμβεί σήμερα».

Επιτέλους, σκέφτηκε ο Κιτ. Ίσως την πλάτη του και περίμενε με ενδιαφέρον.

«Σου, σήμερα το πρωί η μαμά σου πρέπει να φύγει».

«Γιατί;» ρώτησε η Σου.

Το ίδιο ήθελε να μάθει και ο Κιτ.

«Ο δικαστής αποφάσισε ότι η μαμά σου έκανε κάτι κακό όταν εμπόδισε τους εργάτες να φορτώσουν τα σακιά με το στάρι στη μαούνα του κυρίου Τσάιλντ».

Ο Κιτ το ήξερε αυτό. «Ήταν στάρι του Κίνγκσμπριτζ», είπε με σθένος. «Δε θα 'πρεπε να το στείλουν αλλού».

«Αυτό πιστεύαμε όλοι», είπε ο Τζαρτζ, «αλλά ο δικαστής είχε άλλη γνώμη και είναι αυτός που έχει την εξουσία».

«Πού θα πάει η μαμά;» ξαναρώτησε η Σου.

«Στη Νέα Νότια Ουαλία, στην Αυστραλία».

«Είναι μακριά;»

Ο Κιτ ήξερε την απάντηση. Του άρεσε να συγκεντρώνει τέτοιες πληροφορίες. «Δέκα χιλιάδες μίλια από δω», είπε, περήφανος για τις γνώσεις του. Όμως η Σου φαινόταν μπερδεμένη, σαν να μην μπορούσε να καταλάβει πόσα ήταν τα δέκα χιλιάδες μίλια. «Θα χρειαστεί έξι μήνες για να φτάσει εκεί το καράβι», πρόσθεσε ο Κιτ.

«Έξι μήνες!» Αυτό το κατάλαβε η Σου και άρχισε να κλαίει. «Και τότε θα γυρίσει;»

«Θ' αργήσει να γυρίσει», είπε η Σαλ. «Σε δεκατέσσερα χρόνια».

«Θα είμαστε μεγάλοι κι εσύ κι εγώ μέχρι τότε», είπε ο Κιτ.

«Κιτ», είπε η Σαλ, «άσε εμένα ν' απαντώ στις ερωτήσεις, σε πα-
ρακαλώ».

«Συγγνώμη».

«Σε λίγο θα κατέβουμε στο ποτάμι να την αποχαιρετήσουμε από μακριά. Θα την πάνε με μαούνα στο Κομπ και από εκεί σ' ένα μεγάλο πλοίο για το μακρύ ταξίδι. Λοιπόν, ο σερίφης είπε ότι δεν μπορούμε ούτε να την αγκαλιάσουμε ούτε να τη φιλήσουμε. Γενικά δεν επιτρέπεται να προσπαθήσουμε να την αγγίξουμε».

«Αυτό δεν είναι δίκαιο!» είπε ανάμεσα στους λυγμούς της η Σου.

«Και βέβαια δεν είναι δίκαιο. Αλλά θα έχουμε μεγαλύτερους μπε-
λάδες αν επιχειρήσουμε να παραβούμε τους κανόνες. Καταλάβατε;»

«Ναι», είπε η Σου.

«Κιτ;»

«Ναι».

«Τότε μπορούμε να πάμε».

Φόρεσαν τα παλτά τους.

Ο Κιτ ήξερε πλέον τι συνέβαινε, αλλά δεν το χωρούσε ο νους του. Κανένας απ' όσους γνώριζε δε θεωρούσε εγκληματία την Τζόουνι. Πώς μπόρεσε ο δικαστής να κάνει κάτι τόσο κακό;

Στην αποβάθρα είχε μαζευτεί πολύς κόσμος. Κι άλλοι άνθρωποι από το Κίνγκσμπριτζ είχαν εξοριστεί σε αποικίες για κατὰδικους, αλλά ήταν κλέφτες και φονιάδες. Η Τζόουνι ήταν γυναίκα και μητέρα. Ο Κιτ διαισθανόταν την οργή των ανθρώπων που έστεκαν γύρω του με τα φθαρμένα πανωφόρια και τα παλιά καπέλα τους, στριμωγμένοι ο ένας πλάι στον άλλον κάτω από το ψιλόβροχο, αγανακτισμένοι μα ανήμποροι.

Μόλις εμφανίστηκε η Τζόουνι, συνοδευόμενη από το σερίφη Ντόι, ένα βουβό κύμα εχθρικότητας διέτρεξε το πλήθος των συγκεντρωμένων. Ο Κιτ είδε ότι οι αστράγαλοι της Τζόουνι ήταν δεμένοι με μια αλυσίδα, που την ανάγκαζε να περπατάει με αφύσικα μικρά βηματάκια. Το είδε και η Σου και φώναξε, «Γιατί έχουν δέσει με αλυσίδες τα πόδια της;»

«Για να την εμποδίσουν να το σκάσει», είπε ο Κιτ.

Η Σου ξέσπασε σε κλάματα.

«Κιτ», είπε θυμωμένη η Σαλ, «σου είπα ν' αφήσεις εμένα ν' απαντώ στις ερωτήσεις. Την αναστάτωσες».

«Συγγνώμη». Είπα απλώς την αλήθεια, σκέφτηκε ο Κιτ· όμως δεν ήταν η κατάλληλη στιγμή να διαφωνήσει με τη μητέρα του.

Κάποιος άρχισε να χειροκροτάει και τον μιμήθηκαν κι άλλοι. Η Τζόουνι φάνηκε να αντιλήφθηκε ξαφνικά την παρουσία του πλήθους και η στάση της άλλαξε. Δεν μπορούσε ν' αλλάξει τον περίεργο βηματισμό της, μα ίσωσε την πλάτη της, κράτησε το κεφάλι της ψηλά και, κοιτώντας δεξιά κι αριστερά, χαιρέτησε γνέφοντας όσους ήξερε. Ο Κιτ σκέφτηκε ότι έτσι ήταν καλύτερα για τη Σου. Το χειρότερο θα ήταν να έβλεπε τη μητέρα της συντετριμμένη και απελπισμένη.

Τα χειροκροτήματα δυνάμωσαν καθώς η Τζόουνι πλησίαζε τη φορτηγίδα.

Ο Κιτ πήρε το χέρι της Σου για να την παρηγορήσει. Η μητέρα του της έπιασε το άλλο χέρι, μάλλον για να την εμποδίσει αν τυχόν επιχειρούσε να τρέξει προς την Τζόουνι.

Η Τζόουνι διάβηκε τη μαδερίσκαλα και επιβιβάστηκε στη φορτηγίδα.

Η Σου ούρλιαξε και η Σαλ την πήρε αμέσως στην αγκαλιά της. Η μικρή τίναζε τα χέρια και τα πόδια της, αλλά η Σαλ την κρατούσε γερά.

Ένας μαουινιέρης έλυσε τα σχοινιά και, μ' ένα σπρώξιμο, απομάκρυνε από την αποβάθρα τη φορτηγίδα, που άρχισε να κυλάει αργά, αλλά σταθερά, στο ρεύμα του ποταμού.

Από το κατάστρωμα, η Τζόουνι στράφηκε ν' αντικρίσει την όχθη και τον κόσμο που παρακολουθούσε. Ο Κιτ απορούσε πώς μπορούσε να είναι τόσο ήσυχη και ακίνητη, κοιτώντας απλώς προς τη στεριά. Έφευγε μακριά από την οικογένειά της και το μέρος που είχε ζήσει όλη τη ζωή της, για να πάει σ' έναν ξένο τόπο, στην άλλη άκρη της Γης. Η σκέψη ήταν τόσο τρομακτική, που ο Κιτ προσπάθησε να τη διώξει απ' το μυαλό του.

Η φορτηγίδα τώρα ξεμάκραινε πιο γοργά, σπρωγμένη από το ρεύμα. Τα ουρλιαχτά της Σου κόπασαν και το πλήθος έπαψε να χειροκροτάει.

Η φορτηγίδα έστριψε στην πρώτη καμπή του ποταμού και χάθηκε από τα μάτια τους.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Ο Νόμος περί Συμπράξεων

1799

Ο ΕΪΜΟΣ ΜΠΑΡΟΥΦΙΛΝΤ σηκώθηκε στις τέσσερις. Ήταν μόνος στο σπίτι· η μητέρα του είχε πεθάνει πριν από δύο χρόνια. Ντύθηκε γρήγορα και έφυγε λίγα λεπτά αργότερα, κρατώντας ένα φανάρι. Ήταν ένα ψυχρό ανοιξιάτικο πρωί. Αν και ήταν τόσο νωρίς, δεν ήταν ο μόνος που είχε ξυπνήσει. Υπήρχαν φώτα αναμμένα σ' όλα τα φτωχόσπιτα και εκατοντάδες εργάτες έσερναν τα βήματά τους στους σκοτεινούς δρόμους, τραβώντας για τα εργοστάσια.

Ο Έιμος πρόσεξε δύο φρουρούς που έστεκαν έξω από το αρχηγείο της πολιτοφυλακής και σκέφτηκε πικρόχολα ότι το κόκκινο ύφασμα των σακακιών των στολών τους το είχε υφάνει ο Χόρνμπιμ.

Το Κίνγκσμπριτζ είχε χάσει τον αέρα ευημερίας του. Οι άνθρωποι δεν είχαν χρήματα να βάψουν τις εξώπορτές τους ή να αντικαταστήσουν τα σπασμένα τζάμια στα παράθυρα. Μερικά μαγαζιά είχαν κλείσει και άλλα είχαν μίζερες βιτρίνες και χαμηλά αποθέματα εμπορευμάτων. Ο κόσμος αγόραζε το φτηνότερο, όχι το καλύτερο. Και η ζήτηση για τα υψηλής ποιότητας υφάσματα στα οποία ειδικευόταν ο Έιμος ήταν πεσμένη.

Ο πόλεμος έφταιγε. Ένας συνασπισμός αποτελούμενος από τη Βρετανία, τη Ρωσία, την Οθωμανική Αυτοκρατορία και το βασίλειο της Νάπολης συνέχιζε να επιτίθεται στη Γαλλική Αυτοκρατορία σε πολλά μέρη της Ευρώπης και της Μέσης Ανατολής και να γνωρίζει διαρκώς ήττες. Οι Γάλλοι είχαν κατά καιρούς απώλειες, αλλά πάντα κατάφερναν να ανακάμψουν. Εξαιτίας αυτού του άσκοπου πολέμου, σκέφτηκε ο Έιμος, όλοι παλεύουμε να τα βγάλουμε πέρα. Και οι εργάτες οργίζονται όλο και περισσότερο.

Το φεγγαρόφωτο αντανakλούσε στην ελαφρά κυματιστή επιφάνεια του ποταμού. Διέσχισε τη γέφυρα προς το Λεπρονήσι. Είδε φώτα στο Νοσοκομείο της Κάρικ. Το δεύτερο άνοιγμα της γέφυρας τον έβγαλε στη συνοικία Λάβερσφιλντ. Εκεί έστριψε αριστερά.

Σ' αυτή την πλευρά του ποταμού, ο Χόρνμπιμ είχε χτίσει μακριές σειρές σπιτιών, κολλητά το ένα στο άλλο, με μια αντλία νερού και ένα αποχωρητήριο στη μέση του κάθε δρόμου. Τα σπίτια αυτά τα νοίκιαζαν οι εργάτες που δούλευαν στα γύρω εργοστάσια.

Στη λοφώδη περιοχή στα βόρεια και στα ανατολικά της πόλης, ο ποταμός και οι παραπόταμοί του κυλούσαν με αρκετή ορμή για να περιστρέφουν τους υδροτροχούς και ταυτόχρονα να διοχετεύουν απεριόριστες ποσότητες νερού για το κετσέδιασμα και τη βαφή. Εδώ δεν υπήρχε ρυμοτομικό σχέδιο: τα κτίρια, οι δεξαμενές και τα κανάλια που μετέφεραν το νερό ήταν άναρχα σπαρμένα, ακολουθώντας τη ροή του νερού.

Ανηφόρισε προς το εργοστάσιό του. Χαιρετώντας μ' ένα νεύμα τον νυσταγμένο νυχτοφύλακα, ξεκλείδωσε την πόρτα και μπήκε μέσα. Άναβε τις λάμπες, όταν έφτασε ο Χέιμς Λο, με μπότες ιππασίας και έναν μακρύ μπλε μανδύα.

Ο Χέιμς έκανε τώρα τη δουλειά που έκανε ο Έιμος πριν πεθάνει ο πατέρας του: γύριζε τα χωριά και επισκεπτόταν τους εργάτες και τις εργάτριες που δούλευαν στα σπίτια τους. Ο Χέιμς ήταν πάντα καλοντυμένος και έκανε ό,τι μπορούσε για να τα πηγαίνει καλά με τους ανθρώπους. Ωστόσο, αν και καλοσυνάτος, ήταν συνάμα και αρκετά σκληρός για να αντιμετωπίζει τους κακοποιούς που μπορεί να συναντούσε στο δρόμο. Με λίγα λόγια, ήταν μια νεότερη εκδοχή του Έιμος.

Φόρτωσαν μαζί τα υποζύγια και κουβέντιασαν για τα μέρη που θα επισκεπτόταν σήμερα ο Χέιμς και τους τεχνίτες με τους οποίους θα είχε επαφές. Το περισσότερο κλώσιμο γινόταν τώρα πλέον στο εργοστάσιο, με μηχανήματα, έτσι είχε να κάνει λιγότερες επισκέψεις σε εργάτες που έκλωθαν με το χέρι. Η ύφανση, όμως, ήταν ακόμα μια δουλειά που γινόταν με το χέρι και οι υφαντές δούλευαν είτε στο σπίτι είτε σε εργοστάσια.

«Καλύτερα να τους προειδοποιήσεις ότι μπορεί να μην υπάρχει δουλειά την επόμενη βδομάδα», είπε ο Έιμος στον Χέιμς. «Δεν έχω άλλες παραγγελίες και δε με παίρνει οικονομικά να κρατάω αποθέματα υφασμάτων».

«Τίσως προκύψει κάτι τις επόμενες μέρες», είπε αισιόδοξα ο Χέιμς.

«Ας το ελπίσουμε».

Άρχισαν να καταφτάνουν οι εργάτες, τρώγοντας ψωμί, πίνοντας ελαφριά μπίρα από πήλινες κούπες και φλυαρώντας σαν τα σπουργίτια το πρωί. Είχαν πάντα πολλά να κουβεντιάζουν. Δούλευαν τόσο σκληρά και τόσες πολλές ώρες, που ο Έιμος απορούσε πού έβρισκαν την ενέργεια για κουβεντολόι.

Η δουλειά ξεκίνησε στις πέντε. Τα σφυριά πιληματοποίησης κοπανούσαν με γδούπο, οι κλωστικές μηχανές χτυπούσαν και βομβούσαν και οι αργαλειοί κροτάλιζαν καθώς οι υφαντές πετούσαν τις σαΐτες τους απ' τα δεξιά προς τ' αριστερά και πάλι πίσω. Όλοι αυτοί οι θόρυβοι και οι κρότοι ηχούσαν σαν μελωδία στα αυτιά του Έιμος. Κατασκευαζόταν ύφασμα για να κρατάει τους ανθρώπους ζεστούς, έβγαιναν μεροκάματα για να συντηρούνται φαμίλιες και συσσωρεύονταν κέρδη για να μπορεί να συνεχίζει να λειτουργεί η επιχείρηση. Σύντομα, όμως, επέστρεψαν οι ανησυχίες του.

Αναζήτησε τη Σαλ Μποξ, που ήταν η ανεπίσημη εκπρόσωπος του εργατικού δυναμικού. Φαινόταν καλά, παρά τις δυσκολίες που είχε περάσει. Ο γάμος τής ταίριαζε, αν και ο σύζυγός της, ο Τζαρτζ, φαινόταν κάπως αγροίκος στον Έιμος.

Τις κλωστικές μηχανές κινούσε τώρα η δύναμη του νερού, έτσι οι υφαντές δε χρειαζόταν να γυρίζουν έναν τροχό με το χέρι. Αυτό σήμαινε ότι μια έμπειρη κλώστρια όπως η Σαλ μπορούσε να επιβλέπει τρεις μηχανές ταυτόχρονα.

Έπρεπε να υψώσουν τη φωνή τους για να μην την καλύπτει η φασαρία των μηχανών.

«Δεν έχω δουλειά για την επόμενη εβδομάδα», της είπε. «Εκτός αν κάνω καμία πώληση την τελευταία στιγμή».

«Θα 'πρεπε να παίρνετε παραγγελίες απ' το στρατό», είπε η Σαλ. «Εκεί είναι όλα τα λεφτά».

Πολλοί κλωστοϋφαντουργοί θα προσβάλλονταν αν τους έδινε συμβουλές μια εργάτριά τους, αλλά όχι ο Έιμος. Του άρεσε να ξέρει τι σκέφτονταν οι εργάτες του. Και μόλις είχε μάθει κάτι σημαντικό: φαντάζονταν ότι δεν είχε κάνει προσφορά για τα συμβόλαια

της πολιτοφυλακής του Σάιρινγκ. Τώρα είχε την ευκαιρία να ξεκαθαρίσει τα πράγματα. «Μη νομίζεις ότι δεν προσπάθησα», είπε. «Αλλά ο Γουίλ Ρίντικ δίνει όλες τις παραγγελίες στον πεθερό του».

Το πρόσωπό της σκοτείνιασε. «Αυτός ο Γουίλ Ρίντικ θέλει κρέμασμα».

«Είναι αδύνατο να μπει άλλος σφήνα».

«Αυτό δεν είναι σωστό».

«Λες να μην το ξέρω;»

«Πολλά πράγματα δεν είναι σωστά σ' αυτή τη χώρα».

«Όποιος το πει αυτό, όμως, κινδυνεύει να κατηγορηθεί για προδοσία», έσπευσε να την προειδοποιήσει ο Έιμος.

Η Σαλ έσφιξε αποδοκιμαστικά τα χείλη της.

Ο Έιμος πρόσεξε ότι ο Κιτ δεν ήταν μαζί της. «Πού είναι ο γιος σου;»

«Πήγε να βοηθήσει την Τζένι Τζένκινς».

Ο Έιμος κοίταξε ολόγυρα στην αίθουσα. Μια από τις κλωστικές μηχανές δε δούλευε και ο Κιτ ήταν σκυμμένος αποπάνω, με το κοκκινομάλλικο κεφάλι του κοντά στο μηχάνημα. Ο Έιμος πλησίασε να δει τι συνέβαινε.

Ο Κιτ ήταν δεκατεσσάρων ετών, αλλά παιδί ακόμα, με ψιλή φωνή και καθόλου γένια. «Τι κάνεις;» τον ρώτησε ο Έιμος.

Ο Κιτ φάνηκε ανήσυχος· φοβήθηκε ότι το αφεντικό θα τον μάλωνε. «Σφίγγω ένα αδράχτι, κύριε Μπάροουφιλντ, με το νύχι του αντίχειρά μου, αλλά θα λασκάρει ξανά. Ελπίζω να μην έκανα κάτι κακό».

«Όχι, αγόρι μου, μην ανησυχείς. Όμως δεν είναι αυτή η κανονική δουλειά σου, έτσι;»

«Όχι, κύριε, αλλά μου ζητούν οι γυναίκες να τις βοηθάω».

«Αυτό είναι αλήθεια, κύριε Μπάροουφιλντ», πετάχτηκε η Τζένι. «Ο Κιτ τα καταφέρνει τόσο καλά με τις μηχανές, που όλοι σ' αυτόν απευθυνόμαστε όταν πάει κάτι στραβά. Συνήθως το φτιάχνει σ' ένα λεπτό».

Ο Έιμος στράφηκε στον Κιτ. «Πώς έγινες τόσο καλός σ' αυτό;»

«Δουλεύω εδώ απ' τα έξι μου, έτσι ξέρω καλά τις μηχανές, κύριε».

Ο Έιμος θυμήθηκε ότι οι μηχανές πάντα γοήτευαν τον Κιτ.

«Αλλά θα μπορούσα να τα καταφέρω ακόμα καλύτερα, αν είχα ένα κατσαβίδι αντί να χρησιμοποιώ το νύχι μου».

«Είμαι βέβαιος γι' αυτό», είπε σκεπτικός ο Έιμος. Κανονικά οι εργάτες επισκεύαζαν μόνοι τους τις μηχανές και συχνά τους έπαιρνε πολλή ώρα για να διορθώσουν ένα απλό πρόβλημα. Αν υπήρχε ένας ειδικός γι' αυτή τη δουλειά, θα του γλίτωνε χρόνο και θα αυξανόταν η παραγωγή.

Κοίταξε εξεταστικά αυτόν το μικρό μηχανικό και σκέφτηκε να του αναθέσει επίσημα αυτή τη δουλειά. Του άρεσε να ανταμείβει όσους έκαναν κάτι παραπάνω απ' ό,τι ήταν αυστηρά αναγκαίο: έτσι έδινε κίνητρο και στους άλλους. Αποφάσισε να δώσει στον Κιτ έναν τίτλο και το ανάλογο βδομαδιάτικο. Δεν είχε την πολυτέλεια να είναι πολύ γενναιόδωρος, αλλά μερικά σελίνια παραπάνω μπορούσε να τα διαθέσει.

Καλύτερα να το κανόνιζε με τη Σαλ πρώτα. Δεν πίστευε ότι θα είχε αντίρρηση, αλλά με τη Σαλ φρόνιμο ήταν να είναι σίγουρος κανείς. Ξαναπήγε να τη βρει στο πόστο της. «Ο Κιτ είναι πολύ έξυπνος», της είπε.

Το πρόσωπό της φωτίστηκε από περηφάνια. «Η αλήθεια είναι, κύριε Μπάρουουφιλντ, ότι πάντα πίστευα ότι προοριζόταν για κάτι σπουδαίο».

«Δεν ξέρω πόσο σπουδαίο είναι, αλλά σκέφτομαι να τον κάνω επισκευαστή –συντηρητή πλήρους απασχόλησης».

Η Σαλ έλαμψε ολόκληρη από χαρά. «Πολύ ευγενικό εκ μέρους σου, κύριε».

«Δεν κάνω τίποτε άλλο από το να αναγνωρίζω κάτι που ήδη συμβαίνει».

«Αυτό είναι αλήθεια».

«Θα τον πληρώνω πέντε σελίνια τη βδομάδα».

Η Σαλ ξαφνιάστηκε. «Αυτό είναι πολύ καλό εκ μέρους σας, κύριε Μπάρουουφιλντ».

«Μ' αρέσει να πληρώνω τους ανθρώπους αυτό που αξίζουν –όταν μπορώ». Μελέτησε την έκφρασή της και διέκρινε ανακούφιση στο πρόσωπό της. Μερικά επιπλέον σελίνια θα αποτελούσαν σημαντική προσθήκη στον εβδομαδιαίο προϋπολογισμό της.

«Αν χρειαστεί να κλείσω το εργοστάσιο την επόμενη βδομάδα», της είπε, «ο Κιτ μπορεί να έρθει και να ρίξει μια ματιά σε όλες τις μηχανές όταν δε θα δουλεύουν. Είναι πάντα καλύτερο να προβλέψεις παρά να διορθώνεις. Εντάξει;»

«Μάλιστα, κύριε. Θα του το πω».

«Ωραία», είπε ο Έιμος. «Και θα του αγοράσω ένα κατσαβίδι».

Ο Χόρνμπιμ πήγε το γιο του, τον Χάουαρντ, να δει το νέο του εργοστάσιο.

Ο Χάουαρντ, τρία χρόνια παντρεμένος πια, είχε αποκτήσει παιδί. Η γυναίκα του, η Μπελ, είχε γεννήσει ένα αγοράκι και του είχαν δώσει το όνομα του παππού του, Τζόζεφ, πράγμα που είχε ευχαριστήσει τον Χόρνμπιμ περισσότερο απ' ό,τι περίμενε. «Αρκεί να μην τον φωνάζετε ποτέ Τζόι», τους είχε πει ο Χόρνμπιμ. «Το απεχθάνομαι το όνομα Τζόι. Αν θέλετε να χρησιμοποιείτε υποκοριστικό, φωνάζετέ τον Τζο». Δεν ήθελε ούτε να θυμάται την εποχή που ήταν ένα κοκαλιάρικο παιδί που έψαχνε τροφή στα σκουπίδια του Λονδίνου και το όνομά του ήταν Τζόι. Δε χρειαζόταν να τους δώσει εξηγήσεις, όμως. Οι δικοί του θα έκαναν αυτό που τους έλεγε χωρίς να ρωτήσουν γιατί.

Ο Τζο ήταν τώρα σχεδόν δύο ετών και μεγαλόσωμος για την ηλικία του –θα γινόταν ψηλός, όπως ο Χόρνμπιμ. Και δε θα τον φώναζε κανέναν Τζόι.

Και τα πλούτη του Χόρνμπιμ θα περνούσαν στην τρίτη γενιά. Ήταν ένα είδος αθανασίας.

Η Ντέμπορα και ο Γουίλ Ρίντικ ήταν άτεκνοι μέχρι στιγμής, αλλά ήταν πολύ νωρίς για να χάσει τις ελπίδες το ότι θα αποκτούσε κι απ' αυτούς εγγόνια.

Το νέο εργοστάσιο κόντευε να τελειώσει. Ήταν χτισμένο σε μια περιοχή όπου παλιότερα υπήρχε ένα χοιροστάσιο. Ο Χόρνμπιμ και ο Χάουαρντ διέσχισαν με δυσκολία ένα λασποχώραφο αυλακωμένο από τις ρόδες των κάρων. Οικοδόμοι φερμένοι από το Κομπ είχαν στήσει σκηνές, είχαν ανάψει φωτιές και είχαν σκάψει υπαίθρια αποχωρητήρια ολόγυρα. Αυτό το εργοστάσιο θα αντικαθιστούσε

τα τρία που ήδη διέθετε ο Χόρνμπιμ. «Θα παράγει αποκλειστικά ύφασμα για τις στρατιωτικές στολές», είπε ο Χόρνμπιμ. «Όχι μόνο για την πολιτοφυλακή του Σάιρινγκ και το 107ο Σύνταγμα Πεζικού του Κίνγκσμπριτζ, αλλά και για καμιά δωδεκαριά άλλους σημαντικούς πελάτες».

Το εργοστάσιο δεν ήταν πλάι στο ποτάμι, αλλά δίπλα σ' ένα μικρό ρυάκι, γιατί οι μηχανές του δε θα λειτουργούσαν με τη δύναμη του νερού. Το είχε κρατήσει μυστικό, δεν το είχε πει ούτε στην οικογένειά του, αλλά ήταν πλέον αδύνατο να κρύψει τη δουλειά που γινόταν εδώ, έτσι αποφάσισε να αποκαλύψει το μεγάλο νέο. Και πρώτος απ' όλους θα το μάθαινε ο Χάουαρντ. «Αυτό θα είναι το πρώτο εργοστάσιο στο Κίνγκσμπριτζ που θα λειτουργεί με ατμό», του ανακοίνωσε με καμάρι ο Χόρνμπιμ.

«Με ατμό!» είπε ο Χάουαρντ.

Ο ατμός ήταν πιο σταθερός από το ποτάμι, που η δύναμή του ήταν διαφορετική από τη μία μέρα στην άλλη, και ισχυρότερος από ένα άλογο ή ένα βόδι. Και τώρα τον χρησιμοποιούσαν σε εκατοντάδες εργοστάσια, ιδίως στη βόρεια Αγγλία. Το Κίνγκσμπριτζ είχε αργήσει να ακολουθήσει τις εξελίξεις της εποχής. Όχι άλλο πια, όμως.

Μπήκαν μέσα. Ήταν εντυπωσιακό· το μόνο κτίριο στην πόλη που ήταν μεγαλύτερο απ' αυτό ήταν ο καθεδρικός ναός.

Εργάτες ασβέστωναν τους τοίχους και περνούσαν τζάμια στα παράθυρα –τα εργοστάσια χρειάζονταν φως. Κουβέντιαζαν φωναχτά στον αχανή χώρο και κάποιοι τραγουδούσαν καθώς δούλευαν. Οι εργάτες από το Κομπ δεν ήξεραν ποιος ήταν ο Χόρνμπιμ. Αν το ήξεραν, θα είχαν σωπάσει καθώς περνούσε. Αυτή τη φορά, ωστόσο, δεν τον πείραξε αυτό το ολίσθημα· ήταν πολύ χαρούμενος με το εργοστάσιο για να χαλάσει κάτι τέτοιο τη διάθεσή του.

Έδειξε στον Χάουαρντ τον κλίβανο άνθρακα, που είχε μέγεθος μικρού αγροτόσπιτου. Αποπάνω υπήρχε ένας λέβητας ανάλογου μεγέθους. Δίπλα τους, ένας όρθιος κύλινδρος, ψηλός όσο ο ίδιος ο Χόρνμπιμ, κινούσε ένα σφόνδυλο, ο οποίος, με τη σειρά του, ήταν συνδεδεμένος με μια πολλαπλή. «Αυτός ο πολλαπλός διανομέας διοχετεύει ενέργεια σε κάθε σημείο του εργοστασίου», εξήγησε ο Χόρνμπιμ. «Πάμε επάνω τώρα».

Τον οδήγησε στον επάνω όροφο. «Αυτό είναι το υφαντήριο». Περιείχε δεκάδες αργαλειούς σε τέσσερις παράλληλες σειρές. «Βλέπεις τους άξονες που διατρέχουν την οροφή σ' όλο το μήκος της; Συνδέονται με τους αργαλειούς με ιμάντες κίνησης. Όταν περιστρέφεται ο άξονας, ο ιμάντας κινεί τον αργαλειό για να εκτελέσει τις τρεις εργασίες της ύφανσης: πρώτον, σηκώνει εναλλάξ τα νήματα μέσα στο στημόνι για να ανοίξει το “στόμα” σαν στόμα κροκόδειλου. Δεύτερον, περνάει τη σαΐτα μέσα από το στόμα σαν μέσα από τα δόντια του κροκόδειλου. Και τρίτον, πιέζει το νήμα σταθερά στο λαιμό του στόματος, με μια κίνηση που λέγεται χτύπημα. Έπειτα επαναλαμβάνει τη διαδικασία αυτή αντίστροφα, ολοκληρώνοντας την ύφανση».

«Φανταστικό», είπε ο Χάουαρντ.

«Αυτό δεν μπορεί να γίνει, όμως, με τη δύναμη του νερού. Ένας μηχανικός αργαλειός χρειάζεται ακριβή και σταθερή ισχύ, εκατόν είκοσι περιστροφές ανά λεπτό, συν-πλην πέντε. Διαφορετικά η σαΐτα μπορεί να κινείται υπερβολικά γρήγορα ή να μην κινείται καθόλου. Το ποτάμι δεν μπορεί να παρέχει τέτοια ακριβή και συνεχή ενέργεια, ενώ ο ατμός μπορεί».

«Θα χρειαζόμαστε καθόλου εργάτες;»

«Ναι. Αλλά ένας άνθρωπος μπορεί να κουμαντάρει τρεις ή τέσσερις μηχανικούς αργαλειούς μαζί, απ' ό,τι μου έχουν πει –μερικές φορές και περισσότερους, ανάλογα με τις ικανότητές του. Δε θα χρειαζόμαστε πάνω από το ένα τέταρτο του σημερινού εργατικού δυναμικού μας».

«Το φαντάζομαι ήδη», είπε ο Χάουαρντ. «Βλέπω όλους αυτούς τους αργαλειούς να δουλεύουν μόνοι τους, βγάζοντας λεφτά κάθε μέρα, με μια χούφτα ανθρώπων μονάχα να τους παρακολουθούν».

Ο Χόρνμπιμ ήταν ενθουσιασμένος, αλλά και ανήσυχος. Μέχρι να τελειώσει το εργοστάσιο, θα είχε ξοδέψει όλες τις οικονομίες του των τελευταίων είκοσι ετών συν ένα μεγάλο τραπεζικό δάνειο που είχε πάρει από την Τράπεζα Τόμσον του Κίνγκσμπριτζ. Ήταν σίγουρος ότι θα του απέφερε κέρδη: είχε αποδείξει πολλές φορές το

επιχειρηματικό του δαιμόνιο. Και είχε κλεισμένα τα συμβόλαια με το στρατό. Παρ' όλα αυτά, δεν υπήρχε δουλειά χωρίς ρίσκο.

Τα ίδια πάνω-κάτω σκεφτόταν και ο Χάουαρντ. «Κι αν γίνει ειρήνη;» είπε.

«Το βρίσκω απίθανο», είπε ο Χόρνμπιμ. «Αυτός ο πόλεμος συνεχίζεται εδώ και έξι χρόνια και τίποτα δε δείχνει ότι πρόκειται να τελειώσει».

Επιστρέφοντας στο σπίτι, πέρασαν από τη γειτονιά με τα σπίτια που είχαν χτίσει για τους εργάτες. Τεράστιοι σωροί από σκουπίδια και ακαθαρσίες υπήρχαν στους κατοικημένους δρόμους. «Αυτοί οι άνθρωποι είναι βρομιάρηδες», είπε ο Χόρνμπιμ.

«Εμείς φταίμε, ξέρεις», είπε ο Χάουαρντ.

«Από πού κι ως πού φταίμε εμείς που ζουν μες στη βρομιά αυτοί οι άνθρωποι;» είπε αγανακτισμένος ο Χόρνμπιμ.

Αν και τρέμοντας μπροστά στον πατέρα του, ο Χάουαρντ βρήκε το θάρρος για μια φορά να ορθώσει το ανάστημά του. «Τα σπίτια τους είναι χτισμένα κολλητά, με μεσοτοιχίες. Δεν έχουν αυλές».

«Α, ναι –την είχα ξεχάσει αυτή τη λεπτομέρεια. Μας γλιτώνει πολλά χρήματα».

«Όμως δεν έχουν πού αλλού να βάζουν τα απορρίμματά τους εκτός απ' τους δρόμους».

«Χμμ».

Χτιζόταν ένας καινούργιος δρόμος που κόντευε να τελειώσει. «Με προσέγγισαν τρεις άνθρωποι που θέλουν ν' ανοίξουν μαγαζιά εδώ», είπε ο Χάουαρντ.

«Μα έχουμε τα δικά μας μαγαζιά και είναι πολύ κερδοφόρα».

«Οι εργάτες λένε ότι τα μαγαζιά μας έχουν ψηλότερες τιμές. Μερικοί προτιμούν να πάνε με τα πόδια στο κέντρο της πόλης παρά να πληρώνουν περισσότερο».

«Γιατί ν' αφήσουμε ν' ανοίξουν μαγαζιά ανταγωνιστές που θα μειώσουν τα κέρδη μας;»

Ο Χάουαρντ σήκωσε τους ώμους του. «Έτσι, χωρίς λόγο».

«Όχι», είπε ο Χόρνμπιμ. «Να πληρώνουν παραπάνω, αλλιώς να πηγαίνουν με τα πόδια στην πόλη».

Το Μαγιάτικο Πανηγύρι γινόταν σ' ένα λιβάδι δίπλα σ' ένα δάσος στα περίχωρα της πόλης. Ο Έιμος παρακολουθούσε το χορό του σχοινοῦ, μια παράσταση στην οποία νεαρές κοπέλες με εφαρμοστά ρούχα χοροπηδούσαν σε ένα σκονί τεντωμένο τρεις γιάρδες πάνω από το έδαφος, όταν έκανε την εμφάνισή της η Τζέιν, υποκόμισσα Νόρθγουντ πλέον, και απέσπασε την προσοχή του. Αποτελούσε πιο συναρπαστικό θέαμα από τις χορεύτριες του σχοινοῦ. Φορούσε ένα ψάθινο καπελάκι με κορδέλες και λουλούδια και κρατούσε ένα μικρό παρασόλι, που ήταν η τελευταία λέξη της μόδας. Έδειχνε εκπληκτικά όμορφη.

Ο Έιμος αναρωτήθηκε μήπως κάτι δεν πήγαινε καλά μ' αυτόν. Σίγουρα δεν ήταν φυσιολογικό για έναν νέο άντρα να έχει για εφτά ολόκληρα χρόνια εμμονή με μια γυναίκα που ήταν φανερό ότι δεν ανταπέδιδε τα αισθήματά του.

Ήρθε και τον έπιασε αγκαζέ και περπάτησαν μαζί τριγύρω, απολαμβάνοντας την ανοιξιιάτικη λιακάδα, χαζεύοντας τους πάγκους με τις λιχουδιές και τις υπαίθριες μπιραρίες και παριστάνοντας ότι δεν έβλεπαν τις πόρνες.

Σταμάτησαν για να παρακολουθήσουν έναν ακροβατικό θιάσο και τότε τη ρώτησε πώς ήταν. Η τυπική αυτή ερώτηση έφερε μια αναπάντεχα ειλικρινή απάντηση. «Δεν τον βλέπω σχεδόν ποτέ τον Χένρι!» του είπε. «Είναι συνεχώς απασχολημένος με την πολιτοφυλακή. Τους εκπαιδεύει, τους κάνει γυμνάσια και δεν ξέρω κι εγώ τι άλλο. Δεν καταλαβαίνω ποιος είναι ο λόγος, αφού δεν πολεμούν ποτέ».

«Υποτίθεται ότι υπερασπίζονται το εσωτερικό της χώρας, αποδεσμεύοντας έτσι μονάδες του τακτικού στρατού για να πολεμούν στο εξωτερικό».

Η Τζέιν, όμως, δεν ήταν διατεθειμένη ν' ακούσει εξηγήσεις. «Επιμένει να ζω στο Έρλσκασλ, όπου δε συμβαίνει ποτέ τίποτα. Βλέπω περισσότερο τον πατέρα του παρά εκείνον! Θα του αξίζει αν βρω εραστή».

Ο Έιμος κοίταξε γύρω τους, ανήσυχος μήπως είχε ακούσει κάποιος αυτό το εντελώς ανάρμοστο για μια κυρία σχόλιο, αλλά ευτυχώς δεν υπήρχε κανένας εκεί κοντά.

Πλησίασαν ένα ρινγκ του μποξ, όπου ένας μποξέρ με το πα-
ρατσούκλι «ο Ξυλοπόδαρος» πρόσφερε μια λίρα σε όποιον κατά-
φερνε να τον ρίξει κάτω. Παρά την αναπηρία του –γιατί είχε όντως
ένα ξύλινο ποδάρι– έδειχνε τρομαχτικός με τις τεράστιες πλάτες,
τη σπασμένη μύτη και τις ουλές στα μπράτσα του. «Δε θα τα έβαζα
μαζί του ούτε για πενήντα λίρες», είπε ο Έιμος.

«Χαίρομαι που το ακούω», είπε η Τζέιν.

Ο Μάνγκο Λάντμαν, ένας από τους τραμπούκους που σύχνα-
ζαν στο Σφαγείο, πλήρωσε το ένα σελίνι της συμμετοχής του. Ήταν
μεγαλόσωμος νταής, που φαινόταν πάντα έτοιμος για καβγά, και
πήδησε μέσα στο ρινγκ ανυπόμονος να παλέψει. Πριν προλάβει καν
να σηκώσει τις γροθιές του, ο Ξυλοπόδαρος ήρθε καταπάνω του
και άρχισε να τον γρονθοκοπεί στο κεφάλι και στο σώμα με τέτοια
ταχύτητα, που δεν προλάβαινες να παρακολουθήσεις τα χτυπήμα-
τα. Όταν ο αντίπαλός του έπεσε κάτω, ο Ξυλοπόδαρος τον κλότση-
σε με το τεχνητό του πόδι και το πλήθος ζητωκραύγασε. Χαμογέ-
λασε τότε μ' ένα πλατύ χαμόγελο που αποκάλυψε ότι είχε χάσει τα
περισσότερα δόντια του.

Ο Έιμος και η Τζέιν ξεμάκρυναν. Ο Έιμος αναρωτήθηκε πώς
περνούσε την ώρα της μια γυναίκα όπως η Τζέιν που είχε παντρευ-
τεί έναν πλούσιο αλλά τόσο πολυάσχολο άντρα. «Θα θέλεις να κά-
νεις παιδιά, υποθέτω», της είπε.

«Είναι καθήκον μου να γεννήσω έναν αρσενικό διάδοχο», απά-
ντησε εκείνη. «Αλλά το θέμα είναι καθαρά θεωρητικό. Δεν υπάρ-
χουν πολλές πιθανότητες ν' αποκτήσουμε παιδιά όταν ο Χένρι κι
εγώ περνάμε τόσο λίγο χρόνο μαζί».

Ο Έιμος έμεινε συλλογισμένος. Η Τζέιν είχε αποκτήσει αυτό που
ήθελε: είχε παντρευτεί τον Χένρι. Ο κόσμος δεν περίμενε ποτέ ότι ο
υποκόμης θα παντρευόταν κάποια τόσο κατώτερή του κοινωνικά.
Ο πατέρας του είχε κανονίσει να τον παντρέψει με μια πιο κατάλ-
ληλη νύφη και σίγουρα θα είχε σοβαρές αντιρρήσεις όταν ο γιος του
αποφάσισε να ανατρέψει αυτό το σχέδιο. Η Τζέιν είχε ξεπεράσει
όλα τα εμπόδια τελικά. Όμως αυτό δεν την είχε κάνει ευτυχισμένη.

Σταμάτησαν μπροστά σ' έναν πάγκο όπου ο Σπορτ Κάλιβερ, μ'
ένα κόκκινο ημίψηλο καπέλο, πουλούσε κρασί μαδέρα με το ποτή-

ρι. Βλέποντας την Τζέιν, της είπε, «Αρχόντισσά μου, μην πιείτε το συνηθισμένο κρασί εσείς –αυτό είναι για το λαουτζίκο. Για σας έχω κάτι πολύ ξεχωριστό». Έσκυψε και πήρε ένα μπουκάλι κάτω από το τραπέζι. «Αυτή είναι η καλύτερη μαδέρα που υπάρχει».

«Θα ήθελα πολύ ένα ποτήρι», είπε η Τζέιν στον Έιμος.

«Δύο, σε παρακαλώ, Σπορτ», είπε ο Έιμος στον Κάλιβερ.

Ο Κάλιβερ γέμισε δύο μεγάλα ποτήρια και τους τα έδωσε. «Δύο σελίνια, παρακαλώ, κύριε Μπάροουφιλντ».

«Δύο σελίνια! Τι έχει μέσα, χρυσόσκονη;»

«Σας είπα, είναι το καλύτερο».

Ο Έιμος πλήρωσε και μετά δοκίμασε το κρασί. Ήταν πράγματι καλό, αλλά όχι το καλύτερο. Χαμογέλασε στον Σπορτ. «Αν χρειαστείς ποτέ δουλειά ως πωλητής υφασμάτων», του είπε, «έλα να με βρεις».

«Πολύ ευγενικό εκ μέρους σας, κύριε Μπάροουφιλντ, αλλά θα μείνω στη δουλειά που ξέρω».

Ο Έιμος έγενεψε με κατανόηση. Το εμπόριο υφασμάτων δεν ήταν για τον Κάλιβερ. Υπήρχε πολύ περισσότερο χρήμα στο ποτό, τη χαρτοπαιξία και την πορνεία.

Άδειασαν τα ποτήρια τους και απομακρύνθηκαν από τον πάγκο, ακολουθώντας ένα μονοπάτι προς το δάσος. Η Τζέιν στράφηκε και απευθύνθηκε σε μια νεαρή γυναίκα πίσω τους και ο Έιμος αντιλήφθηκε ότι τόση ώρα τούς ακολουθούσε, αναμφίβολα ως συνοδός για λόγους ευπρέπειας. «Σούκι, κρυώνω λίγο», της είπε η Τζέιν. «Μου φέρνεις την εσάρπα μου από την άμαξα;»

«Μάλιστα, αρχόντισσά μου», είπε η Σούκι.

Έτσι, η Τζέιν και ο Έιμος συνέχισαν τον περίπατό τους χωρίς συνοδό. «Τουλάχιστον τώρα μπορείς ν' αγοράζεις όσα ρούχα θέλεις», της είπε ο Έιμος. «Είσαι πολύ όμορφη σήμερα».

«Έχω δωμάτια ολόκληρα με ρούχα, μα πού να τα φορέσω; Αυτή η ανιαρή γιορτή, το Μαγιάτικο Πανηγύρι του Κίνγκσμπριτζ, είναι η πιο συναρπαστική εκδήλωση που έχω πάει τους τελευταίους τρεις μήνες. Νόμιζα ότι ο Χένρι θα με πήγαινε σε πάρτι στο Λονδίνο. Χα! Δεν έχουμε κάνει ούτε ένα ταξίδι στο Λονδίνο. Είναι πολύ απασχολημένος –με την πολιτοφυλακή, φυσικά».

Ο Έιμος σκέφτηκε ότι ο Νόρθγουντ πιθανότατα θεωρούσε την Τζέιν πολύ ταπεινής καταγωγής για να συναναστρέφεται με τους αριστοκράτες φίλους του, αλλά δεν της το είπε. «Θα έχετε κάποια κοινωνική ζωή οι δύο σας, δεν μπορεί».

«Πάρτι με αξιωματικούς –και τις γυναίκες τους», σάρκασε η Τζέιν. «Δε μ' έχει συστήσει ποτέ σε κάποιον που να έχει έστω και μια σταγόνα γαλάζιο αίμα στις φλέβες του».

Αυτό μάλλον επιβεβαίωνε τις υποψίες του.

Λόγω της ανατροφής της, η Τζέιν δεν είχε μάθει να εκτιμά την κοινωνική άνοδο. Ο πατέρας της είχε παραιτηθεί από ένα υψηλό εκκλησιαστικό αξίωμα για να γίνει μεθοδιστής πάστορας. Η Τζέιν είχε εγκαταλείψει τις αξίες που της είχε διδάξει ο Τσαρλς Μιντγουίντερ. «Επιθυμείς όλα τα λάθος πράγματα», είπε ο Έιμος.

Η Τζέιν δε δέχτηκε στωικά την κριτική του. «Κι εσύ;» τον ρώτησε νευριασμένη. «Τι κάνεις εσύ με τη ζωή σου; Είσαι ολοκληρωτικά αφοσιωμένος στη δουλειά σου. Ζεις μόνος σου. Βγάζεις λεφτά, αλλά όχι και τόσα πολλά. Ποιο το όφελος;»

Ο Έιμος συλλογίστηκε τα λόγια της. Είχε δίκιο. Στην αρχή αδημονούσε να αναλάβει την επιχείρηση του πατέρα του, μετά ήθελε απεγνωσμένα να ξεπληρώσει το χρέος του, αλλά τώρα που είχε πετύχει και τους δύο αυτούς στόχους, εξακολουθούσε να δουλεύει απ' το πρωί ως το βράδυ. Η δουλειά, όμως, δεν του ήταν βάρος· αντίθετα, του έδινε ικανοποίηση. «Δεν ξέρω, μου φαίνεται ότι αυτό είναι το φυσικό», είπε.

«Σου έβαλαν από παιδί στο κεφάλι την ιδέα ότι ένας άντρας οφείλει να δουλεύει σκληρά. Αυτό δε σημαίνει ότι είναι σωστή, όμως».

«Δεν είναι μόνο αυτό». Ήταν κάτι που δεν το είχε πολυσκεφτεί, μα τώρα που τον είχε προκαλέσει άρχιζε να συνειδητοποιεί την απάντηση. «Θέλω ν' αποδείξω ότι μπορούμε να έχουμε βιομηχανία χωρίς ανθρώπινη εκμετάλλευση», της είπε. «Και επιχειρήσεις χωρίς διαφθορά».

«Όλα έχουν να κάνουν με το μεθοδισμό, δηλαδή».

«Έτσι λες; Δε νομίζω ότι οι μεθοδιστές έχουν μονοπώλιο στην καλοσύνη και την εντιμότητα».

«Νομίζεις ότι είμαι δυστυχισμένη επειδή παντρεύτηκα λάθος άντρα».

Η αλλαγή θέματος τον αιφνιδίασε. «Δεν ήθελα να σε επικρίνω...»

«Όμως έχω δίκιο, έτσι δεν είναι;»

Ο Έιμος διάλεξε προσεκτικά τα λόγια του. «Σίγουρα πιστεύω ότι θα ήσουν πιο ευτυχισμένη αν είχες παντρευτεί από έρωτα».

«Θα ήμουν πιο ευτυχισμένη αν είχα παντρευτεί εσένα».

Είχε πάντα τον τρόπο να τον ξαφνιάζει με τα απρόβλεπτα σχόλιά της. «Δεν εννοούσα αυτό», προσπάθησε να δικαιολογηθεί.

«Είναι αλήθεια, όμως. Κατάφερα να μαγέψω τον Χένρι, αλλά η μαγεία εξανεμίστηκε. Εσύ μ' αγαπούσες αληθινά. Πιθανότατα μ' αγαπάς ακόμα».

Κοίταξε γύρω του, ελπίζοντας να μην τους είχε ακούσει κανένας. Τότε πήρε είδηση ότι είχαν μπει στο δάσος και ήταν μόνοι τους.

Η Τζέιν ερμήνευσε τη σιωπή του ως συναίνεση. «Το ήξερα», είπε. Σηκώθηκε στις μύτες των ποδιών της και τον φίλησε στο στόμα.

Η έκπληξή του ήταν τόσο μεγάλη, που δεν έκανε τίποτα. Έμεινε ακίνητος, σαν άγαλμα, να την κοιτάζει αποσβολωμένος.

Τύλιξε τα χέρια της γύρω του και πίεσε το κορμί της στο δικό του. Ο Έιμος ένιωσε τα στήθη, την κοιλιά και τους γοφούς της.

«Είμαστε μόνοι μας», του είπε. «Φίλα με κανονικά, Έιμος».

Πόσες και πόσες φορές δεν την είχε ονειρευτεί αυτή τη στιγμή...

Όμως άκουσε τον εαυτό του να λέει, «Δεν είναι σωστό».

«Είναι σωστό όσο τίποτε άλλο σ' αυτόν τον κόσμο. Αγαπημένε μου Έιμος, το ξέρω ότι μ' αγαπάς. Ένα φιλή μονάχα».

«Μα είσαι παντρεμένη με τον Χένρι», επέμεινε πεισματικά εκείνος.

«Στο διάβολο ο Χένρι».

Την έπιασε από τους καρπούς και απομάκρυνε τα χέρια της από τη μέση του. «Θα ένιωθα τρομερή ντροπή αν έκανα κάτι τέτοιο», της είπε.

«Α, ώστε τώρα ντρέπεται για μένα».

«Μόνο όταν προδίδεις έτσι τον άντρα σου».

Ξεκόλλησε από πάνω του, έκανε μεταβολή και έφυγε.

Ακόμα και τώρα, που ξεμάκραινε θυμωμένη με γοργό βήμα, ήταν ακαταμάχητα γοητευτική.

Την παρακολούθησε να φεύγει και σκέφτηκε, Τι ηλίθιος που είμαι, που να πάρει.

*

Ένα βράδυ γύρω στις οχτώ, ενώ η Σαλ και ο Τζαρτζ ετοιμάζονταν να πέσουν για ύπνο, ο Τζαρτζ είπε, «Κυκλοφορεί μια φήμη ότι στο νέο εργοστάσιο του Χόρνμπιμ θα έχουν μια γιγάντια ατμομηχανή που θα λειτουργεί δεκάδες αργαλειούς και οι πιο πολλοί από μας, τους υφαντές, δε θα είμαστε πια απαραίτητοι, γιατί στο νέο εργοστάσιο ένας άνθρωπος θα επιβλέπει τέσσερις ατμοκίνητους αργαλειούς».

«Είναι δυνατό;» απόρησε η Σαλ. «Μπορεί μια ατμομηχανή να αντικαταστήσει έναν υφαντή;»

«Δεν μπορώ να καταλάβω πώς».

Το πρόσωπο της Σαλ συννέφιασε. «Έχω ακούσει ότι χρησιμοποιούν ατμοκίνητους αργαλειούς στα εργοστάσια μπαμπακιού πάνω στα βόρεια».

«Μου είναι δύσκολο να το πιστέψω», είπε ο Τζαρτζ.

«Ας υποθέσουμε ότι είναι αλήθεια», είπε η Σαλ. «Ποιες θα είναι οι συνέπειες;»

«Τρεις στους τέσσερις υφαντές του Χόρνμπιμ θα μείνουν χωρίς δουλειά. Και, έτσι όπως είναι η κατάσταση σήμερα, μπορεί να μη βρουν άλλη. Αλλά τι μπορούμε να κάνουμε;»

Η Σαλ δεν ήξερε αν είχε απάντηση. Όπως φαινόταν, είχε γίνει κάτι σαν αρχηγός για τους εργάτες του Κίνγκσμπριτζ, αν και δεν καταλάβει πώς είχε γίνει αυτό, ούτε αισθανόταν κατάλληλη για τον συγκεκριμένο ρόλο.

«Στο παρελθόν οι εργάτες ξεσηκώνονταν κατά των νέων μηχανών», είπε με πολεμική διάθεση ο Τζαρτζ.

«Και τιμωρούνταν γι' αυτό», του θύμισε η Σαλ.

«Αυτό δε σημαίνει ότι πρέπει ν' αφήσουμε τα αφεντικά να μας κάνουν ό,τι θέλουν».

«Ας μην παρασυρόμαστε», είπε η Σαλ για να τον ηρεμήσει.

«Πριν κάνουμε οτιδήποτε, πρέπει να διαπιστώσουμε αν αληθεύει η φήμη».

«Πώς θα το κάνουμε αυτό;» ρώτησε ο Τζαρτζ.

«Μπορούμε να πάμε να ρίξουμε μια ματιά. Οι οικοδόμοι έχουν κατασκηνώσει εκεί κοντά, αλλά δε θα τους νοιάζει ποιος περνάει να δει την οικοδομή αν δεν προκαλεί ζημιές».

«Εντάξει», είπε ο Τζαρτζ.

«Θα πάμε την Κυριακή το απόγευμα», του υποσχέθηκε η Σαλ.

Ο Κιτ δεν είχε ξαναδεί ποτέ ατμομηχανή, αλλά είχε ακούσει πολλά για τις μηχανές αυτές και τον γοήτευαν. Πώς μπορούσε ο ατμός να κινεί μια μηχανή; Καταλάβαινε ότι η ροή του νερού μπορούσε να περιστρέψει έναν τροχό, αλλά ο ατμός ήταν σκέτος αέρας, σωστά;

Την Κυριακή, μετά το βραδινό, ενώ ετοιμαζόταν να πάει μαζί με τη Σου στο κατηχητικό της Έλσι Μάκιντος, είδε ότι η μητέρα του και ο Τζαρτζ ετοιμαζόνταν επίσης να βγουν. «Για πού το βάλατε;» τους ρώτησε.

«Πάμε να ρίξουμε μια ματιά στο νέο μεγάλο εργοστάσιο του Χόρνμπιμ».

«Θα έρθω μαζί σας».

«Όχι, δε θα έρθεις».

«Θέλω να δω την ατμομηχανή».

«Δεν μπορείς να δεις τίποτα, το μέρος είναι κλειδωμένο».

«Τότε εσείς γιατί πάτε;»

Η Σαλ αναστέναξε όπως έκανε πάντα όταν ο γιος της είχε δίκιο κι εκείνη άδικο. «Κάνε αυτό που σου λέω και πήγαινε στο κατηχητικό».

Τα δύο παιδιά έφυγαν, μα μόλις ξεμάκρυναν λίγο, ο Κιτ είπε στη Σου, «Ας τους ακολουθήσουμε».

Η Σου δεν ήταν τόσο τολμηρή όσο ο Κιτ. «Θα βρούμε τον πελά μας».

«Δε με νοιάζει».

«Κάνε ό,τι θες, εγώ πάω στο κατηχητικό».

«Αντίο, τότε».

Ο Κιτ παρακολούθησε το σπίτι κρυμμένος στη γωνία, ώσπου βγήκε το ζευγάρι. Τους ακολούθησε, κρατώντας αρκετή απόσταση, μιας και ήξερε πάνω-κάτω προς τα πού πήγαιναν. Πολλές οικογένειες έβγαιναν να περπατήσουν στην εξοχή τα κυριακάτικα απογεύματα για να πάρουν καθαρό αέρα, έτσι δεν έγινε αντιληπτός. Ο καιρός ήταν δροσερός, αλλά κάθε τόσο ξεπρόβαλλε ο ήλιος μέσα από τα σύννεφα, σαν χαρούμενη υπενθύμιση ότι ζύγωνε το καλοκαίρι.

Τα εργοστάσια ήταν σιωπηλά και στην κυριακάτικη ησυχία ο Κιτ άκουγε το κελάηδημα των πουλιών, τον άνεμο στα δέντρα, ακόμα και την υπόκωφη βουή του ποταμού.

Στην περιοχή του παλιού χοιροστάσιου, μερικοί οικοδόμοι έπαιζαν ποδόσφαιρο με αυτοσχέδια τέρματα, ενώ άλλοι τούς χάζευαν. Ο Κιτ είδε τη Σαλ να μιλάει με κάποιον που έδειχνε φιλικός. Μάλλον του έλεγε ότι ήθελαν απλώς να ρίξουν μια ματιά. Ο άντρας σήκωσε τους ώμους σαν να μην τον ένοιαζε καθόλου.

Το νέο εργοστάσιο ήταν μακρόστενο, φτιαγμένο από την ίδια πέτρα που είχε χτιστεί και ο καθεδρικός ναός. Ο Κιτ παρακολουθούσε από μακριά καθώς οι δύο ενήλικες έκαναν τον κύκλο του κτιρίου, κοιτώντας από τα παράθυρα.

Μάντευε ότι ήθελαν να μπουν μέσα. Το ίδιο ήθελε κι εκείνος. Όμως οι πόρτες ήταν κλειδωμένες και τα παράθυρα του ισογείου ήταν κλειστά. Σήκωσαν όλοι τα μάτια ψηλά: υπήρχαν ανοιχτά παράθυρα στον επάνω όροφο. Ο Κιτ άκουσε τον Τζαρτζ να λέει, «Νομίζω ότι πήρε το μάτι μου μια σκάλα στο πίσω μέρος».

Πήγαν ξανά στην πίσω πλευρά, που ήταν η πιο απομακρυσμένη από τον αγώνα ποδοσφαίρου. Στο έδαφος ήταν αφημένη μια ξύλινη σκάλα, με τα σκαλιά της λεκιασμένα από ασβέστη. Ο Τζαρτζ τη σήκωσε και τη στήριξε στον τοίχο. Έφτανε στα παράθυρα του επάνω ορόφου. Έπειτα ανέβηκε, ενώ η Σαλ στεκόταν στο σκαλί για να την κρατάει σταθερή.

Ο Τζαρτζ κοίταξε από ένα παράθυρο για μερικές στιγμές και μετά είπε, «Μπα που να πάρει!»

«Τι βλέπεις;» ρώτησε ανυπόμονα η Σαλ.

«Αργαλειούς. Τόσους πολλούς, που δεν μπορώ να τους μετρήσω».

«Μπορείς να μπεις μέσα;»

«Το άνοιγμα του παραθύρου είναι πολύ μικρό –δε χωράω».

Βγήκε τότε ο Κιτ πίσω από μια στοίβα ξύλων. «Εγώ, όμως, χωράω», είπε.

«Άτακτο παιδί!» τον μάλωσε η Σαλ. «Θα 'πρεπε να ήσουν στο κατηχητικό!»

«Πάντως χωράει να μπει», είπε ο Τζαρτζ. «Και θα μπορούσε να μας ανοίξει μια πόρτα».

«Θα 'πρεπε να του τις βρέξω κανονικά», γκρίνιαξε η Σαλ.

Ο Τζαρτζ κατέβηκε. «Εμπρός, λοιπόν, Κιτ, ανέβα», είπε. «Θα σου κρατάω σταθερή τη σκάλα».

Ο Κιτ ανέβηκε και χώθηκε μπουσουλώντας από το παράθυρο. Μόλις βρέθηκε μέσα, σηκώθηκε όρθιος και κοίταξε γύρω του σατισμένος. Ποτέ δεν είχε ξαναδεί τόσους πολλούς αργαλειούς μαζί. Ήθελε να καταλάβει πώς λειτουργούσαν, αλλά ήξερε ότι έπρεπε πρώτα ν' ανοίξει στους μεγάλους. Κατέβηκε τρέχοντας τις σκάλες και βρήκε μια πόρτα που ήταν αμπαρωμένη από μέσα με σύρτη και όχι κλειδωμένη με κλειδί. Την άνοιξε και έκανε στην άκρη για να περάσουν ο Τζαρτζ και η Σαλ. Μόλις μπήκαν, έσπευσε να την ξανακλείσει.

Η ατμομηχανή ήταν στο ισόγειο.

Ο Κιτ τη μελέτησε, έκθαμβος από το μέγεθος και την εμφανή δύναμή της. Εντόπισε τον τεράστιο κλίβανο και το λέβητα από πάνω, εκεί που το νερό θα μετατρεπόταν σε ατμό. Ένας αγωγός θα μετέφερε τον καυτό ατμό σε έναν κύλινδρο. Προφανώς κάτι μέσα στον κύλινδρο θα ανεβοκατέβαινε, γιατί το επάνω μέρος του κυλίνδρου ήταν συνδεδεμένο με τη μια άκρη ενός δοκαριού που έμοιαζε με γιγάντια ζυγαριά. Όταν ανέβαινε αυτή η άκρη της δοκού, θα κατέβαινε η άλλη, και το αντίστροφο, και έτσι θα γύριζε ένας τεράστιος τροχός.

Κατά τα άλλα, θα λειτουργούσε σαν υδραυλικός τροχός, υπέθεσε ο Κιτ.

Το εκπληκτικό ήταν ότι ο ατμός είχε αρκετή δύναμη για να κινεί τον βαρύ μηχανισμό από μέταλλο και ξύλο.

Η Σαλ και ο Τζαρτζ ανέβηκαν τις σκάλες που οδηγούσαν στο

επάνω όροφο και ο Κιτ ακολούθησε. Εκεί υπήρχαν τέσσερις σειρές αργαλειών. Ήταν όλοι γυαλιστεροί και ολοκαίνουργιοι, χωρίς νήμα ακόμα. Η ατμομηχανή πρέπει να περιστρέφει εκείνον το μεγάλο άξονα στην οροφή, σκέφτηκε ο Κιτ. Και ο άξονας συνδεόταν με τον κάθε αργαλειό με ιμάντες κίνησης.

Ο Τζαρτζ τα είχε χάσει. «Δεν καταλαβαίνω τίποτα», είπε, ξύνοντας το κεφάλι του πάνω απ' το καπέλο του.

«Τράβα εκείνον τον ιμάντα και θα δεις», του είπε ο Κιτ.

Ο Τζαρτζ φαινόταν δύσπιστος, αλλά είπε, «Καλά».

Στην αρχή δεν έγινε τίποτα.

Έπειτα, όμως, ακούστηκε ένα δυνατό κλακ από τον αργαλειό και ανασηκώθηκε ένα από τα μιτάρια. Αν υπήρχε περασμένο νήμα, το μιτάρι θα σήκωνε εναλλάξ τις κλωστές του στημονιού, σχηματίζοντας το κενό, ή «στόμα».

Κατόπιν ακούστηκε ένας κρότος, καθώς η υπάμενη σαίτα τινάχτηκε από τη μία πλευρά του αργαλειού στην άλλη.

Ο Κιτ μπορούσε να δει το μηχανισμό στο πίσω μέρος, ένα σύστημα από γρανάζια και ραβδιά που κατεύθυνε την κίνηση προς την επόμενη εργασία.

Ο Τζαρτζ είχε μείνει κατάπληκτος. «Συμβαίνει στ' αλήθεια – χωρίς υφαντή!»

Ακούστηκε άλλος ένας κρότος και το χτυπητήρι χώθηκε στο στόμα, με μια κίνηση που θα έσπρωχνε την κλωστή βαθιά μέσα στο σχήμα V.

Με άλλον έναν ηχηρό ξερό κρότο, το ένα μιτάρι κατέβηκε και το άλλο ανέβηκε, για να ανέβουν οι άλλες κλωστές. Η σαίτα πέταξε πίσω στην αρχική της θέση και το χτυπητήρι ξαναμπήκε με μια ώθηση στο στόμα.

Ύστερα η όλη διαδικασία ξανάρχισε από την αρχή.

«Πώς στην ευχή ξέρει τι να κάνει μετά;» είπε ο Τζαρτζ και πρόσθεσε με μια χροιά δεισιδαιμονικού φόβου, «Κάποιο δαιμόνιο θα υπάρχει εκεί μέσα που δουλεύει τη μηχανή».

«Μηχανισμός είναι», είπε ο Κιτ. «Όπως αυτός που έχουν τα ρολόγια».

«Τα ρολόγια», μουρμούρισε ο Τζαρτζ. «Ποτέ μου δεν κατάλαβα πώς δουλεύουν».

Είχε μείνει και ο Κιτ έκπληκτος, αλλά για διαφορετικό λόγο. «Όλοι αυτοί οι αργαλειοί θα δουλεύουν ταυτόχρονα –θα τους κινεί εκείνη η ατμομηχανή!»

«Εδώ πέρα υπάρχει κάτι παραπάνω από ατμός», είπε ο Τζαρτζ φοβισμένος.

«Βάζω στοίχημα ότι αυτή η μηχανή δε θα φτιάχνει ωραίο, λείο ύφασμα», είπε η Σαλ.

Ο Κιτ είχε ακούσει συχνά τους εργάτες να λένε ότι μέσα στις μηχανές ήταν ο Σατανάς, γι' αυτό μια μηχανή δε θα έκανε ποτέ τόσο καλή δουλειά όσο ένας τεχνίτης. Η γνώμη του ήταν ότι είχαν άδικο.

«Ο Χόρνμπιμ μπορεί να είναι κάθαρμα, αλλά δεν ξοδεύει άσκοπα τα λεφτά του», είπε συλλογισμένη η Σαλ. «Αν λειτουργούν πράγματι αυτές οι μηχανές...»

«Αν λειτουργούν αυτές οι μηχανές», είπε ο Τζαρτζ, «τότε τι δουλειά θα κάνει ένας υφαντής;»

«Δεν πρέπει να το επιτρέψουμε αυτό», είπε σχεδόν μονολογώντας η Σαλ. «Τι μπορούμε να κάνουμε, όμως;»

«Να σπάσουμε τις μηχανές», είπε ο Τζαρτζ. «Είναι καμιά εκατοστή οι υφαντές που δουλεύουν για τον Χόρνμπιμ. Αν έρθουν όλοι εδώ με σφυριά, ποιος θα τους σταματήσει;»

Τότε θα τους εξορίσουν όλους στην Αυστραλία, όπως έκαναν με την Τζόουνι, σκέφτηκε ο Κιτ.

«Ξέρεις κάτι;» είπε η Σαλ. «Λέω να τα πούμε στον Σπέιντ όλα αυτά και να δούμε τι έχει να πει».

Κι εκείνος σίγουρα θα έχει κάποια καλύτερη ιδέα από το να κάνουμε συμπράξια τις μηχανές, σκέφτηκε ο Κιτ.

Η Σαλ έστειλε τον Κιτ στο κατηχητικό. «Θα προλάβεις τη σούπα», του είπε. Η συζήτηση με τον Σπέιντ θα είχε να κάνει με το πώς θα έπρεπε να αντιδράσουν κατά των αφεντικών και δεν ήταν κατάλληλη για ένα παιδί. Ο Κιτ ήταν έξυπνος, αλλά πολύ μικρός για να μπορεί να κρατήσει τέτοια μυστικά.

Ο Σπείντ μόλις τελείωνε το βραδινό του και υπήρχε ψωμί και τυρί στο τραπέζι. Είπε στους επισκέπτες του να σερβιριστούν μόνοι τους αν ήθελαν και ο Τζαρτζ έπεσε με τα μούτρα. Η Σαλ διηγήθηκε με λίγα λόγια στον Σπείντ τι είχαν δει στο νέο εργοστάσιο.

«Είχα ακούσει τις φήμες», είπε ο Σπείντ. «Τώρα ξέρω ότι είναι αλήθεια».

«Το ερώτημα είναι τι θα κάνουμε εμείς γι' αυτό», είπε η Σαλ.

«Θα κάνουμε κομμάτια τις μηχανές», είπε ο Τζαρτζ μπουκωμένος.

Ο Σπείντ κούνησε σκεπτικός το κεφάλι του. «Μόνο σαν τελευταία λύση».

«Γιατί, τι άλλο μπορούμε να κάνουμε;»

«Μπορείτε να ιδρύσετε ένα συνδικάτο –μια σύμπραξη, μια ένωση εργατών».

Η Σαλ συμφώνησε μ' ένα νεύμα. Κάτι τέτοιο σκεφτόταν κι εκείνη, αλλά αόριστα, γιατί δεν ήξερε τι ήταν ή τι έκαναν τα συνδικάτα.

Την ερώτηση αυτή την έκανε ο Τζαρτζ τελικά. «Και πώς θα βοηθούσε αυτό;»

«Πρώτα απ' όλα, θα σήμαινε ότι οι εργάτες ενεργούν όλοι μαζί, πράγμα που τους κάνει ισχυρότερους απ' ό,τι αν δρούσαν μεμονωμένα».

Η Σαλ δεν το είχε σκεφτεί αυτό πιο πριν, μα τώρα που το άκουγε της φαινόταν λογικό. «Και μετά;»

«Μετά θα δείτε αν το αφεντικό είναι διατεθειμένο να μιλήσει μαζί σας. Έτσι θα καταλάβετε πόσο αποφασισμένο είναι».

«Κι αν επιμείνει στο σχέδιό του;»

«Τι θα έκανε ο Χόρνγπιμ αν μια μέρα δεν ερχόταν κανένας υφάντης για δουλειά;»

«Α! Απεργία!» είπε ο Τζαρτζ. «Μ' αρέσει η ιδέα».

«Συμβαίνει συχνά σε άλλες περιοχές της χώρας», είπε ο Σπείντ.

Η Σαλ κούνησε αργά το κεφάλι της. «Και πώς ζουν οι απεργοί χωρίς λεφτά;»

«Θα πρέπει να κάνετε έρανο μεταξύ των άλλων εργατών για να τους βοηθήσετε. Να μαζέψετε νομίσματα της μισής πένας και φαρ-

δίνια στην πλατεία. Αλλά δε θα είναι εύκολο. Οι υφαντές θα πρέπει να σφίξουν τα ζωνάρια τους».

«Και ο Χόρνμπιμ δε θα βγάζει πια κέρδη».

«Θα χάνει λεφτά καθημερινά. Έχω ακούσει ότι πήρε ένα μεγάλο δάνειο από την Τράπεζα Τόμσον γι' αυτό το εργοστάσιο. Άρα θα πληρώνει τόκους».

«Παρ' όλα αυτά», είπε η Σαλ, «οι υφαντές θα πεινάσουν πριν από τον Χόρνμπιμ».

«Τότε θα σπάσουμε τις μηχανές», είπε ο Τζαρτζ.

«Είναι σαν πόλεμος», είπε ο Σπέιντ. «Στην αρχή και οι δύο πλευρές περιμένουν να νικήσουν. Η μία απ' αυτές κάνει λάθος».

«Αν ήταν το κάναμε αυτό», είπε η Σαλ, «ποιο θα ήταν το πρώτο βήμα;»

«Να μιλήσετε στους άλλους υφαντές», είπε ο Σπέιντ. «Να μάθετε αν έχουν τα κότσια να αγωνιστούν. Αν κρίνετε ότι έχετε αρκετή υποστήριξη, κλείστε μια αίθουσα και κάντε μια συνέλευση. Ξέρεις πώς να το οργανώσεις, Σαλ».

Υποθέτω πως ξέρω, σκέφτηκε η Σαλ. Όχι ότι μου περισσεύει και πολύς χρόνος όταν δουλεύω δεκατέσσερις ώρες τη μέρα και έχω να φροντίζω και δύο παιδιά. Ήξερε, όμως, ότι δεν μπορούσε να πει όχι σ' αυτή την πρόκληση. Την εξόργιζε εδώ και πολύ καιρό ο τρόπος που μεταχειρίζονταν οι ισχυροί την ίδια και άλλους ανθρώπους της τάξης της στην ίδια τους τη χώρα. Τώρα είχε την ευκαιρία να κάνει κάτι γι' αυτό. Δε θα την άφηνε να πάει χαμένη.

Έκαναν λάθος όσοι έλεγαν ότι τα πράγματα δε θα άλλαζαν ποτέ. Η Αγγλία είχε αλλάξει και στο παρελθόν—θυμόταν που το έλεγε ο πατέρας της: από χώρα καθολική είχε γίνει προτεσταντική και από την απόλυτη μοναρχία είχε περάσει στον κοινοβουλευτισμό. Είχε αλλάξει, λοιπόν, και θα άλλαζε ξανά, αν άνθρωποι σαν εκείνη επέμεναν.

«Ναι», είπε. «Ξέρω πώς να το οργανώσω».

Ο Σπέιντ αγαπούσε πολύ την αδερφή του, την Κέιτ, αλλά όχι τόσο που να θέλει να ζει μαζί της. Η Κέιτ μοιραζόταν το σπίτι με την

Μπέκα και ο Σπέιντ είχε το δωμάτιό του στο εργαστήριο. Ζούσαν χωριστά τις ζωές τους, αλλά ήταν πολύ δεμένοι μεταξύ τους. Ήξεραν ο ένας τα μυστικά του άλλου.

Την Τρίτη το πρωί στις έντεκα ο Σπέιντ μπήκε στο σπίτι από την πίσω πόρτα. Στάθηκε για μια στιγμή και αφουγκράστηκε. Άκουγε φωνές. Η Κέιτ και η Μπέκα καβγάδιζαν συχνά, αλλά τώρα η συζήτησή τους φαινόταν ήρεμη. Δεν άκουγε τρίτη φωνή, άρα δεν ήταν με κάποια πελάτισσα. Χτύπησε ελαφρά την πόρτα και έβαλε μέσα το κεφάλι του.

«Ελεύθερο το πεδίο;» τη ρώτησε.

«Ελεύθερο», απάντησε η Κέιτ χαμογελώντας.

Ο Σπέιντ ξανάκλεισε την πόρτα και ανέβηκε τη σκάλα. Στον επάνω όροφο, μπήκε σ' ένα από τα δοκιμαστήρια.

Η Αραμπέλα ήταν ξαπλωμένη στο κρεβάτι.

Γυμνή.

Τι τυχερός που είμαι, σκέφτηκε.

Έκλεισε την πόρτα και την κλείδωσε. Έπειτα την κοίταξε και της χαμογέλασε. «Μακάρι να σε είχα σ' έναν πίνακα έτσι», της είπε.

«Θεός φυλάξει!»

Κάθισε σε μια καρέκλα και έβγαλε τις μπότες του. «Θα μπορούσα να σε ζωγραφίσω εγώ ο ίδιος. Ζωγράφιζα καλά, ξέρεις, όταν ήμουν μικρός».

«Κι αν έβλεπε κάποιος τον πίνακα; Τα νέα θα διαδίδονταν σ' όλη την πόλη σαν αστραπή».

«Θα τον έκρυβα σ' ένα μυστικό μέρος και θα τον έβγαζα τις νύχτες για να τον βλέπω στο φως των κεριών». Έβγαλε το σακάκι, το γιλέκο και το παντελόνι του. «Εσύ δε θα 'θελες να μ' έχεις σ' έναν πίνακα;»

«Όχι, ευχαριστώ. Προτιμώ το πρωτότυπο».

«Ποτέ δεν ήμουν όμορφο αγόρι».

«Αυτό που μ' αρέσει περισσότερο είναι να σ' αγγίζω».

«Θα με ήθελες σε γλυπτό τότε;»

«Ένα γλυπτό φυσικού μεγέθους, με όλες τις λεπτομέρειες».

«Σαν εκείνο το διάσημο ιταλικό άγαλμα;»

«Εννοείς τον Δαβίδ του Μιχαήλ Άγγελου;»

«Εσύ ξέρεις».

«Αποκλείεται. Έχει ένα τσουτσούνι μια σταλιά, σαν μαραμένο».

«Μπορεί να κρύωνε το μοντέλο».

«Το αγαλμά μου θα είχε το ωραίο χοντρό πουλί σου».

«Και πού θα το έκρυβες αυτό το έργο τέχνης;»

«Κάτω απ' το κρεβάτι μου. Και θα το έβγαζα κρυφά να το κοιτάζω, όπως εσύ τον πίνακα».

«Και τι θα έκανες όταν το κοιτούσες;»

Έφερε τα χέρια της ανάμεσα στα σκέλια της και χαϊδεύτηκε, χώνοντας τα δάχτυλά της στη σκουροκόκκινη τριχοφυΐα. «Αυτό».

Ξάπλωσε δίπλα της. «Ευτυχώς, σήμερα το πρωί έχουμε το πρωτότυπο».

«Ω, ναι», είπε και ανέβηκε πάνω του.

Ήταν εραστές από τη βραδιά του Χορού του Κακουργιοδικείου, πριν από τρία χρόνια. Ο συνηθισμένος τους τόπος συνάντησης ήταν το μαγαζί της Κέιτ. Ήταν ερωτευμένοι, αλλά δεν μπορούσαν να παντρευτούν, έτσι ρουφούσαν αχόρταγα όση ευτυχία μπορούσαν. Ο Σπείντ δεν είχε τύψεις. Δεν πίστευε ότι ο Θεός θα έδινε στα παιδιά του τέτοιες ακατανίκητες σεξουαλικές επιθυμίες για να τα βλέπει μετά να βασανίζονται. Όσο για την Αραμπέλα, δεν έδειχνε να την απασχολεί το θέμα της αμαρτίας.

Ήταν διακριτικοί. Δεν τους είχε πάρει κανένας χαμπάρι ως τώρα και ο Σπείντ πίστευε ότι μπορούσαν να συνεχίσουν έτσι επ' αόριστον.

Αργότερα, καθώς ήταν ακόμα λαχανιασμένοι, ξαπλωμένοι ανάσκελα πλάι πλάι, η Αραμπέλα είπε, «Ποτέ δεν ήμουν έτσι, ξέρεις. Δε συνήθιζα να μιλάω όπως σ' εσένα... ούτε να κάνω τα πράγματα που κάνω μαζί σου».

«Εξέπληξες τον εαυτό σου, δηλαδή». Κι εκείνον είχε εκπλήξει. Ήταν νεότερος, ανήκε σε κατώτερη κοινωνική τάξη κι εκείνη ήταν παντρεμένη.

«Πού τα έμαθες όλα αυτά τα λόγια;» τη ρώτησε.

«Από άλλα κορίτσια, όταν ήμασταν μικρές. Αλλά δεν τα είχα ξεστομίσει ποτέ σε άντρα, ώσπου γνώρισα εσένα. Αισθάνομαι σαν

να πέρασα όλη μου τη ζωή στη φυλακή, ώσπου ήρθες εσύ και μ' ελευθέρωσες».

«Χαίρομαι που το έκανα».

Ξαφνικά η Αραμπέλα σοβάρεψε. «Έχω κάτι να σου πω».

«Καλό ή κακό;»

«Κακό, υποθέτω, αν και δεν μπορώ να πω ότι λυπάμαι γι' αυτό».

«Μου άναψες την περιέργεια τώρα».

«Είμαι έγκυος».

«Θεέ και Κύριε!»

«Νόμιζες ότι ήμουν πολύ μεγάλη για να μείνω έγκυος. Μπορείς να το πεις, δεν πειράζει. Κι εγώ το ίδιο νόμιζα. Είμαι σαράντα δύο».

Δίκιο είχε· ο Σπείντ φανταζόταν ότι δεν μπορούσε πια να συλλάβει. Όμως δεν ήταν ίδιες όλες οι γυναίκες.

«Θύμωσες;» τον ρώτησε.

«Όχι βέβαια».

«Τότε;»

«Μην προσβληθείς».

«Θα προσπαθήσω».

«Είμαι ευτυχισμένος... Δεν μπορώ να σου περιγράψω πόσο. Όχι απλώς ευτυχισμένος –πετάω στα ουράνια!»

Ήταν η σειρά της να εκπλαγεί «Αλήθεια; Γιατί;»

«Για δεκαέξι ολόκληρα χρόνια ζω με την πίκρα ότι το μόνο παιδί που θα αποκτούσα πέθανε πριν καν γεννηθεί. Τώρα ο Θεός μου δίνει άλλη μία ευκαιρία να γίνω πατέρας. Είμαι ενθουσιασμένος».

Τύλιξε τα χέρια της γύρω του και τον αγκάλιασε. «Χαίρομαι τόσο που νιώθεις έτσι».

Ο Σπείντ απόλαυσε αυτή την αναπάντεχη ευτυχία όσο περισσότερο μπορούσε, αλλά έπρεπε να σκεφτούν τις δυσκολίες που τους περίμεναν. «Δε θέλω να έχεις φασαρίες και μπλεξίματα», της είπε.

«Δε νομίζω ότι θα έχω. Ο κόσμος θα είναι πολύ απασχολημένος να κουβεντιάζει την ηλικία μου για να αναρωτηθεί ποιος είναι ο πατέρας». Η έκφραση στο πρόσωπό της, όμως, μαρτυρούσε ότι ανησυχούσε περισσότερο απ' όσο έδειχνε.

«Τι θα πεις στον επίσκοπο;» τη ρώτησε. «Εσύ κι εκείνος δεν...»

«Όχι, τουλάχιστον για δέκα χρόνια».

«Θα μπορούσες να το κάνεις να συμβεί, υποθέτω...»

Τον κοίταξε αδιασμένη με τη σκέψη αυτή. «Δεν ξέρω καν αν είναι πια ικανός».

«Τότε...»

«Δεν ξέρω». Ήταν ολοφάνερο ότι φοβόταν.

«Κάτι θα πρέπει να του πεις».

«Ναι», είπε συννεφιασμένη. «Υποθέτω ότι πρέπει».

Μια εβδομάδα αργότερα, στην Καμπάνα, η Σαλ και ο Τζαρτζ κάθισαν στο τραπέζι του Σπέντ.

«Ο Χόρνμπιμ θέλει να σας δει και τους δύο», τους είπε ο Σπέντ.

«Εμένα γιατί;» ρώτησε η Σαλ. «Δεν απειλώ εγώ να κατέβω σε απεργία».

«Ο Χόρνμπιμ έχει παντού σπιούνους, έτσι ξέρει ότι βοηθάς τον Τζαρτζ. Και ο γαμπρός του, ο Γουίλ Ρίντικ, τον έχει πείσει ότι είσαι ο διάβολος σε μορφή γυναίκας».

«Εκπλήσσομαι που καταδέχεται να μου μιλήσει».

«Θα προτιμούσε να μην το έκανε, αλλά του άλλαξα γνώμη».

«Πώς το κατάφερε αυτό;»

«Του είπα ότι εννιά στους δέκα εργάτες του έχουν μπει στο σωματείο σας».

Αυτό δεν ήταν αλήθεια. Η πραγματική αναλογία ήταν περίπου πέντε στους δέκα. Όμως αυτό το είχαν πετύχει μόλις σε μία εβδομάδα, και τα μέλη διαρκώς αυξάνονταν.

Η Σαλ ενθουσιάστηκε με την επιτυχία τους, αλλά ένιωθε νευρική που θα συναντούσε τον Χόρνμπιμ πρόσωπο με πρόσωπο. Ήταν γεμάτος αυτοπεποίθηση, συνηθισμένος στις λογομαχίες και έμπειρος στους εκφοβισμούς. Πώς θα όρθωνε το ανάστημά της απέναντί του; Έκρυψε τον τρόμο της κάτω από ένα σαρκαστικό σχόλιο. «Καλοσύνη του που κατεβαίνει στο επίπεδό μου για να μου μιλήσει».

Ο Σπέντ χαμογέλασε. «Δεν είναι όσο έξυπνος θαρρεί. Αν ήταν πραγματικά έξυπνος, θα προσπαθούσε να έχει φιλική σχέση μαζί σου».

Της άρεσε ο τρόπος που σκεφτόταν ο Σπέιντ. Προσπαθούσε πάντα να μην αφήνει μια διαφωνία να εξελίσσεται σε ανοιχτή αναμέτρηση. «Θα 'πρεπε να γίνω φίλη με τον Χόρνμπιμ;» τον ρώτησε.

«Δε θα επιτρέψει ποτέ στον εαυτό του να γίνει φίλος με μια εργάτρια, αλλά ίσως μπορείς να τον αποπλίσεις, λέγοντάς του, ας πούμε, ότι εσείς οι δύο έχετε ένα κοινό πρόβλημα».

Καλή προσέγγιση, σκέφτηκε η Σαλ· καλύτερη από μια ολομέτωπη επίθεση.

Ήρθε το γκαρσόνι να πάρει παραγγελία. «Τι θα πάρεις, Σπέιντ;»

«Τίποτα, ευχαριστώ», είπε εκείνος. «Πρέπει να φύγουμε».

«Θέλει να μας δει τώρα αμέσως;» απόρησε η Σαλ.

«Ναι. Είναι στο δημαρχείο και θέλει να σας μιλήσει πριν πάει στο σπίτι του για βραδινό».

Η Σαλ ταράχτηκε. «Μα δε φοράω το καλό μου καπέλο!»

Ο Σπέιντ γέλασε. «Ούτε εκείνος, σε διαβεβαιώνω».

«Καλά, λοιπόν», είπε η Σαλ και σηκώθηκε.

Οι δύο άντρες τη μιμήθηκαν. «Θα έρθω μαζί σας, αν θέλετε. Πιθανότατα ούτε ο Χόρνμπιμ θα είναι μόνος του».

«Ναι, σε παρακαλώ».

«Όμως θα πρέπει να μιλήσετε εσείς για την υπόθεσή σας. Αν μιλήσω εγώ αντί για σας, θα του δώσετε την εντύπωση ότι οι εργάτες είναι αδύναμοι».

Η Σαλ κατάλαβε το σκεπτικό του.

Ανηφόρισαν τη Μείν Στριτ, από την Καμπάνα ως το δημαρχείο. Ο Χόρνμπιμ τούς περίμενε μαζί με την κόρη του, την Ντέμπορα, στην επιβλητική αίθουσα που χρησίμευε ως αίθουσα συνεδριάσεων του δημοτικού συμβουλίου, αλλά και ως δικαστική αίθουσα. Ήταν και ο Γουίλ Ρίντικ εκεί. Η Σαλ ένιωθε πολύ νευρική που βρισκόταν εκεί με δύο δικαστές. Δεν υπήρχε τίποτα να τους εμποδίσει να την καταδικάσουν εδώ και τώρα. Ένας κόμπος έκλεισε το λαιμό της και φοβήθηκε ότι δε θα κατάφερνε ν' αρθρώσει λέξη. Υποψιαζόταν ότι αυτή ακριβώς ήταν η πρόθεση του Χόρνμπιμ. Ήθελε να την κάνει να αισθανθεί ευάλωτη και ανίσχυρη. Καταλάβαινε ότι ο Τζαρτζ ήταν ακόμα πιο νευρικός. Όμως έπρεπε να αντισταθεί στο φόβο της. Έπρεπε να φανεί δυνατή.

Ο Χόρνμπιμ στεκόταν στην άκρη του μακρόστενου τραπέζιού όπου κάθονταν για να συσκεφτούν οι δημοτικοί σύμβουλοι –άλλο ένα σύμβολο της εξουσίας που είχε πάνω σε ανθρώπους όπως η Σαλ. Τι μπορούσε να κάνει για να πάρει θάρρος και να δει τον εαυτό της ως ίση του;

Η απάντηση της ήρθε αμέσως στο μυαλό. Προτού μιλήσει ο Χόρνμπιμ, είπε, «Ας καθίσουμε, τι λέτε;» και τράβηξε μια καρέκλα.

Ο Χόρνμπιμ σάστισε. Πώς ήταν δυνατό μια απλή εργάτρια να λέει σ' έναν εργοστασιάρχη να καθίσει; Όμως πήρε και η Ντέμπορα μια καρέκλα και η Σαλ νόμισε ότι την είδε να προσπαθεί να κρύψει ένα χαμόγελο.

Ο Χόρνμπιμ κάθισε.

Η Σαλ αποφάσισε να διατηρήσει την πρωτοβουλία των κινήσεων. Θυμήθηκε την υπόδειξη του Σπέιντ και είπε, «Εμείς οι δύο έχουμε ένα πρόβλημα».

Την κοίταξε υπεροπτικά. «Τι κοινό πρόβλημα θα μπορούσα να έχω εγώ μ' εσένα;»

«Το νέο σας εργοστάσιο έχει ατμοκίνητους αργαλειούς».

«Κι εσύ πώς το ξέρεις; Μήπως μπήκες παράνομα στην ιδιοκτησία μου;»

«Δεν υπάρχει νόμος που απαγορεύει να κοιτάς από τα παράθυρα», είπε δηκτικά η Σαλ. «Γι' αυτό είναι τα τζάμια».

Άκουσε τον Σπέιντ να γελάει κάτω από τα μουστάκια του.

Καλά τα πάω, σκέφτηκε.

Ο Χόρνμπιμ φαινόταν συγχυσμένος. Δεν το περίμενε ότι η Σαλ θα ήταν ικανή να εκφράζεται, πόσω μάλλον και πνευματώδης.

Ήταν η σειρά του Γουίλ Ρίντικ να της επιτεθεί. «Μάθαμε ότι ιδρύσατε σωματείο».

«Ούτε αυτό το απαγορεύει ο νόμος».

«Θα 'πρεπε».

Η Σαλ στράφηκε πάλι στον Χόρνμπιμ. «Σε πόσους από τους υφαντές που έχετε τώρα θα πείτε ότι δεν υπάρχει πια δουλειά γι' αυτούς όταν μετακομίσετε στο Χοιροστάσιο;»

«Εργοστάσιο Χόρνμπιμ λέγεται».

Αυτό ήταν αλήθεια, μα όλοι το αποκαλούσαν Χοιροστάσιο. Ο Χόρνμπιμ φαινόταν αδικαιολόγητα θυμωμένος γι' αυτή τη μικρή λεπτομέρεια.

Η Σαλ επανέλαβε την ερώτησή της. «Πόσοι;»

«Αυτό είναι δική μου δουλειά».

«Δική σας δουλειά θα είναι κι αν οι υφαντές κατέβουν σε απεργία».

«Θα κάνω ό,τι θεωρώ εγώ σωστό με την ιδιοκτησία μου».

Τον διέκοψε η Ντέμπορα, κοιτώντας τον Τζαρτζ. «Κύριε Μποξ, εργάζεστε στο Επάνω Εργοστάσιο Χόρνμπιμ».

Το αντιλήφθηκαν, λοιπόν, σκέφτηκε η Σαλ.

«Μπορείτε να μ' απολύσετε, αν θέλετε», είπε ο Τζαρτζ. «Είμαι καλός υφαντής, θα βρω δουλειά αλλού».

«Όμως θα ήθελα να μάθω τι ελπίζετε να πετύχετε μ' αυτή τη συνάντηση. Δεν περιμένετε, βέβαια, να εγκαταλείψει το νέο εργοστάσιο και την ατμομηχανή ο πατέρας μου».

Ενδιαφέρον, σκέφτηκε η Σαλ. Η κόρη είναι πιο λογική από τον πατέρα.

«Ναι, αυτό περιμένω», απάντησε εριστικά ο Τζαρτζ.

«Αυτό που μας ανησυχεί κυρίως», μπήκε στη μέση η Σαλ, «είναι να μη βρεθούν χωρίς δουλειά οι υφαντές εξαιτίας της ατμομηχανής σας».

«Ανοησίες», είπε ο Χόρνμπιμ. «Αυτός ακριβώς είναι ο σκοπός της ατμομηχανής: να αντικαταστήσει τους εργάτες».

«Σ' αυτή την περίπτωση, θα υπάρξουν προβλήματα».

«Με απειλείς;»

«Προσπαθώ να σας πω πώς έχουν τα πραγματικά γεγονότα, αλλά δε με ακούτε», είπε η Σαλ και ξαφνιάστηκε και η ίδια με τον περιφρονητικό τόνο της φωνής της. Σηκώθηκε, αφήνοντας για άλλη μία φορά κατάπληκτο τον Χόρνμπιμ, αφού συνήθως εκείνος αποφάσιζε πότε έληγε μια συνάντηση. «Καληνύχτα σας». Η Σαλ βγήκε έξω. Ο Τζαρτζ και ο Σπείντ την ακολούθησαν.

Μόλις βρέθηκαν έξω από το κτίριο, ο Σπείντ τής είπε, «Ήσουν πραγματικά καταπληκτική εκεί μέσα!»

Τη Σαλ δεν την απασχολούσε, όμως, πλέον το πόσο καλά τα είχε πάει η ίδια. «Ο Χόρνμπιμ είναι εντελώς αγύριστο κεφάλι, έτσι;»

«Έτσι φοβάμαι».

«Θα πρέπει να γίνει απεργία επομένως».

«Ας γίνει, λοιπόν», είπε ο Σπείντ.

ΣΤΟΝ ΚΗΠΟ ΤΗΣ ΑΡΑΜΠΕΛΑ, ο αγκαθωτός θάμνος της ροδωνιάς –που άνθιζε πάντα πρώτη– είχε πλημμυρίσει από έναν καταρράκτη λεπτεπίλεπτων χιονόλευκων λουλουδιών με κίτρινους πυρήνες. Η Έλσι καθόταν σ' ένα ξύλινο παγκάκι, ανασαίνοντας τον δροσερό, υγρό αέρα του πρωινού, με τον δίχρονο γιο της, τον Στίβι, στα γόνατά της. Είχε ξανθοκόκκινα μαλλιά που πρέπει να είχε πάρει από τη γιαγιά του, την Αραμπέλα, παρακάμπτοντας τη μελαχρινή Έλσι. Μητέρα και γιος παρακολουθούσαν μαζί την Αραμπέλα, γονατιστή στο έδαφος με την ποδιά της, να ξεριζώνει αγριόχορτα και να τα ρίχνει σ' ένα καλάθι. Η Αραμπέλα λάτρευε το ροδόκηπό της. Τα χρόνια που ακολούθησαν από τότε που τον έφτιαξε έδειχνε πιο ευτυχισμένη –με περισσότερη ενέργεια, αλλά πιο ήρεμη.

Ο Στίβι είχε πάρει το όνομα Στίβεν από τον παππού του, τον επίσκοπο. Η Έλσι είχε την κρυφή επιθυμία να τον ονομάσει Έιμος, μα δεν είχε μπορέσει να σκεφτεί κάποια εύλογη δικαιολογία. Τώρα ο μικρός στριφογύριζε στην αγκαλιά της, θέλοντας να πάει να βοηθήσει τη γιαγιά του. Η Έλσι τον άφησε κάτω κι εκείνος πήγε με τα αδέξια, ασταθή βηματάκια του στην Αραμπέλα. «Μην ακουμπάς τους θάμνους, έχουν αγκάθια», του είπε η Έλσι. Εκείνος άρπαξε αμέσως ένα κλαδάκι, τσιμπήθηκε το χέρι του, έβαλε τα κλάματα και γύρισε τρέχοντας κοντά της. «Άλλη φορά ν' ακούς τη μαμά!» του είπε.

«Λες κι η μαμά δεν το έκανε ποτέ αυτό», σχολίασε ήρεμα η Αραμπέλα.

Η Έλσι γέλασε. Ήταν αλήθεια.

«Πώς πάνε τα πράγματα στο σχολείο σου;» ρώτησε η Αραμπέλα.

«Είναι τόσο συναρπαστικά αυτόν τον καιρό», είπε η Έλσι.

Δε γίνονταν πια μαθήματα μόνο τις Κυριακές. Όλα τα παιδιά που δούλευαν στα εργοστάσια του Χόρνμπιμ απεργούσαν τώρα,

έτσι η Έλσι τούς έκανε μάθημα κάθε μέρα. Οι γονείς τα έστελναν στο κατηχητικό της για το δωρεάν βραδινό.

«Είναι μεγάλη ευκαιρία για μας», συνέχισε ενθουσιασμένη η Έλσι. «Είναι η μόνη φορά που θα κάνουν κανονικά μαθήματα τα παιδιά αυτά και πρέπει να το εκμεταλλευτούμε. Φοβόμουν μήπως οι υποστηρικτές μου έλεγαν ότι είναι πολλή η δουλειά, αλλά έχουν συσπειρωθεί όλοι, ο Θεός να τους έχει καλά. Ο πάστορας Μιντγου-ίντερ διδάσκει κάθε μέρα».

Ακολούθησε μια μικρή παύση και η Έλσι είπε, «Μητέρα, είμαι σχεδόν σίγουρη ότι περιμένω κι άλλο παιδί».

«Τι θαυμάσιο!» Η Αραμπέλα άφησε κάτω το φτυαράκι της κη-πουρικής της, σηκώθηκε και αγκάλιασε την κόρη της. «Ίσως είναι κορίτσι αυτή τη φορά. Δε θα ήταν ωραίο;»

«Ναι, αν και πραγματικά δε με νοιάζει».

«Πώς θα το ονόμαζες αν ήταν κορίτσι;»

«Αραμπέλα, φυσικά».

«Ο πατέρας σου μπορεί να προτιμούσε το Μάρθα. Ήταν το όνο-μα της μητέρας του».

«Δεν πρόκειται να τσακωθώ μαζί του», είπε η Έλσι. «Όχι γι' αυτό το θέμα, τουλάχιστον», πρόσθεσε έπειτα από μια στιγμή.

Η Αραμπέλα γονάτισε ξανά και συνέχισε το ξεχορτάρισμα. Φαι-νόταν συλλογισμένη. «Πολύ γόνιμη η φετινή άνοιξη», μονολόγησε.

Η Έλσι δεν κατάλαβε τι εννοούσε. «Μια εγκυμοσύνη δεν κάνει γόνιμη μια άνοιξη».

«Ω!» έκανε αμήχανα η μητέρα της, σαν να βγήκε από ονειροπό-λημα. «Μιλούσα... μιλούσα για τον κήπο».

«Οι ροδωνιές είναι ένα υπέροχο θέαμα εφέτος».

«Αυτό εννοούσα».

Η Έλσι είχε την αίσθηση ότι η μητέρα της κάτι έκρυβε. Και, τώ-ρα που το σκεφτόταν, την αίσθηση αυτή την είχε όλο και πιο συχνά τελευταία. Κάποτε έλεγαν τα πάντα η μια στην άλλη. Η Αραμπέλα ήξερε για τον απεγνωσμένο έρωτα της Έλσι για τον Έιμος. Εκείνη, όμως, είχε πάψει να της εκμυστηρεύεται πράγματα για τον εαυτό της. Και η Έλσι αναρωτιόταν γιατί.

Πριν προλάβει να το σκεφτεί βαθύτερα, εμφανίστηκε ο σύζυγός

της, ο Κένελμ, πλυμένος, φρεσκοξυρισμένος και γεμάτος ζωή και όρεξη για δουλειά.

Η Έλσι και ο Κένελμ ζούσαν ακόμα στο επισκοπικό μέγαρο. Υπήρχε άφθονος χώρος και ήταν πιο άνετο από οποιοδήποτε σπίτι θα μπορούσε να νοικιάσει ο Κένελμ ως βοηθός του επισκόπου.

Στα τρία χρόνια του γάμου τους, η Έλσι είχε μάθει ότι το μεγαλύτερο προσόν του Κένελμ ήταν η επιμέλειά του. Έκανε τα πάντα σχολαστικά. Εκτελούσε τις δουλειές του για τον πατέρα της προσεκτικά και στην ώρα τους και ο επίσκοπος δεν έβρισκε λόγια να τον επαινεί. Ο Κένελμ ήταν φιλότιμος και στα πατρικά του καθήκοντα. Κάθε βράδυ γονάτιζε μαζί με τον Στίβι δίπλα στο κρεβάτάκι του παιδιού και έλεγε μια προσευχή. Κατά τα άλλα, σπάνια του μιλούσε. Η Έλσι είχε δει άλλους μπαμπάδες να παίζουν με τα παιδιά τους πετώντας τα στον αέρα και κάνοντάς τα να ξεφωνίζουν από χαρά. Κάτι τέτοιο ήταν πολύ αναξιοπρεπές για τον Κένελμ. Το σεξ ήταν άλλο ένα καθήκον που εκτελούσε ευσυνειδήτητα –μία φορά τη βδομάδα, κάθε Σάββατο βράδυ. Το απολάμβαναν και οι δύο, αν και ήταν πάντα ίδιο.

Όμως ο κύριος λόγος για τα θερμά της αισθήματα για τον Κένελμ ήταν το αγοράκι που καθόταν στα γόνατά της. Ο Κένελμ της είχε χαρίσει τον Στίβι και το παιδί που μεγάλωνε ήδη μέσα της. Ενώ ο Έιμος είχε ακόμα εμμονή με την Τζέιν. Τους είχε δει μαζί στο Μαγιάτικο Πανηγύρι, απορροφημένους στη συζήτησή τους, την Τζέιν ντυμένη στην τρίχα και μ' ένα αχρειαστο μικρό παρασόλι στο χέρι και τον Έιμος να κρέμεται απ' την κάθε της λέξη σαν να ήταν προφήτης και απ' το στόμα της κυλούσαν μαργαριτάρια σοφίας. Αν η Έλσι είχε αποθέσει όλες τις ελπίδες της στον Έιμος, θα περίμενε ακόμα. Φίλησε την κορυφή του κοκκινομάλλικου κεφαλιού του Στίβι, απέραντα ευτυχισμένη που τον είχε.

Παρ' όλα αυτά, τα Σαββατόβραδα σκεφτόταν ακόμα τον Έιμος.

Ο Κένελμ υποκλίθηκε στην Αραμπέλα και είπε, «Ο επίσκοπος σας στέλνει την καλημέρα του, κυρία Λάτιμερ, και με παρακάλεσε να σας ενημερώσω ότι το πρωινό έχει σερβιριστεί».

«Ευχαριστώ», είπε η Αραμπέλα και σηκώθηκε.

Μπήκαν όλοι μέσα. Η Έλσι πήγε τον Στίβι στο παιδικό δωμά-

τιο και τον έδωσε στην νταντά. Η Έλσι είχε φάει νωρίτερα πρωινό στην κουζίνα, έτσι τώρα φόρεσε το καπέλο της και βγήκε, ανυπομονώντας να πάει στο σχολείο της.

Η Έλσι δεν μπορούσε να χρησιμοποιεί το Κτίριο Εκδηλώσεων για το σχολείο της τις καθημερινές, έτσι είχε νοικιάσει φτηνά ένα παλιό κτίριο στο νοτιοδυτικό προάστιο που λεγόταν Φίσιποντς. Συνήθως είχαν τουλάχιστον πενήντα παιδιά. Όσα έρχονταν για πρώτη φορά στο κατηχητικό δεν ήξεραν σχεδόν τίποτα και οι δάσκαλοι τους έπρεπε να ξεκινήσουν από την αρχή, με την αλφαβήτα, απλά μαθηματικά, το Πάτερ Ημών και πώς να τρώνε με μαχαίρι και πιρούνι.

Στάθηκε μαζί με τον πάστορα Μιντγουίντερ, παρακολουθώντας καταχαρούμενη τα παιδιά να έρχονται, φλυαρώντας δυνατά, κοκαλιάρικα και ρακένδυτα, πολλά χωρίς παπούτσια, μα όλα διψασμένα για γνώση όπως η έρημος για βροχή. Λυπήθηκε για τους ανθρώπους που περνούσαν όλη τους τη ζωή φτιάχνοντας μάλλινα υφάσματα· δε θα βίωναν ποτέ πόσο συναρπαστική είναι η μάθηση.

Σήμερα έκανε μάθημα στα μεγαλύτερα παιδιά, που συνήθως ήταν τα πιο δύσκολα να τα κουμαντάρει κανείς. Πρώτα παίδεψε τα μυαλουδάκια τους με αριθμητική: ένα σταφιδόψωμο κόστιζε μισή πένα, άρα πόσα μπορούσες να πάρεις με έξι πένες; Έπειτα τους έμαθε να γράφουν το όνομά τους, καθώς και το ένα το όνομα του άλλου. Μετά το διάλειμμα τα έβαλε να μάθουν απ' έξω έναν ψαλμό και τους είπε την ιστορία με τον Ιησού που περπάτησε πάνω στο νερό. Την τελευταία ώρα ήταν ανήσυχα, όταν το κτίριο είχε πλημμυρίσει η μοσχοβολιά της ζεστής σούπας με τυρί.

Ο Έιμος έφτασε την ώρα του βραδινού, άψογα ντυμένος όπως πάντα. Σήμερα φορούσε το σκούρο κόκκινο μακρύ σακάκι που ήταν το αγαπημένο της Έλσι. Βοήθησε στο σερβίρισμα του φαγητού και μετά η Έλσι κι εκείνος πήραν από ένα μπολ και κάθισαν παράμερα για να κουβεντιάσουν. Η Έλσι αντιστάθηκε στην παρόρμηση να χαϊδέψει τα κυματιστά μαλλιά του και απέφυγε να τον κοιτάξει στα βαθιά καστανά του μάτια. Πώς θα 'θελε να πλάγιαζε δίπλα του τις νύχτες και να ξυπνούσε μαζί του κάθε πρωί! Όμως αυτό δε θα γινό-

ταν ποτέ. Τουλάχιστον είχε αυτή τη στενή φιλική σχέση μαζί του. Και ήταν ευγνώμων γι' αυτό.

Τον ρώτησε για την απεργία.

«Ο Χόρνμπιμ δε θέλει να διαπραγματευτεί», της είπε. «Αρνείται να σκεφτεί καν το ενδεχόμενο ν' αλλάξει τα πλάνα του».

«Μα δεν μπορεί να λειτουργήσει το εργοστάσιό του χωρίς καθόλου εργάτες».

«Όχι βέβαια. Όμως νομίζει ότι μπορεί ν' αντέξει περισσότερο απ' τους απεργούς. “Θα έρθουν και θα με παρακαλούν γονατιστοί να τους ξαναπάρω πίσω”, λέει».

«Πιστεύεις ότι έχει δίκιο;»

«Ίσως. Έχει περισσότερα υλικά αποθέματα από τους εργάτες. Αλλά εκείνοι έχουν άλλου είδους αποθέματα. Αυτή την εποχή του χρόνου τα δάση είναι γεμάτα αγριοκούνελα και πουλιά, αν ξέρεις πώς να τα πάνεις. Και υπάρχουν και άγρια λαχανικά –στελλάρια, μπουμπουκία κράταιγου, φύλλα μοσχολέμονου, βλαστοί μολόχας, λάπαθα».

«Πώς να χορτάσεις μ' αυτά...»

«Υπάρχουν και λιγότερο έντιμοι τρόποι να τα βγάζει πέρα κανείς. Αυτές τις μέρες καλό είναι να μην περπατάς στα σκοτεινά με χρήματα στο πορτοφόλι σου».

«Ω, Θεέ μου».

«Μην ανησυχείς εσύ. Ίσως είσαι το μόνο εύπορο άτομο στην πόλη που δε θα λήστευαν. Ταΐζεις τα παιδιά τους. Σε θεωρούν αγία».

Μια αγία, όμως, θα ήταν ερωτευμένη με τον άντρα της, σκέφτηκε η Έλσι· με τον άντρα της και κανέναν άλλον.

«Η αλήθεια είναι ότι κανείς δεν ξέρει πώς θα τελειώσει αυτή η ιστορία», είπε ο Έιμος. «Σε κάποιες απεργίες που έχουν γίνει αλλού στη χώρα κέρδισαν τα αφεντικά και σε άλλες οι εργάτες».

Τα απογευματινά μαθήματα διαρκούσαν λιγότερο, έτσι η Έλσι ήταν στο σπίτι έγκαιρα για να δώσει στον Στίβι το απογευματινό κολατσιό του –ψημένο ψωμί αλειμμένο με βούτυρο. Έπειτα πήγε να πιει τσάι με τη μητέρα της στο σαλόνι.

Λίγα λεπτά αργότερα ήρθε κι ο πατέρας της. Από τον τρόπο που στριφογύριζε νευρικά στην καρέκλα του, η Έλσι κατάλαβε ότι κάτι

τον απασχολούσε. «Είχες πάει για ψώνια, αγαπητή μου;» ρώτησε ο επίσκοπος την Αραμπέλα καθώς του έδινε ένα φλιτζάνι.

«Ναι».

«Πηγαίνεις αρκετά συχνά στο μαγαζί της Κέιτ Σόβελερ, αν δεν κάνω λάθος».

«Είναι η καλύτερη μοδίστρα στο Κίνγκσμπριτζ –για να μην πω σ’ όλο το Σάιρινγκ».

«Δεν αμφιβάλλω». Έριξε έναν κύβο ζάχαρης στο τσάι του και το ανακάτεψε περισσότερο απ’ όσο χρειαζόταν. Τελικά είπε, «Είναι ακόμα ανύπαντρη;»

«Απ’ ό,τι ξέρω, ναι», είπε η Αραμπέλα. «Γιατί ρωτάς;»

Και η Έλσι αναρωτιόταν πού το πήγαινε ο επίσκοπος.

«Δε νομίζεις ότι είναι κάπως παράξενο να παραμένει ανύπαντρη μια υγιής γυναίκα που έχει κλείσει τα τριάντα;»

«Είναι;»

«Ο κόσμος πάντα αναρωτιέται γιατί».

«Ο γάμος δεν είναι για όλους», είπε η Έλσι. «Μερικές γυναίκες δεν το θεωρούν σκόπιμο να υποδουλώνονται σ’ έναν άντρα για όλη τους τη ζωή».

Ο επίσκοπος την κοίταξε σοκαρισμένος. «Να υποδουλώνονται; Μα τι λες, καλή μου; Ο γάμος είναι ιερό μυστήριο».

«Όμως δεν είναι υποχρεωτικό, έτσι; Ο απόστολος Παύλος λέει ότι είναι καλύτερα να παντρεύεσαι παρά να φλέγεσαι από επιθυμία· είναι σαν να τον εγκρίνει με μισή καρδιά το γάμο».

«Πόσο δυσανεκτήσιμη ακούγεσαι!»

«Η μητέρα κι εγώ σταθήκαμε εξαιρετικά τυχερές στην επιλογή των συζύγων μας, φυσικά».

Ο επίσκοπος δεν ήταν σίγουρος αν το εννοούσε ή το έλεγε κοροϊδευτικά. «Καλοσύνη σου που το λες αυτό», είπε αμήχανα. «Εν πάση περιπτώσει», συνέχισε, «πίσω απ’ αυτή την απεργία είναι ο αδερφός της δεσποινίδας Σόβελερ. Αναρωτιέμαι αν το ξέρατε».

«Εγώ νόμιζα ότι την απεργία την οργάνωσε η Σαλ Μποξ», είπε η Έλσι.

«Η Σαλ Μποξ είναι γυναίκα. Ο Σπείντ είναι ο εγκεφαλος πίσω της».

Η Έλσι αποφάσισε να μην αμφισβητήσει την υπόθεση ότι μια γυναίκα δεν μπορούσε να διαθέτει μυαλό και οργανωτικές ικανότητες. «Γιατί να θέλει απεργία ο Σπέιντ;» είπε. «Είναι υφαντουργός και ο ίδιος, κι ας δουλεύει ακόμα στον αργαλειό μερικές φορές».

«Καλή ερώτηση. Λέγεται, μάλιστα, ότι σκέφτονται να τον κάνουν δημοτικό σύμβουλο. Η συμπεριφορά του είναι αλλοπρόσαλλη, όμως. Όπως και να 'χει, Αραμπέλα, σε παρακαλώ, φρόντισε να μη γίνεις κάτι παραπάνω από πελάτισσα για τη δεσποινίδα Σόβελερ. Δε θέλω να έχει η γυναίκα μου οποιεσδήποτε σχέσεις με τέτοιους ανθρώπους παρά μόνο αυστηρά επαγγελματικές».

Η Έλσι περίμενε να διαφωνήσει η μητέρα της μ' αυτή την υπόδειξη, αλλά εκείνη τη δέχτηκε πειθήνια. «Δε θα έκανα ποτέ κάτι τέτοιο, αγαπητέ μου», είπε στον άντρα της. «Δε χρειαζόταν καν να το πεις».

«Χαίρομαι που το ακούω. Και συγγνώμη που σ' το είπα».

«Κανένα πρόβλημα».

Η Έλσι ένιωθε ότι κάτι κρυβόταν κάτω από την αφύσικα τυπική αυτή συνομιλία, ήταν σίγουρη γι' αυτό. Υποπτευόταν ότι είχε να κάνει με τη συνέταιρο της Κέιτ Σόβελερ, την Μπέκα. Είχε ακούσει να μιλούν για γυναίκες που ερωτεύονταν άλλες γυναίκες και τις προτιμούσαν από τους άντρες, αν και δεν μπορούσε να φανταστεί τι σήμαινε αυτό στην πράξη· ήταν θέμα ανατομίας, άλλωστε. Και οι γυναίκες που δοκίμαζαν καινούργια ρούχα γδύνονταν στα δοκιμαστήρια πάνω από το μαγαζί της Κέιτ. Άραγε είχε ακούσει ο πατέρας της τίποτα παράλογες φήμες ότι επιδιόταν και η Αραμπέλα σε τέτοιες συμπεριφορές;

Όταν ο επίσκοπος τελείωσε το τσάι του και αποσύρθηκε στο γραφείο του, η Έλσι ρώτησε τη μητέρα της, «Τι ήταν αυτό;»

Η Αραμπέλα ξεφύσησε απαξιωτικά. «Ο πατέρας σου έχει εμμονή με κάτι, αλλά δεν έχω ιδέα με τι».

Η Έλσι δεν ήξερε αν την πίστευε, αλλά δεν επέμεινε. Ανέβηκε να βοηθήσει την νταντά να ετοιμάσει τον Στίβι για ύπνο. Αργότερα ήρθε και ο Κένελμ να πει μια προσευχή μαζί του. Ήταν ακόμα εκεί, όταν η Μείσον, η υπηρέτρια, πρόβαλε το κεφάλι της από την

πόρτα. «Κυρία Μάκιντος, ο επίσκοπος θα ήθελε να σας δει στο γραφείο του».

«Έρχομαι αμέσως», είπε η Έλσι.

«Τι σε θέλει ο πατέρας σου;» τη ρώτησε ο Κένελμ.

«Δεν ξέρω».

«Είναι μαζί του ο δημοτικός σύμβουλος Χόρνμπιμ και ο άρχοντας Ρίντικ», έσπευσε να προσθέσει η Μείσον.

Ο Κένελμ συνοφρυώθηκε. «Και δε ζήτησε να δει εμένα ο επίσκοπος;»

«Όχι, κύριε».

Ο Κένελμ ενοχλήθηκε. Απεχθανόταν να τον αποκλείουν απ' οτιδήποτε. Ήταν πολύ μυγιάγγιχτος σε θέματα απόρριψης. Αισθανόταν αμέσως ότι του έδειχναν έλλειψη σεβασμού, τον πρόσβαλλαν και τον υποτιμούσαν. Η Έλσι τού είχε πει ξανά και ξανά ότι μερικές φορές οι άνθρωποι ήταν απλώς αφηρημένοι και τον ξεχνούσαν άθελά τους, αλλά εκείνος ποτέ δεν το πίστεψε αυτό.

Η Έλσι κατέβηκε στο γραφείο του πατέρα της. Ο Χόρνμπιμ και ο Ρίντικ φορούσαν τις περούκες τους, άρα η επίσκεψή τους ήταν επίσημη. Ο Ρίντικ φαινόταν ελαφρά πωμένος, πράγμα δόλου ασυνήθιστο γι' αυτόν τέτοια ώρα. Ο Χόρνμπιμ φορούσε το συνηθισμένο προσωπίο της άκαμπτης αποφασιστικότητας. Σηκώθηκαν και οι δύο και υποκλίθηκαν μόλις μπήκε. Έκανε κι εκείνη μια μικρή υπόκλιση και κάθισε.

«Αγαπητή μου», της είπε ο πατέρας της, «ο δημοτικός σύμβουλος και ο άρχοντας θέλουν να συζητήσουν κάτι μαζί σου».

«Αλήθεια;»

«Αφορά το σχολείο σας», είπε ο Χόρνμπιμ.

Η Έλσι συνοφρυώθηκε. Το σχολείο ήταν ένα θέμα αμφιλεγόμενο μόνο επειδή το στήριζαν και αγγλικοί και μεθοδιστές και κατά καιρούς οι μεν προσπαθούσαν να παραγκωνίσουν τους δε. Όμως ούτε ο Χόρνμπιμ ούτε ο Ρίντικ νοιάζονταν για τις θρησκευτικές διαφορές, απ' ό,τι ήξερε. «Τι πρόβλημα υπάρχει με το σχολείο μου;» ρώτησε με εχθρικό τόνο.

«Αν δεν απατώμαι, δίνετε δωρεάν βραδινό στα παιδιά των απεργών», είπε ο Χόρνμπιμ.

Ὡστε αυτό ήταν. Θυμήθηκε ότι η καλύτερη άμυνα ήταν η επίθεση. «Έχει παρουσιαστεί μια θαυμάσια ευκαιρία στην πόλη μας», είπε. «Για ένα περιορισμένο διάστημα, θα έχουμε την ευκαιρία να ενσταλάξουμε λίγη γνώση σε παιδιά που κανονικά περνούν όλη τους τη μέρα, έξι μέρες την εβδομάδα, επιδιορθώνοντας μηχανές. Πρέπει, λοιπόν, να την εκμεταλλευτούμε, δε συμφωνείτε;»

Ο Χόρνμπιμ δεν την άφησε να κατευθύνει τη συζήτηση όπως ήθελε. «Δυστυχώς, στηρίζετε την απεργία. Είμαι βέβαιος ότι δεν το κάνετε σκόπιμα, αλλά αυτό είναι το αποτέλεσμα».

«Τι στην οργή εννοείτε;» είπε η Έλσι, αν και καταλάβαινε πού το πήγαινε ο Χόρνμπιμ και είχε ένα άσχημο προαίσθημα.

«Ελπίζουμε η πείνα να κάνει τους απεργούς να λογικευτούν. Γιατί, όσο πρόθυμοι κι αν είναι να υποφέρουν οι ίδιοι, οι περισσότεροι γονείς δεν αντέχουν να βλέπουν τα παιδιά τους να πεινούν».

«Δηλαδή, μου λέτε...» Η Έλσι σταμάτησε για να πάρει μια ανάσα. Δεν πίστευε αυτό που άκουγε. «Μου λέτε ότι πρέπει να σταματήσω να ταΐζω αυτά τα πεινασμένα παιδιά; Ως τρόπο πίεσης για να γυρίσουν στη δουλειά τους οι εργάτες;»

Ο Χόρνμπιμ δε συγκινήθηκε από την κατάπληξή της. «Θα ήταν το καλύτερο για όλους τους εμπλεκόμενους. Όσο πιο πολύ κρατάει η απεργία, τόσο πιο πολύ υποφέρουν».

«Ο δημοτικός σύμβουλος Χόρνμπιμ έχει δίκιο, ξέρεις, αγαπητή μου», είπε ο επίσκοπος.

Η Έλσι ένιωσε να την πνίγει η αγανάκτηση. «Ο Χριστός είπε στον Πέτρο να ταΐζει τους αμνούς του. Μήπως κινδυνεύουμε να το ξεχάσουμε αυτό;»

Ο Ρίντικ μίλησε για πρώτη φορά. «Λένε ότι ο διάβολος μπορεί να επικαλείται τις Γραφές για τους σκοπούς του».

«Πάψε, Γουίλ», του είπε η Έλσι. «Είσαι έξω απ' τα νερά σου».

Ο Ρίντικ έγινε κατακόκκινος από θυμό. Τον είχε προσβάλει, μα δεν μπορούσε να σκεφτεί τι να της απαντήσει.

«Σοβαρά, κυρία Μάκιντος», επέμεινε ο Χόρνμπιμ, «πρέπει να σας ζητήσουμε να πάψετε να επεμβαίνετε στις δουλειές μας».

«Δεν επεμβαίνω», του είπε. «Ταΐζω πεινασμένα παιδιά, όπως

έχουν καθήκον να κάνουν όλοι οι χριστιανοί, και δεν πρόκειται να σταματήσω για να βγάζουν κέρδη οι εργοστασιάρχες».

«Ποιος προμηθεύει τα τρόφιμα;»

Η Έλσι δεν ήθελε να απαντήσει στην ερώτηση αυτή, επειδή ο πατέρας της δεν είχε αντιληφθεί πόσο μεγάλο μέρος του ζωμού των παιδιών προερχόταν από την κουζίνα του επισκοπικού μεγάρου. «Προέρχονται από δωρεές γενναιόδωρων συμπολιτών μας, αγγλικανών και μεθοδιστών».

«Ποιοι είναι αυτοί οι συμπολίτες μας;»

Η Έλσι ήξερε τις προθέσεις του Χόρνμπιμ. «Θέλετε τη λίστα με τα ονόματά τους για ν' αρχίσετε να τους επισκέπτεστε έναν έναν και να τους εκφοβίσετε για να αποσύρουν την υποστήριξή τους».

Ο Χόρνμπιμ άλλαξε χρώμα, πράγμα που επιβεβαίωνε την κατηγορία της. «Θα ήθελα απλώς να ξέρω ποιοι υπονομεύουν την εμπορική ανάπτυξη αυτής της πόλης!»

Ακούστηκε ένα χτύπημα στην πόρτα και ο Κένελμ πρόβαλε το κεφάλι του. «Μπορώ να σας βοηθήσω σε τίποτα, σεβασμιότατε;» ρώτησε με φανερή προθυμία. Ήθελε να συμμετέχει σ' αυτό που συνέβαινε, ό,τι κι αν ήταν.

Ο επίσκοπος φάνηκε ενοχλημένος. «Όχι τώρα, Μάκιντος», του είπε ξερά.

Ο Κένελμ τα έχασε, σαν να τον είχαν χαστουκίσει. Δίστασε λίγο, αλλά μετά έφυγε κλείνοντας την πόρτα. Η Έλσι ήξερε ότι θα είχε τα νεύρα του όλο το βράδυ.

Η διακοπή, ωστόσο, της είχε δώσει το χρόνο να σκεφτεί, έτσι είπε, «Σύμβουλε Χόρνμπιμ, αφού ανησυχείτε τόσο πολύ για το εμπορικό μέλλον αυτής της πόλης, γιατί δε διαπραγματεύεστε με τους εργάτες σας; Μπορεί να διαπιστώσετε ότι είναι δυνατό να καταλήξετε σε συμφωνία».

Ο Χόρνμπιμ ίσιωσε την πλάτη του θυμωμένος. «Δε θα μου πουν εμένα οι εργάτες πώς θα διευθύνω την επιχείρησή μου!»

«Άρα δεν έχει να κάνει με το εμπόριο της πόλης», είπε η Έλσι, «αλλά με την υπερηφάνειά σας».

«Όχι βέβαια!»

«Μου ζητάτε να σταματήσω να ταΐζω πενήντα πεινασμένα παι-

διά, αλλά εσείς δεν καταδέχεστε να μιλήσετε με τους υφαντές σας. Τα επιχειρήματά σας δεν πείθουν, κύριε».

Τα λόγια της διαδέχτηκε σιωπή. Ο Ρίντικ και ο επίσκοπος κοίταξαν τον Χόρνμπιμ, περιμένοντας μια απάντηση, και η Έλσι κατάλαβε ότι θεωρούσαν κι εκείνοι πως η ισχυρογνωμοσύνη του αποτελούσε μέρος του προβλήματος.

«Όπως και να 'χει», είπε, «δε θα μπορούσα να σταματήσω τα δωρεάν γεύματα ακόμα κι αν το ήθελα, γιατί τότε θα αναλάμβανε να συνεχίσει τη δουλειά μου ο πάστορας Μιντγουίντερ. Η μόνη διαφορά θα ήταν ότι το κατηχητικό θα μετατρεπόταν σε σχολείο μεθοδιστών».

Αυτό δεν ήταν εντελώς αλήθεια. Η ίδια ήταν η κινητήρια δύναμη πίσω απ' όλη την επιχείρηση των δωρεάν γευμάτων, που δεν ήταν καθόλου βέβαιο ότι θα επιβίωνε χωρίς εκείνη.

Ο πατέρας της, ωστόσο, το πίστεψε. «Ω, Θεέ μου», αναφώνησε, «δε θέλουμε ένα σχολείο μεθοδιστών!»

Ο Χόρνμπιμ ήταν έξω φρενών. «Βλέπω ότι χάνω άδικα το χρόνο μου εδώ πέρα», είπε. Σηκώθηκε όρθιος και ο Ρίντικ τον μιμήθηκε.

Ο επίσκοπος, μη θέλοντας να τελειώσει σε τέτοια εχθρική ατμόσφαιρα η συνάντηση, είπε, «Ω, μη φεύγετε τόσο γρήγορα. Μείνετε να πιούμε ένα ποτήρι μαδέρα».

Η πρότασή του δεν κατένυσε τον Χόρνμπιμ. «Δυστυχώς, έχω δουλειές που δεν μπορούν να περιμένουν. Καλή σας μέρα, επίσκοπε». Υποκλίθηκε. «Και κυρία Μάκιντος».

Οι δύο επισκέπτες έφυγαν.

«Τρομερά ενοχλητικό», είπε θυμωμένος ο επίσκοπος.

Η Έλσι ήταν προβληματισμένη. «Ο Χόρνμπιμ δε φάνηκε ηττημένος, όπως θα 'πρεπε».

Το σχόλιό της κέντρισε το ενδιαφέρον του πατέρα της, παρά το θυμό του. «Τι εννοείς;»

«Απέτυχε στο σκοπό του, που ήταν να με εκφοβίσει. Έφυγε με άδεια χέρια. Κι όμως, δεν έδειχνε νικημένος, έτσι δεν είναι;»

«Ναι, έτσι είναι, υποθέτω».

«Να σου πω τι νομίζω; Νομίζω ότι έχει εφεδρικό σχέδιο».

Ο Κένελμ μπήκε στην κρεβατοκάμαρα της Έλσι εκείνο το βράδυ, πάνω που είχε βάλει το νυχτικό της. Τα δωμάτιά τους επικοινωνούσαν με μια πόρτα, αλλά κατά κανόνα τη χρησιμοποιούσε μόνο τα Σάββατα. Η Έλσι κατάλαβε ότι απόψε μόνο ερωτικές διαθέσεις δεν είχε.

«Ο πατέρας σου μου είπε τι συνέβη ανάμεσα σ' εσένα και τον δημοτικό σύμβουλο Χόρνμπιμ», της είπε.

«Προσπάθησε να με αναγκάσει να σταματήσω να ταΐζω τα παιδιά –και δεν τα κατάφερε. Αυτό είναι όλο».

«Όχι ακριβώς», είπε ο Κένελμ.

Η Έλσι έπεσε στο κρεβάτι. «Μπορείς να ξαπλώσεις κι εσύ μαζί μου, αν θέλεις», του είπε. «Έτσι θα ήταν πιο φιλική η συζήτησή μας».

«Μη γίνεσαι γελοία, είμαι ντυμένος».

«Βγάλε απλώς τα παπούτσια σου».

«Σταμάτα τις επιπολαιότητες. Σου μιλάω σοβαρά».

«Και τότε δε μιλάς σοβαρά εσύ;»

Αγνόησε το σχολίο της. «Πώς μπόρεσες να αψηφήσεις τον ισχυρότερο άνθρωπο στο Κίνγκσμπριτζ;»

«Εύκολα», του απάντησε. «Δε νοιάζεται για τα πεινασμένα παιδιά. Οποιοσδήποτε καλός χριστιανός θα τον αψηφούσε. Είναι κακός άνθρωπος και είναι χρέος μας να του αντισταθούμε».

«Δεν καταλαβαίνεις τίποτα!» ξέσπασε αγανακτισμένος ο Κένελμ. «Τους ισχυρούς ανθρώπους πρέπει να τους εξευμενίζουμε, όχι να τους προκαλούμε. Αλλιώς θα μας κάνουν να υποφέρουμε».

«Μη γίνεσαι ανόητος. Τι μπορεί να μας κάνει ο Χόρνμπιμ;»

«Ποιος ξέρει; Τέτοιους ανθρώπους δεν πρέπει να τους κάνεις εχθρούς σου. Κάποια μέρα ο αρχιεπίσκοπος του Κάντερμπερι μπορεί να πει, “Σκέφτομαι να κάνω επίσκοπο τον Κένελμ Μάκιντος”, και κάποιος να του πει, “Α, μα η γυναίκα του είναι ταραχοποιό στοιχείο, ξέρετε”. Τέτοιες συζητήσεις γίνονται συνεχώς».

Η Έλσι έμεινε άναυδη. «Πώς μπορείς να σκέφτεσαι κάτι τέτοιο όταν μιλάμε για παιδιά που πεθαίνουν της πείνας;»

«Σκέφτομαι την υπόλοιπη ζωή μου. Θα εμποδίσει τις προσπάθειές μου να κάνω το έργο του Θεού μια ακατάλληλη σύζυγος;»

«Τις προσπάθειές σου να κάνεις το έργο του Θεού; Εννοείς την εκκλησιαστική σου καριέρα;»

«Το ίδιο πράγμα είναι».

«Και είναι πιο σημαντικό απ' το να δίνεις λίγη σούπα και ψωμί στα παιδάκια του Θεού;»

«Αυτό κάνεις συνεχώς, υπεραπλουστεύεις τα πάντα».

«Η πείνα είναι απλό πράγμα. Όταν βλέπεις ανθρώπους να πεινούν, τους δίνεις να φάνε. Αν δεν είναι αυτό το θέλημα του Θεού, ποιο είναι;»

«Νομίζεις ότι τα ξέρεις όλα για το θέλημα του Θεού».

«Κι εσύ νομίζεις ότι τα ξέρεις καλύτερα».

«Τα ξέρω καλύτερα. Έχω μελετήσει το θέμα με τους σοφότερους ανθρώπους στη χώρα. Το ίδιο και ο πατέρας σου. Εσύ είσαι μια αδαής και αμόρφωτη γυναίκα».

Αυτό ήταν τόσο ηλίθιο, που δεν άξιζε καν τον κόπο να το αντικρούσει. «Όπως και να 'χει, δεν μπορώ να κλείσω το σχολείο –δεν είναι στο χέρι μου. Το είπα αυτό στον Χόρνμπιμ».

«Δε με νοιάζει το σχολείο. Δε με νοιάζει ούτε η απεργία. Με νοιάζει μόνο το μέλλον μου και θέλω μια γυναίκα που θα με υπακούει και θα μένει μακριά από μπλεξίματα».

«Αχ, Κένελμ», του είπε. «Νομίζω ότι παντρεύτηκες λάθος γυναίκα».

21

ΤΟ ΣΑΒΒΑΤΟ ΤΟ ΑΠΟΓΕΥΜΑ, μετά τις πέντε που έκλειναν τα εργοστάσια, ο Κιτ και οι φίλοι του έπαιζαν ποδόσφαιρο σε μια αλάνα κοντά στα καινούργια σπίτια στην απέναντι πλευρά του ποταμού. Ο Κιτ ήταν μικροκαμωμένος για την ηλικία του· μπορούσε να τρέχει και να αποφεύγει τους αντιπάλους, αλλά δεν μπορούσε να κλοτσήσει μακριά και τον έριχναν εύκολα κάτω. Παρ' όλα αυτά, του άρεσε το παιχνίδι και συμμετείχε με ενθουσιασμό.

Όταν τελείωσε ο αγώνας, τα παιδιά το διέλυσαν. Περπατώντας άσκοπα και χωρίς βιασύνη, ο Κιτ βρέθηκε χωρίς να το καταλάβει σ' ένα δρόμο με άδεια νέα σπίτια που οι πόρτες τους έβγαζαν κατευθείαν στο δρόμο. Από απλή περιέργεια κοίταξε από ένα παράθυρο και είδε ένα μικρό γυμνό δωμάτιο, με ξύλινο πάτωμα, σοβατισμένους τοίχους και μια σκάλα που οδηγούσε επάνω. Υπήρχε τζάκι και τα μόνα έπιπλα ήταν ένα μικρό τραπέζι και δύο πάγκοι.

Χωρίς συγκεκριμένο λόγο, δοκίμασε την εξώπορτα και διαπίστωσε ότι ήταν ξεκλείδωτη. Στο κατώφλι, κοντοστάθηκε. Κοίταξε δεξιά κι αριστερά· δεν είδε κανέναν πέρα από μερικούς από τους φίλους του που έπαιζαν ποδόσφαιρο μαζί πριν από λίγο. Θυμήθηκε μια παροιμία που έλεγε ο Τζαρτζ: «Η περιέργεια σκότωσε τη γάτα».

Γλίστρησε μέσα στο σπίτι και έκλεισε αθόρυβα την πόρτα πίσω του.

Ο χώρος μύριζε φρέσκο σοβά και μπογιά. Αφουγκράστηκε για μια στιγμή, μα δεν ακουγόταν τίποτα από τον επάνω όροφο. Ήταν μόνος. Πάνω στο τραπέζι υπήρχαν τέσσερις γαβάθες, τέσσερις κούπες και τέσσερα κουτάλια, όλα ξύλινα και καινούργια. Του ήρθε στο νου μια από τις ιστορίες της μητέρας του, το παραμύθι με τη Χρυσομαλλούσα και τις τρεις αρκούδες. Στις γαβάθες δεν υπήρχε χυλός, όμως. Και το τζάκι ήταν άδειο και σβηστό. Το σπίτι δεν είχε κατοικήθει ακόμα.

Ανέβηκε τις σκάλες νυχοπατώντας, μην τυχόν υπήρχε κάποιος που κοιμόταν εκεί πάνω χωρίς να ροχαλίζει.

Υπήρχαν δύο υπνοδωμάτια, μ' ένα και μόνο παράθυρο που έβλεπε στο δρόμο το καθένα. Στον πίσω τοίχο δεν υπήρχαν παράθυρα και θυμήθηκε που έλεγαν ότι τα σπίτια αυτά ήταν χτισμένα κολλητά το ένα στο άλλο. Είχε κάποια λογική αυτό: κάθε σπίτι είχε μεσοτοιχία με το σπίτι ακριβώς πίσω του, έτσι γινόταν οικονομία στα τούβλα.

Δεν υπήρχαν κρεβάτια, ούτε κοιμισμένοι ένοικοι. Σ' ένα από τα δωμάτια είδε στοιβαγμένα τέσσερα αχυροστρώματα ντυμένα με καραβόπανο και λίγες κουβέρτες. Το σπίτι ήταν έτοιμο να κατοικηθεί, αλλά περιείχε μόνο τα απολύτως βασικά.

Ποιος θα έμενε εκεί άραγε;

Το ενδιαφέρον του για το άδειο σπίτι εξαντλήθηκε, έτσι κατέβηκε τη σκάλα και βγήκε στο δρόμο. Αιφνιδιάστηκε, όμως, αντικρίζοντας έναν σωματώδη άντρα με κόκκινα μάγουλα λίγες γιάρδες μακριά του. Ξαφνιάστηκε και ο άντρας βλέποντάς τον. Κοιτάχτηκαν έκπληκτοι για άλλη μία στιγμή κι έπειτα ο άντρας βρυχήθηκε θυμωμένα και όρμησε καταπάνω του.

Ο Κιτ το έβαλε στα πόδια.

«Κλεφτρόνι!» ούρλιαξε ο άντρας, αν και ο Κιτ δεν είχε πάρει τίποτα.

Έτρεχε όσο πιο γρήγορα μπορούσε, με την καρδιά του να χτυπάει τρελά απ' το φόβο. Εκείνος ο τύπος θα ήταν κάποιο είδος φύλακα. Θα τον είχε πάρει ο ύπνος και θα κοιμόταν όταν ήρθε ο Κιτ, αλλά τώρα είχε ξυπνήσει για τα καλά. Οι άντρες έτρεχαν πιο γρήγορα από τα αγόρια, αν ήταν σε φόρμα, μα, από μια φευγαλέα ματιά που πρόλαβε να του ρίξει ο Κιτ, ετούτος δε φαινόταν να είναι. Όταν γύρισε και κοίταξε πάνω απ' τον ώμο του, όμως, είδε ότι ο άντρας μείωνε την απόσταση που τους χώριζε. Θα με πιάσει και θα με ξυλοφορτώσει, σκέφτηκε ο Κιτ και προσπάθησε να τρέξει ακόμα πιο γρήγορα. Είδε τους φίλους του να σκορπίζουν πανικόβλητοι.

Είδε τότε στο δρόμο, μπροστά του, ένα παράξενο θέαμα: ερχόταν ένα μεγάλο κάρο, ζεμένο σε τέσσερα άλογα, φορτωμένο με άντρες, γυναίκες και παιδιά. Το προσπέρασε τρέχοντας και μετά ξανακοίταξε πίσω του να δει πόσο κοντά ήταν ο διώκτης του. Τον

είδε να σταματάει λαχανιασμένος και μετά να πλησιάζει το κάρο, να στηρίζεται στην πλαϊνή του πλευρά και να μιλάει στον αμαξά.

Ο Κιτ αναρωτήθηκε αν την είχε γλιτώσει.

Έκοψε ταχύτητα, αλλά συνέχισε να τρέχει ώσπου βρέθηκε σε απόσταση ασφαλείας. Ύστερα σταμάτησε και στράφηκε ξανά να δει πίσω του ξέπνοος.

Οι άνθρωποι πάνω στο κάρο ήταν όλοι ξενομερίτες και κοίταζαν γύρω τους με μεγάλο ενδιαφέρον. Τους άκουσε να μιλούν, αλλά δεν καταλάβαινε τι έλεγαν. Αναγνώριζε μερικές λέξεις, μα τις πρόφεραν περίεργα.

Οι νεοφερμένοι άρχισαν να κατεβαίνουν από το κάρο, κρατώντας δισάκια και τσάντες. Έμοιαζαν να είναι οικογένειες: άντρας, γυναίκα και παιδιά, συν κάμποσοι νεαροί άντρες –γύρω στα τριάντα άτομα συνολικά. Κι εκεί που παρακολουθούσε τη σκηνή ο Κιτ να σου και δεύτερο φορτωμένο κάρο.

Εξήντα άνθρωποι, υπολόγισε ο Κιτ, κάνοντας νοερά την αριθμητική πράξη, όπως συνήθιζε. Δεκαπέντε με είκοσι οικογένειες.

Ύστερα ήρθε τρίτο κάρο και μετά τέταρτο.

Ο κοκκινομούρης τύπος είχε ξεχάσει τον Κιτ και ήταν απασχολημένος τώρα να κατευθύνει όλους αυτούς τους ανθρώπους προς τα σπίτια. Δεν καταλάβαιναν όλα όσα τους έλεγε κι εκείνος αντιδρούσε φωνάζοντάς τους. Ένας ψηλόκορμος άντρας με πλούσια μαύρα μαλλιά φαινόταν να είναι ο αρχηγός των νεοφερμένων. Μίλησε στην ομάδα, προφανώς ερμηνεύοντας αυτά που είχε πει ο κοκκινομούρης.

Οι οικογένειες άρχισαν να σκορπίζονται και ο αρχηγός τους προχώρησε προς το μέρος του Κιτ, μαζί με μια γυναίκα και δύο παιδιά. Ο Κιτ αποφάσισε να τους μιλήσει. «Γεια», είπε.

Ο άντρας είπε κάτι που ο Κιτ δεν κατάλαβε.

«Ποιοι είστε;»

Η απάντηση ήταν κάτι σαν «Ούλοι 'φαντές».

Ο Κιτ σκέφτηκε για μια στιγμή. «Είσαι υφαντής;»

«Αυτό είπα. Είμαστε ούλοι υφαντές».

«Από πού είστε;»

Ο άντρας είπε κάτι που ακούστηκε σαν «ντούμπλιν».

«Είναι μακριά;»

Ο άντρας απάντησε και αυτή τη φορά ο Κιτ τον κατάλαβε, αρχίζοντας να συνηθίζει την προφορά του. «Τρεις μέρες με καράβι ως το Μπρίστολ και μετά μιάμιση μέρα με το κάρο».

«Γιατί ήρθατε στο Κίνγκσμπριτζ;»

«Έτσι το λένε τούτο το μέρος;»

«Ναι».

«Το εργοστάσιο στο χωριό μας έκλεισε και δεν είχαμε δουλειά. Ήρθε τότε κάποιος και είπε ότι μπορούσαμε να δουλέψουμε σ' ένα εργοστάσιο στην Αγγλία. Εσύ ποιος είσαι, αντράκι μου;»

«Με λένε Κρίστοφερ Κλίδερου, αλλά με φωνάζουν Κιτ». Και πρόσθεσε με καμάρι, «Είμαι ο επισκευαστής στο εργοστάσιο του Μπάροουφιλντ».

«Λοιπόν, Κιτ, επισκευαστή, εγώ είμαι ο Κόλιν Χένεσι και χάρηκα για τη γνωριμία».

Η οικογένεια μπήκε στο σπίτι. Οι εξώπορτες όλων των σπιτιών ήταν ξεκλειδωτες, γι' αυτό είχε μπορέσει να μπει ο Κιτ. Από την ανοιχτή πόρτα, είδε τα παιδιά να τρέχουν πάνω-κάτω ενθουσιασμένα. Και η σύζυγος έδειχνε ευχαριστημένη.

Κάτι του έλεγε ότι αυτό ήταν σημαντικό γεγονός, αν και δεν ήξερε ακριβώς γιατί. Κίνησε για το σπίτι του, ανυπομονώντας να πει στους δικούς του τα νέα.

Η μητέρα του έφτιαχνε το βραδινό, κουρκούτι με κρεμμύδια. Ο Τζαρτζ καθόταν συντροφιά με μια καράφα μπίρα. Απεργούσε, και ο Κιτ είχε ακούσει τη Σαλ να λέει, «Η απραξία δεν κάνει καλό στον Τζαρτζ –πίνει πολύ».

«Είδα κάτι παράξενο», του είπε ο Κιτ.

Ο Τζαρτζ δεν του έδωσε σημασία, αλλά η Σαλ ρώτησε, «Τι είδες, δηλαδή;»

«Ξέρεις τα καινούργια σπίτια;»

«Ναι», είπε η Σαλ. «Είναι πέρα, κοντά το Χοιροστάσιο».

«Έχουν τελειώσει. Μπήκα και είδα ένα από μέσα. Ήταν έτοιμο για να έρθουν να μείνουν άνθρωποι, με στρώματα και τραπέζι και πατικά».

Η μητέρα του συνοφρυώθηκε. «Δεν το συνηθίζει ο Χόρνμπιμ να κάνει δωράκια στους νοικάρηδές του».

Ο Κιτ αποφάσισε να παραλείψει το επεισόδιο με το φύλακα. «Και ήρθε ένα κάρο γεμάτο ανθρώπους που μιλούσαν περίεργα».

Η Σαλ άφησε κάτω το κουτάλι που χρησιμοποιούσε για να ανακατεύει το κουρκούτι και στράφηκε να κοιτάξει τον Κιτ. «Αλήθεια;» είπε. Από τη στάση της, ο Κιτ κατάλαβε ότι είχε δίκιο που είχε θεωρήσει σημαντικό το νέο. «Πόσοι άνθρωποι ήταν;»

«Καμιά τριανταριά. Κι έπειτα ήρθαν άλλα τρία κάρα».

Ο Τζαρτζ άφησε κάτω το κύπελλό του. «Τι λες! Δηλαδή πάνω από εκατό νοματαίοι».

«Εκατόν είκοσι», διευκρίνισε ο Κιτ.

«Τους μίλησες;» ρώτησε η Σαλ.

«Είπα γεια σ' έναν άντρα με μαύρα μαλλιά. Είπε ότι ταξίδευαν τρεις μέρες με καράβι».

«Ξενομερίτες», είπε ο Τζαρτζ.

«Ρώτησες από πού ήταν;» είπε η Σαλ.

«Από κάποιο μέρος που μου ακούστηκε σαν ντούμπλιν».

«Δουβλίνο», είπε η Σαλ. «Ιρλανδοί είναι».

«Είπε ότι ήταν υφαντής, αλλά το εργοστάσιο στο χωριό του έκλεισε».

«Δεν ήξερα ότι είχαν εργοστάσια στην Ιρλανδία», είπε η Σαλ.

«Έχουν», πετάχτηκε ο Τζαρτζ. «Τα ιρλανδέζικα πρόβατα έχουν μακρύ, μαλακό μαλλί που γίνεται ένα ωραίο και ζεστό τουίντ, το ντόνεγκαλ».

«Και είπε ότι είναι όλοι υφαντές», πρόσθεσε ο Κιτ.

«Που να πάρει ο διάβολος!» αναφώνησε ο Τζαρτζ. «Ο Χόρνμπιμ έφερε ψωριάρηδες!»

«Ψωριάρηδες;» επανέλαβε ο Κιτ απορημένος, που ήξερε τι ήταν η ψώρα.

«Απεργοσπάστες», του εξήγησε η Σαλ. «Ο Χόρνμπιμ θα τους βάλει να δουλέψουν στα εργοστάσιά του».

«Ναι», είπε με βλοσυρό ύφος ο Τζαρτζ. «Αν ζήσουν μέχρι τότε».

Τις Κυριακές η Τζέιν πήγαινε στον καθεδρικό ναό για τη Θεία Κοινωνία. Ο Έιμος ήθελε να της μιλήσει, έτσι δεν πήγε στη λειτουργία των μεθοδιστών και περίμενε έξω από τον καθεδρικό ναό ώσπου άρχισαν να βγαίνουν οι αγγλικοί πιστοί.

Η Τζέιν φορούσε σκούρο μπλε παλτό και ένα απλό καπέλο, κατάλληλο για την εκκλησία. Φαινόταν σοβαρή και αγέλαστη, αλλά ζωντάνεψε μόλις είδε τον Έιμος. Ο υποκόμης Νόρθγουντ ήταν λίγο πιο πίσω της, αλλά ήταν απορροφημένος στη συζήτησή του με τον δημοτικό σύμβουλο Ντρινκγουότερ.

«Διάβασα πριν από λίγες μέρες στους *Times* ότι ο δούκας του Γιορκ σχεδιάζει ριζικές μεταρρυθμίσεις στον βρετανικό στρατό», είπε ο Έιμος στην Τζέιν.

«Μπα! Σοβαρά; Βλέπω ξέρεις να λες γλυκόλογα σε μια κοπέλα», τον πείραξε εκείνη.

Ο Έιμος γέλασε με τον εαυτό του. «Συγγνώμη», της είπε. «Πώς είσαι; Πολύ ωραίο το καπέλο σου. Κι αυτό το μπλε μαρέν πολύ σου πάει. Και τώρα, για πες μου, άκουσες για τις μεταρρυθμίσεις στο στρατό;»

«Εντάξει. Ξέρω πόσο επίμονος είσαι όταν σου κολλάει κάτι στο μυαλό. Ναι, ξέρω για τις μεταρρυθμίσεις στο στρατό –μόνο γι' αυτές μιλάει ο Χένρι αυτόν τον καιρό. Ο δούκας θέλει όλοι οι στρατευμένοι να έχουν χλαίνη. Μου ακούγεται πολύ λογικό. Πώς να πολεμήσουν ξεπαγιασμένοι απ' το κρύο;»

«Ο δούκας πιστεύει επίσης ότι ο στρατός πληρώνει πολύ ακριβά για τις προμήθειές του. Πιστεύει ότι την πολιτοφυλακή την κατακλέβουν και έχει δίκιο. Αυτές οι χλαίνες θα κοστίσουν τα τριπλά ή τετραπλά απ' ό,τι θα 'πρεπε».

«Ελπίζω να μη γίνεις τόσο βαρετός όσο ο άντρας μου».

«Δεν είναι βαρετό αυτό το θέμα. Ποιος είναι υπεύθυνος για τις αγορές που γίνονται για λογαριασμό της πολιτοφυλακής του Σάιρινγκ;»

«Ο ταγματάρχης Γουίλ Ρίντικ. Α, νομίζω ότι κατάλαβα πού το πας».

«Από ποιον αγοράζει ο Ρίντικ όλο το ύφασμα για τις στολές;»

«Απ' τον πεθερό του, τον δημοτικό σύμβουλο Χόρνμπιμ».

«Πριν από έξι χρόνια, πριν μπει στην οικογένεια του Χόρνμπιμ ο Ρίντικ, του είχα κάνει προσφορά για να κλείσω συμβόλαιο με το στρατό για ύφασμα. Ο Γουίλ συμφώνησε με την τιμή μου και μετά μου ζήτησε μίζα δέκα τοις εκατό».

Η Τζέιν τον κοίταξε σοκαρισμένη. «Τον ανέφερες;»

«Όχι». Ο Έιμος σήκωσε τους ώμους του. «Θα το είχε αρνηθεί και δε θα μπορούσα να το αποδείξω, έτσι δεν έκανα τίποτα».

«Γιατί μου το λες τότε;»

«Γιατί ελπίζω να το πεις στο σύζυγό σου».

«Όμως εξακολουθείς να μην μπορείς ν' αποδείξεις τίποτα».

«Πράγματι. Όμως ξέρεις τα πιστεύω μου. Ποτέ δε θα έλεγα ψέματα».

«Φυσικά. Όμως τι θέλεις να κάνει ο Χένρι; Αν δεν μπορείς ν' αποδείξεις τη διαφθορά, ούτε εκείνος μπορεί».

«Δε χρειάζεται ν' αποδείξει τίποτα. Είναι ο διοικητής. Μπορεί απλώς να αναθέσει στον ταγματάρχη Ρίντικ κάποιον άλλο ρόλο – να τον κάνει εκπαιδευτή πυροβόλων όπλων, για παράδειγμα– και να επιλέξει κάποιον άλλον ως υπεύθυνο των αγορών».

«Κι αν αυτός που θα επιλέξει είναι το ίδιο διεφθαρμένος με τον Γουίλ;»

«Πες στον Χένρι να βάλει στη θέση αυτή ένα μεθοδιστή».

Η Τζέιν κούνησε σκεπτική το κεφάλι της. «Μπορεί και να το κάνει. Λέει ότι οι μεθοδιστές γίνονται καλοί αξιωματικοί».

Ο Χένρι Νόρθγουντ άφησε τον δημοτικό σύμβουλο Ντρινκγουότερ και ήρθε πλάι στη γυναίκα του. Ο Έιμος του υποκλίθηκε. «Ποια είναι η γνώμη σου γι' αυτή την απεργία, Μπάροουφιλντ;»

«Οι κλωστοϋφαντουργοί πρέπει να βγάζουν κέρδος, αλλά και οι εργάτες πρέπει να βγάζουν αρκετά για να μπορούν να ζήσουν· δεν είναι και τόσο δύσκολο, άρχοντά μου. Αλλά δυστυχώς μπαίνουν στη μέση η πλεονεξία και η υπερηφάνεια».

«Πιστεύεις ότι οι εργοστασιάρχες πρέπει να υποχωρήσουν;»

«Πιστεύω ότι πρέπει να κάνουν συμβιβασμούς και οι δύο πλευρές».

«Πολύ λογικό», είπε ο Νόρθγουντ και απομακρύνθηκε, κρατώντας κτητικά το μπράτσο της Τζέιν.

Οι Ιρλανδοί άρχισαν να δουλεύουν στα εργοστάσια του Χόρνμπιμ τη Δευτέρα. Εκείνο το βράδυ, μετά την εξάσκηση κωδωνοκρουσίας, έγινε συνέλευση στην πίσω αίθουσα της Καμπάνας. Η αίθουσα, αν και μεγάλη, ήταν ασφυκτικά γεμάτη: οι περισσότεροι υφαντές που απεργούσαν ήταν εκεί, μαζί και η Σαλ, ο Τζαρτζ και ο Σπέιντ.

Κανένας δεν έπινε πολύ απόψε. Υπήρχε μια ατμόσφαιρα τεταμένης αναμονής. Κάτι έπρεπε να γίνει, αν και κανένας δεν ήξερε τι. Ορισμένοι από τους υφαντές κρατούσαν καδρόνια, ξύλινα φτυάρια και ματσόλες.

Η Σαλ ήθελε ν' αποφύγουν τη βία.

Ο Τζαρτζ ήταν υπέρ της μάχης. «Εκατό από μας, έξω απ' το Χοιροστάσιο αύριο στις τεσσεράμισι τα ξημερώματα, οπλισμένοι με ρόπαλα. Και ξυλοφορτώνουμε όποιον επιχειρήσει να μπει στο εργοστάσιο. Τόσο απλό».

Ο κολλητός του Τζαρτζ, ο Τζακ Καμπ, υφαντής επίσης στο Επάνω Εργοστάσιο του Χόρνμπιμ, είπε, «Αυτός είναι ο τρόπος», και τα θυμωμένα μουρμουρητά των υπόλοιπων μαρτυρούσαν ότι πολλοί υποστήριζαν αυτή τη λύση.

«Και μετά τι;» είπε η Σαλ.

«Ο Χόρνμπιμ θ' αναγκαστεί να κάνει πίσω», είπε ο Τζαρτζ.

«Πιστεύεις ότι είναι απ' αυτούς που κάνουν πίσω, Τζαρτζ; Ή μήπως θα καλέσει την πολιτοφυλακή».

Ο Τζαρτζ γέλασε. «Τσάμπα ο κόπος. Οι άντρες της πολιτοφυλακής είναι φίλοι μας και γείτονές μας».

«Είναι αλήθεια ότι αρνήθηκαν να πυροβολήσουν εναντίον γυναικών στα επεισόδια για την τιμή του ψωμιού», παραδέχτηκε ο Σπέιντ. «Μπορούμε, όμως, να είμαστε σίγουροι ότι το ίδιο θα γινόταν και τώρα; Κι αν, αντί να πυροβολήσουν, αρχίσουν να συλλαμβάνουν κόσμο;»

«Εμένα, πάντως, θα δυσκολευτούν να με συλλάβουν», είπε χλευαστικά ο Τζαρτζ.

«Το ξέρω», είπε ο Σπέιντ. «Και τότε θα ακολουθούσε συμπλοκή: τρεις ή τέσσερις στρατιώτες εναντίον σου».

«Και εναντίον των φίλων μου».

«Κι έπειτα θα έρχονταν στα χέρια κι άλλοι στρατιώτες κι άλλοι φίλοι σου».

«Πολύ πιθανό».

«Και τότε αυτό θα θεωρούνταν βίαιες ταραχές».

«Εεε...»

Ο Σπείντ επέμεινε. «Και, Τζαρτζ, λυπάμαι που πρέπει να σ' το θυμίσω, αλλά η αδερφή σου, η Τζόουνι, καταδικάστηκε για πρόκληση ταραχών, παρά τρίχα γλίτωσε την κρεμάλα και εξορίστηκε στην Αυστραλία, απ' όπου μπορεί να μην ξαναγυρίσει ποτέ».

«Το ξέρω», είπε ο Τζαρτζ, ενοχλημένος που έχανε στην αντιπαράθεση των επιχειρημάτων.

Ο Σπείντ συνέχισε απτόητος. «Επομένως, αν οι εργάτες ακολουθήσουν το σχέδιό σου, πόσοι ακόμα από σας νομίζεις ότι θα καταλήξουν στην εξορία ή στην κρεμάλα;»

Ο Τζαρτζ ήταν αγανακτισμένος τώρα. «Τι προτείνεις, δηλαδή, Σπείντ –να μείνουμε με σταυρωμένα τα χέρια και να μην κάνουμε τίποτα;»

«Περιμένετε μια βδομάδα», είπε ο Σπείντ.

«Για ποιο λόγο;»

«Για να δούμε τι θα γίνει».

Ακολούθησε ένα σούσουρο δυσαρέσκειας και η Σαλ είπε, «Ακούστε τον! Ακούστε! Ο Σπείντ μιλάει πάντα λογικά».

«Τίποτα δεν πρόκειται να γίνει αν απλώς περιμένουμε», είπε ανήσυχα ο Τζαρτζ.

«Μην είσαι τόσο σίγουρος». Όπως πάντα, ο τόνος του Σπείντ ήταν ήπιος και λογικός. «Κοιτάξτε, τι έχετε να χάσετε; Περιμένετε μια βδομάδα. Πολλά μπορούν να γίνουν σε μια βδομάδα. Ας συναντηθούμε ξανά όλοι εδώ το Σάββατο το βράδυ, μετά το φαγητό. Αν κάνω λάθος και δεν αλλάξει τίποτα, θα είναι καιρός να σχεδιάσουμε κάτι πιο δραστικό».

Η Σαλ κούνησε επιδοκιμαστικά το κεφάλι της. «Ας μη ρισκάρουμε άσκοπα».

«Μέχρι τότε», είπε ο Σπείντ, «μακριά από μπλεξίματα. Αν δείτε Ιρλανδό στο δρόμο, αλλάξτε πεζοδρόμιο. Είστε εργάτες. Και σύμ-

φωνα με τους άγραφους νόμους της Αγγλίας, είστε ένοχοι μέχρι αποδείξεως του εναντίου».

*

Ο Τζαρτζ δέχτηκε την απόφαση της πλειοψηφίας, αλλά δεν του άρεσε. Η Σαλ τον παρακολουθούσε με σφιγμένη την καρδιά να θυμώνει και να πίνει όλο και πιο πολύ. Την Τρίτη το βράδυ, όταν τελείωσε τη δουλειά της, τον είδε έξω από το νέο εργοστάσιο του Χόρνμπιμ, να παρακολουθεί τους Ιρλανδούς που έφευγαν. Όμως δε μίλησε σε κανέναν και γύρισε στο σπίτι μαζί με τη Σαλ.

«Γιατί είμαστε σε πόλεμο με τον Βοναπάρτη και τους Γάλλους;» της είπε. «Θα 'πρεπε να πολεμάμε τον Χόρνμπιμ και τους Ιρλανδούς».

Η Σαλ συμφώνησε μαζί του. «Έχεις δίκιο», του είπε. «Αλλά πρέπει να πολεμήσουμε έξυπνα. Ο Χόρνμπιμ είναι πανούργος, όπως όλο το σινάφι του. Δεν πρέπει να τους αφήσουμε τους μπάσταρδους να μας τη φέρουν».

Ο Τζαρτζ έμοιαζε να βράζει μέσα του, μα δεν απάντησε τίποτα.

Το γεγονός ότι δεν εργαζόταν χειρότερευε τη διάθεσή του. Μην έχοντας τίποτα να κάνει, περνούσε τις μέρες του στην ταβέρνα πίνοντας. Όταν η Σαλ γύρισε στο σπίτι την Πέμπτη το βράδυ, είδε ότι η Βίβλος του πατέρα της έλειπε. «Την έβαλε ενέχυρο», είπε μέσα της. «Και τώρα ξοδεύει τα λεφτά στο πιωτό». Κάθισε στο κρεβάτι της και έκλαψε για κάμποση ώρα.

Όμως είχε παιδιά να φροντίσει.

Την ώρα που τους έβαζε να φάνε –φτηνό μπαγιατίκο ψωμί και χοιρινό λίπος– μπήκε μέσα ο Τζαρτζ τρεκλίζοντας. Βρομοκοπούσε μπίρα και ήταν κακοδιάθετος γιατί δεν είχε λεφτά ν' αγοράσει κι άλλη. «Πού είναι το βραδινό μου;» είπε.

«Πού είναι η Βίβλος του πατέρα μου;» τον ρώτησε αντί γι' απάντηση.

Ο Τζαρτζ κάθισε στο τραπέζι. «Θα την πάρω πίσω όταν τελειώσει η απεργία, μην ανησυχείς». Το είπε σαν να μην ήταν πολύ σημαντικό, πράγμα που την εξόργισε ακόμα πιο πολύ.

Του έκοψε μια χοντρή φέτα ψωμί, την άλειψε με λίπος και την

έβαλε μπροστά του. «Βάλε κάτι στο στομάχι σου μπας και απορροφήσει λίγη απ' την μπίρα που ήπιες».

Ο Τζαρτζ δάγκωσε το ψωμί, κατέβασε την μπουκιά του και στραβομουτσούνιασε. «Ψωμί και λίπος;» είπε. «Γιατί δεν έχει βούτυρο;»

«Ξέρεις καλά γιατί δεν έχει βούτυρο», είπε η Σαλ μέσα απ' τα δόντια της.

«Γιατί γίνεται απεργία», μπήκε στη μέση ο Κιτ. «Δεν το ήξερες;»

Η παρέμβασή του εκνεύρισε τον Τζαρτζ. «Μη μου βγάζεις γλώσσα εμένα, μικρέ κοπρίτη», είπε αργόσυρτα. «Εγώ είμαι ο αφέντης αυτού του σπιτιού και καλά θα κάνεις να μην το ξεχνάς». Και, με τα λόγια αυτά, του έριξε μια ξανάστροφη στο πλάι του κεφαλιού του τόσο δυνατή, που το παιδί έπεσε από την καρέκλα του στο πάτωμα.

Αυτή ήταν η σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι για τη Σαλ. Της ήρθε στο μυαλό μια εικόνα τόσο ζωντανή σαν να ήταν μόλις χτες που ο εξάχρονος Κιτ κειτόταν σ' ένα κρεβάτι στο αρχοντικό του Μπάντφορντ μ' έναν επίδεσμο στο κεφάλι, μετά την κλοτσιά του αλόγου του Γουίλ Ρίντικ που του είχε ραγίσει το κρανίο. Σαν καυτό ποτάμι τινάχτηκε μέσα της ο θυμός και την κατέκλυσε. Κινήθηκε προς τον Τζαρτζ έξαλλη. Εκείνος είδε την έκφρασή της και σηκώθηκε αμέσως, μ' ένα μείγμα φόβου και έκπληξης ζωγραφισμένο στο πρόσωπό του. Η Σαλ χίμηξε πάνω του. Τον κλότσησε στα αχامνά και άκουσε τη στριγκλιά της Σου, μα δεν της έδωσε καμία σημασία. Όταν ο Τζαρτζ κάλυψε με το χέρι του το πονεμένο σημείο, η γροθιά της τον βρήκε στο πρόσωπο δύο, τρεις και τέσσερις φορές. Είχε μεγάλα χέρια και δυνατά μπράτσα. Ο Τζαρτζ πισωπάτησε ξεφωνίζοντας, «Φύγε από πάνω μου, τρελή γελάδα!»

Η Σαλ άκουσε τον Κιτ να φωνάζει, «Σταμάτα, σταμάτα!»

Γρονθοκόπησε ξανά τον Τζαρτζ, ψηλά στο ζυγωματικό. Της γράπωσε τα χέρια, μα ήταν πιωμένος κι εκείνη δυνατή και δεν μπορούσε να τη συγκρατήσει. Η επόμενη γροθιά της τον βρήκε στο στομάχι και διπλώθηκε στα δύο απ' τον πόνο. Έπειτα τον κλότσησε χαμηλά στα πόδια και ο Τζαρτζ, χάνοντας την ισορροπία του, σωριάστηκε στο πάτωμα σαν κομμένο δέντρο.

Η Σαλ άρπαξε το μαχαίρι του ψωμιού από το τραπέζι και γονάτισε πάνω στο στέρνο του. Κρατώντας το μαχαίρι μπροστά στο πρό-

σωπό του, του είπε, «Αν ξαναγγίξεις ποτέ αυτό το παιδί, ορκίζομαι ότι θα σου κόψω το λαρύγγι όταν κοιμάσαι, μα το Θεό».

Άκουσε πάλι τη φωνή του Κιτ: «Μαμά, άσ' τον!»

Σηκώθηκε όρθια και έβαλε το μαχαίρι σ' ένα συρτάρι. Τα παιδιά στέκονταν στα μισά της σκάλας και την κοιτούσαν με το στόμα ανοιχτό από σαστιμάρα και φόβο. Η Σαλ εξέτασε το πρόσωπο του Κιτ. Η αριστερή πλευρά του ήταν κόκκινη και είχε αρχίσει να πρήζεται. «Σε πονάει το κεφάλι σου;» τον ρώτησε.

«Όχι, το μάγουλό μου», της είπε.

Τα δύο παιδιά κατέβηκαν διστακτικά τα σκαλιά.

Η Σαλ αγκάλιασε ανακουφισμένη τον Κιτ· ο μόνιμος φόβος της ήταν μήπως χτυπούσε ποτέ στο κεφάλι.

Οι κόμποι των δαχτύλων της είχαν μελανιάσει και το δάχτυλο του αριστερού της χεριού που φορούσε τη βέρα το ένιωθε στραμπουληγμένο. Έτριψε το ένα της χέρι στο άλλο για να μαλακώσει τον πόνο.

Ο Τζαρτζ σηκώθηκε όρθιος αργά και με κόπο. Η Σαλ τον αγριοκοίταξε, σαν να τον προκαλούσε να της επιτεθεί. Το πρόσωπό του ήταν γεμάτο κοψίματα και μώλωπες, αλλά δεν έδειχνε διάθεση για καβγά. Το σώμα του ήταν καμπουριασμένο και το κεφάλι του σκυφτό. Κάθισε, σταυρώνοντας τα χέρια του στο τραπέζι, μπροστά του, ακούμπησε το κεφάλι του στους πήχεις του. Έτρεμε και η Σαλ κατάλαβε ότι έκλαιγε. Μετά από λίγο ανασήκωσε ελαφρά το κεφάλι του και είπε, «Συγγνώμη, Σαλ, δεν ξέρω τι μου ήρθε. Ποτέ δεν ήθελα να κάνω κακό στο καημένο το παιδί. Δεν είμαι άξιος σου, Σαλ. Δεν είμαι αρκετά καλός. Ενώ εσύ είσαι καλή γυναίκα και το ξέρω».

Εκείνη τον κοίταξε, με τα μπράτσα σταυρωμένα. «Μη μου ζητήσεις να σε συγχωρήσω».

«Δε θα σ' το ζητήσω».

Άθελά της ένιωσε ένα σκίρτημα οίκτου. Ήταν αξιοθρήνητος και δεν είχε βλάψει σοβαρά τον Κιτ. Έπρεπε, όμως, να του θέσει κάποια όρια, αλλιώς ίσως θαρρούσε ότι μπορούσε να χτυπήσει ξανά τον Κιτ και να ξεμπερδέψει με μια απλή συγγνώμη. «Θέλω να σιγουρευτώ ότι δε θα ξανασυμβεί ποτέ αυτό», του είπε.

«Δε θα ξανασυμβεί, το ορκίζομαι». Σκούπισε το πρόσωπό του με το μανίκι του και την κοίταξε. «Μη μ' εγκαταλείψεις, Σαλ».

Τον κοίταξε κι εκείνη για μια ατέλειωτη στιγμή κι έπειτα πήρε την απόφασή της. «Καλύτερα να πλαγιάσεις και να κοιμηθείς για να ξυπνήσεις ξεμέθυστος». Τον έπιασε απ' το μπράτσο, βοηθώντας τον να σηκωθεί. «Άντε, πάμε επάνω». Τον ανέβασε στην κρεβατοκάμαρα που μοιράζονταν και τον έβαλε να καθίσει στην άκρη του κρεβατιού. Ύστερα γονάτισε και του έβγαλε τις μπότες.

Ο Τζαρτζ ανέβασε τα πόδια του στο κρεβάτι και έπεσε ανάσκελα. «Μείνε λιγάκι μαζί μου, Σαλ».

Δίστασε, αλλά τελικά ξάπλωσε πλάι του. Πέρασε το χέρι της κάτω από το κεφάλι του και τον άφησε να κουρνιάσει με το πρόσωπό του πάνω στο στήθος της. Σε δευτερόλεπτα, όλο του το σώμα χαλάρωσε και αποκοιμήθηκε.

Η Σαλ φίλησε το καταχτυπημένο του πρόσωπο. «Σ' αγαπώ», ψιθύρισε, «αλλά δεύτερη φορά δεν πρόκειται να σε συγχωρήσω».

Το Σάββατο είχε καλό καιρό και ο ήλιος έλαμπε ακόμα στις πεντέμισι όταν ο Χόρνμπιμ κατέβηκε να πάρει τον αέρα του στον κήπο του σπιτιού του. Είχε περάσει μια καλή βδομάδα. Όλα του τα εργοστάσια λειτουργούσαν χάρη στους Ιρλανδούς εργάτες και μερικοί από τους νεοφερμένους εκπαιδεύονταν στο χειρισμό των ατμοκίνητων αργαλειών. Είχε φάει ένα χορταστικό βραδινό και τώρα κάπνιζε την πίπα του.

Τη γαλήνη του όμως τάραξε ένα μήνυμα από το γαμπρό του, τον Γουίλ Ρίντικ. Ο αγγελιοφόρος ήταν ένας νεαρός άντρας της πολιτοφυλακής με στολή, που είχε φτάσει καταϊδρωμένος και λαχανιασμένος. Στάθηκε μπροστά του προσοχή και είπε, «Σύμβουλε Χόρνμπιμ, συγγνώμη για την ενόχληση, αλλά ο ταγματάρχης Ρίντικ υποβάλλει τα σέβη του και σας παρακαλεί να τον συναντήσετε έξω από το Σφαγείο το συντομότερο δυνατό».

«Συνέβη κάτι;» ρώτησε ο Χόρνμπιμ.

«Δεν ξέρω, κύριε, εμένα απλώς μου έδωσαν αυτό το μήνυμα να σας μεταβιβάσω».

«Καλά. Ακολούθησέ με».

«Μάλιστα, κύριε».

Ο Χόρνμπιμ μπήκε στο σπίτι του και μίλησε στον υπηρέτη του, τον Σίμπσον. «Πες στην κυρία Χόρνμπιμ ότι με ειδοποίησαν πως προέκυψε μια δουλειά και έπρεπε να φύγω». Έπειτα φόρεσε την περούκα του, κοιτάχτηκε στον καθρέφτη του χολ για να την τακτοποιήσει καλά στο κεφάλι του και βγήκε από το σπίτι.

Ο Χόρνμπιμ και ο αγγελιοφόρος χρειάστηκαν μόλις λίγα λεπτά για να κατηφορίσουν με ζωηρό βήμα τη Μέιν Στριτ προς το κάτω τμήμα της πόλης. Πριν ακόμα φτάσουν στο Σφαγείο, ο Χόρνμπιμ κατάλαβε γιατί τον είχε καλέσει ο Ρίντικ.

Οι Ιρλανδοί κατέβαιναν στην πόλη.

Ο Χόρνμπιμ τούς παρακολούθησε να διασχίζουν τη γέφυρα, κουβαλώντας μαζί και τα παιδιά τους. Είχαν όλοι από μία μόνο αλλαξιά ρούχων, αλλά, όπως οι ντόπιοι εργάτες, είχαν στολιστεί, άντρες και γυναίκες, με ό,τι διέθεταν: ένα ζωηρόχρωμο κασκόλ, μια κορδέλα για τα μαλλιά, ένα φαρδύ ζωνάρι, ένα χαριτωμένο καπέλο. Ο Χόρνμπιμ είχε φέρει εκατόν είκοσι άτομα από την Ιρλανδία και, όπως φαινόταν, απόψε είχαν βγει όλοι να διασκεδάσουν.

Αναρωτήθηκε πώς θα αντιδρούσαν οι ντόπιοι.

Ο αγγελιοφόρος τον συνόδευσε στο Σφαγείο, τη μεγαλύτερη από τις ταβέρνες στην προκυμαία. Πολλοί πελάτες έπιναν το ποτό τους έξω, απολαμβάνοντας τη λιακάδα. Το μέρος ήταν γεμάτο και πολλοί Ιρλανδοί είχαν ήδη φτάσει και έπιναν μπίρα σε τσίγκινα κύπελλα. Τους ξεχώριζες από τα κάπως αλλιώτικα ρούχα τους, που ήταν από τουίντ με διάφορα χρώματα στην ύφανση, αντί για τα συμμετρικά ριγέ και καρό υφάσματα της δυτικής Αγγλίας.

Ο αγγελιοφόρος οδήγησε τον Χόρνμπιμ μέσα και εκεί βρήκε τον Ρίντικ, να κάθεται μ' ένα κύπελλο μπίρα στο χέρι. «Θα 'πρεπε να το περιμένω», είπε ο Χόρνμπιμ.

«Το ίδιο κι εγώ», είπε ο Ρίντικ. «Μόλις πληρώθηκαν και θέλουν να το ρίξουν έξω».

«Πάντως δε φαίνεται να υπάρχει εχθρικότητα ανάμεσα στους ντόπιους και τους νεοφερμένους».

«Μέχρι τώρα».

Ο Χόρνμπιμ συμφώνησε μ' ένα νεύμα. «Πρέπει να καλέσουμε μια διμοιρία της πολιτοφυλακής για καλό και για κακό».

Ο Ρίντικ στράφηκε στον αγγελιοφόρο. «Πες στον υπολοχαγό Ντόναλντσον ότι στέλνω τα σέβη μου και τον παρακαλώ να καλέσει αμέσως τους λόχους ένα, δύο και εφτά, αλλά να τους κρατήσει στο αρχηγείο για την ώρα και να περιμένει περαιτέρω εντολές».

Ο νεαρός επανέλαβε το μήνυμα με ακρίβεια και ο Ρίντικ τον άφησε να φύγει.

Ο Χόρνμπιμ ανησυχούσε. Αν γίνονταν επεισόδια, θα θεωρούνταν υπαίτιοι οι Ιρλανδοί και μπορεί, μάλιστα, να τον πίεζαν να τους διώξει. Και τότε θα έμενε στο έλεος του καταραμένου συνδικάτου.

Έπρεπε να ελέγξει μόνος του πώς ήταν τα πράγματα. «Πάμε μια βόλτα», είπε.

Ο Ρίντικ άδειασε το κύπελλό του και βγήκαν έξω.

Λίγο παρακάτω υπήρχε άλλη μία μικρότερη μπιραρία, με την εικόνα ενός κύκνου στην ταμπέλα της. «Ο Λευκός Κύκνος», είπε ο Ρίντικ. «Αν και τη λένε για πλάκα Βρόμικη Πάπια».

Έριξαν μια ματιά μέσα. Οι Ιρλανδοί κάθονταν ή στέκονταν μαζί με τους ντόπιους και κανένας δε δημιουργούσε προβλήματα.

Μικροπωλητές του δρόμου πουλούσαν ζεστά και κρύα μικρογεύματα: ψητά μήλα, ξηρούς καρπούς, ζεστές πίτες και μελόψωμα. Στην αποβάθρα μια μαούνα ξεφόρτωνε βαρέλια με μικροσκοπικά βρώσιμα θαλασσινά σαλιγκάρια που έπρεπε να τα βγάλεις με καρφίτσα από το όστρακό τους για να τα φας. Ο Χόρνμπιμ δεν ήθελε, αλλά ο Ρίντικ αγόρασε ένα χωνάκι σαλιγκάρια περιχυμένα με ξίδι και τα έτρωγε καθώς περπατούσαν, πετώντας τα όστρακα χάμω.

Έκαναν το γύρο της συνοικίας. Κοίταξαν πώς ήταν η κατάσταση στις ταβέρνες, τα χαμαιτυπεία και τους οίκους ανοχής. Οι μπιραρίες ήταν όλες στοιχειωδώς εξοπλισμένες, με χοντροκομμένα αυτοσχέδια έπιπλα. Πουλούσαν κυρίως μπίρα και φτηνό τζιν. Ο Χόρνμπιμ υπέθεσε ότι οι Ιρλανδοί δε θα έπαιζαν τυχερά παιχνίδια· δε θα είχαν αρκετά λεφτά. Η Μπέλα Λάβγκουντ, που είχε αρχίσει να γερνάει, ήταν πια μαντάμ με δικό της σπίτι και τέσσερις πέντε νεαροί Ιρλανδοί περίμεναν εκεί υπομονετικά τη σειρά τους μέχρι να είναι ελεύ-

θερη κάποια κοπέλα. Στο μαγαζί του Κάλιβερ δεν υπήρχαν Ιρλανδοί, δίχως άλλο επειδή ήταν πολύ ακριβό για εργάτες εργοστασίων.

Όταν τους ξανάφεραν τα βήματά τους στο Σφαγείο, ο ήλιος είχε αρχίσει να βουλιάζει στο ποτάμι και ο κόσμος που τα έπινε είχε αρχίσει να γίνεται πιο θορυβώδης. Ο αγγελιοφόρος περίμενε για τους ενημερώσει ότι ο υπολοχαγός Ντόναλντσον είχε καλέσει τους τρεις λόχους. «Μην απομακρυνθείς», του είπε ο Ρίντικ. «Μπορεί να χρειαστεί να στείλω κι άλλο μήνυμα».

Στην ταβέρνα επικρατούσε οχλαγωγία τώρα, αλλά δε φαίνονταν να υπάρχουν εντάσεις. Ο Ρίντικ παράγγειλε άλλο ένα κύπελλο μπίρα και ο Χόρνμπιμ ένα ποτήρι μαδέρα και βγήκαν να πουν τα ποτά τους έξω, που έκανε ακόμα ζέστη, αλλά δεν ήταν αποπνικτικά. Ο Χόρνμπιμ άρχισε να αισιοδοξεί ότι όλα θα πήγαιναν καλά.

Μερικοί πελάτες είχαν αρχίσει να εκνευρίζονται με τα παιδιά, που ήταν πολύ ζωηρά και έτρεχαν πέρα-δώθε παίζοντας κυνηγητό. Κάπου κάπου έπεφταν πάνω σε κάποιον ενήλικο και ξανάφευγαν χωρίς να ζητήσουν συγγνώμη. «Αναρωτιέμαι», είπε νευρικά ο Χόρνμπιμ, «μήπως θα έπρεπε να συστήσουμε στους γονείς να μαζεύουν τα παιδιά τους ή, ακόμα καλύτερα, να τα πάνε για ύπνο».

Ένας μικροπωλητής πουλούσε χοντρές φέτες του ζαχαρωτού γλυκίσματός του έξω από το Σφαγείο. Ο Χόρνμπιμ είδε έναν πιτσιρίκο γύρω στα οχτώ να αρπάζει ένα κομμάτι από το χέρι μιας κοπέλας και να το χώνει κατευθείαν στο στόμα του. Όμως δεν ήταν αρκετά σβέλτος και ο συνοδός της κοπέλας τον γράπωσε απ' το μπράτσο. «Κλεφτρόνι!» του φώναξε. Ο μικρός προσπάθησε να του ξεγλιστρήσει, αλλά δεν μπορούσε και άρχισε να τσιρίζει. Ο κόσμος στράφηκε να δει.

Ο Χόρνμπιμ αναγνώρισε τον άντρα που κρατούσε το παιδί. Ήταν ο Νατ Χάμοντ, ένας από τους νεαρούς αλήτες που σύχναζαν στο Σφαγείο. Ο Χάμοντ είχε προσαχθεί δυο τρεις φορές ενώπιον των δικαστών με την κατηγορία της επίθεσης.

Ένας Ιρλανδός πλησίασε τον Χάμοντ και του είπε, «Άσε αμέσως τον Μίκι».

«Ωχ», έκανε ο Ρίντικ.

Ο Χάμοντ ταρακούνησε το αγόρι και ρώτησε επιθετικά, «Δικό σου είναι;»

«Άσε το παιδί μου», ξανάπε ο Ιρλανδός, «γιατί θα το μετανιώσεις».

«Τρέξε να πεις στον Ντόναλντσον να φέρει γρήγορα την πολιτοφυλακή», είπε ο Ρίντικ στον αγγελιοφόρο.

Ο μικρός Μίκι, αναθαρρώντας από τον ερχομό του πατέρα του, τράβηξε μια γερή κλοτσιά στον Χάμοντ. Εκείνος άφησε μια κραυγή έκπληξης και έδωσε ένα δυνατό μπάτσο στον Μίκι καθώς του άφηνε το χέρι. Ο μικρός έπεσε κάτω, αιμορραγώντας από τη μικρή, αυθάδικη μύτη του.

Ο πατέρας όρμησε στον Χάμοντ και του έριξε μια γροθιά στην κοιλιά. Καθώς ο Χάμοντ διπλωνόταν στα δύο, ο Ιρλανδός είπε, «Για να δούμε αν τολμάς να χτυπήσεις κι εμένα ή αν τα βάζεις μόνο με μικρά παιδιά».

Ο Ρίντικ έπιασε τον Χόρνμπιμ από το μπράτσο. «Ας μείνουμε σε κάποια απόσταση», του είπε κι εκείνος έσπευσε να συμμορφωθεί.

Καθώς απομακρύνονταν, δύο άντρες –ένας ντόπιος και ένας Ιρλανδός– πήγαν να χωρίσουν τους δύο συμπλεκόμενους, αλλά γρήγορα άρχισαν να χτυπιούνται μεταξύ τους. Μπήκαν κι άλλοι στον καβγά. Όλοι πήγαιναν να χωρίσουν τους άλλους και κατέληγαν να πλακώνονται και οι ίδιοι. Μερικές γυναίκες που προσπάθησαν να σώσουν τους άντρες τους κατέληξαν να πάρουν μέρος στη συμπλοκή. Ακούγοντας τις κραυγές και το σαματά, οι πελάτες του Σφαγείου και της Βρόμικης Πάπιας βγήκαν έξω να δουν τι συνέβαινε. Ο άντρας που πουλούσε σαλιγκάρια πάσχιζε να κρατήσει τον κόσμο μακριά από το βαρέλι του, αλλά μιας και η τεχνική που χρησιμοποιούσε για να τους απωθεί ήταν οι γροθιές του, σύντομα έμπλεξε κι εκείνος στον καβγά και το βαρέλι του κάποια στιγμή έπεσε κάτω· κατρακύλησε και τα σαλιγκάρια χύθηκαν στο λιθόστρωτο μαζί με θαλασσινό νερό.

Ο Χόρνμπιμ είδε με φρίκη ότι σύντομα είχαν πιαστεί στα χέρια πάνω από πενήντα άτομα. Κοίταξε προς το βάθος του δρόμου, μα η πολιτοφυλακή δε φαινόταν πουθενά. Αναζήτησε απεγνωσμένα γύρω του κάποιον τρόπο να το σταματήσει αυτό, μα ό,τι κι αν έκαναν

ο ίδιος ή ο Ρίντικ θα είχε ως αποτέλεσμα να βρεθούν κι εκείνοι μπλεγμένοι στη σύρραξη.

Αυτό θα κηλίδωνε τη φήμη των Ιρλανδών απεργοσπαστών και του ίδιου του Χόρνμπιμ. Ήταν σκέτη καταστροφή και, όπως έβλεπε τώρα, εξαπλωνόταν και στους γύρω δρόμους, καθώς οι άνθρωποι έβγαιναν από τις ταβέρνες. Μπορεί ακόμα και να υποχρεωνόταν να στείλει τους Ιρλανδούς πίσω στον τόπο τους.

Κάτι τέτοιο θα χαροποιούσε τους απεργούς, σκέφτηκε θυμωμένος.

Έφτασε επιτέλους ο Ντόναλντσον με την πολιτοφυλακή. Κάποιοι κρατούσαν μουσκέτα και άλλοι ήταν άοπλοι. Ο Ντόναλτσον διέταξε τους οπλισμένους άντρες του να μείνουν σε διακριτική απόσταση από το πλήθος με τα όπλα τους έτοιμα και είπε στους υπόλοιπους να συλλάβουν όποιους έπαιζαν ξύλο.

Ο Χόρνμπιμ πολύ θα ήθελε να δει την πολιτοφυλακή ν' ανοίγει πυρ, αλλά κατάλαβε ότι αυτό θα του έκανε ακόμα μεγαλύτερη ζημιά.

Οι άντρες της πολιτοφυλακής άρχισαν να τραβούν ανθρώπους από τη σύρραξη και να τους δένουν. Ο Χόρνμπιμ είδε ότι αυτό είχε κάποιο αποτέλεσμα: κάποιοι από τους συμπλεκόμενους ξεκόρμισαν από τους αντιπάλους τους και έσπευσαν να εξαφανιστούν πριν συλληφθούν κι εκείνοι.

«Πρέπει να ρίξουμε το φταίξιμο στο νέο συνδικάτο», είπε ο Χόρνμπιμ στον Ρίντικ. «Κοίτα να συλλάβεις όποιους απεργούς δεις».

«Σάμπως τους ξέρω για να τους αναγνωρίσω;»

«Τότε ψάξε να βρεις τους αρχηγούς τους –τον Τζαρτζ Μποξ, τον Τζακ Καμπ, τη Σαλ Μποξ κι εκείνον τον τύπο, τον Σπέιντ». Ο Χόρνμπιμ ήξερε ότι θα έβρισκε ψευδομάρτυρες που θα έπαιρναν όρκο ότι οι αρχηγοί των απεργών είχαν προκαλέσει σκόπιμα τις φασαρίες.

«Καλό σχέδιο», είπε ο Ρίντικ και έδωσε τη σχετική εντολή σ' ένα δεκανέα.

Με λίγη τύχη θα τσάκωναν μερικούς απεργούς έτσι κι αλλιώς, σκέφτηκε.

Σύντομα έγινε φανερό ότι η συμπλοκή τελείωνε. Οι περισσότεροι δεν τσακώνονταν πια, αλλά έτρεχαν για να γλιτώσουν τη σύλληψη. Πολλοί απ' όσους είχαν μείνει ήταν τραυματισμένοι στο

έδαφος. Όσοι Ιρλανδοί το είχαν σκάσει σίγουρα θα είχαν περάσει τη γέφυρα.

Τώρα ο Χόρνμπιμ έπρεπε να βρει έναν τρόπο να περιορίσει τη ζημιά.

«Πόσους συλλάβατε;» ρώτησε τον Ρίντικ.

«Είκοσι με τριάντα. Τους έχουμε κλειδώσει στο στάβλο του Σφαγείου για την ώρα».

«Πηγαίνετε τους στη φυλακή του Κίνγκσμπριτζ. Πάρε τα ονόματά τους και τα υπόλοιπα στοιχεία τους και έλα στο σπίτι μου. Θ' αφήσουμε ελεύθερους τους Ιρλανδούς. Θα συγκαλέσω το δικαστήριο αύριο, κι ας είναι Κυριακή. Θα ρίξω βαριές καμπάνες στους απεργούς και στους αρχηγούς τους και θα είμαι επιεικής με τους υπόλοιπους. Θέλω οι πολίτες του Κίνγκσμπριτζ να καταλάβουν ότι τις φασαρίες τις προκάλεσε το συνδικάτο και όχι οι Ιρλανδοί».

«Καλό σχέδιο».

Ο Χόρνμπιμ έφυγε και πήγε στο σπίτι του να περιμένει το επόμενο στάδιο του σχεδίου του.

Ένας πιτσιρικάς όρμησε στην Καμπάνα, έτρεξε στον Σπέιντ και του είπε, «Οι άντρες πλακώνονται με τους απεργοσπάστες κάτω, στο Σφαγείο! Η πολιτοφυλακή συλλαμβάνει κόσμο!»

«Αυτό ήταν», είπε ο Τζαρτζ και σηκώθηκε όρθιος. «Πάμε γρήγορα».

«Κάτσε κάτω, Τζαρτζ», του είπε αυστηρά ο Σπέιντ.

«Τι, θα κάτσουμε εδώ να πίνουμε την μπιρίτσα μας ενώ οι γείτονές μας παίζουν ξύλο με τους απεργοσπάστες; Εγώ όχι, πάντως!»

«Βάλε το μυαλό σου να δουλέψει, Τζαρτζ. Αν πάμε εκεί, κάποιιοι από μας θα συλληφθούν».

«Ε, δεν είναι δα και το χειρότερο πράγμα στον κόσμο!»

«Και μετά θα μας σύρουν ενώπιον των δικαστών. Και ο δικαστής θα πουν ότι για τις ταραχές δεν έφταιγαν οι Ιρλανδοί, γιατί τις ξεκίνησαν οι απεργοί».

«Αυτό πιθανότατα θα το πουν όπως και να 'χει, έτσι δεν είναι;»

«Όχι, δεν μπορούν να το πουν γιατί είμαστε όλοι εδώ. Σχεδόν

όλοι οι υφαντές του Χόρνμπιμ ήταν μαζί μας όλο το βράδυ και έπιναν μπίρα. Και υπάρχουν καμιά εκατοστή μάρτυρες εδώ που μπορούν να το ορκιστούν, μαζί και ο ιδιοκτήτης, που ο θεός του είναι δημοτικός σύμβουλος».

«Δηλαδή... δηλαδή...» Ο Τζαρτζ χρειάστηκε ένα λεπτό για να καταλάβει. «Δηλαδή θ' αναγκαστούν να ρίξουν το φταίξιμο στους απεργοσπάστες».

«Ακριβώς».

Ο Τζαρτζ σκέφτηκε λίγο ακόμα. «Το ήξερες ότι θα γινόταν αυτό, Σπέιντ;»

«Το θεώρησα πολύ πιθανό».

«Γι' αυτό δεν ήθελες να πάμε στο Χοιροστάσιο την περασμένη Δευτέρα».

«Ναι».

«Και γι' αυτό ζητησες να συναντηθούμε όλοι εδώ απόψε».

«Ναι».

«Διάβολε!» Ο Τζαρτζ γέλασε. «Σ' το έχω ξαναπεί, Σπέιντ, είσαι παμπόνηρος, πανάθεμά σε».

Την Κυριακή το πρωί, μετά την εκκλησία, ο δήμαρχος, ο Φρανκ Φίσγουικ, συγκάλεσε έκτακτη συνάντηση στο δημαρχείο. Προσκλήθηκαν όλοι οι μεγάλοι υφαντουργοί της πόλης, αγγλικοί και μεθοδιστές –ανάμεσά τους ο Χόρνμπιμ και ο Σπέιντ.

Ο Σπέιντ ήξερε ότι τον είχαν καλέσει όχι επειδή ήταν από τους πιο εύπορους, αλλά επειδή ήταν κοντά στους εργάτες και μπορούσε να πει στους άλλους τι έλεγαν και τι σκόπευαν να κάνουν οι εργάτες τους.

Ο δήμαρχος Φίσγουικ ήταν ένας εύσωμος πενηντάρης με γκρίζα γενειάδα. Απέπνεε έναν αέρα ήρεμης δύναμης. Πίστευε ότι χρέος του ήταν να φροντίσει να μπορούν να κάνουν ανεμπόδιο τη δουλειά τους οι υφαντουργοί του Κίνγκσμπτριτζ –δεν είχε χρόνο για κουταμάρες όπως τα δικαιώματα του ανθρώπου– αλλά δεν ήταν τόσο επιθετικός όσο ο Χόρνμπιμ. Ο Σπέιντ δεν ήταν σίγουρος τι θέση θα έπαιρνε σήμερα ο Φίσγουικ.

Ο δήμαρχος ξεκίνησε λέγοντας, «Ένα πράγμα για το οποίο ξέρω ότι θα συμφωνήσουμε όλοι είναι ότι δεν μπορούμε να επιτρέψουμε να γίνονται συμπλοκές στους δρόμους του Κίνγκσμπριτζ. Πρέπει να το σταματήσουμε αμέσως αυτό».

Ο Χόρνμπιμ πέρασε αμέσως στην επίθεση. «Οι Ιρλανδοί εργάτες μου είχαν βγει να διασκεδάσουν το Σάββατο το βράδυ με τα χρήματα που είχαν βγάλει με τον ιδρώτα τους, όταν τους ρίχτηκαν κακοποιά στοιχεία. Το ξέρω γιατί ήμουν εκεί».

Οι παριστάμενοι κοίταξαν τον Σπέντ, περιμένοντας να αντικρούσει τον Χόρνμπιμ, αλλά εκείνος παρέμεινε σιωπηλός.

Όπως είχε ελπίσει, όμως, βρέθηκε κάποιος άλλος να αντιταχθεί στον Χόρνμπιμ. Ήταν ο Έιμος Μπάροουφιλντ, ένας ήσυχος άνθρωπος που κατά καιρούς εξέπληττε τους πάντες υποστηρίζοντας με θέρμη τις απόψεις του. «Δε με νοιάζει και τόσο ποιος ξεκίνησε τον καβγά», είπε με έντονο ύφος. «Αυτό που ξέρω είναι ότι οι ταραχές ξέσπασαν επειδή κάποιος έφερε πάνω από εκατό ξένους στο Κίνγκσμπριτζ για να σπάσουν την απεργία».

«Είχα κάθε δικαίωμα να το κάνω!» είπε θυμωμένος ο Χόρνμπιμ.

«Δεν το αρνούμαι, αλλά αυτό δε λύνει το πρόβλημα, έτσι δεν είναι;» απάντησε ο Έιμος. «Τι θα γίνει το επόμενο Σάββατο, Χόρνμπιμ; Έχετε να προτείνετε κάποιον τρόπο να εμποδίσουμε να ξανασυμβούν επεισόδια;»

«Και βέβαια έχω. Τις χτεσινοβραδινές συμπλοκές τις προκάλεσε σκόπιμα το συνδικάτο που έχουν ιδρύσει οι δυσारेστημένοι εργάτες. Και η δράση τους πρέπει να κατασταλεί».

«Ενδιαφέρον», αποκρίθηκε ο Έιμος. «Αν είναι έτσι, τότε φυσικά οι δράστες πρέπει να προσαχθούν ενώπιον της δικαιοσύνης. Όμως νομίζω ότι συνεδρίασε το δικαστήριο σήμερα το πρωί για να αποφασίσει για την τύχη των συλληφθέντων και—»

«Ναι, αλλά—»

«Αφήστε με να ολοκληρώσω αυτό που έλεγα», είπε ο Έιμος υψώνοντας τη φωνή του. «Απαιτώ να ακουστός».

«Άφησέ τον να πει αυτό που θέλει, Χόρνμπιμ», είπε αποφασιστικά ο Φίσγουικ. «Είμαστε όλοι ίσοι εδώ».

Ο Σπείντ ευχαριστήθηκε. Η παρέμβαση αυτή ήταν σημάδι ότι δε θα γίνονταν όλα όπως ήθελε ο Χόρνμπιμ.

«Ευχαριστώ, κύριε δήμαρχε», είπε ο Έιμος. «Χόρνμπιμ, οι συνάδελφοί σας δικαστές δεν ενημερώθηκαν για τη σημερινή συνεδρίαση, έτσι δεν προσήλθαν, αλλά, απ' ό,τι έμαθα, στους κατηγορούμενους δεν περιλαμβανόταν κανένας ούτε από τους υφαντές σας ούτε από τους υποτιθέμενους καθοδηγητές του συνδικάτου».

«Είναι πολύ πονηροί, γι' αυτό!» είπε ο Χόρνμπιμ.

«Τόσο πονηροί που, πράττοντας έξυπνα, δε συμμετείχαν σε κανένα επεισόδιο, επομένως είναι αθώοι».

Ο Χόρνμπιμ κοκκίνισε από θυμό, αλλά προς στιγμήν δεν ήξερε τι να πει.

Ο Σπείντ έκρινε τότε ότι ήταν η κατάλληλη στιγμή να μιλήσει. «Μπορώ να το επιβεβαιώσω αυτό, κύριε δήμαρχε», είπε. «Μου επιτρέπετε;»

«Παρακαλώ, κύριε Σόβελερ».

«Οι απεργοί και μερικοί από τους υποστηρικτές τους συναντήθηκαν χτες το βράδυ για να συζητήσουν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Έτυχε να είμαι κι εγώ στην Καμπάνα και μπορώ να επιβεβαιώσω ότι ήταν εκεί όλο το βράδυ. Πληροφορήθηκαν για τη σύρραξη και αποφάσισαν να μην πάρουν μέρος. Έμειναν στο πανδοχείο ως αργά, πολλή ώρα αφότου τελείωσαν οι φασαρίες. Έτσι, μπορούμε να είμαστε απόλυτα βέβαιοι ότι οι απεργοί και οι υποστηρικτές τους δεν είχαν καμία σχέση με τα επεισόδια».

«Θα μπορούσαν και πάλι να τα είχαν οργανώσει», επέμεινε ο Χόρνμπιμ.

«Ίσως», είπε ο Έιμος. «Όμως δεν υπάρχουν αποδείξεις. Και δεν μπορούμε να βασίζουμε τις ενέργειές μας σε απλές υποθέσεις».

«Εν τοιαύτη περιπτώσει», είπε ο Φίσγουικ, αναλαμβάνοντας και πάλι τα ηνία της συζήτησης, «ίσως μπορούμε να συζητήσουμε σχετικά με το τι θα μπορούσαμε να κάνουμε για να τερματιστεί η απεργία και να προλαμβάνονται τέτοιου είδους συγκρούσεις στο μέλλον στην πόλη μας. Προφανώς δεν μπορούμε να ζητήσουμε από το φίλο μας τον Χόρνμπιμ να μη χρησιμοποιεί τους νέους ατμοκίνητους αργαλειούς του —δεν μπορούμε να σταματήσουμε την πρόοδο».

«Ευχαριστώ γι' αυτό, τουλάχιστον», είπε ο Χόρνμπιμ.

«Ωστόσο», συνέχισε ο Φίσγουικ, «με ορισμένες μικρές παραχωρήσεις ίσως πείθονταν οι εργάτες να σταματήσουν την απεργία. Κύριε Σόβελερ, εσείς μάλλον είστε περισσότερο σε επαφή με τους εργάτες απ' ό,τι εγώ. Πώς νομίζετε ότι θα μπορούσαν να πεισθούν να επιστρέψουν στις δουλειές τους;»

«Δεν μπορώ να μιλήσω για λογαριασμό τους», είπε ο Σπέιντ και αισθάνθηκε αμέσως την απογοήτευση των παριστάμενων. «Ίσως μπορώ, ωστόσο, να προτείνω έναν τρόπο να βγούμε από το αδιέξοδο».

«Συνεχίστε, παρακαλώ», είπε ο Φίσγουικ.

«Μια μικρή αντιπροσωπεία των υφαντουργών, ας πούμε τρία, τέσσερα άτομα, θα μπορούσε να συναντηθεί με εκπροσώπους των εργατών. Θα μιλούσαμε μαζί τους και θα τους εξηγούσαμε ποια αιτήματά τους είναι δυνατό να ικανοποιηθούν και ποια όχι. Θα αναφέραμε κατόπιν το αποτέλεσμα της συνεννόησής μας στον κύριο Χόρνμπιμ κι εκείνοι στους υπόλοιπους εργάτες και ίσως καταλήγαμε σε κάποια συμφωνία».

Όλοι οι υφαντουργοί ήταν συνηθισμένοι στις διαπραγματεύσεις στη δουλειά τους και καταλάβαιναν τη γλώσσα του παζαρέματος και των συμβιβασμών. Οι επιχειρηματίες που κάθονταν γύρω στο τραπέζι δέχτηκαν την πρόταση με μурμουρητά επιδοκimasίας και καταφατικά νεύματα.

Αναθαρρώντας από τις αντιδράσεις τους, ο Σπέιντ πρόσθεσε, «Προφανώς, η αντιπροσωπεία δε θα είναι εξουσιοδοτημένη να πάρει αποφάσεις είτε για λογαριασμό του κυρίου Χόρνμπιμ είτε για λογαριασμό των εργατών. Παρ' όλα αυτά, απαιτείται επίβλεψη από κάποιον εκπρόσωπο της εξουσίας, γι' αυτό προτείνω να είστε εσείς επικεφαλής της αντιπροσωπείας, κύριε δήμαρχε».

Και αυτή η πρόταση έτυχε επιδοκimasίας. «Είμαι στη διάθεσή σας. Και η δική σας παρουσία, φυσικά, κύριε Σόβελερ, θα βοηθούσε σημαντικά την αντιπροσωπεία».

«Ευχαριστώ. Μετά χαράς θα κάνω ό,τι μπορώ».

«Και η κυρία Μπάγκσο», πετάχτηκε κάποιος.

Ο Σπέιντ συμφωνούσε. Η Σίσι Μπάγκσο ήταν η μόνη γυναίκα

υφαντουργός· είχε τη διεύθυνση της επιχείρησης που κληρονόμησε όταν πέθανε ο σύζυγός της. Ήταν έξυπνη και ανοιχτόμυαλη.

«Και ο κύριος Μπάροουφιλντ ίσως;» πρότεινε ο Φίσγουικ.

Και αυτή η πρόταση έγινε ομόφωνα αποδεκτή.

«Πολύ ωραία», είπε ο Φίσγουικ. «Με την άδειά σας, λοιπόν, κύριοι και κυρία, θα ήθελα να πιάσουμε δουλειά από σήμερα κιόλας».

Έτσι το συνδικάτο αναγνωρίστηκε επίσημα, σκέφτηκε με ικανοποίηση ο Σπέιντ.

Άραγε ποια θα ήταν η επόμενη κίνηση του Χόρνμπιμ;

«Το κάνουν κι άλλοι άντρες αυτό;» ρώτησε τον Σπέιντ η Αραμπέλα.

«Δεν ξέρω», της είπε.

Χτένιζε την ηβική τριχοφυΐα της.

«Κανένας άντρας δε μ' έχει κοιτάξει ποτέ εκεί», είπε η Αραμπέλα.

«Σοβαρά; Όμως κατάφερες να συλλάβεις την Έλσι...»

«Στα σκοτεινά».

«Είναι υποχρεωμένοι να το κάνουν στα σκοτεινά οι επίσκοποι;»

«Πιθανότατα αυτός είναι ο κανόνας», χαχάνισε η Αραμπέλα.

«Είμαι, λοιπόν, ο πρώτος άντρας που βλέπει αυτό το υπέροχο χρυσαφένιο κόκκινο».

«Ναι. Άουτς! Μην τραβάς έτσι».

«Συγγνώμη. Θα το φιλήσω να περάσει. Αλλά πρέπει να ξεμπερδέψω τις μπλεγμένες τριχούλες».

«Δεν πρέπει, απλώς σου αρέσει».

«Να σου κάνω χωρίστρα;»

«Θα ήταν πολύ πρόστυχο».

«Ό,τι πεις. Ορίστε, τώρα είναι πολύ πιο περιποιημένο». Ανακάθισε στο κρεβάτι πλάι της. «Θα κρατήσω αυτή τη χτένα για πάντα».

«Μα δε με βρίσκεις άσχημη εκεί κάτω;»

«Το αντίθετο».

«Καλά». Σώπασε, αλλά ο Σπέιντ κατάλαβε ότι κάτι την απασχολούσε. «Εχμ... Πρέπει να σου πω κάτι...» Κόμπιασε. «Προχτές το βράδυ κοιμήθηκα μαζί του».

Ο Σπέιντ σήκωσε τα φρύδια του.

«Ήπια πολύ πόρτο κι αποπάνω ήπια και μπράντι. Χρειάστηκε να τον βοηθήσω για να ξεντυθεί. Μετά έπεσε ξερός στο κρεβάτι και άρχισε να ροχαλίζει. Αυτή ήταν η ευκαιρία μου».

«Έπεσες κι εσύ στο κρεβάτι μαζί του».

«Ναι».

«Και...»

«Και όλη νύχτα δεν έκανε τίποτε άλλο εκτός απ' το να κλάνει».

«Ωχ! Αηδία».

«Ξαφνιάστηκε όταν ξύπνησε και με βρήκε στο κρεβάτι μαζί του. Πάνε χρόνια που έχουμε να πλαγιάσουμε μαζί».

Ο Σπένιτ ήταν γοητευμένος και φοβισμένος μαζί. Τι είχε κάνει; Φοβόταν ότι κάποια έντονη αντιπαράθεση ανάμεσα στην Αραμπέλα και τον επίσκοπο θα κατέστρεφε τα πάντα. «Τι σου είπε;»

«Μου είπε, “Τι κάνεις εσύ εδώ;”»

Ο Σπένιτ έβαλε τα γέλια. «Μα είναι δυνατό να ρωτάει κάτι τέτοιο ένας άντρας τη γυναίκα του στο κρεβάτι; Κι εσύ τι απάντησες;»

«Του είπα, “Ήσουν πολύ επίμονος χτες το βράδυ”. Προσπάθησα να δείχνω, ξέρεις, ντροπαλή».

«Πολύ θα ήθελα να το έβλεπα αυτό. Δεν μπορώ να το φανταστώ».

Η Αραμπέλα μιμήθηκε με μεγάλη επιτυχία το ύφος ενός συνεσταλμένου κοριτσόπουλου, λέγοντας, «Ω, καλέ κύριε Σόβελερ, με κάνετε να κοκκινίζω!»

Ο Σπένιτ γέλασε μ' ένα πνιχτό γελάκι.

«Υστερα ήθελε να μάθει τι είχε συμβεί. Με ρώτησε, “Δηλαδή, εγώ όντως...;” και του είπα, “Ναι”. Ψέμα, φυσικά. Και, για να το κάνω πιο πιστευτό, συμπλήρωσα, “Όχι για πολλή ώρα, αλλά για αρκετή πάντως”».

«Σε πίστεψε;»

«Έτσι νομίζω. Φάνηκε σοκαρισμένος και μετά είπε ότι είχε πονοκέφαλο. Του είπα ότι δεν παραξενεύομαι, αφού είχε πει και μπράντι μετά το πόρτο».

«Τι έκανες έπειτα;»

«Πήγα στο δωμάτιό μου, φώναξα την υπηρέτρια και της είπα να στείλει στον επίσκοπο τον υπηρέτη με μπόλικο τσάι».

«Τώρα, λοιπόν, όταν του πεις ότι είσαι έγκυος...»

«Θα του θυμίσω αυτή τη νύχτα».

«Μα το κάνετε μόνο μία φορά».

«Κάθε εγκυμοσύνη αποτελείσμα μίας και μόνο συνεύρεσης είναι».

«Θα το χάψει;»

«Έτσι νομίζω».

Οι υφαντουργοί συναντήθηκαν ξανά μία εβδομάδα αργότερα, στο ίδιο μέρος και την ίδια ώρα.

Ο Σπέιντ θεωρούσε ότι η επίτευξη μιας συμφωνίας θα ήταν πιο σημαντικό γεγονός από τους όρους της. Θα καθιέρωνε το συνδικάτο ως ένα φορέα χρήσιμο τόσο στα αφεντικά όσο και στους εργάτες.

Ο δήμαρχος Φίσγουικ ανέφερε τα αποτελέσματα των συζητήσεων. «Πρώτα απ' όλα», είπε, «οι εργάτες είχαν δύο αιτήματα, τα οποία, όπως τους είπαμε, δεν υπήρχε περίπτωση να δεχτούν οι ιδιοκτήτες των εργοστασίων».

Ο συγκεκριμένος τρόπος παρουσίασης των αποτελεσμάτων ήταν ιδέα του Σπέιντ.

«Ζήτησαν να φύγουν οι Ιρλανδοί».

«Αυτό αποκλείεται», είπε ο Χόρνμπιμ.

Ο Φίσγουικ αγνόησε τη διακοπή. «Τους εξηγήσαμε ότι αυτό εξαρτάται από τον δημοτικό σύμβουλο Χόρνμπιμ. Αν και ορισμένοι υφαντουργοί ίσως συμφωνούν ότι οι Ιρλανδοί θα 'πρεπε να γυρίσουν στον τόπο τους, δεν έχουμε το νομικό δικαίωμα να το επιβάλουμε αυτό στον κύριο Χόρνμπιμ».

«Δυστυχώς», μουρμούρισε κάποιος.

«Δεύτερον, ζήτησαν να παρέχεται οικονομική βοήθεια από την ενορία στους εργάτες που μένουν άνεργοι χωρίς να χρειάζεται να μπαίνουν στο πτωχοκομείο του Κίνγκσμπριτζ».

Οι εργάτες απεχθάνονταν το πτωχοκομείο. Ήταν κρύο και άβολο και, πάνω απ' όλα, ήταν εξευτελιστικό για τους τροφίμους του. Δε διέφερε πολύ από φυλακή.

«Ήμασταν και πάλι υποχρεωμένοι να τους εξηγήσουμε ότι δεν

έχουμε δικαιοδοσία στην ενοριακή αρωγή», είπε ο Φίσγουικ, «αφού την ελέγχει η εκκλησία».

Ο Σπέιντ είχε προτείνει αυτή τη σειρά παρουσίασης γιατί ήξερε ότι οι υφαντουργοί θα ένιωθαν καθησυχασμένοι ακούγοντας ότι η αντιπροσωπεία τους είχε αντισταθεί σθεναρά σε κάποια από τα αιτήματα των εργατών. Θα τους έκανε πιο δεκτικούς όταν άκουγαν και τα υπόλοιπα.

«Και τώρα έρχομαι σε ένα τρίτο αίτημα, το οποίο προτείνω να δεχτούμε», συνέχισε ο Φίσγουικ. «Θέλουν να δίδεται προτεραιότητα για εναλλακτική εργασία σε όσους εργάτες χάνουν τη δουλειά τους λόγω των μηχανών. Αν συμφωνήσουμε, το δημοτικό συμβούλιο –του οποίου οι περισσότεροι από μας αποτελούν μέλη– μπορεί να περάσει ένα ψήφισμα που θα ορίζει ότι αυτή θα είναι η νόμιμη διαδικασία που θα ακολουθείται στο Κίνγκσμπριτζ. Έτσι θα εκτωνόταν η παρούσα κρίση και θα ήταν ευκολότερη για όλους μας η εισαγωγή νέων μηχανημάτων στο μέλλον».

Από τις εκφράσεις των προσώπων, ο Σπέιντ κατάλαβε ότι οι περισσότεροι συμφωνούσαν.

«Για να λειτουργήσει ομαλά αυτό το σύστημα, έγιναν δύο περαιτέρω προτάσεις. Πρώτον, πριν από την εγκατάσταση νέων μηχανημάτων, ο ιδιοκτήτης θα πρέπει να εξηγεί στους εργάτες πόσα άτομα θα τα χειρίζονται και πόσα θα μείνουν χωρίς δουλειά».

Ο Χόρνμπιμ, όπως ήταν αναμενόμενο, είχε έτοιμο το καυστικό του σχόλιο. «Θα πρέπει, δηλαδή, να ζητάω τη συμβουλή των εργατών πριν αγοράσω ένα καινούργιο μηχάνημα; Αυτό είναι γελοίο!»

«Μερικοί από μας το κάνουμε ούτως ή άλλως αυτό», είπε ο Έιμος. «Βοηθάει να κινούνται πιο ομαλά τα γρανάζια».

Ο Χόρνμπιμ έδειξε την απέχθειά του καγχάζοντας.

«Και δεύτερον», συνέχισε ο Φίσγουικ, «οι εκπρόσωποι των υφαντουργών και των εργατών πρέπει να παρακολουθούν τη συμμόρφωση και των δύο πλευρών με τη συμφωνία στο μέλλον, έτσι ώστε οποιοδήποτε πρόβλημα προκύπτει να μπορεί να λύνεται πριν μετατραπεί σε διαμάχη».

Η ιδέα αυτή ήταν νέα και εντελώς αντίθετη με τον τρόπο που είχαν συνηθίσει να βλέπουν οι περισσότεροι τους εργάτες τους.

Όμως μόνο ο Χόρνμπιμ είχε αντιρρήσεις. «Θα κάνετε αφεντικά τους εργάτες», είπε χλευαστικά. «Και εργάτες τα αφεντικά».

Ο Φίσγουικ φάνηκε να αγανακτεί. «Όσοι βρίσκονται γύρω απ' αυτό το τραπέζι δεν είναι ανόητοι, Χόρνμπιμ», είπε εκνευρισμένος. «Μπορούμε να διαχειριστούμε μια σχέση συνεργασίας χωρίς να υποδουλωθούμε υποχρεωτικά».

Τα μουρμουρητά που ακολούθησαν έδειχναν ότι συμφωνούσαν και οι υπόλοιποι.

Ο Χόρνμπιμ σήκωσε ψηλά τα χέρια, σε μια θεατρinίστικη χειρονομία καρτερικής αποδοχής της ήττας του. «Προχωρήστε, λοιπόν», είπε. «Ποιος είμαι εγώ για να σταθώ εμπόδιο στο δρόμο σας;»

Ο Σπέιντ ήταν ικανοποιημένος. Αυτή ήταν η έκβαση που περίμεναν η Σαλ και ο Τζαρτζ και θα έδινε τέλος στην απεργία. Το συνδικάτο είχε εδραιωθεί πλέον ως κομμάτι της κλωστοϋφαντουργίας του Κίνγκσμπριτζ. Είχε κάτι ακόμα να πει, ωστόσο. «Οι εργάτες είναι ευχαριστημένοι που καταλήξαμε σε συμφωνία αλλά το ξεκαθάρισαν ότι δεν πρέπει να γίνει καμία απόπειρα να τιμωρηθούν αυτοί που πρωτοστάτησαν στην απεργία. Φοβάμαι ότι κάτι τέτοιο θα υπονόμει εντελώς τη συμφωνία».

Η σιωπή που έπεσε ήταν σημάδι ότι άρχιζαν να το χωνεύουν.

Τέλος ο δήμαρχος Φίσγουικ είπε, «Εδώ ολοκληρώνονται οι εργασίες μας για σήμερα, κύριοι και κυρία, και εύχομαι σε όλους σας καλή Κυριακή και να απολαύσετε το κυριακάτικο τραπέζι σας».

Καθώς σηκώνονταν όλοι να φύγουν, ο Χόρνμπιμ πέταξε ένα τελευταίο φαρμακερό βέλος. «Ενδώσατε όλοι σας σ' αυτό το συνδικάτο. Αλλά να ξέρετε ότι αυτό είναι προσωρινό μόνο. Σύντομα τα συνδικάτα θα τεθούν εκτός νόμου».

Οι υπόλοιποι έμειναν άφωνοι.

«Καλημέρα σε όλους σας», είπε και έφυγε.

ΟΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟΙ ΥΦΑΝΤΟΥΡΓΟΙ νόμισαν ότι ο Χόρνμπιμ αερολογούσε για να πουλήσει μαγκιά. Ο Σπέιντ διαφωνούσε. Ο Χόρνμπιμ δε θα έλεγε ένα ψέμα που θα ξεσκεπαζόταν εύκολα, γιατί έτσι θα φαινόταν ανόητος. Σίγουρα κάτι θα κρυβόταν πίσω από τα λόγια του. Οποιαδήποτε απειλή από τον Χόρνμπιμ ήταν ανησυχητική. Έτσι, ο Σπέιντ επισκέφτηκε τον Τσαρλς Μιντγουίντερ.

Ο πάστορας θεωρούσε ότι οι μεθοδιστές όφειλαν να είναι καλά ενημερωμένοι για τις υποθέσεις της πατρίδας τους, ακόμα κι αν δεν είχαν την οικονομική δυνατότητα να αγοράζουν εφημερίδες και περιοδικά, έτσι γράφτηκε συνδρομητής σε διάφορα έντυπα και τα κρατούσε για ένα έτος στο αναγνωστήριο του Οίκου των Μεθοδιστών. Εκεί πήγε ο Σπέιντ για να ψάξει σε παλιότερα τεύχη. Είπε στον Μιντγουίντερ τι είχε πει ο Χόρνμπιμ και ο Μιντγουίντερ τον βοήθησε να αναζητήσει κάποια αναφορά σε νόμο κατά των εργατικών συνδικάτων. Κάθισαν ο ένας αντίκρυ στον άλλον σ' ένα φτηνό τραπέζι, σ' ένα δωμάτιο με μεγάλο παράθυρο, και άρχισαν να φυλλομετρούν τις εφημερίδες, ξεκινώντας από τις πιο πρόσφατες.

Δεν τους πήρε πολύ για να βρουν αυτό που έψαχναν.

Έμαθαν ότι τη 17η Ιουνίου –την προηγούμενη Δευτέρα– ο πρωθυπουργός Γουίλιαμ Πιτ είχε ανακοινώσει ότι θα έφερνε για ψηφοφορία το Νομοσχέδιο περί Συμπράξεων των Εργατών, με το οποίο θα ήταν πλέον παράνομο για τους εργάτες να συγκεντρώνονται –να «συμπράττουν», κατά τη διατύπωση του νομοσχεδίου– για να ζητούν μεγαλύτερα μεροκάματα ή να παρεμβαίνουν με οποιονδήποτε άλλον τρόπο στην απόλυτη ελευθερία των αφεντικών να κάνουν ό,τι ήθελαν. Έλεγαν ότι το νομοσχέδιο αυτό ήταν μια απάντηση στη σύγχρονη μάλιστα των απεργιών. Ο Σπέιντ θεωρούσε τη λέξη «μάστιγα» υπερβολή, αν και ήταν αλήθεια ότι υπήρχε από καιρό μεγά-

λη αναταραχή στις βιομηχανίες που είχαν πληγεί από τους φόρους του πολέμου και τους περιορισμούς του εμπορίου.

Τα ρεπορτάζ ήταν σύντομα και οι λεπτομέρειες ελάχιστες· ίσως γι' αυτό δεν είχε αντιληφθεί ο Σπέιντ τον κίνδυνο παρότι διάβαζε καθημερινά εφημερίδα. Μια προσεκτική ανάγνωση, ωστόσο, αποκάλυψε ξεκάθαρα ότι τα συνδικάτα θα ήταν πλέον εκτός νόμου.

Και αυτό θα άλλαζε τα πάντα. Οι εργάτες θα ήταν ένας στρατός χωρίς όπλα.

Το νομοσχέδιο είχε παρουσιαστεί την επομένη στο κοινοβούλιο, όπου έγινε η «δεύτερη ανάγνωση» στη Βουλή των Κοινοτήτων –δηλαδή είχε εγκριθεί– μια μέρα αργότερα.

«Ω! Προχωράει πολύ γρήγορα», είπε ο Μιντγουίντερ.

«Οι μπάσταρδοι βιάζονται να το περάσουν», είπε ο Σπέιντ.

Σύμφωνα με την ισχύουσα κοινοβουλευτική διαδικασία, το νομοσχέδιο είχε σταλεί σε μια επιτροπή που είχε αναλάβει να το εξετάσει λεπτομερώς πριν γνωμοδοτήσει.

«Ξέρετε πόσο διαρκεί αυτό;» ρώτησε ο Σπέιντ.

Ο Μιντγουίντερ δεν ήταν σίγουρος. «Νομίζω ότι εξαρτάται».

«Είναι σημαντικό. Μπορεί να μην έχουμε πολύ χρόνο. Ας ρωτήσουμε τον δικό μας εκπρόσωπο στο κοινοβούλιο».

«Εγώ δεν ψηφίζω», είπε ο Μιντγουίντερ, που δε διέθετε ακίνητη περιουσία, συνεπώς δεν είχε το δικαίωμα ψήφου των σαράντα σελινιών.

«Εγώ, όμως, ψηφίζω», είπε ο Σπέιντ. «Και μπορείτε να έρθετε μαζί μου».

Έφυγαν μαζί. Ο ήλιος του Ιουνίου ζέστεινε τα πρόσωπά τους καθώς πέρασαν με ζωηρό βήμα την πλατεία αγοράς και έστριψαν προς το Γουίλαρντ Χάουζ.

Ο υποκόμης Νόρθγουντ μόλις τελείωνε το μεσημεριανό του και τους πρόσφερε ένα ποτήρι πόρτο. Στο τραπέζι υπήρχαν ξηροί καρποί και τυρί. Ο Μιντγουίντερ αρνήθηκε το κρασί, αλλά ο Σπέιντ το δέχτηκε. Ήταν πολύ καλό, απαλό και γλυκό με μια δυνατή νότα μπράντι στην επίγευση.

Ο Σπέιντ είπε στον υποκόμη για τη χαιρέκακη απειλή του Χόρνμπιμ, καθώς και για όσα είχαν ανακαλύψει στη συνέχεια στις εφη-

μερίδες της περασμένης εβδομάδας. Ο Νόρθγουντ εξεπλάγη όταν άκουσε για το Νομοσχέδιο περί Συμπράξεων, αλλά βέβαια ποτέ δεν είχε υπάρξει ιδιαίτερα ευσυνειδητος στην άσκηση των κοινοβουλευτικών καθηκόντων του.

«Δε μου αρέσει αυτό που ακούω», είπε. «Καταλαβαίνω γιατί ανησυχείτε. Φυσικά, η διακοπή των εργασιών πρέπει να αποφεύγεται, όλοι το ξέρουμε αυτό, αλλά η πλήρης απαγόρευση της συγκέντρωσης των εργατών ισοδυναμεί με εκφοβισμό. Και απεχθάνομαι τους νταήδες που εκφοβίζουν τους άλλους».

«Και εδώ, στο Κίνγκσμπριτζ», είπε ο Σπέιντ, «το συνδικάτο στην ουσία βοήθησε στον τερματισμό της απεργίας».

«Δεν το ήξερα», είπε ο Νόρθγουντ.

«Είναι πολύ πρόσφατο. Όμως πιστέψτε με, χωρίς συνδικάτο, θα υπήρχουν περισσότερες διαμάχες στα εργοστάσια, όχι λιγότερες».

«Πρέπει, λοιπόν, να μάθω περισσότερα γι' αυτό το Νομοσχέδιο περί Συμπράξεων».

Ήταν αγένεια να ζητήσει κανείς από έναν ευγενή να βιαστεί, αλλά ο Σπέιντ τόλμησε να ρωτήσει, «Πόσο θα πάρει αυτό, άρχοντά μου;»

Ο Νόρθγουντ σήκωσε το ένα του φρύδι, αλλά αποφάσισε να μην προσβληθεί. «Θα γράψω σήμερα κιόλας», είπε. «Ο άνθρωπός μου στο Λονδίνο θα μου στείλει τις λεπτομέρειες».

«Αναρωτιέμαι πόσο θα χρειαστεί η επιτροπή για να υποβάλει την αναφορά της», επέμεινε ο Σπέιντ.

«Αν κρίνουμε από την εμφανή βιασύνη της κυβέρνησης, πιθανότατα λίγες μέρες».

«Μπορούμε να κάνουμε τίποτα για να πείσουμε το κοινοβούλιο να το ξανασκεφτεί;»

«Μιας και οι εργάτες δεν μπορούν να ψηφίσουν, ο συνηθέστερος τρόπος να προσπαθήσουν να επηρεάσουν το κοινοβούλιο είναι να υποβάλουν επίσημο αίτημα με όσο το δυνατό περισσότερες υπογραφές».

«Θ' αρχίσω να το ετοιμάζω από σήμερα κιόλας».

Την επόμενη Παρασκευή, ο Νόρθγουντ έλαβε την απάντηση στην επιστολή του. Η απάντηση ήρθε με τη μορφή ενός κοντού, πα-

χουλού και φαλακρού άντρα με το όνομα Κλέμεντ Κίθλι. Ο Κίθλι, καθισμένος στο γραφείο του Νόρθγουντ απέναντι στον καθεδρικό ναό, εξήγησε στον Σπέιντ, ότι ήταν δικηγόρος και εργαζόταν ως βοηθός του βουλευτή Μπέντζαμιν Χόμπχαουζ, που ήξερε το Κίνγκσμπριτζ επειδή ο πατέρας του ήταν έμπορος στο Μπρίστολ.

Ο Κίθλι, που είχε φοιτήσει στο γυμνάσιο του Μπρίστολ μαζί με τον Χόμπχαουζ, είπε με υπερηφάνεια ότι ο κύριος Χόμπχαουζ είχε καταφερθεί με σφοδρότητα κατά του Νομοσχεδίου περί Συμπράξεων, αλλά οι αντιρρήσεις του δεν είχαν σταθεί αρκετές για να αποσυρθεί το νομοσχέδιο, το οποίο τώρα θα εξεταζόταν από το ανώτερο σώμα, τη Βουλή των Λόρδων.

«Η κυβέρνηση του κυρίου Πιτ βιάζεται τρομερά, έτσι;» είπε ο Νόρθγουντ.

«Πράγματι, άρχοντά μου, και δεν άφησε χρονικά περιθώρια στους αντιπάλους της να οργανωθούν για να υποβάλουν αιτήματα και να μαζέψουν υπογραφές».

«Έχουμε έτοιμο ένα αίτημα με αρκετές εκατοντάδες υπογραφές ήδη», είπε ο Σπέιντ.

«Τότε πρέπει να μαζέψουμε ακόμα περισσότερες και να το υποβάλουμε στη Βουλή των Λόρδων». Ο Κίθλι στράφηκε στον Νόρθγουντ. «Άρχοντά μου, θα είχατε την καλοσύνη να συγκαλέσετε μια δημόσια συγκέντρωση για να εξηγήσουμε το θέμα στους ψηφοφόρους σας;»

«Πολύ καλή ιδέα. Πότε;»

«Σήμερα ή αύριο. Δεν μπορούμε να καθυστερήσουμε».

«Είμαι βέβαιος ότι μπορεί να κανονιστεί για αύριο».

«Επιτρέψτε μου να πάω τώρα αμέσως να βεβαιωθώ ότι θα είναι διαθέσιμη η Αίθουσα Εκδηλώσεων», προσφέρθηκε ο Σπέιντ.

«Και ίσως ο κύριος Κίθλι θα ήθελε να έρθει μαζί μου για να δει το χώρο που θα μιλήσει».

«Ναι, θα το ήθελα», είπε ο Κίθλι.

Έφυγαν. Έξω από το κτίριο, ο Κίθλι κοντοστάθηκε να θαυμάσει τον καθεδρικό ναό. Πάντα έδειχνε μεγαλοπρεπέστερος όταν ήταν λουσμένος στο φως του ήλιου, σκέφτηκε ο Σπέιντ. «Τον θυ-

μάμαι αυτόν το ναό», είπε ο Κίθλι. «Πρέπει να είχα έρθει εδώ μικρός. Θαυμάσιος. Και χτισμένος εξ ολοκλήρου χωρίς μηχανές».

«Δεν είμαι εναντίον των μηχανών γενικά», είπε ο Σπείντ. «Αλλωστε, δεν μπορούμε να τις σταματήσουμε. Μπορούμε, όμως, να κάνουμε πιο ανώδυνη τη μετάβαση».

«Ακριβώς».

Ανηφόρισαν τη Μείν Στριτ ως το σταυροδρόμι και έφτασαν στο Κτίριο Εκδηλώσεων. Η πόρτα ήταν ανοιχτή. Μέσα, κάμποσοι άνθρωποι καταγίνονταν με την καθαριότητα και τη συντήρηση. Ο Σπείντ οδήγησε τον Κίθλι στο γραφείο του διευθυντή. Ναι, η κυρίως αίθουσα ήταν ελεύθερη το Σάββατο το βράδυ και φυσικά ο διευθυντής θα ήταν ευτυχής να φιλοξενήσει τον υποκόμη Νόρθγουντ για μια πολιτική συγκέντρωση.

Σταμάτησαν για λίγο στην αίθουσα χορού. Η σκόνη που σήκωναν στον αέρα οι άνθρωποι που καθάριζαν χρύσιζε στο φως του ήλιου που γλιστρούσε από τα παράθυρα. «Η αίθουσα είναι πολύ ευρύχωρη, όπως βλέπετε», είπε ο Σπείντ. «Στο Κίνγκσμπριτζ υπάρχουν περίπου διακόσιοι ψηφοφόροι, αλλά θα αφήσουμε και τους εργάτες να έρθουν, υποθέτω».

«Ω, οπωσδήποτε. Ο βουλευτής σας πρέπει να δει με τα μάτια του τη σφοδρότητα των συναισθημάτων των εργατών όταν μάθουν τι μαγειρεύεται εις βάρος τους. Πόσοι εργάτες υπάρχουν στο Κίνγκσμπριτζ;»

«Στα εργοστάσια μαλλιού, περίπου χίλιοι».

«Ενθαρρύνετε τους να έρθουν».

«Θα διαδώσω την είδηση για τη συγκέντρωση».

«Θαυμάσια. Σας συνιστώ να μαζέψετε υπογραφές για το αίτημά σας αμέσως μετά τη λήξη της συγκέντρωσης, για να τις πάρω μαζί μου στο Λονδίνο την Κυριακή».

«Κατά την ειλικρινή σας γνώμη», είπε ο Σπείντ, «τι πιθανότητες έχουμε να σταματήσουμε το νομοσχέδιο;»

«Δεν μπορούμε να το σταματήσουμε», είπε ο Κίθλι. «Όπως ακριβώς και τις μηχανές. Το μόνο που μπορούμε να ελπίζουμε είναι να καταφέρουμε να τροποποιηθεί. Να κάνουμε τη μετάβαση πιο ανώδυνη, όπως είπατε».

Ο Σπέιντ απογοητεύτηκε. Ένωθε θυμωμένος. Πολύ θα ήθελα να ήμουν στο κοινοβούλιο, σκέφτηκε. Θα τους ταρακουνούσα για τα καλά τους μπάσταρδους.

Η Σαλ δεν εντυπωσιάστηκε και τόσο με τον απεσταλμένο από το Λονδίνο. Οι καλοί ομιλητές συνήθως είχαν επιβλητική εμφάνιση, όπως ο Τσαρλς Μιντγουίντερ, μα ο Κίθλι ήταν εντελώς το αντίθετο. Μακάρι να μην ήταν σαν τον αιδεσιμότατο Μπαρθόλομιο Σμολ, που τους είχε κάνει όλους να πλήξουν. Ήθελε κάποιον να ξεσηκώσει τους εργάτες.

Η συγκέντρωση, ωστόσο, είχε μεγάλη προσέλευση κόσμου. Η Σαλ είδε τους περισσότερους μεγάλους κλωστοϋφαντουργούς και κάμποσες εκατοντάδες εργάτες. Όλα τα καθίσματα ήταν κατειλημμένα και πολλοί στέκονταν όρθιοι στο βάθος. Μπροστά υπήρχε μια εξέδρα μ' ένα τραπέζι. Ο υποκόμης καθόταν πίσω από το τραπέζι, στο κέντρο, σε μια καθαρά ηγετική θέση. Στη μία του πλευρά καθόταν ο δήμαρχος Φίσγουικ, στην άλλη ο Κίθλι και στην άκρη του τραπεζιού ο Σπέιντ. Η Σαλ καθόταν στο ακροατήριο· παρά τον ζωτικό της ρόλο στην απεργία, κανένας δε θα περίμενε να δει μια γυναίκα στην εξέδρα.

Στη μια πλευρά της αίθουσας καθόταν η Έλσι Μάκιντος σ' ένα τραπέζι με χαρτιά, πένες και μελάνι, έτοιμη να συγκεντρώσει υπογραφές για το αίτημα προς το κοινοβούλιο μετά την ομιλία.

Τη συγκέντρωση άνοιξε ο Νόρθγουντ. Παρά τις καλές του προθέσεις, μίλησε αναπόφευκτα σαν να εμψύχωνε τους στρατιώτες του πριν από μάχη. «Και τώρα δώστε προσοχή όλοι σας. Βρισκόμαστε εδώ για να μάθουμε για ένα σημαντικό νομοσχέδιο που είναι υπό ψήφιση στη Βουλή, γι' αυτό πρέπει ν' ακούσετε όλοι προσεκτικά τι θα πει ο κύριος Κίθλι, που έκανε τον κόπο να έρθει από το Λονδίνο για να μας ενημερώσει».

Ο Κίθλι ήταν πιο άνετος. «Αν περάσει αυτό το νομοσχέδιο στην παρούσα μορφή του, θ' αλλάξει τη ζωή όλων των εργαζόμενων, αντρών, γυναικών και παιδιών, στη χώρα μας», είπε. «Γι' αυτό, αν

κάτι δεν είναι σαφές, παρακαλώ σηκωθείτε να μου το πείτε ή κάντε μου μια διευκρινιστική ερώτηση. Δε με πειράζει αν με διακόψετε».

Η Σαλ ήξερε ότι αυτή η προσέγγιση ήταν καταλληλότερη για τους εργάτες· ανταποκρίνονταν καλύτερα στο ανεπίσημο και φιλικό ύφος.

Ο Κίθλι ξεκίνησε μιλώντας για την εσπευσμένη παρουσίαση του νομοσχεδίου στο κοινοβούλιο. «Ανακοινώθηκε από τον πρωθυπουργό την προπερασμένη Δευτέρα, η πρώτη ανάγνωση έγινε την επόμενη μέρα και η δεύτερη τη μεθεπόμενη. Η επιτροπή έδωσε βιαστικά τη γνωμοδότησή της εφτά μέρες αργότερα, δηλαδή την περασμένη Τετάρτη. Και το νομοσχέδιο θα πάει στη Βουλή των Λόρδων μεθαύριο. Ωστόσο, δεν έχουν την ίδια βιασύνη ν' ακούσουν τους εργαζόμενους και τις εργαζόμενες της χώρας που κυβερνούν. Το κοινοβούλιο δε βρήκε ακόμα το χρόνο να εξετάσει ένα αίτημα κατά του νομοσχεδίου που υπέβαλαν οι εκτυπωτές σχεδίων του Λονδίνου».

«Ντροπή τους!» φώναξε κάποιος.

«Και τι λέει αυτό το νομοσχέδιο;» Ο Κίθλι χαμήλωσε τη φωνή του αρκετά για να εξάψει το ενδιαφέρον του ακροατηρίου. «Ακούστε πολύ προσεκτικά, φίλοι μου». Κι έπειτα άρχισε να δυναμώνει σιγά σιγά τη φωνή του, κλιμακώνοντας την ένταση. «Λέει ότι όποιος εργάτης συναντηθεί με άλλον εργάτη –ακόμα και έναν!–, για να ζητήσουν μαζί αύξηση του μεροκάματου, διαπράττει αδίκημα και μπορεί να τιμωρηθεί με δύο μήνες καταναγκαστικών έργων!»

Φωνές διαμαρτυρίας σηκώθηκαν από το πλήθος.

Ο Κίθλι ήταν πιο εντυπωσιακός απ' ό,τι έδειχνε, σκέφτηκε η Σαλ μ' ευγνωμοσύνη. Τον είχε υποτιμήσει.

Ήχησε τότε μια τραχιά, διαπεραστική φωνή: «Μια στιγμή».

Η Σαλ στράφηκε να δει ποιος είχε μιλήσει και είδε να σηκώνεται όρθιος ο Χόρνμπιμ.

Πρόσεξε ότι ο Σπέιντ ψιθύρισε κάτι στον Κίθλι, εξηγώντας του προφανώς ποιος ήταν αυτός που τον διέκοψε.

«Επιτρέψτε μου να επισημάνω ότι το νομοσχέδιο προβλέπει παρόμοια απαγόρευση συμπράξεων και των εργοστασιαρχών».

«Ευχαριστώ γι' αυτή την παρεμβολή», είπε ο Κίθλι. «Απ' ό,τι

μου είπαν, έχω την τιμή να απευθύνομαι στον δημοτικό σύμβουλο Χόρνμπιμ, σωστά;»

«Ναι», είπε ο Χόρνμπιμ.

«Και είστε κλωστοϋφαντουργός, κύριε Χόρνμπιμ».

«Ναι».

«Και δικαστής».

«Ναι».

«Χρησιμοποίησατε τη λέξη “παρόμοια”, αλλά ας εξετάσουμε αν όντως ισχύει αυτό». Ο Κίθλι πήρε το βλέμμα του από τον Χόρνμπιμ και το έστρεψε στο πλήθος. «Αυτό το νομοσχέδιο, φίλοι μου, θα επιτρέπει στον κύριο Χόρνμπιμ να κατηγορήσει οποιουδήποτε δύο εργάτες του ότι “συνέπραξαν”. Θα μπορεί τότε να δικάσει την υπόθεσή τους μόνος του, χωρίς δεύτερο δικαστή και χωρίς ενόρκους. Θα μπορεί να τους κρίνει ένοχους και να τους καταδικάσει σε καταναγκαστικά έργα –και όλα αυτά, χωρίς να συμβουλευτεί δεύτερο άτομο στον κόσμο».

Ακολούθησε μια βουή αγανάκτησης από το ακροατήριο.

«Προσέξτε την αντίθεση», συνέχισε ο Κίθλι. «Τα αφεντικά που κατηγορούνται σύμφωνα μ’ αυτό το νομοσχέδιο θα πρέπει να δικάζονται από δύο τουλάχιστον δικαστές και σώμα ενόρκων».

«Δεν είναι δικαιοσύνη αυτό!» είπε δυνατά η Σαλ και πολλοί γύρω της έσπευσαν να εκφράσουν τη συμφωνία τους.

«Και η άνιση μεταχείριση δε σταματάει εδώ», είπε ο Κίθλι. «Οι εργαζόμενοι μπορούν να ανακρίνονται για τις συζητήσεις τους με τους συναδέλφους τους και θα είναι αδίκημα αν αρνηθούν να απαντήσουν. Θα είστε υποχρεωμένοι να καταθέτετε κατά των εαυτών σας και των συναδέλφων σας –και, αν αρνηθείτε, θα πάτε στη φυλακή».

Ο Χόρνμπιμ σηκώθηκε ξανά. «Είστε δικηγόρος, νομίζω, κύριε Κίθλι, άρα θα ξέρετε ότι η σύμπραξη ή η συνωμοσία είναι γνωστό ότι είναι εξαιρετικά δύσκολο να αποδειχτούν. Αυτό το άρθρο είναι ουσιώδες για την εφαρμογή του νομοσχεδίου. Οι κατηγορούμενοι θα πρέπει να προσκομίσουν τις αποδείξεις οι ίδιοι, αλλιώς δε θα μπορεί να ασκηθεί δίωξη».

«Σας ευχαριστώ για την επισήμανση, κύριε Χόρνμπιμ. Θα επαναλάβω το επιχείρημά σας, γιατί είναι πολύ σημαντικό. Φίλοι μου,

ο κύριος Χόρνμπιμ σωστά δηλώνει ότι είναι δύσκολο να αποδειχτεί η συνωμοσία, εκτός αν οι κατηγορούμενοι αναγκαστούν να καταθέσουν κατά των εαυτών τους. Γι' αυτό είναι ουσιώδες το συγκεκριμένο άρθρο. Και ίσως γι' αυτό επίσης, φίλοι μου, το άρθρο αυτό ισχύει μόνο για τους εργαζόμενους και όχι για τα αφεντικά τους!»

Η αίθουσα βούιξε από την αγανάκτηση του πλήθους.

Η Σαλ συνειδητοποίησε ότι ο Χόρνμπιμ δεν είχε βρεθεί ποτέ ως τότε αντιμέτωπος με κάποιον του διαμετρήματος του Κίθλι. Εδώ είχε να κάνει με κάποιον τρομερά ικανό στην επιχειρηματολογία –ικανότερο ακόμα κι από τον Σπέιντ, που ήταν ο καλύτερος στο Κίνγκσμπριτζ. Ο Χόρνμπιμ συνήθως κατάφερνε να περνάει το δικό του με τον εκφοβισμό και όχι με τα επιχειρήματά του. Σήμερα, όμως, είχε βρει το δάσκαλό του.

Ο Χόρνμπιμ έκανε άλλη μία απεγνωσμένη προσπάθεια. «Προβλέπεται η δυνατότητα άσκησης έφεσης!»

«Ευχαριστώ, κύριε Χόρνμπιμ. Με διευκολύνετε πολύ στην ομιλία μου. Ο κύριος Χόρνμπιμ είχε την καλοσύνη να μου υπενθυμίσει ότι ένας εργάτης που καταδικάζεται σύμφωνα με αυτόν το νόμο μπορεί να ασκήσει έφεση κατά της καταδικαστικής απόφασης. Αυτό είναι δίκαιο, σωστά; Το μόνο που θα πρέπει να κάνει είναι να πληρώσει είκοσι λίρες».

Οι συγκεντρωμένοι ξέσπασαν σε γέλια. Κανένας εργάτης εργοστασίου δεν είχε δει ποτέ είκοσι λίρες να περνούν από τα χέρια του.

«Αν, κατά κακή του τύχη, δεν έχει στην άκρη είκοσι λίρες...» Τα γέλια τώρα ήταν κοροϊδευτικά και ο Χόρνμπιμ αναψοκοκκίνισε. Εξευτελιζόταν δημόσια.

«...ίσως τότε ο εργάτης αυτός θα μπορούσε να ζητήσει από μια ομάδα υποστηρικτών του να προσπαθήσουν να μαζέψουν τις είκοσι λίρες που χρειάζεται. Είναι μεγάλο το ποσό, αλλά ίσως κατάφερναν να το μαζέψουν –μόνο που έτσι θα είχαν “συμπράξει”, άρα θα παραβίαζαν το νόμο!»

«Μας οδηγούν επίτηδες σε αδιέξοδο!» φώναξε κάποιος.

«Και κάτι ακόμα», είπε ο Κίθλι. «Μερικοί από σας έχετε δώσει χρήματα για το ταμείο ενός συνδικάτου ή κάποιας παρόμοιας ομάδας». Η Σαλ κούνησε καταφατικά το κεφάλι της. Το συνδικάτο είχε

συγκεντρώσει χρήματα για να στηρίξει τους απεργούς. Η απεργία είχε λήξει γρήγορα, έτσι είχαν μείνει μερικά στο ταμείο.

«Και τι νομίζετε ότι λέει το νομοσχέδιο;» είπε ο Κίθλι. Την απάντηση έδωσε μόνος του έπειτα από μια δραματική παύση. «Τα χρήματα αυτά θα τα πάρει η κυβέρνηση!»

«Αναθεματισμένοι κλέφτες!» κραύγασε κάποιος.

Ο Χόρνμπιμ σηκώθηκε από τη θέση του και κατευθύνθηκε προς την έξοδο.

Ο Κίθλι τον έδειξε με το δάχτυλο και είπε, «Αυτή είναι η δικαιοσύνη που αντιλαμβάνεται ο κύριος Χόρνμπιμ».

Το πρόσωπο του Χόρνμπιμ είχε γίνει κατακόκκινο τώρα.

Καθώς ο Χόρνμπιμ έσπευδε να εξαφανιστεί, ο Κίθλι είπε, «Φαίνεται ότι έτσι ακριβώς αντιλαμβάνεται τη δικαιοσύνη και ο πρωθυπουργός. Εγώ, όμως, δεν την αντιλαμβάνομαι έτσι τη δικαιοσύνη και, υποπτεύομαι, ούτε κι εσείς».

Δυνατές φωνές επιδοκιμασίας απάντησαν από το ακροατήριο.

«Αν, λοιπόν, θεωρείτε ότι αυτή δεν είναι δικαιοσύνη, ίσως θέλετε να υπογράψετε το αίτημα». Ο Κίθλι έδειξε την Έλσι. «Η κυρία Μάκιντος έχει χαρτί και μελάνι. Γράψτε, παρακαλώ, το όνομά σας ή βάλτε ένα σταυρό και αφήστε την κυρία Μάκιντος να το γράψει». Οι παριστάμενοι άρχισαν να σηκώνονται και να κατευθύνονται προς το τραπέζι της Έλσι. «Αύριο θα μεταφέρω το αίτημά σας στο Λονδίνο και θα κάνω ό,τι περνάει απ' το χέρι μου για να πειστεί το κοινοβούλιο να το λάβει υπόψη του».

Η ουρά που σχηματίστηκε μπροστά στο τραπέζι της Έλσι περιλάμβανε πάνω από το μισό ακροατήριο.

Η Σαλ ένιωθε βαθιά ικανοποίηση. Ο νόμος είχε εξηγηθεί πολύ παραστατικά. Κανένας δεν αμφέβαλλε για τις κακόβουλες προθέσεις του νομοθέτη.

Ο Φρανκ Φίσγουικ σηκώθηκε για να πάρει το λόγο. «Ως δήμαρχος του Κίνγκσμπριτζ, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κύριο Κίθλι», άρχισε να λέει.

Κανένας δεν τον άκουγε, όμως, έτσι ο δήμαρχος εγκατέλειψε την προσπάθεια.

Ο Σπέιντ ήταν ευχαριστημένος. Η κυβέρνηση είχε αποπειραθεί να περάσει τον νέο νόμο χωρίς να το πάρει είδηση ο κόσμος, αλλά δεν τα είχε καταφέρει. Ο Κίθλι είχε εξηγήσει με απόλυτη σαφήνεια τον κίνδυνο και το νομοσχέδιο δε θα περνούσε χωρίς φασαρίες.

Ενόςω εκατοντάδες εργάτες περίμεναν υπομονετικά στη σειρά για να υπογράψουν, ο Κίθλι είπε στον Σπέιντ, «Θα μπορούσατε να έρθετε μαζί μου στο Λονδίνο αύριο;»

Ο Σπέιντ ξαφνιάστηκε, αλλά, αφού το σκέφτηκε για μια στιγμή, απάντησε, «Ναι. Όχι για πολύ, αλλά θα μπορούσα να έρθω».

«Ίσως είναι χρήσιμο να είναι παρών κάποιος από το Κίγγκσμπριτζ σε περίπτωση που κάποια κοινοβουλευτική επιτροπή θα ήθελε να έχει στοιχεία από πρώτο χέρι».

«Πολύ καλά».

Πλησίασε ο Τσαρλς Μιντγουίντερ και ο Σπέιντ τον σύστησε. «Ο πάστορας Μιντγουίντερ είναι ο ταμίας του συνδικάτου των υφάντων του Χόρνμπιμ», του εξήγησε.

Αντάλλαξαν χειραψία και ο Τσαρλς είπε, «Μπορώ να σας κάνω μια ερώτηση, κύριε Κίθλι;»

«Φυσικά».

«Έχω στο ταμείο δέκα λίρες που ανήκουν στο σωματείο –από δωρεές κατοίκων του Κίγγκσμπριτζ που βλέπουν με συμπάθεια τον αγώνα τους. Υπάρχει κάτι που μπορώ να κάνω για να μη βάλει χέρι η κυβέρνηση στα χρήματα αυτά;»

«Ναι», είπε ο Κίθλι. «Να ιδρύσετε μια φιλική εταιρεία».

Οι φιλικές εταιρείες ήταν πολύ δημοφιλείς. Μια ομάδα ανθρώπων πλήρωναν μια μικρή εβδομαδιαία συνδρομή ο καθένας και, αν τυχόν κάποιος απ' αυτούς αρρώσταινε ή έμενε άνεργος, η λέσχη αυτή τού κατέβαλλε ένα μικρό επίδομα για να συντηρείται. Υπήρχαν εκατοντάδες τέτοιες λέσχες στην Αγγλία, ίσως και χιλιάδες. Οι αρχές τις ενθάρρυναν γιατί βοηθούσαν ανθρώπους που διαφορετικά θα ζητούσαν αρωγή από τις ενορίες τους ως άποροι.

«Κάντε όλα τα μέλη του συνδικάτου μέλη της φιλικής εταιρείας. Μετά θα μεταφέρετε τα χρήματα του συνδικάτου στην εταιρεία, έτσι το συνδικάτο δε θα έχει χρήματα για να του τα αρπάξει η κυβέρνηση».

Ο Μιντγουίντερ χαμογέλασε. «Πολύ έξυπνο».

«Επίσης», πρόσθεσε ο Κίθλι, «μια φιλική εταιρεία μπορεί να εκτελεί διακριτικά πολλές από τις λειτουργίες του συνδικάτου. Για παράδειγμα, μπορεί να οργανώνει συζητήσεις με τα αφεντικά για τα νέα μηχανήματα με το σκεπτικό ότι επηρεάζουν τις δαπάνες της».

Η ιδέα άρεσε στον Σπέιντ, αλλά είδε ένα πιθανό πρόβλημα. «Κι αν τα καταφέρουμε και δεν περάσει τελικά το Νομοσχέδιο περί Συμπράξεων;»

«Τότε απλώς σκίστε το έγγραφο μεταφοράς των χρημάτων».

«Ευχαριστώ, κύριε Κίθλι», είπε ο Μιντγουίντερ.

«Τι χρήσιμο να έχουμε ένα δικηγόρο όποτε τον χρειαζόμαστε», είπε ο Σπέιντ.

Ο Σπέιντ είχε φιλικές σχέσεις μ' έναν από τους καλύτερους πελάτες του στο Λονδίνο, τον Έντουαρντ Μπάρνι, έναν νεαρό υφασματέμπορο. Έφερε μαζί του ένα μπαούλο γεμάτο δείγματα για να καλύψει τη δαπάνη του ταξιδιού κάνοντας μερικές πωλήσεις. Επισκέφτηκε τον Έντουαρντ στην αποθήκη του στο Σπίταλφιλντς. Στο μπροστινό μέρος, κοντά στην πόρτα, μπορούσε κανείς να θαυμάσει ακριβά ειδικά υφάσματα όπως μουάρ, βελούδα, κασμίρια και ασυνήθιστα μείγματα, ενώ στο πίσω μέρος υπήρχαν ράφια με τόπια καθημερινών υφασμάτων, όπως σερζ και λινόμάλλινων.

Ο Έντουαρντ προσφέρθηκε να φιλοξενήσει τον Σπέιντ στο διαμέρισμά του πάνω από την αποθήκη κι εκείνος δέχτηκε με χαρά· απεχθανόταν τα πανδοχεία πάνω από ταβέρνες, που δεν ήταν ποτέ αρκετά άνετα ούτε καθαρά.

Το Νομοσχέδιο περί Συμπράξεων των Εργατών έμεινε στάσιμο στη Βουλή για μία βδομάδα. Όσο περίμενε ο Σπέιντ, επισκέφτηκε όλους τους τακτικούς πελάτες του στο Λονδίνο. Η δουλειά έδειχνε να ξαναπαίρνει τα πάνω της: οι εξαγωγές στην Αμερική αντιστάθμιζαν την πτώση των εμπορικών συναλλαγών με την Ευρώπη.

Αφού επισκέφτηκε όλους τους πελάτες του, πέρασε την ώρα του συζητώντας με τον πατέρα του Έντουαρντ, τον Σιντ. Αν και μόλις

σαράντα πέντε ετών, ο Σιντ είχε αποσυρθεί από τη δουλειά λόγω αρθρίτιδας και καθόταν όλη μέρα με μαξιλάρια στοιβαγμένα κάτω από τα παραμορφωμένα μέλη του. Του άρεσε να μιλάει με κάποιον που μπορούσε να τον κάνει να ξεχνάει τις ενοχλήσεις του.

Ο Σπείντ τού είπε τα πάντα για το Νόμο περί Συμπράξεων και την αντίδραση του Κίνγκσμπριτζ.

«Ήξερα ένα παιδί που το έλεγαν Χόρνμπιμ», είπε ο Σιντ. «Τζόι Χόρνμπιμ. Ήταν ορφανός. Ήμασταν όλοι πάμφτωχοι, αλλά κατάφερα να συντηρήσω μόνος μου τον εαυτό μου. Το ίδιο και ο Τζόι».

Ο Σπείντ ήταν περίεργος να μάθει περισσότερα για το παρελθόν του πιο πλούσιου επιχειρηματία του Κίνγκσμπριτζ. «Πώς τα κατάφερε;»

«Όπως κι εγώ, αλλά σε άλλη εταιρεία. Ξεκίνησε σκουπίζοντας το πάτωμα, έγινε το παιδί για τα θελήματα, είχε τα μάτια του ανοιχτά, έμαθε ό,τι μπορούσε να μάθει για το εμπόριο υφασμάτων και περίμενε την κατάλληλη ευκαιρία. Εκεί οι δρόμοι μας χώρισαν. Εγώ παντρεύτηκα την κόρη του αφεντικού μου. Η αγαπημένη μου Εθ μού χάρισε τον Έντουαρντ και τέσσερις κόρες πριν πεθάνει, ο Θεός να αναπαύσει την ψυχή της».

«Και ο Χόρνμπιμ;»

«Ξεκίνησε δική του εταιρεία».

«Πού βρήκε τα λεφτά;»

«Κανένας δεν ήξερε. Έπειτα από κάποιο διάστημα, τα πούλησε όλα και έφυγε από το Λονδίνο. Τώρα ξέρω πού πήγε: στο Κίνγκσμπριτζ».

«Ήταν κομπιναδόρος;»

«Πιθανότατα. Δε θα τον κατηγορούσα, όμως. Προερχόταν από το Σεντ Τζάιλς, μια γειτονιά όπου δεν υπάρχει νόμος, ούτε δίκιο ή άδικο».

Ο Σπείντ κούνησε το κεφάλι του με κατανόηση. «Πώς ήταν τότε;»

«Σκληρός», απάντησε ο Σιντ. «Ήταν πολύ σκληροτράχηλος».

«Ακόμα είναι», είπε ο Σπείντ.

Η Βουλή των Λόρδων συνήλθε στη μεσαιωνική Αίθουσα της Βασίλισσας, εντός των ανακτόρων του Γουέστμινστερ, όπου συνερχόταν ανέκαθεν –όπως ενημέρωσε τον Σπέιντ ο Κίθλι–, πριν ακόμα αποπειραθεί να ανατινάξει το κοινοβούλιο ο Γκάι Φοκς στη Συνωμοσία της Πυρίτιδας. Επιτρέπονταν οι επισκέπτες, αλλά έπρεπε να παραμένουν πίσω από ένα κιγκλίδωμα. Όρθιος, με τους αγκώνες στηριγμένους στο κιγκλίδωμα, ο Σπέιντ παρακολούθησε τους λόρδους να λογομαχούν για το Νομοσχέδιο περί Συμπράξεων. Δεν είχε ξαναδεί ποτέ του πάνω από έναν δυο αριστοκράτες στο ίδιο δωμάτιο· εδώ υπήρχαν δεκάδες, μαζί και επίσκοποι. Όπως ήταν φυσικό, τον ενδιέφεραν τα ρούχα τους, που ήταν από καλό ύφασμα και άψογα ραμμένα. Οι ομιλίες τους, αντίθετα, δεν ήταν και τόσο εντυπωσιακές. Οι προτάσεις τους ήταν άσκοπα πολύπλοκες και ο Σπέιντ αναγκαζόταν να τις απλοποιήσει στο μυαλό του για να καταλάβει το κάθε επιχείρημα. Ίσως έτσι αρέσκονταν να μιλάνε οι ανώτερες τάξεις.

Αρκετοί πήραν το λόγο και μίλησαν υπέρ του νομοσχεδίου, λέγοντας ότι οι «παράνομες» συμπράξεις μεταξύ των εργατών αυξάνονταν διαρκώς και αποτελούσαν απειλή σοβαρών αναταραχών στη χώρα. «Μπούρδες», είπε μέσα απ' τα δόντια του ο Σπέιντ. Δεν υπήρχαν αρκετά συνδικάτα. Εκατομμύρια εργάτες δεν είχαν καμία προστασία από την πλεονεξία των αφεντικών.

Ο Σπέιντ δεν είχε καμία αμφιβολία ότι αυτό που φοβόταν στην πραγματικότητα η Βουλή των Λόρδων ήταν μια επανάσταση σαν της Γαλλίας.

Ο Κίθλι μίλησε με οικειότητα σ' έναν άντρα που έστεκε, όπως ο Σπέιντ, με τους αγκώνες του στο διαχωριστικό κιγκλίδωμα. Έπειτα από μια σύντομη συνομιλία, στράφηκε στον Σπέιντ και του είπε, «Ο μεθεπόμενος ομιλητής θα είναι ο λόρδος Χόλαντ». Ο Χόλαντ ήταν ο μόνος ευγενής που θα μιλούσε κατά του νομοσχεδίου.

«Ποιος ήταν αυτός που μιλούσατε;»

«Ένας δημοσιογράφος εφημερίδας. Ξέρουν τα πάντα αυτοί.»

Ο Σπέιντ μελέτησε τον άντρα. «Πού είναι το σημειωματάριό του;»

«Απαγορεύονται τα σημειωματάρια εδώ», είπε ο Κίθλι. «Στη Βουλή των Λόρδων δεν επιτρέπεται να κρατάς σημειώσεις.»

«Πρέπει, δηλαδή, να θυμάται τα πάντα».

«Όσα πιο πολλά μπορεί. Αν ακούσετε ποτέ κανέναν ευγενή ή βουλευτή να παραπονιέται για τις ανακρίβειες των εφημερίδων, ρωτήστε τον γιατί δεν επιτρέπουν στους δημοσιογράφους να κρατούν σημειώσεις».

«Ανόητο μου φαίνεται».

«Ετούτο το μέρος έχει πολλούς ανόητους κανόνες».

Για άλλη μία φορά, ο Σπείντ ευχήθηκε να γινόταν βουλευτής και να έκανε εκστρατεία υπέρ των μεταρρυθμίσεων.

Ο Κίθλι τού έδειξε το λόρδο Χόλαντ, έναν εμφανίσσιμο εικοσιπεντάρη με δασιά μαύρα φρύδια και σγουρά μαύρα μαλλιά που είχαν αρχίσει να αραιώνουν στους κροτάφους. Αν και ιδιοκτήτης σκλάβων στην Τζαμάικα, ήταν φιλελεύθερος από άλλες απόψεις. «Παντρεύτηκε μια διαζευγμένη», ψιθύρισε αποδοκιμαστικά ο Κίθλι. Ο Σπείντ, εραστής μιας παντρεμένης ο ίδιος, δεν μπορούσε να συμεριστεί την αποδοκιμασία του.

Λίγα λεπτά αργότερα ο Χόλαντ σηκώθηκε και μίλησε με θέρμη. «Το νομοσχέδιο είναι καταρχήν άδικο και κακόβουλο ως προς την πρόθεση», είπε.

Καλά ξεκίνησε, σκέφτηκε ο Σπείντ.

«Αντικειμενικός σκοπός του νομοσχεδίου είναι να εμποδίσει τις συμπράξεις μεταξύ των εργατών. Όμως το σημαντικότερο και πιο παράδοξο χαρακτηριστικό του είναι ότι αντικαθιστά τις εκδικάσεις υποθέσεων από ενόρκους με συνοπτικές δίκες. Πρέπει, λοιπόν, να αναρωτηθούμε μήπως το νομοσχέδιο, αν είναι πιθανό να καταστρέψει τις συμπράξεις, είναι επίσης πιθανό να επιφέρει συνέπειες εξίσου καταστροφικές στην κοινωνία».

Όλα αυτά ήταν κάπως αφηρημένα για τον Σπείντ και απείχαν πολύ από την καθημερινότητα των ανθρώπων που αποτελούσαν το στόχο του νομοσχεδίου.

«Οι δύο πλευρές δεν αναμετρώνται επί ίσοις όροις· και η ανισότητα είναι υπέρ των αφεντικών. Είναι σε πλεονεκτική θέση σε σχέση με τους εργάτες τους, γιατί μπορούν ν' αντέξουν περισσότερο, έχουν καλύτερες ευκαιρίες να επηρεάσουν προς όφελός τους την κοινωνία και είναι αριθμητικά λιγότεροι, συνεπώς ικανότεροι

να συγκεντρώνονται και να ενώνουν τις δυνάμεις τους –χωρίς να γίνονται αντιληπτοί».

Ο Χόλαντ χρησιμοποίησε μια μακροσκελή και συγκεχυμένη σύγκριση με τους θηροφύλακες και τους λαθροκυνηγούς για να εξηγήσει ότι απλούστατα τα αφεντικά και οι εργάτες είχαν αντίθετα συμφέροντα, συνεπώς οι δικαστές που ήταν ταυτόχρονα εργοστασιάρχες ήταν φύσει αδύνατο να είναι αντικειμενικοί όταν δικάζαν τους εργάτες τους ή τους εργάτες των φίλων τους. «Είναι πάντα προς το συμφέρον του αφεντικού να καταλογίζει συνωμοσία στους εργάτες του, ακόμα κι αν έχουν το απολύτως νόμιμο δικαίωμα να ζητήσουν αύξηση των ημερομισθίων τους».

«Πολύ σωστό», μουρμούρισε ο Σπείντ.

Ο Χόλαντ επισήμανε ότι το νομοσχέδιο είχε πολύ ευρύτερες προεκτάσεις. «Ένα άτομο μπορεί να διωχθεί ως εμπλεκόμενο σε “σύμπραξη” μόνο και μόνο επειδή έδωσε φιλικές και καλοπροαίρετες συμβουλές!»

Τελειώνοντας, πρότεινε τρίμηνη αναβολή για να εξεταστεί ενδελεχέστερα το νομοσχέδιο.

Κανένας δεν τον υποστήριξε. Οι εισηγητές του νομοσχεδίου δεν μπόρεσαν καν στον κόπο να απαντήσουν στα ερωτήματα που είχε θέσει. Η πρότασή του για αναβολή απορρίφθηκε.

Και δεν εξετάστηκε κανένα από τα αιτήματα που είχαν υποβληθεί.

Το νομοσχέδιο τέθηκε κατόπιν σε ψηφοφορία. Ήταν τόσο λίγοι αυτοί που φώναζαν «Όχι», που δε χρειάστηκε καν καταμέτρηση των ψήφων.

Δύο μέρες αργότερα το νομοσχέδιο εγκρίθηκε από το βασιλιά και έγινε νόμος του κράτους.

Η ΕΛΣΙ ΑΝΑΡΩΤΙΟΤΑΝ γιατί φαινόταν αγχωμένη η μητέρα της. Έπαιρναν το πρωινό τους στο επισκοπικό μέγαρο. Η Αραμπέλα είχε στο πιάτο της μια φέτα ψωμί που είχε βουτυρώσει, αλλά δεν έτρωγε. Ήταν ελαφρά συνοφρυωμένη, σμίγοντας τα καστανοκόκκινα φρύδια της. Κατά τα άλλα φαινόταν μια χαρά. Είχε παχύνει λίγο τελευταία, αλλά έμοιαζε να έχει μια λάμψη υγείας. Τι την απασχολούσε άραγε;

Ο επίσκοπος καταβρόχθιζε λαίμαργα τα λουκάνικά του διαβάζοντας τους *Times*. «Μια αγγλο-ρωσική δύναμη εισέβαλε στην Ολλανδία», είπε. Του άρεσε να λέει στη σύζυγο και την κόρη του τι συνέβαινε στον κόσμο. «Αυτό το τμήμα της Ολλανδίας το είχαν κυριεύσει οι Γάλλοι, που αποφάσισαν να το ονομάσουν Βαταβιανή Δημοκρατία».

Η Έλσι είχε μπροστά της την *Kingsbridge Gazette*. «Εδώ λέει ότι μέρος αυτής της δύναμης αποτελεί το 107ο Σύνταγμα Πεζικού, δηλαδή το σύνταγμα του Κίνγκσμπριτζ. Μερικοί παλιοί μαθητές μου του κατηχητικού είναι σ' αυτό το σύνταγμα. Ελπίζω να είναι όλοι καλά».

«Πρέπει να είναι εκεί και ο Φρέντι Κέινς», είπε η Αραμπέλα.

«Ποιος είναι ο Φρέντι Κέινς;» ρώτησε ο επίσκοπος.

«Ω... Ήταν παλιότερα στην πολιτοφυλακή εδώ. Δε θυμάμαι πώς τον γνώρισα. Γλυκό παιδί».

«Τον θυμάμαι», είπε η Έλσι. «Είναι κουνιάδος του Σπείντ».

«Το είχα ξεχάσει αυτό», είπε η Αραμπέλα.

Ήταν ένα όμορφο πρωί του Σεπτέμβρη· ο ήλιος έμπαινε από τα παράθυρα και έλουζε στο φως του το δωμάτιο. Ο Κένελμ σηκώθηκε από το τραπέζι και είπε, «Με την άδειά σας, πρέπει να φύγω. Περιμένω να έρθει ένας μαραγκός να τοποθετήσει νέα πόρτα στο

βόρειο προστώο –γιατί η παλιά σάπισε– και πρέπει να βεβαιωθώ ότι θα τη βάλει στο σωστό μέρος». Και έφυγε.

Η Έλσι είχε ήδη περάσει δύο ώρες στο παιδικό δωμάτιο, πλένοντας και ντύνοντας τον Στίβι, που ήταν πια δύο ετών, με τη βοήθεια της νταντάς. Περίμενε λίγο αργότερα για τσάι άτομα που στήριζαν το σχολείο της και είχαν σταθεί στο πλευρό της στη διάρκεια της απεργίας. Ήταν έτοιμη να ζητήσει κι εκείνη την άδεια να φύγει, όταν η μητέρα της είπε, «Έχω κάποιο νέο που μάλλον θα σας εκπλήξει».

Η Έλσι ξανακάθισε και είπε, «Πολύ συναρπαστικό».

Ο επίσκοπος δεν έδειξε κανένα ενδιαφέρον. «Τι νέο;» ρώτησε αδιάφορα.

«Περιμένω μωρό», είπε η Αραμπέλα.

Η Έλσι κοίταξε εμβρόντητη τη μητέρα της. Ήταν σαράντα πέντε ετών! Και ο επίσκοπος, που την περνούσε δεκαεφτά χρόνια, ήταν εξήντα δύο. Ήταν επίσης υπέρβαρος και δυσκίνητος. Επιπλέον, η Έλσι είχε πολλά χρόνια να τον δει ν' αγγίζει με τρυφερότητα τη μητέρα της. Της ήρθε να ρωτήσει *Μα πώς έγινε αυτό*; αλλά συγκρατήθηκε την τελευταία στιγμή και είπε απλώς, «Πότε;»

«Το Δεκέμβριο, νομίζω», είπε η Αραμπέλα.

Ο επίσκοπος είχε μείνει άναυδος. «Μα, αγαπητή μου...» ψέλλισε.

«Θα θυμάσαι σίγουρα. Ήταν γύρω στο Πάσχα».

«Εφέτος το Πάσχα είχε πέσει στις είκοσι τέσσερις Μαρτίου», μονολόγησε ο επίσκοπος. Φαινόταν να χαίρεται που είχε βρει να πιαστεί από μια πεζή πληροφορία τη στιγμή που η απρόσμενη είδηση έσειε συθέμελα τον κόσμο του.

«Το θυμάμαι πολύ καλά», είπε η Αραμπέλα. «Ήσουν γεμάτος με τις ορμές της άνοιξης».

Ο επίσκοπος έδειξε να τα χάνει. «Όχι μπροστά σε άλλους, σε παρακαλώ!»

«Ω, μη γίνεσαι ανόητος, η Έλσι είναι παντρεμένη γυναίκα».

«Παρ' όλα αυτά...»

«Είχες απολαύσει ένα πολύ ωραίο πόρτο εκείνο το βράδυ».

«Ω!» Ο επίσκοπος φάνηκε να θυμάται.

«Η αλήθεια είναι ότι είχες φανεί κάπως έκπληκτος όταν ξύπνησες και με βρήκες στο κρεβάτι σου, απ' ό,τι θυμάμαι».

«Πριν από τόσον καιρό; Το Πάσχα;»

«Ναι, έτσι νομίζω», είπε η Αραμπέλα, αλλά η Έλσι διέκρινε μια σκιά ανησυχίας στα χρυσαφένια μάτια της μητέρας της και τότε κατάλαβε ότι κάτι δεν πήγαινε καλά. Η Αραμπέλα υποκρινόταν. Μπορεί να χαιρόταν όντως που ήταν έγκυος, αλλά ανησυχούσε πολύ για κάτι. Τι, όμως; Δεν έβγαζε λογικό νόημα.

Αλλά και του επισκόπου η στάση ήταν ανεξήγητη. Γιατί δεν είχε ενθουσιαστεί; Ένα παιδί στην ηλικία του! Οι άντρες συνήθως ήταν περήφανοι για την ικανότητά τους να κάνουν παιδιά. Οι κάτοικοι του Κίνγκσμπριτζ σύντομα θα σκουντούσαν ο ένας τον άλλον στην εκκλησία και θα ψιθύριζαν, *Το λέει ακόμα η περδικούλα του, του γέρου*.

Μια αναπάντεχη σκέψη πέρασε ξάφνου από το μυαλό της Έλσι: ήταν δυνατό να νομίζει ο επίσκοπος ότι το παιδί δεν ήταν δικό του;

Μπα, όχι, η ιδέα ήταν για γέλια. Οι γυναίκες στην ηλικία της μητέρας της δε διέπρατταν μοιχεία. Έτσι πίστευε τουλάχιστον η Έλσι. Δεν έχαναν, άλλωστε, το ενδιαφέρον τους γι' αυτά τα πράγματα; Η Έλσι πραγματικά δεν είχε ιδέα.

Και ξαφνικά θυμήθηκε μια συζήτηση με την Μπελίντα Γκούνταϊτ, την κουτομπόλα της πόλης. «Τι είναι αυτά που ακούω για τη μητέρα σου;» της είχε πει στον καθεδρικό ναό μια Κυριακή. «Φαίνεται ότι έχει γίνει πολύ φίλη με τον Σπέιντ».

Η Έλσι είχε βάλει τα γέλια. «Η μητέρα μου; Μη λες ανοησίες».

«Κάποια μου είπε ότι είναι συνεχώς στο μαγαζί της αδερφής του».

«Όπως όλες οι κυρίες του Κίνγκσμπριτζ που ακολουθούν τη μόδα».

«Καλά, τι να πω; Δίκιο θα έχεις», είχε πει η Μπελίντα.

Και η Έλσι ήταν σίγουρη ότι είχε δίκιο –μέχρι τώρα.

Μήπως γι' αυτό είχε αγχωθεί η Αραμπέλα που θα ανακοίνωνε ένα κανονικά χαρμόσυνο νέο; Αν ο επίσκοπος πίστευε ότι τον είχε απατήσει, η οργή του θα ήταν τρομερή. Είχε μια εκδικητική πλευρά που την τρώμαζε. Κάποτε είχε κλειδώσει την Έλσι στο δωμάτιό της

για μία βδομάδα μόνο με ψωμί και νερό για κάποιο μικρό παράπτωμα που ούτε καν θυμόταν. Η μητέρα της είχε κλάψει πολύ, μα τα δάκρυά της δεν είχαν κάμψει το πείσμα του επισκόπου.

Κοίταξε εξεταστικά τον πατέρα της τώρα, προσπαθώντας να διαβάσει τη σκέψη του. Το πρώτο του ξάφνιασμα είχε διαδεχτεί η αμηχανία. Τώρα, όμως, έδειχνε προβληματισμένος. Η Έλσι μάντευε ότι του ήταν δύσκολο να πιστέψει ότι είχε συνευρεθεί σεξουαλικά με τη γυναίκα του για πρώτη φορά μετά από χρόνια και μετά το είχε ξεχάσει. Από την άλλη, ήξερε ότι μερικές φορές έπινε παραπάνω πόρτο απ' ό,τι έπρεπε και ήταν κοινό μυστικό ότι το ποτό σε κάνει να ξεχνάς τις πράξεις σου.

Και παραδέχτηκε ότι θυμόταν το επόμενο πρωί. Είχαν ξυπνήσει μαζί στο κρεβάτι. Αυτό δεν έκλεινε συνεπώς το θέμα; Μάλλον όχι, όπως συνειδητοποίησε η Έλσι. Μια γυναίκα που είχε μείνει έγκυος από τον εραστή της μπορεί να πλάγιαζε με τον άντρα της για να τον πείσει ότι το παιδί ήταν δικό του. Είναι δυνατό να έκανε κάτι τόσο ύπουλο η Αραμπέλα; αναρωτήθηκε. Η μητέρα μου;

Όμως μια απεγνωσμένη γυναίκα μπορεί να ήταν ικανή για πολλά πράγματα.

Η Σαλ ήταν ευχαριστημένη με τον τρόπο που εξελίσσονταν τα πράγματα. Αν και είχαν αναγκαστεί να διαλύσουν το συνδικάτο λόγω του Νόμου περί Συμπράξεων, το είχε διαδεχτεί η φιλική εταιρεία, που η επιρροή της είχε απλωθεί σε όλη την πόλη. Εκπρόσωποι των εργατών από τα εργοστάσια εισέπρατταν τώρα εβδομαδιαίες συνδρομές «για τους φιλικούς» και μαζεύονταν τακτικά για να συζητήσουν κοινωνικά και άλλα σχετικά θέματα. Ήδη δύο κλωστοϋφαντουργοί που αγόρασαν νέα μηχανήματα θεώρησαν συνετό να προσεγγίσουν τον εκπρόσωπο της φιλικής εταιρείας για να συζητήσουν τις επικείμενες αλλαγές εκ των προτέρων.

Οι Ιρλανδοί εργάτες είχαν εγκατασταθεί μόνιμα στο Κίνγκσμπριτζ και κανένας δε θυμόταν πια τους καβγάδες τους με τους ντόπιους. Σύχναζαν σε δυο τρεις ταβέρνες στην προκουμαία, που ήταν πλέον γνωστές ως ιρλανδέζικες παμπ και οι ιδιοκτήτες τους χαίρονταν που

ήταν πάντα γεμάτες. Όσο για τον Κόλιν Χένεσι, τον Ιρλανδό που είχε γνωρίσει ο Κιτ τη μέρα που πρωτοήρθαν, ήταν ο εκπρόσωπος των φιλικών στο εργοστάσιο του Χόρνμπιμ που όλοι αποκαλούσαν Χοιροστάσιο.

Ένα βράδυ του Οκτώβρη, ο Κόλιν ήρθε στην Καμπάνα, όπου καθόταν η Σαλ με τον Τζαρτζ και τον Σπέιντ. Της άρεσε ο Κόλιν. Ήταν ο τύπος της: ψηλόκορμος, δυνατός και ατρόμητος. Ο Σπέιντ τού έφερε ένα κύπελλο μπίρα. Ο Κόλιν ήπια μια γενναία γουλιά, σκούπισε το στόμα του με το μανίκι του και τους είπε γιατί είχε έρθει να τους βρει. «Ο Χόρνμπιμ αγόρασε ένα νέο μηχάνημα, μια γιγάντια μηχανή ξασίματος».

Η Σαλ συνοφρυώθηκε. «Πρώτη φορά το ακούμε αυτό».

«Μόλις σήμερα το έμαθα. Έκαναν χώρο γιατί φτάνει αύριο».

«Δηλαδή, δεν το συζήτησε με τους εργάτες».

«Όχι, καθόλου».

Η Σαλ κοίταξε τον Σπέιντ. «Αγνοεί τη συμφωνία».

«Πρέπει να κατέβουμε ξανά σε απεργία», είπε ο Τζαρτζ.

Η Σαλ σκέφτηκε ότι ο Τζαρτζ έμοιαζε πολύ με τον Χόρνμπιμ: ήταν πάντα υπέρ της πιο επιθετικής αντίδρασης. Κάτι τέτοιοι άνθρωποι πίστευαν ότι η καλύτερη λύση ήταν η επίθεση και ότι είχε πάντα αποτέλεσμα, παρ' όλες τις ενδείξεις ότι ίσχυε το αντίθετο.

«Μπορεί να έχεις δίκιο, Τζαρτζ», είπε ο Σπέιντ, «αλλά πρώτα πρέπει να μιλήσουμε με τον Χόρνμπιμ και να μάθουμε τι έχει κατά νου. Γιατί το έκανε αυτό; Δεν καταλαβαίνω τι άλλο θα είχε να κερδίσει εκτός από φασαρίες».

«Δεν πρόκειται να σας πει την αλήθεια», είπε ο Τζαρτζ.

«Όμως κάτι μπορούμε να μάθουμε μελετώντας και μόνο ποια ψέματα επιλέγει να πει κάποιος».

Ο Τζαρτζ υποχώρησε. «Αυτό είναι αλήθεια, υποθέτω».

«Σαλ», είπε ο Σπέιντ, «εσύ κι εγώ θα πάμε να επισκεφτούμε τον Χόρνμπιμ, μιας και είμαστε στην ομάδα που έχει αναλάβει να παρακολουθεί την τήρηση της συμφωνίας. Και πρέπει να πάρουμε μαζί μας και τον Κόλιν, που μπορεί να καταθέσει ότι ο Χόρνμπιμ παραβίασε τη συμφωνία».

«Σύμφωνοι», είπε η Σαλ.

«Πότε θα πάμε;»

«Τώρα», είπε η Σαλ. «Δεν μπορώ να λείψω απ' τη δουλειά την ημέρα».

Ο Κόλιν φάνηκε λίγο αφνιδιασμένος, αλλά είπε, «Εντάξει, λοιπόν», και άδειασε το κύπελλό του.

Άφησαν τον Τζαρτζ και πήγαν με τα πόδια στη συνοικία των προνομιούχων, βόρεια της Χάι Στριτ. Την εξώπορτα του σπιτιού του Χόρνμπιμ άνοιξε ένας υπηρέτης που τους κοίταξε περιφρονητικά ώσπου αναγνώρισε τον Σπέιντ. «Καλησπέρα, κύριε Σόβελερ», είπε επιφυλακτικά.

«Γεια σου, Σίμπσον», είπε ο Σπέιντ. «Πες στον κύριό σου, σε παρακαλώ, ότι θα ήμουν ευγνώμων αν μπορούσε να μας διαθέσει λίγα λεπτά απ' το χρόνο του για ένα σοβαρό ζήτημα».

«Πολύ καλά, κύριε. Παρακαλώ περάστε στο χολ μέχρι να δω αν είναι στο σπίτι ο δημοτικός σύμβουλος Χόρνμπιμ».

Μπήκαν μέσα. Η Σαλ βρήκε το χολ σκοτεινό και καταθλιπτικό. Το τζάκι ήταν σβηστό και ένα ψηλό επιδαπέδιο ρολόι χτυπούσε εκνευριστικά. Από το πορτρέτο του πάνω από το τζάκι, ο Χόρνμπιμ αγριοκοίταζε μοχθηρά όποιον τολμούσε να μπει στο σπίτι του. Τι ωφελούσε να ζεις σ' ένα μεγάλο και εντυπωσιακό σπίτι χωρίς φως και ζεστασιά; Μερικές φορές οι πλούσιοι πραγματικά δεν ήξεραν πώς να ξοδέψουν τα χρήματά τους.

Ο Σίμπσον επέστρεψε και τους οδήγησε σ' ένα μάλλον μικρό δωμάτιο που προφανώς ήταν το γραφείο του Χόρνμπιμ. Ήταν το ίδιο αφιλόξενο με το χολ. Ο Χόρνμπιμ καθόταν σ' ένα μεγάλο γραφείο, φορώντας ένα σακάκι από εκλεκτό σκούρο καφέ ύφασμα. «Τι τρέχει, Σόβελερ;» ρώτησε κοφτά.

Ο Σπέιντ δεν ήταν διατεθειμένος να παραλείψει τις καθιερωμένες ευγένειες. «Καλησπέρα, σύμβουλε», είπε.

Ο Χόρνμπιμ δεν τους είπε να καθίσουν. Κοίταξε έντονα τον Κόλιν και μετά έστρεψε και πάλι το βλέμμα του στον Σπέιντ. «Τι κάνει εδώ αυτός ο άνθρωπος;»

Ο Σπέιντ δε θα άφηνε τον Χόρνμπιμ να κατευθύνει τη συζήτηση. Αγνοώντας την ερώτησή του, είπε, «Μάθαμε ότι αγοράσατε μια νέα μηχανή ξασίματος».

«Κι εσένα τι σε νοιάζει;»

«Η κυρία Μποξ κι εγώ είμαστε μέλη της ομάδας που ανέλαβε να παρακολουθεί τη συμμόρφωση με τη συμφωνία που τερμάτισε την απεργία την οποία προκάλεσαν οι ατμοκίνητοι αργαλειοί σας».

Ο Χόρνμπιμ άρχισε να φουντώνει. «Οι παρείσακτοι που ανακατέυτηκαν την προκάλεσαν».

Ο Σπέντ συνέχισε να αγνοεί τα εριστικά σχόλια του Χόρνμπιμ. «Ελπίζουμε ν' αποφύγουμε μια νέα απεργία».

Ο Χόρνμπιμ γέλασε χλευαστικά. «Τότε να μην απεργήσετε!»

Ο Σπέντ δεν του απάντησε. «Θα θυμάστε, Χόρνμπιμ, ότι οι κλωστοϋφαντουργοί συμφώνησαν συλλογικά να ενημερώνουν τους εργάτες τους όταν φέρνουν σημαντικά νέα μηχανήματα για να αποφεύγεται η αναστάτωση που προκαλούν τόσο συχνά οι απροειδοποίητες αλλαγές».

«Από μένα τι θέλετε;»

«Θέλουμε να ενημερώσετε τους εργάτες σας για το νέο μηχανήμα, να τους πείτε πόσα άτομα θα το χειρίζονται και πόσα θα χάσουν τη δουλειά τους και να συζητήσετε τις συνέπειες».

«Θα έχετε την απάντησή μου αύριο».

Ακολούθησε σιωπή. Η Σαλ κατάλαβε ότι, με τον τρόπο του, τους έδινε να καταλάβουν ότι η συνάντηση είχε λήξει. Έπειτα από μερικές στιγμές αμηχανίας, οι τρεις επισκέπτες αποχώρησαν.

Έξω από το σπίτι, ο Σπέντ είπε, «Δεν ήταν και τόσο άσχημα όσο περίμενα».

«Τι;» αναφώνησε ο Κόλιν. «Ήταν κακός και ύπουλος σαν φίδι! Ευχαρίστως θα μας έστελνε όλους στην κρεμάλα».

«Ναι. Και, για να πω την αλήθεια, φοβόμουν ότι στο τέλος θα αρνιόταν κατηγορηματικά. Μετά, όμως, μας είπε να περιμένουμε μέχρι αύριο. Αυτό δείχνει ότι θα το σκεφτεί. Υπάρχει, λοιπόν, μια χαραμάδα ελπίδας».

«Δεν ξέρω», είπε η Σαλ. «Εγώ νομίζω ότι κακό σκαρώνει».

Η Σαλ ονειρευόταν ότι της έκανε έρωτα ο Κόλιν Χένεσι, με τα μαύρα του μαλλιά να πέφτουν στο πρόσωπό του καθώς βογκούσε από

ηδονή, όταν την ξύπνησε ένα δυνατό χτύπημα στην εξώπορτα. Κοίταξε με ενοχή τον άντρα της δίπλα της. Ευτυχώς που οι άλλοι δεν ήξεραν ποτέ τι έβλεπες στα όνειρά σου.

Νόμιζε ότι την πόρτα τους χτυπούσε ο αφυπνιστής, που έπαιρνε τους δρόμους και ξυπνούσε τους εργάτες γύρω στις τέσσερις τα ξημερώματα. Όμως τα χτυπήματα στην πόρτα συνεχίστηκαν, σαν κάποιος να ήθελε να μπει μέσα.

Ο Τζαρτζ πήγε ν' ανοίξει με τα εσώρουχα και τον άκουσε να διαμαρτύρεται, «Τι ώρα είναι, που να πάρει ο διάβολος;»

«Μη μου δημιουργείς προβλήματα, Τζαρτζ Μποξ», είπε μια φωνή απ' έξω. «Τη γυναίκα σου θέλω, όχι εσένα».

Έμοιαζε με τη φωνή του σερίφη Ντόι και φόβος κυρίευσε τη Σαλ. Δεν τη φόβιζε ο ίδιος ο Ντόι, όμως εκπροσωπούσε την αυταρχική εξουσία αδυσώπητων ανθρώπων όπως ο Χόρνμπιμ. Και τον Χόρνμπιμ τον φοβόταν.

Σηκώθηκε αμέσως από το κρεβάτι, φόρεσε βιαστικά το φόρεμα και τα παπούτσια της και έριξε λίγο νερό στο πρόσωπό της. Έπειτα πήγε στην εξώπορτα.

Ο Ντόι ήταν μαζί με τον αστυφύλακα Ρετζ Ντέιβιντσον. «Τι στην οργή με θέλετε εσείς οι δύο;» τους ρώτησε.

«Πρέπει να έρθεις μαζί μας», είπε ο Ντόι.

«Δεν έχω κάνει τίποτα κακό».

«Κατηγορείσαι για σύμπραξη».

«Μα το συνδικάτο έχει διαλυθεί».

«Εγώ δεν ξέρω τίποτα γι' αυτό».

«Ποιος με κατηγορεί;»

«Ο δημοτικός σύμβουλος Χόρνμπιμ».

Ένα ρίγος φόβου τη διαπέρασε. Όστε αυτό εννοούσε ο Χόρνμπιμ όταν είπε *Θα έχετε την απάντησή μου αύριο*. «Αυτό είναι γελοίο», είπε, αλλά δεν ήταν γελοίο, ήταν τρομακτικό.

Φόρεσε το παλτό της και βγήκε έξω.

Ο Ντόι και ο Ντέιβιντσον την οδήγησαν από τους κρύους, σκοτεινούς δρόμους στο κέντρο της πόλης. Αναλογιζόταν με φρίκη τις πιθανές τιμωρίες που μπορεί να την περίμεναν: μαστίγωμα, κύφωνας, φυλακή ή καταναγκαστικά έργα. Τις γυναίκες που καταδικά-

ζοταν σε καταναγκαστικά έργα τις έβαζαν να κοπανούν κάνναβη: δώδεκα ώρες την ημέρα κοπανούσαν με βαριοπούλες μουσκεμένη κάνναβη, διαχωρίζοντας τις ίνες από τον ξυλώδη πυρήνα για την κατασκευή σκοινιών. Ήταν εξοντωτική δουλειά. Αλλά δεν καταλάβαινε για ποιο αδίκημα θα ήταν δυνατό να τη βρουν ένοχη.

Είχε υποθέσει ότι πήγαιναν στο σπίτι του Χόρνμπιμ, αλλά διαπίστωσε με έκπληξη ότι την πήγαιναν στο αρχοντικό του Γουίλ Ρίντικ. «Τι κάνουμε εδώ πέρα;» ρώτησε.

«Ο άρχοντας Ρίντικ είναι δικαστής», απάντησε ο Ντόι.

Ο Χόρνμπιμ ήταν επικίνδυνος και ο Ρίντικ ήταν η μαριονέτα του. Τι σκάρωναν άραγε; Σίγουρα κάτι κακό.

Το χολ του σπιτιού του Ρίντικ μύριζε στάχτες και χυμένο κρασί. Ένας μολοσσός, δεμένος με αλυσίδα σε μια γωνιά, τους γάβγισε. Η Σαλ ξαφνιάστηκε βλέποντας τον Κόλιν Χένεσι να κάθεται σ' έναν πάγκο και ντράπηκε στη θύμηση του ονείρου της. Τον Κόλιν τον φρουρούσε ένας αστυφύλακας, ο Μπεν Κρόκετ.

«Αυτό έχει να κάνει με τη χτεσινοβραδινή μας επίσκεψη στον Χόρνμπιμ», είπε η Σαλ στον Κόλιν.

«Νόμιζα ότι κάναμε αυτό που είχαν συμφωνήσει οι υφαντουργοί», είπε εκείνος.

«Ακριβώς αυτό κάναμε». Ήταν φοβισμένη και προβληματισμένη μαζί. Στράφηκε στον Ντόι. «Προφανώς ο Χόρνμπιμ θα σου είπε να μας συλλάβεις».

«Είναι ο πρόεδρος των δικαστών».

Αλήθεια ήταν. Δεν έφταιγε ο Ντόι. Ένα απλό πόνι ήταν.

Η Σαλ κάθισε στον πάγκο δίπλα στον Κόλιν. «Και τώρα τι;» ρώτησε τον Ντόι.

«Τώρα περιμένουμε».

Περίμεναν πολύ.

Το σπίτι σιγά σιγά άρχισε να ξυπνάει. Ένας μουτρωμένος υπηρέτης καθάρισε το τζάκι και ετοίμασε τα ξύλα, αλλά δεν άναψε φωτιά. Ο Αλφ Νας πέρασε και άφησε γάλα και κρέμα στην μπροστινή πόρτα. Το φως της μέρας άρχισε να γλιστράει στο χολ από ένα βρόμικο παράθυρο, μαζί με τους θορύβους της πόλης: τις σπλές των αλόγων και των τροχών των κάρων στο λιθόστρωτο και τις πρωινές

καλημέρες αντρών και γυναικών που έβγαιναν από τα σπίτια τους και τραβούσαν για τη δουλειά.

Στα ρουθούνια της Σαλ έφτασε μυρωδιά μπέικον που τηγανιζόταν και συνειδητοποίησε ότι δεν είχε φάει και δεν είχε πει τίποτα σήμερα. Αλλά κανένας δεν τους πρόσφερε κάτι να δροσίσουν το λαιμό τους, ούτε καν στο σερίφη.

Πάνω που χτυπούσε δέκα ένα ρολόι κάπου μέσα στο σπίτι, έκανε την εμφάνισή του ο Χόρνμπιμ. Του άνοιξε ο μουτρωμένος υπηρέτης. Ο Χόρνμπιμ δεν είπε λέξη στους ανθρώπους που περίμεναν στο χολ και ακολούθησε τον υπηρέτη στον επάνω όροφο.

Λίγα λεπτά αργότερα, ο υπηρέτης φάνηκε στην κορυφή της σκάλας και είπε, «Εντάξει, ελάτε».

Ο υπηρέτης του Ρίντικ ήταν αγροίκος. Η Σαλ αναρωτήθηκε αν οι υπηρέτες ήταν φτυστοί με τα αφεντικά τους, όπως τα σκυλιά.

Ανέβηκαν τη σκάλα και τους οδήγησαν σ' ένα μεγάλο σαλόνι. Δεν το είχαν καθαρίσει ακόμα από τα απομεινάρια του χτεσινοβραδινού γλεντιού και παντού τριγύρω υπήρχαν άπλυτα κρασοπότηρα και φλιτζάνια του καφέ. Η Σαλ σκέφτηκε ότι η σύζυγος του Ρίντικ, η κόρη του Χόρνμπιμ Ντέμπορα, δε φαινόταν να είχε αλλάξει και πολύ τον τρόπο ζωής του Ρίντικ.

Ο ίδιος ο Ρίντικ καθόταν σε μια ψηλή καρέκλα με πολιτικά ρούχα και περούκα, αν και δεν έμοιαζε να είχε συνέλθει ακόμα από το μεθύσι και το ξενύχτι της προηγούμενης βραδιάς. Ο Χόρνμπιμ καθόταν σ' έναν καναπέ, με ίσια την πλάτη και αυστηρό ύφος. Σ' ένα τραπεζάκι με χαρτιά και μελάνι, ανάμεσα στους δύο άντρες, καθόταν ένας άνθρωπος που δεν είχε ξαναδεί η Σαλ· μάλλον γραμματέας.

«Σερίφη Ντόνι», είπε ο Ρίντικ, «πες μας τα ονόματα των κατηγορουμένων και την κατηγορία».

«Ο Κόλιν Χένεσι και η Σάρα Μποξ, εργάτες εργοστασίων του Κίνγκσμπριτζ και οι δύο, κατηγορούνται από τον δημοτικό σύμβουλο Χόρνμπιμ για σύμπραξη».

Ο γραμματέας έγραψε γρήγορα τα στοιχεία με μια πένα από φτερό.

Η Σαλ συνειδητοποίησε ότι όλα ήταν προσεκτικά σκηνοθετημένα για να δίνουν την εντύπωση μιας δίκαιης δίκης.

«Τι έχουν να πουν οι κατηγορούμενοι για την κατηγορία;» είπε ο Ρίντικ.

«Είμαστε αθώοι», είπε ο Κόλιν.

«Δεν υπάρχει καμία σύμπραξη», είπε η Σαλ. «Το συνδικάτο έχει διαλυθεί. Τηρούσαμε τη συμφωνία με τους υφαντουργούς, δε συνωμοτούσαμε εναντίον τους».

«Σύμβουλε Χόρνμπιμ», είπε ο Ρίντικ, «ποια είναι τα πραγματικά γεγονότα;»

Ο Χόρνμπιμ μίλησε με ψυχρή και ανέκφραστη φωνή. «Η Μποξ και ο Χένεσι ήρθαν στο σπίτι μου χτες το βράδυ γύρω στις οχτώ. Είπαν ότι είχα αγοράσει μια μεγάλη νέα μηχανή ξασίματος και ότι χρειαζόμουν την άδεια των εργατών μου για να την εγκαταστήσω. Και με απείλησαν με απεργία αν αρνιόμουν».

«Λοιπόν», είπε τότε ο Ρίντικ, «η γνώμη μου είναι ότι αυτοί εδώ οι δύο συνέπραξαν για να παρεμποδίσουν την ομαλή διεξαγωγή του εμπορίου κατά τρόπο που παραβιάζει σαφώς το Νόμο περί Συμπράξεων».

«Όχι, δεν είναι έτσι», είπε η Σαλ.

«Σαλ Μποξ, σε ξέρω από το Μπάντφορντ, όταν λεγόσουν Σαλ Κλίδεροου, και ήσουν ταραχοποιό στοιχείο και τότε».

«Κι εσύ ήσουν ένας βίαιος μεθύστακας. Όμως τώρα δεν είμαστε στο Μπάντφορντ, είμαστε στο Κίνγκσμπριτζ, και οι υφαντουργοί του Κίνγκσμπριτζ έχουν μια συμφωνία με τους εργάτες. Χάρη στη συμφωνία έληξε η απεργία και ξανάνοιξαν τα εργοστάσια του Χόρνμπιμ. Αλλά αυτός δεν τηρεί τη συμφωνία. Είναι σαν εκείνους που παρακαλούν το Θεό να τους βοηθήσει και μετά δεν πατούν το πόδι τους στην εκκλησία. Χτες το βράδυ, ο Κόλιν κι εγώ του είπαμε ότι παραβιάζει τη συμφωνία και ότι η τήρηση της συμφωνίας είναι ο καλύτερος τρόπος αποφυγής των απεργιών. Αυτό δεν είναι απειλή, αλλά πραγματικό γεγονός και δεν υπάρχει νόμος κατά των πραγματικών γεγονότων».

«Παραδέχεσαι επομένως ότι συμπράξατε και ότι προσπαθήσατε να παρεμποδίσετε τη λειτουργία των επιχειρήσεων του δημοτικού συμβούλου Χόρνμπιμ».

«Παρεμπόδιση είναι όταν λες σ' έναν ανόητο ότι κάνει κάτι που δεν τον συμφέρει;»

Ο Γουίλ δεν απάντησε σ' αυτή την ερώτηση. «Σας κρίνω και τους δύο ένοχους», είπε. «Και σας καταδικάζω σε καταναγκαστικά έργα για δύο μήνες».

Αγαπητέ Σπέιντ,

Να που είμαι, λοιπόν, στην Ολλανδία και είχα την πρώτη μου εμπειρία μάχης, αλλά είμαι ακόμα ζωντανός και όχι σοβαρά τραυματισμένος. Όλα τα υπόλοιπα νέα είναι άσχημα.

Συγκεντρωθήκαμε στον Κάντερμπερι και πρέπει να πω ότι ο καθεδρικός ναός τους είναι μεγαλύτερος από τον δικό μας στον Κίνγκσμπριτζ. Πολλά από τα παιδιά είχαν καταταγεί από την πολιτοφυλακή, όπως εγώ, έτσι οι περισσότεροι ήμασταν «άκαπνοι», όπως λένε, δηλαδή δεν είχαμε πάρει μέρος σε πραγματική μάχη. Ε, αυτό δεν κράτησε πολύ.

Αποβιβαστήκαμε σ' ένα μέρος που το λένε Κάλαντσοοχ – περίεργα ονόματα που έχουν εδώ!– και μας επιτέθηκε αμέσως ο εχθρός εκεί, στους αμμόλοφους. Φοβήθηκα τόσο, που θα το είχα βάλει στα πόδια, μα πίσω μου υπήρχε μόνο η θάλασσα, έτσι αναγκάστηκα να μείνω και να πολεμήσω. Ευτυχώς τα καράβια μας τους έριχναν με όλα τους τα κανόνια πάνω απ' τα κεφάλια μας και τελικά το έβαλαν οι εχθροί στα πόδια.

Μας άφησαν κάτι ωραία άδεια οχυρά και εγκατασταθήκαμε, μα όχι για πολύ. Σύντομα δώσαμε άλλη μία μάχη στο Κράμπενταμ, όπου ο Γάλλος στρατηγός ήταν κάποιος Μαρί Ανν –τι σου έλεγα για τα ονόματα;– αλλά δε θα ήταν και πολύ καλός, αφού νικήσαμε.

Μετά ήρθε ο δούκας του Γιορκ με ενισχύσεις και νομίσαμε ότι ήμασταν σε πλεονεκτική θέση. Βαδίσσαμε σε μια πόλη που τη λένε Χόορν και την καταλάβαμε, αλλά σύντομα την εγκαταλείψαμε και γυρίσαμε εκεί απ' όπου είχαμε ξεκινήσει. Αυτό γίνεται πολύ συχνά στο στρατό. Καλά που δεν το κάνεις κι εσύ στη δουλειά σου, Σπέιντ, χα χα.

Μας δυσκόλεψε πολύ η πορεία κατά μήκος μιας στενής

παραλίας, όπου δεν είχαμε πόσιμο νερό και δεχόμασταν τα πυρά των Γάλλων. Δεν ξέραμε αν θα πεθαίναμε από δίψα ή από σφαίρα. Το φιλαράκι μου ο Γκας χτυπήθηκε στο κεφάλι και πέθανε. Κάνεις γρήγορα φίλους στο στρατό, αλλά το ίδιο γρήγορα μπορεί να τους χάσεις. Έπειτα σκοτεινίασε και μας είπαν ότι ο εχθρός είχε υποχωρήσει. Αναρωτιέμαι τι κάναμε που τους τρόμαξε!

Η καταστροφή μάς βρήκε στην πόλη Κάστρικαμ. Έριχνε καρεκλοπόδαρα, αλλά δυστυχώς δεν ήταν αυτό το μεγαλύτερο πρόβλημά μας. Οι Γάλλοι επιτέθηκαν με ξιφολόγχες και έγινε μακελειό και τραπήκαμε σε φυγή. Μας κυνήγησε το γαλλικό ιππικό. Αιμορραγούσα από ένα τραύμα στο μπράτσο μου και σίγουρα θα είχα σκοτωθεί αν δεν εμφανίζονταν ξαφνικά από ένα είδος κοιλάδας ανάμεσα στους αμμόλοφους μερικοί δραγόνι του ελαφρού ιππικού μας που απώθησαν τα Γαλλάκια.

Χάσαμε πολλούς άντρες στη μάχη και ο δούκας αποφάσισε να αποσυρθεί, έτσι έγινε ανακωχή και γύρισε πίσω στο Λονδίνο. Νομίζω ότι αυτό σημαίνει ότι ηττηθήκαμε.

Τώρα είμαστε στην ακτή και περιμένουμε να έρθουν πλοία να μας πάρουν. Κανένας δεν ξέρει πού θα πάμε, αλλά ελπίζω να γυρίσουμε στην πατρίδα, έτσι ίσως ξαναπιούμε καμιά μπιρίτσα μαζί στην Καμπάνα—

με αγάπη, ο κουνιάδος σου Φρέντι Κέινς.

★

Ο ΧΟΡΝΜΠΙΜ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΟΥΣΕ τη γιγάντια μηχανή ξασίματος να λειτουργεί. Ήταν σωστό θαύμα. Δούλευε με ατμό, δεν έκανε ποτέ διάλειμμα, δεν πήγαινε ποτέ στο αποχωρητήριο, δεν αρρώσταινε ποτέ. Δεν κουραζόταν ποτέ.

Δεν τον ενοχλούσε ο εκκωφαντικός κρότος των μηχανών: του έβγαζαν κέρδη. Δεν τον πείραζε ούτε η μυρωδιά των εργατών, που δεν είχαν μπανιέρες, μα και να είχαν δε θα ήξεραν πώς να τις χρησιμοποιήσουν. Όλα ήταν χρήμα.

Το νέο εργοστάσιο είχε διπλασιάσει την παραγωγή του. Μπο-

ρούσε μόνος του να προμηθεύει όλο το ύφασμα που χρειαζόταν η πολιτοφυλακή του Σάιρινγκ και να καλύπτει και πολλές άλλες παραγγελίες επιπλέον.

Μακάρι να συνεχιζόταν για πολύ ακόμα ο πόλεμος.

Τις ευχάριστες σκέψεις του διέκοψε ο Γουίλ Ρίντικ, που εμφανίστηκε με τη στολή του και ύφος θυμωμένο. «Που να πάρει, Χόρνμπιμ!» φώναξε για ν' ακουστεί πάνω από τη φασαρία των μηχανών. «Μου άλλαξαν πόστο».

«Τι;»

«Μ' έκαναν υπεύθυνο για την εκπαίδευση».

«Έλα έξω».

Κατέβηκαν τις σκάλες και βγήκαν έξω, στην ψύχρα του Νοέμβρη. Κάποια παιδάκια πολύ μικρά για να δουλεύουν έπαιζαν στις λάσπες γύρω από το εργοστάσιο. Μια μυρωδιά κάρβουνου ερχόταν από τους λέβητες. «Εδώ είναι καλύτερα», είπε ο Χόρνμπιμ. «Γιατί δε θέλεις να είσαι υπεύθυνος εκπαίδευσης;»

«Γιατί δε θ' ασχολούμαι πια με τις αγορές».

«Ω!» Αυτό, ναι, ήταν πρόβλημα. Ο Χόρνμπιμ και ο Ρίντικ είχαν αποκομίσει και οι δύο κέρδη από τη θέση του Ρίντικ ως υπεύθυνου αγορών για λογαριασμό της πολιτοφυλακής. Θα είχαν μεγάλη χασούρα αν τον μετέθεταν αλλού. «Πώς έγινε αυτό;»

«Ο δούκας του Γιορκ φταίει».

«Τι σχέση έχει αυτός;»

«Αυτός είναι επικεφαλής του βρετανικού στρατού τώρα».

Ο Χόρνμπιμ θυμήθηκε ότι είχε διαβάσει κάτι στους *Times*. «Οι Γάλλοι τον νίκησαν πρόσφατα στην Ολλανδία».

«Ναι, αλλά λένε ότι είναι καλύτερος στη διαχείριση απ' ό,τι στις μάχες. Όπως και να 'χει, ο Νόρθγουντ τον συνάντησε στο Λονδίνο και τώρα είναι κατενθουσιασμένος για τους νέους τρόπους που θα γίνονται τα πράγματα: ζεστές χλαίνες για όλους τους στρατιώτες, περισσότερα τουφέκια, λιγότερα μαστιγώματα και –αυτό που μας καίει– καλύτερες αγορές».

«Και, όταν ο δούκας λέει “καλύτερες”, εννοεί...»

«Έκανε έρευνες και ανακάλυψε ότι πολλοί φροντιστές αγοράζουν τα πάντα από φίλους και συγγενείς τους».

«Ω, Θεέ μου».

«Ο Νόρθγουντ μού είπε, “Φυσικά, είμαι βέβαιος ότι δε μεροληπτείς υπέρ της οικογένειάς σου, Ρίντικ, αλλά, όπως και να ’χει, δε φαίνεται σωστό ν’ αγοράζεις από τον πεθερό σου”. Το σαρκαστικό γουρούνι!»

«Και ποιος είναι υπεύθυνος των αγορών τώρα;»

«Ο Άρτσι Ντόναλτσον. Τον προήγαγαν σε ταγματάρχη».

«Τον ξέρω;»

«Είναι το δεξί χέρι του Νόρθγουντ. Κάθεται μαζί του στο γραφείο τη μισή μέρα».

«Πώς είναι;»

«Νέος, με φρέσκο πρόσωπο...»

«Τον θυμάμαι».

«Είναι μεθοδιστής».

«Ακόμα χειρότερα». Ο Χόρνμπιμ έμεινε συλλογισμένος για ένα λεπτό. Έπειτα είπε, «Έλα να περπατήσουμε μαζί ως την πόλη».

Παίδεψε το μυαλό του για να βρει λύση στο πρόβλημα καθώς περνούσαν από τους νέους δρόμους των σπιτιών των εργατών και δίπλα από ένα λαχανοχώραφο για να βγουν στη γέφυρα. Για όσους στρατολογούνταν στην πολιτοφυλακή υπήρχε κάποια δυνατότητα επιλογής: μπορούσαν να πληρώσουν κάποιον να πάρει τη θέση τους. Ο Ντόναλτσον δεν το είχε κάνει. Πράγμα που σήμαινε ότι ήταν είτε πολύ φτωχός για να πληρώσει αντικαταστάτη είτε πολύ υψηλόφρων για να αποφύγει το πατριωτικό καθήκον του. Αν ήταν φτωχός, μπορούσε να δωροδοκηθεί. Αν ήταν υψηλόφρων, ίσως όχι. Αν και όλοι έχουν την τιμή τους, σωστά;

«Πρέπει να συγχαρείς τον Ντόναλτσον», είπε ο Χόρνμπιμ καθώς ανηφόριζαν το λιθόστρωτο της Μέιν Στριτ.

Ο Ρίντικ βγήκε απ’ τα ρούχα του. «Να συγχαρώ τον αχρείο;»

«Ναι. Να του πεις ότι έμεινες αρκετά σ’ αυτή θέση και ότι ήταν καιρός να την αναλάβει κάποιος άλλος. Πες του πόσο χαίρεσαι που την πήρε αυτός».

«Μα αυτό δεν είναι αλήθεια!»

«Πότε σε απασχόλησε εσένα η αλήθεια;»

Ο Ρίντικ ξεφύσησε φουρκισμένος.

Όταν έφτασαν στο κατάστημα του Ντράμοντ με την επιγραφή «Εκλεκτοί Οίνοι», ο Χόρνμπιμ έσπρωξε τον Ρίντικ να μπει μέσα. Ο Άλαν Ντράμοντ, ένας σχεδόν φαλακρός άντρας με κόκκινη μύτη, καθόταν στο ταμείο. Μετά τις συνηθισμένες ευγένειες, ο Χόρνμπιμ είπε, «Φέρε μου πένα και μελάνι κι ένα καλό επιστολόχαρτο, Ντράμοντ, σε παρακαλώ».

Ο καταστηματούχος τον εξυπηρέτησε αμέσως.

«Στείλε μια δωδεκάδα μπουκάλια πόρτο –καλό, αλλά όχι το πιο ακριβό– στον ταγματάρχη Ντόναλντσον της πολιτοφυλακής και χρεώσέ τα στο λογαριασμό μου».

«Ντόναλντσον;»

«Μένει στη Γουέστ Στριτ», είπε ο Ρίντικ.

«Συγχαρητήρια για την προαγωγή σας», έγραψε ο Χόρνμπιμ. «Με τις ευχές του Τζόζεφ Χόρνμπιμ».

Ο Ρίντικ το διάβασε πάνω απ' τον ώμο του. «Πολύ έξυπνο», σχολίασε.

Ο Χόρνμπιμ δίπλωσε το επιστολόχαρτο και το έδωσε στον Ντράμοντ. «Στείλε κι αυτό το σημείωμα μαζί με τα κρασιά».

«Μάλιστα, κύριε Χόρνμπιμ».

Έφυγαν από το μαγαζί.

«Θα κάνω αυτό που προτείνεις και θα τον καλοπιάσω», είπε ο Ρίντικ. «Θα τον πάρουμε με το μέρος μας».

«Το ελπίζω», είπε ο Χόρνμπιμ.

Το επόμενο πρωί έφεραν και άφησαν τα κρασιά στο κατώφλι του Χόρνμπιμ μαζί μ' ένα σημείωμα:

Ευχαριστώ για την ευγένειά σας να με συγχαρείτε.

Το εκτιμώ ιδιαίτερα. Λυπάμαι που δεν μπορώ

να δεχτώ το δώρο σας.

Άρτσιμπαλντ Ντόναλντσον (Ταγματάρχης).

★

Η Έλσι πήρε μια λίβρα μπέικον, μια μικρή ροδέλα τυρί και ένα μπολ φρέσκο βούτυρο από την κουζίνα του επισκοπικού μεγάρου. Συ-

νάντησε τον Σπέιντ, όπως είχαν κανονίσει, στην πλατεία της αγοράς. Εκείνος είχε φέρει ένα χοιρομέρι. Ανηφόρισαν τη Μείν Στριτ, προς τη φτωχότερη βορειοδυτική συνοικία του Κίνγκσμπριτζ, με προορισμό το σπίτι της Σαλ Μποξ, που ήταν στη φυλακή, καταδικασμένη σε καταναγκαστικά έργα. Ήθελαν να βεβαιωθούν ότι η οικογένειά της ήταν καλά.

«Δεν το πιστεύω ότι δεν το προέβλεψα», είπε ο Σπέιντ. «Ποτέ δε μου πέρασε απ' το μυαλό ότι ο Χόρνμπιμ θα χρησιμοποιούσε έτσι το Νόμο περί Συμπράξεων».

«Είναι εξωφρενικό ακόμα και για έναν άνθρωπο σαν τον Χόρνμπιμ».

«Ακριβώς. Αλλά θα 'πρεπε να το ξέρω. Και τώρα η Σαλ υποφέρει εξαιτίας της αβλεψίας μου».

«Μη βασανίζεις τον εαυτό σου. Δεν μπορείς να τα σκέφτεσαι όλα».

Ήταν εφτάμισι, βράδυ Δευτέρας. Βρήκαν τον Τζαρτζ και τα παιδιά στο τραπέζι να τρώνε χυλό βρόμης. «Να μη σας διακόψω», είπε η Έλσι, αφήνοντας τα δώρα της στον μπουφέ. «Ήρθα να δω πώς τα πάτε, αλλά φαίνεστε μια χαρά».

«Μας λείπει η Σαλ, αλλά τα φέρνουμε βόλτα» είπε ο Τζαρτζ. «Εκτιμάμε πολύ, όμως, αυτά που μας φέρατε, κυρία Μάκιντος».

«Εγώ μαγείρεψα το βραδινό», είπε η Σου. «Εριξα και λίπος στο χυλό για να γίνει πιο νόστιμος». Ήταν δεκατεσσάρων ετών, όπως και ο Κιτ. Όμως ήταν πιο ανεπτυγμένη και το σώμα της είχε ήδη αρχίσει να θυμίζει γυναίκα.

«Είναι καλά παιδιά», είπε ο Τζαρτζ. «Τα ξυπνάω και φροντίζω να τρώνε κάτι το πρωί πριν πάνε στη δουλειά. Αύριο μπορούμε να φάμε μπέικον για πρωινό χάρη σ' εσάς. Πάει πολύς καιρός που έχουμε να φάμε μπέικον».

«Δε θα ξέρετε, φαντάζομαι, πώς τα πάει η Σαλ».

Ο Τζαρτζ κούνησε αρνητικά το κεφάλι του. «Δεν υπάρχει τρόπος να μάθουμε. Είναι δυνατή, μα το κοπάνημα της κάνναβης είναι διαβολεμένα σκληρή δουλειά».

«Προσεύχομαι γι' αυτήν κάθε βράδυ».

«Ευχαριστώ».

«Θα πας στην εξάσκηση κωδωνοκρουσίας απόψε;»

«Ναι, και καλύτερα να βιαστώ· θα με περιμένουν».

«Υπάρχει κανένας να προσέχει τον Κιτ και τη Σου;»

«Η νοικήρισά μας, η κυρία Φεργουέδερ –μένει στη σοφίτα. Είναι χήρα και τα δύο παιδιά της πέθαναν με την έλλειψη τροφίμων πριν από τέσσερα χρόνια».

«Θυμάμαι».

«Όχι ότι έχουν ανάγκη από κάποιον να τα φυλάει. Θα πάνε για ύπνο μετά το βραδινό και θα κοιμηθούν ως το πρωί».

Καθόλου παράξενο, σκέφτηκε η Έλσι, έπειτα από δεκατέσσερις ώρες δουλειάς. Παρ' όλα αυτά, ο Τζαρτζ φρόντιζε καλά αυτά τα δύο παιδιά, που κανένα τους δεν ήταν δικό του: ο Κιτ ήταν προγονός του και η Σου ανιψιά του. Αλλά είχε καλή καρδιά.

Η Έλσι και ο Σπείντ έφυγαν. Καθώς περπατούσαν προς το κέντρο της πόλης, ο Σπείντ είπε, «Έμαθα κάτι για το παρελθόν του Χόρνμπιμ την τελευταία φορά που πήγα στο Λονδίνο. Είχε βρει δουλειά σ' έναν υφασματέμπορο. Στην αρχή έκανε θελήματα, αλλά μετά έμαθε το επάγγελμα και εξελίχθηκε».

«Θα περίμενε τότε κανείς να συμπάσχει περισσότερο με τους φτωχούς».

«Μερικές φορές συμβαίνει το αντίθετο. Νομίζω ότι τρέμει μήπως ξαναπέσει στη φτώχεια των παιδικών του χρόνων. Είναι ένας φόβος που δεν έχει λογική, αλλά μάλλον δεν μπορεί να τον ξεπεράσει. Όσα κι αν βγάλει, ποτέ δε θα νιώσει ασφαλής».

«Μη μου πεις ότι τον λυπάσαι!»

Ο Σπείντ χαμογέλασε. «Όχι. Στο κάτω κάτω της γραφής, δεν παύει να είναι ένας μοχθηρός μπάσταρδος».

Χώρισαν στην πλατεία της αγοράς. Όταν η Έλσι μπήκε στο επισκοπικό μέγαρο, αισθάνθηκε αμέσως ότι κάτι συνέβαινε. Το σπίτι ήταν παράξενα ήσυχο. Δεν ακούγονταν ούτε φωνές, ούτε κρότοι από κατσαρολικά, ούτε οι γνώριμοι χαμηλοί ήχοι του σκουπίσματος ή του τριψίματος των πατωμάτων. Και τότε άκουσε από πάνω μια κραυγή –την κραυγή μιας γυναίκας που πονούσε.

Γεννούσε η μητέρα της; Μα ήταν Νοέμβριος ακόμα και είχε

πει ότι περίμενε να γεννήσει το Δεκέμβριο. Ίσως είχε κάνει λάθος υπολογισμούς, όμως.

Ή ίσως είχε πει ψέματα.

Η Έλσι ανέβηκε τρέχοντας τα σκαλιά και όρμησε στο δωμάτιο της μητέρας της. Η Μείσον, η υπηρέτρια, καθόταν στην άκρη του κρεβατιού, κρατώντας μια άσπρη πετσέτα. Η Αραμπέλα ήταν ξαπλωμένη, σκεπασμένη μόνο μ' ένα σεντόνι, με τα πόδια λυγισμένα και ορθάνοιχτα. Το πρόσωπό της ήταν κόκκινο από την προσπάθεια και μουσκεμένο από τα δάκρυα ή τον ιδρώτα –ή και τα δύο. Η Μείσον σκούπισε τρυφερά τα μάγουλά της με την πετσέτα και είπε, «Κοντεύει, κυρία Μάκιντος».

Η Μείσον ήταν με την Αραμπέλα όταν γέννησε την κόρη της, το ήξερε η Έλσι. Θυμόταν τη Μείσον να τη φροντίζει όταν ήταν πολύ μικρούλα. Θυμήθηκε πόσο είχε ξαφνιαστεί όταν ανακάλυψε το άλλο όνομα της Μείσον –Λίντα. Η Μείσον είχε βοηθήσει και στη γέννα του παιδιού της Έλσι, του Στίβι, και θα ήταν εκεί όταν γεννούσε και το δεύτερο παιδί που μεγάλωνε ήδη μέσα της. Η παρουσία της ήταν παρηγοριά.

Η Αραμπέλα φάνηκε να ησυχάζει για λίγο σε μια ανάπαυλα από τους πόνους. «Γεια σου, Έλσι, χαίρομαι που είσαι εδώ», είπε. «Για τ' όνομα του Θεού, όμως, μη μου πεις να σπρώξω!» Έπειτα τη συγκλόνησε μια νέα σύσπαση και ούρλιαξε. Η Έλσι πήρε το χέρι της μητέρας της στο δικό της κι εκείνη της το έσφιξε με τόση δύναμη, που η Έλσι φοβήθηκε ότι θα της έσπαγε τα κόκαλα. Η Μείσον έδωσε στην Έλσι την πετσέτα και, με το ελεύθερο χέρι της, η Έλσι σφούγγισε το πρόσωπο της μητέρας της.

Η Μείσον ανασήκωσε το σεντόνι. «Βλέπω το κεφάλι του μωρού», είπε. «Τελειώνουμε όπου να 'ναι».

Μόνο που αυτό δεν είναι το τέλος, μα μονάχα η αρχή, σκέφτηκε η Έλσι. Άλλο ένα ανθρώπινο πλάσμα παλεύει να ξεκινήσει το ταξίδι της ζωής, τραβώντας ολόισια προς την αγάπη και το γέλιο, την αιματοχυσία και τα δάκρυα.

Το σφίξιμο του χεριού της Αραμπέλα χαλάρωσε και το πρόσωπό της ηρέμησε, αλλά δεν άνοιξε τα μάτια της. «Ευτυχώς που είναι

τόσο ωραίο πράγμα το γαμήσι», είπε, «αλλιώς οι γυναίκες δε θα υπέβαλλαν ποτέ τον εαυτό τους σ' αυτό το μαρτύριο».

Η Έλσι σοκαρίστηκε ακούγοντας τη μητέρα της να μιλάει έτσι.

Η Μείσον προσπάθησε να τη δικαιολογήσει. «Οι γυναίκες λένε τα πιο παράξενα πράγματα πάνω στους πόνους της γέννας».

Μετά η Αραμπέλα σφίχτηκε ξανά.

Η Μείσον, κοιτώντας ακόμα κάτω από το σεντόνι, είπε, «Αυτή μπορεί να είναι η τελευταία ώθηση».

Η Αραμπέλα έβγαλε έναν ήχο που ήταν κάτι ανάμεσα σε γρύλισμα προσπάθειας και ουρλιαχτό αγωνίας. Η Μείσον πέταξε στην άκρη το σεντόνι και έβαλε τα χέρια της ανάμεσα στους μηρούς της Αραμπέλα. Η Έλσι είδε να εμφανίζεται το κεφάλι του μωρού και άκουσε την Αραμπέλα να βογκάει. «Έλα, μικρούλι μου», είπε η Μείσον, «έλα στη θεία Μείσον. Αχ, τι γλυκούλικο και όμορφο πλασματάκι που είσαι!» Το μωρό ήταν καλυμμένο από βλέννες και αίματα, με τον ομφάλιο λώρο να το συνδέει ακόμα με το σώμα της μητέρας του, και το προσωπάκι του ήταν ζαρωμένο από έναν μορφασμό δυσφορίας, αλλά ακόμα κι έτσι, η Έλσι συμφωνούσε ότι ήταν πανέμορφο.

«Αγόρι», ανακοίνωσε η Μείσον. Γύρισε το νεογέννητο ανάποδα, κρατώντας το με άνεση στο αριστερό της χέρι, και το χτύπησε στα οπίσθια. Το μωρό άνοιξε το στόμα του, πήρε την πρώτη του ανάσα και άφησε μια γοερή κραυγή διαμαρτυρίας.

Η Έλσι συνειδητοποίησε τότε ότι δάκρυα κυλούσαν στα μάγουλά της.

Η Μείσον ξαναγύρισε το μωρό ανάσκελα και ύστερα πήγε στο κομοδίνο, όπου υπήρχαν ένα διπλωμένο σάλι, ένα ψαλίδι και δύο μακρόστενα κομμάτια μπαμπάκι. Έδεσε τον ομφάλιο λώρο κόμπο σε δύο σημεία και μετά τον έκοψε ανάμεσα στους δύο κόμπους. Έπειτα τύλιξε το μωρό με το σάλι και το έδωσε στην Έλσι.

Εκείνη το πήρε με προσοχή, στηρίζοντας όρθιο το κεφαλάκι του, και το κράτησε τρυφερά στον κόρφο της. Την κυρίευσε ένα αίσθημα αγάπης τόσο ισχυρό, που της κόπηκαν τα γόνατα.

Η Αραμπέλα ανακάθισε και η Έλσι τής έδωσε το μωρό. Η μητέρα της κατέβασε το μπροστινό μέρος του νυχτικού της και το έβαλε

στο στήθος της. Το στοματάκι του βρήκε αμέσως τη θηλή, τα χείλη του έκλεισαν γύρω της και άρχισε να βυζαίνει.

«Απόκτησες γιο», είπε η Έλσι.

«Ναι», είπε η Αραμπέλα. «Κι εσύ αδερφό».

Ο Έιμος δυσκολευόταν να καταλάβει τι συνέβαινε στο Παρίσι. Φαινόταν ότι είχε γίνει κάποιο είδος πραξικοπήματος στις 9 Νοεμβρίου, που ήταν η 18η Μπριμέρ στο επαναστατικό ημερολόγιο. Ο στρατηγός Βοναπάρτης είχε εισβάλει στο γαλλικό κοινοβούλιο με οπλισμένους στρατιώτες και είχε αυτοανακηρυχτεί Πρώτος Ύπατος της Γαλλίας. Οι αγγλικές εφημερίδες έμοιαζαν να μην ξέρουν τι σήμαινε «Πρώτος Ύπατος». Το μόνο σίγουρο ήταν ότι τις εξελίξεις κατεύθυνε ο Ναπολέον Βοναπάρτης και κανένας άλλος. Ήταν ο μεγαλύτερος στρατηγός της εποχής του και τρομερά δημοφιλής στον γαλλικό λαό. Ίσως κάποτε κατέληγε να γίνει βασιλιάς των Γάλλων.

Μεγαλύτερη σημασία για τον Έιμος είχε το ότι δε φαινόταν να ζυγώνει το τέλος του πολέμου. Αυτό σήμαινε συνέχιση της υψηλής φορολογίας και της αναδουλειάς.

Αφού διάβασε την εφημερίδα, πήγε στο αρχηγείο της πολιτοφυλακής στο Γουίλαρντ Χάουζ.

Ο υποκόμης Νόρθγουντ είχε κάνει αυτό που είχε προτείνει στην Τζέιν ο Έιμος. Ο Έιμος δεν ήταν σίγουρος ότι η Τζέιν θα διαβίβαζε την πρότασή του ή ότι ο Νόρθγουντ θα την εξέταζε σοβαρά. Όμως ο Νόρθγουντ είχε τοποθετήσει τον Γουίλ Ρίντικ σε άλλη θέση και είχε κάνει ένα μεθοδιστή υπεύθυνο των αγορών, όπως είχε προτείνει ο Έιμος.

Ο Έιμος αναρωτιόταν τι συνέβαινε μ' εκείνον το γάμο. Από τον Νόρθγουντ δεν έλειπε προφανώς η ερωτική επιθυμία –αναμφίβολα είχε ερωτευτεί τρελά την Τζέιν, αν και ο έρωτάς του δεν είχε κρατήσει πολύ. Δεν υπήρχαν, όμως, φήμες για άλλη γυναίκα στη ζωή του –ούτε για άντρες. Δεν πήγαινε ποτέ στο πορνείο του Κάλιβερ. Αντίζηλος της Τζέιν μάλλον ήταν ο στρατός. Η διοίκηση της πολιτοφυλακής απορροφούσε όλο το χρόνο του Νόρθγουντ. Ήταν το μόνο πράγμα που τον ένοιαζε πραγματικά.

Η αντικατάσταση του Ρίντικ με τον Ντόναλτσον αποτελούσε ευκαιρία για τον Έιμος και τους άλλους υφαντουργούς του Κίνγκσμπριτζ. Η ανάγκη υφασμάτων για τις στρατιωτικές στολές ήταν η μόνη σταθερή ζήτηση αυτή την εποχή. Ο Έιμος μπήκε στο κτίριο γεμάτος ελπίδες. Ακόμα και ένα μερίδιο των παραγγελιών της πολιτοφυλακής θα βοηθούσε την επιχείρησή του να έχει σταθερή ροή δουλειάς για πρώτη φορά.

Ανέβηκε στο γραφείο που κάποτε κατείχε ο Ρίντικ. Βρήκε τον Ντόναλτσον να κάθεται στο παλιό γραφείο του Γουίλ. Ένα παράθυρο ήταν ανοιχτό και ο χώρος δε μύριζε πια στάχτες καπνού και ξινισμένο κρασί. Μια μικρή μαύρη Βίβλος ήταν τοποθετημένη μάλλον επιδεικτικά πάνω στο γραφείο.

Ο Έιμος και ο Ντόναλτσον δεν ήταν φίλοι, αλλά γνωρίζονταν από τις συναθροίσεις των μεθοδιστών. Στις συζητήσεις, ο Ντόναλτσον συχνά διατύπωνε δογματικές απόψεις, βασισμένες στην ευσυνείδητα κυριολεκτική ερμηνεία των Γραφών. Ο Έιμος το θεωρούσε λίγο ανώριμο αυτό.

Ο Ντόναλτσον του έκανε νόημα να καθίσει σε μια καρέκλα.

«Συγχαρητήρια για την προαγωγή σας», είπε ο Έιμος. «Εγώ και πολλοί άλλοι είμαστε πανευτυχείς που ο Χόρνμπιμ δεν έχει πλέον το μονοπώλιο στις παραγγελίες υφάσματος για την πολιτοφυλακή».

Ο Ντόναλτσον δε χαμογέλασε. «Δε θέλω να υπάρξουν παρανοήσεις μεταξύ μας», είπε με ύφος αυστηρό. «Σκοπεύω να ενεργώ αποκλειστικά και μόνο προς το συμφέρον της Πολιτοφυλακής της Αυτού Μεγαλειότητας».

«Φυσικά—»

«Πολύ σωστά υποθέσατε ότι δεν πρόκειται να ευνοήσω τον δημοτικό σύμβουλο Χόρνμπιμ».

«Ωραία».

«Αλλά να ξέρετε ότι ούτε κανέναν άλλον πρόκειται να ευνοήσω, περιλαμβανομένων των φίλων μου μεθοδιστών».

Δε χρειαζόταν τόση έμφαση από πλευράς του Ντόναλτσον. Ο Έιμος το περίμενε ότι θα ήταν ευσυνείδητος, αλλά δεν ήθελε να το παρακάνει. Και του μίλησε το ίδιο αποφασιστικά κι εκείνος. «Είμαι

σίγουρος, όμως, ότι δε θα αποκλείσετε τους μεθοδιστές μόνο και μόνο για να μη δώσετε την εντύπωση ότι μεροληπτείτε υπέρ τους».

«Όχι βέβαια».

«Ευχαριστώ».

«Οι εντολές που έχω από το συνταγματάρχη Νόρθγουντ, μάλιστα, είναι να μοιράζω εξίσου τις παραγγελίες μεταξύ μεθοδιστών και αγγλικανών υφαντουργών, αντί να τις δίνω όλες σε έναν και μόνο κατασκευαστή».

Αυτό ήταν αρκετό για τον Έιμος. «Η απόφαση αυτή με βρίσκει απόλυτα σύμφωνο», είπε. Έβγαλε από την εσωτερική του τσέπη μια σφραγισμένη επιστολή και την άφησε πάνω στο γραφείο. «Αυτή είναι η προσφορά μου».

«Ευχαριστώ. Θα τύχει της ίδιας προσοχής όπως και κάθε άλλη προσφορά».

«Αυτό ακριβώς θα περίμενα από ένα μεθοδιστή», είπε ο Έιμος και αποχώρησε.

Το μωρό της Αραμπέλα το βάφτισε ο ίδιος ο επίσκοπος στον καθεδρικό ναό ένα κρύο χειμωνιάτικο πρωί.

Η Έλσι μελέτησε το πρόσωπο του πατέρα της. Ήταν εντελώς ανέκφραστο. Δεν ήταν σίγουρη πώς ένιωθε για το δεύτερο παιδί του. Πολλοί άντρες ένιωθαν κάπως αμήχανοι με τα μωρά, ιδίως άντρες με τόσο υψηλά αξιώματα όπως ο επίσκοπος. Παρ' όλα αυτά, είχε προσέξει ότι ο πατέρας της δεν είχε πάρει ποτέ αγκαλιά το μωρό, ούτε το είχε φιλήσει· δεν του είχε καν χαμογελάσει ποτέ. Ίσως αισθανόταν άβολα που είχε γίνει πατέρας σε τόσο μεγάλη ηλικία. Η ίσως δεν ήταν σίγουρος ότι ήταν εκείνος ο πατέρας. Πάντως τέλεσε το μυστήριο με τη δέουσα σοβαρότητα, αλλά σε μια ατμόσφαιρα πένθιμη.

Κανένας δεν ήξερε τι όνομα θα έδινε στο παιδί. Είχε αρνηθεί να το συζητήσει, ακόμα και με τη γυναίκα του. Η Αραμπέλα τού είχε πει ότι της άρεσε το όνομα Ντέιβιντ, αλλά δεν της είχε πει ούτε να ούτε όχι.

Η βάπτιση ήταν μια τελετή που συνήθως γινόταν σε οικογενειακό κύκλο, αλλά το παιδί ενός επισκόπου ήταν ξεχωριστό, έτσι είχαν

μαζευτεί πλήθος άνθρωποι γύρω από την αρχαία πέτρινη κολυμπήθρα στο βόρειο κλίτος, όλοι με τα πιο χοντρά χειμωνιάτικα παλτά τους. Παρευρίσκονταν οι σημαντικότεροι άνθρωποι της πόλης, με ταξύ των οποίων ο υποκόμης Νόρθγουντ, ο δήμαρχος Φίσγουικ, ο δημοτικός σύμβουλος Χόρνμπιμ και τα περισσότερα μέλη του ανώτερου κλήρου. Πολλοί έφεραν ακριβά ασημένια δώρα για την περίπτωση: κούπες, κουτάλια, μια κουδουνίστρα.

Η Έλσι στεκόταν δίπλα στον Κένελμ, με τον δίχρονο Στίβι στην αγκαλιά της. Στην άλλη της πλευρά στεκόταν ο Έιμος και, όταν ακουμπούσαν τυχαία οι ώμοι τους, η Έλσι ένιωσε τη γνώριμη παλιά λαχτάρα της για εκείνον.

Στο βάθος ήταν ο Σπέιντ, η αδερφή του, Κέιτ, και η συνέταιρός της, η Μπέκα –τα τρία άτομα χάρη στα οποία ήταν τόσο καλοντυμένη η Αραμπέλα, σκέφτηκε η Έλσι.

Η ατμόσφαιρα ήταν πολύ ήσυχη και κάπως συγκρατημένη· κανένας δεν ήξερε πόσο εγκάρδια έπρεπε να συγχαρεί τον επίσκοπο, μιας και ο ίδιος ελάχιστα σημάδια πατρικής χαράς και περηφάνιας έδειχνε.

Το μωρό είχε πυκνά μαύρα μαλλιά. Φορούσε ένα λευκό βαφτιστικό ρούχο πλούσια διακοσμημένο με δαντέλα –μ' αυτό είχαν βαπτιστεί η Έλσι και αργότερα ο γιος της, ο Στίβι. Μετά τη σημερινή τελετή θα πλενόταν και θα σιδερωνόταν με προσοχή και θα φυλασσόταν τυλιγμένο σε μουσελίνα για το επόμενο παιδί της οικογένειας –σίγουρα το μωρό της Έλσι, που το περίμεναν γύρω στην πρωτοχρονιά. Το είχε πει σε ελάχιστα άτομα, μη θέλοντας να κλέψει την παράσταση από τη μητέρα της. Ωστόσο, σύντομα θα άρχιζε να φαίνεται η εγκυμοσύνη της, ακόμα και κάτω από επιμελώς φορδιά ρούχα.

Ο Κένελμ είχε αρχίσει να δένεται περισσότερο με τον Στίβι, σκέφτηκε η Έλσι. Μερικές φορές, μάλιστα, του μιλούσε. Τώρα που ο Στίβι περπατούσε και μιλούσε, ο Κένελμ έκανε προσπάθειες να τον εκπαιδεύσει. «Μη βάζεις το δάχτυλο στη μύτη, μικρέ», του έλεγε. Και του έδινε πληροφορίες. «Εκείνο το άλογο δεν είναι καφέ, είναι ντολής· δες το καστανοκόκκινο τρίχωμα και τα μαύρα πόδια και

την ουρά του». Θύμισε στον εαυτό της ότι οι άνθρωποι εξέφραζαν με διαφορετικούς τρόπους την αγάπη τους.

Η τελετή δεν κράτησε πολύ. Στο τέλος, ενώ η Αραμπέλα κρατούσε το μωρό, ο επίσκοπος ράντισε με νερό το κεφαλάκι του. Το μωρό άρχισε να κλαίει αμέσως γοερά –το νερό ήταν κρύο. Ο επίσκοπος είπε, «Εις το όνομα του Πατρός, του Υιού και του Αγίου Πνεύματος, σε βαπτίζω... Αβεσαλώμ».

Ακολούθησαν πνιχτά επιφωνήματα έκπληξης και σοκαρισμένοι ψίθυροι για το όνομα. Τι περίεργη επιλογή! Μετά το τελευταίο αμήν, η Αραμπέλα τον αγριοκοίταξε και του είπε, «Αβεσαλώμ;»

«Ο πατέρας της ειρήνης», εξήγησε ο επίσκοπος.

Εντάξει, σκέφτηκε η Έλσι. Στα εβραϊκά Αβεσαλώμ σήμαινε όντως πατέρας της ειρήνης, μα ο Αβεσαλώμ δεν ήταν γνωστός γι' αυτό. Ήταν ένας από τους γιους του βασιλιά Δαβίδ που είχε δολοφονήσει τον ετεροθαλή αδερφό του, είχε αυτοανακηρυχτεί βασιλιάς και είχε πεθάνει έπειτα από μάχη με το στρατό του πατέρα του.

Η Έλσι συνειδητοποίησε ότι ήταν ένα όνομα καταραμένο.

Ο ΕΓΓΟΝΟΣ ΤΟΥ ΧΟΡΝΜΠΙΜ, ο μικρός Τζο, κάποιον του θύμιζε. Ο Τζο ήταν δυόμισι ετών, ψηλός και σίγουρος για τον εαυτό του, και σ' αυτό έμοιαζε στον παππού του. Όμως υπήρχε και κάτι άλλο. Ο Χόρνμπιμ δε γλυκομιλούσε στα μωρά όπως η γυναίκα του και η κόρη του, αλλά μελετούσε με προσοχή το αγόρι καθώς το κανάκευαν οι δύο γυναίκες και κάτι σ' εκείνο το μωρουδίστικο προσωπάκι άγγιζε τη σκληρή καρδιά του. Αποφάσισε τελικά ότι ήταν τα μάτια. Το αγόρι δεν είχε τα μάτια του Χόρνμπιμ, μάτια βαθουλωτά κάτω από επιβλητικά φρύδια που σκίαζαν τα συναισθήματά του. Τα μάτια του Τζο ήταν γαλάζια και ξάστερα. Μπορεί να μην επιβαλλόταν ποτέ στους άλλους με τη δύναμη του χαρακτήρα του μονάχα, μα θα τους κατακτούσε με τη γοητεία του. Κάτι οικείο υπήρχε σ' εκείνα τα μάτια που ο Χόρνμπιμ δεν μπορούσε να προσδιορίσει –ώσπου συνειδητοποίησε σοκαρισμένος ότι, όταν κοιτούσε τον Τζο, έβλεπε την πεθαμένη από χρόνια μητέρα του. Εκείνη είχε τέτοια μάτια. Ο Χόρνμπιμ έδωξε βιαστικά τη σκέψη της από το μυαλό του. Δεν του άρεσε να θυμάται τη μητέρα του.

Φόρεσε το παλτό του, βγήκε από το σπίτι και πήγε με τα πόδια στο Γουίλαρντ Χάουζ, όπου ζήτησε να δει τον ταγματάρχη Ντόναλντσον.

Ο Ντόναλντσον έδειχνε πολύ νέος, αλλά πρέπει να είχε μυαλό, σκέφτηκε ο Χόρνμπιμ, αλλιώς δε θα ήταν το δεξί χέρι του Νόρθγουντ τόσο καιρό. Φρόνιμο θα ήταν να μην τον υποτιμήσει. Κάποιοι μεθοδιστές φορούσαν τη θρησκεία τους σαν παράσημο. Ο Χόρνμπιμ πίστευε ότι η θρησκεία δεν ήταν πρόβλημα, αρκεί να μην την έπαιρνες πολύ σοβαρά. Την άποψή του θα την κρατούσε για τον εαυτό του σ' αυτή τη συνάντηση.

Ξεκίνησε λέγοντας, «Σας έχω ήδη στείλει γραπτή προσφορά για

τις παρούσες ανάγκες σας σε ύφασμα, αλλά σκέφτηκα ότι καλό θα ήταν να τα πούμε κι από κοντά».

«Σας ακούω», είπε κοφτά ο Ντόναλντσον.

«Η στρατιωτική σας σταδιοδρομία είναι εντυπωσιακή και –αν μου επιτρέπετε να μιλήσω με κάθε ειλικρίνεια– είναι φανερό πως είστε πολύ ικανός άνθρωπος. Όμως δεν έχετε εμπειρία στο εμπόριο υφασμάτων και ίσως σας φανούν χρήσιμες μερικές συμβουλές που θα μπορούσα να σας δώσω».

«Θα μ' ενδιέφερε πολύ. Καθίστε, παρακαλώ».

Ο Χόρνμπιμ διάλεξε την καρέκλα μπροστά στο γραφείο. Όλα καλά ως εδώ.

«Σε κάθε δουλειά», είπε, «υπάρχουν επίσημοι και ανεπίσημοι τρόποι να γίνονται τα πράγματα».

«Τι εννοείτε, σύμβουλε;» ρώτησε επιφυλακτικά ο Ντόναλντσον.

«Υπάρχουν οι κανόνες και υπάρχει και ο τρόπος που λειτουργούν όλοι στην πραγματικότητα».

«Α».

«Για παράδειγμα, σας υποβάλλουμε τις προσφορές μας κι εσείς δίνετε την παραγγελία σ' εκείνον που προσφέρει τη χαμηλότερη τιμή –θεωρητικά. Γιατί, στην πραγματικότητα, τα πράγματα δε γίνονται ακριβώς έτσι».

«Αλήθεια;» Ο τόνος του Ντόναλντσον δε μαρτυρούσε τι σκεφτόταν.

Ο Χόρνμπιμ δεν ήταν σίγουρος αν γινόταν αντιληπτό αυτό που εννοούσε, αλλά συνέχισε. «Στην πράξη, λειτουργούμε με βάση ένα Σύστημα Ειδικών Εκπτώσεων».

«Και τι είναι αυτό το σύστημα;»

«Δέχετε την προσφορά μου, που είναι, ας πούμε εκατό λίρες, αλλά εγώ σας δίνω τιμολόγιο για εκατόν είκοσι. Μου πληρώνετε τις εκατό λίρες και σας μένει περίσσειμα είκοσι λιρών, που είναι ήδη δικαιολογημένο στα βιβλία σας, έτσι μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε για άλλους σκοπούς».

«Για άλλους σκοπούς;»

«Μπορείτε να βάλετε τα χρήματα στην άκρη για τις χήρες και τα ορφανά των πεσόντων στον πόλεμο, για παράδειγμα. Ή ν' αγορά-

σετε ούισκι για τη λésχη των αξιωματικών. Είναι ένα είδος διακριτικού ταμείου για δαπάνες που αξίζουν, αλλά ίσως δε θα 'πρεπε να καταχωρίζονται στα λογιστικά βιβλία σας. Φυσικά, δεν υποχρεούστε να δίνετε αναφορά σ' εμένα —ή σ' οποιονδήποτε άλλον— για το πώς τα ξοδέψατε».

«Συνεπώς οι καταχωρίσεις στα λογιστικά βιβλία είναι παραπλανητικές».

«Θα μπορούσατε να το δείτε έτσι ή να το θεωρήσετε απλώς έναν τρόπο να λαδώνονται τα γρανάζια της μηχανής».

«Φοβάμαι ότι δε συμφωνώ, κύριε Χόρνμπιμ. Δεν πρόκειται να εμπλακώ σε απάτες».

Το πρόσωπο του Χόρνμπιμ έγινε μια πέτρινη μάσκα. Σκόνταφτε σ' ένα πολύ σοβαρό εμπόδιο. Είχε φοβηθεί ότι θα συνέβαινε αυτό, μα τελικά δεν το είχε θεωρήσει πολύ πιθανό. Ο Ντόναλντσον μπορούσε να βγάλει μια περιουσία, αλλά δε σκόπευε να εκμεταλλευτεί την ευκαιρία. Αυτό ήταν ακατανόητο.

Ο Χόρνμπιμ έκανε αμέσως πίσω. «Φυσικά, πρέπει να κάνετε ό,τι θεωρείτε σωστό». Μπορούσε ακόμα να εξασφαλίσει το συμβόλαιο. «Θα χαρώ να συνεργαστώ μαζί σας με όποιον τρόπο επιθυμείτε. Ελπίζω να τύχει της εύνοιάς σας η γραπτή προσφορά μου».

«Η αλήθεια είναι πως αυτό δεν πρόκειται να συμβεί, κύριε Χόρνμπιμ. Έχω ήδη μελετήσει τις προσφορές μαζί με το συνταγματάρχη Νόρθγουντ και δυστυχώς δεν πήρατε εσείς το συμβόλαιο».

Ο Χόρνμπιμ ένιωσε σαν να είχε δεχτεί γροθιά στο στομάχι. Έμεινε με το στόμα ανοιχτό. Χρειάστηκε μια στιγμή για να συνέλθει. «Μα έχτισα ολόκληρο καινούργιο εργοστάσιο για να καλύπτω τις ανάγκες σας!»

«Αναρωτιέμαι γιατί ήσασταν τόσο βέβαιος ότι θα παίρνατε το συμβόλαιο».

«Σε ποιον το δώσατε; Σε κάποιον απ' τους ομοϊδεάτες σας τους μεθοδιστές, δίχως άλλο!»

«Δεν είμαι υποχρεωμένος να σας πω, αλλά δεν έχω κανένα λόγο να μην το κάνω. Το συμβόλαιο μοιράστηκε εξίσου μεταξύ των δύο καλύτερων προσφορών. Ο ένας από τους δύο μειοδότες είναι μεθοδιστής—»

«Το ήξερα!»

«—και ο άλλος αφοσιωμένος αγγλικανός».

«Ποιοι είναι; Δώστε μου τα ονόματά τους!»

«Παρακαλώ, μην προσπαθείτε να με εκφοβίσετε, κύριε Χόρνμπιμ. Κατανοώ την απογοήτευσή σας, αλλά δεν μπορείτε να έρχεστε στο γραφείο μου και να με προσβάλλετε, ξέρετε».

Ο Χόρνμπιμ συγκράτησε την οργή του. «Συγχωρήστε με. Θα σας ήμουν ευγνώμων, όμως, αν μου λέγατε ποιοι είναι οι μειοδότες που πήραν τα συμβόλαια».

«Η αγγλικανή κυρία Μπάγκσο και ο μεθοδιστής Έιμος Μπάροουφιλντ».

«Μια γυναίκα και ένας θρασύς φαντασμένος!»

«Επί τη ευκαιρία, κανένας τους δεν ανέφερε το Σύστημα Ειδικών Εκπτώσεων».

Ο Χόρνμπιμ είχε πιαστεί κορόιδο. Ο Ντόναλντσον τον είχε αφήσει να φλυαρεί, ξέροντας ότι η απόφαση είχε παρθεί, ώσπου ο Χόρνμπιμ αποκάλυψε το σύστημα δωροδοκίας που είχε εφαρμόσει με τον Ρίντικ. Άραγε σκόπευε να ασκήσει αγωγή εναντίον του ο Ντόναλντσον —ή ο Νόρθγουντ; Δεν υπήρχαν αποδείξεις όμως. Μπορούσε να αρνηθεί αυτή τη συζήτηση ή να πει ότι είχε γίνει παρεξήγηση. Όχι, δεν κινδύνευε να τον σύρουν στα δικαστήρια. Αλλά είχε χάσει το συμβόλαιο. Έπρεπε να δώσει αγώνα τώρα για να έχει δουλειά το εργοστάσιό του. Θα έχανε χρήματα.

Ήθελε να στραγγαλίσει τον Ντόναλντσον. Ή τον Μπάροουφιλντ. Ή τη χήρα Μπάγκσο. Κατά προτίμηση και τους τρεις. Είχε ανάγκη να σκοτώσει κάποιον, να σπάσει κάτι. Έβραζε από θυμό και δεν είχε σε ποιον να ξεσπάσει.

Σηκώθηκε και είπε μέσα απ' τα σφιγμένα δόντια του, «Καλή σας μέρα, ταγματάρχα».

«Καλή σας μέρα, σύμβουλε».

Υπήρχε, μάλιστα, μια σαρκαστική χροιά στον τρόπο που είπε την προσφώνηση *σύμβουλε* ο Ντόναλντσον.

Ο Χόρνμπιμ βγήκε από το γραφείο και κατόπιν από το κτίριο με βαριά, θορυβώδη βήματα. Οι άνθρωποι έκαναν στην άκρη καθώς

ανηφόριζε με θυμωμένες δρασκελιές τον λιθόστρωτο δρόμο αγριοκοιτάζοντας τους πάντες και κανέναν.

Είχε ηττηθεί και είχε εξευτελιστεί.

Και, για πρώτη φορά, δεν είχε εφεδρικό σχέδιο.

«Για φαντάσου!» είπε η Έλσι διαβάζοντας την *Kingsbridge Gazette* την ώρα του πρωινού. «Ο κύριος Χόρνμπιμ δεν πήρε το συμβόλαιο για το κόκκινο ύφασμα των στολών της πολιτοφυλακής».

«Ποιος το πήρε;»

«Δύο άτομα, γράφει εδώ: τις μισές παραγγελίες πήρε η κυρία Σίσι Μπάγκσο και τις άλλες μισές ο κύριος Έιμος Μπάροουφιλντ. Και το ακριβό ύφασμα για τις στολές των αξιωματικών θα το προμηθεύει ο κύριος Ντέιβιντ Σόβελερ».

Ο επίσκοπος σήκωσε τα μάτια του από τους *Times* του. «Ο Ντέιβιντ Σόβελερ;»

«Αυτός που όλοι τον φωνάζουν Σπέιντ». Καθώς το έλεγε αυτό η Έλσι, το μάτι της έπιασε το ύφος της μητέρας της. Η Αραμπέλα έδειχνε φοβισμένη.

«Είχα ξεχάσει ότι το πραγματικό του όνομα είναι Ντέιβιντ», είπε ο επίσκοπος.

Η Έλσι σήκωσε τους ώμους της. «Πολύ λίγοι το ξέρουν». Ο πατέρας της φαινόταν ανεξήγητα ταραγμένος από το ασήμαντο αυτό γεγονός.

Κοίταξε ξανά τη μητέρα της. Το χέρι της Αραμπέλα έτρεμε καθώς ανακάτευε τη ζάχαρη στο τσάι της.

«Αραμπέλα, αγαπητή μου», είπε ο επίσκοπος, «σου αρέσει το όνομα Ντέιβιντ, έτσι δεν είναι;» Το ύφος του ανησύχησε την Έλσι.

«Σε πολλούς αρέσει», απάντησε η Αραμπέλα.

«Εβραϊκό όνομα, φυσικά, αλλά δημοφιλές στην Ουαλία, όπου ο προστάτης άγιος είναι ο άγιος Δαβίδ. Το λένε Ντάι, για συντομία, αν και όχι όταν αναφέρονται στον άγιο, φυσικά».

Η Έλσι διαισθάνθηκε ότι κάτι πολύ σοβαρό διαδραματιζόταν εδώ, κάτω από το πρόσχημα μιας κοινότοπης συζήτησης, αλλά δεν

μπορούσε να φανταστεί το βαθύτερο πρόβλημα. Ποιος νοιαζόταν αν άρεσε στην Αραμπέλα το όνομα Ντέιβιντ;

Όταν ξαναμίλησε ο επίσκοπος, υπήρχε μια έκφραση κακεντρέχειας στο πρόσωπό του. «Νομίζω ότι θυμάμαι, μάλιστα, ότι ήθελες να πάρει το όνομα Ντέιβιντ ο γιος σου».

Γιατί είπε ο γιος σου;

Η Αραμπέλα σήκωσε το βλέμμα της και τον κοίταξε ολόγεια στα μάτια. «Από το Αβεσαλώμ, πάντως, θα ήταν καλύτερο», του είπε σαν να τον προκαλούσε.

Η Έλσι άρχισε να καταλαβαίνει. Ο επίσκοπος νόμιζε ότι δεν ήταν ο πατέρας του Αβεσαλώμ: δεν είχε πάψει ποτέ να τον προβληματίζει η ιστορία εκείνης της νύχτας που είχε παραπεί το περασμένο Πάσχα. Η Αραμπέλα ήθελε να ονομάσει το αγόρι Ντέιβιντ –που ήταν το πραγματικό όνομα του Σπέιντ. Η Μπελίντα Γκούντναϊτ είχε πει ότι η Αραμπέλα είχε περιέργως πολύ φιλική σχέση με τον Σπέιντ.

Ο επίσκοπος πίστευε ότι ο πατέρας του Αβεσαλώμ ήταν ο Σπέιντ.

Ο Σπέιντ; Αν είχε διαπράξει μοιχεία η Αραμπέλα, το είχε κάνει με τον Σπέιντ;

Ο επίσκοπος έδειχνε να μην έχει αμφιβολίες. Σηκώθηκε όρθιος, με μάτια που γυάλιζαν από θυμό. Υψώνοντας το δάχτυλο στην Αραμπέλα, της είπε, «Θα τιμωρηθείς γι' αυτό!» Και βγήκε από το δωμάτιο.

Η Αραμπέλα ξέσπασε σε κλάματα.

Η Έλσι κάθισε δίπλα στη μητέρα της και τύλιξε το ένα της χέρι γύρω της. Της ήρθε αμέσως η μυρωδιά από το άρωμα πορτοκαλανθών της μητέρας της. «Είναι αλήθεια, μητέρα;» τη ρώτησε. «Ο Σπέιντ είναι ο πραγματικός πατέρας;»

«Φυσικά!» είπε με λυγμούς η Αραμπέλα. «Ο επίσκοπος δεν ήταν σε θέση να το κάνει κι εγώ ήμουν ανόητη που υποκρινόμουν. Τι άλλο να έκανα όμως;»

Η Έλσι παραλίγο να της πει *Μα πρέπει να είσαι δέκα χρόνια μεγαλύτερη απ' τον Σπέιντ* αλλά κατάλαβε ότι κάτι τέτοιο δε θα βοηθούσε. Δεν μπορούσε, ωστόσο, να μην το σκέφτεται, όπως και πολλά άλλα πράγματα. Η μητέρα της ήταν η σύζυγος του επισκόπου, μια από τις σημαντικότερες κυρίες στην κοινωνία του Κίνγκσμπριτζ

και η πιο καλοντυμένη γυναίκα στην πόλη. Πώς ήταν δυνατό να έχει παράνομο δεσμό; Μ' έναν άντρα νεότερό της; Και μάλιστα μεθοδιστή;

Από την άλλη, σκέφτηκε η Έλσι, ο Σπέιντ ήταν γοητευτικός και ευχάριστος, έξυπνος και καλά ενημερωμένος για όλα. Θα μπορούσες να πεις ότι ήταν και όμορφος με τον δικό του τραχύ τρόπο. Βέβαια, κοινωνικά ήταν πολύ κατώτερος της Αραμπέλα, αλλά αυτός ήταν ο λιγότερο σημαντικός κανόνας που παραβίαζε.

Μα πού συναντιόντουσαν; Πού έκαναν αυτό που κάνουν οι μοιχοί; Ξαφνικά θυμήθηκε τα δοκιμαστήρια στο μαγαζί της Κέιτ Σόβελερ. Εκεί θα βλέπονταν σίγουρα. Στα επάνω δωμάτια υπήρχαν κρεβάτια.

Άρχισε να βλέπει τη μητέρα της με καινούργιο μάτι.

Οι λυγμοί της Αραμπέλα κόπασαν. «Ελα να σε πάω επάνω», της είπε η Έλσι.

Η Αραμπέλα σηκώθηκε. «Δε χρειάζεται, αγάπη μου, ευχαριστώ», είπε. «Δεν έχουν τίποτα τα πόδια μου. Θα πάω να ξαπλώσω λίγο».

Η Έλσι τη συνόδευσε στο χολ και την παρακολούθησε ν' ανεβαίνει αργά τη σκάλα.

Θυμήθηκε τότε ότι σήμερα θα αποφυλακίζοταν η Σαλ. Ήθελε να πάει να τη δει για να βεβαιωθεί ότι ήταν καλά. Μπορούσε ν' αφήσει τη μητέρα της τώρα.

Φόρεσε το παλτό της –ραμμένο απ' την Κέιτ και την Μπέκα με ύφασμα που είχε υφάνει ο Σπέιντ. Ήταν ένα βροχερό πρωινό και περπάτησε με γοργό βήμα ως τη βορειοδυτική συνοικία όπου ήταν το σπίτι των Μποξ. Καθώς περπατούσε, της ήρθε άθελά της στο νου η εικόνα της μητέρας της να φιλιέται με τον Σπέιντ σ' ένα δοκιμαστήριο, αλλά προσπάθησε να τη διώξει.

Η Σαλ δεν ήταν καλά. Όταν μπήκε η Έλσι, τη βρήκε να κάθεται στην κουζίνα με τους αγκώνες στο τραπέζι. Ήταν αδύνατη, κουρασμένη και βρόμικη. Ο Κιτ και η Σου την κοιτούσαν με πελώρια μάτια. Τα δύο παιδιά είχαν μείνει άφωνα, φανερά σοκαρισμένα από την αλλαγή στην εμφάνισή της. Μπροστά της υπήρχε μια κούπα μπίρα, μα δεν έπινε. Η Έλσι σκέφτηκε ότι θα πεινούσε, αλλά ήταν τόσο εξουθενωμένη, που δεν μπορούσε ούτε να κουνηθεί.

«Είναι εξαντλημένη, κυρία Μάκιντος», είπε ο Τζαρτζ.

Η Έλσι κάθισε δίπλα στη Σαλ. «Πρέπει να ξεκουραστείς και να φας για να ανακτήσεις τις δυνάμεις σου», της είπε.

«Θα ξεκουραστώ σήμερα, αλλά αύριο πρέπει να δουλέψω», είπε άψυχα η Σαλ.

«Τζαρτζ», είπε η Έλσι, «πάρε λίγο αρνί απ' το χασάπη και φτιάξ' της έναν θρεπτικό ζωμό». Έβγαλε από το πορτοφόλι της μια λίρα και την άφησε στο τραπέζι. «Πάρε και ψωμί και φρέσκο βούτυρο. Μόλις βάλει κάτι στο στομάχι της, θα κοιμηθεί».

«Είστε πολύ ευγενική», είπε ο Τζαρτζ.

«Πρέπει να ήταν σκότωμα τα καταναγκαστικά έργα», είπε η Έλσι στη Σαλ.

«Η σκληρότερη δουλειά που έχω κάνει ποτέ. Οι γυναίκες λιποθυμούν απ' την αδυναμία και τις χτυπούν με το βούρδουλα μέχρι να συνέλθουν και να σηκωθούν για να ξαναρχίσουν».

«Και οι άντρες που σας φρουρούσαν –πώς σας φέρονταν;»

Τα μάτια της Σαλ άστραψαν σαν να προειδοποιούσε την Έλσι ν' αφήσει αυτό το θέμα. Έγινε σε κλάσμα του δευτερολέπτου και ο Τζαρτζ δεν το πήρε είδηση, μα η Έλσι κατάλαβε: οι δεσμοφύλακες κακοποιούσαν τις γυναίκες. Η Σαλ δεν ήθελε να το μάθει ο Τζαρτζ. Αν το ανακάλυπτε, πιθανότατα θα σκότωνε κάποιον από δαύτους και θα κατέληγε στην κρεμάλα.

Η Σαλ έσπασε γρήγορα τη σύντομη σιωπή. «Ήταν πολύ απαιτητικοί», είπε μόνο.

Η Έλσι πήρε το χέρι της Σαλ και της το έσφιξε. Της έσφιξε κρυφά και η Σαλ το δικό της. Ήταν ο κώδικας των γυναικών. Θα κρατούσαν το μυστικό των βιασμών στη φυλακή.

Η Έλσι σηκώθηκε. «Φαγητό και ξεκούραση», είπε, «και θα ξαναβρείς τον εαυτό σου». Πήγε στην πόρτα.

«Είστε ένας άγγελος, κυρία Μάκιντος», της είπε ο Τζαρτζ.

Η Έλσι έφυγε.

Περπατώντας στη βροχή στο δρόμο για το σπίτι, αναλογιζόταν με θυμό και οδύνη τη βαναυσότητα των ανθρώπων προς τους συνανθρώπους τους και πώς ένα χρυσό νόμισμα φαινόταν σ' έναν

φτωχό μεροκαματιάρη όπως ο Τζαρτζ σαν θαύμα που είχε κάνει ένας άγγελος.

Ανησυχούσε ακόμα για τη μητέρα της. Τι γινόταν άραγε στο σπίτι; Ποια τιμωρία σκόπευε να της επιβάλει ο πατέρας της; Θα την κλείδωνε άραγε μία βδομάδα στην κάμαρά της μόνο με ψωμί και νερό όπως την Έλσι;

Όταν έφτασε στο σπίτι, η μητέρα της δεν ήταν στο καθιστικό ούτε ο πατέρας της στο γραφείο του. Ανέβηκε στο δωμάτιο της μητέρας της και τη βρήκε καθισμένη στο κρεβάτι να κλαίει πικρά. «Τι τρέχει, μητέρα;» τη ρώτησε. «Τι έκανε αυτή τη φορά;»

Η Αραμπέλα έμοιαζε ανήμπορη ν' απαντήσει.

Μια φοβερή σκέψη πέρασε από το μυαλό της Έλσι. Ήταν δυνατό να είχε κάνει κακό στο μωρό ο πατέρας της; «Είναι καλά ο Αβεσαλώμ;» είπε.

Η Αραμπέλα κούνησε καταφατικά το κεφάλι της.

«Δόξα τω Θεώ. Μα πού είναι ο πατέρας μου;»

«Στον κήπο», κατάφερε ν' αρθρώσει η Αραμπέλα.

Η Έλσι κατέβηκε τρέχοντας τις σκάλες. Πέρασε από την κουζίνα, όπου οι υπηρέτες έμοιαζαν μαζεμένοι και φοβισμένοι και βγήκε από την πίσω πόρτα. Δεν έβλεπε τον πατέρα της, μα άκουγε ομιλίες. Πέρασε κάτω από την αψίδα από λυγαριά που το καλοκαίρι ήταν φορτωμένη με εκατοντάδες τριαντάφυλλα, ενώ τώρα, το χειμώνα, καλυπτόταν μόνο από μπλεγμένα κλαδιά, και μπήκε στο ροδόκηπο.

Το θέαμα που αντίκρισε τη σόκαρε.

Τα χαμηλά τριανταφυλλόδεντρα στο μέσο είχαν ξεσκαφτεί και οι τσακισμένοι κορμοί τους τώρα ήταν ανακατεμένοι με τα χώματα. Στο βάθος, η πέργκολα είχε ζηλωθεί από τον παλιό τοίχο και ήταν ριγμένη χάμω, ενώ οι τριανταφυλλιές που τη στόλιζαν είχαν ξεριζωθεί και πεταχτεί στην άκρη. Το ψιλόβροχο μούσκευε τους σβώλους του σκαμμένου χώματος. Δύο κηπουροί με φτυάρια ίσιωναν φιλότιμα το έδαφος υπό την επίβλεψη του επισκόπου, που είχε λάσπες στις άσπρες μεταξωτές κάλτσες του. Μόλις είδε την Έλσι χαμογέλασε σχεδόν σαν μανιακός. «Γεια σου, θυγατέρα», της είπε.

«Τι κάνεις;» τον ρώτησε η Έλσι, μην πιστεύοντας στα μάτια της.

«Σκέφτηκα να φτιάξουμε ένα μπουστάνι», είπε με τραχιά φωνή. «Η μαγείρισσα ενθουσιάστηκε με την ιδέα!»

Η Έλσι με κόπο κρατήθηκε να μη βάλει τα κλάματα. «Μα η μητέρα τον αγαπάει το ροδόκηπό της», είπε.

«Α, τι να γίνει, δεν μπορούμε να έχουμε πάντα ό,τι θέλουμε, έτσι; Άλλωστε τώρα θα είναι πολύ απασχολημένη με το νέο της μωρό και δε θα έχει καιρό για κηπουρική».

«Είσαι πολύ σκληρός άνθρωπος».

Οι κηπουροί την άκουσαν και φάνηκαν να ξαφνιάζονται. Κανένας δεν επέκρινε τον επίσκοπο.

«Πρόσεχε καλά τα λόγια σου», της είπε. «Ιδίως αν θέλεις να συνεχίσεις να ταΐζεις τα παιδιά του κατηχητικού σου με δικά μου έξοδα».

«Του κατηχητικού μου! Πώς μπορείς να μ' απειλείς έτσι;»

Την πλησίασε και χαμήλωσε τη φωνή του για να μην τον ακούσει κανένας άλλος. «Πήρα απ' τη μάνα σου κάτι που αγαπούσε γιατί κι αυτή έκανε το ίδιο σ' εμένα».

«Ποτέ δε σου πήρε τίποτα!»

«Μου πήρε αυτό που είχε μεγαλύτερη αξία για μένα –την αξιοπρέπειά μου».

Η Έλσι συνειδητοποίησε ξαφνικά ότι αυτό ήταν αλήθεια. Έμεινε αποσβολωμένη. Αυτό που έκανε ο πατέρας της ήταν αναμφίβολα απάνθρωπο, όμως τώρα καταλάβαινε γιατί το έκανε.

«Πρόσεξε, λοιπόν, να μου μιλάς με σεβασμό μπροστά στους κηπουρούς ή σ' οποιονδήποτε άλλον», συνέχισε ο επίσκοπος, «αλλιώς θα σου μάθω πώς είναι να χάνεις αυτό που έχει τη μεγαλύτερη αξία για σένα».

Και, με τα λόγια αυτά, της γύρισε την πλάτη και ξαναπήγε στους κηπουρούς.

Ο Σπέιντ καθόταν στον αργαλειό του και τον ρύθμιζε για να υφάνει ένα πολύπλοκο ριγέ ύφασμα, όταν ήρθε η αδερφή του και του είπε, «Σε περιμένει μια έκπληξη στον επάνω όροφο του σπιτιού». Πετάχτηκε όρθιος και, αφήνοντας πίσω του την Κέιτ, διέσχισε βιαστικά

την αυλή, όρμησε στο σπίτι και ανέβηκε δύο δύο τα σκαλιά. Μπαίνοντας στο δωμάτιο, βρήκε την Αραμπέλα να τον περιμένει, όπως φανταζόταν, μα δεν ήταν μόνη.

Κρατούσε το μωρό.

Τους αγκάλιασε και τους δύο, φίλησε την Αραμπέλα στο στόμα και κοίταξε το παιδί. Στη βάφτιση δεν είχε μπορέσει να το δει καλά. Υπήρχαν πολλοί σπουδαίοι άνθρωποι στριμωγμένοι γύρω από την κολυμπήθρα και δεν είχε θελήσει να τραβήξει την προσοχή σπρώχνοντας για ν' ανοίξει δρόμο και να φτάσει μπροστά. Τώρα το κοιτούσε αχόρταγα. «Αβεσαλώμ», είπε.

«Τον φωνάζω Έιμπ», είπε η Αραμπέλα.

«Έιμπ», επανέλαβε ο Σπείντ.

«Δε θα χρησιμοποιήσω ποτέ το όνομα που του έδωσε ο Στίβεν στη βάφτιση. Αρνούμαι να τον καταδικάσω να ζει στη σκιά μιας κατάρας».

«Ωραία», είπε ο Σπείντ.

Το μωρό είχε τα μάτια του κλειστά και φαινόταν γαλήνιο.

«Έχει τα μαλλιά σου», είπε η Αραμπέλα. «Σκούρα, κατσαρά και πολύ πυκνά».

«Δε θα με πείραζε αν είχε τα δικά σου μαλλιά. Τι χρώμα είναι τα μάτια του;»

«Γαλάζια, αλλά τα περισσότερα μωρά έχουν γαλάζια μάτια. Πολλά αλλάζουν μετά από λίγο καιρό».

«Ποτέ δε μου φαίνονταν όμορφα τα μωρά –αλλά ο Έιμπ είναι πανέμορφος».

«Θέλεις να τον κρατήσεις;»

Ο Σπείντ δίσταζε. Δεν είχε πείρα από μωρά. «Μπορώ;»

«Φυσικά. Δικός σου είναι».

«Εντάξει».

«Βάλε το ένα σου χέρι κάτω απ' τον ποπό του και το άλλο πίσω απ' το κεφάλι του, αυτό είναι όλο».

Ο Σπείντ υπάκουσε στις οδηγίες της. Ο Έιμπ ήταν πανάλαφρος. Ο Σπείντ έσφιξε το μωρό στο στήθος του και ανάπνευσε μια ζεστή, καθαρή μοσχοβολιά. Δυνατά συναισθήματα τον πλημμύρισαν·

ένιωθε βαθιά περηφάνια, αγάπη και προστατευτικότητα. «Έχω παιδί», είπε με δέος. «Έχω γιο.

»Πώς είναι τα πράγματα στο σπίτι;» ρώτησε λίγο αργότερα την Αραμπέλα.

«Ο επίσκοπος πήρε την εκδίκησή του. Κατέστρεψε το ροδόκηπό μου».

«Λυπάμαι πολύ».

«Κι εγώ λυπάμαι». Σήκωσε τους ώμους της. «Αλλά έχω εσένα και τον Έιμπ. Μπορώ να ζήσω και χωρίς τριαντάφυλλα». Παρ' όλα αυτά, φαινόταν θλιμμένη.

Ο Σπείντ φίλησε το κεφαλάκι του Έιμπ. «Είναι πολύ παράξενο».

«Ποιο;»

«Ετούτο το αγοράκι προκάλεσε πολλούς μπελάδες με τον ερχομό του στον κόσμο και πιθανότατα μας περιμένουν κι άλλοι. Όμως εσένα κι εμένα δε μας νοιάζει. Είμαστε και οι δύο τρισευτυχισμένοι που το έχουμε και το λατρεύουμε. Μετά χαράς θ' αφιερώσουμε τη ζωή μας στη φροντίδα του. Αυτό είναι καλό –και παράξενο μαζί».

«Ίσως μ' αυτόν τον τρόπο να δουλεύει ο Θεός», είπε η Αραμπέλα.

«Έτσι πρέπει να είναι», είπε ο Σπείντ.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η Εξαναγκαστική Ναυτολόγηση

1804 έως 1805

ΤΟ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ ΤΟΥ 1804 Ο Έιμος πήρε μια φορτηγίδα από το Κίνγκσμπριτζ για το Κομπ. Η διαδρομή ήταν εύκολη, καθώς ακολουθούσαν τη φυσική ροή του ποταμού, αλλά στο γυρισμό οι μαουινιέρηδες θα έπρεπε να τραβούν γερά κουπί κόντρα στο ρεύμα.

Όταν μπήκαν στο λιμάνι του Κομπ, τον περίμενε μια δυσάρεστη έκπληξη. Στο ακρωτήριο ορθωνόταν ένα νέο κτίριο: ένα κοντόχοντρο, στρογγυλό οχυρό σχήματος κύπελλου μπίρας –με πάτο φαρδύτερο από το χείλος. Η θέα του σε απωθούσε και σε φόβιζε· στον Έιμος, μάλιστα, θύμιζε κατά κάποιον τρόπο εκείνους τους παλαιστές στα πανηγύρια, που προκαλούσαν όποιον τολμούσε ν' αναμετρηθεί μαζί τους.

Μαζί του ήταν ο Χέιμις Λο. Τώρα που η επιχείρησή του είχε εργάτες που δούλευαν κυρίως στο εργοστάσιο και όχι στα σπίτια τους, ο Χέιμις ταξίδευε λιγότερο και είχε γίνει βοηθός πωλήσεων του Έιμος. Παρόμοιο ρόλο έπαιζε ο Κιτ Κλίδεροου στο κομμάτι της παραγωγής.

Κοιτάζοντας το κτίριο από το κατάστρωμα μαζί με τον Έιμος, ο Χέιμις είπε, «Τι στο διάβολο είναι αυτό;»

Ο Έιμος πίστευε ότι ήξερε την απάντηση. «Πρέπει να είναι πύργος Μαρτέλο», είπε. «Λένε ότι η κυβέρνηση χτίζει καμία εκατοστή από δαύτους κατά μήκος της ακτής ως άμυνα κατά μιας πιθανής γαλλικής εισβολής».

«Τους έχω ακουστά», είπε ο Χέιμις. «Απλώς δεν περίμενα να είναι τόσο άσχημοι».

Ο Έιμος θυμήθηκε τι είχε διαβάσει στη *Morning Chronicle*. Οι πύργοι Μαρτέλο είχαν τοίχους πάχους περίπου δυόμισι γιάρδων και στην επίπεδη οροφή τους ένα βαρύ κανόνι που μπορούσε να κάνει πλήρη περιστροφή και να ρίχνει βολές προς κάθε κατεύθυνση. Κάθε πύργος ήταν επανδρωμένος μ' έναν αξιωματικό και είκοσι άντρες.

Οι εφημερίδες έγραφαν μήνες τώρα για την απειλή της γαλλικής εισβολής. Ο Έιμος είχε νιώσει μια γενική ανησυχία όταν διάβασε ότι ο ηγέτης των Γάλλων, ο Ναπολέων Βοναπάρτης, είχε συγκεντρώσει μια δύναμη διακοσίων χιλιάδων αντρών στη Βουλώνη και άλλα λιμάνια και έφτιαχνε στόλο για να τους περάσει στην άλλη πλευρά της Μάγχης. Όμως το δυσοίωνα θέαμα ενός οχυρού που φρουρούσε το λιμάνι του Κομπ έκανε ξαφνικά την αόριστη απειλή πιο χειροπιαστή.

Ο Βοναπάρτης είχε άφθονα χρήματα για να χρηματοδοτήσει την εισβολή. Είχε πουλήσει στις Ηνωμένες Πολιτείες μια τεράστια ασύμφορη έκταση που οι Γάλλοι είχαν ονομάσει Λουιζιάνα, δηλαδή γη του Λουδοβίκου, και εκτεινόταν από τον Κόλπο του Μεξικού μέχρι τις Μεγάλες Λίμνες στα καναδικά σύνορα. Ο Πρόεδρος Τόμας Τζέφερσον είχε διπλασιάσει σε μέγεθος τις ΗΠΑ με κόστος δεκαπέντε εκατομμύρια δολάρια. Ο Βοναπάρτης ξόδευε ό,τι είχε και δεν είχε για να κατακτήσει την Αγγλία.

Παραδόξως, το εμπόριο με την ευρωπαϊκή ήπειρο συνεχιζόταν, χάρη στο Βασιλικό Ναυτικό, που περιπολούσε στη Μάγχη. Η Γαλλία, φυσικά, ήταν εκτός ορίων, όπως και η Ολλανδία, που είχε κατακτηθεί από τους Γάλλους, αλλά τα πλοία από το Κομπ εξακολουθούσαν να πηγαίνουν σε πόλεις όπως η Κοπεγχάγη, το Όσλο, ακόμα και η Αγία Πετρούπολη.

Ο Έιμος έφερνε στο Κομπ μια παρτίδα υφασμάτων που θα αποστελλόταν από εκεί σ' έναν πελάτη του στο Αμβούργο. Θα πληρωνόταν με συναλλαγματική. Ο πελάτης του θα πλήρωνε την τιμή των υφασμάτων σ' έναν Γερμανό τραπεζίτη, τον Νταν Λέβι, και ο Έιμος θα εισέπραττε τα χρήματά του από τον ξάδερφο του Νταν τον Τζόνι, που είχε τράπεζα στο Μπρίστολ.

Στο μεταξύ, πίσω στο Κίνγκσμπριτζ, ο Έιμος είχε τώρα δύο εργοστάσια. Οι δουλειές του με το στρατό είχαν αυξηθεί και στο αρχικό του εργοστάσιο δεν είχε πλέον αρκετό χώρο, έτσι είχε αγοράσει και δεύτερο, το λεγόμενο Εργοστάσιο της Χήρας, από τη Σίσι Μπάγκσο, που έβγαινε στη σύνταξη. Έξι μήνες αργότερα είχε κάνει τον Κιτ Κλίδεροου διευθυντή και των δύο εργοστασίων. Ο Κιτ ήταν πολύ νέος γι' αυτή τη θέση, αλλά ήξερε από μηχανές και τα πήγαινε

καλά με τους εργάτες· ήταν μακράν ο ικανότερος διευθυντής που είχε ποτέ ο Έιμος.

Στην προκυμαία του Κομπ επικρατούσε συνωστισμός. Αχθοφόροι και αμαξάδες πηγαиноέρχονταν και πλοία και μαούνες φόρτωναν και ξεφόρτωναν, στο αδιάκοπο αλισβερίσι που έκανε τη Βρετανία την πλουσιότερη χώρα στον κόσμο.

Οι μαουινιέρηδες βρήκαν το πλοίο που έψαχνε ο Έιμος, το *Dutch Girl*, και έδεσαν δίπλα του. Ο Έιμος κατέβηκε και ο Χέιμς άρχισε να ξεφορτώνει τα τόπια υφάσματος του Έιμος. Πάνω στην ώρα εμφανίστηκε και ο Κεβ Ότζερ, ο καπετάνιος του *Dutch Girl*. Ο Έιμος τον ήξερε χρόνια και τον εμπιστευόταν, αλλά παρ' όλα αυτά μέτρησαν τα τόπια μαζί και ο Ότζερ άνοιξε τρία στην τύχη για να ελέγξει αν ήταν όντως άσπρο μάλλινο σεργι, όπως έγραφε το δηλωτικό. Υπέγραψαν δύο αντίγραφα της φορτωτικής και πήραν από ένα ο καθένας.

«Θα διανυκτερεύσεις εδώ;» τον ρώτησε ο Ότζερ.

«Είναι πολύ αργά για να γυρίσω στο Κίνγκσμπριτζ σήμερα», απάντησε ο Έιμος.

«Έχετε το νου σας στην εξαναγκαστική ναυτολόγηση απόψε. Έχασα δύο καλούς άντρες χτες το βράδυ».

Ο Έιμος καταλάβαινε. Η Βρετανία είχε διαρκώς ανάγκη από άντρες για το ναυτικό. Η πολιτοφυλακή, το σώμα που ήταν υπεύθυνο για την εσωτερική ασφάλεια της χώρας, δεν αντιμετώπιζε έλλειψη αντρών, γιατί είχε το δικαίωμα να στρατολογεί άντρες είτε τους άρεσε είτε όχι. Στον τακτικό στρατό δεν υπήρχε αναγκαστική στρατολόγηση, αλλά η μαστιζόμενη από τη φτώχεια Ιρλανδία έδινε περίπου το ένα τρίτο των στρατιωτών, ενώ τους περισσότερους από τους υπόλοιπους προμήθευαν τα ποινικά δικαστήρια, που μπορούσαν να καταδικάσουν έναν παραβάτη σε στρατιωτική θητεία ως ποινή. Έτσι, το μεγαλύτερο πρόβλημα το είχε το ναυτικό, που κρατούσε τις θάλασσες ελεύθερες για να συνεχίζεται το βρετανικό εμπόριο.

Οι ναυτικοί πληρώνονταν ελάχιστα, πολλές φορές με καθυστέρηση, η ζωή στη θάλασσα ήταν πολύ σκληρή και το μαστίγωμα αποτελούσε καθημερινή τιμωρία για το παραμικρό παράπτωμα. Το ένα δέκατο των αντρών του ναυτικού αποτελούσαν τώρα κατάδικοι

προερχόμενοι από τις ιρλανδικές φυλακές, αλλά δεν αρκούσαν. Αντί να μεταρρυθμίσει το ναυτικό και να πληρώνει αξιοπρεπώς τους ναυτικούς, μια κυβέρνηση που ενδιαφερόταν για τα συμφέροντα των φορολογούμενων εξανάγκαζε απλώς πολλούς άντρες να υπηρετήσουν στο ναυτικό. Στην Αγγλία, ομάδες που λέγονταν αποσπάσματα ναυτολόγησης απήγαγαν ή «στρατολογούσαν με τη βία» αρτιμελείς μάχιμους άντρες σε παράκτιες πόλεις, τους επιβίβαζαν σε καράβια και τους κρατούσαν δεμένους μέχρι να ξεμακρύνουν μίλια από τη στεριά. Το σύστημα ήταν μισητό και συχνά οδηγούσε σε εξεγέρσεις.

Ο Έιμος ευχαρίστησε τον Ότζερ για την προειδοποίηση και πήγε μαζί με τον Χέιμις στην πανσιόν της κυρίας Άσλι, όπου έμενε πάντα όταν έπρεπε να διανυκτερεύσει στο Κομπ. Ήταν μια συνηθισμένη μονοκατοικία, αλλά ασφυκτικά γεμάτη με κρεβάτια, δύο ή τρία στα μικρότερα δωμάτια και πολύ περισσότερα στα μεγάλα. Η σπιτονοικοκυρά ήταν μια χαμογελαστή Τζαμαϊκανή με διαστάσεις που αποτελούσαν διαφήμιση για τη μαγειρική της.

Έφτασαν πάνω στην ώρα για το βραδινό. Η κυρία Άσλι σέρβιρε μια πικάντικη κακαβιά που, μαζί με το φρέσκο ψωμί και την μπίρα, κόστιζε ένα σελίνι. Στο κοινό τραπέζι, ο Έιμος κάθισε δίπλα σ' έναν νεαρό άντρα που τον αναγνώρισε. «Δε με ξέρετε, κύριε Μπάροουφιλντ, αλλά είμαι από το Κίνγκσμπριτζ», είπε. «Με λένε Τζιμ Πίτζον».

Ο Έιμος δε θυμόταν να τον είχε ξαναδεί. «Τι σε φέρνει στο Κομπ;» τον ρώτησε ευγενικά.

«Δουλεύω στις μαούνες. Ξέρω πολύ καλά το ποτάμι ανάμεσα στο Κίνγκσμπριτζ και το Κομπ».

Ένας άλλος πελάτης, ένας άντρας με ατροφικό δεξί χέρι που τον φώναζαν για πλάκα Αριστεράκια, μαινόταν κατά των Γάλλων ανάμεσα στις μπουκιές του. «Άθεοι, αιμοβόροι, αμαθείς άνθρωποι, ξέκαναν τον ανθό της γαλλικής αριστοκρατίας και θέλουν να ξεπαστρέψουν και τον δικό μας», είπε ρουφώντας με θόρυβο τη σούπα του.

Ο Χέιμις τσίμπησε. «Είχαμε ειρήνη για δεκατέσσερις μήνες», είπε. «Η Συνθήκη της Αμιένης είχε υπογραφεί το Μάρτιο του 1802

και οι εύποροι Άγγλοι καταναλωτές και τουρίστες συνέρρεαν και πάλι στο αγαπημένο τους Παρίσι. Όμως η Βρετανία τερμάτισε την ανακωχή πέρυσι το Μάιο».

«Μας επιτέθηκαν ξανά οι Γάλλοι!» είπε ο Αριστεράκις.

«Περίεργο», είπε ο Χέιμις. «Σύμφωνα με τις εφημερίδες, εμείς κηρύξαμε τον πόλεμο στους Γάλλους και όχι το αντίθετο».

«Επειδή εισέβαλαν στην Ελβετία», είπε ο Αριστεράκις.

«Αναμφίβολα, αλλά είναι αυτός λόγος να στείλει η κυβέρνηση Άγγλους να σκοτώνονται; Για την Ελβετία; Απλή ερώτηση κάνω».

«Δε με νοιάζει τι λες, εγώ τους μισώ τους γαμημένους τους Γάλλους».

Μια φωνή ακούστηκε από την κουζίνα. «Όχι αισχρολογίες, κύριοι, εδώ είναι αξιοπρεπές σπίτι».

Ο πάντα έτοιμος για καβγά Αριστεράκις υποτάχτηκε στην εξουσία της. «Συγγνώμη, κυρία Άσλι», είπε.

Μετά το φαγητό, καθώς οι άντρες σηκώνονταν από το τραπέζι, ήρθε μέσα η κυρία Άσλι και τους είπε, «Καλά να περάσετε απόψε, κύριοι, αλλά να θυμάστε τον κανόνα μου: η πόρτα κλειδώνει τα μεσάνυχτα και επιστροφές χρημάτων δε γίνονται».

Ο Έιμος και ο Χέιμις έκαναν βόλτα στην πόλη. Ο Έιμος δεν ανησυχούσε για τα αποσπάσματα εξαναγκαστικής ναυτολόγησης· ήξερε ότι δεν άρπαζαν καλοντυμένους κυρίους της μεσαίας τάξης.

Το Κομπ ήταν γεμάτο ζωή, όπως είναι συνήθως τα λιμάνια. Μουσικοί και ακροβάτες έδιναν παράσταση στους δρόμους για λίγες πένες, πλανόδιοι πωλητές πουλούσαν μπαλάντες, σουβενίρ και μαγικά φίλτρα, κοπέλες και αγόρια πρόσφεραν τα κορμιά τους και πορτοφολάδες ξαλάφρωναν τους ναυτικούς από τους μισθούς τους. Ο Έιμος και ο Χέιμις δεν μπόρεσαν να πειραστούν να επισκεφτούν κάποιο από τα πολλά πορνεία και τις χαρτοπαικτικές λέσχες, αλλά δοκίμασαν μπίρα σε κάμποσες ταβέρνες και έφαγαν στρείδια που αγόρασαν από έναν υπαίθριο πάγκο.

Όταν ο Έιμος ανακοίνωσε ότι ήταν ώρα να γυρίσουν στην πανσιόν της κυρίας Άσλι, ο Χέιμις τον παρακάλεσε να πιουν άλλη μία μπίρα και ο Έιμος δεν του χάλασε το χατίρι. Πήγαν σε μια ταβέρνα κοντά στην προκουαία. Μέσα υπήρχαν καμιά δωδεκαριά άντρες

που έπιναν μπίρα και κάμποσες νεαρές γυναίκες. Το μάτι του Έιμος πήρε τον Τζιμ Πίτζον, που απολάμβανε μια πολύ φιλική κουβεντούλα με μια κοπέλα με κόκκινο φουστάνι.

«Ωραίο μέρος», είπε ο Χέιμς επιδοκιμαστικά.

«Καθόλου», είπε ο Έιμος. «Κοίτα εκείνον το νεαρό απ' το Κίνγκσμπριτζ, τον Τζιμ. Είναι τύφλα στο μεθύσι».

«Τυχερός είναι».

«Γιατί νομίζεις ότι του κάνει γλύκες η κοπέλα;»

«Ξέρω κι εγώ; Θα της αρέσει».

«Δεν είναι ούτε όμορφος ούτε ματσωμένος. Τι του βρίσκει;»

«Δεν υπάρχει εξήγηση για τις επιλογές των γυναικών».

Ο Έιμος κούνησε αρνητικά το κεφάλι του. «Αυτό είναι πανδοχείο-παγίδα».

«Τι θα πει αυτό;»

«Του έχει ρίξει τζιν στην μπίρα του χωρίς να το πάρει είδηση. Σε λίγο θα τον παρασύρει στο πίσω δωμάτιο κι εκείνος θα νομίζει ότι είναι η τυχερή του βραδιά. Όμως δεν είναι, γιατί το απόσπασμα εξαναγκαστικής ναυτολόγησης караδοκεί. Θα τον φορτώσουν σ' ένα πλοίο και θα τον κλειδώσουν στο μπαλαούρο. Την επόμενη φορά που θα δει το φως της μέρας, θα είναι ναύτης του Βασιλικού Ναυτικού».

«Τον κακομοίρη!»

«Και η κοπέλα θα κερδίσει ένα σελίνι για τη βοήθειά της».

«Καλύτερα να τον σώσουμε».

«Ναι». Ο Έιμος πλησίασε τον Πίτζον. «Ωρα να πάμε σπίτι, Τζιμ. Είναι αργά και είσαι πωμένος».

«Καλά είμαι», είπε ο Τζιμ. «Απλώς κουβεντιάζω μ' αυτή την κοπελιά. Το όνομά της είναι μαντμουαζέλ Στέφανι Μάρτσμαουντ».

«Και το δικό μου Γουίλιαμ Πιτ ο Νεότερος», είπε ο Έιμος. «Άντε, πάμε».

Η υποτιθέμενη Στέφανι του είπε, «Γιατί δεν κοιτάς τη δουλειά σου;»

Ο Έιμος άρπαξε τον Τζιμ γερά απ' το μπράτσο.

«Άσ' τον!» τσίριξε η Στέφανι και του χίμηξε, γρατζουνώντας τον στο πρόσωπο.

Της έδωσε μία στο χέρι για να το πάρει από πάνω του.

Τρεις άντρες στέκονταν εκεί κοντά και κουβέντιαζαν με μια άλλη όμορφη κοπέλα. Ο ένας τους στράφηκε και ρώτησε, «Τι τρέχει;»

«Ο φίλος μου είναι μεθυσμένος», είπε ο Έιμος, φέρνοντας το χέρι του στο μάγουλό του που αιμορραγούσε. «Πάμε σπίτι πριν τον βουτήξει το απόσπασμα εξαναγκαστικής ναυτολόγησης. Και ίσως θα 'πρεπε να κάνεις το ίδιο κι εσύ».

«Απόσπασμα εξαναγκαστικής ναυτολόγησης;» επανέλαβε ο άντρας μπερδεμένος. Σιγά σιγά, όμως, φάνηκε να καταλαβαίνει. «Εί-ναι εδώ, δηλαδή;»

Ο Έιμος κοίταξε στο βάθος της αίθουσας και είδε να μπαίνουν τρεις φανερά σκληροτράχηλοι άντρες, με επικεφαλής τους έναν τέταρτο που φορούσε στολή αξιωματικού του ναυτικού. «Δες εκεί», είπε δείχνοντας. «Μόλις μπήκαν».

Η Στέφανι τους έκανε νόημα. Οι τέσσερις άντρες κινήθηκαν αστραπιαία, σαν να το είχαν ξανακάνει πολλές φορές αυτό, και σ' ένα δευτερόλεπτο βρίσκονταν πλάι της. Εκείνη τούς έδειξε τον Τζιμ.

«Κάντε στην άκρη εσείς», είπε ο αξιωματικός.

Ένας από τους τρεις σκληρούς άρπαξε τον Τζιμ, που ήταν ανήμπορος να αντισταθεί. Ο Χέιμς έριξε στον επόμενο μια γερή στριφογυριστή μπουνιά, γκρεμίζοντάς τον. Ο τρίτος άντρας χτύπησε τον Έιμος στην κοιλιά, με μια καλά ζυγιασμένη γροθιά που τον έκανε να διπλωθεί στα δύο από τον πόνο, και συνέχισε να του επιτίθεται μ' έναν καταιγισμό από γροθιές. Ο Έιμος ήταν ψηλός και δυνατός, αλλά δεν είχε πείρα από καβγάδες του δρόμου, έτσι πάσχιζε μονάχα να προστατευτεί οπισθοχωρώντας μέσα στο πλήθος.

Όμως οι παριστάμενοι δεν ήταν ουδέτεροι. Το απόσπασμα εξαναγκαστικής ναυτολόγησης ήταν εχθρός όλων τους. Όσοι ήταν πιο κοντά στον Έιμος μπήκαν στον καβγά. Επιτέθηκαν στον άντρα που τον είχε χτυπήσει, αναγκάζοντάς τον να κάνει πίσω.

Αυτό έδωσε στον Έιμος το χρόνο να αξιολογήσει την κατάσταση. Η συμπλοκή είχε γενικευτεί· οι άντρες κραύγαζαν και μοίραζαν γροθιές αδιάκριτα, ενώ οι γυναίκες ούρλιαζαν. Ο Χέιμς είχε αρπάξει τον Τζιμ και αγωνιζόταν να τον ελευθερώσει από τον απαγωγέα του. Ο Έιμος έτρεξε να τον βοηθήσει, αλλά ένας από τους πα-

ριστάμενους, βλέποντας τα ακριβά του ρούχα, νόμισε ότι ήταν με το μέρος των αντρών του αποσπάσματος και του έριξε στα τυφλά μια φοβερή γροθιά που τον βρήκε κάτω από το σαγόνι. Ο Έιμος έχασε τον κόσμο για μια στιγμή και βρέθηκε στο πάτωμα. Δεν ήταν το καλύτερο μέρος να βρίσκεσαι στη μέση μιας σύρραξης, αλλά ήταν πολύ ζαλισμένος για να σηκωθεί.

Ανασηκώθηκε με κόπο στα γόνατα και μετά κάποιος τον έπιασε από τις μασχάλες. Είδε με ανακούφιση ότι ήταν ο Χέιμς, που τον τράβηξε και τον έριξε στον ένα φαρδύ του ώμο. Ο Έιμος, ανίκανος να σαλέψει, αφέθηκε στη μοίρα του. Τα κρεμασμένα του πόδια έβρισκαν σε ανθρώπινα σώματα καθώς ο Χέιμς άνοιγε βίαια δρόμο μέσα από το πλήθος. Λίγες στιγμές αργότερα ανάσανε κρύο, καθαρό αέρα. Ο Χέιμς τον κουβάλησε σε αρκετή απόσταση από την ταβέρνα κι έπειτα τον βοήθησε να σταθεί στα πόδια του, στηριγμένος σ' έναν τοίχο.

«Μπορείς να σταθείς;» ρώτησε ο Χέιμς.

«Ετσι νομίζω». Ο Έιμος ένιωθε τα πόδια του αδύναμα, αλλά έμεινε όρθιος.

Ο Χέιμς γέλασε. «Τι νταβαντούρι!» Ήταν φανερό ότι το είχε διασκεδάσει. «Εκείνη η Στέφανι, όμως, σου τσαλάκωσε τη μούρη. Κρίμα και ήσουν όμορφος!»

Ο Έιμος έπιασε το μάγουλό του και το χέρι του γέμισε αίματα. «Θα περάσει», είπε. «Πού είναι ο Τζιμ Πίτζον;»

«Αναγκάστηκα να τον αφήσω πίσω. Δεν μπορούσα να κουβαλάω εσένα και να παλεύω με το απόσπασμα ταυτόχρονα».

«Ελπίζω να τους ξέφυγε», είπε ο Έιμος.

«Θα το μάθουμε αύριο στο πρωινό, υποθέτω».

Το επόμενο πρωί ο Τζιμ Πίτζον ήταν άφαντος.

Η Έλσι έβαλε τους τρεις γιους της για ύπνο έναν έναν. Αυτή ήταν η αγαπημένη της ώρα της ημέρας. Λάτρευε αυτές τις ήσυχες στιγμές με τα παιδιά της, αλλά λαχταρούσε επίσης να έρθει η ώρα που θα τα έπαιρνε ο ύπνος και θα μπορούσε επιτέλους να ξεκουραστεί.

Ξεκίνησε με το μικρότερο, τον Ρίτσι, που ήταν δύο ετών. Ήταν

ξανθός όπως ο Κένελμ και όλα έδειχναν ότι θα γινόταν πολύ όμορφος. Γονάτισε πλάι στο κρεβατάκι του και είπε μια σύντομη προσευχή. Όταν τελείωσε, ο μικρός είπε μαζί της «Αμήν». Ήταν από τις λίγες λέξεις που ήξερε, μαζί με το *μαμά*, το *κακά* και το *όχι*.

Ο επόμενος ήταν ο Μπίλι –τεσσάρων ετών και γεμάτος ενέργεια. Μπορούσε να τραγουδάει, να μετράει, να αντιμιλάει στη μητέρα του και να τρέχει, όχι όμως αρκετά γρήγορα για να της ξεφεύγει. Είπε μαζί της το Πάτερ Ημών.

Έφτασε τέλος η σειρά του πρωτότοκού της, του επτάχρονου Στίβι. Τα φουντωτά κοκκινωπά μαλλιά του είχαν σκουρύνει λίγο και είχαν γίνει σχεδόν καστανοκόκκινα σαν της Αραμπέλα. Διάβαζε πολύ και ήξερε να γράφει το όνομά του. Έκανε την προσευχή του χωρίς τη βοήθεια της Έλσι και εκείνη έλεγε πλέον το «Αμήν» μαζί του.

Παλιότερα αυτό το έκανε πάντα ο Κένελμ, αλλά τώρα που είχαν τρία παιδιά είχε κρίνει ότι του έπαιρνε πολλή ώρα και το είχε σταματήσει.

Η Έλσι άφησε τα αγόρια στη φροντίδα της νταντάς, που κοιμόταν αρκετά κοντά τους για να τα ακούει, και στο πλατύσκαλο συνάντησε τη μητέρα της, που έβγαινε από το δωμάτιο του επισκόπου.

Οι γονείς της δε μιλούντουσαν σχεδόν καθόλου για πέντε χρόνια, μέχρι το περασμένο καλοκαίρι που ο επίσκοπος αρρώστησε σε ηλικία εξήντα πέντε ετών. Είχε πόνους στο στήθος και τόση δύσπνοια, που η παραμικρή προσπάθεια τον εξαντλούσε και δε σηκωνόταν πια από το κρεβάτι. Έτσι η Αραμπέλα είχε αρχίσει να τον φροντίζει.

Η Έλσι και η μητέρα της κατέβηκαν μαζί τη σκάλα και πήγαν στην τραπεζαρία για το βραδινό. Απόψε είχαν ζεστή σούπα, κρύα κρεατόπιτα και κέικ. Στο τραπέζι υπήρχε μια καράφα με κρασί, αλά και οι δύο γυναίκες ήπιαν τσάι.

Ο Κένελμ ήταν σε μια συνάντηση και είχε πει ότι θα αργούσε, έτσι ξεκίνησαν χωρίς εκείνον.

Η Έλσι ρώτησε πώς ήταν ο πατέρας της.

«Κάπως πιο αδύναμος», είπε η Αραμπέλα. «Παραπονιέται ότι τα πόδια του είναι κρύα, παρά τη δυνατή φωτιά που καίει στο δωμάτιο. Του πήγα λίγο ζωμό για βραδινό και τον ήπιε. Τώρα κοιμάται. Είναι η Μέισον μαζί του».

«Γιατί τον φροντίζεις; Μπορεί να το κάνει μόνη της η Μέισον».
«Το ίδιο αναρωτιέμαι κι εγώ συχνά».

Η απάντηση δεν ικανοποίησε την Έλσι. «Το κάνεις γιατί σκέφτεσαι τη μετά θάνατον ζωή;» Παραλίγο να πει «την Ημέρα της Κρίσεως», αλλά της είχε φανεί πολύ σκληρό.

«Δεν ξέρω πολλά για τη μετά θάνατον ζωή», είπε η Αραμπέλα. «Ούτε οι κληρικοί ξέρουν, κι ας προσποιούνται το αντίθετο. Τα ευτυχισμένα παντρεμένα ζευγάρια πιστεύουν ότι θα είναι μαζί στον παράδεισο, αλλά τι γίνεται με μια χήρα που ξαναπαντρεύεται; Μπορεί να είναι και οι δύο της σύζυγοι στον παράδεισο. Θα πρέπει να διαλέξει τον έναν τους ή μπορεί να τους έχει και τους δύο;»

Η Έλσι χαχάνισε. «Μαμά, μη λες ανοησίες».

«Απλώς επισημαίνω πόσο ανόητα είναι αυτά που πιστεύει ο κόσμος».

«Είσαι ακόμα ερωτευμένη με τον πατέρα μου;»

«Όχι, και μάλλον δεν ήμουν ποτέ. Αλλά δεν έφταιγε εκείνος. Ήμασταν και οι δύο υπεύθυνοι για ό,τι μας συνέβη. Δεν έπρεπε να τον είχα παντρευτεί ποτέ, φυσικά, μα η απόφαση ήταν δική μου. Με ζήτησε σε γάμο και θα μπορούσα να του είχα πει όχι. Και θα το είχα κάνει, αν δεν είχε πληγώσει την υπερηφάνειά μου ο νεαρός που με απέρριψε».

«Μερικές φορές οι γάμοι που γίνονται για να ξεπεραστεί μια άλλη σχέση αποδεικνύονται αρκετά πετυχημένοι τελικά».

«Το πρόβλημα ήταν ότι ο πατέρας σου δεν ενδιαφέρθηκε ποτέ πραγματικά για μένα. Ήθελε μια σύζυγο επειδή τον βόλευε και επειδή ένας γάμος θεωρείται απόδειξη πως ένας κληρικός δεν είναι, ξέρεις, γυναικωτός».

«Είναι ο πατέρας γυναικωτός;»

«Όχι, αλλά η τάση του προς την άλλη κατεύθυνση δεν είναι και τόσο ισχυρή. Μετά τη γέννησή σου, σπάνια κάναμε έρωτα. Και τελικά, βλέπεις, βρήκα κάποιον που δεν μπορούσε να πάρει τα χέρια του από πάνω μου επειδή μ' αγαπούσε τόσο και συνειδητοποίησα ότι κανονικά έτσι θα 'πρεπε να είναι».

Για μένα δεν είναι έτσι, σκέφτηκε θλιμμένα η Έλσι. Αλλά είμαι

σίγουρη ότι θα μπορούσε να είναι –με τον Έιμος. Έφαγε τη σούπα της και δεν είπε τίποτα.

«Δε θέλω να πεθάνει μισώντας με», είπε η Αραμπέλα. «Ούτε εγώ να στέκομαι πάνω απ' τον τάφο του και να τον βρίζω. Σκέφτομαι, λοιπόν, τον πρώτο μας καιρό, τότε που ήταν λεπτός, όμορφος και λιγότερο πομπώδης και μου άρεσε τουλάχιστον. Και ίσως να με συγχωρήσει πριν απ' το τέλος».

Η Έλσι δεν πίστευε ότι ο πατέρας της ήταν από εκείνους που συγχωρούν, αλλά αυτή ήταν άλλη μία σκέψη που κράτησε για τον εαυτό της.

Η διάθεση για εξομολογήσεις εξανεμίστηκε μόλις μπήκε ο Κένελμ. Κάθισε στο τραπέζι και έβαλε να πει ένα ποτήρι μαδέρα. «Γιατί είστε τόσο αγέλαστες εσείς οι δύο;» είπε.

Η Έλσι αποφάσισε να μην απαντήσει. «Πώς πήγε η συνάντησή σου;» ρώτησε.

«Πολύ ομαλά», της απάντησε. «Κάναμε μια συζήτηση για οργανωτικά θέματα. Είχα ξεκαθαρίσει τα πάντα εκ των προτέρων με τον επίσκοπο, έτσι είπα στους κληρικούς τι ήθελε να κάνουν. Όποτε διαφωνούσαν, τους έλεγα ότι θα το συζητούσα ξανά με τον επίσκοπο, αλλά ότι δεν το έβλεπα πιθανό ν' αλλάξει γνώμη».

«Είσαι σίγουρος ότι ο επίσκοπος καταλαβαίνει καν τι του λες;» ρώτησε η Αραμπέλα.

«Έτσι πιστεύω. Εν πάση περιπτώσει, μεταξύ μας παίρνουμε σωστές αποφάσεις». Ο Κένελμ πήρε ένα μεγάλο κομμάτι κρεατόπιτα και άρχισε να τρώει.

Η Αραμπέλα σηκώθηκε. «Θα αποσυρθώ. Καληνύχτα, Κένελμ. Καληνύχτα, Έλσι». Και βγήκε από το δωμάτιο.

Ο Κένελμ συνοφρυώθηκε. «Ελπίζω να μην είναι δυσανεστήμενη μαζί μου για κάποιο λόγο η μητέρα σου».

«Όχι», είπε η Έλσι. «Όμως υποπτεύομαι ότι πιστεύει πως ο επίσκοπος δεν είναι πραγματικά σε θέση να παίρνει αποφάσεις και ότι στην ουσία κουμάντο κάνουν εσύ».

Ο Κένελμ δεν το αρνήθηκε. «Και θα πείραζε αν ήταν αλήθεια αυτό;»

«Κάποιος καχύποπτος ίσως έλεγε ότι αυτό που κάνεις είναι απάτη».

«Καθόλου», είπε ο Κένελμ μ' ένα γέλακι, σαν να έβρισκε γελοία μια τέτοια άποψη. «Τέλος πάντων, αυτό που έχει σημασία είναι να συνεχίσει να λειτουργεί ομαλά η επισκοπή όσο ο επίσκοπος δεν είναι καλά».

«Μπορεί να μην ξαναγίνει ποτέ καλά».

«Ένας λόγος παραπάνω ν' αποφύγουμε τις φιλονικίες για το ποιος θα ενεργεί αντ' αυτού στο μεταξύ».

«Αργά ή γρήγορα ο κόσμος θα καταλάβει τι κάνεις».

«Τόσο το καλύτερο. Αν αποδειχτώ ικανός γι' αυτή τη δουλειά, τότε όταν ο πατέρας σου αποδημήσει εις Κύριον, ο αρχιεπίσκοπος θα πρέπει να διορίσει εμένα στη θέση του».

«Μα είσαι μόλις τριάντα δύο ετών».

Τα ανοιχτόχρωμα μάγουλά του έγιναν σκουροκόκκινα από θυμό. «Η ηλικία δεν πρέπει να παίζει κανένα ρόλο. Τη θέση πρέπει να πάρει ο πιο ικανός».

«Δεν υπάρχει αμφιβολία για τις ικανότητές σου, Κένελμ. Αλλά εδώ πρόκειται για την Εκκλησία της Αγγλίας, που τη διοικούν γέροι. Μπορεί να σε θεωρούν πολύ νέο».

«Είμαι εννέα χρόνια εδώ κι έχω αποδείξει την αξία μου!»

«Και όλοι θα συμφωνούσαν». Αυτό δεν ήταν εντελώς αλήθεια —ο Κένελμ είχε έρθει σε σύγκρουση με μερικούς ανώτερους κληρικούς που δεν τους άρεσε η αλαζονική αυτοπεποίθησή του— αλλά η Έλσι προσπαθούσε να κατευνάσει την οργή του. «Απλώς δε θέλω ν' απογοητευτείς αν η απόφαση δεν είναι αυτή που θέλεις».

«Δε νομίζω ότι υπάρχει τέτοια πιθανότητα», της είπε με τέτοια σιγουριά, που η Έλσι δε μίλησε άλλο.

Τελείωσε το βραδινό του και ανέβηκαν επάνω μαζί. Την ακολουθήσε στο δωμάτιό της και μετά πέρασε από την ενδιάμεση πόρτα στο δικό του. «Καληνύχτα, αγαπητή μου», είπε κλείνοντας την πόρτα.

«Καληνύχτα», είπε η Έλσι.

Η Έλσι δεν περίμενε να νιώσει τόση θλίψη όταν πέθανε ο επίσκοπος. Η σχέση της με τον πατέρα της ήταν τεταμένη και δεν το περίμενε ότι θα έκλαιγε για εκείνον. Όμως όταν οι άνθρωποι του γραφείου κηδειών τελείωσαν τη δουλειά τους και αντίκρισε το παγωμένο του σώμα μέσα στο φέρετρο, με τα επισκοπικά του άμφια και την περούκα του, την κυρίευσε λύπη και έκλαψε. Στο νου της ήρθαν σκηνές από την παιδική της ηλικία που είχε είκοσι πέντε χρόνια να θυμηθεί: ο πατέρας της να της τραγουδάει παιδικούς ύμνους και παραδοσιακά τραγούδια, να της διηγείται παραμύθια για να κοιμηθεί, να της λέει πόσο όμορφη ήταν με τα καινούργια της ρούχα, να της μαθαίνει να αναγνωρίζει το πρώτο γράμμα του ονόματός της στις χαραγμένες επιγραφές στον καθεδρικό ναό. Κάποτε όλες αυτές οι οικειότητες είχαν τελειώσει· ίσως όταν από γλυκό και υπάκουο κοριτσάκι μετατράπηκε σε μια δύσκολη και εριστική έφηβη.

«Τόσες καλές στιγμές!» είπε στη μητέρα της. «Γιατί τις είχα ξεχάσει τόσον καιρό;»

«Γιατί οι κακές αναμνήσεις δηλητηριάζουν τις καλές», είπε η Αραμπέλα. «Τώρα, όμως, μπορούμε να δούμε τη ζωή του ως σύνολο. Άλλοτε ήταν καλός και άλλοτε σκληρός. Ήταν έξυπνος, αλλά στενόμυαλος. Δεν μπορώ να θυμηθώ ούτε μία φορά που να είχε ψέματα, είτε σ' εμένα είτε σε οποιονδήποτε άλλον –αν και μπορούσε να εξαπατά με την αποσιώπηση. Η ζωή όλων μας είναι ένα τέτοιο μωσαϊκό, αν την εξετάσεις εξονυχιστικά, εκτός αν είσαι άγιος».

Ο Έιμος είπε στην Έλσι ότι καταλάβαινε πώς ένιωθε. Κουβεντιάζοντας μαζί της στο καθηγητικό, την ώρα που τα παιδιά έτρωγαν το δωρεάν γεύμα τους, της μίλησε για το θάνατο του δικού του πατέρα πριν από δώδεκα χρόνια. «Όταν τον είδα έτσι ωχρό, συγκλονίστηκα· μ' έπιασαν τα κλάματα και δεν μπορούσα να σταματήσω. Κι όμως, ήξερα ότι μου είχε φερθεί άσχημα. Το θυμόμουν, αλλά δεν είχε καμία σημασία. Δεν μπορούσα να το καταλάβω –ακόμα δεν το καταλαβαίνω».

Η Έλσι κούνησε με κατανόηση το κεφάλι της. «Το συναισθηματικό δέσιμο είναι πολύ βαθύ για να το αλλάξουν οι συνθήκες. Η θλίψη δεν έχει λογική».

Κούνησε κι εκείνος το κεφάλι του και χαμογέλασε. «Είσαι τόσο σοφή, Έλσι».

Κι όμως, εσύ προτιμάς εκείνη την ελαφρόμυαλη την Τζέιν, σκέφτηκε η Έλσι.

Ο επίσκοπος άφησε στη διαθήκη του τέσσερις χιλιάδες λίρες, που μοιράστηκαν εξίσου η σύζυγος και η κόρη του. Η Αραμπέλα μπορούσε να ζει μια μετρημένη ζωή με την κληρονομιά της. Η Έλσι θα χρησιμοποιούσε τη δική της για το κατηχητικό.

Ο αρχιεπίσκοπος δεν ήρθε στο Κίνγκσμπριτζ για την κηδεία, αλλά έστειλε το δεξί του χέρι, τον Ογκάστας Τάτερσολ. Τον φιλοξένησαν στο επισκοπικό μέγαρο. Η Έλσι εντυπωσιάστηκε μαζί του. Είχε γνωρίσει δύο προηγούμενους απεσταλμένους του αρχιεπισκόπου και τους είχε βρει και τους δύο υπεροπτικούς και αυταρχικούς. Ο Τάτερσολ ήταν διανοούμενος, άνθρωπος με μεγάλη επιρροή, που δεν επιδείκνυε, ωστόσο, την ανωτερότητά του. Μιλούσε με ήπιο και προσεκτικά ευγενικό τρόπο, ιδίως σε όσους ήταν υπό την εξουσία του. Όμως δεν έδειχνε το παραμικρό σημάδι αδυναμίας και μπορούσε να είναι ακλόνητα επίμονος όταν μιλούσε για τις επιθυμίες του αρχιεπισκόπου. Η Έλσι σκέφτηκε άθελά της ότι έτσι θα ήταν και ο Έιμος αν είχε γίνει κληρικός –μόνο που ο Τάτερσολ δεν ήταν τόσο όμορφος.

Σε προηγούμενες επισκέψεις, η Έλσι ντρεπόταν που ο Κένελμ προσπαθούσε τόσο κραυγαλέα να εντυπωσιάσει τους ανώτερους κληρικούς, λέγοντας και ξαναλέγοντας πόσο εξαρτιόταν απ' αυτόν ο επίσκοπος και αφήνοντας υπονοούμενα ότι εκείνος θα ασκούσε καλύτερα τα καθήκοντά του. Κατανοούσε την επιθυμία του να ανέβει στην εκκλησιαστική ιεραρχία, αλλά είχε την αίσθηση ότι οι ανώτεροι αξιωματούχοι της εκκλησίας θα είχαν εντυπωσιαστεί περισσότερο με μια πιο σεμνή και διακριτική στάση.

Ο Κένελμ είπε στην Έλσι ότι δεν αμφέβαλλε για την επιλογή του, αλλά ανυπομονούσε να το ακούσει από τα χείλη του Τάτερσολ. Εκείνος, ωστόσο, τους κράτησε όλους σε αγωνία και δεν είπε τίποτα πριν από την κηδεία.

Με μια λαμπρή τελετή, ο επίσκοπος ενταφιάστηκε στο νεκροταφείο που υπήρχε στη βόρεια πλευρά του καθεδρικού ναού. Ο

Τάτερσολ είχε προγραμματίσει συνάντηση με τους κληρικούς της επισκοπής αμέσως μετά. Ζήτησε, όμως, να μιλήσει πρώτα με την Αραμπέλα, τον Κένελμ και την Έλσι, πράγμα ευγενικό εκ μέρους του κατά την Έλσι.

Κάθισαν στο σαλόνι. Ο Τάτερσολ είπε χωρίς περιστροφές, «Ο αρχιεπίσκοπος αποφάσισε ότι ο νέος επίσκοπος του Κίνγκσμπριτζ θα είναι ο Μάρκους Ρέντινκοουτ».

Η Έλσι έριξε μια ανήσυχη ματιά στον Κένελμ. Είχε χλοιάσει από το σοκ. Την πλημμύρισε ένα κύμα οίκτου. Αυτή η θέση σήμαινε τόσα πολλά γι' αυτόν!

«Νομίζω ότι τον γνωρίσατε τον Ρέντινκοουτ στην Οξφόρδη», είπε ο Τάτερσολ στον Κένελμ. «Δίδασκε εκεί τότε».

Η Έλσι είχε ακούσει για τον Ρέντινκοουτ, έναν συντηρητικό διανοούμενο που είχε γράψει ένα σχολιασμό για το Κατά Λουκάν Ευαγγέλιο.

Ο Κένελμ ξαναβρήκε τη μιλιά του. «Μα γιατί όχι εγώ;»

«Ο αρχιεπίσκοπος έχει πλήρη επίγνωση των ικανοτήτων σας και πιστεύει ότι έχετε ένα λαμπρό μέλλον μπροστά σας. Με εμπειρία μερικών ετών ακόμα, ίσως είστε έτοιμος να αναλάβετε μια επισκοπή. Αυτή τη στιγμή, όμως, είστε πολύ νέος».

«Πολλοί συνομήλικοί μου έχουν γίνει επίσκοποι!»

«Όχι πολλοί. Μερικοί, ναι, και –λυπάμαι που το λέω– κατά κανόνα ήταν δεύτεροι ή τρίτοι γιοι εύπορων ευγενών».

«Μα—»

«Και, για να συνεχίσω», συνέχισε αποφασιστικά ο Τάτερσολ, «ο πρωτοπρεσβύτερος του Κίνγκσμπριτζ σύντομα θα συνταξιοδοτηθεί και ο αρχιεπίσκοπος προάγει εσάς, κύριε Μάκιντος, στη θέση του».

Το νέο δεν εξευμένισε τον Κένελμ. Ήταν μια επιθυμητή προαγωγή, αλλά εκείνος λαχταρούσε περισσότερα. Παρ' όλα αυτά, κατάφερε να πει, «Σας ευχαριστώ».

Ο Τάτερσολ σηκώθηκε. «Ο Ρέντινκοουτ επιθυμεί να έρθει άμεσα», είπε. «Θα πρέπει να μετακομίσετε στο πρεσβυτέριο αμέσως μόλις φύγει ο προκάτοχός σας».

Η Έλσι ένωσε ότι η ζωή της άλλαζε ραγδαία. Μακάρι να είχε το χρόνο να σκεφτεί και να συνειδητοποιήσει όσα συνέβαιναν.

Ο Τάτερσολ κοίταξε το ρολόι του. «Θα μιλήσω στους ιερείς σε δεκαπέντε λεπτά. Θα σας δω εκεί, υποθέτω, κύριε Μάκιντος».

Ο Κένελμ έδειχνε να θέλει να του πει *Πήγαινε στο διάβολο*, αλλά μετά από μικρή παύση, έγνεψε υπάκουα. «Θα είμαι εκεί».

Ο Τάτερσολ έφυγε.

«Θα μετακομίσουμε στο πρεσβυτέριο, λοιπόν!» είπε πρόσχαρα η Έλσι. «Είναι πολύ ωραίο σπίτι –μικρότερο από τούτο το μέγαρο, φυσικά, αλλά ίσως πιο άνετο. Και είναι στη Μέιν Στριτ».

«Οχτώ χρόνια κάνω όλα τα θελήματα του επισκόπου και η μόνη ανταμοιβή μου είναι ένα πρεσβυτέριο», είπε πικρόχολα ο Κένελμ.

«Είναι γρήγορη προαγωγή για τα δεδομένα των συνηθισμένων κληρικών».

«Εγώ δεν είμαι συνηθισμένος κληρικός».

Είχε νομίσει ότι θα είχε ειδική μεταχείριση ως γαμπρός επισκόπου. Όμως ο επίσκοπος είχε πεθάνει και ο Κένελμ δεν είχε άλλες γνωριμίες με επιρροή. «Νόμιζες ότι θα είχες ειδική μεταχείριση επειδή με παντρεύτηκες», είπε θλιμμένα η Έλσι.

«Χα!» κάγχασε εκείνος. «Λάθος νόμιζα, έτσι;»

Τα λόγια του, σαν χαστούκι στο πρόσωπό της, την πόνεσαν τόσο, που σώπασε.

Ο Κένελμ βγήκε από το δωμάτιο.

«Θεέ μου, αυτό ήταν πολύ σκληρό», είπε η Αραμπέλα. «Είμαι σίγουρη ότι δεν το εννοούσε, είναι απλώς ταραγμένος».

«Εγώ είμαι σίγουρη ότι το εννοούσε», είπε η Έλσι. «Χρειάζεται κάποιον για να του ρίξει το φταιξιμο για την απογοήτευσή του».

«Ε, λοιπόν, η επιθυμία του δεν εκπληρώθηκε, αλλά εκπληρώθηκε η δική σου. Θα μετακομίσουμε στο πρεσβυτέριο και θα έχουμε ένα σπίτι γεμάτο παιδιά. Η ζωή μας θα μπορούσε να είναι και χειρότερη!»

Η Έλσι σηκώθηκε και αγκάλιασε τη μητέρα της. «Δίκιο έχεις», είπε. «Θα μπορούσε να είναι πολύ χειρότερη».

Η ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΧΟΡΝΜΠΙΜ, η Ντέμπορα, είχε ένα περιοδικό δίπλα στο πιάτο της. Σημείωνε με μολύβι αριθμούς σ' ένα χαρτάκι, απόλυτα συγκεντρωμένη σ' αυτό που έκανε, ενώ το τσάι της κρύωνε. Στη σελίδα του περιοδικού υπήρχαν γεωμετρικά σχέδια, τρίγωνα και κύκλοι με εφαπτόμενες. Όλα αυτά κίνησαν την περιέργεια του Χόρνμπιμ. «Τι κάνεις;»

«Λύνω έναν μαθηματικό γρίφο», του απάντησε χωρίς να σηκώσει καν το βλέμμα. Ήταν εντελώς απορροφημένη.

«Ποιο περιοδικό είναι αυτό;» τη ρώτησε.

«*Το Ημερολόγιο των Κυριών. Η Αλμανάκ της Γυναίκας*».

Η απάντησή της τον εξέπληξε. «Έχουν μαθηματικούς γρίφους τα γυναικεία περιοδικά;»

Δέησε επιτέλους να σηκώσει τα μάτια της. «Γιατί να μην έχουν;»

«Νόμιζα ότι οι γυναίκες δεν τα καταφέρνουν στα μαθηματικά».

«Και βέβαια τα καταφέρνουμε! Ξέρεις ότι ανέκαθεν μου άρεσαν οι αριθμοί».

«Πίστευα ότι εσύ ήσουν η εξαίρεση στον κανόνα».

«Πολλές γυναίκες προσποιούνται ότι δεν καταλαβαίνουν από αριθμούς γιατί τους έχουν πει ότι στους άντρες δεν αρέσουν οι έξυπνες κοπέλες».

Αυτό δεν είχε περάσει ποτέ από το μυαλό του Χόρνμπιμ. «Δεν εννοείς, βέβαια, ότι κατά βάθος είναι εξίσου έξυπνες με τους άντρες;»

«Αλίμονο, πατέρα, και βέβαια όχι».

Τον σάρκαζε. Δεν είχαν πολλοί τα κότσια να διαφωνούν μαζί του, πόσω μάλλον να τον χλευάζουν, μα η Ντέμπορα ήταν από τα λίγα άτομα που μπορούσαν. Δεν υπήρχε κίνδυνος να παριστάνει τη χαζή. Ήταν πανέξυπνη και του άρεσε να λογομαχεί μαζί της.

Ο σύζυγός της δεν ήταν μαζί της. Ο Γουίλ Ρίντικ δεν τα είχε πάει καλά. Είχε χάσει την πηγή του πλούτου του όταν τον μετέθεσαν

από τη θέση του υπεύθυνου αγορών για την πολιτοφυλακή του Σάιρινγκ. Εισέπραττε ακόμα τα νοίκια του από το Μπάντφορντ και το μισθό του από το στρατό, μα δεν του έφταναν για να διατηρεί τον τρόπο ζωής που είχε συνηθίσει –ιδίως τη χαρτοπαιξία– και είχε μείνει πανί με πανί. Ο Χόρνμπιμ τού είχε δανείσει εκατό λίρες, για χάρη της Ντέμπορα, αλλά ο Ρίντικ δεν του τις είχε επιστρέψει. Τρεις μήνες αργότερα, μάλιστα, του είχε ζητήσει κι άλλα. Ο Χόρνμπιμ είχε αρνηθεί. Τώρα ο Ρίντικ είχε αφήσει το σπίτι του στο Κίνγκσμπριτζ και είχε γυρίσει στο χωριό. Η Ντέμπορα είχε αρνηθεί να τον ακολουθήσει και ο Ρίντικ δε φάνηκε να νοιάζεται. Δεν είχαν παιδιά, έτσι ο χωρισμός τους ήταν απλός και ανώδυνος.

Δεν ήταν αυτό που είχε ελπίσει ο Χόρνμπιμ για την Ντέμπορα, αλλά του άρεσε να την έχει να ζει μαζί του.

Το ρολόι χτύπησε εννιάμισι και ο Χόρνμπιμ σηκώθηκε. «Έχω να πάω ν' ασχοληθώ με τους φτωχούς της πόλης», είπε με απέχθεια και βγήκε από το δωμάτιο.

Στο χολ, ο εγγονός του, ο Τζο, έπαιζε μ' ένα ξύλινο σπαθί, μονομαχώντας μ' έναν φανταστικό εχθρό. Ο Χόρνμπιμ τον κοίταξε στοργικά και είπε, «Μεγάλο σπαθί για έναν εξάχρονο».

«Κοντεύω τα εφτά», είπε ο Τζο.

«Α, τότε αλλάζει το πράγμα!»

«Ναι», είπε ο Τζο, που δεν έπιασε το σαρκασμό του παππού του. «Όταν μεγαλώσω, θα σκοτώσω τον Βοναπάρτη».

Ο Χόρνμπιμ είχε την ελπίδα ότι ο πόλεμος θα τελείωνε πολύ πριν μεγαλώσει αρκετά για να καταταχθεί στο στρατό ο Τζο, αλλά του είπε, «Χαίρομαι που το ακούω. Έτσι θα τον ξεφορτωθούμε μία για πάντα. Και μετά τι σκέφτεσαι να κάνεις;»

Ο Τζο κοίταξε τον παππού του με τα αθώα γαλάζια μάτια του. «Θα βγάζω πολλά λεφτά, όπως εσύ».

«Καλό σχέδιο μου ακούγεται». Και δε θα γνωρίσεις ποτέ τις κακουχίες που υπέφερα εγώ μικρός, σκέφτηκε ο Χόρνμπιμ. Αυτή είναι η μεγαλύτερη παρηγοριά μου.

Ο Τζο ξανάρχισε την ξιφομαχία, φωνάζοντας, «Πίσω, δειλοί Γάλλοι!»

Οι Γάλλοι κάθε άλλο παρά δειλοί ήταν, σκέφτηκε ο Χόρνμπιμ.

Δώδεκα ολόκληρα χρόνια απέκρουαν όλες τις απόπειρες των Άγγλων να συντρίψουν την επανάστασή τους. Όμως η σκέψη αυτή ήταν πολύ περίπλοκη για να τη μοιραστεί μ' έναν εξάχρονο πατριώτη, ακόμα κι αν ήταν τόσο έξυπνος όσο ο Τζο. Ο Χόρνμπιμ φόρεσε το παλτό του και βγήκε.

Είχε διοριστεί πρόσφατα Επιτηρητής των Απόρων στο Κίνγκσμπριτζ. Ήταν μια θέση που ελάχιστοι ήθελαν, καθώς συνεπαγόταν πολλή δουλειά και πενιχρή ανταμοιβή, όμως στον Χόρνμπιμ άρεσε να έχει τα ηνία της εξουσίας στα χέρια του. Τη διανομή της Αρωγής των Απόρων έκαναν οι εκκλησίες της ενορίας, αλλά το όλο σύστημα επέβλεπε ο Επιτηρητής. Ήταν σημαντικό να φροντίζει να μην πηγαίνουν τα χρήματα των φορολογούμενων σε αργόσχολους και χαραμοφάδες. Ο Χόρνμπιμ επισκεπτόταν κάθε ενορία μία φορά το χρόνο· καθόταν μαζί με τον εφημέριο και άκουγε τις δακρύβρεχτες ιστορίες ανθρώπων που δεν μπορούσαν να θρέψουν ούτε τους εαυτούς τους ούτε τις οικογένειές τους χωρίς τη βοήθεια όσων είχαν φανεί πιο προνοητικοί στη ζωή τους.

Σήμερα πήγε στην ενορία του Αγίου Ιωάννη, νότια του ποταμού, μια ημι-αγροτική περιοχή που είχε μετατραπεί στην πυκνοχτισμένη συνοικία των λιτών κατοικιών που είχαν κατασκευάσει ο Χόρνμπιμ και ο γιος του, ο Χάουαρντ, για τους εργάτες των εργοστασίων πλάι στο ποτάμι.

Ο εφημέριος, ο Τάιτους Πουλ, ήταν ένας λεπτός νεαρός ιδεαλιστής με εκφραστικό βλέμμα. Ο Χόρνμπιμ φορούσε περούκα για να τονίσει την κοινωνική θέση και το αξίωμά του, αλλά ο Πουλ όχι. Μάλλον ήταν απ' αυτούς που πίστευαν ότι οι περούκες ήταν περιττές, κόστιζαν πολύ και έδειχναν γελοίες. Ο Χόρνμπιμ τον περιφρονούσε. Ήταν το χειρότερο είδος ευαίσθητου κληρικού: ήθελε τόσο να βοηθάει τους άλλους, που δε σκέφτηκε ποτέ να τους μάθει να βοηθούν οι ίδιοι τον εαυτό τους.

Μέσα στα πρώτα λίγα λεπτά, είχαν εγκρίνει την παροχή αρωγής σε κάμποσες περιπτώσεις που δεν την άξιζαν: έναν άντρα με κόκκινα μάτια και μύτη που προφανώς είχε αρκετά για να μεθάει, μια γυναίκα τετράπαχη, παρά τους ισχυρισμούς της ότι ήταν πάμφτωχη και μια νεαρή με τρία παιδιά που ήταν γνωστή πόρνη και είχε προ-

σαχθεί πάνω από μία φορά στο δικαστήριο ενώπιον του Χόρνμπιμ. Θα είχε συγκρουστεί με τον Πουλ για όλες αυτές τις περιπτώσεις, μα υπήρχαν κανόνες που όφειλαν και οι δύο να τηρούν. Έτσι κατάφερναν να συμφωνούν τελικά –ώσπου ήρθε η Τζεν Πίτζον.

Άρχισε να μιλάει ασταμάτητα με το που μπήκε. «Χρειάζομαι βοήθεια για να θρέψω το αγοράκι μου. Είμαι απένταρη χωρίς να φταίω. Μια φρατζόλα των τεσσάρων λιβρών σήμερα κάνει πάνω από ένα σελίνι και τι άλλο μπορεί να φάει ο κοσμάκης;» Ήταν θυμωμένη, ικανή να εκφράζεται και δεν έδειχνε καθόλου φόβο.

Ο Πουλ τη διέκοψε. «Να μιλάτε όταν σας απευθύνουμε το λόγο, κυρία Πίτζον. Ο δημοτικός σύμβουλος Χόρνμπιμ κι εγώ θα σας κάνουμε μερικές ερωτήσεις. Το μόνο που έχετε να κάνετε είναι να απαντήσετε με ειλικρίνεια. Έχετε ένα γιο, είπατε;»

«Ναι, τον Τόμι, δεκατεσσάρων ετών. Ψάχνει για δουλειά κάθε μέρα, μα είναι μικροκαμωμένος και όχι πολύ δυνατός. Μερικές φορές τον πληρώνουν για να κάνει θελήματα ή να σκουπίζει».

Ήταν γύρω στα τριάντα, με ξεφτισμένο φουστάνι, σκωροφαγωμένο σάλι και ξύλινα τσόκαρα. Ήταν σκελετωμένη από την πείνα, όπως παρατήρησε ο Χόρνμπιμ. Αυτό ήταν υπέρ της. Η σύζυγός του, η Λίνι, έλεγε ότι η παχυσαρκία μερικές φορές ήταν αρρώστια. Εκείνος πίστευε ότι οι παχύσαρκοι ήταν απλώς λαίμαργοι.

«Και πού μένετε;» τη ρώτησε ο Πουλ.

«Στο αγρόκτημα του Μόρλι, αλλά όχι στο σπίτι. Έχουν κάτι σαν παράγκα, στηριγμένη στον τοίχο του αχυρώνα –υπόστεγο τη λένε. Δεν έχει καμινάδα, όμως έχει μια κουκούλα καπνού και μ' αφήνουν να μένω εκεί με μια πένα τη βδομάδα. Μου έδωσαν κι ένα αχυρόστρωμα για να κοιμόμαστε».

«Και κοιμάσαι στο ίδιο κρεβάτι με τον δεκατετράχρονο γιο σου;» ρώτησε αποδοκιμαστικά ο Χόρνμπιμ.

«Είναι ο μόνος τρόπος να ζεσταθούμε», απάντησε αγανακτισμένη. «Έχει κρύο στην παράγκα!»

Πεινάει, αλλά έχει αρκετή ενέργεια για να μου πάει κόντρα, σκέφτηκε ενοχλημένος ο Χόρνμπιμ.

«Τι δουλειά κάνετε;» ρώτησε ο Πουλ.

«Ό,τι βρω. Αλλά στο αγρόκτημα δε χρειάζονται βοήθεια το χει-

μώνα και τα εργοστάσια δεν έχουν πολλές παραγγελίες λόγω του πολέμου. Παλιότερα ήμουν πωλήτρια, αλλά τα μαγαζιά στο Κίνγκσμπριτζ δεν προσλαμβάνουν—»

«Ο σύζυγός σου πού είναι;» την έκοψε ο Χόρνμπιμ, που δε χρειαζόταν να την ακούει να του εξηγεί τους λόγους της ανεργίας στο Κίνγκσμπριτζ.

Περίμενε να του πει ότι δεν είχε σύζυγο, αλλά έκανε λάθος. «Τον πήραν με την εξαναγκαστική ναυτολόγηση, που να καούν στην κόλαση όλοι τους!»

Αυτό ήταν σχεδόν στασιαστικό! Ο Πουλ προσπάθησε να τη σταματήσει: «Ηρεμήστε».

Εκείνη δε φάνηκε να πρόσεξε τον προειδοποιητικό τόνο του. «Ποτέ δεν ήμουν φτωχιά πριν. Όταν ήρθαμε με τον Τζιμ μου εδώ απ' το Χάγγκεργουολντ, έπιασε δουλειά στις μαούνες και, αν και δεν είχαμε πολλά, δε χρωστάγαμε ποτέ ούτε πένα». Κάρφωσε το βλέμμα της ολόισια στον Χόρνμπιμ. «Επειτα ο πρωθυπουργός σας έστειλε τραμπούκους ν' αρπάξουν τον Τζιμ μου, να τον δέσουν και να τον πετάξουν σ' ένα καράβι ένας Θεός ξέρει για πού, αφήνοντάς με μόνη. Δε θέλω την Αρωγή σας, θέλω τον άντρα μου, αλλά μου τον κλέψατε και τον στείλατε μακριά!» Άρχισε να κλαίει.

«Δε θα σας βοηθήσει το να μας προσβάλλετε, ξέρετε», είπε ο Πουλ.

Τα αναφιλητά της σταμάτησαν απότομα. «Να σας προβάλλω; Μήπως είπα τίποτα που δεν είναι αλήθεια;»

Ο Χόρνμπιμ σκέφτηκε εκνευρισμένος ότι ήταν θρασύτατη. Οι περισσότεροι απ' όσους έκαναν αίτηση για την Αρωγή Απόρων είχαν τουλάχιστον αρκετό μυαλό για να δείχνουν σεβασμό. Αυτή η γυναίκα άξιζε να πεινάσει για να τιμωρηθεί για το θράσος της. «Είπες ότι είσαι από το Χάγγκεργουολντ;»

«Ναι, κι εγώ και ο Τζιμ. Είναι στο Γκλόστερσιρ. Ο Τζιμ είχε μια θεία εδώ, στο Κίνγκσμπριτζ, αλλά πέθανε».

«Δεν ξέρεις ότι Αρωγή των Απόρων παίρνεις μόνο στην ενορία που γεννήθηκες;»

«Μα πώς να πάω στο Γκλόστερσιρ; Δεν έχω ούτε πανωφόρι και

το παιδί μου δεν έχει παπούτσια. Και δεν έχω σπίτι να μείνουμε εκεί ούτε λεφτά για νοίκι».

Ο Πουλ μίλησε χαμηλόφωνα στον Χόρνμπιμ. «Κατά κανόνα πληρώνουμε σε τέτοιες περιπτώσεις. Είναι φανερό ότι έχει κάνει ό,τι μπορούσε».

Ο Χόρνμπιμ, ωστόσο, δεν ήταν διατεθειμένος να παρακάμψει τους κανόνες γι' αυτή την απείθαρχη γυναίκα, που έδειχνε να θαρρεί ότι ήταν ίση του. «Λες ότι πήραν το σύζυγό σου με την εξαναγκαστική ναυτολόγηση;»

«Έτσι πιστεύω».

«Δεν είσαι σίγουρη όμως».

«Δεν τις ενημερώνουν τις καημένες τις συζύγους. Αλλά πήγε με μια μαούνα στο Κομπ κι εκείνο το βράδυ έκαναν επιδρομή στην πόλη τα αποσπάσματα της βίαιης ναυτολόγησης και ο Τζιμ μου δεν ξαναγύρισε, άρα ξέρουμε τι συνέβη, έτσι δεν είναι;»

«Μπορεί απλώς να το έσκασε».

«Κάποιοι άντρες μπορεί να το 'καναν, αλλά όχι ο Τζιμ μου».

Ο Πουλ χαμήλωσε ξανά τη φωνή του. «Αυτή είναι μια ασήμαντη λεπτομέρεια, κύριε Χόρνμπιμ».

«Διαφωνώ. Ο σύζυγος ίσως είναι νεκρός. Πρέπει να πάει στον τόπο καταγωγής της».

Τα μάτια του εφημέριου άστραψαν από θυμό. «Το πιθανότερο είναι ότι θα πεθαίνει στο δρόμο».

«Δεν μπορούμε ν' αλλάξουμε τους κανόνες».

Ο Πουλ μίλησε με θέρμη. «Χόρνμπιμ, αυτή η γυναίκα είναι ολοφάνερα το αθώο θύμα μιας κυβέρνησης που επιτρέπει στο ναυτικό να απαγάγει άντρες όπως ο σύζυγός της! Η εξαναγκαστική ναυτολόγηση ίσως είναι μια λυπηρή αναγκαιότητα, ιδίως σε καιρούς πολέμου, όμως μπορούμε τουλάχιστον να κάνουμε κάτι για τις οικογένειες των θυμάτων, για να μην πεθαίνουν τα παιδιά απ' την πείνα».

«Ναι, αλλά δε λένε αυτό οι κανόνες».

«Οι κανόνες είναι απάνθρωποι!»

«Μπορεί. Αλλά είμαστε υποχρεωμένοι να τους ακολουθούμε». Ο Χόρνμπιμ κοίταξε την Τζεν Πίτζον και της είπε, «Η αίτησή σου απορρίπτεται. Πρέπει να υποβάλεις αίτηση στο Χάνγκεργουολντ».

Περίμενε να τη δει να βάζει τα κλάματα, αλλά τον εξέπληξε λέγοντας μόνο, «Πολύ καλά, λοιπόν». Και έφυγε με το κεφάλι της ψηλά. Σαν να είχε εφεδρικό σχέδιο.

Η Έλσι λάτρευε το νέο τους σπίτι. Αντί για τις μεγαλόπρεπες αίθουσες του επισκοπικού μεγάρου με τον αντίλαλο, το πρεσβυτέριο είχε δωμάτια κανονικού μεγέθους, ζεστά και άνετα, χωρίς μαρμάρινα πατώματα που τα παιδιά κινδύνευαν να γλιστρήσουν και να χτυπήσουν το κεφάλι τους. Έτρωγαν πιο απλά, διέθεταν λιγότερους υπηρέτες και δεν είχαν υποχρέωση να φιλοξενούν κληρικούς που επισκέπτονταν την πόλη.

Και στην Αραμπέλα άρεσε το σπίτι. Πενθούσε και το πένθος της θα διαρκούσε ένα χρόνο περίπου. Το μαύρο χρώμα έκανε το ανοιχτόχρωμο δέρμα της να μοιάζει ωχρό και φαινόταν εύθραυστη και κάπως ασθενική, σαν τις ωραίες ηρωίδες των γοθικών μυθιστορημάτων που της άρεσε να διαβάζει. Όμως η Έλσι καταλάβαινε ότι ήταν ευτυχισμένη. Περπατούσε σαν να είχε φύγει ένα βάρος από πάνω της. Πήγαινε συχνά για ψώνια, μερικές φορές μαζί με τον πεντάχρονο Έιμπ, αλλά συνήθως γύριζε δίχως να έχει αγοράσει κάτι και η Έλσι υπέθετε ότι συναντούσε κρυφά τον Σπέιντ. Ήταν και οι δύο ελεύθεροι πλέον, μα έπρεπε συνεχίσουν να είναι διακριτικοί γιατί θα ήταν σκάνδαλο για μια γυναίκα της τάξης της να φλερτάρει φανερά ενώ είχε ακόμα πένθος. Παρ' όλα αυτά, η σχέση τους ήταν κοινό μυστικό και την ήξεραν όλοι όσοι είχαν τα μάτια και τα αυτιά τους ανοιχτά στο Κίνγκσμπριτζ.

Σίγουρα κάποιοι αναρωτιόντουσαν αν ο Σπέιντ ήταν ο πατέρας του Έιμπ, ιδίως μετά την καταστροφή του ροδόκηπου –που είχε δώσει στην Μπελίντα Γκούνταϊτ και τις φίλες της υλικό κουτσομπολιού για βδομάδες– μα κανένας δε θα ήταν ποτέ βέβαιος εκτός από την Αραμπέλα. Υπήρχε, άλλωστε η γενική αίσθηση ότι τέτοιες ερωτήσεις καλό ήταν να μη γίνονται. Ίσως υπήρχαν κι άλλες παντρεμένες με μωρά αμφίβολης πατρότητας, σκέφτηκε η Έλσι, και έτρεμαν μήπως το ένα κουτσομπολιό οδηγούσε στο άλλο.

Ο νέος επίσκοπος τακτοποιήθηκε γρήγορα στη νέα του κατοικία.

κία. Ο Μάρκουσ Ρέντινκοουτ ήταν παλαιών αρχών, όπως θα περίμεναν από έναν επίσκοπο οι περισσότεροι στο Κίνγκσμπριτζ. Η σύζυγός του, η Ούνα, είχε έναν αυστηρό αέρα ανωτερότητας και έδειχνε να θεωρεί το γούστο των προηγούμενων ενοίκων του μεγάρου κάπως φανταχτερό. Όταν έμαθε για το κατηχητικό της Έλσι, τη ρώτησε έκπληκτη, «Μα γιατί το κάνετε αυτό;» Και είχε εμφανώς σοκαριστεί όταν είδε τον Έιμπ και συνειδητοποίησε ότι η σαρανταεννιάχρονη Αραμπέλα είχε παιδί μόλις πέντε ετών.

Η Έλσι ζήλευε την παθιασμένη ερωτική σχέση της μητέρας της. Τι υπέροχο ν' αγαπάς κάποιον με όλο σου το είναι και να σ' αγαπάει το ίδιο κι αυτός, σκεφτόταν.

Ένα πρωί η Έλσι είδε από το παράθυρο πλήθη κόσμου στη Μείν Στριτ να κατευθύνονται προς την πλατεία και θυμήθηκε ότι ήταν η γιορτή του αγίου Αδόλφου. Τα εργοστάσια ήταν κλειστά και στην πλατεία είχε πανηγύρι. Αποφάσισε να πάει μαζί με τον μεγάλο της γιο, τον Στίβι· είπε και η Αραμπέλα ότι θα ερχόταν μαζί με τον Έιμπ.

Ο ήλιος του Νοέμβρη ήταν αναιμικός και έκανε ψύχρα. Ντύθηκαν ζεστά, προσθέτοντας χρωματιστές πινελιές στα ρούχα τους –ένα κόκκινο κασκόλ η Έλσι και ένα πράσινο καπέλο η Αραμπέλα. Το ίδιο είχαν κάνει κι άλλοι και η πλατεία έσφυζε από ζωηρά χρώματα στο γκρίζο φόντο του καθεδρικού ναού. Ο πέτρινος άγγελος στην κορυφή, που έλεγαν ότι αναπαριστούσε τη μοναχή Κάρις, την ιδρύτρια του νοσοκομείου, έμοιαζε να κοιτάζει καλοσυνάτα από ψηλά τους κατοίκους της πόλης.

Η Έλσι είπε στον Στίβι να κρατάει σφιχτά το χέρι της και να μην ξεμακρύνει και χαθεί. Δεν ανησυχούσε και τόσο στην πραγματικότητα: πολλά παιδιά θα χωρίζονταν από τους γονείς τους, αλλά δε θα πήγαιναν μακριά, και θα τα έβρισκαν όλα γρήγορα με τη βοήθεια του καλοπροαίρετου πλήθους.

Η Αραμπέλα ήθελε λίγο βαμβακερό ύφασμα για κομπινεζόν. Εντόπισε έναν πάγκο με ύφασμα της αρεσκειάς της σε λογική τιμή. Ο μικροπωλητής εξυπηρετούσε μια φτωχή γυναίκα που παζάρευε την τιμή ενός χοντρού λινού, έτσι περίμεναν. Ένα κοκαλιάρικο αγόρι γύρω στα δεκατέσσερα μελετούσε τις μεταξωτές κορδέλες διάφορων χρωμάτων σ' ένα δίσκο, πράγμα που παραξέενεψε την Έλσι·

είχε διδάξει πολλά δεκατετράχρονα αγόρια, μα κανένα τους δεν ενδιαφερόταν για κορδέλες.

Με την άκρη του ματιού της, είδε το παιδί να παίρνει τάχα αδιάφορα δύο καρούλια, ν' αφήνει το ένα και να χώνει το άλλο μέσα στο κουρελιασμένο του παλτό.

Η Έλσι ξαφνιάστηκε τόσο, που πάγωσε. Έμεινε άφωνη, μην μπορώντας να πιστέψει στα μάτια της. Είχε δει με τα μάτια της να διαπράττεται μια κλοπή!

Η πελάτισσα αποφάσισε να μην αγοράσει το λινό τελικά και ο μικροπωλητής είπε, «Τι θα θέλατε σήμερα, κυρία Λάτιμερ;»

Καθώς η Αραμπέλα άρχισε να του εξηγεί τι ήθελε, ο κλέφτης έκανε να φύγει.

Η Έλσι θα έπρεπε να είχε φωνάξει, «Σταματήστε τον, κλέφτης!» αλλά το παιδί ήταν τόσο μικρόσωμο και αδύνατο που δεν της έκανε καρδιά να το καταδώσει.

Όμως δεν ήταν η μόνη μάρτυρας της κλοπής. Ένας χοντρός άντρας με πράσινο παλτό έπιασε το αγόρι απ' το μπράτσο, λέγοντάς του, «Ε, εσύ! Ένα λεπτό!»

Το αγόρι στριφογύριζε σαν παγιδευμένο φίδι, μα δεν μπορούσε να του ξεφύγει.

Η Αραμπέλα και ο μικροπωλητής σταμάτησαν να μιλούν, κοιτώντας έκπληκτοι.

«Για να δούμε τι έχεις μέσα στο παλτό σου», είπε ο άντρας.

Το παιδί ούρλιαζε, «Πάρ' τα χέρια σου από πάνω μου, τραμπούκε! Βρες κάποιον στο μπόι σου!» Ο κόσμος γύρω είχε σταματήσει και παρακολουθούσε τη σκηνή.

Ο άντρας έχωσε το χέρι του μέσα στο φθαρμένο παλτό και έβγαλε ένα καρούλι ροζ μεταξωτής κορδέλας.

«Αυτό είναι δικό μου, μα το Θεό!» φώναξε ο μικροπωλητής.

«Είσαι κλεφτράκος, ε;» είπε ο άντρας με το πράσινο παλτό στο αγόρι.

«Δεν έκανα τίποτα! Εσύ το έβαλες εκεί μέσα, παλιοψεύταρε!»

Η Έλσι δεν μπόρεσε να μη θαυμάσει το τσαγανό του μικρού.

Ο άντρας ρώτησε το μικροπωλητή, «Πόσο χρεώνετε ένα τέτοιο καρούλι;»

«Ολόκληρο; Έξι σελίνια».

«Έξι σελίνια, είπατε;»

«Ναι».

«Πολύ καλά».

Η Έλσι απόρησε γιατί η τιμή είχε τόση σημασία που έπρεπε να την επαναλάβει.

«Και θα το ήθελα πίσω, παρακαλώ», είπε ο μικροπωλητής.

Ο άντρας δίστασε λίγο πριν τον ρωτήσει, «Θα καταθέσετε στο δικαστήριο;»

«Φυσικά».

Το καρούλι παραδόθηκε στον κάτοχό του.

«Μια στιγμή», είπε η Έλσι. «Ποιος είστε εσείς;»

«Καλή σας μέρα, κυρία Μάκιντος», είπε ο άντρας. «Λέγομαι Τζοσάια Μπλάκμπερι. Έχει σημειωθεί επιδημία κλοπών τελευταία στο Κίνγκσμπριτζ και ο δήμος ανέθεσε σ' εμένα και μερικούς άλλους να έχουμε το νου μας σε όποιους υπόπτους δούμε στην αγορά σήμερα. Θα είδατε, υποθέτω, αυτό το αγόρι να σουφρώνει την κορδέλα».

«Ναι, αλλά αναρωτιέμαι γιατί. Τα αγόρια συνήθως δε θέλουν ροζ κορδέλες».

«Μπορεί, εγώ πάντως πρέπει να τον πάω στο σερίφη».

«Γιατί πήρες την κορδέλα;» ρώτησε η Έλσι το αγόρι.

Όλη η αγριάδα που είχε επιστρατεύσει το αγόρι για να αμυνθεί εξανεμίστηκε τώρα και φαινόταν έτοιμο να βάλει τα κλάματα. «Η μάνα μου μου είπε να το κάνω».

«Γιατί όμως;»

«Γιατί δεν έχουμε ψωμί. Αν την πουλήσει, θα μπορέσουμε να φάμε».

Η Έλσι στράφηκε στον Μπλάκμπερι. «Αυτό το παιδί έχει ανάγκη από τροφή».

«Δεν μπορώ να κάνω τίποτα γι' αυτό, κυρία Μάκιντος. Ο σερίφης—»

«Δεν μπορείτε να το βοηθήσετε, πράγματι· ούτε ο σερίφης μπορεί. Εγώ, όμως, μπορώ». Η Έλσι στράφηκε στο αγόρι. «Πώς σε λένε;»

«Τόμι», είπε το παιδί. «Τόμι Πίτζον».

«Ελα μαζί μου και θα σου δώσω να φας κάτι».

«Εντάξει», είπε ο Μπλάκμπερι, «αλλά μετά πρέπει να τον παραδώσω στο σερίφη. Αυτό που έκλεψε κοστίζει πάνω από πέντε σελίνια και ξέρετε τι σημαίνει».

«Τι σημαίνει;» ρώτησε η Έλσι.

«Ότι μπορεί να τον κρεμάσουν».

Όταν ο Ρότζερ Ρίντικ μπήκε στο Νέο Εργοστάσιο του Μπάροουφιλντ, ο Κιτ τον αναγνώρισε αμέσως. Το πρόσωπο του Ρότζερ είχε χάσει εκείνη την αγορίστικη φρεσκάδα –θα ήταν πάνω από τριάντα τώρα– αλλά είχε ακόμα ένα κατεργάρικο χαμόγελο που τον έκανε να φαίνεται νεότερος.

Όλα αυτά τα χρόνια ο Κιτ μάθαινε σποραδικά νέα για τον Ρότζερ· ήξερε ότι πήγαινε από το ένα πανεπιστήμιο στο άλλο, ότι σπούδαζε και μερικές φορές έδινε διαλέξεις και είχε πιστέψει ότι θα γινόταν τελικά καθηγητής, ίσως σε κάποιο από τα σκωτσέζικα πανεπιστήμια που ειδικεύονταν στα μαθηματικά και τη μηχανολογία. Αλλά να που είχε γυρίσει στο Κίνγκσμπριτζ.

Ο Ρότζερ, ωστόσο, δεν αναγνώρισε τον Κιτ.

Όταν ο Κιτ τον πλησίασε, ο Ρότζερ είπε, «Είστε ο διευθυντής;»

Ο Κιτ έγνεψε καταφατικά.

«Ψάχνω να βρω τον κύριο Μπάροουφιλντ».

«Θα σας πάω να τον δείτε», είπε ο Κιτ μ' ένα ζεστό χαμόγελο.

«Ποιος είστε;» ρώτησε ο Ρότζερ.

«Τόσο πολύ έχω αλλάξει, κύριε Ρίντικ;»

Ο Ρότζερ τον περιεργάστηκε προσεκτικά για μια στιγμή και μετά ένα πλατύ χαμόγελο φώτισε το πρόσωπό του. «Μα την πίστη μου! Είσαι ο Κιτ!»

«Ναι», είπε ο νεαρός και αντάλλαξαν μια εγκάρδια χειραψία.

«Μα εσύ είσαι ολόκληρος άντρας!» είπε ο Ρότζερ. «Πόσων ετών είσαι;»

«Δεκαεννέα».

«Θεέ μου, πόσον καιρό λείπω!»

«Πολύ καιρό, πράγματι. Μας λείψατε. Ελάτε από δω».

Ο Κιτ πήγε τον Ρότζερ στο γραφείο. Ο Έιμος καταχάρηκε που είδε τον παλιό συμμαθητή του έπειτα από τόσα χρόνια. Μαζί με τον Κιτ, ξενάγησε τον Ρότζερ στο νέο εργοστάσιο που είχε αγοράσει ο Έιμος από την κυρία Μπάγκσο.

Το παλιό εργοστάσιο παρήγαγε μόνο ύφασμα για το στρατό πλέον, αλλά αυτό έβγαζε μεγαλύτερη ποικιλία υφασμάτων. Έξι υφαντές στον επάνω όροφο κατασκεύαζαν ειδικά υφάσματα που πουλιόντουσαν σε υψηλές τιμές, όπως μπροκάρ, δαμασκηνό και καπιτονέ, με πολύπλοκα και πολύχρωμα σχέδια.

Ο Ρότζερ κοίταξε με μεγάλο ενδιαφέρον έναν από τους αργαλειούς. Κάθε στημόνι περνούσε από ένα βρόχο σ' ένα μεταλλικό ραβδί ελέγχου που είχε ένα άγκιστρο στην άλλη άκρη του. Για την κατασκευή απλού υφάσματος, ο υφαντής χρησιμοποιούσε τα άγκιστρα για να ανασηκώνει κάθε δεύτερη κλωστή και μετά πετούσε τη σαΐτα μέσα από το κενό που λεγόταν στόμα. Ανασήκωνε τις δεύτερες κλωστές για το πέταγμα της επιστροφής, δημιουργώντας μια απλή ύφανση μέσα-έξω. Για υφάσματα με σχέδια, όπως τα ριγέ, τα ραβδιά έπρεπε να σηκώνονται κάμποσα μαζί κάθε φορά, με μια ακολουθία που μπορεί να ήταν δώδεκα πάνω, δώδεκα κάτω, έξι πάνω, έξι κάτω και πάει λέγοντας. Αυτή τη δουλειά την έκανε ένας βοηθός, που συχνά καθόταν πάνω στον αργαλειό. Όσο πιο περίτεχνο ήταν το σχέδιο, τόσο πιο πολλές φορές έπρεπε να σταματάει η εργασία της ύφανσης για να γίνονται οι αλλαγές. Οι χειριστές έπρεπε να είναι επιδέξιοι και προσεκτικοί και η διαδικασία ήταν χρονοβόρα.

Ο Ρότζερ παρακολούθησε αρκετή ώρα τους πιο έμπειρους εργάτες του Έιμος. Μετά πήρε τον Έιμος και τον Κιτ κατά μέρος για να μην ακούν οι εργάτες. «Στη Γαλλία υπάρχει κάποιος που έχει σκεφτεί έναν καλύτερο τρόπο να γίνεται αυτό», τους είπε.

Ο Κιτ ήταν συνεπαρμένος. Λάτρευε όπως ο Ρότζερ τις μηχανές. Ο Ρότζερ ήταν που είχε πρωτοδείξει στον Έιμος μια κλωστική μηχανή. «Για συνέχισε», είπε ο Έιμος.

«Λοιπόν», είπε ο Ρότζερ, «κάθε φορά που αλλάζει το σχέδιο, ο βοηθός πρέπει να σηκώνει διαφορετικά ραβδιά ελέγχου, σύμφωνα

να με τις οδηγίες του σχεδιαστή –που υποθέτω ότι είσαι εσύ, στην προκειμένη περίπτωση».

Ο Έιμος έγνεψε καταφατικά.

«Η νέα ιδέα είναι να ωθούνται όλα τα ραβδιά ελέγχου κόντρα σε μια μεγάλη κάρτα από χαρτόνι, που έχει πάνω της τρύπες ανοιγμένες, ανάλογα με το σχέδιό σου. Όπου υπάρχει τρύπα, το ραβδί περνάει από μέσα της, αλλιώς εκτρέπεται. Αυτό αντικαθιστά τη χρονοβόρα διαδικασία στην οποία ο βοηθός κινεί από ένα ραβδί ελέγχου τη φορά. Όταν αλλάζει το σχέδιο των ριγέ ή των καρό, χρησιμοποιείται διαφορετική κάρτα, με τρύπες σε διαφορετικές θέσεις».

Ο Κιτ το σκέφτηκε. Η ιδέα ήταν εξαιρετικά απλή. «Δηλαδή... μπορείς ν' αλλάζεις το σχέδιο όσο συχνά θέλεις, αλλάζοντας απλώς τις διάτρητες κάρτες».

Ο Ρότζερ έγνεψε καταφατικά. «Πάντα τα έπιανες γρήγορα αυτά τα πράγματα».

«Και μπορείς να έχεις όσες κάρτες θέλεις».

«Ιδιοφυές!» είπε ο Έιμος. «Ποιος στην ευχή το σκέφτηκε αυτό;»

«Ένας Γάλλος, ο Ζακάρ. Είναι η τελευταία λέξη στην υφαντουργία. Στην Αγγλία δεν μπορείς καν ν' αγοράσεις τέτοιο μηχάνημα. Αλλά θα έρθει κι εδώ αργά ή γρήγορα».

Ο Κιτ είχε εντυπωσιαστεί. Ο Έιμος θα μπορούσε να φτιάχνει φαντεζί υφάσματα δύο φορές ταχύτερα, ή ίσως και ακόμα πιο γρήγορα. Αν υπήρχε όντως τέτοια μηχανή, έπρεπε να αποκτήσει οπωσδήποτε μία ο Έιμος –ή, πιθανότατα, πάνω από μία.

Και ο Έιμος το ίδιο σκεφτόταν. «Μόλις ακούσεις ότι πουλιέται κάποια...»

«Θα είσαι ο πρώτος που θα το μάθεις», υποσχέθηκε ο Ρότζερ.

Η Σαλ είχε αλλάξει από τότε που βγήκε από τη φυλακή, σκεφτόταν ο Σπέιντ. Ήταν πιο αδύνατη, λιγότερο πρόσχαρη, πιο σκληρή. Ίσως ήταν τα καταναγκαστικά έργα που την είχαν αλλάξει, αλλά υποπτευόταν ότι είχε συμβεί και κάτι άλλο στη φυλακή. Δεν ήξερε τι και δεν τη ρωτούσε· αν η Σαλ ήθελε να το μάθει, θα του το έλεγε.

Ένα σκοτεινό χειμωνιάτικο βράδυ, την παραμονή της δίκης του Τόμι Πίτζον, ο Σπέιντ καθόταν μαζί με τη Σαλ στην πίσω αίθουσα της Καμπάνας και έπιναν μπίρα με τσίγκινα κύπελλα. Όλοι στο Κίνγκσμπριτζ γι' αυτή την υπόθεση συζητούσαν. Οι μικροκλοπές ήταν συνηθισμένες, μα ο Τόμι ήταν μόλις δεκατεσσάρων και έδειχνε ακόμα πιο μικρός. Κι όμως, είχε διαπράξει ένα αδίκημα που τιμωρούνταν με θάνατο. Κανένας δε θυμόταν να είχαν κρεμάσει ποτέ παιδί.

«Ελάχιστα την ήξερα την οικογένεια Πίτζον», είπε ο Σπέιντ.

«Έμεναν κοντά σ' εμένα και τον Τζαρτζ», είπε η Σαλ. «Δεν είχαν πολλά, μα τα έφερναν βόλτα ώπου εξαφανίστηκε ο Τζιμ. Μετά η Τζεν δεν είχε να πληρώνει το νοίκι και της έκαναν έξωση. Δεν έμαθα ποτέ πού πήγε».

«Δεν ήξερα καν ότι είχε ναυτολογηθεί με τη βία ο Τζιμ».

«Η Τζεν διαμαρτυρήθηκε έντονα γι' αυτό σ' όποιον μπορούσε να την ακούσει, αλλά είναι τόσες πολλές γυναίκες στη θέση της, που δεν της έδωσαν σημασία».

«Υπολογίζω ότι γύρω στους πενήντα χιλιάδες στρατολογήθηκαν με τη βία», είπε ο Σπέιντ. «Σύμφωνα με τη *Morning Chronicle*, στο Βασιλικό Ναυτικό υπηρετούν περίπου εκατό χιλιάδες άντρες και σχεδόν οι μισοί απ' αυτούς στρατολογήθηκαν με τη βία».

Η Σαλ άφησε ένα σφύριγμα έκπληξης. «Δεν ήξερα ότι ήταν τόσοι πολλοί. Γιατί όμως δεν πήρε Αρωγή των Απόρων η Τζεν;»

«Έκανε αίτηση, στην ενορία του Αγίου Ιωάννη που μένει», είπε ο Σπέιντ. «Εφημέριος εκεί είναι ο Τάιτους Πουλ, ένας σωστός άνθρωπος, αλλά προφανώς έπρεπε να την εγκρίνει ο Χόρνμπιμ ως Επιτηρητής των Απόρων, που απέρριψε την αίτησή της Τζεν, παρά τη διαφωνία του Πουλ, λέγοντας ότι δε δικαιούται αρωγή».

Η Σαλ κούνησε αηδιασμένη το κεφάλι της. «Τι άνθρωποι κυβερνούν αυτή τη χώρα!» είπε. «Πόσο πιο χαμηλά θα πέσουν;»

«Τι λέει ο κόσμος στην πόλη για τον Τόμι τώρα;»

«Ας πούμε ότι υπάρχουν δύο στρατόπεδα», είπε η Σαλ. «Οι μισοί λένε ότι ένα παιδί δεν παύει να είναι παιδί και οι άλλοι μισοί ότι ο κλέφτης είναι κλέφτης».

«Οι εργάτες, φαντάζομαι, θα είναι στο στρατόπεδο των συμπαθόντων».

«Ναι. Ακόμα και τις καλές εποχές ξέρουμε πώς αλλάζουν τα πράγματα και μπορεί να γίνεις άπορος απ' τη μία μέρα στην άλλη». Έκανε μια παύση. «Ο Κιτ βγάζει καλά λεφτά τώρα, ξέρεις».

Ο Σπέιντ το ήξερε. Ο Κιτ έβγαζε τριάντα σελίνια τη βδομάδα ως διευθυντής των εργοστασίων του Έιμος. «Το αξίζει», είπε ο Σπέιντ. «Ο Έιμος τον εκτιμάει πολύ».

«Και δεν ξοδεύει ούτε τα μισά. Ξέρει πώς είναι με τα λεφτά: σήμερα έχεις, αύριο δεν έχεις. Βάζει στην άκρη, μην τυχόν έρθουν δύσκολοι καιροί».

«Πολύ συνετό».

Η Σαλ χαμογέλασε. «Μου αγόρασε, όμως, καινούργιο φουστάνι».

Ο Σπέιντ ξανάφερε την κουβέντα στην υπόθεση Πίτζον. «Δεν μπορώ να το πιστέψω ότι είναι δυνατό να τον κρεμάσουν τον καημενούλη τον Τόμι».

«Απ' αυτούς όλα τα περιμένω, Σπέιντ. Άνθρωποι σαν εσένα θα 'πρεπε να είναι δικαστές, δημοτικοί σύμβουλοι και βουλευτές. Τότε ίσως άλλαζαν τα πράγματα προς το καλύτερο».

«Γιατί όχι άνθρωποι σαν εσένα;»

«Γυναίκες; Ούτε στ' όνειρό μας! Αλλά, σοβαρά τώρα, Σπέιντ, είσαι ηγέτης σε τούτη την πόλη».

Η Σαλ είχε διορατικότητα. Ο Σπέιντ είχε ήδη σκεφτεί να βάλει υποψηφιότητα για βουλευτής. Ήταν ο μόνος τρόπος ν' αλλάξει τα πράγματα. «Το σκέφτομαι», είπε.

«Ωραία».

Οι τριμηνιαίες συνεδριάσεις του τοπικού δικαστηρίου ξεκίνησαν την επομένη. Η αίθουσα συνεδριάσεων του δημαρχείου ήταν ασφυκτικά γεμάτη. Στην έδρα καθόταν ο Χόρνμπιμ, ως πρόεδρος των δικαστών, κρατώντας ένα αρωματισμένο μαντίλι στη μύτη του για να μη μυρίζει την μπόχα της πλέμπας. Άλλοι δύο δικαστές κάθονταν δεξιά και αριστερά του και ο Σπέιντ ευχήθηκε να ήταν επιεικής. Ο γραμματέας, ο Λουκ Μακάλα, καθόταν μπροστά τους. Δουλειά του ήταν να βοηθάει στην ερμηνεία του νόμου.

Οι δικαστές διεκπεραίωσαν γρήγορα κάμποσες υποθέσεις βίας και μέθης κι έπειτα προσήχθη ο Τόμι Πίτζον. Η Τζεν τού είχε πλύνει το πρόσωπο και του είχε κόψει τα μαλλιά και κάποιος του είχε δανείσει ένα καθαρό πουκάμισο που του ερχόταν πολύ μεγάλο και τον έκανε να μοιάζει ακόμα πιο μικρός και ευάλωτος. Τώρα που είχε και ο Σπείντ γιο –τον πεντάχρονο Έιμπ, που δεν μπορούσε να τον αναγνωρίσει, μα τον λάτρευε–, πίστευε μ' όλη τη δύναμη της ψυχής του ότι τα παιδιά έπρεπε μόνο να τα αγαπούν και να τα προστατεύουν. Και τον πονούσε που έβλεπε τον Τόμι εκτεθειμένο στην ανελέητη αυστηρότητα του νόμου.

Όπως πάντα, οι ένορκοι είχαν επιλεγεί από όσους είχαν το δικαίωμα ψήφου των σαράντα σελινιών, δηλαδή τους εύπορους ιδιοκτήτες ακίνητης περιουσίας της πόλης. Ο Σπείντ γνώριζε τους περισσότερους. Πίστευαν ότι χρέος τους ήταν να προστατεύουν την πόλη από τις κλοπές και οτιδήποτε θα μπορούσε να απειλήσει τη δυνατότητά τους να κάνουν δουλειές και να βγάζουν χρήματα. Θα έκριναν αν η κατηγορία ήταν αρκετά σοβαρή για να παραπέμψουν τον Τόμι να δικαστεί στο κακουργιοδικείο. Μόνο το κακουργιοδικείο μπορούσε ν' αποφασίσει για την επιβολή της θανατικής ποινής.

Βασικός μάρτυρας κατηγορίας ήταν ο Τζοσάια Μπλάκμπερι, άνθρωπος ματαιόδοξος, μα ειλικρινής, κατά τη γνώμη του Σπείντ. Εξιστόρησε τα γεγονότα απλά και λιγόλογα. Είχε δει το αγόρι να κλέβει την κορδέλα, το είχε συλλάβει και το είχε θέσει υπό κράτηση.

Η Έλσι Μάκιντος κλήθηκε να επιβεβαιώσει όσα κατέθεσε ο Μπλάκμπερι. Είπε πάνω-κάτω τα ίδια, οπότε το αδίκημα αποδείχτηκε. Όμως όταν ο Χόρνμπιμ την ευχαρίστησε, η Έλσι δεν έφυγε. «Είπα την αλήθεια, αλλά όχι όλη την αλήθεια».

Στην αίθουσα έπεσε σιωπή.

Ο Χόρνμπιμ αναστέναξε, αλλά δεν μπορούσε να την αγνοήσει. «Τι εννοείτε, κυρία Μάκιντος;»

«Αν θέλετε να μάθετε όλη την αλήθεια, αυτό το αγόρι λιμοκτονούσε επειδή ο πατέρας του ναυτολογήθηκε με τη βία και η αίτηση της μητέρας του για Αρωγή των Απόρων απορρίφθηκε».

Τα λόγια της διαδέχτηκαν μουρμουρητά αγανάκτησης.

Πίσω από το ανέκφραστο σαν μάσκα πρόσωπο του Χόρνμπιμ, ο

Σπείντ διέκρινε την οργή που αγωνιζόταν να κρύψει. «Δεν είμαστε εδώ για αποφανθούμε για την Αρωγή των Απόρων».

Η Έλσι στράφηκε στον ανήλικο κατηγορούμενο. «Γιατί έκλεψες την κορδέλα, Τόμι;»

Στην αίθουσα επικρατούσε νεκρική σιγή καθώς όλοι περίμεναν την απάντηση.

«Για να την πουλήσει η μάνα μου και ν' αγοράσουμε ψωμί», είπε ο Τόμι, «γιατί δεν είχαμε τίποτα να φάμε».

Κάπου μέσα στην αίθουσα ακούστηκε ένας γυναικείος λυγμός.

Η Έλσι απευθύνθηκε τέλος στους ενόρκους. «Αν στείλετε αυτό το αγόρι στο κακουργιοδικείο», τους είπε, «είναι σαν να το σκοτώνετε. Κοιτάξτε το καλά. Δείτε τα φοβισμένα του μάτια, το αμούστακο ακόμα πρόσωπό του. Το πρόσωπο αυτό, πιστέψτε με, θα το θυμάστε σ' όλη την υπόλοιπη ζωή σας».

«Κυρία Μάκιντος», είπε ο Χόρνμπιμ, «καταθέσατε ότι ο πατέρας του κατηγορουμένου ναυτολογήθηκε διά της βίας».

«Μάλιστα».

«Πώς το ξέρετε;»

«Μου το είπε η σύζυγός του».

Ο Χόρνμπιμ έστρεψε το δάχτυλό του στην Τζεν. «Κυρία Πίτζον, είδατε τον άντρα σας να συλλαμβάνεται από το απόσπασμα εξαναγκαστικής ναυτολόγησης;»

«Όχι, αλλά όλοι ξέρουμε τι συνέβη».

«Όμως δεν ήσασταν εκεί».

«Όχι, ήμουν εδώ, στο Κίνγκσμπριτζ και φρόντιζα αυτό το αγοράκι που θέλετε να κρεμάσετε».

Νέα θυμωμένα μурμουρητά ακούστηκαν από το ακροατήριο.

«Άρα κανένας δεν ξέρει με βεβαιότητα αν ο Τζιμ Πίτζον ναυτολογήθηκε διά της βίας».

Η Τζεν έμεινε σιωπηλή.

Τότε ο Χέιμς Λο έκανε ένα βήμα μπροστά. «Εγώ ήμουν εκεί», είπε. «Πήγα σε μια ταβέρνα στο Κομπ και είδα τον Τζιμ τόσο πιωμένο, που με το ζόρι κρατούσε τα μάτια του ανοιχτά».

Κάποιοι από το ακροατήριο γέλασαν.

«Ο άντρας μου ποτέ δεν ήταν μέθυσος», διαμαρτυρήθηκε η Τζεν.

«Δίπλα του ήταν μια κοπέλα που μάλλον έριχνε κρυφά τζιν στην μπίρα του».

«Αυτό μάλιστα, μπορώ να το πιστέψω», είπε η Τζεν.

«Ήμουν μαζί με τον κύριο Μπάροουφιλντ, τον εργοδότη μου», συνέχισε ο Χέιμς, «ο οποίος μου εξήγησε ότι το μαγαζί εκείνο ήταν ταβέρνα-παγίδα, όπου οι γκαρσόνες μεθούν δόλια τους πελάτες και μετά τους παραδίδουν στο απόσπασμα εξαναγκαστικής ναυτολόγησης για ένα σελίνι. Αποφασίσαμε να πάρουμε τον Τζιμ από κει, αλλά ξαφνικά μπούκαρεν ένας αξιωματικός του ναυτικού και τρεις μπράβοι, που μας επιτέθηκαν. Φαίνεται, είχαν στήσει παγίδα στον Τζιμ και τους κάναμε χαλάστρα».

«Προσπαθήσατε να εμποδίσετε το απόσπασμα να πάρει τον Πίτζον;» ρώτησε ο Χόρνμπιμ.

Ο Σπέιντ ευχήθηκε μέσα του να μην παραδεχόταν κάτι τέτοιο ο Χέιμς, γιατί αποτελούσε αδίκημα.

«Οχι. Είδα τον κύριο Μπάροουφιλντ πεσμένο κάτω και τον μέτεφερα σε ασφαλές μέρος».

Βγήκε και ο Έιμος μπροστά και είπε, «Όλα όσα είπε ο Χέιμς Λο είναι αλήθεια».

«Πολύ καλά», είπε εκνευρισμένος ο Χόρνμπιμ. «Ας υποθέσουμε ότι ο Τζιμ Πίτζον ναυτολογήθηκε διά της βίας. Ελάχιστη σημασία έχει αυτό. Κανένας δεν πιστεύει ότι οι οικογένειες των βιαίως ναυτολογημένων έχουν την άδεια να κλέβουν από τους υπόλοιπους από μας». Κόμπιασε, και ο Σπέιντ είδε ότι πάσχιζε να διατηρήσει την απαθή έκφρασή του. «Πολλοί απαγχονίζονται για κλοπή κάθε χρόνο –άντρες και γυναίκες, νέοι και γέροι». Το τρεμούλιασμα στη φωνή του πρόδιδε κάποιο έντονο συναίσθημα που πάλευε να καταπνίξει. «Οι περισσότεροι είναι φτωχοί. Πολλοί έχουν παιδιά».

Έδειχνε να δυσκολεύεται να μιλήσει και κάποιοι συνοφρυώθηκαν απορημένοι καθώς το πέτρινο προσωπείο του απειλούσε να ραγίσει.

«Δεν μπορούμε να δείξουμε οίκτο σ' έναν κλέφτη, όσο θλιβερή κι αν είναι η ιστορία του. Αν συγχωρήσουμε έναν, τότε θα πρέπει να τους συγχωρήσουμε όλους. Αν συγχωρήσουμε τον Τόμι Πίτζον, όλοι οι χιλιάδες που κρεμάστηκαν στο παρελθόν για το ίδιο αδί-

κημα θα έχουν πεθάνει μάταια. Και αυτό θα ήταν... τόσο άδικο». Σταμάτησε, ξαναβρήκε την αυτοκυριαρχία του και είπε, «Κύριοι ένορκοι, η κατηγορία αποδείχτηκε βάσει των καταθέσεων των μαρτύρων. Οι δικαιολογίες που ακούστηκαν είναι άσχετες. Χρέος σας είναι να παραπέμψετε τον Τόμι Πίτζον στο κακουργιοδικείο. Παρακαλούμε, ανακοινώστε την απόφασή σας».

Οι δώδεκα άντρες συσκέφτηκαν για λίγο. Μετά ένας απ' αυτούς σηκώθηκε, είπε, «Παραπέμπουμε τον κατηγορούμενο στο κακουργιοδικείο», και ξανακάθισε.

«Επόμενη υπόθεση», είπε ο Χόρνμπιμ.

Ναι, σκέφτηκε ο Σπείντ. Τα πράγματα πρέπει όντως ν' αλλάξουν.

ΜΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ ΤΟΥ ΓΕΝΑΡΗ η Σαλ έφτασε νωρίς στην πλατεία της αγοράς, ενώ οι κωδωνοκρούστες έκαναν ακόμα εξάσκηση και οι καμπάνες ηχούσαν σ' όλη την πόλη κι ακόμα πιο πέρα. Μάθαιναν έναν νέο σκοπό –μια «αλλαγή», όπως την αποκαλούσαν– και το αυτί της Σαλ έπιανε την αβεβαιότητα στο συγχρονισμό τους, αν και ο ήχος ήταν αρκετά ευχάριστος. Αντί να περιμένει στην ταβέρνα, αποφάσισε ν' ανέβει να τους δει.

Μπήκε στο ναό από το βόρειο προστώο. Μέσα ήταν σκοτεινά· μόνο οι φλόγες κάποιων κεριών έμοιαζαν να τρεμοπαίζουν με το καμπάνισμα. Από μια πορτούλα στη δυτική άκρη, ανέβηκε την ελικοειδή σκάλα που οδηγούσε στο καμαράκι των σκοιινιών.

Οι κωδωνοκρούστες ιδροκοπούσαν με τα γιλέκα τους και τα μανίκια των πουκαμίσων τους σηκωμένα. Τα παλτά τους ήταν στοιβαγμένα στο πάτωμα. Στέκονταν σε κύκλο, για να μπορεί να βλέπει ο καθένας τους υπόλοιπους, πράγμα αναγκαίο για να συγχρονίζονται με ακρίβεια. Τραβούσαν σκοιινιά που κρέμονταν από τρύπες στο ταβάνι. Παρά τις τρύπες, το ταβάνι ήταν ένα βαρύ ξύλινο φράγμα που μείωνε τον ήχο, επιτρέποντας στους άντρες να μιλούν μεταξύ τους. Ο Σπέιντ χτυπούσε την καμπάνα Νο 1 και έδινε φωναχτά οδηγίες στους υπόλοιπους. Δεξιά του, ο Τζαρτζ χτυπούσε την καμπάνα Νο 7, που ήταν η μεγαλύτερη.

Ήταν αφοσιωμένοι στην τέχνη τους, αλλά όχι και τόσο ευσεβείς και, παρά την ιερότητα του χώρου, ακούγονταν πολλές βρισιές όταν έκαναν λάθη. Δεν είχαν τελειοποιήσει ακόμα τη νέα αλλαγή.

Η ταλάντωση μιας καμπάνας έπαιρνε όσο χρόνο χρειαζόταν κάποιος για να πει *αρχιεπίσκοπος ένα, αρχιεπίσκοπος δύο*. Το διάστημα αυτό μπορούσε να μειωθεί ή να παραταθεί, αλλά όχι πολύ. Συνεπώς, ο μόνος τρόπος ν' αλλάξει ο σκοπός ήταν ν' αλλάξουν θέσεις δύο διπλανοί κωδωνοκρούστες στην ακολουθία. Δηλαδή ο

2 μπορούσε ν' αλλάξει θέση με τον 1 ή τον 3, αλλά όχι με τον κωδωνοκρούστη οποιασδήποτε άλλης καμπάνας.

Οι οδηγίες του Σπέιντ ήταν απλές: θα φώναζε δυνατά τους δύο αριθμούς που έπρεπε ν' αλλάξουν θέση. Οι κωδωνοκρούστες έπρεπε να προσέχουν τις οδηγίες του, εκτός αν γνώριζαν την ακολουθία και ήξεραν τι θα γινόταν αμέσως μετά. Το πολύπλοκο μέρος ήταν το πλάνο, που μετέβαλλε την ακολουθία για να είναι ευχάριστες οι αλλαγές και ο σκοπός να επανερχόταν στην απλή αρχική κυκλική ακολουθία.

Η Σαλ ήταν ήδη μερικά λεπτά εκεί όταν η νέα ακολουθία πήγε στραβά και διακόπηκε πριν από το τέλος. Οι κωδωνοκρούστες γέλασαν, δείχνοντας ως υπαίτιο τον Τζαρτζ, που βλαστημούσε την αδεξιότητά του. «Τι έπαθε το χέρι σου;» τον ρώτησε ο Σπέιντ και τότε πρόσεξε η Σαλ ότι το δεξί χέρι του Τζαρτζ ήταν κόκκινο και πρησμένο.

«Είχα ένα ατύχημα», είπε μουτρωμένος ο Τζαρτζ. «Μου ξέφυγε ένα σφυρί».

Ο Τζαρτζ δε χρησιμοποιούσε σφυριά στη δουλειά του και η Σαλ υποψιάστηκε ότι είχε μπλεχτεί σε κάποιον καβγά.

«Νόμιζα ότι μπορούσα να τα καταφέρω», είπε ο Τζαρτζ, «αλλά χειροτερεύει».

«Δεν μπορούμε να χτυπάμε εφτά καμπάνες αν είμαστε έξι», είπε ο Σπέιντ.

«Αφήστε με να δοκιμάσω εγώ», είπε η Σαλ παρασυρμένη από μια ξαφνική παρόρμηση. Το μετάνιωσε αμέσως. Θα γινόταν ρεζίλι.

Όλοι γέλασαν. «Δεν μπορεί να κάνει γυναίκα αυτή τη δουλειά», είπε ο Τζαρτζ.

Αυτό την πείσωσε. «Δε βλέπω γιατί όχι», επέμεινε, αν και είχε ήδη μετανιώσει για την αποκοτιά της. «Είμαι αρκετά δυνατή».

«Ναι, αλλά αυτό είναι τέχνη», είπε ο Τζαρτζ. «Το παν είναι ο συγχρονισμός».

«Ο συγχρονισμός;» Η Σαλ είχε αγανακτήσει τώρα. «Και τι θαρρείς ότι κάνω όλη μέρα; Χειρίζομαι μια κλωστική μηχανή. Γυρίζω τον τροχό με το ένα χέρι ενώ κουνάω το σφιγκτήρα μπρος-πίσω με

το άλλο, έχοντας συνεχώς το νου μου να μη σπάσει η κλωστή. Μη μου μιλάς, λοιπόν, εμένα για συγχρονισμό».

«Άσ' τη να δοκιμάσει, Τζαρτζ», είπε ο Σπέιντ. «Τότε θα δούμε ποιος έχει δίκιο».

Ο Τζαρτζ σήκωσε τους ώμους, άφησε το σκοινί του και έκανε πίσω.

Η Σαλ ευχήθηκε να μην είχε φερθεί τόσο παρορμητικά.

«Θα εκτελέσουμε την πιο απλή ακολουθία», είπε ο Σπέιντ. «Έναν απλό γύρο, και μετά το 1, δηλαδή εγώ, θ' αλλάζει μία θέση κάθε φορά ώσπου να επανέλθουμε εκεί που ξεκινήσαμε».

Ωχ, ξεκινάμε, λοιπόν, σκέφτηκε η Σαλ. Έπιασε γερά το σκοινί του Τζαρτζ. Η άκρη του ήταν άτσαλα κουλουριασμένη στο χαλάκι μπροστά στα πόδια της.

«Το πρώτο τράβηγμα είναι σύντομο, το δεύτερο κρατάει πιο πολύ», της είπε ο Σπέιντ. «Κάνε την καμπάνα να ταλαντευτεί καλά και στο τέλος θα δεις ότι σταματάει από μόνη της».

Η Σαλ αναρωτήθηκε πώς γινόταν αυτό –με κάποιο είδος μηχανισμού πέδησης; Ο Κιτ σίγουρα θα ήξερε.

Ο Σπέιντ δεν της άφησε χρόνο να το ξεδιαλύνει. «Ξεκινάς εσύ, Σαλ, κι εμείς θ' ακολουθήσουμε μόλις το πιάσεις», της είπε. «Πρόσσεχε μόνο μην πατάς το σκοινί σου γιατί θα σε ρίξει και θα φας τα μούτρα σου». Οι άντρες γέλασαν ξανά και η Σαλ έκανε ένα βήμα πίσω.

Το τράβηγμα ήθελε περισσότερη δύναμη απ' όση είχε φανταστεί, αλλά η καμπάνα χτύπησε και, πριν το καταλάβει καλά καλά, ταλαντεύτηκε, τραβώντας προς τα πάνω το σκοινί της και η κουλουριασμένη του άκρη μπροστά στα πόδια της ξετυλίχτηκε μεμιάς. Αν στεκόταν πάνω της, θα είχε πέσει.

Όταν το σκοινί έπαψε ν' ανεβαίνει, το ξανατράβηξε, πιο δυνατά. Αν και δεν έβλεπε την καμπάνα, την ένιωθε να κουνιέται με ρυθμό εκκρεμούς και γρήγορα κατάλαβε ότι έπρεπε να τραβάει με περισσότερη δύναμη όταν την ένιωθε πιο βαριά.

Μετά σταμάτησε.

Πριν προλάβει να πάρει ανάσα η Σαλ, ο Σπέιντ χτύπησε τη δική του καμπάνα και ακολούθησε ο άντρας στα αριστερά του. Η κυκλική ακολουθία προχώρησε με απίστευτη ταχύτητα. Στα δεξιά της, ο

άντρας που χτυπούσε την καμπάνα 6 ήταν ένας από τους υφαντές του Σπέιντ, ο Σάιμ Τζάκσον. Μόλις ο Σάιμ τράβηξε το σκοινί του, έκανε το ίδιο και η Σαλ, τραβώντας με όλη της τη δύναμη.

Η καμπάνα 7 χτύπησε πιο γρήγορα απ' ό,τι θα έπρεπε μετά την 6. Η Σαλ είχε βιαστεί υπερβολικά. Θα το έκανε σωστά την επόμενη φορά.

Την επόμενη φορά καθυστέρησε πολύ.

Πάντως μπορούσε να παρακολουθεί αρκετά καλά τις αλλαγές: η καμπάνα 1 χτυπούσε ένα χρόνο πιο αργά σε κάθε γύρο. Όμως το διάστημα μεταξύ των τραβηγμάτων του σκοινιού έπρεπε να είναι ακριβώς το ίδιο με τους προηγούμενους γύρους και αυτό ήταν το πιο δύσκολο. Η Σαλ προσπάθησε πολύ να συγκεντρωθεί, μα και πάλι δεν το έκανε τελείως σωστά.

Πολύ σύντομα έπαιζαν τον τελευταίο γύρο, με την ακολουθία να ξαναγίνεται 1234567. Η Σαλ σχεδόν τα κατάφερε, αλλά όχι ακριβώς όπως θα έπρεπε. Είχε αποτύχει. Τι ανόητη είμαι που νόμιζα ότι θα τα κατάφερνα, σκέφτηκε.

Προς μεγάλη της έκπληξη, οι άντρες χειροκρότησαν.

«Μπράβο!» της είπε ο Σπέιντ.

«Το περίμενα πολύ χειρότερο», παραδέχτηκε με μισή καρδιά ο Τζαρτζ.

«Νόμιζα ότι το έκανα λάθος κάθε φορά», είπε η Σαλ.

«Ανεπαίσθητα», είπε ο Σπέιντ. «Κανένας απέξω δε θα το πρόσεξε. Εσύ, όμως, το άκουσες, πράγμα που δείχνει ότι έχεις αυτί».

«Ίσως θα 'πρεπε να την πάρουμε μόνιμα», είπε ο Σάιμ.

Ο Σπέιντ κούνησε αρνητικά το κεφάλι του. «Η κωδωνοκρουσία δεν επιτρέπεται στις γυναίκες. Ο επίσκοπος θα πάθαινε κρίση αν το μάθαινε. Ας μείνει μεταξύ μας».

Η Σαλ σήκωσε τους ώμους της. Δεν ήθελε να γίνει κωδωνοκρούστρια. Ήταν ικανοποιημένη που είχε αποδείξει ότι μπορούσε να το κάνει και μια γυναίκα. Δίνεις τις μάχες που μπορείς να κερδίσεις και αποχωρείς αξιοπρεπώς από τις υπόλοιπες.

«Αρκετά γι' απόψε, νομίζω», είπε ο Σπέιντ. Καθώς οι άντρες φορούσαν τα παλτά τους, τους πλήρωσε. Το συμβούλιο του ναού

τούς έδινε από ένα σελίνι –διόλου άσχημα για μία ώρα δουλειάς. Η αμοιβή ήταν δύο σελίνια τις Κυριακές και τις αργίες.

«Κανονικά σου οφείλω μία πένα απ' την αμοιβή μου», είπε ο Τζαρτζ στη Σαλ.

«Πάρε μου καλύτερα μια μπίρα», είπε εκείνη.

Ο Έιμος δούλευε στο μαγαζί αργά ένα βράδυ, καταχωρίζοντας αριθμούς σ' ένα μεγάλο λογιστικό βιβλίο στο φως κάμποσων κεριών, όταν του χτύπησαν την πόρτα. Κοίταξε από το παράθυρο, μα δεν έβλεπε τίποτα, παρόλο που ο δρόμος ήταν φωτισμένος, γιατί η δυνατή βροχή είχε θαμπώσει το τζάμι.

Άνοιξε την πόρτα και είδε στο κατώφλι του την Τζέιν. Φαινόταν τόσο αξιοθρήνητα μουσκεμένη, που δεν κρατήθηκε και έβαλε τα γέλια.

«Πού είναι το αστείο;» τον ρώτησε πειραγμένη.

«Συγγνώμη, πέρασε μέσα, σε παρακαλώ, καημενούλα μου». Η Τζέιν μπήκε και ο Έιμος ξανακλείδωσε την πόρτα. «Ακολούθησέ με και θα σου φέρω καμιά πετσέτα». Την οδήγησε στην κουζίνα, όπου έκαιγε ακόμα ζωηρή φωτιά. Η Τζέιν έβγαλε το παλτό και το καπέλο της και τα πέταξε σε μια καρέκλα, με μια χειρονομία απόλυτα φυσική, σαν να έμενε εκεί, και αυτό του έφερε μια γλυκιά αναστάτωση. Φορούσε ένα ανοιχτό γκρι φόρεμα. Της βρήκε μερικές πετσέτες και τη βοήθησε να σκουπιστεί.

«Ευχαριστώ», του είπε. «Όμως γιατί γέλασες πιο πριν;»

«Να, απλώς είσαι η πιο καλοντυμένη γυναίκα που έχω δει ποτέ, αλλά, όταν άνοιξα την πόρτα, έτσι μούσκεμα που ήσουν, έμοιαζες με κατσιασμένο γατί».

Γέλασε κι εκείνη τότε.

«Γιατί είσαι εδώ, όμως;» τη ρώτησε. «Οι καθωσπρέπει κάτοικοι του Κίνγκσμπριτζ θα σκανδαλίζονταν αν ήξεραν ότι είμαστε μόνοι εσύ κι εγώ σ' αυτό το σπίτι». Η αλήθεια ήταν ότι και ο ίδιος ένιωθε αμηχανία, αλλά και κάποια έξαψη μαζί. Δεν είχε ξαναβρεθεί ποτέ μόνος με γυναίκα. Σίγουρα, όμως, η Τζέιν δε θα έμενε πολύ.

«Επληττα τόσο στο Έρλσκάσλ, που πήρα μια άμαξα και ήρθα

στο Κίνγκσμπριτζ. Όμως ο άντρας μου έχει στρατοπεδεύσει στην ύπαιθρο με την πολιτοφυλακή για εκπαιδευτική άσκηση. Όλο το υπηρετικό προσωπικό έχει πάει στην ταβέρνα και στο σπίτι δεν υπάρχει ψυχή εκτός από ένα δεκανέα που φυλάει σκοπιά στο χολ. Το μέρος είναι κρύο και δεν υπάρχει κανένας να μου φτιάξει βραδινό. Ένωθα τόσο μόνη και δυστυχισμένη, που έπρεπε οπωσδήποτε να φύγω από κει. Να με, λοιπόν, εδώ».

Ο Έιμος κατάλαβε ότι η Τζέιν ήθελε να της προσφέρει βραδινό. Εντάξει, αυτό μπορούσε να το κάνει. Οι ενάρτεροι του Κίνγκσμπριτζ θα σοκάρωνταν ακόμα περισσότερο αν το ήξεραν, αλλά δε θα το μάθαιναν ποτέ. «Είμαι βέβαιος ότι θα κάτι θα βρω να σου βγάλω. Ούτε εγώ έχω φάει ακόμα για βράδυ. Θα ζεστάνω μια μπιζελοσουπα που υπάρχει. Έχω οικονόμο, αλλά δεν κοιμάται εδώ».

«Το ξέρω», είπε η Τζέιν.

Άρα το περίμενε ότι θα τον έβρισκε μόνο.

Δεν είχε σχεδόν καθόλου πείρα από γυναίκες. Είχε βγει με τρεις διαφορετικές κοπέλες τα τελευταία χρόνια, μα δεν είχε γίνει τίποτα λόγω της εμμονής του με την Τζέιν. Και τώρα που ήταν μόνος με μια παντρεμένη, δεν είχε ιδέα τι έπρεπε να κάνει.

Ήξερε, πάντως, να είναι φιλόξενος· αυτό, τουλάχιστον, ήταν κάτι που μπορούσε να κάνει με αυτοπεποίθηση.

Πάνω στον μπουφέ περίμενε μια κατσαρόλα γεμάτη σούπα και την έβαλε στη φωτιά να τη ζεστάνει. Το τραπέζι ήταν ήδη στρωμένο, με ψωμί, βούτυρο, τυρί και ένα μπουκάλι κρασί πόρτο. Έφερε ένα δεύτερο σερβίτσιο και γέμισε δύο ποτήρια με κρασί.

«Είναι πολύ μεγάλο για ένα άτομο αυτό το σπίτι», είπε η Τζέιν. «Θα 'πρεπε να βρεις ερωμένη».

Έκανε συχνά τέτοια άσεμνα σχόλια. Ο Έιμος χαμογέλασε. «Δε θέλω ερωμένη. Δεν είμαι μεθοδιστής στα λόγια μόνο».

«Το ξέρω». Σήκωσε τους ώμους της και άλλαξε θέμα. «Πώς τα πάει ο μικρός Κιτ Κλίδεροου ως διευθυντής σου;»

«Είναι πολύ καλός. Καταλαβαίνει τις μηχανές καλύτερα από μένα και οι εργάτες τον αγαπούν. Και δεν είναι πια τόσο μικρός».

«Του έκανες γενναία αύξηση».

«Αξίζει τα διπλάσια».

Κουβέντιασαν φιλικά για λίγο ακόμα κι έπειτα κάθισαν να φάνε. Όταν τελείωσαν, η Τζέιν είπε, «Ήταν ακριβώς ό,τι χρειαζόμουν. Ευχαριστώ».

«Αν ήξερα ότι θα ερχόσουν, θα είχα φροντίσει να έχω κάτι πιο εκλεκτό».

«Αποκλείεται να το είχα χαρεί περισσότερο από το αποψινό. Έχει άλλο κρασί;»

Ο Έιμος ξαφνιάστηκε ξανά. Είχε υποθέσει ότι θα έφευγε μετά το φαγητό. «Αφθονο», της είπε.

«Α, ωραία. Πάμε επάνω; Θα είμαστε πιο άνετα».

Η Τζέιν είχε τον έλεγχο, όπως συνήθως. Είχε αυτοπροσκληθεί, λίγο-πολύ, για φαγητό και τώρα σκόπευε να βολευτεί σαν στο σπίτι της. Κανονικά δε φέρονταν έτσι οι ευπρεπείς κυρίες. Αλλά τον Έιμο δεν τον πείραζε.

«Έχει φωτιά αναμμένη στο σαλόνι», της είπε.

Ανέβασε το κρασί και τα ποτήρια τους στον επάνω όροφο. Κάθισε σ' έναν ταπετσαρισμένο καναπέ κι εκείνη κούρνιασε πλάι του. Ο Έιμος εξακολουθούσε να αισθάνεται ένα μείγμα έξαψης για την ξαφνική τους οικειότητα και ανησυχίας για τον τρόπο που αψηφούσαν τους κανόνες της αξιοπρεπούς συμπεριφοράς.

Η Τζέιν έβγαλε τα παπούτσια της –κομπιά, μυτερά γοβάκια με χαμηλό τακούνι και ένα μεταξωτό φιογκάκι– και δίπλωσε τα πόδια της αποκάτω της. Στράφηκε προς το μέρος του, με το ένα της χέρι ακουμπισμένο νωχελικά στη ράχη του καναπέ, με την ίδια άνεση που θα είχε στο σπίτι της. Τον ρώτησε για τη δουλειά του, για το ταξίδι του στο Κομπ και για εκείνο το κακόμοιρο αγόρι που θαδικαζόταν στο κακουργιοδικείο και μπορεί να απαγχονιζόταν για μια κορδέλα. Καθώς απαντούσε στις ερωτήσεις της, παρακολουθούσε τις εναλλαγές των εκφράσεων στο πρόσωπό της: τα μάτια της, που γίνονταν πελώρια από έκπληξη ή μισόκλειναν με κάτι αστείο, τα χείλη της, που άνοιγαν όταν γελούσε ή σφίγγονταν από αποδοκιμασία. Και ευχόταν μ' όλη τη δύναμη της ψυχής του να μπορούσε να την έβλεπε έτσι κάθε νύχτα για όλη την υπόλοιπη ζωή του.

Τώρα είχε έρθει πιο κοντά του, αν και δεν είχε αντιληφθεί τότε το έκανε. Τα γόνατά της ακουμπούσαν το μηρό του. Στο νου του

ήρθε εκείνο το φιλί στο δάσος, στο Μαγιάτικο Πανηγύρι, και θυμήθηκε πώς τον είχε αγκαλιάσει τόσο σφιχτά, που είχε νιώσει το σχήμα του κορμιού της να πιέζεται πάνω στο δικό του.

Το φόρεμά της είχε βαθύ ντεκολτέ και, όταν έσκυβε –κάτι που έκανε συχνά, για ν' αγγίξει τον ώμο του ή να του χτυπήσει ελαφρά το χέρι για έμφαση– ο Έιμος έβλεπε τα στρογγυλά μικρά της στήθη να διαγράφονται κάτω από το μπούστο της. Κάποια στιγμή τον έπιασε να κοιτάζει και προφανώς κατάλαβε πολύ καλά τι ακριβώς κοιτούσε.

Ο Έιμος έγινε κατακόκκινος.

«Τα γυναικεία ρούχα είναι τόσο προκλητικά στις μέρες μας», του είπε. «Μερικές φορές σκέφτομαι ότι θα μπορούσα κάλλιστα να σ' αφήσω να δεις τα πάντα».

Και μόνο στη σκέψη αυτή, το στόμα του στέγνωσε, μα το κρασί είχε τελειώσει. Πώς συνέβη αυτό; Θυμόταν αόριστα ότι είχε ξαναγεμίσει το ποτήρι του και το δικό της.

Η Τζέιν άλλαξε θέση. Το έκανε τόσο γρήγορα, που δε θα προλάβαινε να τη σταματήσει ακόμα κι αν ήθελε. Ξαφνικά, βρέθηκε ξαπλωμένη με το κεφάλι της πάνω στο μηρό του. Και συνέχιζε να μιλάει σαν να μην έτρεχε τίποτα. «Άλλωστε», είπε, «δεν υπάρχει εντολή που ν' απαγορεύει να κοιτάς. Γι' αυτό υπάρχουν τόσοι πίνακες και γλυπτά με γυμνά. Ο Θεός μάς έκανε όμορφους, αλλά μετά ανακαλύψαμε τα φύλλα συκής. Τι κρίμα. Πες μου, ποιο θεωρείς το πιο ελκυστικό χαρακτηριστικό μου;»

«Τα μάτια σου», της είπε αμέσως. «Έχουν μια τόσο υπέροχη γκρίζα απόχρωση».

«Τι ωραίο κομπλιμέντο». Έστρεψε το κεφάλι της για να τον κοιτάξει και το μάγουλό της πιάστηκε πάνω στο πέος του, που, όπως συνειδητοποίησε ξαφνικά, είχε ορθωθεί ξεδιάντροπα μέσα στο παντελόνι του. Η Τζέιν άφησε ένα μικρό επιφώνημα έκπληξης και μετά πίεσε τα χείλη της στον καβάλο του φιλώντας τον.

Ο Έιμος τα είχε χαμένα. Μήπως το φανταζόταν; Αυτό είχε συμβεί μόνο στα πιο τολμηρά του όνειρα. Είχε πετρώσει από το σοκ.

Τότε η Τζέιν, με μια σβέλτη κίνηση, σηκώθηκε όρθια. Στάθηκε μπροστά του και του είπε, «Νομίζω ότι έχω ωραία πόδια». Σήκωσε

το φόρεμά της για να του τα δείξει. Φορούσε μεταξωτές κάλτσες ως το γόνατο, που τις κρατούσαν στη θέση τους κορδέλες. «Τι λες;» τον ρώτησε. «Δεν είναι όμορφα;»

Ο Έιμος ήταν πολύ σαστισμένος για ν' αρθρώσει οποιαδήποτε απάντηση.

«Αλλά πρέπει να με δεις ολόκληρη για να κρίνεις», είπε η Τζέιν. Έφερε τα χέρια της πίσω της και άρχισε να ξεκουμπώνεται. «Θέλω την ειλικρινή σου γνώμη», πρόσθεσε. Ο Έιμος ήξερε ότι αυτά ήταν βλακείες, μα δεν μπορούσε να ξεκολλήσει τα μάτια του από πάνω της. Το φόρεμα είχε πολλά κουμπιά, αλλά η Τζέιν τα ξεκούμπωσε γρήγορα και ο Έιμος αναρωτήθηκε αν είχε προσχεδιάσει αυτή τη στιγμή και είχε διαλέξει ένα φόρεμα που έβγαине εύκολα. Την επόμενη στιγμή, το φόρεμά της είχε κυλήσει στο πάτωμα, σ' έναν μικρό σωρό από ανοιχτό γκρι μετάξι. Από κάτω φορούσε κομπινεζόν με ενισχυμένο μπούστο. Έλυσε το μπούστο της και πέταξε το εσώρουχο από πάνω της με μια αέρινη κίνηση. Μένοντας πια μόνο με τις κάλτσες, έβαλε τα χέρια στους γοφούς της και τον ρώτησε: «Λοιπόν; Ποιο κομμάτι μου σ' αρέσει περισσότερο;»

«Όλα», της απάντησε βραχνά.

Η Τζέιν γονάτισε στον καναπέ, καβαλώντας τον, και του ξεκούμπωσε το παντελόνι όσο γρήγορα είχε βγάλει το φόρεμά της.

«Καταλαβαίνεις ότι δεν έχω καθόλου πείρα απ' αυτό το πράγμα;» τη ρώτησε.

«Ούτε εγώ έχω πολλή πείρα, κι ας είμαι εννιά χρόνια παντρεμένη», του είπε, μα δεν υπήρχε καμία αδεξιότητα στη σιγουριά που έπιασε το πέος του, σήκωσε τους γοφούς της, το έβαλε αργά μέσα της και κάθισε βαθιά πάνω του μ' ένα στεναγμό ικανοποίησης.

Ο Έιμος ήταν συγκλονισμένος από έρωτα και ηδονή. Ήξερε ότι αυτό δεν ήταν σωστό, μα δεν τον ένοιαζε πια. Ήξερε επίσης ότι η Τζέιν δεν τον αγαπούσε, τουλάχιστον όχι όπως την αγαπούσε εκείνος, μα ούτε αυτό ήταν ικανό να μειώσει τη χαρά του. Χάζευε γοητευμένος τα στήθη της, που χόρευαν τόσο όμορφα μπροστά στο πρόσωπό του. «Μπορείς να τα φιλήσεις, αν θέλεις», του είπε. Κι εκείνος το έκανε, ξανά και ξανά.

Τελείωσε πολύ γρήγορα. Ο Έιμος αιφνιδιάστηκε. Διαδοχικοί

σπασμοί τον συντάραξαν, άκουσε την Τζέιν να βογκάει και την ένιωσε να σφίγγει το κορμί της πάνω στο δικό του. Και μετά τελείωσε και κατέρρευσαν και οι δύο βαριανασαίνοντας.

«Δε φιληθήκαμε», της είπε όταν ξαναβρήκε την ανάσα του.

«Μπορούμε να φιληθούμε τώρα», του είπε και φιλήθηκαν για μερικά ατέλειωτα, ευτυχισμένα λεπτά. Έπειτα ξεκόλλησαν ο ένας απ' τον άλλον και η Τζέιν ξάπλωσε και πάλι ανάσκελα πάνω στα γόνατά του. Τα μάτια του ταξίδεψαν σ' όλο της το κορμί, ρουφώντας αχόρταγα κάθε λεπτομέρεια. «Μπορώ να σ' αγγίξω;» τη ρώτησε.

«Μπορείς να κάνεις ό,τι θέλεις».

Λίγα λεπτά αργότερα το ρολόι στο γείσο του τζακιού χτύπησε δέκα και η Τζέιν σηκώθηκε.

Κοιτώντας τον καταπρόσωπο, έβαλε τα παπούτσια της. Έσκυψε και μάζεψε το κομπινεζόν της. Φάνηκε να διστάζει. «Είσαι ο δεύτερος άντρας που μ' έχει δει ποτέ γυμνή, αλλά ο πρώτος που μ' έχει κοιτάξει έτσι», του είπε.

«Πώς, δηλαδή;»

Το σκέφτηκε για μια στιγμή. «Σαν τον Αλή Μπαμπά στη σπηλιά, όταν ατένιζε εκείνους τους αμύθητους θησαυρούς».

«Αυτό ακριβώς κάνω, ατενίζω έναν αμύθητο θησαυρό».

«Είσαι πολύ γλυκός». Πέρασε το κομπινεζόν από το κεφάλι της, το ίσιωσε και μετά φόρεσε και το φόρεμά της, καταφέροντας να κουμπωθεί μόνη της.

Όταν ετοιμάστηκε, τον κοίταξε με μια ανεξιχνίαστη έκφραση. Ήταν φανερό ότι την είχε κυριεύσει ένα δυνατό συναίσθημα που του ήταν αδύνατο να προσδιορίσει. Έπειτα την άκουσε να μονολογεί, «Ω, Θεέ μου, το έκανα. Τελικά το έκανα».

Ο Έιμος συνειδητοποίησε τότε ότι η τάχα ανέμελη στάση της ήταν θέατρο. Αυτό που είχε συμβεί είχε καθοριστική σημασία όχι μόνο για εκείνον, αλλά και για εκείνη –αν και όχι με τον ίδιο τρόπο. Ήταν μπερδεμένος, αλλά ευτυχισμένος.

Η μαγεία της στιγμής διαλύθηκε όταν του είπε, «Μου φέρνεις το παλτό και το καπέλο μου;»

Κούμπωσε το παντελόνι του και της τα έφερε. Καθώς τα φορού-

σε η Τζέιν, έβαλε κι εκείνος το παλτό του. «Θα σε συνοδεύσω ως το σπίτι σου».

«Ευχαριστώ, αλλά ας μη μιλήσουμε σε κανέναν στο δρόμο. Δεν έχω την ενέργεια να σκαρφιστώ κάποιο αληθοφανές ψέμα για το πού ήμασταν».

Στο δρόμο δεν κυκλοφορούσαν πολλοί και όλοι βάδιζαν όσο πιο γρήγορα μπορούσαν γιατί έβρεχε. Κανένας δε διασταύρωσε το βλέμμα του με του Έιμος.

Η Τζέιν άνοιξε την εξώπορτα του Γουίλαρντ Χάουζ με το κλειδί της. «Καληνύχτα, κύριε Ντέιντζερφιλντ», του είπε. «Ευχαριστώ που με φέρατε σπίτι».

Ωστε Ντέιντζερφιλντ, σκέφτηκε ο Έιμος. Το όνομα που μόλις είχε επινοήσει απηχούσε το πρώτο πράγμα που της ήρθε στο νου, τον κίνδυνο*. Διόλου παράξενο.

Φεύγοντας, συλλογιζόταν όλες τις ερωτήσεις που θα έπρεπε να της είχε κάνει. Πότε θα συναντιόντουσαν ξανά; Ήταν κάτι που συνέβη για μία και μοναδική φορά ή ήθελε σχέση μαζί του; Και, αν ήθελε, τι είδους σχέση ήθελε; Θα άφηνε τον άντρα της;

Όταν έφτασε στο σπίτι του, μπήκε από την πόρτα του γραφείου. Θυμήθηκε πώς ήταν όταν την πρωτοείδε απόψε, βρεγμένη ως το κόκαλο και δυστυχισμένη. Αναβίωσε νοερά τη συνομιλία τους. Πήγε στην κουζίνα και την είδε ξανά να βγάζει το παλτό και το καπέλο της και να τα πετάει σε μια καρέκλα. Κάθισε στον πάγκο και την είδε απέναντί του να τρώει τη σούπα της και μετά να κόβει μια φέτα ψωμί και να τη δαγκώνει με τα λευκά της δόντια. Πήγε στο σαλόνι, όπου η φωτιά κόντευε να σβήσει, κάθισε στον καναπέ και ξανάνιωσε το βάρος του κεφαλιού της στο μηρό του και την πίεση των χειλιών της καθώς φιλούσαν το πέος του πάνω από το μάλλινο παντελόνι του. Και –το καλύτερο απ’ όλα– την είδε να στέκεται μπροστά του φορώντας μόνο εκείνες τις μεταξωτές κάλτσες ως το γόνατο με τις κορδέλες.

Τέλος, έκανε στον εαυτό του την πιο δύσκολη ερώτηση: Τι σήμαινε αυτό;

* Danger (ντέιντζερ), στα αγγλικά. (Σ.τ.Μ.)

Για εκείνον, ήταν πραγματικός σεισμός. Για εκείνη, κάτι λιγότερο σοβαρό, αλλά παρ' όλα αυτά αποπροσανατολιστικό. Το είχε σχεδιάσει, όμως; Γιατί; Τι ήθελε;

Αναγκάζοντας τον εαυτό του να σκεφτεί ρεαλιστικά, κατάλαβε ότι η Τζέιν δε θα εγκατέλειπε το σύζυγό της. Το διαζύγιο ήταν εξαιρετικά δύσκολο, σχεδόν αδύνατο. Αν ζούσε στην αμαρτία με τον Έιμος, όλοι οι αξιοπρεπείς άνθρωποι, δηλαδή ουσιαστικά όλοι οι πελάτες του, θα μποϊκόταραν τη δουλειά του και η Τζέιν τη φτώχεια δεν την άντεχε. Θα ήθελε άραγε να το σκάσουν μαζί και να ξεκινήσουν μια νέα ζωή με άλλα ονόματα κάπου αλλού, ίσως ακόμα και σε άλλη χώρα; Αυτό μπορούσε να γίνει. Ίσως κατάφερνε να πουλήσει την επιχείρησή του στο Κίνγκσμπριτζ και με τα μετρητά ν' ανοίξει νέα επιχείρηση αλλού. Ήξερε, ωστόσο, απ' την αρχή ότι η Τζέιν δε θα συμφωνούσε ποτέ με κάτι που συνεπαγόταν κακοπέταση και ρίσκα.

Ποιες ήταν οι προθέσεις της; Μια κρυφή σχέση; Αυτά σίγουρα γίνονταν. Ο Σπείντ και η Αραμπέλα Λάτιμερ είχαν χρόνια δεσμό, κατά τα κουτσομπολιά της πόλης.

Όμως ο Έιμος δεν μπορούσε να ζει με την ενοχή. Σήμερα είχε αμαρτήσει, διαπράττοντας για πρώτη φορά το αμάρτημα της μοιχείας, που απαγόρευε η έβδομη εντολή του Μωυσή, μια σοβαρή προσβολή κατά του Θεού, του Νόρθγουντ, της Τζέιν και του εαυτού του. Δεν μπορούσε να διανοηθεί ότι θα διέπραττε ξανά και ξανά το ίδιο αμάρτημα, όσο κι αν το ήθελε.

Ίσως στεκόταν τυχερός και ο Νόρθγουντ πέθαινε, πράγμα που θα βόλεψε πολύ.

Αλλά ίσως και όχι.

Ο ΚΙΤ ΣΚΕΦΤΟΤΑΝ ΠΟΛΥ ΤΟΝ ΡΟΤΖΕΡ ΡΙΝΤΙΚ. Όταν ήταν μικρός δεν είχε συνειδητοποιήσει πόσο αξιόλογος άνθρωπος ήταν ο Ρότζερ. Από τότε που είχε γυρίσει από τα ταξίδια του, όμως, ο Κιτ είχε μάθει περισσότερα γι' αυτόν και είχε εκτιμήσει τα χαρίσματά του. Ήταν ευφυέστατος, πράγμα που έκανε κάθε συζήτηση μαζί του ενδιαφέρουσα. Ένα ακόμα πιο σημαντικό θετικό στοιχείο του, όμως, ήταν η πρόσχαρη διάθεσή του· ήταν κεφάτος και αισιόδοξος και το χαμόγέλό του μπορούσε να φωτίσει ένα ολόκληρο δωμάτιο.

Ο Ρότζερ ήταν δεκατρία χρόνια μεγαλύτερος από τον Κιτ και είχε μια μórφωση που ο Κιτ δεν μπορούσε να φανταστεί ούτε στα πιο τρελά όνειρά του. Παρ' όλα αυτά, μιλούσαν σαν ίσοι για τα μηχανήματα και τις τεχνικές της ύφανσης. Ο Ρότζερ, μάλιστα, έδειχνε να συμπαθεί ιδιαίτερα τον Κιτ.

Τα αισθήματα του Κιτ για τον Ρότζερ ήταν τόσο δυνατά, που τον ανησυχούσαν λιγάκι. Ήταν σχεδόν σαν να ήταν ερωτευμένος μαζί του, όμως αυτό ήταν γελοίο φυσικά. Κάτι τέτοιο θα σήμαινε ότι ο Κιτ ήταν γυναικωτός, πράγμα αδύνατο. Η αλήθεια ήταν ότι είχε κάνει κάποια πράγματα με άλλα αγόρια όταν ήταν μικρότερος. Συνήθιζαν να αυνανίζονται μαζί –να την παίζουν, όπως έλεγαν. Στέκονταν σε κύκλο για να δουν ποιος θα εκσπερμάτιζε πρώτος. Καμιά φορά την έπαιζαν ο ένας στον άλλον, πράγμα που έκανε πάντα τον Κιτ να εκσπερματίζει πιο γρήγορα. Κανένας τους, όμως, δεν ήταν γυναικωτός· αυτά που έκαναν ήταν απλώς νεανικοί πειραματισμοί.

Ωστόσο, δεν μπορούσε να βγάλει τον Ρότζερ απ' το μυαλό του. Κάπου κάπου ο Ρότζερ περνούσε το ένα του χέρι γύρω από τους ώμους του Κιτ και τον έσφιγγε για λίγο, με ένα είδος αντρικής φιλικής χειρονομίας, και ο Κιτ ένιωθε το σφίξιμο αυτό για όλη την υπόλοιπη μέρα.

Σκεφτόταν τον Ρότζερ σε όλη τη διάρκεια της λειτουργίας της Θείας Κοινωνίας των μεθοδιστών. Ο Κιτ δεν ήταν ένθερμος μεθοδιστής· πήγαινε μόνο για χάρη της μητέρας του. Δεν τον ενδιέφεραν καθόλου οι βραδινές συναντήσεις για προσευχή ούτε οι ομάδες μελέτης της Βίβλου· προτιμούσε τις λέσχες δανεισμού βιβλίων, κυρίως επιστημονικού προσανατολισμού. Γι' αυτό είχε κάποιες τύψεις βγαίνοντας από τον Οίκο των Μεθοδιστών.

Είδε τότε τον Ρότζερ να στέκεται με την πλάτη στηριγμένη σ' έναν τοίχο. «Είχα την ελπίδα ότι θα σε πετύχαινα», του είπε και το χαμόγελό του ακτινοβολούσε ζεστασιά σαν φωτιά. «Μπορούμε να μιλήσουμε;»

«Φυσικά», είπε ο Κιτ.

«Πάμε στου Κάλιβερ να πιούμε ένα ποτό».

Ο Κιτ δε σύχναζε ποτέ στου Κάλιβερ και δεν είχε σκοπό ν' αρχίσει τώρα, ιδίως σήμερα που ήταν Κυριακή. «Δεν πάμε καλύτερα στο Καφενείο της Χάι Στριτ;»

«Εντάξει».

Ο ιδιοκτήτης του πανδοχείου Καμπάνα είχε ανοίξει ένα νέο μαγαζί, το Καφενείο της Χάι Στριτ, δίπλα στο δημαρχείο. Τα μαγαζιά αυτού του είδους, αν και λέγονταν καφενεία, σέρβιραν πλήρη γεύματα και κρασί, με καφέ για συμπλήρωμα. Ο Κιτ και ο Ρότζερ ανηφόρισαν τη Μείν Στριτ απολαμβάνοντας τη χειμωνιάτικη λιακάδα. Όταν κάθισαν στο καφενείο, ο Ρότζερ παράγγειλε ένα κύπελλο μπίρα και ο Κιτ καφέ.

«Θυμάσαι που σας είπα για τον αργαλειό του Ζακάρ;» ρώτησε ο Ρότζερ.

«Θυμάμαι», είπε ο Κιτ. «Πολύ συναρπαστικό».

«Το κακό είναι ότι δεν μπόρεσα να προμηθευτώ έναν τέτοιο αργαλειό. Αν μπορούσα να πάω στο Παρίσι και να μιλήσω με τους υφαντές εκεί, είμαι βέβαιος ότι θα έβρισκα ν' αγοράσω, μα και πάλι θα ήταν πολύ δύσκολη η εξαγωγή του στην Αγγλία».

«Τι απογοήτευση!»

«Γι' αυτό ήρθα να σε βρω».

Ο Κιτ κατάλαβε πού το πήγαινε. «Θα τον φτιάξεις μόνος σου τον αργαλειό».

«Και θέλω να με βοηθήσεις».

«Μα δεν έχω δει ποτέ μου τέτοιο μηχανήμα!»

Ο Ρότζερ χαμογέλασε ξανά. «Όταν σπούδαζα στο Βερολίνο, είχα έναν ξεχωριστό φίλο, έναν Γάλλο φοιτητή». Ο Κιτ αναρωτήθηκε τι ακριβώς εννοούσε ο Ρότζερ με τις λέξεις *ξεχωριστό φίλο*. «Ο Πιερ ανακάλυψε ότι ο μεσιέ Ζακάρ είχε κατοχυρώσει με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας τη μηχανή του, άρα υπήρχαν σχέδιά της στο γραφείο διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας». Έβγαλε κάτι από το παλτό του. «Να, λοιπόν, μερικά αντίγραφα».

Ο Κιτ πήρε τα χαρτιά και ξεδίπλωσε ένα σχέδιο. Έσπρωξε στην άκρη το φλιτζάνι του και το κύπελλο του Ρότζερ και το άπλωσε πάνω στο τραπέζι του καφενείου.

Καθώς το μελετούσε, ο Ρότζερ είπε, «Δεν μπορώ να το κάνω αυτό μόνος μου. Ένα σχέδιο ποτέ δε σου λέει όλα όσα πρέπει να ξέρεις. Προχωράς πάντα με πολλές υποθέσεις και αυτοσχεδιασμούς, γι' αυτό πρέπει να γνωρίζεις καλά τη διαδικασία. Εσύ ξέρεις τα πάντα γύρω από τους αργαλειούς. Χρειάζομαι, λοιπόν, τη βοήθειά σου».

Ο Κιτ καταχάρηκε που ο Ρότζερ χρειαζόταν τη βοήθειά του. Όμως κούνησε δύσπιστα το κεφάλι του. «Θα μας πάρει ένα μήνα να τη φτιάξουμε, ίσως και δύο».

«Δεν πειράζει, δε βιαζόμαστε. Πιθανότατα είμαστε οι μόνοι στην Αγγλία που ξέρουμε για τους αργαλειούς του Ζακάρ. Θα είμαστε και πάλι οι πρώτοι».

«Όμως έχω δουλειά. Και δε μου περισσεύει καθόλου χρόνος».

«Παραιτήσου απ' τη δουλειά σου».

«Μα πήρα μόλις πρόσφατα την προαγωγή!»

«Υπολογίζω ότι μπορούμε να πουλήσουμε εκατό λίρες αυτή τη μηχανή. Θα μοιραστούμε τα χρήματα κι έτσι θα έχεις βγάλει πενήντα λίρες δουλεύοντας ένα μήνα περίπου αντί για –πόσα βγάζεις το μήνα τώρα;»

«Τριάντα σελίνια τη βδομάδα».

«Δηλαδή λίγο παραπάνω από έξι λίρες το μήνα, ενώ εγώ σου προσφέρω πενήντα. Και, μόλις αρχίσει να χρησιμοποιείται μια τέτοια μηχανή, θα θέλουν ν' αγοράσουν κι άλλοι υφαντουργοί. Προ-

τείνω να συνεργαστούμε στην παραγωγή αργαλειών Ζακάρ και να μοιραζόμαστε τα κέρδη μισά μισά».

Και μετά την κατασκευή της πρώτης μηχανής και τη διόρθωση όλων των ατελειών, οι επόμενες μηχανές θα κατασκευάζονταν πιο γρήγορα, το ήξερε ο Κιτ. Θα έβγαζαν χρήματα πέρα από κάθε φαντασία, αλλά δεν ήταν αυτό που τον έβαλε σε πειρασμό· ήταν η σκέψη ότι θα περνούσε τόσες ώρες δουλεύοντας με τον Ρότζερ. Πόσο απολαυστικό θα ήταν!

Παρερμηνεύοντας το δισταγμό του, ο Ρότζερ είπε, «Μην αποφασίσεις αμέσως. Σκέψου το πρώτα. Συζήτησέ το και με τη μητέρα σου».

Ο Κιτ σηκώθηκε. «Αυτό θα κάνω». Πολύ θα ήθελε να περάσει τα υπόλοιπα απόγευμα με τον Ρότζερ, αλλά έπρεπε να πάει στο σπίτι. «Με περιμένουν ο δικόι μου για το βραδινό».

Ο Ρότζερ φάνηκε αμήχανος. «Πριν φύγεις...»

«Ναι;»

«Έχω ξεμείνει από λεφτά. Θα σε πείραζε να πληρώσεις τα ποτά;»

Αυτή ήταν η αδυναμία του Ρότζερ. Σπαταλούσε όλα τα λεφτά του στα χαρτιά και μετά αναγκαζόταν να κάνει τράκα μέχρι να φτάσουν στα χέρια του τα επόμενα. Ο Κιτ χαιρόταν που μπορούσε να τον βοηθήσει. Ζήτησε το λογαριασμό, τον πλήρωσε και άφησε κάτι παραπάνω για να πει άλλη μία μπίρα ο Ρότζερ.

«Πολύ ευγενικό εκ μέρους σου», είπε ο Ρότζερ.

«Δεν κάνει τίποτα».

Ο Κιτ έφυγε και γύρισε βιαστικά στο σπίτι του.

Έμενε ακόμα με τη Σαλ, τον Τζαρτζ και τη Σου, αλλά το σπίτι έδειχνε διαφορετικό τώρα. Είχαν καινούργιες κουρτίνες στα παράθυρα, γυάλινα ποτήρια αντί για ξύλινα, και άφθονο κάρβουνο –όλα χάρη στην αύξηση που είχε πάρει ο Κιτ. Με το που μπήκε, του ήρθε η μοσχοβολιά από το ζουμερό βοδινό που έψηνε η Σαλ στη σχάρα.

Μεγάλωναν όλοι τους –κάτι φυσικό, που δεν έπαυε, όμως, ποτέ να τον ξαφνιάζει. Η Σαλ και ο Τζαρτζ είχαν περάσει τα τριάντα. Η Σαλ ήταν γερή και δυνατή, έχοντας συνέλθει εντελώς από το μαρτύριο της φυλακής και των καταναγκαστικών έργων. Η κόκκινη μύτη και τα υγρά μάτια του Τζαρτζ μαρτυρούσαν ότι δεν έλεγε ποτέ

όχι σε μια μπίρα. Η Σου ήταν δεκαεννέα, όπως ο Κιτ. Χειριζόταν μια κλωστική μηχανή στο εργοστάσιο του Έιμος. Ήταν πολύ όμορφη και ο Κιτ πίστευε ότι δε θ' αργούσε να παντρευτεί. Μακάρι να μη μετακόμιζε πολύ μακριά τους· θα του έλειπε.

Έπεσαν όλοι με τα μούτρα στο βοδινό, που εξακολουθούσε να αποτελεί μεγάλη πολυτέλεια. Όταν τελείωσαν και βολεύτηκαν χορτασμένοι στις καρέκλες τους, ο Κιτ τούς είπε για την πρόταση του Ρότζερ.

«Θ' απογοητευτεί πολύ ο Έιμος, που σου έδωσε προαγωγή σε τόσο νεαρή ηλικία», είπε η Σου.

«Ναι, αλλά θέλει πολύ ν' αποκτήσει έναν αργαλειό Ζακάρ. Νομίζω ότι θα χαρεί».

«Πώς το ξέρεις ότι θα υπάρχουν πολλοί τέτοιοι αργαλειοί για πούλημα;»

«Θα γίνει ό,τι έγινε και με την κλωστική μηχανή», είπε με σιγουριά ο Κιτ. «Μόλις λειτουργήσει ο πρώτος, όλοι θα θέλουν από έναν. Και, όταν διαδοθεί η χρήση του, θα ακολουθήσει κάποια νέα εφεύρεση».

«Θα πάρει τη δουλειά απ' τους υφαντές», είπε βλοσυρός ο Τζαρτζ.

«Αυτό κάνουν οι μηχανές», είπε ο Κιτ. «Όμως δεν μπορείς να τις σταματήσεις».

Η Σου ήταν πάντα επιφυλακτική. «Πιστεύεις ότι είναι αξιόπιστος ο Ρότζερ;»

«Όχι», είπε ο Κιτ. «Όμως εγώ είμαι. Θα φροντίσω να κατασκευαστεί η μηχανή και να λειτουργεί σωστά».

«Είναι κάτι αβέβαιο», είπε η Σου. «Νομίζω ότι πρέπει να μείνεις στον Έιμος».

«Όλα αβέβαια είναι», αντέτεινε ο Κιτ. «Δεν υπάρχει εγγύηση ότι ο Έιμος θα έχει πάντα δουλειά. Τα εργοστάσια κλείνουν μερικές φορές».

«Κάνε ό,τι νομίζεις», είπε η Σου για να δώσει τέλος στη διαφωνία τους. «Απλώς νομίζω ότι είναι κρίμα, πάνω που αρχίσαμε να ζούμε κάπως άνετα για πρώτη φορά στη ζωή μας, να τα ρισκάρεις όλα ξανά».

Ο Κιτ στράφηκε στη Σαλ. «Εσύ τι λες, μαμά;»

«Το ήξερα ότι θα γινόταν αυτό», είπε η Σαλ. «Το έβλεπα από τότε που ήσουν μικρό παιδάκι. Πάντα το έλεγα ότι προοριζόσουν για σπουδαία πράγματα. Πρέπει να δεχτείς την προσφορά του Ρότζερ, Κιτ. Αυτό είναι το πεπρωμένο σου».

Στον Σπέιντ άρεσε να πηγαίνει στο Καφενείο για μεσημεριανό. Οι καρέκλες ήταν άνετες, υπήρχαν εφημερίδες για να διαβάσει και ο χώρος ήταν καθαρός και ήσυχος. Τον προτιμούσε από την κεφάτη αλλά θορυβώδη ατμόσφαιρα της Καμπάνας –σημάδι, ίσως, ότι είχε περάσει πια τα σαράντα.

Οι πελάτες συνήθως ήταν άντρες, αλλά δεν απαγορεύονταν οι γυναίκες και η Σίσι Μπάγκσο, που κάποτε ήταν κορυφαία υφαντουργός, ήταν επίτιμη πελάτισσα. Ήρθε και κάθισε απέναντι στον Σπέιντ, που έπινε τον καφέ του διαβάζοντας τη *Morning Chronicle*. Ο Σπέιντ τη συμπαθούσε –όχι αρκετά για να την παντρευτεί, βέβαια– και είχαν συνεργαστεί για τη λήξη της απεργίας του 1799. «Ποια είναι η γνώμη σου για τον νέο γαλλικό αστικό κώδικα;»

«Τι είναι αυτό;»

«Ο Ναπολέον Βοναπάρτης εξέδωσε έναν νέο βελτιωμένο νομικό κώδικα για ολόκληρη τη Γαλλία και κατάργησε όλα τα παλιά καθιερωμένα προνόμια και τις υπηρεσίες που παρέχονταν δωρεάν στους γαιοκτήμονες».

«Τι λέει, δηλαδή, αυτός ο νέος κώδικας;»

«Ότι όλοι οι νόμοι πρέπει να γράφονται και να δημοσιεύονται –τέρμα πια οι μυστικοί κανόνες. Τα απλά έθιμα δεν έχουν νομική ισχύ, όσο παλιά κι αν είναι, εκτός αν αποτελούν μέρος του κώδικα και έχουν δημοσιευτεί –αντίθετα με το δικό μας “κοινό δίκαιο”, που σε πολλά σημεία είναι αόριστο. Δε θα υπάρχουν ειδικές εξαιρέσεις και προνόμια για κανέναν, όποιος κι αν είναι –ο νόμος θεωρεί ότι όλοι είναι ίσοι».

«Όλοι οι άντρες, εννοείς».

«Φοβάμαι πως ναι. Ο Βοναπάρτης δεν είναι υπέρμαχος των δικαιωμάτων των γυναικών».

«Δεν εκπλήσσομαι».

«Το ίδιο θα 'πρεπε να έχουμε κι εδώ. Έναν κοινά αποδεκτό κώδικα που θα μπορεί να διαβάσει ο καθένας. Απλό, αλλά ευφυές. Ο Βοναπάρτης είναι ό,τι καλύτερο συνέβη ποτέ στη Γαλλία».

«Πιο σιγά! Εδώ μέσα υπάρχουν κάποιοι που θα ήθελαν να μας στιγωθείς γι' αυτό που είπες».

«Συγγνώμη».

«Ξέρεις, Σπείντ, θα έπρεπε πραγματικά να είσαι δημοτικός σύμβουλος. Ο κόσμος ήδη το συζητάει αυτό. Έχεις πλέον μια μεγάλη επιχείρηση, από τις σημαντικότερες στην πόλη, και είσαι πάντα καλά ενημερωμένος. Θα ήταν εξαιρετικά χρήσιμη η παρουσία σου στο δημοτικό συμβούλιο».

Η ιδέα προφανώς είχε κυκλοφορήσει στην πόλη, αλλά ο Σπείντ έδειξε τάχα έκπληκτος. «Καλοσύνη σου που το λες αυτό».

«Εγώ έχω αποσυρθεί από τη δουλειά και δε θέλω να υπηρετήσω άλλο ως δημοτική σύμβουλος. Θα ήθελα να προτείνω εσένα ως αντικαταστάτη μου. Ξέρω ότι είσαι με το μέρος των εργατών, αλλά είσαι πάντα λογικός και νομίζω ότι θα ήσουν αποδεκτός ως ένας δίκαιος άνθρωπος. Τι λες;»

Οι δημοτικοί σύμβουλοι εκλέγονταν, θεωρητικά τουλάχιστον· στην πράξη, συνήθως υπήρχε μόνο ένας υποψήφιος κάθε φορά, άρα δε χρειαζόταν ψηφοφορία. Έτσι, το δημοτικό συμβούλιο ήταν μια αυτοδιαιωνιζόμενη ολιγαρχία, κάτι με το οποίο διαφωνούσε ο Σπείντ. Αν ήθελε, όμως, ν' αλλάξουν τα πράγματα, έπρεπε ν' αποτελέσει κι εκείνος μέρος της. «Μετά χαράς θα δεχόμουν», είπε.

Η Σίσι Μπάγκσο σηκώθηκε. «Θα το κουβεντιάσω με τους άλλους δημοτικούς συμβούλους για να δω αν μπορώ να εξασφαλίσω τη στήριξή τους».

«Ευχαριστώ», της είπε. «Καλή τύχη».

Ξανάπιασε την εφημερίδα του, αλλά στο νου του στριφογύριζαν τα λόγια της. Οι περισσότεροι δημοτικοί σύμβουλοι ήταν συντηρητικοί, αλλά όχι όλοι· υπήρχαν μερικοί φιλελεύθεροι και μεθοδιστές. Θα ενίσχυε την ομάδα των μεταρρυθμιστών. Ήταν μια συναρπαστική προοπτική.

Οι σκέψεις του διακόπηκαν ξανά, αυτή τη φορά από τον Ρότζερ

Ρίντικ, που είχε επιστρέψει από τα ταξίδια του. «Ελπίζω να μη σ' ενοχλώ που τρως», του είπε.

«Καθόλου, έχω τελειώσει. Χαίρομαι που σε βλέπω».

«Κι εγώ χαίρομαι που γύρισα».

«Υποψιάζομαι ότι κάτι έχεις στο μυαλό σου».

Ο Ρότζερ γέλασε. «Δίκιο έχεις. Θα ήθελα να σου δείξω κάτι. Έρχεσαι μαζί μου;»

«Εντάξει».

Ο Σπέιντ πλήρωσε το λογαριασμό του και έφυγαν μαζί. Κατέβηκαν τη Μέιν Στριτ και μετά έστριψαν σ' έναν παράδρομο. Ο Ρότζερ σταμάτησε μπροστά σε μια μεγάλη μονοκατοικία. «Αυτό δεν είναι το σπίτι του αδερφού σου, του Γουίλ;»

«Ναι», είπε ο Ρότζερ και άνοιξε την εξώπορτα μ' ένα κλειδί.

Το χολ ήταν σιωπηλό και σκονισμένο. Το κτίριο φαινόταν άδειο. Ο Ρότζερ ξεκλείδωσε ένα μικρό δωμάτιο που ίσως ήταν γραφείο ή το δωμάτιο πρωινού. Δεν υπήρχαν καθόλου έπιπλα.

Η απορία του Σπέιντ μεγάλωνε καθώς γύριζαν το σπίτι, από δωμάτιο σε δωμάτιο. Τα περισσότερα έπιπλα έλειπαν, όπως και οι πίνακες, που την απουσία τους μαρτυρούσαν τα ορθογώνια μπαλώματα όπου η ταπετσαρία ήταν λιγότερο ξεθωριασμένη. Παλάτι δε θα το έλεγες· ήταν μάλλον ένα σπίτι για οικογένεια, αλλά ιδιαίτερα ευρύχωρο. Και χρειαζόταν ένα καλό καθάρισμα.

«Τι συνέβη;» ρώτησε ο Σπέιντ.

«Όταν ο αδερφός μου ήταν υπεύθυνος αγορών για την πολιτοφυλακή του Σάιρινγκ, εκμεταλλεύτηκε τη θέση του για να βγάλει χρήματα με τρόπους που δεν καταλαβαίνω».

Αυτό δεν ήταν αλήθεια. Ο Ρότζερ καταλάβαινε πολύ καλά τι είχε κάνει ο Γουίλ. Δε θα ήταν συνετό, ωστόσο, να παραδεχτεί ότι γνώριζε το έγκλημα διαφθοράς του. Απλώς πρόσεχε τα λόγια του. «Νομίζω ότι ξέρω τι εννοείς», είπε ο Σπέιντ.

«Όταν άλλαξαν τα καθήκοντά του, θα έπρεπε να μειώσει τα έξοδά του, αλλά δεν το έκανε. Ξόδευε αλόγιστα τα χρήματά του σε υποδομιές, ακριβές γυναικές, πολυτελείς φιλοξενίες και χαρτοπαιξία. Στο τέλος ξέμεινε και από πιστώσεις. Έχει ήδη πουλήσει

όλα του τα έπιπλα και τους πίνακες και τώρα είναι αναγκασμένος να πουλήσει και αυτό το σπίτι».

«Κι εσύ μου το δείχνεις γιατί...»

«Γιατί είσαι από τους πιο πλούσιους υφαντουργούς στην πόλη σήμερα. Ακούω ότι ίσως γίνεις δημοτικός σύμβουλος. Κάποιοι λένε ότι ετοιμάζεσαι να παντρευτείς μια χήρα επισκόπου. Κι όμως μένεις σ' ένα εργαστήρι με δύο καμαράκια στο βάθος της αυλής του μαγαζιού της αδερφής σου. Καιρός ν' αποκτήσεις σπίτι, Σπείντ».

«Ναι», συμφώνησε ο Σπείντ. «Υποθέτω πως ήρθε ο καιρός».

Ο Έιμος λάτρευε το θέατρο. Πίστευε ότι ήταν μια από τις μεγαλύτερες ανθρώπινες επινοήσεις, εφάμιλλη με την κλωστική μηχανή. Πήγαινε σε μπαλέτα, παντομίμες, όπερες και ακροβατικές επιδείξεις· περισσότερο απ' όλα, όμως, του άρεσαν τα θεατρικά έργα. Τα σύγχρονα έργα συνήθως ήταν κωμωδίες, μα ο Έιμος ήταν λάτρης του Σαίξπηρ από τότε που είχε δει τον *Έμπορο της Βενετίας* πριν από δέκα χρόνια.

Πήγε στο θέατρο του Κίνγκσμπριτζ για να δει το έργο *Τα Λάθη μιας Νύχτας*. Ήταν μια αισθηματική κωμωδία με συνεχείς παρεξηγήσεις, που έκαναν τον Έιμος και όλους τους υπόλοιπους θεατές να κλαίνε από τα γέλια. Η ηθοποιός που υποδυόταν τη δεσποινίδα Χάρντκασλ ήταν πολύ όμορφη· και η δεσποινίς Χάρντκασλ ήταν πολύ σέξι όταν παρίστανε τη σερβιτόρα.

Στο διάλειμμα έπεσε πάνω στην Τζέιν, ροδαλή και όμορφη σαν οπτασία. Είχαν περάσει δύο εβδομάδες από τότε που είχε γδυθεί στο σαλόνι του και δεν είχαν μιλήσει ούτε είχαν ιδωθεί από τότε –ίσως επειδή τα στρατιωτικά γυμνάσια είχαν τελειώσει και ο σύζυγός της είχε γυρίσει στο σπίτι. Ή αυτό που είχε συμβεί μεταξύ τους ήταν απ' αυτά που συνέβαιναν μόνο μια φορά και δεν επρόκειτο να επαναληφθεί ποτέ ξανά.

Ευχόταν να ίσχυε το δεύτερο. Θα λυπόταν, αλλά θα ανακουφιζόταν. Θα γλίσωνε την τιτάνια εσωτερική μάχη ανάμεσα στην επιθυμία του και τη συνείδησή του. Θα δεχόταν τη συγχώρεση του ελεήμονος Θεού και θα ζούσε στο εξής μια ενάρετη ζωή.

Ήταν αδύνατο, όμως, να της μιλήσει για όλα αυτά σε δημόσιο χώρο, έτσι τη ρώτησε για τους αδερφούς της.

«Είναι τόσο βαρετοί», είπε η Τζέιν. «Έχουν γίνει και οι δύο μεθοδιστές πάστορες, ο ένας στο Μάντσεστερ και ο άλλος, όσο απίστευτο κι αν είναι, στο Εδιμβούργο». Το είπε λες και η Σκωτία ήταν το ίδιο μακριά με την Αυστραλία.

Ο Έιμος δεν έβλεπε τίποτα βαρετό στις επιλογές των αδερφών της. Είχαν σπουδάσει και οι δύο, είχαν μετακομίσει σε πόλεις γεμάτες ζωή και έκαναν μια δύσκολη μα συναρπαστική δουλειά. Του πέρασε η σκέψη ότι αυτό ήταν πολύ καλύτερο από το να παντρεύονταν για το χρήμα και έναν τίτλο, όπως η Τζέιν. Δεν της το είπε, όμως.

Μετά την παράσταση του ζήτησε να τη συνοδεύσει στο σπίτι της. «Δεν είναι ο υποκόμης Νόρθγουντ μαζί σου;» τη ρώτησε.

«Παρίσταται στο κοινοβούλιο, στο Λονδίνο».

Ήταν πάλι μόνη της, λοιπόν. Ο Έιμος δεν το είχε καταλάβει, αλλιώς ίσως την είχε αποφύγει. Ίσως και όχι.

«Έτσι κι αλλιώς, του Χένρι δεν του πολυαρέσει το θέατρο. Δεν έχει πρόβλημα με τα έργα του Σαίξπηρ που μιλούν για πραγματικές μάχες, όπως τη μάχη του Αζενκούρ, αλλά δεν καταλαβαίνει τι νόημα έχει μια ιστορία που δεν είναι αληθινή».

Ο Έιμος δεν παραξενεύτηκε. Ο Νόρθγουντ ήταν ορθολογιστής, έξυπνος αλλά με στενούς ορίζοντες, καθώς τον ενδιέφεραν μόνο τα άλογα, τα όπλα και οι πόλεμοι.

Δε θα ήταν ευγενικό να της αρνηθεί, έτσι τη συνόδευσε. Περιπατώντας μαζί της στη Μείν Στριτ, αναρωτιόταν ποια θα ήταν η κατάληξη. Τον πλημμύρισαν, άθελά του, ζωηρές αναμνήσεις εκείνης της βραδιάς του Γενάρη: το θρόισμα του μεταξιού καθώς το φόρεμά της κυλούσε στο πάτωμα, το πώς είχε τεντωθεί για να πετάξει από πάνω της το κομπινεζόν της, η μυρωδιά λεβάντας και ιδρώτα στο δέρμα της. Και ερεθίστηκε.

Η Τζέιν πρέπει να διαισθάνθηκε το λόγο της σιωπής του, γιατί του είπε, «Ξέρω τι σκέφτεσαι». Ο Έιμος κοκκίνισε, ευγνώμων για το σκοτάδι και τα αναμικτά φώτα των φανοστατών που τρεμόπα-

ζαν. Εκείνη, ωστόσο, το κατάλαβε. «Δε χρειάζεται να κοκκινίζεις –καταλαβαίνω», του είπε και το στόμα του στέγνωσε.

Όταν έφτασαν έξω από το Γουίλαρντ Χάουζ, ο Έιμος σταμάτησε. «Καληνύχτα, λοιπόν, υποκόμισσα Νόρθγουντ».

«Έλα μέσα», του είπε.

Ο Έιμος ήξερε ότι, από τη στιγμή που θα βρισκόταν μέσα, θα του ήταν αδύνατο ν' αντισταθεί στον πειρασμό. Λίγο έλειψε να υποκύψει, αλλά την τελευταία στιγμή έκανε πέτρα την καρδιά του. «Όχι, ευχαριστώ», είπε. Και πρόσθεσε, μην τυχόν άκουγε κανένας περαστικός, «Να μη σας κρατάω».

«Θέλω να σου μιλήσω».

Χαμήλωσε τη φωνή του. «Όχι, άλλο πράγμα θέλεις».

«Είναι κακία αυτό που λες».

«Δε θέλω να είμαι κακός».

Ήρθε πιο κοντά του. «Κοίταξε τα χείλη μου», του είπε. Τα κοίταξε· δεν μπορούσε να κάνει αλλιώς. «Σ' ένα λεπτό από τώρα, θα φιλιόμαστε», συνέχισε η Τζέιν. «Και θα μπορείς να με φιλήσεις από πάνω ως κάτω. Όπου θέλεις. Παντού».

Καθώς στεκόταν εκεί, σφιγμένος από την πάλη που γινόταν μέσα του, ο Έιμος άρχισε να καταλαβαίνει γιατί δεν έμπαινε απλώς μέσα για να κάνει όλα όσα λαχταρούσε: η Τζέιν ήθελε να τον έχει του χεριού της και να τον χρησιμοποιεί όποτε τον χρειαζόταν. Ήταν εξευτελιστικό.

«Μου προσφέρεις τον μισό εαυτό σου –κι ακόμα λιγότερο», της είπε. «Δηλαδή θα έχω ό,τι τραβάει η ψυχή μου όταν λείπει ο Νόρθγουντ και τον υπόλοιπο καιρό θα ζω στερημένος από αγάπη; Δεν μπορώ να ζήσω έτσι».

«Μισή φρατζόλα δεν είναι καλύτερη απ' το να μην έχεις καθόλου ψωμί;» είπε η Τζέιν, θυμίζοντάς του μια παροιμία.

Της απάντησε μ' ένα απόφθεγμα από το Δευτερονόμιο. «Ουκ επ' άρτω μόνω ζήσεται άνθρωπος».

«Ω, παράτα με!» αναφώνησε η Τζέιν. «Μου φέρνεις αηδία». Και του βρόντηξε την πόρτα κατάμουτρα.

Ο Έιμος στράφηκε αργά να φύγει. Ο καθεδρικός ναός διαγραφόταν επιβλητικός στο σκοτάδι πάνω από την έρημη πλατεία. Αν

και μεθοδιστής, εξακολουθούσε να θεωρεί τον καθεδρικό ναό οίκου του Θεού και τώρα περπάτησε ως εκεί και κάθισε στα σκαλιά της πρόσοψης, βυθισμένος στις σκέψεις του.

Ένιωθε παράξενα απελευθερωμένος. Είχε παραιτηθεί από κάτι που τον έκανε να ντρέπεται. Και άρχισε να βλέπει την Τζέιν με διαφορετικό μάτι. Του ξανάρθε στο νου το σχόλιό της για τους αδερφούς της. Τους θεωρούσε βαρετούς επειδή είχαν επιλέξει να γίνουν πάστορες. Οι αξίες της ήταν όλες λάθος.

Η Τζέιν χρησιμοποιούσε τους άλλους. Δεν είχε αγαπήσει ποτέ τον Νόρθγουντ, μα είχε θελήσει όσα μπορούσε να της παρέχει. Και ήθελε να χρησιμοποιεί τον Έιμος, να εκμεταλλεύεται το πάθος του, όποτε είχε ανάγκη να νιώθει ότι την αγαπούσαν. Ήταν ολοφάνερο, μα του είχε πάρει πολύ καιρό να τη δει καθαρά και να δεχτεί γενναία την αλήθεια. Και τώρα που τα είχε καταφέρει, δεν ήταν καν σίγουρος ότι την αγαπούσε. Ήταν δυνατό;

Αισθανόταν ακόμα ένα σφίξιμο στην καρδιά όταν έφερνε στο νου του την εικόνα της. Όμως η τυφλή εμμονή του μάλλον είχε περάσει. Τώρα, πάντως, ένιωθε αισιόδοξος για το μέλλον.

Σηκώθηκε, στράφηκε και κοίταξε τον καθεδρικό ναό που φώτιζαν αμυδρά οι φανοστάτες από την άλλη άκρη της πλατείας. «Η σκέψη μου είναι καθαρή τώρα», είπε φωναχτά. «Ευχαριστώ».

Ο Χόρνμπιμ είχε ένα όραμα για το Κίνγκσμπριτζ. Το έβλεπε να γίνεται κέντρο κλωστοϋφαντουργίας, ένα μέρος ευνοϊκό για όσους φιλοδοξούσαν να πλουτίσουν, που θα συναγωνιζόταν το Μάντσεστερ για τον τίτλο της δεύτερης σημαντικότερης πόλης της Αγγλίας. Όμως ορισμένοι κάτοικοι του Κίνγκσμπριτζ ήταν εμπόδια στο δρόμο του, καθώς έφερναν διαρκώς αντιρρήσεις στην πρόοδο. Ο χειρότερος απ' όλους ήταν ο Σπέιντ. Γι' αυτό ο Χόρνμπιμ ήταν έξαλλος με την πρόταση να γίνει δημοτικός σύμβουλος.

Δεν τον εξέπληξε που η πρόταση προερχόταν από γυναίκα –τη Σίσι Μπάγκσο.

Ήταν αποφασισμένος να την καταπνίξει αυτή την ιδέα.

Ευτυχώς ο Σπέιντ είχε ένα αδύνατο σημείο: την Αραμπέλα Λάτιμερ.

Ο Χόρνμπιμ συλλογίστηκε πολύ ποιος θα ήταν ο καλύτερος τρόπος να χρησιμοποιήσει αυτό το αδύνατο σημείο εναντίον του Σπέιντ και τελικά αποφάσισε να μιλήσει στον νέο επίσκοπο, τον Μάρκους Ρέντινκοουτ.

Την επόμενη Κυριακή φόρεσε για την εκκλησία ένα καινούργιο λιτό μαύρο σακάκι, όπως αρμοζε σ' έναν σοβαρό επιχειρηματία. Μετά τη λειτουργία χαιρέτησε τον επίσκοπο και την ξιπασμένη σύζυγό του, την Ούνα. «Είστε μισό χρόνο μαζί μας, κυρία Ρέντινκοουτ», της είπε. «Ελπίζω να σας αρέσει η ζωή στο Κίνγκσμπριτζ».

Δεν του είπε ναι. «Ήμασταν σ' ένα ναό στο Λονδίνο πιο πριν –στο Μείφερ, ξέρετε. Πολύ διαφορετικά. Αλλά υπηρετεί κανείς όπου τον στέλνουν, φυσικά».

Ωστε θεωρεί ότι το Κίνγκσμπριτζ είναι ένα σκαλοπάτι πιο κάτω κοινωνικά, σκέφτηκε ο Χόρνμπιμ. Χαμογέλασε με το ζόρι και της είπε, «Αν υπάρχει κάτι που μπορώ να κάνω για να σας βοηθήσω, δεν έχετε παρά να μου το πείτε».

«Είστε πολύ ευγενικός. Το προσωπικό είναι πολύ εξυπηρετικό στο μέγαρο».

«Χαίρομαι που το ακούω». Ο Χόρνμπιμ στράφηκε στον επίσκοπο, έναν ψηλό και πολύ εύσωμο άντρα, όπως ήταν συχνά οι εύποροι κληρικοί. «Μπορώ να σας απασχολήσω για λίγο, σεβασμιότατε;»

«Φυσικά».

Ο Χόρνμπιμ λοξοκοίταξε με νόημα την κυρία Ρέντινκοουτ. «Πρόκειται για ένα κάπως ευαίσθητο θέμα».

Εκείνη έπιασε το υπονοούμενο και απομακρύνθηκε.

Ο Χόρνμπιμ πλησίασε κι άλλο τον επίσκοπο και χαμήλωσε τη φωνή του. «Υπάρχει ένας υφαντουργός που λέγεται Ντέιβιντ Σόβελερ –ίσως έχετε ακούσει να τον αποκαλούν με το παρατσούκλι του –Σπέιντ»

«Α, μάλιστα».

«Προσπαθεί με πλάγια μέσα να γίνει δημοτικός σύμβουλος».

«Εσείς το εγκρίνετε;» ρώτησε ο επίσκοπος, κοιτώντας ολόγυρα μήπως έβλεπε τον Σπέιντ.

«Δεν είναι εδώ· είναι μεθοδιστής».

«Α».

«Και το σημαντικότερο, είναι και μοιχός και το ξέρει η μισή πόλη».

«Θεέ και Κύριε!»

«Ακόμα πιο σκανδαλώδες είναι το γεγονός ότι ερωμένη του είναι η Αραμπέλα Λάτιμερ, η χήρα του προκατόχου σας».

«Αυτό είναι ανήκουστο».

«Η σχέση τους ξεκίνησε πολύ πριν πεθάνει ο επίσκοπος και η γυναίκα αυτή έχει ένα πεντάχρονο παιδί που οι περισσότεροι πιστεύουν ότι είναι του Σπέιντ. Πάνω στο θυμό του, ο επίσκοπος το βάπτισε Αβεσαλώμ. Η σημασία του ονόματος θα είναι σίγουρα σαφής σ' έναν μορφωμένο άνθρωπο όπως εσείς».

«Ο Αβεσαλώμ ντρόπιασε τον πατέρα του, το βασιλιά Δαβίδ».

«Ακριβώς. Δεν μπορεί, βέβαια, ν' αποδειχτεί η μοιχεία, αλλά δε θα ήθελα να δω τον Σπέιντ να γίνεται δημοτικός σύμβουλος αυτής της πόλης».

«Ούτε εγώ. Όμως, Χόρνμπιμ, εγώ δεν έχω λόγο στην επιλογή των δημοτικών συμβούλων –δεν είναι δικό σας χωράφι αυτό;»

Αυτή ήταν η κρίσιμη ερώτηση και το δυσκολότερο κομμάτι της παράστασης του Χόρνμπιμ. «Απευθύνομαι σ' εσάς επειδή είστε ο ηθικός καθοδηγητής της πόλης».

«Οντως. Αλλά δε βλέπω πώς...»

«Θα μπορούσατε να εκφωνήσετε ένα σχετικό κήρυγμα;»

«Δεν μπορώ να καταδικάσω κάποιον από άμβωνος δίχως αποδείξεις».

«Όχι βέβαια. Αν μιλούσατε γενικά, όμως; Μ' ένα κήρυγμα για τη μοιχεία;»

Ο επίσκοπος κούνησε αργά το κεφάλι. «Ίσως, αν και είναι λίγο οφθαλμοφανές».

«Τότε το θέμα θα μπορούσε να είναι το να μην κλείνουμε τα μάτια μας στην αμαρτία».

«Α, αυτό είναι καλύτερο. Το αναφέρουν πολλές φορές και οι Γραφές».

«Αν κάποιος αμαρτήσσει, το αμάρτημά του δεν πρέπει να παραβλέπεται –κάτι τέτοιο δεν εννοείτε;»

«Ακριβώς».

Ο Χόρνμπιμ αναθάρρησε. «Βλέπετε, το αμάρτημα του Σπέιντ συζητιέται συχνά, έστω και κρυφά, αλλά δεν έχει αναγνωριστεί ανοιχτά μέχρι τώρα».

«Και έτσι συνεχίζει αμετανόητος».

«Το θέσατε θαυμάσια, σεβασμιότατε».

«Χμμ».

Ο Χόρνμπιμ ήξερε ότι δεν τον είχε πείσει απόλυτα. Χρειαζόταν μια συγκεκριμένη δέσμευση. «Το μόνο που έχετε να κάνετε είναι να υπαινιχθείτε ότι κάποιος που είναι γνωστό ότι είναι αμαρτωλός δεν πρέπει να ανέρχεται σε θέσεις που χρήζουν σεβασμού. Δε χρειάζεται να διατυπωθεί καμία κατηγορία. Ο κόσμος θα το πιάσει το νόημα».

«Θα το σκεφτώ. Ευχαριστώ, πάντως, που με ενημερώσατε για το πρόβλημα».

Μόνο αυτό είχε πετύχει ο Χόρνμπιμ. Έπρεπε να το δεχτεί και να ελπίζει για το καλύτερο.

«Παρακαλώ, σεβασμιότατε», είπε.

Ο Σπέιντ είπε στην Αραμπέλα ότι είχε κάτι να της δείξει και της ζήτησε να τον συναντήσει έξω από τον αριθμό 15 της Φις Λέιν. Είχε πάρει το κλειδί από τον Ρότζερ Ρίντικ.

Έφτασε νωρίς και έκοβε βόλτες απέξω ώσπου ήρθε κι εκείνη. Άνοιξε γρήγορα την πόρτα και την έβαλε μέσα. «Ας ρίξουμε μια ματιά», της είπε.

Η Αραμπέλα μάλλον μάντεψε τι είχε στο νου του, μα δεν έκανε ερωτήσεις. Επιθεώρησαν το σπίτι μαζί. Ήθελε πολλή δουλειά. Υπήρχαν ραγισμένα τζάμια και λεκιασμένα πατώματα. Η κουζίνα και το υπόλοιπο υπόγειο δεν είχαν φως και μύριζαν μούχλα. Και στην αποθήκη τροφίμων βρήκαν έναν ψόφιο αρουραίο.

«Χρειάζεται ολόκληρο ένα γερό τρίψιμο για να ξεβρομίσει», είπε η Αραμπέλα.

«Και βάψιμο».

Επάνω υπήρχε ένα ευρύχωρο σαλόνι και ένα μεγάλο υπνοδωμάτιο, με γυναικειό μπουντουάρ στη μία πλευρά και ένα δωμάτιο προορισμένο για αντρική γκαρνταρόμπα στην άλλη. Στον τελευταίο όροφο ήταν τα δωμάτια για τα παιδιά και τους υπηρέτες. Τα παράθυρα ήταν μεγάλα και τα τζάκια πελώρια.

«Θα μπορούσε να γίνει πολύ ωραίο σπίτι», είπε η Αραμπέλα.

«Πουλιέται. Θα σου άρεσε;»

Τον κοίταξε μ' ένα συγκρατημένο χαμόγελο. «Τι ακριβώς μου λες;»

Πήρε τα χέρια της στα δικά του. «Αραμπέλα, υπέροχη γυναίκα εσύ, θέλεις να με παντρευτείς;»

«Ντέιβιντ Σόβελερ, υπέροχε άντρα εσύ, μήπως ξεχνάς ότι είμαι οχτώ χρόνια μεγαλύτερή σου;»

«Αυτό σημαίνει ναι;»

«Σημαίνει ναι με όλη μου την καρδιά!»

«Και θα ήθελες να ζήσουμε σ' αυτό το σπίτι; Θα ήσουν ευτυχισμένη εδώ;»

«Τρισευτυχισμένη, αγάπη μου».

«Θα πρέπει να περιμένουμε να λήξει το ένα έτος του πένθους σου».

«Στις δεκατρείς Σεπτεμβρίου».

«Ξέρεις την ακριβή ημερομηνία».

«Μια καθωσπρέπει κυρία δε θα 'πρεπε ν' ανυπομονεί τόσο, αλλά δεν κρατιέμαι».

«Είναι έξι μήνες».

«Αν το αγοράσεις τώρα, θα έχουμε όλο το χρόνο να το καθαρίσουμε, να το βάψουμε, να διαλέξουμε τα έπιπλα, να κρεμάσουμε κουρτίνες και όλα αυτά».

Φιλήθηκαν κι έπειτα ο Σπείντ καμώθηκε πως έριχνε κλεφτές ματιές τριγύρω. «Απ' ό,τι φαίνεται, είμαστε μόνοι...»

«Τι ωραία! Όμως το πάτωμα μοιάζει σκληρό —και όχι και πολύ καθαρό».

«Δεν πειράζει, μπορείς να είσαι εσύ αποπάνω».

«Κουβέντιαζα με κάποιες γυναίκες, ξέρεις...»

Ο Σπέιντ χαμογέλασε. Τι είχε άραγε στο νου της; «Και τι είπαν;»

Το χαμόγελό της ήταν παιχνιδιάρικο και ντροπαλό μαζί. «Μιλούσαν για κάτι που λένε ότι κάνουν οι πόρνες. Δεν είχα ξανακούσει ποτέ τέτοιο πράγμα. Μπορεί να το έβγαλαν κι απ' το μυαλό τους, αλλά...»

«Αλλά τι;»

«Θέλω να το δοκιμάσω».

Οι κουβέντες αυτού του είδους ερέθιζαν τον Σπέιντ. «Τι ακριβώς είναι;»

«Κάτι που κάνουν με το στόμα τους».

Κούνησε καταφατικά το κεφάλι του. «Ναι, το έχω ακούσει».

«Σ' το έχει κάνει καμία εσένα;»

«Όχι».

«Προφανώς το κάνουν ως το τέλος... αν καταλαβαίνεις τι εννοώ».

«Καταλαβαίνω τι εννοείς». Ο Σπέιντ συνειδητοποίησε ότι βαριανάσαινε.

«Αυτό θέλω να δοκιμάσω».

«Κάν' το τότε. Σε παρακαλώ».

«Θέλεις πραγματικά να το κάνω;»

«Δε φαντάζεσαι πόσο», είπε ο Σπέιντ.

Ο ΣΠΕΪΝΤ ΣΚΕΦΤΗΚΕ ότι ο δικαστής του κακουργιοδικείου, με το λιπόσαρκο, μοχθηρό πρόσωπό του, έμοιαζε με όρνιο. Τα μάτια του ήταν πολύ κοντά στη ράχη της γαμπψής του μύτης, που θύμιζε ράμφος. Καθώς έπαιρνε τη θέση του στην αίθουσα του δημαρχείου, έσκυψε το κεφάλι και άπλωσε τα χέρια για να απλώσει τη δικαστική του τήβεννο, σαν γύπας που άνοιγε τα φτερά για να προσγειωθεί. Έπειτα κοίταξε τους ανθρώπους που ήταν συγκεντρωμένοι μπροστά του σαν να ήταν η λεία του.

Ίσως είναι η φαντασία μου, σκέφτηκε ο Σπέιντ. Μπορεί να είναι ένας καλόκαρδος γεράκος που δείχνει οίκτο όποτε μπορεί. Το πρόσωπο δεν καθρεφτίζει πάντα το χαρακτήρα.

Συνήθως τον καθρεφτίζει, όμως.

Έτσι κι αλλιώς δε θα αποφάσιζε ο δικαστής αν ήταν ένοχος ο Τόμι. Αυτό ήταν δουλειά των ενόρκων. Ο Σπέιντ περιεργάστηκε απαισιόδοξα τους δώδεκα καλοντυμένους, αξιοσέβαστους πολίτες του Κίνγκσμπριτζ καθώς ορκίζονταν. Όπως πάντα, ήταν ευκατάστατοι έμποροι και επιχειρηματίες –απ’ αυτούς που είναι λιγότερο πιθανό να κάνουν τα στραβά μάτια σε μια κλοπή από κατάστημα.

Ενώ έδιναν ακόμα τον όρκο τους, η Σίσι Μπάγκσο είπε χαμηλόφωνα στον Σπέιντ, «Λυπάμαι που δεν έγινες δημοτικός σύμβουλος τελικά. Έκανα ό,τι μπορούσα».

«Το ξέρω και σου είμαι ευγνώμων».

«Το κήρυγμα του επισκόπου έκανε τη ζημιά του, δυστυχώς».

Ο Σπέιντ συμφώνησε μ’ ένα νεύμα. «Ένας αμαρτωλός δεν πρέπει να ανέρχεται σε θέσεις εξουσίας και ευθύνης».

«Κάποιος πρέπει να τον υποκίνησε».

«Σίγουρα ο Χόρνμπιμ. Είναι ο μόνος μου εχθρός».

«Νομίζω ότι έχεις δίκιο».

Ο Σπέιντ είχε μάθει ένα δυσάρεστο μάθημα από την πρώτη του

ανάμιξη με την πολιτική. Τα έβαζε με τον εαυτό του, που δεν είχε προβλέψει πόσο σφοδρή και αδυσώπητη θα ήταν η αντίθεση του Χόρνμπιμ. Την επόμενη φορά, πρώτο του μέλημα θα ήταν να σκεφτεί πώς θα εξουδετέρωνε τους εχθρούς του.

Η ορκωμοσία ολοκληρώθηκε και οι ένορκοι πήραν τις θέσεις τους.

Αν ο Τόμι κρινόταν ένοχος –πράγμα λίγο-πολύ αναπόφευκτο– ο δικαστής θα αποφάσιζε ποια θα ήταν η ποινή του. Εκεί ήταν που υπήρχε περιθώριο ευσπλαχνίας. Σπάνια καταδίκαζαν παιδιά σε απαγχονισμό –σπάνια, αλλά είχε ξανασυμβεί. Ο Σπέιντ ευχήθηκε ο δικαστής να μην ήταν τόσο κακός όσο έδειχνε.

Η αίθουσα ήταν γεμάτη, ο αέρας ήδη αποπνιχτικός, η ατμόσφαιρα βαριά. Στις μπροστινές σειρές του όρθιου πλήθους στεκόταν η Τζεν Πίτζον, με μάτια κόκκινα από το κλάμα. Τα χέρια της έσφιγγαν και ξέσφιγγαν νευρικά την άκρη από το σάλι που είχε γύρω από τη μέση της. Ο Σπέιντ δεν μπορούσε να φανταστεί χειρότερο πράγμα από το να περιμένεις ν' ακούσεις αν το παιδί σου θα εκτελεστεί ή όχι.

Δεν περίμενε να δει τον Χόρνμπιμ στη δίκη. Υπήρχε ήδη μεγάλη δυσарέσκεια στην πόλη για την απάνθρωπη μεταχείριση της Τζεν και το κλίμα στη δίκη θα ήταν εχθρικό για εκείνον, όποιο κι αν ήταν το αποτέλεσμα. Όμως φαινόταν περήφανος και αγέρωχος. Όταν η ματιά του συναντήθηκε με του Σπέιντ, τα χείλη του μισάνοιξαν σ' ένα θριαμβευτικό χαμόγελο. Ναι, είπε μέσα του ο Σπέιντ, την κέρδισες αυτή τη μάχη.

Ο Σπέιντ είχε απογοητευτεί, αλλά δεν το είχε πάρει κατάκαρδα. Είχε θυμώσει, ωστόσο, που η σχέση του με την Αραμπέλα είχε χρησιμοποιηθεί εναντίον του. Φυσικά, ήταν όντως αμαρτωλοί οι δύο τους, αλλά παρ' όλα αυτά θεωρούσε ότι δεν της άξιζε αυτή η ταπείνωση. Ο κόσμος την κουβέντιαζε και έλεγε ότι εκείνη τον είχε ντροπιάσει. Αυτό δε θα το συγχωρούσε ποτέ στον Χόρνμπιμ.

Θυμήθηκε, όμως, ότι τα δικά του βάσανα ήταν ασήμαντα, όταν έφεραν τον Τόμι.

Το κακουργιοδικείο συνεδρίαζε μόνο δύο φορές το χρόνο και ο Τόμι είχε μείνει στη φυλακή του Κίνγκσμπριτζ όλο αυτό το δι-

άστημα. Δεν ήταν μέρος για παιδί η φυλακή. Φαινόταν ακόμα πιο αδύνατος και τσακισμένος. Ένα κύμα οίκτου κατέκλυσε τον Σπείντ. Όμως ίσως η αξιοθρήνητη εμφάνιση του μικρού έκανε τους ενόρκους να τον λυπηθούν. Ίσως και όχι.

Τα αποδεικτικά στοιχεία ήταν τα ίδια όπως και στην προηγούμενη δίκη. Ο Τζοσία Μπλάκμπερι περιέγραψε την κλοπή και τη σύλληψη. Η Έλσι Μάκιντος επιβεβαίωσε την κατάθεσή του, επισημαίνοντας, όμως, ότι το παιδί λιμοκτονούσε επειδή ο πατέρας του είχε ναυτολογηθεί διά της βίας και είχε απορριφθεί η αίτηση της μητέρας του για Αρωγή των Απόρων. Ο Χόρνμπιμ, ο Επιτηρητής των Απόρων, φάνηκε να αγανακτεί μέσα στην υπεροψία του, αλλά δεν είπε τίποτα.

Οι ένορκοι ήξεραν ήδη την ιστορία. Είχε γραφτεί ρεπορτάζ για την παραπομπή του Τόμι στο κακουργιοδικείο στην *Kingsbridge Gazette* και ακόμα και όσοι δεν είχαν παρευρεθεί στην πρώτη δίκη είχαν μάθει τις λεπτομέρειες από εκείνους που την είχαν παρακολουθήσει. Οι ένορκοι πιθανότατα είχαν ήδη αποφασίσει από καιρό.

Δεν τους πήρε πολύ, λοιπόν, για να βγάλουν ετυμηγορία. Έκριναν τον Τόμι ένοχο.

Έπειτα μίλησε ο δικαστής.

«Κύριοι ένορκοι, καταλήξατε σε μια απόφαση η οποία, κατά τη γνώμη μου, δε θα μπορούσε να είναι διαφορετική». Η φωνή του είχε μια ξερή βραχνάδα. «Εκτελέσατε το καθήκον σας και τώρα είναι δικό μου χρέος να επιβάλω στον ένοχο την προσήκουσα ποινή».

Έκανε μια παύση και έβηξε, φέρνοντας το χέρι μπροστά στο στόμα του. Στην αίθουσα είχε απλωθεί νεκρική σιγή.

«Υποστηρίχθηκε ότι ο Τόμας Πίτζον είναι τρόπον τινά το θύμα μάλλον και όχι ο δράστης στην υπόθεση αυτή. Επιχειρήθηκε να κατηγορηθούν το απόσπασμα εξαναγκαστικής ναυτολόγησης, οι αρμόδιοι για την παροχή της Αρωγής των Απόρων, ακόμα και η κυβέρνηση της Αυτού Μεγαλειότητας, για το συγκεκριμένο αδίκημα. Όμως εδώ δε δικάζεται ούτε το απόσπασμα εξαναγκαστικής ναυτολόγησης, ούτε το σύστημα της Αρωγής των Απόρων, και ακόμα λιγότερο η κυβέρνηση. Εδώ δικάζεται ο Τόμας Πίτζον και κανένας άλλος».

Κοίταξε την Έλσι. «Μπορεί να λυπόμαστε όσους υποφέρουν λόγω ατυχών συνθηκών, αλλά αυτό δε σημαίνει ότι τους επιτρέπουμε να κλέβουν από τους υπόλοιπους από μας. Είναι ανόητο να ισχυριστεί κανείς κάτι τέτοιο».

Σταμάτησε ξανά και μετά έκανε με τα χέρια του κάτι που δε φαινόταν. Όταν τα σήκωσε, όλοι είδαν ότι φορούσε μαύρα βαμβακερά γάντια.

Η Τζεν Πίτζον άφησε ένα ουρλιαχτό.

«Θεέ μου, βόηθα μας», είπε δυνατά ο Σπείντ.

Ο δικαστής έβγαλε ένα μαύρο τετράγωνο σκουφάκι και το φόρεσε στο κεφάλι του πάνω από την περούκα του.

Η Τζεν έκλαιγε απαρηγόρητη και ακούστηκαν έντονα εχθρικά σχόλια από το κοινό, αλλά ο δικαστής παρέμεινε ατάραχος. Με την ίδια εκνευριστικά βραχνή φωνή, ανακοίνωσε, «Τόμας Πίτζον, σύμφωνα με το νόμο, θα επιστρέψεις στο χώρο κράτησής σου και από εκεί θα μεταφερθείς σε τόπο εκτέλεσης, όπου θα κρεμαστείς από το λαιμό μέχρι να πεθάνεις».

Αρκετοί έκλαιγαν τώρα. Όμως ο δικαστής δεν είχε τελειώσει.

«Μέχρι να πεθάνεις», επανέλαβε. «Να πεθάνεις», είπε και τρίτη φορά.

Και πρόσθεσε, «Και είθε να λυπηθεί ο Κύριος την ψυχή σου».

Καθώς έβγαζαν την Τζεν Πίτζον σχεδόν σηκωτή από την αίθουσα, ο Σπείντ σηκώθηκε και είπε δυνατά, «Εντιμότατε, σημειώστε, παρακαλώ, ότι θα ασκηθεί προσφυγή κατά της απόφασης αυτής ενώπιον του βασιλιά».

Ψίθυροι επιδοκιμασίας ακούστηκαν από το ακροατήριο.

«Το δικαστήριο το έλαβε υπόψη του», είπε αδιάφορα ο δικαστής. «Η ποινή δε θα εκτελεστεί μέχρι να λάβουμε την απάντηση της Αυτού Μεγαλειότητας. Επόμενη υπόθεση».

Ο Σπείντ έφυγε.

Πήγε στο εργοστάσιό του και επιθεώρησε τη δουλειά, μα του ήταν δύσκολο να συγκεντρωθεί. Δεν είχε καταθέσει ποτέ προσφυγή ενώπιον του βασιλιά. Δεν ήξερε από πού ν' αρχίσει.

Το μεσημέρι πήγε στο Καφενείο της Χάι Στριτ. Ήπιε λίγο καφέ και κατάφερε να βάλει σε τάξη τις σκέψεις του. Θα χρειαζόταν

βοήθεια για να συντάξει την προσφυγή και καλό θα ήταν να την υπέγραφαν αρκετοί σημαντικοί κάτοικοι της πόλης. Ήταν ακόμα βυθισμένος στις σκέψεις του όταν άρχισαν να έρχονται πελάτες για μεσημεριανό. Το μάτι του πήρε τον δημοτικό σύμβουλο Ντρινγκουότερ. Είχε περάσει τα εβδομήντα και περπατούσε κουτσαίνοντας με μπαστούνι, αλλά το βήμα του ήταν ζωηρό και το μυαλό του ξυράφι. Ο Σπέιντ πήγε στο τραπέζι του.

Ο Ντρινγκουότερ παράγγειλε μπριζόλα και μπίρα. Ήταν κι εκείνος στο δικαστήριο και είπε τώρα στον Σπέιντ, «Ο Χόρνμπιμ κι εκείνος ο δικαστής είναι σκέτες ύαινες! Ακούς εκεί να στείλουν ένα παιδί στην αγχόνη!»

«Θα υπογράψετε την προσφυγή ενώπιον του βασιλιά; Θα έχει περισσότερες πιθανότητες αν προέρχεται από έναν πρώην δήμαρχο».

«Βεβαίως!»

«Ευχαριστώ».

«Το μόνο χριστιανικό πράγμα που είπε εκείνος ο δικαστής ήταν, “Είθε να λυπηθεί ο Κύριος την ψυχή σου”. Δεν ξέρω πού πάει πια αυτός ο κόσμος».

Ο Σπέιντ χαιρόταν που κάποιος συμμεριζόταν την οργή του. «Πρέπει να βρούμε κι άλλους να υπογράψουν».

«Ο γαμπρός μου, ο Τσαρλς, θα υπογράψει, είμαι σίγουρος. Σε ποιους άλλους να απευθυνθούμε;»

Ο Σπέιντ το σκέφτηκε. «Ο Έιμος θα δεχτεί. Αλλά δεν πρέπει να έχουμε μόνο μεθοδιστές. Θα ζητήσω από την κυρία Μπάγκσο να υπογράψει».

«Ωραία. Έτσι θα έχουμε τις υπογραφές δύο επιχειρηματιών του Κίνγκσμπριτζ, που δε θα περίμενε κανείς να είναι επιεικείς μ’ έναν κλέφτη».

«Ο Νόρθγουντ δε θα θέλει να βοηθήσει, υποθέτω».

«Αμφιβάλλω, αλλά αξίζει τον κόπο να προσπαθήσουμε».

«Ίσως θα μπορούσε να τον πείσει η εγγονή σας».

«Η Τζέιν; Δεν ξέρω αν επηρεάζει και πολύ το σύζυγό της, αλλά θα τη ρωτήσω».

«Χρειάζομαι βοήθεια στη διατύπωση της προσφυγής. Πιθανότατα θα υπάρχει κάποιο πρωτόκολλο».

«Γι' αυτό είναι οι δικηγόροι. Ζήτα από τον Πάρκστοουν να σε βοηθήσει».

Στο Κίνγκσμπριτζ υπήρχαν τρεις δικηγόροι. Ασχολούνταν κατά κανόνα με αγοραπωλησίες ακινήτων, διαθήκες και διαμάχες μεταξύ αγροτών του Σάιρινγκ για τα όρια των χωραφιών τους. Ο Πάρκστοουν ήταν ο γηραιότερος. «Θα πάω να τον βρω τώρα αμέσως», είπε ο Σπέιντ.

«Δε θα φας πρώτα;»

«Μπα», είπε ο Σπέιντ. «Αυτή τη στιγμή δε νομίζω ότι θα μπορούσα να φάω».

Ο Κιτ παραιτήθηκε από τη θέση του διευθυντή των δύο εργοστασίων του Μπάροουφιλντ. Ο Έιμος λυπήθηκε, βέβαια, αλλά το δέχτηκε καλοπροαίρετα, λέγοντας ότι, αν είχε την ευκαιρία ν' αγοράσει τον πρώτο αργαλειό Ζακάρ στην Αγγλία, αυτό θα ήταν κάποια παρηγοριά. Του ζήτησε μόνο να δουλέψει άλλον ένα μήνα μέχρι να βρει αντικαταστάτη και ο Κιτ συμφώνησε. Χαιρόταν που η αλλαγή αυτή θα γινόταν χωρίς θυμούς και παρεξηγήσεις.

Κόντευε να τελειώσει ο ένας μήνας, όταν ο Κιτ έλαβε ένα γράμμα.

Δεν είχε λάβει ποτέ ως τώρα γράμμα.

Το γράμμα έφτασε ένα Σάββατο και τον περίμενε όταν γύρισε από το εργοστάσιο. Οι γείτονες είπαν ότι το είχε φέρει στο σπίτι του ένας στρατιώτης μ' ένα σάκο από караβόπανο που φαινόταν να είναι γεμάτος γράμματα.

Το γράμμα τον πληροφορούσε ότι τον είχαν στρατολογήσει στην πολιτοφυλακή.

Του ήρθε ναυτία. Ποτέ δεν του άρεσαν οι μάχες και φοβόταν ότι δε θα ήταν καθόλου καλός πολεμιστής.

Θα 'πρεπε να το περιμένει αφότου έκλεισε τα δεκαοχτώ, μα δεν το είχε σκεφτεί ποτέ.

Η οικογένεια το συζήτησε την ώρα του βραδινού. «Δε θα μ' αρέσει καθόλου στο στρατό», είπε ο Κιτ. «Ξέρω ότι έχουμε υποχρέωση να υπερασπιζόμαστε την πατρίδα μας, αλλά θα είμαι ο χειρότερος στρατιώτης στον κόσμο».

«Θα σε σκληραγωγήσει», είπε ο Τζαρτζ. Έπειτα, βλέποντας το επιτιμητικό βλέμμα της Σαλ, πρόσθεσε, «Χωρίς παρεξήγηση, λεβέντη μου».

«Η πολιτοφυλακή δεν είναι στρατός», είπε η Σαλ. «Δεν πάνε στο εξωτερικό. Μένουν στην πατρίδα για να την υπερασπιστούν σε περίπτωση εισβολής».

«Κάτι που μπορεί να συμβεί ανά πάσα στιγμή!» είπε ο Κιτ. «Ο Βοναπάρτης έχει διακόσιες χιλιάδες άντρες έτοιμους να διασχίσουν τη Μάγχη».

Ακόμα κι αν δε γινόταν εισβολή, θα χαλούσε το σχέδιό του να φτιάχνει αργαλειούς Ζακάρ μαζί με τον Ρότζερ. Δε θα έχανε μόνο χρήματα, αλλά και τη χαρά της δουλειάς δίπλα σ' εκείνον που συμπαθούσε περισσότερο απ' όλους.

«Δεν είναι ανάγκη να είσαι εσύ αυτός που θα μας σώσει απ' τον Βοναπάρτη», είπε η Σαλ. «Συνήθως επιτρέπεται να πληρώσεις κάποιον για να πάρει τη θέση σου. Και δεν κοστίζει πολύ. Εκατοντάδες το έχουν κάνει. Βρες κάποιον απ' τους νεαρούς στο Σφαγείο να πολεμήσουν –τους αρέσουν οι μάχες και οι καβγάδες».

«Πρώτα πρέπει να βρούμε κάποιον πρόθυμο».

«Δε θα είναι δύσκολο. Υπάρχουν ένα σωρό άνεργοι, πολλοί απ' αυτούς καταχρεωμένοι. Με τη βοήθειά σου, ένας τέτοιος φουκαράς θα ξοφλούσε τα χρέη του και θα είχε δουλειά. Ο μισθός είναι χαμηλός στην πολιτοφυλακή, αλλά έχεις φαγητό, στολή κι ένα κρεβάτι. Δεν είναι κι άσχημα για κάποιον που δεν έχει στον ήλιο μοίρα».

«Θ' αρχίσω να ρωτάω από αύριο κιόλας».

Η επόμενη μέρα ήταν Κυριακή. Στον Οίκο των Μεθοδιστών, μετά τη Θεία Κοινωνία, τον Κιτ προσέγγισε ο ταγματάρχης Ντόναλντσον και του ζήτησε να καθίσουν να μιλήσουν κάπου ήσυχα. Ο Κιτ αναρωτήθηκε τι στην ευχή τον περίμενε ακόμα.

«Ξέρω ότι κληρώθηκε το όνομά σου για να υπηρετήσεις στην πολιτοφυλακή», είπε ο Ντόναλντσον.

Οι ελπίδες του Κιτ αναπτερώθηκαν. Ίσως ο Ντόναλντσον τον βοηθούσε να αποφύγει τη στρατολόγηση. «Δε θα ήμουν καθόλου καλός στρατιώτης», είπε ο Κιτ. «Μισώ τη βία. Ψάχνω να βρω κάποιον να πάρει τη θέση μου».

«Λυπάμαι που θα σε απογοητεύσω», είπε με ύφος σοβαρό ο Ντόναλντσον, «αλλά μπορώ να σου πω από τώρα ότι αυτό δεν είναι δυνατό».

Ο Κιτ έμεινε άναυδος. Ήταν σαν να έβλεπε εφιάλτη και δεν μπορούσε να ξυπνήσει. Κοίταξε σοκαρισμένος τον Ντόναλντσον. Το πρόσωπό του έδειχνε τίμιο. Ήταν απόλυτα ειλικρινής. «Γιατί στην ευχή δεν είναι δυνατό;» ρώτησε ο Κιτ. «Τόσοι και τόσοι δεν το κάνουν;»

«Ναι, αλλά η αντικατάσταση είναι πάντα στη διακριτική ευχέρεια του διοικητή και, στην περίπτωσή σου, ο συνταγματάρχης Νόρθγουντ δε θα το επιτρέψει».

«Γιατί; Τι έχει εναντίον μου;»

«Τίποτα. Το αντίθετο. Ξέρει ποιος είσαι, έχει ακούσει για τα ταλέντα σου και γι' αυτό σε θέλει στην πολιτοφυλακή του. Έχουμε μπόλικους παλικάράδες που μπορούν να παίζουν ξύλο. Άνθρωποι με μυαλό μάς λείπουν».

«Είμαι καταδικασμένος, δηλαδή;»

«Μην το βλέπεις έτσι. Είσαι μηχανικός. Σου εγγυώμαι ότι θα είσαι υπολογαγός μέσα σε έξι μήνες. Την προσφορά αυτή την κάνει ο ίδιος ο συνταγματάρχης».

«Μηχανικός για να κάνω τι;»

«Για παράδειγμα, μπορεί να χρειάζεται να περάσουμε επείγοντως δέκα χιλιάδες άντρες και είκοσι βαριά κανόνια από ένα ποτάμι χωρίς γέφυρα».

«Θα φτιάχνετε μια πλωτή γέφυρα από βάρκες πιθανότατα».

Ο Ντόναλντσον χαμογέλασε σαν παίκτης που είχε εκμεταλλευτεί το ατού του. «Βλέπεις γιατί σε χρειαζόμαστε;»

Ο Κιτ κατάλαβε ότι μόλις είχε σφραγίσει τη μοίρα του. «Νομίζω πως ναι», είπε αποκαρδιωμένος.

«Οι κληρωτοί θα υπηρετήσουν όσο κρατήσει ο πόλεμος, ίσως για πολλά χρόνια ακόμα. Ως αξιωματικός, όμως, θα μπορείς να παραιτηθείς από την πολιτοφυλακή σε τρία έως πέντε χρόνια. Και οι αξιωματικοί πληρώνονται πολύ καλύτερα».

«Δε θα συνηθίσω ποτέ τη στρατιωτική ζωή».

«Η χώρα μας βρίσκεται σε πόλεμο. Σε ξέρω χρόνια· είσαι ώρι-

μος για την ηλικία σου. Σκέψου την ευθύνη σου απέναντι στην Αγγλία. Ο Βοναπάρτης έχει κυριεύσει τη μισή Ευρώπη. Οι ένοπλες δυνάμεις μας είναι ο μόνος λόγος που δε μας εξουσιάζει... ακόμα. Αν εισβάλλει, η πολιτοφυλακή είναι αυτή που θα κληθεί να τον αποκρούσει».

«Μην πείτε άλλα. Το κάνετε χειρότερο».

Ο Ντόναλντσον σηκώθηκε και τον χτύπησε φιλικά στον ώμο. «Θα μάθεις πολλά στην πολιτοφυλακή. Δες το σαν ευκαιρία». Και έφυγε.

Ο Κιτ έκρυψε το κεφάλι του στα χέρια του. «Μάλλον καταδίκη σε θάνατο είναι», μονολόγησε.

Ο Σπέιντ κατέβηκε στην προκυμαία να επιβλέψει τη φόρτωση μιας παραγγελίας για το Κομπ σε μια μασούνα. Ο μαουινιέρης ήταν ένας γκριζομάλλης πεννηντάρης με λονδρέζικη προφορά. Ο Σπέιντ δεν τον ήξερε, αλλά του συστήθηκε ως Ματ Κάρβερ. Αγκομαχούσε για να σηκώσει τα βαριά τόπια, έτσι ο Σπέιντ τον βοήθησε. Παρ' όλη τη βοήθεια, ο μαουινιέρης έπρεπε να σταματάει κάθε τόσο για να παίρνει ανάσα.

Στη διάρκεια μιας τέτοιας παύσης, ο μαουινιέρης αναφώνησε, «Τι στο διάολο; Εκείνος ο άντρας με το μαύρο παλτό... Το όνομά του είναι Τζόι Χόρνμπιμ;»

Το βλέμμα του Σπέιντ ακολούθησε την κατεύθυνση του υψωμένου δάχτυλου. «Είναι ο δημοτικός σύμβουλος Χόρνμπιμ, αλλά ναι, νομίζω το μικρό του όνομα είναι Τζόζεφ».

«Βρε για φαντάσου! Δημοτικός σύμβουλος και μ' ένα παλτό που κοστίζει όσο τρία μηνιάτικα ενός εργάτη! Πώς είναι αυτόν τον καιρό;»

«Σκληρό καρύδι».

«Α, πάντα σκληρός ήταν».

«Τον ξέρεις;»

«Τον ήξερα. Μεγάλωσα σε μια γειτονιά του Λονδίνου που τη λένε Σέβεν Ντάιαλς. Εγώ κι ο Τζόι ήμασταν συνομήλικοι».

«Ήσασταν φτωχοί;»

«Φτωχοί δε θα πει τίποτα. Ήμασταν κλέφτες και είχαμε μόνο ό,τι κλέβαμε».

Τα λόγια του κέντρισαν το ενδιαφέρον του Σπέιντ. Ο Χόρνμπιμ κλεφτρόνι! «Γονείς δεν είχατε;»

«Εμένα με είχαν εγκαταλείψει μωρό. Ο Τζόι είχε μάννα ως τα δώδεκα περίπου. Τη Λίζι Χόρνμπιμ. Κι εκείνη κλέφτρα ήταν. Η ειδικότητά της ήταν οι ηλικιωμένοι. Ζητιάνευε έξι πένες και, την ώρα που ο γερο-ξεκούτης τής έλεγε όχι, ή και ναι ακόμα, σούφρωνε το χρυσό του ρολόι απ' το τσεπάκι του γιλέκου του. Μια μέρα, όμως, έκανε το λάθος να διαλέξει κάποιον που ήταν πιο γρήγορος απ' αυτήν. Την άρπαξε απ' τον καρπό και δεν την άφησε να ξεφύγει».

«Και τι απέγινε;»

«Την κρέμασαν».

«Θεέ μου», είπε ο Σπέιντ. «Άραγε γι' αυτό έγινε έτσι ο Χόρνμπιμ;»

«Δε χωράει αμφιβολία. Πήγαμε να δούμε την εκτέλεση». Τα μάτια του άντρα συννέφιασαν και ο Σπέιντ κατάλαβε ότι ξανάβλεπε νοερά την εκτέλεση. «Στεκόμουν μαζί με τον Τζόι όταν η μάνα του έπεσε στο κενό. Κάποιοι πεθαίνουν εύκολα, γιατί σπάει ο λαιμός τους, μα εκείνη δεν ήταν τυχερή. Πνιγόταν κάμποσα λεπτά μέχρι να πεθάνει. Φρικτό θέαμα –τα μάτια της είχαν γουρλώσει, η γλώσσα της είχε πεταχτεί έξω, κατουρήθηκε. Τρομερό, αλήθεια, να βλέπει κάτι τέτοιο ένας γιος σ' αυτή την ηλικία».

Ο Σπέιντ είχε παγώσει από φρίκη. «Σχεδόν τον λυπάμαι».

«Τσάμπα τον λυπάσαι», είπε ο μαουνιέρης. «Δε θα σου πει ποτέ ευχαριστώ».

Ο ΓΑΜΟΣ ΤΟΥ ΣΠΕΪΝΤ και της Αραμπέλα ήταν η αντικομοφομιστική γαμήλια τελετή της χρονιάς στο Κίνγκσμπριτζ. Ο Οίκος των Μεθοδιστών ήταν ασφυκτικά γεμάτος –χιτιζόταν μια νέα αίθουσα, διπλάσια σε μέγεθος, αλλά δεν ήταν ακόμα έτοιμη– και υπήρχε ένα μικρό πλήθος και έξω. Κι αυτό παρά το κλίμα ανομολόγητης αμαρτίας και σχεδόν κρυφής ντροπής που επικρατούσε γύρω από το γάμο. Ο Σπέιντ σκέφτηκε ότι ίσως ακριβώς γι’ αυτό το κλίμα είχε συρρεύσει τόσος κόσμος· ήταν σκανδαλώδες και συναρπαστικό μαζί, με μια γεύση αμαρτίας που γοήτευε, ωστόσο. Δεν πρέπει να υπήρχαν πολλοί πλέον στην πόλη που δεν είχαν ακούσει τις φήμες ότι η Αραμπέλα ήταν ερωμένη του Σπέιντ πριν πεθάνει ο άντρας της –πολύ πιο πριν. Ορισμένοι ίσως είχαν έρθει στο γάμο για να κατακεραυνώσουν το ζευγάρι με τις άγριες ματιές τους και να μουρμουρίζουν αποδοκιμαστικά με τους φίλους τους. Όμως, καθώς κοιτούσε το εκκλησίασμα γύρω του, ο Σπέιντ αισθάνθηκε ότι οι περισσότεροι ήταν εκεί για να τους ευχηθούν ολόψυχα ό,τι καλύτερο.

Ήταν Δευτέρα 30 Σεπτεμβρίου 1805.

Η Αραμπέλα φορούσε ένα καινούργιο φόρεμα από ανοιχτό καφέ μετάξι, ένα χρώμα που, όπως είχε προσέξει ο Σπέιντ, έκανε το δέρμα της να λάμπει. Δεν μπορούσε να πάψει να σκέφτεται το κορμί που κρυβόταν κάτω από εκείνο το φόρεμα, ένα κορμί που γνώριζε τόσο καλά. Κάποτε είχε αγαπήσει τη λεπτή εφηβική σιλουέτα και το τέλειο δέρμα της Μπέτσι· και τώρα λάτρευε το ώριμο κορμί της Αραμπέλα, με την απαλή στρογγυλάδα του, τις πτυχές και τις ζάρες του και τις διάσπαρτες ασημένιες ρίζες στα καστανόξανθα μαλλιά της.

Όσο για εκείνον, είχε κουρευτεί και φορούσε ένα καινούργιο σακάκι σε μια ανοιχτή απόχρωση του μπλε, που φώτιζε ακόμα περισσότερο τα γαλάζια του μάτια.

Ο Κένελμ Μάκιντος ήταν γαμπρός της Αραμπέλα και ο μόνος άντρας συγγενής, αλλά ήταν πλέον πρωτοπρεσβύτερος και δεν μπορούσε να συμμετέχει σε τελετή των μεθοδιστών, έτσι την Αραμπέλα συνόδευσε και παρέδωσε η Έλσι. Κρατούσε από το χέρι τον πεντάχρονο Έιμπ, που φορούσε ένα ολοκαίνουργιο πολύ εφαρμοστό μπλε κοστούμακι, αποτελούμενο από σακάκι και παντελόνι ενωμένα με κουμπιά στη μέση. Ήταν η τελευταία λέξη της μόδας για τα μικρά αγοράκια.

Ο πάστορας Τσαρλς Μιντγουίντερ εκφώνησε ένα σύντομο κήρυγμα με θέμα τη συγχώρεση. Το κείμενο ήταν από το Κατά Ματθαίον: «Μη κρίνετε ίνα μη κριθείτε». Η συγχώρεση ήταν απαραίτητη σ' ένα γάμο, είπε ο Τσαρλς· θα ήταν πρακτικά αδύνατο να ζήσουν δύο άνθρωποι μαζί για καιρό χωρίς να προσβάλλουν κατά καιρούς ο ένας τον άλλον και οι πληγές δεν πρέπει να αφήνονται να κακοφορμίζουν. Και συνέχισε λέγοντας ότι η ίδια αρχή ισχύει για τη ζωή γενικότερα –κάτι που ο Σπέιντ θεώρησε υπαινιγμό ότι ο κόσμος έπρεπε να ξεχάσει την αμαρτία του ίδιου και της Αραμπέλα τώρα που παντρεύονταν ενώπιον του Θεού.

Ο Σπέιντ κοιτούσε συνεχώς την Αραμπέλα αντί να συγκεντρωθεί στο κήρυγμα. Πριν από χρόνια είχαν πει ο ένας στον άλλον ότι ήθελαν να είναι μαζί για πάντα και ότι η σχέση τους ήταν μια δέσμευση ζωής –μια δέσμευση που δεν είχε ξεφτίσει, αλλά αντίθετα, είχε δυναμώσει με τον καιρό. Ήταν σίγουρος για την Αραμπέλα και ήξερε ότι κι εκείνη ένιωθε το ίδιο γι' αυτόν. Παρ' όλα αυτά, αισθανόταν παραδόξως συγκινημένος που η υπόσχεση αυτή σφραγιζόταν στην εκκλησία, μπροστά στους φίλους και τους γείτονές του. Δεν είχε κανένα άγχος να κατευνάσει, καμία αμφιβολία ν' αποτινάξει από πάνω του· ούτε χρειαζόταν διαβεβαιώσεις για την αιώνια αγάπη της. Ωστόσο, τα μάτια του βούρκωσαν όταν την άκουσε να λέει ότι τον δεχόταν ως σύζυγό της για να είναι μαζί μέχρι να τους χωρίσει κάποια μέρα ο θάνατος.

Έψαλλαν τον Ψαλμό 23, «*Ο Κύριος Είναι ο Ποιμένας μου, Τίποτα Δε Θα Στερηθώ*». Ο Σπέιντ τραγουδούσε τόσο χάλια, που μερικές φορές τού ζητούσαν να χαμηλώνει τη φωνή του για να μην

μπερδεύει τους άλλους, αλλά σήμερα δεν ενοχλήθηκε κανένας με το βροντερό και παράφωνο τραγούδι του.

Όταν βγήκαν από την αίθουσα, το εκκλησίασμα τους ακολούθησε. Ήταν όλοι προσκεκλημένοι στο νέο τους σπίτι. Στο χολ περίμεναν τους καλεσμένους φαγητά και ποτά. Τα είχε κανονίσει όλα η Έλσι και ο Σπέιντ είχε πληρώσει τους λογαριασμούς. Το σπίτι μύριζε φρέσκια μπογιά και ήταν γεμάτο με έπιπλα που είχαν διαλέξει εκείνος και η Αραμπέλα μαζί. Ο Σπέιντ δεν έβαλε μπουκιά στο στόμα του· όλοι ήθελαν να του μιλήσουν και δεν είχε καιρό για φαγητό. Το ίδιο και η Αραμπέλα, απ' ό,τι είδε. Δέχτηκε με χαρά τα συγχαρητήρια όλων.

Δύο ώρες αργότερα, η Έλσι έπεισε τους καλεσμένους να αποχωρήσουν. Είχε φυλάξει στην άκρη φαγητό για το ζευγάρι και το έβαλε σ' ένα τραπέζι στο σαλόνι, μαζί μ' ένα μπουκάλι κρασί. Μετά τους καληνύχτισε και έφυγε. Όταν έμειναν μόνοι επιτέλους, ο Σπέιντ και η Αραμπέλα κάθισαν πλάι πλάι σ' έναν καναπέ, μ' ένα πιάτο κι ένα ποτήρι κρασί στο χέρι ο καθένας. Από τα ανοιχτά παράθυρα έμπαινε το απαλό νυχτερινό αεράκι του Σεπτέμβρη. Αφού έφαγαν, έμειναν καθισμένοι χέρι χέρι, ενώ το σκοτάδι τύλιγε αργά με σκιές το δωμάτιο.

«Θα κάνουμε κάτι που δεν έχουμε ξανακάνει ποτέ: θα κοιμηθούμε πλάι πλάι και θα ξυπνήσουμε αγκαλιά το πρωί», είπε ο Σπέιντ.

«Δεν είναι θαυμάσιο;» είπε η Αραμπέλα.

Ο Σπέιντ συμφώνησε κουνώντας το κεφάλι. «Η ζωή δε θα μπορούσε να είναι καλύτερη».

Ο Έιμος πήγε στο πρεσβυτέριο μ' ένα χοντρό βιβλίο. Κρατούσε τα λογιστικά του κατηχητικού και κάθε τρεις μήνες επανεξέταζε τα νούμερα μαζί με την Έλσι. Οι δάσκαλοι ήταν εθελοντές και το φαγητό το πρόσφεραν οι υποστηρικτές τους, αλλά το σχολείο χρειαζόταν και πάλι χρήματα για βιβλία και γραφική ύλη και οι δωρητές είχαν το δικαίωμα να ξέρουν πού πήγαιναν οι δωρεές τους.

Η Έλσι πάντα χαιρόταν όταν έβλεπε τον Έιμο. Ήταν πλέον τριάντα τριών ετών και πιο όμορφος από ποτέ. Στα όνειρά της ήταν

παντρεμένη μ' εκείνον και όχι με τον Κένελμ. Σήμερα, όμως, ήταν νευρική. Είχε κάτι σημαντικό να του πει. Θα προτιμούσε να μην του το έλεγε, αλλά καλύτερα να το μάθαινε από ένα άτομο που τον αγαπούσε.

Του πρόσφερε ένα ποτήρι σέρι κι εκείνος το δέχτηκε. Κάθισαν πλάι πλάι στο τραπέζι της τραπεζαρίας και επιθεώρησαν μαζί το λογιστικό βιβλίο. Τα ρουθούνια της έπιασαν ένα ευχάριστο αμυδρό άρωμα σανταλόξυλου. Τα λογιστικά ήταν εντάξει, δεν είχαν λόγο ανησυχίας· η Έλσι θα συγκέντρωνε εύκολα το απαιτούμενο ποσό.

Θα έπρεπε να του είχε πει το νέο αμέσως μόλις έκλεισε το βιβλίο, μα ήταν πολύ αγχωμένη, έτσι τελικά του είπε, «Πώς τα πας χωρίς τον Κιτ; Ήταν το δεξί σου χέρι».

«Μου λείπει. Έχω, βέβαια, ακόμα τον Χέιμς Λο, αλλά ψάχνω να βρω κάποιον που να καταλαβαίνει από μηχανές».

«Δε νομίζω ν' αρέσει η στρατιωτική ζωή στον Κιτ».

«Πιστεύω ότι ο συνταγματάρχης Νόρθγουντ είναι ευτυχής που τον έχει».

«Οπωσδήποτε». Αυτή ήταν η ευκαιρία της και μάζεψε όλο της το θάρρος. «Μιας και το 'φερε η κουβέντα για τον Νόρθγουντ...» Με κόπο κατάφερε να ελέγξει το τρεμούλιασμα στη φωνή της. «Το ήξερες ότι η Τζέιν περιμένει μωρό;»

Ακολούθησε μια ατέλειωτη στιγμή σιωπής.

Έπειτα ο Έιμος είπε, «Θεέ και Κύριε!»

Έμεινε να την κοιτάζει και η Έλσι προσπάθησε να διαβάσει το πρόσωπό του. Είχε χλομιάσει. Ένωθε κάποιο δυνατό συναίσθημα που η Έλσι δεν μπορούσε να ξεδιαλύνει.

Τα χείλη του κινήθηκαν σαν να πάσχιζε να μιλήσει. Πέρασαν, όμως, κάμποσες στιγμές μέχρι να μπορέσει να πει, «Έπειτα από τόσον καιρό!»

«Είναι εννιά χρόνια παντρεμένοι». Κατάφερε να κρατήσει σταθερή τη φωνή της.

Η Μπελίντα Γκούντναϊτ και οι κουτσομπόλες της πόλης έλεγαν ότι η Τζέιν δεν μπορούσε να συλλάβει —ότι ήταν «στείρα». Και τώρα πιθανολογούσαν ότι ο Νόρθγουντ δεν μπορούσε να κάνει παιδί

και ότι κάποιος άλλος άντρας θα ήταν ο πραγματικός πατέρας. Η αλήθεια ήταν ότι δεν ήξεραν τίποτα.

Η Έλσι μίλησε για να γεμίσει τη σιωπή. «Ελπίζουν να είναι αγόρι. Ο Νόρθγουντ και ο πατέρας του χρειάζονται κληρονόμο».

«Πότε είναι να γεννηθεί το μωρό;» ρώτησε ο Έιμος.

«Σύντομα, νομίζω».

Φαινόταν σκεπτικός. «Ίσως τους φέρει πιο κοντά αυτό».

«Ίσως». Ο Νόρθγουντ και η Τζέιν περνούσαν πάντα πολύ καιρό χώρια.

Ο Έιμος είπε, «Η Τζέιν δεν προσπάθησε ποτέ ιδιαίτερα να κρύψει τη δυσαρέσκειά της».

Τους τελευταίους μήνες η Έλσι είχε την αίσθηση ότι ο Έιμος δεν νοιαζόταν για την Τζέιν τόσο παθιασμένα όσο κάποτε. Άραγε είχε αλλάξει κάτι; Όμως αυτά ήταν ευσεβείς πόθοι. Ο Έιμος είχε φανερά αναστατωθεί με το νέο.

Η άλλη θεωρία που κυκλοφορούσαν οι κουτσομπόλες ήταν πως ο πατέρας του μωρού της Τζέιν ήταν ο Έιμος.

Αυτό, σκέφτηκε η Έλσι, δεν το πιστεύω με τίποτα.

Σ' έναν αγρό πέντε μίλια έξω από το Κίνγκσμπριτζ, ο Κιτ μάθαινε σε πεντακόσιους νεοσύλλεκτους πώς να σχηματίζουν τετράγωνο.

Το πεζικό κατά κανόνα προχωρούσε σε σχηματισμό γραμμής που εκτεινόταν οριζόντια στο πεδίο της μάχης. Ο σχηματισμός αυτός ήταν καλός, εκτός αν δέχονταν επίθεση από το ιππικό του εχθρού, γιατί τότε οι ιππείς μπορούσαν εύκολα να περάσουν γύρω από την άκρη της γραμμής και να επιτεθούν από πίσω. Ο μόνος τρόπος απόκρουσης μιας επίθεσης του ιππικού ήταν ο σχηματισμός τετραγώνου.

Αν στρατιώτες σε διάταξη γραμμής έπαιρναν την εντολή να σχηματίσουν τετράγωνο χωρίς περαιτέρω οδηγίες, θα τριγύριζαν μπερδεμένοι για κανένα μισάωρο –αρκετό χρόνο για να τους εξολοθρεύσει ο εχθρός. Γι' αυτό έπρεπε να μάθουν να ακολουθούν μια καθιερωμένη διαδικασία.

Οι άντρες ήταν μοιρασμένοι σε οχτώ ή δέκα λόχους, με δύο ή

τρεις λοχίες ο καθένας και ισάριθμους υπολοχαγούς. Όσοι ήταν στο κέντρο της γραμμής θα έμεναν στη θέση τους για να σχηματίσουν την μπροστινή πλευρά του τετραγώνου. Οι δύο πτέρυγες θα στρέφονταν προς τα πίσω για να σχηματίσουν τις πλαϊνές πλευρές του τετραγώνου και οι επίλεκτοι γρεναδιέροι και οι ελαφρείς λόχοι θα έκαναν τρέχοντας τον κύκλο για να σχηματίσουν τη βάση. Οι λοχίες είχαν αλαβάρδες για να διατηρούν τις γραμμές ίσιες.

Οι άντρες στέκονταν σε απόσταση μιας γιάρδας μεταξύ τους ώσπου να σχηματιστεί μια γραμμή είκοσι πέντε αντρών. Τότε άρχιζαν να διπλώνονται. Όταν σχηματιζόταν βάθος τεσσάρων γραμμών, οι άντρες των δύο πρώτων γονάτιζαν και οι άντρες των δύο πίσω γραμμών στέκονταν όρθιοι. Οι αξιωματικοί και το ιατρικό προσωπικό στέκονταν στο κέντρο του τετραγώνου.

Για τρεις ολόκληρες ώρες, ο Κιτ έβαζε τους άντρες να σχηματίζουν γραμμή, μετά τετράγωνο, έπειτα πάλι γραμμή και ξανά τετράγωνο. Ως το μεσημέρι, είχαν μάθει να σχηματίζουν τετράγωνο σε πέντε λεπτά.

Στη μάχη, οι άντρες της πρώτης γραμμής θα άνοιγαν πυρ και μετά θα έτρεχαν πίσω από τους υπόλοιπους για να ξαναγεμίσουν.

Θα πυροβολούσαν όταν το ιππικό πλησίαζε σε απόσταση είκοσι πέντε γιάρδων. Αν το έκαναν νωρίτερα, θα αστοχούσαν και το ιππικό θα τους προλάβαινε ενώ ξαναγέμιζαν και θα τους θέριζε. Κι αν το έκαναν αργότερα, οι λαβωμένοι υπηρείς και τα άλογα θα έπεφταν επάνω τους και θα έσπαγαν τη γραμμή.

Ο Κιτ είπε στους άντρες ότι θα μπορούσαν να αντισταθούν σε μια έφοδο του ιππικού αν κρατούσαν την ψυχραιμία τους και διατηρούσαν το σχηματισμό τους. Δεν είχε καμία εμπειρία μάχης, έτσι χρειάστηκε να προσποιηθεί για να ακουστεί πειστικός. Όταν φαντάστηκε τον εαυτό του να στέκεται στη μια πλευρά του τετραγώνου και να βλέπει εκατοντάδες άντρες καβάλα σε σωματώδη πολεμικά άτια να έρχονται ολοταχώς καταπάνω του, κραδαίνοντας πιστόλια και μακριά, μυτερά ξίφη που θα τον έστελναν στον άλλο κόσμο, ήταν σίγουρος ότι θα πετούσε το μουσκέτο του καταγής και θα το έβαζε στα πόδια, τρέχοντας όσο πιο γρήγορα μπορούσε.

Η βάφτιση του μωρού της Τζέιν ήταν σπουδαίο κοινωνικό γεγονός. Οι καμπάνες του καθεδρικού ναού έπαιζαν έναν πολύπλοκο και μεγάλης διάρκειας σκοπό που είχαν μάθει με πολλή εξάσκηση ο Σπέιντ και οι κωδωνοκρούστες του. Όλοι οι σημαντικοί άνθρωποι της κομητείας είχαν έρθει με τα καλά τους. Ο ήλιος έλουζε στο ζωηρό του φως τον πληθωρικά ανθοστολισμένο ναό. Παρευρέθηκε ακόμα και ο κόμης του Σάιρινγκ, ψηλός, αλλά λίγο καμπουριαστός, φανερά χαρούμενος που η γραμμή αίματος της οικογένειάς του συνεχιζόταν. Ύμνοι και ευχαριστήριες προσευχές πλημμύριζαν τον αέρα και η χορωδία έψελνε.

Ο Έιμος κοίταξε προσεκτικά τον υποκόμη Νόρθγουντ, που έμοιαζε όλο και πιο πολύ στον πατέρα του τώρα, μετά τα τριάντα. Τα σγουρά μαλλιά του είχαν αρχίσει να αραιώνουν, δίνοντας στο όριο της τριχοφυΐας του ένα σχήμα σαν το γράμμα Μ. Έδειχνε τόσο ευχαριστημένος με τον εαυτό του, που ο Έιμος κατάλαβε ότι ο άνθρωπος δεν είχε την παραμικρή υποψία ότι μπορεί να μην ήταν ο πατέρας.

Ο Έιμος δεν ήξερε αν αλήθευε αυτό. Θα ήθελε να ρωτήσει την Τζέιν, αλλά δε βρήκε την ευκαιρία να της μιλήσει. Μπορεί να μην του έλεγε την αλήθεια, άλλωστε. Μπορεί να μην ήξερε ούτε η ίδια την αλήθεια. Του είχε πει με ειλικρίνεια ότι σπάνια έκαναν έρωτα με τον Νόρθγουντ· σπάνια δε σήμαινε ποτέ, όμως. Με τον Έιμος είχαν κάνει έρωτα μόνο μία φορά, αλλά μία φορά μπορεί να ήταν αρκετή. Και υπήρχε άλλη μία πιθανότητα: ο Έιμος να μην ήταν ο μόνος παράνομος εραστής της.

Όποια κι αν ήταν η αλήθεια, ήταν σίγουρος ότι εκείνο το βράδυ που είχε έρθει στο σπίτι του η Τζέιν μες στην καταιγίδα, ήθελε να την αφήσει έγκυο. Και μετά ήθελε να το σιγουρέψει, γι' αυτό είχε θυμώσει τόσο όταν ο Έιμος είχε αρνηθεί τη δεύτερη φορά. Το κίνητρό της δεν ήταν η αγάπη της για εκείνον, ούτε καν ο πόθος· τον είχε χρησιμοποιήσει μόνο και μόνο με την ελπίδα να συλλάβει. Για να γίνει μητέρα κόμη.

Το μωρό το κρατούσε η ίδια η Τζέιν, τυλιγμένο σ' ένα λευκό, μαλακό μάλλινο σάλι· κασμίρι, σκέφτηκε ο Έιμος με το έμπειρο μάτι του. Ήταν καλοντυμένη όπως πάντα, μ' ένα παλτό με γούνινο

γιακά, ένα κομψό μπονέ δεμένο κάτω από το πιγούνι της και μια διπλή σειρά μαργαριτάρια στο λαιμό της. Όμως φαινόταν εξαντλημένα. Η γέννα θα ήταν μαρτύριο, δίχως άλλο· έτσι ήταν συνήθως, απ' ό,τι είχε ακούσει ο Έιμος. Οι σύζυγοι αριστοκρατών που δεν κατάφερναν να τεκνοποιήσουν αντιμετώπιζονταν μερικές φορές σαν να είχαν αποφύγει τις ευθύνες τους. Η Τζέιν είχε γλιτώσει απ' αυτή τη μοίρα. Κανένας δεν μπορούσε να τη λείει στείρα τώρα.

Το μυστήριο τέλεσε ο επίσκοπος Ρέντινκοουτ, καμαρωτός με τα λειτουργικά του άμφια, έναν λευκό μανδύα ως τους αστραγάλους και ένα μακρύ μοβ επιτραχήλιο. Κρατούσε μια ασημένια αγιαστούρα για το ράντισμα με αγιασμό. Έδειχνε να το απολαμβάνει που ήταν ο πρωταγωνιστής της παράστασης. Με ηχηρή φωνή είπε, «Εις το όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος, σε βαπτίζω Χένρι».

Λες και θέλει να επιβεβαιώσει ότι το μωρό ήταν σίγουρα γιος του Χένρι Νόρθγουντ, σκέφτηκε πικρόχολα ο Έιμος.

Μετά τη λειτουργία, πήγαν όλοι με τα πόδια στο Κτίριο Εκδηλώσεων, όπου ο κόμης παρέθεσε δεξίωση. Είχαν προσκληθεί χίλια άτομα και, σε όλους τους άλλους προσφερόταν δωρεάν μπίρα σε τρίποδα τραπέζια που είχαν στηθεί έξω, στο δρόμο. Ο μικρούλης Χένρι ήταν σε μια κούνια στην αίθουσα χορού και ο Έιμος μπόρεσε να τον δει καλά για πρώτη φορά.

Το μόνο που είδε ήταν ότι το μωρό είχε γαλάζια μάτια, ροδαλό δέρμα και στρογγυλό προσωπάκι, όπως όλα τα νεογέννητα. Του είχαν φορέσει ένα πλεχτό σκουφάκι, έτσι ο Έιμος δεν ήξερε καν τι χρώμα μαλλιά είχε, αν είχε. Δεν έμοιαζε ούτε στον Χένρι Νόρθγουντ ούτε στον Έιμος Μπάροουφιλντ ούτε σε κανέναν άλλον. Σε είκοσι χρόνια μπορεί να είχε κατσαρά μαλλιά και μεγάλη μύτη όπως ο Νόρθγουντ ή μακρύ πρόσωπο και πιγούνι όπως ο Έιμος. Όμως ήταν εξίσου πιθανό να μοιάζει με τον πατέρα της Τζέιν, τον όμορφο Τσαρλς Μιντγουίντερ, και τότε κανένας δε θα μπορούσε να πει ποτέ ποιος ήταν ο πατέρας του.

Ενώ τα σκεφτόταν όλα αυτά ο Έιμος, κάτι συνέβη μέσα του. Ένωσε μια ισχυρή παρόρμηση να φροντίσει αυτό το ανήμπορο μωράκι. Ήθελε να το παρηγορήσει, να το ταΐσει και να το κρατήσει

ζεστό, παρόλο που κοιμόταν φανερά ευχαριστημένο και χορτάτο· ίσως, μάλιστα, παραζεσταινόταν μέσα στην κασμιρένια κουβερτούλα του. Δεν είχε καμία λογική εκείνο το πρωτόγνωρο συναίσθημα του Έιμος, μα ήταν πολύ δυνατό.

Το μωρό άνοιξε τα μάτια του και άφησε μια παραπονιάρικη φωνούλα. Η Τζέιν ήρθε αμέσως και το πήρε αγκαλιά. Του ψιθύρισε μωρουδίστικα λογάκια στο αυτί και το μωρό γαλήνεψε και πάλι.

Το μάτι της πήρε τον Έιμος. «Δεν είναι όμορφος;» του είπε.

«Πανέμορφος», είπε εκείνος από ευγένεια.

«Θα τον φωνάζω Χαλ. Δεν μπορώ να έχω δύο Χένρι. Θα μπερδεύονται και οι ίδιοι».

Για μια στιγμή δεν υπήρχε άλλος κοντά. Με σιγανή φωνή, ο Έιμος άρχισε να λέει, «Όταν σκέφτομαι εκείνο το βράδυ, δεν μπορώ να μην αναρωτιέμαι μήπως—»

Τον διέκοψε, με φωνή ψιθυριστή αλλά πολύ έντονη. «Μη με ρωτήσεις».

«Μα—»

«Μη μου κάνεις ποτέ αυτή την ερώτηση», του είπε άγρια. «Ποτέ. Ποτέ!»

Έπειτα στράφηκε σε μια καλεσμένη που πλησίαζε και της χαμογέλασε πλατιά. «Λαίδη Κομπ, τι ευγενικό που ήρθατε —και από τόσο μακριά!»

Ο Έιμος έφυγε και πήγε στο σπίτι του.

Ο βασιλιάς Γεώργιος αρνήθηκε να δώσει χάρη στον Τόμι Πίτζον.

Ήταν σοκ για όλους. Όλοι περίμεναν να δοθεί χάρη γιατί ο δρᾶστης ήταν τόσο μικρός και η κλοπή σχετικά ασήμαντη.

Ο Χόρνμπιμ θα έπρεπε να είναι ευχαριστημένος, αλλά δεν ήταν. Πριν από ένα χρόνο ήταν αποφασισμένος ότι ο μικρός κλέφτης έπρεπε να πεθάνει για το αδίκημά του, αλλά τώρα δεν ήταν και τόσο βέβαιος. Τα πράγματα είχαν αλλάξει στο μεταξύ. Η κοινή γνώμη στο Κίνγκσμπριτζ είχε στραφεί κατά του Χόρνμπιμ. Δεν τον ένοιαζε και τόσο αν ήταν αγαπητός ή όχι, αλλά αν ο κόσμος συνέχιζε να τον βλέπει σαν τέρας, αυτό ίσως επηρέαζε τις φιλοδοξίες του. Καλό

ήταν να τον φοβούνται, αλλά ήθελε κάποια μέρα να γίνει δήμαρχος του Κίνγκσμπριτζ ή ίσως και βουλευτής και για το σκοπό αυτό θα χρειαζόταν ψήφους.

Κάτι άλλο που τον ενοχλούσε ήταν το ότι η γυναίκα του, η Λίνι, τον λυπόταν. Το έδειχνε επιλέγοντας τα αγαπημένα του φαγητά για τα οικογενειακά γεύματα, χτυπώντας τον στοργικά στον ώμο σε άσχετες στιγμές και λέγοντας στον μικρό Τζο να μην κάνει φασαρία όταν έπαιζε. Το απεχθανόταν να τον λυπούνται. Άρχισε να της φέρεται απότομα, μα αυτό την έκανε απλώς να τον λυπάται περισσότερο.

Αν είχε δοθεί χάρη στον Τόμι, η έχθρα εναντίον του θα είχε ξεθυμάνει και ο κόσμος θα το είχε ξεχάσει. Τώρα, όμως, η τραγωδία θα έφτανε στο φρικτό της τέλος.

Πίστευε ακόμα ότι είχε δικίο που είχε πιέσει για την εκτέλεση. Αν άρχιζες να συγχωρείς τους κλέφτες επειδή πεινούσαν, ήσουν στον ολισθηρό δρόμο που οδηγούσε στην αναρχία. Έβλεπε, όμως, τώρα ότι είχε δείξει υπερβολικό ζήλο. Θα έπρεπε να είχε προσποιηθεί ότι συμπονούσε τον Τόμι και ότι τον παρέπεμπε στο κακουργιοδικείο με βαριά καρδιά. Θα δοκίμαζε τη μέθοδο αυτή στο μέλλον. Κατανώ το δράμα σου, μα δεν μπορώ ν' αλλάξω τους νόμους του κράτους. Λυπάμαι πολύ. Πραγματικά.

Δεν ήταν καλός στο θέατρο, αλλά θα προσπαθούσε.

Φόρεσε μαύρο παλτό και μαύρο μαντίλι στο λαιμό, σε ένδειξη σεβασμού. Έφυγε πριν από το πρωινό. Υπήρχε κάποιος κίνδυνος να γίνουν φασαρίες, γι' αυτό είχε πει στο σερίφη Ντόι να κανονίσει την εκτέλεση νωρίς, πριν ξυπνήσουν οι χειρότεροι παραξίες.

Το ικρίωμα είχε ήδη στηθεί στην πλατεία της αγοράς, με το σκοινί να κρέμεται και τη θηλιά δεμένη· η λιτή κατασκευή διαγραφόταν μακάβρια στο σκούρο πέτρινο φόντο του καθεδρικού ναού. Η εξέδρα ήταν αρθρωτή, με μεντεσέδες, και στηριζόταν σ' ένα χοντρό ξύλο από βελανιδιά. Πίσω από το ικρίωμα στεκόταν ο Μόργκαν Άιβινσον, με μια βαριοπούλα στο χέρι. Θα τη χρησιμοποιούσε για να χτυπήσει με δύναμη το ξύλινο στήριγμα ώστε να φύγει από τη θέση του και τότε ο Τόμι Πίτζον θα πέθαινε.

Είχε ήδη μαζευτεί κόσμος. Ο Χόρνμπιμ δεν ανακατεύτηκε με

το πλήθος· έμεινε σε κάποια απόσταση. Ένα λεπτό αργότερα τον πλησίασε ο Ντόι. «Όποτε θέλεις», του είπε ο Χόρνμπιμ.

«Πολύ καλά, σύμβουλε», είπε ο Ντόι. «Θα τον φέρω αμέσως απ' τη φυλακή».

Στην πλατεία ήρθαν κι άλλοι, λες και κάποιος αόρατος κήρυκας τους είχε πληροφορήσει ότι σε λίγο θα γινόταν η εκτέλεση ή τους είχαν καλέσει πένθιμες καμπάνες που μόνο αυτοί μπορούσαν ν' ακούσουν. Σε λίγα λεπτά επέστρεψε ο Ντόι, μαζί με τον Γκιλ Γκίλμορ, το δεσμοφύλακα. Οι δύο άντρες κρατούσαν ανάμεσά τους το λιγνό κορμάκι του Τόμι Πίτζον, με τα χέρια δεμένα πισθάγκωνα. Ο μικρός έκλαιγε.

Ο Χόρνμπιμ αναζήτησε με το μάτι στην πλατεία την Τζεν, τη μητέρα του κλέφτη, αλλά δεν την είδε πουθενά. Καλύτερα· θα είχε δημιουργήσει φασαρία.

Οδήγησαν τον Τόμι στη σκάλα. Καθώς ανέβαινε, σκόνταψε και τον σήκωσαν από τις μασχάλες για να τον ανεβάσουν στην εξέδρα. Τον κρατούσαν γερά όσο ο Άιβινσον περνούσε την αγχόνη από το κεφάλι του και μετά την έσφιξε με μεγάλο επαγγελματισμό. Έπειτα κατέβηκαν και οι τρεις από την εξέδρα.

Ένας κληρικός ανέβηκε τα σκαλιά και ο Χόρνμπιμ αναγνώρισε τον Τάιτους Πουλ, τον εφημέριο της ενορίας του Αγίου Ιωάννη που είχε προσπαθήσει να τον πείσει να δώσουν στην Τζεν Πίτζον την Αρωγή των Απώρων. Μίλησε με καθαρή φωνή, για ν' ακουστεί σε όλη την πλατεία. «Ηρθα να σε βοηθήσω να πεις την προσευχή σου, Τόμι».

Η φωνή του Τόμι πρόδιδε όλον τον τρόμο και τον πανικό του. «Θα πάω στην κόλαση;»

«Όχι, αν πιστεύεις στον Κύριο Ημών Ιησού Χριστό και του ζητήσεις να συγχωρέσει τις αμαρτίες σου».

«Πιστεύω!» φώναξε ο Τόμι. «Πιστεύω στον Ιησού, αλλά θα με συγχωρέσει ο Θεός;»

«Ναι, Τόμι, θα σε συγχωρέσει», είπε ο Πουλ. «Όπως συγχωρεί τις αμαρτίες όλων όσων πιστεύουμε στο έλεός Του».

Ο Πουλ ακούμπησε τα χέρια του στους ώμους του αγοριού και χαμήλωσε τη φωνή του. Ο Χόρνμπιμ υπέθεσε ότι θα έλεγαν το Πά-

τερ Ημών μαζί. Ύστερα ο Πουλ ευλόγησε τον Τόμι και κατέβηκε τα σκαλιά, αφήνοντάς τον μόνο του στο ικρίωμα.

Ο Ντόι κοίταξε τον Χόρνμπιμ κι εκείνος έγνεψε καταφατικά με το κεφάλι.

Ο σερίφης στράφηκε στον Άιβινσον. «Κάν' το».

Ο Άιβινσον σήκωσε τη βαριοπούλα του, πήρε φόρα και την κατέβασε με ακρίβεια πάνω στο δρύινο στήριγμα, που πετάχτηκε στο πλάι. Η εξέδρα άνοιξε με κρότο, χτυπώντας τη βάση του ικριώματος. Ο Τόμι έπεσε στο κενό, το σκοινί τεντώθηκε και η θηλιά σφίχτηκε γύρω από το λαιμό του.

Ένας ομαδικός στεναγμός οίκτου σηκώθηκε από το πλήθος.

Ο Τόμι άνοιξε το στόμα του για να ουρλιάξει ή ν' αναπνεύσει, μα δεν μπορούσε να κάνει ούτε το ένα ούτε το άλλο. Ήταν ακόμα ζωντανός· ο αυχένας του δεν είχε σπάσει με την πτώση, ίσως επειδή ήταν τόσο ελαφρύς, και, αντί να πεθάνει ακαριαία, άρχισε τώρα να υποφέρει, αργοπεθαίνοντας από ασφυξία. Σπαρταρούσε απεγνωσμένα, λες και με τις κινήσεις θα μπορούσε να απελευθερωθεί, και άρχισε να ταλαντεύεται μπρος-πίσω. Τα μάτια του φάνηκαν να γουρλώνουν και το πρόσωπό του κοκκίνισε. Τα δευτερόλεπτα κυλούσαν βασανιστικά αργά.

Πολλοί από τους συγκεντρωμένους έκλαιγαν με λυγμούς.

Τα μάτια του Τόμι δεν έκλεισαν, αλλά σιγά σιγά οι κινήσεις του έγιναν πιο αδύναμες ώσπου σταμάτησαν. Το κορμάκι του αιωρούνταν, σχηματίζοντας ένα όλο και πιο μικρό τόξο. Τελικά ο Άιβινσον άπλωσε το χέρι του και έπιασε τον καρπό του Τόμι. Περίμενε μερικές στιγμές και μετά έγνεψε καταφατικά στον Ντόι.

Ο Ντόι στράφηκε στο πλήθος και ανακοίνωσε, «Το παιδί είναι νεκρό».

Ο Χόρνμπιμ είδε ότι το πλήθος δε θα ξεσηκωνόταν. Ήταν όλοι περίλυποι, όχι εξοργισμένοι. Κάμποσα άγρια βλέμμα έπεσαν πάνω του, αλλά κανένας δεν του μίλησε. Ο κόσμος άρχισε να διαλύεται και ο Χόρνμπιμ πήρε το δρόμο για το σπίτι του.

Όταν έφτασε, η οικογένειά του έπαιρνε πρωινό. Ήταν και ο μικρός Τζο στο τραπέζι. Ήταν κάπως μικρός για να τρώει μαζί με τους μεγάλους, όμως ο Χόρνμπιμ τού είχε μεγάλη αδυναμία. Ο μι-

κρός είχε μια πετσέτα φαγητού κάτω από το πιγούνι του και έτρωγε αυγά μπρουγιέ.

Ο Χόρνμπιμ ήπιε λίγο καφέ με κρέμα. Πήρε μια φέτα ψημένο ψωμί, την άλειψε με βούτυρο, αλλά έφαγε μόνο μία μπουκιά.

«Υποθέτω ότι έγινε», είπε σιγανά η Ντέμπορα.

«Ναι».

«Χωρίς επεισόδια;»

«Ναι».

Μιλούσαν γενικόλογα, για να μην ταράξουν τον Τζο, αλλά ο μικρός ήταν πολύ έξυπνος για να τον ξεγελάσουν. «Τον Τόμι Πίτζον τον κρέμασαν και τώρα είναι νεκρός», είπε ζωηρά.

«Ποιος σου το είπε αυτό;» τον ρώτησε ο πατέρας του, ο Χάουαρντ.

«Το κουβέντιαζαν στην κουζίνα».

«Θα 'πρεπε να προσέχουν περισσότερο τι λένε –μπροστά σ' ένα μικρό παιδί!» μουρμούρισε ο Χόρνμπιμ.

«Παππού», είπε ο Τζο, «γιατί έπρεπε να τον κρεμάσουν;»

«Μην ενοχλείς τον παππού όταν πίνει τον καφέ του», τον μάλωσε ο Χάουαρντ.

«Δεν πειράζει», είπε ο Χόρνμπιμ. «Το παιδί μπορεί ν' αρχίσει να μαθαίνει από τώρα τις αλήθειες της ζωής». Στράφηκε στον Τζο. «Τον κρέμασαν γιατί ήταν κλέφτης».

Αυτό δεν αρκούσε στον Τζο. «Λένε ότι έκλεψε γιατί πεινούσε».

«Πολύ πιθανό».

«Ίσως να μην μπορούσε να κάνει αλλιώς».

«Έχει σημασία αυτό;»

«Ε, αν πεινούσε...»

«Κι αν είχε κλέψει κάτι άλλο; Τι θα έλεγες αν σου έκλεβε τα στρατιωτάκια σου;»

Τα στρατιωτάκια ήταν το πιο πολύτιμο απόκτημα του Τζο. Είχε πάνω από εκατό και ήξερε το βαθμό του καθένα από τη στολή του. Συχνά έπαιζε ώρες μαζί τους στο χαλί, δίνοντας φανταστικές μάχες. Τώρα είχε προβληματιστεί. Αφού σκέφτηκε για ένα λεπτό, είπε, «Γιατί να μου κλέψει τα στρατιωτάκια μου;»

«Για τον ίδιο λόγο που έκλεψε μια ροζ κορδέλα –για να τα πουλήσει και με τα χρήματα ν’ αγοράσει ψωμί».

«Ναι, αλλά είναι δικά μου».

«Ναι, αλλά κι εκείνος πεινούσε».

Ο Τζο ήταν τόσο διχασμένος από το ηθικό αυτό δίλημμα, που κόντευε να βάλει τα κλάματα. Η μητέρα του, η Μπελ, το είδε και επενέβη. «Αυτό που θα έκανες πιθανότατα, Τζο, είναι να τον αφήσεις να παίξει με τα στρατιωτάκια μαζί σου και να πεις στη μαγείρισσα να του φέρε ψωμί και βούτυρο».

Το προσωπάκι του Τζο φωτίστηκε. «Ναι», είπε. «Και μαρμελάδα. Ψωμί και βούτυρο και μαρμελάδα».

Τα προβλήματα του Τζο ήταν λυμένα, μα η ζωή του δεν είχε καμία σχέση με τη ζωή παιδιών όπως ο Τόμι Πίτζον. Ο Χόρνμπιμ, όμως, δεν το επισήμανε αυτό. Είχε πολύ καιρό μπροστά του ο Τζο για να μάθει ότι δε λύνονται όλα τα προβλήματα της ζωής με ψωμί, βούτυρο και μαρμελάδα.

Η Έλσι πήγε να δει την Τζεν Πίτζον για να βεβαιωθεί ότι ήταν καλά. Πέρασε τη διπλή γέφυρα και πήρε το χωματόδρομο για το αγρόκτημα του Μόρλι. Πριν φτάσει εκεί, είδε σ’ ένα χωράφι τον Πολ Μόρλι, που της είπε ότι η Τζεν έμενε σ’ ένα παράπηγμα πίσω από τον αχυρώνα του. Η Έλσι το βρήκε, μα δεν ήταν κανένας εκεί. Δεν είχε ξαναδεί φτωχικότερο σπίτι. Είχε μόνο ένα στρώμα, δύο κουβέρτες, δύο κούπες και δύο πιάτα· ούτε τραπέζι ούτε καρέκλες. Η Τζεν δεν ήταν απλώς φτωχή, ήταν πάμφτωχη.

Η κυρία Μόρλι ήταν στην αγροικία και της είπε ότι η Τζεν είχε φύγει αργά την προηγούμενη. «Τη ρώτησα αν ήταν καλά, αλλά δε μου απάντησε».

Άδικα είχε έρθει τελικά. Ξαναπήρε το δρόμο για την πόλη. Φτάνοντας στη γέφυρα από τη νότια πλευρά, είδε έναν άντρα ν’ ανεβαίνει από την όχθη. Είχε ένα καλάμι ψαρέματος δεμένο στην πλάτη του και κουβαλούσε κάτι. Στη θέα του, η καρδιά της Έλσι κόντευε να σταματήσει.

Όταν πλησίασε, είδε ότι κρατούσε μια γυναίκα, με φόρεμα τόσο βρεγμένο, που έσταζε καθώς περπατούσε.

«Όχι!» αναφώνησε η Έλσι. «Όχι, όχι!»

Το κεφάλι, τα χέρια και τα πόδια της γυναίκας κρέμονταν άψυχα. Ήταν εντελώς αναίσθητη ή κάτι χειρότερο.

Η Έλσι είδε σοκαρισμένη ότι τα μάτια της γυναίκας ήταν ορθάνοιχτα, σαν να ατένιζαν τον ουρανό, αλλά δεν έβλεπαν τίποτα.

«Τη βρήκα στην κούρμπα του ποταμού, εκεί που μαζεύονται όλα τα σκουπίδια», είπε ο άντρας. Κρίνοντας από τα ρούχα της Έλσι ότι ίσως ήταν πρόσωπο με κάποια εξουσία, πρόσθεσε, «Ελπίζω να έκανα το σωστό που την έφερα».

«Είναι νεκρή;»

«Ω, ναι, νεκρή και παγωμένη. Πρέπει να έπεσε στο ποτάμι χτες το βράδυ, αλλά δεν την πήρε κανένας χαμπάρι ώσπου πέρασα εγώ από κει. Δεν ξέρω ποια είναι, όμως».

Η Έλσι ήξερε. Ήταν η Τζεν Πίτζον.

Έπνιξε ένα λυγμό. «Μπορείτε να τη φέρετε στο νοσοκομείο στο Λεπρονήσι;» είπε.

«Ναι, αμέ», είπε ο ψαράς. «Εύκολο. Είναι ελαφριά, πανάλαφρη, η δόλια».

Ο Ναπολέων δεν εισέβαλε ποτέ στην Αγγλία.

Πήρε το στρατό που είχε συγκεντρώσει στη Βουλώνη και βάδισε ανατολικά, προς τα γερμανόφωνα εδάφη της κεντρικής Ευρώπης. Συγκρούστηκε με τον αυστριακό στρατό και εκείνο το φθινόπωρο οι Γάλλοι κέρδιζαν τη μία μάχη μετά την άλλη: στο Βέρτινγκεν, το Έλχινγκεν, το Ουλμ.

Ωστόσο, το Βασιλικό Ναυτικό της Αγγλίας, προς εθνική αγαλλίαση, κέρδισε μια σημαντική ναυμαχία στα ανοιχτά των ισπανικών ακτών, κοντά στο Ακρωτήριο Τραφάλγκαρ.

Μετά, το Δεκέμβριο, οι Γάλλοι νίκησαν τους ενωμένους στρατούς των Αυστριακών και των Ρώσων στο Άουστερλιτς.

Έτσι, χρόνο με το χρόνο, ο πόλεμος και η αιματοχυσία συνεχίζονταν.

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ

Ο Παγκόσμιος Πόλεμος

1812 έως 1815

Αγαπητέ Σπείντ,

Λοιπόν, είμαι ακόμα ζωντανός μετά από δεκατρία χρόνια στο στρατό. Θα 'πρεπε να μου δώσουν μετάλλιο και μόνο που άντεξα τόσο! Τώρα είμαι στην Ισπανία. Εδώ έχουν κάτι πράγματα που τα λένε θιγάρος, είναι καπνός τυλιγμένος σ' ένα φύλλο. Καίγονται ολόκληρα και δε χρειαζόμαστε πίπες, καπνίζουμε όλοι αυτά τώρα.

Τέλος πάντων, είχαμε μια νίκη, αν και την πληρώσαμε πολύ ακριβά. Πολιορκήσαμε μια πόλη που τη λένε Μπαδαχόθ. Είχε πολύ γερά τείχη και οι Γάλλοι αντιστάθηκαν σαν σκυλιά. Ήταν κι ο καιρός εναντίον μας. Έσκαβα χαρακώματα ενώ έριχνε καρεκλοπόδαρα.

Μας πήρε μία βδομάδα να τσουλήσουμε τα κανόνια στις θέσεις τους. Οι ξύλινοι δρόμοι που έφτιαχναν οι μηχανικοί μας πάνω απ' τη λάσπη παρασέρνονταν συνεχώς από τα νερά. Όμως τα καταφέραμε τελικά. Μακάρι να είχα μία λίρα για κάθε κανονιά που ρίξαμε! Οι κανονιές μας έπεφταν βροχή στην πόλη. Μας πήρε σχεδόν άλλες δύο βδομάδες, αλλά τελικά ανοίξαμε ρήγματα στα τείχη τους και τσακίσαμε την άμυνά τους.

Πάντως ήταν η χειρότερη μάχη που έχω δει ως τώρα, γιατί μας έριχναν ό,τι είχαν και δεν είχαν –μύδρους, χειροβομβίδες, βόμβες, ακόμα και δεμάτια σανό που τους είχαν βάλει φωτιά. Χάσαμε χιλιάδες άντρες, έγινε σφαγή, Σπείντ, αλλά τα καταφέραμε στο τέλος και μπορώ να πω ότι βγάλαμε το άχτι μας στους κατοίκους. Δε θα σου πω περισσότερα γι' αυτό, αλλά την επόμενη μέρα μαστιγώθηκαν αρκετοί για βιασμούς.

Το πρωί η εικόνα ήταν χειρότερη, με νεκρούς στοιβαγμένους σε σωρούς και τα χαρακώματα γεμάτα αίμα.

*Είδα το διοικητή μας, τον Γουέλινγκτον, να κοιτάζει τα
πτώματα των αντρών του και να κλαίει. Έκλαιγε και σκούπιζε
τα δάκρυά του μ' ένα άσπρο μαντίλι.*

*Τώρα θα βαδίσουμε βόρεια. Στις προσευχές σου, ζήτα, σε
παρακαλώ, από το Θεό να με φυλάει.*

Με αγάπη, ο κουνιάδος σου Φρέντι Κέινς

Ο ΚΟΜΗΣ ΤΟΥ ΣΑΪΡΙΝΓΚ πέθανε τον Ιούλιο του 1812. Δύο μέρες αργότερα ο Έιμος έπεσε πάνω στην Τζέιν, έξω από το βιβλιοπωλείο του Κέρκαπ, στη Χάι Στριτ. Ήταν μαυροφορεμένη, μα ξεχείλιζε από ενθουσιασμό. «Μην τολμήσεις να με συλληπθείς», του είπε. «Κουράστηκα να παριστάνω τη βαρυπενθούσα. Έζησα δεκαέξι ολόκληρα χρόνια μ' αυτόν το βαρετό γέρο –ποιος να το 'λεγε ότι θα έφτανε τα εβδομήντα πέντε! Θα μπορούσα κάλλιστα να είχα παντρευτεί αυτόν αντί για το γιο του».

Στα σαράντα της, ήταν ακόμα απελπιστικά ελκυστική. Οι λεπτές ρυτίδες στις γωνίες των ματιών της και οι λιγοστές ασημένιες τρίχες στα μαύρα της μαλλιά την έκαναν απλώς πιο γοητευτική. Και τα μαύρα τής πήγαιναν. Όμως ο Έιμος δεν ήταν πια ερωτευμένος μαζί της. Η ειρωνεία ήταν ότι αυτό δυνάμωσε τη φιλία τους. Και η Τζέιν είχε την καλοσύνη να τον αφήνει διακριτικά να περνάει χρόνο με τον Χαλ, που κόντευε τα εφτά και που ο Έιμος υποπτευόταν, χωρίς να παίρνει επιβεβαίωση, ότι ήταν γιος του.

Δε μετάνιωνε που είχε αλλάξει η σχέση του με την Τζέιν. Το νεανικό του πάθος για εκείνη δυστυχώς είχε κρατήσει και πολύ μετά την εφηβεία του. Σκεφτόταν ότι, κατά κάποιον τρόπο, είχε αργήσει να μεγαλώσει. Τώρα μπορούσε να ερωτευτεί ξανά –θεωρητικά. Σ' ένα χρόνο θα γινόταν σαράντα, ωστόσο, και αισθανόταν πολύ μεγάλος για φλερτ. Μόνο τις νύχτες ένιωθε μοναξιά. Είχε πολλούς φίλους και οι μέρες του ήταν γεμάτες, αλλά δεν είχε κάποια να μοιράζεται το κρεβάτι του μαζί της.

Η Τζέιν ήταν επικεντρωμένη στον εαυτό της, όπως συνήθως. «Απελευθερώθηκα απ' τον πεθερό μου επιτέλους», είπε καταχαρούμενη. «Και είμαι κόμισσα!»

«Αυτό που πάντα ήθελες», είπε ο Έιμος. «Συγχαρητήρια».

«Ευχαριστώ. Πρέπει να οργανώσω την κηδεία, γιατί ο Χένρι είναι πολύ απασχολημένος. Τώρα πια είναι ο κόμης. Θα πρέπει να αναλάβει την έδρα του στη Βουλή των Λόρδων. Θα είναι ο νέος τοποτηρητής του βασιλιά στο Σάιρινγκ. Και ο μικρός Χαλ έγινε ο υποκόμης Νόρθγουντ».

Ο Έιμος δεν το είχε σκεφτεί αυτό. Ο μικρός, που ίσως ήταν γιος του, ίσως και όχι, ήταν πλέον αριστοκράτης. Σε δέκα χρόνια από τώρα μπορεί να πήγαινε να σπουδάσει στην Οξφόρδη. Ο Έιμος ανέκαθεν ονειρευόταν να σπουδάσει και, αφού δεν μπόρεσε, είχε την ελπίδα ότι θα αποκτούσε ένα γιο που θα εκπλήρωνε το όνειρό του. Ίσως αυτό τελικά να γινόταν.

Έπειτα, όμως, του πέρασε η σκέψη ότι ο Χαλ ίσως ήθελε να γίνει στρατιωτικός σαν τον πατέρα του. Έφριξε και μόνο στο ενδεχόμενο αυτό. Δεν ήθελε ούτε να σκεφτεί ότι ο Χαλ μπορεί να σκοτωνόταν από σπαθί ή οβίδα! Για μια στιγμή, του ήρθε ναυτία.

Τότε ακριβώς βγήκε ο ίδιος ο Χαλ από το βιβλιοπωλείο, κρατώντας ένα βιβλίο. Ο Έιμος ξαφνικά άρχισε να αντιλαμβάνεται τους χτύπους της ίδιας της καρδιάς. Και έκρυψε με κόπο το κύμα συγκίνησης που τον πλημμύρισε στη θέα του Χαλ.

Η εμφάνιση του αγοριού δεν πρόδιδε ακόμα ποιος ήταν ο πατέρας του: είχε σκούρα μαλλιά και όμορφο πρόσωπο σαν της μητέρας του. Στην εφηβεία θα άλλαζε. Ίσως τότε ο Έιμος σιγουρευόταν για την αλήθεια.

Τον Χαλ ακολουθούσε όλο δουλοπρέπεια ο μαγαζάτορας, ο Τζούλιαν Κέρκαπ, ένας παχουλός, φαλακρός άντρας, πανευτυχής που είχε έναν πελάτη αριστοκράτη.

«Τι βιβλίο αγόρασες, Χαλ;» ρώτησε ο Έιμος προσπαθώντας ν' ακουστεί άνετος.

«Το λένε *Η Ιστορία του Σάντφορντ και του Μέρτον*. Είναι δύο αγόρια».

«Πολύ κατάλληλο για τον νεαρό άρχοντα Νόρθγουντ, αν μου επιτρέπετε να εκφράσω τη γνώμη μου», είπε ο Κέρκαπ. «Καλημέρας, λαίδη Σάιρινγκ και σύμβουλε Μπάροουφλιντ». Ο Έιμος είχε γίνει δημοτικός σύμβουλος πριν από μερικά χρόνια, όταν είχε εκδη-

λωθεί ένα κύμα υποστήριξης της φιλελεύθερης ανεκτικότητας που είχε κάνει και τον Σπέιντ επιτέλους μέλος της διοίκησης της πόλης.

«Εγώ δεν έχω λεφτά, αλλά ο κύριος Κέρκαπ είτε ότι μπορεί να βάλει το βιβλίο στο λογαριασμό σου, μαμά», είπε ο Χαλ.

«Ναι, χρυσό μου, φυσικά», είπε η Τζέιν. «Ποιο είναι το θέμα του βιβλίου;»

«Ο Τόμι Μέρτον είναι ένας μάλλον κακομαθημένος νεαρός, που γίνεται φίλος με τον ταπεινό και έντιμο Χάρι Σάντφορντ. Είναι μια ιστορία με ένα εξαιρετικό ηθικό δίδαγμα, λαίδη μου, και πολύ δημοφιλής».

Στον Έιμος φάνηκε κάπως φαρισαϊκό, αλλά δεν είπε τίποτα.

«Ευχαριστώ, κύριε Κέρκαπ», είπε η Τζέιν λήγοντας ξεκάθαρα τη συζήτηση.

Ο βιβλιοπώλης υποκλίθηκε και έφυγε.

«Λυπάμαι που έχασες τον παππού σου, Χαλ», είπε ο Έιμος.

«Ήταν πολύ καλός», είπε ο Χαλ. «Μου διάβαζε ιστορίες, αλλά τώρα μπορώ να διαβάζω μόνος μου».

Ο Έιμος δε θυμόταν να είχε λυπηθεί ιδιαίτερα όταν έχασε τους δικούς του παππούδες. Του φαινόταν τόσο υπέργηροι, σαν να ήταν ήδη πεθαμένοι, και τον είχε παραξενέψει η βαθιά θλίψη των γονιών του. Η αντίδρασή του ήταν όπως του Χαλ, ένα αποστασιοποιημένο είδος λύπης που δεν είχε καμία σχέση με πένθος.

«Η κηδεία θα γίνει στον καθεδρικό ναό, υποθέτω;» είπε στην Τζέιν.

«Ναι. Θα ταφεί στο Έρλσκάσλ, στον οικογενειακό τάφο, αλλά η νεκρώσιμη ακολουθία θα τελεστεί εδώ, στο Κίνγκσμπριτζ –ελπίζω να έρθεις».

«Φυσικά».

Χωρίστηκαν και ο Έιμος συνέχισε. Λίγο παρακάτω συνάντησε την Έλσι. Φορούσε ένα ζωηρό κίτρινο φόρεμα. Συζήτησαν για το θάνατο του κόμη –ήταν η είδηση των ημερών. «Τώρα που ο Χένρι είναι ο κόμης, το Κίνγκσμπριτζ θα χρειαστεί νέο εκπρόσωπο στο κοινοβούλιο».

«Δεν το είχα σκεφτεί», είπε ο Έιμος. «Μπορεί να γίνουν ενδιάμεσες εκλογές αν και μάλλον δε θα χρειαστεί· λέγεται ότι σύντομα

θα γίνουν γενικές εκλογές». Ο πρωθυπουργός Σπένσερ Πέρσιβαλ είχε δολοφονηθεί· τον είχε πυροβολήσει στο κεφάλι στην είσοδο της Βουλής των Κοινοτήτων ένας άνθρωπος που είχε εμμονή μαζι του για κάποιον περίπλοκο λόγο. Νέος πρωθυπουργός ήταν ο κόμης του Λίβερπουλ, που ίσως ήθελε να σταθεροποιήσει τη θέση του ζητώντας τη στήριξη των ψηφοφόρων του.

«Ο Χαλ Νόρθγουντ προφανώς είναι πολύ νέος», είπε η Έλσι.

«Τη θέση αυτή θα τη θέλει ο Χόρνμπιμ», είπε ο Έιμος.

«Αυτός τα θέλει πάντα όλα», σάρκασε η Έλσι. «Είναι επιτηρητής των απόρων, πρόεδρος των δικαστών και δημοτικός σύμβουλος. Αν υπήρχε θέση επιθεωρητή κοπριάς, θα την ήθελε κι αυτή».

«Του αρέσει να έχει εξουσία πάνω στους ανθρώπους».

Η Έλσι σήκωσε το ένα της δάχτυλο σηματοδοτώντάς τον στο στήθος. «Εσύ. Εσύ θα 'πρεπε να είσαι ο εκπρόσωπός μας στο κοινοβούλιο».

«Εγώ; Γιατί εγώ;» ρώτησε έκπληκτος ο Έιμος.

«Γιατί είσαι έξυπνος και δίκαιος και το ξέρουν όλοι στην πόλη», είπε η Έλσι με θέρμη. «Θα ήσουν θαυμάσιος για την πόλη».

«Δεν έχω χρόνο».

«Θα μπορούσες να διορίσεις έναν αναπληρωτή για να διευθύνει τα εργοστάσια όταν είσαι στις συνεδριάσεις της Βουλής».

Ο Έιμος κατάλαβε ότι η πρότασή της δεν ήταν ιδέα της στιγμής, αλλά κάτι που σκεφτόταν καιρό. Τράβηξε συλλογισμένος την άκρη της μύτης του. «Ο Χέιμς Λο θα μπορούσε να το κάνει αυτό. Ξέρει τη δουλειά απέξω κι ανακατωτά».

«Ορίστε, λοιπόν, η λύση».

«Θα είχα πιθανότητες να κερδίσω, όμως;»

«Όλοι οι μεθοδιστές θα σε ψήφιζαν».

«Όμως οι περισσότεροι ψηφοφόροι είναι αγγλικανοί».

«Κανένας δε συμπαθεί τον Χόρνμπιμ».

«Αλλά τον φοβούνται».

«Τι θλιβερή προοπτική –να βγαίνει βουλευτής κάποιος που δεν τον θέλει κανένας μόνο και μόνο επειδή τον φοβόμαστε».

«Δίκιο έχεις», συμφώνησε ο Έιμος. «Δε θα 'πρεπε να είναι έτσι».

«Τότε σκέψου, σε παρακαλώ, το ενδεχόμενο να κατέβεις υποψήφιος».

Ήταν πολύ πειστική. «Εντάξει».

«Ίσως μπορέσεις να φέρεις ειρήνη».

«Θα ήμουν σίγουρα υπέρ της ειρήνης». Η Βρετανία ήταν είκοσι χρόνια σε πόλεμο με τη Γαλλία του Βοναπάρτη και το τέλος αυτού του πολέμου δε φαινόταν στον ορίζοντα. Αντίθετα, οι συγκρούσεις είχαν εξαπλωθεί σ' όλον τον κόσμο.

Η Βρετανία είχε εξοργίσει τη νεαρή αμερικανική δημοκρατία καταλαμβάνοντας με τη βία αμερικανικά πλοία και αναγκάζοντας τα πληρώματά τους να ενταχθούν στο Βασιλικό Ναυτικό –μια νέα εξέλιξη της ιδέας της εξαναγκαστικής ναυτολόγησης. Έτσι, οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν κηρύξει τον πόλεμο στη Βρετανία και είχαν εισβάλει στον Καναδά.

Η Ισπανία είχε καταληφθεί από τον γαλλικό στρατό και ο Βοναπάρτης είχε κάνει βασιλιά τον αδερφό του, τον Ιωσήφ. Οι αντιστασιακοί Ισπανοί εθνικιστές πολεμούσαν τους Γάλλους κατακτητές με τη βοήθεια βρετανικών δυνάμεων που περιλάμβαναν και το 107ο Σύνταγμα Πεζικού (του Κίνγκσμπριτζ). Στρατάρχης εκεί ήταν ο κόμης του Γουέλινγκτον, που έχαιρε μεγάλης εκτίμησης, αλλά είχε σημειώσει ελάχιστη πρόοδο.

Και ο Βοναπάρτης τώρα είχε εισβάλει στη Ρωσία.

Ο μακροχρόνιος πόλεμος είχε προκαλέσει μεγαλύτερη πτώση του παγκόσμιου εμπορίου και καλπάζοντα πληθωρισμό. Οι Βρετανοί γίνονταν όλο και πιο φτωχοί και πεινούσαν, ενώ οι γιοι τους σκοτώνονταν σε μέρη μακρινά.

«Κάποιος τρόπος πρέπει να υπάρχει», είπε θυμωμένα η Έλσι. «Δεν είναι σώνει και καλά αναπόφευκτος ο πόλεμος».

Στον Έιμος άρεσε που η Έλσι θύμωνε γι' αυτά τα πράγματα. Τι αντίθεση με την Τζέιν, που θύμωνε μόνο για τα δικά της προβλήματα!

«Βουλευτής», μονολόγησε συλλογισμένος. «Πρέπει να το σκεφτώ λίγο ακόμα».

Η Έλσι του χάρισε το φωτεινό της χαμόγελο. «Συνέχισε να σκέφτεσαι», του είπε φεύγοντας.

Ο Έιμος πέρασε από τη γέφυρα στη βιομηχανική ζώνη, στη νότια όχθη του ποταμού. Είχε πλέον τρία εργοστάσια. Σε ένα απ' αυτά, το Νέο Εργοστάσιο του Μπάροουφιλντ, ο Κιτ Κλίδεροου εγκαθιστούσε μια ατμομηχανή που είχε παραγγείλει ο Έιμος.

Ο Κιτ είχε υπηρετήσει πέντε χρόνια στην πολιτοφυλακή, φτάνοντας στο βαθμό του ταγματάρχη. Μετά είχε παραιτηθεί και είχε ξεκινήσει μαζί με τον Ρότζερ Ρίντικ την κοινή επιχείρηση που σχεδίαζαν από καιρό. Ο Ρότζερ σχεδίαζε τις μηχανές και ο Κιτ τις κατασκεύαζε. Παρά την καθίζηση της αγοράς λόγω του πολέμου, έβγαζαν λεφτά.

Ο Έιμος έβλεπε ακόμα τον Κιτ σαν παιδί, κι ας ήταν πια είκοσι εφτά ετών, ευκατάστατος και εκπληκτικός μηχανικός –ίσως επειδή ο Κιτ ήταν ακόμα ανύπαντρος και δε φαινόταν να ενδιαφέρεται να βρει φιλενάδα, πόσω μάλλον να παντρευτεί. Ο Έιμος αναρωτιόταν μήπως ήταν και ο Κιτ παγιδευμένος σε κάποιο ερωτικό πάθος χωρίς μέλλον, όπως εκείνος κάποτε με την Τζέιν.

Το Κίνγκσμπριτζ μετατρεπόταν σε κέντρο της ατμοκίνησης. Το ποτάμι, ως δύναμη που κινούσε τις μηχανές, ήταν φτηνότερο αλλά λιγότερο αξιόπιστο. Άλλοτε ήταν ορμητικό και άλλοτε όχι. Αν είχε ξηρασία το καλοκαίρι, η στάθμη του νερού ήταν χαμηλή, το ρεύμα αργό και οι υδροτροχοί των εργοστασίων γύριζαν νωθρά, ενώ όλοι περίμεναν τις φθινοπωρινές βροχές. Το κάρβουνο κόστιζε, αλλά δεν ξέμενες ποτέ.

Η νέα ατμομηχανή του Έιμος είχε τοποθετηθεί σ' ένα δωμάτιο μόνη της, για να είναι περιορισμένες οι ζημιές σε περίπτωση έκρηξης, κάτι που συνέβαινε μερικές φορές αν χαλούσε κάποια βαλβίδα ασφαλείας. Το δωμάτιο αεριζόταν καλά, καθώς διέθετε καμινάδα για τα καυσαέρια. Ο λέβητας βρισκόταν μέσα σε μια στέρεα δρύινη βάση. Θα χρησιμοποιούσε φιλτραρισμένο νερό από το ποτάμι. «Πότε θα είσαι έτοιμος να τη συνδέσεις με τα μηχανήματα;» ρώτησε ο Έιμος.

«Μεθαύριο», απάντησε ο Κιτ. Μιλούσε πάντα με ακρίβεια και σιγουριά.

Ο Έιμος επιθεώρησε και τα άλλα δύο εργοστάσια, κυρίως για να βεβαιωθεί ότι η παραγγελία του κάθε πελάτη θα ήταν έτοιμη να

παραδοθεί στην καθορισμένη ημερομηνία. Αργότερα το απόγευμα επέστρεψε στο γραφείο του και έγραψε μερικά γράμματα. Οι μηχανές σταμάτησαν στις επτά το βράδυ και τότε πήγε στο σπίτι του.

Κάθισε να φάει το βραδινό που του είχε αφήσει στο τραπέζι της κουζίνας η οικονόμος του. Ξαφνικά άκουσε ένα επίμονο χτύπημα στην πόρτα και πήγε ν' ανοίξει.

Στο κατώφλι του στεκόταν η Τζέιν.

«Έχει ξανασυμβεί αυτό», είπε ο Έιμος.

«Μόνο που δε βρέχει και δεν έχω ερωτική διάθεση», του είπε. «Είμαι έξω φρενών. Έχω θυμώσει τόσο, που δεν μπορούσα να μείνω στο σπίτι με τον άντρα μου». Μπήκε μέσα χωρίς να περιμένει να την καλέσει.

Ο Έιμος έκλεισε την πόρτα. «Τι έγινε;»

«Ο Χένρι πάει στην Ισπανία! Πάνω που νόμιζα ότι θα μπορούσα ν' αρχίσω να ζω τη ζωή μιας κόμισσας επιτέλους!»

Ο Έιμος μάντεψε το λόγο. «Πάει να πολεμήσει με το σύνταγμα του Κίνγκσμπριτζ».

«Ναι. Προφανώς είναι οικογενειακή παράδοση. Όταν κληρονόμησε τον τίτλο του ο παλιός κόμης, λίγο μετά τα είκοσι, υπηρέτησε τρία χρόνια στο 107ο Σύνταγμα Πεζικού. Ο Χένρι λέει ότι πρέπει να κάνει το ίδιο –ιδικά τώρα που η χώρα είναι σε πόλεμο».

«Είναι μια από τις ελάχιστες θυσίες που κάνουν οι Άγγλοι αριστοκράτες για να δικαιολογήσουν την αδράνεια και την πολυτέλεια της ζωής τους».

«Μιλάς σαν επαναστάτης».

«Ο μεθοδιστής είναι ένας επαναστάτης που δε θέλει να κόψει το κεφάλι κανενός».

Η Τζέιν φαινόταν τώρα αποκαρδιωμένη. «Ω, άσε τις εξυπνάδες», του είπε. «Τι θα κάνω;»

«Έλα να μοιραστείς το βραδινό μου».

«Δεν μπορώ να φάω, αλλά θα καθίσω μαζί σου».

Πήγαν στην κουζίνα. Ο Έιμος της έβαλε κρασί και η Τζέιν ήπιε μια γουλιά. «Ο Χαλ φαίνεται μια χαρά», της είπε.

«Είναι υπέροχος».

«Σε μερικά χρόνια μπορεί ν' αρχίσει να μοιάζει στον πατέρα του –όποιος κι αν είναι».

«Ω, Έιμος, δικός σου είναι».

Ο Έιμος αιφνιδιάστηκε. Δεν του το είχε ξαναπει. «Είσαι σίγουρη;» τη ρώτησε.

«Τον είδες που βγήκε από το βιβλιοπωλείο! Ο Χένρι δεν έχει αγοράσει ποτέ μυθιστόρημα. Διαβάζει μόνο στρατιωτική ιστορία».

«Αυτό δεν αποδεικνύει τίποτα».

«Δεν μπορώ ν' αποδείξω τίποτα. Απλώς σε βλέπω στο γιο μου κάθε μέρα».

Ο Έιμος το σκέφτηκε για λίγο. Ήταν διατεθειμένος να εμπιστευτεί το ένστικτο της Τζέιν. «Όταν ο Χένρι πάει στην Ισπανία, μήπως θα μπορούσα να βλέπω λίγο περισσότερο τον Χαλ; Αλλά θα μένεις στο Έρλσκάσλ, υποθέτω».

«Μόνη μου; Ευχαριστώ, να μου λείπει. Θα πείσω τον Χένρι να κρατήσει το Γουίλαρντ Χάουζ. Θα έχω το δικό μου διαμέρισμα και η πολιτοφυλακή μπορεί να χρησιμοποιεί το υπόλοιπο κτίριο. Θα του πω ότι το χρειάζεται η χώρα. Είναι πρόθυμος να κάνει οτιδήποτε αν το θεωρεί πατριωτικό».

«Σίγουρα δε θέλεις λίγη απ' αυτή την πίτα; Είναι πολύ νόστιμη».

«Ίσως φάω λίγη».

«Θα σου κόψω μια λεπτή φέτα. Θα νιώσεις καλύτερα όταν βάλεις κάτι στο στομάχι σου».

Η Τζέιν πήρε το πιάτο που της έδωσε και το άφησε κάτω, αλλά αντί να φάει, κάρφωσε το βλέμμα της πάνω του.

«Τι έκανα;» ρώτησε ο Έιμος.

«Τίποτα», του είπε. «Είσαι απλώς ο συνηθισμένος σκεφτικός και πιστός εαυτός σου. Εσένα θα έπρεπε να είχα παντρευτεί».

«Ναι, θα έπρεπε», είπε ο Έιμος. «Όμως τώρα είναι πολύ αργά».

Η Έλσι ήξερε πόσο τυχερή ήταν. Ήταν ακόμα ζωντανή έπειτα από πέντε γέννες. Το τελευταίο της παιδί, ο Τζορτζ, γεννήθηκε το 1806. Πολλές γυναίκες πέθαιναν στον τοκετό και ελάχιστες ζούσαν για ν' αποκτήσουν τόσα παιδιά. Ακόμα πιο σπάνιο ήταν το ότι όλα της

τα παιδιά ήταν απόλυτα υγιή. Μόνο η γέννα του Τζόρτζι ήταν διαφορετική από τις άλλες· ο τοκετός ήταν πολύωρος και είχε μεγάλη αιμορραγία. Όταν τελείωσε, η Έλσι δήλωσε αποφασιστικά στον Κένελμ ότι δεν είχε σκοπό να κάνει άλλο παιδί κι εκείνος το είχε αποδεχτεί. Η συζυγική οικειότητα δεν ήταν ποτέ προτεραιότητα γι' αυτόν και δε στενοχωρέθηκε ιδιαίτερα για τη στέρησή της. Τώρα, έξι χρόνια αργότερα, η Έλσι ένωθε στο σώμα της αλλαγές που της έλεγαν ότι σύντομα θα έχανε την ικανότητα να συλλαμβάνει έτσι κι αλλιώς.

Δεν είχαν έρθει ποτέ πραγματικά κοντά με τον Κένελμ. Δεν ήταν καλός με τα παιδιά, έτσι συμμετείχε ελάχιστα στην ανατροφή των δικών του. Και σπάνια επισκεπτόταν το κατηχητικό της συζύγου του. Δεν ήταν τεμπέλης· ως πρωτοπρεσβύτερος εκτελούσε ευσυνείδητα τα καθήκοντά του. Όμως είχαν ελάχιστα κοινά ενδιαφέροντα. Αληθινός της σύντροφος ήταν ο Έιμος, που ήταν αθόρυβα αφοσιωμένος στο κατηχητικό και τα πήγαινε καλά με τα παιδιά, κι ας μην είχε δικά του.

Και τα πέντε παιδιά έπαιρναν το πρωινό τους στην τραπεζαρία. Ο Κένελμ μάλλον θα προτιμούσε τα μικρότερα να έτρωγαν στο παιδικό δωμάτιο, αλλά η Έλσι επέμενε ότι ήταν αρκετά μεγάλα –ο Τζόρτζι ήταν έξι– και άλλωστε αυτός ήταν ο μόνος τρόπος να τους μάθουν πώς να τρώνε σωστά. Ο Στίβεν, ο μεγαλύτερος, ήταν δεκαπέντε ετών και φοιτούσε στο γυμνάσιο του Κίνγκσμπριτζ.

Ο Κένελμ κατά καιρούς έβρισκε την ευκαιρία να ελέγχει τις θρησκευτικές τους γνώσεις και σήμερα τα ρώτησε ποιος στη Βίβλο δεν είχε ούτε πατέρα ούτε μητέρα. Τους είπε να απαντήσουν κατά σειρά ηλικίας, ξεκινώντας από το μικρότερο.

«Ο Ιησούς», είπε ο Τζόρτζι.

«Οχι», είπε ο Κένελμ. «Ο Ιησούς είχε μητέρα, τη Μαρία, και πατέρα, τον Ιωσήφ». Η Έλσι αναρωτήθηκε αν ο Κένελμ θα σκόνταφτε στην ερώτηση πώς μπορούσε να είναι ο Ιωσήφ ο πατέρας αφού η μητέρα ήταν παρθένα. Τα μεγαλύτερα παιδιά μπορεί να είχαν αυτή την εύλογη απορία. Όμως ο Κένελμ την παρέκαμψε, ρωτώντας το αμέσως επόμενο παιδί: «Μάρθα, μήπως ξέρεις εσύ;»

Η Μάρθα ήταν ένα χρόνο μεγαλύτερη από τον Τζόρτζι και είχε καλύτερη απάντηση: «Ο Θεός».

«Πράγματι, ο Θεός δεν έχει γονείς, αλλά είχα στο μυαλό μου κάποιον άλλον, έναν άνθρωπο».

«Ξέρω, ξέρω», πετάχτηκε ο Ρίτσι, που ήταν δέκα ετών. «Ο Αδάμ».

«Πολύ καλά. Και υπάρχει και κάποιος άλλος».

Ο Μπίλι, που ήταν ο επόμενος στη σειρά, είπε περίλυπος, «Δεν ξέρω».

Ο Κένελμ κοίταξε τον Στίβεν.

Ο Στίβεν, ένας συνήθως μωτρωμένος έφηβος, είπε, «Είναι ερώτηση-παγίδα».

«Έτσι νομίζεις;» είπε ο Κένελμ. «Γιατί;»

«Η απάντηση είναι ο Τζόσουα, επειδή ήταν γιος του Ναν. Έτσι τον έλεγαν τον πατέρα του, Ναν, που ακούγεται σαν “κανένας”*».

Ο Μπίλι έγινε έξαλλος. «Αυτό δεν είναι δίκαιο, μπαμπά!» φώναξε.

Η Έλσι γέλασε. «Δίκιο έχει, η ερώτηση ήταν παραπλανητική. Νομίζω ότι όλα τα παιδιά τα πήγαν πολύ καλά. Θα πάρουν από έξι πένες για ν’ αγοράσουν γλυκόριζα».

Η Μέισον έφερε την αλληλογραφία και ο Κένελμ έστρεψε την προσοχή του στις επιστολές που ήταν για εκείνον. Τα παιδιά τελείωσαν το πρωινό τους και έφυγαν. Πάνω που ήταν έτοιμη να σηκωθεί και η Έλσι, ο Κένελμ σήκωσε το βλέμμα του από μια επιστολή μ’ ένα επιφώνημα έκπληξης.

«Τι είναι;» ρώτησε η Έλσι.

«Πέθανε ο επίσκοπος του Μέλτσεστερ».

«Δεν ήταν πολύ νέος για να πεθάνει;»

«Πενήντα. Ήταν ξαφνικό».

«Κρίμα τον άνθρωπο».

«Άρα ο αρχιεπίσκοπος θα αναζητήσει αντικαταστάτη».

* Πρόκειται για τον Ιησού του Ναυή, το όνομα του οποίου στα εβραϊκά είναι Γεχοσούα μπιν Νουν, και στα αγγλικά Joshua, son of Nun –ομόηχο της λέξης none (κανείς). (Σ.τ.Μ.)

Ο ενθουσιασμός του μόνο απογοήτευση έφερε στην Έλσι. «Ξέρω τι σκέφτεσαι».

Της το είπε ανοιχτά, άλλωστε. «Αυτή είναι η μεγάλη ευκαιρία που περίμενα. Δεν είναι από τις μεγάλες επισκοπές, έτσι είναι κατάλληλη για κάποιον νέο. Είμαι σαράντα ετών, οχτώ χρόνια τώρα πρωτοπρεσβύτερος του Κίνγκσμπριτζ και με πτυχίο από την Οξφόρδη –είμαι ο τέλειος υποψήφιος για την επισκοπή του Μέλτσεστερ».

«Δεν είσαι ευτυχισμένος εδώ;» τον ρώτησε η Έλσι με σφιγμένη καρδιά.

«Και βέβαια είμαι, αλλά δεν είναι αρκετό. Το πεπρωμένο μου είναι να γίνω επίσκοπος. Ανέκαθεν το ήξερα».

Αυτό ήταν αλήθεια, όμως όσο μεγαλώνουν οι νέοι συνήθως μετριάζονται οι φιλοδοξίες τους. «Δε θέλω να πάω στο Μέλτσεστερ», είπε η Έλσι. «Είναι εκατό μίλια μακριά».

«Ω, μα θ' αναγκαστείς να πας», είπε χωρίς να το σκεφτεί ο Κένελμ. «Για την επισκοπή».

Είχε δίκιο, φυσικά. Μια γυναίκα ακολουθούσε το σύζυγό της. Είχε λιγότερη ελευθερία κι από έναν υπηρέτη.

«Πολύ σίγουρος είσαι», είπε η Έλσι. «Δεν ξέρεις τι μπορεί να έχει στο μυαλό του ο αρχιεπίσκοπος».

«Θα μάθω σύντομα. Ο Ογκάστας Τάτερσολ θα κάνει την επίσκεψη της τριετίας στην επισκοπή και θα είναι εδώ, στο Κίνγκσμπριτζ, την επόμενη βδομάδα».

Ο Τάτερσολ ήταν το δεξί χέρι του αρχιεπισκόπου. «Θα μείνει στο επισκοπικό μέγαρο, φυσικά».

«Ασφαλώς. Αλλά θα τον καλέσω να δειπνήσει μαζί μας ένα βράδυ».

«Πολύ καλά».

Ο Κένελμ δίπλωσε την πετσέτα του με αυτάρεσκο ύφος και είπε, «Νομίζω ότι πιθανότατα θα μάθω ό,τι πρέπει να ξέρω».

Πριν από τρία χρόνια, όταν ο Κιτ ήταν ακόμα στην πολιτοφυλακή, ο Ρότζερ είχε έρθει στο σπίτι του μια Δευτέρα βράδυ και είχαν μοιραστεί το οικογενειακό βραδινό. Έπειτα ο Τζαρτζ είχε πάει στην

εξάσκηση κωδωνοκρουσίας, η Σαλ στην Καμπάνα και η Σου είχε βγει βόλτα μ' ένα αγόρι που της άρεσε, τον Μπαζ Χάντσον.

Ο Κιτ και ο Ρότζερ είχαν καθίσει στην κουζίνα, πλάι στη φωτιά. Ο Ρότζερ κάπνιζε πίπα και ξεφυσούσε τον καπνό. Ο Κιτ αισθανόταν παράξενα που ήταν μόνος στο σπίτι με τον Ρότζερ, αλλά δεν ήξερε γιατί. Θα 'πρεπε να ήταν χαρούμενος, γιατί τον συμπαθούσε τον Ρότζερ.

Έμειναν σιωπηλοί ένα δυο λεπτά και μετά ο Ρότζερ άφησε κάτω την πίπα του και είπε, «Δεν πειράζει, ξέρεις».

Ο Κιτ τον κοίταξε μπερδεμένος. «Ποιο πράγμα δεν πειράζει;»
«Που νιώθεις όπως νιώθεις».

Ο Κιτ αισθάνθηκε ξαφνικά το πρόσωπό του να φλογίζεται. Κοκκίνιζε. Τα αισθήματά του ήταν μυστικά γιατί ήταν ντροπιαστικά. Ήταν δυνατό να ξέρει ο Ρότζερ τι έκρυβε στην καρδιά του; Αδύνατο.

Ο Ρότζερ είπε, «Πίστεψέ με, ξέρω πώς νιώθεις».

«Πώς μπορείς να ξέρεις πώς νιώθει κάποιος άλλος αν δε σ' το πει;» είπε ο Κιτ.

«Τα έχω περάσει κι εγώ —όλα όσα περνάς. Και θέλω να ξέρεις ότι δεν πειράζει».

Ο Κιτ δεν ήξερε πώς να αντιδράσει.

«Πρέπει να το πεις», συνέχισε ο Ρότζερ. «Να πεις πώς νιώθεις. Πες μου. Σου υπόσχομαι ότι, αν το πεις, όλα θα ξαναγίνουν καλά».

Ο Κιτ ήταν αποφασισμένος να μην πει τίποτα, αλλά οι λέξεις γλίστρησαν μόνες τους απ' το στόμα του. «Σ' αγαπώ», είπε.

«Το ξέρω», είπε ο Ρότζερ. «Κι εγώ σ' αγαπώ». Κι έπειτα φίλησε τον Κιτ.

Λίγο αργότερα ο Κιτ είχε μπορέσει να παραιτηθεί από την πολυτοφυλακή και ξεκίνησαν την επιχείρησή τους. Νοίκιασαν στο Κίνγκσμπριτζ ένα σπίτι με εργαστήριο στο ισόγειο και έμεναν στον επάνω όροφο. Από τότε κοιμόντουσαν μαζί κάθε βράδυ.

Βαθμιαία, ο Κιτ έγινε ο υπεύθυνος από τους δύο τους, ο ενήλικος. Εκείνος διαχειριζόταν τα οικονομικά τους. Ο ίδιος ο Ρότζερ το είχε θέσει αυτό ως όρο για να συνεταιριστούν, ξέροντας ότι διαφορετικά θα τα έχανε όλα στα τυχερά παιχνίδια. Ο Κιτ κρατούσε τις εισπράξεις, πλήρωνε τους λογαριασμούς και μοίραζε τα κέρδη

στα δύο. Τα δικά του χρήματα πήγαιναν στην Τράπεζα του Κίνγκσμπριτζ και του Σάρινγκ, ενώ το μερτικό του Ρότζερ αργά ή γρήγορα κατέληγε στον Σπορτ Κάλιβερ. Ένας άλλος όρος, που είχε θέσει ο Κιτ, ήταν να μη δανειστεί ποτέ ο Ρότζερ, αλλά δεν ήταν σίγουρος αν ο Ρότζερ τον τηρούσε. Ο Ρότζερ ήταν ιδιοφυΐα στη μηχανική, όμως ήταν εθισμένος στα στοιχήματα. Ο Κιτ τον φρόντιζε και τον προστάτευε. Η σχέση που είχαν παλιά στο Μπάντφορντ τώρα είχε αντιστραφεί.

Τις Κυριακές ο Ρότζερ πήγαινε στου Κάλιβερ για να παίξει χαρτιά και ο Κιτ επισκεπτόταν τη μητέρα του. Συναντούσε τους δικούς του στη Θεία Κοινωνία των μεθοδιστών και μετά πήγαινε μαζί τους στο σπίτι τους. Η Σαλ ήταν σαράντα πέντε και ο Τζαρτζ σαράντα τριών και συνέχιζαν και οι δύο να δουλεύουν, η Σαλ στον Έιμος και ο Τζαρτζ στον Χόρνμπιμ. Ο Κιτ τούς αγόραζε ένα φορτίο κάρβουνο κάθε χειμώνα και τους έστελνε ένα καλό κομμάτι κρέας κάθε Σάββατο για το κυριακάτικο τραπέζι. Δεν επιθυμούσαν πολυτέλειες. Η Σαλ έλεγε, «Δε θέλουμε να ζούμε σαν πλούσιοι, γιατί δεν είμαστε πλούσιοι». Όμως ο Κιτ φρόντιζε να μην τους λείπει τίποτα.

Η Σου είχε παντρευτεί τον Μπαζ Χάντσον. Ήταν καλός ξυλουργός και σπάνια ξέμενε από δουλειά. Δεν ήταν μεθοδιστής, έτσι εκείνος και η Σου πήγαιναν στο ναό του Αγίου Λουκά, αλλά μετά έρχονταν να δειπνήσουν με την οικογένειά της.

Η Σαλ σέρβιρε μπίρα με το φαγητό. Ο Κιτ προτιμούσε το κρασί, αλλά δε ζητούσε ποτέ κρασί από τη Σαλ γιατί ήξερε ότι ο Τζαρτζ θα έπινε πολύ. Ακόμα και νηφάλιος, ο Τζαρτζ ήταν προκλητικός. Ξέροντας ότι ο Μπαζ ήταν συντηρητικός και πατριώτης, είπε, «Νομίζω ότι καλό θα κάνει στους Ρώσους αν τους κατακτήσει ο Βοναπάρτης».

«Να κάτι που δεν περίμενα ν' ακούσω», είπε ήπια ο Κιτ. «Γιατί το λες αυτό, Τζαρτζ;»

«Ε, να, οι Ρώσοι είναι σκλάβοι, έτσι δεν είναι;»

«Δουλοπάροικοι, νομίζω».

«Τι διαφορά έχει;»

«Δουλεύουν τη δική τους γη».

«Όμως αποτελούν ιδιοκτησία του τοπικού κόμη, σωστά;»

«Ναι, οι δουλοπάροικοι είναι σαν ιδιοκτησία».

«Ορίστε η απάντησή σου, λοιπόν».

Το λόγο πήρε ο Μπαζ. «Ο Βοναπάρτης δεν ήταν που επανέφερε τη δουλεία στη γαλλική αυτοκρατορία;»

«Όχι», είπε ο Τζαρτζ. «Η επανάσταση κατέργησε τη δουλεία».

«Ναι», είπε ο Μπαζ, «αλλά ο Βοναπάρτης την ξανάφερε».

«Ο Μπαζ έχει δίκιο, Τζαρτζ», είπε ο Κιτ. «Φοβήθηκαν ότι έχαναν την αυτοκρατορία τους στις Δυτικές Ινδίες, έτσι ο Βοναπάρτης νομιμοποίησε και πάλι τη δουλεία».

Ο Τζαρτζ ήταν ενοχλημένος. «Εγώ, πάντως, εξακολουθώ να πιστεύω ότι οι Ρώσοι θα ήταν σε καλύτερη μοίρα με τον Βοναπάρτη παρά με τους τσάρους τους».

Ο Μπαζ επέμεινε στις απόψεις του. «Δε νομίζω ότι θα το μάθουμε ποτέ αυτό. Όπως φαίνεται, τα πράγματα δεν πάνε καλά για τους Γάλλους στη Ρωσία. Οι στρατιώτες τους πεθαίνουν απ' την πείνα και τις αρρώστιες και δεν έχουν δώσει ούτε μια μάχη ακόμα, σύμφωνα με τις εφημερίδες».

«Δε δίνω και μεγάλη σημασία σ' αυτά που λένε οι εφημερίδες», είπε μουτρωμένος ο Τζαρτζ. Δεν του άρεσε να τον διορθώνουν.

«Λοιπόν, Κιτ», είπε η Σαλ, «ήταν πολύ ωραίο κομμάτι το βοδινό, ευχαριστούμε. Κι έχω φτιάξει και μια ωραία πουτίγκα με βοδινό λίπος και σταφίδες».

«Τρελαίνομαι γι' αυτή την πουτίγκα», είπε ο Μπαζ.

Τα πνεύματα ηρέμησαν όταν μαζεύτηκαν τα πιάτα και ήρθε το επιδόρπιο. «Η δουλειά συνεχίζει να πάει καλά, Κιτ;» ρώτησε ο Μπαζ.

«Αρκετά καλά. Εκείνη η δρύινη βάση που έφτιαξες για το λέβητα του Έιμος ήταν πολύ καλή, πολύ γερή, σ' ευχαριστώ».

«Θα κρατήσει πιο πολύ απ' το λέβητα».

Ο Τζαρτζ πήρε το κουτάλι του, μα δεν έφαγε. «Δεν ξέρω», είπε, «αλλά εσείς οι δύο φτιάχνετε μηχανές για να μείνει κι άλλος κόσμος άνεργος. Τι νόημα έχει αυτό;»

«Λυπάμαι, Τζαρτζ», είπε ο Κιτ, «αλλά οι καιροί αλλάζουν. Αν δε συμβαδίζουμε με τις νέες εξελίξεις, θα μείνουμε πίσω».

«Αυτό έπαθα εγώ, δηλαδή –έμεινα πίσω;»

Η Σαλ τον ακούμπησε στο μπράτσο λέγοντας, «Φάε λίγη πουτίγκα, άντρα μου».

Ο Τζαρτζ την αγνόησε. «Ξέρεις τι κάνουν οι Λουδίτες στο βορρά;»

Όλοι είχαν ακουστά τους Λουδίτες. Λεγόταν ότι ηγέτης τους ήταν κάποιος Νεντ Λουντ, παρότι το όνομα ίσως ήταν ψεύτικο, αν ο Λουντ ήταν όντως υπαρκτό πρόσωπο.

«Σπάνε τις μηχανές!» συνέχισε ο Τζαρτζ.

«Νομίζω ότι είναι κυρίως πλέκτες», είπε ο Κιτ.

«Είναι άνθρωποι που δεν ανέχονται την άδικη μεταχείριση απ' τα αφεντικά τους, αυτό είναι», είπε ο Τζαρτζ.

«Ελπίζω να μην εύχεσαι να έχουμε σπασίματα μηχανών κι εδώ, στο Κίνγκσμπριτζ», είπε η Σαλ.

«Εγώ λέω ότι δεν μπορείς να κατηγορείς όσους θυμώνουν που τους ποδοπατούν».

«Εμείς όχι, αλλά η κυβέρνηση τους κατηγορεί. Δε θέλεις να σε στείλουν στην Αυστραλία, φαντάζομαι».

«Καλύτερα να περάσω δεκατέσσερα χρόνια στην Αυστραλία παρά να επιτρέψω να μ' εκμεταλλεύονται τα αφεντικά».

Η Σαλ θύμωσε. «Δεν έχεις ιδέα πώς είναι στην Αυστραλία! Και τι σε κάνει να νομίζεις ότι θα ήταν μόνο για δεκατέσσερα χρόνια;»

«Τόσα έφαγε η αδερφή μου».

«Ναι, αλλά πάνε δεκαεφτά χρόνια που έφυγε και δεν έχει γυρίσει. Ελάχιστοι γυρίζουν».

«Έτσι κι αλλιώς, έχουν αλλάξει το νόμο», είπε ο Κιτ. «Το σπάσιμο των μηχανημάτων τιμωρείται πλέον με θάνατο».

«Από τότε;» είπε ο Τζαρτζ.

«Η Βουλή ψήφισε το Νόμο περί Καταστροφής Μηχανικών Πλαισίων τον περασμένο Φεβρουάριο ή Μάρτιο».

«Προσπαθούν να μας σπάσουν το ηθικό, αυτό κάνουν», είπε ο Τζαρτζ. «Πρώτα ο Νόμος περί Προδοσίας και ο Νόμος περί Στασιαστικών Συναντήσεων, μετά ο Νόμος περί Συμπράξεων και τώρα αυτό. Όποιος υπερασπίζεται τα δικαιώματα της εργατιάς κινδυνεύει να κρεμαστεί. Γινόμαστε μια χώρα βουτυρόπαιδων». Σταμάτησε

για λίγο, δείχνοντας έτοιμος για καβγά, και μετά είπε, «Δεν είναι περίεργο που δεν μπορούμε να νικήσουμε τους Γάλλους».

Όταν ήρθε για δείπνο στο πρεσβυτέριο ο Ογκάστας Τάτερσολ, ρώτησε την Έλσι για το κατηχητικό. Της έκανε πολλές ερωτήσεις με γνήσιο ενδιαφέρον, πράγμα που την ευχαρίστησε και την κολάκεψε. Έφαγε με μεγάλη όρεξη, αλλά ήπιε ελάχιστο κρασί. Η συζήτηση περί ανέμων και υδάτων ήταν φανερό ότι εκνεύριζε τον Κένελμ και σύντομα η υπομονή του τελείωσε. Όταν έφτασαν τα φρούτα και οι ξηροί καρποί, είπε, «Θέλω να σας ρωτήσω, αρχιδιάκονε, για την κενή θέση της επισκοπής του Μέλτσεστερ».

«Παρακαλώ».

«Είμαι πολύ περίεργος να μάθω τι είδους άνθρωπο αναζητάει ο αρχιεπίσκοπος».

«Μετά χαράς θα ικανοποιήσω την περιέργειά σας», είπε ο Τάτερσολ με την απαλή, προσεκτική φωνή του. «Θεωρείτε –εύλογα– τον εαυτό σας υποψήφιο, υποθέτω, συνεπώς πρέπει να σας πω ευθέως ότι δεν έχετε επιλεχθεί για τη συγκεκριμένη θέση».

Καλύτερα που του το ξέκοψε γρήγορα, για να μην τον βασανίζει, σκέφτηκε η Έλσι, μα ο Κένελμ δεν μπορούσε να κρύψει τη βαθιά του απογοήτευση. Έγινε κατακόκκινος και για μια στιγμή η Έλσι φοβήθηκε ότι θα ξεσπούσε σε κλάματα. Την απογοήτευσή του, όμως, διαδέχτηκε ο θυμός. Έσφιξε τις γροθιές του πάνω στο λευκό τραπεζομάντιλο. «Με θεωρείτε καλό υποψήφιο, αλλά–» Παραλίγο να πνιγεί με τα λόγια του. «Αλλά υπαινίσσεστε ότι τη θέση την πήρε άλλος».

«Ναι».

«Ποιος;» απαίτησε να μάθει ο Κένελμ, αλλά συνειδητοποίησε αμέσως την αγένειά του και έσπευσε να προσθέσει, «Αν δε σας πειράζει που ρωτάω».

«Καθόλου δε με πειράζει. Ο αρχιεπίσκοπος επέλεξε τον Χόρας Τόμλιν».

«Τον Τόμλιν; Τον ξέρω! Ήταν δύο έτη πίσω μου στην Οξφόρδη.

Και δεν έχω ακούσει να είχε ιδιαίτερα πετυχημένη καριέρα από τότε. Πείτε μου ειλικρινά, αρχιδιάκονε, φταίει το ότι είμαι Σκωτσέζος;»

«Καθόλου, σας διαβεβαιώνω γι' αυτό».

«Τότε γιατί;»

«Θα σας πω. Ο Τόμλιν την τελευταία πενταετία υπηρέτησε ως στρατιωτικός ιερέας σ' ένα σύνταγμα δραγόνων και παραιτήθηκε μόνο επειδή κόλλησε κάποια ασθένεια στην Ισπανία».

«Στρατιωτικός ιερέας;»

«Ξέρω τι σκέφτεστε. Αυτοί που αποτελούν την αφρόκρεμα του κλήρου δε γίνονται συχνά στρατιωτικοί ιερείς».

«Ακριβώς».

«Κατά κάποιον τρόπο, αυτό είναι το θέμα. Ο αρχιεπίσκοπος ενδιαφέρεται με πάθος για τον πόλεμο. Πιστεύει ότι μαχόμαστε ενάντια σε αθεϊστικές ιδέες και ο Βοναπάρτης, αν και κατάργησε μερικούς από τους πιο κατάπτυστους αντιχριστιανικούς νόμους των Γάλλων επαναστατών, δεν επέστρεψε την κλεμμένη περιουσία της γαλλικής εκκλησίας. Υποστηρίζει ότι στη μάχη αυτή πρέπει να συμμετέχει και ο κλήρος μας. Οι στρατιώτες που πολεμούν στην πρώτη γραμμή και ξέρουν ότι μπορεί να πεθάνουν ανά πάσα στιγμή, έχουν μεγάλη ανάγκη από την παρηγοριά του Θεού. Οι καλύτεροι κληρικοί μας δεν πρέπει να μένουν στην πατρίδα, ζώντας με ανέσεις· πρέπει να πάνε εκεί που τους χρειάζονται. Αυτές τις υπηρεσίες επιθυμεί να ανταμείβει ο αρχιεπίσκοπος».

Ο Κένελμ σώπασε για μια ατέλειωτη στιγμή. Η Έλσι ήξερε ότι δεν ήταν η κατάλληλη ώρα να μιλήσει. Τελικά ο Κένελμ είπε, «Δηλαδή, αν κατάλαβα καλά...»

Ο Τάτερσολ χαμογέλασε ενθαρρυντικά. «Παρακαλώ, μιλήστε ελεύθερα».

«Πιστεύετε ότι αξίζω να γίνω επίσκοπος;»

«Το πιστεύω. Είστε ευφυής, έντιμος, εργατικός. Θα κοσμούσατε οποιαδήποτε επισκοπή».

«Αλλά ξέρετε ότι, υπό τις παρούσες συνθήκες, ο αρχιεπίσκοπος θα ευνοεί πάντα κάποιον που έχει υπηρετήσει ως στρατιωτικός ιερέας».

«Σωστά».

«Επομένως, ο μόνος τρόπος να βεβαιωθώ για την υλοποίηση των ελπίδων μου είναι να γίνω στρατιωτικός ιερέας».

«Είναι ο μόνος σίγουρος τρόπος, ναι».

Ο Κένελμ πήρε το ποτήρι του με το κρασί και το άδειασε μονομιάς. Έμοιαζε με μελλοθάνατο πριν από την εκτέλεση.

Ω, όχι, είπε μέσα της η Έλσι.

«Τότε», είπε ο Κένελμ, «θα προσφερθώ να παρέχω τις υπηρεσίες μου στο 107ο Σύνταγμα Πεζικού αύριο το πρωί».

Ο ΠΑΣΤΟΡΑΣ ΜΙΝΤΓΟΥΙΝΤΕΡ είπε ότι θα έκανε την ανακοίνωση την Κυριακή το πρωί μετά τη Θεία Κοινωνία. Ο Έιμος ήταν νευρικός σε όλη τη διάρκεια της λειτουργίας. Δεν μπορούσε να προβλέψει πόσοι θα τον στήριζαν. Η Έλσι είχε πει ότι ο κόσμος τον ήξερε και τον συμπαθούσε, όμως θα ήθελαν όντως να τους εκπροσωπεί στο κοινοβούλιο;

Βρίσκονταν στο τρίτο κτίριο των μεθοδιστών που είχε χτιστεί στο Κίνγκσμπριτζ –το μεγαλύτερο. Ήταν τόσο επιβλητικό, που μερικά μέλη το έβρισκαν υπέρμετρα εντυπωσιακό. Θεωρούσαν ότι δέος έπρεπε να προκαλούν τα έργα του Θεού μόνο και όχι οι κατασκευές των ανθρώπων. Άλλοι, όμως, πίστευαν ότι ήταν καιρός ο μεθοδισμός ν' αρχίσει να προσελκύει τους ανθρώπους πέρα από το να τους κάνει να νιώθουν καλά.

Ο Έιμος ήταν ουδέτερος σ' αυτή τη διαμάχη. Είχε πιο σοβαρά πράγματα να σκεφτεί.

«Θα ξέρετε, υποθέτω, όλοι, ότι η Βουλή διαλύθηκε και προκηρύχθηκαν γενικές εκλογές», άρχισε να λέει ο Μιντγουίντερ.

Ήταν κι εκείνος επιβλητικός και εντυπωσιακός. Δεν έδειχνε γερασμένος· τα εξήντα πέντε του χρόνια απλώς του είχαν προσδώσει μεγαλοπρέπεια. Τα μαλλιά και τα γένια του ήταν πια κατάλευκα, αλλά το ίδιο πυκνά όπως στα νιάτα του. Οι νεαρές κοπέλες τον έβλεπαν σαν πατρική φιγούρα, αλλά οι μεσόκοπες γυναίκες συχνά κοκκίνιζαν και χαμογελούσαν φιλάρεσκα όταν τους μιλούσε με τη βελούδινη φωνή του.

«Με μεγάλη μου χαρά, σας ανακοινώνω ότι βάζει υποψηφιότητα ένα από τα μέλη μας εδώ», συνέχισε. «Ο Έιμος Μπάροουφιλντ».

Οι άνθρωποι δε χειροκροτούσαν στις εκκλησίες, ούτε στις συναθροίσεις των μεθοδιστών, αλλά εξέφραζαν την επιδοκιμασία τους

λέγοντας «Αμήν» ή «Δόξα σοι Κύριε». Ο Έιμος είδε αρκετούς να του γνέφουν ενθαρρυντικά.

Αυτό ήταν καλό σημάδι.

«Είναι καιρός το κίνημά μας ν' αρχίσει να επηρεάζει περισσότερο τον τρόπο διακυβέρνησης της χώρας μας. Συμφώνησα για την υποψηφιότητα του Έιμος και ελπίζω να την εγκρίνετε κι εσείς».

Ακούστηκαν κι άλλα αμήν.

«Όσοι θα ήθελαν να βοηθήσουν στην προεκλογική εκστρατεία του Έιμος είναι ευπρόσδεκτοι να μείνουν μετά σε μια συζήτηση για το σχεδιασμό της».

Ο Έιμος αναρωτήθηκε πόσοι θα έμεναν.

Μετά το τέλος της λειτουργίας, έπαιρνε πάντα κάμποση ώρα για να διαλυθεί το εκκλησίασμα. Οι πιστοί χαιρετούσαν ο ένας τον άλλον και φλυαρούσαν, ανταλλάσσοντας τα νέα τους. Γύρω στα τριάντα λεπτά αργότερα οι μισοί είχαν φύγει, ενώ οι υπόλοιποι άρχισαν να ξανακάθονται, περιμένοντας με ενδιαφέρον τη συνέχεια.

Ο Μιντγούντερ ζήτησε να κάνουν ησυχία και κάλεσε τον Έιμος να μιλήσει.

Δεν είχε ξαναβγάλει ποτέ λόγο.

Η Έλσι τον είχε συμβουλεύσει να μιλήσει σαν να απευθυνόταν σε τάξη του κατηχητικού. «Να είσαι φυσικός και φιλικός και να πεις ξεκάθαρα αυτό που θέλεις να πεις. Θα δεις πόσο εύκολο είναι». Πάντα τον πίστευε η Έλσι.

Σηκώθηκε όρθιος και κοίταξε ολόγυρα. Το ακροατήριό του απαρτιζόταν κυρίως από άντρες. «Σας ευχαριστώ όλους», είπε κάπως σφιγμένος. Έπειτα αποφάσισε να φανεί ειλικρινής και πρόσθεσε, «Δεν ήμουν σίγουρος αν θα έμενε κανένας».

Γέλασαν με την ταπεινοφροσύνη του και ο πάγος έσπασε.

«Θα κατέβω με τους Ουίγους», είπε ο Έιμος. Οι Ουίγοι ήταν το κόμμα της θρησκευτικής ανοχής. «Όμως δε σκοπεύω να αγωνιστώ για θρησκευτικά ζητήματα. Αν εκλεγώ, πρέπει να εργαστώ προς το συμφέρον όλων των κατοίκων του Κίνγκσμπριτζ, μεθοδιστών και αγγλικανών, πλούσιων και φτωχών, ψηφοφόρων και μη».

Κατάλαβε ότι είχε μιλήσει πολύ γενικόλογα και πρόσθεσε μελαγ-

χολικά, «Αλλά μάλλον αυτά λένε όλοι». Η ειλικρίνειά του ανταμείφθηκε με νέα γέλια.

«Επιτρέψτε μου να γίνω πιο συγκεκριμένος», συνέχισε. «Πιστεύω ότι αυτή η χώρα χρειάζεται δύο απλά πράγματα: ψωμί και ειρήνη». Ήπιε μια γουλιά νερό από ένα ποτήρι. Κάποιοι συμφώνησαν κουνώντας το κεφάλι.

«Είναι ντροπή που έχουμε νομοθεσία για να μένει ψηλή η τιμή των σιτηρών. Έτσι προστατεύονται τα εισοδήματα των πλουσιότερων στη χώρα και οι απλοί άνθρωποι πληρώνουν το τίμημα με την αυξημένη τιμή του ψωμιού. Αυτοί οι νόμοι πρέπει να καταργηθούν και ο κόσμος να έχει άρτο, το στήριγμα της ζωής κατά τη Βίβλο».

Το ακροατήριο είπε «Αμήν!» με μια φωνή. Είχε θίξει ένα ευαίσθητο θέμα. Οι ευγενείς γαιοκτήμονες της χώρας εκμεταλλεύονταν ξεδιάντροπα τη δύναμή τους –ιδίως τις ψήφους τους στη Βουλή των Λόρδων– για να εξασφαλίζουν κέρδη από τη γεωργία, έτσι επέβαλλαν υψηλά ενοίκια για τις απέραντες αγροτικές εκτάσεις που τους ανήκαν. Οι μεθοδιστές, που ήταν κυρίως τεχνίτες και μικροί επιχειρηματίες της μεσαίας τάξης, ήταν εξοργισμένοι. Και οι φτωχοί απλώς πεινούσαν.

«Και χρειαζόμαστε ειρήνη σχεδόν όσο χρειάζονται οι φτωχοί το ψωμί. Ο πόλεμος έχει γονατίσει επιχειρηματίες και εργαζόμενους, αλλά οι πρωθυπουργοί μας –Ο Γουίλιαμ Πιτ, ο δούκας του Πόρτλαντ, ο Σπένσερ Πέρσιβαλ, και τώρα ο κόμης του Λίβερπουλ– δεν έχουν κάνει την παραμικρή προσπάθεια να φέρουν την ειρήνη. Αυτό πρέπει να αλλάξει». Δίστασε. «Θα μπορούσα να σας πω κι άλλα, αλλά από τα πρόσωπά σας βλέπω ότι δε χρειάζεται να σας πείσω».

Γέλασαν και μ' αυτό.

«Ας μιλήσουμε, λοιπόν, για το τι πρέπει να κάνουμε για ν' αλλάξουμε τα πράγματα». Κάθισε κάτω και έκανε νόημα στον πάστορα.

Ο Μιντγουίντερ σηκώθηκε ξανά. «Στο Κίνγκσμπριτζ δικαίωμα ψήφου έχουν περίπου εκατόν πενήντα άντρες», είπε. «Πρέπει να μάθουμε ποιοι είναι, πώς ψήφισαν στο παρελθόν και προς τα πού κλίνουν αυτή τη φορά. Μετά μπορούμε ν' αρχίσουμε την προσπάθεια ν' αλλάξουμε τη γνώμη όσων πρέπει».

Τρομερά δύσκολο έργο, σκέφτηκε ο Έιμος.

«Ο δήμαρχος υποχρεούται να δημοσιεύσει τον κατάλογο όσων δικαιούνται να ψηφίσουν», είπε ο Μιντγουίντερ, «άρα θα τον δούμε στους πίνακες ανακοινώσεων της πόλης τις επόμενες μέρες, καθώς και στην *Kingsbridge Gazette*. Πρέπει να μάθουμε πώς ψήφισαν στις προηγούμενες εκλογές, πριν από πέντε χρόνια· η πληροφορία αυτή είναι δημόσια, άρα θα υπάρχει στα αρχεία του δημαρχείου και των εφημερίδων». Η ψηφοφορία δεν ήταν μυστική: οι ψηφοφόροι έπρεπε να δηλώνουν φωναχτά την επιλογή τους σε μια κατάμεστη αίθουσα και κάθε ψήφος αναφερόταν στην *Gazette*. «Και μετά, αφού μάθουμε, θ' αρχίσουμε να τους μιλάμε». Έκανε μικρή παύση.

«Συγχωρέστε με αν πω τώρα κάτι που θα σας φανεί περιττό: στην εκστρατεία μας δε θα γίνουν καθόλου δωροδοκίες ούτε καν σχετικοί υπαινιγμοί».

Η αλήθεια ήταν ότι ποτέ δεν είχαν υπάρξει φαινόμενα διαφθοράς στις εκλογές στο Κίνγκσμπριτζ. Τελευταία, οι ψηφοφόροι είχαν επιλέξει ομόφωνα τον υποκόμη Νόρθγουντ. Όμως ο Μιντγουίντερ θεωρούσε ότι η στάση των μεθοδιστών έπρεπε να υπογραμμιστεί και ο Έιμος συμφωνούσε. «Δε θα κερνάμε τους ψηφοφόρους ποτέ στις ταβέρνες», συνέχισε ο Μιντγουίντερ. «Δε θα κάνουμε ούτε θα υποσχεθούμε χάρες ως αντάλλαγμα για την υποστήριξή τους. Θα τους ζητήσουμε να ψηφίσουν τον καλύτερο υποψήφιο, λέγοντάς τους ότι ελπίζουμε να διαλέξουν τον δικό μας».

Μια φωνή ακούστηκε από το βάθος της αίθουσας και ο Έιμος είδε ότι ήταν ο Σπέιντ. «Νομίζω ότι οι γυναίκες παίζουν σημαντικό ρόλο στις εκλογές», είπε. Μαζί του ήταν η σύζυγός του, η Αραμπέλα· είχε γίνει μεθοδίστρια όταν παντρεύτηκαν. Ανάμεσά τους καθόταν ο Έιμπ, ο δεκατριάχρονος θετός γιος του Σπέιντ –ή ο βιολογικός γιος του, αν πίστευε κανείς τα κουτσομπολιά της Μπελίντα Γκούντναϊτ. «Μπορεί να μην τους αρέσει και τόσο να συζητούν για τους νόμους περί σιτηρών ή για τον Βοναπάρτη», συνέχισε ο Σπέιντ, «αλλά σχεδόν όλες οι γυναίκες εδώ μέσα μπορούν να πουν με το χέρι στην καρδιά ότι γνωρίζουν εδώ και χρόνια τον Έιμος Μπαρουφιλντ και ξέρουν ότι είναι ένας έντιμος και εργατικός άνθρωπος. Ένα τέτοιο σχόλιο μπορεί να αποδειχτεί πιο αποτελεσματικό από τις συζητήσεις για την Αυστρία και τη Ρωσία».

«Ωραία», είπε ο Μιντγουίντερ. «Προτείνω να συναντηθούμε ξανά μετά την προσευχή της Τετάρτης –ως τότε θα έχουμε τον κατάλογο των εκλογέων. Όμως πριν κηρύξουμε το τέλος της αποψινής συνάντησης, πρέπει να υπογράψουμε τα χαρτιά για την πρόταση της υποψηφιότητας του Έιμος. Εγώ θα τον προτείνω. Θα τον υποστηρίξεις κι εσύ, Σπέιντ; Θα ήταν καλό να έχουμε έναν δημοτικό σύμβουλο στη λίστα μας».

«Μετά χαράς», είπε ο Σπέιντ.

«Και χρήσιμο θα ήταν να είχαμε και την υπογραφή ενός αγγλικανού. Όπως είπε ο Έιμος νωρίτερα, δε θέλει να είναι εκπρόσωπος μόνο των μεθοδιστών».

«Τι θα λέγατε για τον Σέσιλ Πρέσμαν, τον οικοδόμο;» είπε ο Έιμος. «Ξέρω ότι είναι κατά του πολέμου, αλλά πηγαίνει στην εκκλησία του Αγίου Λουκά».

«Καλή ιδέα».

«Τον γνωρίζω τον Σέσιλ», είπε ο Σπέιντ. «Θα του μιλήσω».

Και η καμπάνια ξεκίνησε.

Η Έλσι πήγαινε να δει τη μητέρα της τα περισσότερα απογεύματα. Το σπίτι ήταν ευρύχωρο –πολύ μεγάλο για δύο ενήλικες και ένα παιδί, κατά τη γνώμη της Έλσι. Όταν ανήκε στον Γουίλ Ρίντικ, δέσποζαν οι δρύινες επενδύσεις και τα σκούρα βελούδα σ' αυτό το σπίτι που φημιζόταν για τις πόρνες που μπαινόβγαιναν και τα αναρίθμητα άδεια μπουκάλια που έβγαιναν. Τώρα ήταν πολύ διαφορετικό. Στον Σπέιντ άρεσαν τα κλασικά έπιπλα –καρέκλες με τετράγωνη ράχη, τραπέζια με ίσια πόδια– αλλά τα υφάσματα με περίτεχνα σχέδια. Η Αραμπέλα λάτρευε τα καμπύλα σχήματα και τα διακοσμητικά μαξιλάρια, τα πλούσια υφάσματα ταπετσαρίας και τις κουρτίνες με βολάν και φεστόνια. Η Έλσι είχε παρακολουθήσει πώς, με τον καιρό, οι διαφορετικές προτιμήσεις τους είχαν σμίξει σ' ένα μοναδικό στιλ, πληθωρικά άνετο, χωρίς να είναι κραυγαλέο. Και το καλοκαίρι υπήρχαν παντού μπολ με τριαντάφυλλα από τον κήπο.

Η Αραμπέλα ήταν ακόμα όμορφη στα πενήντα οχτώ της. Το ίδιο πίστευε και ο Σπέιντ· αρκούσε να τους δεις μαζί για να το κατα-

λάβεις. Σήμερα φορούσε ένα λαδί μεταξωτό φόρεμα με δαντέλα στα μανίκια και τον ποδόγυρο. Στον Σπέιντ άρεσε να είναι καλο-ντυμένη.

Όταν την επισκεπτόταν η Έλσι, συνήθως ήταν οι δύο τους· ο Σπέιντ ήταν στη δουλειά και ο Έιμπ στο σχολείο. Μόνες τους, μιλούσαν ελεύθερα. Η Αραμπέλα ήξερε ότι η Έλσι αγαπούσε ακόμα απεγνωσμένα τον Έιμος και η Έλσι ότι ο Έιμπ ήταν γιος του Σπέιντ. Ο Έιμπ ήταν ευτυχισμένο παιδί. Η κατάρρα του επισκόπου δεν είχε πιάσει.

Ήπιαν τσάι στο σαλόνι, ένα δυτικό δωμάτιο λουσμένο στην ωχρή λιακάδα του Οκτώβρη. «Έπεσα πάνω στην Μπελίντα Γκούνταϊτ καθώς ερχόμουν», είπε η Έλσι.

«Ήσασταν πολύ φίλες μικρές», είπε η Αραμπέλα.

«Είχε ένα κουκλίστικο θεατράκι, θυμάμαι. Σκαρώναμε θεατρικά έργα για κοπέλες που ερωτεύονταν νεαρούς τσιγγάνους».

«Με είχατε βάλει να παρακολουθήσω ένα. Χάλια ήταν».

Η Έλσι γέλασε. «Τώρα η Μπελίντα έχει γίνει τρομερή κουτσομπόλα».

«Το ξέρω. Την αποκαλούν Ημερησία του Κίνγκσμπριτζ».

«Μου είπε κάτι που με προβλημάτισε. Προφανώς ο κόσμος λέει ανοιχτά ότι ο Έιμος είναι ο πατέρας του νεαρού υποκόμη Νόρθγουντ».

Η Αραμπέλα σήκωσε τους ώμους της. «Μπορεί να είναι αλήθεια, αν και κανένας δεν ξέρει πραγματικά. Υπήρξαν ψίθυροι όταν γεννήθηκε, αλλά καταλάγιασαν. Αναρωτιέμαι γιατί ξανάρχισαν τώρα οι φήμες».

«Λόγω των εκλογών, προφανώς. Οι υποστηρικτές του Χόρνμπιμ τις διαδίδουν».

«Πιστεύεις ότι τα κουτσομπολιά μπορούν να αποτρέψουν τον κόσμο να ψηφίσει τον Έιμος;»

«Είναι πιθανό».

«Θα το πω στον Ντέιβιντ». Στην Αραμπέλα άρεσε να φωνάζει τον άντρα της Ντέιβιντ, όχι Σπέιντ.

Έπεσε σιωπή για ένα λεπτό, κάτι ασυνήθιστο για τις δύο τους, και μετά η Αραμπέλα είπε, «Σ' απασχολεί και κάτι άλλο».

Η Έλσι έγνεψε καταφατικά. «Ο Κένελμ ετοιμάζεται να πάει στην Ισπανία».

«Πότε φεύγει;»

«Εξαρτάται. Στέλνουμε ενισχύσεις στον Γουέλλινγκτον την πρωτοχρονιά και θα φύγει ένα πλοίο από το Κομπ με αξιωματικούς και νεοσύλλεκτους για το 107ο Σύνταγμα Πεζικού. Ο Κένελμ περιμένει να τον ειδοποιήσουν».

«Θα πρέπει να φύγετε από το πρεσβυτέριο, λοιπόν. Πού θα πας να μείνεις;»

«Δεν ξέρω. Ίσως νοικιάσω κανένα σπίτι».

«Φαίνεται προβληματισμένη. Πες μου τι έχεις στο νου σου».

«Ω, μητέρα», είπε η Έλσι. «Θα ήθελα πολύ να μείνω εδώ, μαζί σου».

Η Αραμπέλα το περίμενε. «Κι εγώ θα σε ήθελα πολύ εδώ, το ξέρεις».

«Ναι, αλλά τι θα πει ο Σπέιντ;»

«Δεν είμαι σίγουρη. Είναι καλός κι ευγενικός, αλλά θα θέλει να μοιραστεί το σπίτι του με τα παιδιά ενός άλλου άντρα –και μάλιστα πέντε;»

«Ξέρω ότι ζητάω πολλά, αλλά θα του μιλήσεις;»

«Φυσικά», είπε η Αραμπέλα. «Όμως δεν ξέρω τι θα πει».

Ο Σπέιντ ήταν στο χολ και ετοιμαζόταν για μια συνεδρίαση του δημοτικού συμβουλίου. Η Αραμπέλα τον παρακολουθούσε. Τα παντελόνια που έδεναν κοντά στο γόνατο δεν ήταν πια της μόδας, έτσι φορούσε μακρύ παντελόνι από ριγέ γκρι ύφασμα. Φόρεσε επίσης ένα μπλε σταυροκούμπωτο μακρύ σακάκι και ψηλό καπέλο με κυματιστό μπορ κι έπειτα κοιτάχτηκε στον καθρέφτη που κρεμόταν δίπλα στην πόρτα.

«Λατρεύω τον τρόπο που ντύνεσαι», του είπε. «Πολλοί άντρες είναι ατημέλητοι και άχρωμοι. Εσύ είσαι πάντα σαν διαφήμιση ραφείου».

«Ευχαριστώ», της είπε. «Είμαι διαφήμιση, αλλά υφασμάτων, όχι ραφείου».

«Άκουσα κάτι κουτσομπολιά σήμερα», του είπε.

«Ελπίζω να είναι πικάντικα».

«Είναι κάπως, αλλά θα σε προβληματίσουν».

«Συνέχισε».

«Πέρασε να με δει η Έλσι το απόγευμα, όπως συνήθως».

Ο Σπέιντ θυμήθηκε ότι ο γαμπρός της Αραμπέλα είχε καταταγεί ως στρατιωτικός ιερέας στο 107ο. «Πότε φεύγει ο Κένελμ για την Ισπανία;»

«Κάνει ακόμα τις απαραίτητες προετοιμασίες».

«Σε διέκοψα, συγγνώμη. Λοιπόν, τι έλεγαν τα κουτσομπολιά;»

«Ο κόσμος λέει ότι ο Έιμος είναι ο πατέρας του μικρού υποκόμη Νόρθγουντ».

Κακό νέο, σκέφτηκε ο Σπέιντ. Η οσμή σκανδάλου μπορούσε να αποβεί ολέθρια στις εκλογές. Κάπως έτσι είχε αποτύχει η πρώτη του απόπειρα να γίνει δημοτικός σύμβουλος. Τη δεύτερη φορά ήταν παντρεμένος και το σκάνδαλο είχε ξεθυμάνει.

«Τι εννοεί η Έλσι όταν λέει “ο κόσμος”;» ρώτησε.

«Το άκουσε από την Μπελίντα Γκούνταϊτ, την αρχικουτσομπόλα».

«Χμμ». Υπήρχαν φήμες για τον μικρό Χαλ, αλλά πριν από χρόνια. Ο Σπέιντ τις θυμόταν, γιατί ο Χαλ ήταν παρόμοια περίπτωση με τον Έιμπ. Και οι δύο αποτελούσαν καρπούς μοιχείας. Ο πρώτος σύζυγος της Αραμπέλα, ο επίσκοπος Λάτιμερ, είχε αντιδράσει με οργή, μα όταν η Τζέιν έδωσε στον Χένρι ένα γιο και κληρονόμο, εκείνος δεν είχε αμφισβητήσει την πατρότητά του και τα κουτσομπολιά είχαν σβήσει.

«Οι φήμες φαίνεται ότι ξαναβγήκαν στην επιφάνεια», είπε η Αραμπέλα.

Ο Σπέιντ άφησε ένα γρύλισμα αηδίας. «Και ξέρω γιατί. Λόγω των εκλογών».

«Λες να τις ξεκίνησε ο Χόρνμπιμ;»

«Δεν έχω καμία αμφιβολία γι' αυτό».

Το πρόσωπο της Αραμπέλα πήρε μια ξινισμένη έκφραση, σαν να είχε φάει κάτι χαλασμένο. «Τι κακιασμένος ο άνθρωπος!»

«Πράγματι. Αλλά νομίζω ότι μπορώ να τον κάνω να το βουλώσει. Θα του μιλήσω απόψε».

«Καλή τύχη».

Ο Σπέιντ τη φίλησε στο στόμα και βγήκε έξω.

Το δωδεκαμελές δημοτικό συμβούλιο συνεδρίαζε στην αίθουσα του δημαρχείου. Όπως πάντα, υπήρχε μια καράφα με σέρι και ένας δίσκος με ποτήρια για να σερβίρονται μόνοι τους οι δημοτικοί σύμβουλοι. Προήδρευσε ο δήμαρχος, ο Φρανκ Φίσγουικ, με το συνηθισμένο του μείγμα φιλικότητας και αποφασιστικότητας.

Οι υποψήφιοι βουλευτές, δημοτικοί σύμβουλοι και οι δύο, ήταν παρόντες. Ο Σπέιντ έβρισκε εντυπωσιακό το πόσο αντίθετοι ήταν. Ο Έιμος δεν ήταν ακόμα σαράντα και ο Χόρνμπιμ πλησίαζε τα εξήντα, αλλά δεν τους χώριζε μόνο η ηλικία. Ο Έιμος έδειχνε άνετος με το ποιος και τι ήταν, ενώ ο Χόρνμπιμ είχε το πρόσωπο ανθρώπου που η ζωή του ήταν ένας αδιάκοπος πόλεμος. Με το κεφάλι σκυφτό, κοιτούσε κάτω από τα δασιά του φρύδια, σαν να ήταν έτοιμος να τα βάλει μ' όλον τον κόσμο.

Το κύριο θέμα ήταν οι εκλογές. Η Βουλή είχε ορίσει ότι θα γίνονταν μεταξύ της 5ης Οκτωβρίου και της 10ης Νοεμβρίου –την ακριβή ημερομηνία θα αποφάσιζαν οι τοπικές Αρχές. Το δημοτικό συμβούλιο αποφάσισε να γίνουν οι προεκλογικές ομιλίες στην πλατεία της αγοράς ανήμερα τη γιορτή του αγίου Αδόλφου και οι εκλογές την επομένη στο δημαρχείο. Είχαν υποβληθεί δύο υποψηφιότητες και πληρούσαν και οι δύο όλες τις νόμιμες προϋποθέσεις. Την καταμέτρηση θα επέβλεπε ο γραμματέας των δικαστών, ο Λουκ Μακάλα. Δεν υπήρξαν αντιρρήσεις και το μυαλό του Σπέιντ ήταν στη συζήτηση που σχεδίαζε να κάνει με τον Χόρνμπιμ.

Μόλις λύθηκε η συνεδρίαση, τον πλησίασε αμέσως και του είπε, «Θα ήθελα να σας μιλήσω για ένα λεπτό, σύμβουλε, αν μου επιτρέπετε».

«Βιάζομαι, δεν έχω χρόνο», είπε αδιάφορα ο Χόρνμπιμ.

Ο Σπέιντ άλλαξε τόνο. «Κοίτα να βρεις χρόνο, Τζόι, για το καλό σου».

Ο Χόρνμπιμ αιφνιδιάστηκε τόσο, που έμεινε άλαλος.

«Έλα λίγο στην άκρη μαζί μου». Ο Σπέιντ τον οδήγησε σε μια

γωνία. «Κάποιοι ξέθαψαν εκείνη την παλιά φήμη για τον Έιμος και τον Χαλ Νόρθγουντ».

Ο Χόρνμπιμ ξαναβρήκε τη συνηθισμένη του υπεροψία. «Ελπίζω να μη φαντάζεσαι ότι τριγυρίζω εδώ κι εκεί διαδίδοντας αισχρά κουτσομπολιά».

«Είσαι υπεύθυνος γι' αυτά που λένε οι φίλοι και οι υποστηρικτές σου. Μην υποκρίνεσαι ότι δεν τους κινείς εσύ. Κάνουν αυτό που τους λες και, όταν τους λες να σταματήσουν, σταματούν. Και τώρα πρέπει να τους προστάξεις να σταματήσουν τα κουτσομπολιά για τον Χαλ Νόρθγουντ».

Ο Χόρνμπιμ ύψωσε τη φωνή του. «Ακόμα κι αν πίστευα αυτά που λες, γιατί να σε υπακούσω;» Ένας δυο παριστάμενοι στράφηκαν και τους κοίταξαν.

Ο Σπέιντ απάντησε το ίδιο δυνατά, «Γιατί όσοι μένουν σε γυάλινα σπίτια δεν πρέπει να πετούν πέτρες».

Ο Χόρνμπιμ χαμήλωσε τη φωνή του. «Δεν έχω ιδέα για ποιο πράγμα μιλάς», είπε, όμως η στάση του άλλα έδειχνε.

Ο Σπέιντ μίλησε σιγανά αλλά επίμονα. «Με αναγκάζεις να το πω. Κι εσύ νόθος είσαι».

«Ανοησίες!» Ο Χόρνμπιμ ανάπνεε με μικρές κοφτές ανάσες που πάλευε να ελέγξει.

«Έλεγες πάντα ότι η μητέρα σου πέθανε σε μια επιδημία ευλογιάς στο Λονδίνο».

«Αυτή είναι η αλήθεια».

«Δεν μπορεί να έχεις ξεχάσει τον Ματ Κάρβερ».

Ο Χόρνμπιμ γρύλισε σαν να είχε δεχτεί γροθιά στην κοιλιά. Χλόμιασε και πάλευε να πάρει ανάσα. Φαινόταν ανήμπορος ν' αρθρώσει λέξη.

«Τον γνώρισα τον Ματ Κάρβερ», είπε ο Σπέιντ. «Σε θυμάται καλά».

Ο Χόρνμπιμ ξαναβρήκε τη μιλιά του. «Δεν ξέρω κανέναν μ' αυτό το όνομα».

«Ο Ματ ήταν πλάι σου, μπροστά στο ικρίωμα, όταν έβλεπες τη μάνα σου να ψυχορραγεί». Ήταν σκληρό, μα έπρεπε να του δώσει να καταλάβει ότι ήξερε τα πάντα.

«Δαίμονα!» κατάφερε να ψελλίσει ο Χόρνμπιμ.

Ο Σπέιντ κούνησε αρνητικά το κεφάλι του. «Δεν είμαι δαίμονας και δε θα καταστρέψω την υπόληψή σου. Δεν αξίζεις οίκτο, αλλά οι εκλογές δεν πρέπει να κερδίζονται ή να χάνονται με κακόβουλα κουτσομπολιά. Ξέρω εδώ και επτά χρόνια για το παρελθόν σου, αλλά δεν το έχω πει πουθενά –ούτε στην Αραμπέλα. Και ούτε θα το πω, αρκεί να σταματήσουν οι φήμες για τον Έιμος και τον Χαλ».

«Θα το φροντίσω», είπε πνιχτά ο Χόρνμπιμ.

«Ωραία», είπε ο Σπέιντ και έφυγε. Ο Χόρνμπιμ δε θα του το συγχωρούσε ποτέ, αλλά ήταν χρόνια εχθροί, έτσι ο Σπέιντ δεν είχε χάσει τίποτα.

Όταν έφτασε στο σπίτι, το βραδινό ήταν ήδη στο τραπέζι. Ο Σπέιντ πήρε λίγη λαχανόσουπα και έκοψε δύο φέτες κρύο βοδινό. Διαισθανόταν ότι κάτι είχε να του πει η Αραμπέλα, που έπινε αμίλητη το κρασί της. Αφού τελείωσε το φαγητό του, έσπρωξε το πιάτο του στην άκρη και της είπε, «Έλα, πες το».

Εκείνη χαμογέλασε. «Πάντα το καταλαβαίνεις όταν με απασχολεί κάτι».

«Συνέχισε».

«Είμαστε πολύ ευτυχισμένοι σ' αυτό το σπίτι, εσύ, εγώ και ο Έιμπ».

«Δόξα τω Θεώ. Χάρη σ' εσένα».

«Και χάρη σ' εσένα, Ντέιβιντ. Γιατί, πέρα απ' όλα τα άλλα, με συμπαθείς».

«Γι' αυτό σε παντρεύτηκα».

«Νομίζεις ότι είναι κάτι συνηθισμένο, αλλά δεν είναι. Ποτέ δεν έζησα με άντρα που με συμπαθούσε. Ο πατέρας μου με θεωρούσε άσχημη και ανυπάκουη και ο Στίβεν δεν ενδιαφερόταν και πολύ για μένα».

«Δύσκολο να το φανταστώ».

«Δε θέλω ν' αλλάξει τίποτα».

«Αλλά η ζωή αλλάζει. Και...»

«Και η Έλσι και τα παιδιά της δε θα έχουν πού να μείνουν όταν φύγει για την Ισπανία ο Κένελμ».

«Ω! Υπέθεσα ότι θα έρχονταν να ζήσουν εδώ, μαζί μας».

«Αλήθεια;»

«Έχουμε αρκετό χώρο».

«Και δε θα σε πείραζε;»

«Θα μου έδινε μεγάλη χαρά. Τους αγαπώ όλους».

«Ω, Ντέιβιντ, σ' ευχαριστώ», του είπε και ξέσπασε σε κλάματα.

Ο Έιμος Μπάροουφιλντ δεν έπαψε ποτέ να εξοργίζει τον Χόρνμπιμ. Είχε ματαιώσει το σχέδιό του να αρπάξει την επιχείρηση του γερο-Ομπαντία Μπάροουφιλντ και αργότερα είχε καταφέρει να απομακρυνθεί ο Γουίλ Ρίντικ από τη θέση του υπεύθυνου αγορών για την πολιτοφυλακή. Και τώρα ο Έιμος προσπαθούσε να γίνει βουλευτής. Ο Χόρνμπιμ είχε περιμένει τόσο για να πάρει τη θέση του Νόρθγουντ, που το θεωρούσε πλέον δικαίωμά του. Δεν το περίμενε ότι θα έπρεπε να παλέψει γι' αυτό.

Είχε ελπίσει ότι θα κατέστρεφε την υπόληψη του Έιμος με τις φήμες για την πατρότητα του Χαλ Νόρθγουντ, αλλά ο πανούργος Σπέιντ είχε υπονομεύσει αυτή την τακτική. Έτσι, τώρα ο Χόρνμπιμ θα έβγαζε τα μεγάλα όπλα του.

Κίνησε να πάει να βρει τον Γουόλι Γουότσον, έναν παραγωγό νήματος. Ο Γουόλι δεν ύφαινε, απλώς έκλωθε και έβαφε ένα προϊόν σταθερής ποιότητας στο μεγαλύτερο εργοστάσιο νήματος στην πόλη. Πρέπει να ήταν Τόρης, άρα θα ψήφιζε τον Χόρνμπιμ, όμως ήταν και μεθοδιστής, έτσι ίσως έκλινε τελικά προς τους Ουίγους και τον Έιμος.

Άνθρωποι σαν τον Γουόλι αποτελούσαν σημαντικό μέρος του εκλογικού σώματος, αλλά ο Χόρνμπιμ πίστευε ότι ήξερε πώς να τους χειριστεί.

Καθώς έβγαινε από το σπίτι, ήρθε μαζί του ο εγγονός του, που πήγαινε στο γυμνάσιο στην πλατεία, και κατέβηκαν μαζί τη Μέιν Στριτ. Ο νεαρός Τζο Χόρνμπιμ τον περνούσε σε μπόι. Ήταν δεκαπέντε, αλλά έδειχνε μεγάλος. Είχε, μάλιστα, ένα αρκετά αξιοπρεπές μουστάκι. Τα μάτια του, ακόμα γαλάζια, δεν ήταν πια αθώα, μα διεισδυτικά και προκλητικά. Ήταν ασυνήθιστα σοβαρός για την ηλι-

κία του. Μελετούσε σκληρά και σχεδίαζε να σπουδάσει επιστήμες και μηχανολογία στο Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου.

Ο Χόρνμπιμ ανησυχούσε χρόνια ποιος θα αναλάμβανε την επιχείρηση μετά από εκείνον. Η Ντέμπορα είχε την ικανότητα, αλλά ήταν δύσκολο να ηγείται αντρών μια γυναίκα. Ο γιος του, ο Χάουαρντ, δεν έκανε για τη δουλειά. Όμως ο Τζο θα μπορούσε να την αναλάβει. Ήταν το μοναδικό του εγγόνι και το μεγαλύτερο καμάρι του.

Ήταν σημαντική για τον Χόρνμπιμ η συνέχιση της επιχείρησης. Ήταν το έργο της ζωής του. Είχε εξασφαλίσει για τον εαυτό του θέση στο νεκροταφείο του καθεδρικού ναού –που του είχε κοστίσει μια πλήρη νέα σειρά από δρύινα, περίτεχνα σκαλισμένα στασίδια για τη χορωδία–, μα το πραγματικό μνημείο του θα ήταν η μεγαλύτερη κλωστοϋφαντουργική επιχείρηση στη δυτική Αγγλία.

«Πώς πάει η προεκλογική εκστρατεία, παππού;» είπε ο Τζο. «Ξεκίνησε καλά;»

«Δεν περίμενα να έχω ανταγωνισμό», είπε ο Χόρνμπιμ. «Συνήθως υπάρχει μόνο μία υποψηφιότητα».

«Δεν καταλαβαίνω πώς μπορεί να νομοθετεί ένας μεθοδιστής. Έχουν ήδη παραβεί τους νόμους της εκκλησίας».

Το μόνο ελάττωμα του νεαρού Τζο ήταν η τάση του να υιοθετεί μια υπερβολικά αυστηρή ηθική στάση. Δεν ήταν μαλακός χαρακτήρας –κάθε άλλο· κάποιες φορές, όμως, επέμενε να κάνει αυτό που έκρινε σωστό, ακόμα κι αν οι συνθήκες απαιτούσαν να συμβιβαστεί. Στο σχολείο είχε αρνηθεί ένα βραβείο γιατί τον είχε βοηθήσει ένα άλλο παιδί να γράψει την εργασία που κέρδισε. Ήταν κατά της ειρήνης γιατί ο Βοναπάρτης ήταν τύραννος. Θαύμαζε τους στρατιωτικούς γιατί οι αξιωματικοί έδιναν διαταγές και οι άντρες έπρεπε να υπακούν. Ο Χόρνμπιμ ήταν σίγουρος ότι, ωριμάζοντας, θα γινόταν λιγότερο απόλυτος.

«Πρέπει ν' αντιμετωπίζουμε τους άλλους όπως είναι, όχι όπως θα 'πρεπε να είναι», είπε τώρα στον εγγονό του.

Ο Τζο έδειχνε απρόθυμος να το δεχτεί αυτό, μα πριν προλάβει να σκεφτεί μια απάντηση, έφτασαν στην πλατεία και χωρίστηκαν.

Ο Χόρνμπιμ διέσχισε τη γέφυρα, πέρασε τα εργοστάσιά του και

τράβηξε για το νηματοποιείο του Γουότσον. Όπως πολλά αφεντικά, ο Γουότσον περνούσε πολύ χρόνο στο εργοστάσιο, επιβλέποντας τις μηχανές και τους χειριστές τους, και εκεί τον βρήκε ο Χόρνμπιμ. Ο Γουότσον τον πήγε στο γραφείο του, μακριά από το θόρυβο.

Ήταν νέος. Ο Χόρνμπιμ είχε παρατηρήσει ότι οι αντιφρονούντες συνήθως προσηλυτίζονταν νέοι. «Ελπίζω να μείνατε ικανοποιημένος μ' εκείνο το κόκκινο νήμα που σας έφτιαξα με μετάξι και μαλλί μερινός, κύριε Χόρνμπιμ».

Το μαλλί μερινός ήταν μαλακό και το μετάξι το έκανε πιο γερό και του έδινε μια ελαφρά γυαλάδα. Ήταν περιζήτητο για τα γυναικεία φορέματα. «Ναι, πολύ», είπε ο Χόρνμπιμ. «Ευχαριστώ. Πιθανότατα θα παραγγείλω σύντομα κι άλλο».

«Θαυμάσια. Είμαστε έτοιμοι να σας το προμηθεύσουμε». Ο Γουόλι ήταν νευρικός γιατί δεν ήξερε τι να περιμένει. «Εσείς κι εγώ έχουμε συνεργαστεί πολλές φορές τα τελευταία χρόνια, πάντα προς όφελος και των δύο μας, πιστεύω», είπε.

«Σωστά. Τους τελευταίους δώδεκα μήνες έχω ξοδέψει για σας δύο χιλιάδες τριακόσιες εβδομήντα τέσσερις λίρες».

Ο Γουόλι φάνηκε να ξαφνιάζεται με την ακρίβεια του ποσού, αλλά είπε, «Κι εγώ χαίρομαι πολύ που συνεργάζομαι μαζί σας, κύριε Χόρνμπιμ».

Ο Χόρνμπιμ μπήκε απότομα στο θέμα. «Ελπίζω ότι μπορώ να βασίζομαι στην ψήφο σας στις προσεχείς εκλογές».

«Α!» έκανε ο Γουόλι, αμήχανος και λίγο φοβισμένος. «Ο Μπαρρουφιλντ είναι ομόθηρσός μου μεθοδιστής, όπως ξέρετε, έτσι βρίσκομαι σε δύσκολη θέση».

«Μπα!» είπε ο Χόρνμπιμ. «Αλήθεια;»

«Μακάρι να μπορούσα να σας ψηφίσω και τους δύο», χαζογέλασε ο Γουόλι.

«Μιας κι αυτό δε γίνεται, όμως...»

Ακολούθησε σιωπή.

«Δεν είναι δική μου δουλειά να σας πω πώς θα ψηφίσετε, φυσικά», είπε ο Χόρνμπιμ.

«Καλοσύνη σας». Ο Γουόλι είχε την ψευδαίσθηση ότι ο Χόρνμπιμ υποχωρούσε.

Έπρεπε να του διαλύσει τις αυταπάτες του. «Πρέπει να σταθμίσετε τη φιλία σας έναντι των δύο χιλιάδων τριακοσίων εβδομήντα τεσσάρων λιρών μου».

«Ω!»

«Τι είναι πιο σημαντικό για σας; Αυτό πρέπει ν' αποφασίσετε».

Ο Γουόλι έδειχνε να βρίσκεται σε αγωνιώδες δίλημμα. «Αν το θέτετε έτσι...»

«Έτσι το θέτω».

«Τότε μπορείτε να είστε ήσυχος ότι θα σας ψηφίσω».

«Ευχαριστώ». Ο Χόρνμπιμ σηκώθηκε. «Ήμουν βέβαιος ότι θα τα βρίσκαμε τελικά. Καλή σας μέρα».

«Καλή σας μέρα, κύριε Χόρνμπιμ».

Η μέρα της γιορτής του αγίου Αδόλφου ήταν κρύα αλλά ηλιόλουστη. Η πλατεία ήταν κατάμεστη, εν μέρει και λόγω των προεκλογικών ομιλιών. Η Σαλ πήγε μαζί με τον Τζαρτζ, όπως πάντα, μα ανησυχούσε. Ο Τζαρτζ δούλευε στο Επάνω Εργοστάσιο του Χόρνμπιμ, που ήταν κλειστό τρεις μέρες τη βδομάδα τώρα που δεν ήταν πια προμηθευτής της πολιτοφυλακής. Έβγαζε τα μισά απ' όσα έβγαζε πριν και περνούσε τα ρεπό του στις ταβέρνες. Ο συνδυασμός ποτού και απραξίας τον έκανε οξύθυμο. Έκανε παρέα με ομοιοπαθείς του υφαντές και υποδαύλιζαν ο ένας τη δυσφορία του άλλου.

Πάντα γίνονταν κάποιες φασαρίες στο πανηγύρι –μικροκλοπές, μέθη, καβγάδες που κατέληγαν σε συμπλοκές. Σήμερα, όμως, πλανιόταν μια μεγαλύτερη απειλή στον αέρα. Το φαινόμενο της καταστροφής των μηχανών είχε ξεφυτρώσει στις αρχές του έτους, πρώτα στο βορρά, και εξαπλωνόταν σ' όλη τη χώρα, οργανωμένο με μια στρατιωτική πειθαρχία που τρόμαζε την άρχουσα ελίτ. Ο Τζαρτζ το επικροτούσε.

Την ανησυχούσε και κάτι άλλο. Αν και ο φόνος του πρωθυπουργού Πέρσιβαλ δεν είχε καμία σχέση με την υφαντουργία, αφού τα κίνητρα του δολοφόνου ήταν προσωπικά, η είδηση είχε χαιρετιστεί με ενθουσιασμό σε μερικές πόλεις. Το ταξικό μίσος στην Αγγλία είχε φτάσει σε νέα κορύφωση.

Η Σαλ φοβόταν ότι σήμερα θα ξεσπούσαν ταραχές στις ομιλίες των υποψηφίων βουλευτών. Και αυτό που την ένοιαζε κυρίως ήταν να μην μπλέξει ο Τζαρτζ.

Καθώς περπατούσαν αργά ανάμεσα στους πάγκους, εμφανίστηκε ο φίλος του Τζαρτζ, ο Τζακ Καμπ. «Είσαι για καμιά μπίρα;» του είπε.

«Ίσως αργότερα», απάντησε ο Τζαρτζ.

«Θα είμαι στην Καμπάνα», είπε ο Τζακ και έφυγε.

Ο Τζαρτζ στράφηκε στη Σαλ. «Δεν έχω καθόλου λεφτά».

Τον λυπήθηκε και του έδωσε ένα σελίνι. «Καλά να περάσεις, αγάπη μου, αλλά υποσχέσου μου ότι δε θα μεθύσεις», του είπε.

«Σ' το υπόσχομαι», της είπε κι έφυγε.

Η Σαλ είδε ότι είχε στήσει πάγκο και ένας λοχίας στρατολόγησης από το 107ο Σύνταγμα Πεζικού. Μιλούσε με μερικά ντόπια αγόρια· τους έδειχνε ένα μουσκέτο και η Σαλ κοντοστάθηκε ν' ακούσει. «Αυτό είναι το Land Pattern, το πιο σύγχρονο μουσκέτο με μηχανισμό πυρόλιθου που χρησιμοποιούν τα συντάγματα πεζικού», είπε. «Μήκους σχεδόν μίας γιάρδας, χωρίς την ξιφολόγη. Γνωστό ως “η Καφετιά Μπες”».

Το έδωσε σ' ένα ψηλό αγόρι που έστεκε δίπλα του και η Σαλ αναγνώρισε τον Τζο, τον εγγονό του Χόρνμπιμ. Τον παρατηρούσε με μεγάλο ενδιαφέρον μια νεαρή εργάτρια. Η Σαλ θυμήθηκε το όνομά της: Μάρτζερι Ριβ. Όμορφη, με τολμηρό ύφος, σίγουρα είχε βάλει στο μάτι τον Τζο. Η Σαλ θυμήθηκε στενάζοντας τα δικά της εφηβικά όνειρα.

Ο Τζο σήκωσε το όπλο και το στήριξε στον ώμο του, ενώ η Σαλ παρακολουθούσε χαμογελώντας μέσα της.

«Προσέξτε την κάννη· δε γυαλίζει, αλλά έχει ένα μουντό καφέ χρώμα», είπε ο λοχίας. «Μπορεί κανείς σας να μαντέψει γιατί έγινε αυτή η αλλαγή;»

«Για να γλιτώνουν οι στρατιώτες τον κόπο να τη γυαλίζουν;» είπε ο Τζο.

Ο λοχίας γέλασε. «Το στρατό δεν τον νοιάζει να σας γλιτώσει απ' τον κόπο», είπε και γέλασαν και τα άλλα αγόρια. «Όχι. Η κάν-

νη είναι έτσι για μην αντανακλά το φως. Αν το όπλο γυαλίζει στον ήλιο, ο εχθρός μπορεί να σας σκοπεύσει με ακρίβεια».

Τα αγόρια κρέμονταν από το στόμα του.

«Υπάρχει ένα πίσω σκόπευτρο με εγκοπές, για να έχετε καλύτερο στόχο, και προφυλακτήρας σκανδάλης που βοηθάει να είναι σταθερό το χέρι σας. Ποια νομίζετε ότι είναι η πιο σημαντική ιδιότητα που πρέπει να έχει ένας μουσκετοφόρος;»

«Η καλή όραση», απάντησε και πάλι ο Τζο.

«Πολύ σημαντική, πράγματι», είπε ο λοχίας, «όμως θεωρώ ότι αυτό που χρειάζεται πάνω απ' όλα ο πεζικάριος είναι η ηρεμία. Θα σας βοηθήσει να σκοπεύετε προσεκτικά και να πυροβολείτε σταθερά. Είναι το πιο δύσκολο πράγμα να είστε ήρεμοι, όταν γύρω σας σφυρίζουν οι σφαίρες και πέφτουν κορμιά. Όμως αυτό θα σας κρατήσει ζωντανούς όταν οι άλλοι πανικοβάλλονται».

Πήρε το μουσκέτο από τον Τζο και το έδωσε σ' ένα άλλο αγόρι, τον Σάντι Ντράμοντ, το γιο του εμπόρου κρασιών.

«Σήμερα χρησιμοποιούμε κυρίως έτοιμα φυσίγγια», είπε ο λοχίας. «Η παλιά μπαρουτοθήκη και το σακούλι με τις σφαίρες σάς καθυστερούν. Ο σημερινός πεζικάριος μπορεί να ξαναγεμίσει και να πυροβολήσει τρεις φορές σ' ένα λεπτό».

Η Σαλ απομακρύνθηκε.

Κοντά στα σκαλιά του καθεδρικού ναού ήταν σταθμευμένα δύο ανοιχτά κάρα σε απόσταση περίπου είκοσι γιάρδων το ένα από το άλλο και οι αντίπαλες πολιτικές ομάδες κρεμούσαν πάνω τους πανό και σημαϊάκια για να χρησιμοποιηθούν ως εξέδρες των ομιλητών. Η Σαλ είδε τον Μάνγκο Λάντσμαν και το ασκέρι του από το Σφαγείο να караδοκούν εκεί κοντά, πάντα έτοιμοι για καβγά.

Ο Έιμος ήταν δίπλα στην εξέδρα των Ουίγων, με σκουροπράσινο σακάκι και λευκό γιλέκο, ανταλλάσσοντας χειραψίες και μιλώντας με περαστικούς. Ένας απ' αυτούς έτυχε να δει τη Σαλ και είπε, «Ε, κυρία Μποξ, εσείς που δουλεύετε για τούτον εδώ, πείτε μας την αλήθεια, πώς είναι σαν αφεντικό;»

«Καλύτερος απ' τους περισσότερους, το παραδέχομαι», χαμογέλασε η Σαλ.

Εμφανίστηκε ο γραμματέας των δικαστών και δικηγόρος του δη-

μοτικού συμβουλίου Λουκ Μακάλα. Πίσω του ήταν ο Χόρνμπιμ, αυστηρά μαυροντυμένος, με περούκα και καπέλο. Ο Μακάλα ήταν υπεύθυνος για την ομαλή διεξαγωγή των εκλογών. «Κύριε Μπάροουφιλντ, κύριε Χόρνμπιμ, θα ρίξω αυτό το κέρμα. Κύριε Χόρνμπιμ, ως παλαιότερος δημοτικός σύμβουλος έχετε το προνόμιο να διαλέξετε κορόνα ή γράμματα. Ο νικητής θα αποφασίσει αν θα μιλήσει πρώτος ή δεύτερος».

Πέταξε το κέρμα καθώς ο Χόρνμπιμ έλεγε, «Κορόνα».

Ο Μακάλα έπιασε το κέρμα στον αέρα, έκλεισε τη γροθιά του και το ακούμπησε στη ράχη του άλλου του χεριού. «Γράμματα», ανακοίνωσε.

«Θα μιλήσω δεύτερος», είπε ο Έιμος.

Η Σαλ μάντεψε ότι το έκανε για να μπορεί να αντικρούσει ό,τι θα έλεγε ο Χόρνμπιμ.

«Κύριε Χόρνμπιμ, μπορείτε ν' αρχίσετε όποτε είστε έτοιμος», είπε ο Μακάλα.

Ο Χόρνμπιμ πήγε στο κάρο των Τόρηδων και μίλησε με τον Χάμφρι Φρόγκμπορ, που τον είχε προτείνει ως υποψήφιο. Ο Φρόγκμπορ έδωσε στον Χόρνμπιμ μια δέσμη χαρτιών κι εκείνος τα μελέτησε.

Στο Κίνγκσμπριτζ θυμόντουσαν ακόμα τον Τόμι Πίτζον και ο Χόρνμπιμ δε θα ήταν ποτέ δημοφιλής, μα δε χρειαζόταν ν' ανησυχεί για τον απλό κόσμο, σκέφτηκε η Σαλ. Μόνο οι εκλογείς είχαν σημασία· και οι εκλογείς ήταν επιχειρηματίες και ιδιοκτήτες ακίνητης περιουσίας που ήταν απίθανο να βλέπουν με επιείκεια έναν κλέφτη.

Η Σαλ είδε ότι ο Τζαρτζ και ο Τζακ Καμπ είχαν βγει από την Καμπάνα μαζί με μερικούς ακόμα φίλους τους, όλοι με τις μπίρες τους. Μακάρι να είχαν μείνει μέσα.

Ο Μακάλα ανέβηκε στο κάρο των Τόρηδων και κούνησε ζωηρά ένα κουδούνι. Μαζεύτηκε κι άλλος κόσμος. «Εκλογή μέλους του κοινοβουλίου για το Κίνγκσμπριτζ», είπε. «Θα μιλήσει πρώτα ο Τζόζεφ Χόρνμπιμ και μετά ο Έιμος Μπάροουφιλντ. Παρακαλώ, ακούστε τους δύο υποψήφιους χωρίς να μιλάτε. Η οχλαγωγία δε θα γίνει ανεκτή».

Ναι, καλά, περίμενε, σκέφτηκε η Σαλ.

Ο Χόρνμπιμ ανέβηκε στο βήμα κρατώντας τις σημειώσεις του

και έμεινε ακίνητος για μια στιγμή για να συγκεντρωθεί. Μέσα στην ησυχία ακούστηκε μια δυνατή φωνή: «Βλακείες!» Η γενική ιλαρότητα που επικράτησε αποσυντόνισε τον Χόρνμπιμ.

Συνήλθε γρήγορα, ωστόσο. «Ψηφοφόροι του Κίνγκσμπριτζ!»

Από τους περίπου χίλιους συγκεντρωμένους, άκουγαν σχεδόν οι μισοί. Όμως στην πόλη ψήφιζαν μόνο εκατόν πενήντα. Οι περισσότεροι απ' όσους ήταν εδώ σήμερα δεν είχαν δικαίωμα ψήφου και πολλοί το έφεραν βαρέως. Στις ταβέρνες μιλούσαν με οργή για τις αποτυχίες της «κληρονομικής κυβέρνησης», ευφημισμού για το βασιλιά και τη Βουλή των Λόρδων, που απαγορευόταν διά νόμου να επικρίνονται.

Οι πιο ριζοσπάστες στις ταβέρνες μιλούσαν επιδοκιμαστικά για τη Γαλλική Επανάσταση. Η Σαλ ήξερε για τη Γαλλία από το σύντροφο του Κιτ, τον Ρότζερ Ρίντικ, που είχε ζήσει εκεί. Ο Ρότζερ μόνο περιφρόνηση ένιωθε για όσους Άγγλους ήταν υπέρ της επανάστασης. Είχε αντικαταστήσει τη μια τυραννία με άλλη, έλεγε· και οι Άγγλοι απολάμβαναν πολύ περισσότερη ελευθερία από τους γείτονές τους. Η Σαλ τον πίστευε, αλλά είπε ότι δεν αρκούσε να λένε απλώς ότι η Αγγλία ήταν καλύτερη από άλλες χώρες· υπήρχε ακόμα τεράστια αδικία και σκληρότητα. Ο Ρότζερ δε διαφωνούσε.

«Ο βασιλιάς μας και η εκκλησία μας απειλούνται», είπε ο Χόρνμπιμ. Η Σαλ σεβόταν την εκκλησία, ή κάποια μέρη της τουλάχιστον, αλλά δεν την ένοιαζε καθόλου ο βασιλιάς. Και υποψιαζόταν ότι το ίδιο ένιωθαν οι περισσότεροι εργάτες.

«Ο βασιλιάς δεν έκανε ποτέ τίποτα για μένα!» φώναξε κάποιος κοντά στον Τζαρτζ και ακούστηκαν επευφημίες από το πλήθος.

Ο Χόρνμπιμ μίλησε για τον Βοναπάρτη, που ήταν τώρα αυτοκράτορας της Γαλλίας. Εδώ, ο Χόρνμπιμ ήταν σε πιο ασφαλές έδαφος. Πολλοί εργάτες στο Κίνγκσμπριτζ είχαν γιους στο στρατό και θεωρούσαν τον Βοναπάρτη δεξί χέρι του Σατανά, έτσι ο Χόρνμπιμ απέσπασε μερικές επευφημίες που τον κακολογούσε.

Μίλησε για τη Γαλλική Επανάσταση, αφήνοντας υπαινιγμούς ότι οι Ουίγοι την είχαν υποστηρίξει. Η Σαλ αναρωτήθηκε πόσοι θα το έχαβαν αυτό. Κάποιοι από το πλήθος ίσως, μα εκείνοι που είχαν δικαίωμα ψήφου ήταν καλύτερα ενημερωμένοι.

Το μεγαλύτερο λάθος του Χόρνμπιμ ήταν ο τρόπος του. Μιλούσαν να έδινε οδηγίες στους διευθυντές των εργοστασίων του. Ήταν σταθερός και αυταρχικός, αλλά απόμακρος και ψυχρός. Αν οι ομιλίες επηρέαζαν, με τη δική του έχανε ψήφους.

Στο τέλος επανήλθε στο θέμα του βασιλιά και της εκκλησίας, που έχρηζαν σεβασμού. Πολύ λάθος ατάκα μπροστά σε τόσους εργάτες και τα γιουχαΐσματα δυνάμωσαν. Η Σαλ ελίχθηκε μέσα στην πολυκοσμία για να πάει να σταθεί κοντά στον Τζαρτζ. Όταν είδε τον Τζακ Καμπ να σκύβει και να παίρνει μια πέτρα, του άρπαξε το χέρι και του είπε, «Σκέψου το καλά, Τζακ, πριν επιχειρήσεις να σκοτώσεις ένα δημοτικό σύμβουλο». Αυτό ήταν αρκετό για να τον αποτρέψει.

Ο Χόρνμπιμ τελείωσε μέσα σε χλιαρά χειροκροτήματα και δυνατές αποδοκιμασίες. Καλά ως εδώ, σκέφτηκε η Σαλ.

Ο Έιμος ήταν εντελώς διαφορετικός. Ανεβαίνοντας στο βήμα, έβγαλε το καπέλο του σε ένδειξη σεβασμού προς το ακροατήριό του. Μίλησε χωρίς σημειώσεις. «Όταν ρωτάω τους ανθρώπους του Κίνγκσμπριτζ τι τους ανησυχεί σήμερα, οι περισσότεροι λένε δύο πράγματα: ο πόλεμος και η τιμή του ψωμιού». Αμέσως ξέσπασαν χειροκροτήματα.

«Ο δημοτικός σύμβουλος Χόρνμπιμ μίλησε για το βασιλιά και την εκκλησία. Κανένας σας δε μου ανέφερε αυτά τα δύο. Νομίζω ότι αυτό που θέλετε είναι ειρήνη και μια φρατζόλα που θα κοστίζει εφτά πένες». Άρχισαν επευφημίες και χρειάστηκε να υψώσει τη φωνή του για να ολοκληρώσει τη σκέψη του. «Έχω δίκιο;» Η πλατεία τραντάχτηκε από τις ζητωκραυγές.

Δεν ήταν μόνο οι εργάτες αντίθετοι στον πόλεμο. Και ανάμεσα στους πολίτες με δικαίωμα ψήφου υπήρχαν πολλοί που είχαν μπουχτίσει έπειτα από είκοσι χρόνια πολέμου. Πολλοί νέοι είχαν πεθάνει. Και πολλοί ήθελαν να επιστρέψουν στη φυσιολογική ζωή, τότε που η ευρωπαϊκή ήπειρος ήταν ένας προορισμός που ήθελαν απλώς να επισκεφτούν, για ν' αγοράσουν ρούχα στο Παρίσι ή να δουν τα αρχαία στη Ρώμη, κι όχι ένα μέρος που έστελνες τους γιους σου για να σκοτωθούν. Όμως τους περισσότερους βουλευτές ενδιέφερε η νίκη, όχι η ειρήνη. Και κάποιοι ψηφοφόροι μπορεί να πίστευαν ότι η Βουλή χρειαζόταν περισσότερους ανθρώπους σαν τον Έιμος.

Η Σαλ σκέφτηκε ότι είχε φυσικό ταλέντο ως ομιλητής· ήταν από εκείνους που φαίνονταν ικανοί να κερδίσουν ένα ακροατήριο χωρίς καν να προσπαθήσουν. Και ένα μέρος της γοητείας του το όφειλε στο ότι δεν ήξερε ότι ήταν γοητευτικός.

Τα γιουχαρίσματα ήταν ελάχιστα και κανένας δεν πέταξε πέτρες.

Όταν τελείωσε ο Έιμος, η Σαλ πήγε να τον συγχαρεί. «Τους άρεσες πολύ», του είπε. «Περισσότερο απ' ό,τι ο Χόρνμπιμ».

«Έτσι νομίζω», είπε ο Έιμος. «Όμως τον Χόρνμπιμ τον φοβούνται περισσότερο».

Η ψηφοφορία έγινε το επόμενο πρωί. Οι εκατόν πενήντα εφτά ψηφοφόροι του Κίνγκσμπριτζ προσήλθαν στο δημαρχείο. Ο Λουκ Μακάλα και ένας βοηθός κάθονταν σ' ένα τραπέζι στο μέσο της αίθουσας, μ' έναν αλφαβητικό κατάλογο ο καθένας. Οι ψηφοφόροι συνωστίζονταν γύρω τους, προσπαθώντας να τραβήξουν την προσοχή του Μακάλα, που, μόλις έβλεπε κάποιον ή άκουγε το όνομά του, έλεγχε τον κατάλόγό του για να βεβαιωθεί ότι ήταν εγγεγραμμένος και κατόπιν επαναλάμβανε δυνατά το όνομά του. Τότε ο ψηφοφόρος φώναζε ποιον ψήφιζε και ο Μακάλα έγραφε «X» ή «Μπ» δίπλα στο όνομά του.

Ο Χόρνμπιμ είχε μια ευχάριστη αίσθηση αυτοεκτίμησης με κάθε ψήφο υπέρ του, ενώ με κάθε ψήφο υπέρ του Έιμος Μπάροουφιλντ στραβομουτσούνιαζε. Η διαδικασία ήταν αργή και σύντομα έχασε το μέτρημα. Όλοι όσοι έκαναν δουλειές μαζί του τον ψήφιζαν –το είχε φροντίσει αυτό με τις προσωπικές επισκέψεις του. Θα αρκούσε όμως;

Πέρασαν σχεδόν δύο ώρες μέχρι να φωνάξει ο Μακάλα, «Υπάρχει άλλος να ψηφίσει;» Κανένας δεν απάντησε.

Τότε μέτρησε τις ψήφους μαζί με το βοηθό του. Όταν τελείωσαν, ο βοηθός κάτι ψιθύρισε στο αυτί του και ο Μακάλα έγενεψε καταφατικά. Μέτρησαν άλλη μία φορά για να είναι σίγουροι. Το αποτέλεσμα προφανώς ήταν το ίδιο, γιατί ο Μακάλα σηκώθηκε.

«Το μέλος της Βουλής που θα εκπροσωπεί το Κίνγκσμπριτζ επιλέχθηκε μέσω ελεύθερης και δίκαιης ψηφοφορίας», είπε και στην

αίθουσα έπεσε σιωπή. «Κατόπιν τούτου, έχω την τιμή να ανακοινώσω ότι νικητής είναι ο Τζόζεφ Χόρνμπιμ».

Οι υποστηρικτές του ζητωκραύγασαν.

Καθώς κόπαζαν τα χειροκροτήματα, ένας από τους υποστηρικτές του Μπάροουφιλντ είπε δυνατά, «Την επόμενη φορά, Έιμος».

Ο Άλαν Ντράμοντ, ο κρασέμπορος, έσφιξε το χέρι του Χόρνμπιμ και τον συνεχάρη. Ο γιος του και ο εγγονός του Χόρνμπιμ ήταν φίλοι. Είχαν παίξει σ' έναν αγώνα ποδοσφαίρου χτες το απόγευμα και ο Τζο είχε ζητήσει την άδεια να κοιμηθεί στο σπίτι του Ντράμοντ. «Θα πέρασαν καλά τα αγόρια μας, φαντάζομαι», είπε ο Χόρνμπιμ. «Μάλλον θα ξαγρύπνησαν όλη νύχτα μιλώντας για κορίτσια».

«Δεν αμφιβάλω», είπε ο Ντράμοντ, «αλλά παραξενεύτηκα που δεν ήταν στην εκκλησία σήμερα το πρωί. Ίσως θα έπρεπε να τους είχατε ξυπνήσει».

Ο Χόρνμπιμ σάστισε. «Εγώ να τους ξυπνήσω; Αφού ήταν στο σπίτι σου!»

«Συγγνώμη, αλλά στο δικό σας σπίτι ήταν».

Ο Χόρνμπιμ ήταν απόλυτα βέβαιος ότι τα παιδιά δεν είχαν κοιμηθεί στο σπίτι του. «Μα ο Τζο μού είπε ότι θα κοιμόταν στο σπίτι του Σάντι».

Οι δύο άντρες κοιτάχτηκαν μπερδεμένοι.

«Κι εγώ κοίταξα στο δωμάτιο του Σάντι σήμερα το πρωί», είπε ο Ντράμοντ, «και το κρεβάτι του ήταν απείραχτο».

Αυτή ήταν η εξήγηση μάλλον. «Πρέπει να είναι στο σπίτι μου τότε», είπε ο Χόρνμπιμ. «Δε θα κατάλαβα καλά, φαίνεται». Όμως αυτό δε συνέβαινε συχνά και ανησυχούσε ακόμα. «Πάω στο σπίτι μου να δω».

«Θα έρθω μαζί, αν επιτρέπετε», είπε ο Ντράμοντ. «Απλώς για να σιγουρευτώ».

Βγήκαν με δυσκολία, καθώς οι υποστηρικτές του Χόρνμπιμ ήθελαν να τον συγχαρούν. Ήταν απότομος με όλους, σφίγγοντάς τους το χέρι και ευχαριστώντας τους, ενώ συνέχιζε να προχωράει, αγνοώντας κάθε τους προσπάθεια να μιλήσουν μαζί του. Βγαίνοντας στο κρύο, τάχυνε το βήμα του και ο Ντράμοντ με κόπο προλάβαινε τις μεγάλες δρασκελιές του.

Σε δύο λεπτά ήταν στο σπίτι του Χόρνμπιμ. Τους άνοιξε ο υπηρέτης, ο Σίμπσον, και ο Χόρνμπιμ τον ρώτησε αμέσως, «Είδες καθόλου τον Τζο σήμερα το πρωί;»

«Όχι, κύριε, είναι στο σπίτι του κυρίου Ντράμοντ...» Τότε ο Σίμπσον είδε τον Ντράμοντ πίσω από τον Χόρνμπιμ και η φράση του έμεινε μετέωρη.

«Πάω να κοιτάξω στο δωμάτιό του». Ο Χόρνμπιμ ανέβηκε τρέχοντας τη σκάλα, με τον Ντράμοντ ξοπίσω του.

Ο Τζο δεν είχε κοιμηθεί στο κρεβάτι του.

«Τι στο διάβολο σκαρώνουν αυτοί οι δύο;» είπε ο Ντράμοντ.

«Ελπίζω να είναι μόνο καμιά σκανταλιά», είπε ο Χόρνμπιμ, «και να μην τους έχει συμβεί κανένα ατύχημα ή να μην έμπλεξαν σε καβγάδες και βρίσκονται σε κανένα χαντάκι». Σκέφτηκε συνοφρυωμένος. «Ξέρεις ποιος άλλος ήταν στον χτεσινό αγώνα;»

«Ο Σάντι ανέφερε το γιο του Ρουπ Άντεργουντ, τον Μπρούνο».

«Πάμε να δούμε αν ξέρει τίποτα».

Η επιχείρηση του Ρουπ με τις μεταξωτές κορδέλες είχε πάει καλά και τώρα διέθετε ένα ωραίο σπίτι στην Κούκσοπ Στριτ. Ο Χόρνμπιμ και ο Ντράμοντ πήγαν εκεί βιαστικά και βρήκαν την οικογένεια να τρώει το μεσημεριανό της. Ο Χόρνμπιμ θυμόταν ότι ο Ρουπ ήταν κάποτε ένας από τους πολλούς θαυμαστές της Τζέιν Μιντγουίντερ, αλλά είχε παντρευτεί κάποια λιγότερο όμορφη και πιο μυαλωμένη· προφανώς του είχε χαρίσει τα τρία υγιή έφηβα αγόρια που κάθονταν τώρα στο τραπέζι.

Ο Ρουπ σηκώθηκε όρθιος. «Σύμβουλε Χόρνμπιμ, κύριε Ντράμοντ, τι έκπληξη. Συμβαίνει κάτι;»

«Ναι», είπε ο Χόρνμπιμ. «Δεν μπορούμε να βρούμε τον Τζο και τον Σάντι. Νομίζω ότι ο γιος σου, ο Μπρούνο, έπαιξε ποδόσφαιρο μαζί τους χτες και θα θέλαμε να τον ρωτήσουμε αν ξέρει πού μπορεί να βρίσκονται».

«Ξέρω, κύριε», είπε ένα δεκαεξάχρονο αγόρι.

«Σήκω όρθιος, παιδί μου, όταν σου μιλάει ο δημοτικός σύμβουλος Χόρνμπιμ», τον επέπληξε ο Ρουπ.

«Συγγνώμη». Ο Μπρούνο σηκώθηκε αδέξια.

«Πού είναι, λοιπόν;» ρώτησε ο Χόρνμπιμ.

«Κατατάχτηκαν στο στρατό», απάντησε ο Μπρούνο.
Έπεσε σιωπή, καθώς είχαν μείνει όλοι αποσβολωμένοι.

«Θεέ μου, λυπήσου μας», είπε πρώτος ο Ντράμοντ.

«Τα ανόητα, τα ηλίθια παιδιά!» ξέσπασε ο Χόρνμπιμ.

«Δε μου το είπες, Μπρούνο», είπε ο Ρουπ στο γιο του.

«Μας ζήτησαν να μην πούμε τίποτα».

«Γιατί στην οργή να κάνουν κάτι τέτοιο;» είπε ο Ντράμοντ.

«Ναι», είπε και ο Χόρνμπιμ. «Τι τους έπιασε;»

Ο Μπρούνο είχε την απάντηση. «Ο Τζο είπε ότι είχε χρέος να βοηθήσει την πατρίδα του και ο Σάντι συμφώνησε».

«Ω, για τ' όνομα του Θεού!» αναφώνησε ο Ντράμοντ με αγωνία και θυμό μαζί.

«Εμείς, οι υπόλοιποι, σκεφτήκαμε ότι τρελάθηκαν», είπε ο Μπρούνο.

«Πού πήγαν;» ρώτησε ο Χόρνμπιμ.

«Έφυγαν μαζί μ' εκείνον το λοχία στρατολόγησης που ήταν στο πανηγύρι».

«Αυτό δεν επιτρέπεται», είπε ο Χόρνμπιμ. «Είναι μόλις δεκαπέντε ετών!»

«Οι δεκαπεντάχρονοι επιτρέπεται πλέον να κατατάσσονται», τον διόρθωσε ο Ρουπ, «αν είναι αρκετά ψηλοί. Ο νόμος άλλαξε το 1797».

«Δεν πρόκειται να το δεχτώ αυτό», είπε ο Χόρνμπιμ. Δεν ήθελε ούτε να διανοηθεί ότι το μονάκριβο εγγόνι του θα διακινδύνευε τη ζωή του στον πόλεμο.

«Ποιον μπορούμε να πάμε να δούμε για να μας βοηθήσει;» είπε ο Ντράμοντ.

Το 107ο Σύνταγμα Πεζικού ήταν στην Ισπανία και δεν είχε γραφείο στο Κίνγκσμπριτζ. Το στρατό εδώ τον εκπροσωπούσε η πολιτοφυλακή. Ο νέος επίσημος συνταγματάρχης τυπικά ήταν ο λόρδος Κομπ, αλλά δεν εκτελούσε χρέη αξιωματικού, αντίθετα με τον Χένρι, που ήταν η εξαίρεση στον κανόνα από την άποψη αυτή. Την πολιτοφυλακή διοικούσε ουσιαστικά ο Άρτσι Ντόναλντσον, αντισυνταγματάρχης πλέον, από το παλιό γραφείο του Χένρι στο Γουί-

λαρντ Χάουζ. «Θα πάω να βρω τον Ντόναλντσον», είπε ο Χόρνμπιμ. «Πρέπει να φέρει πίσω τα παιδιά».

Οι δύο άντρες έφυγαν ξανά. Το Γουίλαρντ Χάουζ ήταν στην πλατεία της αγοράς. Ο εκνευριστικά αναιδής λοχίας Μπιτς, που είχε υπηρεσία, τους οδήγησε με επιδεικτική απροθυμία στο γραφείο του Ντόναλντσον.

Πολλοί αξιωματικοί της πολιτοφυλακής είχαν αποσπαστεί στο 107ο Σύνταγμα Πεζικού για καλύτερη αμοιβή και την ευκαιρία να δουν ξένα μέρη, παρά τον κίνδυνο. Ο Ντόναλντσον, όμως, είχε μείνει. Ως μεθοδιστής, ίσως απεχθανόταν τους σκοτωμούς. Ο Χόρνμπιμ τον θυμόταν νεαρό κατώτερο αξιωματικό· τώρα ήταν μεσήλικας και βαρύς.

«Ακούστε, Ντόναλντσον», είπε ο Χόρνμπιμ. «Ένας λοχίας στρατολόγησης παρέσυρε τον εγγονό μου και το γιο του Ντράμοντ να καταταγούν στο στρατό».

Ο Ντόναλντσον έμεινε απαθής. «Φοβάμαι ότι αυτό δε με αφορά».

«Όμως θα ξέρετε πού είναι».

«Όχι. Οι υπεύθυνοι στρατολόγησης δεν είναι ηλίθιοι. Δε λένε ούτε σ' εμένα, ούτε σε κανέναν άλλον. Ο στρατός ξέρει από νεοσύλλεκτους που αλλάζουν γνώμη ή συγγενείς που προσπαθούν να τους πάρουν πίσω. Τέτοιες περιπτώσεις δεν τις βλέπει με κατανόηση ένας στρατός που βρίσκεται σε πόλεμο».

Ο Χόρνμπιμ ήταν έξαλλος, αλλά δοκίμασε έναν πιο πειστικό τόνο. «Ελάτε, τώρα, Ντόναλντσον, κάτι θα ξέρετε για το πού τους πάνε».

«Κάτι ξέρω, όντως», παραδέχτηκε εκείνος. «Είναι καθ' οδόν για κάποιο λιμάνι όπου συγκεντρώνονται ενισχύσεις για την Ισπανία. Μπορεί να είναι το Μπρίστολ, το Κομπ, το Σαουθάμπτον, το Πόρτσμουθ, το Λονδίνο ή κάποιο άλλο που δεν έχω καν ακουστά. Και, όπου κι αν είναι, οι επικεφαλής τους δε θα τους αφήσουν απ' τα μάτια τους όσο είναι στην Αγγλία. Την επόμενη φορά που θα έχουν την ευκαιρία να το σκάσουν θα βρίσκονται στην Πορτογαλία».

«Θα πάω στο Γραφείο Πολέμου στο Λονδίνο».

«Καλή τύχη. Όμως θα διαπιστώσετε, νομίζω, πως δεν έχουν καν

λίστες όσων υπηρετούν, πόσω μάλλον στοιχεία για το πού υπηρετούν μεμονωμένα άτομα».

«Κατάρα!»

Στα μάτια του Ντόναλντσον έλαμψε μια σπίθα υποκριτικής ηθικής ανωτερότητας. «Μοιάζει πολύ με την περίπτωση του Τζιμ Πίτζον», είπε μειλίχια. «Η σύζυγός του δεν μπορούσε να τον βρει πουθενά, αν θυμάστε. Υποθέτω ότι θα ένιωθε όπως εσείς τώρα. Και, όταν κατάλαβε ότι τον είχαν πάρει στο ναυτικό με την εξαναγκαστική στρατολόγηση, δεν μπορούσε να κάνει τίποτα για να τον φέρει πίσω».

Ο Χόρνμπιμ έβραζε από θυμό. «Πώς τολμάς!»

«Δε λέω τίποτα παραπάνω από την απλή αλήθεια».

«Είσαι ένα αναθεματισμένο αυθάδικο σκυλί, Ντόναλντσον».

«Η θρησκεία μου δε μου επιτρέπει να καλώ κάποιον σε μονομαχία, Χόρνμπιμ —ευτυχώς για σένα. Όμως αν δεν μπορείς να μιλάς ευπρεπώς, καλύτερα να φύγεις από το γραφείο μου».

«Ελάτε, Χόρνμπιμ, πάμε να φύγουμε», είπε ο Ντράμοντ.

Οι δύο δημοτικοί σύμβουλοι πήγαν στην πόρτα και ο Ντράμοντ την άνοιξε. «Να ξέρεις ότι αυτό δεν τελείωσε, Ντόναλντσον», απείλησε ο Χόρνμπιμ.

«Ωστε τώρα είσαι εσύ εναντίον του στρατού, ε, Χόρνμπιμ; Θα είναι ενδιαφέρουσα αναμέτρηση. Όμως ξέρω ποιος θα νικήσει».

Ο Χόρνμπιμ βγήκε έξω και ο Ντράμοντ τον ακολούθησε. Καθώς διέσχιζαν το χολ, ο Ντράμοντ είπε, «Ο Ντόναλντσον είναι ένα ξιπασμένο γουρούνι, αλλά έχει δίκιο, Χόρνμπιμ. Είμαστε σε αδιέξοδο. Δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα».

«Δεν πιστεύω σε αδιέξοδα», είπε ο Χόρνμπιμ. «Δεν είπαν ότι ο πρωτοπρεσβύτερος του καθεδρικού ναού προσφέρθηκε εθελοντικά να υπηρετήσει ως στρατιωτικός ιερέας στο 107ο Σύνταγμα Πεζικού;»

«Ναι, ο Κένελμ Μάκιντος. Είναι παντρεμένος με την κόρη του πρώην επισκόπου».

«Έχει φύγει για την Ισπανία;»

«Δε νομίζω. Πρέπει να μένει ακόμα στο πρεσβυτέριο».

«Πάμε να δούμε αν μπορεί να μας βοηθήσει».

Η κατοικία του πρωτοπρεσβύτερου ήταν δύο βήματα από κει. Τους άνοιξε μια υπηρέτρια και τους οδήγησε στο γραφείο του Μάκιντος. Τον βρήκαν να στοιβάζει βιβλία σ' ένα ταξιδιωτικό μπαούλο. Το όμορφο πρόσωπό του ήταν ζαρωμένο από το άγχος. «Παίρνετε βιβλία μαζί σας στην εμπόλεμη ζώνη;» απόρησε ο Ντράμοντ.

«Φυσικά», απάντησε ο Μάκιντος. «Μια Βίβλο, ένα προσευχητάρι και μερικά θρησκευτικά βιβλία. Η αποστολή μου είναι να παρέχω πνευματική τροφή στους στρατιώτες. Τι άλλο να έπαιρνα μαζί μου –πιστόλια;»

Ο Χόρνμπιμ δεν είχε καμία διάθεση να συζητήσει το ρόλο ενός στρατιωτικού ιερέα. «Ο Τζο Χόρνμπιμ και ο Σάντι Ντράμοντ κατατάχτηκαν στο 107ο Σύνταγμα Πεζικού και δεν μπορούμε να βρούμε πού είναι».

«Θεέ μου», αναφώνησε θορυβημένος ο Μάκιντος. «Ελπίζω να μην μπει και ο γιος μου, ο Στίβεν, στον πειρασμό».

«Ταξιδεύουν σίγουρα για την Ισπανία, όπου το 107ο πολεμάει υπό τον Γουέλινγκτον».

«Και τι θέλετε να κάνω εγώ;»

«Να φροντίσετε να τους στείλουν πίσω!»

«Ακούστε, σας κατανοώ, αλλά δεν μπορώ να κάνω κάτι τέτοιο. Δεν πρόκειται να υπονομεύσω το στρατό ζητώντας να στείλουν πίσω τους καλύτερους νέους. Αν το ζητούσα, πιθανότατα θα μ' έστελναν πίσω κι εμένα –δίχως άλλο πιστεύουν ότι οι στρατιωτικοί ιερείς δεν είναι τόσο χρήσιμοι όσο τα υγιή παλικάρια. Αν σας παρηγορεί αυτό, θα φροντίσω να ταφούν χριστιανικά, σε περίπτωση που χρειαστεί».

Ξαφνικά ο Χόρνμπιμ ένωσε να τον εγκαταλείπει όλη η δύναμή του. Η αναφορά στην ταφή ήταν που τον καταρράκωσε. Για δεκαετίες τον στήριζε η ιδέα ότι είχαν τελειώσει ο πόνος και η απώλεια, ότι ήταν πια κύριος της μοίρας του και η ζωή δεν του χρωστούσε άλλες τραγωδίες. Όμως αυτή η σιγουριά κατέρρευσε μέσα του, αφήνοντάς τον να τρέμει από ένα φόβο που είχε να νιώσει από τότε που ήταν κλεφτρόνι. «Μάκιντος, σε παρακαλώ, σε ικετεύω», είπε με συντριβή, «όταν φτάσεις εκεί, ψάξε να βρεις τον Τζο, μάθε πού είναι, αν είναι καλά στην υγεία του, αν τον τρέφουν και τον ντύνουν

καλά, και γράψε μου αν μπορείς. Τον αγαπώ πιο πολύ από κάθε άλλον και ξαφνικά είναι μακριά μου και δεν μπορώ πια να τον φροντίζω. Είμαι ένας ανήμπορος άνθρωπος και σε εκλιπαρώ γονατιστός: πρόσεχε το αγόρι μου. Θα το κάνεις;»

Ο Ντράμοντ και ο Μάκιντος τον κοιτούσαν άναυδοι. Ήξερε γιατί· δεν τον είχαν ξαναδεί έτσι, δεν τον είχαν φανταστεί ποτέ έτσι και δεν πίστευαν στ' αυτιά τους και στα μάτια τους. Όμως τον Χόρνμπιμ δεν τον ένοιαζε πια τι σκέφτονταν γι' αυτόν. «Θα το κάνεις, Μάκιντος, σε παρακαλώ;» ξανάπε.

Σαστισμένος, ο Μάκιντος είπε, «Θα κάνω ό,τι μπορώ».

Ο ΤΖΑΡΤΖ ΓΥΡΙΣΕ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ κακοδιάθετος, βρομώντας μπίρα και καπνό. Προφανώς ήταν σχεδόν όλη μέρα σε κάποια ταβέρνα με τους φίλους του. «Νόμιζα ότι θα πήγαινες να δεις τον Μόουζες Κρόκετ σήμερα», είπε απογοητευμένη η Σαλ.

Ο Κρόκετ ήταν υφαντουργός. Για ένα δυο χρόνια το εργοστάσιό του φυτοζωούσε, αλλά τώρα είχε κλείσει ένα συμβόλαιο με το στρατό για να προμηθεύει ύφασμα σ' ένα σύνταγμα του Ντέβον, και οι δουλειές του πήγαιναν καλύτερα. Ο Τζαρτζ εξακολουθούσε να δουλεύει μόνο τρεις μέρες τη βδομάδα στο εργοστάσιο του Χόρνμπιμ και η Σαλ είχε πει ότι ίσως ο Κρόκετ έψαχνε τώρα για υφαντές που θα δούλευαν και τις έξι μέρες της βδομάδας.

«Πήγα και είδα τον Μόουζ το πρωί», είπε ο Τζαρτζ.

«Και τι έγινε;»

«Αντικαθιστά τους αργαλειούς του με ατμοκίνητους, να τι έγινε. Δε χρειάζεται καν όλους τους υφαντές που είχε ως τώρα, πόσω μάλλον να προσλάβει κι άλλους. Ένας άνθρωπος μπορεί να παρακολουθεί τρεις τέσσερις αργαλειούς ταυτόχρονα».

«Τι κρίμα».

«Πρέπει να συμβαδίζει με τους καιρούς, λέει».

«Δεν μπορώ να διαφωνήσω».

«Εγώ μπορώ. Και λέω ότι ίσως οι καιροί πρέπει να πάνε προς τα πίσω».

Η Σαλ λυπήθηκε τον πράο Μόουζ Κρόκετ που θα είχε βρεθεί μπροστά σ' έναν εξαγριωμένο Τζαρτζ. «Ελπίζω να μην τσακώθηκες». Έβαλε ένα αχνιστό μπολ μπροστά του. «Είναι η αγαπημένη σου πατατόσουπα και έχει και φρέσκο βούτυρο για το ψωμί σου». Ίσως το φαγητό μετρίαζε κάπως την επήρεια του αλκοόλ που είχε καταναλώσει.

«Όχι, δεν τσακώθηκα με τον Μόουζ», είπε ο Τζαρτζ. «Αλλά

μπορεί να τσακωθεί ο Νεντ Λουντ μαζί του κάποια απ' αυτές τις μέρες». Ρούφηξε με θόρυβο λίγη σούπα.

Ο Νεντ Λουντ είχε πρωτοεμφανιστεί ως ο φανταστικός ηγέτης των καταστροφικών μηχανών στα Μίντλαντς και στο βορρά. Έπειτα το κίνημα των Λουδιτών είχε εξαπλωθεί και στα δυτικά της χώρας επίσης.

Η Σαλ κάθισε απέναντι στον Τζαρτζ και άρχισε να τρώει. Η σούπα και το ψωμί ήταν καλό και χορταστικό γεύμα. Στο τραπέζι ήταν μόνο οι δύο τους από τότε που η Σου είχε παντρευτεί και ο Κιτ είχε πάει να μείνει με τον Ρότζερ.

«Ξέρεις τι συμβαίνει στο Γιορκ, έτσι;» είπε η Σαλ.

«Έχουν συλλάβει κόσμο».

«Θα γίνει δίκη. Και θα τους δικάσουν δίκαια, νομίζεις;»

«Δεν υπάρχει περίπτωση. Πιθανότατα έχουν συλλάβει όλους τους άσχετους. Αλλά δεν τους νοιάζει. Θα κρεμάσουν κάμποσους και τους άλλους θα τους στείλουν στην Αυστραλία. Θέλουν απλώς εργάτες πολύ φοβισμένους για να διαμαρτυρηθούν».

«Και, αν έχουμε σπασίματα μηχανών εδώ, στο Κίνγκσμπριτζ, ποιον νομίζεις πως θα συλλάβουν πρώτο;» Βουτύρωσε μια φέτα ψωμί και του την έδωσε.

Ο Τζαρτζ δεν της απάντησε, αλλά τη ρώτησε, με τη σειρά του, «Ξέρεις ποιος πούλησε στον Μόουζ τους αναθεματισμένους τους ατμοκίνητους αργαλειούς του; Ο γιος σου, να ποιος!»

«Ο Κιτ είναι και δικός σου γιος, εδώ και δεκαεφτά χρόνια».

«Θετός γιος μου».

«Ναι, και για θετό πατέρα δε σου 'χει δώσει και λίγα, έτσι δεν είναι; Έχεις ένα αξιοπρεπές μέρος να μένεις και ένα καλό βραδινό κάθε Σάββατο, όλα πληρωμένα με τα λεφτά του».

«Δε θέλω φιλανθρωπίες. Θέλω ένα καλό βραδινό πληρωμένο με τα δικά μου λεφτά. Ο άντρας θέλει να δουλεύει, να βγάζει λεφτά και να πληρώνει μόνος του ό,τι χρειάζεται».

«Το ξέρω», είπε η Σαλ μαλακώνοντας τον τόνο της. Γιατί το ήξερε πράγματι. Τα χρήματα δεν ήταν πια το υπ' αριθμόν ένα πρόβλημά της τώρα που ο Κιτ τα πήγαινε τόσο καλά και ήταν τόσο γενναίος. Ήταν η περηφάνια του Τζαρτζ. Όλοι οι άντρες ήταν περή-

φανοι, μα εκείνος παραήταν. «Η απραξία είναι δύσκολο πράγμα για έναν καλό άνθρωπο. Οι τεμπελχανάδες τη λατρεύουν, μα κάποιος σαν εσένα εκνευρίζεται. Πρόσεξε απλώς μη σε καταστρέψει αυτό».

Έφαγαν αμίλητοι για λίγο και μετά η Σαλ έπλυνε τα πιάτα. Απόψε είχαν εξάσκηση οι κωδωνοκρούστες. Είχε αποκτήσει τη συνήθεια να συνοδεύει τον Τζαρτζ. Παλιά πήγαινε στην Καμπάνα με την Τζόουνι και τους περίμεναν εκεί, μα από τότε που εξορίστηκε η Τζόουνι δεν της άρεσε να πηγαίνει στην ταβέρνα μόνη της.

Κατηφόρισαν τη φωτισμένη Μείν Στριτ ως τον καθεδρικό ναό. Καθώς διέσχιζαν την πλατεία, προσπέρασαν το φίλο του Τζαρτζ, τον Τζακ Καμπ. Φορούσε ένα παλιό παλτό με τρύπες. «Πώς πάει, Τζαρτζ;» ρώτησε.

«Όλα καλά», είπε ο Τζαρτζ. «Έχω εξάσκηση στις καμπάνες τώρα».

«Μπορεί να τα πούμε αργότερα τότε».

«Ναι».

Καθώς έφταναν στο ναό, η Σαλ είπε, «Μεγάλη αδυναμία φαίνεται ότι σου έχει ο Τζακ».

«Γιατί το λες αυτό;»

«Ήσασταν όλη μέρα μαζί στην ταβέρνα και τώρα θέλει να σε ξαναδεί το βράδυ».

Ο Τζαρτζ χαμογέλασε πλατιά. «Δε φταίω εγώ αν είμαι αξιαγάπητος».

Η Σαλ έβαλε τα γέλια.

Η βόρεια πόρτα του ναού ήταν ξεκλείδωτη, άρα ο Σπείντ ήταν ήδη μέσα. Ανέβηκαν από τη στριφογυριστή σκάλα στο καμαράκι με τα σκοινιά, όπου οι κωδωνοκρούστες ήδη έβγαζαν τα παλτά τους και σήκωναν τα μανίκια τους. Η Σαλ κάθισε κατάχαμα, με την πλάτη στηριγμένη στον τοίχο. Της άρεσε πολύ η μουσική που έπαιζαν οι άντρες με τις καμπάνες, μα ακόμα πιο πολύ της άρεσαν οι διάλογοι και τα πειράγματά τους, που ήταν μερικές φορές έξυπνα και πάντα αστεία.

Ο Σπείντ τούς ανακάλεσε στην τάξη και άρχισαν την προθέρμανση μ' έναν γνώριμο σκοπό. Μετά προχώρησαν σε σκοπούς για

ειδικές περιστάσεις, όπως γάμους και βαφτίσια. Η σκέψη της Σαλ ταξίδευε καθώς άκουγε.

Όπως πάντα, ανησυχούσε για τα αγαπημένα της πρόσωπα. Μόνη έννοια της να προσέχει να μην μπλέκει ο Τζαρτζ. Καλό ήταν να διεκδικείς τα δικαιώματά σου, μα έπρεπε να το κάνεις σωστά, από λύπη για την κατάσταση μάλλον παρά από θυμό. Ο Τζαρτζ πετούσε τη σκούφια του για καβγάδες.

Ο Κιτ ήταν είκοσι εφτά και ανύπαντρος ακόμα. Απ' όσο ήξερε η Σαλ, δεν είχε ποτέ του φιλενάδα –δεν είχε φέρει ποτέ κοπέλα στο σπίτι πάντως. Η Σαλ ήταν σχεδόν σίγουρη ότι ήξερε γιατί. Ο κόσμος έλεγε ότι ο Κιτ «δεν ήταν απ' αυτούς που νοικοκυρεύονταν» –ευγενική διατύπωση. Δεν την πείραζε, αλλά την απογοήτευε η σκέψη ότι δε θα αποκτούσε εγγόνια.

Ο Κιτ από παιδί ήταν καλός με τις μηχανές και η επιχείρηση πήγαινε καλά, αλλά ο Ρότζερ δεν ήταν ιδανικός συνεταιρός. Ένας τζογαδόρος ποτέ δεν ήταν πραγματικά αξιόπιστος.

Για την ανιψιά της, τη Σου, δεν ανησυχούσε και τόσο. Ήταν παντρεμένη και φαινόταν ευτυχισμένη. Είχε δύο κόρες, έτσι η Σαλ είχε τουλάχιστον δύο μικρανιψιές.

Ο Τζαρτζ διέκοψε την ονειροπόλησή της. «Πρέπει να βγω έξω για λίγο –το κάλεσμά της φύσης. Ξέρεις το επόμενο κομμάτι, Σαλ, μπορείς να πάρεις τη θέση μου;»

«Ευχαρίστως». Το είχε κάνει συχνά αυτό τα τελευταία χρόνια, συνήθως όταν κάποιος από τους κωδωνοκρούστες ακύρωνε την πρόβα την τελευταία στιγμή. Ήταν δυνατή και με το παραπάνω και είχε καλό συγχρονισμό.

Στάθηκε πλάι στο σκονίι του Τζαρτζ που κρεμόταν, ενώ εκείνος κατέβαινε τις πέτρινες σκάλες. Την παραξένεψε κάπως η έξοδός του· τέτοια ξαφνικά «καλέσματα της φύσης» ήταν ασυνήθιστα. Μπορεί να τον είχε πειράξει κάτι –σίγουρα όχι η σούπα της, αλλά ίσως κάτι που είχε φάει στην ταβέρνα.

Έβγαλε τη σκέψη αυτή από το μυαλό της και συγκεντρώθηκε στις οδηγίες του Σπείντ. Η ώρα πέρασε γρήγορα και ούτε κατάλαβε πότε τελείωσε η πρόβα. Ο Τζαρτζ δεν είχε γυρίσει. Μακάρι

να μην ήταν άρρωστος. Ο Σπέιντ της έδωσε το ένα σελίνι της πληρωμής του και η Σαλ είπε ότι θα του το έδινε.

Διέσχισαν όλοι μαζί την πλατεία και πήγαν στην Καμπάνα. Στην πόρτα συνάντησαν τον Τζαρτζ. «Είσαι άρρωστος;» τον ρώτησε ανήσυχα η Σαλ.

«Όχι».

Του έδωσε το σελίνι. «Μπορείς να με κεράσεις μια μπίρα μ' αυτό», του είπε. «Το κέρδισα με τον κόπο μου».

Κάθισαν να χαλαρώσουν καμιά ώρα πριν πάνε για ύπνο. Όσοι έπρεπε να είναι στη δουλειά στις πέντε το πρωί δεν ξενυχτούσαν ως αργά.

Δεν πρόλαβαν να χαλαρώσουν μία ώρα, ωστόσο. Λίγα λεπτά αργότερα εισέβαλε στην ταβέρνα ο σερίφης Ντόι, με τη φτηνή περούκα του και το βαρύ του ραβδί, αγριεμένος και φοβισμένος μαζί. Τον συνόδευαν δύο αστυνομικοί, ο Ρετζ Ντέιβιντσον και ο Μπεν Κρόκετ. Η Σαλ απόρησε γιατί ήταν τόσο ταραγμένοι. Το μάτι της έπιασε το ανήσυχο βλέμμα του Σπέιντ, που έδειχνε ότι μάντευε το λόγο· η Σαλ όχι.

Οι θαμώνες της ταβέρνας γρήγορα αισθάνθηκαν την αλλαγή της ατμόσφαιρας. Σιγά σιγά σώπασαν και όλα τα βλέμματα καρφώθηκαν στον Ντόι. Κανένας δεν τον συμπαθούσε.

«Έπιασε φωτιά το εργοστάσιο του Μόουζ Κρόκετ», ανακοίνωσε ο Ντόι.

Ένα σουσούρο έκπληξης ακολούθησε τα λόγια του.

«Από τα ευρήματα στα χαλάσματα, είναι φανερό ότι πολλές από τις μηχανές είχαν γίνει κομμάτια πριν ξεκινήσει η φωτιά».

Ο κόσμος άκουγε σοκαρισμένος.

«Επίσης, είχαν σπάσει την κλειδαριά στην πόρτα».

Η Σαλ άκουσε τον Σπέιντ να μουρμουρίζει, «Ωχ, γαμώτο».

«Και στον τοίχο, απέξω, κάποιος είχε γράψει με κόκκινη μπογιά NENT LOYNT».

Φως φανάρι, λοιπόν, σκέφτηκε η Σαλ. Στο εργοστάσιο είχαν επιτεθεί Λουδίτες.

«Οι δράστες θα οδηγηθούν στην κρεμάλα, να είστε σίγουροι γι'»

αυτό», συνέχισε ο Ντόι. Έπειτα έδειξε με το δάχτυλό του τον Τζαρτζ. «Μποξ, είσαι ο χειρότερος ταραξίας στην πόλη. Τι έχεις να πεις;»

Ο Τζαρτζ χαμογέλασε και η Σαλ αναρωτήθηκε πώς μπορούσε να είναι τόσο άνετος μπροστά στην απειλή της θανατικής ποινής. «Μήπως είσαι κουφός, σερίφη;» είπε ο Τζαρτζ.

«Τι εννοείς;» ρώτησε θυμωμένος ο Ντόι.

Ο Τζαρτζ έδειχνε να το διασκεδάζει. «Θα πρέπει ν' αρχίσουμε να σε φωνάζουμε Κουφο-Ντόι».

«Δεν είμαι κουφός, βλάκα!»

«Τότε πρέπει να άκουσες ό,τι άκουγαν κι όλοι οι άλλοι στο Κίνγκσμπριτζ απόψε –την Καμπάνα Υπ' Αριθμόν Επτά που έπαιζα στον καθεδρικό ναό εδώ και μία ώρα».

Οι θαμώνες έβαλαν τα γέλια, ευχαριστημένοι που έβλεπαν τον αντιπαθέστατο Ντόι να γελοιοποιείται. Όμως η Σαλ δε χαμογελούσε. Κατάλαβε τι είχε κάνει ο Τζαρτζ και θύμωσε. Την είχε μπλέξει σ' ένα παράνομο σχέδιο –χωρίς να της το πει. Δεν είχε καμία αμφιβολία ότι ο Τζαρτζ ήταν ένας απ' αυτούς που είχαν διαρρήξει το εργοστάσιο του Κρόκετ. Είχε άλλοθι, ωστόσο: ήταν στην εξάσκηση κωδωνοκρουσίας. Μόνο η Σαλ και οι υπόλοιποι κωδωνοκρούστες ήξεραν ότι είχε φύγει κάποια στιγμή –και βασιζόταν σ' εκείνους για να κρατήσουν το μυστικό του. Ή θα πω ψέματα, σκέφτηκε η Σαλ, ή θα προδώσω τον άντρα μου και θα τον κρεμάσουν. Αυτό ήταν πέρα για πέρα άδικο.

Για δεύτερη φορά εκείνη τη βραδιά, η ματιά της διασταυρώθηκε με την έξυπνη ματιά του Σπέιντ. Σίγουρα θα είχε κάνει τις ίδιες σκέψεις και θα είχε καταλήξει στο ίδιο συμπέρασμα: ο Τζαρτζ τούς είχε θέσει όλους σε κίνδυνο.

Για την ώρα, πάντως, ο Ντόι ήταν περδεμένος. Δεν ήταν εύστροφος. Ο βασικός του ύποπτος είχε άλλοθι και δεν ήξερε τι να κάνει. Έπειτα από μια μεγάλη παύση, είπε με έμφαση, «Αυτό θα το δούμε!» Μα η απειλή του ήχησε τόσο αδύναμη, που όλοι γέλασαν ξανά.

Ο Ντόι έφυγε βιαστικά.

Ξανάρχισαν οι συζητήσεις και η ταβέρνα έγινε και πάλι θορυβώδης όπως συνήθως. Ο Σπέιντ έσκυψε προς το μέρος του Τζαρτζ και του είπε με χαμηλή φωνή, που μπορούσαν, όμως, ν' ακούσουν και

οι άλλοι κωδωνοκρούστες. «Δεν έπρεπε να το κάνεις αυτό, Τζαρτζ. Μας έφερες όλους στη δύσκολη θέση να πρέπει να πούμε ψέματα για χάρη σου. Εντάξει, λοιπόν, θα το κάνω. Όμως η ψευδορκία είναι σοβαρό αδίκημα και, αν η υπόθεση φτάσει στο δικαστήριο, δεν είμαι διατεθειμένος να παραβώ το νόμο για χάρη σου».

Οι υπόλοιποι συμφώνησαν κουνώντας τα κεφάλια τους.

Ο Τζαρτζ παρίστανε τον απαθή. «Δε θα φτάσει ποτέ στο δικαστήριο», είπε απαξιωτικά.

«Το ελπίζω», είπε ο Σπέιντ. «Αν φτάσει, όμως, και δεν μπορώ ν' αποφύγω να δώσω κατάθεση, σ' το λέω από τώρα, θα πω την αλήθεια. Κι αν σε κρεμάσουν, θα είναι απ' το δικό σου αναθεματισμένο λάθος».

Στις αρχές Φεβρουαρίου, ενώ η Έλσι ζούσε πλέον με τη μητέρα της και τον Σπέιντ, έλαβε ένα γράμμα από την Ισπανία. Αναγνωρίζοντας τον τακτικό και ευανάγνωστο γραφικό χαρακτήρα του Κένελμ, το πήρε στο σαλόνι και το άνοιξε ανυπόμονα.

*Θιουδάδ Ροδρίγο, Ισπανία
Χριστούγεννα 1812*

*Αγαπημένη μου γυναίκα,
Βρίσκομαι στο Ροδρίγο της Ισπανίας. Είναι μια μικρή πόλη
χτισμένη σ' ένα απόκρημνο ύψωμα πάνω από ένα ποτάμι.
Έχει καθεδρικό ναό –ρωμαιοκαθολικό, φυσικά. Ζω σ' ένα
καμαράκι σ' ένα σπίτι που μένουν αξιωματικοί του 107ου
Συντάγματος Πεζικού.*

Τουλάχιστον είχε φτάσει καλά, σκέφτηκε με ανακούφιση η Έλσι. Τα θαλάσσια ταξίδια έκρυβαν πάντα κινδύνους.

Δεν ήταν ερωτευμένη με τον Κένελμ –ποτέ δεν ήταν– αλλά με τα χρόνια είχε μάθει να εκτιμά τα προτερήματά του και να ανέχεται τις αδυναμίες του. Και ήταν ο πατέρας των πέντε παιδιών της. Η ασφάλειά του είχε μεγάλη σημασία γι' αυτήν.

Συνέχισε να διαβάζει:

Νόμιζα ότι η Ισπανία ήταν ζεστή χώρα, μα κάνει πολύ κρύο και τα παράθυρα του σπιτιού δεν έχουν τζάμια –όπως στα περισσότερα σπίτια εδώ. Στα ανατολικά, βλέπουμε χιόνι στα βουνά, που τα λένε σιέρας.

Θα έπρεπε να του στείλει μερικά ζεστά μάλλινα ρούχα, εσώρουχα, ίσως, και μια περισκελίδα. Τον καημένο! Και όλοι μιλούσαν για την αφόρητη ζέστη της Ισπανίας.

Ο στρατός ανασυντάσσεται έπειτα από κάποια αναποδιά. Η πολιορκία του Μπούργος απέτυχε και οι δυνάμεις μας υποχώρησαν κάπως άτακτα, χάνοντας πολλούς άντρες από το κρύο και την πείνα κατά την πορεία της επιστροφής στους χειμερινούς στρατώνες. Αυτό συνέβη πριν έρθω εγώ.

Η Έλσι είχε διαβάσει γι' αυτή την υποχώρηση στις εφημερίδες. Ο μαρκήσιος του Γουέλινγκτον είχε πετύχει κάποιες νίκες πέρσι, αλλά στο τέλος της χρονιάς έμοιαζε να βρίσκεται πάλι εκεί απ' όπου είχε ξεκινήσει. Η Έλσι αναρωτήθηκε αν ήταν τόσο καλός στρατηγός όσο τον παρουσίαζαν.

Οι άντρες εδώ χρειάζονται απεγνωσμένα πνευματική καθοδήγηση. Θα φανταζόταν κανείς ότι οι μάχες θα τους θύμιζαν πόσο κοντά είναι ο παράδεισος και η κόλαση και θα τους έκαναν να αξιολογήσουν την κατάστασή τους και να στραφούν στο Θεό, αλλά δε φαίνεται να συμβαίνει κάτι τέτοιο. Ελάχιστοι θέλουν να παρακολουθούν λειτουργίες. Πολλοί περνούν τον καιρό τους πίνοντας δυνατά οينوπνευματώδη και σπαταλώνοντας τους μισθούς τους στον τζόγο και –συγγνώμη, καλή μου– στις πόρνες. Έχω πολλή δουλειά να κάνω! Πάνω απ' όλα, όμως, τους λέω ότι είμαι ο ιερέας τους και ότι είμαι πάντα έτοιμος να προσευχηθώ μαζί τους αν με έχουν ανάγκη.

Η Έλσι διαισθανόταν κάποια αλλαγή. Ο Κένελμ ήταν ανέκαθεν προσηλωμένος στις τυπικές και τελετουργικές πλευρές του χριστιανισμού. Απέδιδε μεγάλη σημασία στα άμφια, τα χρυσοποίκιλτα ιερά σκεύη και τις τελετές. Ποτέ ως τώρα δε θεωρούσε προτεραιότητα το να προσεύχεται μαζί με απελπισμένους. Ο στρατός είχε ήδη αρχίσει να διευρύνει το μυαλό του.

Τώρα που τακτοποιήθηκα, σκέφτηκα ότι θα έπρεπε να κάνω μια επίσκεψη στον Γουέλινγκτον. Έχει το αρχηγείο του σ' ένα χωριό που λέγεται Φρεϊνέδα, κάμποση ώρα από δω με τα πόδια, αλλά δε θα ζητούσα, βέβαια, να μου δώσουν στρατιωτικό άλογο. Το χωριό είναι οικτρά ερειπωμένο και βρόμικο. Με λύπη μου παρατήρησα την παρουσία αρκετών νεαρών γυναικών συγκεκριμένου είδους –αυτή την πρόταση θα την παραλείψεις όταν διαβάσεις το γράμμα μου στα παιδιά.

Ο στρατάρχης μας μένει στο σπίτι δίπλα στην εκκλησία. Είναι το καλύτερο του χωριού, μα μη φανταστείς κάτι το ιδιαίτερο –απλώς μερικά δωμάτια πάνω από ένα στάβλο. Ο πατέρας του ήταν ο κόμης του Μόρνινγκτον και ο ίδιος μεγάλωσε στο Κάστρο Ντάνγκαν, άρα η αλλαγή πρέπει να είναι μεγάλη γι' αυτόν!

Όταν έφτασα, μίλησα μ' έναν υπασπιστή και έμαθα ότι ο Γουέλινγκτον είχε πάει για κυνήγι. Κάτι πρέπει να κάνει στον ελεύθερο χρόνο του όταν δεν έχει να δίνει μάχες, υποθέτω. Ο υπασπιστής ήταν κάπως υπεροπτικός και είπε ότι δεν ήξερε αν ο στρατηγός θα ευκαιρούσε να με δει. Φυσικά, δεν είχα άλλη επιλογή από το να περιμένω.

Ενώ περίμενα, μάντεψε ποιον συνάντησα: τον Χένρι, τον κόμη του Σάιρινγκ! Είναι αδύνατος, αλλά φαίνεται ευδιάθετος· θα έλεγα, μάλιστα, ότι βρίσκεται στο στοιχείο του. Έχει αποσπαστεί στο προσωπικό του αρχηγείου, έτσι δουλεύει κοντά στον Γουέλινγκτον. Έχουν ακριβώς την ίδια ηλικία και

γνωρίστηκαν το 1786, όταν φοιτούσαν και οι δύο στην *École Royale d'équitation** στην Ανζέρ.

Και είχαν και κάτι ακόμα κοινό οι δύο τους, σκέφτηκε η Έλσι: ο Χένρι ενδιαφερόταν για το στρατό περισσότερο απ' ό,τι για τη γυναίκα του και, αν αλήθευαν οι φήμες, έτσι ακριβώς ήταν και ο Γουέλινγκτον.

Θυμήθηκα πόσο αγωνιούσε ο δημοτικός σύμβουλος Χόρνμπιμ για τον εγγονό του και ανέφερα ότι ο Τζο Χόρνμπιμ και ο Σάντι Ντράμοντ είχαν καταταχθεί εθελοντικά στο στρατό από αγνό πατριωτισμό. Ο Χένρι έδειξε ενδιαφέρον. Του είπα ότι ήταν δύο λαμπροί νέοι από το γυμνάσιο του Κίνγκσμπριτζ και ίσως άξιζαν να γίνουν αξιωματικοί. Ο Χένρι είπε ότι θα τους είχε υπόψη του. Πες, λοιπόν, σε παρακαλώ, στον Χόρνμπιμ ότι έκανα ό,τι μπορούσα για να προλειάνω το έδαφος για να γίνει αξιωματικός ο εγγονός του.

Η Έλσι σίγουρα θα διαβίβαζε την πληροφορία στον Χόρνμπιμ. Δε θα τον καθυσύχαιζε και πολύ, αλλά τουλάχιστον θα ήξερε ότι δύο άντρες του Κίνγκσμπριτζ θα είχαν το νου τους στον εγγονό του στην Ισπανία.

Κάποια στιγμή εμφανίστηκε ο Γουέλινγκτον, με γαλάζιο σακάκι και μαύρη κάπα. (Όπως έμαθα αργότερα, ήταν η στολή κυνηγίου του Σόλσμπερι.) Κατάλαβα αμέσως γιατί τον αποκαλούν Γερο-Μυταρά: έχει μια εντυπωσιακή μύτη σαν ράμφος, μακριά και καμπουρωτή. Κατά τα άλλα, είναι εμφανίσιμος, λίγο ψηλότερος από το συνηθισμένο, με σγουρά μαλλιά που χτενίζει προς τα εμπρός για να κρύβει την ελαφρά τους αραιώση.

Ο Χένρι με σύστησε και ο Γουέλινγκτον μου μίλησε για αρκετά λεπτά, καθώς στεκόταν πλάι στο άλογό του.

* Βασιλική Σχολή Ιππικής Τέχνης. (Σ.τ.Μ.)

Με ρώτησε για την καριέρα μου στην Οξφόρδη και το Κίνγκσμπριτζ και είπε ότι χαίρόταν που με έβλεπε. Δε με κάλεσε στο σπίτι του, αλλά ευχαριστήθηκα πολύ που τον είδαν τόσο άνθρωποι να μου δείχνει ενδιαφέρον. Ήταν ευγενικός και άνετος, αν και μου έδωσε την εντύπωση ότι είναι από εκείνους που φρόνιμο είναι να μην τους δυσαρεστείς. Σιδερένια γροθιά μέσα σε μεταξωτό γάντι, σκέφτηκα ενστικτωδώς.

Η Έλσι χάρηκε για τον Κένελμ. Ήξερε πόση αξία απέδιδε σε κάτι τέτοια. Μια συνομιλία με το στρατάρχη μπροστά σε τόσο κόσμο θα τον έκανε χαρούμενο για μήνες. Ήταν μια ακίνδυνη αδυναμία που η Έλσι είχε μάθει να ανέχεται.

Και τώρα θα τελειώσω και θα φροντίσω το γράμμα αυτό να φύγει με την εβδομαδιαία αλληλογραφία από τη Λισαβόνα προς την Αγγλία. Θα ταξιδέψει στην πατρίδα μαζί με τις επιστολές του Γουέλινγκτον και πολλές ακόμα για αγαπημένα πρόσωπα. Σκέφτομαι συχνά τα παιδιά –σε παρακαλώ να τους εκφράσεις την αγάπη μου. Και εννοείται ότι κι εσύ έχεις τη βαθύτερη εκτίμησή μου και την αγάπη μου, αγαπημένη μου γυναίκα.

Ο αφοσιωμένος σου σύζυγος,
Κένελμ Μάκιντος

Άφησε κάτω το γράμμα, το σκέφτηκε για λίγο και μετά το ξαναδιάβασε. Στην τελευταία παράγραφο είχε αναφέρει δύο φορές τη λέξη αγάπη και άλλες δύο παράγωγά της. Τόσες φορές περίπου είχε χρησιμοποιήσει όλες κι όλες τις λέξεις αυτές στα δεκαοχτώ χρόνια του γάμου τους.

Έπειτα από μερικά λεπτά, κάλεσε όλα τα παιδιά της στο σαλόνι. «Έχουμε γράμμα από τον πατέρα σας», τους είπε και δέχτηκαν όλα το νέο με επιφωνήματα ενθουσιασμού. «Καθίστε ήσυχα», τους είπε, «και θα σας το διαβάσω».

Ο δήμαρχος Φίσγουικ συγκάλεσε έκτακτη συνεδρίαση του δημοτικού συμβουλίου για να συζητήσουν το ξέσπασμα του λουδισμού. Ο Σπέιντ ήξερε περισσότερα απ' όλους για το τι είχε συμβεί, όμως έπρεπε να το κρύψει. Αποφάσισε να παραστεί, αλλά να μην πει τίποτα ή σχεδόν τίποτα. Θα μπορούσε να μην είχε πάει, αλλά θα είχε φανεί ύποπτο.

Οι συνεδριάσεις του δημοτικού συμβουλίου, που απαρτιζόταν απ' όλους τους δημοτικούς συμβούλους, συνήθως ήταν ζωηρές και ενθουσιώδεις, καθώς καλοντυμένοι και σίγουροι για τον εαυτό τους άντρες αποφάσιζαν με αυτοπεποίθηση για τη διαχείριση των υποθέσεων της πόλης, ενώ έβαζαν μόνοι τους να πουν σέρι από την καράφα πάνω στο τραπέζι-αντίκα. Πίστευαν ότι ήταν δικαίωμά τους να κυβερνούν το Κίνγκσμπριτζ και θεωρούσαν ότι τα κατάφερναν θαυμάσια.

Ο Σπέιντ πρόσεξε ότι σήμερα δεν ήταν και τόσο αυτάρεσκοι. Επικρατούσε κατήφεια. Και έδειχναν φοβισμένοι.

Ο Φίσγουικ εξήγησε με δύο λόγια το γιατί. «Μετά την επίθεση στο εργοστάσιο του Μόουζες Κρόκετ, άλλες τρεις εργαστηριακές εγκαταστάσεις αποτέλεσαν στόχο αυτών των κακοποιών στοιχείων», είπε. «Το εργοστάσιο του δημοτικού συμβούλου Χόρνμπιμ που είναι γνωστό ως Χοιροστάσιο, το παλιό εργοστάσιο του Έιμος Μπάροουφιλντ και το δικό μου. Σε όλες τις περιπτώσεις οι μηχανές καταστράφηκαν, ξέσπασαν πυρκαγιές και το όνομα NENT ΛΟΥΝΤ γράφτηκε με κόκκινη μπογιά στον τοίχο. Παρόμοια περιστατικά σημειώθηκαν και σε κοντινές πόλεις».

«Πιστεύουμε ότι αυτός ο άνθρωπος ήρθε εδώ από το βορρά;» είπε ο Χόρνμπιμ.

«Δε νομίζω ότι είναι καν υπαρκτό πρόσωπο», είπε ο Φίσγουικ. «Ο Νεντ Λουντ πιθανότατα είναι φανταστική φυσιογνωμία, όπως ο Ρομπέν των Δασών. Αυτοί οι βανδαλισμοί δεν οργανώνονται από έναν μεμονωμένο αρχηγό, κατά τη γνώμη μου. Είναι απλώς περίπτωση δυσαρεστημένων που μιμούνται άλλους δυσαρεστημένους».

«Εγώ είχα την τύχη να τη γλιτώσω μέχρι τώρα», είπε ο Άντεργουντ. Ήταν σαραντάρης, όπως ο Έιμος. Η ξανθιά του φράντζα είχε αρχίσει να γκριζάρει, αλλά είχε ακόμα τη συνήθεια να τινάζει

το κεφάλι του για να μην του πέφτει στα μάτια. Μάλλον θα εξακολουθούσε να τη γλιτώνει, σκέφτηκε ο Σπείντ. Οι διαδικασίες που απαιτούνταν για να κατασκευαστούν μεταξωτές κορδέλες ήταν οι ίδιες που χρειάζονταν για τα μάλλινα υφάσματα –κλώσιμο, βαφή και ύφανση– αλλά ήταν μια εξειδικευμένη επιχείρηση που απασχολούσε λίγους εργάτες. «Θα ήθελα να ξέρω», συνέχισε ο Ρουπ, «αν τα εργοστάσια που δέχτηκαν αυτές τις επιθέσεις φυλάσσονταν».

«Ολα», απάντησε ο Φίσγουικ.

«Τότε γιατί δεν τις απέτρεψαν οι φύλακες;»

«Τους φύλακές μου τους εξουδετέρωσαν και τους έδεσαν».

«Οι δικοί μου πέταξαν τα ρόπαλά τους και το έβαλαν στα πόδια», είπε αηδιασμένος ο Χόρνμπιμ. «Προσέλαβα νέους φύλακες και τους έδωσα πιστόλια, αν και τώρα είναι αργά. Θα 'πρεπε να το είχα κάνει νωρίτερα».

Ο Έιμος Μπάροουφιλντ έσμιξε τα φρύδια του προβληματισμένος. «Με ανησυχούν τα όπλα. Αν οι φύλακές μας έχουν όπλα, μπορεί να τους τα πάρουν οι Λουδίτες και τότε θα έχουμε σκοτωμούς. Εγώ αύξησα τους φύλακες, αλλά είναι οπλισμένοι όπως και πριν, μόνο με ρόπαλα».

«Αν λεπτολογούμε τόσο για τα αντίμετρα, δε θα τους ξεφορτωθούμε ποτέ τους καταραμένους τους Λουδίτες», είπε εκνευρισμένος ο Χόρνμπιμ.

Ο Φίσγουικ αποφάσισε να παρέμβει. «Αντιλαμβάνομαι ότι είμαστε όλοι φορτισμένοι, αλλά κατά κανόνα προσπαθούμε να αποφεύγουμε τη χρήση ανάρμοστης γλώσσας, σύμβουλε Χόρνμπιμ, αν μου επιτρέπετε».

«Ζητώ συγγνώμη», είπε μουτρωμένος ο Χόρνμπιμ, «αλλά νομίζω ότι οι περισσότεροι από μας έχουμε διαβάσει για τη δίκη των Λουδιτών στο Γιork. Εξήντα τέσσερις άντρες προσήχθησαν ενώπιον ενός ειδικού κακουργιοδικείου. Δεκαεφτά κρεμάστηκαν και είκοσι τέσσερις εξορίστηκαν. Και οι καταστροφές των μηχανών σταμάτησαν».

«Ναι, αλλά δεν πιάσαμε ποτέ τους δράστες επ' αυτοφώρω», του θύμισε ο Φίσγουικ. «Επιτίθενται πάντα νύχτα. Φορούν κουκούλες με τρύπες για τα μάτια, έτσι δεν ξέρουμε ούτε το χρώμα των μαλ-

λιών τους. Προφανώς ξέρουν τα κατατόπια στα εργοστάσια, αφού δρουν τόσο γρήγορα. Μπαίνουν, τα σπάνε και φεύγουν πριν καν σημάνει συναγερμός. Και μετά γίνονται καπνός».

«Πιθανότατα φεύγουν τρέχοντας, βγάζουν τις κουκούλες τους κάπου εκεί κοντά και μετά επιστρέφουν ως γείτονες πρόθυμοι να βοηθήσουν και αρχίζουν να ρίχνουν νερό στη φωτιά».

Ο Σπέιντ σκέφτηκε ότι ακριβώς αυτό θα έκαναν.

«Ένα λεπτό!» είπε ο Χόρνμπιμ. «Τα προβλήματα αυτά δεν πτόησαν τις Αρχές στο Γιορκ. Ήξεραν ποιοι ήταν οι ταραξίες και τους έκριναν ένοχους, χωρίς να διυλίζουν τον κώνωπα για τις αποδείξεις σαν τους δικηγόρους».

Ο Σπέιντ ήξερε ότι αυτό ήταν αλήθεια. Είχε διαβάσει για τη δίκη στις εφημερίδες. Ήταν πολύ αμφιλεγόμενη. Κάποιοι κατηγορούμενοι δεν είχαν καμία σχέση με τους Λουδίτες και ορισμένοι είχαν άλλοθι, αλλά παρ' όλα αυτά κρίθηκαν ένοχοι. Προφανώς τέτοια δικαιοσύνη ήθελε και στο Κίνγκσμπριτζ ο Χόρνμπιμ.

«Ξέρουμε ποιοι εργάτες στο Κίνγκσμπριτζ έχουν χάσει τη δουλειά τους λόγω των μηχανών», συνέχισε ο Χόρνμπιμ. «Πρέπει απλώς να φτιάξουμε μια λίστα».

«Τι, και θα τους κρεμάσουμε όλους;» είπε ο Έιμος.

«Μπορούμε να ξεκινήσουμε συλλαμβάνοντάς τους όλους. Έτσι τουλάχιστον θα ήμασταν σίγουροι ότι έχουμε τσακώσει και τους Λουδίτες».

«Μαζί με καμιά διακοσαριά νομοταγείς πολίτες».

«Δεν είναι τόσοι πολλοί».

«Πότε τους μετρήσατε, κύριε Χόρνμπιμ;»

«Εντάξει, λοιπόν, Μπάροουφιλντ», είπε ο Χόρνμπιμ, που δεν του άρεσε να τον αμφισβητούν. «Ποιο είναι το δικό σου σχέδιο;»

«Να κάνουμε περισσότερα για τους εργάτες που έχουν μείνει άνεργοι».

«Δηλαδή τι;»

«Να φροντίσουμε να πάρουν Αρωγή των Απόρων –χωρίς ενστάσεις και κωλυσιεργίες».

Αυτή ήταν άμεση μομφή κατά του Χόρνμπιμ ως Επιτηρητή των

Απόρων. «Παίρνουν ό,τι δικαιούται ο καθένας», είπε εκείνος αγανακτισμένος.

«Και έτσι κάνουν σμπαραλία τις μηχανές», είπε ο Έιμος. «Και μάλλον θα συνεχίσουν να το κάνουν αν δεν τους βοηθήσουμε –ανεξάρτητα από τι μπορεί να δικαιούνται σύμφωνα με μια αυστηρή ερμηνεία των κανόνων».

Ο Σπείντ είπε από μέσα του ένα μεγάλο μπράβο στον Έιμος.

«Οι κανόνες είναι κανόνες!» είπε ο Χόρνμπιμ.

«Και οι άνθρωποι είναι άνθρωποι», είπε ο Έιμος.

Ο Χόρνμπιμ είχε αρχίσει να θυμώνει. «Πρέπει να τους δώσουμε ένα μάθημα! Μερικοί απαγχονισμοί θα βάλουν τέλος στο λουδισμό».

«Αν κρεμάσουμε εν γνώσει μας αθώους, μπορεί να σταματήσουμε τους βανδαλισμούς, αλλά θα είμαστε ένοχοι για φόνο».

Το πρόσωπο του Χόρνμπιμ είχε κοκκινίσει. «Κανένας τους δεν είναι αθώος!»

Ο Έιμος αναστέναξε. «Κοιτάξτε, αν μεταχειριζόμαστε τους εργάτες μας σαν να είναι εχθροί μας, θα φέρονται σαν εχθροί μας».

«Βρίσκετε δικαιολογίες για εγκληματίες».

«Οι εγκληματίες θα είμαστε εμείς αν κάνουμε ότι έκανε το δικαστήριο στο Γιορκ».

«Κύριοι, επιτρέψτε μου», παρενέβη ο Φίσγουικ. «Δε θα βρούμε δικαιολογίες για εγκληματίες ούτε θα κρεμάσουμε αθώους. Θα βρούμε μάρτυρες και θα απαγγέλουμε κατηγορίες κατά των πραγματικών ενόχων. Αν μετά απαγχονιστούν, θα έχει γίνει με την ευλογία του Θεού».

«Αμήν», είπε ο Έιμος.

Ο Χόρνμπιμ ήταν στο υφαντήριο του δεύτερου εργοστασίου του, που λειτουργούσε ακόμα. Δεν είχε δεχτεί επίθεση για την ώρα, αλλά ήταν ευάλωτο, γιατί χρησιμοποιούσε ατμοκίνητους αργαλειούς, που ήταν κόκκινο πανί για τους Λουδίτες.

Δεν είχε βρεθεί ποτέ του σε μάχη, μα φανταζόταν ότι ο αχός θα ήταν λίγο-πολύ σαν τη φασαρία σ' ένα δωμάτιο γεμάτο με ατμοκί-

νητους αργαλειούς. Όλη μέρα οι μηχανές κροτάλιζαν και χτυπούσαν τόσο δυνατά, που ήταν αδύνατο να συζητήσεις. Οι εργάτες που δούλευαν χρόνια στους αργαλειούς συχνά κουφαινόταν.

Κύρια δουλειά των εργατών ήταν να αναζητούν τυχόν ελαττώματα στο ύφασμα. Επιδιόρθωναν τις σπασμένες κλωστές με τον επίπεδο μικρό κόμπο του υφαντουργού και έπρεπε να το κάνουν γρήγορα για να ελαχιστοποιούν την απώλεια προϊόντος. Μια άλλη σημαντική δουλειά ήταν η αλλαγή της σαΐτας κάθε λίγα λεπτά, επειδή η κλωστή τελείωνε πολύ γρήγορα λόγω της ταχύτητας της μηχανής. Ένα άτομο μπορούσε να κουμαντάρει δύο ή τρεις αργαλειούς ταυτόχρονα.

Τα ατυχήματα ήταν συχνά –επειδή οι εργάτες ήταν απρόσεκτοι, κατά τη γνώμη του Χόρνμπιμ. Είχε δει έναν άντρα να χάνει το χέρι του από τον ώμο όταν το φαρδύ μανίκι του πουκαμίσου του πιάστηκε στον ιμάντα κίνησης.

Η υπάμενη σαΐτα ήταν η αιτία των περισσότερων ατυχημάτων. Πηγαινοερχόταν πολύ γρήγορα, περνώντας από το στόμα δύο ή τρεις φορές το δευτερόλεπτο. Ήταν από ξύλο, αλλά έπρεπε να έχει μεταλλικές άκρες για προστασία από τη φθορά. Αν ο χειριστής δούλευε τον αργαλειό υπερβολικά γρήγορα, υπήρχε κίνδυνος να πεταχτεί έξω η σαΐτα και να τραυματίσει κάποιον.

Όταν ήρθε ο Φιλ Ντόι, ο Χόρνμπιμ έφυγε από το υφαντήριο και τον οδήγησε σ' ένα γραφείο μακριά από το θόρυβο.

«Πρέπει να βρούμε τουλάχιστον έναν από τους Λουδίτες και να ασκήσουμε δίωξη εναντίον του», είπε. «Θα σου δώσω ονόματα ανθρώπων που νομίζω ότι μπορεί να μας δώσουν πληροφορίες». Ήταν όλοι άνθρωποι που χρωστούσαν στον Χόρνμπιμ χρήματα και αδυνατούσαν να του τα ξεφλήσουν, αλλά αυτό δεν ήταν ανάγκη να το ξέρει ο Ντόι.

«Πολύ καλά, κύριε Χόρνμπιμ», είπε ο Ντόι. «Τι είδους πληροφορίες ψάχνω;»

«Τα ονόματα Λουδιτών, φυσικά, όμως χρειάζομαστε κι άλλα στοιχεία. Ψάξε να βρεις κανέναν που τους είδε να πλησιάζουν κάποιο βανδαλισμένο εργοστάσιο αφού νύχτωσε. Ίσως τους είδαν να βάζουν ή να βγάζουν τις κουκούλες τους».

«Καλά, θα προσπαθήσω», είπε ο Ντόι δύσπιστα.

«Όποιος μας βοηθήσει μ' αυτόν τον τρόπο θα λάβει μια διακριτική αμοιβή. Θα θέσουν τον εαυτό τους σε κίνδυνο καταδίδοντας βίαια άτομα, γι' αυτό χρειάζονται ένα κίνητρο. Θα μπορούσαμε να δίνουμε μία λίρα σε όποιον φέρει στοιχεία στη δίκη. Οι πληρωμές αυτές, όμως, πρέπει να μείνουν κρυφές, αλλιώς οι εργάτες θα υπαινιχθούν ότι οι μάρτυρές μας δωροδοκήθηκαν, άρα τα στοιχεία τους είναι αναξιόπιστα».

«Κατάλαβα, κύριε».

Ο Χόρνμπιμ είπε με πιο στοχαστικό τόνο, «Εξακολουθώ να υποπεύομαι τον Τζαρτζ Μποξ».

«Μα χτυπούσε τις καμπάνες».

«Μάθε αν τον είδε κανένας να κυκλοφορεί στην πόλη την ώρα που χτυπούσαν οι καμπάνες».

«Πώς θα ήταν δυνατό αυτό;»

«Μπορεί κάποιος να τον αντικατέστησε. Πώς θα το ξέραμε εμείς;»

«Είναι τέχνη, κύριε. Πρέπει να την έχει μάθει κανείς».

«Ο αντικαταστάτης του μπορεί να ήταν ένας πρώην κωδωνοκρούστης. Ή ένας κωδωνοκρούστης από άλλη πόλη. Ρώτησε όσους γνωρίζουν τους κωδωνοκρούστες μήπως έχουν ακούσει τίποτα».

«Μάλιστα, κύριε».

«Εντάξει», είπε ο Χόρνμπιμ κλείνοντας τη συζήτηση. «Καλύτερα να ξεκινήσεις αμέσως. Θέλω να βρεθεί κάποιος ένοχος. Και θέλω να κρεμαστεί».

Ο ΚΙΤ ΚΛΙΔΕΡΟΥ ΕΠΙΣΚΕΦΤΗΚΕ το εργοστάσιο του Σπέιντ και τον ρώτησε πώς τα πήγαινε με τον αργαλειό Ζακάρ του. «Είναι εξαιρετικός», είπε ο Σπέιντ. «Τον δουλεύει ο Σάιμ Τζάκσον, μα η μηχανή αυτή ουσιαστικά δε χρειάζεται υφαντή. Απ' τη στιγμή που μπαίνει σε λειτουργία, μπορεί να τη χειριστεί ακόμα και πιτσιρικάς. Εκεί που απαιτείται ικανότητα τώρα είναι στο σχέδιο και στην κατασκευή των διάτρητων καρτών».

«Κανονικά χρειαζόσαι άλλον έναν αργαλειό», είπε ο Κιτ. «Θα διπλασιάσεις την παραγωγή σου». Αυτός ήταν ο λόγος της επίσκεψής του.

«Αν είχα ακόμα τους Γάλλους πελάτες μου, θα παράγγελνα κι άλλον», είπε ο Σπέιντ. «Στο Παρίσι υπάρχουν πολλά μαγαζάκια που λέγονται *marchands de modes*. Πουλάνε φορέματα, καπέλα και κάθε λογής αξεσουάρ –δαντέλες, φουλάρια, αγκράφες και πάει λέγοντας. Αυτά τα μαγαζιά αγόραζαν σχεδόν τη μισή παραγωγή μου».

«Τα αντικατέστησες, όμως, με αγοραστές στη Βαλτική και στην Αμερική».

«Ναι, δόξα τω Θεώ. Αλλά αυτοί θέλουν απλό, ανθεκτικό ύφασμα. Θ' αγοράσω άλλον έναν από τους αργαλειούς σου μόλις τελειώσει αυτός ο καταραμένος πόλεμος».

«Θα έρθω να σ' το θυμίσω». Ο Κιτ προσπάθησε να προσποιηθεί ότι όλα ήταν εντάξει, μα ήταν αποκαρδιωμένος.

Ο Σπέιντ τα έπιανε αμέσως κάτι τέτοια. «Λυπάμαι που σε απογοητεύω. Έχουν πέσει οι δουλειές σας αυτή την εποχή;»

«Ναι, έχουν πέσει λίγο. Εξαιτίας των Λουδιτών».

«Νόμιζα ότι πολλοί υφαντουργοί θα αντικαθιστούσαν τις κατεστραμμένες μηχανές τους».

«Όχι αμέσως. Δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα. Ο Γουόλι

Γουότσον, ας πούμε, δε θ' αγοράσει άλλη μηχανή ξασίματος. Ξαναγύρισε στους εργάτες που κάνουν το ξάσιμο με το χέρι».

«Κάποιος που ξοδεύει ένα κάρο λεφτά σε νέα μηχανήματα ίσως δεχόταν και δεύτερη επίσκεψη από τους Λουδίτες, υποθέτω».

«Αυτό ακριβώς είναι το πρόβλημα». Ο Κιτ σηκώθηκε. Ακόμα και μπροστά στον Σπείντ, δεν ήθελε να φανεί αδύναμος. «Όμως ζούμε για ν' αγωνιστούμε άλλη μία μέρα».

«Καλή τύχη».

Ο Κιτ έφυγε.

Είχε προσπαθήσει να κρύψει τα συναισθήματά του, μα ήταν πολύ απογοητευμένος. Για πρώτη φορά από τότε που είχαν ξεκινήσει την επιχείρησή τους με τον Ρότζερ, δεν είχαν καμία παραγγελία και δε φαινόταν φως στον ορίζοντα. Δεν ήξερε τι να κάνει. Και ήταν απρόθυμος να ξοδέψει τις οικονομίες του.

Ήταν το τέλος μιας γκρίζας μέρας του Φλεβάρη και δεν είχε διάθεση να κάνει άλλες απεγνωσμένες επισκέψεις μήπως πουλήσει κανέναν αργαλειό, έτσι γύρισε στο σπίτι. Μπήκε από το εργαστήρι στο ισόγειο. Μύριζε πριονίδι και μηχανέλαιο, ένα άρωμα που πάντα του έδινε μια αίσθηση ευεξίας. Όλα ήταν πεντακάθαρα και συγυρισμένα: το πάτωμα σκουπισμένο, τα εργαλεία τακτοποιημένα στα ράφια και η ξυλεία στοιβαγμένη πίσω. Χάρη σ' εκείνον· ο Ρότζερ δεν ήταν τόσο σχολαστικός με την καθαριότητα και την τάξη.

Ανέβηκε στο καθιστικό στον επάνω όροφο. Βρήκε τον Ρότζερ αραγμένο στον καναπέ ν' ατενίζει τη φωτιά. Τον φίλησε στο στόμα και κάθισε δίπλα του.

«Μπορώ να έχω λίγα χρήματα;» είπε ο Ρότζερ. «Ξέρω ότι είναι νωρίς ακόμα, αλλά είμαι άφραγκος».

Αυτό γινόταν συχνά. Κάθε μήνα ο Κιτ υπολόγιζε τα κέρδη, έβαζε κάτι στην άκρη για έκτακτες ανάγκες και μετά μοίραζε τα υπόλοιπα χρήματα διά του δύο και έδινε τα μισά στον Ρότζερ. Πολλές φορές, ωστόσο, ο Ρότζερ ξέμενε πριν από το τέλος του μήνα. Συνήθως ο Κιτ τού έδινε μια προκαταβολή, όμως οι καιροί είχαν αλλάξει. «Δεν μπορώ», του είπε. «Δε νομίζω ότι θα βγάλουμε καθόλου κέρδος αυτό το μήνα».

«Γιατί όχι;» ρώτησε σκυθρωπός ο Ρότζερ.

«Κανένας δεν αγοράζει μηχανές, εξαιτίας των Λουδιτών». Ο Κιτ χάριδεψε τα ξανθά μαλλιά του Ρότζερ. Ξαφνιάστηκε όταν είδε μια μικρή γκριζα τούφα πάνω από το αυτί του. Δε θα έπρεπε να εκπλήσσεται· ο Ρότζερ πλησίαζε τα σαράντα. Αποφάσισε να μην του πει τίποτα. «Θα πρέπει να κόψεις τα χαρτιά για λίγο», του είπε. «Να μένεις μαζί μου στο σπίτι τα βράδια». Έσκυψε και του ψιθύρισε, «Κάτι θα σου βρω να κάνεις».

Ο Ρότζερ χαμογέλασε επιτέλους. “*Danke schoen*”, είπε. Μάθαινε γερμανικά στον Κιτ. «Ίσως έχει πλάκα η φτώχεια».

Όμως ο Κιτ διαισθανόταν ότι κάτι του έκρυβε.

«Ας πιούμε ένα ποτήρι κρασί», πρότεινε ο Κιτ. «Ίσως μας φτιάξει τη διάθεση». Σηκώθηκε και πήγε στον μπουφέ. Πάντα είχαν εύκαιρο ένα μπουκάλι μαδέρα. Γέμισε δύο ποτήρια και ξανακάθισε στον καναπέ.

Αγαπούσε πολύ καιρό τον Ρότζερ. Μικρός έτρεφε ένα είδος παιδιάστικης λατρείας για τον ενήλικο προστάτη του. Μετά ο Ρότζερ είχε πάει στη Γερμανία και ο Κιτ είχε ξεπεράσει τη λατρεία για τον ήρωά του. Όμως όταν ξαναμπήκε στη ζωή του ο Ρότζερ, ο Κιτ είχε συγκλονιστεί από συναισθήματα που τον εξέπληξαν και τον φόβισαν. Είχε καταχωνιάσει μέσα του τις σκέψεις αυτές και είχε προσπαθήσει να τις κρύψει.

Ο Ρότζερ το ήξερε, ωστόσο, και είχε μιλήσει στον Κιτ για τις αλήθειες της ζωής. «Δεν είναι ασυνήθιστο να αγαπιούνται δύο άντρες», του είχε πει. Ο Κιτ δυσκολευόταν να το πιστέψει. «Μην ακούς τι λέει ο κόσμος. Συμβαίνει συνεχώς —ιδίως στην Οξφόρδη». Ο Ρότζερ είχε χαχανίσει και μετά είχε σοβαρέψει καιάλι. «Σ’ αγαπώ και θέλω να πλαγιάσω μαζί σου και να σε φιλήσω και ν’ αγγίξω το κορμί σου παντού, και το ίδιο θέλεις κι εσύ, το ξέρω! Μην προσπαθήσεις καν να το αρνηθείς».

Μετά το πρώτο σοκ, ο Κιτ έπλεε σε πελάγη ευτυχίας· και έτσι ένιωθε ακόμα. Ο Ρότζερ είχε και δυστυχισμένες στιγμές, όπως τώρα. Ο Κιτ σκεφτόταν πώς να τον ρωτήσει τι συνέβαινε, όταν κάποιος χτύπησε δυνατά την εξώπορτα.

«Πάω εγώ να δω ποιος είναι», είπε ο Κιτ. Είχαν οικονόμο, αλ-

λά είχε φύγει, όπως κάθε βράδυ. Κατέβηκε τις σκάλες και άνοιξε την πόρτα.

Ο επισκέπτης με το κόκκινο ημίψηλο καπέλο ήταν ο Σπορτ Κάλιβερ. «Πρέπει να μιλήσω στον Ρότζερ», είπε απότομα.

«Καλησπέρα και σ' εσένα, Σπορτ», είπε σαρκαστικά ο Κιτ.

«Ας αφήσουμε τις ευγένειες».

Ο Κιτ στράφηκε και φώναξε, «Είσαι εδώ για τον Σπορτ Κάλιβερ;»

«Καλύτερα να τον αφήσεις να περάσει», απάντησε από πάνω ο Ρότζερ.

«Θα χαρεί πολύ να σε δει», είπε ο Κιτ στον Σπορτ και, αφού έκλεισε την εξώπορτα, τον οδήγησε στη σκάλα.

Ο Σπορτ, χωρίς να βγάλει το καπέλο του, κάθισε πριν του το πουν σε μια καρέκλα απέναντι στον Ρότζερ. «Η προθεσμία πέρασε, Ρότζερ», του είπε.

«Δεν έχω λεφτά», είπε ο Ρότζερ. «Γιατί φοράς αυτό το ηλίθιο καπέλο;»

«Ω, Θεέ μου», έκανε ο Κιτ. «Έπαιζες χαρτιά με δανεικά;»

Φανερά ντροπιασμένος ο Ρότζερ, δεν απάντησε.

«Ναι», είπε ο Σπορτ, «και έπρεπε να μου τα είχε επιστρέψει από χτες».

Ο Κιτ υποψιάζοταν από καιρό ότι ο Ρότζερ μπορεί να μην τηρούσε την υπόσχεσή του, έτσι η αποκάλυψη δεν τον σόκαρε και τόσο. Απέφυγε να του θυμίσει την υπόσχεσή του· ο Ρότζερ ήταν ήδη αρκετά δυστυχημένος. «Αχ, Ροτζ», στέναξε. «Πόσα χρωστάς;»

Του απάντησε ο Σπορτ. «Ενενήντα τέσσερις λίρες, έξι σελίνια και οχτώ πένες».

Τώρα σοκαρίστηκε ο Κιτ. «Δεν έχουμε τόσα!» είπε.

«Πόσα έχετε;» ρώτησε ο Σπορτ.

Πριν του πει ο Κιτ, τον πρόλαβε ο Ρότζερ. «Να μη σε νοιάζει», του είπε. «Θα τα πάρεις τα λεφτά σου, Σπορτ. Θα σε πληρώσω αύριο».

Ο Κιτ ήταν βέβαιος ότι μπλόφαρε.

Το ίδιο υποπτευόταν και ο Σπορτ. «Θα περιμένω ως αύριο», τον

προειδοποίησε. «Αν δε με ξοφλήσεις, όμως, θα σου πουν δύο λογάκια ο Βατραχομάτης και ο Ταύρος».

«Ποιοι είναι αυτοί;» ρώτησε ο Κιτ.

«Δουλεύουν για τον Σπορτ», του εξήγησε ο Ρότζερ. «Πετούν έξω απ' το μαγαζί τους μεθυσμένους και ξυλοκοπούν όποιους του χρωστούν».

«Ποιο το νόημα;» είπε ο Κιτ. «Αν κάποιος δεν έχει λεφτά, δε θα τα έχει ούτε αφού τον ξυλοκοπήσουν».

«Ναι, αλλά έτσι θα φοβούνται να προσπαθήσουν να με ξεγελάσουν οι υπόλοιποι», είπε ο Σπορτ. Σηκώθηκε. «Θα τα πούμε αύριο, Ρότζερ. Αλλιώς θα τα πεις με τον Βατραχομάτη και τον Ταύρο μεθαύριο».

Βγήκε από το δωμάτιο και ο Κιτ τον ακολούθησε στις σκάλες. Ο Σπορτ άνοιξε την πόρτα και έφυγε δίχως λέξη. Ο Κιτ έκλεισε την πόρτα και ξανανέβηκε τις σκάλες.

«Λυπάμαι», είπε ο Ρότζερ χωρίς να τον κοιτάζει στα μάτια. «Λυπάμαι πολύ. Σ' απογοήτευσα».

Ο Κιτ τύλιξε το χέρι του γύρω από τους ώμους του Ρότζερ. «Μη σε απασχολεί αυτό. Καλύτερα να δούμε τι θα κάνουμε».

«Δεν είναι δικό σου πρόβλημα. Εσύ δε φταις, δεν έχεις χαρτοπαίξει ποτέ».

«Και θαρρείς ότι θα κάτσω με σταυρωμένα τα χέρια να περιμένω να έρθουν οι τύποι με τα γελοία ονόματα να σε δείρουν;»

«Θα έχω φύγει πριν έρθουν. Πρέπει να φύγω αύριο».

Ο Κιτ πληγώθηκε. Πώς μπορούσε ο Ρότζερ να σχεδιάζει να τον αφήσει; «Μα πού θα πας; Τι θα κάνεις;»

«Το έχω σκεφτεί», είπε ο Ρότζερ. «Θα καταταγώ στο Βασιλικό Πυροβολικό. Πάντα χρειάζονται ανθρώπους ικανούς στις επισκευές, ιδίως των κανονιών».

Ο Κιτ έμεινε σιωπηλός, προσπαθώντας να το συνειδητοποιήσει. Ο Ρότζερ στο στρατό! Πιθανότατα θα τον έστελναν στην Ισπανία. Μπορεί να μην επέστρεφε ποτέ. Δεν άντεχε ούτε να το σκέφτεται.

Τι μπορούσε να κάνει ο Κιτ, όμως; Δεν μπορούσε να ξοφλήσει το χρέος ούτε να υπερασπιστεί τον Ρότζερ —ή τον εαυτό του— από

τους πληρωμένους μπράβους του Σπορτ. Και δεν μπορούσε να ζήσει χωρίς τον Ρότζερ.

Τελικά κατάλαβε ποια ήταν η λύση.

«Το εννοείς;» ρώτησε τον Ρότζερ. «Θα καταταγείς στ' αλήθεια;»

«Ναι», απάντησε εκείνος. «Είναι η μόνη λύση».

«Πότε;»

«Θα πάρω αύριο την άμαξα για το Μπρίστολ. Έχω ακούσει ότι υπάρχει ένα πλοίο εκεί που περιμένει να μεταφέρει ενισχύσεις στην Ισπανία».

«Τόσο σύντομα!»

«Πρέπει να γίνει αύριο».

«Τότε», είπε ο Κιτ, «θα έρθω μαζί σου».

Η Σαλ και ο Τζαρτζ έκλεισαν το σπίτι του Κιτ. Ο Τζαρτζ λάδωσε τα εργαλεία και τα τύλιξε σε μουσαμά. Η Σαλ έβαλε τα ρούχα και τα κλινοσκεπάσματα σε σάκους και τους έραψε, αφού έριξε μέσα λεβάντα για να μη πιάσουν σκώρους. Την υπόλοιπη οικοσκευή την τακτοποίησε σε δανεικά κιβώτια.

Είχε το σύντομο γράμμα του Κιτ διπλωμένο μέσα στο μανίκι της.

Αγαπημένη μου μητέρα,

Πρέπει να φύγουμε. Ο Ρότζερ χρωστάει χρήματα που δεν έχουμε να πληρώσουμε και η δουλειά μας έχει καταρρεύσει λόγω των Λουδιτών. Όταν διαβάξεις αυτές τις γραμμές, θα είμαι μακριά από το Κίγκσμπριτζ. Θα καταταγούμε στο Βασιλικό Πυροβολικό.

Λυπάμαι που σου δίνω μια τέτοια αναστάτωση.

Σε παρακαλώ, στείλε όλα τα πράγματά μας στο εργαστήριο του Ρότζερ στο Μπάντφορντ. Θα βρεις το κλειδί μαζί μ' αυτό το σημείωμα.

Ο γιος σου που σ' αγαπάει πολύ,

Κιτ

Η Σαλ είχε φρίξει και είχε κλάψει όταν το πρωτοδιάβασε. Ο Κιτ ήταν το μοναχοπαίδι της. Όσο κι αν της έλεγε η λογική της ότι ένας άντρας είκοσι οχτώ ετών δεν ήταν υποχρεωμένος να ζει κοντά στη μητέρα του, μέσα της ένιωθε εγκαταλειμμένη. Και τρώμαζε όταν σκεφτόταν τι μπορεί να του συνέβαινε στο στρατό. Ο Κιτ είχε πολλά υπέροχα χαρίσματα και ένα ξεχωριστό ταλέντο, αλλά πολεμιστής δεν ήταν ποτέ. «Πυροβολικό» σήμαινε κανόνια, έτσι ο Κιτ και ο Ρότζερ θα ήταν στην καρδιά οποιουδήποτε πεδίου μάχης και πρώτος στόχος των εχθρών. Αν πέθαινε ο Κιτ, η καρδιά της Σαλ θα ράγιζε. Και επιπλέον θα αισθανόταν πάντα ότι το φταίξιμο ήταν του Τζαρτζ, αφού εκείνος είχε προκαλέσει την κρίση με την καταστροφή των μηχανών.

Ενώ μάζευαν ακόμα τα πράγματα, έκαναν την εμφάνισή τους δύο άντρες, ένας κοντός με χοντρό σβέρκο και ένας με γουρλωτά μάτια. Κρατούσαν από ένα χοντροκομμένο, βαρύ δρύινο ρόπαλο ο καθένας.

«Πού είναι ο Ρότζερ Ρίντικ;» ρώτησε ο γουρλομάτης.

Ο Τζαρτζ στράφηκε αργά να τον αντικρίσει. «Και τι τον θες εσύ μ' ένα ρόπαλο στο χέρι, Βατραχομάτης;»

Η Σαλ ήταν έτοιμη για καβγά, αν χρειαζόταν, αλλά δεν ήθελε. Ψιθύρισε μια από τις Παροιμίες της Παλαιάς Διαθήκης στον Τζαρτζ: «Θυμήσου, “μια απάντηση γλυκιά καταπραΰνει το θυμό”».

«Ο Ρίντικ χρωστάει λεφτά, αν θες να ξέρεις», είπε ο Βατραχομάτης.

«Μπα;» σάρκασε ο Τζαρτζ. «Ε, λοιπόν, δεν είναι εδώ και, επειδή μου έρχεται να σπάσω ετούτο το ρόπαλο στην άσχημη κεφάλια σου, καλύτερα δίνε του από δω πριν χάσω την ψυχραιμία μου». Στράφηκε στον άλλον άντρα. «Το ίδιο ισχύει και για σένα, Ταύρε».

«Και με τα λεφτά του κυρίου Κάλιβερ τι θα γίνει;» επέμεινε ο Γουρλομάτης. «Ο Ρίντικ τού χρωστάει ενενήντα τέσσερις λίρες, έξι σελίνια και οχτώ πένες».

Το ποσό σόκαρε τη Σαλ. Ήταν παραπάνω απ' όλες τις οικονομίες του Κιτ. «Αν ο Σπορτ Κάλιβερ άφησε το χρέος του Ρότζερ Ρίντικ να μεγαλώσει τόσο», είπε αγανακτισμένη, «τότε είναι πιο ανόητος απ' όσο νόμιζα».

«Πρέπει να πάμε στον κύριο Κάλιβερ τα λεφτά του».

«Άκου», είπε ο Τζαρτζ. «Έχω γύρω στις έξι πένες στην τσέπη μου. Μπορείς να προσπαθήσεις να μου τις πάρεις, αν σου βαστάει».

«Πού πήγε ο Ρίντικ;»

«Στον αρχιεπίσκοπο του Κάντερμπερι για να συζητήσουν τα κακά του τζόγου».

Ο Βατραχομάτης φάνηκε για μια στιγμή μπερδεμένος, αλλά μετά κατάλαβε και είπε, «Πάντα χωρατατζής, ε;» Έκανε μεταβολή και έφυγε με τον Ταύρο ξοπίσω του.

Όταν ξεμάκρυναν αρκετά, γύρισε και φώναξε, «Θα τα ξαναπούμε, Τζαρτζ Μποξ. Να δούμε αν θα έχεις όρεξη για χωρατά όταν θα κρέμεσαι απ' το σκοινί του δήμιου».

Ο Τζαρτζ κλήθηκε να παρουσιαστεί ενώπιον του τοπικού δικαστηρίου στη συνεδρίαση του Μαρτίου, με προεδρεύοντα τον Χόρνμπιμ. Το σώμα των ενόρκων θα αποφάσιζε αν ο Τζαρτζ θα παραπεμπόταν στο κακουργιοδικείο για να δικαστεί για το αδίκημα της καταστροφής μηχανών, που επέσυρε τη θανατική ποινή.

Τη δίωξη είχε ασκήσει ο σερίφης Ντόι. Δε γινόταν πάντα έτσι. Συνήθως την αγωγή ασκούσε ο ζημιωμένος –που θα ήταν ο Μόουζες Κρόκετ στην προκειμένη περίπτωση– αλλά ο κανόνας αυτός δεν τηρούνταν απαρέγκλιτα.

Πρώτη μάρτυρας κατηγορίας ήταν η Μείζι Ρόμπερτς, μια εργάτρια που ζούσε σε μια από τις ενοικιαζόμενες εργατικές κατοικίες του Χόρνμπιμ στη νότια πλευρά του ποταμού, κοντά στα εργοστάσια. Ήταν νέα και φτωχοντυμένη. Η Σαλ την ήξερε εξ' όψεως, αλλά δεν είχαν μιλήσει ποτέ.

Η Μείζι έδειχνε ευχαριστημένη που ήταν το κέντρο της προσοχής. Η Σαλ σκέφτηκε ότι πιθανότατα θα ήταν πρόθυμη να ψευδορκήσει για έξι πένες.

Κατέθεσε ότι είχε δει τον Τζαρτζ να κατευθύνεται προς το εργοστάσιο του Κρόκετ και είχε προσέξει ότι εκείνη τη στιγμή χτυπούσαν οι καμπάνες. Το θυμόταν γιατί της είχε κάνει εντύπωση. «Ήξερα ότι ήταν κωδωνοκρούστης», είπε.

Η Σαλ είχε συζητήσει με τον Τζαρτζ τις ερωτήσεις που θα έκανε στους μάρτυρες. Δεν τις είχε γραμμένες, αφού δεν ήξερε να διαβάζει, αλλά ήταν μαθημένος να θυμάται τα σημαντικά πράγματα. «Θυμάσαι ότι είχε σκοτεινιάσει εκείνο το βράδυ όταν χτυπούσαμε τις καμπάνες;»

«Ναι, ήταν σκοτεινά», παραδέχτηκε η Μείζι.

«Πώς με αναγνώρισες τότε;»

«Κρατούσες φανάρι».

Η απάντηση ήρθε γρήγορα και η Σαλ κατάλαβε ότι κάποιος είχε προετοιμάσει τη Μείζι γι' αυτή την ερώτηση.

«Και το φως του φαναριού ήταν αρκετό για να με αναγνωρίσεις;» είπε ο Τζαρτζ.

«Το φως και το μπόι σου», είπε η Μείζι και πρόσθεσε μ' ένα πλατύ χαμόγελο, «Λίγοι είναι τόσο μεγάλωσμοι σαν του λόγου σου». Ήταν εύστροφη.

Ακούστηκαν μερικά γελάκια και η Μείζι έμοιαζε ευχαριστημένη.

«Αυτός που είδες και νόμιζες ότι ήμουν εγώ σου μίλησε;» ξαναρώτησε ο Τζαρτζ.

«Όχι».

Ο Τζαρτζ φάνηκε να είχε ξεχάσει τι έπρεπε να πει στη συνέχεια. «Πρώτα ποιος είναι ο σπιτονοικοκύρης της», του ψιθύρισε η Σαλ.

Ο Τζαρτζ ακολούθησε την υπόδειξή της.

«Ο κύριος Χόρνμπιμ είναι ο σπιτονοικοκύρης μου», απάντησε η Μείζι.

«Και πόσα του χρωστάς για νοίκι;»

«Δεν του χρωστάω απολύτως τίποτα», είπε η Μείζι ακόμα πιο αυτάρεσκα.

Η Σαλ ήταν βέβαιη ότι η Μείζι είχε δωροδοκηθεί με κάποιον τρόπο. Της ήταν δύσκολο ν' αγανακτήσει, ωστόσο, αφού ο Τζαρτζ ήταν ένοχος στην πραγματικότητα.

Η δεύτερη μάρτυρας ήταν η Μαρί Ντοντς, χήρα του Μπένι Ντοντς, που ήταν κωδωνοκρούστης. Πριν από πολλά χρόνια, ο Μπένι είχε ερωτευτεί τη Σαλ και, παρότι εκείνη δεν τον είχε ενθαρρύνει ποτέ, η Μαρί την είχε θεωρήσει υπεύθυνη. Και της κρατούσε ακόμα κακία.

Η Μαρί κατέθεσε ότι ο Μπένι τής είχε πει πως η Σαλ καμιά φορά αντικαθιστούσε τον Τζαρτζ. Αυτό ήταν πολύ επιβαρυντικό· ανέτρεπε το άλλοθι του Τζαρτζ.

«Μα οι γυναίκες δεν μπορούν να χτυπήσουν αυτές τις καμπάνες», είπε ο Τζαρτζ στη Μαρί. «Δεν είναι αρκετά δυνατές».

«Αυτή μπορεί», είπε η Μαρί. «Για δείτε την!» πρόσθεσε φαρμακερά και ο κόσμος γέλασε.

Ο σερίφης Ντόι αιφνιδίασε έπειτα τη Σαλ καλώντας την ως μάρτυρα.

Έπρεπε να πάρει μια απόφαση και είχε μόνο λίγα δευτερόλεπτα στη διάθεσή της. Ήταν θυμωμένη με τον Τζαρτζ –έξαλλη, για την ακρίβεια– που την είχε φέρει σ' αυτή τη θέση, αλλά δεν ωφελούσε να συνεχίσει να βράζει γι' αυτό. Θα ψευδορκούσε για χάρη του; Ήταν όχι μόνο αμαρτία, αλλά και αδίκημα. Και μπορεί να το πλήρωνε και στη μετά θάνατον ζωή και όσο ζούσε σ' αυτή τη γη.

Όμως αν έλεγε την αλήθεια, ο Τζαρτζ πιθανότατα θα κατέληγε στην αγχώνη.

Η Σαλ ορκίστηκε και ο Ντόι τη ρώτησε, «Κυρία Μποξ, ήσασταν στο δωμάτιο των σκοινιών μαζί με τους κωδωνοκρούστες κατά τη διάρκεια της εξάσκησης τους εκείνη τη νύχτα;»

Δεν είχε πρόβλημα να το παραδεχτεί αυτό. «Ναι», απάντησε.

«Όλη την ώρα;»

Κάποιος είχε συμβουλευθεί τον Ντόι τι να πει, σκέφτηκε η Σαλ. Από μόνος του δεν ήταν τόσο έξυπνος. «Ναι», είπε.

«Και στο διάστημα αυτό, έφυγε καθόλου από το δωμάτιο ο σύζυγός σας, ο Τζαρτζ Μποξ;»

Η κρίσιμη στιγμή είχε φτάσει και η Σαλ δε δίστασε. «Όχι», είπε ψέματα. «Δεν έφυγε καθόλου».

«Έχετε χτυπήσει ποτέ καμπάνα εκκλησίας;»

«Όχι». Τα ψέματα κυλούσαν εύκολα από τα χείλη της τώρα.

«Πιστεύετε ότι θα μπορούσατε;»

«Δεν έχω ιδέα».

«Κυρία Μποξ, θα διαπράττατε το αδίκημα της ψευδορκίας για να σώσετε το σύζυγό σας από την κρεμάλα;»

Η ερώτηση την αιφνιδίασε. Αν και μόλις είχε ψευδορκήσει, δεν

μπορούσε να απαντήσει ναι, γιατί η απάντηση αυτή θα υπονόμεινε την κατάθεσή της. Από την άλλη, δεν ήταν σίγουρη αν το όχι θα ήταν καλή απάντηση· θα την έκανε να φανεί σκληρή. Οι άντρες αντιπαθούσαν τις σκληρές γυναίκες. Και όλοι οι ένορκοι ήταν άντρες.

Δίστασε, αλλά δεν πείραζε· στο κάτω κάτω η ερώτηση ήταν υποθετική, άρα είχε κάθε δικαίωμα να νιώθει αβέβαιη.

Τελικά αποφάσισε να πει ακριβώς αυτό. «Δεν ξέρω. Δε μου ζητήθηκε ποτέ να ψευδορκήσω».

Από τα πρόσωπα των ενόρκων, αισθάνθηκε ότι είχε δώσει τη σωστή απάντηση.

Στο τέλος η Σαλ και ο Τζαρτζ συζήτησαν για λίγο μεταξύ τους και μετά ο Τζαρτζ σηκώθηκε να πει αυτά που είχαν συμφωνήσει. «Η Μείζι Ρόμπερτς πιθανότατα είδε έναν μεγάλωσωμο τύπο να περπατάει στον σκοτεινό δρόμο την ώρα που χτυπούσαν οι καμπάνες. Δεν αντάλλαξε κουβέντες μαζί του, άρα δεν μπορεί να πει ότι η φωνή του έμοιαζε με τη δική μου. Κάνει λάθος, αυτό είναι όλο».

Ήταν αλήθεια και οι ένορκοι έπρεπε να το καταλάβουν.

Ο Τζαρτζ συνέχισε: «Ο παλιός μου φίλος, ο Μπένι Ντοντς, είχε την τάση να υπερβάλλει λιγάκι και μπορεί να είτε απλώς στη γυναίκα του ότι η Σαλ Μποξ έδειχνε αρκετά δυνατή για να χτυπήσει μια καμπάνα. Ο Μπένι είναι έξι χρόνια πεθαμένος, ο Θεός ν' αναπαύσει την ψυχή του, έτσι η κυρία Ντοντς συγχωρείται αν δε θυμάται ακριβώς τι της είπε. Αυτά είναι όλα κι όλα τα στοιχεία! Δεν μπορείτε να κρεμάσετε έναν άνθρωπο χωρίς ακλόνητες αποδείξεις!» Κατέβηκε από το εδώλιο.

Τελευταίος μίλησε ο Χόρνμπιμ. «Κύριοι ένορκοι, ο Τζαρτζ Μποξ είναι ένας υφαντής που έχασε μέρες δουλειάς εξαιτίας των ατμοκίνητων αργαλειών, επομένως έχει κίνητρο να είναι Λουδίτης. Ισχυρίζεται ότι χτυπούσε τις καμπάνες, αλλά η κυρία Ρόμπερτς είναι βέβαιη ότι τον είδε στο δρόμο εκείνη την ώρα. Λέει ότι η σύζυγός του δεν είναι αρκετά δυνατή για να χτυπήσει την καμπάνα στη θέση του, αλλά ο Μπένι Ντοντς, ένας άλλος κωδωνοκρούστης έλεγε ότι ήταν και ότι το έκανε.

»Θυμηθείτε, κύριοι ένορκοι, ότι σήμερα δεν καλείστε να πείτε αν ο Τζαρτζ Μποξ είναι ένοχος. Είστε εδώ για να αποφασίσετε αν

τα στοιχεία είναι επαρκή για να τον παραπέμψετε στο κακουργιοδικείο. Τα στοιχεία υπάρχουν, αν και αμφισβητήθηκαν, και μπορεί κάλλιστα να θεωρείτε ότι την υπόθεση πρέπει να κρίνει ένα ανώτερο δικαστήριο. Παρακαλείστε, λοιπόν, να αποφασίσετε».

Οι δώδεκα άντρες συσκέφτηκαν και, προς μεγάλη απογοήτευση της Σαλ, σύντομα άρχισαν να κουνούν τα κεφάλια τους συμφωνώντας. Λίγο αργότερα, ένας απ' αυτούς σηκώθηκε και είπε, «Παραπέμπουμε τον κατηγορούμενο στο κακουργιοδικείο».

Ο ΚΙΤ ΚΛΙΔΕΡΟΥ ΔΕΝ ΕΙΧΕ ξαναδεί έρημο, αλλά ήταν σίγουρος ότι έτσι θα ήταν. Το έδαφος ήταν σκληρό, με αμμώδη επιφάνεια, και ο ήλιος έκαιγε αμείλικτα όλη μέρα. Φανταζόταν τις ερήμους επίπεδες, αλλά τις τελευταίες εβδομάδες είχε διασχίσει τα ψηλότερα βουνά που είχε δει ποτέ.

Καθόταν μαζί με τον Ρότζερ κατάχαμα και έτρωγαν βραστό αρνί με φασόλια, ενώ ο ήλιος έδυε πάνω από τον ποταμό Θαδόρα στα βόρεια της Ισπανίας. Όλοι έλεγαν ότι αύριο θα γινόταν η μεγάλη μάχη. Θα ήταν η πρώτη του Κιτ, ίσως και η τελευταία του. Τα νεύρα του ήταν τόσο τεντωμένα από το φόβο, που με δυσκολία κατάπινε.

Ήταν Ιούνιος και είχαν κλείσει δύο μήνες στην Ισπανία. Όταν έφτασαν στην πόλη Ροδρίγο, τους έστρωσαν αμέσως στη δουλειά: τη συντήρηση των κανονιών. Είχαν μείνει αποθηκευμένα το χειμώνα και τώρα έπρεπε να ετοιμαστούν για χρήση. Ο διοικητής του Βασιλικού Πυροβολικού εκεί ήταν ο αντισυνταγματάρχης Αλεξάντερ Ντίκσον, ένας άντρας που κέρδισε γρήγορα το σεβασμό του Κιτ με την ενεργητικότητα και την ευφυΐα του. Έχοντας διατελέσει διευθυντής και ο ίδιος, ο Κιτ κατανοούσε την ύψιστη ανάγκη για διαταγές σαφείς και κατανοητές στους άντρες.

Τα κανόνια από ορείχαλκο ήταν τοποθετημένα πάνω σε δίτροχες άμαξες από ξύλο ενισχυμένο με σίδερο. Το κλίμα της Ισπανίας δεν ήταν υγρό, αλλά ο σίδηρος σκούριαζε όπως και οπουδήποτε αλλού. Ο Κιτ και ο Ρότζερ επέβλεπαν τους άντρες που καθάριζαν, λάδωναν και δοκίμαζαν τα τροχήλατα κανόνια που ήταν έτοιμα για την πορεία του στρατού. Τα βρετανικά κανόνια ζύγιζαν τρία πέμπτα του τόνου, έτσι η μετακίνησή τους μέσω χωματόδρομων από το ένα μέρος στο άλλο ήταν πάντα πρόκληση και συχνά εφιάλτης. Το κάθε κανόνι ήταν προσαρτημένο σ' έναν δίτροχο κιλλίβαντα και χρειάζονταν έξι άλογα για να σύρουν το συνολικό οπλικό σύστημα.

Τις πιο πολλές μέρες ο Κιτ ήταν τόσο πνιγμένος, που ξεχνούσε ν' ανησυχήσει για τις μάχες.

Ο στρατός μετακινούνταν με εκατοντάδες τροχοφόρα, κυρίως άμαξες με εφόδια, που χρειάζονταν επίσης συντήρηση, έλεγχο και συχνά επισκευές στο τέλος του χειμώνα. Τα βόδια και τα άλογα που τα έσερναν ήταν ευτυχώς ευθύνη άλλων. Ο Κιτ δεν είχε ποτέ δικό του άλογο και τα μισούσε από τότε που ο άγριος επιβήτορας του Γουίλ Ρίντικ τού είχε ραγίσει το κρανίο σε ηλικία έξι ετών.

Οι νεοσύλλεκτοι περνούσαν από γυμνάσια, διδάσκονταν σκοποβολή και έκαναν πολύωρες πορείες με πλήρη εξάρτυση για να σκληραγωγηθούν και να μάθουν να αντέχουν. Φορτία προμηθειών έφταναν με πλοία από την Αγγλία: καινούργιες αρβύλες και στολές, μουσκέτα, πυρομαχικά και σκηνές. Έτσι ξόδευε η κυβέρνηση τα χρήματα που εισέπραττε απ' όλους τους νέους φόρους πίσω στην πατρίδα.

Οι προαγωγές γίνονταν γρήγορα. Οι περσινές μάχες είχαν στερήσει το στρατό του Γουέλινγκτον από πολλούς αξιωματικούς. Ο Κιτ και ο Ρότζερ πήραν σύντομα βαθμό για να διαθέτουν την αναγκαία εξουσία όταν επέβλεπαν τις εργασίες. Ο Ρότζερ έγινε υπολοχαγός και ο Κιτ, λόγω της θητείας του στην πολιτοφυλακή, λοχαγός.

Στο Ροδρίγο είχαν δει συχνά άντρες του 107ου Συντάγματος Πεζικού. Ο Τζο Χόρνμπιμ και ο Σάντι Ντράμοντ είχαν γίνει και οι δύο ανθυπολοχαγοί, που ήταν ο κατώτερος βαθμός ενός αξιωματικού.

Ο Κιτ είχε εκπλαγεί όταν είδε εκατοντάδες Αγγλίδες στην πόλη. Δεν ήξερε πόσες γυναίκες ταξίδευαν μαζί με τους στρατευμένους συζύγους τους. Ο στρατός το ανεχόταν αυτό, απ' ό,τι έμαθε, επειδή οι γυναίκες ήταν χρήσιμες. Στο πεδίο της μάχης έφερναν στους άντρες τους φαγητό, νερό και μερικές φορές πυρομαχικά. Και εκτός μάχης έκαναν όλα όσα κάνει πάντα μια σύζυγος: πλύσιμο, μαγείρεμα και έρωτα τη νύχτα. Οι ανώτεροι πίστευαν ότι η παρουσία των γυναικών μείωνε τις πιθανότητες να πίνουν υπερβολικά οι άντρες, να τσακώνονται και να έρχονται στα χέρια, καθώς και να κολλούν επικίνδυνα νοσήματα από τις πόρνες.

Είχαν συναντήσει τον Κένελμ Μάκιντος, που υπηρετούσε ως στρατιωτικός ιερέας στο 107ο, και τον βρήκαν πολύ αλλαγμένο· το

ράσο του ήταν κατασκοπισμένο, το πρόσωπό του αζύριστο, τα χέρια του βρόμικα. Μα και η στάση του είχε αλλάξει. Ο πάντα υπεροπτικά απόμακρος κληρικός που μιλούσε υποτιμητικά στους αμόρφωτους εργάτες είχε χάσει πια την αλαζονεία του. Τους ρώτησε αν έτρωγαν αρκετά και αν είχαν κουβέρτες της προκοπής για τις κρύες νύχτες. Είχε γίνει μάλλον συμπαθητικός.

Στα μέσα Μαΐου, ο στρατός του Γουέλινγκτον αναχώρησε από το Ροδρίγο με κατεύθυνση προς τα βόρεια. Κάποιοι άντρες ανυπομονούσαν, καθώς είχαν βαρεθεί όλο το χειμώνα. Καλύτερα να βαριέσαι παρά να είσαι νεκρός, σκεφτόταν ο Κιτ.

Ο συμμαχικός στρατός απαρτιζόταν από περίπου εκατόν είκοσι χιλιάδες άντρες, όπως έμαθε ο Ρότζερ κουβεντιάζοντας με το προσωπικό του αρχηγείου. Το μεγαλύτερο τμήμα του αποτελούσαν οι πενήντα χιλιάδες Βρετανοί, ενισχυμένοι από σαράντα χιλιάδες Ισπανούς και τριάντα χιλιάδες Πορτογάλους. Δεν ήταν γνωστό πόσοι ήταν οι αντάρτες της ισπανικής αντίστασης.

Ο γαλλικός στρατός στα βόρεια της Ισπανίας υπολογιζόταν ότι ανερχόταν σε περίπου εκατόν τριάντα χιλιάδες άντρες. Δεν περίμεναν ενισχύσεις. Έλεγαν ότι ο Βοναπάρτης είχε χάσει πάνω από τον μισό εθνικό γαλλικό στρατό στην καταστροφική του πορεία προς τη Μόσχα. Έτσι, αντί να ενισχύσει τα στρατεύματά του στην Ισπανία, είχε αποσύρει τους καλύτερους άντρες του για τις συνεχιζόμενες μάχες στη βορειοανατολική Ευρώπη, ενώ οι δυνάμεις του Γουέλινγκτον είχαν ενισχυθεί με διαδοχικές νέες φουρνιές αντρών και εφοδίων στη διάρκεια του χειμώνα.

Ο Βοναπάρτης επιφύλασσε πάντα εκπλήξεις στον εχθρό –όμως ο Βοναπάρτης δεν ήταν στην Ισπανία. Εδώ διοικούσε ο αδερφός του, ο Ιωσήφ.

Η πορεία ήταν επίπονη. Ο σβέρκος του Κιτ είχε καεί από τον ήλιο και τα πόδια του είχαν βγάλει φουσκάλες. Αν και μικρόσωμος, δεν ήταν αδύναμος· ωστόσο, κάθε μέρα, όταν έδυε ο ήλιος και μπορούσε επιτέλους να ξεκουραστεί, διαπίστωνε ότι ήταν ξεθεωμένος. Γι' αυτό ήταν μεγάλη ανακούφιση όταν έσπαγε κάποιος άξονας ή λύγιζε ο τροχός κάποιας άμαξας και σταματούσαν καμιά ώρα για να τον επισκευάσουν. Ακόμα καλύτερα ήταν όταν περνούσαν από

μαλακό ή αμμόδες έδαφος και οι ρόδες βούλιαζαν, οπότε περνούσαν όλο το απόγευμα κατασκευάζοντας έναν πρόχειρο δρόμο από σανίδες για να ξεπεράσουν το εμπόδιο.

Ο Κιτ παρηγοριόταν στη σκέψη ότι, όσο δύσκολη κι αν ήταν η πορεία, ήταν προτιμότερη από τη μάχη.

Ο Ρότζερ παρέμεινε σε επαφή με τους φίλους του στο αρχηγείο και μάθαινε τις πληροφορίες που έρχονταν, κυρίως από τους Ισπανούς αντάρτες. Ο βασιλιάς Ιωσήφ της Ισπανίας, ο αδερφός του Βοναπάρτη, είχε μεταφέρει την πρωτεύουσα από τη Μαδρίτη βόρεια, στο Βαγιαδολίδ, μια πόλη σε στρατηγική θέση στο κέντρο της βόρειας Ισπανίας. Ο στρατός του Γουέλινγκτον βάδιζε βορειοανατολικά, προς το Βαγιαδολίδ, αλλά είχε στείλει και μια δύναμη πλαγιοκόπησης μέσω μιας βόρειας καμπής για να προσεγγίσει τους Γάλλους από εκεί που δεν το περίμεναν.

Αντί να αντισταθούν στην έξυπνη αυτή κίνηση, οι Γάλλοι παραδόξως υποχώρησαν. Το προσωπικό του βρετανικού αρχηγείου αναρωτιόταν γιατί. Οι μυστικές υπηρεσίες εκτιμούσαν ότι ο εχθρός είχε λιγότερους άντρες απ' ό,τι πίστευαν αρχικά: μόνο εξήντα χιλιάδες περίπου. Ίσως πολλοί απ' αυτούς να ήταν στα βουνά και να πολεμούσαν τους αντάρτες. Η οπισθοχώρησή τους προς τα βορειοανατολικά τους έφερε πιο κοντά στα γαλλικά σύνορα. Ήταν άραγε δυνατό να διέφευγαν μέσω των βουνών στην πατρίδα τους; Από το μυαλό του Κιτ πέρασε η σκέψη ότι ίσως οι Βρετανοί νικούσαν χωρίς να πολεμήσουν. Έπειτα, όμως, είπε στον εαυτό του ότι αυτά ήταν ευσεβείς πόθοι.

Και ήταν. Ο βασιλιάς Ιωσήφ στρατοπέδευσε στην κοιλάδα του ποταμού Θαδόρα, δυτικά της βασκικής πόλης Βιτόρια, και τώρα ο Κιτ θα αναγκαζόταν να πολεμήσει τελικά.

Βρίσκονταν σε μια πλατιά πεδιάδα που περιβαλλόταν από βουνά στα βόρεια και τα νότια και στενά φαράγγια στα ανατολικά και τα δυτικά, ενώ το ποτάμι τη διέσχιζε φιδογυριστό από τα βορειοανατολικά προς τα νοτιοδυτικά. Το στρατόπεδο των Γάλλων ήταν στην αντίπερα όχθη του διαγώνιου εκείνου ποταμού. Ο στρατός του Γουέλινγκτον θα έπρεπε να τον διασχίσει για να επιτεθεί.

Ο Κιτ ήταν τρομοκρατημένος. «Πώς θ' αρχίσει;» ρώτησε αγχωμένος τον Ρότζερ.

«Θα σχηματίσουν μια οριζόντια γραμμή για να ανακόψουν την πορεία μας».

«Και μετά;»

«Θα επιτεθούμε κατά φάλαγγες μάλλον, για ν' ανοίξουμε κενά στη γραμμή τους».

Ο Κιτ το βρήκε λογικό.

«Το πρόβλημά μας είναι το ποτάμι», είπε ο Ρότζερ. «Ένας στρατός που διασχίζει ένα ποτάμι, είτε από γέφυρα είτε από πέρασμα, έχει πυκνή διάταξη και είναι αργοκίνητος, δηλαδή αποτελεί εύκολο στόχο. Αν έχει μυαλό ο βασιλιάς Ιωσήφ, θα παρατάξει ισχυρές δυνάμεις σε κάθε σημείο διάβασης, με την ελπίδα να μας πετσοκόψει όταν είμαστε πιο ευάλωτοι».

«Μπορούμε να φτιάξουμε πρόχειρες γέφυρες».

«Γι' αυτό είναι οι Βασιλικοί Μηχανικοί. Αν ο εχθρός είναι εύστροφος, θα επιτεθεί ενόσω τις φτιάχνουμε ακόμα».

Ο Κιτ άρχισε να σκέφτεται ότι δεν υπήρχε τρόπος να μείνει ζωντανός ένας στρατιώτης. Κι όμως, πολλοί επιζούσαν. Απλώς δεν μπορούσε να φανταστεί πώς.

Εκείνη τη νύχτα κοιμήθηκε ανήσυχα και σηκώθηκε μόλις χάραξε για να επιβλέψει το ζέψιμο των βοδιών.

Κάθε άμαξα με κανόνι συνοδευόταν από δύο βοηθητικά οχήματα, δύο τροχήλατα κιβώτια πυρομαχικών. Για γρήγορο γέμισμα, ήταν έτοιμη από πριν η γόμωση για την κάθε βολή: ένα σακούλι από карабόπανο που περιείχε την μπάλα του κανονιού και τη σωστή ποσότητα πυρίτιδας. Ο βρετανικός στρατός χρησιμοποιούσε ως επί το πλείστον σιδερένιες μπάλες βάρους έξι λιβρών και διαμέτρου τρεισήμισι ιντσών. Τα τροχήλατα κιβώτια των πυρομαχικών ήταν βαριά και τα έσερναν έξι άλογα.

Τα στρατεύματα των Βρετανών, των Ισπανών και των Πορτογάλων άρχισαν να προχωρούν στις οχτώ το πρωί. Βαδίζουμε ολόγεια προς το θάνατο, σκέφτηκε ο Κιτ.

Προς έκπληξη όλων, δε βρήκαν τις περισσότερες προϋπάρχουσες γέφυρες και τα περάσματα να φυλάσσονταν από τον εχθρό. Οι

αξιωματικοί δεν πίστευαν την τύχη τους. «Ο Ιωσήφ δεν είναι Ναπολέων», είπε ο Ρότζερ.

Οι πυροβολητές, ανάμεσά τους ο Κιτ και ο Ρότζερ, πέρασαν τα κανόνια από το ποτάμι χωρίς να συναντήσουν αντίσταση και πλησί-
ασαν ένα χωριό, το Αρίνιεθ, που είχε καταλάβει ο εχθρός. Παρέμει-
ναν εκτός εμβέλειας των πυρών των μουσκέτων, αλλά σύντομα το
γαλλικό πυροβολικό ξεκίνησε τις βολές από το χωριό, που ήταν χτι-
σμένο σε πλαγιά. Οι Βρετανοί στρατιώτες καλύφθηκαν πίσω από
τις άμαξες και άρχισαν να σπρώχνουν πιο γρήγορα. Ο Κιτ έπρεπε
να ελέγχει το έδαφος και να καθοδηγεί τα κανόνια προς σχετικά
επίπεδα σημεία, όπου η ανάκρουση δε θα τα έκανε να κυλήσουν
προς τα πίσω. Ήταν επικίνδυνα εκτεθειμένος, αλλά κατάφερε να
κάνει τη δουλειά του.

Χρειάζονταν πέντε άντρες για μια βολή κανονιού. Η στόχευ-
ση ήταν δουλειά του αρχηγού στοιχείου πυροβόλου, συνήθως ενός
λοχία εξοπλισμένου με μοιρογνώμονιο και νήμα στάθμης. Ο καθα-
ριστής έπρεπε απλώς να καθαρίζει το εσωτερικό του μπρούντζινου
πυροσωλήνα μ' ένα υγρό πανί πιασμένο σ' ένα μακρύ ραβδί για να
σβήνει τυχόν υπολείμματα από αναμμένες στάχτες και να εμποδίζει
την πρόωρη ανάφλεξη όταν ξαναγέμιζε το κανόνι. Ο γεμιστής κατό-
πιν τοποθετούσε το βλήμα στο σωλήνα. Ο καθαριστής αναποδογύ-
ριζε το ραβδί του και, με τη στεγνή του άκρη, έσπρωχνε με δύναμη
το βλήμα βαθιά μέσα στον πυροσωλήνα, ενώ ο τέταρτος στρατιώ-
της, ο υπεύθυνος αεραγωγού, έφραζε την οπή πυροδότησης με τον
αντίχειρά του για να μην προκληθεί κατά λάθος εκπυροσκόρπηση
από κάποιο σπινθήρα. Όταν η εκρηκτική ύλη ήταν σταθεροποιη-
μένη στη θέση της, ο εξαεριστής έχωνε ένα μυτερό ραβδί από την
οπή πυροδότησης για να τρυπήσει το σακούλι και έπειτα γέμιζε την
τρύπα με περισσότερη πυρίτιδα. Τέλος, μόλις ο διοικητής βεβαιω-
νόταν για τη σωστή στόχευση, φώναζε, «Πυρ!» και ένας πέμπτος
άντρας έβαζε την άκρη του βραδύκαυστου φιτιλιού που σιγόκαιγε
στην οπή πυροδότησης και το κανόνι εκπυροσκοροτούσε.

Με την ανάκρουση, το κανόνι τινάζοταν πίσω γύρω στις δύο
γιάρδες. Όποιος απερίσκεπτος βρισκόταν πίσω του, σκοτωνόταν
ή ακρωτηριαζόταν.

Οι άντρες το επανέφεραν αμέσως στη θέση του και η διαδικασία επαναλαμβάνόταν από την αρχή.

Κάθε δέκα με δώδεκα βολές, έπρεπε να κάνουν μια παύση για να ψύχουν το κανόνι με νερό, γιατί, αν υπερθερμαινόταν η πυρίτιδα στο σακούλι, υπήρχε κίνδυνος να εκραγεί αμέσως μόλις σπρωχνόταν μέσα στον πυροσωλήνα, με αποτέλεσμα αστοχία.

Ο Κιτ ήξερε ότι μια καλή ομάδα μπορούσε να ρίξει γύρω στις εκατό κανονιές σε μια ολόκληρη μάχη.

Σύντομα τα κανόνια εκπυρσοκροτούσαν με το που γέμιζαν. Οι άντρες δούλευαν μέσα σε μια ομίχλη πυκνού καπνού από τη μαύρη πυρίτιδα που χρησιμοποιούσαν.

Ο Κιτ πηγαينوερχόταν πίσω από τη σειρά των κανονιών για να λύνει όποιο πρόβλημα προέκυπτε. Μια ομάδα κατάφερε ν' αρπάξει φωτιά το σφουγγάρι που δεν είχαν μουσκέψει αρκετά· μια άλλη έχυσε νερό στο μπαρούτι και μια τρίτη αποδεκατίστηκε από μια γαλλική κανονιά. Καθήκον του Κιτ ήταν να γίνονται οι βολές με την ελάχιστη δυνατή καθυστέρηση. Συνειδητοποίησε ότι δε φοβόταν πια. Του φάνηκε περίεργο, μα δεν είχε καιρό να το πολυσκεφτεί.

Ο θόρυβος και η ζέστη δεν αντέχονταν. Οι άντρες έβριζαν όταν έκαιγαν τα δάχτυλά τους αγγίζοντας κατά λάθος τις μπούκες των κανονιών. Όλοι είχαν χάσει προσωρινά την ακοή τους. Ο Κιτ είχε παρατηρήσει ότι οι παλαίμαχοι του πυροβολικού ήταν μόνιμα κουφοί· τώρα ήξερε γιατί.

Μόλις άδειαζε ένα τροχήλατο κιβώτιο από πυρομαχικά, το έστελλαν πίσω για να ξαναφορτωθεί. Στο μεταξύ η ομάδα χρησιμοποιούσε το δεύτερο κιβώτιο.

Ήταν δύσκολο να δουν το αποτέλεσμα των βολών τους, καθώς οι θέσεις των εχθρών καλύπτονταν από τον καπνό των δικών τους κανονιών. Έλεγαν ότι μια βολή που έπεφτε σε μια γραμμή πεζικάριων σκότωνε τρεις άντρες. Αν ένα καυτό θραύσμα από έκρηξη βλήματος χτυπούσε ένα κουτί πυρίτιδας, σκότωνε πολύ περισσότερους.

Τα εχθρικά πυρά σίγουρα έκαναν ζημιά στους Βρετανούς πυροβολητές. Άντρες σωριάζονταν, συχνά ουρλιάζοντας. Κανόνια και άμαξες κομματιάζονταν. Οι γυναίκες που ακολουθούσαν το στρατό απομάκρυναν τους τραυματίες και τους νεκρούς. Μια τρομερή

ανάμνηση που ο Κιτ είχε καταχωνιάσει βαθιά στο μυαλό του ξαναζωντάνεψε σχεδόν ασυναίσθητα: η εικόνα του πατέρα του, τσακισμένου από το κάρο του Γουίλ Ρίντικ, να ουρλιάζει κάθε φορά που επιχειρούσαν να τον μετακινήσουν. Δεν μπόρεσε να τη διώξει εντελώς από το νου του, αλλά κατάφερε να την αγνοήσει.

Το πεζικό των συμμάχων επιτέθηκε στο Αρίνιεθ από την αντικρινή πλευρά και οι Βρετανοί πυροβολητές διατάχτηκαν να παύσουν πυρ για να μη χτυπήσουν δικούς τους.

Τα γαλλικά κανόνια επιτέλους σίγησαν και ο Κιτ υπέθεσε ότι οι σύμμαχοι θα είχαν κερδίσει τη μάχη της κατάληψης του χωριού. Δεν ήξερε πώς ή γιατί. Περισσότερο απ' όλα τον είχε εκπλήξει το ότι είχε απορροφηθεί στο καθήκον του τόσο, που είχε ξεχάσει τον κίνδυνο που διέτρεχε. Σκέφτηκε ότι δεν είχε φανεί γενναίος· απλώς ήταν πολύ απασχολημένος για να το σκέφτεται.

Ο καπνός δεν είχε διαλυθεί τελείως όταν ήρθε η διαταγή να προχωρήσουν και πάλι. Έφεραν τα άλογα και τα βόδια. Καθώς τα έζευαν, πέρασε πλάι τους μια έφιππη ομάδα αξιωματικών, με επικεφαλής τους μια ψηλόλιγνη αντρική φιγούρα με σκονισμένη στολή στρατηγού. «Ο Γερο-Μυταράς!» είπε κάποιος.

Πρέπει να είναι ο Γουέλινγκτον, σκέφτηκε ο Κιτ. Ο άνθρωπος είχε όντως μεγάλη μύτη, ελαφρώς γαμψή στην άκρη.

«Προχωρήστε!» φώναξε επιτακτικά.

Ένας συνταγματάρχης δίπλα του ρώτησε, «Κατά φάλαγγες ή γραμμή, κύριε;»

«Όπως να 'ναι, αλλά, για τ' όνομα του Θεού, κουνηθείτε!» απάντησε ανυπόμονα ο Γουέλινγκτον και έφυγε καλπάζοντας.

Μετακίνησαν τα κανόνια ένα μίλι μπροστά και τότε, κοντά σ' ένα χωριό που κάποιος είπε ότι το έλεγαν Γκομέτσα, έπεσαν πάνω σε μια μεγάλη γαλλική πυροβολαρχία. Καθώς έπαιρναν θέσεις μάχης, τους έφεραν κι άλλα κανόνια. Ο Κιτ υπολόγισε ότι υπήρχαν τουλάχιστον εβδομήντα σε κάθε πλευρά. Ήταν τόσος ο καπνός, που οι λοχίες δεν μπορούσαν να δουν το στόχο τους και αναγκάζονταν να μαντέψουν. Τώρα τα συμμαχικά κανόνια ήταν υπερβολικά κοντά το ένα στο άλλο και οι βολές των Γάλλων έβρισκαν το στόχο τους παρά την κάπνα.

Ένα κάρφο φορτωμένο με νέα πυρομαχικά έπεσε πάνω σ' ένα κανόνι και προκάλεσε ζημιά στον κιλλίβαντά του. Ο Κιτ πρόσεξε ότι οι τροχοί και ο άξονας ήταν άθικτοι και είχε αρχίσει να επισκευάζει τα ημιαξόνια με ξύλο, όταν έπεσε μια οβίδα σ' ένα κανόνι εκεί κοντά και ανατίναξε τα πυρομαχικά. Ο Κιτ τινάχτηκε από την έκρηξη και ο κόσμος γύρω του σίγησε. Έμεινε ζαλισμένος στο έδαφος, ούτε ήξερε για πόση ώρα, ώσπου σηκώθηκε με κόπο όρθιος. Τον πονούσε ο σβέρκος του. Τον άγγιξε και ένιωσε κάτι κολλώδες. Κοίταξε το χέρι του και είδε ότι ήταν μες στα αίματα.

Ξανάρχισε τις επισκευές και η ακοή του σταδιακά επανήλθε.

Το πεζικό των συμμάχων προχώρησε κι άλλο μπροστά. Οι κανονιές έπεφταν πάνω από τα κεφάλια τους, με σκοπό να εξουδετερώσουν τα γαλλικά κανόνια, όμως, παρά τις προσπάθειές τους, ο Κιτ έβλεπε πολλούς στρατιώτες να πέφτουν. Οι επιζώντες σύντροφοί τους συνέχιζαν να τρέχουν, ολόγισια προς τις μπούκες των εχθρικών κανονιών. Χτες ο Κιτ θα είχε μείνει έκπληκτος με το θάρρος τους. Σήμερα καταλάβαινε τι συνέβαινε: είχαν πάψει πια να νοιάζονται, όπως κι εκείνος.

Και μετά τα γαλλικά κανόνια σίγησαν.

Το πυροβολικό των συμμάχων προχώρησε ξανά μπροστά, μα τώρα δεν μπορούσαν να προλάβουν το πεζικό τους. Καθώς διαλυόταν ο καπνός, ο Κιτ είδε ότι οι συμμαχικές δυνάμεις εκτείνονταν κατά πλάτος της πεδιάδας σε μια γραμμή με μήκος γύρω στα δύο μίλια. Η γραμμή προέλαυνε και η αντίσταση εξανεμιζόταν. Είπαν στο πυροβολικό να σταματήσει και να περιμένει νέες εντολές.

Ο Κιτ συνειδητοποίησε ξαφνικά ότι ήταν εντελώς εξουθενωμένος και ξάπλωσε στο έδαφος. Εκείνη η ακινησία ήταν η μεγαλύτερη πολυτέλεια που είχε νιώσει ποτέ. Γύρισε ανάσκελα και έκλεισε τα μάτια του κάτω από τον ήλιο που τον τύφλωνε.

Έπειτα άκουσε μια φωνή: «Ω, Θεέ μου, Κιτ, είσαι νεκρός;»

Ήταν ο Ρότζερ. Ο Κιτ άνοιξε τα μάτια του. «Όχι. Όχι ακόμα».

Πετάχτηκε όρθιος και αγκαλιάστηκαν. Έμειναν έτσι μερικές στιγμές και μετά χτύπησαν ο ένας τον άλλον στον ώμο με αντρίκιο τρόπο, μην τυχόν τους έβλεπε κανείς.

Ο Ρότζερ έκανε ένα βήμα πίσω, κοίταξε τον Κιτ και έβαλε τα γέλια.

«Τι είναι;» ρώτησε εκείνος.

«Αν έβλεπες πώς είσαι! Η μούρη σου είναι μαύρη απ' τον καπνό, η στολή σου είναι μες στα αίματα και φαίνεται ότι έχεις χάσει το ένα μπατζάκι από το παντελόνι σου».

Ο Κιτ κοίταξε και μόνος του. «Αναρωτιέμαι πώς έγινε αυτό».

Ο Ρότζερ γέλασε ξανά. «Πρέπει να είχες πολύ ζόρικη μέρα».

«Πράγματι», είπε ο Κιτ. «Νικήσαμε;»

«Ω, ναι», είπε ο Ρότζερ. «Νικήσαμε».

Η υπόθεση του Τζαρτζ Μποξ εκδικάστηκε στη θερινή συνεδρίαση του κακουργιοδικείου. Η Σαλ έστεκε δίπλα του στην αίθουσα συνεδριάσεων του δημαρχείου. Όταν μπήκε ο δικαστής, είδε με απογοήτευση ότι ήταν εκείνος με τη γαμπλή μύτη σαν ράμφος αρπακτικού που είχε στείλει στην αγχόνη τον νεαρό Τόμι Πίτζον πριν από οχτώ χρόνια και έχασε σχεδόν κάθε ελπίδα.

Αν είχε ζησει ο Τόμι, τώρα θα ήταν ένας νεαρός άντρας, σκέφτηκε θλιμμένα. Ίσως είχε γίνει έντιμος πολίτης, αν του είχε δοθεί μια ευκαιρία. Μα δεν του είχε δοθεί.

Προσευχήθηκε να δινόταν μια ευκαιρία στον Τζαρτζ σήμερα.

Κοίταξε τους ενόρκους καθώς ορκίζονταν –καλοζωισμένοι, σίγουροι για τον εαυτό τους, αυτάρεσκα στενόμυαλοι– και διαπίστωσε ότι ήταν όλοι ιδιοκτήτες υφαντουργικών επιχειρήσεων. Σίγουρα ο Χόρνμπιμ θα είχε αναγκάσει το σερίφη Ντόι να επιλέξει τα συγκεκριμένα άτομα, που φοβόντουσαν περισσότερο τους Λουδίτες και θα ήθελαν να τιμωρήσουν κάποιον παραδειγματικά για να φοβίσουν τους υπόλοιπους.

Τότε είδε ότι ο Ντόι είχε κάνει ένα λάθος. Ένας από τους ενόρκους ήταν ο Άιζακ Μαρς. Η κόρη του είχε παντρευτεί τον Χάουαρντ Χόρνμπιμ και ο Ντόι μάλλον είχε υποθέσει ότι θα ήταν σκληροπυρηνικός. Όμως ο Μαρς είχε βαφείο· ο δικός του τομέας δεν είχε μηχανοποιηθεί, έτσι είχε λιγότερο ισχυρό κίνητρο να καταδικάσει

τον Τζαρτζ. Επιπλέον, ήταν μεθοδιστής και ίσως δίσταζε να καταδικάσει κάποιον σε θάνατο.

Ήταν μια αμυδρή αχτίδα ελπίδας.

Παρουσιάστηκαν τα ίδια στοιχεία. Η Μείζι Ρόμπερτς ισχυρίστηκε ότι είχε δει τον Τζαρτζ στο δρόμο ενώ χτυπούσαν οι καμπάνες και η Μαρί Ντοντς είπε ότι η Σαλ θα μπορούσε να είχε χτυπήσει τις καμπάνες, ενώ η Σαλ ορκίστηκε ότι ο Τζαρτζ δεν είχε φύγει από το ναό όσο χτυπούσαν οι καμπάνες, ψευδορκώντας, έτσι, για δεύτερη φορά.

Ο δικαστής, συνοψίζοντας, δεν κράτησε καν τα προσχήματα. Είπε στους ενόρκους ότι έπρεπε να σταθμίσουν τις καταθέσεις δύο μαρτύρων που δεν είχαν λόγο να πουν ψέματα, της κυρίας Ρόμπερτς και της κυρίας Ντοντς, έναντι της κατάθεσης της κυρίας Μποξ, που πιθανότατα έλεγε ψέματα για να σώσει τη ζωή του συζύγου της.

Οι ένορκοι, οι μόνοι που κάθονταν εκτός από το δικαστή, άρχισαν να συσκέπτονται, μα δεν αποφάσισαν γρήγορα. Σύντομα φάνηκε ότι έντεκα συμφωνούσαν και ένας όχι: ο Άιζακ Μαρς. Δεν έλεγε πολλά, αλλά καθώς μιλούσαν οι υπόλοιποι, κουνούσε κάθε τόσο αρνητικά το κεφάλι του με ύφος σοβαρό.

Οι ελπίδες της αναπερώθηκαν. Η ετυμηγορία έπρεπε να είναι ομόφωνη, αλλιώς γινόταν νέα δίκη, στα χαρτιά. Στην πράξη, είχε ακούσει ότι οι ένορκοι μερικές φορές επιδίωκαν κάποιο συμβιβασμό, όπως την ενοχή για ένα λιγότερο σοβαρό αδίκημα.

Σε λίγο άρχισαν όλοι να κουνούν καταφατικά τα κεφάλια τους και κάθισαν πιο αναπαυτικά στα καθίσματά τους σαν να είχαν καταλήξει σε απόφαση.

Μετά ένας τους σηκώθηκε και ανακοίνωσε ότι είχαν καταλήξει σε ομόφωνη ετυμηγορία. «Ένοχος, εντιμότατε, με την πιο ένθερμη σύσταση για επίδειξη επιείκειας».

Ο δικαστής τον ευχαρίστησε και έψαξε ψηλαφητά να βρει κάτι κάτω από το τραπέζι. Η Σαλ κατάλαβε αμέσως τι. «Όχι», ψιθύρισε, «σε παρακαλώ, Θεέ μου, όχι!»

Έφερε τα χέρια του με το μαύρο καπέλο πάνω από το τραπέζι. Και τότε βγήκε μπροστά ο Έιμος Μπάροουφιλντ και είπε με δυνα-

τή, καθάρια φωνή, «Εντιμότητα, το 107ο Σύνταγμα Πεζικού του Κίνγκσμπριτζ μάχεται κατά των Γάλλων στην Ισπανία».

Ο δικαστής φάνηκε ενοχλημένος. Τέτοιες παρεμβάσεις στο στάδιο ανακοίνωσης της ποινής ήταν σπάνιες. «Τι σχέση έχει αυτό με την παρούσα δίκη;» είπε.

«Πολλοί άντρες του Κίνγκσμπριτζ πέθαναν στις μάχες και το σύνταγμα χρειάζεται νέο αίμα. Νομίζω ότι έχετε το δικαίωμα να στείλετε κάποιον στο στρατό αντί να του επιβάλετε τη θανατική ποινή. Μετά θα αποφασίσει ο Θεός αν θα ζήσει ή θα πεθάνει. Σας προτρέπω να επιλέξετε αυτή τη λύση για τον Τζαρτζ Μποξ όχι από οίκτο, αλλά γιατί είναι ένας δυνατός άντρας που θα γινόταν φοβερός στρατιώτης. Σας ευχαριστώ που μου επιτρέψατε να μιλήσω». Έκανε ένα βήμα πίσω.

Ο Έιμος είχε μιλήσει με απάθεια, σαν να μη νοιαζόταν προσωπικά για τον Τζαρτζ, αλλά να ήθελε μόνο να βοηθήσει το στρατό. Η Σαλ ήξερε ότι έπαιζε θέατρο, πιθανότατα για να πείσει το δικαστή, που εμφανώς δεν τον απασχολούσε ο οίκτος.

Θα είχε αποτέλεσμα, όμως; Ο δικαστής δίσταζε, με το μαύρο καπέλο στα χέρια του. Η Σαλ ανάσαινε με κόπο. Απόλυτη σιγή επικρατούσε στην αίθουσα.

Τέλος ο δικαστής είπε, «Τζαρτζ Μποξ, καταδικάζεσαι να υπηρετήσεις στο 107ο Σύνταγμα Πεζικού».

Η Σαλ ένωσε τα γόνατά της να λυγίζουν από την ανακούφιση.

«Αν πολεμήσεις γενναία για την πατρίδα σου», είπε ο δικαστής, «μπορεί να εξιλεωθείς σε κάποιο βαθμό για τις ανομίες σου».

Η Σαλ ψιθύρισε στον Τζαρτζ, «Μη βγάλεις άχνα».

Ο Τζαρτζ έμεινε σιωπηλός.

«Επόμενη υπόθεση», είπε ο δικαστής.

ΜΕΤΑ ΤΗ ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΒΙΤΟΡΙΑ, όλα πήγαν στραβά για τον Ναπολέοντα Βοναπάρτη.

Η μάχη της Λειψίας ήταν η μεγαλύτερη που είχε γίνει στην Ευρώπη μέχρι τότε. Έλαβε χώρα τον Οκτώβριο, συμμετείχαν πάνω από μισό εκατομμύριο άντρες και ο Ναπολέων ηττήθηκε. Στο μεταξύ, ο στρατός του Γουέλινγκτον διέσχισε τα Πυρηναία και εισέβαλε στη Γαλλία από το νότο.

Ο Βοναπάρτης επέστρεψε στο Παρίσι, αλλά οι στρατιές που τον είχαν νικήσει στη Λειψία τον καταδίωξαν. Το Μάρτιο του 1814 οι σύμμαχοι, με επικεφαλής τον τσάρο της Ρωσίας και το βασιλιά της Πρωσίας, μπήκαν θριαμβευτικά στο Παρίσι.

Λίγες μέρες αργότερα ο Έιμος διάβασε στο πρωτοσέλιδο της *Kingsbridge Gazette*:

Ο ΒΟΝΑΠΑΡΤΗΣ ΠΑΡΑΙΤΕΙΤΑΙ!

Ήταν δυνατόν να είναι αλήθεια; Και το άρθρο συνέχιζε:

Το γεγονός επιβεβαιώνει επίσημα με ενημερωτικές αναφορές του ο στρατηγός σερ Τσαρλς Στιούαρτ. Ο έκπτωτος τύραννος παραιτήθηκε από τις έγνοιες του βασιλικού αξιώματος και δέχτηκε να αποσυρθεί στην Έλβα, ένα ασήμαντο νησί στα ανοιχτά του κόλπου της Τοσκάνης.

«Δόξα τω Θεώ», είπε ο Έιμος. Ο πόλεμος είχε τελειώσει.

Εκείνο το βράδυ ο κόσμος πανηγύριζε στους δρόμους του Κίνγκσμπριτζ. Άντρες που δεν είχαν υπηρετήσει ποτέ στο στρατό σήκωναν τις κούπες με την μπίρα τους και συμμερίζονταν τη δόξα. Οι γυναίκες ρωτούσαν τότε θα επέστρεφαν οι σύζυγοι και οι γιοι τους,

αλλά κανένας δεν ήξερε να τους απαντήσει. Τα αγοράκια έφτιαχναν ξύλινα σπαθιά και ορκίζονταν ότι θα μάχονταν στον επόμενο πόλεμο. Και τα κοριτσάκια ονειρεύονταν να παντρευτούν έναν γενναίο στρατιώτη με κόκκινη στολή.

Ο Γουέλινγκτον έγινε δούκας.

Ο Έιμος επισκέφτηκε το σπίτι της Τζέιν μ' ένα δώρο για το γιο τους, μια υδρόγειο σφαίρα πάνω σε βάση. Πέρασε μια ολόκληρη ώρα εξηγώντας τη στον Χαλ, που έδειχνε ζωηρό ενδιαφέρον για τέτοια πράγματα. Ο Έιμος του έδειξε πού είχαν πολεμήσει οι στρατοί της Βρετανίας και των συμμάχων της κατά του Βοναπάρτη.

Μετά κάθισε στο σαλόνι του επάνω ορόφου του Γουίλαρντ Χάουζ αγναντεύοντας τον καθεδρικό ναό, ενώ η Τζέιν τού διάβαζε ένα γράμμα του άντρα της.

Αγαπημένη μου γυναίκα,

Είμαι στο Παρίσι και έχουμε ειρήνη επιτέλους. Το 107ο Σύνταγμα Πεζικού διακρίθηκε στα πεδία της μάχης ως το τέλος –πετύχαμε μια συντριπτική νίκη στην Τουλούζη. (Αυτό έγινε μερικές μέρες αφότου παραδέχτηκε την ήττα του ο Βοναπάρτης, αλλά εμείς το μάθαμε μετά τη μάχη.)

Το σύνταγμά μας τα πήγε καλά στον πόλεμο. Χάσαμε σχετικά λίγους άντρες στις τελευταίες μάχες. Από τους αξιωματικούς, μόνο ο ανθυπολοχαγός Σάντι Ντράμοντ, ο γιος του κρασέμπορα, σκοτώθηκε. Ο στρατιωτικός ιερέας, ο Κένελμ Μάκιντος, δέχτηκε μια σφαίρα στα οπίσθια –τρομερά άβολο, και για κληρικό, μάλιστα! Ο γιατρός αφαίρεσε τη σφαίρα, έπλυνε το τραύμα με τζιν και το επέδεσε. Ο ιερέας δείχνει να είναι καλά, αν και κουτσάινει λίγο. Ο ανθυπολοχαγός Τζο Χόρνμπιμ αποδείχτηκε μάλλον καλός στρατιώτης, παρά την ηλικία του. Μπορείς να πεις σ' εκείνον τον τραμπούκο τον παππού του ότι ο εγγονός του είναι ακόμα ζωντανός.

Οι δύο άντρες από το Κίνγκσμπριτζ που κατετάγησαν στο πυροβολικό αποδείχτηκαν χρήσιμοι στη Βιτόρια, ιδίως ο Κιτ Κλίδεροου, που ήξερα ήδη ότι ήταν καλός αξιωματικός από

τη θητεία του στην πολιτοφυλακή. Γι' αυτό τον έκλειψα και τον έκανα υπασπιστή μου.

Τώρα το σύνταγμα θα μεταβεί στις Βρυξέλλες.

«Στις Βρυξέλλες;» είπε ο Έιμος. «Γιατί στις Βρυξέλλες;»
«Άκου», είπε η Τζέιν και συνέχισε να διαβάζει.

Οι σημαντικοί άντρες των χωρών που νίκησαν θα μαζευτούν στη Βιέννη, όπου θα μοιράσουν την Ευρώπη για το μέλλον και θα προσπαθήσουν να διασφαλίσουν ότι δε θα ξαναγίνει ποτέ ένας τόσο μακροχρόνιος και ολέθριος πόλεμος. Ένα από τα θέματα που έχουν να λύσουν είναι το τι θα κάνουν με την Ολλανδία. Ο Βοναπάρτης εγκατέλειψε τα εδάφη που είχε καταλάβει εκεί, αλλά σε ποιον ανήκουν τώρα; Μέχρι να διασαφηνιστεί αυτό στη Βιέννη, κάποιος πρέπει να διοικεί στις Βρυξέλλες και φημολογείται ότι ο βρετανικός και ο πρωσικός στρατός θα έχουν από κοινού τον έλεγχο της Ολλανδίας μέχρι να ληφθεί κάποια απόφαση.

Και το 107ο Σύνταγμα Πεζικού θα αποτελεί μέρος της βρετανικής δύναμης.

«Πράγμα που σημαίνει ότι κανένας από τους άντρες του Κίνγκσμπριτζ δε θα επιστρέψει στην πατρίδα», είπε ο Έιμος. «Πολλοί εδώ θ' απογοητευτούν».

«Όχι εγώ, πάντως. Το ίδιο μου κάνει αν ο Χένρι είναι εδώ ή χίλια μίλια μακριά».

Ο Έιμος ευχήθηκε να μην γκρίνιαζε διαρκώς για το πόσο δυστυχισμένη ήταν με τον άντρα της. Κανένας δεν μπορούσε να κάνει κάτι γι' αυτό. Όμως δεν της είπε τίποτα. Ήθελε να τα έχει καλά μαζί της για να μπορεί να βλέπει τον Χαλ.

«Διάβασέ μου το υπόλοιπο γράμμα», της είπε.

Τον Αύγουστο του 1814 το σύνταγμα είχε στρατοπεδεύσει σ' ένα χωράφι έξω από τις Βρυξέλλες. Η μετάταξη του Κιτ από το Βασι-

λικό Πυροβολικό στο 107ο Σύνταγμα Πεζικού για να γίνει υπασπιστής του κόμη του Σάιφινγκ ήταν μεγάλη τιμή, αλλά ο Κιτ θα την είχε αρνηθεί, αν είχε επιλογή, επειδή τον χώρισε από τον Ρότζερ, που έμεινε στο πυροβολικό. Ο Κιτ δεν είχε ιδέα πού ήταν ο Ρότζερ τώρα και αυτό τον στενοχωρούσε.

Κατά τα άλλα ήταν ευχαριστημένος. Έβγαζε δέκα σελίνια την ημέρα, χωρίς τις κρατήσεις. Ένας απλός στρατιώτης έπαιρνε οχτώ πένες την ημέρα. Δουλειά του ήταν να μεταφέρει μηνύματα και να κάνει θελήματα για τον κόμη, αλλά σε καιρό ειρήνης δεν είχε πολλά να κάνει, έτσι περνούσε τις ώρες του βελτιώνοντας τα γερμανικά του.

Είχε πιάσει φιλίες μ' έναν νεαρό αξιωματικό της Γερμανικής Λεγεώνας του Βασιλιά, μια βρετανική στρατιωτική μονάδα δεκατεσσάρων χιλιάδων αντρών, με βάση το Μπέσχιλ-ον-Σι. Ο κύριος λόγος αυτής της παραδοξότητας ήταν το ότι ο βασιλιάς Γεώργιος Γ' της Αγγλίας ήταν επίσης ο ηγεμόνας του γερμανικού κράτους του Ανόβερου. Ένα τάγμα Γερμανών είχε στρατοπεδεύσει στο διπλανό χωράφι και ο Κιτ και ο νέος του φίλος μάθαιναν ο ένας τη γλώσσα του άλλου.

Ο Κιτ είχε βάλει τους άντρες του 107ου Συντάγματος Πεζικού να στηθούν τις σκηνές τους σε ίσιες γραμμές και να σκάψουν αποχωρητήρια στις άκρες του χωραφιού. Υπήρχε πρόστιμο για την ούρηση σε λάθος μέρος. Στο εργοστάσιο του Μπάροουφιλντ είχε μάθει ότι ακόμα και οι κανόνες που ήταν ωφέλιμοι για όλους έπρεπε να επιβάλλονται.

Ο στρατιωτικός ιερέας Μάκιντος είχε μια μικρή σκηνή μόνος του, όπως οι αξιωματικοί. Ο Κιτ πήγε να τον δει και τον βρήκε ξαπλωμένο σ' ένα λεπτό στρώμα και τυλιγμένο σε κουβέρτες. Τα ξανθά μαλλιά του ήταν μουσκεμένα. Ο Κιτ γονάτισε πλάι του και του άγγιξε το μέτωπο· έκαιγε. «Δεν είστε καλά, κύριε Μάκιντος», είπε.

«Νομίζω ότι κρυολόγησα. Θα μου περάσει».

«Επιτρέψτε μου να δω τον πεινό σας». Χωρίς να περιμένει τη συγκατάθεσή του, ο Κιτ παραμέρισε τις κουβέρτες και κατέβασε το παντελόνι του Μάκιντος. Η πληγή του έτρεχε και το δέρμα γύρω

της ήταν κόκκινο. «Δε μου φαίνεται εντάξει», είπε ο Κιτ και, αφού τακτοποίησε τα ρούχα του ιερέα, τον ξανατύλιξε στις κουβέρτες.

«Θα περάσει», είπε ο Μάκιντος.

Πάνω σ' ένα άδειο κουτί πυρομαχικών υπήρχαν μια κανάτα και ένα φλιτζάνι. Ο Κιτ έβαλε λίγο νερό στο φλιτζάνι και το έδωσε στον Μάκιντος, που το ήπιε με λαχτάρα. Επειδή δεν είχε μείνει πολύ, ο Κιτ πήρε την κανάτα και είπε, «Θα σας φέρω κι άλλο νερό».

«Ευχαριστώ».

Υπήρχε ένα ρυάκι με καθαρό νερό σε μια γωνία του χωραφιού –ήταν ένας από τους λόγους που είχαν στρατοπεδεύσει σ' αυτό το σημείο. Ο Κιτ γέμισε την κανάτα και επέστρεψε. Μπαίνοντας στη σκηνή, είχε ήδη αποφασίσει τι έπρεπε να κάνει. «Νομίζω ότι δε θα 'πρεπε να κοιμάστε στο έδαφος», είπε. «Θα φροντίσω να μεταφερθείτε κάπου πιο άνετα μέχρι να αναρρώσετε».

«Η θέση μου είναι εδώ, με τους άντρες», είπε ο Μάκιντος.

«Ας αφήσουμε το συνταγματάρχη να το αποφασίσει αυτό».

Μέρος των καθηκόντων του Κιτ ήταν να ενημερώνει το συνταγματάρχη για ό,τι σημαντικό συνέβαινε στο στρατόπεδο, έτσι τώρα του ανέφερε την κατάσταση του ιερέα. «Το τραύμα του δεν έχει επουλωθεί καλά», είπε. «Έχει ανεβάσει πυρετό».

«Τι νομίζεις ότι πρέπει να κάνουμε;» Ο κόμης ήξερε ότι, όταν ο Κιτ ανέφερε κάποιο πρόβλημα, συνήθως είχε να προτείνει και μια λύση.

«Πρέπει να τον πάμε σε μια πανσιόν της προκοπής στις Βρυξέλλες. Ίσως χρειάζεται απλώς ζέστη, ένα μαλακό κρεβάτι και ξεκούραση».

«Έχει λεφτά για όλα αυτά;»

«Αμφιβάλλω». Οι στρατιωτικοί ιερείς πληρώνονταν λιγότερο από τους αξιωματικούς. «Θα γράψω στη σύζυγό του να του στείλει χρήματα».

«Πολύ καλά».

«Έχω να πάω στην πόλη αύριο για να φέρω μερικούς νεοσύλλεκτους από την Αγγλία. Θα ψάξω να του βρω μια καλή πανσιόν όσο είμαι εκεί».

«Καλό σχέδιο. Θα πληρώσω εγώ το λογαριασμό μέχρι να έρθουν τα χρήματα από την Αγγλία».

Ο Κιτ το περίμενε ότι ο κόμης θα προσφερόταν να πληρώσει. «Ευχαριστώ, κύριε».

Νωρίς το επόμενο πρωί ο Κιτ πήγε στο στάβλο όπου φυλούσαν μερικά άλογα για τους αξιωματικούς. Διάλεξε μια γέριχη φοράδα. Στο στρατό είχε συνηθίσει τα άλογα και τώρα ήππευε χωρίς να σκέφτεται τον παλιό του φόβο, αλλά εξακολουθούσε να προτιμάει ένα αργό και νωθρό άλογο.

Πήρε μαζί του έναν νεαρό ανθυπολοχαγό που μιλούσε λίγα γαλλικά. Εκείνος διάλεξε ένα εύρωστο πόνι.

Στις Βρυξέλλες, αγνόησαν το μεγαλόπρεπο και ακριβό κέντρο της πόλης και έψαξαν για κάποια πανσιόν στους πολυσύχναστους στενούς παράδρομους. Μερικές ήταν τόσο βρόμικες, που ο Κιτ τις απέρριψε αμέσως. Τελικά βρήκε ένα καθαρό μέρος που ανήκε σε μια Ιταλίδα χήρα, την Άννα Μπιάνκο. Φαινόταν αρκετά ευγενική για να πάρει υπό την προστασία της έναν ανήμπορο τραυματία και από την κουζίνα ερχόταν μια γαργαλιστική μοσχοβολιά. Στον επάνω όροφο είχε ένα ευρύχωρο δωμάτιο με μεγάλα παράθυρα. Ο Κιτ πλήρωσε προκαταβολικά για δύο εβδομάδες και της είπε ότι θα έφερναν τον ένοικο την επομένη.

Ο Μάκιντος θα έπρεπε να μεταφερθεί με κάρο. Με τέτοιο τραύμα δεν μπορούσε να ιππεύσει.

Κατόπιν ο Κιτ και ο ανθυπολοχαγός πήγαν σ' ένα πανδοχείο που λεγόταν Οτέλ ντε Αλ, στην ανατολική όχθη του καναλιού από την Αμβέρσα. Είδε αγκυροβολημένη παραδίπλα μια μεγάλη φορτηγίδα, από εκείνες που τις έσερναν άλογα παράλληλα στο κανάλι, και υπέθεσε ότι οι νεοσύλλεκτοι είχαν φτάσει. Ήταν καμιά εκατοστή και κάμποσες γυναίκες στην αυλή, μαζί με τον υπεύθυνο, έναν ένστολο Άγγλο λοχία. «Εκατόν τρεις άντρες, κύριε», είπε στον Κιτ, «συν έξι γυναίκες, όλες αξιοπρεπέστατες».

Θα είχαν στριμωχτεί πολύ στη μαούνα, σκέφτηκε ο Κιτ. Ο λοχίας πιθανότατα είχε πληρωθεί για δύο μαούνες, αλλά είχε στριμώξει τους νεοσύλλεκτους σε μία και είχε τσεπώσει τη διαφορά. «Ευχαριστώ, λοχία. Πότε έφαγαν για τελευταία φορά;»

«Έφαγαν ένα καλό πρωινό τα χαράματα, κύριε. Ψωμί, τυρί και ελαφριά μπίρα».

«Αυτό θα τους κρατήσει λίγο ακόμα, φαντάζομαι».

«Οπωσδήποτε, κύριε».

«Εντάξει. Στοιχίσέ τους κατά πεντάδες και θα τους πάρω».

«Μάλιστα, κύριε».

Τους ζύγιασε με το μάτι καθώς ο λοχίας τούς έβαζε σε τάξη. Οι στολές τους ήταν βρόμικες από το ταξίδι. Με εξαίρεση μερικούς ενθουσιώδεις νεαρούς, ήταν γενικά σκυθρωποί, μετανιώνοντας ίσως για την παρόρμησή τους να καταταγούν εθελοντικά. Οι περισσότεροι φαινόταν υγιείς, ωστόσο. Θα τους κρατούσαν σε φόρμα με γυμνάσια και πορείες, μα δε θα χρειαζόταν να πολεμήσουν. Ο πόλεμος είχε τελειώσει.

Την προσοχή του τράβηξαν οι φαρδιές πλάτες ενός ψηλού άντρα με μακριά ατίθασα μαλλιά και σκέφτηκε πόσο χρήσιμος θα ήταν στους ελιγμούς της μετακίνησης των κανονιών στη μάχη. Κάποιον του θύμιζε. Μόλις στράφηκε, ο Κιτ αναγνώρισε έκπληκτος τον Τζαρτζ Μποξ.

Γιατί ήταν εδώ; Ίσως είχε χάσει κάθε ελπίδα ότι θα ξανάβρισκε δουλειά και, πάνω στην απόγνωση του, είχε καταταγεί στο στρατό. Ή –το πιθανότερο– είχε καταδικαστεί για κάποιο σοβαρό αδίκημα, για το οποίο μπορεί να ήταν όντως ένοχος, και η ποινή του ήταν να υπηρετήσει στο στρατό.

Η σχέση του Κιτ με τον πατριό του ήταν ταραχώδης, αλλά τώρα χαϊρόταν που τον έβλεπε. Καθώς τον πλησίαζε, ένα πλατύ χαμόγελο φώτισε το πρόσωπο του Τζαρτζ, που μαρτυρούσε ότι είχε υπομείνει στωικά ένα μακρύ, κουραστικό ταξίδι. «Μπα, μπα!» αναφώνησε. «Αναρωτιόμουν αν θα σε πετύχαινα εδώ».

Ο Κιτ τού έσφιξε δυνατά το χέρι. «Ηρθες την πιο κατάλληλη στιγμή», του είπε. «Ο πόλεμος τελείωσε». Έπειτα, κοιτώντας πάνω από τον ώμο του Τζαρτζ, είδε τη μητέρα του.

Ξέσπασε σε κλάματα.

Έτρεξε κοντά της και αγκαλιάστηκαν. Ο Κιτ δεν έβρισκε λόγια να εκφράσει την ευτυχία και την αγάπη που τον πλημμύριζαν.

Έπειτα η Σαλ έκανε ένα βήμα πίσω και τον κοίταξε εξεταστικά

από πάνω ως κάτω. «Για δες εκεί», είπε. «Τόσο ηλιοκαμένος, τόσο αδύνατος και όμως τόσο άντρας». Άγγιξε το λαιμό του ακριβώς κάτω από το αυτί. «Και με μια ουλή».

«Ενθύμιο από την Ισπανία. Μητέρα, φαίνεσαι μια χαρά». Στα σαράντα πέντε της, η Σαλ έδειχνε πιο υγιής και δυνατή από ποτέ. «Πώς ήταν το ταξίδι σας;»

«Εκείνη η μαούνα ήταν πήχτρα στον κόσμο. Αλλά τώρα βγήκαμε ευτυχώς».

«Έχετε φάει;»

«Ένα πολύ φτωχό πρωινό».

«Θα έχει βραδινό στο στρατόπεδο».

«Δε βλέπω την ώρα!»

«Τότε καλύτερα να πηγαίνουμε». Έκανε στην άκρη και άφησε το λοχία να στοιχίσει τους νεοφερμένους για να ξεκινήσουν την πορεία ως το στρατόπεδο.

Όταν ήταν έτοιμοι, ανέβηκε στο άλογό του για να τους μιλήσει. Υψώνοντας τη φωνή του όπως είχε μάθει να κάνει για ν' ακούγεται, είπε, «Ο στρατός είναι εύκολος. Αν κάνετε ό,τι σας λέω όταν σας το λέω και το κάνετε σωστά, θα τα πάμε καλά». Ακούστηκαν μουρμουρητά συναίνεσης· δίκαιο ακουγόταν. «Αν με νευριάσετε, όμως, θα σας παιδέψω τόσο, που θα εύχεστε να είχατε πεθάνει». Οι νεοσύλλεκτοι γέλασαν, αν και με κάποια συγκρατημένη νευρικότητα.

Η αλήθεια ήταν ότι ο Κιτ ποτέ δεν παίδευε κανέναν. Όμως η απειλή έπιασε τόπο.

Στο τέλος είπε, «Με το παράγγελμά μου... εμπρός, μαρς!»

Έστρεψε το άλογό του, το σπιρούνισε ελαφρά για να ξεκινήσει αργά και οι νεοσύλλεκτοι ακολούθησαν.

Ήταν αργά το πρωί όταν η Έλσι έλαβε το γράμμα του Κιτ Κλίδερο-ου. Τον θυμόταν –ένα έξυπνο μικρό αγοράκι στο κατηχητικό. Και τώρα ο μικρούλης Κιτ ήταν λοχαγός στο 107ο Σύνταγμα Πεζικού που βρισκόταν στις Βρυξέλλες.

Αν ο Κιτ και η μητέρα του είχαν μείνει στο χωριό τους, θα ήταν ακόμα φτωχοί εργάτες της γης και δε θα είχαν ταξιδέψει ποτέ πέρα

από το Κίνγκσμπριτζ. Πώς είχαν αλλάξει τη ζωή τους οι εξελίξεις στη βιομηχανία και ο πόλεμος!

Διάβασε πολλές φορές το γράμμα του. Ήταν φανερό ότι ο Κένελμ ήταν σοβαρά άρρωστος. Το συλλογιζόταν όλο το πρωί και την ώρα του βραδινού έδειξε το γράμμα στη μητέρα της και τον Σπέιντ.

Η Αραμπέλα συμφώνησε μαζί της ότι η κατάσταση του Κένελμ φαινόταν άσχημη. «Η μόλυνση έχει επιμείνει πολύ καιρό», είπε. «Μακάρι να ήταν εδώ για να τον φροντίζαμε, αλλά με το ταξίδι θα χειροτέρευε».

«Είναι πολύ ευγενικό εκ μέρους του κόμη που πλήρωσε την πανσιόν», είπε η Έλσι. «Θα του στείλω αμέσως χρήματα. Έχω ακόμα το μεγαλύτερο μέρος της κληρονομιάς που μου άφησε ο πατέρας».

Η Αραμπέλα εξακολουθούσε να δείχνει ανήσυχη. «Δεν ξέρω τι άλλο θα μπορούσαμε να κάνουμε για τον καημένο τον Κένελμ».

Αυτό ακριβώς απασχολούσε την Έλσι όλο το πρωί, αλλά είχε βρει τη λύση. «Πρέπει να πάω στις Βρυξέλλες να τον φροντίσω εγώ η ίδια», είπε.

«Ω, Έλσι, όχι!» αναφώνησε η Αραμπέλα. «Είναι πολύ επικίνδυνο ταξίδι».

«Όχι, δεν είναι», είπε η Έλσι. «Πας με άμαξα στο Φόλκστοουν και μετά από ένα σύντομο θαλάσσιο πέρασμα συνεχίζεις με μαούνα απ' τα κανάλια ως τις Βρυξέλλες».

«Όλα τα θαλάσσια ταξίδια είναι επικίνδυνα».

«Αυτό όχι και τόσο».

«Πόσο θα μείνεις στις Βρυξέλλες;»

«Μέχρι να γίνει καλά ο Κένελμ».

«Τα παιδιά μπορούμε να τα προσέχουμε εμείς, έτσι δεν είναι, Ντίβιντ;»

«Με μεγάλη μας χαρά».

Τα πέντε παιδιά της Έλσι ήταν από οχτώ έως δεκαεφτά ετών. «Δε θα χρειαστεί», είπε η Έλσι. «Μπορούν να έρθουν μαζί μου. Θα νοικιάσω ένα σπίτι εκεί. Θα είναι καλό για τα παιδιά. Θα μάθουν και γαλλικά».

«Θα διευρύνουν τους ορίζοντές τους», είπε ο Σπέιντ. «Το εγκρίνω».

Η Αραμπέλα είχε ακόμα αντιρρήσεις. «Και με το κατηχητικό τι θα γίνει;»

«Θα το διευθύνει η Λίντια Μάλετ όσο λείπω. Με τη βοήθεια του Έιμος».

«Παρ' όλα αυτά...»

«Πρέπει να βοηθήσω τον Κένελμ. Τον παντρεύτηκα και του το οφείλω».

Η Αραμπέλα έμεινε κάμποσο σκεπτική, αλλά μετά υποχώρησε. «Ναι», είπε με βαριά καρδιά. «Του το οφείλεις, υποθέτω».

Η Τζέιν διάβασε στο *Περιοδικό των Κυριών* ένα μακροσκελές άρθρο που είχε εξάψει τη φαντασία της και το έδειξε στον Έιμος. Έγραφε ότι οι Βρυξέλλες ήταν ο νέος δημοφιλής προορισμός για την καλή κοινωνία. Όλοι εκείνοι που συνέρρεαν για χρόνια στο Μπαθ, δήθεν για τα ιαματικά νερά του, αλλά στην πραγματικότητα για χορό, κουτσομπολιό και επίδειξη των ωραióτερων ρούχων τους, έκαναν τώρα ακριβώς τα ίδια στις Βρυξέλλες. Δεξιώσεις, πάρτι, πικνίκ, κυνήγι και θέατρο ήταν οι αγαπημένες ασχολίες των απόδημων ευγενών. Η πόλη ήταν γεμάτη με ιπποτικούς αξιωματικούς με μεγαλόπρεπες στολές. Το βαλς, ο τολμηρός νέος χορός που επέτρεπε σωματική επαφή σκανδαλώδους οικειότητας, χορευόταν εκεί με κάθε ευκαιρία. Και αναπτύσσονταν εύκολα στενές φιλίες μεταξύ ανθρώπων που κάτω από κανονικές συνθήκες δε θα έκαναν ποτέ παρέα στο Λονδίνο –κάτι που μύριζε μοιχεία στον Έιμος. Πολλοί επισκέπτες ήταν Άγγλοι αριστοκράτες και της κοινωνικής ζωής των Βρυξελλών ηγούνταν η δούκισσα του Ρίτσημοντ.

Ο Έιμος άκουγε με αηδία. «Κουφιοκέφαλες κοσμικές κυρίες που επιδίδονται σε άσεμνους χορούς», είπε κατσούφικα. Έπειτα, όμως, μια άλλη σκέψη πέρασε από το μυαλό του. «Αλλά όλοι θα θέλουν ν' αγοράζουν καινούργια ρούχα».

«Αχά!» έκανε θριαμβευτικά η Τζέιν. «Τώρα άλλαξες τροπάρι, βλέπω!»

Ο Έιμος σκέφτηκε ότι θα υπήρχε αυξανόμενη ζήτηση για πολυτελή υφάσματα. Αυτό θα ήταν χρήσιμο, καθώς η ζήτηση για στρα-

τιωτικές στολές –η βασική πηγή εσόδων της επιχείρησής του– με το τέλος του πολέμου θα έπεφτε κατακόρυφα. Έπρεπε να έρθει σ’ επαφή με αγοραστές στην Ολλανδία.

«Πρέπει να πάω στις Βρυξέλλες», είπε η Τζέιν.

«Κι εσύ;» είπε ο Έιμος.

«Τι εννοείς;»

«Θα πάει και η Έλσι για να φροντίσει τον Κένελμ, που έχει τραυματιστεί. Το κατηχητικό θα το αναλάβει η Λίντια και θα τη βοηθάω εγώ».

«Θα έκανες τα πάντα για την Έλσι».

Ο Έιμος παραξενεύτηκε με το σχόλιό της. «Τι εννοείς;»

«Είσαι περίεργος άνθρωπος, Έιμος Μπάροουφιλντ».

«Δεν καταλαβαίνω τι θέλεις να πεις».

«Όχι, δεν καταλαβαίνεις».

Ο Έιμος δεν είχε την υπομονή για αινιγματικές συζητήσεις. «Τέλος πάντων, ποιος θα φροντίζει τον Χαλ όσο λείπεις;»

«Θα τον πάρω μαζί μου».

«Ω». Αυτό σήμαινε ότι ο Έιμος δε θα τον έβλεπε. «Για πόσον καιρό;»

«Δεν ξέρω. Για όσο είναι εκεί ο Χένρι, τουλάχιστον».

«Κατάλαβα».

«Δε βλέπω την ώρα! Νομίζω ότι είναι το είδος της ζωής που ανέκαθεν ήθελα και ο Χένρι δε θα μου πρόσφερε ποτέ –όλο πάρτι και χοροί και καινούργια φορέματα».

Αυτή δεν πρόκειται ν’ αλλάξει ποτέ, σκέφτηκε ο Έιμος. Ευτυχώς που τον είχε απορρίψει. Αν παντρευόταν κάποτε, θα διάλεγε κάποια σοβαρή.

Φτηνά την είχε γλιτώσει.

Η ΕΛΣΙ ΔΕΝ ΕΙΧΕ ΤΑΞΙΔΕΥΕΙ ποτέ με πλοίο, δεν είχε πάει ποτέ στο εξωτερικό και δεν είχε μείνει ποτέ σε πανσιόν. Ήξερε ελάχιστα γαλλικά, δυσκολευόταν με το ξένο συνάλλαγμα και είχε σαστίσει με την παράξενη εμφάνιση των σπιτιών, των καταστημάτων και των ρούχων των ανθρώπων. Δε δείλιαζε εύκολα, μα ποτέ δεν είχε φανταστεί τις δυσκολίες που θα αντιμετώπιζε μόνη της.

Τώρα ήξερε πόσο λάθος ήταν που ταξίδεψε στις Βρυξέλλες με πέντε παιδιά και, όταν κάθισε επιτέλους στο σβολιασμένο στρώμα ενός κρεβατιού σ' ένα σκονισμένο δωμάτιο ξενοδοχείου, με τις αποσκευές και τα παιδιά της γύρω της, έβαλε τα κλάματα.

Κατάφερε με χίλια βάσανα να στείλει μήνυμα στον κόμη του Σάιρινγκ, στο στρατόπεδο του 107ου Συντάγματος Πεζικού, και τότε τα πράγματα καλυτέρευσαν. Ο αγγελιοφόρος της επέστρεψε μ' ένα φιλικό σημείωμα από τον κόμη και μια χωριστή επιστολή, όχι σφραγισμένη, για να την πάει στη δούκισσα του Ρίτσμοντ. Η επιστολή ζητούσε από τη δούκισσα να τείνει χείρα βοήθειας στην κυρία Κένελμ Μάκιντος, αναφέροντας ότι η Έλσι ήταν η κόρη του αείμνηστου επισκόπου του Κίνγκσμπριτζ και σύζυγος Βρετανού στρατιωτικού ιερέα που είχε τραυματιστεί στην Τουλούζη.

Την επομένη η Έλσι πήγε στην κατοικία των Ρίτσμοντ, στην οδό Ντε λα Μπλανσισερί. Το σπίτι ήταν τριώροφο και αρκετά ευρύχωρο για τα δεκατέσσερα παιδιά της δούκισσας. Η συνοικία δεν ήταν η ακριβότερη των Βρυξελλών και οι φήμες έλεγαν ότι ο δούκας και η δούκισσα είχαν έρθει για να κάνουν οικονομία εδώ, που η ζωή ήταν πιο φτηνή απ' ό,τι στο Λονδίνο. Η σαμπάνια κόστιζε μόλις τέσσερα σελίνια το μπουκάλι, πράγμα που δεν είχε καμία επίπτωση στον προϋπολογισμό της Έλσι, αλλά πιθανότατα είχε μεγάλη σημασία για τους Ρίτσμοντ, που λάτρευαν τα πάρτι.

Οι συστάσεις ενός κόμη, μαζί με τις αναφορές σε έναν επίσκο-

πο και έναν τραυματισμένο στρατιωτικό ιερέα, ήταν αρκετές για να ξεπεραστεί ο γνωστός σνομπισμός της δούκισσας, που δέχτηκε εγκάρδια την Έλσι. Ήταν χαριτωμένη μάλλον παρά όμορφη, με αγέρωχη μύτη, δυνατό πιγούνι και τριανταφυλλένια χείλη. Έδωσε στην Έλσι ένα σημείωμα για έναν έμπορο των Βρυξελλών που μιλούσε καλά αγγλικά και θα τη βοηθούσε να βρει ένα καλό σπίτι.

Η Έλσι νοίκιασε μια μεγάλη μονοκατοικία κοντά στον καθεδρικό ναό του Αγίου Μιχαήλ και της Αγίας Γουδούλης και μετακόμισε αμέσως με τα παιδιά. Πήγε στην πανσιόν να φέρει τον Κένελμ και πρόσεξε, μ' ένα κρυφό χαμόγελο, τη λύπη του όταν αποχαιρετούσε τη σινιόρα Μπιάνκο, που προφανώς είχε κερδίσει την ευγνωμοσύνη του.

Το σπίτι δεν ήταν τίποτα σπουδαίο, μα ήταν άνετο και –το καλύτερο– βρισκόταν κοντά στο καμάρι των Βρυξελλών, ένα πάρκο περίπου σαράντα υπέροχων καταπράσινων εκταριών με χαλκικόστρωτα μονοπάτια περιπάτου, αγάλματα και σιντριβάνια. Τα άλογα δεν επιτρέπονταν, έτσι οι επισκέπτες μπορούσαν ν' αφήνουν τα παιδιά να τρέχουν ελεύθερα, χωρίς το φόβο μήπως τα πατήσει καμιά άμαξα.

Όποτε ήταν καλός ο καιρός, η Έλσι πήγαινε τον Κένελμ στο πάρκο. Στην αρχή τον πήγαινε με αναπηρικό καρότσι, αλλά σύντομα ανέρρωσε αρκετά για να μπορεί να περπατάει, αν και πολύ αργά. Τους συνόδευαν πάντα δύο ή τρία από τα παιδιά, που συνήθως έφερναν μαζί τους μια μπάλα και έπαιζαν.

Κάπου κάπου συναντούσε τυχαία την Τζέιν, την κόμισσα του Σάιρινγκ, που έμενε τώρα στις Βρυξέλλες, και αντάλλασσαν μερικές φιλικές κουβέντες. Η Τζέιν είχε γίνει στενή φίλη της δούκισσας του Ρίτςμοντ.

Η Τζέιν ρώτησε την Έλσι γιατί απέρριπτε τόσες προσκλήσεις για πάρτι από τη δούκισσα και άλλους ευγενείς. Η Έλσι απάντησε ότι, με πέντε παιδιά και τη φροντίδα ενός συζύγου που δεν είχε αναρρώσει ακόμα πλήρως, δεν είχε καιρό για τέτοια. Αυτό ήταν αλήθεια, αλλά επιπλέον έβρισκε τους χορούς, τα πικνίκ, τις υποδρομίες και όλα αυτά ανούσια και πληκτικά. Απεχθανόταν τις φλύαρες και ρηχές συζητήσεις, όμως αυτό δεν το είπε στην Τζέιν.

Κάποτε είδε την Τζέιν μ' έναν ωραίο αξιωματικό, το λοχαγό Πέρσιβαλ Ντουάιτ, και αυτή τη φορά η Τζέιν δε σταμάτησε για κουβεντούλα. Ήταν ιδιαίτερα εύθυμη και γοητευτική καθώς φλέρταρε με το λοχαγό και η Έλσι αναρωτήθηκε μήπως είχαν δεσμό. Υπέθετε ότι η μοιχεία θα ήταν πιο εύκολη σε μια ξένη πόλη –χωρίς να ξέρει γιατί.

Ένα κρύο αλλά ηλιόλουστο απόγευμα του Δεκέμβρη, η Έλσι και ο Κένελμ ξεκουράζονταν σ' ένα παγκάκι, θαυμάζοντας το χορό των νερών σ' ένα σιντριβάνι και παρακολουθώντας τη Μάρθα και τον Τζόρτζι, τα δύο μικρότερα παιδιά τους, που έπαιζαν. Η Έλσι είχε εκπλαγεί με την αλλαγή του συζύγου της. Και ο λόγος δεν ήταν μόνο ο τραυματισμός του. Ο Κένελμ είχε δει πολλούς να υποφέρουν και να πεθαίνουν και αυτό φαινόταν στο αδύνατο πρόσωπό του. Τα μάτια του δεν έβλεπαν το πανέμορφο πάρκο, μα τις σκηνές μακελειού που είχε ζήσει. Ελάχιστα θύμιζε πια τον αλαζονικά φιλόδοξο νεαρό κληρικό που είχε παντρευτεί η Έλσι. Αλλά τον προτιμούσε έτσι.

«Είμαι σχεδόν έτοιμος να γυρίσω στο σύνταγμα», της είπε.

Κατά τη γνώμη της δεν ήταν έτοιμος. Το σώμα του ανάρρωνε πιο γρήγορα από το μυαλό του. Κάθε ξαφνικός θόρυβος απ' έξω –ένα βαρύ καφάσι που έπεφτε με γδούπο στην καρότσα μιας άμαξας ή το σφυρί που γκρέμιζε έναν τοίχο– τον έκανε να πέφτει στα γόνατα στο χαλί, προσπαθώντας να προφυλάξει το κεφάλι του.

«Μη βιάζεσαι», του είπε. «Πρέπει πρώτα να βεβαιωθούμε ότι είσαι εντελώς καλά. Νομίζω ότι ο λόγος που αρρώστησες ήταν επειδή επέστρεψες στα καθήκοντά σου νωρίτερα απ' ό,τι έπρεπε».

Ο Κένελμ δεν το δεχόταν. «Ο Θεός μ' έστειλε εδώ για να φροντίσω την πνευματική ευημερία των αντρών του 107ου Συντάγματος Πεζικού. Είναι μια ιερή αποστολή». Έδειχνε να έχει ξεχάσει ότι ο μόνος λόγος που έγινε στρατιωτικός ιερέας ήταν για να έχει περισσότερες πιθανότητες να γίνει επίσκοπος.

«Ο πόλεμος τελείωσε», είπε η Έλσι. «Σίγουρα σε χρειάζονται λιγότερο τώρα».

«Οι στρατιώτες δυσκολεύονται να επιστρέψουν στην κανονικότητα. Έχουν συνηθίσει την ιδέα ότι η ζωή είναι φτηνή. Έχουν

σκοτώσει και έχουν δει φίλους τους να πεθαίνουν. Τέτοιες εμπειρίες αμβλύνουν την ικανότητα για συμπόνια. Ο μόνος τρόπος να τα βγάλουν πέρα είναι να γίνουν σκληρόκαρδοι. Δεν μπορούν να ξαναγίνουν έτσι εύκολα οι απλοί άνθρωποι που ήταν κάποτε. Χρειάζονται βοήθεια».

«Και τη βοήθεια αυτή μπορείς να τους τη δώσεις εσύ».

«Όχι βέβαια!» της απάντησε με μια αναλαμπή της παλιάς του αυτοπεποίθησης. «Όμως μπορεί να τους βοηθήσει ο Θεός, αν στραφούν σ' αυτόν».

Η Έλσι τον κοίταξε αμίλητη μερικές στιγμές και μετά είπε, «Καταλαβαίνεις πόσο πολύ έχεις αλλάξει;»

Κούνησε καταφατικά το κεφάλι του με ύφος σκεπτικό. «Όλα ξεκίνησαν στην Ισπανία», είπε. Ατένιζε το σιντριβάνι, μα η Έλσι ήξερε ότι αυτό που έβλεπε ήταν ένα πεδίο μάχης μες στο λιοπύρι. «Είδα έναν νεαρό στρατιώτη να ψυχορραγεί. Το αίμα του μούσκευε το ξερό χώμα».

Σταμάτησε, και η Έλσι δεν είπε τίποτα, για να του δώσει χρόνο.

«Οι εχθροί ήταν πολύ κοντά. Οι σύντροφοί του δεν είχαν καιρό να τον παρηγορήσουν – πυροβολούσαν, γέμιζαν τα μουσκέτα τους και πυροβολούσαν ξανά όσο πιο γρήγορα μπορούσαν. Γονάτισα πλάι του και του είπα ότι θα πήγαινε στον παράδεισο. Κάτι είπε, μα χρειάστηκε να βάλω το αυτί μου κοντά στο στόμα του για ν' ακούσω, μέσα στον εκκωφαντικό θόρυβο των μουσκέτων και των κανονιών. “Στον παράδεισο;” είπε. “Αλήθεια;” Και του απάντησα, “Ναι, αν πιστεύεις στον Ιησού Χριστό. Έλα να πούμε το Πάτερ Ημών μαζί. Και μην ανησυχείς για τη φασαρία, ο Θεός μπορεί να μας ακούσει”. Και τότε μου είπε ότι δεν ήξερε τα λόγια». Δάκρυα πλημμύρισαν τα μάτια του Κένελμ. «Μπορείς να το φανταστείς; Δεν ήξερε να πει το Πάτερ Ημών».

Η Έλσι μπορούσε να το φανταστεί. Τα καινούργια παιδιά που έρχονταν στο κατηχητικό μερικές φορές δεν ήξεραν καν ποιος ήταν ο Ιησούς. Σπάνια, αλλά συνέβαινε.

«Του κράτησα το χέρι και είπα την προσευχή αντί για κείνον και, ώσπου να φτάσω στο “Οτι Σου εστίν η βασιλεία και η δύναμις

και η δόξα”, ο καημένος είχε αφήσει πίσω του αυτόν τον κόσμο και είχε πάει σ’ ένα μέρος όπου δεν υπάρχουν πόλεμοι».

«Ο Θεός ν’ αναπαύσει την ψυχή του», είπε η Έλσι.

Ο Σπείντ είχε μείνει έκθαμβος με το Πασάζ ντε Πανοραμά στο Παρίσι. Δεν υπήρχε κάτι ανάλογο στο Λονδίνο. Ήταν ένας πλακόστρωτος πεζόδρομος με γυάλινη οροφή ανάμεσα σε μαγαζιά που πουλούσαν κοσμήματα, ακριβά εσώρουχα, σοκολατάκια, καπέλα, χαρτί αλληλογραφίας και ένα σωρό άλλα. Εκτεινόταν από το βουλευβάρτο της Μονμάρτρης ως την οδό Σεν-Μαρκ. Σε κάθε άκρη της στεκόταν ένας εύσωμος άντρας με στολή –κάτι σαν αστυνομικός ή εκκλησιάρης– για να κρατάει μακριά τα αλητάκια και τους πορτοφολάδες. Κομψές Παριζιάνες και γυναίκες από άλλες χώρες επίσης μπορούσαν να ψωνίζουν χωρίς να τους χαλάει το χτένισμα η βροχή ή να λερώνουν τις γόβες τους στις λάσπες που σκέπαζαν τους δρόμους. Και πρόσθετο πόλο έλξης αποτελούσε μια ροτόντα όπου έβρισκες πανοραμικές εικόνες διάσημων πόλεων όπως η Ρώμη και η Ιερουσαλήμ.

Η Αραμπέλα ήταν καταγοητευμένη. Αγόρασε ένα ψάθινο καπέλο, μια εσάρπα και ένα κουτί με ζαχαρωμένα αμύγδαλα. Ο Σπείντ την πήγε σ’ ένα κατάστημα με πολυτελή υφάσματα: μετάξια, κασμίρια, λινά και συνδυασμούς, σε πολλά χρώματα και σχέδια. Έβγαλε από την τσέπη του μια σκληρή κάρτα που έγραφε στα γαλλικά ότι ήταν κατασκευαστής υφασμάτων εξαιρετικής ποιότητας για πολυτελή φορέματα και ότι θα χαιρόταν να έδειχνε στη διευθύντρια μερικά δείγματα όποτε τη βόλευε.

Εκείνη του απάντησε κάτι σε γρήγορα γαλλικά. Ο Έιμπ, που ήταν δεκαπέντε ετών και μάθαινε γαλλικά στο γυμνάσιο του Κίνγκσμπριτζ, της ζήτησε να το επαναλάβει πιο αργά και μετά το μετέφρασε: «Μετά χαράς θα σε δει αύριο το πρωί στις δέκα».

Ο Σπείντ υποκλίθηκε και την ευχαρίστησε στα γαλλικά. Η προφορά του ήταν απαίσια, αλλά της χάρισε το πιο γοητευτικό θλιμμένο του χαμόγελο κι εκείνη γέλασε.

Όταν βγήκαν από τη σκεπαστή αγορά, ο Σπείντ έπιασε μια αλ-

λαγή στην ατμόσφαιρα στο δρόμο. Κάποιοι περπατούσαν αμέριμνα, μα άλλοι συζητούσαν με μεγάλη έξαψη. Για άλλη μία φορά, ο Σπέιντ ευχήθηκε να ήξερε τη γλώσσα.

Προσπέρασαν μια γυναίκα που καθόταν στην άκρη του δρόμου, σ' ένα τραπεζάκι κατάφορτο με εφημερίδες. Το μάτι του έπιασε έναν τίτλο που έγραφε:

NAPOLÉON A FUI!

«Τι λέει;» ρώτησε τον Έιμπ.

«Δεν ξέρω. Προφανώς κάτι έκανε ο Βοναπάρτης, αλλά δεν ξέρω τι».

«Ρώτα την εφημεριδοπώλισσα».

Ο Έιμπ έδειξε τον τίτλο και ρώτησε, “*Madame, qu’est-ce que ça veut dire?*”

“*Il a échappé*”, του είπε. Και, βλέποντας ότι δεν καταλάβαιναν, δοκίμασε να το πει κι αλλιώς. “*Il est parti! Il s’est sauvé! Il a quitté son prison!*”

«Νομίζω ότι το έσκασε».

Ο Σπέιντ έμεινε άναυδος. «Από την Έλβα;»

Η εφημεριδοπώλισσα κούνησε μ' ενθουσιασμό το κεφάλι της. “*Oui, oui, oui!*” Και ανεμίζοντας το χέρι σαν να χαιρετούσε, πρόσθεσε, “*Au revoir, Elba! Au revoir!*” Και ξέσπασε σε κακαριστά γέλια.

Ήξεραν τι σήμαινε αυτό.

«Ρώτα τη πού πηγαίνει τώρα ο Βοναπάρτης».

“*Où va-t-il?*” ξαναρώτησε τη γυναίκα ο Έιμπ.

“*Il est déjà arrivé en France! Au Midi!*”

Ο Σπέιντ αγόρασε την εφημερίδα.

Η Αραμπέλα φαινόταν αναστατωμένη. «Μα πώς έγινε αυτό; Νόμιζα ότι τον φρουρούσαν!»

Ο Σπέιντ κούνησε το κεφάλι του, προβληματισμένος και ανήσυχος. Υπήρχε άραγε περίπτωση να επιχειρούσε να ξαναπάρει την εξουσία; «Ας γυρίσουμε στην πανσιόν μας», είπε. «Ίσως κάποιος εκεί ξέρει περισσότερα».

Έμειναν σε μια πανσιόν δημοφιλή στους Άγγλους τουρίστες γιατί

ο Γάλλος ιδιοκτήτης της ήταν παντρεμένος με Αγγλίδα. Τους βρήκαν όλους στο σαλόνι να μιλούν ζωηρά. Ο Σπείντ έδειξε την εφημερίδα. «Μπορεί κάποιος να μας πει τι λέει;»

Η σπιτονοικοκυρά, η Έλενор Ντελακρουά, την πήρε και διάβασε στα γρήγορα το άρθρο. «Απίστευτο!» αναφώνησε. «Δεν ξέρω πώς, αλλά κατάφερε να συγκεντρώσει έναν μικρό στόλο και ένα στρατό χίλιων αντρών!»

«Υποτίθεται ότι τον φρουρούσε ένας Άγγλος», είπε ο Σπείντ.

«Ναι, ο Νιλ Κάμπελ», είπε η μαντάμ Ντελακρουά. «Φαίνεται ότι έφυγε από την Έλβα με το πλοίο της Αυτού Μεγαλειότητας *Part-ridge* μεταφέροντας ένα μήνυμα για το λόρδο Κάσλρεϊ».

Ο Σπείντ γέλασε πικρόχολα. «Τι έλεγε το μήνυμα –προειδοποιούσε ότι ο Βοναπάρτης σχεδίαζε να δραπετευσεί;»

«Δε θα με εξέπληττε, αλλά δεν το αναφέρει εδώ».

«Πού είναι τώρα;»

«Στο Γκολφ-Ζουάν, στη νότια ακτή».

«Άρα δεν έρχεται εδώ. Ευτυχώς».

«Αν είναι αλήθεια αυτό», είπε η σπιτονοικοκυρά. «Αυτές οι εφημερίδες δεν τα ξέρουν όλα».

«Μα τι θα μπορούσε να κάνει στη Γαλλία μόνο με χίλιους άντρες;»

Σήκωσε τους ώμους της σαν γνήσια Γαλλίδα. «Το μόνο που ξέρω», είπε, «είναι ότι δεν πρέπει ποτέ να υποτιμάμε τον Ναπολέοντα».

Ο Έιμος Μπάροουφιλντ είχε κανονίσει να μεταφέρει μια μεγάλη παρτίδα σκούρο μπλε μάλλινο ύφασμα μερινός με μασούνα στο Κομπ και από εκεί με πλοίο στην Αμβέρσα. Ήταν η πρώτη μεγάλη παραγγελία του από την πρόσφατα απελευθερωμένη Ολλανδία και ήθελε η παράδοση να γίνει οπωσδήποτε γρήγορα και με ασφάλεια, με την ελπίδα ότι θα ακολουθούσαν κι άλλες παραγγελίες από τον ίδιο και άλλους πελάτες εκεί. Γι' αυτό θα επέβλεπε ο ίδιος τη μεταφορά της μέσω της Μάγχης.

Την παραμονή της αναχώρησής του δείπνησε στο Καφενείο

της Χάι Στριτ –με ψητό αρνάκι με πατάτες– και διάβασε τις τελευταίες ειδήσεις.

Το πρωτοσέλιδο της *Gazette* έγραφε:

Ο ΒΟΝΑΠΑΡΤΗΣ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

«Διάβολε!» είπε ο Έιμος.

«Ακριβώς το ίδιο θα έλεγα κι εγώ», είπε μια φωνή και, σηκώνοντας το βλέμμα του, ο Έιμος είδε στο διπλανό τραπέζι τον Ρουπ Άντεργουντ να τρώει κι εκείνος αρνάκι και να διαβάζει την ίδια εφημερίδα.

Ο Έιμος και ο Ρουπ είχαν αρκετά φιλικές σχέσεις τώρα, παρόλο που κάποτε ήταν αντίζηλοι για τα μάτια της Τζέιν Μιντγουίντερ. Ήταν και οι δύο σαραντάρηδες πια και ο Έιμος απορούσε πώς είχε γεράσει τόσο ο Ρουπ, αλλά μετά συνειδητοποίησε ότι κι ο ίδιος γερνούσε: τα μαλλιά του είχαν αρχίσει να γκριζάρουν, η μέση του είχε φαρδύνει και απέφευγε το τρέξιμο γιατί τον κούραζε.

«Εδώ γράφει ότι ο Βοναπάρτης αποβιβάστηκε στη νότια ακτή της Γαλλίας, σ' ένα μέρος που το λένε Κάννες», είπε ο Ρουπ. «Μετά πήγε στη λειτουργία σε μια εκκλησία της περιοχής».

«Και το χειρότερο απ' όλα», είπε ο Έιμος, «είναι ότι οι ντόπιοι τρέχουν κοπαδιαστά να καταταχτούν στο στρατό του».

«Όλοι νόμιζαν ότι θα κατέφευγε κάπου που δεν έχει καταρρεύσει ακόμα η αυτοκρατορία του».

«Πιθανότατα στη Νάπολη».

«Αλλά πέσαμε έξω στις προβλέψεις μας για τις κινήσεις του –ξανά».

Ο Έιμος συμφώνησε μ' ένα νεύμα. «Μόνο ένα λόγο έχει να επιστρέψει στη Γαλλία με στρατό, έστω και μικρό: θέλει να ξαναγίνει αυτοκράτορας».

«Είναι δυνατό;»

«Πιστεύω ότι πολλοί Γάλλοι θα τον δέχονταν με χαρά πίσω. Φαίνεται ότι ο νέος βασιλιάς, ο Λουδοβίκος ΙΗ΄, έκανε ό,τι μπορούσε για να τους θυμίσει γιατί είχαν κάνει την επανάσταση τελικά».

«Δηλαδή;»

«Άκουσα ότι αναβίωσε το παλιό βασιλικό έθιμο να αμελεί να πληρώσει τους στρατιώτες».

«Λες να πάει στο Παρίσι ο Βοναπάρτης;»

«Αυτό αναρωτιέμαι κι εγώ. Αύριο φεύγω για την Αμβέρσα».

«Που απέχει, πόσο; Επτακόσια, οκτακόσια μίλια απ' τη νότια ακτή της Γαλλίας;»

«Κάτι τέτοιο».

«Είναι πολύ μακριά».

«Παρ' όλα αυτά, αναρωτιέμαι μήπως θα 'πρεπε να ματαιώσω το ταξίδι μου».

«Ο δρόμος προς το Παρίσι δεν είναι ακριβώς ανοιχτός σε κάθε νεοφερμένο. Υπάρχουν μονάδες του γαλλικού στρατού που θα τον εμπόδιζαν να περάσει».

Ο Έιμος συμφωνούσε. Ο γαλλικός στρατός ήταν τώρα υπό τις διαταγές του βασιλιά, θεωρητικά τουλάχιστον, και θα είχε την εντολή να υπερασπιστεί τη χώρα από τον Βοναπάρτη. «Ναι», είπε. «Η απόσταση από το Παρίσι ως την Αμβέρσα είναι άλλα διακόσια μίλια. Και την Ολλανδία υπερασπίζονται τώρα ο βρετανικός και ο πρωσικός στρατός. Άρα...»

«Ο κίνδυνος να φτάσει ως την Αμβέρσα ο Ναπολέον είναι μάλλον μικρός».

«Και το φορτίο που στέλνω είναι μεγάλο, γι' αυτό διστάζω να το στείλω χωρίς επίβλεψη. Επιπλέον, θέλω να σφίξω αυτοπροσώπως το χέρι των πελατών μου εκεί. Οι δουλειές γίνονται πολύ πιο εύκολα όταν έχεις γνωρίσει προσωπικά τον άλλον».

«Τι θα κάνεις, λοιπόν;»

«Δεν έχω αποφασίσει ακόμα. Θέλω να πω, πόσο μπλε μερινός αξίζει η ζωή μου;»

Ο Ρουπ αναστέναξε. «Πανάθεμα τον πόλεμο!» είπε. «Πάνε είκοσι δύο χρόνια κι ακόμα δεν έχει τελειώσει οριστικά. Το μεγαλύτερο μέρος της ενήλικης ζωής μας κάνει χαλάστρα στις δουλειές μας. Πέρα απ' αυτό, είχαμε ταραχές για την τιμή του ψωμιού και καταστροφές μηχανών και νόμων που μετατρέπουν σε αδίκημα την κριτική της κυβέρνησης. Και τι κερδίσουμε;»

«Η κυβέρνηση, υποθέτω, θα έλεγε ότι καταφέραμε να εμποδίσουμε να γίνει η Ευρώπη γαλλική αυτοκρατορία».

«Μόνο που δεν τα καταφέραμε», είπε ο Ρουπ. «Όχι ακόμα».

Οι ένοικοι της πανσιόν της μαντάμ Ντελακρουά μελετούσαν ανήσυχοι τις εφημερίδες, μεταφράζοντας με τη βοήθειά της. Η Προβηγκία και η νοτιοδυτική Γαλλία ήταν φιλοβασιλικές, κατά της επανάστασης και εχθρικές προς τον Ναπολέοντα. Ο Σπείντ υπέθεσε ότι γι' αυτό παρέμενε κοντά στα ανατολικά σύνορα και βάδιζε βόρεια των Καννών από παγωμένους ορεινούς δρόμους. Παρ' όλα αυτά, πολλοί σχολιαστές έλεγαν ότι θα αναγκαζόταν να σταματήσει μόλις συναντούσε τον γαλλικό εθνικό στρατό.

Οι εφημερίδες έγραφαν ότι μέσα σε έξι μέρες είχε φτάσει στην Γκρενόμπλ, που απείχε γύρω στις δώδεκα μέρες από το Παρίσι. Όμως τα νέα έκαναν τέσσερις μέρες να φτάσουν στην πρωτεύουσα, έτσι τώρα ο Ναπολέων έπρεπε να είναι οχτώ μέρες μακριά.

Και τα νέα από την Γκρενόμπλ ήταν άσχημα.

Ο Ναπολέων και ο διαρκώς διογκούμενος στρατός του, έξω από την πόλη του Λαφρέ, κοντά στην Γκρενόμπλ, είχαν βρει μπροστά τους ένα τάγμα του 5ου Συντάγματος Πεζικού Γραμμής. Οι κυβερνητικές δυνάμεις υπερείχαν αριθμητικά, έτσι αυτό κανονικά θα έπρεπε να ήταν το τέλος της προέλασης του Ναπολέοντα.

Απ' ό,τι φαίνεται, είχε βγει μπροστά από τους άντρες του και είχε βαδίσει μόνος και άφοβος προς τις τάξεις των ένοπλων στρατιωτών του συντάγματος που ήταν εκεί για να τον σταματήσει.

Σύμφωνα με το ρεπορτάζ της εφημερίδας –που μπορεί να ήταν κάπως μελοδραματικό– ο Ναπολέων είχε ανοίξει το περίφημο γκρι πανωφόρι του, είχε δείξει την καρδιά του και είχε πει, «Λοιπόν, άντρες, θέλετε να σκοτώσετε τον αυτοκράτορά σας;»

Κανένας δεν πυροβόλησε.

Ένας από τους στρατιώτες του 5ου φώναξε, “*Vive le’empereur!* Ζήτω ο αυτοκράτορας!»

Η ζητωκραυγή επαναλήφθηκε από πολλούς και οι άντρες πέταξαν τις λευκές τους ροζέτες των Βουρβόνων, που αντιπροσώπευαν

το βασιλιά Λουδοβίκο ΙΗ΄, και αγκαλιάστηκαν με τους άντρες του Ναπολέοντα.

Έπειτα το σύνταγμα άλλαξε πλευρά και βάδισε μαζί με τον Ναπολέοντα.

«Μέχρι τώρα είχε μαζί του μόνο χωρικούς και την Εθνοφρουρά, αλλά τώρα για πρώτη φορά τάχθηκαν με το μέρος του στρατιώτες του τακτικού στρατού. Αυτό είναι μεγάλη αλλαγή».

Το ίδιο συνέβη και στην επόμενη πόλη, τη Βιζίλ, όπου το 7ο Σύνταγμα Γραμμής αυτομόλησε και ακολούθησε τον Ναπολέοντα. Και μετά, στην πόλη της Γκρενόμπλ, τον υποδέχτηκαν σαν κατακτητή ήρωα.

«Που να πάρει», είπε ο Σπέιντ, καθώς οι λεπτομέρειες γίνονταν αδιαμφισβήτητα σαφείς. Βγήκε και έκλεισε τρεις θέσεις σε μια άμαξα για τις Βρυξέλλες.

Τον χρέωσαν τρεις φορές παραπάνω από τη συνηθισμένη τιμή, μα πλήρωσε χωρίς δισταγμό. Έφυγαν χαράματα το επόμενο πρωί.

Τα ξημερώματα της 20ής Μαρτίου, ο Λουδοβίκος ΙΗ΄ εγκατέλειψε το Παρίσι.

Λίγες ώρες αργότερα, ο Ναπολέων μπήκε στην πρωτεύουσα χωρίς να συναντήσει αντίσταση.

ΑΦΟΥ ΕΠΙΣΚΕΦΤΗΚΕ τους πελάτες του στην Αμβέρσα, ο Έιμος πήγε στις Βρυξέλλες. Ο Χαλ δε θα έπρεπε να βρίσκεται σε μια πιθανή εμπόλεμη ζώνη και ο Έιμος ήθελε να πάει η Τζέιν το αγόρι πίσω στην ασφάλεια της Αγγλίας. Δεν είχε πια καμία αμφιβολία ότι ο Χαλ ήταν γιος του. Η Τζέιν αγαπούσε το παιδί τους· δεν έβλεπε, λοιπόν, ότι οι Βρυξέλλες δεν ήταν μέρος για ένα εννιάχρονο;

Η Τζέιν είχε νοικιάσει ένα επιβλητικό σπίτι κοντά στο πάρκο. Σίγουρα δε χρειαζόταν τόσο χώρο μια τριμελής οικογένεια, σκέφτηκε ο Έιμος μελετώντας το οίκημα από το δρόμο. Μπαίνοντας στο χολ, πρόσεξε ότι δεν υπήρχαν ίχνη αντρικής παρουσίας στο σπίτι: ούτε μπότες υπασίας στο πάτωμα, ούτε σπαθί ή δόκοχο να κρέμονται στην κρεμάστρα. Ο Έιμος δε θα παραξενευόταν αν ο Χένρι περνούσε περισσότερες νύχτες με το σύνταγμά του παρά με την οικογένειά του.

Τον οδήγησαν στο σαλόνι, όπου η Τζέιν διάβαζε ένα περιοδικό μόδας. Ήταν ωραία ντυμένη, όπως πάντα, και στον αέρα γύρω της πλανιόταν ένα ανεπαίσθητο άρωμα λουλουδιών.

Το πρόσωπό της ήταν ξαναμμένο. Φαινόταν ευτυχισμένη και ο Έιμος αναρωτήθηκε γιατί. Δεν ήταν η παρουσία του η αιτία της έξαψής της· οι μέρες αυτές είχαν περάσει οριστικά και για τους δύο τους. Του πέρασε η σκέψη ότι ίσως είχε εραστή. Προσπάθησε να πείσει τον εαυτό του ότι δεν ήταν παρά μια ποταπή υποψία, μα δεν μπόρεσε να αποκλείσει εντελώς την πιθανότητα.

Η Τζέιν ειδοποίησε να τους φέρουν τσάι και κουβέντιασαν περί ανέμων και υδάτων για μερικά λεπτά. Ο Έιμος την ενημέρωσε για τα νέα του Κίνγκσμπριτζ κι εκείνη περιέγραψε με ενθουσιασμό την κοινωνική ζωή στις Βρυξέλλες. «Η δούκισσα του Ρίτμοντ δίνει χορό», του είπε. «Πρέπει να έρθεις. Θα σου βρω πρόσκληση». Κά-

ποτε παραπονιόταν ότι ποτέ δεν πήγαινε σε πάρτι. Τώρα μάλλον πήγαινε σε πολλά.

Η δούκισσα ήταν διαβόητη σνομπ. «Είσαι σίγουρη ότι δε θα έχει αντίρρηση να έρθει στο πάρτι της ένας ταπεινός υφασματοποιός;» ρώτησε ο Έιμος.

«Απόλυτα σίγουρη. Έχει ήδη καλέσει πάνω από διακόσια άτομα. Δεν πρόκειται να την πειράξει ένα παραπάνω».

Ήρθε το τσάι και έκανε την εμφάνισή του και ο Χαλ. Αν και η ενηλικίωση αργούσε ακόμα, ο γιος του άλλαζε. Αντάλλαξε σοβαρός χειραψία με τον Έιμος, που συγκινήθηκε στο άγγιγμα του απαλού του δέρματος. Με την όρεξη των νεαρών αγοριών που είναι πάνω στην ανάπτυξη, ο Χαλ καταβρόχθισε τρία κομμάτια κέικ στη σειρά.

Καθώς τον παρακολουθούσε, κάτι στο πρόσωπό του τον μαγνήτιζε και γρήγορα αντιλήφθηκε ότι του θύμιζε το πρόσωπο που έβλεπε στον καθρέφτη του όταν ξυριζόταν. Αν παρατηρούσαν κι άλλοι την ομοιότητά τους, μπορεί να προέκυπταν προβλήματα. Αποφάσισε ν' αφήσει γένια.

Ο Χαλ έφυγε και ο Έιμος έφερε τη συζήτηση στο θέμα που αποτελούσε το σκοπό της επίσκεψής του. «Στη συνάντησή τους στη Βιέννη, οι σύμμαχοι κήρυξαν πόλεμο», της είπε. «Όχι κατά της Γαλλίας, αλλά κατά του Ναπολέοντα προσωπικά. Δε νομίζω ότι έχει ξαναγίνει ποτέ κάτι τέτοιο».

«Αυτό γίνεται επειδή δεν έχουμε διαφορές με τη Γαλλία ως φιλειρηνική μοναρχία. Θα εισβάλουμε μόνο και μόνο για να εκθρονίσουμε τον Βοναπάρτη. Κι αυτή τη φορά δε θα τη γλιτώσει ο τυχαρπαστος Κορσικανός».

Ήταν από τα σχόλια που συνήθιζαν να παπαγαλίζουν οι Άγγλοι. Η Τζέιν δεν μπορούσε να συνειδητοποιήσει πόσο δύσκολο ήταν να νικήσουν τον Βοναπάρτη. «Θα ξέρεις ότι συγκεντρώνει τα στρατεύματά του μόλις πενήντα μίλια από δω, στην άλλη πλευρά των συνόρων», είπε ο Έιμος.

«Ναι, φυσικά το ξέρω», του απάντησε. «Όμως τώρα είναι εδώ ο δούκας του Γουέλινγκτον, που έχει αποδειχτεί όχι απλώς ισάξιος, αλλά και ανώτερος αντίπαλος από τον Βοναπάρτη».

Αυτό δεν ήταν αλήθεια. Οι δύο στρατηγοί δεν είχαν συναντηθεί

ποτέ σε μάχη. Όμως ο Έιμος δεν ήθελε να διαφωνήσει μαζί της. «Απλώς πιστεύω ότι εσύ και ο Χαλ θα ήσασταν πολύ πιο ασφαλείς πίσω στην Αγγλία».

«Στο Έρλσκασλ, υποθέτω», του είπε περιφρονητικά. «Εκεί που ποτέ δε συμβαίνει τίποτα. Νομίζω ότι είμαστε αρκετά ασφαλείς εδώ».

«Πίστεψέ με, δεν είστε», επέμεινε εκείνος. «Είναι απερίσκεπτο να υποτιμάμε τον Βοναπάρτη».

«Ο σύζυγός μου υπηρετεί στο στρατηγείο του Γουέλινγκτον, ξέρεις», είπε η Τζέιν με μια δόση υπεροψίας. «Μπορεί να ξέρω περισσότερα από σένα για τη στρατιωτική κατάσταση».

«Δεν είμαι ειδικός», παραδέχτηκε ο Έιμος. «Όμως πιστεύω ότι είναι εντελώς αδύνατο να προβλέψει κανείς την έκβαση μιας μάχης».

Η Τζέιν άλλαξε στάση. «Ελπίζω να μην ήρθες εδώ για να μου κάνεις διάλεξη».

«Θέλω εσύ και ο Χαλ να είστε ασφαλείς, αυτό είναι όλο».

«Για τον Χαλ ανησυχείς. Για μένα δε σε νοιάζει».

«Και βέβαια με νοιάζει!» διαμαρτυρήθηκε ο Έιμος. «Είσαι η μητέρα του μοναδικού παιδιού μου!»

«Μίλα πιο σιγά, για τ' όνομα του Θεού».

«Συγγνώμη».

Έπειτα από μια παύση, της ξανάπε, «Απλώς σκέψου αυτό που σου είπα, σε παρακαλώ».

«Καλά, καλά, θα το σκεφτώ», του είπε φανερά ενοχλημένη και αμήχανη, με απαξιωτικό τόνο που μαρτυρούσε πως δεν είχε σκοπό να το σκεφτεί.

Απογοητευμένος, ο Έιμος έφυγε.

Η βορειοδυτική Ευρώπη περνούσε μια βροχερή άνοιξη, αλλά σήμερα είχε καλό καιρό και ο Έιμος διέσχισε με τα πόδια τους ηλιόλουστους δρόμους για να πάει στη λιγότερο ακριβή συνοικία που έμενε η Έλσι με τον άντρα και τα παιδιά της. Τον προϋπάντησε στο χολ με το γνώριμο πλατύ χαμόγελό της. Καθώς ανέβαιναν τη σκάλα, του είπε, «Σε παρακαλώ, μην πεις στον Κένελμ πόσο καλά φαίνεται. Προσπαθώ να τον πείσω να μην επιστρέψει στο σύνταγμα μέχρι να γίνει εντελώς καλά».

Ο Έιμος έκρυψε ένα χαμόγελο. Αυτή ήταν η Έλσι που ήξερε, πάντα αποφασισμένη να έχει τον έλεγχο, σκέφτηκε τρυφερά. «Θα το έχω υπόψη μου», της υποσχέθηκε.

Ο Κένελμ ήταν στο σαλόνι. Το κάποτε αγγελικά όμορφο και ροδαλό πρόσωπό του τώρα ήταν κάτισχνο. Κατά τα άλλα, έδειχνε ικανός να αναλάβει και πάλι τα καθήκοντά του. Φορούσε το ράσο και τα παπούτσια του σαν να ήταν έτοιμος να βγει για περίπατο. «Χαίρομαι που σας βλέπω. Φαίνεται ότι αναρρώνετε πολύ καλά», του είπε με τακτ ο Έιμος.

«Είμαι εντελώς καλά», είπε ο Κένελμ σαν να διαφωνούσε. «Μου πήρε πιο πολύ απ' όσο περίμενα, μα τώρα είμαι έτοιμος να επιστρέψω στα καθήκοντά μου».

«Προς τι η βιασύνη;» ρώτησε ο Έιμος.

«Οι άντρες με χρειάζονται».

Αλήθεια; αναρωτήθηκε ο Έιμος. Αν τους ρωτούσε κανείς, μάλλον θα έλεγαν ότι χρειάζονταν γερές αρβύλες, άφθονα πολεμοφόδια και ευφυείς ηγέτες.

Ο Κένελμ διάβασε τη σκέψη του. «Δεν ξέρετε πώς είναι η ζωή σ' ένα στρατόπεδο», είπε. «Ποτό, τζόγος και ανήθικες γυναίκες. Ας με συγχωρήσει η Έλσι που μιλάω για τέτοια θέματα, αλλά δε θέλω να υποβαθμίζω την κατάσταση. Ξέρετε τι περιλαμβάνει το σιτηρέσιο ενός Βρετανού στρατιώτη;»

«Φοβάμαι πως όχι».

«Μια λίβρα βοδινό, μια λίβρα ψωμί και μισή πίντα τζιν. Μισή πίντα! Και μόλις πιάσουν λίγα λεφτά στα χέρια τους, αν δεν τα χάσουν στα χαρτιά, τα ξοδεύουν για περισσότερο τζιν».

«Και μπορείτε να τους σώσετε απ' αυτή τη ζωή;»

Ο Κένελμ χαμογέλασε θλιμμένα. «Αχ, Έιμος, έχω σχεδόν την εντύπωση ότι με δουλεύετε. Όχι, δεν μπορώ να τους σώσω, αλλά μερικές φορές μπορεί ο Θεός».

«Όμως τους λέτε να μην επιδίδονται σε τέτοιες ανήθικες συμπεριφορές».

«Ένα από τα πολλά πράγματα που έμαθα στο στρατό είναι ότι δεν ωφελεί να λες στους άντρες να είναι καλοί. Αντί να τους απαγορεύω τις ανήθικες συμπεριφορές, προσπαθώ να ενθαρρύνω άλλα

πράγματα. Κάνω λειτουργίες στα χωράφια. Τους λέω ιστορίες από τη Βίβλο. Όταν τραυματίζονται ή νοσταλγούν την πατρίδα ή τρέμουν απ' το φόβο τους πριν από μια μάχη, προσεύχομαι μαζί τους. Τους αρέσει να τραγουδούν και μερικές φορές καταφέρνω να κάνω τους άντρες μιας ολόκληρης διμοιρίας να ψέλνουν κάποιον γνωστό ύμνο όλοι μαζί. Όταν συμβαίνει αυτό, αισθάνομαι ότι δικαιώνω την ύπαρξή μου εδώ, στη γη».

Ο Έιμος με κόπο έκρυψε την έκπληξή του. Είχε ακούσει ότι η ζωή στο στρατό είχε αλλάξει τον Κένελμ, αλλά ο άνθρωπος αυτός είχε κυριολεκτικά μεταμορφωθεί.

«Πολύ ωραία όλα αυτά, Κένελμ», είπε η Έλσι, «αλλά δεν πρέπει να επιστρέψεις πριν γίνεις εντελώς καλά».

«Στο στρατόπεδο υπάρχουν πολλοί άντρες που δεν είναι εντελώς καλά».

Στη διαφωνία έβαλε τέλος ένα ξέσπασμα χαρούμενων φωνών από το χολ. «Ηρθαν τα παιδιά», εξήγησε η Έλσι. «Είχαν πάει στο πάρκο με τη μητέρα μου και τον Σπέιντ».

Ο Έιμος δεν περίμενε να δει τον Σπέιντ και την Αραμπέλα. Ήξερε ότι είχαν πάει στο Παρίσι, αλλά δεν είχε μάθει νέα τους από τότε. Χάρηκε που είχαν προλάβει να φύγουν πριν από την επάνοδο του Βοναπάρτη. Μακάρι να ήταν όλοι ασφαλείς εδώ, στις Βρυξέλλες, αν και δεν ήταν καθόλου σίγουρο.

Τα παιδιά εισέβαλαν στο δωμάτιο. Ήξεραν καλά τον Έιμος, έτσι δε θεώρησαν ότι ήταν ανάγκη να επιδείξουν την καλύτερη διαγωγή τους. Τα μικρότερα μιλούσαν ασταμάτητα για το τι είχαν δει και είχαν κάνει στο πάρκο. Τα μεγαλύτερα ήταν πιο συγκρατημένα—ο Στίβεν της Έλσι ήταν δεκαεφτά ετών και ο Έιμπ της Αραμπέλα δεκαπέντε—αλλά ήταν φανερό ότι είχαν περάσει εξίσου καλά με τα μικρά στο πάρκο.

Ο Σπέιντ είπε στον Έιμος ότι είχε πάρει πολλές παραγγελίες στο Παρίσι· οι δουλειές είχαν πάρει γρήγορα τα πάνω τους. Είχε την ελπίδα ότι θα κατάφερνε να παραδώσει τα εμπορεύματα. Αυτό εξαρτιόταν από τι θα γινόταν με τον Βοναπάρτη.

Ο Έιμος μάντεψε ότι η Αραμπέλα είχε ψωνίσει ρούχα στο Πα-

ρίσι. Στα εξήντα ένα της πια, ήταν λεπτή και αρχοντική μες στο πράσινο μεταξωτό της φόρεμα.

Του πρόσφεραν τσάι για δεύτερη φορά εκείνο το απόγευμα, αλλά δέχτηκε από ευγένεια. Τα παιδιά έπεσαν με τα μούτρα στα σάντουιτς και μετά έφυγαν από το σαλόνι.

«Τώρα που ηρεμήσαμε ξανά, Έιμος, θα ήθελα να σας ζητήσω μια χάρη», είπε ο Κένελμ.

«Φυσικά, ό,τι θέλετε, αρκεί να μπορώ».

«Θα είχατε την καλοσύνη να συνοδεύσετε την Έλσι στο χορό της δούκισσας του Ρίτσμοντ; Έχει προσκληθεί και θέλω να πάει –της αξίζει μια βραδιά χαλάρωσης και διασκέδασης– αλλά εγώ δεν είναι πρέπον να παραστώ. Αν μ’ έβλεπαν να πίνω σαμπάνια σε μια αριστοκρατική γιορτή, θα έδινα λάθος εντύπωση».

Η Έλσι ήρθε σε δύσκολη θέση. «Κένελμ, σε παρακαλώ! Ας μην τον αγγαρέψουμε τον Έιμος. Άλλωστε, δε νομίζω ότι τον έχουν καλέσει».

«Η αλήθεια είναι ότι η Τζέιν, η κόμισσα του Σάιρινγκ, υποσχέθηκε να μου βρει πρόσκληση».

«Α, ναι;» είπε η Έλσι με αποδοκιμαστικό τόνο.

«Δε σκόπευα να δεχτώ, αλλά θα ήταν μεγάλη μου χαρά –και τιμή– να σας συνοδεύσω, κυρία Μάκιντος».

«Ορίστε, λοιπόν», είπε ικανοποιημένος ο Κένελμ. «Κανονίστηκε».

Ο δούκας του Γουέλινγκτον είχε μείνει ένα διάστημα μακριά από το στρατό, αναλαμβάνοντας άλλες υπηρεσίες, όπως τα χρέη του Βρετανού πρεσβευτή στο Παρίσι, αλλά τώρα είχε επιστρέψει στα στρατιωτικά του καθήκοντα και είχε αναλάβει τη διοίκηση του βρετανικού και του ολλανδικού στρατού. Ο συμμαχικός πρωσικός στρατός ήταν υπό χωριστή διοίκηση.

Μόλις επέστρεψε ο Γουέλινγκτον, ζήτησε από τον Χένρι, τον κόμη του Σάιρινγκ, να ενταχθεί στο προσωπικό του αρχηγείου του, όπως στην Ισπανία. Ο Χένρι είχε δεχτεί –αφού επρόκειτο για διαταγή μάλλον παρά για παράκληση– και είχε ζητήσει να έχει ως

υπασπιστή του τον Κιτ. «Είναι ένας ικανότατος νέος», είχε πει στο δούκα. «Άρχισε να δουλεύει σ' ένα εργοστάσιο στα εφτά του και στα δεκαοχτώ του είχε γίνει διευθυντής».

«Τέτοιους άντρες θέλω», είχε πει ο δούκας, όπως ανέφερε ο Χένρι στον Κιτ.

Σήμερα ο Κιτ έπρεπε να πάει ένα μήνυμα στον νέο διοικητή του 107ου Συντάγματος Πεζικού. Πήγε με το άλογο μέσα στην καταιγίδα. Και, μιας και βρέθηκε στο στρατόπεδο, άδραξε την ευκαιρία να δει τη μητέρα του.

Η Σαλ φορούσε αντρικά ρούχα. Ο Κιτ ήξερε ότι δεν το έκανε για να μεταμφιεστεί. Δεν προσπαθούσε να περάσει για άντρας. Απλώς τα παντελόνια και τα γιλέκα ήταν πιο πρακτικά από τα φουστάνια σ' ένα στρατόπεδο. Πολλές από τις γυναίκες που ακολουθούσαν το στρατό ντύνονταν έτσι. Ένα άλλο πλεονέκτημα αυτού του ντυσίματος ήταν ότι έτσι ξεχώριζαν από τις πόρνες και δεν ήταν υποχρεωμένες να αντιμετωπίζουν το ανεπιθύμητο ενδιαφέρον των αντρών.

Φυσικά τον ρώτησε πόσο σύντομα θα εισέβαλλαν οι σύμμαχοι στη Γαλλία. «Δεν έχει αποφασίσει ακόμα ο Γουέλινγκτον», είπε ο Κιτ και ήταν αλήθεια. «Πάντως δε θ' αργήσουν, νομίζω».

Ο Κιτ ευχόταν να γύριζε στην Αγγλία η μητέρα του για να είναι ασφαλής, αλλά δεν επιχείρησε να την πείσει. Η Σαλ είχε αποφασίσει να είναι πλάι στον άντρα της όταν ρίσκαρε τη ζωή του στη μάχη και ο Κιτ έπρεπε να το σεβαστεί αυτό. Άλλωστε, το ίδιο είχε κάνει κι εκείνος όταν κατατάχτηκε για να είναι μαζί με τον Ρότζερ. Τα δύο ζευγάρια θα έμπαιναν στη Γαλλία μαζί με το στρατό και θα συμμετείχαν στην επίθεση κατά των δυνάμεων του Βοναπάρτη. Μακάρι να επέστρεφαν όλοι σώοι στην πατρίδα.

Η σκέψη ήταν πολύ καταθλιπτική και την έκανε στην άκρη.

Κάθονταν μέσα σε μια σκηνή για να μη βρέχονται. Μπήκε ένας στρατιώτης και αγόρασε καπνό για πίπα από τη Σαλ. Όταν έφυγε, ο Κιτ ρώτησε τη μητέρα του, «Πουλάς καπνό, λοιπόν, τώρα;»

«Και όχι μόνο», του απάντησε. «Οι άντρες είναι περιορισμένοι στο στρατόπεδο. Μερικοί παραβιάζουν τους κανόνες, αλλά όχι πολλοί, γιατί η ποινή είναι το μαστίγωμα. Έτσι πηγαίνω με τα πόδια στις Βρυξέλλες μία φορά τη βδομάδα. Μου παίρνει δύο ώρες. Αγο-

ράζω πράγματα που δε βρίσκουν στο στρατόπεδο οι άντρες: όχι μόνο καπνό, μα και γραφική ύλη, τράπουλες, πορτοκάλια, αγγλικές εφημερίδες, τέτοια πράγματα. Και τα πουλάω στη διπλάσια τιμή απ' όσο τα αγόρασα».

«Δεν τους πειράζει που τους τα πουλάς τόσο ακριβά;»

«Τους λέω την αλήθεια: το μισό ποσό είναι αυτό που μου κόστισε και το άλλο μισό η πληρωμή μου που περπατάω έξι μίλια για να πάω εκεί κι άλλα έξι για να γυρίσω».

Ο Κιτ κούνησε το κεφάλι του με κατανόηση. Εν πάση περιπτώσει, οι άντρες δεν είχαν καμία διάθεση να τα βάλουν με τη χειροδύναμη μητέρα του.

Η βροχή έκοψε και τη χαιρέτησε. Ανέβηκε στο άλογό του και έφυγε, αλλά δεν πήγε κατευθείαν στο αρχηγείο. Η πυροβολαρχία του Ρότζερ ήταν μόλις ένα μίλι μακριά και πήγε εκεί ελπίζοντας να δει τον άντρα που αγαπούσε. Οι αξιωματικοί, όμως, ήταν ελεύθεροι να βγαίνουν από το στρατόπεδο, έτσι ο Ρότζερ μπορεί να έλειπε.

Ο Κιτ στάθηκε τυχερός, ωστόσο, και βρήκε τον Ρότζερ σε μια σκηνή να παίζει χαρτιά με μερικούς άλλους αξιωματικούς, πράγμα διόλου περίεργο. Πιθανότατα θα ζητούσε από τον Κιτ δανεικά, όπως συνήθως, κι εκείνος θα έλεγε όχι, όπως συνήθως.

Ο Κιτ παρακολούθησε μερικές παρτίδες και μετά ο Ρότζερ, με την άδεια των συμπαικτών του, έβαλε τα χρήματά του στην τσέπη του και έφυγε. Περπάτησαν οι δύο τους στο ψιλόβροχο. Ο Κιτ είπε στον Ρότζερ για τη μικρή επιχείρηση που είχε στήσει η μητέρα του. «Σπουδαία γυναίκα η μάνα σου», είπε ο Ρότζερ.

Και ο Κιτ συμφώνησε.

Περπατούσαν ήδη κάμποσα λεπτά στο λασπωμένο έδαφος, όταν ο Κιτ διαισθάνθηκε ότι ο Ρότζερ τον οδηγούσε προς μια συγκεκριμένη κατεύθυνση. Πράγματι, αφού πέρασαν μέσα από μια κακοτράχαλη δασωμένη έκταση, έφτασαν σε μια ετοιμόρροπη καλύβα. Ο Ρότζερ μπήκε πρώτος.

Δεν υπήρχαν παράθυρα και η μοναδική ξεχαρβαλωμένη πόρτα κρεμόταν από τους μεντεσέδες της. Ο Ρότζερ την έκλεισε και τη σφήνωσε με μια μεγάλη πέτρα. «Έτσι, αν τυχόν μπει κανείς, θα τον ακούσουμε που θα σπρώχνει την πόρτα και θα έχουμε όλον τον

καιρό να ευπρεπιστούμε και να παριστάνουμε ότι είχαμε καταφύγει εδώ για να φυλαχτούμε απ' τη βροχή».

«Καλή ιδέα», είπε ο Κιτ κι έπειτα φιλήθηκαν.

Ο Γουέλινγκτον συγκάλεσε συνάντηση του προσωπικού του αρχηγείου για να ενημερωθούν για τις τελευταίες πληροφορίες που είχαν συλλέξει οι μυστικές υπηρεσίες. Μαζεύτηκαν στο σπίτι που νοίκιαζε ο Γουέλινγκτον στην οδό Ρουαγιάλ, όρθιοι γύρω από έναν μεγάλο χάρτη απλωμένο στο τραπέζι της τραπεζαρίας. Έξω έβρεχε καταρρακτωδώς, όπως όλο σχεδόν τον Ιούνιο. Ο Κιτ στεκόταν πίσω από την ομήγυρη, πασχίζοντας να δει το χάρτη πάνω από τους ώμους ψηλότερων αντρών. Η ατμόσφαιρα ήταν τεταμένη. Σύντομα θα συγκρούονταν με τον πιο επιτυχημένο στρατηγό της εποχής τους, ίσως και όλων των εποχών. Σύμφωνα με τους υπολογισμούς του Κιτ, ο Βοναπάρτης είχε δώσει εξήντα μάχες και είχε κερδίσει στις πενήντα. Δικαιολογημένα τον φοβούνταν οι εχθροί του.

Ο γαλλικός εθνικός στρατός είχε διαιρεθεί στα τέσσερα και είχε τοποθετηθεί σε στρατηγικά σημεία για να υπερασπιστεί τη χώρα από εισβολές από το τα βόρεια, τα ανατολικά και τα νοτιοανατολικά, καθώς και κατά μιας πιθανής φιλοβασιλικής εξέγερσης στα νοτιοδυτικά. Για τους Βρετανούς, σημαντικότερη ήταν η Στρατιά του Βορρά, που υπερασπιζόταν μια έκταση εξήντα μιλίων στα όρια μεταξύ Μπομόν και Λιλ. «Υπολογίζουμε ότι ο Βοναπάρτης έχει εκατόν τριάντα χιλιάδες άντρες», είπε ο επικεφαλής της στρατιωτικής υπηρεσίας πληροφοριών. «Τα πλησιέστερα σ' εμάς τμήματά του βρίσκονται περίπου πενήντα μίλια από δω».

Οι Βρετανοί και οι Ολλανδοί ήταν απλωμένοι σε μια τεράστια έκταση από ανάγκη, αφού η ύπαιθρος παρείχε τροφή τόσο για τους άντρες όσο και για τα άλογα. «Οι δικές μας δυνάμεις ανέρχονται σε εκατόν εφτά χιλιάδες άντρες», συνέχισε ο αξιωματικός. «Όμως οι σύμμαχοί μας οι Πρώσοι, που βρίσκονται στα νοτιοανατολικά μας, αριθμούν άλλους εκατόν είκοσι τρεις χιλιάδες άνδρες».

Άρα, σκέφτηκε ο Κιτ, υπερτερούμε αριθμητικά του Βοναπάρτη σχεδόν κατά δύο προς ένα. Ο Κιτ υπηρετούσε πάνω από δύο χρόνια

τώρα στο στρατό του Γουέλινγκτον και ήξερε ότι ο «Γερο-Μυταράς» προσπαθούσε πάντα να πολεμάει με πλεονέκτημα και ότι θα προτιμούσε να υποχωρήσει παρά να δώσει μια μάχη ενάντια στις πιθανότητες. Αυτό εξηγούσε σε μεγάλο βαθμό την επιτυχία του.

«Ποια θα είναι η στρατηγική του Βοναπάρτη;» ρώτησε κάποιος.

Ο Γουέλινγκτον χαμογέλασε. «Όταν ήμουν στη Βιέννη, το συζήτησα αυτό μ' έναν Βαυαρό στρατάρχη, τον πρίγκιπα Καρλ Φίλιπ Βρέντε, που πολεμούσε στο πλευρό του Ναπολέοντα μέχρι πριν από δύο χρόνια, οπότε και αποσκίρτησε. Μου είπε ότι ο Βοναπάρτης τού είχε πει, “Δεν έχω στρατηγική· ποτέ δεν έχω σχέδιο εκστρατείας”. Ο Βοναπάρτης είναι οπορτουνιστής. Το μόνο που μπορείς να προβλέψεις γι' αυτόν είναι ότι είναι απρόβλεπτος».

Αυτό δε βοηθούσε και πολύ, σκέφτηκε ο Κιτ. Αλλά φυσικά δεν είχε τίποτα.

«Οι Πρώσοι θα ήθελαν να εισβάλουν αμέσως», συνέχισε ο Γουέλινγκτον. «Ο Μπλίχερ λέει ότι άφησε την παλιά του πίπα στο Παρίσι και τη θέλει πίσω». Οι άντρες γύρω από το δούκα γέλασαν συγκρατημένα. Ο εβδομηνταδύαχρονος Πρώσος διοικητής ήταν ένας συμπαθέστατος κατεργάρης. «Η αλήθεια είναι ότι η κυβέρνηση σου έχει ξεμείνει από χρήματα και οι άντρες του ανυπομονούν να γυρίσουν στον τόπο τους για τη συγκομιδή. Θα προτιμούσα να περιμένω, αλλά δε θέλω να καθυστερήσω τόσο που ν' αρχίσουν να την κοπανούν οι άντρες του Μπλίχερ. Τον ξεγέλασα με την υπόσχεση ότι θα επιτεθούμε τον Ιούλιο».

Ο Κιτ άκουσε με ευχαρίστηση το νέο της καθυστέρησης. Δε βιαζόταν να πολεμήσει σε άλλη μία μάχη. Ήθελε να επιβιώσει, να γυρίσει στην πατρίδα του και να ξαναβρεί τον παλιό τρόπο ζωής του –να κατασκευάζει μηχανές για την υφαντουργία και να μοιράζεται ένα κρεβάτι με τον Ρότζερ. Πολλά μπορούσαν να συμβούν μέσα σε δύο εβδομάδες καθυστέρησης. Μπορεί να πέθαινε ο Βοναπάρτης. Ή να παραδίδονταν οι Γάλλοι. Μπορεί να μη γίνονταν άλλες μάχες.

«Κάτι ακόμα», είπε ο επικεφαλής της υπηρεσίας πληροφοριών. «Χτες μια περίπολος του βρετανικού 95ου Συντάγματος Τυφεκιοφόρων ήρθε αντιμέτωπη με μια ομάδα Γάλλων λογχοφόρων νοτι-

οδυτικά από δω, πράγμα που σημαίνει ότι μπορεί να περάσουν τα σύνορα και να επιτεθούν μέσω του Μον».

«Πολύ πιθανό», συμφώνησε ο Γουέλινγκτον. «Ίσως ελπίζει να μας περικυκλώσει και να μας αποκόψει από την ακτή για να μην έχουμε τη δυνατότητα να λαμβάνουμε προμήθειες. Δεν μπορούμε να είμαστε σίγουροι, όμως, μέχρι να μάθουμε περισσότερα. Μέχρι τότε, πρέπει να αποπνέουμε ηρεμία και ψυχραιμία. Διαθέτουμε ανώτερο στρατό, είναι στο χέρι μας να επιλέξουμε τη χρονική στιγμή της μάχης και δεν έχουμε τίποτα να φοβηθούμε». Χαμογέλασε. «Και, για να το αποδείξω, αύριο θα παρευρεθώ στο χορό της δούκισσας του Ρίτσμοντ».

Ο ΓΟΥΕΛΙΝΓΚΤΟΝ ΕΙΧΕ νοικιάσει ένα επιβλητικό σπίτι στην οδό Ρουαγιάλ, ένα δρόμο μεγαλόπρεπων αρχοντικών κοντά στο πάρκο. Το σπίτι δεν ήταν μόνο η κατοικία του αλλά και το αρχηγείο του. Την Πέμπτη 15 Ιουνίου, την ημέρα του χορού, τα μέλη του ανώτερου προσωπικού του συγκεντρώθηκαν για φαγητό στις τρεις το μεσημέρι. Δεν ήταν κοινωνική εκδήλωση· η σύζυγός του ήταν στην Αγγλία και στο τραπέζι δεν υπήρχαν γυναίκες. Το μενού δεν ήταν εξεζητημένο. Οι προτιμήσεις του Γουέλινγκτον περιορίζονταν σχεδόν αποκλειστικά στο βοδινό και το εκλεκτό κρασί.

Στο γεύμα παρευρισκόταν ο Χένρι, ο κόμης του Σάιρινγκ. Ο Κιτ περίμενε στο μεγάλο χολ μαζί με τους υπόλοιπους υπασπιστές. Ο κόμης ανησυχούσε. Υπήρχαν επίμονες φήμες ότι οι Γάλλοι ήταν έτοιμοι να εισβάλουν. Ο Γουέλινγκτον, ωστόσο, είχε στο Παρίσι έμπιστους κατασκόπους που τον είχαν διαβεβαιώσει ότι δεν είχαν δει σημάδια επικείμενης στρατιωτικής δράσης. Υποπευόταν ότι τις φήμες αυτές τις είχε ξεκινήσει ο ίδιος ο Βοναπάρτης για να τον παραπλανήσει.

Σύμφωνα με μια φήμη, ο Βοναπάρτης θα έστελνε μια μικρή δύναμη αντιπερισπασμού να επιτεθεί στους Πρώσους νοτιοανατολικά των Βρυξελλών, για να παρασύρει τον Γουέλινγκτον να αναπτύξει τα αγγλο-ολλανδικά στρατεύματα εκεί, και μετά η κύρια επίθεση θα εκδηλωνόταν στα δυτικά, αποκόπτοντας τις γραμμές επικοινωνίας του Γουέλινγκτον με την ακτή. Τυπική ναπολεόντεια μπλόφα, κατά τον Κιτ. Ο Γουέλινγκτον δεν ήταν και τόσο σίγουρος.

Λίγα λεπτά αφότου κάθισαν όλοι στο τραπέζι, κατέφτασε ο πρίγκιπας Γουλιέλμος της Οράγγης. Ήταν ο διοικητής του 1ου Σώματος του Γουέλινγκτον, που περιλάμβανε τα ολλανδικά στρατεύματα. Το παρατσούκλι του ήταν Λεπτός Μπίλι, επειδή ήταν λεπτοκαμωμέ-

νος. Η πόρτα της τραπεζαρίας έμεινε ανοιχτή για ν' ακούσουν οι υπασπιστές τι είχε να αναφέρει.

Ο πρίγκιπας ανακοίνωσε ότι περιφερειακά πρωσικά στρατεύματα είχαν αψιμαχίες με μια δύναμη Γάλλων που είχε διασχίσει τα σύνορα νότια των Βρυξελλών.

Αυτό ήταν αναμενόμενο κατά μια φήμη που είχε αρνηθεί να πιστέψει ο Γουέλινγκτον.

Ο δούκας προς στιγμήν εξεπλάγη. Οι κατάσκοποί του δεν τον είχαν προειδοποιήσει για κάτι τέτοιο. «Ίσως ήταν ασήμαντη συμπλοκή», είπε. «Μπορεί να ήταν κάποια ομάδα ανιχνευτών».

«Μπορεί και όχι, όμως», αντέτίνει ο πρίγκιπας.

Αντιπερισπασμός ή πραγματική επίθεση; Δεν μπορούσαν να ξέρουν με βεβαιότητα. Ο στρατάρχης έπρεπε να επιλέξει. Και δεν είχε πού να βασιστεί πέρα από το ένστικτό του.

«Χρειαζόμαστε περισσότερες πληροφορίες», είπε ο Γουέλινγκτον.

Ο τόνος της φωνής του πρίγκιπα μαρτυρούσε την απογοήτευσή του. Ήταν φανερό ότι θεωρούσε πως ο Γουέλινγκτον έπρεπε να στείλει στρατεύματα να στηρίζουν τους Πρώσους. Ο Κιτ δεν ήξερε τι να σκεφτεί. Ο Βοναπάρτης φημιζόταν για τις γρήγορες κινήσεις του: οποιαδήποτε καθυστέρηση στην αντίδρασή τους μπορούσε να αποβεί μοιραία. Αν, όμως, ο Γουέλινγκτον μετακινούσε στρατεύματα με βάση τόσο ανεπαρκείς πληροφορίες, η κίνησή του μπορεί να αποδεικνυόταν ένα τραγικό λάθος.

Έπρεπε να κινηθούν ή να περιμένουν;

Το γεύμα συνεχίστηκε, αλλά σύντομα διακόπηκε και πάλι. Ο επόμενος λαχανιασμένος νεοφερμένος ήταν ο γιος του δούκα και της δούκισσας του Ρίτσμοντ, που είχε καλύψει καλπάζοντας είκοσι δύο μίλια –αλλάζοντας άλογο κάμποσες φορές– για να φέρει την είδηση ότι Γάλλοι στρατιώτες είχαν καταλάβει τη μικρή μεσαιωνική πόλη Τιέν, ακριβώς μετά τα σύνορα, αναγκάζοντας τους Πρώσους να οπισθοχωρήσουν.

Πόσο σοβαρό ήταν αυτό; Ο νεαρός ευγενής, με τα καταλασπωμένα ρούχα από τη διαδρομή που είχε κάνει τρέχοντας του σκοτωμού για να φέρει το νέο, δεν μπορούσε να υπολογίσει την αριθμη-

τική δύναμη των εχθρών. Τι ατυχία! Ο Γουέλινγκτον χρειαζόταν απεγνωσμένα τώρα πληροφορίες για το πόσα γαλλικά στρατεύματα είχαν διασχίσει τα σύνορα. Διακυβευόταν η ορθότητα της κρίσης του.

Κορόνα ή γράμματα;

Μερικά λεπτά αργότερα ήρθε ο Πρώσος αξιωματικός-σύνδεσμος, ο υποστράτηγος Φον Μίφλινγκ, με την είδηση ότι οι Γάλλοι είχαν προχωρήσει άλλα δέκα μίλια βορειότερα και είχαν εξαπολύσει επίθεση κατά μιας μεγαλύτερης πόλης, του Σαρλερουά.

Ο Γουέλινγκτον εξακολουθούσε να το βρίσκει απίθανο να εμπλεκόταν ολόκληρος ο γαλλικός στρατός σ' αυτή τη διείσδυση. Θεωρούσε ότι ήταν πιθανότερο να πρόκειται για τον φημολογούμενο αντιπερισπασμό, που αποσκοπούσε να αποσπάσει αμυντικές δυνάμεις των συμμάχων από την πραγματική εισβολή κάπου αλλού. Άλλοι συνδαιτυμόνες, ωστόσο, είχαν διαφορετική γνώμη.

Προληπτικά, ωστόσο, κάλεσε τον γενικό φροντιστή του στρατεύματος, το συνταγματάρχη σερ Γουίλιαμ Ντε Λάνσι, και διέταξε όλες τις συμμαχικές δυνάμεις να είναι έτοιμες για προέλαση. Ενημέρωσε επίσης τον Ντε Λάνσι για τις διαταγές προέλασης που έπρεπε να δώσει.

Ο Κιτ ανησυχούσε. Στην αρχή συμφωνούσε με τον Γουέλινγκτον ότι η εμφάνιση των Γάλλων λογχοφόρων κοντά στο Μον, νοτιοδυτικά των Βρυξελλών, ήταν ένδειξη ότι η κύρια επίθεση θα εκδηλωνόταν δυτικότερα, αλλά πλήθαιναν ολοένα οι ενδείξεις ότι συνέβαινε το αντίθετο. Παρ' όλα αυτά, ο Γουέλινγκτον επέμενε στην αρχική του κρίση, ερμηνεύοντας τις νέες αναφορές ως περαιτέρω σημάδια αντιπερισπασμού.

Κι αν έκανε λάθος ο Γουέλινγκτον; Αυτή τη στιγμή οι συμμαχικές δυνάμεις ήταν διάσπαρτες σε έκταση εκατοντάδων μιλίων υπαίθρου –αναγκαστικά, για να εξασφαλίζουν τροφή για τους άντρες και τα άλογα. Για να είναι σε θέση να πολεμήσουν, έπρεπε να συγκεντρωθούν και να βαδίσουν προς τη ζώνη των πολεμικών επιχειρήσεων, πράγμα που απαιτούσε χρόνο, ενώ ο στρατός του Βοναπάρτη μπορεί να ήταν ήδη έτοιμος για τη μάχη.

Και η μέρα όδευε προς το τέλος της.

Ο Κιτ φοβόταν ότι μια γιγάντια απειλή είχε αρχίσει να διαγράφεται μπροστά τους και ο Γουέλινγκτον αρνιόταν να τη δει.

Όταν τελείωσε επιτέλους το γεύμα μετά τις απανωτές διακοπές, ο Γουέλινγκτον πήγε να περπατήσει στο πάρκο, όπως συνήθιζε. Ο περίπατός του δεν ήταν τόσο αμέριμνος όσο φαινόταν: οι υφιστάμενοί του ήξεραν πού να τον βρουν εκείνη την ώρα και, καθώς περπατούσε, έδινε μια ατέλειωτη σειρά από διαταγές.

Μετά επέστρεψε στο σπίτι του. Άμαξες περίμεναν να τους πάνε όλους στο χορό, αλλά ο Γουέλινγκτον και οι συνεργάτες του καθυστέρουσαν. Το σούρουπο ξανάρθε ο Φον Μίφλινγκ με μια νεότερη αναφορά από τον πρωσικό στρατό που προκάλεσε μεγάλη αναστάτωση. Οι Γάλλοι είχαν καταλάβει το οχυρό του Σαρλερουά, μόλις σαράντα μίλια από τις Βρυξέλλες, και οι Πρώσοι είχαν υποχρεωθεί και πάλι να υποχωρήσουν.

Το χειρότερο ήταν ότι είχε επιβεβαιωθεί πως στις γαλλικές επιθέσεις συμμετείχε η Αυτοκρατορική Φρουρά, ένα επίλεκτο σώμα που ταξίδευε πάντα μαζί με τον Ναπολέοντα.

Ο Κιτ ένιωσε να τον διαπερνά ένα ρίγος φόβου. Η υπόθεση του Γουέλινγκτον είχε αποδειχτεί λανθασμένη. Δεν επρόκειτο για αντιπερισπασμό. Ενόσω οι σύμμαχοι ετοιμάζονταν να εισβάλουν στη Γαλλία, ο Βοναπάρτης είχε αντιστρέψει τους όρους του παιχνιδιού και είχε εισβάλει εκείνος στην Ολλανδία. Η εισβολή είχε γίνει στα εδάφη των επίδοξων εισβολέων.

Το πρόσωπο του Γουέλινγκτον χλόμιασε ελαφρά.

Ο Κιτ θυμήθηκε τα λόγια του ίδιου του Γουέλινγκτον. «Ο Βοναπάρτης είναι οπορτουνιστής. Το μόνο πράγμα που μπορείς να προβλέψεις γι' αυτόν είναι ότι είναι απρόβλεπτος».

Δύσκολα τα πράγματα τώρα, σκέφτηκε ο Κιτ.

Ο Γουέλινγκτον συνήλθε γρήγορα. Κοίταξε ένα χάρτη. Δύο δρόμοι που ξεκινούσαν από το Σαρλερουά έμοιαζαν με δείκτες ρολογιού που έδειχνε ότι η ώρα ήταν δύο. «Από ποια διαδρομή ακριβώς υποχώρησαν οι Πρώσοι;»

«Από τα βορειοανατολικά». Ο Μίφλινγκ έσυρε το δάχτυλό του κατά μήκος του ωροδείκτη στο χάρτη, εκεί που θα ήταν το δύο, και

σταμάτησε στην πόλη του Λινί. «Εδώ θα σταματήσει και θα πάρει θέση ο Μπλίχερ».

Ο Γουέλινγκτον έβαλε το δικό του δάχτυλο πάνω στο λεπτοδείκτη, τον μακρύ, ίσιο δρόμο που ξεδιπλωνόταν βόρεια, προς τις Βρυξέλλες. Κοντά στο Σαρλερουά υπήρχαν ανθρακωρυχεία και ο Κιτ ήξερε ότι μια αδιάκοπη ροή από βαριά κάρα ζεμένα σε βόδια μετέφερε απ' αυτόν το δρόμο κάρβουνο για τα εργοστάσια και τα τζάκια των Βρυξελλών. «Ο δρόμος του κάρβουνου είναι αφύλαχτος τώρα; Ή τον έχει καλύψει ο Μπλίχερ;»

«Δεν είμαι σίγουρος».

Πανικός κυρίευσε τον Κιτ. Ο δρόμος του κάρβουνου ήταν πάνω στο όριο μεταξύ των πρωσικών και των βρετανικών δυνάμεων και συνειδητοποιούσε τώρα ότι στο γενικό επιτελείο δεν είχε γίνει καμία συζήτηση για το ποιος θα τον υπερασπιζόταν.

Ο Γουέλινγκτον διατήρησε την ψυχραιμία του. «Πρέπει, λοιπόν, να έχουμε το νου μας για οποιαδήποτε επίθεση των Γάλλων κατά μήκος αυτού του δρόμου».

Έδωσε κατόπιν διαταγή η μεραρχία του στρατηγού Πίκτον να βαδίσει δώδεκα μίλια νότια από τις Βρυξέλλες για να αποκλείσει το δρόμο του κάρβουνου στο ύψος του χωριού Μον Σεν-Ζαν.

Μετά, προς έκπληξη του Κιτ, ο Γουέλινγκτον πήγε στο χορό.

Η Έλσι ήταν υπέροχη.

Γενικά δεν τη θεωρούσαν ωραία γυναίκα. Για τα συμβατικά πρότυπα ομορφιάς, είχε πολύ πλατύ στόμα και πολύ μεγάλη μύτη. Τώρα, όμως, ο Έιμος αναρωτιόταν μήπως τα συμβατικά πρότυπα ομορφιάς ήταν εντελώς λάθος. Το πλατύ, χαμογελαστό της στόμα ταίριαζε με το γενναϊόδωρο πνεύμα της και τα ανοιχτόχρωμα καστανά της μάτια με τη ζεστή της καρδιά. Ή μπορεί να ανήκε σ' εκείνη την κατηγορία γυναικών που γίνονταν πιο θελκτικές στη μέση ηλικία. Μπορεί πάλι να της πήγαινε πολύ αυτό που φορούσε. Το φόρεμά της ήταν δώρο από τον Σπείντ και το είχε ράψει η αδερφή του, η Κέιτ, από μετάξι σε δύο διαφορετικά χρώματα, κόκκινο της φωτιάς και ζωηρό κίτρινο. Δε χρειαζόταν κοσμήματα για να το αναδείξουν,

αλλά οι περισσότερες γυναίκες στο χορό θα άστραφταν από τα διαμαντικά, έτσι είχε δανειστεί ένα κολιέ από την Αραμπέλα.

Όποιος κι αν ήταν ο λόγος, ο Έιμος ένιωσε την καρδιά του να φτερουγίζει καθώς την κοιτούσε. Η αντίδρασή του αυτή ήταν ανεξήγητη. Ήταν απλώς φίλοι και διεύθυναν μαζί ένα κατηχητικό. Την ήξερε καλύτερα από κάθε άλλη γυναίκα, ακόμα κι απ' την Τζέιν. Παράξενο που αισθανόταν έτσι για μια φίλη. Κάθονταν αντικριστά στην άμαξα, χαμογελώντας και οι δύο χωρίς κανένα λόγο που θα μπορούσε να φανταστεί ο Έιμος.

Η κατοικία των Ρίτσμοντ ήταν στην οδό Ντε λα Μπλανσισσερί. *Blanchisserie* στα γαλλικά σήμαινε μπουγάδα, πλύσιμο, και ο δούκας του Ρίτσμοντ μερικές φορές αστειευόταν αποκαλώντας το σπίτι του «πλυσταριό».

Οι άμαξες σχημάτιζαν ουρά στο δρόμο και είχε μαζευτεί πλήθος περιέργων για να χαζέψουν τους πλούσιους και ευγενείς καλεσμένους που κατέφταναν, οι γυναίκες με κομψές μεταξωτές τουαλέτες και φανταχτερά κοσμήματα και οι περισσότεροι άντρες με στολή.

Η αίθουσα χορού δεν ήταν στο σπίτι, αλλά σ' ένα πολύ μεγάλο χωριστό κτίριο, απ' ό,τι είχε μάθει ο Έιμος, που κάποτε αποτελούσε τον εκθεσιακό χώρο ενός αμαξοποιού. Μόλις μπήκαν μέσα, τον εντυπωσίασε η φωταψία: υπήρχαν εκατοντάδες κεριά, ίσως και χιλιάδες, και περισσότερα λουλούδια απ' όσα είχε δει ποτέ συγκεντρωμένα σ' ένα μέρος. Του ήρθε μια ελαφρά ζάλη, σαν να είχε μόλις πει μονορούφι ένα ποτήρι σαμπάνια.

«Τέτοια πολυτέλεια ούτε στο Κτίριο Εκδηλώσεων του Κίνγκσμπριτζ δεν έχουμε δει», είπε η Έλσι.

«Είναι εκπληκτικό».

Τους υποδέχτηκε η δούκισσα του Ρίτσμοντ, μια ελκυστική σαραντάρα. Η Έλσι έκανε τις συστάσεις: «Εξοχότη, επιτρέψτε μου να σας παρουσιάσω τον καλό μου φίλο κύριο Έιμος Μπάροουφιλντ».

Ο Έιμος υποκλίθηκε. Η δούκισσα τον κοίταξε κοκέτικα και είπε, «Η κόμισσα του Σάιρινγκ μου είχε πει ότι ο κύριος Μπάροουφιλντ ήταν ο πιο όμορφος άντρας στη δυτική Αγγλία και τώρα καταλαβαίνω τι εννοούσε».

Ο Έιμος σάστισε με τον προκλητικό τρόπο που τον φλέρταρε και είπε το πρώτο πράγμα που του ήρθε στο μυαλό. «Ήταν πολύ ευγενικό εκ μέρους σας που με καλέσατε, εξοχότητη».

«Έχετε τον από κοντά, κυρία Μάκιντος, αλλιώς όλο και κάποια θα βρεθεί να σας τον κλέψει».

Τώρα υπαινισσόταν ότι ο Έιμος και η Έλσι ήταν ζευγάρι, πράγμα που δεν ίσχυε.

Η Έλσι τον σκούνησε με νόημα και απομακρύνθηκαν από τη δούκισσα προχωρώντας πιο βαθιά στην αίθουσα. Εμφανίστηκε ένας σερβιτόρος με σαμπάνιες σ' ένα δίσκο και πήραν από ένα ποτήρι ο καθένας.

«Λυπάμαι», είπε ο Έιμος, «αλλά δεν ξέρω πώς ν' απαντώ σε τέτοιου είδους ανοησίες. Με κάνουν να νιώθω τόσο αμήχανα».

«Η δούκισσα απλώς διασκέδαζε με τον παιχνιδιάρικο τρόπο της. Το ότι είσαι ντροπαλός αποτελεί μέρος του παιχνιδιού. Μην ανησυχείς, μια χαρά τα πήγες».

«Οι περισσότεροι άντρες σ' αυτούς τους κύκλους είναι συνηθισμένοι σ' αυτά, υποθέτω, και ξέρουν τι να πουν».

«Ναι, και χαίρομαι που εσύ δεν ξέρεις. Μ' αρέσεις έτσι όπως είσαι».

«Το ίδιο αισθάνομαι κι εγώ για σένα. Ας μην αλλάξουμε, λοιπόν».

Του χαμογέλασε, δείχνοντας ευχαριστημένη.

Η ορχήστρα άρχισε να παίζει έναν εύθυμο σκοπό σε χρόνο τριών τετάρτων και η Έλσι είπε, «Ξέρω ότι σ' αρέσει να χορεύεις, αλλά τι γνώμη έχεις για το βαλς;»

«Νομίζω ότι μπορώ να τα καταφέρω».

Η Έλσι άφησε το ποτήρι της σ' ένα τραπέζι και του είπε, «Ας το δοκιμάσουμε τότε».

Ο Έιμος άδειασε το ποτήρι του, το ξεφορτώθηκε και την πήρε στην αγκαλιά του. Άρχισαν να στροβιλίζονται στην πίστα.

Η μέση της ήταν ζεστή κάτω από το δεξί του χέρι. Σκέφτηκε πόσο ευχάριστο ήταν να χορεύει με μια γυναίκα που συμπαθούσε τόσο πολύ.

Την έσφιξε μαλακά λίγο πιο κοντά του.

Όταν έφτασαν ο Γουέλινγκτον και η ακολουθία του, υπήρχε μπουτιλιάρισμα έξω από την οικία των Ρίτσμοντ. Ο Γουέλινγκτον δεν είχε υπομονή και πήδησε από την άμαξά του καμιά σαρανταπενταριά γιάρδες πριν από την πύλη του κήπου. Καθώς περπατούσε μαζί με την ομάδα που τον συνόδευε, ο Κιτ διέκρινε με έκπληξη μέσα στο πλήθος το εύρωστο σώμα και το στρογγυλό πρόσωπο της Σαλ, της μητέρας του.

Επειδή ήταν μαζί με το δούκα, για μια ντροπιαστική στιγμή, προσποιήθηκε ότι δεν την είχε δει. Τότε ο δούκας έτυχε να γυρίσει να τον κοιτάξει και ο Κιτ σκέφτηκε πόσο θα ευχαριστιόταν η Σαλ αν της μιλούσε μπροστά σε τόσο υψηλά πρόσωπα, έτσι αποσπάστηκε από την υπόλοιπη συνοδεία, την πλησίασε και την αγκάλιασε.

«Μπα, μπα», είπε εκείνη, ακτινοβολώντας από χαρά. «Ο μικρός μου Κιτ με το δούκα του Γουέλινγκτον. Ποτέ δε φανταζόμουν ότι θα έβλεπα κάτι τέτοιο».

«Πώς είσαι, μαμά; Και ο Τζαρτζ;»

«Καλά είμαστε. Ο Τζαρτζ είναι στο στρατόπεδο. Εγώ ήρθα ν' αγοράσω μερικά πράγματα. Καλύτερα να γυρίσεις πίσω στο δούκα σου».

Ο Κιτ θυμήθηκε τότε ότι φορούσε στολή· υποκλίθηκε επίσημα και γύρισε στη συνοδεία του δούκα.

Ο Γουέλινγκτον, που δεν του ξέφευγε τίποτα, είχε δει τη σκηνή. «Ποια ήταν αυτή;»

«Η μητέρα μου, κύριε», είπε ο Κιτ.

«Χριστός κι Απόστολος!» είπε ο Γουέλινγκτον.

Ο Κιτ προσβλήθηκε. «Το μόνο πρόσωπο στον κόσμο που θαυμάζω περισσότερο από σας, κύριε», είπε.

Για μια στιγμή, ο δούκας δεν ήξερε πώς έπρεπε να το πάρει αυτό το σχόλιο. Θα μπορούσε να θεωρηθεί αυθάδεια. Έπειτα, όμως, χαμογέλασε και κούνησε επιδοκιμαστικά το κεφάλι του. «Είσαι καλό παιδί», του είπε και προχώρησαν όλοι προς την αίθουσα χορού.

Στο χορό, το κέφι είχε ανάψει για τα καλά και οι νεότεροι καλεσμένοι χόρευαν βαλς μ' ενθουσιασμό. Ο Κιτ τα είχε χαμένα. Πώς μπορούσαν να χορεύουν τόσο ξένοιαστα όταν ήταν καθ' οδόν ο Βο-ναπάρτης;

Η άφιξη του δούκα προκάλεσε αίσθηση. Ήταν το σημαντικότερο πρόσωπο στις Βρυξέλλες και ήρωας χάρη στις νίκες του στη Βιτόρια και την Τουλούζη. Όλοι ήθελαν να τον χαιρετήσουν και να του σφίξουν το χέρι.

Πέρα από φοβισμένους, ο Κιτ ήταν και πεινασμένος. Κοιτούσε με λαχτάρα προς την πόρτα της τραπεζαρίας, αλλά έπρεπε να μείνει κοντά στον κόμη του Σάιρινγκ μην τυχόν τον χρειαζόταν. Έπρεπε να περιμένει μέχρι να πεινάσει και ο κόμης.

Ο Γουέλινγκτον δε χόρεψε, αλλά περιφερόταν στην αίθουσα αγκαζέ με την εγκυμονούσα λαίδη Φράνσις Γουέμπστερ –ερωμένη του σύμφωνα με τις φήμες. Αν και το γλέντι συνεχιζόταν, έφταναν συνεχώς ένστολοι αξιωματικοί, που διέσχιζαν με βιαστικές δρασκελιές την αίθουσα χορού για να ψιθυρίσουν κάτι στο αυτί του δούκα. Εκείνος, αφού συνομιλούσε σύντομα με τον καθένα, τους έδιωχνε με νέες διαταγές.

Ξανασκέφτηκε το πρόβλημα του δρόμου του κάρβουνου και αποφάσισε ότι δεν αρκούσε να στείλει τη μεραρχία του Πίκτον στο Μον Σεν-Ζαν. Έδωσε, λοιπόν, εντολή να μετακινηθούν οι Ολλανδοί υπό τις διαταγές του Λεπτού Μπίλι σ' ένα σταυροδρόμι που λεγόταν Κατρ Μπρα, νοτιότερα πάνω στο δρόμο του κάρβουνου, για να αναχαιτίσουν νωρίτερα τυχόν προέλαση των Γάλλων.

Ανάμεσα στους χορούς, όταν η ορχήστρα σταματούσε να παίζει, όλοι άκουγαν τα ρυθμικά βήματα των στρατιωτών και τα κουδουνίσματα από τα χάμουρα των αλόγων έξω, στο δρόμο, καθώς συγκεντρώνονταν όλο και περισσότερα στρατεύματα.

Άντρες του επιτελείου του γενικού φροντιστή εμφανίστηκαν και διέκοψαν το χορό για να δώσουν εντολές μετακίνησης στους αξιωματικούς. Η σοκαριστική είδηση της υποχώρησης των Πρώσων από το Σαρλερουά σκόρπισε ανησυχία στην αίθουσα χορού. Κατά τη διάρκεια μιας σκωτσέζικης χορευτικής επίδειξης από τους Γκόρντον Χαϊλάντερς, οι άντρες άρχισαν βαθμιαία να αποχωρούν, άλλοι υπακούοντας σε διαταγές και άλλοι μαντεύοντας απλώς ότι θα τους χρειαζόνταν.

Οι αποχαιρετισμοί ανάμεσα σε μερικούς νεαρούς αξιωματικούς

και τις ντάμες τους ήταν ιδιαίτερα παθιασμένοι, καθώς τα ζευγάρια συνειδητοποιούσαν ότι μπορεί να μην ξαναβλέπονταν ποτέ.

Ο δούκας έφυγε στις τρεις το πρωί και οι υπασπιστές του μόρρεσαν επιτέλους να πάνε για ύπνο.

Ο Κιτ και ο κόμης ήταν μέρος της ακολουθίας του Γουέλινγκτον όταν ξεκίνησε στις οχτώ το πρωί της Παρασκευής 16 Ιουνίου.

Βγήκαν από τις Βρυξέλλες από την Πύλη του Ναμίρ και κατευθύνθηκαν νότια, παίρνοντας το δρόμο του κάρβουνου. Η επιφάνεια του δρόμου ήταν λιθόστρωτη, για να διευκολύνονται τα τροχοφόρα, ενώ δεξιά και αριστερά υπήρχε από ένας φαρδύς χωματόδρομος για τους ιππείς. Η καρβουνόσκη από τα κάρα είχε μαυρίσει τη λάσπη. Ο δρόμος περνούσε μέσα από δάση.

Η αδιάκοπη βροχή επιτέλους σταμάτησε για λίγο, αν και το έδαφος ήταν γεμάτο λακκούβες με λασπόνερα. Ο ήλιος έκαιγε ήδη· η ζέστη θα ήταν πνιγηρή.

Ο Γουέλινγκτον ήταν νευρικός. Το πρόσωπό του δεν πρόδιδε τα συναισθήματά του, μα όσοι τον ήξεραν διάβαζαν τα σημάδια. Η εισβολή τον είχε αιφνιδιάσει. Και το χειρότερο, η λάθος εκτίμησή του είχε επιτρέψει στον Βοναπάρτη να φτάσει ως το Σαρλερουά· ήξερε εκ των υστέρων ότι θα έπρεπε να είχε συγκεντρώσει νωρίτερα τα στρατεύματά του. Όμως ο Βοναπάρτης είχε συγκεντρώσει τις δικές του δυνάμεις γρήγορα και αθόρυβα και είχε καταφέρει να κρατήσει μυστική την εισβολή του μέχρι να εκδηλωθεί πλήρως. Ο Κιτ είχε ακούσει δύο φορές τον Γουέλινγκτον να μονολογεί, «Ο Βοναπάρτης μού την έφερε».

Όλοι ήξεραν ότι κύριος στόχος ήταν πλέον να ενωθούν με τους Πρώσους για να σχηματίσουν ένα στρατό συντριπτικά μεγαλύτερο από του Βοναπάρτη. Και ο πανούργος Βοναπάρτης θα έκανε ό,τι περνούσε απ' το χέρι του για να τους εμποδίσει.

Οι άντρες της ομάδας του αρχηγείου, όλοι έφιπποι, προσπέρασαν τα τακτικά στρατεύματα που κατευθύνονταν νότια. Ο Κιτ καταχάρηκε που είδε τον Ρότζερ με την πυροβολαρχία του· οι άμαξες με τα βαριά κανόνια, ζεμένες σε άλογα, προχωρούσαν αργά αλλά

σταθερά στον λιθόστρωτο δρόμο. Για μια στιγμή, ο Κιτ βρέθηκε με το αλόγο του δίπλα στον Ρότζερ, που φαινόταν καλά στην υγεία του και γεμάτος ενέργεια, αν και θα είχαν ξεκινήσει αξιμέρωτα. «Να προσέχεις τον εαυτό σου», του είπε ο Κιτ και ποτέ δεν είχε ξαναπεί αυτή τη χιλιοειπωμένη φράση με τόση θέρμη. Έπειτα πίεσε με τις φτέρνες του τα πλευρά του αλόγου του και έφυγε καλπάζοντας.

Λίγο παρακάτω προσπέρασαν το 107ο Σύνταγμα Πεζικού. Ο Κένελμ Μάκιντος καθοδηγούσε μερικούς στρατιώτες που έψελναν τον ύμνο «Ξυπνήστε, νυσταγμένες μας ψυχές», καλή επιλογή για άντρες που είχαν σηκωθεί στη μέση της νύχτας. Οι βαπτιστές είχαν τους καλύτερους ύμνους και ο Κιτ διαισθανόταν ότι αυτός ήταν ένας από τους ύμνους τους, αλλά ο Μάκιντος είχε ξεπεράσει προ πολλού τις δογματικές μικροψυχίες.

Χτένισε με το βλέμμα τη θάλασσα των προσώπων που προσπερνούσε και δεν άργησε να εντοπίσει τη μητέρα και τον πατριό του. Ο Τζαρτζ είχε ένα κλασικό στρατιωτικό σακίδιο –ένα γυλιό. Είχε και η Σαλ ένα παρόμοιο σακίδιο που πρέπει να είχε βουτήξει από το κάρο με τα εφόδια. Ο Τζαρτζ φορούσε στολή –κοντό κόκκινο αμπεχονο και γκρι παντελόνι. Βάδιζαν ευδιάθετα στη λιακάδα. Ήταν και οι δύο αρκετά δυνατοί για να περπατούν όλη μέρα χωρίς πρόβλημα. Καθώς τους παρακολουθούσε ο Κιτ, η Σαλ έβγαλε από το γιλέκο της ένα κομμάτι ντόπιου πικάντικου λουκάνικου μπουντέν, τράβηξε ένα αχρείαστα μακρύ μαχαίρι από το θηκάρι της ζώνης της, έκοψε ένα κομμάτι και το έδωσε στον Τζαρτζ, που το έχωσε στο στόμα του, μασουλώντας το ευχαριστημένος.

Ο Κιτ μπήκε στον πειρασμό να σταματήσει, αλλά είχε μιλήσει με τη μητέρα του μόλις πριν από λίγες ώρες, έτσι αρκέστηκε απλώς να τραβήξει την προσοχή της, τη χαιρέτησε ανεμίζοντας το χέρι του και συνέχισε.

Πριν προσπεράσει εντελώς το απόσπασμα από το Κίνγκσμπριτζ, είδε να έρχεται πάνω στο αλόγο του ο Τζο Χόρνμπιμ. Προφανώς είχε προπορευτεί και τώρα ξαναγυρνούσε. «Λίγο πιο πάνω υπάρχει ένα ρυάκι με καθαρό νερό μέσα στο δάσος, στα αριστερά σας», φώναξε ο Τζο στους άντρες που προχωρούσαν. «Κάντε μια στάση και

γεμίστε γρήγορα τα παγούρια σας». Έτρεξε παράλληλα σε όλη τη γραμμή των στρατιωτών, επαναλαμβάνοντας το μήνυμα.

Ήταν σχεδόν παιδί ακόμα, μα είχε γίνει καλός αξιωματικός, σκέφτηκε ο Κιτ· φρόντιζε τις ανάγκες των αντρών. Σίγουρα δεν την είχε κληρονομήσει από τον παππού του αυτή την ιδιότητα.

Ο δρόμος περνούσε από ένα αγρόκτημα που κάποιος είτε ότι ήταν το Μον Σεν-Ζαν. Εκεί, ο δρόμος διακλαδιζόταν. Ο Γουέλινγκτον σταμάτησε για να μιλήσει στο επιτελείο του. «Το σημείο αυτό το επέλεξα πέρσι», είπε. «Ο αριστερός δρόμος φτάνει ως το Σαρλερουά και ο δεξιός οδηγεί στο Νιβέλ. Έτσι, μπορούμε να αποκλείσουμε τις δύο κύριες διόδους προς τις Βρυξέλλες».

Βρίσκονταν κοντά στην κορυφή μιας μακριάς λοφογραμμής. Μπροστά τους απλώνονταν χωράφια με στάρι και σίκαλη· τα σπαρτά ήταν πράσινα ακόμα αλλά θεριεμένα. Ο δρόμος του κάρβουνου κατηφόριζε μια απαλή πλαγιά, που κατέληγε σ' ένα κοίλωμα ανάμεσα σε δύο μεγάλες αγροικίες που απείχαν ένα δυο μίλια μεταξύ τους. Έτεμνε ένα χωματόδρομο που κατευθυνόταν από τα ανατολικά προς τα δυτικά και ανηφόριζε και πάλι στην αντικρινή λοφογραμμή, όπου υπήρχε μια ταβέρνα.

«Στη χειρότερη δυνατή περίπτωση», είπε ο Γουέλινγκτον, «εδώ είναι που θα δώσουμε την τελευταία μας μάχη. Αν αποτύχουμε εδώ, θα έχουμε χάσει τις Βρυξέλλες, και ίσως και όλη την Ευρώπη».

Το ενδεχόμενο αυτό ήταν πολύ δυσάρεστο και όλοι σώπασαν.

«Ποιο ήταν εκείνο το τελευταίο χωριό που περάσαμε;» ρώτησε κάποιος.

«Το μέρος λέγεται Βατερλό», είπε ο δούκας.

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟ

Η Μάχη του Βατερλό

16 έως 18 Ιουνίου 1815

«Ήταν ένα αναθεματισμένο αμφίρροπο πράγμα».

ΣΤΡΑΤΑΡΧΗΣ ΣΕΡ ΑΡΘΟΥΡ ΓΟΥΕΛΣΛΙ,
ΔΟΥΚΑΣ ΤΟΥ ΓΟΥΕΛΙΝΓΚΤΟΝ

Η ΕΚΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΓΟΥΕΛΙΝΓΚΤΟΝ ήταν σοβαρή και συλλογισμένη. Δε μιλούσε πολύ στο δρόμο. Είχε υποστεί ένα πλήγμα, αλλά δεν ήταν απ' αυτούς που μηρυκάζουν τα λάθη τους. Επιθεωρούσε συνεχώς το τοπίο με το μάτι και ο Κιτ ήξερε από την πείρα του ότι εκτιμούσε νοερά τις στρατιωτικές δυνατότητες κάθε λόφου, αγρού και δάσους. Οι άντρες της συνοδείας του σέβονταν τη σιωπή του και φρόντισαν να μη διακόψουν τους συλλογισμούς του. Ο Κιτ είχε εμπιστοσύνη ότι ο Γουέλινγκτον θα σκεφτόταν τη σωστή λύση για το πρόβλημα.

Στις δέκα, ο δούκας έκανε νεύμα σε όλους να σταματήσουν σ' ένα σταυροδρόμι. Μια μικρή δύναμη Ολλανδών ήταν ήδη εκεί και δεξιά τους είδαν να έρχονται κι άλλοι από τα δυτικά, κουβαλώντας πυροβόλα. Ο Κιτ υπέθεσε ότι το μέρος θα ήταν το Κατρ Μπρα. Στη μία άκρη υπήρχε ένα αγροτόσπιτο και διαγωνίως απέναντι ένα πανδοχείο. Ο δρόμος προς τα ανατολικά, επίσης λιθόστρωτος, προφανώς οδηγούσε στα εδάφη που κατείχαν οι Πρώσοι σύμμαχοι της Βρετανίας.

Όταν έσβησε σταδιακά ο ήχος από τις οπλές των αλόγων, ο Κιτ άκουσε σποραδικούς πυροβολισμούς από τα νότια, πράγμα που σήμαινε ότι κάποια γαλλική δύναμη είχε προωθηθεί από το Σαρλερουά στο δρόμο του κάρβουνου και την είχαν αναχαιτίσει οι Ολλανδοί πριν φτάσει στο σταυροδρόμι. Ο εχθρός ήταν κοντά. Αν κοιτούσες προς εκείνη την κατεύθυνση, πέρα από ένα χωράφι με στάρι, έβλεπες μικρά σύννεφα καπνού. Πιθανότατα ήταν μια μικρή ομάδα εμπροσθοφυλακής, προμήνυμα ότι μάλλον ακολουθούσε μια μεγαλύτερη δύναμη. Οι στρατιώτες που βρίσκονταν ήδη εδώ, πάντως, ήταν χαλαροί και μαγείρευαν το βραδινό τους.

Ο Γουέλινγκτον κοίταξε γύρω του ως εκεί που έφτανε το μάτι και ο Κιτ τον μιμήθηκε. Είδε κυρίως επίπεδες εκτάσεις με σπαρτά

που κόντευαν να ωριμάσουν. Στα δεξιά τους, τα χωράφια περιέβαλλε ένα πυκνό δάσος από οξιές και βελανιδιές. Μπροστά τους, πάνω στο δρόμο, διακρινόταν ένα αγρόκτημα, ενώ γύρω στο ένα μίλι αριστερά τους υπήρχε ένα χωριό που κάποιος είπε ότι το έλεγαν Πιρομόν. Διέτρεξαν όλη τη γύρω περιοχή απ' άκρη σ' άκρη, προσέχοντας ορισμένα χαρακτηριστικά της μορφολογίας της που θα είχαν σημασία αν η αψιμαχία που άκουγαν από μακριά εξελισσόταν σε σοβαρότερη μάχη.

Όσο ψήλωνε ο ήλιος, η ζέστη γινόταν πιο αισθητή.

Στο τέλος ο Γουέλινγκτον μάζεψε γύρω του τους άντρες της ομάδας του και τους έκανε μια λιτή ανακοίνωση. «Πριν το τέλος της σημερινής ημέρας, πρέπει να πετύχουμε δύο στόχους: πρώτον, να ενώσουμε τις δυνάμεις μας με των Πρώσων και δεύτερον, να σταματήσουμε την προέλαση του Βοναπάρτη».

Έκανε μια παύση για να τους δώσει χρόνο να το εμπεδώσουν.

«Και έχουμε δύο προβλήματα», είπε μετά. «Πρώτον, πού είναι ο Μπλίχερ;» Εννοούσε το στρατάρχη Γκέρχαρντ φον Μπλίχερ, πρίγκιπα του Βάλστατ και διοικητή του πρωσικού στρατού στην Ολλανδία. «Και δεύτερον, πού είναι ο Βοναπάρτης;»

Ο σύνδεσμός του με τους Πρώσους, ο Μίφλινγκ, έδειξε προς τα ανατολικά. «Σύμφωνα με τις τελευταίες πληροφορίες μου, εξοχότατε, ο στρατάρχης Μπλίχερ βρίσκεται σε απόσταση εφτά μιλίων από δω, στο χωριό Σομπρέφ, κοντά στο Λινί».

«Ας πάμε εκεί τότε».

Η ομάδα πήρε το δρόμο προς τα ανατολικά, καλπάζοντας ζωηρά. Κοντά στο Σομπρέφ συνάντησαν έναν Βρετανό αξιωματικό σύνδεσμο που προσφέρθηκε να τους οδηγήσει στον Μπλίχερ. Τους πήγε σ' έναν ανεμόμυλο με ξύλινα σκαλιά που οδηγούσαν σε μια εξέδρα-παρατηρητήριο, κατασκευασμένη πιθανότατα από Πρώσους μηχανικούς, όπως υπέθεσε ο Κιτ, αφού οι ανεμόμυλοι κανονικά δεν είχαν τέτοιες εξέδρες.

Δε χωρούσε όλη η συνοδεία του Γουέλινγκτον στην εξέδρα, αλλά στον Κιτ είπε να τον ακολουθήσει επειδή ήξερε ότι μιλούσε λίγα γερμανικά.

Ο Μπλίχερ ήταν εβδομηντάρης, με λευκά μαλλιά που είχαν

αρχίσει να αραιώνουν και ένα τεράστιο καστανό μουστάκι. Τον αποκαλούσαν ακατέργαστο διαμάντι, γιατί, αν και ελάχιστα μορφωμένος, είχε ένα δαιμόνιο στρατηγικό μυαλό. Τα αναψοκοκκινισμένα του μάγουλα μαρτυρούσαν ότι έπινε πολύ και ανάμεσα στα δόντια του είχε δαγκωμένη μια μεγάλη κυρτή πίπα. Ο Γουέλινγκτον τον χαιρέτησε εγκάρδια και έδειχνε να τον συμπαθεί, πράγμα που εξέπληξε τον Κιτ, μιας και ο δούκας συχνά ήταν ιδιότροπος με τις νέες γνωριμίες.

Ο Μπλίξερ χρησιμοποίησε τηλεσκόπιο για να βλέπει προς τα νοτιοδυτικά. Ο Γουέλινγκτον έβγαλε το δικό του μονοκιάλι και το έστρεψε προς την ίδια κατεύθυνση. Οι δύο άντρες συζήτησαν στα γαλλικά, πετώντας και μερικές αγγλικές λέξεις, και κάπου κάπου ζητούσαν μετάφραση. Ο Κιτ φοβόταν ότι τα γερμανικά του δεν ήταν αρκετά καλά και δε θα βοηθούσε και τόσο, αλλά τελικά δεν τα πήγε καθόλου άσχημα.

Χωρίς να πάρει το τηλεσκόπιο από το μάτι του, ο Μπλίξερ είπε, «Γαλλικά στρατεύματα».

«Γύρω στα πέντε μίλια μακριά», είπε ο Γουέλινγκτον.

«Βλέπω δύο φάλαγγες».

«Σ' έναν επαρχιακό δρόμο».

«Πλησιάζουν στο Λινί».

Συμφώνησαν ότι ο Βοναπάρτης είχε χωρίσει το στρατό του στα δύο στο Σαρλερουά. Το τμήμα που έβλεπαν αυτή τη στιγμή κατάρδιζε τους Πρώσους, ενώ το άλλο ήταν σχεδόν βέβαιο πως ερχόταν από το δρόμο του κάρβουνου. Δεν ήξεραν πόσους στρατιώτες αριθμούσε το καθένα, αλλά ο Μπλίξερ πίστευε ότι οι περισσότεροι Γάλλοι ήταν εδώ και ο Γουέλινγκτον συμφωνούσε. Έπειτα από συζήτηση –που ο Κιτ δεν μπόρεσε να την παρακολουθήσει όλη– αποφασίστηκε ότι ο Γουέλινγκτον θα μετέφερε το μεγαλύτερο μέρος του στρατού του από το Κατρ Μπρα στο Λινί για να ενισχύσει τους Πρώσους.

Ο Κιτ ένιωσε ανακούφιση. Τουλάχιστον είχαν ένα σχέδιο.

Ένα σχέδιο που απέτυχε σχεδόν αμέσως.

Ενώ επέστρεφαν από το δρόμο που είχαν έρθει, άρχισαν να ακούν από μακριά βροντές πυροβολικού. Ο ήχος ερχόταν από τα δυτικά,

δηλαδή από εκεί που κατευθύνονταν, πράγμα που σήμαινε ότι στο Κατρ Μπρα γινόταν μάχη.

Ο Γουέλινγκτον σπιρουνίσε το άλογό του –ένα υπέροχο άτι με το όνομα Κοπεγχάγη– και η υπόλοιπη ομάδα κατέβαλε μεγάλη προσπάθεια για να τον προλάβει.

Πλησιάζοντας στο Κατρ Μπρα, έπεσαν σε πυρά μουσκέτων που έρχονταν από τα αριστερά τους, νότια του δρόμου. Ο Κιτ έσκυψε το κεφάλι του για να φυλαχτεί και η ομάδα έστριψε δεξιά, βγαίνοντας από το δρόμο και μπαίνοντας στα δάση προς τα βόρεια. Απ' ό,τι είδε, κανένας τους δεν είχε χτυπηθεί, αλλά αναγκάστηκαν να κόψουν ταχύτητα.

Η παρουσία γαλλικών στρατευμάτων τόσο κοντά στο δρόμο ήταν κακό μαντάτο. Ήταν φανερό ότι ο εχθρός είχε κερδίσει έδαφος από το πρωί.

Η ψυχραιμία του Γουέλινγκτον δοκιμάστηκε σοβαρά καθώς πάσχιζαν να παρακινήσουν τα άλογα να τρέξουν πιο γρήγορα μέσα στην πυκνή χαμηλή βλάστηση, ακούγοντας τον αχό της μάχης μπροστά τους χωρίς να μπορούν να κάνουν τίποτα.

Όταν έφτασαν επιτέλους στο Κατρ Μπρα, μπόρεσαν να έχουν καθαρή εικόνα του πεδίου της μάχης. Μόλις καμιά εκατοστή γιάρδες προς τα νότια, η μάχη μαινόταν και στις δύο πλευρές του δρόμου του κάρβουνου. Η γραμμή των Γάλλων εκτεινόταν προς τα βορειοανατολικά ως το χωριό Πιρομόν, στα όρια του δρόμου προς το Λινί· έτσι εξηγούνταν τα πυρά των μουσκέτων.

Από το μυαλό του Κιτ πέρασε η σκέψη ότι, αν οι Γάλλοι κατάφερναν να κρατήσουν εκείνο το χωριό, θα είχαν τον έλεγχο του δρόμου προς τα ανατολικά και θα εμπόδιζαν τον Γουέλινγκτον και τον αγγλο-ολλανδικό στρατό να ενωθούν με τους Πρώσους, οπότε οι στόχοι που είχε θέσει ο Γουέλινγκτον για εκείνη τη μέρα θα ήταν πλέον ανέφικτοι.

Ήταν απογοητευμένος. Είχε συνηθίσει να βλέπει τον Γουέλινγκτον να έχει πάντα τον έλεγχο της κατάστασης. Ο Γουέλινγκτον, βέβαια, δεν είχε αλλάξει· η μόνη διαφορά ήταν ότι ο εχθρός που είχε τώρα απέναντί του ήταν ένας στρατηγός του δικού του διαμετρήματος. Η στρατιωτική μεγαλοφυΐα του Βοναπάρτη ήταν εφά-

μιλλη με του Γουέλινγκτον. Μάχη γιγάντων, σκέφτηκε ο Κιτ. Άρα-γε θα ζήσω να δω ποιος θα νικήσει;

Ο Γουέλινγκτον γρήγορα ξαναβρήκε την αυτοπεποίθηση του ηγετικού του ρόλου και είπε, «Χρέος μας τώρα είναι να εξουδετερώσουμε τη γαλλική δύναμη εδώ για να μπορέσουμε να βαδίσουμε στο Λινί και να ενισχύσουμε τους Πρώσους».

Διέταξε το 95ο Σύνταγμα Τυφεκιοφόρων να ελευθερώσει το Πιρομόν και μετά έστρεψε την προσοχή του στην κυρίως μάχη.

Δεν εξελισσόταν καλά. Οι Γάλλοι είχαν καταλάβει το αγρόκτημα πάνω στο δρόμο του κάρβουνου και έδειχναν ικανοί να κατατροπώσουν σύντομα την αγγλο-ολλανδική δύναμη. Ο Κιτ απελπίστηκε· όλα είχαν πάει στραβά τόσο γρήγορα.

Ωστόσο, κατέφταναν διαρκώς νέα στρατεύματα. Το 95ο Σύνταγμα Τυφεκιοφόρων ήταν η εμπροσθοφυλακή της μεραρχίας του στρατηγού Πίκτον και τώρα εμφανίζονταν και οι υπόλοιποι. Ο Γουέλινγκτον αντιπαθούσε τον Πίκτον, έναν οξύθυμο Ουαλό που απαξιούσε να δείξει το σεβασμό που άρμοζε σ' έναν Άγγλο δούκα, μα τώρα όλοι χάρηκαν που τον είδαν και ο Γουέλινγκτον τον πρόσταξε να ρίξει αμέσως τις δυνάμεις του στη μάχη.

Έφτασαν όμως και γαλλικές ενισχύσεις και οι επιτιθέμενοι πλησίαζαν όλο και πιο κοντά, γιάρδα τη γιάρδα, στο στρατηγικά κρίσιμης σημασίας σταυροδρόμι.

Όταν έφτασαν ακόμα περισσότερα βρετανικά στρατεύματα στις πέντε, ο Γουέλινγκτον αντεπιτέθηκε και απώθησε τους Γάλλους, αλλά πολύ αργά. Και οι Γάλλοι ανέκτησαν τον έλεγχο του Πιρομόν, έτσι ο Γουέλινγκτον καθηλώθηκε και δεν μπορούσε να ενωθεί με τους Πρώσους.

Ο Κιτ πηγαينوερχόταν με μηνύματα από τον Γουέλινγκτον προς τους διοικητές της πρώτης γραμμής. Και, όπως πάντα στη μάχη, ξέχασε ότι μπορεί να σκοτωνόταν ανά πάσα στιγμή.

Είχε το νου του στο 107ο Σύνταγμα Πεζικού, είδε τον Τζο Χόρνμπιμ να τρέχει δυτικά, προς τα δέντρα, και συμπέρανε ότι οι στρατιώτες του Κίνγκσμπριτζ ήταν στο δάσος, αλλά δεν είδε τη μητέρα του.

Η μάχη συνεχιζόταν, σαν φουσκωμένο ποτάμι που μία ξεχυνόταν ασυγκράτητο μπροστά και μία υποχωρούσε. Άντρες ακρωτηρι-

άζονταν και πέθαιναν ουρλιάζοντας και τα σπαρτά ποδοπατιόντουσαν και καταστρέφονταν. Οι γυναίκες έφερναν πυρομαχικά και τζιν στην πρώτη γραμμή και αποσύρονταν ξανά, σέρνοντας τους τραυματίες πίσω, στη σκιηνή του γιατρού. Στην προσπάθειά τους αυτή, αρκετές σακατεύονταν από τις κανονιές που έπεφταν αδιακρίτως και γαζώνονταν από τα πυρά κατά βούληση των εχθρών, αλλά ο Κιτ δεν είδε τη Σαλ ανάμεσά τους.

Η έκβαση ήταν ασαφής. Η μάχη άρχισε να ατονεί καθώς έπεφτε το σκοτάδι. Οι δύο πλευρές δεν απείχαν πολύ από τις θέσεις που κατείχαν την αρχή της μέρας.

Το τελευταίο μήνυμα που έλαβε ο Γουέλινγκτον ήταν από τον Μπλίχερ. Οι Πρώσοι είχαν υποστεί βαριές απώλειες, έλεγε, αλλά μπορούσαν να κρατήσουν τις θέσεις τους μέχρι να νυχτώσει.

Ο Κιτ αποκοιμήθηκε πάνω σ' έναν πάγκο και δεν ξύπνησε ως τα χαράματα.

Η Σαλ και ο Τζαρτζ έστησαν στο δάσος ένα πρόχειρο καταφύγιο με κλαδιά και φυλλώματα. Στεγανό δεν ήταν, μα εξασφάλιζε κάποια προστασία από τη βροχή. Τυλίχτηκαν σφιχτά με κουβέρτες και έπεσαν να κοιμηθούν στο υγρό έδαφος.

Η Σαλ ξύπνησε με το πρώτο φως της αυγής. Η βροχή είχε σταματήσει. Άκουσε αδύναμες κραυγές που ζητούσαν βοήθεια και, αφήνοντας τον Τζαρτζ να κοιμάται, πήγε προς τα δυτικά, στις παρυφές του δάσους, και αντίκρισε το πεδίο της μάχης.

Ήταν ένα θέαμα που δε θα ξεχνούσε ποτέ. Οι νεκροί και οι λαβωμένοι κείτονταν πάνω στα ποδοπατημένα στάχυα κατά χιλιάδες, διαμελισμένοι και παραμορφωμένοι, ασώματα κεφάλια, έντερα χυμένα στο χώμα, κομμένα χέρια και πόδια, πρόσωπα μες στο αίμα. Στον αέρα πλανιόταν μια δυσωδία από εντόσθια και λιωμένα σπαρτά.

Η Σαλ ήταν συνηθισμένη στη θέα του αίματος. Είχε δει άντρες και γυναίκες να ακρωτηριάζονται σε εργατικά ατυχήματα και ο Χάρι της είχε βρει φρικτό θάνατο όταν τον πάτησε το κάρο του Γουίλ Ρίντικ, αλλά ποτέ δεν είχε φανταστεί σφαγή τέτοιας κλίμακας. Την

πλημμύρισε απόγνωση. Γιατί το έκαναν αυτό οι άνθρωποι ο ένας στον άλλον; Ο Σπείντ είχε πει ότι ο πόλεμος γινόταν για να εμποδίσουν τους Γάλλους να κυριαρχήσουν στην Ευρώπη, αλλά θα ήταν τόσο κακό αυτό; Όπως και να 'χε, αυτό που αντίκριζε ήταν σίγουρα χειρότερο.

Το βλέμμα της έπεσε σ' έναν άντρα με τσακισμένα πόδια που, μόλις την είδε, την ικέτεψε βραχνά, «Βοήθησέ με». Η Σαλ είδε ότι πάνω του ήταν πεσμένος ένας πεθαμένος και ο τραυματίας δεν μπορούσε να τον μετακινήσει ούτε να κουνηθεί ο ίδιος. Η Σαλ τράβηξε το πτώμα από πάνω του.

«Νερό», είπε ο λαβωμένος. «Για τ' όνομα του Θεού, νερό».

«Πού είναι το παγούρι σου;»

«Στο σακίδιο».

Η Σαλ κατάφερε ν' ανοίξει το σακιδίό του και να βγάλει το παγούρι. Ήταν άδειο. «Θα σου φέρω νερό», του είπε.

Το μάτι της είχε πάρει ένα χαντάκι στο δάσος. Το βρήκε και, ακολουθώντας το, έφτασε σε μια λιμνούλα. Με φρίκη, όμως, είδε μέσα ένα πτώμα. Για μια στιγμή σκέφτηκε ν' αναζητήσει άλλη πηγή νερού, μα άλλαξε γνώμη. Τον άντρα με τα τσακισμένα πόδια δε θα τον ένοιαζε αν το νερό είχε γεύση αίματος. Γέμισε το παγούρι του, γύρισε κοντά του και τον βοήθησε να πιει. Ο άντρας ρούφηξε το μολυσμένο νερό με λαχτάρα.

Σιγά σιγά κι άλλοι τραυματίες άρχισαν να συνέρχονται και να αναδεύονται. Όσοι ήταν σε θέση να περπατήσουν πήραν με κόπο το δρόμο της επιστροφής για τις Βρυξέλλες, ενώ άλλοι μεταφέρονταν από τους συντρόφους τους στο σταυροδρόμι, όπου περίμεναν κάρα για να τους πάρουν. Ο Κένελμ Μάκιντος δεν προλάβαινε να κηδεύει.

Η Σαλ έμαθε ότι το 107ο Σύνταγμα Πεζικού είχε χάσει αρκετούς ανώτερους αξιωματικούς την προηγούμενη. Ο αντισυνταγματάρχης, ένας από τους δύο ταγματάρχες και μερικοί λοχαγοί ήταν νεκροί ή σοβαρά τραυματισμένοι. Τη διοίκηση είχε αναλάβει ο επίζων ταγματάρχης.

Οι ζωντανοί λεηλατούσαν τους νεκρούς. Κάθε είδος χαμένου ή κατεστραμμένου εξοπλισμού μπορούσε να αντικατασταθεί με ό,τι

απέφερε το πλιάτσικο· οι νεκροί δε θα χρειάζονταν ποτέ ξανά μαχαίρια, κούπες, ζώνες, φυσίγγια –ή χρήματα. Η Σαλ πήρε τις μπότες ενός λεπτοκαμωμένου αξιωματικού για να αντικαταστήσει τα φθαρμένα της παπούτσια. Στο σακίδιο ενός νεκρού Γάλλου βρήκε τυρί και ένα μπουκάλι κρασί και τα πήγε στον Τζαρτζ για πρωινό.

Πριν χαράξει η αυγή, το Σάββατο 17 Ιουνίου, ο Γουέλινγκτον είχε κάνει ξανά την ίδια ερώτηση: «Πού είναι ο Μπλίχερ;» Αυτή τη φορά ο Μίφλινγκ δεν είχε νέες πληροφορίες, έτσι ο Γουέλινγκτον έστειλε έναν υπασπιστή να αναζητήσει τον Πρώσο διοικητή. Ο υπασπιστής γύρισε στις εννέα και είπε ότι ο Μπλίχερ ήταν αγνοούμενος, κατά πάσα πιθανότητα νεκρός.

Και υπήρχαν και χειρότερα νέα. Οι Πρώσοι είχαν τραπεί σε φυγή προς τα βόρεια και σχεδίαζαν να ανασυνταχθούν στη Βαβρ.

«Στη Βαβρ;» ρώτησε ο Γουέλινγκτον. «Πού στο διάβολο είναι η Βαβρ;»

Ένας υπασπιστής έφερε ένα χάρτη. «Θεέ και Κύριε! Είναι μίλια μακριά!» φώναξε έξαλλος ο Γουέλινγκτον. Ο Κιτ κοίταξε με μεγάλη προσοχή το χάρτη και υπολόγισε ότι η Βαβρ απείχε δεκαπέντε μίλια από το Λινί. Έτσι, αντί να ενώσουν τις δυνάμεις τους, οι Βρετανοί και οι Πρώσοι είχαν τώρα ακόμα μεγαλύτερη απόσταση ανάμεσά τους.

Αυτό ήταν καταστροφή. Ο Βοναπάρτης είχε πετύχει να χωρίσει τους συμμάχους σε δύο μικρότερους στρατούς, που ήταν ευκολότερο να νικηθούν μεμονωμένα απ' ό,τι αν αποτελούσαν μια ενιαία δύναμη. Στο μεταξύ, ο δρόμος ήταν ανοιχτός για να προελάσει από το Λινί στο Κατρ Μπρα, να ενωθεί με τις γαλλικές δυνάμεις που ήταν ήδη εκεί και, μ' αυτόν το μεγάλο πλέον στρατό, να επιτεθεί στις μικρότερες αγγλο-ολλανδικές δυνάμεις.

Ο Κιτ, μάλιστα, εκτιμούσε ότι ο Βοναπάρτης πιθανότατα είχε ήδη ξεκινήσει και ερχόταν. Η λύση ήταν προφανής και ο Γουέλινγκτον την ανακοίνωσε: έπρεπε να οπισθοχωρήσουν –και αμέσως.

Ο στρατός θα υποχωρούσε στο Μον Σεν-Ζαν και θα στρατοπέδευε εκεί απόψε, είπε ο Γουέλινγκτον. Απείχε δώδεκα μίλια από τη

Βαβρ. Αν οι Πρώσοι κατάφερναν να φτάσουν στο Μον Σεν-Ζαν και να ενισχύσουν τους Βρετανούς, ενωμένοι είχαν ακόμα ελπίδες να νικήσουν τον Βοναπάρτη.

Το ηθικό του Κιτ ανέβηκε λίγο.

Ο Γουέλινγκτον έγραψε στον Μπλίχερ ότι θα έμεναν να πολεμήσουν στο Μον Σεν-Ζαν την επομένη, αν οι Πρώσοι κατάφερναν να φτάσουν εκεί.

Το μήνυμα στάλθηκε, οι διαταγές δόθηκαν και η οπισθοχώρηση ξεκίνησε.

«Δεν καταλαβαίνω γιατί υποχωρούμε», είπε ο Τζαρτζ. «Νόμιζα ότι νικήσαμε χτες».

«Καταφέραμε να σταματήσουμε την προέλαση των Γάλλων, αν το θεωρείς νίκη αυτό», είπε ο Κιτ. «Όμως οι Πρώσοι δεν τα πήγαν και τόσο καλά και έφυγαν. Έτσι, έδωσαν στον Βοναπάρτη τη δυνατότητα να μας επιτεθεί από τα πλάγια».

«Ναι, αλλά τι νόημα έχει να το βάζουμε στα πόδια; Έτσι κι αλλιώς θα μας καταδιώξει».

«Αυτό είναι αλήθεια. Όμως τελικά θα γυρίσουμε και θα πολεμήσουμε. Απλώς ο Γουέλινγκτον θέλει να επιλέξει εκείνος το πεδίο της μάχης».

«Χμμ». Ο Τζαρτζ το σκέφτηκε για λίγο και μετά συμφώνησε κουνώντας το κεφάλι. «Λογικό ακούγεται».

Βάδιζαν βόρεια, ακολουθώντας το δρόμο του κάρβουνου, αλλά η υποχώρηση κινδύνευε να μετατραπεί σε άτακτη φυγή. Στο Ζενάπ, ένα χωριό με στενά δρομάκια, τα ασθενοφόρα που επέστρεφαν στις Βρυξέλλες είχαν συγκρουστεί με άμαξες του πυροβολικού και κάρα με τρόφιμα που κατευθύνονταν στο Κατρ Μπρα. Και το χάος επέτειναν οι κάτοικοι που έφευγαν πανικόβλητοι για τις Βρυξέλλες, σπρώχνοντας τα γελάδια τους μπροστά τους.

Ένας υπολοχαγός και δεκατρείς γρεναδιέροι ελευθέρωσαν τους μποτιλιαρισμένους δρόμους αδειάζοντας τα κάρα με τα τρόφιμα, πετώντας τις προμήθειες και στέλνοντας τα κάρα πίσω στις Βρυξέλλες φορτωμένα με τραυματίες.

Η Σαλ αναρωτήθηκε τι θα έτρωγαν όταν έφταναν στο Μον Σεν-Ζαν. Καλού-κακού, πήρε ένα πεταμένο πενηντάλιβρο σακί με πατάτες από ένα χαντάκι και το έδεσε στην πλάτη της.

Λίγο μετά το μεσημέρι ξανάρχισε να βρέχει.

Στις Βρυξέλλες έβρεχε καταρρακτωδώς. Ο Έιμος τράβηξε χαμηλά το καπέλο του για να μην του πέφτει η βροχή στα μάτια, αλλά και πάλι έπρεπε να σφουγγίζει συνεχώς το πρόσωπό του με το μαντίλι του, αλλιώς δεν έβλεπε σχεδόν τίποτα. Οι δρόμοι ήταν μποτιλιαρισμένοι από τα κάρα· κάποια έφερναν τραυματίες στα ήδη ασφυκτικά γεμάτα νοσοκομεία και άλλα, φορτωμένα με πολεμοφόδια και άλλες προμήθειες, προσπαθούσαν να βγουν από την πόλη και να πάνε στο στρατό. Οι οδηγοί των ασθενοφόρων, μην μπορώντας να περάσουν μέσα από την κίνηση και να φτάσουν στα νοσοκομεία, παρατούσαν απλώς τους λαβωμένους στους κομψούς δρόμους και τις πλατείες και ο Έιμος ήταν αναγκασμένος να ελίσσεται ανάμεσα στα σώματα, άλλα ζωντανά ακόμα και άλλα άψυχα, καθώς η βροχή ξέπλενε τα αίματά τους, που κυλούσαν με τα βροχόνερα στους υπονόμους. Οι κάτοικοι της πόλης είχαν πανικοβληθεί και, καθώς περνούσε από το Οτέλ ντε Αλ, είδε καλοντυμένους κυρίους να τσακώνονται για να εξασφαλίσουν εισιτήρια στις φορτηγίδες και τις άμαξες που εγκατέλειπαν την πόλη.

Πήγε στο σπίτι της Τζέιν, με σκοπό να την εκλιπαρήσει ξανά να πάρει τον Χαλ και να γυρίσουν στην Αγγλία. Η επίσκεψή του ήταν περιττή: η Τζέιν μάζευε ήδη τα μπαγκάζια της, μ' ένα παλιό φόρεμα και τα μαλλιά της δεμένα ψηλά μ' ένα μαντίλι. «Έχω μια άμαξα και άλογα στο στάβλο εδώ», του είπε. «Θα φύγω αμέσως μόλις με ειδοποιήσει ο Χένρι –αν όχι νωρίτερα». Φαινόταν περισσότερο θυμωμένη παρά φοβισμένη και ο Έιμος μάντεψε ότι λυπόταν που θα άφηνε τον νεαρό αγαπητικό της. Μόνο η Τζέιν ήταν ικανή να θεωρεί τον πόλεμο πάνω απ' όλα ένα ενοχλητικό εμπόδιο στον ερωτικό δεσμό της. Ο Έιμος θυμήθηκε πόσο την είχε λατρεύει και για πόσον καιρό και τώρα του φαινόταν ακατανόητο.

Κατόπιν πήγε στο σπίτι της Έλσι, ελπίζοντας να την έβρισκε να

μαζεύει τα πράγματά της για να φύγει, όπως η Τζέιν. Δεν άντεχε να σκέφτεται τον κίνδυνο που διέτρεχε. Μακάρι να έφευγε από τούτη την εφιαλτική πόλη σήμερα κιόλας.

Όμως η Έλσι δε μάζευε τα πράγματά της. Στο σαλόνι γινόταν ένα είδος πολεμικού συμβουλίου. Η Έλσι, ο Σπέιντ και η Αραμπέλα φαίνονταν σοβαροί και ανήσυχοι. «Πρέπει να φύγεις, Έλσι», της είπε αμέσως ο Έιμος. «Κινδυνεύει η ζωή σου».

Η Έλσι κούνησε αρνητικά το κεφάλι της. «Δεν μπορώ να φύγω. Η θέση μου είναι μαζί με τον Κένελμ, που ρισκάρει τη ζωή του λίγα μίλια από δω».

Ο Έιμος απελπίστηκε. Η Έλσι δεν αγαπούσε τον άντρα της το ήξερε· ήξερε, όμως, επίσης ότι είχε πολύ ισχυρή αίσθηση του καθήκοντος. Τη θαύμαζε γι' αυτό, αλλά τώρα μπορεί να γινόταν η αιτία που έθετε σε κίνδυνο τη ζωή της. Πολύ φοβόταν ότι ήταν αποφασισμένη να μείνει. «Σε παρακαλώ, Έλσι, ξανασκέψου το», της είπε.

Η Έλσι κοίταξε τον Σπέιντ, τον πατριό της.

Ο Έιμος θα ήθελε να ασκήσει ο Σπέιντ την εξουσία του ως κεφαλή της οικογένειας και να επιμείνει ότι η Έλσι έπρεπε να φύγει. Αλλά ήξερε ότι ο Σπέιντ δε λειτουργούσε έτσι.

Είχε δίκιο. Ο Σπέιντ είπε στην Έλσι, «Πρέπει να κάνεις αυτό που σου λέει η καρδιά σου».

«Σ' ευχαριστώ».

Η Αραμπέλα ήταν με το μέρος του Έιμος. «Μα τι θα γίνει με τα παιδιά –τα εγγόνια μου;» Ο φόβος ήταν φανερός στη φωνή της.

«Πρέπει να μείνουν μαζί μου», είπε η Έλσι. «Είμαι η μητέρα τους».

«Θα μπορούσα να τα πάρω πίσω στο Κίνγκσμπριτζ». Η Αραμπέλα ικέτευε τώρα. «Θα ήταν ασφαλή μ' εμένα και τον Ντέιβιντ».

«Όχι», είπε αποφασιστικά η Έλσι. «Είμαστε οικογένεια, καλύψτε-ρα να είμαστε όλοι μαζί. Δεν μπορώ να τ' αφήσω απ' τα μάτια μου».

Η Αραμπέλα στράφηκε στον Σπέιντ. «Εσύ τι λες, Ντέιβιντ;»

«Συγγνώμη που επαναλαμβάνομαι, αλλά νομίζω ότι η Έλσι πρέπει να κάνει αυτό που της λέει η καρδιά της».

«Τότε θα μείνω κι εγώ εδώ. Εσύ, όμως, μπορείς να φύγεις, Ντέιβιντ».

Ο Σπείντ χαμογέλασε. «Δεν πρόκειται να σ' αφήσω», της είπε με φωνή που δε σήκωνε αντιρρήσεις. «Πρέπει ν' ακολουθήσω κι εγώ την καρδιά μου».

Ακολούθησε μια ατέλειωτη στιγμή σιωπής. Ο Έιμος ήξερε ότι δεν υπήρχε ελπίδα να φέρουν αποτέλεσμα τα επιχειρήματά του.

Έπειτα μίλησε η Έλσι. «Αυτό ήταν, λοιπόν», είπε. «Θα μείνουμε όλοι εδώ».

Εκείνο το βράδυ, η Σαλ στάθηκε μαζί με τον Κιτ έξω από το αγρόκτημα του Μον Σεν-Ζαν, στο φρύδι της κορυφογραμμής, αγναντεύοντας το τοπίο προς το νότο. Η καταιγίδα έδειχνε να κοπάξει: ο ήλιος άρχιζε να προβάλλει δειλά μέσα απ' τα σύννεφα, κι ας έβρεχε ακόμα. Γιρλάντες και κορδέλες υδρατμών ξετυλίγονταν στον αέρα καθώς ο ήλιος ζέσταινε το μουσκεμένο στάρι. Τα δάση στην ανατολική άκρη της κορυφογραμμής, στα αριστερά τους, απλώνονταν σκοτεινά.

Στο δρόμο του κάρβουνου, που χώριζε την κοιλάδα στα δύο, κινούνταν μια μακριά πομπή από άντρες, άλογα και τροχοφόρα του πυροβολικού, καθώς έφταναν οι επιζώντες από το Κατρ Μπρα. Αξιωματικοί με γραπτές εντολές τούς κατεύθυναν σε διάφορα σημεία της πλαγιάς, σύμφωνα μ' ένα σχέδιο που είχαν καταστρώσει στο Κατρ Μπρα ο Γουέλιγγκτον και ο Ντε Λάνσι.

Η Σαλ αναρωτήθηκε πόσο πίσω τους ήταν ο Βοναπάρτης.

Στεκόταν μαζί με τον Κιτ κοντά σ' ένα δέντρο απογυμνωμένο από τα φυλλώματά του, που χρησιμοποιούσαν οι άντρες του Κίνγκσμπριτζ για να φτιάξουν πρόχειρα καταφύγια. Ο Τζαρτζ και κάμποσοι άλλοι έφτιαχναν ένα καταφύγιο με διαφορετικό τρόπο: έστηναν όρθια μερικά μουσκέτα, με τις ξιφολόγχες μπηγμένες στο έδαφος, και αποπάνω έριχναν κουβέρτες για να σχηματίσουν μια πρόχειρη σκηνή. Καμία από τις δύο κατασκευές δεν ήταν αδιάβροχη, μα ήταν καλύτερες από το τίποτα.

Παρατήρησε άντρες να αναπτύσσονται στα δύο αγροκτήματα

που υπήρχαν στην κοιλάδα και το επισήμανε στον Κιτ. «Το αγρόκτημα στα δεξιά λέγεται Ουγκουμόν», της είπε, «και το άλλο Λα Ε Σεντ».

«Τι μας νοιάζει να υπερασπιζόμαστε αγροτόσπιτα;»

«Θα δημιουργήσουν εμπόδια στο δρόμο του Βοναπάρτη όταν θελήσει να μας επιτεθεί».

«Δε θα μπορέσουν να σταματήσουν ολόκληρη τη στρατιά του».

«Μάλλον όχι».

«Επομένως, αυτοί οι άντρες θα θυσιαστούν».

«Δεν είναι βέβαιο, αλλά είναι πολύ πιθανό».

Η Σαλ ένιωθε βαθιά ανακούφιση που δεν είχε επιλεγεί το 107ο Σύνταγμα Πεζικού για τη δουλειά αυτή. Όχι ότι οι δικές της προσοπτικές ήταν πολύ καλές. «Αναρωτιέμαι πόσοι από μας θα πεθάνουν εδώ σήμερα», είπε. «Δέκα χιλιάδες; Είκοσι χιλιάδες;»

«Πιθανότατα περισσότεροι».

«Αυτή είναι η τελευταία θέση που θα υπερασπιστεί ο Γουέλινγκτον;»

Ο Κιτ έγνεψε καταφατικά. «Αν ηττηθούμε εδώ, δεν υπάρχει τίποτα να κρατήσει τον Βοναπάρτη μακριά από τις Βρυξέλλες –και τη νίκη. Τότε οι Γάλλοι θα κυριαρχήσουν στην Ευρώπη για πολλά χρόνια».

Η Σαλ θυμήθηκε ότι αυτό είχε πει και ο Σπέιντ. «Ας την πάρουν την Ευρώπη οι Γάλλοι –χάρισμά τους», είπε. «Εμένα το μόνο που με νοιάζει είναι να γυρίσουν όλοι οι δικοί μου στην πατρίδα ζωντανοί και υγιείς».

«Και για τον Βοναπάρτη έχει κρίσιμη σημασία», είπε ο Κιτ. «Αν μπορέσουμε να καταστρέψουμε το στρατό του εδώ, μετά θα πάμε γραμμή στο Παρίσι. Αυτό θα είναι το τέλος του».

«Και ύστερα, υποθέτω, θα ξαναδώσουμε στους Γάλλους τον χο-ντρομπαλά βασιλιά τους».

Ο ευτραφής Λουδοβίκος ΙΗ΄ δεν ήταν ούτε ικανός ούτε δημοφιλής, αλλά οι σύμμαχοι ήταν αποφασισμένοι να επαναφέρουν τη μοναρχία στη Γαλλία για να αποδείξουν ότι η δημοκρατική επανάσταση είχε αποτύχει.

«Και είκοσι χιλιάδες άντρες θα πεθάνουν αύριο γι' αυτό. Δεν το

καταλαβαίνω. Για πες μου, έξυπνε γιε μου, είμαι ηλίθια; Ή μήπως είναι η κυβέρνηση ηλίθια;»

Από την αυτοσχέδια σκηνή βγήκε ο Τζαρτζ, με το παντελόνι του μούσκεμα από τη λάσπη. «Δεν υπάρχει φαγητό», είπε στον Κιτ, με τόνο που έδειχνε ότι κατηγορούσε τους αξιωματικούς γενικότερα και τον Κιτ ειδικότερα.

«Οι πιο πολλές προμήθειες πετάχτηκαν πάνω στον πανικό στη Ζενάπ», είπε ο Κιτ.

Η Σαλ θυμήθηκε ότι είχε δει τα κάρα με τα τρόφιμα να αδειάζουν. «Το βραδινό μας είναι σ' ένα χαντάκι», είπε.

«Μπορούμε να μαγειρέψουμε εκείνες τις πατάτες», είπε ο Τζαρτζ.

Η Σαλ είχε ακόμα το σακί με τις πατάτες στην πλάτη της. Είχε συνηθίσει τόσο τον πόνο από το βάρος του, που δεν είχε μπει στον κόπο να το αφήσει κάτω. «Πώς να τις μαγειρέψουμε; Όλα είναι τόσο βρεγμένα που δεν καίγονται. Ακόμα κι αν κατάφερνες ν' ανάψεις φωτιά, μόνο καπνό θα έβγαζε κι όχι φλόγα».

«Θα τις φάμε ωμές, δηλαδή;»

«Μπορείς να τις πας στο χωριό του Βατερλό, μαμά», είπε ο Κιτ. «Είναι γύρω στα τρία μίλια βόρεια από δω. Σίγουρα κάποιος εκεί θα έχει φούρνο».

«Θέλεις απλώς να με διώξεις μακριά απ' το πεδίο της μάχης».

«Το παραδέχομαι», είπε ο Κιτ. «Αλλά τι έχεις να χάσεις;»

Η Σαλ το σκέφτηκε για λίγο. Εδώ δεν μπορούσε να κάνει τίποτα για τον Τζαρτζ και τους άλλους άντρες του Κίνγκσμπριτζ. Ας έκανε τουλάχιστον ό,τι περνούσε απ' το χέρι της για να μαγειρέψει τις πατάτες. «Καλά», είπε. «Θα κάνω μια προσπάθεια».

ΠΥΚΝΑ ΜΟΛΥΒΕΝΙΑ ΣΥΝΝΕΦΑ έκρυβαν το φεγγάρι. Η Σαλ δεν έβλεπε σχεδόν τίποτα. Ήξερε ότι βάδιζε πάνω στο δρόμο μόνο επειδή ένιωθε τις στρογγυλές πέτρες κάτω από τις σόλες των αρβυλών που είχε πάρει από τον πεθαμένο αξιωματικό. Όποτε γλιστρούσε το πόδι της στη λάσπη, καταλάβαινε ότι είχε ξεστρατίσει είτε αριστερά είτε δεξιά. Κάθε τόσο διέκρινε φως να τρεμοπαίζει πίσω από τα παραθυρόφυλλα κάποιου αγροτόσπιτου, από ένα κερί που είχε μείνει αναμμένο ως αργά ίσως ή από τη φωτιά που σιγόκαιγε στο τζάκι. Οι χωρικοί πλάγιαζαν με το που νύχτωνε. Όσο αχνό κι αν ήταν, της έδινε θάρρος, δείχνοντάς της ότι κάπου εκεί κοντά υπήρχε φως και ζεστασιά.

Έσερνε με δυσκολία τα βήματά της κάτω από την καταρρακτώδη βροχή, θυμίζοντας στον εαυτό της για πόσα πράγματα έπρεπε να είναι ευγνώμων: ο Κιτ ήταν ακόμα ζωντανός, όπως και ο Τζαρτζ. Κι εκείνη ήταν σώα και αβλαβής, παρά το μακελειό που είχε γίνει στο Κατρ Μπρα. Και η αυριανή μάχη ίσως ήταν η τελευταία, με τον έναν ή τον άλλον τρόπο. Αν έβγαιναν ζωντανοί, η Σαλ και οι δικοί της μπορεί να μη χρειαζόταν να ρισκάρουν ξανά τη ζωή τους σε πόλεμο.

Ή μπορεί αυτά να ήταν απλώς ευσεβείς πόθοι.

Τέλος πάντων, κουβαλούσε γύρω στις πενήντα λίβρες πατάτες και, παρόλο που την πονούσε η πλάτη της, χαιρόταν που τις είχε. Ήταν νηστική από το πρωί, που είχε φάει λίγο τυρί χωρίς ψωμί.

Βλέποντας κάμποσες φωτεινές αναλαμπές μαζί, συμπεράνε ότι βρισκόταν σε κάποιο χωριό. Υπολόγισε ότι κόντευαν μεσάνυχτα. Μόνο ένα άτομο θα ήταν σίγουρα ξύπνιο και θα δούλευε τέτοια ώρα: ο φούρναρης. Πώς θα τον έβρισκε, όμως;

Συνέχισε να περπατάει ώσπου τα φώτα αραίωσαν, οπότε κατάλαβε ότι είχε απομακρυνθεί πολύ και ξαναγύρισε πίσω. Θα έπρεπε

να χτυπήσει κάποια πόρτα, να ξυπνήσει κάποιον και να ζητήσει να της πουν πού θα έβρισκε το φούρναρη.

Ξαφνικά μύρισε καπνό. Δεν ήταν η μυρωδιά στάχτης κάποιας φωτιάς μαγειρέματος που έσβηνε, αλλά το έντονο άρωμα δυνατής φλόγας, ίσως από κάποιο φούρνο. Στριφογύρισε, οσμίστηκε τον αέρα από διάφορες κατευθύνσεις και πήγε προς τα εκεί που η μυρωδιά ήταν πιο δυνατή. Της φάνηκε ότι μύρισε φρεσκοψημένο ψωμί, αλλά ίσως ήταν η ιδέα της. Κοπάνησε δυνατά την πόρτα.

Της άνοιξε ένας παχύς μεσήλικας. Είχε άσπρους λεκέδες στα ρούχα του και άσπρη σκόνη στα γένια του· το άσπρο ήταν σίγουρα αλεύρι και ο άνθρωπος αυτός ήταν ο φούρναρης. Της μίλησε εκνευρισμένος στα γαλλικά· η Σαλ δεν κατάλαβε τίποτα.

Άπλωσε το χέρι της, εμποδίζοντάς τον να κλείσει την πόρτα. Ο φούρναρης φάνηκε να εκπλήσσεται με τη δύναμή της. «Δε θέλω ψωμί», του είπε. Χρησιμοποιώντας λίγες γαλλικές λέξεις που είχε αρπάξει στις Βρυξέλλες, ξαναείπε, “*Cherche pas de pain*”.

Ο φούρναρης είπε κάτι που μάλλον σήμαινε ότι τότε είχε έρθει σε λάθος μαγαζί.

Η Σαλ μπήκε μέσα απρόσκλητη. Ήταν ζεστά. Έλυσε το σακί που ήταν φορτωμένη. Η πλάτη της την πονούσε τώρα περισσότερο απ’ ό,τι όταν κουβαλούσε το βάρος του. Ακούμπησε το σακί σ’ ένα τραπέζι που ο φούρναρης έπλαθε ζυμάρι.

Του έδειξε τις πατάτες και μετά τον μεγάλο φούρνο στη γωνία του δωματίου. “*Cuire*”, του είπε, ξέροντας ότι σήμαινε «μαγειρεύω». Και πρόσθεσε μια φράση που είχε μάθει. “*Je vous paie*”. Θα σας πληρώσω.

“*Combien?*”

Ήταν η πρώτη γαλλική λέξη που είχε μάθει όταν είχε αρχίσει να πηγαίνει για ψώνια στις Βρυξέλλες και σήμαινε «Πόσο;» Έχωσε το χέρι της μέσα στο γιλέκο της. Είχε μπόλικά χρήματα, που είχε κερδίσει πηγαίνοντας στις Βρυξέλλες για ν’ αγοράζει πράγματα για το στρατόπεδο. Υπέθεσε ότι ο φούρναρης θα της ζητούσε πέντε φράγκα, βλέποντας πόσο απελπισμένη ήταν, αλλά θα δεχόταν και τρία. Πριν φύγει από το Μον Σεν-Ζαν, είχε βάλει τρία φράγκα σε

μια τσέπη. Τα έβγαλε και, κρατώντας τα έτσι που ο άντρας δεν ξεχώριζε πόσα ήταν, μέτρησε δύο φράγκα και τα άφησε στο τραπέζι.

Της είπε κάτι, κουνώντας αρνητικά το κεφάλι του.

Η Σαλ πρόσθεσε άλλο ένα νόμισμα.

Όταν της έγνεψε και πάλι όχι, του έδειξε την άδεια της παλάμη.

Τότε σήκωσε τους ώμους του και είπε, “*Bien*”.

Άνοιξε την πόρτα του φούρνου και τράβηξε έξω μια σχάρα με μικρές φρατζόλες που έμοιαζαν σχεδόν έτοιμες. Τις άδειασε σ’ ένα μεγάλο καλάθι και άφησε κάτω τη σχάρα.

Η Σαλ άνοιξε το σακί της, άπλωσε τις πατάτες πάνω στη σχάρα και τρύπησε τη φλούδα τους με το μαχαίρι της. Μετά ο φούρναρης ξανάσπρωξε τη σχάρα μέσα στο φούρνο.

Ήπιε μια γουλιά από ένα μπουκάλι που είχε δίπλα στη σανίδα ζυμώματος. Της ήρθε η μυρωδιά του τζιν. Ο άντρας ξανάρχισε να ζυμώνει. Τον παρακολούθησε για ένα λεπτό, ενώ σκεφτόταν να του ζητήσει να πει κι εκείνη λίγο. Τελικά αποφάσισε ότι δεν το είχε ανάγκη.

Πλάγιασε στο πάτωμα, πλάι στο φούρνο, απολαμβάνοντας τη ζεστασιά. Τα βρεγμένα της ρούχα άρχισαν να αχνίζουν. Σε λίγο θα είχαν στεγνώσει.

Έκλεισε τα μάτια της και αποκοιμήθηκε.

Από τότε που είχε καταταγεί ο Κιτ, κάθε βράδυ γινόταν το ίδιο: τον έπαιρνε ο ύπνος αμέσως μόλις ξάπλωνε και κοιμόταν μέχρι να τον ξυπνήσει κάποιος. Αυτή τη φορά, ωστόσο, είχε την αίσθηση ότι μόλις είχε κλείσει τα μάτια του, όταν κάποιος τον τράνταξε απ’ τους ώμους. Ήθελε να κοιμηθεί κι άλλο, αλλά μόλις άκουσε τη φωνή του Χένρι, του κόμη του Σάιρινγκ, ανακάθισε αμέσως και ρώτησε, «Τι ώρα είναι;»

«Δυόμισι το πρωί και ο Γουέλινγκτον είναι έτοιμος να μας ενημερώσει. Βάλε γρήγορα τις μπότες σου».

Θυμήθηκε ότι βρισκόταν σ’ ένα στάβλο στο χωριό Βατερλό και σήμερα θα γινόταν μεγάλη μάχη. Ένωσε ένα ρίγος του παλιού φόβου, μα δεν ήταν τόσο άσχημα όσο πριν και κατάφερε να τον

βγάλει απ' το μυαλό του. Πέταξε την κουβέρτα από πάνω του και βρήκε τις μπότες του. Ένα λεπτό αργότερα ακολουθούσε τον κόμη έξω από το στάβλο.

Έβρεχε πολύ.

Πήγαν στην αγροικία που ο Γουέλινγκτον είχε μετατρέψει σε στρατηγείο του. Ο αγρότης και η οικογένειά του πιθανότατα κοιμόντουσαν στο στάβλο με τα γελάδια· σε καιρούς πολέμου, οι στρατοί έπαιρναν ό,τι χρειαζόνταν χωρίς να δίνουν σημασία στις διαμαρτυρίες των πολιτών.

Ο Γουέλινγκτον στεκόταν στην κεφαλή του μακρόστενου τραπέζιου της κουζίνας. Οι ανώτεροι αξιωματικοί του ήταν καθισμένοι γύρω από το τραπέζι και οι υπασπιστές στέκονταν όρθιοι κατά μήκος των τοίχων. Ο Γουέλινγκτον χαίρετσε μ' ένα νεύμα τον Χένρι και είπε, «Καλημέρα, Σάιρινγκ. Νομίζω ότι τώρα είμαστε όλοι εδώ. Ας δούμε τα τελευταία νέα».

Ο Χένρι υποκλίθηκε και κάθισε. Ο Κιτ έμεινε όρθιος.

Ο επικεφαλής της υπηρεσίας πληροφοριών σηκώθηκε από τη θέση του. «Έστειλα τους γαλλόφωνους πράκτορές μας, άντρες και γυναίκες, στο στρατόπεδο του Βοναπάρτη χτες το βράδυ, για να πουλήσουν τα συνηθισμένα πράγματα που θέλουν οι στρατιώτες: καπνό, τζιν, μολύβια, σαπούνι. Το έργο τους ήταν δύσκολο μ' αυτόν τον κατακλυσμό και τους Γάλλους απλωμένους σε κάμποσα τετραγωνικά μίλια. Όμως, με βάση προηγούμενες πληροφορίες μας συν τις αναφορές τους, υπολογίζω ότι ο Βοναπάρτης έχει περίπου εβδομήντα δύο χιλιάδες άντρες».

«Σχεδόν όσους έχουμε κι εμείς», είπε ο Γουέλινγκτον. «Υπολογίζω ότι οι δικές μας δυνάμεις ανέρχονται περίπου σε εξήντα οχτώ χιλιάδες άντρες. Πώς είναι το ηθικό των Γάλλων;»

«Κρυώνουν και είναι μούσκεμα, όπως κι εμείς, και περπατούν όλη μέρα, ακριβώς όπως κι εμείς. Οι κατάσκοποί μας, ωστόσο, προσέξαν μια διαφορά. Είναι σχεδόν όλοι Γάλλοι και θέλουν να πολεμήσουν. Λατρεύουν τον Βοναπάρτη σαν θεό».

Ο Κιτ ήξερε τι ήταν αυτό που σκόπιμα παραλείφθηκε να αναφερθεί. Οι περισσότεροι Γάλλοι –αξιωματικοί και απλοί στρατιώτες– προέρχονταν από χαμηλά κοινωνικά στρώματα και χρωστούσαν

την άνοδό τους στην επανάσταση και στον Βοναπάρτη. Αντίθετα, στο στρατό του Γουέλινγκτον, οι αξιωματικοί προέρχονταν κυρίως από την αριστοκρατία και τους ευγενείς, ενώ οι άντρες των υπόλοιπων βαθμίδων από τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα. Επιπλέον, δύο από τους τρεις στρατιώτες των συμμάχων ήταν Ολλανδοί ή Ανοβεριανοί· μόλις το ένα τρίτο ήταν Βρετανοί. Και πολλοί απ' αυτούς τους Βρετανούς υπηρετούσαν χωρίς τη θέλησή τους, έχοντας καταδικαστεί από δικαστές να καταταγούν στο στρατό ή έχοντας εξαπατηθεί από τους στρατολόγους. Οι πιο πιστοί στρατιώτες του Γουέλινγκτον ανήκαν στη Γερμανική Λεγεώνα του Βασιλιά.

«Όσο για το πυροβολικό», συνέχισε ο επικεφαλής της υπηρεσίας πληροφοριών, «ο Βοναπάρτης φαίνεται ότι έχει γύρω στα διακόσια πενήντα μεγάλα κανόνια».

«Δηλαδή εκατό παραπάνω από μας», είπε ο Γουέλινγκτον.

Ο Κιτ απογοητεύτηκε. Οι σύμμαχοι, όπως φαινόταν, βρίσκονταν σε μειονεκτική θέση. Ο Βοναπάρτης είχε κάνει εξαιρετικές στρατηγικές κινήσεις και είχε αποδειχτεί ευφυέστερος του Γουέλινγκτον. Μπορεί, λοιπόν, να πεθάνω, σκέφτηκε ο Κιτ.

Ακολούθησαν μερικές στιγμές σιωπής. Ο στρατάρχης είχε πλέον όλες τις διαθέσιμες πληροφορίες. Και μόνο εκείνος μπορούσε ν' αποφασίσει τι θα έκαναν.

Ο Γουέλινγκτον επιτέλους μίλησε. «Ισόπαλη μάχη σημαίνει άσκοπη απώλεια ζωών. Και δεν είμαστε καν ισόπαλοι». Ο Κιτ δεν ξεπλάγη. Ο Γουέλινγκτον σκόπευε να μπει στη μάχη μόνο όταν θα είχε το πλεονέκτημα. «Με τους τωρινούς αριθμούς, δε θα πολεμήσω», είπε αποφασιστικά και σώπασε, για να τους αφήσει χρόνο να καταλάβουν.

«Υπάρχουν δύο πιθανότητες», συνέχισε. «Η πρώτη είναι να ενωθούν μαζί μας οι Πρώσοι. Με τους περίπου εβδομήντα πέντε χιλιάδες άντρες τους, θα έγερναν την πλάστιγγα προς το μέρος μας. Αν μπορούν να έρθουν εδώ, θα πολεμήσουμε».

Κανένας δεν τόλμησε να σχολιάσει, αλλά αρκετοί γύρω από το τραπέζι κούνησαν καταφατικά τα κεφάλια τους.

«Αν δεν μπορούν, θα υποχωρήσουμε ξανά, μέσα από το δάσος του Σουάν. Υπάρχει ένας δρόμος που μπορούν να πάρουν οι Πρώ-

σοι από τη Βαβρ μέσω του δάσους, λίγο νότια του Ιξέλ. Αυτή θα είναι η τελευταία μας θέση μάχης».

Αυτή τη φορά κανένας δεν κούνησε επιδοκιμαστικά το κεφάλι του.

Ο Κιτ ήξερε ότι ήταν ένα σχέδιο απελπισίας. Ο δρόμος που θα έπρεπε να χρησιμοποιήσουν οι Πρώσοι ήταν ένα μονοπάτι που περνούσε μέσα από δάσος· ήταν αδύνατο να μετακινήσεις γρήγορα χιλιάδες άντρες σε τέτοιο έδαφος. Άλλωστε, σε λίγες ώρες θα ξημέρωνε, έτσι κάθε λεπτό που περνούσε έκανε πιθανότερη τη λύση της υποχώρησης.

Τις ίδιες σκέψεις έκανε και ο Γουέλινγκτον. «Θεωρώ σαφώς προτιμότερο το Σχέδιο Α», είπε. «Ευτυχώς, ο στρατάρχης Μπλίχερ επανεμφανίστηκε. Φαίνεται ότι ήταν τραυματισμένος και δεν είχε τις αισθήσεις του για κάποιο διάστημα, αλλά επέστρεψε και ανέλαβε ξανά τα καθήκοντά του στη Βαβρ. Ο στρατός του έχει στρατοπεδεύσει ανατολικά της πόλης. Χτες αργά έλαβα μήνυμά του που έλεγε ότι θα ενωθούν μαζί μας σήμερα το πρωί».

Ο Κιτ ένωσε βαθιά ανακούφιση. Δε θα γινόταν μάχη σήμερα, εκτός αν ήταν πιθανό να νικήσει η βρετανική πλευρά.

«Στον πόλεμο, ωστόσο, η κατάσταση μπορεί ν' αλλάξει γρήγορα και χρειάζομαι επιβεβαίωση ότι οι προθέσεις του Μπλίχερ σήμερα το πρωί είναι οι ίδιες που είχε χτες το βράδυ. Και, αν είναι πρέπει, να ξέρω τι ώρα θα φτάσει εδώ». Ο Γουέλινγκτον κοίταξε τον κόμη. «Σάιρινγκ, θέλω να πας στη Βαβρ και να δώσεις μια επιστολή στον Μπλίχερ αυτοπροσώπως. Πάρε τον νεαρό Κλίδεροου μαζί σου –μιλάει λίγα γερμανικά».

«Μάλιστα, κύριε», είπε ο Χένρι.

Ο Κιτ ήταν ενθουσιασμένος που τον είχαν επιλέξει για μια τόσο σημαντική αποστολή, αν και αυτό σήμαινε ότι θα έπρεπε να καλύψει δώδεκα μίλια στο σκοτάδι και κάτω από καταρρακτώδη βροχή.

«Ετοιμάστε τα άλογά σας μέχρι να γράψω την επιστολή», είπε ο Γουέλινγκτον.

Ο Κιτ και ο κόμης πήγαν στους στάβλους. Ο κόμης ξύπνησε δύο υποκόμους. Ο Κιτ παρακολούθησε προσεκτικά τους αγουροζυπνη-

μένους άντρες καθώς σέλωναν δύο άλογα· δεν ήθελε να χρειαστεί να ρυθμίζει τα χάμουρα στο δρόμο.

Οι υποκόμοι στερέωσαν από ένα φανό θυέλλης σε κάθε σέλα, μπροστά από το μηρό του ιππέα. Θα φώτιζε το δρόμο τους μόνο λίγες γιάρδες μπροστά, αλλά ήταν καλύτερο από το τίποτα.

Αφού ετοιμάστηκαν τα άλογα, οι δύο άντρες επέστρεψαν στην κουζίνα της αγροικίας. Ο Γουέλινγκτον και μια μικρή ομάδα στρατηγών μελετούσαν ένα χάρτη σχεδιασμένο με το χέρι, προσπαθώντας να μαντέψουν τι θα έκανε ο Βοναπάρτης. Ο Γουέλινγκτον σήκωσε τα μάτια και είπε, «Σάιρινγκ, κάνε μου τη χάρη να επιστρέψεις το ταχύτερο δυνατό με την απάντηση του Μπλίχερ. Κι εσύ, Κλί-δεροου, αν η απάντηση είναι ναι, θέλω να μείνεις λίγο παραπάνω με τους Πρώσους. Μόλις ξεκινήσουν, φύγε σφαίρα και έλα να με ενημερώσεις τι ώρα υπολογίζεις να φτάσουν εδώ».

«Μάλιστα, κύριε».

«Μη χάνετε ούτε στιγμή. Ξεκινήστε αμέσως».

Ο Κιτ και ο κόμης ξαναπήγαν στους στάβλους και ανέβηκαν στα άλογά τους. Κατηφόρισαν αργά το λασπωμένο μονοπάτι πλάι στον λιθόστρωτο δρόμο, κατεβαίνοντας την πλαγιά προς το σταυροδρόμι κοντά στο Λα Ε Σεντ. Εκεί έστριψαν αριστερά και πήραν το χωματόδρομο προς τη Βαβρ.

Το σκοτάδι δεν επέτρεπε στα άλογα καν να τριποδίσουν. Προχωρούσαν πλάι πλάι, για να επωφελείται ο ένας από το φανάρι του άλλου. Η βροχή έπεφτε στα μάτια του Κιτ και δεν έβλεπε σχεδόν τίποτα. Ο επαρχιακός δρόμος ελίσσόταν φιδογυριστά σε μια λοφώδη περιοχή πνιγμένη στη λάσπη. Ο πάτος κάθε κοιλάδας ήταν πλημμυρισμένος και ο Κιτ φοβόταν ότι η μετακίνηση των πρωσικών πυροβόλων από το δρόμο αυτό θα ήταν εξοργιστικά δύσκολη και πολύ αργή.

Η μονοτονία της διαδρομής τον έκανε να νιώθει πιο έντονα την κούρασή του από την έλλειψη ύπνου. Ο κόμης έπινε κάθε τόσο γουλιές μπράντι από ένα φλασκί, αλλά ο Κιτ δεν ήπιε τίποτα από φόβο μήπως με το αλκοόλ αποκοιμιόταν πάνω στη σέλα. Μακάρι να πάρουμε την απάντηση που θέλουμε, ευχόταν μέσα του. Ελπίζω να πει ο Μπλίχερ ότι σκοπεύει να ενωθεί μαζί μας το πρωί.

Κάποια στιγμή άρχισε επιτέλους να αχνοφέγγει το πρώτο φως της αυγής μέσα απ' τα σύννεφα. Μόλις ο δρόμος μπροστά τους έγι-
νε στοιχειωδώς ορατός, σπιρούνισαν τα άλογά τους να καλπάσουν.

Είχαν ακόμα πολύ δρόμο μπροστά τους.

Στο δρόμο του γυρισμού, η Σαλ χάθηκε.

Ένωθε λάσπη κάτω απ' τα πόδια της και στράφηκε προς τα εκεί που φαντάστηκε ότι ήταν ο δρόμος, μα τα πόδια της δεν έβρισκαν λιθόστρωτο. Πρέπει να έχασα τη συγκέντρωσή μου, σκέφτηκε.

Δοκίμασε να προχωράει κάνοντας ολοένα μεγαλύτερους κύκλους, με την ελπίδα ότι αργά ή γρήγορα θα έπεφτε πάνω στο δρόμο, αλλά έτσι στα τυφλά που πήγαινε, δεν ήξερε καν αν περπατούσε κυκλικά. Τα χέρια της, που τα κρατούσε τεντωμένα μπροστά της, ακούμπησαν ένα δέντρο. Δύο βήματα παρακάτω έπεσε σε άλλο ένα δέντρο. Κατάλαβε ότι είχε περιπλανηθεί μέσα στο δάσος. Προχώρησε ημικυκλικά προς τα πίσω, ελπίζοντας να ήταν αυτή η κατεύθυνση από την οποία είχε έρθει. Όμως σκόνταψε σ' άλλο ένα δέντρο.

Σταμάτησε απελπισμένη. Δεν ωφελούσε να προχωράει αφού δεν ήξερε πού πήγαινε. Της ήρθε να βάλει τα κλάματα, αλλά συγκρατήθηκε. Εντάξει, λοιπόν, σκέφτηκε. Πονάει η πλάτη μου, έχω χαθεί, είμαι ξεθεωμένη και βρεγμένη ως το κόκαλο· σε λίγες ώρες από τώρα, όμως, όταν ξεκινήσει η μάχη, θα γίνουν πολύ χειρότερα πράγματα.

Βρήκε ένα δέντρο και κάθισε καταγής, με την πλάτη στηριγμένη στον φαρδύ κορμό του. Η φυλλωσιά την προστάτευε κάπως από τη βροχή. Το σακί της ήταν βρεγμένο, μα οι πατάτες μέσα ήταν ακόμα ζεστές και το έσφιξε στον κόρφο της για να μην κρυώσουν.

Είχε ζήσει μια πολύ άσχημη στιγμή στο φούρνο. Ονειρευόταν ότι ήταν στο κρεβάτι με τον Τζαρτζ και τη χάιδευε. Ξύπνησε τότε και βρήκε το φούρναρη γονατιστό πλάι της. Της είχε ξεκουμπώσει το παντελόνι και είχε χώσει μέσα το χέρι του.

Μεταφέρθηκε αμέσως νοερά πίσω στη φυλακή των καταναγκαστικών έργων, όπου οι γυναίκες ήταν αναγκασμένες να το ανέχονται αυτό, αλλιώς μαστιγώνονταν για ανυπακοή. Τώρα, όμως, δεν

ήταν φυλακισμένη και ο θυμός θόλωσε το νου της στη στιγμή. Τίναξε από πάνω της το χέρι του άντρα μ' ένα δυνατό χτύπημα και πετάχτηκε όρθια. Εκείνοςπισωπάτησε αμέσως. Η Σαλ έβγαλε το μακρύ μαχαίρι από το θηκάρι στη ζώνη της και κινήθηκε εναντίον του έτοιμη να μπήξει τη λεπίδα στη χοντρή κοιλιά του. Μετά επικράτησε η λογική.

Ο άντρας ήταν τρομοκρατημένος.

Ξανάβαλε το μαχαίρι στο θηκάρι και κούμπωσε το παντελόνι της.

Χωρίς να πει κουβέντα, άνοιξε την πόρτα του φούρνου. Με την ξύλινη διχάλα του φούρναρη, τράβηξε έξω τη σχάρα με τις πατάτες. Με την πρώτη ματιά, κατάλαβε ότι ήταν έτοιμες, καθώς οι φλούδες είχαν σκουρύνει και είχαν ζαρώσει ελαφρά. Τις ξανάβαλε βιαστικά στο σακί και το έδεσε στην πλάτη της.

Πήρε και μια φρεσκοψημένη φρατζόλα ψωμί και τη στερέωσε κάτω από τη μασχάλη της, αγριοκοιτάζοντας το φούρναρη, σαν να τον προκαλούσε να διαμαρτυρηθεί. Εκείνος δεν είπε λέξη.

Έφυγε αμίλητη. Έφαγε τη φρατζόλα στο δρόμο μέσα σε λίγα λεπτά.

Τώρα, καθισμένη κάτω από το δέντρο, ένιωθε τα μάτια της να κλείνουν. Όμως δεν έπρεπε να την πάρει ο ύπνος εκεί· έπρεπε να πάει τις πατάτες πίσω στο σύνταγμα. Σηκώθηκε για να διώξει τη νύστα από πάνω της.

Και τότε, σχεδόν χωρίς να το αντιληφθεί, ο ουρανός ξάνοιξε. Χάραζε. Την επόμενη στιγμή άρχισε να διακρίνει το δάσος γύρω της. Κοιτώντας ανάμεσα στα δέντρα, διέκρινε λιγότερο από εκατό γιάρδες παρακεί τη λιθόστρωτη επιφάνεια του δρόμου. Τελικά δεν είχε απομακρυνθεί ποτέ πολύ.

Ξανάδεσε το σακί στην πλάτη της, πήρε το δρόμο και άρχισε να βαδίζει νότια.

Η βροχή σταμάτησε και η Σαλ ευχαρίστησε μέσα της το Θεό γι' αυτό.

Ο ήλιος πρόβαλλε από την ανατολή, φωτίζοντας χωρίς να ζεσταίνει, όταν η Σαλ έφτασε στο Μον Σεν-Ζαν. Διέσχισε προσεκτικά το στρατόπεδο. Οι περισσότεροι άντρες ήταν ξαπλωμένοι στο βαλτώδες έδαφος, τυλιγμένοι σε βρεγμένες κουβέρτες. Μουσκεμένα

άλογα πάσχιζαν του κάκου να βοσκήσουν το ποδοπατημένο στάρι. Είδε τον Κένελμ Μάκιντος να στέκεται με ακάλυπτο κεφάλι και να λέει την πρωινή προσευχή μαζί με μερικούς άντρες. Το μάτι της πήρε ανάμεσά τους τον κουνιάδο του Σπέιντ, τον Φρέντι Κέινς, που ήταν πια λοχίας.

Η Σαλ προχωρούσε όσο πιο γρήγορα μπορούσε, ξέροντας ότι, αν καταλάβαινε κανείς τι είχε μέσα στο σακί της, μπορεί ακόμα και να τη σκότωνε για να της το πάρει.

Βρήκε την αυτοσχέδια σκηνή του Τζαρτζ και χώθηκε μέσα μπουσουλώντας ανακουφισμένη. Ο Τζαρτζ και κάμποσοι άλλοι από το Κίνγκσμπριτζ ήταν ξαπλωμένοι ο ένας πλάι στον άλλον, στριμωγμένοι σαν σαρδέλες. «Ξυπνήστε, τυχεροί στρατιώτες», τους είπε. Άνοιξε το σακί και το άρωμα ψητής πατάτας πλημμύρισε το μικρό χώρο.

Ο Τζαρτζ ανακάθισε και του έδωσε μια πατάτα. Την πήρε και τη δάγκωσε. «Ω, Θεέ μου», βόγκηξε από ευχαρίστηση.

Άρπαξαν και οι άλλοι πατάτες και άρχισαν να τρώνε. Ο Τζαρτζ τέλειωσε τη δική του και πήρε κι άλλη. «παράδεισος», είπε. «Σαλ Μποξ, είσαι ένας άγγελος».

«Να κάτι που δε μου έχουν ξαναπεί ποτέ», είπε εκείνη.

Τώρα που είχε φέξει ο Κιτ και ο κόμης μπορούσαν να τρέξουν πιο γρήγορα. Ωστόσο, κανένα άλογο δε θα μπορούσε να καλπάσει για δώδεκα ολόκληρα μίλια. Άφηναν τα άλογά τους άλλοτε να καλπάζουν και άλλοτε να περπατούν, με αποτέλεσμα να προχωρούν εκνευριστικά αργά κατά τη γνώμη του Κιτ, αλλά ο κόμης είπε ότι αυτός ήταν αποδεδειγμένα ο ταχύτερος τρόπος να καλύψεις μια μεγάλη απόσταση χωρίς να ξεκάνεις το άλογό σου. Άρχισαν να βλέπουν τους πρώτους αγρότες που είχαν σηκωθεί για δουλειά και ο κόμης συχνά τους μιλούσε για να βεβαιώνεται –όπως υπέθεσε ο Κιτ– ότι αυτός ήταν ο δρόμος για τη Βαβρ. Τα νεύρα του ήταν τεντωμένα και ανυπομονούσε· η εντολή που είχε δώσει ο Γουέλινγκτον ήταν να βιαστούν.

Πρόσεξε ότι ο κόμης ήταν πιτσιλισμένος με λάσπη, όχι μόνο

στις μπότες και το παντελόνι του, μα ως το πρόσωπό του και κατάλαβε ότι κάπως έτσι θα ήταν και ο ίδιος.

Τους σταμάτησαν σ' ένα φυλάκιο του ιππικού επανδρωμένο με ένστολους Πρώσους. Οι φρουροί επιβεβαίωσαν ότι ήταν κοντά στη Βαβρ και τους είπαν ότι ο Μπλίχερ είχε στήσει το αρχηγείο του στο μεγάλο πανδοχείο στην πλατεία της πόλης.

Το ρολόι μιας εκκλησίας χτυπούσε πέντε καθώς έμπαιναν στην πόλη. Ο δρόμος ήταν χωμάτινος, γεμάτος λακκούβες και λασπόνερα. Όσο πλησίαζαν προς το κέντρο, τα δρομάκια γίνονταν πιο στενά και στριφογυριστά και η λάσπη έφτανε τις δέκα ίντσες. «Ο Γουέλινγκτον είπε ότι οι Πρώσοι έχουν στρατοπεδεύσει ανατολικά της πόλης», είπε ανήσυχα ο κόμης. «Θα πάρει ώρες για να μετακινηθεί ο στρατός του Μπλίχερ μέσα από τούτο το λαβύρινθο».

Ο κεντρικός δρόμος τούς έβγαλε κατευθείαν στο κέντρο της πόλης και μπήκαν στη μεγαλύτερη ταβέρνα της πλατείας. Ένας Πρώσος στρατιώτης τούς σταμάτησε στο χολ, κοιτάζοντας καχύποπτα τις λασπωμένες στολές τους. Ο κόμης τού μίλησε σε σπαστά γαλλικά, αλλά εκείνος έμοιαζε να αρνείται.

Το πρόβλημα ήταν ότι δεν έδειχναν αξιόπιστοι. Οι απλοί άνθρωποι μερικές φορές πίστευαν ότι οι ξένοι που δε μιλούσαν καλά τη γλώσσα τους ήταν σίγουρα ηλίθιοι. Ο Κιτ φώναξε στο στρατιώτη, *“Achtung! Der Graf sucht Blücher! Geh holen!”* Ο κόμης ψάχνει να βρει τον Μπλίχερ –πήγαινε να τον φέρεις!

Ο αυταρχικός τόνος του είχε αποτέλεσμα. Ο στρατιώτης μουρμούρισε κάτι σαν συγγνώμη και εξαφανίστηκε πίσω από μια πόρτα.

«Μπράβο, Κλίδεροου», ψιθύρισε ο κόμης.

Όταν επέστρεψε ο στρατιώτης, είπε στον Κιτ ότι ο στρατάρχης θα ερχόταν σύντομα. Ο Κιτ βρήκε εξοργιστική την αναμονή. Γιατί δεν ερχόταν αμέσως ο άνθρωπος, ακόμα και με τη νυχτική του; Δεν καταλάβαινε πόσο επείγον ήταν; Και ο κόμης φαινόταν εκνευρισμένος, αλλά δεν παραπονέθηκε.

Ο Κιτ πρόσταξε το στρατιώτη να φέρει καφέ και ψωμί για τον κόμη του Σάιρινγκ και εκείνος υπάκουσε και γύρισε λίγα λεπτά αργότερα, φέρνοντάς τους πρωινό.

Ο Μπλίχερ έκανε την εμφάνισή του φρεσκοξυρισμένος, με τη

στολή του και καπνίζοντας πίπα. Τα κοκκινισμένα του μάτια μαρτυρούσαν ότι είχε παραπιεί το προηγούμενο βράδυ, και ίσως και πολλά άλλα βράδια πιο πριν, αλλά απέπνεε ενέργεια και αποφασιστικότητα. Ο κόμης υποκλίθηκε και του έδωσε αμέσως την επιστολή του Γουέλινγκτον, που ήταν γραμμένη στα γαλλικά. Όσο τη διάβαζε ο Μπλίχερ, ο Πρώσος στρατιώτης τού σέρβιρε ένα φλιτζάνι καφέ, που ο στρατάρχης άδειασε μονορούφι, χωρίς να πάρει τα μάτια του από την επιστολή.

Η συνομιλία που ακολούθησε έγινε στα γαλλικά, αλλά ο Μπλίχερ έλεγε συνεχώς τη λέξη “Oui”, που ο Κιτ ήξερε ότι σήμαινε ναι. Καλό σημάδι.

Όσο οι δύο άντρες συζητούσαν σε μια γλώσσα ξένη και για τους δύο τους, άρχισαν να κάνουν την εμφάνισή τους ανώτεροι Πρώσοι αξιωματικοί. Η συζήτηση τελείωσε με τον κόμη και τον Μπλίχερ να συμφωνούν κουνώντας καταφατικά το κεφάλι κι έπειτα ο Μπλίχερ έδωσε εντολές στους υπασπιστές.

Ο κόμης εξήγησε την κατάσταση στον Κιτ. Ένα τμήμα του στρατού του Βοναπάρτη είχε καταδιώξει τους Πρώσους ως εδώ και ο Μπλίχερ είχε αναγκαστεί ν' αφήσει ένα μέρος των δυνάμεών του πίσω για να αναχαιτίσει τον εχθρό. Ωστόσο, ήταν έτοιμος και πρόθυμος να οδηγήσει το μεγαλύτερο μέρος του στρατού του στο Μον Σεν-Ζαν σήμερα το πρωί και μάλιστα η εμπροσθοφυλακή είχε ήδη διασχίσει το ποτάμι.

«Πότε θα φτάσουν εκεί;» ρώτησε ο Κιτ.

«Είναι πολύ νωρίς ακόμα για να ξέρουμε. Φεύγω τώρα για να πω στον Γουέλινγκτον ότι έχουν ξεκινήσει. Εσύ θα μείνεις με τους Πρώσους, όπως σου είπε, μέχρι να είσαι σε θέση να κάνεις μια αξιόπιστη εκτίμηση για την ώρα άφιξής τους. Το έργο σου τώρα είναι πολύ κρίσιμο. Ο Γουέλινγκτον θα αδημονεί να μάθει πότε θα έχει τις ενισχύσεις που θα διπλασιάσουν σε μέγεθος το στρατό του».

Ο Κιτ ήταν ενθουσιασμένος που του εμπιστεύονταν μια τόσο σπουδαία αποστολή, αλλά ταυτόχρονα ένιωθε το βάρος μιας μεγάλης ευθύνης.

«Μείνε μαζί τους τουλάχιστον μέχρι να βγουν από την πόλη», του είπε ο κόμης. «Μετά, ενέργησε κατά την κρίση σου».

«Μάλιστα, κύριε».

Ο κόμης υποκλίθηκε στον Μπλίχερ και αποχώρησε.

Είμαι μόνος μου τώρα, σκέφτηκε ο Κιτ.

Η πόλη της Βαβρ ήταν χτισμένη στη δυτική όχθη του ποταμού Ντιλ. Ο Κιτ πήρε το άλογό του και κάλυψε τη μικρή απόσταση από την πλατεία της αγοράς ως τη γέφυρα. Οι άντρες του Μπλίχερ περνούσαν ήδη απέναντι. Η πρώτη του σκέψη ήταν ότι θα έπαιρνε ώρες για να μετακινηθούν τόσες χιλιάδες άντρες από ένα τόσο στενό πέρασμα. Το ποτάμι ήταν φουσκωμένο από τις πρόσφατες βροχές και ήταν σαφώς αδύνατο να το διασχίσει κανείς είτε με τα πόδια είτε με άλογο. Κοιτάζοντας δεξιά κι αριστερά ως εκεί που έφτανε το μάτι του, είδε άλλες δύο γέφυρες, μία στη νότια άκρη της πόλης και μία ένα μίλι βορειότερα από δω. Ήταν και οι δύο στενές.

Στην κύρια γέφυρα, στον όγκο των στρατιωτών που βιάδιζαν παρεμβάλλονταν κάθε τόσο κανόνια, σε σειρές των οχτώ, και είχε σχηματιστεί ουρά. Οι στρατιώτες που περίμεναν να περάσουν απέναντι ολοένα πλήθαιναν. Μαθημένοι να περιμένουν, κάθονταν ευδιάθετοι κατάχαμα και ξεκουράζονταν. Ο Κιτ ρώτησε ένα λοχαγό πόσα κανόνια μετέφεραν στο Μον Σεν-Ζαν. “*Einhundertvierundvierzig*”, ήταν η απάντηση. Έπειτα από σκέψη, ο Κιτ συμπέρανε ότι αυτό σήμαινε εκατόν σαράντα τέσσερα.

Ο Κιτ ακολούθησε την πορεία του στρατού μέσα στην πόλη. Εδώ τα πράγματα δεν ήταν τόσο ήρεμα. Οι μπότες των στρατιωτών ανάδευαν τη λάσπη των δρόμων, μετατρέποντάς τη σ’ έναν σχεδόν υγρό βούρκο. Γρήγορα εντόπισε την αιτία της καθυστέρησης: είχε σπάσει ο άξονας ενός από τα βαρύτερα κανόνια και εμπόδιζε τη διέλευση. Έπρεπε να το σύρουν στην άκρη, μα ο δρόμος ήταν στενός. Ένας αναψοκοκκινισμένος αξιωματικός μαστίγωνε τα άλογα και έβριζε έξαλλος, ενώ μια δωδεκαριά στρατιώτες, κρατώντας με κόπο την ισορροπία τους στην πηχτή λάσπη, τραβούσαν την άμαξα με το κανόνι, πασχίζοντας απεγνωσμένα να τη μετακινήσουν.

Περνώντας με δυσκολία μέσα από το συνωστισμό, ο Κιτ πήγε στην άλλη άκρη της πόλης, όπου βεβαιώθηκε ότι τα στρατεύματα που είχαν περάσει ακολουθούσαν το χωματόδρομο που οδηγούσε στο Μον Σεν-Ζαν.

Πίσω στη γέφυρα, χιλιάδες άντρες ήταν τώρα ακινητοποιημένοι στην πέρα όχθη. Ο Κιτ άρχισε να φοβάται ότι θα τους έπαιρνε όλη μέρα να περάσουν απέναντι.

Η πομπή άρχισε να κινείται και πάλι –προφανώς θα είχαν απομακρύνει τη σπασμένη άμαξα που έφραζε το δρόμο. Οι στρατιώτες αναγκάζονταν να κάνουν στην άκρη για να περνούν μία μία οι άμαξες με τα βαριά κανόνια και μετά να μπαίνουν στην πόλη. Στις οχτώ δεν είχαν περάσει ακόμα όλα τα κανόνια τους μέσα απ' την πόλη.

Και τότε ξέσπασε πυρκαγιά.

Ο Κιτ τη μύρισε πριν ακόμα τη δει: ήταν η οσμή άχυρου που καιγόταν. Μα πώς πήρε φωτιά τόσο βρεγμένο; Πολλά κτίρια ήταν από ξύλο και η στήλη καπνού που σηκωνόταν από το κέντρο της πόλης σύντομα έγινε σύννεφο και κατόπιν πυκνή ομίχλη που απλώθηκε στους δρόμους, κάνοντας τους στρατιώτες να βήχουν και τα μάτια τους να κλαίνε.

Ο στρατός σταμάτησε εντελώς. Κάποιοι παράτησαν τα κανόνια και τα άλογα και το έβαλαν στα πόδια για να γλιτώσουν απ' τις φλόγες. Όσοι ήταν κοντά στα κάρρα με τα πυρομαχικά πανικοβλήθηκαν και τράπηκαν σε φυγή από το φόβο μιας τεράστιας έκρηξης. Οι αξιωματικοί πρόσταζαν όσους είχαν μείνει να γυρίσουν από εκεί που είχαν έρθει. Στους στενούς εκείνους δρόμους, η προσπάθεια να αναστρέψουν την πορεία μιας τόσο μεγάλης πομπής, περιλαμβανομένων των κανονιών πάνω στις άμαξες που έσερναν ομάδες των έξι αλόγων, προκάλεσε ακόμα μεγαλύτερο χάος και εκνευρισμό.

Ο Κιτ επέστρεψε στη γέφυρα, σκοπεύοντας να προτείνει στους Πρώσους να χρησιμοποιήσουν τις άλλες γέφυρες, αλλά οι αξιωματικοί τον είχαν προλάβει και έστελναν ήδη τάγματα από τις πιο περιφερειακές διαδρομές.

Ο Κιτ διέσχισε την πλησιέστερη γέφυρα, τη νότια, και, παρακάμπτοντας τα περίχωρα, βγήκε στα δυτικά της πόλης. Βρήκε το δρόμο για το Μον Σεν-Ζαν και βεβαιώθηκε ότι οι Πρώσοι ακολουθούσαν τον σωστό δρόμο.

Ξαναγύρισε στην κύρια γέφυρα και είδε ότι τα στρατεύματα κινούνταν τώρα απρόσκοπτα από τις εναλλακτικές διαδρομές. Τα κα-

νόνια μεταφέρονταν και πάλι από το κέντρο της πόλης και τα κάρα με τα πολεμοφόδια συμμετείχαν στην έξοδο.

Τώρα ήταν δέκα και μισή, η ώρα που ο Γουέλινγκτον περίμενε να φτάσουν οι Πρώσοι στο πεδίο της μάχης.

Ο Κιτ προσπάθησε να υπολογίσει τον νέο χρόνο άφιξης. Από τη στιγμή που θα έβγαιναν στον ανοιχτό δρόμο, ίσως μπορούσαν να προχωρούν δυο τρία μίλια την ώρα. Μπορούσε, λοιπόν, να πει στον Γουέλινγκτον ότι ο κύριος όγκος του στρατού θα άρχιζε να φτάνει στο Μον Σεν-Ζαν σε πέντε ώρες περίπου, δηλαδή στις τρεις-σήμερα το μεσημέρι, αν δεν πήγαινε τίποτε άλλο στραβά.

Ξεχύθηκε με το αλογό του για να τον ενημερώσει το ταχύτερο δυνατό.

Ο ΓΟΥΕΛΙΝΓΚΤΟΝ ΕΔΩΣΕ εντολή να απομακρυνθούν όλες οι γυναίκες από το πεδίο της μάχης. Μερικές υπάκουσαν στην εντολή του. Η Σαλ ήταν από εκείνες που την αγνόησαν.

Και τώρα βαριόταν. Ποτέ δε θα φανταζόταν κάτι τέτοιο. Ήταν ξαπλωμένη στο έδαφος, κοντά στην κορυφή της λοφογραμμής, μαζί με τον Τζαρτζ και άλλους άντρες του 107ου Συντάγματος Πεζικού, αγναντεύοντας το τοπίο που απλωνόταν μπροστά τους και περιμένοντας να ξεκινήσει η μάχη. Κανονικά δε θα έπρεπε να βρίσκονται τόσο κοντά στο πεδίο της μάχης, αλλά τους έκρυβε ένα μικρό κοίλωμα του εδάφους.

Έπιασε τον εαυτό της να ανυπομονεί ν' αρχίσει η μάχη. Τι ανόητη που είμαι, σκέφτηκε.

Και τότε, στις εντεκάμισι, ξεκίνησε.

Όπως ήταν αναμενόμενο, οι Γάλλοι επιτέθηκαν πρώτα στο κάστρο και στα κτίσματα του αγροκτήματος του Ουγκουμόν, του φυλακίου των συμμάχων που απείχε μόλις μισό μίλι από εκεί που βρισκόταν η Σαλ και ήταν επικίνδυνα κοντά στην πρώτη γραμμή των Γάλλων.

Διέκρινε ένα συγκρότημα από σπίτια, στάβλους, αχυρώνες και ένα παρεκκλήσι που περιβάλλονταν από δέντρα. Στα δυτικά υπήρχαν ένας περιφραγμένος κήπος και ένα περιβόλι, στα δεξιά όπως κοιτούσε η Σαλ. Στην άλλη άκρη, νότια, ξεχώριζε αμυδρά ένα μικρό δάσος –γύρω στα δύο εκτάρια το πολύ– που μεσολαβούσε ανάμεσα στο αγρόκτημα και την πρώτη γραμμή των Γάλλων. Είχε ακούσει ότι το Ουγκουμόν το υπερασπίζονταν διακόσιοι άντρες της βρετανικής φρουράς και χίλιοι Γερμανοί τοποθετημένοι στο δάσος και στο περιβόλι, καθώς και μέσα στο συγκρότημα.

Η γαλλική επίθεση άρχισε με κανονιοβολισμούς του πυροβολικού, που θα ήταν σίγουρα ολέθριοι από τόσο μικρή απόσταση.

Στη συνέχεια, Γάλλοι πεζικάριοι αποσπάστηκαν από την πρώτη γραμμή τους και άρχισαν να διασχίζουν μια ανοιχτή έκταση προς το Ουγκουμόν. Τότε απάντησαν τα πυροβόλα των συμμάχων, εκτοξεύοντας μύδρους κατά του γαλλικού πεζικού.

Οι σύμμαχοι που κρύβονταν στο δάσος άρχισαν να πυροβολούν τους Γάλλους πίσω απ' τα δέντρα. Οι Γερμανοί είχαν τουφέκια μεγαλύτερης εμβέλειας και ακρίβειας.

Η θανάσιμη αποτελεσματικότητα των μύδρων και των τουφεκιών ήταν εμφανής και οι Γάλλοι με τα μπλε χιτώνια έπεφταν νεκροί κατά εκατοντάδες. Παρ' όλα αυτά, κρατούσαν τη γραμμή τους και συνέχισαν να βαδίζουν.

«Αποτελούν τόσο εύκολο στόχο», είπε η Σαλ. «Γιατί δεν τρέχουν, αντί να περπατούν;»

Η ερώτηση δεν απευθυνόταν σε κάποιον συγκεκριμένα, αλλά της απάντησε ένας βετεράνος του πολέμου της Ισπανίας. «Είναι θέμα πειθαρχίας», είπε. «Σ' ένα λεπτό θα σταματήσουν και θα πυροβολήσουν όλοι μαζί».

Εγώ, πάντως, θα έτρεχα, σκέφτηκε η Σαλ.

Ο Κιτ έφτασε στο Μον Σεν-Ζαν λίγο μετά τις δώδεκα.

Βρήκε τον Γουέλινγκτον πάνω στο άλογό του, κοντά στους άντρες της Σωματοφυλακής, στο ύψωμα πάνω από το Ουγκουμόν, να παρακολουθεί την άγρια μάχη που διεξαγόταν στο αγρόκτημα.

Ο Γουέλινγκτον τον είδε και ρώτησε οργισμένα, «Πού στο διάβολο είναι αυτοί οι Πρώσοι; Τους περιμένω εδώ και ώρες!»

Ο θυμός του Γουέλινγκτον συχνά ήταν καυστικός και δεν κατευθυνόταν πάντα προς τα σωστά άτομα.

Ο Κιτ κράτησε την ψυχραιμία του για να δώσει στο διοικητή του το άσχημο μαντάτο. «Κύριε, επιβεβαιώνω ότι οι περισσότεροι Πρώσοι είχαν φύγει από τη Βαβρ ως τις δέκα και μισή και υπολογίζω ότι δε θα είναι εδώ πριν από τις δυόμισι το μεσημέρι».

«Τι στο διάβολο κάνουν τότε τόσες ώρες; Έχει χαράξει πριν απ' τις πέντε!»

Ο Κιτ τού έδωσε μια συνοπτική εικόνα. «Στη Βαβρ υπάρχει κυ-

κλοφοριακή συμφόρηση, γιατί έχει στριφογυριστά δρομάκια και η γέφυρα είναι στενή. Και, σαν να μην έφτανε αυτό, σήμερα το πρωί ξέσπασε μεγάλη πυρκαγιά. Και μετά την πόλη, ο δρόμος ως εδώ είναι πλημμυρισμένος—»

«Φωτιά; Πώς συνέβη αυτό με τόση βροχή;»

Ήταν ηλίθια ερώτηση και ο Κιτ αρκέστηκε να απαντήσει, «Δεν έχω πληροφορίες, κύριε».

«Πήγαινε βρες τον Σάιρινγκ», του είπε ο Γουέλινγκτον. «Θα σου έχει πολλά να κάνεις σήμερα το απόγευμα».

Ο Κιτ έφυγε καλπάζοντας.

Βρήκε το 107ο Σύνταγμα Πεζικού στη δυτική άκρη της γραμμής των συμμάχων. Μερικοί απ' τους άντρες είχαν αφήσει τις θέσεις τους και είχαν προωθηθεί έρποντας πιο μπροστά, για να δουν καλύτερα το πεδίο της μάχης, ενώ ο υπολοχαγός Τζο Χόρνμπιμ τούς φώναζε να γυρίσουν πίσω για να μη γίνουν αντιληπτοί από τους Γάλλους. «Δε θέλουμε να ξέρει ο γερο-Βοναπάρτης πού είμαστε ούτε πόσοι», έλεγε. «Ας τον αφήσουμε τον μπάσταρδο ν' αναρωτιέται, έτσι;»

Ο Κιτ είδε τον Τζαρτζ, σταμάτησε το άλογό του και ξεπέζεψε. «Δεν τα πάει άσχημα σαν αξιωματικός ο νεαρός Τζο, ξέρεις», είπε ο Τζαρτζ. «Ιδίως αν σκεφτείς ότι είναι μόλις δεκαοχτώ χρονών».

«Ποιος θα το περίμενε», είπε ο Κιτ, «μ' έναν παππού τόσο κακό-ψυχο όσο ο Χόρνμπιμ...» Την προσοχή του, όμως, τράβηξε ξαφνικά η μητέρα του. «Τι κάνεις εσύ εδώ πέρα;» τη ρώτησε ταραγμένος. «Η εντολή ήταν να φύγουν οι γυναίκες από το πεδίο της μάχης».

«Δεν έφτασε ποτέ στ' αυτιά μου αυτή η εντολή», είπε η Σαλ.

«Έφτασε τώρα».

«Βρίσκομαι εδώ για να είμαι μαζί με τον άντρα μου και δεν πρόκειται να το βάλω στα πόδια».

Ο Κιτ άνοιξε το στόμα του για να της πει κάτι, αλλά το μετάνιωσε. Ήταν μάταιο να διαφωνεί με τη Σαλ όταν είχε πάρει την απόφασή της.

Πλησίασε τον Τζο Χόρνμπιμ και τον ρώτησε, «Υπολοχαγέ, μήπως έχετε δει τον κόμη του Σάιρινγκ;»

«Μάλιστα, κύριε». Του έδειξε βόρεια προς το πίσω μέρος της

κορυφογραμμής. «Πριν από λίγα λεπτά ήταν καμιά τριακοσαριά γιάρδες προς εκείνη την κατεύθυνση και μιλούσε με το στρατηγό Κλίντον».

«Ευχαριστώ».

Ο Κιτ καβάλησε ξανά το άλογό του και κατέβηκε την πλαγιά ως εκεί που συζητούσαν ο κόμης Χένρι και ο στρατηγός Κλίντον, έφιπποι και οι δύο. Πριν προλάβει να μιλήσει στον κόμη, αντήχησε μια βροντερή κακοφωνία, σαν να είχαν πέσει δέκα κεραυνοί μαζί –ένας ήχος που δεν μπορούσε παρά να σημαίνει το τέλος του κόσμου. Όμως ο Κιτ είχε υπηρετήσει σε πυροβολαρχία και ήξερε ότι ήταν ο ήχος κανονιών –απλώς πολύ περισσότερων κανονιών ταυτόχρονα απ’ όσα είχε ακούσει ποτέ.

Έστρεψε το άλογό του και ξανανέβηκε την πλαγιά, με τον κόμη του Σάιρινγκ και το στρατηγό Κλίντον ξοπίσω του. Στην κορυφή του λόφου σταμάτησαν να δουν.

Βρίσκονταν στη δυτική πλευρά του δρόμου του κάρβουνου και ο Κιτ είδε αμέσως ότι τα γαλλικά κανόνια ήταν στην ανατολική πλευρά και σφυροκοπούσαν το κέντρο και την αριστερή πτέρυγα της γραμμής των συμμάχων. Υπήρχαν τουλάχιστον εβδομήντα μεγάλα κανόνια παραταγμένα στη σειρά και έβαλλαν όσο πιο γρήγορα γινόταν.

Ελάχιστα έβρισκαν στόχο, ωστόσο. Τα συμμαχικά στρατεύματα στη νότια πλαγιά υπέφεραν πολύ, αλλά ο κύριος όγκος του στρατού του Γουέλινγκτον ήταν πίσω από τη ράχη του λόφου και πολλές από τις οβίδες των γαλλικών κανονιών κατέληγαν άδοξα στη λάσπη.

Τι νόημα είχε, λοιπόν, αυτός ο καταιγισμός βολών;

Η απορία του Κιτ λύθηκε μερικά λεπτά αργότερα.

Γάλλοι στρατιώτες με μπλε χιτώνια άρχισαν να ξεπροβάλλουν ανάμεσα από τα κανόνια και να προελαύνουν στην κοιλάδα. Οι γαλλικές οβίδες περνούσαν πάνω από τα κεφάλια τους, αποθαρρύνοντας τα συμμαχικά στρατεύματα να βγουν να τους αντιμετωπίσουν.

Σύντομα έγινε φανερό ότι η προέλαση αυτή αποτελούσε μαζική επίθεση. Ο Κιτ υπολόγισε ότι οι πεζικάριοι που ζύγωναν ήταν πέντε χιλιάδες, μετά δέκα χιλιάδες και ύστερα ακόμα πιο πολλοί, ίσως και είκοσι χιλιάδες.

Τα συμμαχικό πυροβολικό άνοιξε πυρ και ο Κιτ είδε ότι έβαλλαν με μυδράλια, λεπτές μεταλλικές θήκες γεμάτες με σιδερένια βόλια και πριονίδι, που έσκαγαν και απλώνονταν σ' ένα θανάσιμο κωνικό σχήμα εύρους περίπου είκοσι πέντε γιארδών, θερίζοντας τα εχθρικά στρατεύματα σαν γιγάντιο δρεπάνι. Όμως οι Γάλλοι πατούσαν πάνω στα πεσμένα σώματα των συντρόφων τους και συνέχιζαν να προχωρούν.

Η μάχη είχε αρχίσει.

Σκοπός της επίθεσης ενός στρατού κανονικά ήταν να καταστρέψει την ακεραιότητα της γραμμής του εχθρού περνώντας πίσω της. Αυτό μπορούσε να το καταφέρει είτε παρακάμπτοντας τη μια άκρη της είτε διασπώντας τη στη μέση. Τότε οι άντρες της γραμμής μπορούσαν να περικυκλωθούν, να παγιδευτούν και να δεχτούν επίθεση από όλες τις πλευρές.

Ο Κιτ χρησιμοποίησε το μονοκιάλι του –το είχε πάρει από έναν νεκρό Γάλλο αξιωματικό στη Βιτόρια– για να μελετήσει την ανατολική άκρη του πεδίου της μάχης. Οι Γάλλοι που προέλαυναν εκεί έφτασαν πρώτοι στις θέσεις των συμμάχων και τους επιτέθηκαν με σφοδρότητα, υποχρεώνοντάς τους να οπισθοχωρήσουν. Το συμμαχικό μέτωπο υποχώρησε κατά μήκος ενός στενού δρομίσκου με θαμνοφράχτες σ' ένα κοίλωμα και οι Γάλλοι γρήγορα έφτασαν κι εκεί. Τότε αντεπιτέθηκαν οι Βρετανοί. Η μάχη ήταν άγρια και αιματηρή και ο Κιτ χαιρόταν που δεν ήταν εκεί.

Η ορμή της προέλασης των Γάλλων ανακόπηκε κάπως, αλλά δε σταμάτησαν. Ο Κιτ είδε με τρόπο να συμβαίνει το ίδιο και στην πέρα πλευρά του δρόμου του κάρβουνου: σφοδρή γαλλική επίθεση, αντεπίθεση και αργή προώθηση των Γάλλων.

Η ώρα ήταν δύο και οι σύμμαχοι έχαναν.

Οι στρατιώτες γύρω από τον Κιτ και τον κόμη ήταν ανήσυχοι· αδημονούσαν να συνδράμουν τους συντρόφους τους. Όμως ο Γουέλινγκτον δεν είχε δώσει τη διαταγή και ο κόμης κραύγαζε, «Άντρες, μείνετε εκεί που είστε! Όποιος τρέξει προς τα εμπρός χωρίς διαταγή, θα πυροβοληθεί».

Ο Κιτ δεν ήταν σίγουρος ότι το εννοούσε, αλλά η απειλή έπιασε τόπο και οι άντρες παρέμειναν στις θέσεις τους.

Οι απώλειες των Γάλλων ήταν βαριές, αλλά έφταναν διαρκώς περισσότεροι άντρες, καθώς και το ιππικό των θωρακοφόρων. Ο Κιτ έριξε μια ματιά πίσω από τη ράχη του λόφου και είδε ότι ο Γουέλινγκτον είχε ελάχιστες εφεδρείες πεζικού να ρίξει στη μάχη. Το βρετανικό ιππικό, ωστόσο, περίμενε. Ο Κιτ είδε τουλάχιστον χίλιους ιππείς της Ταξιαρχίας Ιππικού του Βασιλικού Οίκου να στέκονται πλάι στα άλογά τους, περιμένοντας ανυπόμονα τη διαταγή να επιτεθούν. Οι άντρες της Σωματοφυλακής και της Έφιππης Φρουράς είχαν όλοι κατάμαυρα άτια. Επικεφαλής τους ήταν ο κόμης του Αξμπριτζ, ένας από τους ουκ ολίγους που αντιπαθούσε ο Γουέλινγκτον.

Ο Κιτ είχε ακούσει αξιωματικούς στο αρχηγείο να λένε ότι το βρετανικό ιππικό είχε τα καλύτερα άλογα, αλλά το γαλλικό τους καλύτερους άντρες. Αυτό που ήταν αλήθεια, πάντως, ήταν ότι το γαλλικό ιππικό είχε περισσότερη εμπειρία μάχης.

Μια σάλπιγγα ήχησε και χίλιοι άντρες καβάλησαν μεμιάς τα άλογά τους. Μ' ένα δεύτερο, διαφορετικό σάλπισμα, τράβηξαν όλοι ταυτόχρονα τα σπαθιά τους. Ήταν ένα εντυπωσιακό θέαμα και ο Κιτ ήταν ευγνώμων που δεν ήταν ανάμεσα σ' εκείνους που θα έπρεπε να αντισταθούν στην επίθεσή τους.

Οι ιππείς ανταποκρίθηκαν σε νέα σαλπίσματα, σχηματίζοντας γραμμή μήκους ενός μιλίου από τα ανατολικά προς τα δυτικά και κατόπιν οδήγησαν αργά τα άλογά τους προς τα εμπρός και ανέβηκαν την πλαγιά, αθέατοι ακόμα από τον εχθρό. Προβάλλοντας από την κορυφή του λόφου, ξέσπασαν σε καλπασμό και, με κραυγές και ιαχές, κατέβηκαν σαν άνεμος την πλαγιά και όρμησαν στη μάχη.

Το πεζικό των συμμάχων έσπευσε να παραμερίσει για να περάσουν. Οι Γάλλοι προσπάθησαν να τρέξουν πίσω στις γραμμές τους, αλλά τα άλογα ήταν πιο γρήγορα και το ιππικό τούς μακέλεψε και τους πετσόκοψε ανελέητα με τις σπάθες, ακρωτηριάζοντας χέρια, πόδια και κεφάλια. Οι στρατιώτες που έτρεχαν σκόνταφταν και έπεφταν και τους ποδοπατούσαν τα πελώρια άλογα. Το ιππικό συνέχισε την επέλαση και η σφαγή ήταν τρομερή.

Ο κόμης Χένρι πετούσε από τη χαρά του. «Η επίθεση του Βοναπάρτη ανακόπηκε!» κραύγασε. «Ο Θεός να ευλογεί το ιππικό!»

Όταν τα άλογα έφτασαν εντός της εμβέλειας της πρώτης γραμ-

μής των Γάλλων, ο Άξμπριτζ πρόσταξε τους σαλπικτές να δώσουν το σήμα να γυρίσουν πίσω. Ο Κιτ άκουσε καθαρά το σάλπισμα, αλλά, προς έκπληξή του, το ιππικό έμοιαζε να κωφεύει. Αγνόησαν το επανειλημμένο σάλπισμα και συνέχισαν να καλπάζουν, ζητωκραυγάζοντας και κραδαίνοντας τα σπαθιά τους. Δίπλα στον Κιτ, ο κόμης άφησε ένα γρύλισμα έντονης δυσαρέσκειας. Οι ιππείς είχαν μεθύσει από τη λαχτάρα για αίμα και η πειθαρχία τους είχε κάνει φτερά. Η απειρία τους στις μάχες ήταν φανερή.

Η ευφορία τους ήταν αυτοκτονική. Καθώς κάλπαζαν ξέφρενα προς το μέτωπο των Γάλλων, άρχισαν να τους θερίζουν τα πυρά των κανονιών και των μουσκέτων. Η ορμή τους ανακόπηκε καθώς το έδαφος γινόταν τώρα ανηφορικό και τα άλογα άρχιζαν να κουράζονται.

Το ιππικό πέρασε μέσα σε λίγα λεπτά από το θρίαμβο στον αφανισμό. Ξαφνικά έγιναν εκείνοι τα θύματα του μακελειού. Καθώς χωρίζονταν σε μικρές ομάδες, οι Γάλλοι τούς περικύκλωναν και τους ξεπάστρευαν μεθοδικά. Ο Κιτ παρακολουθούσε με απόγνωση την εξολόθρευση της αφρόκρεμας του βρετανικού στρατού. Μερικοί τυχεροί επιζώντες μαστίγωσαν τα άλογά τους, που κάλπασαν ξεθεωμένα πίσω, προς τη γραμμή των συμμάχων.

Η επίθεση του Βοναπάρτη είχε όντως ανακοπεί –αλλά με τι κόστος!

Οι Γάλλοι είχαν κι άλλους άντρες και μπορούσαν να εξαπολύσουν κι άλλη επίθεση με το πεζικό τους, ενώ οι Βρετανοί δεν είχαν πλέον τη δυνατότητα για νέα έφοδο του ιππικού.

Απελπισία κυρίευσε τον Κιτ.

Ακολούθησε μια ανάπαυλα. Η μάχη δε σταμάτησε, αλλά έπεσε η έντασή της. Το γαλλικό πυροβολικό εξακολουθούσε να βάλλει κατά διαστήματα εναντίον στόχων σε όλη την κοιλάδα, σκοτώνοντας σποραδικά κάποιον έφιππο αξιωματικό ή καταστρέφοντας κάποιο κανόνι. Και οι αψιμαχίες γύρω από το Ουγκουμόν και το Λα Ε Σεντ συνεχίζονταν, ενώ ακροβολιστές και των δύο πλευρών πυροβολούσαν κάθε τόσο και μερικές φορές έβρισκαν στόχο.

Ένας αγγελιοφόρος είπε κάτι στον Γουέλινγκτον, που κάλεσε τον κόμη Χένρι. «Αναφέρθηκε ότι εμφανίστηκαν μερικοί Πρώσοι.

Πήγαινε στο ανατολικό άκρο της γραμμής μας να ελέγξεις αν είναι αλήθεια. Αν είναι, πες στο διοικητή τους ότι θέλω να ενισχύσουν την αριστερή μου πτέρυγα. Πήγαινε!»

Η εντολή φάνηκε λογική στον Κιτ. Η αριστερή πτέρυγα του Γουέλινγκτον είχε υποστεί το συντριπτικά μεγαλύτερο μέρος των επιθέσεων του πυροβολικού και του πεζικού του Βοναπάρτη, ενώ η δεξιά του πτέρυγα –εκεί που ήταν η Σαλ και ο Τζαρτζ– δεν είχε εμπλακεί σχεδόν καθόλου μέχρι στιγμής. Η αριστερή πτέρυγα ήταν που χρειαζόταν τους Πρώσους.

Έφυγαν καλπάζοντας.

Ένα δυο μίλια πέρα από το ανατολικότερο άκρο της πρώτης γραμμής των συμμάχων, υπήρχαν δύο μικρά δάση, το δάσος Οέν στα βόρεια και το Μπουά ντε Παρί στα νότια και, καθώς κάλπαζαν, ο Κιτ νόμισε ότι είδε κάποια δραστηριότητα και στις δύο αυτές περιοχές. Μόλις πλησίασαν κι άλλο, είδε να προβάλλουν μέσα από το δάσος Οέν εκατοντάδες στρατιώτες με σκούρες μπλε στολές.

Ήταν αλήθεια. Οι Πρώσοι έφταναν επιτέλους.

Ο Κιτ και ο κόμης Χένρι έφτασαν στο δάσος Οέν σώοι και αβλαβείς. Δυο τρεις χιλιάδες Πρώσοι είχαν φτάσει τώρα και ακόμα περισσότεροι ήταν στα νότια δάση. Μερικές χιλιάδες άντρες δε θα έκαναν τη διαφορά, αλλά όταν έφταναν και οι υπόλοιποι, οι σύμμαχοι θα είχαν ένα τεράστιο αριθμητικό πλεονέκτημα.

Υπήρχε χρόνος, όμως, να περιμένουν να γίνει αυτό;

Τα στρατεύματα στο Οέν ανήκαν στο 1ο Σώμα, που διοικούσε ο πολυπαρασημοφορημένος Φον Τσίτεν, ένας σχεδόν φαλακρός σαρανταπεντάρης που θα έδινε την τρίτη μάχη του μέσα σε τέσσερις μέρες. Ο ίδιος ο Μπλίχερ δεν είχε φτάσει ακόμα, έτσι ο κόμης Χένρι και ο Κιτ έδωσαν το μήνυμα του Γουέλινγκτον στον Τσίτεν, στο συνηθισμένο μείγμα γλωσσών.

Ο Τσίτεν είπε απλώς ότι θα διαβίβαζε το αίτημα του Γουέλινγκτον στον Μπλίχερ το συντομότερο δυνατό. Ο Κιτ είχε την εντύπωση ότι οι Πρώσοι θα αποφάσιζαν μόνοι τους πότε ήταν η καλύτερη στιγμή να ριχτούν στη μάχη.

Ο Τσίτεν δεν μπορούσε να υπολογίσει πόσο γρήγορα θα έφταναν οι υπόλοιποι Πρώσοι.

Ο κόμης και ο Κιτ γύρισαν και έδωσαν αναφορά στον Γουέλινγκτον.

Ο Κιτ κοίταξε το ρολόι του –άλλο ένα απόκτημα που είχε κλέψει από ένα πτώμα– και είδε έκπληκτος ότι ήταν πέντε το απόγευμα. Του είχε φανεί ότι είχαν περάσει μόλις λίγα λεπτά από τότε που εκδηλώθηκε η πρώτη επίθεση του γαλλικού πεζικού.

Σε όλη τη διάρκεια των έντονων μαχών των τελευταίων τριών ημερών, στόχος του Βοναπάρτη ήταν να εμποδίσει τους Πρώσους να ενώσουν τις δυνάμεις τους με των Άγγλων και των Ολλανδών. Μέσα στις επόμενες ώρες, αυτό θα συνέβαινε επιτέλους.

Ο Βοναπάρτης αναμφίβολα θα είχε δει τους Πρώσους και θα είχε συνειδητοποιήσει ότι ο χρόνος ξαφνικά είχε αποκτήσει εξαιρετικά κρίσιμη σημασία. Η μόνη του ελπίδα τώρα ήταν να καταστρέψει τον συμμαχικό στρατό πριν μπουν στη μάχη οι Πρώσοι με αρκετές δυνάμεις για να αναστρέψουν την κατάσταση.

Ο Κιτ πρόσεξε έντονη δραστηριότητα πίσω από τις γραμμές των Γάλλων. Για κάμποσα λεπτά δεν καταλάβαινε τι γινόταν, ώσπου ο κόμης είπε, «Συγκεντρώνονται οι θωρακοφόροι. Θα επιτεθεί το υπικό τους».

Οι Βρετανοί και οι Ολλανδοί πυροβολητές έφερναν εφεδρικά κανόνια για να αντικαταστήσουν όσα είχαν υποστεί ζημιές. Ο Κιτ αναζήτησε με το μάτι τον Ρότζερ, μα δεν τον είδε πουθενά.

Το γαλλικό πυροβολικό συνέχιζε τις σποραδικές βολές όσο συγκεντρωνόταν το υπικό τους και εκείνη τη στιγμή μια οβίδα έπεσε καμιά εικοσαριά γιάρδες από τον Κιτ, χτυπώντας ένα εφεδρικό κανόνι που μεταφερόταν για να τοποθετηθεί στη θέση του. Ακούστηκαν ένας εκκωφαντικός κρότος και μια λάμψη, κραυγές των αντρών και το φρικτό ουρλιαχτό ενός αλόγου και μετά μια δεύτερη, μεγαλύτερη έκρηξη, καθώς εξερράγησαν τα αποθέματα πυρίτιδας πίσω από το κανόνι, που έγινε κομμάτια. Ο Κιτ τινάχτηκε στο έδαφος και μερικές στιγμές έχασε την ακοή του· αμέσως, όμως, κατάλαβε ότι δεν είχε καεί ούτε χτυπηθεί από θραύσματα που είχαν εκτοξευτεί. Ζαλισμένος, προσπάθησε να σταθεί στα πόδια του. Όλοι οι άντρες γύρω από το κανόνι ήταν νεκροί ή τραυματισμένοι και το ίδιο το κανόνι είχε μετατραπεί σε μια άμορφη μάζα από λιωμέ-

νο μέταλλο και καμένο ξύλο. Τότε το βλέμμα του έπεσε στον κόμη Χένρι, που κειτόταν ασάλευτος στο έδαφος. Υπήρχε αίμα γύρω από το κεφάλι του. Το τραύμα πιθανότατα είχε προκληθεί από κάποιο κομμάτι του κατεστραμμένου πυροβόλου που είχε τιναχτεί στον αέρα. Ο Κιτ γονάτισε πλάι του και είδε ότι ανέπνεε ακόμα.

Είδε μια ομάδα πεζικάριων να κοιτάζουν άφωνοι το διαλυμένο κανόνι. Έδειξε με το δάχτυλο δύο απ' αυτούς και τους είπε, «Εσύ κι εσύ! Ετούτος ο άντρας είναι ο κόμης του Σάιρινγκ. Σηκώστε τον και μεταφέрте τον στο γιατρό. Αμέσως!»

Οι στρατιώτες υπάκουσαν.

Ο Κιτ αναρωτήθηκε αν θα επιζούσε ο κόμης. Οι γιατροί δεν μπορούσαν να κάνουν πολλά πράγματα για τα τραύματα στο κεφάλι πέρα από το να τα επιδέουν. Όλα εξαρτιόντουσαν από το πόση βλάβη είχε υποστεί ο εγκέφαλος.

Όμως δεν υπήρχε καιρός για χάσιμο. Ο Κιτ επέστρεψε στο πεδίο της μάχης. Μια νέα γαλλική επίθεση ξεκινούσε.

Μέσα από τις γραμμές των Γάλλων εμφανίστηκε ένα τεράστιο κύμα ιππέων. Το φως του ήλιου, που είχε ξεμυτίσει πίσω από ένα σύννεφο, άστραφτε πάνω στα σπαθιά και τους θώρακές τους. Ο Κιτ ένιωσε το έδαφος κάτω από τα πόδια του να τρέμει από το ποδοβολητό δεκάδων χιλιάδων οπλών.

Στους συμμάχους είχε απομείνει ελάχιστο ιππικό για να αντιτάξουν στον εχθρό.

«Ετοιμαστείτε ν' αποκρούσετε το ιππικό!» κραύγασε ο Γουέλινγκτον.

Η διαταγή επαναλήφθηκε απ' άκρη σ' άκρη στη γραμμή των στρατιωτών και τα τάγματα του πεζικού σχημάτισαν γρήγορα τετράγωνα, όπως είχαν εκπαιδευτεί να κάνουν. Ο Κιτ αναζήτησε με το μάτι το 107ο Σύνταγμα Πεζικού και είδε ότι οι άντρες σχημάτιζαν τετράγωνα ταχύτατα και αποτελεσματικά.

Καθώς το εχθρικό ιππικό πλησίαζε, ο Γουέλινγκτον έτρεχε με το άλογό του ολόγυρα στους σχηματισμούς τετραγώνων, ενθαρρύνοντας τους άντρες με βροντερή φωνή. Ο Κιτ και άλλοι υπασπιστές τον ακολούθησαν. Κι έπειτα οι Γάλλοι έφτασαν και έπεσαν καταπάνω τους.

Στην αρχή οι αμυνόμενοι τα κατάφεραν καλά. Οι Γάλλοι υπαίεις εφορμούσαν καλπάζοντας γύρω από τις εξωτερικές πλευρές των τετραγώνων και φωνάζοντας, “Vive l’Empereur!” Πολλοί απ’ αυτούς έπεφταν νεκροί από απανωτά πυρά που έρχονταν από τις άκρες των τετραγώνων, όπου υπήρχε βάθος τεσσάρων σειρών μουσκετοφόρων. Κάθε Βρετανός στρατιώτης γονάτιζε και πυροβολούσε και μετά αποσυρόταν στο πίσω μέρος της τετράδας, για να ξαναγεμίσει το όπλο του, έτσι έπαιρνε τη θέση του και πυροβολούσε ο επόμενος, σ’ έναν θανάσιμα αποτελεσματικό χορό.

Έπειτα από μερικά τρομακτικά λεπτά, το ιππικό υποχώρησε, αλλά ενισχύσεις με ξεκούραστα άλογα πήραν τη θέση των συμπολεμιστών τους. Μερικοί από τους νέους υπαίεις ήταν οπλισμένοι με λόγχες μήκους σχεδόν δυόμισι γιארδών που εξακόντιζαν κατά των τετραγώνων, προσπαθώντας να δημιουργήσουν κενά. Οι άντρες έσερναν τους νεκρούς τους στο κέντρο κάθε τετραγώνου και τα κενά έκλειναν.

Ο Κιτ θαύμασε άθελά του το θάρρος των Γάλλων υπέων, καθώς έκαναν έφοδο ξανά και ξανά, περνώντας πάνω από τα πεσμένα κορμιά των συντρόφων τους και πηδώντας πάνω από νεκρά και λαβωμένα άλογα. Τα απομεινάρια του βρετανικού ιππικού αντεπιτέθηκαν, αλλά δεν αρκούσαν για να κάνουν τη διαφορά.

Στη διάρκεια μιας ανάπαυλας, ο Κιτ αναρωτήθηκε πού ήταν το πεζικό του Βοναπάρτη. Θα έπρεπε να υποστηρίζουν το ιππικό –έτσι γινόταν συνήθως. Το βλέμμα του έπεσε τότε πέρα από την κοιλάδα και, ανάμεσα στους καπνούς των πυρών, είδε το λόγο: οι Πρώσοι είχαν ριχτεί επιτέλους στη μάχη.

Αγνοώντας το αίτημα του Γουέλινγκτον, οι περισσότεροι νεοφερμένοι είχαν στρίψει πίσω από το ανατολικό άκρο της γαλλικής γραμμής και είχαν επιτεθεί στο χωριό Πλανσνουά, ψηλά στην απέναντι ράχη και κοντά στο αρχηγείο του εχθρού. Ο Βοναπάρτης είχε αιφνιδιαστεί.

Η μάχη εκεί φαινόταν άγρια και ο Κιτ σκέφτηκε ότι ο Βοναπάρτης δεν μπορούσε τώρα να διαθέσει πεζικό από εκείνη τη ζώνη για να στηρίξει την επίθεση του ιππικού. Καθώς παρακολουθούσε, του φάνηκε ότι είδε κι άλλα στρατεύματα, από τις εφεδρείες που βρί-

σκονταν πιο ψηλά στην πλαγιά, να αναπτύσσονται στο Πλανσονουά. Αλλά έβλεπε επίσης κι άλλες σκούρες μπλε στολές να έρχονται από τα ανατολικά και να πέφτουν στη μάχη.

Το γαλλικό πεζικό ήταν καθηλωμένο και δεν μπορούσε να στηρίξει την επίθεση του ιππικού. Αυτό μπορεί να έσωζε το στρατό του Γουέλινγκτον.

Ο Βοναπάρτης θα ήταν σίγουρα απελπισμένος, σκέφτηκε ο Κιτ. Έπρεπε να νικήσει οπωσδήποτε σήμερα, γιατί αύριο οι ενωμένες αγγλο-ολλανδικές και πρωσικές δυνάμεις θα ήταν ανίκητες.

Ανήσυχια μурμουρητά ανάμεσα στους υπασπιστές του Γουέλινγκτον μαρτυρούσαν ότι κάτι είχε συμβεί. «Το Λα Ε Σεντ έπεσε», είπε κάποιος χαμηλόφωνα. Κοιτάζοντας προς το αγρόκτημα, ο Κιτ είδε να το εγκαταλείπουν τρέχοντας οι τελευταίοι Γερμανοί υπερασπιστές του, ένα μικρό θλιβερό απομεινάρι της αρχικής δύναμης που είχε τοποθετηθεί εκεί. Αυτό θα είχε τονώσει το ηθικό του Βοναπάρτη, καθώς αποδυνάμωνε σημαντικά τη γραμμή των συμμάχων.

Το συμμαχικό πυροβολικό άρχισε να βάλλει κατά του Λα Ε Σεντ και ο Κιτ σκέφτηκε ότι ήταν και ο Ρότζερ εκεί. Όμως οι Γάλλοι κράτησαν το φυλάκιο.

Η επίθεση του γαλλικού ιππικού κόπασε σταδιακά και σταμάτησε γύρω στις εξήμισι. Οι σύμμαχοι, ωστόσο, είχαν υποστεί σοβαρές απώλειες, ιδίως στο κέντρο της γραμμής. Αυτή ήταν η κατάλληλη στιγμή για να τους καταφέρει καίριο πλήγμα ο Βοναπάρτης. Ο Γουέλινγκτον είδε καθαρά πόσο επικίνδυνα ευάλωτοι ήταν οι σύμμαχοι και κάλπαζε φρενιασμένα σ' όλο το μήκος της γραμμής, αδιαφορώντας για την ασφάλειά του, για να δίνει διαταγές που ο Κιτ και οι άλλοι υπασπιστές μετέφεραν κατόπιν στους αξιωματικούς: ζητούσε να σπεύσουν οι εφεδρείες για να ενισχύσουν τη γραμμή, να έρθουν κάρα με πυρομαχικά, να αντικατασταθούν τα κατεστραμμένα κανόνια με νέα, από τα εφεδρικά που είχαν πλέον λιγοστείψει επικίνδυνα. Στο μεταξύ, το 1ο Σώμα του Τσίτεν είχε κάνει επιτέλους αυτό που ήθελε ο Γουέλινγκτον και είχε ενισχύσει την αριστερή πτέρυγα των συμμάχων, επιτρέποντας στον Γουέλινγκτον να τραβήξει άντρες από εκεί για να ενισχύσει το αποδυναμωμένο του κέντρο. Και όλο

αυτό το διάστημα, η πρωσική επίθεση στο Πλανσνουά εμπόδιζε τον Βοναπάρτη να επιτεθεί στο ευάλωτο σημείο των συμμάχων.

Ένας Γάλλος συνταγματάρχης λιποτάκτησε και κάλπασε προς τη γραμμή των συμμάχων φωνάζοντας, “*Vive le roi!*” Ζήτω ο βασιλιάς! Όταν τον ανέκριναν αξιωματικοί της υπηρεσίας πληροφοριών, τους αποκάλυψε ότι ο Βοναπάρτης είχε αποφασίσει να χρησιμοποιήσει το επίλεκτο σώμα του, την Αυτοκρατορική Φρουρά, που δεν πάρει ακόμα μέρος στη μάχη, για να επιτεθεί στη δεξιά πτέρυγα των συμμάχων.

Η Αυτοκρατορική Φρουρά συνήθως επενέβαινε στο τέλος, για να δώσει τη χαριστική βολή. Είχε φτάσει, λοιπόν, η μάχη σ’ αυτό το στάδιο;

Υπασπιστές στάλθηκαν να μεταφέρουν το νέο στις δυνάμεις που βρίσκονταν στην αντίπερα πλευρά του δρόμου του κάρβουνου και είχαν ελάχιστη συμμετοχή ως τώρα. Ο Κιτ έτρεξε στο 107ο Σύνταγμα Πεζικού και ειδοποίησε τον ταγματάρχη Ντένισον, που είχε τη διοίκηση. Οι άντρες γύρω από τον Ντένισον έδειχναν χαρούμενοι που θα συμμετείχαν στη δράση επιτέλους, αν μη τι άλλο για να έχουν κάτι ν’ απαντούν στην ερώτηση, Εσύ τι έκανες στο Βατερλό;

Λίγο μετά τις εφτά, και ενώ ο ήλιος άρχιζε να δύει στη δυτική άκρη της κοιλάδας, έκανε την εμφάνισή της η Αυτοκρατορική Φρουρά—έξι χιλιάδες άντρες, σύμφωνα με τους πρόχειρους υπολογισμούς του Κιτ, με ομοιόμορφα μπλε χιτώνια, που βάδιζαν στο ρυθμό των τυμπάνων σε μια έκταση σπαρμένη με νεκρούς και λαβωμένους ανθρώπους και άλογα, σε μια ατμόσφαιρα που βρομούσε αίμα και εντόσθια. Ο Κιτ, πάνω στο άλογό του, τους παρακολούθησε με το μονοκιάλι του καθώς ζύγωναν. Παρέκαμψαν το Ουγκουμόν, που κατείχαν ακόμα οι σύμμαχοι, και προσπέρασαν το Λα Ε Σεντ, που ήταν πλέον σε γαλλικά χέρια.

Τα συμμαχικά στρατεύματα περίμεναν πίσω από την κορυφογραμμή, αθέατα από τον εχθρό. Ο Τζο Χόρνμπιμ διέτρεχε πάνω-κάτω τη γραμμή, φωνάζοντας, «Μείνετε εκεί που είστε. Περιμένετε τη διαταγή. Κανένas να μην ξεκινήσει πριν δοθεί σήμα. Μείνετε εκεί που είστε».

Ο Κιτ είδε ότι οι Γάλλοι είχαν αρχίσει να επιτίθενται σε όλο το μήκος της γραμμής των συμμάχων, δίχως άλλο για να καθηλώσουν τα εχθρικά στρατεύματα εκεί και να τα εμποδίσουν να έρθουν να ενισχύσουν την άμυνα κατά της Αυτοκρατορικής Φρουράς. Βλέποντας τον ήλιο που βασίλευε, ο Κιτ συνειδητοποίησε ότι αυτή θα ήταν η τελευταία πράξη του δράματος –η μάχη θα τελείωνε, με τον έναν ή τον άλλον τρόπο. Αποφάσισε να μείνει με το 107ο.

Όταν οι Φρουροί έφτασαν σε απόσταση μικρότερη των διακοσίων γιαρδών, τα συμμαχικά πυροβόλα άνοιξαν πυρ. Ο Κιτ είδε ότι έβαλλαν πάλι με μυδράλια και, καθώς οι Αυτοκρατορικοί Φρουροί άρχισαν να πέφτουν, είπε σιγανά, «Καλό σημάδι, Ρότζερ». Παρ' όλα αυτά, οι Γάλλοι παρέμεναν απόλυτα πειθαρχημένοι: χωρίς να χάσουν το βηματισμό τους, παρέκαμπταν τους νεκρούς και τους τραυματίες, έκλειναν τα κενά στις γραμμές τους και συνέχιζαν να προελαύνουν.

Όταν οι Φρουροί πλησίασαν στις είκοσι πέντε με τριάντα γιάρδες, οι στρατιώτες που περίμεναν αθέατοι πίσω από την κορυφογραμμή σηκώθηκαν όρθιοι και έριξαν μια ομοβροντία με τα μουσκέτα τους. Από τόσο κοντινή απόσταση, πολλές σφαίρες βρήκαν στόχο. Οι Γάλλοι ανταπέδωσαν τα πυρά και μερικοί άντρες του Κίνγκσμπριτζ έπεσαν, ανάμεσά τους και ο ταγματάρχης Ντένισον. Ο Κιτ είδε τον στρατιωτικό ιερέα, τον Κένελμ Μάκιντος, να δέχεται μια σφαίρα στο στήθος. Το τραύμα φαινόταν θανατηφόρο και ο Κιτ σκέφτηκε τα πέντε παιδιά της Έλσι, που μόλις είχαν χάσει τον πατέρα τους.

Με τον εχθρό τόσο κοντά, οι σύμμαχοι δεν είχαν χρόνο να ξαναγεμίζουν τα όπλα τους και έκαναν έφοδο με τις ξιφολόγχες. Οι Φρουροί δίστασαν, αλλά δεν υποχώρησαν και η σύγκρουση εξελίχτηκε σε αιματηρή μάχη σώμα με σώμα.

Το 107ο ήταν από τις δυνάμεις που βρίσκονταν στη δεξιά άκρη του πεδίου της μάχης και πυροβολούσαν υπό γωνία τον εχθρό που προέλαυνε. Τώρα ένα τάγμα κατέβηκε τρέχοντας την πλαγιά και έστριψε αριστερά για να επιτεθεί στην ευάλωτη πτέρυγα της Αυτοκρατορικής Φρουράς. Δεν είχε δοθεί διαταγή από τον Γουέλινγκτον· οι αξιωματικοί ενεργούσαν με δική τους πρωτοβουλία.

Αμέσως μετά, έκανε έφοδο άλλη μία ομάδα. Ξαφνικά, ο Τζο Χόρνμπιμ κραύγασε, «Έφοδος!» Ένας υπολοχαγός δεν είχε δικαίωμα να δώσει τέτοια εντολή, μα ο Ντένισον ήταν νεκρός και ο Τζο ήταν ο μόνος αξιωματικός εκεί γύρω. Και οι ανυπόμονοι άντρες τον ακολούθησαν χωρίς δισταγμό.

Ο Κιτ κατάλαβε ότι αυτό μπορεί να ήταν το σημείο καμπής της μάχης και κατ' επέκταση του πολέμου των είκοσι τριών ετών και ενέργησε ενστικτωδώς. Άρπαξε ένα μουσκέτο με ξιφολόγχη από έναν πεσμένο στρατιώτη, ξαναπήδησε στο άλογό του και πήρε κι εκείνος μέρος στην έφοδο. Καθώς ξεμάκραινε, άκουσε τη Σαλ να του φωνάζει, «Κιτ, μην πας!» Όμως συνέχισε να καλπάζει.

Η Αυτοκρατορική Φρουρά δεχόταν τώρα επίθεση σε δύο πλευρές της και άρχισε να κλονίζεται. Οι σύμμαχοι εκμεταλλεύτηκαν το πλεονέκτημά τους. Οι άντρες του 107ου έκαναν έφοδο με τις ξιφολόγχες. Μια γαλλική σφαίρα βρήκε το άλογο του Κιτ, που παραπάτησε. Ο Κιτ πρόλαβε να πηδήσει πριν το καημένο το ζώο σωριαστεί στο έδαφος. Συνέχισε, τρέχοντας με τα πόδια πια και κραδαίνοντας το όπλο του. Και βρέθηκε να πολεμάει πλάι πλάι με τον πατριό του, τον Τζαρτζ.

Κάποιοι από τους Γάλλους τώρα τρέπονταν σε φυγή, αλλά οι περισσότεροι έμειναν και πολέμησαν. Ο Κιτ στεκόταν πλάτη με πλάτη με τον Τζαρτζ και κάρφωναν και οι δύο μανιασμένα τους εχθρούς με τις ξιφολόγχες των μουσκέτων τους. Ο Κιτ είχε σκοτώσει πολλούς, αλλά πάντα με οβίδες κανονιών· τώρα, όμως, ένιωθε τη φρικτά αλλόκοτη αίσθηση που έδινε η διείσδυση μιας λεπίδας σε ανθρώπινη σάρκα. Αυτό δεν επηρέασε καθόλου το μαχητικό πνεύμα του· τον είχε κυριεύσει ολοκληρωτικά η ανάγκη να σκοτώσει εχθρούς και το έκανε όσο πιο γρήγορα και αποτελεσματικά μπορούσε.

Μπροστά του, το άλογο του Τζο Χόρνμπιμ έπεσε και ο Τζο βρέθηκε στο έδαφος. Ένας Αυτοκρατορικός Φρουρός στάθηκε αποπάνω του με το σπαθί του υψωμένο και, για ένα τραγικό δευτερόλεπτο, ο Τζο σήκωσε τα μάτια στον άντρα που θα τον σκότωνε. Τότε βγήκε μπροστά ο Τζαρτζ και χίμηξε με την ξιφολόγχη του. Ο Φρουρός έκανε περιστροφή και κατέβασε με δύναμη το υψωμένο σπαθί του πάνω στον Τζαρτζ, καταφέροντάς του ένα βαθύ πλήγμα

στο λαιμό, την ίδια στιγμή που η ξιφολόγχη του Τζαρτζ έσκιζε τη στολή του Φρουρού, μπηγόταν βαθιά στο κορμί του και τον ξεκοίλιαζε. Κατακόκκινο αίμα ανάβλυσε από το λαιμό του Τζαρτζ ενώ τα εντόσθια του Φρουρού χύνονταν στο έδαφος.

Ο Τζο πετάχτηκε όρθιος. «Θεέ μου, παραλίγο...» είπε στον Κιτ. Κοίταξε τον πεσμένο γίγαντα και πρόσθεσε, «Ο Τζαρτζ μού έσωσε τη ζωή». Έπειτα άρπαξε από κάτω το σπαθί του και ξαναρίχτηκε στη μάχη.

Η Αυτοκρατορική Φρουρά άρχισε να διαλύεται. Οι άντρες που βρίσκονταν πιο πίσω δεν πίεζαν πλέον για να προχωρήσουν μπροστά, ενώ όσοι ήταν μπροστά, βλέποντας ότι αποδεκατίζονταν, άρχισαν να υποχωρούν. Και η υποχώρηση μετατράπηκε σε άτακτη φυγή. Οι σύμμαχοι τους καταδίωξαν, κραυγάζοντας θριαμβευτικά.

Ατενίζοντας το πεδίο της μάχης ως πέρα, ο Κιτ διαπίστωσε ότι οι Γάλλοι, σε όλο το μήκος της γραμμής τους, είχαν χάσει το ηθικό τους. Κάποιοι υποχωρούσαν και άλλοι, βλέποντάς τους, έκαναν το ίδιο. Μερικοί άρχισαν να τρέχουν και τους μιμήθηκαν κι άλλοι. Και μέσα σε δευτερόλεπτα είχε επικρατήσει πανικός.

Η σκέψη του Κιτ πήγε αμέσως στον Ρότζερ.

Αφήνοντας τους συντρόφους του να συνεχίσουν την καταδίωξη, έκανε μεταβολή και ξανανέβηκε τρέχοντας τη λοφοπλαγιά, πηδώντας πάνω από τα συμπλέγματα των νεκρών και τους λαβωμένους που φώναζαν, για να φτάσει στο πυροβολικό, στην κορυφή. Μερικοί από τους πυροβολητές είχαν αφήσει τα κανόνια τους για να πάρουν μέρος στο τελικό μακελειό, αλλά ήταν σίγουρος ότι ο Ρότζερ δε θα ήταν ανάμεσά τους.

Διέτρεξε βιαστικά τη γραμμή του πυροβολικού, κοιτάζοντας με προσοχή τους πυροβολητές που είχαν απομείνει, καθιστοί ή ξαπλωμένοι πλάι στα κανόνια, άλλοι εξαντλημένοι κι άλλοι νεκροί. Αναζητούσε ανάμεσά τους το πρόσωπο του Ρότζερ και προσευχόταν να τον βρει ζωντανό. Τώρα φοβόταν περισσότερο απ' όσο είχε φοβηθεί όλη μέρα. Το χειρότερο θα ήταν να ζούσε εκείνος και να πέθαινε ο Ρότζερ· καλύτερα να πέθαιναν και οι δύο.

Όταν εντόπισε επιτέλους τον Ρότζερ, ήταν γερμένος στο έδαφος, με την πλάτη στηριγμένη στον τροχό ενός κανονιού και τα μάτια

κλειστά. Ανάπνεε άραγε; Ο Κιτ σκέφτηκε το χειρότερο. Γονάτισε δίπλα του και τον άγγιξε στον ώμο.

Ο Ρότζερ άνοιξε τα μάτια του και χαμογέλασε.

«Ω, δόξα τω Θεώ», είπε ο Κιτ και τον φίλησε.

Η Σαλ είχε δει τον Κιτ ν' ανεβαίνει την πλαγιά, με στητή την πλάτη και φανερά καλά στην υγεία του, και είχε νιώσει για μια στιγμή τεράστια ανακούφιση. Έπειτα άρχισε ν' αναζητάει τον Τζαρτζ.

Οι άντρες του 107ου Συντάγματος Πεζικού έτρεχαν στην κοιλάδα, καταδιώκοντας τους Γάλλους που υποχωρούσαν. Είχε την ελπίδα ότι εκεί θα ήταν και ο Τζαρτζ, αλλά καλού-κακού έψαχνε και ανάμεσα σε όσους είχαν μείνει στο πεδίο της μάχης, σωριασμένοι στο ποδοπατημένο στάρι. Απ' αυτούς, οι πιο τυχεροί ήταν οι νεκροί, σκέφτηκε η Σαλ· γι' αυτούς, ο πόνος είχε τελειώσει. Οι άλλοι φώναζαν σπαρακτικά ζητώντας νερό, ένα γιατρό ή τη μητέρα τους. Έκανε πέτρα την καρδιά της και τους αγνόησε όλους.

Όταν το βλέμμα της έπεσε τελικά στον Τζαρτζ, στην αρχή δεν τον αναγνώρισε και προχώρησε παρακάτω. Όμως κάτι την έκανε να ξανακοιτάξει και της κόπηκε η ανάσα από τη φρίκη. Ο Τζαρτζ κειτόταν ανάσκελα, με το λαιμό του μισοκομμένο και τα απλανή του μάτια στραμμένα προς τον ουρανό που σκοτείνιαζε.

Απέραντη θλίψη την πλημμύρισε. Έκλαψε τόσο, που με το ζόρι έβλεπε. Γονάτισε πλάι του και ακούμπησε το χέρι της στο στήθος του, σαν να περίμενε ν' ακούσει την καρδιά του να χτυπάει, κι ας ήξερε ότι ήταν αδύνατο. Άγγιξε το μάγουλό του, που ήταν ακόμα ζεστό. Του έστρωσε τα μαλλιά.

Έπρεπε να τον θάψει.

Σηκώθηκε, σκούπισε τα μάτια της και κοίταξε ολόγυρα. Το αγρόκτημα του Ουγκουμόν απείχε γύρω στις ενενήντα γιάρδες, και κάτι καιγόταν μέσα στο συγκρότημα. Όμως ένα από τα οικήματα έμοιαζε με εκκλησάκι ή παρεκκλήσι.

Δύο άντρες που της φάνηκαν γνώριμοι, πιθανότατα από το 107ο, γύριζαν από την κοιλάδα, ο ένας κουτσαίνοντας ελαφρά και ο άλλος κουβαλώντας ένα σακί, δίχως άλλο με λάφυρα. Τους παρακάλεσε

να τη βοηθήσουν να φορτωθεί το σώμα του Τζαρτζ στην πλάτη της και δεν της αρνήθηκαν.

Ο Τζαρτζ ήταν βαρύς, μα η Σαλ ήταν δυνατή και ήξερε ότι θα τα κατάφερνε. Ευχαρίστησε τους δύο πλιατσικολόγους και ξεκίνησε, κλαίγοντας καθώς προχωρούσε.

Διέσχισε το πεδίο της μάχης, αποφεύγοντας τα πεσμένα σώματα, και διάβηκε την πύλη του αγροκτήματος. Το κάστρο καιγόταν, αλλά το παρεκκλήσι ήταν άθικτο. Δίπλα στον νότιο τοίχο του, υπήρχε ένα μικρό χλοερό κομμάτι γης. Δεν είχε ιδέα αν ήταν ιερό έδαφος ή όχι, μα της φάνηκε κατάλληλο για να θάψει τον άντρα της.

Απόθεσε το σώμα του κάτω όσο πιο μαλακά μπορούσε. Ίσιωσε τα πόδια του και του σταύρωσε τα χέρια πάνω στο στήθος του. Έπειτα έπιασε τρυφερά το κεφάλι του και με τα δύο της χέρια και το μετακίνησε έτσι ώστε να μη φαίνεται η ανοιχτή πληγή στο λαιμό του.

Σηκώθηκε όρθια ξανά και κοίταξε γύρω της. Υπήρχαν παντού σώματα, εκατοντάδες. Σ' ένα αγρόκτημα, όμως, κάπου θα υπήρχε ένα φτυάρι. Μπήκε σ' έναν αχυρώνα. Τα απομεινάρια της μάχης ήταν διάσπαρτα: κούτες πυρομαχικών, σπασμένα σπαθιά, άδεια μπουκάλια και ανθρώπινα μέλη –ένα μπράτσο, ένα πόδι με μπότα, μισό κομμένο χέρι.

Σ' έναν τοίχο κρέμονταν από ξύλινα καρφιά εργαλεία από τους ειρηνικούς καιρούς. Άρπαξε ένα φτυάρι και επέστρεψε στον Τζαρτζ.

Άρχισε να σκάβει. Ήταν κοπιαστική δουλειά. Το χώμα, μουλιασμένο από τη βροχή, ήταν ασήκωτο. Αναρωτήθηκε γιατί την πονούσε τόσο η πλάτη της και μετά θυμήθηκε ότι την προηγούμενη νύχτα –μόλις μία μέρα είχε περάσει από τότε;– είχε κουβαλήσει πενήντα λίβρες πατάτες τρία μίλια ως το Βατερλό και άλλα τρία πίσω.

Όταν έσκαψε ένα λάκκο λίγο παραπάνω από μία γιάρδα βαθύ, ένωσε ότι θα κατέρρεε από εξάντληση αν συνέχιζε, έτσι αποφάσισε ότι αυτό το βάθος αρκούσε.

Έπιασε τον Τζαρτζ από τις μασχάλες και τον έσυρε αργά μέσα στον τάφο. Μετά τακτοποίησε ξανά το σώμα του: ίσια πόδια, σταυρωμένα χέρια, το κεφάλι καλά στερεωμένο στο λαιμό.

Στάθηκε πλάι στον τάφο του και τον κοίταξε, καθώς έπεφταν οι σκιές της νύχτας. Είπε το Πάτερ Ημών. Ύστερα σήκωσε τα μάτια

της στον ουρανό και είπε, «Να είσαι επιεικής μαζί του, Κύριε. Είχε—» Η φωνή της έσπασε και περίμενε μέχρι να μπορέσει να μιλήσει ξανά για να ολοκληρώσει τη φράση της. «Είχε περισσότερο καλό μέσα του παρά κακό».

Ξαναπήρε το φτυάρι και άρχισε να ρίχνει χώμα στο λάκκο. Το είχε ξανακάνει αυτό, όταν έθαψε τον Χάρι πριν από είκοσι τρία χρόνια. Και τότε είχε δυσκολευτεί να ρίξει χώμα πάνω στον άντρα που αγαπούσε, όπως τώρα. Και πίεσε κι αυτή τη φορά τον εαυτό της να το κάνει, γιατί αποτελούσε μέρος της παραδοχής ότι είχε φύγει και αυτό που απέμενε ήταν ένα άδειο κέλυφος. *Γη ει και εις γην απελεύση*, σκέφτηκε.

Η χειρότερη στιγμή ήταν όταν είχε καλυφθεί το σώμα του και φαινόταν ακόμα το πρόσωπό του. Πάλι δίστασε και πάλι πίεσε τον εαυτό της να το κάνει.

Όταν τελείωσε, πέταξε κάτω το φτυάρι και έκλαψε ώσπου στέρεψαν τα δάκρυά της. Έπειτα είπε, «Αυτό ήταν, λοιπόν, Τζαρτζ».

Στάθηκε λίγο ακόμα πλάι στον τάφο, ώσπου σκοτείνιασε τόσο που δεν έβλεπε πια.

Του μίλησε τότε για τελευταία φορά. «Αντίο, Τζαρτζ», του είπε. «Χαίρομαι που πρόλαβα να σου φέρω εκείνες τις πατάτες».

Κι έπειτα έφυγε.

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟ

Η Ειρήνη

1815 έως 1824

ΟΤΑΝ ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΜΠΗΚΑΝ στο Παρίσι, ο Ναπολέον Βοναπάρτης παραιτήθηκε ξανά και φυλακίστηκε, αυτή τη φορά στο μακρινό νησί της Αγίας Ελένης, καταμεσής του Ατλαντικού, δύο χιλιάδες μίλια δυτικά του Κέιπ Τάουν και δυόμισι χιλιάδες μίλια ανατολικά του Ρίο ντε Τζανέιρο.

Το 107ο Σύνταγμα Πεζικού επέστρεψε στο Κίνγκσμπριτζ, όπως επίσης ο κόμης του Σάιρινγκ, η σύζυγός του Τζέιν και ο γιος τους Χαλ. Δύο μέρες αργότερα, ο Έιμος, που είχε γυρίσει στην πατρίδα λίγο πιο νωρίς, έλαβε ένα σημείωμα από την Τζέιν, που τον προσκαλούσε να την επισκεφτεί στο Γουίλαρντ Χάουζ για τσάι.

Τη βρήκε να ξεπακετάρει τα πράγματά της, με τις λεκιασμένες από το μακρύ ταξίδι αποσκευές της στο χαλί του σαλονιού γύρω της. Με τη βοήθεια μιας πλύστρας, έβγαζε ένα ένα τα υπέροχα φορέματά της και αποφάσιζε αν έπρεπε να καθαριστούν τοπικά με σφουγγάρι και να σιδερωθούν ή να πλυθούν ή να χαριστούν. «Ειρήνη επιτέλους!» είπε στον Έιμος. «Δεν είναι θαυμάσιο;»

«Τώρα μπορούμε να επιστρέψουμε στην κανονική μας ζωή», είπε ο Έιμος. «Αν θυμάται κανένας μας πώς ήταν».

«Εγώ θυμάμαι», του είπε αποφασιστικά. «Και σκοπεύω να τη χαρώ».

Ο Έιμος την κοίταξε εξεταστικά. Ήταν σαράντα δύο ετών, κατά τους υπολογισμούς του, και είχε διατηρηθεί λεπτή και ελκυστική. Την είχε λατρέψει για πολλά χρόνια, μα τώρα πια μπορούσε να είναι αντικειμενικός. Του άρεσε ακόμα το πάθος της για ζωή, που την έκανε σέξι· τώρα, όμως, παρατηρούσε πιο συχνά τη συμφεροντολογική της έκφραση και το εγωιστικό σούφρωμα των χειλιών της όταν μηχανορραφούσε για να χειραγωγεί τους άλλους.

«Πώς είναι ο κόμης;» τη ρώτησε. «Τυχερός που επέζησε από τραύμα στο κεφάλι».

«Θα τον δεις και μόνος σου», του είπε. «Θα έρθει να μας βρει σε λιγάκι». Η αναφορά στον πόλεμο την έκανε να σκεφτεί μια άλλη απώλεια και είπε, «Την καημένη την Έλσι Μάκιντος, με πέντε παιδιά και χωρίς άντρα...»

«Λυπάμαι που πέθανε ο Μάκιντος. Είχε γίνει γενναίος από τότε που πήγε να υπηρετήσει ως στρατιωτικός ιερέας».

«Τώρα, πάντως, μπορείς να παντρευτείς την Έλσι».

Ο Έιμος συνοφρυώθηκε. «Τι σε κάνει να νομίζεις ότι θα παντρευόμουν την Έλσι Μάκιντος;» τη ρώτησε θυμωμένος.

«Ο τρόπος που χόρευες μαζί της στο χορό της δούκισσας του Ρίτσμοντ. Δε σ' έχω ξαναδεί τόσο ευτυχισμένο».

«Αλήθεια;» Ο Έιμος ήταν περισσότερο εκνευρισμένος επειδή η Τζέιν είχε δίκιο. Είχε περάσει υπέροχα εκείνο το βράδυ. «Αυτό δε σημαίνει ότι θέλω να την παντρευτώ».

«Όχι, και βέβαια όχι», είπε η Τζέιν, με μια χειρονομία που έδειχνε ότι δεν είχε σκοπό να το συζητήσει άλλο. «Απλώς μια σκέψη έκανα».

Ένας μπάτλερ έφερε το δίσκο με το τσάι και η Τζέιν έκανε χώρο σ' έναν καναπέ και δύο πολυθρόνες. Ο Έιμος συλλογίστηκε αυτά που του είχε πει. Ήταν πράγματι ευτυχισμένος όταν είχε την Έλσι στην αγκαλιά του, αλλά αυτό δε σήμαινε ότι την αγαπούσε. Τη συμπαθούσε πολύ. Τη θαύμαζε για το θάρρος της να αψηφήσει τους πάντες για να ταΐσει τα παιδιά των εργατών που απεργούσαν. Και δε βαριόταν ποτέ όταν ήταν μαζί της. Ναι, τα ένιωθε όλα αυτά, αλλά όχι αγάπη.

Έφερε στο νου του το χορό και θυμήθηκε πόσο είχε απολαύσει την οικειότητα που επέτρεπε το βαλς, την επαφή με το κορμί της Έλσι, ζεστό κάτω από το μετάξι του φορέματός της. Και συνειδητοποίησε ότι θα του άρεσε να τη βιώσει ξανά.

Όμως ο χορός δεν ήταν γάμος.

«Μάζεψε τα ρούχα που ξεδιάλεξα και τα άδεια μπαούλα και έλα πάλι σε μισή ώρα να δούμε και τα υπόλοιπα», είπε η Τζέιν στην υπηρέτρια. Κάθισε και σέρβιρε το τσάι.

Ήρθε ο κόμης με τη στολή του. Είχε επίδεσμο στο κεφάλι του και περπατούσε με κάποια αστάθεια. Ο Έιμος σηκώθηκε να του σφίξει

το χέρι και τον περιεργάστηκε με προσοχή όταν κάθισε και πήρε το φλιτζάνι με το τσάι που του έδωσε η Τζέιν. «Πώς αισθάνεστε, άρχοντά μου;» τον ρώτησε.

«Ποτέ δεν ήμουν καλύτερα!» είπε ο Χένρι, αλλά το είπε υπερβολικά γρήγορα και εμφατικά, σαν να ένιωθε την ανάγκη ν' αρνηθεί ότι συνέβαινε το αντίθετο.

«Συγχαρητήρια για τη συμβολή σας στη νίκη που πετύχατε στη μεγαλύτερη μάχη όλων των εποχών».

«Ο Γουέλινγκτον ήταν πραγματικά εκπληκτικός. Ευφύεστατος!»

«Απ' ό,τι ακούω, ήταν πολύ αμφίρροπη η μάχη».

Ο Χένρι διαφώνησε κουνώντας το κεφάλι του. «Ίσως φάνηκε έτσι κάποιες στιγμές, αλλά εγώ ποτέ δεν αμφέβαλλα για το τελικό αποτέλεσμα».

Άλλα είχε ακούσει ο Έιμος. «Έμαθα ότι ο Μπλίχερ έφτασε στο παρά πέντε».

Ο Χένρι φάνηκε μπερδεμένος για μια στιγμή. «Ο Μπλίχερ;» είπε. «Ποιος είναι ο Μπλίχερ;»

«Ο διοικητής του πρωσικού στρατού στην Ολλανδία».

«Α, ναι, ναι, φυσικά, ο Μπλίχερ. Αλλά ο Γουέλινγκτον ήταν αυτός που κέρδισε τη μάχη, ξέρεις».

Ο Έιμος παραξευύτηκε. Αν υπήρχε κάτι που ανέκαθεν ενδιέφερε τον κόμη, ήταν ο πόλεμος και ήξερε πολλά για τις πολεμικές επιχειρήσεις. Τώρα, όμως, δεν είχε να πει παρά κοινοτοπίες, σαν ανίδεος θαμώνας σε ταβέρνα. Ο Έιμος άλλαξε θέμα. «Εγώ, πάντως, χαίρομαι που γύρισα στην Αγγλία και το Κίγγκσμπριτζ. Πώς είναι ο Χαλ;»

«Θα πάει στο τοπικό γυμνάσιο του χρόνου», απάντησε ο Χένρι.

Η Τζέιν μόρφασε. «Δεν καταλαβαίνω γιατί να μην έχει δάσκαλο να του κάνει μαθήματα στο σπίτι, όπως είχες εσύ, Χένρι, μικρός».

Ο Χένρι διαφωνούσε. «Ένα αγόρι πρέπει να κάνει παρέα με άλλα αγόρια και να μαθαίνει να συναναστρέφεται με κάθε λογής ανθρώπους, όπως στο στρατό. Δε θέλουμε να τον αναθρέψουμε έτσι που όταν γίνει αξιωματικός δε θα ξέρει πώς να μιλάει στους άντρες του».

Ο Έιμος ξαφνιάστηκε για μια στιγμή που ο Χένρι θεωρούσε δεδομένο ότι ο Χαλ —ο γιος του— θα γινόταν στρατιωτικός. Μετά, όμως, θυμήθηκε ότι κάποια μέρα ο Χαλ θα είχε όλα τα καθήκοντα

του κόμη, μεταξύ των οποίων και τη θέση του συνταγματάρχη του 107ου Συντάγματος Πεζικού του Κίνγκσμπριτζ.

Η Τζέιν αναστέναξε. «Ό,τι θεωρείς εσύ καλύτερο, φυσικά, Χένρι». Ο Έιμος ήταν σίγουρος ότι δεν το εννοούσε. Το θέμα θα ερχόταν και πάλι στην επιφάνεια με την πρώτη ευκαιρία.

Στο δωμάτιο μπήκε ο Χαλ. Ήταν δέκα ετών και είχε έρθει σχεδόν ο καιρός να πάει στο σχολείο.

Ο Χένρι έριξε μια ματιά στο αγόρι, συνοφρυώθηκε και μετά από στρεψε το βλέμμα του, σαν να μην το είχε αναγνωρίσει. «Να κι ο Χαλ που ήρθε να πει τσάι μαζί μας», πετάχτηκε πρόσχαρα η Τζέιν. «Είδες πόσο γρήγορα μεγαλώνει ο γιος μας;»

Ο Χένρι, έπειτα από ένα στιγμιαίο ξάφνιασμα, είπε, «Ο Χαλ, ναι. Έλα, αγόρι μου, να φας λίγο κέικ».

Περίεργη αλληλεπίδραση. Θα έλεγε κανείς ότι ο Χένρι δεν ήξερε ποιος ήταν ο Χαλ μέχρι να του το θυμίσει η Τζέιν. Και είχε ξεχάσει και τον Μπλίχερ, τον τρίτο σημαντικότερο πρωταγωνιστή του Βατερλό μετά τον Γουέλινγκτον και τον Βοναπάρτη. Ίσως το τραύμα που του είχε προκαλέσει εκείνο το θραύσμα στο κεφάλι να μην ήταν μόνο επιφανειακό. Φερόταν σαν να είχε υποστεί βλάβη στον εγκέφαλο.

Ο Χαλ έφαγε τρία κομμάτια κέικ —όπως και στις Βρυξέλλες— και μετά ήπие το τσάι του και έφυγε. Λίγο αργότερα έφυγε και ο κόμης. Ο Έιμος κοίταξε την Τζέιν κι εκείνη είπε, «Τώρα ξέρεις, λοιπόν».

Ο Έιμος κούνησε καταφατικά το κεφάλι του. «Πόσο άσχημα εί-
ναι;»

«Είναι διαφορετικός άνθρωπος. Τις περισσότερες φορές τα πάει μια χαρά». Χαμήλωσε τη φωνή της. «Κι έπειτα ξαφνικά λέει κάτι και σκέφτεσαι, “Ω, Θεέ μου, δεν ξέρει τι του γίνεται”».

«Πολύ λυπηρό».

«Είναι εντελώς ανίκανος να οργανώσει το σύνταγμα, έτσι αφήνει όλες τις αποφάσεις στον Τζο Χόρνμπιμ, που υποτίθεται ότι είναι υπασπιστής του, αλλά έχει γίνει ταγματάρχης πλέον».

Τον Έιμος δεν τον ενδιέφερε τόσο ο Χένρι όσο ο γιος του. «Έχει καταλάβει ο Χαλ ότι ο κόμης δεν...»

«Δεν είναι καλά στα μυαλά του; Όχι ακριβώς».

«Τι του έχεις πει;»

«Ότι ο πατέρας του βρίσκεται ακόμα σε κατάσταση σύγχυσης λόγω του τραυματισμού του, αλλά είμαστε βέβαιοι ότι σύντομα θα βελτιωθεί. Η αλήθεια είναι ότι δεν πιστεύω ότι θα αναρρώσει ποτέ. Καλύτερα, όμως, να το συνειδητοποιήσει σιγά σιγά ο Χαλ».

«Λυπάμαι πολύ που το ακούω αυτό· λυπάμαι για τον κόμη και για σένα, μα πάνω απ' όλα για τον Χαλ».

«Υπάρχει κάτι που θα μπορούσες να κάνεις για να βοηθήσεις, ξέρεις».

Ο Έιμος κατάλαβε ότι αυτός ήταν ο λόγος που τον είχε καλέσει για τσάι. «Ευχαρίστως», είπε.

«Να γίνεις ένα είδος μέντορα για τον Χαλ».

Το ενδιαφέρον του αμέσως ζωήρεψε. Ήθελε όσο τίποτα στον κόσμο μια δικαιολογία να περνάει περισσότερο χρόνο με τον Χαλ.

«Τίποτα επίσημο», συνέχισε η Τζέιν. «Να του μιλάς απλώς για τη ζωή γενικά. Για το σχολείο, τις δουλειές, τις κοπέλες—»

«Ξέρεις ότι έχω πολύ μικρή πείρα στο τελευταίο θέμα».

Του χάρισε ένα σκανταλιάρικο χαμόγελο. «Μπορεί να μην έκανες πολλά μαθήματα, αλλά είχες πολύ καλή δασκάλα».

Ο Έιμος κοκκίνισε. «Σοβαρά τώρα...»

«Θα του λες απλώς πώς να μιλάει στα κορίτσια, πώς να τους φέρεται, με ποια πράγματα να μην αστειεύεται μαζί τους. Αρέσεις στις γυναίκες, Έιμος, και ο λόγος είναι ο τρόπος που τους φέρεσαι».

Αυτό πρώτη φορά το άκουγε ο Έιμος. «Εσύ θα 'πρεπε να τον συμβουλευείς, όχι εγώ».

«Εμένα δεν πρόκειται να μ' ακούει, είμαι η μητέρα του. Φτάνει όπου να 'ναι σ' εκείνη την ηλικία που τα παιδιά θαρρούν ότι οι γονείς τους είναι ανόητοι και γέροι και δεν καταλαβαίνουν τίποτα».

Ο Έιμος θυμήθηκε ότι κάποτε ένιωθε έτσι για τον πατέρα του. «Φυσικά θα το κάνω. Με μεγάλη μου ευχαρίστηση».

«Ευχαριστώ. Θα μπορούσες να τον αφήσεις να περάσει μια μέρα μαζί σου σ' ένα από τα εργοστάσιά σου ή να τον πάρεις σε μια συνεδρίαση του δημοτικού συμβουλίου—κάτι τέτοιο. Κάποια μέρα θα γίνει ο κόμης και θα πρέπει να ξέρει όλα όσα συμβαίνουν στην κομητεία».

«Δεν είμαι σίγουρος πόσο θα βοηθήσω, αλλά θα το προσπαθήσω».

«Δε σου ζητώ τίποτε άλλο». Σηκώθηκε, τον πλησίασε και τον φίλησε με θέρμη στα χείλη. «Σ' ευχαριστώ», του ξανάπε.

Ο δημοτικός σύμβουλος Χόρνμπιμ έφυγε από το εργοστάσιο στις δώδεκα το μεσημέρι και κατευθύνθηκε προς το κέντρο της πόλης. Ήταν εξήντα δύο ετών και το περπάτημα δεν του ήταν πια τόσο εύκολο όσο παλιά. Ο γιατρός τού είχε πει να καπνίζει λιγότερα πούρα και να πίνει λιγότερο κρασί, μα τι χαρές θα πρόσφερε μια τέτοια ζωή;

Πέρασε από τη συνοικία με τις μακριές σειρές των κολλητά χτισμένων εργατικών κατοικιών. Οι δουλειές θα έπαιρναν και πάλι τα πάνω τους τώρα που είχε τελειώσει ο πόλεμος και θα χρειαζόνταν περισσότερα σπίτια για τους νέους εργάτες.

Διέσχισε την πρώτη γέφυρα, πέρασε το νοσοκομείο στο Λεπρονήσι και μετά τη δεύτερη γέφυρα. Έπειτα άρχισε να ανηφορίζει τη Μέιν Στριτ. Αυτό ήταν το κομμάτι της διαδρομής που τον έκανε πάντα να λαχανιάζει.

Διέσχισε την πλατεία της αγοράς, προσπέρασε τον καθεδρικό ναό και κατευθύνθηκε προς το Καφενείο της Χάι Στριτ, όπου τον περίμενε ο γιος του, ο Χάουαρντ, για να φάνε μαζί. Κάθισε με ανακούφιση. Ένωθε έναν ανεπαίσθητο πόνο στο στήθος. Θα του περνούσε σ' ένα δυο λεπτά. Κοίταξε γύρω του, χαιρέτησε μ' ένα νεύμα κάμποσους γνωστούς κι έπειτα παράγγειλε φαγητό μαζί με τον Χάουαρντ.

Όπως το περίμενε, ο πόνος δεν κράτησε πολύ, έτσι έφαγε με όρεξη και μετά άναψε ένα πούρο. «Σύντομα θα χρειαστεί να χτίσουμε μια δυο σειρές εργατικών κατοικιών ακόμα», είπε στον Χάουαρντ. «Προβλέπω ότι θα αυξηθούν κατακόρυφα οι δουλειές μετά τον πόλεμο».

«Ελπίζω να έχεις δίκιο», είπε ο Χάουαρντ. «Πάντως διαθέτουμε αρκετή γη για να χτίσουμε αμέσως μόλις χρειαστεί».

Ο Χόρνμπιμ συμφώνησε μ' ένα νεύμα. «Θέλω να πάρω το γιο σου στη δουλειά».

«Ο Τζο είναι ακόμα στο στρατό».

«Όχι για πολύ. Τώρα που τελείωσε ο πόλεμος, θα τον βαρεθεί το στρατό».

«Και είναι μόλις δεκαοχτώ».

«Μεγαλώνει γρήγορα. Κι εγώ δε θα ζω για πάντα. Κάποια μέρα η επιχείρηση θα χρειαστεί νέο αφεντικό».

Ο Χάουαρντ φάνηκε πληγωμένος. «Δε θα είμαι εγώ, δηλαδή».

Ο Χόρνμπιμ στέναξε χάνοντας την υπομονή του. «Έλα τώρα, Χάουαρντ, ξέρεις καλά τον εαυτό σου. Τα καταφέρνεις αρκετά καλά με τις εργατικές κατοικίες, αλλά δεν είσαι κατάλληλος να διευθύνεις ολόκληρη την επιχείρηση. Δε σου αρέσει καν, κατά βάθος. Θα την απεχθανόσουν μια τέτοια ευθύνη».

«Θα μπορούσε να την αναλάβει η αδερφή μου».

«Μην είσαι ανόητος. Η Ντέμπι είναι έξυπνη αλλά οι εργάτες δε θα δέχονται εντολές από μια γυναίκα. Μπορεί να συμβουλευτεί τον ανιψιό της, όμως, και ο Τζο θα την ακούει αν έχει μυαλό στο κεφάλι του –που έχει».

«Βλέπω ότι την έχεις πάρει την απόφασή σου».

«Την έχω πάρει». Ο Χόρνμπιμ στήριξε το πούρο του ανάμεσα στα δόντια του και σηκώθηκε. Σηκώθηκε και ο Χάουαρντ. Πατέρας και γιος έφυγαν μαζί, αλλά ο Χάουαρντ τράβηξε για το σπίτι, ενώ ο Χόρνμπιμ έστριψε στη Μείν Στριτ, καπνίζοντας ευχαριστημένος που ο δρόμος τώρα ήταν κατηφορικός και δε θα τον κούραζε τόσο.

Στην πλατεία της αγοράς, κοντά στο Γουίλαρντ Χάουζ, είδε τον Τζο –μια εικόνα που πάντα τον χαροποιούσε. Ο νεαρός, ψηλός και με φαρδιές πλάτες, ήταν όμορφος με την καινούργια στολή που είχε προμηθευτεί –από το ράφτη του Χόρνμπιμ– από τότε που είχε γυρίσει από τις Βρυξέλλες. Ωστόσο, ο Χόρνμπιμ δεν μπόρεσε να μην προσέξει ότι ο Τζο δε φαινόταν πια νέος. Τίποτα επάνω του δε θύμιζε το αγόρι που ήταν κάποτε.

Ο πόλεμος ευθυνόταν γι' αυτό. Το παιδί είχε μεγαλώσει απότομα. Ο Χόρνμπιμ θυμήθηκε την αντίστοιχη δική του εμπειρία, όταν ορφάνεψε σε ηλικία δώδεκα ετών και ήταν αναγκασμένος να κλέβει για να τρώει και να ψάχνει να βρίσκει κάποια ζεστή γωνιά να κοιμάται τις νύχτες, χωρίς καμία βοήθεια από ενήλικες. Έκανες

αυτό που έπρεπε να κάνεις και αυτό άλλαζε την άποψή σου για τον κόσμο. Θυμόταν ότι ένα κρύο βράδυ είχε μαχαιρώσει έναν μεθυσμένο για να του αρπάξει το πορτοφόλι και μετά είχε κοιμηθεί ικανοποιημένος με τον εαυτό του.

Τότε πρόσεξε ότι ο Τζο δεν ήταν μόνος. Ήταν μαζί με μια κοπέλα πάνω-κάτω στην ηλικία του και μάλιστα είχε το μπράτσο του τυλιγμένο γύρω από τη μέση της, ενώ το χέρι του ακουμπούσε ελαφρά στο γοφό της, πράγμα που πρόδιδε μια ευχάριστη οικειότητα, αν όχι κάποια κτητικότητα. Ήταν κοπέλα της εργατικής τάξης, αν και καλοντυμένη, με όμορφο πρόσωπο και αυθάδικο χαμόγελο. Όποιος τους έβλεπε μαζί θα σκεφτόταν ότι «έβγαιναν».

Ο Χόρνμπιμ έφριξε. Η κοπέλα δεν ήταν αρκετά καλή για τον εγγονό του, ούτε κατά διάνοια. Ήθελε να τους αγνοήσει και να συνεχίσει το δρόμο του, αλλά ήταν πολύ αργά για να προσποιηθεί ότι δεν τους είχε δει. Κάτι έπρεπε να πει. Δεν κατάφερε να σκεφτεί κάτι κατάλληλο γι' αυτή την εντελώς ανεπιθύμητη συνάντηση, έτσι αρκέστηκε να πει, «Τζο!»

Ο Τζο δεν έδειχνε να νιώθει άβολα. «Καλησπέρα, παππού», είπε. «Αποδώ η φίλη μου Μάρτζερι Ριβ».

«Χαίρω πολύ, κύριε Χόρνμπιμ», είπε η κοπέλα.

Ο Χόρνμπιμ δεν της έτεινε το χέρι του.

Εκείνη δε φάνηκε να πρόσεξε ότι τη snόμπαρα. «Μπορείτε να με φωνάζετε Μάρτζι, όπως όλοι», του είπε.

Ο Χόρνμπιμ δεν είχε σκοπό να τη φωνάζει οτιδήποτε.

Η κοπέλα συνέχισε να αγνοεί την ψυχρή σιωπή του. «Παλιότερα δούλευα σ' ένα εργοστάσιό σας, στο Χοιροστάσιο». Και πρόσθεσε περήφανα, «Αλλά τώρα είμαι πωλήτρια». Προφανώς το θεωρούσε κοινωνική άνοδο αυτό.

Ο Τζο είχε προσέξει την αποδοκimasτική έκφραση του Χόρνμπιμ –που σίγουρα δε θα έπρεπε να τον έχει εκπλήξει– και έσπευσε να πει, «Ο παππούς μου είναι πολυάσχολος, Μάρτζι, ας μην τον καθυστερούμε απ' τις δουλειές του».

«Θα τα πούμε αργότερα, Τζο», είπε ο Χόρνμπιμ. Και έφυγε.

Πωλήτρια, λοιπόν· να η εξήγηση για τα ωραία της ρούχα: της τα είχε δώσει ο εργοδότης της. Αλλά πιο πριν ήταν εργάτρια εργοστα-

σίου, με βρόμικα νύχια και χοντροκομμένα χειροποίητα ρούχα. Δεν ήταν δυνατό να φλερτάρει μια τέτοια κοπέλα ο Τζο! Ήταν ομορφούλα, ναι, δεν υπήρχε αμφιβολία, μα δεν ήταν αρκετή, δεν ήταν αντάξιά του.

Ο Χόρνμπιμ επέστρεψε στο εργοστάσιο, αλλά δυσκολευόταν να συγκεντρωθεί και σκεφτόταν συνεχώς τη φιλενάδα του Τζο. Μια αταίριαστη σχέση σε νεαρή ηλικία μπορούσε να καταστρέψει τη ζωή ενός άντρα. Έπρεπε να προστατέψει τον Τζο.

Ρώτησε το διευθυντή του Χοιροστάσιου αν ήξερε την οικογένεια Ριβ. «Και βέβαια», είπε εκείνος. «Η νεαρή Μάρτζι δούλευε εδώ ώσπου βρήκε καλύτερη δουλειά και οι γονείς της δουλεύουν και οι δύο στο Παλιό μας Εργοστάσιο. Η μάνα χειρίζεται κλωστική μηχανή και ο πατέρας μηχανή πιληματοποίησης».

Το μυαλό του Χόρνμπιμ δεν έλεγε να ξεκολλήσει από το νέο αυτό πρόβλημα καθώς γύριζε στο σπίτι του το βράδυ. Αμέσως μόλις μπήκε, ρώτησε τον Σίμπσον, τον μελαγχολικό υπηρέτη, «Έχει έρθει ο κύριος Τζο;»

«Μάλιστα, σύμβουλε», είπε ο Σίμπσον σαν να επρόκειτο για τραγωδία.

«Πες του να έρθει στο γραφείο μου. Θέλω να του μιλήσω πριν από το βραδινό».

«Πολύ καλά, κύριε».

Ενώ περίμενε τον Τζο, ο Χόρνμπιμ αισθάνθηκε πάλι εκείνον τον πόνο στο στήθος· δεν ήταν σοβαρός, αλλά ήταν οξύς για μια δυο στιγμές. Αναρωτήθηκε μήπως τον είχε προκαλέσει το άγχος του για τον εγγονό του.

Ο Τζο άρχισε να μιλάει με το που μπήκε. «Συγγνώμη που σου γνώρισα τη Μάρτζι έτσι απότομα, παππού. Είχα σκοπό να σου μιλήσω γι' αυτήν πριν τη συναντήσεις, αλλά δεν είχα την ευκαιρία».

Ο Χόρνμπιμ μπήκε κατευθείαν στο θέμα. «Δεν κάνει για σένα, ξέρεις», του είπε αποφασιστικά. «Δε θέλω να σε βλέπουν να βγαίνεις με μια τέτοια γυναίκα».

Ο Τζο σταμάτησε σκεπτικός και μετά συνοφρυώθηκε. «Τι ακριβώς εννοείς όταν λες “μια τέτοια γυναίκα”;»

Ο Τζο ήξερε πολύ καλά τι εννοούσε ο παππούς του. Αν, όμως,

ήθελε να του το κάνει πιο λιανά, δεν είχε πρόβλημα. «Εννοώ ότι είναι κοπέλα χαμηλής κοινωνικής τάξης, ελάχιστα ανώτερη από εργάτρια, κι εσύ πρέπει να στοχεύεις ψηλότερα».

«Είναι πολύ έξυπνη, διαβάζει και γράφει άριστα, έχει καλή καρδιά και μου αρέσει πολύ η παρέα της».

«Όμως είναι εργάτρια. Το ίδιο και οι γονείς της· δουλεύουν και οι δύο στο παλιό μου εργοστάσιο».

Ο Τζο απάντησε ήρεμα και λογικά, σαν να είχε σκεφτεί πολύ καλά αυτό που έλεγε. «Στο στρατό ήρθα κοντά με πολλούς ανθρώπους της εργατικής τάξης και διαπίστωσα ότι είναι λίγο-πολύ όπως κι εμείς. Κάποιοι είναι ανέντιμοι και αναξιόπιστοι και άλλοι είναι οι πιο πιστοί φίλοι που θα ήθελες να έχεις. Δεν έχει καμία σημασία για μένα αν ένα άτομο είναι εργάτης. Ή εργάτρια».

«Δεν είναι το ίδιο πράγμα και το ξέρεις. Μην παριστάνεις ότι είσαι πιο ανόητος απ' ό,τι είσαι, νεαρέ», είπε ο Χόρνμπιμ, μετανιώνοντας αμέσως για τη λέξη «νεαρέ». Όμως ο Τζο δεν έδειξε να προσβλήθηκε. Ίσως είχε μάθει ότι δεν άξιζε τον κόπο να τσακώνεσαι για τις λέξεις. Έμεινε συλλογισμένος μερικές στιγμές και μετά είπε, «Δε νομίζω ότι σου έχω διηγηθεί με λεπτομέρειες πώς κόντεψα να πεθάνω στο Βατερλό».

«Μου το έχεις διηγηθεί. Είπες ότι κάποιος μπήκε στη μέση και σκοτώθηκε από ένα σπαθί που προοριζόταν για σένα».

«Έχει κι άλλα, όμως. Και θα σ' τα πω τώρα, αν έχεις καιρό».

Ο Χόρνμπιμ δεν ήθελε να τ' ακούσει. Του ήταν πολύ επώδυνη η σκέψη ότι ο μονάκριβος εγγονός του λίγο έλειψε να σκοτωθεί. Όμως δεν μπορούσε να του αρνηθεί. «Εντάξει, λοιπόν, σ' ακούω».

«Ήταν αργά το απόγευμα και βρισκόμασταν στην τελευταία φάση της μάχης. Το 107ο Σύνταγμα Πεζικού ήταν στο δυτικό άκρο της πρώτης γραμμής του Γουέλινγκτον και περίμενε διαταγές. Ο ταγματάρχης Ντένισον είχε σκοτωθεί και ήμουν ο μόνος επιζών αξιωματικός, έτσι ανέλαβα τη διοίκηση του συντάγματος».

Ο Χόρνμπιμ δεν μπόρεσε να μη σκεφτεί ότι αυτό ακριβώς ήταν το πνεύμα που ήθελε να έχει όποιος αναλάμβανε κάποια μέρα την επιχείρησή του.

«Ο Βοναπάρτης έριξε στη μάχη την Αυτοκρατορική Φρουρά,

τους καλύτερους άντρες του, ελπίζοντας προφανώς ότι θα αποτελέωναν το στρατό μας. Διέταξα έφοδο και εγώ και οι άντρες μου –μαζί με άλλους– επιτεθήκαμε στους Αυτοκρατορικούς Φρουρούς από το πλάι, στοχεύοντας το πιο τρωτό σημείο τους. Στη διάρκεια της σύρραξης, το άλογό μου δέχτηκε μια σφαίρα και σωριάστηκε, με αποτέλεσμα να πέσω ανάσκελα στο έδαφος. Σήκωσα τα μάτια και είδα ένα Φρουρό με το σπαθί του υψωμένο ψηλά, έτοιμο να με ξεκάνει. Ήμουν σίγουρος ότι αυτό ήταν το τέλος μου».

Θεός φυλάξι, σκέφτηκε ο Χόρνμπιμ. Δεν μπορούσε ούτε να το σκεφτεί. Αλλά ήταν αναγκασμένος ν' αφήσει τον Τζο να συνεχίσει.

«Ένας από τους άντρες μου όρμησε τότε μπροστά, με την ξιφολόγχη του προτεταμένη. Ο Φρουρός την είδε, έκανε περιστροφή και κατέβασε το σπαθί του με δύναμη πάνω στο στρατιώτη μου. Σπαθί και ξιφολόγχη χτύπησαν ταυτόχρονα. Ο Φρουρός ξεκοιλιάστηκε και ο λαιμός του στρατιώτη μου κόπηκε ως τη μέση. Κι εγώ σηκώθηκα, χωρίς ούτε μία αμυχή, και συνέχισα να πολεμάω».

«Δόξα τω Θεώ».

«Εκείνος ο άνθρωπος έδωσε τη ζωή του για να σώσει τη δική μου».

«Ποιος ήταν; Δε νομίζω να μας είπες ποτέ».

«Νομίζω ότι τον γνώριζες. Τον έλεγαν Τζαρτζ Μποξ».

Ο Χόρνμπιμ έμεινε άναυδος. «Αν τον γνώριζα;» Δεν ήξερε τι να πει. «Και βέβαια τον γνώριζα, κι αυτόν και τη γυναίκα του».

«Τη Σαλ. Ήταν κι εκείνη στο Βατερλό. Ακολουθούσε το στράτευμα, όπως πολλές άλλες γυναίκες. Και ήταν από τις καλές. Χρήσιμη σαν άντρας».

Ο Χόρνμπιμ έψαχνε λόγια να εκφράσει τα συναισθήματά του. «Οι δύο τους ήταν για χρόνια οι χειρότεροι ταραξίες στο Κίνγκσμπριτζ!»

«Κι όμως, μου έσωσε τη ζωή».

Ο Χόρνμπιμ τα είχε χαμένα. Δεν ήξερε τι να αισθανθεί. Πώς μπορούσε να είναι ευγνώμων σε κάποιον που ήταν εχθρός του για δεκαετίες; Κι από την άλλη, πώς μπορούσε να μισεί αυτόν που είχε σώσει τη ζωή του εγγονού του;

«Γι' αυτό», είπε ο Τζο, «ελπίζω να καταλαβαίνεις γιατί δε δέ-

χομαι ότι η Μάρτζι Ριβ δεν είναι αρκετά καλή για μένα. Αντίθετα, ελπίζω να είμαι εγώ αρκετά καλός για εκείνη».

Και ο Χόρνμπιμ σώπασε γιατί δεν είχε τι να του απαντήσει.

Πέρασε ένα λεπτό και ο Τζο σηκώθηκε. «Πάω να δω αν είναι έτοιμο το δείπνο».

«Καλά», είπε ο Χόρνμπιμ.

Ο Κιτ εξακολουθούσε να μη συμπαθεί τα άλογα. Ποτέ δε θα απολάμβανε την ιππασία, δε θα θαύμαζε τη δύναμη και την ομορφιά τους, ούτε θα έβρισκε συναρπαστική την πρόκληση να δαμάσει ένα ατίθασο άτι. Σήμερα, ωστόσο, ήπιε το άλογό του χωρίς να το σκέφτεται, με την ίδια φυσικότητα που θα περπατούσε.

Κάλπαζαν πλάι πλάι με τον Ρότζερ για το Μπάντφορντ. Ο Κιτ είχε να πάει στο Μπάντφορντ από τη μέρα που έφυγε, πριν από είκοσι δύο χρόνια. Το χωριό μπορεί να ήταν διαφορετικό απ' ό,τι το θυμόταν. Θα ένιωθε άραγε κάποια νοσταλγία για το μέρος που γεννήθηκε; Ή θα το μισούσε που είχε διώξει εκείνον και τη μητέρα του;

Ο Ρότζερ το είχε επισκεφτεί πολλές φορές όλα αυτά τα χρόνια. «Πώς νιώθεις για το Μπάντφορντ σήμερα;» τον ρώτησε τώρα ο Κιτ.

«Είναι ένα βαρετό και βαλτωμένο μέρος», είπε ο Ρότζερ. «Οι κάτοικοι είναι αδαείς, αμόρφωτοι αγρότες. Τους διοικεί με τον χειρότερο τρόπο ο αδερφός μου, ο Γουίλ, αλλά είναι πολύ ηλίθιοι για να αγανακτήσουν. Απεχθανόμουν το Μπάντφορντ από τότε που έφυγα για την Οξφόρδη και συνειδητοποίησα ότι υπήρχε κι ένας καλύτερος κόσμος εκεί έξω».

«Ω!» έκανε ο Κιτ. «Ίσως δε θα 'πρεπε να ξανάρθουμε καθόλου εδώ τελικά».

«Πρέπει, όμως».

Ξανάστηναν την παλιά τους επιχείρηση. Είχαν ξενοικιάσει το σπίτι τους στο Κίνγκσμπριτζ όταν κατατάχτηκαν στο στρατό και όλα τους τα εργαλεία τα είχαν πάει η Σαλ και ο Τζαρτζ στο παλιό εργαστήρι του Ρότζερ στο Μπάντφορντ. Σχεδίαζαν να δουλεύουν εκεί και να μένουν στο αρχοντικό για να μην πληρώνουν νοίκι.

Ο Κιτ είχε νευρικότητα, αν και ο Ρότζερ τον διαβεβαίωνε ότι όλα

θα πήγαιναν καλά. Ο Γουίλ παλιά μισούσε τον Κιτ και τη μητέρα του. Άραγε θα το θυμόταν και θα ένιωθε το ίδιο και τώρα; Ο Κιτ φοβόταν πως αυτό ήταν πολύ πιθανό.

Το πρόβλημα ήταν ότι είχαν ελάχιστα χρήματα. Κάποιοι είχαν γυρίσει απ' τον πόλεμο με γερό κομπόδεμα, κυρίως απ' αυτά που είχαν κλέψει από νεκρούς στρατιώτες. Ο Κιτ δεν ήταν ποτέ καλός σ' αυτό. Ο Ρότζερ ήταν καλύτερος, αλλά πάντα έχανε τα λεφτά του στα χαρτιά. Και τον βάραιναν ακόμα τα χρέη που τον είχαν αναγκάσει να το σκάσει –αν και οι πιστωτές του θα δίσταζαν να πιέσουν κάποιον που είχε πολεμήσει στο Βατερλό. Το θέμα ήταν ότι τους έλειπαν τα μετρητά για ν' αγοράσουν τα υλικά που χρειάζονταν.

Τους είχε σώσει ο Έιμος. Είχε παραγγείλει έναν αργαλειό Ζακάρ και τους είχε πληρώσει τα μισά προκαταβολικά. Ο Κιτ ήταν ευγνώμων, αλλά ο Έιμος δεν ήθελε ευχαριστίες. «Όταν ήμουν με την πλάτη στον τοίχο, υπήρξαν άνθρωποι που με βοήθησαν», είχε πει. «Τώρα κάνω κι εγώ το ίδιο». Έτσι, μπόρεσαν ν' αγοράσουν ξύλο, σίδερο, καρφιά και κόλλα, αλλά δεν τους περίσσεψε τίποτα.

Καθώς έμπαιναν στο χωριό, το μάτι του Κιτ πήρε το σπίτι που ζούσε κάποτε. Έμοιαζε απαράλλαχτο, αλλά μικρότερο. Στη θέα του ένωσε ένα ζεστό συναίσθημα να τον πλημμυρίζει, ίσως επειδή ήταν ευτυχισμένος κάποτε εκεί, πριν πεθάνει ο πατέρας του και αρχίσουν όλα να πηγαίνουν στραβά.

Ένα μικρό αγόρι βγήκε από το σπίτι με μια ξύλινη γαβάθα με σπόρους που έριξε σε μερικές καχεκτικές κότες. Τα πουλερικά έτρεξαν προς το μέρος του και άρχισαν να τσιμπολογούν βιαστικά τους σπόρους, ενώ το αγοράκι τις παρακολουθούσε. Αυτό το παιδί θα μπορούσα να είμαι εγώ, σκέφτηκε ο Κιτ και προσπάθησε να θυμηθεί πώς ήταν η ζωή του όταν ήταν μικρός και δεν είχε έγνοιες, μα δεν μπόρεσε. Χαμογέλασε κουνώντας το κεφάλι του. Κάποια κομμάτια του παρελθόντος ήταν αδύνατο να τα ανασύρει από τα σκοτεινά βάθη της μνήμης του.

Πέρασαν από την εκκλησία. Εδώ αναπαύεται ο πατέρας μου, σκέφτηκε ο Κιτ. Μπήκε στον πειρασμό να σταματήσει, μα άλλαξε γνώμη. Στον τάφο του πατέρα του είχε τοποθετηθεί μόνο ένας ξύλινος σταυρός που, έπειτα από τόσα χρόνια, θα είχε σαπίσει και θα

είχε διαλυθεί, έτσι ο Κιτ δε θα μπορούσε καν να τον ξεχωρίσει. Την Κυριακή θα ερχόταν στο μικρό κοιμητήριο και θα έμενε λίγη ώρα για να τον θυμηθεί.

Όταν έφτασαν στο αρχοντικό, η οικτρά παραμελημένη κατάσταση του σόκαρε τον Κιτ. Η μπογιά της εξώπορτας ξεφλούδιζε και ένα σπασμένο παράθυρο είχε φραχτεί πρόχειρα με μια σανίδα. Πήγαν στο στάβλο, μα δεν ήρθε κανείς να ξεσελώσει τα άλογά τους, έτσι το έκαναν μόνοι τους.

Μπήκαν στο σπίτι από την μπροστινή είσοδο. Στο χολ υπήρχαν κάμποσα μεγαλόσωμα σκυλιά, αλλά αναγνώρισαν τον Ρότζερ και κούνησαν φιλικά τις ουρές τους. Το δωμάτιο μύριζε άσχημα. Καμία γυναίκα δε θα είχε ανεχτεί τόση βρομιά και εγκατάλειψη, αλλά ο Γουίλ είχε χωρίσει με τη γυναίκα του, ο Τζορτζ είχε πεθάνει χωρίς να παντρευτεί και ο Ρότζερ, φυσικά, ήταν ανύπαντρος.

Ο Ρότζερ είχε πει στον Κιτ ότι ο Γουίλ είχε κατασπαταλήσει ό,τι είχε και δεν είχε συν όσα είχε μπορέσει να δανειστεί. Τον βρήκαν στο σαλόνι να παίζει χαρτιά μ' έναν άντρα που αναγνώρισε ο Κιτ· ήταν ο Πλατς, ο μπάτλερ. Τα μαλλιά του Γουίλ έφταναν ως τους ώμους του και ο Πλατς φορούσε πουκάμισο χωρίς σακάκι ή γραβάτα. Πάνω στο τραπέζι υπήρχε ένα άδειο μπουκάλι πόρτο και δύο άπλυτα ποτήρια μαρτυρούσαν τι είχε απογίνει το περιεχόμενό του. Και σ' αυτό το δωμάτιο, ήταν έντονη η μυρωδιά των σκυλιών.

Ο Κιτ θυμήθηκε πώς ήταν ο Γουίλ πριν από τόσα χρόνια: ένας ψηλόκορμος, γεροδεμένος αριστοκράτης, ντυμένος πάντα στην πένα, με τις τσέπες γεμάτες λεφτά και την καρδιά του γεμάτη περηφάνια.

Ο Γουίλ σήκωσε τα μάτια και είδε τον αδερφό του. «Ρότζερ. Τι κάνεις εδώ;»

Τι ψυχρός τρόπος να καλωσορίζεις τον αδερφό σου, σκέφτηκε ο Κιτ.

«Ήξερα ότι θα ήθελες να με συγχαρείς για τη συμβολή μου στη νίκη του Βατερλό», είπε σαρκαστικά ο Ρότζερ.

Ο Γουίλ δεν είχε καμία συμβολή στον πόλεμο παρά μόνο για να βγάλει κέρδος.

Ο Γουίλ δε χαμογέλασε. «Ελπίζω να μη σχεδιάζεις να μείνεις

πολύ. Δεν μπορώ να σε ταΐζω». Πρόσεξε τότε τον Κιτ και είπε, «Τι στο διάβολο θέλει ετούτο το μπασμένο εδώ;»

«Ο Κιτ κι εγώ είμαστε συνεταίροι σε μια επιχείρηση, Γουίλ, και θα χρησιμοποιούμε το εργαστήρι μου».

«Πες του απλώς να φροντίσει να μην τον βλέπω μπροστά μου».

«Καλά θα κάνεις να φροντίσεις να μη σε βλέπει εκείνος μπροστά του», είπε ο Ρότζερ. «Δεν είναι πια το παιδάκι που βασάνιζες. Έχει πάει στον πόλεμο και έχει μάθει να σκοτώνει. Αν τον τσαντίσεις, θα σου κόψει το λαρύγγι πριν καλά καλά το καταλάβεις».

Ήταν υπερβολή, φυσικά, αλλά ο Γουίλ φάνηκε να το σκέφτεται σοβαρά. Κοίταξε με γουρλωμένα μάτια τον Κιτ και μετά γύρισε το κεφάλι του αλλού, σχεδόν φοβισμένος.

Ο Κιτ δεν τον φοβόταν πια τον Γουίλ. Έφριττε, όμως, στη σκέψη ότι θα έπρεπε να μείνει σ' αυτό το αχούρι που ανήκε σ' ένα μεθύστακα. Ω, τέλος πάντων, σκέφτηκε, έχω κοιμηθεί και σε χειρότερα μέρη στον πόλεμο. Σίγουρα θα είναι καλύτερο από μια βρεγμένη κουβέρτα σ' ένα λασπωμένο χωράφι.

«Θα ρίξουμε μια ματιά επάνω», είπε ο Ρότζερ. «Ελπίζω το δωμάτιό μου να έμεινε καθαρό και τακτοποιημένο όσο έλειπα για να σας προστατεύω απ' τον Βοναπάρτη».

Μίλησε τότε για πρώτη φορά ο Πλατς. «Δεν έχουμε προσωπικό», γκρίνιαξε. «Και δε βρίσκουμε υπηρέτες –όλοι οι άντρες έχουν πάει στο στρατό. Τι να κάνουμε;»

«Να καθαρίζεις το σπίτι εσύ, άχρηστε τεμπέλη. Έλα, Κιτ, πάμε να δούμε το δωμάτιό μου».

Ο Ρότζερ βγήκε και ο Κιτ τον ακολούθησε. Ανέβηκαν τη σκάλα που φαινόταν τεράστια στον Κιτ όταν ήταν μικρός. Ο Ρότζερ άνοιξε την πόρτα μιας κρεβατοκάμαρας και μπήκαν μέσα. Το δωμάτιο ήταν γυμνό. Υπήρχε μόνο ένα κρεβάτι, χωρίς στρώμα, ούτε μαξιλάρια ή σεντόνια.

Ο Ρότζερ άνοιξε τα συρτάρια και τα βρήκε άδεια. «Είχα αφήσει ρούχα εδώ», είπε. «Και μια ασημένια βούρτσα, έναν καθρέφτη ξυρίσματος και ένα ζευγάρι μπότες».

Στο δωμάτιο μπήκε μια υπηρέτρια, μια ξερακιανή τριαντάρα με σκούρα μαλλιά και αρρωστιάτικο δέρμα. Φορούσε ένα λιτό χειρο-

ποίητο φόρεμα και από τη ζώνη γύρω από τη στενή της μέση κρεμόταν μια αρμαθιά κλειδιά. Χαμογέλασε ζεστά στον Κιτ κι εκείνος την αναγνώρισε. «Φαν!» αναφώνησε και την έκλεισε στην αγκαλιά του.

Στράφηκε στον Ρότζερ. «Η Φαν με φρόντιζε όταν ράγιζε το κρανίο μου. Είχαμε γίνει πολύ φίλοι».

«Το θυμάμαι», είπε ο Ρότζερ. «Κάθε φορά που την έβλεπα από τότε με ρωτούσε πώς ήσουν».

Ο Κιτ δεν το ήξερε αυτό. «Εκπλήσσομαι που είσαι ακόμα εδώ», της είπε.

«Είναι η οικονόμος του σπιτιού πλέον», του εξήγησε ο Ρότζερ.

«Που είναι ακόμα απλήρωτη», συμπλήρωσε η Φάνι.

«Γιατί δεν έφυγες ποτέ;» τη ρώτησε ο Κιτ.

«Δεν έχω πού να πάω», του απάντησε. «Είμαι ορφανή, όπως ξέρεις. Ο Θεός να με βοηθήσει, μα αυτή είναι η μόνη οικογένεια που έχω».

«Μα ετούτο το μέρος έχει ρημάξει».

«Έχει φύγει όλο το προσωπικό. Μόνο εγώ και ο Πλατς έχουμε μείνει και ο Πλατς δεν κάνει σχεδόν τίποτα. Και δεν υπάρχουν χρήματα για σαπούνι, γυαλιστικό, βερνίκι γραφίτη για τα τζάκια και τέτοια πράγματα».

Ο Ρότζερ έδειξε τα άδεια συρτάρια. «Τι έγιναν όλα τα πράγματατά μου;»

«Λυπάμαι, κύριε Ρότζερ», είπε η Φάνι. «Τα σήκωσαν όλα οι υπηρέτες σαν πληρωμή για τους μισθούς που δεν είχαν πάρει. Τους είπα ότι αυτό ήταν κλοπή, αλλά είπαν ότι το πιθανότερο ήταν ότι θα σκοτωνόσασταν στον πόλεμο και δε θα μάθαινε ποτέ κανείς τι είχαν πάρει».

Ο Κιτ αισθανόταν απάισια σ' αυτό το φρικτό και αφιλόξενο σπίτι. «Πάμε να ρίξουμε μια ματιά στο εργαστήρι», πρότεινε.

«Αυτό είναι σε καλύτερη κατάσταση», είπε αμέσως η Φάνι. «Είναι κλειδωμένο και είμαι η μόνη που έχω κλειδί, εκτός από σας, φυσικά, κύριε Ρότζερ. Το φρόντιζα, καθώς και όλα τα εργαλεία και τα άλλα πράγματά σας».

«Δεν ξέρω τι έχει γίνει το κλειδί μου», είπε ο Ρότζερ. «Δεν το έχω».

«Πάρτε το δικό μου τότε». Η Φάνι έβγαλε ένα κλειδί από την αρμαθιά της και του το έδωσε. Ο Ρότζερ την ευχαρίστησε.

Ο Κιτ και ο Ρότζερ βγήκαν από το αρχοντικό και περπάτησαν το μισό μίλι ως το χωριό. Τους πήρε κάμποση ώρα, γιατί ο Κιτ σταματούσε κάθε τόσο για να μιλήσει σε ανθρώπους που θυμόταν. Ο Μπράιαν Πάικσταφ, ο πνευματικός ηγέτης των μεθοδιστών, είχε παχύνει. Ο Άλεκ Πόλοκ, ο πρακτικός γιατρός με τα φθαρμένα ρούχα που είχε επιδέσει το κεφάλι του Κιτ, είχε επιτέλους καινούργιο σακάκι. Και ο Τζίμι Μαν φορούσε ακόμα το τρίκοχο καπέλο του. Ο Κιτ αναγκάστηκε να πει σε όλους για το Βατερλό.

Έφτασαν κάποια στιγμή στο εργαστήρι. Κάποτε ήταν στάβλος, μια στέρεα κατασκευή που ο Ρότζερ είχε τροποποιήσει για τις ανάγκες του, ανοίγοντας μεγάλα παράθυρα για να έχει καλύτερο φωτισμό. Ο Κιτ είδε τα εργαλεία να κρέμονται τακτοποιημένα στον τοίχο. Σ' ένα ντουλάπι υπήρχαν πιατικά και ποτήρια, όλα καθαρά.

Στη μια άκρη υπήρχε μια ανοιχτή σοφίτα που παλιά χρησίμευε ως χορταποθήκη. Εύκολα θα μπορούσε να μετατραπεί σε υπνοδωμάτιο. Μια ερωτική φωλιά, σκέφτηκε ο Κιτ.

«Δε θα μπορούσαμε να μείνουμε εδώ;» είπε.

«Χαίρομαι πολύ που το θέλεις κι εσύ», απάντησε ο Ρότζερ.

Ο Χόρνμπιμ δεν μπορούσε να πάψει να σκέφτεται τον Τζαρτζ Μποξ, που είχε σώσει τον εγγονό του στη μάχη του Βατερλό. Ήθελε να το ξεχάσει εντελώς, μα ερχόταν διαρκώς στο μυαλό του. Συνέχισε να το συλλογίζεται καθισμένος στο γραφείο του, στο Χοιροστάσιο, μπροστά σε επιστολές πελατών που κοιτούσε αφηρημένα χωρίς να τις διαβάζει. Δεν μπορούσε να το χωνέψει ότι χρωστούσε τεράστια ευγνωμοσύνη σ' ένα από τα άχρηστα ζώα που είχε στη δούλεψή του. Ήταν τόσο απίστευτο όσο αν του είχαν πει ότι ο βασιλιάς της Αγγλίας στην πραγματικότητα ήταν στρουθοκάμηλος.

Τι θα μπορούσε να γαληνέψει την τρικυμία μέσα του; Αν μπορούσε να δώσει στον Μποξ κάποιο είδος αμοιβής, ίσως ξανάβρισκε την ηρεμία του, αλλά ο Μποξ ήταν νεκρός. Σκέφτηκε, ωστόσο, ότι ίσως μπορούσε να κάνει κάτι για τη χήρα του. Τι, όμως; Να της

έδινε χρήματα; Ήξερε τη Σαλ, όμως· μπορεί να του τα πετούσε στα μούτρα και να τον εξευτέλιζε ακόμα περισσότερο.

Αποφάσισε ν' αφήσει τον Τζο να λύσει το πρόβλημα.

Με το που το σκέφτηκε, θέλησε να το κάνει αμέσως· έτσι λειτουργούσε. Έφυγε πριν μεσημεριάσει από το εργοστάσιο και πήγε στο Γουίλαρντ Χάουζ.

Τον οδήγησαν στο μπροστινό δωμάτιο που έβλεπε στον καθεδρικό ναό. Ήταν ακόμα το γραφείο του κόμη, αλλά ο Χένρι προφανώς ήταν κάπου αλλού. Το κόκκινο χιτώνιο του Τζο κρεμόταν πίσω από την πόρτα και ο ίδιος καθόταν στο μεγάλο γραφείο, με μια μικρή στοίβα από χαρτιά μπροστά του, ένα βαζάκι με μυτερές πένες με φτερό και ένα μελανοδοχείο δίπλα στο δεξί του χέρι.

Ο Χόρνμπιμ κάθισε και του έφεραν καφέ. Ο Τζο ήξερε πώς τον έπινε: δυνατό με κρέμα.

«Είμαι περήφανος για σένα», είπε στον Τζο. «Έχεις γίνει ταγματάρχης θα και είσαι μόλις δεκαοχτώ ετών».

«Ο στρατός πιστεύει ότι είμαι είκοσι δύο».

«Η προσποιούνται ότι το πιστεύουν».

«Και η θέση αυτή είναι προσωρινή. Ένας νέος αντισυνταγματάρχης θα έρθει να αναλάβει από μέρα σε μέρα».

«Ωραία. Δε θέλω να φας όλη σου τη ζωή στο στρατό».

«Δεν έχω κάνει ακόμα σχέδια για την υπόλοιπη ζωή μου, παππού».

«Εγώ, όμως, έχω κάνει». Δεν είχε έρθει να του μιλήσει γι' αυτό ο Χόρνμπιμ, μα δυσκολευόταν να μπει στο θέμα που τον έκαιγε. Η ευγνωμοσύνη που χρωστούσε στον Τζαρτζ Μποξ ήταν εξευτελιστική. Και συνέχισε να αποφεύγει το θέμα. «Θέλω ν' αφήσεις το στρατό και να έρθεις να δουλέψεις στην οικογενειακή επιχείρηση».

«Ευχαριστώ. Είναι σίγουρα δελεαστική επιλογή».

«Μην είσαι ανόητος, είναι η μόνη επιλογή. Τι άλλο θα μπορούσες να κάνεις; Άσε, μην απαντάς, δε θέλω λίστα. Έχω τρία εργοστάσια και καμιά διακοσαριά ενοικιαζόμενες εργατικές κατοικίες. Είσαι το μόνο μου εγγόνι, άρα είναι όλα δικά σου».

«Ευχαριστώ, παππού. Πραγματικά με τιμάς».

Ο Χόρνμπιμ πρόσεξε ότι του απάντησε ευγενικά, μα δε δεσμεύ-

τηκε. Ωστόσο, ίσως έπρεπε ν' αρκεστεί σ' αυτό για την ώρα. Δεν ήταν η κατάλληλη στιγμή να επιμείνει. Μια έντονη λογομαχία μπορεί να έσπρωχνε τον Τζο προς την αντίθετη κατεύθυνση. Γιατί δεν ήταν απ' αυτούς που υποχωρούσαν στις φοβέρες· από την άποψη αυτή διέφερε από τον πατέρα του και έμοιαζε στον παππού του.

Ο Χόρνμπιμ σηκώθηκε. «Θέλω να το σκεφτείς καλά. Είσαι πολύ ικανός, μα έχεις πολλά να μάθεις. Όσο πιο νωρίς ξεκινήσεις, τόσο πιο έτοιμος θα είσαι όταν εγώ αποσυρθώ». Ακόμα δεν του είχε πει γιατί είχε έρθει. Κάτι που δε συνηθίζω, σκέφτηκε.

«Υπόσχομαι να το σκεφτώ πολύ σοβαρά», είπε ο Τζο.

Ο Χόρνμπιμ πήγε στην πόρτα. Καμώθηκε ότι μόλις είχε θυμηθεί κάτι και είπε, «Α, και πήγαινε να δεις τη χήρα του Τζαρτζ Μποξ. Μάλλον πρέπει να της δώσω κάποια ανταμοιβή. Μάθε τι θέλει».

«Θα κάνω ό,τι καλύτερο μπορώ».

«Πάντα να κάνεις ό,τι καλύτερο μπορείς», είπε ο Χόρνμπιμ και έφυγε.

Ο Κένελμ Μάκιντος θάφτηκε σ' ένα προτεσταντικό νεκροταφείο στις Βρυξέλλες. Η Έλσι ήταν μια από τις εκατοντάδες γυναίκες που αναζήτησαν τα σώματα των αγαπημένων τους μετά τη μάχη του Βατερλό. Ήταν η χειρότερη μέρα της ζωής της· είχε δει τα πρόσωπα τόσων νεκρών, νέων στην πλειοψηφία τους, που κείτονταν σε χωράφια λάσπης και πατημένου σταριού, με κορμιά κατακρεουργημένα και τα άψυχα μάτια τους ν' ατενίζουν τον ουρανό. Οι περισσότεροι θα θάβονταν εκεί, οι αξιωματικοί σε ατομικούς τάφους και οι απλοί στρατιώτες σε ομαδικούς. Οι στρατιωτικοί ιερείς ήταν προνομιούχοι, ωστόσο, και η Έλσι μπόρεσε να πάρει τη σορό του Κένελμ και να κανονίσει να θαφτεί όπως έπρεπε.

Τα παιδιά ήταν καταστενοχωρημένα. Τους είπε να είναι περήφανα για εκείνον και τους θύμιζε ότι τώρα ήταν στον ουρανό και κάποια μέρα θα τον ξανάβλεπαν εκεί πάνω. Δεν το πολυπίστευε, μα τα παιδιά παρηγορήθηκαν.

Η ίδια είχε στενοχωρηθεί περισσότερο απ' όσο περίμενε. Δεν ήταν ποτέ ερωτευμένη με τον Κένελμ, που ήταν εγωκεντρικός άν-

θρῶπος πριν τον αλλάξει ο στρατός. Όμως είχαν ζήσει πολλά χρόνια μαζί, είχαν φέρει στον κόσμο πέντε υπέροχα παιδιά και ο χαμός του άφησε ένα κενό στη ζωή της. Έκλαψε πικρά όταν κατέβαζαν το φέρετρο στον τάφο.

Και τώρα είχε γυρίσει στο Κίνγκσμπριτζ και ζούσε με τη μητέρα της και τον Σπέιντ, διευθύνοντας και πάλι το κατηχητικό μαζί με τον Έιμος. Ο μεγαλύτερος γιος της, ο Στίβεν, είχε γίνει αμέσως δεκτός για σπουδές στην Οξφόρδη, μιας και ήταν εγγονός επισκόπου, έτσι είχε φύγει. Κατά τα άλλα, ζούσαν όπως πριν, μόνο που τώρα η Έλσι ήταν χήρα και δε θα έρχονταν πια άλλα γράμματα από τον Κένελμ.

Δε σκεφτόταν να ξαναπαντρευτεί. Πριν από χρόνια ήθελε να παντρευτεί τον Έιμος, μα εκείνος ήθελε την Τζέιν. Ακόμα περνούσε πολύ χρόνο μαζί της. Ήταν πολύ κακόκεφος στη διάρκεια της επίσκεψης κάποιου ταγματάρχη Πέρσιβαλ Ντουάιτ, από το γραφείο του αρχηγού του στρατού στο Λονδίνο. Ο Ντουάιτ είχε έρθει να επιθεωρήσει το 107ο Σύνταγμα Πεζικού, όπως είπε, αλλά είχε βρει το χρόνο να συνοδεύσει την Τζέιν στις ιπποδρομίες, το θέατρο και άλλες εκδηλώσεις στη θέση του συζύγου της. Ο Έιμος είχε πει ότι δεν του άρεσε να τη βλέπει να φλερτάρει όσο ο σύζυγός της ανάρρωνε από τραύμα μάχης. Ομολογουμένως αυτή την αυστηρή ηθική στάση περίμενε από τον Έιμος η Έλσι, αλλά υποπτευόταν ότι ζηλευε κιόλας.

Της άρεσε πολύ που είχε χορέψει μαζί του στο χορό της δούκισσας του Ρίτσμοντ. Το βαλς τής είχε φανεί σαν ένα είδος συμβολικής μοιχείας: μια συναρπαστική και πολύ στενή σωματική επαφή μ' έναν άντρα που δεν ήταν σύζυγός της. Κάτι ανάλογο μπορεί να είχε αισθανθεί και ο Έιμος. Όμως αυτό ήταν όλο.

Μια Κυριακή του Οκτώβρη, μετά το κατηχητικό και αφού συγύρισαν, ο Έιμος τη ρώτησε τάχα αδιάφορα ποια ήταν η γνώμη της για την Αγγλικανική Εκκλησία.

«Είναι η μόνη θρησκεία που ξέρω», του είπε. «Πιστεύω τα πιο πολλά που λέει και ευχαρίστως πηγαίνω στην εκκλησία, προσεύχομαι και ψέλνω ύμνους, αλλά είμαι απόλυτα βέβαιη ότι οι κληρικοί

δεν ξέρουν όσα προσποιούνται ότι ξέρουν. Μην ξεχνάς ότι ο πατέρας μου ήταν επίσκοπος και δεν πίστευα ούτε τα μισά απ' όσα έλεγε».

«Θεέ και Κύριε!» αναφώνησε φανερά σοκαρισμένος. «Δεν ήξερα ότι ήσουν τόσο αγνωστικίστρια».

«Λέω στα παιδιά ότι ο μπαμπάς τους τα περιμένει στον ουρανό. Αλλά ξέρουμε πολλά για τους πλανήτες και τα αστέρια για να πιστεύουμε ότι ο παράδεισος είναι εκεί ψηλά, στον ουρανό. Πού είναι, λοιπόν;»

Αντί ν' απαντήσει στην ερώτησή της, της έκανε κι εκείνος μία. «Πιστεύεις ότι θα ξαναπαντρευτείς;»

«Δεν το έχω σκεφτεί», του είπε, πράγμα που δεν ήταν αλήθεια.

«Ποια είναι η γνώμη σου για το μεθοδισμό;»

«Εσύ και ο Σπέντ είστε οι καλύτεροι διαφημιστές του. Δεν είστε δογματικοί, σέβεστε τις απόψεις των άλλων και δε θέλετε διώξεις των καθολικών. Δεν ξέρετε περισσότερα από τους αγγλικανούς, αλλά η διαφορά είναι ότι εσείς παραδέχεστε την άγνοιά σας».

«Έχεις πάει ποτέ σε λειτουργία μεθοδιστών;»

«Όχι, αλλά μπορεί να πάω καμιά φορά για να δω πώς είναι. Γιατί μου κάνουν όλες αυτές τις ερωτήσεις;»

«Ω, έτσι, από απλή περιέργεια».

Μετά μίλησαν για τον καινούργιο δάσκαλο μαθηματικών που έπρεπε να βρουν, μα η Έλσι δεν μπορούσε να βγάλει από το νου της την προηγούμενη συζήτησή τους και, όταν γύρισε στο σπίτι, είπε γι' αυτήν στη μητέρα της. «Δε σου φαίνεται λίγο παράξενο;»

Η Αραμπέλα γέλασε. «Παράξενο; Καθόλου. Αναρωτιόμουν, μάλιστα, πότε θα το έθιγε αυτό το θέμα».

Η Έλσι δεν καταλάβαινε. «Αλήθεια; Γιατί; Γιατί έχει γίνει σημαντικός;»

«Γιατί θέλει να σε παντρευτεί».

«Ω, μητέρα», είπε η Έλσι. «Μη λες γελοιότητες».

★

Η Σαλ έμενε σ' ένα από τα ενοικιαζόμενα δωμάτια της Πείσενς Κρέιτον, γνωστής ως Πατ. Αρχικά ο Κιτ τής είχε προτείνει να μείνει μαζί μ' εκείνον και τον Ρότζερ, αλλά η Σαλ είχε αρνηθεί. Δεν

είχε πειστεί ότι την ήθελαν όντως μαζί τους. Είχε μαντέψει από καιρό ότι οι δύο τους ήταν παντρεμένο ζευγάρι υπό κάθε έννοια, εκτός από την επίσημη, και θα είχαν ανάγκη να είναι μόνοι τους. Έπειτα είχαν μετακομίσει στο Μπάντφορντ.

Η Πατ ήταν ευχάριστος άνθρωπος και καλή σπιτονοικοκυρά, μα η Σαλ ήταν θλιμμένη και της έλειπε ο Τζαρτζ. Δεν εργαζόταν· είχε βγάλει αρκετά στην Ολλανδία, κυρίως πουλώντας στους στρατιώτες πράγματα που δεν τους παρείχε ο στρατός, έτσι μπορούσε να ζήσει μήνες χωρίς να χρειαστεί να ξαναδουλέψει σε εργοστάσιο. Όμως είχε την αίσθηση ότι η ζωή της δεν είχε νόημα. Υπήρχαν φορές που δεν έβρισκε το λόγο να σηκωθεί το πρωί. Η Πατ το θεωρούσε συνηθισμένο στο πένθος. Κι εκείνη έτσι ένιωθε, είπε, όταν πέθανε ο κύριος Κρέιτον. Η Σαλ το πίστευε, αλλά δεν παρηγορήθηκε.

Ξαφνιάστηκε όταν την επισκέφτηκε ο Τζο Χόρνμπιμ, κομπός με την καινούργια του στολή. «Γεια σας, κυρία Μποξ», της είπε. «Από το Βατερλό έχω να σας δω».

Η Σαλ δεν ήξερε αν μπορούσε να τον εμπιστευτεί. Είχε αποδειχτεί καλός αξιωματικός, μα στις φλέβες του κυλούσε το μιαρό αίμα του παππού του. Αποφάσισε να φανεί ανοιχτόμυαλη. «Πώς μπορώ να βοηθήσω, ταγματάρχα;» ρώτησε ουδέτερα.

«Θα ξέρετε ότι ο σύζυγός σας μου έσωσε τη ζωή».

Κούνησε καταφατικά το κεφάλι της. «Μου περιέγραψαν τι συνέβη κάποιιοι που ήταν εκεί κοντά».

«Κι όχι μόνο αυτό, αλλά πέθανε για να μου σώσει τη ζωή».

«Ήταν άνθρωπος με μεγάλη καρδιά».

«Κι όμως, εσείς και ο παππούς μου ήσασταν οι χειρότεροι εχθροί».

«Αυτό είναι αλήθεια».

«Ο παππούς δυσκολεύεται να αποδεχτεί αυτή την παράδοση κατάστασης».

«Ελπίζω να μη μου ζητήσετε να τον λυπηθώ».

Ο Τζο έγνεψε αρνητικά, χαμογελώντας θλιμμένα. «Είναι πιο πολύπλοκο».

Τα λόγια του κέντρισαν το ενδιαφέρον της Σαλ. «Καθίστε, τό-

τε». Του έδειξε τη μοναδική καρέκλα στο δωμάτιο κι εκείνη κάθισε στην άκρη του κρεβατιού.

«Ευχαριστώ. Κοιτάξτε, ο παππούς μου πιθανότατα δε θ' αλλάξει ποτέ».

«Σπάνια αλλάζουν οι άνθρωποι, ιδίως όταν γερνούν».

«Παρ' όλα αυτά, θέλει να κάνει κάτι σε αναγνώριση της ηρωικής θυσίας του συζύγου σας. Θα ήθελε να πει ευχαριστώ με τον τρόπο του και, αφού δεν μπορεί να δώσει τίποτα στον Τζαρτζ, θα ήθελε να δώσει κάτι σ' εσάς».

Η Σαλ δεν ήξερε αν θα δεχόταν δώρο από τον Χόρνμπιμ. Δεν ήθελε τίποτα που θα της τον θύμιζε. Έτσι, ρώτησε επιφυλακτικά, «Τι ακριβώς έχει στο νου του;»

«Δεν ξέρει, γι' αυτό μού ζήτησε να σας ρωτήσω. Υπάρχει κάτι που χρειάζεστε ή επιθυμείτε και θα μπορούσε να σας το δώσει; Οτιδήποτε;»

Θέλω πίσω τον Τζαρτζ μου και τίποτε άλλο, σκέφτηκε η Σαλ, μα δεν ωφελούσε να το πει. «Οτιδήποτε;»

«Δεν έθεσε κανένα όριο. Και είμαι εδώ για να μάθω τι θα θέλατε. Δε μου ανέφερε συγκεκριμένο ποσό, μα θα φροντίσω να έχετε αυτό που θα ζητήσετε».

«Αυτό είναι σαν παραμύθι, που τρίβεις ένα μαγικό λυχνάρι και εμφανίζεται ένα τζίνι».

«Ένα τζίνι με στολή του 107ου Συντάγματος Πεζικού».

Η Σαλ γέλασε. Τελικά δεν ήταν κακό παιδί ο Τζο.

Έπρεπε να δεχτεί κάποιο δώρο, όμως; Και, αν ναι, τι θα έπρεπε να ζητήσει;

Σκέφτηκε για λίγα λεπτά, ενώ ο Τζο περίμενε υπομονετικά. Η αλήθεια ήταν ότι είχε κάτι στο νου της· το σκεφτόταν μήνες τώρα. Φανταζόταν πώς θα ήταν και αναζητούσε τρόπους να το κάνει πραγματικότητα.

Τελικά το είπε. «Θέλω ένα μαγαζί».

«Θέλετε ν' ανοίξετε μαγαζί ή ν' αγοράσετε κάποιο που ήδη υπάρχει;»

«Ν' ανοίξω».

«Στη Χάι Στριτ;»

«Όχι. Δε θέλω να πουλάω ακριβά φορέματα σε πλούσιες κυρίες. Δε θα ήμουν καλή σ' αυτό».

«Τότε;»

«Θέλω ένα μαγαζί στην άλλη πλευρά του ποταμού, κοντά στα εργοστάσια, σ' ένα από τα σπίτια που έχει χτίσει ο πατέρας σας. Οι άνθρωποι εκεί πάντα παραπονιούνται ότι πρέπει να κάνουν πολύ δρόμο για να πάνε στα μαγαζιά της πόλης».

Ο Τζο συμφώνησε μ' ένα νεύμα. «Θυμάμαι ότι στην Ολλανδία πάντα είχατε μικροπράγματα που ήθελαν οι στρατιώτες: μολύβια, καπνό, παστίλιες μέντας, βελόνες και κλωστή για να ράβουν τα σκισμένα τους ρούχα».

«Για να έχεις μαγαζί, πρέπει να ξέρεις τι χρειάζονται οι άνθρωποι και να το έχεις στα ράφια».

«Και πώς ξέρεις τι χρειάζονται;»

«Τους ρωτάς».

«Πολύ λογικό. Πώς θα προχωρήσουμε, λοιπόν;»

«Κοιτάξτε, αν συμφωνεί ο παππούς σας, θα μου δώσει ένα από τα σπίτια του, ένα γωνιακό. Θα χρησιμοποιώ το ισόγειο ως μαγαζί και θα μένω στον επάνω όροφο. Με τον καιρό, μπορεί να κάνω κάποιες βελτιώσεις στο κτίριο, αν βγάλω αρκετό κέρδος. Για αρχή, όμως, το μόνο που χρειάζομαι είναι κάποιο στοκ και έχω αρκετά χρήματα για να ξεκινήσω».

«Εντάξει. Θα του το πω. Και νομίζω ότι θα πει ναι».

«Ευχαριστώ».

Της έσφιξε το χέρι. «Χαίρομαι που σας γνώρισα στη ζωή μου, κυρία Μποξ».

Λίγο πριν τα Χριστούγεννα, στη διάρκεια του διαλείμματος στο θέατρο, η Τζέιν πήρε τον Έιμος παράμερα και του μίλησε με ύφος σοβαρό. «Δε μου αρέσει καθόλου ο τρόπος που φέρεσαι στην Έλσι», του είπε.

Ο Έιμος αιφνιδιάστηκε. «Τι στο καλό εννοείς; Δεν της φέρομαι άσχημα».

«Όλοι νομίζουν ότι θα την παντρευτείς, αλλά εσύ δεν της κάνεις πρόταση!»

«Γιατί νομίζει ο κόσμος ότι θα την παντρευτώ;»

«Για τ' όνομα του Θεού, Έιμος! Τη βλέπεις σχεδόν καθημερινά. Στο Χορό του Κακουργιοδικείου χόρευες όλο το βράδυ μαζί της. Ούτε εσύ ούτε εκείνη δείχνετε το παραμικρό ενδιαφέρον για οποιονδήποτε άλλον. Η Έλσι είναι σαράντα τριών, ελκυστική και μόνη. Και έχει πέντε παιδιά που χρειάζονται πατριό. Και βέβαια, λοιπόν, ο κόσμος νομίζει ότι θα την παντρευτείς –είναι το μόνο λογικό συμπέρασμα! Απλώς δεν καταλαβαίνουν γιατί δεν της το έχεις ζητήσει ακόμα».

«Δεν είναι δική τους δουλειά».

«Κι όμως, είναι. Τουλάχιστον μισή ντουζίνα άντρες θα της πρότειναν γάμο αν πίστευαν ότι είχαν πιθανότητες. Καταστρέφεις τις προοπτικές της. Δεν είναι δίκαιο! Πρέπει είτε να την παντρευτείς είτε να φύγεις απ' τη μέση».

Μια ταξιθέτρια χτύπησε ένα κουδουνάκι και επέστρεψαν στις θέσεις τους. Ο Έιμος είχε τα μάτια του καρφωμένα στη σκηνή, μα ήταν τόσο απορροφημένος στις σκέψεις του, που δεν έβλεπε το θεατρικό έργο. Μήπως είχε δίκιο η Τζέιν; Πιθανότατα. Δε θα έβγαζε κάτι τέτοιο απ' το μυαλό της –δεν υπήρχε λόγος, άλλωστε.

Θα έπρεπε να παγώσει λίγο τη σχέση του με την Έλσι για να δείξει σε όλους ότι δεν είχαν αισθηματική σχέση. Η σκέψη αυτή, ωστόσο, του έφερε θλίψη. Η ζωή χωρίς εκείνη φάνταζε ζοφερή.

Και τα αισθήματά του είχαν αλλάξει από το χορό της δούκισσας του Ρίτσμοντ. Πάντα έλεγε στον εαυτό του ότι ήθελε να είναι μόνο φίλος με την Έλσι, αλλά η αλήθεια ήταν ότι αυτό δεν του αρκούσε πια. Από μέσα του ανάβλυζε ένα άλλο συναίσθημα, κάτι που είχε να κάνει με το πόσο ζεστό και μαλακό ήταν το κορμί της κάτω από το μεταξωτό της φόρεμα όταν χόρευαν βαλς. Ένιωθε λιγάκι σαν ηφαιστέιο, που μοιάζει σβηστό, μα στα βάθη του κοχλάζει κρυμμένη λάβα. Κατά βάθος ήθελε να είναι κάτι παραπάνω από φίλος της.

Ήταν μεγάλη αλλαγή αυτή, αλλά δεν είχε πια καμία αμφιβολία. Την αγαπούσε. Γιατί του είχε πάρει τόσον καιρό για να το συνειδητοποιήσει; Ποτέ δεν ήμουν έξυπνος σ' αυτά τα πράγματα, σκέφτηκε.

Άρχισε να αναλογίζεται πώς θα ήταν η ζωή αν ήταν παντρεμένοι. Και τον έπιασε τέτοια ανυπομονησία, που ήθελε να την παντρευτεί την επομένη κιόλας.

Όμως υπήρχε ένα πρόβλημα. Ο Έιμος ήταν ο πατέρας ενός νόθου παιδιού. Άραγε το ήξερε ή το είχε μαντέψει η Έλσι; Και, αν ναι, πώς ένιωθε γι' αυτό; Και ο αδερφός της ο Έιμπ ήταν νόθος, αλλά ήταν πάντα καλή και στοργική μαζί του. Από την άλλη, ήταν κόρη επισκόπου. Θα δεχόταν να παντρευτεί ένα μοιχό;

Δεν ήξερε. Όμως μπορούσε να τη ρωτήσει.

Η επίσκεψη του Τζο Χόρνμπιμ ήταν έκπληξη για τον Σπέιντ. Και ήταν περίεργος να μάθει το λόγο της. Οι άντρες του 107ου Συντάγματος Πεζικού τον εκτιμούσαν πολύ, πράγμα απρόσμενο, όπως έλεγαν όλοι, δεδομένου του ποιος ήταν ο παππούς του.

Ο Τζο έσφιξε το χέρι του Σπέιντ και είπε, «Χαίρομαι που ο κοινωνιάδος σας, ο Φρέντι, γύρισε ζωντανός από το Βατερλό».

«Ναι», είπε ο Σπέιντ. «Αποφάσισε να μείνει στο στρατό».

«Δεν εκπλήσσομαι. Είναι καλός λοχίας. Θα χαίρονται που έμεινε».

Ο Σπέιντ έτυχε να είναι με τον Σάιμ Τζάκσον, που καθόταν στον αργαλειό Ζακάρ. Ο Τζο κοίταξε με ενδιαφέρον το μηχάνημα και είπε, «Δε νομίζω να έχει κάτι τέτοιο ο παππούς μου».

«Θα έχει πολύ σύντομα, σ' το εγγυώμαι», είπε ο Σπέιντ.

«Οι τρύπες που υπάρχουν πάνω στην κάρτα», εξήγησε ο Σάιμ, «λένε στον αργαλειό πώς να υφάνει το σχέδιο. Και η όλη διαδικασία της ύφανσης επιταχύνεται».

«Εκπληκτικό».

«Θα σας δείξω», είπε ο Σάιμ και δούλεψε για μερικά λεπτά τον αργαλειό. Ο Τζο εντυπωσιάστηκε. «Μετά, όταν πρέπει ν' αλλάξει το σχέδιο, απλώς βάζουμε άλλη κάρτα», είπε ο Σάιμ. «Τον επινόησε ένας Γάλλος. Ξέρω ότι κανονικά πρέπει να μισούμε τους Γάλλους λόγω του Βοναπάρτη, αλλά ο Φραντσέζος που επινόησε ετούτον τον αργαλειό ήταν μεγάλο μυαλό, ο άτιμος».

«Στη Γαλλία τον αγοράσατε;»

«Όχι, τους φτιάχνουν ο Κιτ Κλίδεροου και ο Ρότζερ Ρίντικ αυτούς τους αργαλειούς».

«Όμως δεν ήρθες εδώ για να μάθεις για τον αργαλειό Ζακάρ, έτσι, Τζο;» είπε ο Σπείντ.

«Όχι. Θα ήθελα να μιλήσουμε ιδιαιτέρως, αν είναι δυνατό».

«Φυσικά». Η λέξη ιδιαιτέρως έδειχνε ότι ο Τζο δεν ήθελε ν' ακούσουν άλλοι τη συνομιλία τους, έτσι του είπε, «Έλα στο ταπεινό μου γραφείο».

Μόλις μπήκαν, ο Τζο περιεργάστηκε το χώρο γύρω του. «Όχι τόσο πολυτελές όσο του παππού μου, αλλά πιο άνετο», σχολίασε.

Κάθισαν και ο Σπείντ ρώτησε, «Λοιπόν, τι σε απασχολεί;»

«Ο παππούς μου θέλει ν' αφήσω το στρατό και να πιάσω δουλειά στην επιχείρησή του».

«Κι εσύ πώς το βλέπεις αυτό;»

«Θέλω να μάθω περισσότερα για τη δουλειά πριν αποφασίσω».

Πολύ λογικό, σκέφτηκε ο Σπείντ.

Στη συνέχεια, όμως, ο Τζο τον ξάφνιασε. «Διευθύνετε τη Φιλική Εταιρεία».

«Ναι...»

«Ο παππούς μου λέει ότι στην πραγματικότητα είναι εργατικό συνδικάτο, με μόνο σκοπό να παρακάμπτει το Νόμο περί Συμπράξεων».

Ο Σπείντ αναρωτήθηκε μήπως επρόκειτο για κάποια παγίδα. «Τον έχω ακούσει να το λέει αυτό», είπε επιφυλακτικά. «Αν έχει δίκιο, η εταιρεία είναι παράνομη».

«Εμένα δε με νοιάζει αν είναι παράνομη ή όχι, απλώς υπέθεσα ότι θα ήσασταν το κατάλληλο πρόσωπο να με συμβουλευέστε».

Πού το πάει τώρα, άραγε; αναρωτήθηκε ο Σπείντ. Δεν είπε τίποτα.

«Βλέπετε», συνέχισε ο Τζο, «δε θέλω να διευθύνω την επιχείρηση όπως ο παππούς μου. Έχει κάνει τους εργάτες εχθρούς του. Για να πούμε τα πράγματα με το όνομά τους, τον μισούν. Κι εγώ δε θέλω να με μισούν».

Ο Σπείντ συμφώνησε μ' ένα νεύμα. Ο Τζο είχε δίκιο, αν και δεν το έβλεπαν όλοι έτσι.

«Νομίζω ότι καλά θα έκανε να προσπαθήσει να τους κάνει, όχι φίλους του, γιατί αυτό δεν είναι ρεαλιστικό, αλλά συμμάχους του ίσως. Στο κάτω κάτω, θέλουν να παράγουν ποιοτικά υφάσματα και να πληρώνονται καλά· και το ίδιο θέλει κι εκείνος».

Έτσι σκεφτόταν κάθε λογικός άνθρωπος, αλλά είχε ιδιαίτερη σημασία όταν το έλεγε κάποιος με το επώνυμο Χόρνμπιμ. «Εσύ, δηλαδή, τι θέλεις να κάνεις;»

«Αυτό ακριβώς ήρθα να σας ρωτήσω. Πώς μπορώ ν' αλλάξω τα πράγματα;»

Ο Σπέντ κάθισε πιο αναπαυτικά στην καρέκλα του. Όλα αυτά ήταν εντελώς αναπάντεχα. Του δινόταν, όμως, μια ευκαιρία να νοθευτεί έναν νεαρό άντρα που έμελλε να παίξει σημαντικό ρόλο στο Κίνγκσμπριτζ. Ίσως ήταν μια καθοριστική στιγμή.

Σκέφτηκε για λίγο τι να πει στον Τζο, μα η ερώτηση ουσιαστικά δεν ήταν δύσκολη. «Να μιλάς στους εργάτες», του είπε. «Όποτε αποφασίζεις να κάνεις κάποια αλλαγή, όπως να φέρεις ένα καινούργιο μηχάνημα, για παράδειγμα, ή ν' αλλάξεις το ωράριο εργασίας, να μιλάς με τους εργάτες πρώτα. Οι μισές διαμάχες που ξεσπούν στη βιομηχανία μας οφείλονται στο ότι κάτι επιβάλλεται ξαφνικά και απροειδοποίητα στους εργάτες και η αυθόρμητη αντίδρασή τους είναι να εναντιωθούν. Να τους λες γιατί θέλεις να κάνεις αυτή την αλλαγή, να συζητάς μαζί τους για τα προβλήματα που θα μπορούσαν να προκύψουν και ν' ακούς τι έχουν να προτείνουν».

Ο Τζο είχε κάποιες αντιρρήσεις. «Μπορείς να μιλάς στους εργάτες σου, αν έχεις λίγους. Ο παππούς μου έχει πάνω από εκατό εργάτες μόνο στο Χοιροστάσιο».

«Το ξέρω», είπε ο Σπέντ. «Γι' αυτό είναι τόσο χρήσιμα τα συνδικάτα».

«Μόνο που είναι παράνομα, όπως είπατε».

«Στην κλωστοϋφαντουργία, πολλοί ιδιοκτήτες εργοστασίων παραγωγής βαμβακερών, αλλά και μάλλινων, υφασμάτων, θέλουν να καταργηθεί ο Νόμος περί Συμπράξεων. Από τη μία μ' αυτόν το νόμο και από την άλλη με το Νόμο περί Στασιαστικών Συναντήσεων, οι εργάτες δεν μπορούν να μιλούν χωρίς να ρισκάρουν το κεφάλι

τους. Και οι άνθρωποι εύκολα καταφεύγουν στη βία όταν η βία είναι το μόνο που έχουν».

«Λογικό ακούγεται», είπε ο Τζο. «Σας ευχαριστώ».

«Πάντα στη διάθεσή σου. Και το εννοώ. Θα χαρώ να σε βοηθήσω αν μπορώ».

Ο Τζο σηκώθηκε να φύγει και ο Σπέιντ τον συνόδευσε ως την πόρτα.

Ο Τζο κοντοστάθηκε. «Υπάρχει τίποτα που θα μπορούσα να κάνω, έστω και κάτι μικρό, για να δείξω στους εργάτες ότι τα πράγματα θα είναι πια διαφορετικά;»

Ο Σπέιντ το σκέφτηκε για μια στιγμή και είπε, «Κατάργησε τον κανόνα που απαγορεύει στους εργάτες να πηγαίνουν στο αποχωρητήριο παρά μόνο σε ορισμένες προκαθορισμένες ώρες».

Τα μάτια του Τζο άνοιξαν διάπλατα. «Θεέ και Κύριε! Έχει τέτοιο κανόνα ο παππούς μου;»

«Και βέβαια έχει. Όπως κι άλλοι εργοστασιάρχες στην πόλη –αλλά όχι όλοι. Εγώ δεν έχω τέτοιο κανόνα. Ούτε ο Έιμος Μπάροουφιλντ».

«Και καλά κάνετε. Είναι βάρβαρος!»

«Οι γυναίκες ιδίως τον απεχθάνονται. Οι άντρες, αν δεν μπορούν να κρατηθούν, απλώς ουρούν στο πάτωμα».

«Αηδιαστικό!»

«Άλλαξέ τον τότε».

Ο Τζο έσφιξε το χέρι του Σπέιντ. «Θα τον αλλάξω», είπε και έφυγε.

Ο Έιμος περίμενε να βρεθεί μόνος με την Έλσι. Αυτό συνέβαινε μία φορά τη βδομάδα, μετά το κατηχητικό. Κάθισαν σ' ένα τραπέζι, σε μια αίθουσα που μύριζε ακόμα από την απλυσιά των φτωχών παιδιών. Ο Έιμος τη ρώτησε χωρίς εισαγωγές, «Σου έχει περάσει ποτέ από το μυαλό η σκέψη ότι ο κόμης Χένρι μπορεί να μην είναι ο πραγματικός πατέρας του μικρού Χαλ;»

Η Έλσι σήκωσε τα φρύδια της. Ήταν φανερό ότι η ερώτηση την είχε αιφνιδιάσει. Η απάντησή της, όμως, ήταν διακριτικά διατυπω-

μένη. «Όλοι το έχουν σκεφτεί αυτό», είπε. «Τουλάχιστον όλοι όσοι ενδιαφέρονται για κουτσομπολιά, δηλαδή ο μισός πληθυσμός του Κίγκσμπριτζ».

«Τι τους κάνει να το υποπτεύονται, όμως;»

«Το απλό γεγονός ότι η Τζέιν έκανε εννέα χρόνια να συλλάβει. Όταν έμεινε έγκυος, λοιπόν, ο κόσμος, όπως ήταν φυσικό, αναρωτιόταν πώς είχε γίνει αυτό. Υπάρχουν αρκετά ενδεχόμενα, αλλά οι κουτσομπόληδες πάντα προτιμούν το πιο αισχρό».

Ωστε θεωρούσε αισχρό πράγμα τη μοιχεία. Ε, ναι, δίκιο είχε. Λίγο έλειψε να εγκαταλείψει κάθε προσπάθεια εξομολόγησης εκείνη τη στιγμή.

Ήξερε ότι έπρεπε να της το πει, μα τώρα που είχε έρθει η ώρα, ένιωθε μεγάλη ντροπή. Παρ' όλα αυτά, κατάφερε να βρει τα λόγια. «Νομίζω ότι ο αληθινός πατέρας του Χαλ είμαι εγώ», είπε, νιώθοντας τα μάγουλά του ν' αναψοκοκκινίζουν. «Συγγνώμη αν σε σόκαρα».

«Δε με σόκαρες και τόσο», είπε η Έλσι.

«Σοβαρά;»

«Πάντα το υποψιαζόμουν. Όπως και πολλοί άλλοι».

Ένωσε ακόμα πιο αμήχανος. «Θέλεις να πεις ότι το είχαν μαντέψει πολλοί στην πόλη;»

«Κοίτα, όλοι πίστευαν ότι είχες σχέση με την Τζέιν».

«Δεν ήταν σχέση».

«Εντάξει, αλλά φάνηκε να σ' ενοχλεί πολύ η επίσκεψη του ταγματάρχη Ντουάιτ».

«Μ' ενόχλησε γιατί απεχθάνομαι να βλέπω την Τζέιν να φέρεται αναξιοπρεπώς. Την αγαπούσα κάποτε, αλλά δεν την αγαπώ πια και αυτή είναι η αλήθεια».

«Τότε πώς είναι δυνατό να είσαι ο πατέρας του Χαλ;»

«Γιατί συνέβη μία φορά. Θέλω να πω, δεν ήταν μακροχρόνια αμαρτία. Ω, Θεέ μου, δεν ξέρω τι λέω».

«Είμος, ένα από τα πιο αξιαγάπητα πράγματα σ' εσένα είναι η αθωότητά σου. Όμως δε χρειάζεται να ντρέπεσαι, όχι για χάρη μου, τουλάχιστον».

«Μα είμαι μοιχός».

«Όχι, δεν είσαι. Αμάρτησες μία φορά. Κι αυτό πριν από πολύ

καιρό». Άπλωσε το χέρι της πάνω από το τραπέζι και το έβαλε πάνω στο δικό του. «Σε ξέρω καλά, ίσως καλύτερα απ' ό,τι σε ξέρει οποιοσδήποτε άλλος στον κόσμο, και δεν είσαι κακός άνθρωπος. Αυτό το λέω με βεβαιότητα».

«Χαίρομαι που το βλέπεις έτσι, εσύ τουλάχιστον».

Ακολούθησε σιωπή. Η Έλσι άνοιξε το στόμα της να πει κάτι, μα το μετάνιωσε. Έπειτα, όμως, άλλαξε ξανά γνώμη και τον ρώτησε, «Γιατί μου το αποκάλυψες τώρα, μια δεκαετία μετά;»

«Ω, δεν ξέρω», της είπε, αλλά κατάλαβε αμέσως πόσο ηλίθια ήταν αυτή η απάντηση. «Ψέματα, ξέρω. Και βέβαια ξέρω».

«Γιατί, λοιπόν;»

«Φοβόμουν ότι δε θα ήθελες να παντρευτείς ένα μοιχό».

Η Έλσι πέτρωσε. «Να παντρευτώ;»

«Ναι. Φοβόμουν ότι θα μου έλεγες όχι».

«Μου κάνεις πρόταση γάμου, δηλαδή;»

«Ναι. Και μάλλον δεν τα καταφέρνω και πολύ καλά, έτσι;»

«Δεν είσαι πολύ σαφής».

«Σωστά. Λοιπόν. Έλσι, σ' αγαπώ. Νομίζω ότι πρέπει να σ' αγαπούσα για πάρα πολύ καιρό χωρίς να το έχω συνειδητοποιήσει. Είμαι ευτυχισμένος όταν είμαι μαζί σου και, όταν δεν είμαι, μου λείπεις. Θέλω να με παντρευτείς και να έρθεις να ζήσεις στο σπίτι μου και να κοιμάσαι στο κρεβάτι μου· θέλω να τρώω κάθε μέρα πρωινό μαζί μ' εσένα και τα παιδιά σου. Αλλά φοβάμαι ότι είναι αδύνατο λόγω του αισχρού παρελθόντος μου».

«Δεν είπα τέτοιο πράγμα».

«Δηλαδή, δε σε πειράζει αυτό που έκανα με την Τζέιν;»

«Δε με πειράζει. Εντάξει, όχι πολύ, τέλος πάντων. Καλά, με πειράζει στην πραγματικότητα, αλλά έτσι κι αλλιώς σ' αγαπώ».

Το είχε πει πραγματικά αυτό;

Έτσι κι αλλιώς σ' αγαπώ.

Το είχε πει.

«Τότε... θα με παντρευτείς;» τη ρώτησε.

«Ναι. Ναι, θα σε παντρευτώ. Αυτό ήθελα πάντα. Φυσικά θα σε παντρευτώ».

«Ω!» έκανε ο Έιμος. «Ω! Ω, σ' ευχαριστώ».

Επιστρέφοντας από το εργοστάσιο στο σπίτι του τη Δευτέρα, ο Χόρνμπιμ υπέκυψε σε μια παρόρμηση να πάει στον καθεδρικό ναό. Σκέφτηκε ότι ίσως κατάφερνε να σκεφτεί καθαρά στην εκκλησία και είχε δίκιο. Οι κίνες και οι καμάρες έμοιαζαν να συνθέτουν κάποιο είδος στέρας λογικής και διαπίστωσε ότι στο χώρο αυτό, στο χλομό φως λιγοστών κεριών, μπορούσε να τακτοποιήσει καλύτερα τις σκέψεις του. Έξω, στο μυαλό του επικρατούσαν μόνο σύγχυση και θυμός. Όλα όσα είχε πιστέψει ποτέ είχαν αποδειχτεί λάθος και δεν είχε τίποτα να τα αντικαταστήσει. Εδώ μέσα ένιωθε ήρεμος.

Διέσχισε όλο το κλίτος ως την Αγία Τράπεζα, την προσπέρασε και συνέχισε προς το ανατολικό άκρο του ναού, το ιερότερο μέρος. Εκεί σταμάτησε, στράφηκε και κοίταξε πίσω.

Στη σκέψη του ήρθε ο Τζαρτζ Μποξ. Ανέκαθεν τον θεωρούσε άχρηστο, αν όχι τίποτα χειρότερο. Ο Μποξ προκαλούσε φασαρίες, μπλεκόταν σε καβγάδες, απεργούσε, έσπαγε μηχανήματα. Κι όμως, στο τέλος, είχε προσφέρει στον Χόρνμπιμ ένα δώρο πολυτιμότερο απ' οτιδήποτε άλλο: τη ζωή του Τζο.

Ο Μποξ είχε υποβληθεί στην υπέρτατη δοκιμασία. Είχε χρειαστεί να σώσει έναν συμπολεμιστή του διακινδυνεύοντας την ίδια του τη ζωή. Η πρόκληση ήταν διπλή. Και το θάρρος του είχε περάσει με επιτυχία τη δοκιμασία. Το ίδιο και η ανιδιοτέλειά του.

Σήμερα ήταν Δευτέρα. Το χτεσινό κήρυγμα είχε βασιστεί στο χωρίο από το Κατά Ιωάννην «κανείς δεν έχει μεγαλύτερη αγάπη από εκείνον που θυσιάζει τη ζωή του για χάρη των φίλων του». Ο επίσκοπος είχε μιλήσει για όλους εκείνους που είχαν δώσει τη ζωή τους στο Βατερλό, αλλά ο Χόρνμπιμ σκεφτόταν μόνο τον Μποξ. Τι είναι η δική μου ζωή σε σύγκριση με τη δική του; είχε αναρωτηθεί. Την απάντηση την είχε δώσει ο Ιησούς: κανένας δεν είχε μεγαλύτερη αγάπη απ' αυτήν που είχε δείξει ο Τζαρτζ Μποξ.

Η ζωή του Χόρνμπιμ έμοιαζε τώρα να μην έχει καμία αξία. Μικρός, είχε επιζήσει με τη βία και τις κλεψιές. Και ως ενήλικος, είχε κάνει τα ίδια πράγματα λιγότερο ανοιχτά: είχε δωροδοκήσει για να κερδίσει δουλειές και είχε καταδικάσει ανθρώπους σε μαстіγωμα

και καταναγκαστικά έργα ή τους είχε παραπέμψει στο κακουργιοδικείο για να καταδικαστούν σε θάνατο.

Η δικαιολογία του ήταν ανέκαθεν ο βάνανυσος θάνατος της μητέρας του. Όμως πολλά παιδιά είχαν νιώσει τη βαναυσότητα στο πετσί τους, αλλά παρ' όλα αυτά είχαν ζήσει μια καλή ζωή ως ενήλικοι. Όπως ο Κιτ Κλίδεροου, για παράδειγμα.

Τους συλλογισμούς του διέκοψαν δυνατές φωνές και γέλια: στο άλλο άκρο του ναού, οι κωδωνοκρούστες έρχονταν για την εξάσκησή τους. Ο Χόρνμπιμ δε θα έμενε άλλο εδώ να σπαταλάει την ώρα του σε μελαγχολικές σκέψεις. Ακολούθησε αντίστροφα την ίδια διαδρομή που είχε κάνει πριν από λίγο.

Το μάτι του πήρε μια μικρή πόρτα στη γωνία της βόρειας πτέρυγας. Ήταν ανοιχτή. Θυμήθηκε ότι σήμερα είχαν ανέβει εργάτες στη στέγη, πιθανότατα για επισκευές. Μάλλον θα έφυγαν χωρίς να κλειδώσουν. Από παρόρμηση, διάβηκε την πόρτα και ανέβηκε τη στριφογυριστή σκάλα.

Χρειάστηκε να σταματήσει κάμποσες φορές λόγω του πόνου στο στήθος του, αλλά στάθηκε να ξεκουραστεί λίγο όταν έφτασε στη στέγη.

Ήταν μια ξάστερη νύχτα με φεγγάρι. Περπάτησε κατά μήκος ενός στενού δρομίσκου και βρέθηκε κοντά στην κορυφή του καμπαναριού. Ύψωσε τα μάτια του και αντίκρισε το άγαλμα του αγγέλου που έλεγαν ότι αναπαριστούσε την Κάρις, τη μοναχή που έχτισε το νοσοκομείο στη διάρκεια της τρομερής επιδημίας της πανούκλας. Άλλο ένα πρόσωπο που είχε κάνει κάτι καλό στη ζωή του.

Ο Χόρνμπιμ βρισκόταν τώρα στη βόρεια πλευρά της στέγης και, όταν κοιτούσε κάτω, έβλεπε το κοιμητήριο στο φεγγαρόφωτο. Όσοι αναπαύονταν εκεί είχαν βρει τη γαλήνη.

Ήξερε ότι υπήρχε λύση για το πρόβλημά του, γιατρεία για την αρρώστια του. Αναφερόταν τακτικά σε όλες τις χριστιανικές εκκλησίες στον κόσμο: εξομολόγηση και μετάνοια. Ένας άνθρωπος που είχε σφάλει μπορούσε να συγχωρεθεί. Το τίμημα, όμως, ήταν ο εξευτελισμός. Όταν ο Χόρνμπιμ φαντάστηκε τον εαυτό του να παραδέχεται ότι είχε κάνει κακό –στην οικογένειά του, τους πελάτες του, τους άλλους υφαντουργούς, τους δημοτικούς συμβούλους– τον

διαπέρασε ένα ρίγος φρίκης. Μετάνοια; Τι σήμαινε μετάνοια; Θα έπρεπε να ζητήσει συγγνώμη απ' όσους είχε βλάψει; Δεν είχε ζητήσει συγγνώμη για τίποτα τον τελευταίο μισό αιώνα. Μπορούσε να επιστρέψει τα χρήματα που είχε βγάλει εξασφαλίζοντας συμβόλαια με το στρατό με διεφθαρμένους τρόπους; Θα του ασκούσαν δίωξη. Μπορεί να πήγαινε στη φυλακή. Τι θ' απογινόταν η οικογένειά του;

Όμως δεν μπορούσε να ζει έτσι. Τις νύχτες κοιμόταν ελάχιστα εξαιτίας των βασανιστικών του σκέψεων. Ήξερε ότι δε διηύθυνε την επιχείρησή του όπως θα έπρεπε. Δε μιλούσε σχεδόν σε κανέναν. Κάπνιζε ασταμάτητα. Και ο πόνος στο στήθος του διαρκώς χειροτέρευε.

Πήγε στην άκρη της στέγης και κοίταξε κάτω, τις ταφόπλακες. Οι κωδωνοκρούστες ξεκίνησαν την εξάσκησή τους και βροντερές νότες άρχισαν να ηχούν από τις τεράστιες καμπάνες. Αισθανόταν τον ήχο τους να τον διαπερνά ως το τελευταίο του κύτταρο, πλημμυρίζοντάς τον ολόκληρο. Όλο του το είναι παλλόταν. Γαλήνη, σκέφτηκε. Γαλήνη.

Και έκανε ένα βήμα στο κενό.

Την ίδια κιόλας στιγμή, ένωσε τρόπο. Θέλησε ν' αλλάξει γνώμη, να γυρίσει πίσω. Άκουσε τον εαυτό του να ουρλιάζει σαν ζώο που το βασάνιζαν. Τα μάτια του ήταν ολάνοιχτα και έβλεπε το έδαφος να πλησιάζει ολοταχώς. Τον κυρίευσε ένας φόβος που ολοένα μεγάλωνε, μα δεν μπορούσε να ουρλιάξει πιο δυνατά. Και τότε συνέβη το χειρότερο, και το έδαφος τον χτύπησε με τόση δύναμη, που κατέκλυσε όλο του το σώμα μια επώδυνη, αβάσταχτη αγωνία.

Και μετά τίποτα.

Η ΑΡΑΜΠΕΛΑ ΣΗΚΩΣΕ τα μάτια της από την εφημερίδα που διάβαζε και είπε, «Διαλύθηκε η Βουλή».

Ο γιος της, ο Έιμπ, δεκαοχτώ ετών πια, κατάπιε το μπέικον που μασούσε και είπε, «Τι σημαίνει αυτό;» Οι γνώσεις του Έιμπ για τη ζωή ήταν αποσπασματικές. Σε κάποιους τομείς ήταν καλά ενημερωμένος, ενώ για άλλα πράγματα είχε πλήρη άγνοια. Ίσως ήταν φυσιολογικό στην ηλικία του. Ο Σπέντ προσπάθησε να θυμηθεί αν ήταν έτσι κι εκείνος στα δεκαοχτώ του, αλλά δεν ήταν σίγουρος. Εν πάση περιπτώσει, ο Έιμπ θα πήγαινε στο Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου το φθινόπωρο και από κει κι έπειτα οι ορίζοντές του γρήγορα θα διευρύνονταν.

Η Αραμπέλα απάντησε στην ερώτησή του. «Σημαίνει ότι θα γίνουν γενικές εκλογές».

«Και θα είναι μια καλή ευκαιρία να ξεφορτωθούμε τον Χάμφρι Φρόγκμορ», συμπλήρωσε ο Σπέντ. Πολύ ευχάριστη προοπτική. Ο Χάμφρι Φρόγκμορ είχε νικήσει στις αναπληρωματικές εκλογές που είχαν γίνει μετά το θάνατο του Χόρνμπιμ. Και είχε αποδειχτεί τεμπέλης και αναποτελεσματικός βουλευτής.

«Πώς θα γίνει αυτό;» ρώτησε ο Έιμπ.

«Ο κύριος Φρόγκμορ θα πρέπει να βάλει ξανά υποψηφιότητα στις αναπληρωματικές εκλογές, αν θέλει να συνεχίσει να μας εκπροσωπεί στο κοινοβούλιο», του απάντησε η μητέρα του.

«Για πότε είναι;» ρώτησε ο Σπέντ.

Η Αραμπέλα ξανακοίταξε την εφημερίδα. «Η νέα Βουλή θα συγκληθεί στις τέσσερις Αυγούστου».

«Αρα έχουμε περιθώριο σχεδόν δύο μηνών», υπολόγισε ο Σπέντ, αφού τώρα ήταν στα μέσα Ιουνίου του 1818. «Πρέπει να βρούμε κάποιον να κατέβει ως αντίπαλος του Φρόγκμορ».

«Γιατί;» ξαναρώτησε ο Έιμπ.

«Γιατί ο κύριος Φρόγκμορ υποστηρίζει το Νόμο περί Συμπράξεων», του εξήγησε ο Σπέιντ. Είχε αναπτυχθεί ένα κίνημα υπέρ της κατάργησης του μισητού εκείνου νόμου, αλλά ο Φρόγκμορ ήθελε να παραμείνει σε ισχύ. Ήταν το μόνο θέμα για το οποίο είχε μιλήσει στο κοινοβούλιο. Εκπροσωπούσε τους σκληροπυρηνικούς του Κίνγκσμπριτζ επικεφαλής των οποίων ήταν πιο πριν ο Χόρνμπιμ.

«Με τον έναν ή τον άλλον τρόπο, χρειαζόμαστε νέο υποψήφιο», είπε η Αραμπέλα. «Και νομίζω ότι θα 'πρεπε να είναι ο γαμπρός μου».

«Ο Έιμος είναι δημοφιλής», συμφώνησε ο Σπέιντ. Ο Έιμος Μπάροουφλιντ είχε εκλεγεί δήμαρχος μετά το θάνατο του Χόρνμπιμ. Ο Σπέιντ έριξε μια ματιά στο ρολόι τσέπης του. «Μπορεί να πάω να του μιλήσω τώρα. Νομίζω ότι θα τον προλάβω πριν φύγει για το εργοστάσιο».

«Θα έρθω κι εγώ μαζί σου», είπε η Αραμπέλα.

Φόρεσαν τα καπέλα τους και βγήκαν. Ήταν μια όμορφη μέρα του Ιουνίου, ψυχρή αλλά με λιακάδα, και η πόλη είχε βάλει τη νέα πρωινή της φορεσιά, λαμπερή από τις δροσοσταλίδες. Βρήκαν τον Έιμος και την υπόλοιπη οικογένεια να τρώνε ακόμα το πρωινό τους. Τα παιδιά της Έλσι μεγάλωναν γρήγορα. Ο Στίβεν έλειπε στην Οξφόρδη, ο Μπίλι και ο Ρίτσι ήταν πια σωστοί νεαροί άντρες και η Μάρθα είχε αρχίσει να αποκτά γυναικείες καμπύλες. Μόνο ο Τζόρτζι ήταν ακόμα παιδί.

Βγήκαν επιπλέον σερβίτσια για τους παππούδες και σερβιρίστηκε ζεστός καφές. Ο Σπέιντ περίμενε να τελειώσουν και να φύγουν οι νεότεροι και μετά είπε, «Διάβασες ότι διαλύθηκε η Βουλή;»

«Ναι», είπε ο Έιμος. «Χρειαζόμαστε κάποιον υποψήφιο για να μην ξαναβγεί αυτός ο άχρηστος ο Φρόγκμορ».

Ο Σπέιντ χαμογέλασε. «Πράγματι. Και νομίζω ότι ο υποψήφιος αυτός πρέπει να είσαι εσύ».

«Το φοβόμουν ότι θα το έλεγες αυτό».

«Είσαι δημοφιλής δήμαρχος. Μπορείς να νικήσεις τον Φρόγκμορ».

«Λυπάμαι που θα σε απογοητεύσω». Ο Έιμος κοίταξε την Έλσι για συμπάρασταση.

«Δε θα πάμε στο Λονδίνο», είπε η Έλσι. «Δε θέλω ν' αφήσω το κατηχητικό μου».

«Δε χρειάζεται να το αφήσεις», είπε ο Σπείντ. «Ο Έιμος μπορεί να πηγαίνει μόνος του στο Λονδίνο όποτε απαιτείται η παρουσία του». Διαισθανόταν, ωστόσο, ότι δε θα τους έπειθε. Ο Έιμος ήταν πολύ ικανοποιημένος με τη ζωή του. Φαινόταν ευτυχισμένος. Είχε παχύνει κιόλας λίγο.

Ο Έιμος κούνησε αρνητικά το κεφάλι του. «Σπατάλησα τη μισή μου ζωή χωρίς την Έλσι», είπε. «Τώρα που είμαστε μαζί, δεν έχω καμία διάθεση να περνάω μήνες στο Λονδίνο μακριά της».

«Παρ' όλα αυτά—»

Η Αραμπέλα διέκοψε τον Σπείντ. «Άσ' το, καλύτερα, αγάπη μου», του είπε. «Το εννοούν».

Και ο Σπείντ δεν επέμεινε, γιατί η Αραμπέλα συνήθως είχε δίκιο σ' αυτά τα πράγματα.

«Όμως χρειαζόμαστε όντως έναν υποψήφιο», είπε ο Έιμος. «Και νομίζω ότι τις καλύτερες προοπτικές τις έχει ο άλλος άντρας που κάθεται σ' ετούτο το τραπέζι». Κοίταξε τον Σπείντ.

«Δεν είμαι μορφωμένος εγώ», είπε ο Σπείντ.

«Ξέρεις να διαβάζεις και να γράφεις και είσαι πιο έξυπνος απ' τους περισσότερους».

«Μα δεν ξέρω να βγάζω λόγους με λατινικά και αρχαία ελληνικά αποσπάσματα».

«Ούτε εγώ. Αυτά είναι περιττά. Στους απόφοιτους της Οξφόρδης αρέσει να κάνουν επίδειξη στις δημόσιες συζητήσεις, αλλά οι πιο πολλοί απ' αυτούς έχουν πλήρη άγνοια για τις βιομηχανίες στις οποίες χρωστάει την ευημερία της η χώρα μας. Θα ήσουν πολύ αποτελεσματικός υπερασπιστής της κατάργησης του Νόμου περί Συμπράξεων».

Ο Σπείντ βυθίστηκε σε σκέψεις. Ο νόμος αυτός ήταν μια αποφασιστική απόπειρα της άρχουσας ελίτ να συντρίψει κάθε προσπάθεια των εργαζόμενων να βελτιώσουν τη μοίρα τους. Του προσφερόταν η ευκαιρία να βοηθήσει να καταργηθεί αυτός ο απαίσιος νόμος. Πώς θα μπορούσε να αρνηθεί;

«Είναι πράγματι εφικτό να καταργηθεί αυτός ο νόμος;» είπε η

Αραμπέλα. «Δε θέλουν όλοι να έχουν τους εργαζόμενους του χειριού τους;»

«Κάποιοι ναι, αλλά δεν είναι ίδιοι όλοι οι βουλευτές», είπε ο Έιμος. «Ο Τζόζεφ Χιουμ, ο ηγέτης των Ριζοσπαστών, είναι κατά του νόμου. Ο εκδότης της εφημερίδας *The Scotsman* συμφωνεί με τον Χιουμ. Και υπάρχει ένας συνταξιούχος ράφτης, ο Φράνσις Πλές, που ενημερώνει τον Χιουμ και τους πιο φωτισμένους βουλευτές για τις αρνητικές συνέπειες του νόμου. Ο Πλές υποστηρίζει επίσης μια πολιτική εφημερίδα που λέγεται *The Gorgon*».

Ο Σπείντ στράφηκε στην Αραμπέλα. «Πώς θα σου φαινόταν η ιδέα να έμενες στο Λονδίνο;»

«Θα μου έλειπαν η Έλσι και τα εγγόνια μας, φυσικά», είπε εκείνη. «Αλλά θα μπορούσαμε να εξακολουθήσουμε να περνάμε μεγάλο μέρος του έτους εδώ. Και η ζωή στο Λονδίνο μπορεί να είναι πολύ ενδιαφέρουσα».

Ο Σπείντ κατάλαβε από τη λάμψη των ματιών της ότι το εννοούσε. Ήταν εξήντα τριών ετών, αλλά είχε περισσότερη ζωντάνια από τις πιο πολλές γυναίκες με τα μισά της χρόνια.

«Άσε με να το σκεφτώ», της είπε.

Την επομένη δέχτηκε να είναι υποψήφιος.

Και νίκησε.

Οι Ιρλανδοί που είχε φέρει ο Χόρνμπιμ στο Κίνγκσμπριτζ πριν από είκοσι χρόνια για να σπάσουν την απεργία είχαν αφομοιωθεί από τον ντόπιο πληθυσμό και δεν τους αποκαλούσαν πια ψωριάρηδες. Οι μεγάλοι διατηρούσαν τη χαριτωμένη ιρλανδέζικη προφορά τους, αλλά τα παιδιά τους όχι. Πήγαιναν στη μικρή καθολική εκκλησία της πόλης, όμως κατά τα άλλα δε διατυμπάνιζαν την πίστη τους. Σε γενικές γραμμές δε διέφεραν από τους υπόλοιπους εργάτες. Ο Κόλιν Χένεσι, ο ηγέτης τους, ερχόταν συχνά στο μαγαζί της Σαλ.

Το ισόγειο του σπιτιού της Σαλ χωριζόταν στα δύο από έναν πάγκο. Πίσω από τον πάγκο, όπου στεκόταν τις περισσότερες ώρες, υπήρχαν ράφια και ντουλάπια ξέχειλα με εμπορεύματα. Έφερνε

όλα όσα χρειαζόταν ο κόσμος εκτός από τζιν. Θα μπορούσε να είχε θησαυρίσει πουλώντας τζιν με το ποτήρι, αλλά απεχθανόταν να βλέπει μεθυσμένους –ίσως λόγω της αδυναμίας του Τζαρτζ– και προτιμούσε το μαγαζί της να μην έχει καμία σχέση με δυνατά ποτά.

Κουβέντιαζαν συχνά. Από παλιά της άρεσε ο Κόλιν. Ήταν συνομήλικοι και ηγέτες κοινοτήτων και οι δύο. Μαζί είχαν πάει να αντιμετωπίσουν τον Χόρνμπιμ. Και η Σαλ είχε ονειρευτεί ότι ήταν στο κρεβάτι μαζί του.

Μια μέρα το 1819 του είπε, «Δεν ξέρω αν σ’ το έχω πει ποτέ, αλλά ο γιος μου ήταν ο πρώτος που σου μίλησε όταν ήρθατε εδώ».

«Αλήθεια;»

«Σ’ εσένα και στη γυναίκα σου, ο Θεός ν’ αναπαύσει την ψυχή της. Λυπήθηκα που έμαθα ότι πέθανε».

«Πάει μισός χρόνος τώρα».

«Και τα παιδιά σου είναι πια μεγάλα και παντρεμένα».

«Ναι».

«Θυμάμαι τη μέρα που πρωτοήρθατε. Ο γιος μου, ο Κιτ, ήρθε τρέχοντας στο σπίτι με το μαντάτο ότι είχαν φτάσει τέσσερις άμαξες γεμάτες ξενομερίτες».

«Τώρα που το λες, νομίζω ότι θυμάμαι έναν πιτσιρικά».

«Τον ρώτησες πώς τον έλεγαν και του είπες κι εσύ το όνομά σου. Μας είπε ότι είχε μιλήσει μ’ έναν ψηλό άντρα με μαύρα μαλλιά που μιλούσε παράξενα».

Ο Κόλιν γέλασε. «Ε, εγώ ήμουν σίγουρα».

Η Σαλ κοίταξε από το παράθυρο και είδε ότι νύχτωνε. «Ωρα να κλείσω», είπε.

«Εντάξει. Ας πηγαίνω τότε».

Η Σαλ τον ζύγιασε με το μάτι. Ήταν ακόμα όμορφος, ο άτιμος. «Θα ’θελες ένα φλιτζάνι τσάι;»

«Ε, δε θα πω όχι σ’ ένα τσάι».

Η Σαλ κλείδωσε το μαγαζί και τον οδήγησε στον επάνω όροφο. Μια μικρή φωτιά έκαιγε στην εστία για το μαγείρεμα και η Σαλ έβαλε να βράσει νερό για το τσάι.

Είχε το μαγαζί γύρω στα τέσσερα χρόνια τώρα και πήγαινε πολύ καλά. Είχε βγάλει τόσα χρήματα που είχε αναγκαστεί να ανοίξει

τραπεζικό λογαριασμό για πρώτη φορά στη ζωή της. Αυτό που της άρεσε περισσότερο, όμως, ήταν η επαφή με τους πελάτες. Όλη μέρα μπαινόβγαιναν άνθρωποι, καθέννας με τις δικές του χαρές και λύπες, και μοιράζονταν τις ιστορίες τους μαζί της. Μόνο τις νύχτες ένιωθε μοναξιά.

«Ο κόσμος νόμιζε ότι θα γυρίζατε στον τόπο σας όλοι εσείς οι Ιρλανδοί», είπε στον Κόλιν, «όμως οι περισσότεροι μέινατε».

«Την αγαπώ την Ιρλανδία, αλλά δύσκολα βγάζεις το ψωμί σου εκεί. Η κυβέρνηση του Λονδίνου δε μεταχειρίζεται καλά τους Ιρλανδούς».

«Ούτε τους Άγγλους, εκτός αν είναι ευγενείς ή πλούσιοι επιχειρηματίες. Οι πρωθυπουργοί κυβερνούν έτσι ώστε να ωφελούν το σινάφι τους».

«Αυτό είναι αλήθεια, μα το Θεό».

Η Σαλ έφτιαξε το τσάι, του έδωσε ένα φλιτζάνι και του πρόσφερε ζάχαρη. Ο Κόλιν ήπιε λίγο και είπε, «Πολύ καλό. Περίεργο πώς το τσάι έχει πάντα καλύτερη γεύση όταν σ' το φτιάχνει κάποιος άλλος».

«Σου λείπει η γυναίκα σου».

«Σίγουρα. Εσένα σου λείπει ο άντρας σου;»

«Ναι, μου λείπει κι εμένα. Ο Τζαρτζ μου είχε τα ελαττώματά του, μα τον αγαπούσα».

Έπεσε σιωπή για ένα δυο λεπτά και μετά ο Κόλιν άφησε κάτω το φλιτζάνι του και είπε, «Καλύτερα να πηγαίνω».

Η Σαλ δίστασε. Είμαι πενήντα, σκέφτηκε· δεν μπορώ να το κάνω αυτό. Όμως τελικά είπε, «Δεν είναι ανάγκη να φύγεις». Κι έπειτα κράτησε την ανάσα της.

«Δεν είναι;»

«Μπορείς να μείνεις, αν θέλεις».

Ο Κόλιν δεν είπε τίποτα.

«Μπορείς να μείνεις τη νύχτα», ξανάπε η Σαλ, για να είναι τελείως ξεκάθαρο τι εννοούσε. «Αν θα το ήθελες, φυσικά», πρόσθεσε νευρικά.

Ο Κόλιν χαμογέλασε. «Ναι, αγαπητή Σαλ», είπε, «Ω, ναι, θα το ήθελα».

Ο Χένρι, ο κόμης του Σάιρινγκ, πέθανε το Δεκέμβριο του 1821. Τελικά ο θάνατός του δεν είχε καμία σχέση με το τραύμα στο κεφάλι του: σκοτώθηκε πέφτοντας από ένα άλογο.

Της Τζέιν τής πήγαιναν τα μαύρα, αλλά ο Έιμος ήξερε ότι δεν πενθούσε αληθινά. Ο Χένρι ήταν καλός στρατιώτης, μα κάκιστος σύζυγος.

Τη νεκρώσιμη ακολουθία τέλεσε στον καθεδρικό ναό του Κίνγκσμπριτζ ο ηλικιωμένος επίσκοπος Ρέντινκοουτ. Είχε έρθει όλος ο καλός κόσμος της κομητείας και φυσικά όλα τα σημαντικά πρόσωπα του Κίνγκσμπριτζ, καθώς και όλοι οι αξιωματικοί του συντάγματος. Ο Έιμος υπολόγισε ότι παρευρίσκονταν πάνω από χίλια άτομα.

Ο ταγματάρχης Πέρσιβαλ Ντουάιτ ήρθε από το Λονδίνο. Είπε σε όλους ότι εκπροσωπούσε το δούκα του Γιορκ, αρχηγό του βρετανικού στρατού, πράγμα που ήταν αλήθεια, βέβαια, μα όσοι ήξεραν ήταν βέβαιοι ότι είχε έρθει για να πολιορκήσει τη χήρα.

Μετά τη λειτουργία το φέρετρο μεταφέρθηκε έξω και φορτώθηκε σε μια άμαξα που έσερναν τέσσερα μαύρα άλογα. Είχε αρχίσει να χιονίζει και οι νιφάδες που έπεφταν στις χαίτες τους έλιωναν από τη θερμότητα των σωμάτων τους. Έπειτα η άμαξα κίνησε για το Έρλσκασλ, όπου ο Χένρι θα αναπαυόταν στον οικογενειακό τάφο.

Το γεύμα της αγρυπνίας παρατέθηκε στο Κτίριο Εκδηλώσεων. Ο Έιμος προσκλήθηκε σε μια διπλανή αίθουσα για τους ξεχωριστούς προσκεκλημένους. Η Τζέιν σήκωσε το βέλο της για να μιλάει στον κόσμο και δεν έδειχνε καθόλου κλαμένη.

Μετά το πρώτο κύμα ανθρώπων που πέρασαν να τη συλλυπηθούν, ο Έιμος τη βρήκε μόνη της για λίγα λεπτά και τη ρώτησε ποια ήταν τα σχέδιά της.

«Θα πάω στο Λονδίνο», του ανακοίνωσε. «Έχουμε εκεί ένα σπίτι, που ο Χένρι δε χρησιμοποιούσε σχεδόν ποτέ. Τώρα είναι του Χαλ, φυσικά, αλλά το συζήτησα μαζί του και δεν έχει κανένα πρόβλημα αν πάω να ζήσω εκεί».

«Θα έχεις τουλάχιστον ένα φίλο».

«Σε ποιον αναφέρεσαι;»

«Στον ταγματάρχη Ντουάιτ».

«Θα έχω κι άλλους φίλους εκτός απ' αυτόν, Έιμος. Πρώτα πρώτα τη δούκισσα του Ρίτςμοντ. Και κάμποσους ακόμα που γνώρισα στις Βρυξέλλες».

«Θα έχεις αρκετά χρήματα;»

«Ο Χαλ συμφώνησε να συνεχίσει να μου καταβάλλει το επίδομα ένδυσής μου, που ήταν πάντα αρκετά γενναιόδωρο».

«Το ξέρω. Έκανες πλούσια την αδερφή του Σπέιντ».

«Δεν ήταν το μόνο πράγμα που έκανα. Έκανα ασφάλεια ζωής για τον Χένρι και πλήρωνα τις δόσεις με τα χρήματα που μου έδινε, χωρίς να του το πω. Έτσι, τώρα έχω και δικά μου χρήματα».

«Χαίρομαι». Ο Έιμος σκέφτηκε ότι θα έπρεπε να το περιμένει ότι η Τζέιν θα είχε εξασφαλίσει οικονομικά το μέλλον της. «Θα ξαναπαντρευτείς;»

«Πολύ ανάρμοστο να με ρωτάς κάτι τέτοιο στην κηδεία του άντρα μου».

«Το ξέρω, αλλά απεχθάνεσαι όσους δε μιλούν ευθέως για τέτοια πράγματα».

Η Τζέιν κρυφογέλασε. «Με ξέρεις πολύ καλά, άτιμε. Αλλά δε θα σου απαντήσω».

«Πάω πάσο».

Ήρθε κάποιος να τη συλλυπηθεί και ο Έιμος πήγε στον μπουφέ. Ο προγονός του, ο Στίβεν, μιλούσε με τον Χαλ, που είχε γίνει ο νέος κόμης σε ηλικία δεκαέξι ετών. Άκουσε τον Χαλ να ρωτάει, «Δηλαδή πόσες παραδόσεις την εβδομάδα πρέπει να παρακολουθείς;»

«Η παρακολούθηση δεν είναι υποχρεωτική», απάντησε ο Στίβεν. «Οι περισσότεροι φοιτητές, πάντως, παρακολουθούν συνήθως μία την ημέρα».

Συζητούσαν προφανώς για την Οξφόρδη. Ο Έιμος θυμήθηκε πόσο ζήλευε στα νιάτα του τους συνομήλικούς του που πήγαιναν σε πανεπιστήμια και πώς αναρωτιόταν αν ένας δικός του γιος θα είχε ποτέ αυτό το προνόμιο. Τώρα ο νόθος γιος του που δεν μπορούσε να αναγνωρίσει θα υλοποιούσε το όνειρό του. Τι παράξενο, σκέφτηκε ο Έιμος. Η ευχή μου πραγματοποιήθηκε με τρόπο που ποτέ δε φανταζόμουν.

Είχε μάθει, όμως, πια ότι έτσι είναι η ζωή. Τα πράγματα δε σου έρχονται ποτέ ακριβώς όπως τα περιμένεις.

Λίγο πριν τα Χριστούγεννα του 1823 ο Σπέιντ, μέλος του κοινοβουλίου πλέον, πήγε σε μια μυστική συνάντηση στο σπίτι του Φράνσις Πλέις στο Λονδίνο.

Η εκστρατεία κατά του Νόμου περί Συμπράξεων έφτανε στην κορύφωσή της. Τη νέα χρονιά θα σημειωνόταν ένα κοινοβουλευτικό Βατερλό. Αν η κυβέρνηση αντιπροσώπευε τον Βοναπάρτη και η αντιπολίτευση τον Γουέλινγκτον, η μικρή ομάδα που συναντήθηκε στο Τσάρινγκ Κρος ήταν οι Πρώσοι, που έλπιζαν να γείρουν την πλάστιγγα προς το μέρος τους.

Εκεί ήταν αρκετοί Ριζοσπάστες βουλευτές, ανάμεσά τους και ο Τζόζεφ Χιουμ. Όλοι είχαν χρόνια που αγωνίζονταν κατά του Νόμου περί Συμπράξεων χωρίς κανένα αποτέλεσμα. Οι περισσότεροι βουλευτές διαφωνούσαν μαζί τους, λες και η παραμικρή συνάντηση εργαζόμενων κινδύνευε να οδηγήσει στην επανάσταση και την γκιλοτίνα.

Τώρα, όμως, είχε έρθει η ώρα της αναμέτρησης.

Ο Χιουμ ανακοίνωσε ότι είχε πείσει την κυβέρνηση να συστήσει μια Επίλεκτη Επιτροπή για τους Τεχνίτες και τα Μηχανήματα. «Η επιτροπή θα ερευνήσει τη μετανάστευση των τεχνιτών και την εξαγωγή μηχανημάτων», είπε. «Και τα δύο θέματα έχουν μεγάλη σημασία τόσο για την κυβέρνηση όσο και για τους εργοστασιάρχες. Και, σχεδόν ως επακόλουθο, εντελλόμαστε να μελετήσουμε τη λειτουργία του Νόμου περί Συμπράξεων. Και, επειδή η ιδέα ήταν δική μου, η κυβέρνηση συμφώνησε να είμαι εγώ ο πρόεδρος της επιτροπής. Αυτή είναι η μεγάλη μας ευκαιρία».

«Θα πρέπει να κινηθούμε έξυπνα», είπε ο Σπέιντ. «Δε θέλουμε να ξεσηκώσουμε υπερβολικά νωρίς τους εχθρούς μας».

«Και πώς θα το καταφέρουμε αυτό;» ρώτησε ένας επιφυλακτικός βουλευτής από το βορρά, ο Μάικλ Σλέιτερ. «Δεν μπορούμε να κρατήσουμε μυστικές τις συνεδριάσεις της επιτροπής».

«Όχι, αλλά μπορούμε να κρατήσουμε χαμηλούς τόνους», είπε

ο Σπέιντ. «Να δίνουμε την εντύπωση ότι πρόκειται για μια βαρετή αγγαρεία και ότι δεν περιμένουμε να πετύχουμε πολλά πράγματα». Ο Σπέιντ είχε μάθει πολλά για το κοινοβούλιο τα τελευταία πέντε χρόνια. Όπως και στο σκάκι, μια επίθεση δεν πρέπει να είναι φανερό ότι είναι επίθεση παρά μόνο όταν είναι πια αδύνατο να αντισταθεί ο αντίπαλος.

«Σωστή σκέψη», είπε ο Χιουμ.

«Όμως όλα θα εξαρτηθούν από τα μέλη της επιτροπής», είπε ο Σπέιντ.

«Το έχω ήδη φροντίσει αυτό», είπε ο Χιουμ. «Θεωρητικά, τα μέλη της επιτροπής θα τα επιλέξει ο πρόεδρος του Εμπορικού Επιμελητηρίου. Όμως θα του παρουσιάσω μια λίστα προτεινόμενων μελών που, χωρίς να το ξέρει, θα αποτελείται μόνο από φίλα προσκείμενους προς τον αγώνα μας».

Τίσως έπανε αυτό, σκέφτηκε ο Σπέιντ. Ο Χιουμ και ο Πλές ήταν και οι δύο έμπειροι στους κοινοβουλευτικούς χειρισμούς. Δύσκολα θα τους την έφερνε κανείς.

«Αυτό που έχει κρίσιμη σημασία», συνέχισε ο Χιουμ, «και αποτελεί το λόγο αυτής της συνάντησης, είναι ότι πρέπει να φέρουμε αξιόπιστους μάρτυρες που θα προσκομίσουν πειστικές αποδείξεις στην επιτροπή, μάρτυρες με προσωπική πείρα της αδικίας και αναταραχής που προκαλεί αυτός ο νόμος. Πρώτα απ' όλα, χρειαζόμαστε εργάτες που έχουν τιμωρηθεί βάνουσα από δικαστές για παραβίαση του νόμου».

Στο νου του Σπέιντ ήρθε αμέσως η Σαλ, που λεγόταν Σαλ Χένεσι πλέον, μιας και είχε παντρευτεί τον Κόλιν. «Υπάρχει στο Κίνγκσμπριτζ μια γυναίκα», είπε, «που καταδικάστηκε σε καταναγκαστικά έργα για δύο μήνες επειδή είπε σ' έναν εργοστασιάρχη ότι παραβίαζε τη συμφωνία που είχαν κάνει οι ίδιοι οι κλωστοϋφαντουργοί με τους εργάτες».

«Ακριβώς κάτι τέτοιο χρειαζόμαστε. Ηλίθιες, κακόβουλες δικαστικές αποφάσεις που βασίστηκαν σ' αυτόν το νόμο».

«Οι αμόρφωτοι εργάτες δεν είναι καλοί μάρτυρες», είπε δύσπιστα ο Σλέιτερ. «Προβάλλουν γελοίους ισχυρισμούς. Λένε ότι τα αφεντικά χρησιμοποιούν μαγεία και τέτοια πράγματα».

Ο πεσιμισμός του ήταν χρήσιμος, ωστόσο, κατά τη γνώμη του Σπέιντ. Σκεφτόταν πάντα το χειρότερο ενδεχόμενο, αλλά επισημαίνε υπαρκτά προβλήματα.

«Ο κύριος Πλέις αποδώ θα μιλήσει εκ των προτέρων με τους ανθρώπους μας», τον καθησύχασε ο Χιουμ, «και θα με ενημερώσει για την προσωπική εμπειρία του κάθε μάρτυρα ώστε να φροντίσω να τους κάνω τις κατάλληλες ερωτήσεις».

«Ωραία», είπε ικανοποιημένος ο Σλέιτερ.

«Και θα χρειαστούμε επίσης ιδιοκτήτες εργοστασίων που θα καταθέσουν ότι είναι πιο εύκολο να διαχειρίζεσαι το εργατικό δυναμικό σου αν υπάρχει ένα συνδικάτο για να διαπραγματεύονται μαζί του».

«Ξέρω αρκετούς κι απ' αυτούς», είπε ο Σπέιντ.

Το λόγο πήρε ο Φράνσις Πλέις. «Σε κάποια μέρη τα μεροκάματα είναι τόσο χαμηλά, που οι εργαζόμενοι παίρνουν Αρωγή των Απόρων. Και οι φορολογούμενοι οργίζονται γιατί ουσιαστικά χρηματοδοτούν τα κέρδη των εργοστασιαρχών».

«Καλή παρατήρηση», είπε ο Χιουμ. «Πρέπει να βρούμε μάρτυρες να το καταθέσουν αυτό. Είναι πολύ σημαντικό».

«Θα φέρουν και οι εχθροί μας μάρτυρες, όμως», είπε ο Σλέιτερ.

«Αναμφίβολα», συμφώνησε ο Χιουμ. «Αλλά αν κινηθούμε προσεκτικά, θα ψάξουν να τους βρουν την τελευταία στιγμή και η ενημέρωσή τους θα γίνει βιαστικά και πρόχειρα».

Έτσι λειτουργούσε, λοιπόν, η πολιτική, σκέφτηκε ο Σπέιντ καθώς διαλυόταν η συνάθροισή τους. Ποτέ δεν αρκούσε να έχεις το δίκιο με το μέρος σου. Έπρεπε να είσαι πάντα πιο πονηρός από τους αντιπάλους σου.

Επέστρεψε στο Κίνγκσμπριτζ για τα Χριστούγεννα. Οι βουλευτές δεν έπαιρναν μισθό, έτσι όσοι δεν ήταν ήδη πλούσιοι έπρεπε να έχουν κι άλλο επάγγελμα. Ο Σπέιντ εξακολουθούσε να διευθύνει την επιχείρησή του.

Όσο ήταν στο Κίνγκσμπριτζ έπεισε τη Σαλ και τον Έιμος να καταθέσουν ενώπιον της επιτροπής του Χιουμ.

Η επιτροπή συνεδρίαζε στο Γουέστμινστερ Χολ από το Φεβρου-

άριο έως το Μάιο του 1824 και ενώπιόν της κατέθεσαν πάνω από εκατό μάρτυρες.

Ο Έιμος κατέθεσε για τα πλεονεκτήματα της διαπραγμάτευσης με εργατικά συνδικάτα, ενώ η σύζυγός του, η Έλσι, τον παρακολουθούσε καμαρώνοντάς τον.

Το κρισιμότερο σημείο της διαδικασίας ήταν όταν κατέθεσαν οι εργάτες. Τότε έγινε σαφές με τον πιο συγκλονιστικό τρόπο ότι ο Νόμος περί Συμπράξεων είχε χρησιμοποιηθεί για να εκφοβίζει και να τιμωρεί τους εργάτες με τρόπους που ποτέ δεν είχε επιδιώξει το κοινοβούλιο και πολλοί βουλευτές έγιναν έξω φρενών.

Ένας Λονδρέζος υποδηματοποιός είχε μειώσει στο μισό την αμοιβή των εργατών του και, όταν αρνήθηκαν να εργαστούν, τους προσήγαγε ενώπιον του λόρδου δημάρχου, που τους καταδίκασε όλους σε καταναγκαστικά έργα. Μια παρόμοια ιστορία αφηγήθηκε ένας υφαντής από το Στόκπορτ, που είχε ξυλοκοπηθεί από αστυνομικό και είχε φυλακιστεί για δύο μήνες, μαζί μ' άλλους δέκα άντρες και δώδεκα γυναίκες.

Όταν ήρθε η σειρά της, η Σαλ είπε, «Μια απεργία στο Κίνγκσμπριτζ έληξε μετά από διαπραγματεύσεις ανάμεσα σε εκπροσώπους των αφεντικών και των εργατών. Μέρος της συμφωνίας ήταν, όταν ένας εργοστασιάρχης σχεδίαζε να φέρει νέα μηχανήματα, να το συζητάει πρώτα με τους εργάτες του».

«Ο εργοστασιάρχης ήταν υποχρεωμένος να κάνει αυτό που ήθελαν οι εργάτες;»

«Όχι. Ήταν υποχρεωμένος μόνο να το συζητάει μαζί τους».

«Συνεχίστε, παρακαλώ».

«Ένας από τους εργοστασιάρχες, ο κύριος Χόρνμπιμ, αφηνιάσσε τους εργάτες του φέρνοντας μια νέα μηχανή ξασίματος χωρίς να το συζητήσει. Πήγα στο σπίτι του μαζί με άλλο ένα μέλος της αντιπροσωπείας των εργατών, τον Κόλιν Χένεσι, και έναν από τους εργοστασιάρχες, τον Ντέιβιντ Σόβελερ, για να του μιλήσουμε γι' αυτό».

«Τον απειλήσατε;»

«Όχι. Απλώς του θυμίσαμε ότι ο καλύτερος τρόπος ν' αποφύγει μια απεργία θα ήταν να τηρεί τους όρους της συμφωνίας».

«Και τι έγινε μετά;»

«Την επομένη, με ξύπνησαν χαράματα αστυνομικοί και με πήγαν στο σπίτι του κυρίου Γουίλ Ρίντικ, ενός από τους δικαστές. Το ίδιο συνέβη και με τον κύριο Χένεσι».

«Και με τον κύριο Σόβελερ τι έγινε;»

«Δεν απαγγέλθηκε καμία κατηγορία εναντίον του. Όμως εγώ και ο κύριος Χένεσι κατηγορηθήκαμε ότι παραβιάσαμε το Νόμο περί Συμπράξεων και καταδικαστήκαμε σε καταναγκαστικά έργα».

«Υπήρχε καμία σχέση ανάμεσα στον κύριο Χόρνμπιμ και το δικαστή Ρίντικ;»

«Ναι. Ο Χόρνμπιμ ήταν πεθερός του Ρίντικ».

Τα μέλη της επιτροπής εξέφρασαν την αποδοκιμασία τους με σοκαρισμένα μουρμουρητά.

«Για να συνοψίσουμε, λοιπόν», είπε ο Χιουμ. «Είπατε στον κύριο Χόρνμπιμ ότι παραβίαζε τη συμφωνία. Εκείνος έβαλε να σας συλλάβουν και σας κατηγορήσε για σύμπραξη. Και μετά ο γαμπρός του σας καταδίκασε σε καταναγκαστικά έργα».

«Ναι».

«Ευχαριστώ, κυρία Χένεσι».

Η επιτροπή εξέδωσε μια αναφορά που καταδίκασε ανεπιφύλακτα το Νόμο περί Συμπράξεων.

Ο νόμος καταργήθηκε μερικές μέρες αργότερα.

Την ίδια χρονιά πέθανε ο Γουίλ Ρίντικ και τη θέση του άρχοντα πήρε ο Ρότζερ.

Η Σαλ και ο Κόλιν μετακόμισαν στο Μπάντφορντ και ανέλαβαν το παντοπωλείο του χωριού.

Η Σαλ δεν είδε ποτέ ξανά την Τζόουνι, αλλά ένας άντρας με περίεργη προφορά ήρθε μια μέρα στο Μπάντφορντ μ' ένα γράμμα της. Αφού εξέτισε την ποινή της, η Τζόουνι παντρεύτηκε έναν άποικο και έφτιαξαν μαζί ένα αγρόκτημα με πρόβατα στη Νέα Νότια Ουαλία. Η δουλειά ήταν σκληρή και σκεφτόταν συχνά την κόρη της, τη Σου, αλλά αγαπούσε τον νέο της σύζυγο και δε σχεδίαζε να επιστρέψει στην Αγγλία.

Ο Κιτ, ο Ρότζερ, η Σαλ και ο Κόλιν μετακόμισαν όλοι στο αρχοντικό των Ρίντικ.

Τα πρώτο που έκαναν ήταν να βγάλουν από το σπίτι τα σκυλιά του Γουίλ, που θα ζούσαν πια μόνιμα στην αυλή δίπλα στους στάβλους.

Έπειτα, με τη βοήθεια της Φάνι, έτριψαν γερά με νερό και σαπούνι το χολ.

Μια βδομάδα αργότερα, φόρεσαν παλιά ρούχα και έβαψαν όλη την ξύλινη επένδυση των τοίχων του σπιτιού σε μια απαλή κρεμ απόχρωση.

«Τουλάχιστον τώρα το σπίτι μυρίζει μόνο φρέσκια μπογιά», είπε η Σαλ.

«Έχουμε πολλά ακόμα να κάνουμε», είπε ο Κιτ.

«Δε βλέπω την ώρα», είπε η Φαν. «Όμως δε θα 'πρεπε να κάνουν τέτοιες δουλειές ο άρχοντας και οι δικοί του. Μπορώ να τα καταφέρω, με λίγη βοήθεια». Ο Πλατς είχε φύγει –όχι ότι πρόσφερε και πολλά έτσι κι αλλιώς– και η μόνη υπηρέτρια που είχε μείνει ήταν η Φαν.

«Θα σου βρούμε βοήθεια», είπε ο Κιτ, «αλλά πρέπει να ζούμε λιτά για λίγο καιρό. Η δουλειά μας με τις μηχανές βγάζει κέρδη, μα πρέπει να ξοφλήσουμε τα χρέη που άφησε ο Γουίλ». Προτίμησε να μην αναφέρει τα χρέη του Ρότζερ. «Θα μελετήσω τα οικονομικά του αρχοντικού και θ' αρχίσω να ξοφλάω τα δάνεια με τα νοίκια».

Ο Κιτ συνέχισε να έχει τον έλεγχο όλων των χρημάτων. Ο Ρότζερ έπαιρνε ένα μηνιαίο επίδομα και, όταν του τελείωνε, έπρεπε να σταματάει τα χαρτιά ως τον επόμενο μήνα. Το είχε συνηθίσει και τώρα πια έλεγε ότι το προτιμούσε έτσι.

Πήγαν στην κουζίνα και η Φάνι ετοίμασε μπέικον με πατάτες για βραδινό. Ο Κιτ είδε έναν αρουραίο να χώνεται σε μια ρωγμή στο σοβατεπί και είπε, «Χρειαζόμαστε γάτες για να μη γεμίσουμε αρουραίους και ποντίκια».

«Θα σας φέρω εγώ γάτες», είπε η Φαν. «Στο χωριό πάντα βρίσκεις κάποιον πρόθυμο να ξεφορτωθεί μερικά νεογέννητα γατιά για να βγάλει λίγες πένες».

Όταν νύχτωσε, πήγαν όλοι για ύπνο. Ο Κιτ και ο Ρότζερ είχαν

δωμάτια με κοινή γκαρνταρόμπα ενδιάμεσα, που ήταν μόνο για τα μάτια, αφού κοιμόντουσαν πάντα μαζί. Η Φάνι είχε μαντέψει το μυστικό τους, μα όταν είχαν κι άλλους υπηρέτες θα έπρεπε να τσαλακώνουν τα σεντόνια του ενός κρεβατιού κάθε πρωί για να κρατούν τα προσχήματα της αξιοπρέπειας.

Ο Κιτ γδύθηκε, έπεσε στο κρεβάτι, μα έμεινε καθιστός να κοιτάζει την κάμαρα γύρω του στο φως των κεριών.

«Δε νυστάζεις;» τον ρώτησε ο Ρότζερ. «Εγώ είμαι ξεθεωμένος μετά από τόσο βάψιμο».

«Θυμάμαι απλώς την εποχή που κοιμόμουν εδώ μικρός», είπε ο Κιτ. «Νόμιζα πως αυτό ήταν το μεγαλύτερο σπίτι στον κόσμο κι όσοι έμεναν εδώ ήταν σαν θεοί».

«Και τώρα είσαι κι εσύ ένας απ' τους θεούς».

Ο Κιτ γέλασε.

Ο Ρότζερ ξάπλωσε στο κρεβάτι. «Τους Έλληνες θεούς, μάλλον», είπε. «Και ξέρεις για τους Έλληνες, έτσι δεν είναι;»

«Όχι. Δεν είχα ποτέ τη δική σου εκπαίδευση, το ξέρεις. Τι έκαναν οι Έλληνες;»

Ο Ρότζερ τύλιξε τα χέρια του γύρω από τον Κιτ. «Καλύτερα να σου δείξω», είπε.

Τ Ε Λ Ο Σ

Ευχαριστίες

Οι ιστορικοί μου σύμβουλοι για το *Όπλα του Φωτός* ήταν οι Tim Clayton, Penelope Corfield, James Cowan, Emma Griffin, Roger Knight και Margarette Lincoln.

Είμαι επίσης ευγνώμων για τη βοήθειά τους στους εξής: David Birks και Hannah Liddy στο Trowbridge Museum, Ian Birtles, Anna Chrystal, Clare Brown, Jim Heaton, Ally Tsilika και Julie Whitehouse στο Quarry Bank Mill, και Katherine Belshaw στο Science and Industry Museum, στο Μάντσεστερ.

Έκανα εκτεταμένη χρήση του βιβλίου *William Pitt the Younger: A Biography* του William Hague, που είχε την καλοσύνη να μου αναλύσει περαιτέρω το βιβλίο του σε προσωπική μας συνάντηση.

Τα μέλη του προσωπικού και οι εθελοντές της μη κερδοσκοπικής οργάνωσης Waterloo Uncovered ήταν πάντα πρόθυμοι ν' αφήσουν για λίγο τα φτυαράκια τους και να απαντήσουν σε ερωτήσεις.

Οι επιμελητές μου ήταν ο Brian Tart στον Viking και οι Vicki Mellor, Susan Opie και Jeremy Trevathan στον Macmillan.

Στους φίλους και συγγενείς που πρόσφεραν χρήσιμες συμβουλές περιλαμβάνονται οι Lucy Blythe, Tim Blythe, Barbara Follett, Maria Gilders, Chris Manners, Alexandra Overy, Charlotte Quelch, Jann Turner και Kim Turner.

Ο Κεν Φόλετ είναι ένας από τους δημοφιλέστερους συγγραφείς στον κόσμο. Οι πωλήσεις των τριάντα έξι βιβλίων του έχουν ξεπεράσει συνολικά τα εκατόν ογδόντα οχτώ εκατομμύρια αντίτυπα παγκοσμίως. Το πρώτο μπεστ σέλερ του ήταν το *Μάτι της Βελόνας*, μια ιστορία κατασκοπείας που διαδραματίζεται στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Το 1989 δημοσιεύτηκαν οι *Στυλοβάτες της Γης*, που έκτοτε έχουν αποδειχτεί το πιο δημοφιλές μυθιστόρημά του· κατέκτησε την κορυφή στις λίστες των μπεστ σέλερ σε όλο τον κόσμο και αποτέλεσε επιλογή του Oprah's Book Club. Οι συνέχειές του, *Ένας Κόσμος Χωρίς Τέλος* και *Ένας Στύλος Φωτιάς*, καθώς και το πρίκουελ του, *Καί εγένετο έσπέρα και εγένετο πρωί*, σημείωσαν επίσης εξαιρετική επιτυχία· οι πωλήσεις των βιβλίων της σειράς του Κίνγκσμπριτζ έχουν ξεπεράσει τα πενήντα εκατομμύρια αντίτυπα. Ο συγγραφέας ζει στο Χέρτφορντσιρ της Αγγλίας με τη σύζυγό του Μπάρμπαρα, έχοντας γύρω τους τα πέντε παιδιά, τα έξι εγγόνια και τα τρία λαμπραντόρ τους.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΚΕΝ FOLLETT
ΣΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ BELL

Ο Άνθρωπος από τη Ρωσία

Τριπλό Παιχνίδι

Κώδικας Ρεβέκκα

Στα Φτερά των Αετών

Η Κοιλάδα του Θανάτου

Το Σκάνδαλο Μοντιλιάνι

Πτήση Αγωνίας

Χρυσή Παγίδα

Ένα Μέρος που Λεγόταν Ελευθερία

Ο Τρίτος Δίδυμος

Το Σφυρί της Εδέμ

Αντίστροφη Μέτρηση

Κωδικός: Κίσσες

Η Νύχτα των Ηρώων

Λευκός Τρόμος

Ποτέ

Το Μάτι της Βελόνας

ΑΙΩΝΑΣ

Η Πτώση των Γιγάντων

Ο Χειμώνας του Κόσμου

Η Πύλη της Αιωνιότητας

ΚΙΝΓΚΣΜΠΡΙΤΖ

Οι Στυλοβάτες της Γης

Ένας Κόσμος Χωρίς Τέλος

Ένας Στύλος Φωτιάς

Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωί

Τα Όπλα του Φωτός

Οσμή επανάστασης πλανιέται στον αέρα

1792. Μια τυραννική κυβέρνηση είναι αποφασισμένη να αναδείξει την Αγγλία σε πανίσχυρη εμπορική αυτοκρατορία. Στη Γαλλία, ο Βοναπάρτης αρχίζει την αναρρίχηση του στην εξουσία και, μέσα στο γενικότερο κλίμα αναταραχών και διενέξεων, οι γειτονικές της χώρες βρίσκονται σε κατάσταση συναγερμού.

Το Κίνγκσμπριτζ στο χείλος των κοινωνικών συγκρούσεων

Πρωτοφανείς βιομηχανικές αλλαγές σαρώνουν τη χώρα, βυθίζοντας στη φτώχεια και τη δυστυχία τους εργάτες των κλωστοϋφαντουργείων του Κίνγκσμπριτζ, που ως τώρα ευημερούσαν. Ο ανεξέλεγκτος εκσυγχρονισμός και τα νέα επικίνδυνα μηχανήματα κάνουν τις δουλειές τους παρωχημένες και περιττές, αυξάνοντας την ανεργία και διαλύοντας οικογένειες.

Τυραννία στον ορίζοντα

Τώρα, καθώς μια όλο και πιο γενικευμένη πολεμική σύρραξη φαίνεται αναπόφευκτη, μέσα από τις παράλληλες ιστορίες μιας μικρής ομάδας ανθρώπων του Κίνγκσμπριτζ, όπως της εργάτριας Σαλ Κλίδερου, του υφαντή Ντίβιντ Σόβελερ και του Κιτ, του πανέξυπνου γιου της Σαλ, ζωντανεύουν οι αγώνες μιας γενιάς που διψάει για γνώση και προκοπή και παλεύει για ένα μέλλον ελεύθερο από κάθε καταπίεση.

Πάνω από τριάντα χρόνια πριν, εκδόθηκε το δημοφιλέστερο μυθιστόρημα του Ken Follett, *Οι Στυλοβάτες της Γης*. Τώρα, με τη νέα συναρπαστική προσθήκη στη σειρά της ιστορίας του Κίνγκσμπριτζ, βρισκόμαστε σε άλλο ένα πεδίο μάχης και γινόμαστε μάρτυρες της σύγκρουσης ανάμεσα στην ευσπλαχνία και την απληστία, την αγάπη και το μίσος, την πρόοδο και την παράδοση. Και, μέσα από τα δεινά, τα πάθη και τις περιπέτειες των ηρώων του, παρακολουθούμε με καινούργιο μάτι τις συνταρακτικές αλλαγές που συγκλόνισαν τον κόσμο στην Ευρώπη του 19ου αιώνα.

«Ο Follett είναι εξίσου ικανός να απεικονίζει τη φρίκη του πολέμου και τα συναισθήματα των ηρώων του, από τις πιο γαλήνιες μέχρι τις πιο απεγνωσμένες τους στιγμές. Το αποτέλεσμα είναι ένα εντυπωσιακό και συγκλονιστικό έπος».

Publishers Weekly

ISBN 978-960-620-955-0

9 789606 209550

01170227

ΕΚΔΟΣΕΙΣ BELL

ΧΑΡΛΗΝΙΚ ΕΛΛΑΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Β.Ε.Ε.

www.bell.gr

BELLpublishing @bell_books @bell_books